

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ ΛΟΓΟΙ.

ISOCRATIS ORATIONES

ET EPISTOLAE.

ACCEDIT

ORATIO DE PERMUTATIONE PLENIOR

AB

ANDREA MUSTOXYDE

INVENTA ET EX EIUS EDITIONE

ACCURATE REDDITA.

NOVA EDITIO STEREOTYPA C. TAUCHNITIANA.

TOMUS I.

NOVA IMPRESSIO.

LIPSIAE
SUMPTIBUS OTTONIS HOLTZE.
1866.

IMPRESSIT F. L. METZGER, LIPSIAE

I.

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ

ΠΡΟΣ ΔΗΜΟΝΙΚΟΝ

ΠΑΡΑΙΝΕΣΙΣ.

Ἐν πολλοῖς μὲν, ὦ Δημόνικε, πολὺ διεστώσας εὑρήσομεν τάς τε τῶν σπουδαίων γνώμας, καὶ τὰς τῶν φαύλων διανοίας· πολὺ δὲ μεγίστην διαφορὰν εἰλήφασιν ἐν ταῖς πρὸς ἀλλήλους συνηθείαις. Οἱ μὲν γὰρ τοὺς φίλους, παρόντας μόνον, τιμῶσιν· οἱ δὲ καὶ μακρὰν ἀπόντας ἀγαπῶσι. Καὶ τὰς μὲν τῶν φαύλων συνηθείας ὀλίγος χρόνος διέλυσε· τὰς δὲ τῶν σπουδαίων φιλίας οὐδ᾽ ἂν ὁ πᾶς αἰὼν ἐξαλείψειεν. Ἡγούμενος οὖν πρέπειν τοὺς δόξης ὀρεγομένους καὶ παιδείας ἀντιποιουμένους, τῶν σπουδαίων, ἀλλὰ μὴ τῶν φαύλων εἶναι μιμητάς, ἀπέσταλκά σοι τόνδε τὸν λόγον δῶρον, τεκμήριον μὲν τῆς πρὸς ἡμᾶς φιλίας, σημεῖον δὲ τῆς πρὸς Ἱππόνικον συνηθείας. Πρέπει γὰρ τοὺς παῖδας, ὥςπερ τῆς οὐσίας, οὕτω καὶ τῆς φιλίας τῆς πατρικῆς κληρονομεῖν. Ὁρῶ δὲ καὶ τὴν τύχην ἡμῖν συλλαμβάνουσαν, καὶ τὸν παρόντα καιρὸν συναγωνιζόμενον· σὺ μὲν γὰρ παιδείας ἐπιθυμεῖς, ἐγὼ

δὲ παιδεύειν ἄλλους ἐπιχειρῶ· καὶ σὺ μὲν ἀκμὴν φιλοσοφεῖς, ἐγὼ δὲ τοὺς φιλοσοφοῦντας ἐπανορθῶ. Ὅσοι μὲν οὖν πρὸς τοὺς ἑαυτῶν φίλους τοὺς προτρεπτικοὺς λόγους συγγράφουσι, καλὸν μὲν ἔργον ἐπιχειροῦσιν, οὐ μὴν περί γε τὸ κράτιστον τῆς φιλοσοφίας διατρίβουσιν, ὅσοι δὲ τοῖς νεωτέροις εἰσηγοῦνται, μὴ δι᾽ ὧν τὴν δεινότητα τὴν ἐν τοῖς λόγοις ἀσκήσουσιν, ἀλλ᾽ ὅπως τὰ τῶν τρόπων ἤθη σπουδαῖοι πεφυκέναι δόξουσι, τοσούτῳ μᾶλλον ἐκείνων τοὺς ἀκούοντας ὠφελοῦσιν, ὅσον οἱ μὲν ἐπὶ λόγον μόνον παρακαλοῦσιν, οἱ δὲ καὶ τὸν τρόπον αὐτῶν ἐπανορθοῦσι. Διόπερ ἡμεῖς, οὐ παράκλησιν εὑρόντες, ἀλλὰ παραίνεσιν γράψαντες, μέλλομέν σοὶ συμβουλεύειν, ὧν χρὴ τοὺς νεωτέρους ὀρέγεσθαι, καὶ τίνων ἔργων ἀπέχεσθαι, καὶ ποίοις τισὶν ἀνθρώποις ὁμιλεῖν, καὶ πῶς τὸν ἑαυτῶν βίον οἰκονομεῖν. Ὅσοι γὰρ τοῦ βίου ταύτην τὴν ὁδὸν ἐπορεύθησαν, οὗτοι μόνοι τῆς ἀρετῆς ἐφικέσθαι γνησίως ἠδυνήθησαν· ἧς οὐδὲν κτῆμα σεμνότερον, οὐδὲ βεβαιότερόν ἐστι. Κάλλος μὲν γὰρ ἢ χρόνος ἀνάλωσεν, ἢ νόσος ἐμάρανε, πλοῦτος δὲ κακίας μᾶλλον ἢ καλοκαγαθίας ὑπηρέτης ἐστίν, ἐξουσίαν μὲν τῇ ῥᾳθυμίᾳ παρασκευάζων, ἐπὶ δὲ τὰς ἡδονὰς τοὺς νέους παρακαλῶν. Ῥώμη δὲ μετὰ μὲν φρονήσεως ὠφέλησεν, ἄνευ δὲ ταύτης, πλείω τοὺς ἔχοντας ἔβλαψε· καὶ τὰ μὲν σώματα τῶν ἀσκούντων ἐκόσμησε, ταῖς δὲ τῆς ψυχῆς ἐπιμελείαις ἐπεσκότησεν. Ἡ δὲ τῆς ἀρετῆς κτῆσις, οἷς ἂν ἀκιβδήλως ταῖς διανοίαις συναυξηθῇ, μόνη μὲν συγγηράσκει· πλούτου δὲ κρείττων χρησιμωτέρα δὲ εὐγενείας ἐστί· τὰ μὲν τοῖς ἄλλοις ἀδύνατα, δυνατὰ καθιστῶσα· τὰ δὲ τῷ πλήθει φοβερὰ θαρσαλέως ὑπομένουσα, καὶ τὸν μὲν ὄκνον ψόγον, τὸν δὲ πόνον

ἔπαινον ἡγουμένη. Ῥᾴδιον δὲ τοῦτο καταμαθεῖν ἐστὶν ἔκ τε τῶν Ἡρακλέους ἄθλων, καὶ τῶν Θησέως ἔργων, οἷς ἡ τῶν τρόπων ἀρετὴ τηλικοῦτον εὐδοξίας χαρακτῆρα [τοῖς ἔργοις] ἐπέβαλεν, ὥστε μηδὲ τὸν ἅπαντα χρόνον δύνασθαι λήθην ἐμποιῆσαι τῶν ἐκείνοις πεπραγμένων. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰς τοῦ πατρὸς προαιρέσεις ἀναμνησθείς, οἰκεῖον καὶ καλὸν ἕξεις παράδειγμα τῶν ὑπ᾿ ἐμοῦ σοι λεγομένων. Οὐδὲ γὰρ ὀλιγωρῶν τῆς ἀρετῆς, οὐδὲ ῥαθυμῶν διετέλεσε τὸν βίον· ἀλλὰ τὸ μὲν σῶμα τοῖς πόνοις ἐγύμναζε, τῇ δὲ ψυχῇ τοὺς κινδύνους ὑπέμενεν. Οὐδὲ τὸν πλοῦτον παρακαίρως ἠγάπα, ἀλλ᾿ ἀπήλαυε μὲν τῶν παρόντων ἀγαθῶν ὡς θνητός, ἐπεμελεῖτο δὲ τῶν ὑπαρχόντων ὡς ἀθάνατος· οὐδὲ ταπεινῶς διῴκει τὸν ἑαυτοῦ βίον, ἀλλὰ φιλόκαλός τε ἦν, καὶ μεγαλοπρεπής· καὶ τοῖς φίλοις κοινός, καὶ μᾶλλον ἐθαύμαζε τοὺς περὶ αὐτὸν σπουδάζοντας, ἢ τοὺς τῷ γένει προσήκοντας. Ἡγεῖτο γὰρ εἶναι πρὸς ἑταιρίαν πολλῷ κρείττω φύσιν νόμου, καὶ τρόπον γένους, καὶ προαίρεσιν ἀνάγκης. Ἐπιλίποι δ᾿ ἂν ἡμᾶς ὁ πᾶς χρόνος, εἰ πάσας τὰς ἐκείνου πράξεις καταριθμησαίμεθα. Ἀλλὰ τὸ μὲν ἀκριβὲς αὐτῶν ἐν ἑτέροις καιροῖς δηλώσομεν· δεῖγμα δὲ τῆς Ἱππονίκου φύσεως νῦν ἐξενηνόχαμεν, πρὸς ὃ δεῖ ζῆν σέ, ὥσπερ πρὸς παράδειγμα, νόμον μὲν τὸν ἐκείνου τρόπον ἡγησάμενον, μιμητὴν δὲ καὶ ζηλωτὴν τῆς πατρῴας ἀρετῆς γενόμενον. Αἰσχρὸν γάρ, τοὺς μὲν γραφεῖς ἀπεικάζειν τὰ καλὰ τῶν ζῴων, τοὺς δὲ παῖδας μὴ μιμεῖσθαι τοὺς σπουδαίους τῶν γονέων. Ἡγοῦ δὲ μηδενὶ τῶν ἀθλητῶν οὕτω προσήκειν ἐπὶ τοὺς ἀνταγωνιστὰς ἀσκεῖν, ὡς σοὶ σκοπεῖν, ὅπως ἐφάμιλλος γενήσῃ τοῖς τοῦ πατρὸς ἐπιτηδεύμασιν. Οὕτω δὲ τὴν γνώμην ἀδύνατον διατεθῆναι, τὸν μὴ πολ-

λῶν καὶ καλῶν ἀκουσμάτων πεπληρωμένον. Τὰ μὲν γὰρ σώματα τοῖς συμμέτροις πόνοις, ἡ δὲ ψυχὴ τοῖς σπουδαίοις λόγοις αὔξεσθαι πέφυκε. Διόπερ ἐγώ σοι πειράσομαι συντόμως ὑποθέσθαι, δι᾽ ὧν ἂν μοι δοκοίης ἐπιτηδευμάτων πλεῖστον πρὸς ἀρετὴν ἐπιδοῦναι, καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἀνθρώποις εὐδοκιμῆσαι.

Πρῶτον μὲν οὖν εὐσέβει τὰ πρὸς τοὺς θεούς, μὴ μόνον θύων, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὅρκοις ἐμμένων. Ἐκεῖνο μὲν γὰρ τῆς τῶν χρημάτων εὐπορίας σημεῖον, τοῦτο δὲ τῆς τῶν τρόπων καλοκαγαθίας τεκμήριον. Τίμα τὸ δαιμόνιον ἀεὶ μέν, μάλιστα δὲ μετὰ τῆς πόλεως. Οὕτω γὰρ δόξεις ἅμα τε τοῖς θεοῖς θύειν, καὶ τοῖς νόμοις ἐμμένειν. Τοιοῦτος γίνου περὶ τοὺς γονεῖς, οἵους ἂν εὔξαιο περὶ σεαυτὸν γενέσθαι τοὺς σαυτοῦ παῖδας. Ἄσκει τῶν περὶ τὸ σῶμα γυμνασίων, μὴ τὰ πρὸς τὴν ῥώμην, ἀλλὰ τὰ πρὸς τὴν ὑγίειαν συμφέροντα. Τούτου δ᾽ ἂν ἐπιτυγχάνοις, εἰ λήγεις τῶν πόνων, ἔτι πονεῖν δυνάμενος. Μήτε γέλωτα προπετῆ στέργε, μήτε λόγον μετὰ θράσους ἀποδέχου· τὸ μὲν γὰρ ἀνόητον, τὸ δὲ μανικόν. Ἃ ποιεῖν αἰσχρόν, ταῦτα νόμιζε μηδὲ λέγειν εἶναι καλόν. Ἔθιζε σαυτὸν εἶναι μὴ σκυθρωπόν, ἀλλὰ σύννουν· δι᾽ ἐκεῖνο μὲν γὰρ αὐθάδης, διὰ δὲ τοῦτο φρόνιμος εἶναι δόξεις. Ἡγοῦ μάλιστα σεαυτῷ πρέπειν κόσμον, αἰσχύνην, δικαιοσύνην, σωφροσύνην. Τούτοις γὰρ ἅπασι δοκεῖ κρατεῖσθαι τὸ τῶν νεωτέρων ἦθος. Μηδέποτε μηδὲν αἰσχρὸν ποιήσας ἔλπιζε λήσειν· καὶ γὰρ ἂν τοὺς ἄλλους λάθῃς, σαυτῷ γε συνειδήσεις. Τοὺς μὲν θεοὺς φοβοῦ, τοὺς δὲ γονεῖς τίμα. Τοὺς δὲ φίλους αἰσχύνου. Τοῖς δὲ νόμοις πείθου. Τὰς ἡδονὰς θήρευε, τὰς μετὰ δόξης. Τέρψις γὰρ σὺν τῷ καλῷ μὲν ἄριστον, ἄνευ δὲ

τούτου κάκιστον. Εὐλαβοῦ τὰς διαβολάς, κἂν ψευδεῖς ὦσιν. Οἱ γὰρ πολλοὶ τὴν μὲν ἀλήθειαν ἀγνοοῦσι, πρὸς δὲ τὴν δόξαν ἀποβλέπουσιν. Ἅπαντα δόκει ποιεῖν, ὡς μηδένα λήσων· καὶ γὰρ ἂν παραυτίκα κρύψῃς, ὕστερον ὀφθήσῃ. Μάλιστα δ' ἂν εὐδοκιμοίης, εἰ φαίνοιο τοιαῦτα μὴ πράττων, ἃ τοῖς ἄλλοις ἢν πράττωσιν ἐπιτιμῴης. Ἐὰν ᾖς φιλομαθὴς, ἔσῃ πολυμαθής. Ἃ μὲν ἐπίστασαι, διαφύλαττε ταῖς μελέταις, ἃ δὲ μὴ μεμάθηκας, προςλάμβανε ταῖς ἐπιστήμαις. Ὁμοίως γὰρ αἰσχρόν, ἀκούσαντα χρήσιμον λόγον μὴ μανθάνειν, καὶ διδόμενόν τι ἀγαθὸν παρὰ τῶν φίλων μὴ λαμβάνειν. Καταναλίσκε τὴν ἐν τῷ βίῳ σχολὴν εἰς τὴν τῶν λόγων φιληκοΐαν· οὕτω γὰρ τὰ τοῖς ἄλλοις χαλεπῶς εὑρημένα, συμβήσεταί σοι ῥᾳδίως μανθάνειν. Ἡγοῦ τῶν ἀκουσμάτων πολλὰ πολλῶν εἶναι χρημάτων κρείττω· τὰ μὲν γὰρ ταχέως ἀπολείπει, τὰ δὲ πάντα τὸν χρόνον παραμένει· Σοφία γὰρ μόνη τῶν κτημάτων ἀθάνατον. Μὴ κατόκνει μακρὰν ὁδὸν πορεύεσθαι πρὸς τοὺς διδάσκειν τι χρήσιμον ἐπαγγελλομένους. Αἰσχρὸν γάρ, τοὺς μὲν ἐμπόρους τηλικαῦτα πελάγη διαπερᾶν ἕνεκα τοῦ πλείω ποιῆσαι τὴν ὑπάρχουσαν οὐσίαν, τοὺς δὲ νεωτέρους μηδὲ τὰς κατὰ γῆν πορείας ὑπομένειν ἐπὶ τῷ βελτίω καταστῆσαι τὴν ἑαυτῶν διάνοιαν. Τῷ μὲν τρόπῳ γίνου φιλοπροςήγορος, τῷ δὲ λόγῳ εὐπροςήγορος. Ἔστι δὲ φιλοπροςηγορίας μὲν τὸ προςφωνεῖν τοὺς ἀπαντῶντας, εὐπροςηγορίας δὲ τὸ τοῖς λόγοις αὐτοῖς οἰκείως ἐντυγχάνειν. Ἡδέως μὲν ἔχε πρὸς ἅπαντας, χρῶ δὲ τοῖς βελτίστοις· οὕτω γὰρ τοῖς μὲν οὐκ ἀπεχθὴς ἔσῃ, τοῖς δὲ φίλος γενήσῃ. Τὰς ἐντεύξεις μὴ πυκνὰς ποιοῦ τοῖς αὐτοῖς, μηδὲ μακρὰς περὶ τῶν αὐτῶν. Πλησμονὴ γὰρ ἁπάντων. Γύμναζε σεαυτὸν πόνοις ἑκουσίοις,

ὅπως ἂν δύναιο καὶ τοὺς ἀκουσίους ὑπομένειν. Ὑφ᾽ ὧν κρατεῖσθαι τὴν ψυχὴν αἰσχρόν, τούτων ἐγκράτειαν ἄσκει πάντων, κέρδους, ὀργῆς, ἡδονῆς, λύπης. Ἔσῃ δὲ τοιοῦτος, ἂν κέρδη μὲν εἶναι νομίζῃς, δι᾽ ὧν εὐδοκιμήσεις, ἀλλὰ μὴ δι᾽ ὧν εὐπορήσεις· τῇ δὲ ὀργῇ παραπλησίως ἔχῃς πρὸς τοὺς ἁμαρτάνοντας, ὥςπερ ἂν πρὸς σαυτὸν ἁμαρτάνοντα καὶ τοὺς ἄλλους ἔχειν ἀξιώσειας· ἐν δὲ τοῖς τερπνοῖς, ἂν αἰσχρὸν ὑπολάβῃς, τῶν μὲν οἰκετῶν ἄρχειν, ταῖς δ᾽ ἡδοναῖς δουλεύειν· ἐν δὲ τοῖς λυπηροῖς, ἂν τὰς τῶν ἄλλων ἀτυχίας ἐπιβλέπῃς, καὶ σεαυτόν, ὡς ἄνθρωπος ὢν ὑπομιμνήσκῃς. Μᾶλλον τήρει τὰς τῶν λόγων, ἢ τὰς τῶν χρημάτων παρακαταθήκας. Δεῖ γὰρ τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας τρόπον ὅρκου πιστότερον φαίνεσθαι παρεχομένους. Προςήκειν ἡγοῦ τοῖς πονηροῖς ἀπιστεῖν, ὥςπερ τοῖς χρηστοῖς πιστεύειν. Περὶ τῶν ἀποῤῥήτων μηδενὶ λέγε, πλὴν ἐὰν ὁμοίως συμφέρῃ τὰς πράξεις σιωπᾶσθαι σοί τε τῷ λέγοντι, κἀκείνοις τοῖς ἀκούουσιν. Ὅρκον ἐπακτὸν προςδέχου διὰ δύω προφάσεις, ἢ σεαυτὸν αἰτίας αἰσχρᾶς ἀπολύων, ἢ φίλους ἐκ κινδύνων μεγάλων διασώζων. Ἕνεκα δὲ χρημάτων μηδένα θεῶν ὀμόσῃς, μηδ᾽ ἂν εὐορκεῖν μέλλῃς. Δόξεις γὰρ τοῖς μὲν ἐπιορκεῖν, τοῖς δὲ φιλοχρημάτως ἔχειν. Μηδένα φίλον ποιοῦ, πρὶν ἂν ἐξετάσῃς, πῶς κέχρηται τοῖς πρότερον φίλοις. Ἔλπιζε γὰρ αὐτὸν καὶ περὶ σὲ γενέσθαι τοιοῦτον, οἷος καὶ περὶ ἐκείνους γέγονε. Βραδέως μὲν φίλος γίνου, γινόμενος δὲ πειρῶ διαμένειν. Ὁμοίως γὰρ αἰσχρόν, μηδένα φίλον ἔχειν, καὶ πολλοὺς ἑταίρους μεταλλάττειν. Μήτε μετὰ βλάβης πειρῶ τῶν φίλων, μήτε ἄπειρος εἶναι τῶν ἑταίρων θέλε. Τοῦτο δὲ ποιήσεις, ἂν μὴ δεόμενος, τὸ δεῖσθαι προςποιῇ. Περὶ τῶν ῥητῶν ὡς ἀποῤῥήτων ἀνακοίνου.

Μὴ τυχὼν μὲν γάρ, οὐδὲν βλαβήσῃ, τυχὼν δέ, μᾶλλον τὸν τρόπον αὐτῶν ἐπιστήσῃ. Δοκίμαζε τοὺς φίλους ἔκ τε τῆς περὶ τὸν βίον ἀτυχίας, καὶ τῆς ἐν τοῖς κινδύνοις κοινωνίας. Τὸ μὲν γὰρ χρυσίον ἐν τῷ πυρὶ δοκιμάζομεν, τοὺς δὲ φίλους ἐν ταῖς ἀτυχίαις διαγινώσκομεν. Οὕτω δ' ἄριστα χρήσῃ τοῖς φίλοις, ἂν μὴ περιμένῃς τὰς παρ' ἐκείνων δεήσεις, ἀλλ' αὐτεπάγγελτος ἐν τοῖς καιροῖς αὐτοῖς βοηθῇς. Ὁμοίως αἰσχρὸν νόμιζε, τῶν ἐχθρῶν νικᾶσθαι ταῖς κακοποιΐαις, καὶ τῶν φίλων ἡττᾶσθαι ταῖς εὐεργεσίαις. Ἀποδέχου τῶν ἑταίρων μὴ μόνον τοὺς ἐπὶ τοῖς κακοῖς δυσχεραίνοντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς μὴ φθονοῦντας. Πολλοὶ μὲν γὰρ ἀτυχοῦσι τοῖς φίλοις συνάχθονται, καλῶς δὲ πράττουσι φθονοῦσι. Τῶν ἀπόντων φίλων μέμνησο πρὸς τοὺς παρόντας, ἵνα δοκῇς μηδὲ τούτων ἀπόντων ὀλιγωρεῖν. Εἶναι βούλου τὰ περὶ τὴν ἐσθῆτα φιλόκαλος, ἀλλὰ μὴ καλλωπιστής. Ἔστι δὲ φιλοκάλου μὲν τὸ μεγαλοπρεπές, καλλωπιστοῦ δὲ τὸ περίεργον. Ἀγάπα τῶν ὑπαρχόντων ἀγαθῶν μὴ τὴν ὑπερβάλλουσαν κτῆσιν, ἀλλὰ τὴν μετρίαν ἀπόλαυσιν. Καταφρόνει τῶν περὶ τὸν πλοῦτον σπουδαζόντων, χρῆσθαι δὲ τοῖς ὑπάρχουσι μὴ δυναμένων. Παραπλήσιον γὰρ οἱ τοιοῦτοι πάσχουσιν, ὥσπερ ἂν εἴ τις ἵππον κτήσαιτο καλόν, κακῶς ἱππεύειν ἐπιστάμενος. Πειρῶ τὸν πλοῦτον χρήματα καὶ κτήματα κατασκευάζειν. Ἔστι δὲ χρήματα μέν, τοῖς ἀπολαύειν ἐπισταμένοις, κτήματα δέ, τοῖς χρῆσθαι δυναμένοις. Τίμα τὴν ὑπάρχουσαν οὐσίαν δυοῖν ἕνεκα, τοῦ τε ζημίαν μεγάλην ἐκτίσαι, καὶ τοῦ φίλῳ σπουδαίῳ δυστυχοῦντι βοηθῆσαι. Πρὸς δὲ τὸν ἄλλον βίον, μηδὲν ὑπερβαλλόντως, ἀλλὰ μετρίως αὐτὴν ἀγάπα. Στέργε μὲν τὰ παρόντα, ζήτει δὲ τὰ βελτίω. Μηδενὶ

συμφορὰν ὀνειδίσῃς· κοινὴ γὰρ ἡ τύχη, καὶ τὸ μέλλον ἀόρατον. Τοὺς ἀγαθοὺς εὖ ποίει. Καλὸς γὰρ θησαυρὸς παρ' ἀνδρὶ σπουδαίῳ χάρις ὀφειλομένη. Τοὺς κακοὺς εὖ ποιῶν, ὅμοια πείσῃ τοῖς τὰς ἀλλοτρίας κύνας σιτίζουσιν. Ἐκεῖναί τε γὰρ τοὺς διδόντας, ὥσπερ τοὺς τυχόντας ὑλακτοῦσιν· οἵ τε κακοὶ τοὺς ὠφελοῦντας, ὥσπερ τοὺς βλάπτοντας ἀδικοῦσι. Μίσει τοὺς κολακεύοντας, ὥςπερ τοὺς ἐξαπατῶντας. Ἀμφότεροι γὰρ πιστευθέντες τοὺς πιστεύοντας ἀδικοῦσιν. Ἐὰν ἀποδέχῃ τῶν φίλων τοὺς πρὸς τὸ φαυλότατόν σοι χαριζομένους, οὐχ ἕξεις ἐν τῷ βίῳ τοὺς πρὸς τὸ βέλτιστον ἀπεχθανομένους. Γίνου πρὸς τοὺς πλησιάζοντας ὁμιλητικός, ἀλλὰ μὴ σεμνός. Τὸν μὲν γὰρ τῶν ὑπεροπτικῶν ὄγκον μόλις ἂν οἱ δοῦλοι καρτερήσειαν· τὸν δὲ τῶν ὁμιλητικῶν τρόπον ἅπαντες ἡδέως ὑποφέρουσιν. Ὁμιλητικὸς δ' ἔσῃ, μὴ δύςερις ὤν, μηδὲ δυςάρεστος, μηδὲ πρὸς πάντα φιλόνεικος, μηδὲ πρὸς τὰς τῶν πλησιαζόντων ὀργὰς τραχέως ἀπαντῶν, μήδ' ἂν ἀδίκως ὀργιζόμενοι τυγχάνωσιν· ἀλλὰ θυμουμένοις μὲν αὐτοῖς εἴκων, πεπαυμένοις δὲ τῆς ὀργῆς ἐπιπλήττων· μηδὲ περὶ τὰ γελοῖα σπουδάζων, μηδὲ περὶ τὰ σπουδαῖα τοῖς γελοίοις χαίρων· (τὸ γὰρ ἄκαιρον πανταχοῦ λυπηρόν) μηδὲ τὰς χάριτας ἀχαρίστως χαριζόμενος, ὅπερ πάσχουσιν οἱ πολλοί, ποιοῦντες μέν, ἀηδῶς δὲ τοῖς φίλοις ὑπουργοῦντες· μηδὲ φιλαίτιος ὤν, βαρὺ γάρ· μηδὲ φιλεπιτιμητής, παροξυντικὸν γάρ. Μάλιστα μὲν εὐλαβοῦ τὰς ἐν τοῖς πότοις συνουσίας· ἂν δέ ποτέ σοι συμπέσῃ καιρός, ἐξανίστασο πρὸ μέθης. Ὅταν γὰρ ὁ νοῦς ὑπὸ οἴνου διαφθαρῇ, ταὐτὰ πάσχει τοῖς ἅρμασι τοῖς τοὺς ἡνιόχους ἀποβάλλουσιν. Ἐκεῖνά τε γὰρ ἀτάκτως φέρεται, διαμαρτάνοντα τῶν εὐθυνόντων·

ἥ τε ψυχὴ πολλὰ σφάλλεται, διαφθαρείσης τῆς διανοίας. Ἀθάνατα μὲν φρόνει τῷ μεγαλόψυχος εἶναι· θνητὰ δὲ τῷ συμμέτρως τῶν ὑπαρχόντων ἀπολαύειν. Ἡγοῦ τὴν παιδείαν τοσούτῳ μεῖζον ἀγαθὸν εἶναι τῆς ἀπαιδευσίας, ὅσῳ τὰ μὲν ἄλλα μοχθηρὰ πάντες κερδαίνοντες πράττουσιν, αὕτη δὲ μόνη καὶ προσεζημίωσε τοὺς ἔχοντας. Πολλάκις γάρ, ὃν τοῖς λόγοις ἐλύπησαν, τούτῳ τοῖς ἔργοις τὴν τιμωρίαν ἔδοσαν. Οὓς ἂν βούλῃ ποιήσασθαι φίλους, ἀγαθόν τι λέγε περὶ αὐτῶν πρὸς τοὺς ἀπαγγέλλοντας. Ἀρχὴ μὲν γὰρ φιλίας, ἔπαινος, ἔχθρας δὲ ψόγος. Βουλευόμενος, παραδείγματα ποιοῦ τὰ παρεληλυθότα τῶν μελλόντων. Τὸ γὰρ ἀφανὲς ἐκ τοῦ φανεροῦ ταχίστην ἔχει τὴν διάγνωσιν. Βουλεύου μὲν βραδέως, ἐπιτέλει δὲ ταχέως τὰ δόξαντα. Ἡγοῦ κράτιστον εἶναι παρὰ μὲν τῶν θεῶν εὐτυχίαν, παρὰ δὲ ἡμῶν αὐτῶν εὐβουλίαν. Περὶ ὧν ἂν αἰσχύνῃ παῤῥησιάσασθαι, βούλει δέ τισὶ τῶν φίλων ἀνακοινώσασθαι, χρῶ τοῖς λόγοις, ὡς περὶ ἀλλοτρίου τοῦ πράγματος. Οὕτω γὰρ τὴν ἐκείνων τε γνώμην αἰσθήσῃ, καὶ σεαυτὸν οὐ καταφανῆ ποιήσεις. Ὅταν δὲ ὑπὲρ τῶν σεαυτοῦ μέλλῃς τινὶ συμβουλεύεσθαι, σκόπει πρῶτον, πῶς τὰ ἑαυτοῦ διῴκησεν. Ὁ γὰρ κακῶς διανοηθεὶς περὶ τῶν ἰδίων, οὐδέποτε καλῶς βουλεύσεται περὶ τῶν ἀλλοτρίων. Οὕτω δ᾽ ἂν μάλιστα βουλεύεσθαι παροξυνθείης, εἰ τὰς συμφορὰς τὰς ἐκ τῆς ἀβουλίας ἐπιβλέψειας. Καὶ γὰρ τῆς ὑγιείας πλείστην ἐπιμέλειαν ἔχομεν, ὅταν τὰς λύπας τὰς ἐκ τῆς ἀῤῥωστίας ἀναμνησθῶμεν. Μιμοῦ τὰ τῶν βασιλέων ἤθη, καὶ δίωκε τὰ ἐκείνων ἐπιτηδεύματα· δόξεις γὰρ αὐτοὺς ἀποδέχεσθαι, καὶ ζηλοῦν· ὥςτε σοι συμβήσεται παρά τε τῷ πλήθει μᾶλλον εὐδοκιμεῖν, καὶ τὴν παρ᾽ ἐκείνων εὔνοιαν

βεβαιοτέραν ἔχειν. Πείθου μὲν καὶ τοῖς νόμοις τοῖς ὑπὸ τῶν βασιλέων κειμένοις· ἰσχυρότατον μέντοι νόμον ἡγοῦ τὸν ἐκείνων τρόπον. Ὥςπερ γὰρ τὸν ἐν δημοκρατίᾳ πολιτευόμενον, τὸ πλῆθος δεῖ θεραπεύειν, οὕτω καὶ τὸν ἐν μοναρχίᾳ κατοικοῦντα, τὸν βασιλέα προςήκει θαυμάζειν. Εἰς ἀρχὴν κατασταθεὶς, μηδενὶ χρῶ πονηρῷ πρὸς τὰς διοικήσεις· ὧν γὰρ ἂν ἐκεῖνος ἁμάρτοι, σοὶ τὰς αἰτίας ἀναθήσουσιν. Ἐκ τῶν κοινῶν ἐπιμελειῶν ἀπαλλάττου μὴ πλουσιώτερος, ἀλλ᾽ ἐνδοξότερος. Πολλῶν γὰρ χρημάτων κρείττων ὁ παρὰ τοῦ πλήθους ἔπαινος. Μηδενὶ πονηρῷ πράγματι μήτε παρίστασο μήτε συνηγόρει· δόξεις γὰρ καὶ αὐτὸς τοιαῦτα πράττειν, οἷάπερ ἂν τοῖς ἄλλοις πράττουσι βοηθῇς. Παρασκεύαζε σεαυτὸν πλεονεκτεῖν μὲν δυνάμενον, ἀνέχου δὲ τὸ ἴσον ἔχειν· ἵνα δοκῇς ὀρέγεσθαι τῆς δικαιοσύνης, μὴ δι᾽ ἀσθένειαν, ἀλλὰ δι᾽ ἐπιείκειαν. Μᾶλλον ἀποδέχου δικαίαν πενίαν, ἢ πλοῦτον ἄδικον. Τοσούτῳ γὰρ κρείττων δικαιοσύνη χρημάτων, ὅσῳ τὰ μὲν ζῶντας μόνον ὠφελεῖ, ἡ δὲ καὶ τελευτήσασι δόξαν παρασκευάζει, κἀκείνων μὲν τοῖς φαύλοις μέτεστι, ταύτης δὲ τοῖς μοχθηροῖς ἀδύνατον μεταλαβεῖν. Μηδένα ζήλου τῶν ἐξ ἀδικίας κερδαινόντων, ἀλλὰ μᾶλλον ἀποδέχου τοὺς μετὰ δικαιοσύνης ζημιωθέντας. Οἱ γὰρ δίκαιοι τῶν ἀδίκων, εἰ μηδὲν ἄλλο πλεονεκτοῦσιν, ἀλλ᾽ οὖν ἐλπίσι γε σπουδαίαις ὑπερέχουσι. Πάντων μὲν ἐπιμελοῦ τῶν περὶ τὸν βίον, μάλιστα δὲ τὴν σεαυτοῦ φρόνησιν ἄσκει. Μέγιστον γὰρ ἐν ἐλαχίστῳ νοῦς ἀγαθὸς ἐν ἀνθρώπου σώματι. Πειρῶ τὸ μὲν σῶμα εἶναι φιλόπονος, τὴν δὲ ψυχὴν φιλόσοφος· ἵνα τῷ μὲν ἐπιτελεῖν δύνῃ τὰ δόξαντα, τῇ δὲ προορᾷν ἐπίστῃ τὰ συμφέροντα. Πᾶν ὅ, τι ἂν μέλλῃς λέγειν, πρότερον ἐπισκόπει τῇ γνώμῃ.

Πολλοῖς γὰρ ἡ γλῶττα προτρέχει τῆς διανοίας. Δύο ποιοῦ καιροὺς τοῦ λέγειν, ἢ περὶ ὧν οἶσθα σαφῶς, ἢ περὶ ὧν ἀναγκαῖον εἰπεῖν. Ἐν τούτοις γὰρ μόνοις ὁ λόγος τῆς σιγῆς κρείττων· ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις ἄμεινον σιγᾷν, ἢ λέγειν. Νόμιζε μηδὲν εἶναι τῶν ἀνθρωπίνων βέβαιον. Οὕτω γὰρ οὔτ᾽ εὐτυχῶν ἔσῃ περιχαρής, οὔτε δυστυχῶν περίλυπος. Χαῖρε μὲν ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσι τῶν ἀγαθῶν, καὶ λυποῦ μετρίως ἐπὶ τοῖς γινομένοις τῶν κακῶν. Γίνου δὲ τοῖς ἄλλοις ἐν μηδετέροις ὢν κατάδηλος. Ἄτοπον γάρ, τὴν μὲν οὐσίαν ἐν ταῖς οἰκίαις ἀποκρύπτειν, τὴν δὲ διάνοιαν φανερὰν ἔχοντα περιπατεῖν. Μᾶλλον εὐλαβοῦ ψόγον ἢ κίνδυνον. Δεῖ γὰρ εἶναι φοβερὰν τοῖς μὲν φαύλοις τὴν τοῦ βίου τελευτήν, τοῖς δὲ σπουδαίοις τὴν ἐν τῷ ζῆν ἀδοξίαν. Μάλιστα μὲν πειρῶ ζῆν κατὰ τὴν ἀσφάλειαν· ἐὰν δέ ποτέ σοι συμβῇ κινδυνεύειν, ζήτει τὴν ἐκ τοῦ πολέμου σωτηρίαν μετὰ καλῆς δόξης, ἀλλὰ μὴ μετ᾽ αἰσχρᾶς φήμης. Τὸ μὲν γὰρ τελευτῆσαι πάντων ἡ πεπρωμένη κατέκρινε· τὸ δὲ καλῶς ἀποθανεῖν, ἴδιον τοῖς σπουδαίοις ἡ φύσις ἀπένειμε.

Καὶ μὴ θαυμάσῃς, εἰ πολλὰ τῶν εἰρημένων οὐ πρέπει σοι πρὸς τὴν νῦν παροῦσαν ἡλικίαν. Οὐδὲ γὰρ ἐμὲ τοῦτο διέλαθεν· ἀλλὰ προειλόμην διὰ τῆς αὐτῆς πραγματείας, ἅμα τοῦ τε παρόντος βίου συμβουλίαν ἐξενεγκεῖν, καὶ τοῦ μέλλοντος χρόνου παράγγελμα καταλιπεῖν. Τὴν μὲν γὰρ τούτων χρείαν ῥᾳδίως εἰδήσεις, τὸν δὲ συμβουλεύοντα μετ᾽ εὐνοίας χαλεπῶς εὑρήσεις. Ὅπως οὖν τὰ λοιπὰ μὴ παρ᾽ ἑτέρου ζητῇς, ἀλλ᾽ ἐντεῦθεν ὥςπερ ἐκ ταμιείου προφέρῃς, ᾠήθην δεῖν μηδὲν παραλιπεῖν, ὧν ἂν ἔχω σοὶ συμβουλεύειν. Πολλὴν δ᾽ ἂν τοῖς θεοῖς χάριν σχοίην, εἰ μὴ διαμάρτοιμι τῆς δόξης, ἣν ἔχων περὶ σοῦ

τυγχάνω. Τῶν μὲν γὰρ ἄλλων τοὺς πλείστους εὑρήσομεν, ὥςπερ τῶν σιτίων τοῖς ἡδίστοις μᾶλλον, ἢ τοῖς ὑγιεινοτάτοις χαίροντας, οὕτω καὶ τῶν φίλων τοῖς συνεξαμαρτάνουσι πλησιάζοντας, ἀλλ᾽ οὐ τοῖς νουθετοῦσι. Σὲ δὲ νομίζω τοὐναντίον τούτων ἐγνωκέναι, τεκμηρίῳ χρώμενος τῇ περὶ τὴν ἄλλην σου παιδείαν φιλοπονίᾳ. Τὸν γὰρ αὑτῷ τὰ βέλτιστα πράττειν ἐπιτάττοντα, τοῦτον εἰκός, καὶ τῶν ἄλλων τοὺς ἐπὶ τὴν ἀρετὴν παρακαλοῦντας ἀποδέχεσθαι. Μάλιστα δ᾽ ἂν παροξυνθείης ὀρεχθῆναι τῶν καλῶν ἔργων, εἰ καταμάθοις, ὅτι καὶ τὰς ἡδονάς, τὰς ἐκ τούτων, μάλιστα γνησίως ἔχομεν. Ἐν μὲν γὰρ τῷ ῥᾳθυμεῖν, καὶ τὰς πλησμονὰς ἀγαπᾷν, εὐθὺς αἱ λύπαι ταῖς ἡδοναῖς παραπεπήγασι. Τὸ δὲ περὶ τὴν ἀρετὴν φιλοπονεῖν, καὶ σωφρόνως τὸν ἑαυτοῦ βίον οἰκονομεῖν, ἀεὶ τὰς τέρψεις εἰλικρινεῖς καὶ βεβαιοτέρας ἀποδίδωσι. Κἀκεῖ μὲν πρῶτον ἡσθέντες, ὕστερον ἐλυπήθημεν· ἐνταῦθα δέ, μετὰ τὰς λύπας, τὰς ἡδονὰς ἔχομεν. Ἐν ἅπασι δὲ τοῖς ἔργοις, οὐχ οὕτω τῆς ἀρχῆς μνημονεύομεν, ὡς τῆς τελευτῆς αἴσθησιν λαμβάνομεν. Τὰ γὰρ πλεῖστα τῶν περὶ τὸν βίον, οὐ δι᾽ αὐτὰ τὰ πράγματα ποιοῦμεν, ἀλλὰ τῶν ἀποβαινόντων ἕνεκα διαπονοῦμεν. Ἐνθυμοῦ δέ, διότι τοῖς μὲν φαύλοις ἐνδέχεται τὰ τυχόντα πράττειν (εὐθὺς γὰρ τοῦ βίου τοιαύτην πεποίηνται τὴν ὑπόθεσιν) τοῖς δὲ σπουδαίοις οὐχ οἷόντε τῆς ἀρετῆς ἀμελεῖν, ἢ πολλοὺς ἔχειν τοὺς ἐπιπλήττοντας. Πάντες γὰρ μισοῦσιν οὐχ οὕτω τοὺς ἐξαμαρτάνοντας, ὡς τοὺς ἐπιεικεῖς μὲν φάσκοντας εἶναι, μηδὲν δὲ τῶν τυχόντων διαφέροντας· εἰκότως. Ὅπου γὰρ τοὺς τῷ λόγῳ μόνῳ ψευδομένους ἀποδοκιμάζομεν, ἦπου τοὺς τῷ βίῳ παντὶ ἐλαττουμένους, οὐ φαύλους εἶναι φήσομεν; δικαίως δ᾽

ἂν τοὺς τοιούτους ὑπολάβοιμεν, μὴ μόνον εἰς ἑαυτοὺς ἁμαρτάνειν, ἀλλὰ καὶ τῆς τύχης εἶναι προδότας. Ἡ μὲν γὰρ αὐτοῖς χρήματα καὶ δόξαν καὶ φίλους ἐνεχείρισεν, οἱ δὲ, σφᾶς αὐτοὺς ἀναξίους τῆς ὑπαρχούσης εὐδαιμονίας κατέστησαν. Εἰ δὲ δεῖ, θνητὸν ὄντα, τῆς τῶν θεῶν στοχάσασθαι διανοίας, ἡγοῦμαι κᾀκείνους ἐπὶ τοῖς οἰκειοτάτοις μάλιστα δηλῶσαι, πῶς ἔχουσι πρὸς τοὺς φαύλους καὶ τοὺς σπουδαίους τῶν ἀνθρώπων. Ζεὺς γὰρ Ἡρακλέα καὶ Τάνταλον γεννήσας (ὡς οἱ μῦθοι λέγουσι, καὶ πάντες πιστεύουσι) τὸν μὲν διὰ τὴν ἀρετὴν ἀθάνατον ἐποίησε, τὸν δὲ διὰ τὴν κακίαν ταῖς μεγίσταις τιμωρίαις ἐκόλασεν. Οἷς χρὴ παραδείγμασι χρωμένους ὀρέγεσθαι τῆς καλοκαγαθίας, καὶ μὴ μόνον τοῖς ὑφ᾽ ἡμῶν εἰρημένοις ἐμμένειν, ἀλλὰ καὶ τῶν ποιητῶν τὰ βέλτιστα μανθάνειν, καὶ τῶν ἄλλων σοφιστῶν, εἴ τι χρήσιμον εἰρήκασιν, ἀναγινώσκειν. Ὥςπερ γὰρ τὴν μέλιτταν ὁρῶμεν ἐφ᾽ ἅπαντα μὲν τὰ βλαστήματα καθιζάνουσαν, ἀφ᾽ ἑκάστου δὲ τὰ χρήσιμα λαμβάνουσαν· οὕτω χρὴ καὶ τοὺς παιδείας ὀρεγομένους, μηδενὸς μὲν ἀπείρως ἔχειν, πανταχόθεν δὲ τὰ χρήσιμα συλλέγειν. Μόλις γὰρ ἂν τις ἐκ ταύτης τῆς ἐπιμελείας τὰς τῆς φύσεως ἁμαρτίας ἐπικρατήσειεν.

II.

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ

ΠΡΟΣ ΝΙΚΟΚΛΕΑ ΛΟΓΟΣ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΥΕΙΝ.

Οἱ μὲν εἰωθότες, ὦ Νικόκλεις, ὑμῖν τοῖς βασιλεῦσιν ἐσθῆτας ἄγειν, ἢ χαλκὸν, ἢ χρυσὸν εἰργασμένον, ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων κτημάτων, ὧν αὐτοὶ μὲν ἐνδεεῖς εἰσίν, ὑμεῖς δὲ πλουτεῖτε, λίαν ἔδοξαν εἶναί μοι καταφανεῖς, οὐ δόσιν, ἀλλ' ἐμπορίαν ποιούμενοι, καὶ πολὺ τεχνικώτερον αὐτὰ πωλοῦντες τῶν ὁμολογούντων καπηλεύειν. Ἐγὼ δ' ἡγησαίμην ἂν ταύτην καλλίστην γενέσθαι δωρεὰν, καὶ χρησιμωτάτην, καὶ μάλιστα πρέπουσαν, ἐμοί τε δοῦναι, καὶ σοὶ λαβεῖν, εἰ δυνηθείην ὁρίσαι, ποίων ἐπιτηδευμάτων ὀρεγόμενος, καὶ τίνων ἔργων ἀπεχόμενος, ἄριστ' ἂν καὶ τὴν πόλιν καὶ τὴν βασιλείαν διοικοίης. Τοὺς μὲν γὰρ ἰδιώτας ἔστι πολλὰ τὰ παιδεύοντα, καὶ μάλιστα μὲν τὸ μὴ τρυφᾶν, ἀλλ' ἀναγκάζεσθαι περὶ τοῦ βίου καθ' ἑκάστην ἀγωνίζεσθαι τὴν ἡμέραν· ἔπειθ' οἱ νόμοι, καθ' οὓς ἕκαστοι πολιτευόμενοι τυγχάνουσιν· ἔτι δ' ἡ παῤῥησία, καὶ τὸ φανερῶς ἐξεῖναι τοῖς τε φίλοις ἐπιπλῆξαι, καὶ τοῖς ἔχθροις ἐπιθέσθαι ταῖς ἀλλήλων ἁμαρτίαις·

πρὸς δὲ τούτοις, τινὲς καὶ τῶν ποιητῶν τῶν προγεγενημένων ὑποθήκας ὡς χρὴ ζῆν, καταλελοίπασιν· ὥστ᾽ ἐξ ἁπάντων τούτων εἰκὸς αὐτοὺς βελτίους γίνεσθαι. Τοῖς δὲ τυράννοις οὐδὲν ὑπάρχει τοιοῦτον· ἀλλ᾽ οὓς μᾶλλον ἔδει τῶν ἄλλων παιδεύεσθαι, ἐπειδὰν εἰς τὴν ἀρχὴν καστασταθῶσιν, ἀνουθέτητοι διατελοῦσιν. Οἱ μὲν γὰρ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων αὐτοῖς οὐ πλησιάζουσιν· οἱ δὲ συνόντες, πρὸς χάριν ὁμιλοῦσι. Καὶ γάρ τοι κύριοι γενόμενοι καὶ χρημάτων πλείστων, καὶ πραγμάτων μεγίστων, διὰ τὸ μὴ καλῶς χρῆσθαι ταύταις ταῖς ἀφορμαῖς πεποιήκασιν ὥστε πολλοὺς ἀμφισβητεῖν, πότερόν ἐστιν ἄξιον ἑλέσθαι τὸν βίον, τὸν τῶν ἰδιωτευόντων μέν, ἐπιεικῶς δὲ πραττόντων, ἢ τὸν τῶν τυραννευόντων. Ὅταν μὲν γὰρ ἀποβλέπωσιν εἰς τὰς τιμάς, καὶ τοὺς πλούτους, καὶ τὰς δυναστείας, ἰσοθέους ἅπαντας νομίζουσι τοὺς ἐν ταῖς μοναρχίαις ὄντας· ἐπειδὰν δὲ ἐνθυμηθῶσι τοὺς φόβους, καὶ τοὺς κινδύνους, καὶ διεξιόντες εὕρωσι, τοὺς μὲν ὑφ᾽ ὧν ἥκιστα ἐχρῆν διεφθαρμένους, τοὺς δὲ εἰς τοὺς οἰκειοτάτους ἐξαμαρτεῖν ἠναγκασμένους, τοῖς δὲ ἀμφότερα ταῦτα συμβεβηκότα, πάλιν ὁπωσοῦν ζῆν ἡγοῦνται λυσιτελεῖν μᾶλλον, ἢ μετὰ τοιούτων συμφορῶν ἁπάσης τῆς Ἀσίας βασιλεύειν. Ταύτης δὲ τῆς ἀνωμαλίας καὶ τῆς ταραχῆς αἴτιόν ἐστιν, ὅτι τὴν βασιλείαν, ὥσπερ ἱερωσύνην, παντὸς ἀνδρὸς εἶναι νομίζουσιν, ὃ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων μέγιστόν ἐστι, καὶ πλείστης προνοίας δεόμενον. Καθ᾽ ἑκάστην μὲν οὖν πρᾶξιν, ἐξ ὧν ἄν τις μάλιστα δύναιτο κατὰ τρόπον διοικεῖν, καὶ τὰ μὲν ἀγαθὰ διαφυλάττειν, τὰς δὲ συμφορὰς διαφεύγειν, τῶν ἀεὶ παρόντων ἔργον ἐστὶ συμβουλεύειν· καθόλου δὲ τῶν ἐπιτηδευμάτων, ὧν χρὴ στοχάζεσθαι, καὶ περὶ ἃ δεῖ διατρί-

βειν, ἐγὼ πειράσομαι διελθεῖν. Εἰ μὲν οὖν ἔσται τὸ δῶρον ἐξεργασθὲν, ἄξιον τῆς ὑποθέσεως, χαλεπὸν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς συνιδεῖν· πολλὰ γὰρ καὶ τῶν ἐμμέτρων ποιημάτων, καὶ τῶν καταλογάδην συγγραμμάτων, ἔτι μὲν ἐν ταῖς διανοίαις ὄντα τῶν συντιθέντων, μεγάλας τὰς προσδοκίας παρέσχεν· ἐπιτελεσθέντα δέ, καὶ τοῖς ἄλλοις ὑποδειχθέντα, πολὺ καταδεεστέραν τὴν δόξαν τῆς ἐλπίδος ἔλαβεν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τόγε ἐγχείρημα καλῶς ἔχει, τὸ ζητεῖν τὰ παραλελειμμένα, καὶ νομοθετεῖν ταῖς μοναρχίαις. Οἱ μὲν γὰρ τοὺς ἰδιώτας παιδεύοντες, ἐκείνους μόνους ὠφελοῦσιν· εἰ δέ τις τοὺς κρατοῦντας τοῦ πλήθους ἐπ᾽ ἀρετὴν προτρέψειεν, ἀμφοτέρους ἂν ὠφελήσειε, καὶ τοὺς τὰς δυναστείας ἔχοντας, καὶ τοὺς ὑπ᾽ αὐταῖς ὄντας· τοῖς μὲν γὰρ ἂν τὰς ἀρχὰς ἀσφαλεστέρας, τοῖς δὲ τὰς πολιτείας πρᾳοτέρας ποιήσειεν.

Πρῶτον μὲν οὖν σκεπτέον, τί τῶν βασιλευόντων ἔργον ἐστίν· ἐὰν γὰρ ἐν κεφαλαίοις τὴν δύναμιν ὅλου τοῦ πράγματος καλῶς περιλάβωμεν, ἐνταῦθα ἀποβλέποντες, ἄμεινον καὶ περὶ τῶν ἄλλων μερῶν ἐροῦμεν. Οἶμαι δὴ πάντας ἂν ὁμολογῆσαι, προσήκειν αὐτοῖς, πόλιν τε δυστυχοῦσαν παῦσαι, καὶ καλῶς πράττουσαν διαφυλάξαι, καὶ μεγάλην ἐκ μικρᾶς ποιῆσαι· τὰ γὰρ ἄλλα τὰ καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν συμπίπτοντα, τούτων ἕνεκα πρακτέον ἐστί. Καὶ μὴν ἐκεῖνό γε φανερόν, ὅτι δεῖ τοὺς ταῦτα δυνησομένους, καὶ περὶ τηλικούτων βουλευσομένους, μὴ ῥᾳθυμεῖν, ἀλλὰ σκοπεῖν, ὅπως φρονιμώτερον διακείσονται τῶν ἄλλων. Δέδεικται γάρ, ὅτι τοιαύτας ἕξουσι τὰς βασιλείας, οἵασπερ ἂν τὰς αὑτῶν γνώμας παρασκευάσωσιν. Ὥστε οὐδενὶ τῶν ἀθλητῶν οὕτω προσήκει τὸ σῶμα γυμνάζειν, ὡς τοῖς βασιλεῦσι τὴν ψυχὴν τὴν ἑαυ-

τῶν· ἅπασαι γὰρ αἱ πανηγύρεις, οὐθὲν μέρος τιθέασιν τούτων τῶν ἄθλων, ὑπὲρ ὧν ὑμεῖς καθ᾽ ἑκάστην ἀγωνίζεσθε τὴν ἡμέραν. Ὧν ἐνθυμούμενον χρὴ προσέχειν τὸν νοῦν, ὅπως ὅσονπερ ταῖς τιμαῖς τῶν ἄλλων προέχεις, τοσοῦτον καὶ ταῖς ἀρεταῖς αὐτῶν διοίσεις. Καὶ μὴ νόμιζε, τὴν ἐπιμέλειαν ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις πράγμασι χρησίμην εἶναι, πρὸς δὲ τὸ βελτίους ἡμᾶς καὶ φρονιμωτέρους γίνεσθαι μηδεμίαν ἔχειν δύναμιν· μηδὲ καταγνῷς τῶν ἀνθρώπων τοσαύτην δυστυχίαν, ὡς περὶ μὲν τὰ θηρία τέχνας εὑρήκαμεν, αἷς αὐτῶν τὰς ψυχὰς ἡμεροῦμεν, καὶ πλείονος ἀξίας ποιοῦμεν, ἡμᾶς δ᾽ αὐτοὺς οὐδὲν ἂν πρὸς ἀρετὴν ὠφελήσαιμεν· ἄλλως τε καὶ τῆς παιδεύσεως, καὶ τῆς ἐπιμελείας δυναμένης τὴν ἡμετέραν φύσιν εὐεργετεῖν· οὕτω διάκεισο τὴν γνώμην, καὶ τῶν τε παρόντων τοῖς φρονιμωτάτοις πλησίαζε, καὶ τῶν ἄλλων οὓς ἂν δύνῃ μεταπέμπου· καὶ μήτε τῶν ποιητῶν τῶν εὐδοκιμούντων, μήτε τῶν σοφιστῶν μηδενὸς οἴου δεῖν ἀπείρως ἔχειν· ἀλλὰ τῶν μὲν ἀκροατὴς γίνου, τῶν δὲ μαθητής· καὶ παρασκεύαζε σαυτὸν, τῶν μὲν ἐλασσόνων κριτὴν, τῶν δὲ μειζόνων ἀνταγωνιστήν· διὰ γὰρ τούτων τῶν γυμνασίων, τάχιστ᾽ ἂν γένοιο τοιοῦτος, οἷον ὑπεθέμεθα δεῖν εἶναι τὸν ὀρθῶς βασιλεύσοντα, καὶ τὴν πόλιν ὡς χρὴ διοικήσοντα. Μάλιστα δ᾽ ἂν αὐτὸς ὑπὸ σαυτοῦ παρακληθείης, εἰ δεινὸν ἡγήσαιο τοὺς χείρους τῶν βελτιόνων ἄρχειν, καὶ τοὺς ἀνοητοτέρους τοῖς φρονιμωτέροις προστάττειν· ὅσῳ γὰρ ἂν ἐῤῥωμενεστέρως τὴν τῶν ἄλλων ἄνοιαν ἀτιμάσῃς, τοσούτῳ μᾶλλον τὴν σεαυτοῦ διάνοιαν ἀσκήσεις. Ἄρχεσθαι μὲν οὖν ἐντεῦθεν χρὴ τοὺς μέλλοντάς τι ποιήσειν τῶν δεόντων. Πρὸς δὲ τούτοις φιλάνθρωπον εἶναι δεῖ καὶ φιλόπολιν· οὔτε γὰρ ἵππων, οὔτε κυνῶν, οὔτε

ἀνδρῶν, οὔτε ἄλλου πράγματος οὐδενὸς οἷόντε καλῶς ἄρχειν, ἢν μή τις χαίρῃ τούτοις, ὧν αὐτὸν δεῖ ποιεῖσθαι τὴν ἐπιμέλειαν. Μελέτω σοι τοῦ πλήθους, καὶ περὶ παντὸς ποιοῦ κεχαρισμένως αὐτοῖς ἄρχειν, γινώσκων, ὅτι καὶ τῶν ὀλιγαρχιῶν, καὶ τῶν ἄλλων πολιτειῶν, αὗται πλεῖστον χρόνον διαμένουσιν, αἵ τινες ἂν ἄριστα τὸ πλῆθος θεραπεύσωσι. Καλῶς δὲ δημαγωγήσεις, ἐὰν μήτε τὸν ὄχλον ὑβρίζειν ἐᾷς, μήτε ὑβριζόμενον περιορᾷς, ἀλλὰ σκοπῇς, ὅπως οἱ βέλτιστοι μὲν τὰς τιμὰς ἕξουσιν, οἱ δ' ἄλλοι μηδὲν ἀδικηθήσονται· ταῦτα γὰρ στοιχεῖα πρῶτα καὶ μέγιστα χρηστῆς πολιτείας ἐστί. Τῶν προσταγμάτων καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων κίνει καὶ μετατίθει τὰ μὴ καλῶς καθεστῶτα· καὶ μάλιστα μὲν εὑρετὴς γίνου τῶν βελτίστων, εἰ δὲ μή, μιμοῦ τὰ παρὰ τοῖς ἄλλοις καλῶς ἔχοντα. Ζήτει νόμους τὸ μὲν σύμπαν δικαίους καὶ συμφέροντας, καὶ σφίσιν αὐτοῖς ὁμολογουμένους· πρὸς δὲ τούτοις, οἵ τινες τὰς μὲν ἀμφισβητήσεις ὡς ἐλαχίστας, τὰς δὲ διαλύσεις ὡς οἷόντε ταχίστας τοῖς πολίταις ποιήσουσι· ταῦτα γὰρ ἅπαντα προσεῖναι δεῖ τοῖς καλῶς κειμένοις νόμοις. Τὰς μὲν ἐργασίας αὐτοῖς καθίστη κερδαλέας, τὰς δὲ πραγματείας ἐπιζημίους, ἵνα τὰς μὲν φεύγωσι, πρὸς δὲ τὰς προθύμως ἔχωσι. Τὰς κρίσεις ποιοῦ, περὶ ὧν ἂν πρὸς ἀλλήλους ἀμφισβητῶσι, μὴ πρὸς χάριν, μηδὲ ἐναντίας ἀλλήλαις, ἀλλ' ἀεὶ ταὐτὰ περί γε τῶν αὐτῶν γίνωσκε· καὶ γὰρ πρέπει καὶ συμφέρει τὴν τῶν βασιλέων γνώμην ἀμετακινήτως ἔχειν περὶ τῶν δικαίων, ὥσπερ τοὺς νόμους τοὺς καλῶς κειμένους. Διοίκει τὴν πόλιν ὁμοίως ὥσπερ τὸν πατρῷον οἶκον, ταῖς μὲν κατασκευαῖς λαμπρῶς καὶ βασιλικῶς, ταῖς δὲ πράξεσιν ἀκριβῶς, ἵν' εὐδοκιμῇς ἅμα καὶ διαρκῇς. Τὴν μεγαλοπρέπειαν

ἐνδείκνυσο ἐν μηδεμιᾷ τῶν πολυτελειῶν τῶν εὐθὺς ἀφανιζομένων, ἀλλ' ἔν τε τοῖς προειρημένοις, καὶ τῷ κάλλει τῶν κτημάτων, καὶ ταῖς τῶν φίλων εὐεργεσίαις· τὰ γὰρ τοιαῦτα τῶν ἀναλωμάτων αὐτῷ τε σοὶ παραμένει, καὶ τοῖς ἐπιγινομένοις πλείονος ἄξια τῶν δεδαπανημένων καταλείψεις. Τὰ περὶ τοὺς θεοὺς ποίει μέν, ὡς οἱ πρόγονοι κατέδειξαν· ἡγοῦ δὲ τοῦτο εἶναι θῦμα κάλλιστον, καὶ θεραπείαν μεγίστην, ἐὰν ὡς βέλτιστον καὶ δικαιότατον σεαυτὸν παρέχῃς· μᾶλλον γὰρ ἐλπὶς τοὺς τοιούτους, ἢ τοὺς ἱερεῖα πολλὰ καταβάλλοντας πράξειν τὶ παρὰ τῶν θεῶν ἀγαθόν. Τίμα ταῖς μὲν ἀρχαῖς τῶν τιμῶν τοὺς οἰκειοτάτους, ταῖς δὲ ἀληθεστάταις τοὺς εὐνουστάτους. Φυλακὴν ἀσφαλεστάτην ἡγοῦ τοῦ σώματος εἶναι τήν τε τῶν φίλων ἀρετήν, καὶ τὴν τῶν πολιτῶν εὔνοιαν καὶ τὴν σαυτοῦ φρόνησιν· διὰ γὰρ τούτων καὶ κτᾶσθαι καὶ διασώζειν τὰς τυραννίδας μάλιστ' ἄν τις δύναιτο. Κήδου τῶν οἴκων τῶν ἰδιωτῶν, καὶ νόμιζε τοὺς δαπανωμένους ἀπὸ τῶν σῶν ἀναλίσκειν, καὶ τοὺς ἐργαζομένους τὰ σὰ πλείω ποιεῖν· ἅπαντα γὰρ τὰ τῶν οἰκούντων τὴν πόλιν, οἰκεῖα τῶν καλῶς βασιλευόντων ἐστί. Διὰ παντὸς τοῦ χρόνου τὴν ἀλήθειαν οὕτω φαίνου προτιμῶν, ὥστε πιστοτέρους εἶναι τοὺς σοὺς λόγους ἢ τοὺς τῶν ἄλλων ὅρκους. Ἅπασι μὲν τοῖς ξένοις ἀσφαλῆ τὴν πόλιν πάρεχε, καὶ πρὸς τὰ συμβόλαια νόμιμον· περὶ πλείστου δὲ ποιοῦ τῶν ἀφικνουμένων, μὴ τοὺς σοὶ δωρεὰς εἰσάγοντας, ἀλλὰ τοὺς παρὰ σοῦ λαμβάνειν ἀξιοῦντας· τιμῶν γὰρ τοὺς τοιούτους, μᾶλλον παρὰ τοῖς ἄλλοις εὐδοκιμήσεις. Τοὺς φόβους ἐξαιροῦ τῶν πολιτῶν, καὶ μὴ βούλου περιδεὴς εἶναι τοῖς μηδὲν ἀδικοῦσιν· ὅπως γὰρ ἂν τοὺς ἄλλους πρὸς σεαυτὸν διαθῇς, οὕτω καὶ σὺ πρὸς ἐκείνους ἕξεις.

Ποίει μὲν μηδὲν μετ᾽ ὀργῆς, δόκει δὲ τοῖς ἄλλοις, ὅταν σοι καιρὸς ᾖ. Δεινὸς μὲν φαίνου τῷ μηδέν σε λανθάνειν τῶν γιγνομένων, πρᾶος δὲ τῷ τὰς τιμωρίας ἐλάττους ποιεῖσθαι τῶν ἁμαρτανομένων. Ἀρχικὸς εἶναι βούλου μὴ χαλεπότητι, μηδὲ τῷ σφόδρα κολάζειν, ἀλλὰ τῷ πάντας ἡττᾶσθαι τῆς σῆς διανοίας, καὶ νομίζειν ὑπὲρ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας ἄμεινόν σε βουλεύεσθαι. Πολεμικὸς γίνου ταῖς ἐπιστήμαις καὶ ταῖς παρασκευαῖς, εἰρηνικὸς δὲ τῷ μηδὲν παρὰ τὸ δίκαιον πλεονεκτεῖν. Οὕτως ὁμίλει τῶν πόλεων πρὸς τὰς ἥττους, ὥςπερ ἂν τὰς κρείττους πρὸς σεαυτὸν ἀξιώσειας. Φιλονείκει μὴ περὶ ἁπάντων, ἀλλὰ περὶ ὧν ἄν κρατήσαντί σοι μέλλῃ συνοίσειν. Φαύλους ἡγοῦ μὴ τοὺς συμφερόντως ἡττωμένους, ἀλλὰ τοὺς μετὰ βλάβης περιγινομένους. Μεγαλόφρονας εἶναι νόμιζε, μὴ τοὺς μείζω περιβαλλομένους, ὧν οἷοί τέ εἰσι κατασχεῖν, ἀλλὰ τοὺς μετρίων μὲν ἐφιεμένους, ἐξεργάζεσθαι δὲ δυναμένους, οἷς ἂν ἐπιχειρῶσι. Ζήλου μὴ τοὺς μεγίστην ἀρχὴν κτησαμένους, ἀλλὰ τοὺς ἄριστα τῇ παρούσῃ χρησαμένους, καὶ νόμιζε τελέως εὐδαιμονήσειν, οὐκ ἐὰν ἁπάντων ἀνθρώπων μετὰ φόβων καὶ κινδύνων ἄρχῃς, ἀλλ᾽ ἐὰν τοιοῦτος ὢν οἷον χρὴ, καὶ πράττων ὥςπερ ἐν τῷ παρόντι, μετρίων ἐπιθυμῇς, καὶ μηδενὸς τούτων ἀπορῇς. Φίλους κτῶ μὴ πάντας τοὺς βουλομένους, ἀλλὰ τοὺς τῆς σῆς φύσεως ἀξίους ὄντας· μηδὲ μεθ᾽ ὧν ἥδιστα συνδιατρίψεις, ἀλλὰ μεθ᾽ ὧν ἄριστα τὴν πόλιν διοικήσεις. Ἀκριβεῖς ποιοῦ τὰς δοκιμασίας τῶν συνόντων, εἰδὼς ὅτι πάντες οἱ μή σοι πλησιάζοντες, ὅμοιόν σε τοῖς χρωμένοις νομιοῦσι. Τοιούτους ἐφίστη τοῖς πράγμασι τοῖς μὴ διὰ σοῦ γινομένοις, ὡς αὐτὸς τὰς αἰτίας ἕξων, ὧν ἂν ἐκεῖνοι πράξωσι. Πιστοὺς ἡγοῦ μὴ τοὺς πᾶν, ὅ,

τι ἂν λέγῃς ἢ ποιῇς ἐπαινοῦντας, ἀλλὰ τοὺς τοῖς ἁμαρτανομένοις ἐπιτιμῶντας. Δίδου παῤῥησίαν τοῖς εὖ φρονοῦσιν, ἵνα περὶ ὧν ἂν ἀμφιγνοῇς, ἔχῃς τοὺς συνδοκιμάσοντας. Διόρα καὶ τοὺς τέχνῃ κολακεύοντας, καὶ τοὺς μετ᾽ εὐνοίας θεραπεύοντας· ἵνα μὴ πλέον οἱ πονηροὶ τῶν χρηστῶν ἔχωσιν. Ἄκουε τοὺς λόγους τοὺς περὶ ἀλλήλων, καὶ πειρῶ γνωρίζειν ἅμα τοὺς λέγοντας, ὁποῖοι καὶ τίνες εἰσίν, καὶ περὶ ὧν ἂν λέγωσι. Ταῖς αὐταῖς κόλαζε ζημίαις τοὺς ψευδῶς διαβάλλοντας, αἷςπερ ἂν τοὺς ἐξαμαρτάνοντας. Ἄρχε σεαυτοῦ μηδὲν ἧττον ἢ καὶ τῶν ἄλλων, καὶ τοῦτο ἡγοῦ βασιλικώτατον, ἐὰν μηδεμιᾷ δουλεύῃς τῶν ἡδονῶν, ἀλλὰ κρατῇς τῶν ἐπιθυμιῶν μᾶλλον ἢ τῶν πολιτῶν. Μηδεμίαν συνουσίαν εἰκῇ προςδέχου, μηδ᾽ ἀλογίστως, ἀλλ᾽ ἐπ᾽ ἐκείναις ταῖς διατριβαῖς ἔθιζε σεαυτὸν χαίρειν, ἐξ ὧν αὐτός τε ἐπιδώσεις, καὶ τοῖς ἄλλοις βελτίων εἶναι δόξεις. Μὴ φαίνου φιλοτιμούμενος ἐπὶ τοῖς τοιούτοις, ἃ καὶ τοῖς κακοῖς διαπράξασθαι δυνατόν ἐστιν, ἀλλ᾽ ἐπ᾽ ἀρετῇ μέγα φρονῶν, ἧς οὐδὲν μέρος τοῖς πονηροῖς μέτεστι. Νόμιζε τῶν τιμῶν ἀληθεστάτας εἶναι, μὴ τὰς ἐν τῷ φανερῷ μετὰ δέους γινομένας, ἀλλ᾽ ὅταν αὐτοὶ παρ᾽ αὑτοῖς ὄντες, μᾶλλόν σου τὴν γνώμην, ἢ τὴν τύχην θαυμάζωσιν. Λάνθανε μέν, ἐὰν ἐπί τῳ σοι συμβῇ τῶν φαύλων χαίρειν, ἐνδείκνυσο δὲ περὶ τὰ μέγιστα σπουδάζων. Μὴ τοὺς μὲν ἄλλους ἀξίου κοσμίως ζῆν, τοὺς δὲ βασιλέας ἀτάκτως· ἀλλὰ τὴν σεαυτοῦ σωφροσύνην παράδειγμα τοῖς ἄλλοις καθίστη, γινώσκων ὅτι τὸ τῆς πόλεως ὅλης ἦθος ὁμοιοῦται τοῖς ἄρχουσι. Σημεῖον ἔστω σοὶ τοῦ καλῶς βασιλεύειν, ἐὰν τοὺς ἀρχομένους ὁρᾷς εὐπορωτέρους καὶ σωφρονεστέρους γινομένους διὰ τὴν σὴν ἐπιμέλειαν. Περὶ πλείονος ποιοῦ δό-

ξαν καλὴν, ἢ πλοῦτον μέγαν τοῖς παισὶ καταλιπεῖν· ὁ μὲν γὰρ θνητός, ἡ δὲ ἀθάνατος, καὶ δόξῃ μὲν χρήματα κτητά, δόξα δὲ χρημάτων οὐκ ὠνητή· καὶ τὰ μὲν καὶ τοῖς φαύλοις παραγίνεται, τὴν δὲ οὐχ οἷόν τε ἀλλ᾽ ἢ τοὺς διενεγκόντας κτήσασθαι. Τρύφα μὲν ταῖς ἐσθῆσι, καὶ τοῖς περὶ τὸ σῶμα κόσμοις, καρτέρει δὲ ὡς χρὴ τοὺς βασιλέας ἐν τοῖς ἄλλοις ἐπιτηδεύμασιν· ἵνα οἱ μὲν ὁρῶντες, διὰ τὴν ὄψιν ἄξιόν σε τῆς ἀρχῆς εἶναι νομίζωσιν, οἱ δὲ συνόντες, διὰ τὴν τῆς ψυχῆς ῥώμην τὴν αὐτὴν ἐκείνοις γνώμην ἔχωσιν. Ἐπισκόπει τοὺς λόγους ἀεὶ τοὺς σαυτοῦ, καὶ τὰς πράξεις, ἵν᾽ ὡς ἐλαχίστοις τοῖς ἁμαρτήμασι περιπίπτῃς. Κράτιστον μὲν τῆς ἀκμῆς τῶν καιρῶν τυγχάνειν, ἐπειδὴ δὲ δυςκαταμαθήτως ἔχουσιν, ἐλλείπειν αἱροῦ, καὶ μὴ πλεονάζειν· αἱ γὰρ μετριότητες μᾶλλον ἐν ταῖς ἐνδείαις ἢ ταῖς ὑπερβολαῖς ἰσχύουσιν. Ἀστεῖος εἶναι πειρῶ καὶ σεμνός· τὸ μὲν γὰρ τυραννίδι πρέπει, τὸ δὲ πρὸς τὰς συνουσίας ἁρμόττει. Χαλεπώτατον δὲ τοῦτο πάντων ἐστὶ πραγμάτων· εὑρήσεις γὰρ ὡς ἐπιπολὺ, τοὺς μὲν σεμνυνομένους, ψυχροὺς ὄντας, τοὺς δὲ βουλομένους ἀστείους εἶναι, ταπεινοὺς φαινομένους. Δεῖ δὲ χρῆσθαι μὲν ἀμφοτέραις ταῖς ἰδέαις ταύταις, τὴν δὲ συμφορὰν τὴν ἑκατέραις προσοῦσαν διαφεύγειν. Ὅ, τι ἂν ἀκριβῶς εἰδέναι βούλει ὧν ἐπίστασθαι προσήκει τοὺς βασιλέας, ἐμπειρίᾳ μέτιθι, καὶ φιλοσοφίᾳ· τὸ μὲν γὰρ φιλοσοφεῖν τὰς ὁδούς σοι δείξει, τὸ δὲ ἐπ᾽ αὐτῶν τῶν ἔργων γυμνάζεσθαι, δύνασθαί σε χρῆσθαι τοῖς πράγμασι ποιήσει. Θεώρει τὰ γινόμενα, καὶ τὰ συμπίπτοντα, καὶ τοῖς ἰδιώταις, καὶ τοῖς τυράννοις· ἐὰν γὰρ τὰ παρεληλυθότα μνημονεύῃς, ἄμεινον καὶ περὶ τῶν μελλόντων βουλεύσῃ. Δεινὸν ἡγοῦ τῶν μὲν ἰδιωτῶν ἐθέλειν τινὰς ἀποθνήσκειν,

ἵνα τελευτήσαντες ἐπαινεθῶσι, τοὺς δὲ βασιλέας μὴ τολμᾶν χρῆσθαι τοῖς ἐπιτηδεύμασι τούτοις, ἐξ ὧν ζῶντες εὐδοκιμήσουσιν. Βούλου τὰς εἰκόνας τῆς ἀρετῆς ὑπόμνημα μᾶλλον ἢ τοῦ σώματος καταλιπεῖν. Μάλιστα μὲν πειρῶ τὴν ἀσφάλειαν σεαυτῷ καὶ τῇ πόλει διαφυλάττειν· ἢν δὲ ἀναγκασθῇς κινδυνεύειν, αἱροῦ καλῶς τεθνάναι μᾶλλον, ἢ ζῆν αἰσχρῶς. Ἐν ἅπασι τοῖς ἔργοις μέμνησο τῆς βασιλείας, καὶ φρόντιζε, ὅπως μηδὲν ἀνάξιον τῆς τιμῆς ταύτης ποιήσεις. Μὴ περιΐδῃς τὴν σαυτοῦ φύσιν ἅμα πᾶσαν διαλυθεῖσαν· ἀλλ᾽ ἐπειδὴ θνητοῦ μὲν σώματος ἔτυχες, ἀθανάτου δὲ ψυχῆς, πειρῶ τῆς ψυχῆς ἀθάνατον μνήμην καταλιπεῖν. Μελέτα περὶ καλῶν ἐπιτηδευμάτων λέγειν, ἵνα συνεθισθῇς ὅμοια τοῖς εἰρημένοις φρονεῖν· ἃ δ᾽ ἂν σοι λογιζομένῳ φαίνηται βέλτιστα, ταῦτα τοῖς ἔργοις ἐπιτέλει. Ὧν τὰς δόξας ζηλοῖς, μιμοῦ καὶ τὰς πράξεις. Ἃ τοῖς παισὶ τοῖς ἑαυτοῦ ἂν συμβουλεύσειας, τούτοις αὐτὸς ἐμμένειν ἀξίου. Χρῶ τοῖς εἰρημένοις, ἢ ζήτει βελτίω τούτων. Σοφοὺς νόμιζε μὴ τοὺς ἀκριβῶς περὶ μικρῶν ἐρίζοντας, ἀλλὰ τοὺς εὖ περὶ τῶν μεγίστων λέγοντας· μηδὲ τοὺς τοῖς μὲν ἄλλοις εὐδαιμονίαν ὑπισχνουμένους, αὐτοὺς δὲ ἐν πολλαῖς ἀπορίαις ὄντας, ἀλλὰ τοὺς μέτρια μὲν περὶ αὐτῶν λέγοντας, ὁμιλεῖν δὲ καὶ τοῖς πράγμασι καὶ τοῖς ἀνθρώποις δυναμένους. Καὶ μὴ διαταραττομένους ἐν ταῖς τοῦ βίου μεταβολαῖς, ἀλλὰ καλῶς καὶ μετρίως καὶ τὰς συμφορὰς καὶ τὰς εὐτυχίας φέρειν ἐπισταμένους.

Καὶ μὴ θαύμαζε, εἰ πολλὰ τῶν εἰρημένων ἐςὶν, ἃ καὶ σὺ γινώσκεις· οὐδὲ γὰρ ἐμὲ τοῦτο διέλαθεν, ἀλλ᾽ ἠπιστάμην, ὅτι τοσούτων ὄντων τὸ πλῆθος καὶ τῶν ἰδιωτῶν καὶ τῶν ἀρχόντων, οἱ μέν τι τούτων εἰρήκασιν, οἱ δὲ ἀκηκό-

ειν ἀφεκτέον, ἐκεῖνα δὲ γραπτέον καὶ λεκτέον οἷς ὁρῶσι τοὺς ὄχλους χαίροντας. Ταῦτα δὲ διῆλθον, ἡγούμενός σε δεῖν οὐχ ἕνα τῶν πολλῶν, ἀλλὰ πολλῶν ὄντα τύραννον, μὴ τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχειν τοῖς ἄλλοις, μηδὲ τὰ σπουδαῖα τῶν πραγμάτων, μηδὲ τοὺς εὖ φρονοῦντας τῶν ἀνθρώπων ταῖς ἡδοναῖς ἀνακρίνειν· ἀλλ' ἐπὶ τῶν πράξεων τῶν χρησίμων αὐτοὺς δοκιμάζειν· ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ περὶ τῶν γυμνασίων τῶν τῆς ψυχῆς ἀμφισβητοῦσιν οἱ περὶ τὴν φιλοσοφίαν διατρίβοντες, καί φασιν οἱ μέν, διὰ τῶν ἐριστικῶν λόγων, οἱ δὲ διὰ τῶν πολιτικῶν, οἱ δὲ δι' ἄλλων τινῶν φρονιμωτέρους ἔσεσθαι τοὺς αὐτοῖς πλησιάζοντας· ἐκεῖνο δὲ πάντες ὁμολογοῦσιν, ὅτι δεῖ τὸν καλῶς πεπαιδευμένον, ἐξ ἑκάστου τούτων γενέσθαι συμβουλεύεσθαι δυνάμενον. Χρὴ τοίνυν ἀφέμενον τῶν ἀμφισβητουμένων, ἐπὶ τὸ ὁμολογούμενον ἐλθόντα, λαμβάνειν αὐτῶν τὸν ἔλεγχον, καὶ μάλιστα μὲν ἐπὶ τῶν καιρῶν θεωρεῖν τοὺς συμβουλεύοντας· εἰ δὲ μή, τοὺς καθόλου τῶν πραγμάτων λέγοντας, καὶ τοὺς μηδὲν γιγνώσκοντας τῶν δεόντων ἀποδοκιμάζειν· δῆλον γάρ, ὡς ὁ μηδὲν ὢν αὑτῷ χρήσιμος, οὐδ' ἂν ἄλλον φρόνιμον ποιήσειε. Τοὺς δὲ νοῦν ἔχοντας, καὶ δυναμένους ὁρᾶν πλέον τι τῶν ἄλλων, περὶ πολλοῦ ποιοῦ, καὶ θεράπευε, γιγνώσκων, [illegible] ουλος ἀγαθὸς χρησιμώτατον καὶ τυ[illegible] κτημάτων ἐστίν. Ἡγοῦ δὲ τού[illegible] ήσειν τὴν βασιλείαν, οἵ τινες ἂν [illegible] πλεῖστα ὠφελῆσαι δυνηθῶσιν. [illegible] ώσκω παρῄνεσα, καὶ τιμῶ σε τού[illegible] άμενος. Βούλου δὲ καὶ τοὺς ἄλ[illegible] όμενος, μὴ τὰς εἰθισμένας ἄγειν [illegible] πολὺ πλείονος ἀγοράζετε παρὰ τῶν

διδόντων, ἢ τῶν πωλούντων, ἀλλὰ τοιαύτας, αἷς ἐὰν σφόδρα χρήσῃ, καὶ μηδεμίαν ἡμέραν διαλίπῃς, οὐ κατατρίψεις, ἀλλὰ καὶ πλείονος ἀξίας αὐτὰς ποιήσεις.

III.

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ

Ν Ι Κ Ο Κ Λ Η Σ

Η ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟΣ.

Εἰσί τινες οἳ δυςκόλως ἔχουσι πρὸς τοὺς λόγους, καὶ διαμέμφονται τοὺς φιλοσοφοῦντας, καί φασιν αὐτοὺς οὐκ ἀρετῆς ἀλλὰ πλεονεξίας ἕνεκα ποιεῖσθαι τὰς τοιαύτας διατριβάς. Ἡδέως ἂν οὖν πυθοίμην τῶν οὕτω διακειμένων, διὰ τί τοὺς μὲν εὖ λέγειν ἐπιθυμοῦντας ψέγουσι, τοὺς δ' ὀρθῶς πράττειν βουλευομένους ἐπαινοῦσιν. Εἰ γὰρ αἱ πλεονεξίαι λυποῦσιν αὐτούς, πλείους καὶ μείζους ἐκ τῶν ἔργων, ἢ τῶν λόγων εὑρήσομεν γιγνομένας. Ἔπειτα κἀκεῖνο ἄτοπον, εἰ λέληθεν αὐτούς, ὅτι τὰ περὶ τοὺς θεοὺς εὐσεβοῦμεν, καὶ τὴν δικαιοσύνην ἀσκοῦμεν, καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς ἐπιτηδεύομεν, οὐχ ἵνα τῶν ἄλλων ἔλαττον ἔχωμεν, ἀλλ' ὅπως ἂν ὡς μετὰ πλείστων ἀγαθῶν τὸν βίον διάγωμεν. Ὥςτε οὐ κατηγορητέον τούτων τῶν πραγμάτων ἐστίν, δι' ὧν ἄν τις μετ'

πλεονεκτήσειεν, ἀλλὰ τῶν ἀνθρώπων, τῶν περὶ τὰς πράξεις ἐξαμαρτανόντων, ἢ τοῖς λόγοις ἐξαπατώντων, καὶ μὴ δικαίως χρωμένων αὐτοῖς. Θαυμάζω δὲ τῶν ταύτην τὴν γνώμην ἐχόντων, πῶς οὐ καὶ τὸν πλοῦτον, καὶ τὴν ῥώμην, καὶ τὴν ἀνδρίαν κακῶς λέγουσιν. Εἴπερ γὰρ διὰ τοὺς ἐξαπατῶντας, καὶ τοὺς ψευδομένους, πρὸς τοὺς λόγους χαλεπῶς ἔχουσι, προςήκει καὶ τοῖς ἄλλοις ἀγαθοῖς αὐτοὺς ἐπιτιμᾷν. Φανήσονται γάρ τινες καὶ τῶν ταῦτα κεκτημένων ἐξαμαρτάνοντες, καὶ πολλοὺς διὰ τούτων κακῶς ποιοῦντες. Ἀλλὰ γὰρ οὐ δίκαιον, οὐδ᾽ εἴ τινες τοὺς ἀπατῶντας τύπτοιεν, τῆς ῥώμης κατηγορεῖν, οὔτε διὰ τοὺς ἀποκτείνοντας οὓς οὐ δεῖ, τὴν ἀνδρίαν λοιδορεῖν, οὔθ᾽ ὅλως τὴν τῶν ἀνθρώπων πονηρίαν ἐπὶ τὰ πράγματα μεταφέρειν, ἀλλ᾽ αὐτοὺς ἐκείνους ψέγειν, ὅσοι τοῖς ἀγαθοῖς κακῶς χρῶνται, καὶ τοῖς ὠφελεῖν δυναμένοις, τούτοις βλάπτειν τοὺς συμπολιτευομένους ἐπιχειροῦσι. Νῦν δ᾽ ἀμελήσαντες τοῦτον τὸν τρόπον περὶ ἑκάστου διορίζεσθαι, πρὸς ἅπαντας τοὺς λόγους δυςκόλως διάκεινται, καὶ τοσοῦτον διημαρτήκασιν, ὥςτε καὶ αἰσθάνονται τοιούτῳ πράγματι δυσμενῶς ἔχοντες, ὃ πάντων τῶν ὄντων ἐν τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει πλείστων ἀγαθῶν αἴτιόν ἐστι. Τοῖς μὲν γὰρ ἄλλοις, οἷς ἔχομεν, οὐδὲν τῶν ἄλλων ζώων διαφέρομεν, ἀλλὰ πολλῷ καὶ τῷ τάχει, καὶ τῇ ῥώμῃ, καὶ ταῖς ἄλλαις εὐπορίαις καταδεέστεροι τυγχάνομεν ὄντες. Ἐγγενομένου δὲ ἡμῖν τοῦ πείθειν ἀλλήλους, καὶ δηλοῦν πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς περὶ ὧν ἂν βουληθῶμεν, οὐ μόνον τοῦ θηριωδῶς ζῆν ἀπηλλάγημεν, ἀλλὰ καὶ συνελθόντες πόλεις ᾠκίσαμεν, καὶ νόμους ἐθέμεθα, καὶ τέχνας εὕρομεν, καὶ σχεδὸν ἅπαντα τὰ δι᾽ ἡμῶν μεμηχανημένα λόγος ἡμῖν ἐστὶν ὁ συγκατασκευάσας. Οὗτος γὰρ καὶ

περὶ τῶν δικαίων, καὶ περὶ τῶν ἀδίκων, καὶ τῶν αἰσχρῶν, καὶ τῶν καλῶν ἐνομοθέτησεν· ὧν μὴ διαταχθέντων, οὐκ ἂν οἷοί τε ἦμεν οἰκεῖν μετ᾽ ἀλλήλων. Τούτῳ καὶ τοὺς κακοὺς ἐξελέγχομεν, καὶ τοὺς ἀγαθοὺς ἐγκωμιάζομεν. Διὰ τούτου τούς τε ἀνοήτους παιδεύομεν, καὶ τοὺς φρονίμους δοκιμάζομεν. Τὸ γὰρ λέγειν ὡς δεῖ, τοῦ φρονεῖν εὖ μέγιστον σημεῖον ποιούμεθα. Καὶ λόγος ἀληθής, καὶ νόμιμος, καὶ δίκαιος, ψυχῆς ἀγαθῆς καὶ πιστῆς εἴδωλόν ἐστιν. Μετὰ τούτου καὶ περὶ τῶν ἀμφισβητησίμων ἀγωνιζόμεθα, καὶ περὶ τῶν ἀγνοουμένων σκοπούμεθα. Ταῖς γὰρ πίστεσιν, αἷς τοὺς ἄλλους λέγοντες πείθομεν, ταῖς αὐταῖς ταύταις καὶ περὶ τῶν ἄλλων βουλευόμενοι χρώμεθα. Καὶ ῥητορικοὺς μὲν καλοῦμεν, τοὺς ἐν τῷ πλήθει λέγειν δυναμένους, εὐβούλους δὲ νομίζομεν, οἵτινες ἂν αὐτοὶ πρὸς αὑτοὺς ἄριστα περὶ τῶν πραγμάτων διαλεχθῶσιν. Εἰ δὲ δεῖ συλλήβδην περὶ τῆς δυνάμεως ταύτης εἰπεῖν, οὐδὲν τῶν φρονίμως πραττομένων εὑρήσομεν ἀλόγως γιγνόμενον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἔργων καὶ τῶν διανοημάτων ἁπάντων ἡγεμόνα τὸν λόγον ὄντα, καὶ μάλιστα χρωμένους αὐτῷ τοὺς πλεῖστον νοῦν ἔχοντας. Ὥςτε τοὺς τολμῶντας βλασφημεῖν περὶ τῶν παιδευόντων καὶ φιλοσοφούντων, ὁμοίως ἄξιον μισεῖν, ὥςπερ τοὺς εἰς τὰ τῶν θεῶν ἔδη ἐξαμαρτάνοντας. Ἐγὼ δ᾽ ἀποδέχομαι μὲν πάντας τοὺς λόγους, τοὺς καὶ κατὰ μικρὸν ἡμᾶς ὠφελεῖν δυναμένους· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ καλλίστους ἡγοῦμαι, καὶ βασιλικωτάτους, καὶ μάλιστα πρέποντας ἐμοί, τοὺς περὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων καὶ τῶν πολιτειῶν παραινοῦντας, καὶ τούτων αὐτῶν ὅσοι διδάσκουσι τούς τε δυναστεύοντας, ὡς δεῖ τῷ πλήθει χρῆσθαι, καὶ τοὺς ἰδιώτας, ὡς χρὴ πρὸς τοὺς ἄρχοντας διακεῖσθαι. Καὶ γὰρ διὰ τούτων

ὁρῶ τὰς πόλεις εὐδαιμονεστάτας καὶ μεγίστας γιγνομένας. Τὸν μὲν οὖν ἕτερον λόγον, ὡς χρὴ τυραννεῖν, Ἰσοκράτους ἠκούσατε, τὸν δὲ ἐχόμενον, ἃ δεῖ ποιεῖν τοὺς ἀρχομένους, ἐγὼ πειράσομαι διελθεῖν· οὐχ ὡς ἐκεῖνον ὑπερβαλούμενος, ἀλλ' ὡς προςῆκόν μοι περὶ τούτων μάλιστα διαλεχθῆναι πρὸς ὑμᾶς. Εἰ μὲν γὰρ ἐμοῦ μὴ δηλώσαντος, ἃ βούλομαι ποιεῖν ὑμᾶς, διαμαρτάνοιτε τῆς ἐμῆς γνώμης, οὐκ ἂν εἰκότως ὑμῖν ὀργιζοίμην, εἰ δὲ προειπόντος ἐμοῦ μηδὲν γίγνοιτο τοιοῦτον, δικαίως ἂν ἤδη τοῖς μὴ πειθομένοις μεμφοίμην. Ἡγοῦμαι δ' οὕτως ἂν μάλιστα παρακαλέσαι, καὶ προτρέψαι πρὸς τὸ μνημονεύειν ὑμᾶς τὰ ῥηθέντα, καὶ πειθαρχεῖν αὐτοῖς, οὐκ εἰ περὶ τὸ συμβουλεύειν μόνον γενοίμην, καὶ ταῦτ' ἀπαριθμήσας ἀπαλλαγείην, ἀλλ' εἰ προςεπιδείξαιμι, πρῶτον μὲν τὴν πολιτείαν τὴν παροῦσαν, ὡς ἄξιόν ἐστιν ἀγαπᾷν, οὐ μόνον διὰ τὴν ἀνάγκην, οὐδ' ὅτι πάντα τὸν χρόνον μετὰ ταύτης οἰκοῦμεν, ἀλλ' ὅτι καὶ βελτίστη τῶν ἄλλων πολιτειῶν ἐστίν· ἔπειθ' ὡς ἐγὼ ταύτην ἔχω τὴν ἀρχὴν οὐ παρανόμως, οὐδ' ἀλλοτρίαν, ἀλλ' ὁσίως, καὶ δικαίως, καὶ διὰ τοὺς ἐξ ἀρχῆς προγόνους, καὶ διὰ τὸν πατέρα, καὶ δι' ἐμαυτόν. Τούτων γὰρ προαποδειχθέντων, οὐκ ἔστιν, ὅςτις οὐκ αὐτὸς αὑτοῦ καταγνώσεται τὴν μεγίστην ζημίαν, ἐὰν μὴ πειθαρχῇ τοῖς ὑπ' ἐμοῦ συμβουλευθεῖσι καὶ προςταχθεῖσι.

Περὶ μὲν οὖν τῶν πολιτειῶν (ἐντεῦθεν γὰρ ὑποτιθέμενος ἠρξάμην) οἶμαι πᾶσι δοκεῖν δεινότατον μὲν εἶναι τὸ τῶν αὐτῶν ἀξιοῦσθαι τοὺς χρηστοὺς καὶ τοὺς πονηρούς, δικαιότατον δέ, τὸ διορίζεσθαι περὶ τούτων, καὶ μὴ τοὺς ἀνομοίους τῶν ὁμοίων τυγχάνειν, ἀλλὰ καὶ πράττειν καὶ τιμᾶσθαι κατὰ τὴν ἀξίαν ἑκάστους. Αἱ

μὲν τοίνυν ὀλιγαρχίαι, καὶ δημοκρατίαι τὰς ἰσότητας τοῖς μετέχουσι τῶν πολιτειῶν ζητοῦσι, καὶ τοῦτο εὐδοκιμεῖ παρ᾽ αὐταῖς, ἢ μηδὲν ἕτερος ἑτέρου δύνηται πλέον ἔχειν· ὃ τοῖς πονηροῖς συμφέρον ἐστίν. Αἱ δὲ μοναρχίαι πλεῖστον μὲν νέμουσι τῷ βελτίστῳ, δεύτερον δὲ τῷ μετ᾽ ἐκεῖνον, τρίτον δὲ καὶ τέταρτον τοῖς ἄλλοις κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον. Καὶ ταῦτα, εἰ μὴ πανταχοῦ κατέστηκεν, ἀλλὰ τό γε βούλημα τῆς πολιτείας τοιοῦτόν ἐστιν. Καὶ μὴν δὴ διορᾷν καὶ τὰς φύσεις τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὰς πράξεις, ἅπαντες ἂν τὰς τυραννίδας μᾶλλον ὁμολογήσαιεν. Καίτοι τίς ἂν οὐκ εὔξαιτο τῶν εὐφρονούντων, τοιαύτης πολιτείας μετέχειν, ἐν ᾗ μὴ διαλήσῃ χρηστὸς ὢν μᾶλλον, ἢ φέρεσθαι μετὰ τοῦ πλήθους, μὴ γιγνωσκόμενος ὁποῖός τίς ἐστιν; Ἀλλὰ μὴν καὶ πρᾳοτέραν τοσούτῳ δικαίως ἂν αὐτὴν κρίνοιμεν, ὅσῳπερ ῥᾷόν ἐστιν ἑνὸς ἀνδρὸς γνώμῃ προσέχειν τὸν νοῦν μᾶλλον, ἢ πολλαῖς διανοίαις καὶ παντοδαπαῖς ζητεῖν ἀρέσκειν. Ὅτι μὲν οὖν ἡδίων ἐστί, καὶ πρᾳοτέρα, καὶ δικαιοτέρα, διὰ πλειόνων μὲν ἄν τις ἀποδείξειεν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ διὰ τούτων συνιδεῖν ῥᾴδιόν ἐστι. Περὶ δὲ τῶν λοιπῶν, ὅσον αἱ μοναρχίαι καὶ πρὸς τὸ βουλεύσασθαι, καὶ πρὸς τὸ πρᾶξαί τι τῶν δεόντων διαφέρουσιν, οὕτως ἂν κάλλιστα θεωρήσαιμεν, εἰ τὰς μεγίστας τῶν πράξεων παρ᾽ ἀλλήλας τιθέντες, ἐξετάζειν ἐπιχειρήσαιμεν αὐτάς. Οἱ μὲν τοίνυν κατ᾽ ἐνιαυτὸν εἰς τὰς ἀρχὰς εἰσιόντες, πρότερον ἰδιῶται γίγνονται, πρὶν αἰσθέσθαι τι τῶν τῆς πόλεως, καὶ λαβεῖν ἐμπειρίαν αὐτῶν. Οἱ δ᾽ ἀεὶ τοῖς αὐτοῖς ἐπιστατοῦντες, ἢν καὶ τὴν φύσιν καταδεεστέραν ἔχωσιν, ἀλλ᾽ οὖν ταῖς γε ἐμπειρίαις πολὺ τῶν ἄλλων προέχουσιν. Ἔπειτα οἱ μὲν πολλῶν καταμελοῦσιν, εἰς ἀλλήλους ἀποβλέποντες, οἱ δ᾽ οὐδενὸς ὀλιγω-

ρουσιν, εἰδότες, ὅτι δεῖ πάντα δι᾽ αὐτῶν γίγνεσθαι. Πρὸς δὲ τούτοις, οἱ μὲν ἐν ταῖς ὀλιγαρχίαις, καὶ ταῖς δημοκρατίαις, διὰ τὰς πρὸς σφᾶς αὐτοὺς φιλοτιμίας, λυμαίνονται τοῖς κοινοῖς· οἱ δ᾽ ἐν ταῖς μοναρχίαις ὄντες, οὐκ ἔχοντες ὅτῳ φθονήσουσιν, περὶ ἁπάντων, ὡς οἷόν τ᾽ ἐστί, τὰ βέλτιστα πράττουσιν. Ἔπειτα, οἱ μὲν ὑστεροῦσι τῶν πραγμάτων· τὸν μὲν γὰρ πλεῖστον χρόνον ἐπὶ τοῖς ἰδίοις διατρίβουσιν, ἐπειδὰν δ᾽ εἰς τὰ συνέδρια συνέλθωσιν, πλεονάκις ἂν τις αὐτοὺς εὕροι διαφερομένους, ἢ κοινῇ βουλευομένους. Οἱ δ᾽ οὔτε συνεδρίων, οὔτε χρόνων αὐτοῖς ἀποδεδειγμένων, ἀλλὰ καὶ τὰς ἡμέρας καὶ τὰς νύκτας ἐπὶ ταῖς πράξεσιν ὄντες, οὐκ ἀπολείπονται τῶν καιρῶν, ἀλλ᾽ ἕκαστον ἐν τῷ δέοντι πράττουσιν. Ἔτι δ᾽ οἱ μὲν πρὸς ἀλλήλους δυςμενῶς ἔχουσι, καὶ βούλοιντ᾽ ἂν καὶ τοὺς πρὸ αὐτῶν ἄρχοντας, καὶ τοὺς ἐφ᾽ ἑαυτοῖς, ὡς κάκιστα διοικῆσαι τὴν πόλιν, ἵν᾽ ὡς μεγίστην δόξαν αὐτοὶ λαμβάνωσιν· οἱ δὲ διὰ παντὸς τοῦ βίου κύριοι τῶν πραγμάτων ὄντες, εἰς πάντα τὸν χρόνον καὶ τὰς εὐνοίας ὁμοίως ἔχουσι. Τὸ δὲ μέγιστον πάντων· τοῖς γὰρ κοινοῖς, οἱ μὲν ὡς ἰδίοις, οἱ δὲ ὡς ἀλλοτρίοις προσέχουσι τὸν νοῦν, καὶ συμβούλοις χρῶνται περὶ αὐτῶν, οἱ μὲν τῶν ἀστῶν τοῖς τολμηροτάτοις, οἱ δ᾽ ἐξ ἁπάντων ἐκλεξάμενοι, τοῖς φρονιμωτάτοις· καὶ τιμῶσιν οἱ μὲν τοὺς ἐν τοῖς ὄχλοις εἰπεῖν δυναμένους, οἱ δὲ τοὺς χρῆσθαι τοῖς πράγμασιν ἐπισταμένους. Οὐ μόνον δ᾽ ἐν τοῖς ἐγκυκλίοις καὶ τοῖς καθ᾽ ἡμέραν γιγνομένοις, αἱ μοναρχίαι διαφέρουσιν, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐν τῷ πολέμῳ πλεονεξίας ἁπάσας περιειλήφασι. Καὶ γὰρ παρασκευάσασθαι δυνάμεις, καὶ χρήσασθαι ταύταις, ὥςτε καὶ λαθεῖν καὶ ὀφθῆναι, καὶ τοὺς μὲν πεῖσαι, τοὺς δὲ βιάσασθαι, παρὰ δὲ τῶν ἐκπρίασθαι, τοὺς

δὲ ταῖς ἄλλαις θεραπείαις προςάγεσθαι, μᾶλλον αἱ τυραννίδες τῶν ἄλλων πολιτειῶν οἷαί τ' εἰσί. Καὶ ταῦτα ἐκ τῶν ἔργων ἄν τις οὐχ ἧττον, ἢ τῶν λόγων πιστεύσειεν. Τοῦτο μὲν γάρ, τὴν τῶν Περσῶν δύναμιν ἅπαντες ἴσμεν τηλικαύτην τὸ μέγεθος γεγενημένην, οὐ διὰ τὴν τῶν ἀνδρῶν φρόνησιν, ἀλλ' ὅτι μᾶλλον τῶν ἄλλων τὴν βασιλείαν τιμῶσι· τοῦτο δὲ Διονύσιον τὸν τύραννον, ὃς παραλαβὼν τὴν μὲν ἄλλην Σικελίαν ἀνάστατον γεγενημένην, τὴν δ' αὑτοῦ πατρίδα πολιορκουμένην, οὐ μόνον αὐτὴν τῶν παρόντων κινδύνων ἀπήλλαξεν, ἀλλὰ καὶ μεγίστην τῶν Ἑλληνίδων πόλεων ἐποίησεν· ἔτι δὲ Καρχηδονίους καὶ Λακεδαιμονίους, τοὺς ἄριστα τῶν Ἑλλήνων πολιτευομένους, οἴκοι μὲν ὀλιγαρχουμένους, περὶ δὲ τὸν πόλεμον βασιλευομένους. Ἔχοι δ' ἄν τις ἐπιδεῖξαι καὶ τὴν πόλιν τῶν Ἀθηναίων, τὴν μάλιστα τὰς τυραννίδας μισοῦσαν, ὅταν μὲν πολλοὺς ἐκπέμψῃ στρατηγούς, ἀτυχοῦσαν, ὅταν δὲ δι' ἑνὸς ποιῆται τοὺς κινδύνους, κατορθοῦσαν. Καίτοι, πῶς ἄν τις σαφέστερον ἐπιδείξειεν ἢ διὰ τούτων τῶν παραδειγμάτων πλείστου τὰς μοναρχίας ἀξίας οὔσας; φαίνονται γὰρ οἵ τε διὰ τέλους τυραννούμενοι, μεγίστας δυνάμεις ἔχοντες· οἵ τε καλῶς ὀλιγαρχούμενοι, περὶ ἃ μάλιστα σπουδάζουσιν, οἱ μὲν ἕνα μόνον στρατηγόν, οἱ δὲ βασιλέα τῶν στρατοπέδων κύριον καθιστάντες, οἵ τε μισοῦντες τὰς τυραννίδας, ὁπόταν πολλοὺς ἄρχοντας ἐκπέμψωσιν, οὐδὲν τῶν δεόντων πράττοντες. Εἰ δὲ δεῖ τι καὶ τῶν ἀρχαίων εἰπεῖν, λέγεται καὶ τοὺς θεοὺς ὑπὸ τοῦ Διὸς βασιλεύεσθαι. Περὶ ὧν, εἰ μὲν ὁ λόγος ἀληθής ἐστι, δῆλον ὅτι κἀκεῖνοι ταύτην τὴν κατάστασιν προκρίνουσιν, εἰ δὲ τὸ μὲν σαφὲς μηδεὶς οἶδεν, αὐτοὶ δὲ εἰκάζοντες οὕτω περὶ αὐτῶν ὑπειλήφαμεν, σημεῖον, ὅτι πάν-

τες τὴν μοναρχίαν προτιμῶμεν. Οὐ γὰρ ἄν ποτε αὐτῇ χρῆσθαι τοὺς θεοὺς ἔφαμεν, εἰ μὴ πολὺ τῶν ἄλλων προέχειν αὐτὴν ἐνομίζομεν. Περὶ μὲν οὖν τῶν πολιτειῶν, ὅσον ἀλλήλων διαφέρουσιν, ἅπαντα μὲν οὔθ' εὑρεῖν οὔτ' εἰπεῖν δυνατόν ἐστιν· οὐ μὴν ἀλλὰ πρός γε τὸ παρὸν ἐξαρκούντως καὶ νῦν εἴρηται περὶ αὐτῶν.

Ὡς δὲ προσηκόντως ἡμεῖς τὴν ἀρχὴν ἔχομεν, πολὺ τούτου συντομώτερος, καὶ μᾶλλον ὁμολογούμενος ὁ λόγος ἐστίν. Τίς γὰρ οὐκ οἶδεν, ὅτι Τεῦκρος μὲν ὁ τοῦ γένους ἡμῶν ἀρχηγός, παραλαβὼν τοὺς τῶν ἄλλων πολιτῶν προγόνους, πλεύσας δεῦρο, καὶ πόλιν αὐτοῖς ἔκτισεν, καὶ τὴν χώραν διένειμεν; ὁ δὲ πατὴρ Εὐαγόρας, ἀπολεσάντων ἑτέρων τὴν ἀρχήν, πάλιν ἀνέλαβεν, ὑποστὰς τοὺς μεγίστους κινδύνους, καὶ τοσοῦτον μετέστησεν, ὥστε μηκέτι Φοίνικας Σαλαμινίων τυραννεῖν, ἀλλ' ὧνπερ ἦν τὴν ἀρχήν, τούτους καὶ νῦν ἔχειν τὴν βασιλείαν.

Λοιπὸν οὖν ἐστὶν ὧν προεθέμην, περὶ ἐμαυτοῦ διελθεῖν, ἵν' ἐπίστησθε ὅτι τοιοῦτός ἐστιν ὑμῶν ὁ βασιλεύς, ὃς οὐ μόνον διὰ τοὺς προγόνους, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτόν, δικαίως ἂν καὶ μείζονος τιμῆς ἢ τηλικαύτης ἀρχῆς ἀξιωθείην. Οἶμαι γὰρ ἔγωγε πάντας ἂν ὁμολογῆσαι, πλείστου τῶν ἀρετῶν ἀξίας εἶναι, τήν τε σωφροσύνην, καὶ τὴν δικαιοσύνην. Οὐ γὰρ μόνον ἡμᾶς τὸ καθ' αὑτὰς ὠφελοῦσιν, ἀλλ', εἰ θέλοιμεν σκοπεῖν καὶ τὰς φύσεις, καὶ τὰς δυνάμεις, καὶ τὰς χρήσεις τῶν πραγμάτων, εὑρήσομεν τὰς μὲν μὴ μετεχούσας τούτων τῶν ἰδεῶν, μεγάλων κακῶν αἰτίας οὔσας, τὰς δὲ μετὰ δικαιοσύνης καὶ σωφροσύνης γιγνομένας, πολλὰ τὸν βίον τῶν ἀνθρώπων ὠφελούσας. Εἰ δὲ δή τινες τῶν προγεγενημένων ἐπὶ ταύταις ταῖς ἀρεταῖς εὐδοκίμησαν, ἡγοῦμαι κἀμοὶ προσήκειν

τῆς αὐτῆς δόξης ἐκείνοις τυγχάνειν. Τὴν μὲν οὖν δικαιοσύνην, ἐκεῖθεν ἂν μάλιστα κατίδοιτε. Παραλαβὼν γὰρ ὅτ᾽ εἰς τὴν ἀρχὴν καθιστάμην, τὰ μὲν βασίλεια χρημάτων κενά, καὶ πάντα κατηναλωμένα, τὰ πράγματα δὲ ταραχῆς μεστά, καὶ πολλῆς ἐπιμελείας δεόμενα, καὶ φυλακῆς καὶ δαπάνης· εἰδὼς δ᾽ ἑτέρους, ἐν τοῖς τοιούτοις καιροῖς, ἐκ παντὸς τρόπου τὰ σφέτερ᾽ αὐτῶν διορθουμένους, καὶ πολλὰ παρὰ τὴν φύσιν τὴν αὑτῶν πράττειν ἀναγκαζομένους· ὅμως οὐδ᾽ ὑφ᾽ ἑνὸς τούτων διεφθάρην, ἀλλ᾽ οὕτως ὁσίως καὶ καλῶς ἐπεμελήθην τῶν πραγμάτων, ὥςτε μηδὲν ἐλλείπειν, ἐξ ὧν οἷόντ᾽ ἦν αὐξηθῆναι καὶ πρὸς εὐδαιμονίαν ἐπιδοῦναι τὴν πόλιν. Πρός τε καὶ τοὺς πολίτας, μετὰ τοσαύτης πρᾳότητος προςηνέχθην, ὥςτε μήτε φυγάς, μήτε θανάτους, μήτε χρημάτων ἀποβολάς, μήτ᾽ ἄλλην μηδεμίαν τοιαύτην συμφορὰν ἐπὶ τῆς ἐμῆς γεγενῆσθαι βασιλείας. Ἀβάτου δ᾽ ἡμῖν τῆς Ἑλλάδος οὔσης, διὰ τὸν πόλεμον τὸν γεγενημένον, καὶ πανταχοῦ συλουμένων ἡμῶν, τὰ πλεῖστα τούτων διέλυσα, τοῖς μὲν ἅπαντα ἀποτίνων, τοῖς δὲ μέρη, τῶν δ᾽ ἀναβάλλεσθαι δεόμενος, πρὸς δὲ τοὺς ὅπως ἠδυνάμην περὶ τῶν ἐγκλημάτων διαλλαττόμενος. Ἔτι δὲ καὶ τῶν τὴν νῆσον οἰκούντων δυςκόλως πρὸς ἡμᾶς διακειμένων, καὶ βασιλέως τῷ μὲν λόγῳ διηλλαγμένου, τῇ δ᾽ ἀληθείᾳ τραχέως ἔχοντος, ἀμφότερα ταῦτα κατεπράϋνα, τῷ μὲν προθύμως ὑπηρετῶν, πρὸς δὲ τοὺς δίκαιον ἐμαυτὸν παρέχων. Τοσούτου καὶ δέω τῶν ἀλλοτρίων ἐπιθυμεῖν, ὥςθ᾽ ἕτεροι μέν, ἣν καὶ μικρῷ μείζω τῶν ὁμόρων δύναμιν ἔχωσιν, ἀποτέμνονται τῆς γῆς, καὶ πλεονεκτεῖν ζητοῦσιν· ἐγὼ δ᾽ οὐδὲ τὴν διδομένην μοι χώραν ἠξίωσα λαβεῖν, ἀλλ᾽ αἱροῦμαι, μετὰ δικαιοσύνης τὴν ἐμαυτοῦ μόνην ἔχειν μᾶλλον, ἢ μετὰ κακί-

ας πολλαπλασίαν τῆς ὑπαρχούσης κτήσασθαι. Καὶ τί δεῖ καθ' ἓν ἕκαστον λέγοντα διατρίβειν, ἄλλως τε καὶ συντόμως ἔχοντα δηλῶσαι περὶ ἐμαυτοῦ; φανήσομαι γὰρ μηδένα μὲν πώποτ' ἀδικήσας, πλείους δὲ καὶ τῶν πολιτῶν καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων εὖ πεποιηκώς, καὶ μείζους δωρεὰς ἑκατέροις δεδωκώς, ἢ σύμπαντες οἱ πρὸ ἐμοῦ βασιλεύσαντες. Καίτοι χρὴ τοὺς μέγα φρονοῦντας ἐπὶ δικαιοσύνῃ, καὶ προςποιουμένους χρημάτων εἶναι κρείττους, τοιαύτας ὑπερβολὰς ἔχειν εἰπεῖν περὶ αὑτῶν. Καὶ μὲν δὴ καὶ περὶ σωφροσύνης ἔτι μείζω τούτων ἔχω διελθεῖν. Εἰδὼς καὶ ἅπαντας ἀνθρώπους περὶ πλείστου ποιουμένους τοὺς παῖδας τοὺς ἑαυτῶν, καὶ τὰς γυναῖκας, καὶ μάλιστα ὀργιζομένους τοῖς εἰς ταῦτα ἐξαμαρτάνουσι, καὶ τὴν ὕβριν τὴν περὶ ταῦτα μεγίστων κακῶν αἰτίαν γιγνομένην, καὶ πολλοὺς ἤδη τῶν ἰδιωτῶν καὶ τῶν δυναστευόντων διὰ ταύτην ἀπολλυμένους, οὕτως ἔφυγον τὰς αἰτίας ταύτας, ὥςτε ἐξ οὗ τὴν βασιλείαν ἔλαβον, οὐδενὶ φανήσομαι σώματι πεπλησιακώς, πλὴν τῆς ἐμαυτοῦ γυναικός, οὐκ ἀγνοῶν, ὡς κἀκεῖνοι παρὰ τοῖς πολλοῖς εὐδοκιμοῦσιν, ὅσοι περὶ μὲν τὰ τῶν πολιτῶν δίκαιοι τυγχάνουσιν ὄντες, ἄλλοθεν δὲ ποθεν ἑαυτοῖς ἐπορίσαντο τὰς ἡδονάς· ἀλλὰ βουλόμενος ἅμα μὲν ἐμαυτὸν ὡς ποῤῥωτάτω ποιῆσαι τῶν τοιούτων ὑποψιῶν, ἅμα δὲ παράδειγμα καταστῆσαι τὸν τρόπον τὸν ἐμαυτοῦ τοῖς ἄλλοις πολίταις, γιγνώσκων, ὅτι φιλεῖ τὸ πλῆθος ἐν τούτοις τοῖς ἐπιτηδεύμασι τὸν βίον διάγειν, ἐν οἷς ἂν τοὺς ἄρχοντας τοὺς ἑαυτῶν ὁρῶσι διατρίβοντας. Ἔπειτα καὶ προςήκειν ἡγησάμην, τοσούτῳ τοὺς βασιλέας βελτίους εἶναι τῶν ἰδιωτῶν, ὅσῳπερ καὶ τὰς τιμὰς μείζους αὐτῶν ἔχουσι, καὶ δεινὰ ποιεῖν, ὅσοι τοὺς μὲν ἄλλους κοσμίως ζῆν ἀναγκάζουσιν, αὐτοὶ δ' αὐ-

τοὺς μὴ σωφρονεστέρους τῶν ἀρχομένων παρέχουσι. Πρὸς δὲ τούτοις, τῶν μὲν ἄλλων πράξεων ἑώρων ἐγκρατεῖς καὶ τοὺς πολλοὺς γιγνομένους, τῶν δ' ἐπιθυμιῶν τῶν περὶ τοὺς παῖδας καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τοὺς βελτίστους ἡττωμένους. Ἠβουλήθην οὖν ἐν τούτοις ἐμαυτὸν ἐπιδεῖξαι καρτερεῖν δυνάμενον, ἐν οἷς ἔμελλον οὐ μόνον τῶν πολλῶν διοίσειν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπ' ἀρετῇ μέγα φρονούντων. Ἔτι δὲ καὶ τῶν τοιούτων πολλὴν κακίαν κατεγίγνωσκον, ὅσοι γυναῖκας λαβόντες, καὶ κοινωνίαν ποιησάμενοι παντὸς τοῦ βίου, μὴ στέργουσιν οἷς ἔπραξαν, ἀλλὰ ταῖς αὑτῶν ἡδοναῖς λυποῦσι ταύτας, ὑφ' ὧν αὐτοὶ μηδὲν ἀξιοῦσι λυπεῖσθαι· καὶ περὶ μὲν ἄλλας κοινωνίας τινὰς, ἐπιεικεῖς σφᾶς αὐτοὺς παρέχουσιν, ἐν δὲ ταῖς πρὸς τὰς γυναῖκας ἐξαμαρτάνουσιν· ἃς ἔδει τοσούτῳ μᾶλλον διαφυλάττειν, ὅσῳπερ οἰκειότεραι καὶ μείζους οὖσαι τυγχάνουσι τῶν ἄλλων· εἶτα καὶ λανθάνουσιν ἔνδον ἐν αὐτοῖς τοῖς βασιλείοις στάσεις καὶ διαφορὰς ἑαυτοῖς ἐγκαταλείποντες. Καίτοι χρὴ τοὺς ὀρθῶς βασιλεύοντας, μὴ μόνον τὰς πόλεις ἐν ὁμονοίᾳ πειρᾶσθαι διάγειν, ὧν ἂν ἄρχωσιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἰδίους οἴκους καὶ τοὺς τόπους, ἐν οἷς ἂν κατοικῶσιν. Ἅπαντα γὰρ ταῦτα, σωφροσύνης ἔργα καὶ δικαιοσύνης ἐστίν. Οὐ τὴν αὐτὴν δὲ γνώμην ἔσχον οὐδὲ περὶ τῆς παιδοποιΐας τοῖς πλείστοις τῶν βασιλέων· οὐδ' ᾠήθην δεῖν τοὺς μὲν ἐκ ταπεινοτέρας ποιήσασθαι τῶν παίδων, τοὺς δ' ἐκ σεμνοτέρας· οὐδὲ τοὺς μὲν νόθους αὑτῶν, τοὺς δὲ γνησίους καταλιπεῖν, ἀλλὰ πάντας ἔχειν τὴν αὐτὴν φύσιν, καὶ πρὸς πατρὸς καὶ πρὸς μητρὸς ἀνενεγκεῖν, τῶν μὲν θνητῶν εἰς Εὐαγόραν τὸν πατέρα τὸν ἐμόν, τῶν δ' ἡμιθέων εἰς Αἰακίδας, τῶν δὲ θεῶν εἰς Δία, καὶ μηδένα τῶν ἐξ ἐμοῦ γενομένων ἀποστερηθῆναι

ταύτης τῆς εὐγενείας. Πολλῶν δέ με προτρεπόντων ἐμμένειν τοῖς ἐπιτηδεύμασι τούτοις, οὐχ ἥκιστά με κἀκεῖνο παρεκάλεσεν, ὅτι τῆς μὲν ἀνδρίας καὶ τῆς δεινότητος καὶ τῶν ἄλλων τῶν εὐδοκιμούντων, ἑώρων καὶ τῶν κακῶν ἀνδρῶν πολλοὺς μετέχοντας, τὴν δὲ σωφροσύνην καὶ τὴν δικαιοσύνην ἴδια κτήματα τῶν καλῶν κἀγαθῶν ὄντα. Κάλλιστον οὖν ὑπέλαβον, εἴ τις δύναιτο ταύταις ταῖς ἀρεταῖς προσέχειν τὸν νοῦν, τῶν ἄλλων ἀφελόμενος, ὧν μηδὲν μέρος τοῖς πονηροῖς μέτεστιν, ἀλλὰ καὶ γνησιώταται καὶ βεβαιόταται, καὶ μεγίστων ἐπαίνων ἄξιαι τυγχάνουσιν οὖσαι. [Τούτων ἕνεκα,] ταῦτα διανοηθείς, περιττότερον τῶν ἄλλων ἤσκησα τὴν σωφροσύνην, καὶ τὴν δικαιοσύνην, καὶ ταύτας προειλόμην τῶν ἡδονῶν, οὐ τὰς ἐπὶ τοῖς ἔργοις μηδεμίαν τιμὴν ἐχούσας, ἀλλὰ τὰς ἐπὶ ταῖς δόξαις [ταῖς] δι' ἀνδραγαθίαν γινομέναις. Χρὴ δὲ δοκιμάζειν τὰς ἀρετάς, οὐκ ἐν ταῖς αὐταῖς ἰδέαις ἁπάσας, ἀλλὰ τὴν μὲν δικαιοσύνην ἐν ταῖς ἀπορίαις, τὴν δὲ σωφροσύνην ἐν ταῖς δυναστείαις, τὴν δὲ καρτερίαν ἐν ταῖς τῶν νεωτέρων ἡλικίαις. Ἐγὼ τοίνυν ἐν ἅπασι τοῖς καιροῖς τούτοις φανήσομαι πεῖραν τῆς ἐμαυτοῦ φύσεως δεδωκώς. Ἐνδεὴς μὲν γὰρ χρημάτων καταλειφθείς, οὕτω δίκαιον ἐμαυτὸν παρέσχον, ὥστε μηδένα λυπῆσαι τῶν πολιτῶν· λαβὼν δ' ἐξουσίαν, ὥστε ποιεῖν ὅ τι ἂν βούλωμαι, σωφρονέστερος τῶν ἰδιωτῶν ἐγενόμην. Τούτων δ' ἀμφοτέρων ἐκράτησα, ταύτην ἔχων τὴν ἡλικίαν, ἐν ᾗ τοὺς πλείστους ἂν εὕροιμεν μάλιστα περὶ τὰς πράξεις ἐξαμαρτάνοντας. Καὶ πάντα ταῦτα ἐν ἑτέροις μὲν ἴσως ἂν ὤκνουν εἰπεῖν, οὐχ ὡς οὐ φιλοτιμούμενος ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις, ἀλλ' ὡς οὐκ ἂν πιστευθεὶς ἐκ τῶν λεγομένων. Ὑμεῖς δ' αὐτοί μοι μάρτυρές ἐστε πάντων τῶν εἰρημένων. Ἄξιον

μὲν οὖν καὶ τοὺς φύσει κοσμίους ὄντας ἐπαινεῖν καὶ θαυμάζειν, ἔτι δὲ μᾶλλον τοὺς καὶ μετὰ λογισμοῦ τοιούτους ὄντας. Οἱ μὲν γὰρ τύχῃ, καὶ μὴ γνώμῃ σωφρονοῦντες, τυχὸν ἂν καὶ μεταπεισθεῖεν· οἱ δὲ πρὸς τῷ πεφυκέναι, καὶ διεγνωκότες ὅτι μέγιστόν ἐστι τῶν ἀγαθῶν ἀρετή, δῆλον ὅτι πάντα τὸν βίον ἐν ταύτῃ τῇ τάξει διαμένουσι. Διὰ τοῦτο δὲ πλείους ἐποιησάμην τοὺς λόγους καὶ περὶ ἐμαυτοῦ, καὶ περὶ τῶν ἄλλων τῶν προειρημένων, ἵνα μηδεμίαν ὑπολίπω πρόφασιν, ὡς οὐ δεῖ ποιεῖν ὑμᾶς ἑκόντας, καὶ προθύμως, ἅττ᾽ ἂν ἐγω προστάξω, καὶ συμβουλεύσω.

Φημὶ δὲ πράττειν ἕκαστον ὑμῶν, ἐφ᾽ οἷς ἐφέστηκεν, ἐπιμελῶς καὶ δικαίως. Καθ᾽ ὁπότερον γὰρ ἂν ἐλλίπητέ τι τούτων, ἀνάγκη ταύτῃ κακῶς ἔχειν τὰς πράξεις. Μηδενὸς οὖν ὀλιγωρεῖτε, μηδὲ καταφρονεῖτε τῶν προστεταγμένων, ὑπολαμβάνοντες, ὡς οὐ παρὰ ταῦτ᾽ ἐστίν, ἀλλ᾽ ὡς παρ᾽ ἕκαστον τῶν μερῶν ἢ καλῶς ἢ κακῶς ἕξον τὸ σύμπαν, οὕτω σπουδάζετε περὶ αὐτῶν· καὶ κήδεσθε μηδὲν ἧττον τῶν ἐμῶν, ἢ τῶν ὑμετέρων αὐτῶν, καὶ μὴ νομίζετε μικρὸν ἀγαθὸν εἶναι τὰς τιμάς, ἃς ἔχουσιν οἱ καλῶς τῶν ἡμετέρων ἐπιστατοῦντες. Ἀπέχεσθε τῶν ἀλλοτρίων, ἵν᾽ ἀσφαλέστερον τοὺς οἴκους τοὺς ὑμετέρους αὐτῶν κεκτῆσθε. Τοιούτους εἶναι χρὴ περὶ τοὺς ἄλλους ὑμᾶς, οἷόνπερ ἐμὲ περὶ ὑμᾶς ἀξιοῦτε γίνεσθαι. Μὴ σπεύδετε πλουτεῖν μᾶλλον, ἢ χρηστοὶ δοκεῖν εἶναι, γιγνώσκοντες, ὅτι καὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Βαρβάρων οἱ μεγίστας ἐπ᾽ ἀρετῇ δόξας ἔχοντες, πλείστων ἀγαθῶν δεσπόται καθίστανται. Τοὺς χρηματισμοὺς τοὺς παρὰ τὸ δίκαιον γιγνομένους, ἡγεῖσθε μὴ πλοῦτον, ἀλλὰ κίνδυνον ποιήσειν. Μὴ τὸ μὲν λαβεῖν κέρδος εἶναι νομίζετε, τὸ δ᾽ ἀναλῶσαι ζημίαν. Οὐδέτερον γὰρ τούτων ἀεὶ τὴν αὐτὴν ἔχει δύνα-

μιν, ἀλλ' ὁπότερον ἂν ἐν καιρῷ καὶ μετ' ἀρετῆς γίγνηται, τοῦτ' ὠφελήσει τοὺς ποιοῦντας. Μηδὲ πρὸς ἓν χαλεπῶς ἔχετε τῶν ὑπ' ἐμοῦ προσταττομένων· ὅσοι γὰρ ἂν ὑμῶν περὶ πλεῖστα τῶν ἐμῶν χρησίμους αὑτοὺς παράσχωσιν, οὗτοι πλεῖστα τοὺς οἴκους τοὺς ἑαυτῶν ὠφελήσουσιν. Ὅ,τι ἂν ὑμῶν ἕκαστος αὐτὸς αὑτῷ τύχῃ συνειδώς, ἡγείσθω μηδὲ ἐμὲ λήσειν· ἀλλ' ἐὰν καὶ τὸ σῶμα τοὐμὸν μὴ παρῇ, τήν γε διάνοιαν τὴν ἐμὴν οἰέσθω τοῖς γιγνομένοις παρεστάναι. Ταύτην γὰρ τὴν γνώμην ἔχοντες, σωφρονέστερον ἂν βουλεύσαισθε περὶ αὑτῶν. Μηδὲν ἀποκρύπτεσθε, μήθ' ὧν κέκτησθε, μήθ' ὧν ποιεῖτε, μήθ' ὧν μέλλετε πράττειν, εἰδότες, ὅτι περὶ τὰ κεκρυμμένα τῶν πραγμάτων, ἀναγκαῖόν ἐστι πολλοὺς φόβους γίνεσθαι. Μὴ τεχνικῶς ζητεῖτε πολιτεύεσθαι, μηδ' ἀφανῶς, ἀλλ' οὕτως ἁπλῶς καὶ φανερῶς, ὥςτε μηδ' ἄν τις βούληται, ῥᾴδιον εἶναι ὑμᾶς διαβάλλειν. Δοκιμάζετε τὰς πράξεις, καὶ νομίζετε πονηρὰς μέν, ἃς ἂν πράττοντες ἐμὲ βούλησθε λανθάνειν, χρηστὰς δέ, περὶ ὧν ἂν ἐγὼ μέλλω πυθόμενος βελτίους ὑμᾶς νομιεῖν. Μὴ κατασιωπᾶτε, ἐάν τινας ὁρᾶτε περὶ τὴν ἀρχὴν τὴν ἐμὴν πονηροὺς ὄντας, ἀλλ' ἐξελέγχετε, καὶ νομίζετε τῆς αὐτῆς εἶναι ζημίας ἀξίους τοὺς συγκρύπτοντας τοῖς ἐξαμαρτάνουσιν. Εὐτυχεῖς δὲ νομίζετε μὴ τοὺς λανθάνοντας, ἐάν τι κακὸν ποιήσωσιν, ἀλλὰ τοὺς μηδὲν ἐξαμαρτάνοντας. Τοὺς μὲν γὰρ εἰκὸς τοιαῦτα παθεῖν, οἷάπερ αὐτοὶ ποιοῦσι, τοὺς δὲ χάριν ἀπολαβεῖν, ἧς ἄξιοι τυγχάνουσιν ὄντες. Ἑταιρίας μὴ ποιεῖτε, μήτε συνόδους, ἄνευ τῆς ἐμῆς γνώμης· αἱ γὰρ τοιαῦται συστάσεις, ἐν μὲν ταῖς ἄλλαις πολιτείαις πλεονεκτοῦσιν, ἐν δὲ ταῖς μοναρχίαις κινδυνεύουσιν. Μὴ μόνον ἀπέχεσθε τῶν ἁμαρτημάτων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπιτηδευ-

μάτων τῶν τοιούτων, ἐν οἷς ἀναγκαῖόν ἐστιν ὑποψίαν γίνεσθαι. Τὴν ἐμὴν φιλίαν ἀσφαλεστάτην καὶ βεβαιοτάτην εἶναι νομίζετε, καὶ διαφυλάττετε τὴν παροῦσαν κατάστασιν, καὶ μηδεμιᾶς ἐπιθυμεῖτε μεταβολῆς, εἰδότες, ὅτι διὰ τὰς τοιαύτας ταραχὰς ἀναγκαῖόν ἐστι καὶ τὰς πόλεις ἀπόλλυσθαι, καὶ τοὺς οἴκους τοὺς ἰδίους ἀναστάτους γίγνεσθαι. Μὴ μόνον τὰς φύσεις αἰτίας νομίζετε τοῦ χαλεποὺς ἢ πρᾴους εἶναι τοὺς τυράννους, ἀλλὰ καὶ τὸν τρόπον τῶν πολιτῶν. Πολλοὶ γὰρ ἤδη, διὰ τὴν τῶν ἀρχομένων κακίαν, τραχύτερον ἢ κατὰ τὴν ἑαυτῶν γνώμην, ἄρχειν ἠναγκάσθησαν. Θαῤῥεῖτε μὴ διὰ τὴν ἐμὴν μᾶλλον πρᾳότητα, ἢ διὰ τὴν ὑμετέραν αὐτῶν ἀρετήν. Τὴν ἐμὴν ἀσφάλειαν, ἄδειαν ἑαυτοῖς εἶναι νομίζετε· καλῶς γὰρ τῶν περὶ ἐμὲ καθεστώτων, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὰ περὶ ὑμᾶς αὐτοὺς ἕξει. Ταπεινοὺς μὲν εἶναι χρὴ πρὸς τὴν ἀρχὴν τὴν ἐμήν, ἐμμένοντας τοῖς ἤθεσι, καὶ διαφυλάττοντας τοὺς νόμους τοὺς βασιλικούς, λαμπροὺς δ᾽ ἔν τε ταῖς ὑπὲρ τῆς πόλεως λειτουργίαις, καὶ τοῖς ὑπ᾽ ἐμοῦ προσταττομένοις. Προτρέπετε τοὺς νεωτέρους ἐπ᾽ ἀρετήν, μὴ μόνον παραινοῦντες, ἀλλὰ καὶ περὶ τὰς πράξεις ὑποδεικνύντες αὐτοῖς, ὁποίους εἶναι χρὴ τοὺς ἄνδρας τοὺς ἀγαθούς. Διδάσκετε τοὺς παῖδας τοὺς ὑμετέρους αὐτῶν βασιλεύεσθαι, καὶ περὶ τὴν παίδευσιν τὴν τοιαύτην ἐθίζετε αὐτοὺς ὡς μάλιστα διατρίβειν· ἐὰν γὰρ ἄρχεσθαι μάθωσι, πολλῷ μᾶλλον ἄρχειν δυνήσονται, καὶ πιστοὶ μὲν ὄντες, καὶ δίκαιοι, μεθέξουσι τῶν ἡμετέρων ἀγαθῶν, κακοὶ δὲ γενόμενοι, κινδυνεύσουσι περὶ τῶν ὑπαρχόντων. Μέγιστον ἡγεῖσθε τοῖς παισὶ καὶ βεβαιότατον πλοῦτον παραδώσειν, ἐὰν αὐτοῖς δύνησθε τὴν ἡμετέραν εὔνοιαν καταλιπεῖν. Ἀθλιωτάτους ἡγεῖσθε καὶ δυστυχεστάτους,

ὅσοι περὶ τοὺς πιστεύσαντας ἄπιστοι γεγόνασιν· ἀνάγκη γὰρ τοὺς τοιούτους ἀθύμως ἔχοντας, καὶ φοβουμένους ἅπαντας, καὶ μηδὲν μᾶλλον πιστεύοντας τοῖς φίλοις, ἢ τοῖς ἐχθροῖς, τὸν ἐπίλοιπον χρόνον διάγειν. Ζηλοῦτε μὴ τοὺς πλεῖστα κεκτημένους, ἀλλὰ τοὺς μηδὲν κακὸν σφίσιν αὐτοῖς συνειδότας· μετὰ γὰρ τοιαύτης ψυχῆς ἥδιον ἄν τις τὸν βίον δύναιτο διάγειν. Μὴ τὴν κακίαν δύνασθαι μὲν πλέον τῆς ἀρετῆς ὠφελεῖν νομίζετε, τὸ δ' ὄνομα δυςχερέστερον ἔχειν, ἀλλ' οἵωνπερ ὀνομάτων ἕκαστα τῶν πραγμάτων τετύχηκε, τοιαύτας ἡγεῖσθε καὶ τὰς δυνάμεις αὐτῶν εἶναι. Μὴ φθονεῖτε τοῖς παρ' ἐμοῦ πρωτεύουσιν, ἀλλ' ἁμιλλᾶσθε, καὶ πειρᾶσθε, χρηστοὺς ὑμᾶς αὐτοὺς παρέχοντας, ἐξισοῦσθαι τοῖς προέχουσι. Φιλεῖν οἴεσθε δεῖν, καὶ τιμᾷν, οὕςπερ ἂν καὶ ὁ βασιλεύς, ἵνα καὶ παρ' ἐμοῦ τυγχάνητε τῶν αὐτῶν τούτων. Οἷάπερ παρόντος ἐμοῦ λέγετε, τοιαῦτα καὶ ἀπόντος φρονεῖτε. Τὴν εὔνοιαν τὴν πρὸς ἡμᾶς, ἐν τοῖς ἔργοις ἐνδείκνυσθε μᾶλλον, ἢ τοῖς λόγοις. Ἃ πάσχοντες ὑφ' ἑτέρων ὀργίζεσθε, ταῦτα τοῖς ἄλλοις μὴ ποιεῖτε. Περὶ ὧν ἂν ἐν τοῖς λόγοις κατηγορῆτε, μηδὲν τούτων ἐν τοῖς ἔργοις ἐπιτηδεύετε. Τοιαῦτα προςδοκᾶτε πράξειν, οἷα ἂν περὶ ἡμῶν διανοεῖσθε. Μὴ μόνον ἐπαινεῖτε τοὺς ἀγαθούς, ἀλλὰ καὶ μιμεῖσθε. Τοὺς λόγους τοὺς ἐμούς, νόμους εἶναι νομίζετε καὶ πειρᾶσθε τούτοις ἐμμένειν, εἰδότες ὅτι τοῖς μάλιστα ποιοῦσιν ὑμῶν ἃ βούλομαι, τούτοις ἐξέσται ζῆν ὡς αὐτοὶ βούλονται. Κεφάλαιον δὲ τῶν εἰρημένων, οἵουςπερ ἂν τοὺς ὑφ' ὑμῶν ἀρχομένους οἴεσθε δεῖν περὶ ὑμᾶς εἶναι, τοιούτους χρὴ περὶ τὴν ἀρχὴν τὴν ἐμὴν ὑμᾶς γίνεσθαι. Καὶ ταῦτ' ἐὰν ποιῆτε, τί δεῖ περὶ τῶν συμβησομένων μακρολογεῖν; ἢν γὰρ ἐγώ τε παρέχω τοιοῦτον

ἐμαυτόν, οἷόνπερ ἐν τῷ παρελθόντι χρόνῳ, καὶ τὰ παρ' ὑμῶν ὁμοίως ὑπηρετῆται, ταχέως ὄψεσθε καὶ τὸν βίον τὸν ὑμέτερον αὐτῶν ἐπιδεδωκότα, καὶ τὴν ἀρχὴν τὴν ἐμὴν ηὐξημένην, καὶ τὴν πόλιν εὐδαίμονα γεγενημένην. Ἄξιον μὲν οὖν, τηλικούτων ἀγαθῶν ἕνεκα μηδὲν ἐλλείπειν, ἀλλὰ καὶ πόνους καὶ κινδύνους οὑςτιναςοῦν ὑπενεγκεῖν.. Ὑμῖν δ' ἔξεστι μηδὲν ταλαιπωρηθεῖσιν, ἀλλὰ πιστοῖς μόνον καὶ δικαίοις οὖσιν, ἅπαντα ταῦτα διαπράξασθαι.

IV.

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ

ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ.

Πολλάκις ἐθαύμασα τῶν τὰς πανηγύρεις συναγαγόντων, καὶ τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνας καταστησάντων, ὅτι τὰς μὲν τῶν σωμάτων εὐεξίας οὕτω μεγάλων δωρεῶν ἠξίωσαν, τοῖς δὲ ὑπὲρ τῶν κοινῶν ἰδίᾳ πονήσασι, καὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς οὕτω παρασκευάσασιν, ὥςτε καὶ τοὺς ἄλλους ὠφελεῖν δύνασθαι, τούτοις οὐδεμίαν τιμὴν ἀπένειμαν, ὧν εἰκὸς ἦν αὐτοὺς μᾶλλον ποιήσασθαι πρόνοιαν. Τῶν μὲν γὰρ ἀθλητῶν δὶς τοσαύτην ῥώμην λαβόντων, οὐδὲν ἂν πλέον γένοιτο τοῖς ἄλλοις· ἑνὸς δὲ ἀνδρὸς εὖ φρονήσαντος, ἅπαντες ἂν ἀπολαύσειαν οἱ βουλόμενοι κοινωνεῖν τῆς ἐκείνου διανοίας. Οὐ μὴν ἐπὶ τούτοις ἀθυ-

μήσας, εἰλόμην ῥαθυμεῖν, ἀλλ᾽ ἱκανὸν νομίσας ἆθλον ἔσεσθαί μοι τὴν δόξαν, τὴν ἀπ᾽ αὐτοῦ τοῦ λόγου γενησομένην, ἥκω συμβουλεύσων περί τε τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς τοὺς βαρβάρους, καὶ τῆς ὁμονοίας τῆς πρὸς ἡμᾶς αὐτούς· οὐκ ἀγνοῶν, ὅτι πολλοὶ τῶν προςποιησαμένων εἶναι σοφιστῶν ἐπὶ τοῦτον τὸν λόγον ὥρμησαν· ἀλλ᾽ ἅμα μὲν ἐλπίζων, τοσοῦτον αὐτῶν διοίσειν, ὥςτε τοῖς ἄλλοις μηδὲν πώποτε δοκεῖν εἰρῆσθαι περὶ αὐτῶν, ἅμα δὲ προκρίνας τούτους καλλίστους εἶναι τῶν λόγων, οἵτινες περὶ μεγίστων τυγχάνουσιν ὄντες, καὶ τούς τε λέγοντας μάλιστα ἐπιδεικνύουσι, καὶ τοὺς ἀκούοντας πλεῖστα ὠφελοῦσιν, ὧν εἷς οὗτός ἐστιν. Ἔπειτα οὐδ᾽ οἱ καιροί πω παρεληλύθασιν, ὥςτ᾽ ἤδη μάτην εἶναι τὸ μεμνῆσθαι περὶ αὐτῶν. Τότε γὰρ χρὴ παύεσθαι λέγοντα, ὅταν ἢ τὰ πράγματα λάβῃ τέλος, καὶ μηκέτι δέῃ βουλεύεσθαι περὶ αὐτῶν, ἢ τὸν λόγον ἴδῃ τις ἔχοντα πέρας, ὥςτε μηδεμίαν λελεῖφθαι τοῖς ἄλλοις ὑπερβολήν. Ἕως δ᾽ ἂν τὰ μὲν ὁμοίως ὥςπερ πρότερον φέρηται, τὰ δ᾽ εἰρημένα φαύλως ἔχοντα τυγχάνῃ, πῶς οὐ χρὴ σκοπεῖν καὶ φιλοσοφεῖν τοῦτον τὸν λόγον, ὅς, ἢν κατορθωθῇ, καὶ τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς ἀλλήλους, καὶ τῆς ταραχῆς τῆς παρούσης, καὶ τῶν μεγίστων κακῶν ἡμᾶς ἀπαλλάξει; Πρὸς δὲ τούτοις, εἰ μὲν μηδαμῶς ἄλλως οἷόντ᾽ ἦν δηλοῦν τὰς αὐτὰς πράξεις, ἀλλ᾽ ἢ διὰ μιᾶς ἰδέας, εἶχεν ἄν τις ὑπολαβεῖν, ὡς περίεργόν ἐστι, τὸν αὐτὸν τρόπον ἐκείνοις λέγοντα πάλιν ἐνοχλεῖν τοῖς ἀκούουσιν· ἐπειδὴ δ᾽ οἱ λόγοι τοιαύτην ἔχουσι τὴν φύσιν, ὥςθ᾽ οἷόντ᾽ εἶναι περὶ τῶν αὐτῶν πολλαχῶς ἐξηγήσασθαι, καὶ τά τε μεγάλα ταπεινὰ ποιῆσαι, καὶ τοῖς μικροῖς μέγεθος προςθεῖναι, καὶ τὰ παλαιὰ καινῶς διεξελθεῖν, καὶ περὶ τῶν νεωστὶ

γεγενημένων ἀρχαίως εἰπεῖν, οὐκ ἔτι φευκτέον ταῦτ᾽ ἐστὶ, περὶ ὧν ἕτεροι πρότερον εἰρήκασιν, ἀλλ᾽ ἄμεινον ἐκείνων εἰπεῖν πειρατέον. Αἱ μὲν γὰρ πράξεις αἱ προγεγενημέναι κοιναὶ πᾶσιν ἡμῖν κατελείφθησαν· τὸ δὲ ἐν καιρῷ ταύταις καταχρήσασθαι, καὶ τὰ προςήκοντα περὶ ἑκάστης ἐνθυμηθῆναι, καὶ τοῖς ὀνόμασιν εὖ διαθέσθαι, τῶν εὖ φρονούντων ἴδιόν ἐστιν. Ἡγοῦμαι δ᾽ οὕτως ἂν μεγίστην ἐπίδοσιν λαμβάνειν, καὶ τὰς ἄλλας τέχνας, καὶ τὴν περὶ τοὺς λόγους φιλοσοφίαν, εἴ τις τιμῴη καὶ θαυμάζοι μὴ τοὺς πρώτους τῶν λόγων ἀρχομένους, ἀλλὰ τοὺς ἄριστα αὐτῶν ἕκαστον ἐξεργαζομένους· μηδὲ τοὺς περὶ τούτων ζητοῦντάς τι λέγειν, περὶ ὧν μηδεὶς πρότερον εἴρηκεν, ἀλλὰ τοὺς οὕτως ἐπισταμένους εἰπεῖν, ὡς οὐδεὶς ἂν ἄλλος δύναιτο. Καίτοι τινὲς ἐπιτιμῶσι τῶν λόγων τοῖς ὑπὲρ τοὺς ἰδιώτας ἔχουσι, καὶ λίαν ἀπηκριβωμένοις· καὶ τοσοῦτον διημαρτήκασιν, ὥςτε τοὺς πρὸς ὑπερβολὴν πεπονημένους πρὸς τοὺς ἀγῶνας τοὺς περὶ τῶν ἰδίων συμβολαίων σκοποῦσιν, ὥςπερ ὁμοίως ἀμφοτέρους δέον ἔχειν, ἀλλ᾽ οὐ τοὺς μὲν ἀσφαλῶς, τοὺς δὲ ἐπιδεικτικῶς· ἢ σφᾶς μὲν διορῶντας τὰς μετριότητας, τὸν δὲ ἀκριβῶς ἐπιστάμενον λέγειν, ἁπλῶς οὐκ ἂν μὴ δυνάμενον εἰπεῖν. Οὗτοι μὲν οὖν οὐ λελήθασιν, ὅτι τούτους ἐπαινοῦσιν, ὧν ἐγγὺς αὐτοὶ τυγχάνουσιν ὄντες· ἐμοὶ δὲ οὐδὲν πρὸς τοὺς τοιούτους ἐστὶν, ἀλλὰ πρὸς ἐκείνους, τοὺς οὐδὲν ἀποδεξομένους εἰκῇ τῶν λεγομένων, ἀλλὰ δυςχερανοῦντας, καὶ ζητήσοντας ἰδεῖν τι τοιοῦτον ἐν τοῖς ἐμοῖς λόγοις, ὃ παρὰ τοῖς ἄλλοις οὐχ εὑρήσουσι. Πρὸς οὓς ἔτι μικρὸν ὑπὲρ ἐμαυτοῦ θρασυνάμενος, ἤδη περὶ τοῦ πράγματος ποιήσομαι τοὺς λόγους. Τοὺς μὲν γὰρ ἄλλους ἐν τοῖς προοιμίοις ὁρῶ καταπραΰνοντας τοὺς ἀκροατάς, καὶ

προφασιζομένους ὑπὲρ τῶν μελλόντων ῥηθήσεσθαι, καὶ λέγοντας, τοὺς μέν, ὡς ἐξ ὑπογυίου γέγονεν αὐτοῖς ἡ παρασκευή, τοὺς δέ, ὡς χαλεπόν ἐστιν ἴσους τῷ μεγέθει λόγους τῶν ἔργων ἐξευρεῖν. Ἐγὼ δ᾽ ἢν μὴ καὶ τοῦ πράγματος ἀξίως εἴπω, καὶ τῆς δόξης τῆς ἐμαυτοῦ, καὶ τοῦ χρόνου, μὴ μόνον τοῦ περὶ τὸν λόγον ἡμῖν διατριφθέντος, ἀλλὰ καὶ σύμπαντος οὗ βεβίωκα, παρακελεύομαι μηδεμίαν μοι συγγνώμην ἔχειν, ἀλλὰ καταγελᾷν καὶ καταφρονεῖν· οὐδὲν γάρ ὅ, τι τῶν τοιούτων οὐκ ἄξιός εἰμι μὴ πάσχειν, εἴπερ μηδὲν τῶν ἄλλων διαφέρων, οὕτω μεγάλας τὰς ὑποσχέσεις ποιοῦμαι. Περὶ μὲν οὖν τῶν ἰδίων, ταῦτά μοι προειρήσθω. Περὶ δὲ τῶν κοινῶν, ὅσοι μὲν εὐθὺς ἐπελθόντας διδάσκουσιν, ὡς χρὴ διαλυσαμένους τὰς πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς ἔχθρας, ἐπὶ τὸν βάρβαρον τραπέσθαι, καὶ διεξέρχονται τάς τε συμφορὰς τὰς ἐκ τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς ἀλλήλους ἡμῖν γεγενημένας, καὶ τὰς ὠφελείας τὰς ἐκ τῆς στρατείας τῆς ἐπ᾽ ἐκεῖνον ἐσομένας, ἀληθῆ μὲν λέγουσιν, οὐ μὴν ἐντεῦθέν γε ποιοῦνται τὴν ἀρχήν, ὅθεν ἂν μάλιστα συστῆσαι ταῦτα δυνηθεῖεν. Τῶν γὰρ Ἑλλήνων οἱ μὲν ἐφ᾽ ἡμῖν, οἱ δὲ ὑπὸ Λακεδαιμονίοις εἰσίν· αἱ γὰρ πολιτεῖαι, δι᾽ ὧν οἰκοῦσι τὰς πόλεις, οὕτω τοὺς πλείστους αὐτῶν διειλήφασιν. Ὅστις οὖν οἴεται, τοὺς ἄλλους κοινῇ τι πράξειν ἀγαθόν, πρὶν ἂν τοὺς προεστῶτας αὐτῶν διαλλάξῃ, λίαν ἁπλῶς ἔχει, καὶ πόῤῥω τῶν πραγμάτων ἐστίν. Ἀλλὰ δεῖ τοὺς μὴ μόνον ἐπίδειξιν ποιουμένους, ἀλλὰ καὶ διαπράξασθαί τι βουλομένους, ἐκείνους τοὺς λόγους ζητεῖν, οἵ τινες τὰς πόλεις ταύτας πείσουσιν ἰσομοιρῆσαι πρὸς ἀλλήλας, καὶ τάς θ᾽ ἡγεμονίας διελέσθαι, καὶ τὰς πλεονεξίας, ἃς νῦν παρὰ τῶν Ἑλλήνων ἐπιθυμοῦσιν αὑταῖς γίγνεσθαι, ταύτας παρὰ

τῶν βαρβάρων ποιήσασθαι. Τὴν μὲν οὖν ἡμετέραν πόλιν, ῥᾴδιον ἐπὶ ταῦτα προςαγαγεῖν· Λακεδαιμόνιοι δὲ νῦν μὲν ἔτι δυςπείστως ἔχουσι· παρειλήφασι γὰρ ψευδῆ λόγον, ὡς ἐστιν αὐτοῖς ἡγεῖσθαι πάτριον· ἣν δ᾽ ἐπιδείξῃ τις αὐτοῖς ταύτην τὴν τιμὴν ἡμετέραν οὖσαν μᾶλλον ἢ ἐκείνων, τάχ᾽ ἂν ἐάσαντες τὸ διακριβοῦσθαι περὶ τούτων, ἐπὶ τὸ συμφέρον ἔλθοιεν. Ἐχρῆν μὲν οὖν καὶ τοὺς ἄλλους ἐντεῦθεν ἄρχεσθαι καὶ μὴ πρότερον περὶ τῶν ὁμολογουμένων συμβουλεύειν, πρὶν [περὶ] τῶν ἀμφιςβητουμένων ἡμᾶς ἀπαλλάξαι. Ἐμοὶ δ᾽ οὖν ἀμφοτέρων ἕνεκα προςήκει περὶ ταῦτα ποιήσασθαι τὴν πλείστην διατριβήν, μάλιστα μέν, ἵνα προὔργου τι γένηται, καὶ παυσάμενοι τῆς πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς φιλονεικίας κοινῇ τοῖς βαρβάροις πολεμήσωμεν· εἰ δὲ τοῦτό ἐστιν ἀδύνατον, ἵνα δηλώσω τοὺς ἐμποδὼν ὄντας τῇ τῶν Ἑλλήνων εὐδαιμονίᾳ, καὶ πᾶσι γένηται φανερόν, ὅτι καὶ πρότερον ἡ πόλις ἡμῶν δικαίως τῆς θαλάττης ἦρξε, καὶ νῦν οὐκ ἀδίκως ἀμφιςβητεῖ περὶ τῆς ἡγεμονίας. Τοῦτο μὲν γάρ, εἰ δεῖ τούτους ἐφ᾽ ἑκάστῳ τιμᾶσθαι τῶν ἔργων, τοὺς ἐμπειροτάτους ὄντας, καὶ μεγίστην δύναμιν ἔχοντας, ἀναμφιςβητήτως ἡμῖν προςήκει τὴν ἡγεμονίαν ἀπολαβεῖν, ἣν πρότερον ἐτυγχάνομεν ἔχοντες. Οὐδεὶς γὰρ ἂν ἑτέραν πόλιν ἐπιδείξειε τοσοῦτον ἐν τῷ πολέμῳ τῷ κατὰ γῆν ὑπερέχουσαν, ὅσον τὴν ἡμετέραν ἐν τοῖς κινδύνοις τοῖς κατὰ θάλατταν διαφέρουσαν. Τοῦτο δέ, εἴ τινες ταύτην μὲν μὴ νομίζωσι δικαίαν εἶναι τὴν κρίσιν, ἀλλὰ πολλὰς τὰς μεταβολὰς γίγνεσθαι (τὰς γὰρ δυναστείας οὐδέποτε τοῖς αὐτοῖς παραμένειν) ἀξιοῦσι δὲ τὴν ἡγεμονίαν ἔχειν ὥςπερ ἄλλο τι γέρας, ἢ τοὺς πρώτους τυχόντας ταύτης τῆς τιμῆς, ἢ τοὺς πλείστων ἀγαθῶν αἰτίους τοῖς Ἕλλησιν ὄν-

τας, ἡγοῦμαι καὶ τούτους γ' εἶναι μεθ' ἡμῶν· ὅσῳ γὰρ ἄν τις πορῥωτέρω σκοπῇ περὶ τούτων ἀμφοτέρων, τοσούτῳ πλεῖον ἀπολείψομεν τοὺς ἀμφισβητοῦντας περὶ αὐτῶν. Ὁμολογεῖται μὲν γὰρ τὴν πόλιν ἡμῶν ἀρχαιοτάτην εἶναι, καὶ μεγίστην, καὶ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις ὀνομαστοτάτην. Οὕτω δὲ καλλίστης ὑποθέσεως οὔσης, ἐπὶ τοῖς ἐχομένοις τούτων, ἔτι μᾶλλον ἡμᾶς προςήκει τιμᾶσθαι. Ταύτην γὰρ οἰκοῦμεν, οὐχ ἑτέρους ἐκβαλόντες, οὐδὲ ἐρήμην καταλαβόντες, οὐδὲ ἐκ πολλῶν ἐθνῶν μιγάδας συλλεγέντες, ἀλλ' οὕτω καλῶς καὶ γνησίως γεγόναμεν, ὥςτ' ἐξ ἧςπερ ἔφυμεν, ταύτην ἔχοντες ἅπαντα τὸν χρόνον διατελοῦμεν, αὐτόχθονες ὄντες, καὶ τοῖς ὀνόμασι τοῖς αὐτοῖς, ὥςπερ τοὺς οἰκειοτάτους, τὴν πόλιν ἔχοντες προςειπεῖν· μόνοις γὰρ ἡμῖν τῶν Ἑλλήνων τὴν αὐτὴν τροφὸν καὶ πατρίδα καὶ μητέρα καλέσαι προςήκει. Καίτοι χρὴ τοὺς εὐλόγως μέγα φρονοῦντας, καὶ περὶ τῆς ἡγεμονίας δικαίως ἀμφισβητοῦντας, καὶ τῶν πατρῴων πολλάκις μεμνημένους, τοιαύτην τὴν ἀρχὴν τοῦ γένους ἔχοντας φαίνεσθαι. Τὰ μὲν οὖν ἐξ ἀρχῆς ὑπάρξαντα, καὶ παρὰ τῆς τύχης δωρηθέντα, τηλικαῦτα ἡμῖν τὸ μέγεθός ἐστιν· ὅσων δὲ τοῖς ἄλλοις ἀγαθῶν αἴτιοι γεγόναμεν, οὕτως ἂν κάλλιστα ἐξετάσαιμεν, εἰ τόν τε χρόνον ἀπ' ἀρχῆς, καὶ τὰς πράξεις τὰς τῆς πόλεως ἐφεξῆς διέλθοιμεν· εὑρήσομεν γὰρ αὐτὴν οὐ μόνον τῶν πρὸς τὸν πόλεμον κινδύνων, ἀλλὰ καὶ τῆς ἄλλης κατασκευῆς, ἐν ᾗ κατοικοῦμεν, καὶ μεθ' ἧς πολιτευόμεθα, καὶ δι' ἣν ζῆν δυνάμεθα, σχεδὸν ἁπάσης αἰτίαν οὖσαν. Ἀνάγκη δὲ προαιρεῖσθαι τῶν εὐεργεσιῶν, μὴ τὰς διὰ μικρότητα διαλαθούσας, καὶ κατασιωπηθείσας, ἀλλὰ τὰς διὰ τὸ μέγεθος ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων, καὶ πάλαι καὶ νῦν καὶ πανταχοῦ καὶ λεγο-

μένας καὶ μνημονευομένας. Πρῶτον μὲν οὖν, οὗ πρῶτον ἡ φύσις ἡμῶν ἐδεήθη, διὰ τῆς πόλεως τῆς ἡμετέρας ἐπορίσθη· καὶ γὰρ εἰ μυθώδης ὁ λόγος γέγονεν, ὅμως αὐτὸν καὶ νῦν ῥηθῆναι προςήκει. Δήμητρος γὰρ ἀφικνουμένης εἰς τὴν χώραν ἡμῶν, ὅτε ἐπλανήθη, τῆς Κόρης ἁρπασθείσης, καὶ πρὸς τοὺς προγόνους τοὺς ἡμετέρους εὐμενῶς διατεθείσης ἐκ τῶν εὐεργεσιῶν, ἃς οὐχ οἷόντ' ἄλλοις ἢ τοῖς μεμυημένοις ἀκούειν, καὶ δούσης δωρεὰς διττάς, αἵπερ μέγισται τυγχάνουσιν οὖσαι, τούς τε καρπούς, οἳ τοῦ μὴ θηριωδῶς ζῆν ἡμᾶς αἴτιοι γεγόνασι, καὶ τὴν τελετήν, ἧς οἱ μετέχοντες περί τε τῆς τοῦ βίου τελευτῆς, καὶ τοῦ σύμπαντος αἰῶνος, ἡδίους τὰς ἐλπίδας ἔχουσιν· οὕτως ἡ πόλις ἡμῶν, οὐ μόνον θεοφιλῶς, ἀλλὰ καὶ φιλανθρώπως ἔσχεν, ὥςτε κυρία γενομένη τοιούτων ἀγαθῶν, οὐκ ἐφθόνησε τοῖς ἄλλοις, ἀλλ' ὧν ἔλαβεν, ἅπασι μετέδωκε. Καὶ τὰ μὲν ἔτι καὶ νῦν καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν δείκνυμεν· τῶν δὲ συλλήβδην τὰς εὐεργεσίας, καὶ τὰς χρείας, καὶ τὰς ὠφελείας, τὰς δι' αὐτῶν γιγνομένας ἐδιδάξαμεν. Καὶ τούτοις ἀπιστεῖν, μικρὸν ἔτι ἡμῶν προςτιθέντων, οὐδεὶς ἂν ἀξιώσειεν. Πρῶτον μὲν γάρ, ἐξ ὧν ἄν τις καταφρονήσειε τῶν λεγομένων, ὡς ἀρχαίων ὄντων, ἐκ τῶν αὐτῶν τούτων εἰκότως ἂν καὶ τὰς πράξεις γεγενῆσθαι νομίσειεν. Διὰ γὰρ τὸ πολλοὺς εἰρηκέναι, καὶ πάντας ἀκηκοέναι, προςήκει μὴ καινὰ μέν, πιστὰ δὲ δοκεῖν εἶναι τὰ λεγόμενα περὶ αὐτῶν. Ἔπειτα οὐ μόνον ἐνταῦθα καταφυγεῖν ἔχομεν, ὅτι τὸν λόγον καὶ τὴν φήμην ἐκ πολλοῦ παρειλήφαμεν, ἀλλὰ καὶ σημείοις μείζοσιν ἢ τούτοις ἐστὶν ἡμῖν χρήσασθαι περὶ αὐτῶν. Αἱ μὲν γὰρ πλεῖσται τῶν πόλεων, ὑπομνήματα τῆς παλαιᾶς εὐεργεσίας, ἀπαρχὰς τοῦ σίτου καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν

ὡς ἡμᾶς ἀποπέμπουσι, ταῖς δὲ ἐκλειπούσαις, πολλάκις ἡ Πυθία προςέταξεν ἀποφέρειν τὰ μέρη τῶν καρπῶν, καὶ ποιεῖν πρὸς τὴν πόλιν τὴν ἡμετέραν τὰ πάτρια. Καίτοι περὶ τίνων χρὴ μάλιστα πιστεύειν, ἢ περὶ ὧν ὅ τε θεὸς ἀναιρεῖ, καὶ πολλοῖς τῶν Ἑλλήνων συνδοκεῖ, καὶ τά τε πάλαι ῥηθέντα τοῖς παροῦσιν ἔργοις συμμαρτυρεῖ, καὶ τὰ νῦν γιγνόμενα τοῖς ὑπ' ἐκείνων εἰρημένοις ὁμολογεῖ; Χωρὶς δὲ τούτων, ἐὰν ἅπαντα ταῦτα ἐάσαντες, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς σκοπῶμεν, εὑρήσομεν, ὅτι τὸν βίον οἱ πρῶτοι φανέντες ἐπὶ γῆς, οὐκ εὐθὺς οὕτως ὥςπερ νῦν ἔχοντα κατέλαβον, ἀλλὰ κατὰ μικρὸν αὑτοῖς συνεπορίσαντο. Τίνας οὖν χρὴ μᾶλλον νομίζειν, ἢ δωρεὰν παρὰ τῶν θεῶν λαβεῖν, ἢ ζητοῦντας αὐτοὺς ἐντυχεῖν; οὐ τοὺς ὑπὸ πάντων ὁμολογουμένους, καὶ πρώτους γενομένους, καὶ πρός τε τὰς τέχνας εὐφυεστάτους ὄντας, καὶ πρὸς τὰ τῶν θεῶν εὐσεβέστατα διακειμένους; καὶ μὴν ὅσης προςήκει τιμῆς τυγχάνειν τοὺς τηλικούτων ἀγαθῶν αἰτίους, πάρεργον διδάσκειν. Οὐδεὶς γὰρ ἂν δύναιτο δωρεᾶς τοσαύτης τὸ μέγεθος εὑρεῖν, ἥ τις ἴση τοῖς πεπραγμένοις ἐστί. Περὶ μὲν οὖν τοῦ μεγίστου τῶν εὐεργετημάτων, καὶ πρώτου γενομένου, καὶ πᾶσι κοινοτάτου, ταῦτ' ἔχομεν εἰπεῖν Περὶ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, ὁρῶσα τοὺς μὲν βαρβάρους τὴν πλείστην τῆς χώρας κατέχοντας, τοὺς δὲ Ἕλληνας εἰς μικρὸν τόπον κατακεκλεισμένους, καὶ διὰ σπανιότητα τῆς γῆς ἐπιβουλεύοντάς τε σφίσιν αὐτοῖς, καὶ στρατείας ἐπ' ἀλλήλους ποιουμένους, καὶ τοὺς μὲν δι' ἔνδειαν τῶν καθ' ἡμέραν, τοὺς δὲ διὰ τὸν πόλεμον ἀπολλυμένους· οὐδὲ ταῦθ' οὕτως ἔχοντα περιεῖδεν, ἀλλ' ἡγεμόνας εἰς τὰς πόλεις ἐξέπεμψεν, οἳ παραλαβόντες τοὺς μάλιστα βίου δεομένους, στρατηγοὶ καταστάντες αὐτῶν, καὶ πο-

λέμῳ κρατήσαντες τοὺς βαρβάρους, πολλὰς μὲν ἐφ᾽ ἑκάτερα τῆς ἠπείρου πόλεις ἔκτισαν, πάσας δὲ τὰς νήσους κατῴκισαν, ἀμφοτέρους δὲ καὶ τοὺς ἀκολουθήσαντας, καὶ τοὺς ὑπομείναντας ἔσωσαν· τοῖς μὲν γὰρ ἱκανὴν τὴν οἴκοι χώραν κατέλιπον, τοῖς δὲ πλείω τῆς ὑπαρχούσης ἐπόρισαν· ἅπαντα γὰρ περιεβάλοντο τὸν τόπον, ὃν νῦν τυγχάνομεν κατέχοντες. Ὥστε καὶ τοῖς ὕστερον βουληθεῖσιν ἀποικίσαι τινάς, καὶ μιμήσασθαι τὴν πόλιν τὴν ἡμετέραν, πολλὴν ῥᾳστώνην ἐποίησαν. Οὐ γὰρ αὐτοὺς ἔδει κτωμένους χώραν διακινδυνεύειν, ἀλλ᾽ εἰς τὴν ἀφ᾽ ἡμῶν ἀφορισθεῖσαν εἰς ταύτην οἰκεῖν ἰόντας. Καίτοι τίς ἂν ταύτης ἡγεμονίαν ἐπιδείξειεν ἢ πατριωτέραν, τῆς πρότερον γενομένης, πρὶν πλείστας οἰκισθῆναι τῶν Ἑλληνίδων πόλεων; ἢ μᾶλλον συμφέρουσαν, τῆς τοὺς μὲν βαρβάρους ἀναστάτους ποιησάσης, τοὺς δὲ Ἕλληνας ἐπὶ τοσαύτην εὐπορίαν προαγαγούσης; Οὐ τοίνυν ἐπειδὴ τὰ μέγιστα συνδιέπραξε, τῶν ἄλλων ὠλιγώρησεν· ἀλλ᾽ ἀρχὴν μὲν ταύτην ἐποιήσατο τῶν εὐεργεσιῶν, τροφὴν τοῖς δεομένοις εὑρεῖν, ἥνπερ χρὴ τοὺς μέλλοντας καὶ περὶ τῶν ἄλλων καλῶς διοικήσειν. Ἡγουμένη δὲ τὸν βίον τὸν ἐπὶ τούτοις μόνον, οὔπω τοῦ ζῆν ἐπιθυμεῖν ἀξίως ἔχειν, οὕτως ἐπεμελήθη καὶ τῶν λοιπῶν, ὥστε τῶν παρόντων τοῖς ἀνθρώποις ἀγαθῶν, ὅσα μὴ παρὰ τῶν θεῶν ἔχομεν, ἀλλὰ δι᾽ ἀλλήλους ἡμῖν γέγονε, μηδὲν μὲν ἄνευ τῆς πόλεως τῆς ἡμετέρας εἶναι, τὰ δὲ πλεῖστα διὰ ταύτην γεγενῆσθαι. Παραλαβοῦσα γὰρ τοὺς Ἕλληνας ἀνόμως ζῶντας, καὶ σποράδην οἰκοῦντας, καὶ τοὺς μὲν ὑπὸ δυναστειῶν ὑβριζομένους, τοὺς δὲ δι᾽ ἀναρχίαν ἀπολλυμένους, καὶ τούτων τῶν κακῶν αὐτοὺς ἀπήλλαξε, τῶν μὲν κυρία γενομένη, τοῖς δ᾽ αὐτὴν παράδειγμα ποιήσασα·

πρώτη γὰρ καὶ νόμους ἔθετο, καὶ πολιτείαν κατεστήσατο. Δῆλον δὲ ἐκεῖθεν. Οἱ γὰρ ἐν ἀρχῇ περὶ τῶν φονικῶν ἐγκαλέσαντες, καὶ βουληθέντες μετὰ λόγου, καὶ μὴ μετὰ βίας διαλύσασθαι τὰ πρὸς ἀλλήλους, ἐν τοῖς νόμοις τοῖς ἡμετέροις τὰς κρίσεις ἐποιήσαντο περὶ τούτων. Καὶ μὴν δὴ καὶ τῶν τεχνῶν τάς τε πρὸς τὰ ἀναγκαῖα τοῦ βίου χρησίμας, καὶ τὰς πρὸς ἡδονὴν μεμηχανημένας, τὰς μὲν εὑροῦσα, τὰς δὲ δοκιμάσασα, χρῆσθαι τοῖς λοιποῖς παρέδωκε. Τὴν τοίνυν ἄλλην διοίκησιν οὕτω φιλοξένως κατεσκευάσατο, καὶ πρὸς ἅπαντας οἰκείως, ὥςτε καὶ τοῖς χρημάτων δεομένοις, καὶ τοῖς ἀπολαῦσαι τῶν ὑπαρχόντων ἐπιθυμοῦσιν, ἀμφοτέροις ἁρμόττειν, καὶ μήτε τοῖς εὐδαιμονοῦσι, μήτε τοῖς δυςτυχοῦσιν ἐν ταῖς ἑαυτῶν ἀχρήστως ἔχειν, ἀλλ᾽ ἑκατέροις αὐτῶν εἶναι παρ᾽ ἡμῖν, τοῖς μὲν ἡδίστας διατριβάς, τοῖς δὲ ἀσφαλεστάτην καταφυγήν. Ἔτι δέ· τὴν χώραν οὐκ αὐτάρκη κεκτημένων ἑκάστων, ἀλλὰ τὰ μὲν ἐλλείπουσαν, τὰ δὲ πλείω τῶν ἱκανῶν φέρουσαν, καὶ πολλῆς ἀπορίας οὔσης, τὰ μὲν ὅπου χρὴ διαθέσθαι, τὰ δὲ ὁπόθεν εἰςαγαγέσθαι· καὶ ταύταις ταῖς συμφοραῖς ἐπήμυνεν. Ἐμπόριον γὰρ ἐν μέσῳ τῆς Ἑλλάδος τὸν Πειραιᾶ κατεστήσατο, τοσαύτην ὑπερβολὴν ἔχον, ὥςτε ἃ παρὰ τῶν ἄλλων ἓν παρ᾽ ἑκάστων χαλεπόν ἐστι λαβεῖν, ταῦτ᾽ ἅπαντα παρ᾽ αὐτῆς ῥᾴδιον εἶναι πορίσασθαι. Τῶν τοίνυν τὰς πανηγύρεις καταστησάντων, δικαίως ἐπαινουμένων, ὅτι τοιοῦτον ἔθος ἡμῖν παρέδοσαν, ὥςτε σπεισαμένους πρὸς ἀλλήλους, καὶ τὰς ἔχθρας τὰς ἐνεστηκυίας διαλυσαμένους, συνελθεῖν εἰς ταυτόν, μετὰ δὲ τοῦτο εὐχὰς καὶ θυσίας κοινὰς ποιησαμένους, ἀναμνησθῆναι μὲν τῆς συγγενείας τῆς πρὸς ἀλλήλους ὑπαρχούσης, εὐμενεστέρως δ᾽ εἰς τὸν λοιπὸν χρόνον

διατεθῆναι πρὸς ἡμᾶς αὐτούς, καὶ τάς τε παλαιὰς ξενίας ἀνανεώσασθαι, καὶ καινὰς ἄλλας ποιήσασθαι, καὶ μήτε τοῖς ἰδιώταις, μήτε τοῖς διενεγκοῦσι τὴν φύσιν ἀργὸν εἶναι τὴν διατριβήν, ἀλλὰ ἀθροισθέντων τῶν Ἑλλήνων εἰς ἕν, γενέσθαι τοῖς μὲν ἐπιδείξασθαι τὰς ἑαυτῶν εὐτυχίας, τοῖς δὲ θεάσασθαι τούτους πρὸς ἀλλήλους ἀγωνιζομένους, καὶ μηδ' ἑτέρους ἀθύμως διάγειν, ἀλλ' ἑκατέρους ἔχειν ἐφ' οἷς φιλοτιμηθῶσιν, οἱ μέν, ὅτ' ἂν ἴδωσι τοὺς ἀθλητὰς ἑαυτῶν ἕνεκα πονοῦντας, οἱ δέ, ὅτ' ἂν ἐνθυμηθῶσιν, ὅτι πάντες ἐπὶ τὴν σφετέραν θεωρίαν ἥκουσι· τοσούτων τοίνυν ἀγαθῶν διὰ τὰς συνόδους ἡμῖν γιγνομένων, οὐδ' ἐν τούτοις ἡ πόλις ἡμῶν ἀπελείφθη. Καὶ γὰρ θεάματα πλεῖστα καὶ κάλλιστα κέκτηται, τὰ μὲν ταῖς δαπάναις ὑπερβάλλοντα, τὰ δὲ κατὰ τὰς τέχνας εὐδοκιμοῦντα, τὰ δὲ ἀμφοτέροις τούτοις διαφέροντα. Καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἀφικνουμένων ὡς ἡμᾶς τοσοῦτόν ἐστιν, ὥςτε, εἴ τι ἐν τῷ πλησιάζειν ἀλλήλους ἀγαθόν ἐστι, καὶ τοῦτο ὑπ' αὐτῆς περιειλῆφθαι. Πρὸς δὲ τούτοις καὶ φιλίας εὑρεῖν πιστοτάτας, καὶ συνουσίαις ἐντυχεῖν παντοδαπαῖς, μάλιστα παρ' ἡμῖν ἐστίν. Ἔτι δὲ ἀγῶνας ἰδεῖν, καὶ μὴ μόνον τάχους καὶ ῥώμης, ἀλλὰ καὶ λόγων καὶ γνώμης καὶ τῶν ἄλλων ἔργων ἁπάντων, καὶ τούτων ἆθλα μέγιστα. Πρὸς γὰρ οἷς αὐτὴ τίθησι καὶ τοὺς ἄλλους διδόναι συναναπείθει· τὰ γὰρ ὑφ' ἡμῶν κριθέντα τοσαύτην λαμβάνει δόξαν, ὥςτε παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις ἀγαπᾶσθαι. Χωρὶς δὲ τούτων, αἱ μὲν ἄλλαι πανηγύρεις διὰ πολλοῦ χρόνου συλλεγεῖσαι, ταχέως διελύθησαν. Ἡ δὲ ἡμετέρα πόλις ἅπαντα τὸν αἰῶνα τοῖς ἀφικνουμένοις πανήγυρίς ἐστιν. Φιλοσοφίαν τοίνυν, ἣ πάντα ταῦτα συνεξεῦρε καὶ συγκατεσκεύασε, καὶ πρός τε τὰς πράξεις ἡμᾶς ἐπαίδευσε,

καὶ πρὸς ἀλλήλους ἐπράϋνε, καὶ τῶν συμφορῶν τάς τε δι' ἀμαθίαν, καὶ τὰς ἐξ ἀνάγκης γιγνομένας διεῖλε, καὶ τὰς μὲν φυλάξασθαι, τὰς δὲ καλῶς ἐνεγκεῖν ἐδίδαξεν, ἡ πόλις ἡμῶν, καὶ λόγους ἐτίμησεν, ὧν πάντες μὲν ἐπιθυμοῦσι, τοῖς δὲ ἐπισταμένοις φθονοῦσι· συνειδυῖα μέν, ὅτι τοῦτο μόνον ἐξ ἁπάντων τῶν ζώων ἴδιον ἔφυμεν ἔχοντες, καὶ ὅτι, τούτῳ πλεονεκτήσαντες, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν αὐτῶν διηνέγκαμεν· ὁρῶσα δὲ περὶ μὲν τὰς ἄλλας πράξεις οὕτω ταραχώδεις οὔσας τὰς τύχας, ὥςτε πολλάκις ἐν αὐταῖς καὶ τοὺς φρονίμους ἀτυχεῖν, καὶ τοὺς ἀνοήτους κατορθοῦν, τῶν δὲ λόγων τῶν καλῶς καὶ τεχνικῶς ἐχόντων, οὐ μετὸν τοῖς φαύλοις, ἀλλὰ ψυχῆς εὖ φρονούσης ἔργον ὄντας, καὶ τούς τε σοφοὺς καὶ τοὺς ἀμαθεῖς δοκοῦντας εἶναι, ταύτῃ πλεῖστον ἀλλήλων διαφέροντας, ἔτι δὲ τοὺς ἐξ ἀρχῆς ἐλευθέρως τεθραμμένους, ἐκ μὲν ἀνδρίας καὶ πλούτου καὶ τῶν τοιούτων ἀγαθῶν οὐ γιγνωσκομένους, ἐκ δὲ τῶν λεγομένων μάλιστα καταφανεῖς γιγνομένους, καὶ τοῦτο σύμβολον τῆς παιδεύσεως ἡμῶν ἑκάστου πιστότατον ἀποδεδειγμένον, καὶ τοὺς τῷ λόγῳ καλῶς χρωμένους, οὐ μόνον ἐν ταῖς αὐτῶν δυναμένους, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἐντίμους ὄντας, τοσοῦτον ἀπολέλοιπεν ἡ πόλις ἡμῶν περὶ τοῦ φρονεῖν καὶ λέγειν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ὥςθ' οἱ ταύτης μαθηταὶ τῶν ἄλλων διδάσκαλοι γεγόνασι, καὶ τὸ τῶν Ἑλλήνων ὄνομα πεποίηκε μηκέτι τοῦ γένους, ἀλλὰ τῆς διανοίας δοκεῖν τεκμήριον εἶναι, καὶ μᾶλλον Ἕλληνας καλεῖσθαι τοὺς τῆς παιδεύσεως τῆς ἡμετέρας, ἢ τοὺς τῆς κοινῆς φύσεως μετασχόντας.

Ἵνα δὲ μὴ δοκῶ περὶ τὰ μέρη διατρίβειν, ὑπὲρ ὅλων τῶν πραγμάτων ὑποθέμενος ἐρεῖν, μηδὲ ἐκ τούτων ἐγκω-

μιάζειν τὴν πόλιν, ἀπορῶν τὰ πρὸς τὸν πόλεμον αὐτὴν ἐπαινεῖν· ταῦτα μὲν εἰρήσθω μοι πρὸς τοὺς ἐπὶ τοῖς τοιούτοις φιλοτιμουμένους. Ἡγοῦμαι δὲ τοὺς προγόνους ἡμῶν, οὐχ ἧττον ἐκ τῶν κινδύνων τῶν πρὸς τὸν πόλεμον, τιμᾶσθαι προσήκειν, ἢ τῶν ἄλλων εὐεργεσιῶν. Οὐ γὰρ μικρούς, οὐδὲ ὀλίγους, οὐδὲ ἀφανεῖς ἀγῶνας ὑπέμειναν, ἀλλὰ πολλοὺς καὶ δεινοὺς καὶ μεγάλους, τοὺς μὲν ὑπὲρ τῆς αὑτῶν χώρας, τοὺς δὲ ὑπὲρ τῆς τῶν ἄλλων ἐλευθερίας· ἅπαντα γὰρ τὸν χρόνον διετέλεσαν κοινὴν τὴν πόλιν παρέχοντες, καὶ τοῖς ἀδικουμένοις ἀεὶ τῶν Ἑλλήνων ἐπαμύνουσαν. Διὸ δὴ καὶ κατηγοροῦσί τινες ἡμῶν, ὡς οὐκ ὀρθῶς βουλευομένων, ὅτι τοὺς ἀσθενεστέρους εἰθίσμεθα θεραπεύειν, ὥςπερ οὐ μετὰ τῶν ἐπαινεῖν βουλομένων ἡμᾶς τοὺς λόγους ὄντας τοὺς τοιούτους. Οὐ γὰρ ἀγνοοῦντες, ὅσον διαφέρουσιν αἱ μείζους τῶν συμμαχιῶν πρὸς τὴν ἀσφάλειαν, οὕτως ἐβουλευσάμεθα περὶ αὐτῶν, ἀλλά, πολὺ τῶν ἄλλων ἀκριβέστερον εἰδότες τὰ συμβαίνοντα ἐκ τῶν τοιούτων, ὅμως ᾑρούμεθα τοῖς ἀσθενεστέροις, καὶ παρὰ τὸ συμφέρον, βοηθεῖν μᾶλλον, ἢ τοῖς κρείττοσι τοῦ λυσιτελοῦντος ἕνεκα συναδικεῖν. Γνοίη δ᾽ ἄν τις καὶ τὸν τρόπον καὶ τὴν ῥώμην τῆς πόλεως ἐκ τῶν ἱκετειῶν, ἃς ἤδη τινὲς ἡμῶν ἐποιήσαντο. Τὰς μὲν οὖν ἢ νεωστὶ γεγενημένας, ἢ περὶ μικρῶν ἐλθούσας, παραλείψω. Πολὺ δὲ πρὸ τῶν Τρωϊκῶν (ἐκεῖθεν γὰρ δίκαιον τὰς πίστεις λαμβάνειν τοὺς περὶ τῶν πατρίων ἀμφιςβητοῦντας) ἦλθον οἵ θ᾽ Ἡρακλέους παῖδες, καὶ μικρὸν πρὸ τούτων Ἄδραστος ὁ Ταλαοῦ, βασιλεὺς ὢν Ἄργους. Οὗτος μὲν ἐκ τῆς στρατείας δεδυστυχηκὼς τῆς ἐπὶ Θήβας, καὶ τοὺς ἐπὶ τῇ Καδμείᾳ τελευτήσαντας αὐτὸς μὲν οὐ δυνάμενος ἀνελέσθαι, τὴν δὲ πόλιν ἡμῶν ἀξιῶν βοηθεῖν ταῖς κοιναῖς τύχαις,

καὶ μὴ παρορᾷν τοὺς ἐν τοῖς πολέμοις ἀποθνήσκοντας ἀτάφους γιγνομένους, μηδὲ παλαιὸν ἔθος καὶ πάτριον νόμον καταλυόμενον· οἱ δὲ παῖδες Ἡρακλέους φεύγοντες τὴν Εὐρυσθέως ἔχθραν, καὶ τὰς μὲν ἄλλας πόλεις ὑπερορῶντες, ὡς οὐκ ἂν δυναμένας βοηθῆσαι ταῖς ἑαυτῶν συμφοραῖς, τὴν δ᾽ ἡμετέραν ἱκανὴν νομίζοντες εἶναι μόνην ἀποδοῦναι χάριν, ὑπὲρ ὧν ὁ πατὴρ αὐτῶν ἅπαντας ἀνθρώπους εὐηργέτησεν. Ἐκ δὴ τούτων ῥᾴδιον κατιδεῖν, ὅτι καὶ κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἡ πόλις ἡμῶν ἡγεμονικῶς εἶχε, καὶ νῦν οὐκ ἀδίκως ἀμφισβητεῖ περὶ τῆς ἡγεμονίας. Τίνες γὰρ ἂν ἱκετεύειν τολμήσαιεν, ἢ τοὺς ἥττους αὐτῶν, ἢ τοὺς ὑφ᾽ ἑτέροις ὄντας, παραλιπόντες τοὺς μείζω δύναμιν ἔχοντας, ἄλλως τε καὶ περὶ πραγμάτων οὐκ ἰδίων, ἀλλὰ κοινῶν, καὶ περὶ ὧν οὐδένας ἄλλους εἰκὸς ἦν ἐπιμεληθῆναι, πλὴν τῶν προεστάναι τῶν Ἑλλήνων ἀξιούντων; Ἔπειτα, οὐδὲ ψευσθέντες φαίνονται τῶν ἐλπίδων, δι᾽ ἃς κατέφυγον ἐπὶ τοὺς προγόνους ἡμῶν. Ἀνελόμενοι γὰρ τὸν πόλεμον, ὑπὲρ μὲν τῶν τελευτησάντων πρὸς Θηβαίους, ὑπὲρ δὲ τῶν παίδων τῶν Ἡρακλέους πρὸς τὴν Εὐρυσθέως δύναμιν, τοὺς μὲν ἐπιστρατεύσαντες ἠνάγκασαν ἀποδοῦναι θάψαι τοὺς νεκροὺς τοῖς προσήκουσι, Πελοποννησίων δὲ τοὺς μετ᾽ Εὐρυσθέως εἰς τὴν χώραν ἡμῶν εἰσβαλόντας, ἐπεξελθόντες ἐνίκησαν μαχόμενοι, κἀκεῖνον τῆς ὕβρεως ἔπαυσαν. Θαυμαζόμενοι δὲ καὶ διὰ τὰς ἄλλας πράξεις, ἐκ τούτων τῶν ἔργων ἔτι μᾶλλον εὐδοκίμησαν. Οὐ γὰρ παρὰ μικρὸν ἐποίησαν, ἀλλὰ τοσοῦτον τὰς τύχας ἑκατέρων μετήλλαξαν, ὥσθ᾽ ὁ μὲν ἱκετεύειν ἡμᾶς ἀξιώσας, βίᾳ τῶν ἐχθρῶν κρατήσας, ἅπανθ᾽ ὅσων ἐδεήθη διαπραξάμενος ἀπῆλθεν· Εὐρυσθεὺς δὲ βιάσασθαι προσδοκήσας, αὐτὸς αἰχμάλωτος γεγονὼς ἱκέτης ἠναγκά-

σθῆ καταστῆναι. Καὶ τῷ μὲν ὑπερενεγκόντι τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ὃς ἐκ Διὸς μὲν ἦν γεγονώς, ἔτι δὲ θνητὸς ὢν θεοῦ ῥώμην εἶχε, τούτῳ μὲν ἐπιτάττων καὶ λυμαινόμενος ἅπαντα τὸν χρόνον διετέλεσεν· ἐπειδὴ δὲ εἰς ἡμᾶς ἐξήμαρτεν, εἰς τοσαύτην κατέστη μεταβολήν, ὥστε, ἐπὶ τοῖς παισὶ τοῖς ἐκείνου γενόμενος, ἐπονειδίστως τὸν βίον ἐτελεύτησε. Πολλῶν δὲ ὑπαρχουσῶν εὐεργεσιῶν ἡμῖν εἰς τὴν πόλιν τῶν Λακεδαιμονίων, περὶ ταύτης μόνης μοι συμβέβηκεν εἰπεῖν. Ἀφορμὴν γὰρ λαβόντες τὴν δι' ἡμῶν αὐτοῖς γενομένην σωτηρίαν οἱ πρόγονοι μὲν τῶν νῦν ἐν Λακεδαίμονι βασιλευόντων, ἔκγονοι δ' Ἡρακλέους, κατῆλθον μὲν εἰς Πελοπόννησον, κατέσχον δ' Ἄργος καὶ Λακεδαίμονα, καὶ Μεσσήνην, οἰκισταὶ δὲ Σπάρτης ἐγένοντο, καὶ τῶν παρόντων αὐτοῖς ἀγαθῶν ἁπάντων ἀρχηγοὶ κατέστησαν. Ὧν ἐχρῆν ἐκείνους μεμνημένους, μηδέποτ' εἰς τὴν χώραν ταύτην ἐμβαλεῖν, ἐξ ἧς ὁρμηθέντες αὐτῶν οἱ πρόγονοι εἰς τοσαύτην εὐδαιμονίαν κατέστησαν, μηδ' εἰς κινδύνους καθιστάναι τὴν πόλιν, τὴν ὑπὲρ τῶν παίδων τῶν Ἡρακλέους προκινδυνεύσασαν, μηδὲ τοῖς μὲν ἀπ' ἐκείνου γενομένοις διδόναι τὴν βασιλείαν, τὴν δὲ τῷ γένει τῆς σωτηρίας αἰτίαν οὖσαν, δουλεύειν ἑαυτοῖς ἀξιοῦν. Εἰ δὲ δεῖ τὰς χάριτας καὶ τὰς ἐπιεικείας ἀνελόντας ἐπὶ τὴν ὑπόθεσιν πάλιν ἐπανελθεῖν, καὶ τὸν ἀκριβέστατον τῶν λόγων εἰπεῖν, οὐ δήπου πάτριόν ἐστιν, ἡγεῖσθαι τοὺς ἐπήλυδας τῶν αὐτοχθόνων, οὐδὲ τοὺς εὖ παθόντας τῶν εὖ ποιησάντων, οὐδὲ τοὺς ἱκέτας γενομένους τῶν ὑποδεξαμένων. Ἔτι δὲ συντομωτέρως ἔχω δηλῶσαι περὶ αὐτῶν. Τῶν μὲν γὰρ Ἑλληνίδων πόλεων, χωρὶς τῆς ἡμετέρας, Ἄργος καὶ Θῆβαι καὶ Λακεδαίμων, καὶ τότ' ἦσαν μέγισται, καὶ νῦν ἔτι διατελοῦσι. Φαίνονται δ' ἡμῶν οἱ

πρόγονοι τοσοῦτον ἁπάντων διενεγκόντες, ὥςθ', ὑπὲρ μὲν Ἀργείων δυςτυχησάντων, Θηβαίοις, ὅτε μέγιστον ἐφρόνησαν, ἐπιτάττοντες, ὑπὲρ δὲ τῶν παίδων τῶν Ἡρακλέους, Ἀργείους καὶ τοὺς ἄλλους Πελοποννησίους μάχῃ νικήσαντες, ἐκ δὲ τοῦ πρὸς Εὐρυσθέα κινδύνου τοὺς οἰκιστὰς τῆς Σπάρτης, καὶ τοὺς ἡγεμόνας τοὺς Λακεδαιμονίων διασώσαντες, [ὥςτε] περὶ μὲν τῆς ἐν τοῖς Ἕλλησι δυναστείας, οὐκ οἶδ' ὅπως ἄν τις σαφέστερον ἐπιδεῖξαι δυνηθείη. Δοκεῖ δέ μοι καὶ περὶ τῶν πρότερον τῶν πρὸς τοὺς βαρβάρους τῇ πόλει πεπραγμένων προςήκειν εἰπεῖν, ἄλλως τε, ἐπειδὴ καὶ τὸν λόγον κατεστησάμην περὶ τῆς ἡγεμονίας τῆς ἐπ' ἐκείνους. Ἅπαντας μὲν οὖν ἐξαριθμῶν τοὺς κινδύνους, λίαν ἂν μακρολογοίην· ἐπὶ δὲ τῶν μεγίστων τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅνπερ ὀλίγῳ πρότερον διῆλθον, πειράσομαι καὶ περὶ τούτων διελθεῖν. Ἔστι γὰρ ἀρχικώτατα μὲν τῶν ἐθνῶν, καὶ μεγίστας δυναστείας ἔχοντα, Σκύθαι καὶ Θρᾷκες καὶ Πέρσαι. Τυγχάνουσι δ' οὗτοι μὲν ἅπαντες ἡμῖν ἐπιβουλεύσαντες, ἡ δὲ ἡμετέρα πόλις πρὸς ἅπαντας τούτους διακινδυνεύσασα. Καίτοι τί λοιπὸν ἔσται τοῖς ἀντιλέγουσιν, ἢν ἐπιδειχθῶσι τῶν μὲν Ἑλλήνων, οἱ μὴ δυνάμενοι τυγχάνειν τῶν δικαίων, ἡμᾶς ἱκετεύειν ἀξιοῦντες, τῶν δὲ βαρβάρων οἱ βουλόμενοι καταδουλώσασθαι τοὺς Ἕλληνας, ἐφ' ἡμᾶς πρώτους ἰόντες; Ἐπιφανέστατος μὲν οὖν τῶν πολέμων ὁ Περσικὸς γέγονεν. Οὐ μὴν ἐλάττω τούτων τεκμήρια τὰ παλαιὰ τῶν ἔργων ἐστὶ τοῖς περὶ τῶν πατρίων ἀμφιςβητοῦσιν. Ἔτι γὰρ ταπεινῆς οὔσης τῆς Ἑλλάδος, ἦλθον εἰς τὴν χώραν ἡμῶν Θρᾷκες μὲν μετ' Εὐμόλπου τοῦ Ποσειδῶνος, Σκύθαι δὲ μετὰ Ἀμαζόνων τῶν Ἄρεως θυγατέρων, οὐ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, ἀλλὰ καθ' ὃν ἑκάτεροι τῆς Εὐρώπης

ὑπῆρχον, μισοῦντες μὲν ἅπαν τὸ τῶν Ἑλλήνων γένος, ἰδίᾳ δὲ πρὸς ἡμᾶς ἐγκλήματα ποιησάμενοι· νομίζοντες, ἐκ τούτου τοῦ τρόπου πρὸς μίαν μὲν πόλιν κινδυνεύσειν, ἁπασῶν δὲ ἅμα κρατήσειν. Οὐ μὴν κατώρθωσαν, ἀλλὰ πρὸς μόνους τοὺς προγόνους τοὺς ἡμετέρους συμβαλόντες, ὁμοίως διεφθάρησαν, ὥςπερ ἂν εἰ πρὸς ἅπαντας ἀνθρώπους ἐπολέμησαν. Δῆλον δὲ τὸ μέγεθος τῶν κακῶν τῶν γενομένων ἐκείνοις· οὐ γὰρ ἄν ποθ᾽ οἱ λόγοι περὶ αὐτῶν τοσοῦτον χρόνον διέμειναν, εἰ μὴ καὶ τὰ πραχθέντα πολὺ τῶν ἄλλων διήνεγκε. Λέγεται δ᾽ οὖν περὶ μὲν Ἀμαζόνων, ὡς τῶν μὲν ἐλθουσῶν οὐδεμία πάλιν ἀπῆλθεν, αἱ δ᾽ ὑπολειφθεῖσαι διὰ τὴν ἐνθάδε συμφορὰν ἐκ τῆς ἀρχῆς ἐξεβλήθησαν· περὶ δὲ Θρᾳκῶν, ὅτι, τὸν ἄλλον χρόνον ὅμοροι προσοικοῦντες ἡμῖν, διὰ τὴν τότε γεγενημένην στρατείαν τοσοῦτον διέλιπον, ὥςτε ἐν τῷ μεταξὺ τῆς χώρας, ἔθνη πολλά, καὶ γένη παντοδαπά, καὶ πόλεις μεγάλας κατοικισθῆναι. Καλὰ μὲν οὖν καὶ ταῦτα, καὶ πρέποντα τοῖς περὶ τῆς ἡγεμονίας ἀμφισβητοῦσιν· ἀδελφὰ δὲ τῶν εἰρημένων, καὶ τοιαῦτα, οἷάπερ εἰκὸς ποιεῖν τοὺς ἐκ τοιούτων γεγονότας, οἱ πρὸς Δαρεῖον καὶ Ξέρξην πολεμήσαντες ἔπραξαν. Μεγίστου γὰρ ἐκείνου πολέμου συστάντος, καὶ πλείστων κινδύνων κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον συμπεσόντων, καὶ τῶν μὲν πολεμίων ἀνυποστάτων οἰομένων εἶναι διὰ τὸ πλῆθος, τῶν δὲ συμμάχων ἀνυπέρβλητον ἡγουμένων ἔχειν τὴν ἀρετήν, ἀμφοτέρων κρατήσαντες, ὡς ἑκατέρων προςῆκεν, καὶ πρὸς ἅπαντας τοὺς κινδύνους διενεγκόντες, εὐθὺς μὲν τῶν ἀριστείων ἠξιώθησαν· οὐ πολλῷ δ᾽ ὕστερον τῆς θαλάττης τὴν ἀρχὴν ἔλαβον, δόντων μὲν τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, οὐκ ἀμφισβητούντων δὲ τῶν νῦν ἡμᾶς ἀφαιρεῖσθαι ζητούντων. Καὶ μη-

δεὶς οἰέσθω με ἀγνοεῖν, ὅτι καὶ Λακεδαιμόνιοι περὶ τούτους τοὺς καιρούς, πολλῶν ἀγαθῶν αἴτιοι τοῖς Ἕλλησι κατέστησαν· ἀλλὰ διὰ τοῦτο καὶ μᾶλλον ἐπαινεῖν ἔχω τὴν πόλιν τὴν ἡμετέραν, ὅτι τοιούτων ἀνταγωνιστῶν τυχοῦσα, τοσοῦτον αὐτῶν διήνεγκε. Βούλομαι δὲ ὀλίγῳ μακρότερα περὶ ταῖν πολέοιν ταύταιν εἰπεῖν, καὶ μὴ ταχὺ λίαν παραδραμεῖν, ἵν᾽ ἀμφοτέρων ἡμῖν ὑπομνήματα γένηται, τῆς τε τῶν προγόνων ἀρετῆς, καὶ τῆς πρὸς τοὺς βαρβάρους ἔχθρας. Καίτοι με οὐδὲ λέληθεν, ὅτι χαλεπόν ἐστιν, ὕστατον ἐπελθόντα λέγειν περὶ πραγμάτων πάλαι προκατειλημμένων, καὶ περὶ ὧν οἱ μάλιστα δυνηθέντες τῶν πολιτῶν εἰπεῖν, ἐπὶ τοῖς δημοσίᾳ θαπτομένοις πολλάκις εἰρήκασιν· ἀνάγκη γὰρ τὰ μὲν μέγιστα τούτων ἤδη κατακεχρῆσθαι, μικρὰ δέ τινα παραλελεῖφθαι. Ὅμως δὲ ἐκ τῶν ὑπολοίπων, ἐπειδὴ συμφέρει τοῖς πράγμασιν, οὐκ ὀκνητέον μνησθῆναι περὶ αὐτῶν. Πλείστων μὲν οὖν ἀγαθῶν αἰτίους, καὶ μεγίστων ἐπαίνων ἀξίους ἡγοῦμαι γεγενῆσθαι τοὺς τοῖς σώμασιν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος προκινδυνεύσαντας. Οὐ μὴν οὐδὲ τῶν πρὸ τοῦ πολέμου τούτου γεγενημένων, καὶ δυναστευσάντων ἑκατέρᾳ ταῖν πολέοιν, δίκαιον ἀμνημονεῖν. Ἐκεῖνοι γὰρ ἦσαν οἱ προασκήσαντες τοὺς ἐπιγιγνομένους, καὶ τὰ πλήθη προτρέψαντες ἐπ᾽ ἀρετῇ, καὶ χαλεποὺς ἀνταγωνιστὰς τοῖς βαρβάροις ποιήσαντες. Οὐ γὰρ ὠλιγώρουν τῶν κοινῶν, οὐδ᾽ ἀπέλαυον μὲν ὡς ἰδίων, ἠμέλουν δὲ ὡς ἀλλοτρίων, ἀλλ᾽ ἐκήδοντο μὲν ὡς οἰκείων, ἀπείχοντο δὲ ὥςπερ χρὴ τῶν μηδὲν προσηκόντων· οὐδὲ πρὸς ἀργύριον τὴν εὐδαιμονίαν ἔκρινον, ἀλλ᾽ οὗτος ἐδόκει πλοῦτον ἀσφαλέστατον κεκτῆσθαι, καὶ κάλλιστον, ὅςτις τυγχάνει τοιαῦτα πράττων, ἐξ ὧν αὐτός τε μέλλοι μάλιστα εὐδο-

κιμήσειν, καὶ τοῖς παισὶ μεγίστην δόξαν καταλείψειν. Οὐδὲ γὰρ τὰς θρασύτητας ἀλλήλων ἐζήλουν, οὐδὲ τὰς τόλμας τὰς καθ᾽ ἑαυτῶν ἤσκουν, ἀλλὰ δεινότερον ἐνόμιζον εἶναι, τὸ κακῶς ὑπὸ τῶν πολιτῶν ἀκούειν, ἢ καλῶς ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀποθανεῖν. Μᾶλλον δὲ ᾐσχύνοντο ἐπὶ τοῖς κοινοῖς ἁμαρτήμασιν, ἢ νῦν ἐπὶ τοῖς ἰδίοις τοῖς σφετέροις αὐτῶν. Τούτων δ᾽ ἦν αἴτιον, ὅτι τοὺς νόμους ἐσκόπουν, ὅπως ἀκριβῶς καὶ καλῶς ἕξουσιν, οὐχ οὕτω τοὺς περὶ τῶν ἰδίων συμβολαίων, ὡς τοὺς περὶ τῶν καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν ἐπιτηδευμάτων. Ἠπίσταντο γάρ, ὅτι τοῖς καλοῖς κἀγαθοῖς τῶν ἀνθρώπων οὐδὲν δεήσει πολλῶν γραμμάτων, ἀλλὰ ἀπ᾽ ὀλίγων συνθημάτων ῥᾳδίως καὶ περὶ τῶν ἰδίων καὶ περὶ τῶν κοινῶν ὁμονοήσουσιν. Οὕτω δὲ πολιτικῶς εἶχον, ὥστε καὶ τὰς στάσεις ἐποιοῦντο πρὸς ἀλλήλους, οὐχ ὁπότεροι τοὺς ἑτέρους ἀπολέσαντες, τῶν λοιπῶν ἄρξουσιν, ἀλλ᾽ ὁπότεροι ὀφθήσονται τὴν πόλιν ἀγαθόν τι ποιήσαντες· καὶ τὰς ἑταιρίας συνῆγον, οὐχ ὑπὲρ τῶν ἰδίᾳ συμφερόντων, ἀλλ᾽ ἐπὶ τῇ τοῦ πλήθους ὠφελείᾳ. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον, καὶ τὰ τῶν ἄλλων διῴκουν, θεραπεύοντες, ἀλλ᾽ οὐχ ὑβρίζοντες τοὺς Ἕλληνας· καὶ στρατηγεῖν οἰόμενοι δεῖν, ἀλλὰ μὴ τυραννεῖν αὐτῶν· καὶ μᾶλλον ἐπιθυμοῦντες ἡγεμόνες ἢ δεσπόται προσαγορεύεσθαι· καὶ σωτῆρες, ἀλλὰ μὴ λυμεῶνες ἀποκαλεῖσθαι· τῷ ποιεῖν εὖ προσαγόμενοι τὰς πόλεις, ἀλλ᾽ οὐ βίᾳ καταστρεφόμενοι· πιστοτέροις μὲν τοῖς λόγοις, ἢ νῦν τοῖς ὅρκοις χρώμενοι· ταῖς δὲ συνθήκαις, ὥσπερ ἀνάγκαις ἐμμένειν ἀξιοῦντες· οὐχ οὕτως ἐπὶ ταῖς δυναστείαις μέγα φρονοῦντες, ὡς ἐπὶ τῷ σωφρόνως ζῆν φιλοτιμούμενοι· τὴν αὐτὴν ἀξιοῦντες γνώμην ἔχειν πρὸς τοὺς ἥττους, ἥνπερ τοὺς κρείττους πρὸς σφᾶς αὐτούς· ἴδια μὲν

ἄστη τὰς ἑαυτῶν πόλεις ἡγούμενοι, κοινὴν δὲ πατρίδα τὴν Ἑλλάδα νομίζοντες εἶναι. Τοιαύταις δὲ διανοίαις χρώμενοι, καὶ τοὺς νεωτέρους τοιούτοις ἤθεσι παιδεύοντες, οὕτως ἄνδρας ἀγαθοὺς ἀπέδειξαν τοὺς πολεμήσαντας πρὸς τοὺς ἐκ τῆς Ἀσίας, ὥςτε μηδένα πώποτε δυνηθῆναι περὶ αὐτῶν, μήτε τῶν ποιητῶν, μήτε τῶν σοφιστῶν, ἀξίως τῶν ἐκείνοις πεπραγμένων εἰπεῖν. Καὶ πολλὴν αὐτοῖς ἔχω συγγνώμην· ὁμοίως γάρ ἐστι χαλεπόν, ἐπαινεῖν τοὺς ὑπερβεβηκότας τὰς τῶν ἄλλων ἀρετάς, ὥςπερ τοὺς μηδὲν ἀγαθὸν πεποιηκότας· τοῖς μὲν γὰρ οὐχ ὕπεισι πράξεις, πρὸς δὲ τοὺς οὐκ εἰσὶν ἁρμόττοντες λόγοι. Πῶς γὰρ ἂν γένοιντο σύμμετροι τοιούτοις ἀνδράσιν, οἳ τοσοῦτον τῶν ἐπὶ Τροίαν στρατευσαμένων διήνεγκαν, ὅσον οἱ μὲν περὶ μίαν πόλιν στρατεύσαντες ἔτη δέκα διέτριψαν, οἱ δὲ τὴν ἐξ ἁπάσης τῆς Ἀσίας δύναμιν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ κατεπολέμησαν, οὐ μόνον δὲ τὰς ἑαυτῶν πατρίδας διέσωσαν, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἑλλάδα σύμπασαν ἠλευθέρωσαν; Ποίων δ᾽ ἂν ἔργων, ἢ πόνων, ἢ κινδύνων ἀπέστησαν, ὥςτε ζῶντες εὐδοκιμεῖν, οἵτινες ὑπὲρ τῆς δόξης, ἧς ἔμελλον τελευτήσαντες ἕξειν, οὕτως ἑτοίμως ἤθελον ἀποθνήσκειν; Οἶμαι δὲ καὶ τὸν πόλεμον τοῦτον θεῶν τινὰ συναγαγεῖν, ἀγασθέντα τὴν ἀρετὴν αὐτῶν, ἵνα μὴ τοιοῦτοι γενόμενοι τὴν φύσιν, διαλάθοιεν, μηδ᾽ ἀκλεῶς τὸν βίον τελευτήσαιεν, ἀλλὰ τῶν αὐτῶν τοῖς ἐκ τῶν θεῶν γεγονόσι καὶ καλουμένοις ἡμιθέοις ἀξιωθεῖεν. Καὶ γὰρ ἐκεῖνοι τὰ μὲν σώματα ταῖς τῆς φύσεως ἀνάγκαις ἀπέδοσαν, τῆς δ᾽ ἀρετῆς ἀθάνατον τὴν μνήμην κατέλιπον. Ἀεὶ μὲν οὖν οἵ θ᾽ ἡμέτεροι πρόγονοι καὶ Λακεδαιμόνιοι, φιλοτίμως πρὸς ἀλλήλους εἶχον· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ περὶ καλλίστων ἐν ἐκείνοις τοῖς χρόνοις ἐφιλονείκησαν, οὐκ ἐχθρούς, ἀλλ᾽

ἀνταγωνιστὰς σφᾶς αὐτοὺς εἶναι νομίζοντες, οὐδὲ ἐπὶ δουλείᾳ τῇ τῶν Ἑλλήνων τὸν βάρβαρον θεραπεύοντες, ἀλλὰ ἅμα μὲν περὶ τῆς κοινῆς σωτηρίας ὁμονοοῦντες, ὁπότεροι δὲ ταύτης αἴτιοι γενήσονται, περὶ τούτου ποιούμενοι τὴν ἅμιλλαν. Ἐπεδείξαντο δὲ τὰς αὐτῶν ἀρετάς, πρῶτον μὲν ἐν τοῖς ὑπὸ Δαρείου πεμφθεῖσιν. Ἀποβάντων γὰρ αὐτῶν εἰς τὴν Ἀττικήν, οἱ μὲν οὐ περιέμειναν τοὺς συμμάχους, ἀλλὰ τὸν κοινὸν πόλεμον ἴδιον κίνδυνον ποιησάμενοι, πρὸς τοὺς ἁπάσης τῆς Ἑλλάδος καταφρονήσαντας ἀπήντων, τὴν οἰκείαν δύναμιν ἔχοντες, ὀλίγοι πρὸς πολλὰς μυριάδας, ὥςπερ ἐν ἀλλοτρίαις ψυχαῖς μέλλοντες κινδυνεύσειν· οἱ δὲ οὐκ ἔφθησαν πυθόμενοι τὸν περὶ τὴν Ἀττικὴν πόλεμον, καὶ πάντων τῶν ἄλλων ἀμελήσαντες ἧκον ἡμῖν ἀμυνοῦντες, τοσαύτην ποιησάμενοι σπουδήν, ὅσηνπερ ἂν τῆς ἑαυτῶν χώρας πορθουμένης. Σημεῖον δὲ τοῦ τάχους καὶ τῆς ἁμίλλης· τοὺς μὲν γὰρ ἡμετέρους προγόνους φασὶ τῆς αὐτῆς ἡμέρας πυθέσθαι τε τὴν ἀπόβασιν τὴν τῶν βαρβάρων, καὶ βοηθήσαντας ἐπὶ τοὺς ὅρους τῆς χώρας, καὶ μάχῃ νικήσαντας, τρόπαιον στῆσαι τῶν πολεμίων· τοὺς δὲ ἐν τρισὶν ἡμέραις καὶ τοσαύταις νυξὶ διακόσια καὶ χίλια στάδια διελθεῖν, στρατοπέδῳ πορευομένους. Οὕτω σφόδρα ἠπείχθησαν, οἱ μὲν μετασχεῖν τῶν κινδύνων, οἱ δὲ ὀφθῆναι συμβαλόντες, πρὶν ἐλθεῖν τοὺς βοηθήσοντας. Μετὰ δὲ ταῦτα γενομένης τῆς ὕστερον στρατείας, ἣν αὐτὸς Ξέρξης ἤγαγεν, ἐκλιπὼν μὲν τὰ βασίλεια, στρατηγὸς δὲ καταστῆναι τολμήσας, ἅπαντας δὲ τοὺς ἐκ τῆς Ἀσίας συναγείρας, περὶ οὗ τίς οὐχ ὑπερβολὰς προθυμηθεὶς εἰπεῖν, ἐλάττω τῶν ὑπαρχόντων εἴρηκεν; ὃς εἰς τοσοῦτον ἦλθεν ὑπερηφανείας, ὥςτε μικρὸν μὲν ἡγησάμενος ἔργον εἶναι τὴν Ἑλλά-

δα χειρώσασθαι, βουληθεὶς δὲ τοιοῦτον μνημεῖον καταλιπεῖν, ὃ μὴ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐστίν, οὐ πρότερον ἐπαύσατο, πρὶν ἐξεῦρε καὶ συνηνάγκασεν, ὃ πάντες θρυλλοῦσιν, ὥςτε τῷ στρατοπέδῳ πλεῦσαι μὲν διὰ τῆς ἠπείρου, πεζεῦσαι δὲ διὰ τῆς θαλάττης, τὸν μὲν Ἑλλήςποντον ζεύξας, τὸν δὲ Ἄθω διορύξας, πρὸς δὴ τὸν οὕτω μέγα φρονήσαντα, καὶ τηλικαῦτα διαπραξάμενον, καὶ τοσούτων δεσπότην γενόμενον, ἀπήντων, διελόμενοι τὸν κίνδυνον, Λακεδαιμόνιοι μὲν εἰς Θερμοπύλας, πρὸς τὸ πεζὸν χιλίους αὑτῶν ἐπιλέξαντες, καὶ τῶν συμμάχων ὀλίγους παραλαβόντες, ὡς ἐν τοῖς στενοῖς κωλύσοντες αὐτοὺς περαιτέρω προελθεῖν· οἱ δὲ ἡμέτεροι πατέρες ἐπ' Ἀρτεμίσιον, ἑξήκοντα τριήρεις πληρώσαντες πρὸς ἅπαν τὸ τῶν πολεμίων ναυτικόν. Ταῦτα δὲ ποιεῖν ἐτόλμων, οὐχ οὕτω τῶν πολεμίων καταφρονοῦντες, ὡς πρὸς ἀλλήλους ἀγωνιζόμενοι· Λακεδαιμόνιοι μὲν ζηλοῦντες τὴν πόλιν τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης, καὶ ζητοῦντες ἑαυτοὺς ἐξίσου καταστῆσαι, καὶ δεδιότες μὴ δὶς ἐφεξῆς ἡ πόλις ἡμῶν αἰτία γένηται τοῖς Ἕλλησι τῆς σωτηρίας· οἱ δὲ ἡμέτεροι πρόγονοι, μάλιστα μὲν βουλόμενοι διαφυλάξαι τὴν παροῦσαν δόξαν, καὶ πᾶσι ποιῆσαι φανερόν, ὅτι καὶ πρότερον δι' ἀρετήν, ἀλλ' οὐ διὰ τὴν τύχην ἐνίκησαν· ἔπειτα δέ, καὶ προςαγαγέσθαι τοὺς Ἕλληνας ἐπὶ τῷ διαναυμαχεῖν, ἐπιδείξαντες αὐτοῖς, ὁμοίως ἐν τοῖς ναυτικοῖς κινδύνοις, ὥςπερ ἐν πεζοῖς, τὴν ἀρετὴν τοῦ πλήθους περιγιγνομένην. Ἴσας δὲ τὰς τόλμας παρασχόντες, οὐχ ὁμοίως ἐχρήσαντο ταῖς τύχαις, ἀλλ' οἱ μὲν διεφθάρησαν, καί, ταῖς ψυχαῖς νικῶντες, τοῖς σώμασιν ἀπεῖπον, (οὐ γὰρ δὴ τοῦτό γε θέμις εἰπεῖν, ὡς ἡττήθησαν, οὐδεὶς γὰρ αὐτῶν φυγεῖν ἠξίωσεν·) οἱ δὲ ἡμέτεροι τὰς μὲν πρόπλους

ἐνίκησαν, ἐπειδὴ δὲ ἤκουσαν τῆς παρόδου τοὺς πολεμίους κρατοῦντας, οἴκαδε καταπλεύσαντες, οὕτως ἐβουλεύσαντο περὶ τῶν λοιπῶν, ὥςτε, πολλῶν καὶ καλῶν αὐτοῖς προειργασμένων, ἐν τοῖς τελευταίοις τῶν κινδύνων ἐπὶ πλέον διενεγκεῖν. Ἀθύμως γὰρ ἁπάντων τῶν συμμάχων διακειμένων, καὶ Πελοποννησίων μὲν διατειχιζόντων τὸν Ἰσθμόν, καὶ ζητούντων ἰδίαν αὐτοῖς σωτηρίαν, τῶν δὲ ἄλλων πόλεων ὑπὸ τοῖς βαρβάροις γεγενημένων, καὶ συστρατευομένων ἐκείνοις, πλὴν εἴ τις διὰ σμικρότητα παρημελήθη, προςπλεουσῶν δὲ τριηρῶν διακοσίων καὶ χιλίων, καὶ τῆς πεζῆς στρατιᾶς ἀναριθμήτου μελλούσης εἰς τὴν Ἀττικὴν εἰςβάλλειν, οὐδεμιᾶς σωτηρίας αὐτοῖς ὑπολειπομένης, ἀλλ᾽ ἔρημοι συμμάχων γεγενημένοι, καὶ τῶν ἐλπίδων ἁπασῶν διημαρτηκότες, ἐξὸν αὐτοῖς, μὴ μόνον τοὺς παρόντας κινδύνους διαφυγεῖν, ἀλλὰ καὶ τιμὰς ἐξαιρέτους λαβεῖν, ἃς αὐτοῖς ἐδίδου βασιλεύς, ἡγούμενος, εἰ τὸ τῆς πόλεως προςλάβοι ναυτικόν, παραχρῆμα καὶ Πελοποννήσου κρατήσειν, οὐχ ὑπέμειναν τὰς παρ᾽ ἐκείνου δωρεάς, οὐδὲ ὀργισθέντες τοῖς Ἕλλησιν ὅτι προὐδόθησαν, ἀσμένως ἐπὶ τὰς διαλλαγὰς τὰς πρὸς τοὺς βαρβάρους ὥρμησαν, ἀλλ᾽ αὐτοὶ μὲν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας πολεμεῖν παρεσκευάζοντο, τοῖς δ᾽ ἄλλοις τὴν δουλείαν αἱρουμένοις συγγνώμην εἶχον. Ἡγοῦντο γάρ, ταῖς μὲν ταπειναῖς τῶν πόλεων, προςήκειν ἐξ ἅπαντος τρόπου ζητεῖν τὴν σωτηρίαν· ταῖς δὲ προεστάναι τῆς Ἑλλάδος ἀξιούσαις, οὐχ οἷόν τ᾽ εἶναι διαφεύγειν τοὺς κινδύνους, ἀλλ᾽ ὥςπερ τῶν ἀνδρῶν τοῖς καλοῖς κἀγαθοῖς αἱρετώτερόν ἐστι καλῶς ἀποθανεῖν, ἢ ζῆν αἰσχρῶς, οὕτω καὶ τῶν πόλεων ταῖς ὑπερεχούσαις λυσιτελεῖν, ἐξ ἀνθρώπων ἀφανισθῆναι μᾶλλον, ἢ δούλαις ὀφθῆναι γενομέναις.

Δῆλον δ' ὅτι ταῦτα διενοήθησαν· ἐπειδὴ γὰρ οὐχ οἷοι τ' ἦσαν πρὸς ἀμφοτέρας ἅμα παρατάξασθαι τὰς δυνάμεις, παραλαβόντες ἅπαντα τὸν ὄχλον, τὸν ἐκ τῆς πόλεως, εἰς τὴν ἐχομένην νῆσον ἐξέπλευσαν, ἵν' ἐν μέρει πρὸς ἑκατέραν τὴν δύναμιν, ἀλλὰ μὴ πρὸς ἀμφοτέρας ἅμα κινδυνεύσωσι. Καίτοι πῶς ἂν ἐκείνων ἄνδρες ἀμείνους, ἢ μᾶλλον φιλέλληνες ὄντες ἐπιδειχθεῖεν, οἵτινες ἐτόλμησαν ἐπιδεῖν, ὥςτε μὴ τοῖς λοιποῖς αἴτιοι γενέσθαι τῆς δουλείας, ἐρήμην μὲν τὴν πόλιν γιγνομένην, τὴν δε χώραν πορθουμένην, ἱερὰ δὲ συλώμενα, καὶ νεὼς ἐμπιπραμένους, ἅπαντα δὲ τὸν πόλεμον περὶ πατρίδα τὴν ἑαυτῶν γινόμενον; Καὶ οὐδὲ ταῦτα ἀπέχρησεν αὐτοῖς, ἀλλὰ πρὸς χιλίας καὶ διακοσίας τριήρεις μόνοι διαναυμαχεῖν ἐτόλμησαν. Οὐ μὴν εἰάθησαν. Καταισχυνθέντες γὰρ Πελοποννήσιοι τὴν ἀρετὴν αὐτῶν, καὶ νομίσαντες προδιαφθαρέντων μὲν τῶν ἡμετέρων, οὐδ' αὐτοὶ σωθήσεσθαι, κατορθωσάντων δέ, εἰς ἀτιμίαν τὰς αὑτῶν πόλεις καταστήσειν, ἠναγκάσθησαν μετασχεῖν τῶν κινδύνων. Καὶ τοὺς μὲν θορύβους τοὺς ἐν τῷ πράγματι γενομένους, καὶ τὰς κραυγὰς, καὶ τὰς παρακελεύσεις, ἃ κοινὰ πάντων εἰσὶ τῶν ναυμαχούντων, οὐχ ὁρῶ τί δεῖ λέγοντα διατρίβειν· ἃ δέ ἐστιν ἴδια, καὶ τῆς ἡγεμονίας ἄξια, καὶ τοῖς προειρημένοις ὁμολογούμενα, ταῦτα δ' ἐμὸν ἔργον εἰπεῖν ἐστί. Τοσοῦτον γὰρ ἡ πόλις ἡμῶν διέφερεν, ὅτ' ἦν ἀκέραιος, ὥςτε ἀνάστατος γενομένη, πλείους μὲν συνεβάλετο τριήρεις εἰς τὸν κίνδυνον, τὸν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, ἢ σύμπαντες οἱ ναυμαχήσαντες. Οὐδεὶς δὲ πρὸς ἡμᾶς οὕτως ἔχει δυςμενῶς, ὅςτις οὐκ ἂν ὁμολογήσειε, διὰ μὲν τὴν ναυμαχίαν ἡμᾶς τῷ πολέμῳ κρατῆσαι, ταύτης δὲ τὴν ἡμετέραν πόλιν αἰτίαν γενέσθαι. Καίτοι

μελλούσης στρατείας ἐπὶ τοὺς βαρβάρους ἔσεσθαι, τίνας χρὴ τὴν ἡγεμονίαν ἔχειν; οὐ τοὺς ἐν τῷ προτέρῳ πολέμῳ μάλιστα εὐδοκιμήσαντας, καὶ πολλάκις μὲν ἰδίᾳ προκινδυνεύσαντας, ἐν δὲ τοῖς κοινοῖς τῶν ἀγώνων ἀριστείων ἀξιωθέντας; οὐ τοὺς τὴν ἑαυτῶν ἐκλιπόντας ὑπὲρ τῆς τῶν ἄλλων σωτηρίας, καὶ τό τε παλαιὸν οἰκιστὰς τῶν πλείστων πόλεων γενομένους, [καὶ] πάλιν αὐτὰς ἐκ τῶν μεγίστων συμφορῶν διασώσαντας; Πῶς δὲ οὐκ ἂν δεινὰ πάθοιμεν, εἰ, τῶν κακῶν πλεῖστον μέρος μετασχόντες, ἐν ταῖς τιμαῖς ἔλαττον ἔχειν ἀξιωθείημεν, καὶ τότε προταχθέντες ὑπὲρ ἁπάντων, νῦν ἑτέροις ἀκολουθεῖν ἀναγκασθείημεν; Μέχρι μὲν οὖν τούτων οἶδ᾽ ὅτι πάντες ἂν ὁμολογήσαιεν, πλείστων ἀγαθῶν τὴν πόλιν ἡμῶν αἰτίαν γεγενῆσθαι, καὶ δικαίως ἂν αὐτῆς τὴν ἡγεμονίαν εἶναι. Μετὰ δὲ ταῦτα ἤδη τινὲς ἡμῶν κατηγοροῦσιν, ὡς, ἐπειδὴ τὴν ἀρχὴν τῆς θαλάττης παρελάβομεν, πολλῶν κακῶν αἴτιοι τοῖς Ἕλλησι κατέστημεν, καὶ τόν τε Μηλίων ἀνδραποδισμόν, καὶ τῶν Σκιωναίων ὄλεθρον ἐν τούτοις τοῖς λόγοις ἡμῖν προφέρουσιν. Ἐγὼ δ᾽ ἡγοῦμαι, πρῶτον μὲν οὐδὲν εἶναι τοῦτο σημεῖον, ὡς κακῶς ἤρχομεν, εἴ τινες τῶν πολεμησάντων ἡμῖν, σφόδρα φαίνονται κολασθέντες· ἀλλὰ πολὺ τόδε μεῖζον τεκμήριον, ὡς καλῶς διῳκοῦμεν τὰ τῶν συμμάχων, ὅτι τῶν πόλεων, τῶν ἐφ᾽ ἡμῖν οὐσῶν, οὐδεμία τοιαύταις συμφοραῖς περιέπεσεν. Ἔπειτα, εἰ μὲν ἄλλοι τινὲς τῶν αὐτῶν πραγμάτων πρᾳότερον ἐπεμελήθησαν, εἰκότως ἂν ἡμῖν ἐπιτιμῷεν· εἰ δὲ μήποτε τοῦτο γέγονε, μήτ᾽ οἷόν τέ ἐστι τοσούτων πόλεων τὸ πλῆθος κρατεῖν, ἢν μή τις κολάζῃ τοὺς ἐξαμαρτάνοντας, πῶς οὐ δίκαιόν ἐστιν ἡμᾶς ἐπαινεῖν, οἵτινες ἐλαχίστοις χαλεπήναντες, πλεῖστον χρόνον τὴν ἀρχὴν κα-

δεὶς οἰέσθω με ἀγνοεῖν, ὅτι καὶ Λακεδαιμόνιοι περὶ τούτους τοὺς καιροὺς, πολλῶν ἀγαθῶν αἴτιοι τοῖς Ἕλλησι κατέστησαν· ἀλλὰ διὰ τοῦτο καὶ μᾶλλον ἐπαινεῖν ἔχω τὴν πόλιν τὴν ἡμετέραν, ὅτι τοιούτων ἀνταγωνιστῶν τυχοῦσα, τοσοῦτον αὐτῶν διήνεγκε. Βούλομαι δὲ ὀλίγῳ μακρότερα περὶ ταῖν πολέοιν ταύταιν εἰπεῖν, καὶ μὴ ταχὺ λίαν παραδραμεῖν, ἵν᾽ ἀμφοτέρων ἡμῖν ὑπομνήματα γένηται, τῆς τε τῶν προγόνων ἀρετῆς, καὶ τῆς πρὸς τοὺς βαρβάρους ἔχθρας. Καίτοι με οὐδὲ λέληθεν, ὅτι χαλεπόν ἐστιν, ὕστατον ἐπελθόντα λέγειν περὶ πραγμάτων πάλαι προκατειλημμένων, καὶ περὶ ὧν οἱ μάλιστα δυνηθέντες τῶν πολιτῶν εἰπεῖν, ἐπὶ τοῖς δημοσίᾳ θαπτομένοις πολλάκις εἰρήκασιν· ἀνάγκη γὰρ τὰ μὲν μέγιστα τούτων ἤδη κατακεχρῆσθαι, μικρὰ δέ τινα παραλελεῖφθαι. Ὅμως δὲ ἐκ τῶν ὑπολοίπων, ἐπειδὴ συμφέρει τοῖς πράγμασιν, οὐκ ὀκνητέον μνησθῆναι περὶ αὐτῶν. Πλείστων μὲν οὖν ἀγαθῶν αἰτίους, καὶ μεγίστων ἐπαίνων ἀξίους ἡγοῦμαι γεγενῆσθαι τοὺς τοῖς σώμασιν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος προκινδυνεύσαντας. Οὐ μὴν οὐδὲ τῶν πρὸ τοῦ πολέμου τούτου γεγενημένων, καὶ δυναστευσάντων ἑκατέρᾳ ταῖν πολέοιν, δίκαιον ἀμνημονεῖν. Ἐκεῖνοι γὰρ ἦσαν οἱ προασκήσαντες τοὺς ἐπιγιγνομένους, καὶ τὰ πλήθη προτρέψαντες ἐπ᾽ ἀρετῇ, καὶ χαλεποὺς ἀνταγωνιστὰς τοῖς βαρβάροις ποιήσαντες. Οὐ γὰρ ὠλιγώρουν τῶν κοινῶν, οὐδ᾽ ἀπέλαυον μὲν ὡς ἰδίων, ἠμέλουν δὲ ὡς ἀλλοτρίων, ἀλλ᾽ ἐκήδοντο μὲν ὡς οἰκείων, ἀπείχοντο δὲ ὥσπερ χρὴ τῶν μηδὲν προσηκόντων· οὐδὲ πρὸς ἀργύριον τὴν εὐδαιμονίαν ἔκρινον, ἀλλ᾽ οὗτος ἐδόκει πλοῦτον ἀσφαλέστατον κεκτῆσθαι, καὶ κάλλιστον, ὅστις τυγχάνει τοιαῦτα πράττων, ἐξ ὧν αὐτός τε μέλλοι μάλιστα εὐδο-

κιμήσειν, καὶ τοῖς παισὶ μεγίστην δόξαν καταλείψειν. Οὐδὲ γὰρ τὰς θρασύτητας ἀλλήλων ἐζήλουν, οὐδὲ τὰς τόλμας τὰς καθ᾽ ἑαυτῶν ἤσκουν, ἀλλὰ δεινότερον ἐνόμιζον εἶναι, τὸ κακῶς ὑπὸ τῶν πολιτῶν ἀκούειν, ἢ καλῶς ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀποθανεῖν. Μᾶλλον δὲ ᾐσχύνοντο ἐπὶ τοῖς κοινοῖς ἁμαρτήμασιν, ἢ νῦν ἐπὶ τοῖς ἰδίοις τοῖς σφετέροις αὐτῶν. Τούτων δ᾽ ἦν αἴτιον, ὅτι τοὺς νόμους ἐσκόπουν, ὅπως ἀκριβῶς καὶ καλῶς ἕξουσιν, οὐχ οὕτω τοὺς περὶ τῶν ἰδίων συμβολαίων, ὡς τοὺς περὶ τῶν καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν ἐπιτηδευμάτων. Ἠπίσταντο γάρ, ὅτι τοῖς καλοῖς κἀγαθοῖς τῶν ἀνθρώπων οὐδὲν δεήσει πολλῶν γραμμάτων, ἀλλὰ ἀπ᾽ ὀλίγων συνθημάτων ῥᾳδίως καὶ περὶ τῶν ἰδίων καὶ περὶ τῶν κοινῶν ὁμονοήσουσιν. Οὕτω δὲ πολιτικῶς εἶχον, ὥςτε καὶ τὰς στάσεις ἐποιοῦντο πρὸς ἀλλήλους, οὐχ ὁπότεροι τοὺς ἑτέρους ἀπολέσαντες, τῶν λοιπῶν ἄρξουσιν, ἀλλ᾽ ὁπότεροι ὀφθήσονται τὴν πόλιν ἀγαθόν τι ποιήσαντες· καὶ τὰς ἑταιρίας συνῆγον, οὐχ ὑπὲρ τῶν ἰδίᾳ συμφερόντων, ἀλλ᾽ ἐπὶ τῇ τοῦ πλήθους ὠφελείᾳ. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον, καὶ τὰ τῶν ἄλλων διῴκουν, θεραπεύοντες, ἀλλ᾽ οὐχ ὑβρίζοντες τοὺς Ἕλληνας· καὶ στρατηγεῖν οἰόμενοι δεῖν, ἀλλὰ μὴ τυραννεῖν αὐτῶν· καὶ μᾶλλον ἐπιθυμοῦντες ἡγεμόνες ἢ δεσπόται προςαγορεύεσθαι· καὶ σωτῆρες, ἀλλὰ μὴ λυμεῶνες ἀποκαλεῖσθαι· τῷ ποιεῖν εὖ προςαγόμενοι τὰς πόλεις, ἀλλ᾽ οὐ βίᾳ καταστρεφόμενοι· πιστοτέροις μὲν τοῖς λόγοις, ἢ νῦν τοῖς ὅρκοις χρώμενοι· ταῖς δὲ συνθήκαις, ὥςπερ ἀνάγκαις ἐμμένειν ἀξιοῦντες· οὐχ οὕτως ἐπὶ ταῖς δυναστείαις μέγα φρονοῦντες, ὡς ἐπὶ τῷ σωφρόνως ζῆν φιλοτιμούμενοι· τὴν αὐτὴν ἀξιοῦντες γνώμην ἔχειν πρὸς τοὺς ἥττους, ἥνπερ τοὺς κρείττους πρὸς σφᾶς αὐτούς· ἴδια μὲν

ἄστη τὰς ἑαυτῶν πόλεις ἡγούμενοι, κοινὴν δὲ πατρίδα τὴν Ἑλλάδα νομίζοντες εἶναι. Τοιαύταις δὲ διανοίαις χρώμενοι, καὶ τοὺς νεωτέρους τοιούτοις ἤθεσι παιδεύοντες, οὕτως ἄνδρας ἀγαθοὺς ἀπέδειξαν τοὺς πολεμήσαντας πρὸς τοὺς ἐκ τῆς Ἀσίας, ὥςτε μηδένα πώποτε δυνηθῆναι περὶ αὐτῶν, μήτε τῶν ποιητῶν, μήτε τῶν σοφιστῶν, ἀξίως τῶν ἐκείνοις πεπραγμένων εἰπεῖν. Καὶ πολλὴν αὐτοῖς ἔχω συγγνώμην· ὁμοίως γάρ ἐστι χαλεπόν, ἐπαινεῖν τοὺς ὑπερβεβηκότας τὰς τῶν ἄλλων ἀρετάς, ὥςπερ τοὺς μηδὲν ἀγαθὸν πεποιηκότας· τοῖς μὲν γὰρ οὐχ ὕπεισι πράξεις, πρὸς δὲ τοὺς οὐκ εἰσὶν ἁρμόττοντες λόγοι. Πῶς γὰρ ἂν γένοιντο σύμμετροι τοιούτοις ἀνδράσιν, οἳ τοσοῦτον τῶν ἐπὶ Τροίαν στρατευσαμένων διήνεγκαν, ὅσον οἱ μὲν περὶ μίαν πόλιν στρατεύσαντες ἔτη δέκα διέτριψαν, οἱ δὲ τὴν ἐξ ἁπάσης τῆς Ἀσίας δύναμιν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ κατεπολέμησαν, οὐ μόνον δὲ τὰς ἑαυτῶν πατρίδας διέσωσαν, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἑλλάδα σύμπασαν ἠλευθέρωσαν; Ποίων δ' ἂν ἔργων, ἢ πόνων, ἢ κινδύνων ἀπέστησαν, ὥςτε ζῶντες εὐδοκιμεῖν, οἵ τινες ὑπὲρ τῆς δόξης, ἧς ἔμελλον τελευτήσαντες ἕξειν, οὕτως ἑτοίμως ἤθελον ἀποθνήσκειν; Οἶμαι δὲ καὶ τὸν πόλεμον τοῦτον θεῶν τινὰ συναγαγεῖν, ἀγασθέντα τὴν ἀρετὴν αὐτῶν, ἵνα μὴ τοιοῦτοι γενόμενοι τὴν φύσιν, διαλάθοιεν, μηδ' ἀκλεῶς τὸν βίον τελευτήσαιεν, ἀλλὰ τῶν αὐτῶν τοῖς ἐκ τῶν θεῶν γεγονόσι καὶ καλουμένοις ἡμιθέοις ἀξιωθεῖεν. Καὶ γὰρ ἐκεῖνοι τὰ μὲν σώματα ταῖς τῆς φύσεως ἀνάγκαις ἀπέδοσαν, τῆς δ' ἀρετῆς ἀθάνατον τὴν μνήμην κατέλιπον. Ἀεὶ μὲν οὖν οἵ θ' ἡμέτεροι πρόγονοι καὶ Λακεδαιμόνιοι, φιλοτίμως πρὸς ἀλλήλους εἶχον· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ περὶ καλλίστων ἐν ἐκείνοις τοῖς χρόνοις ἐφιλονείκησαν, οὐκ ἐχθρούς, ἀλλ'

ἀνταγωνιστὰς σφᾶς αὐτοὺς εἶναι νομίζοντες, οὐδὲ ἐπὶ δουλείᾳ τῇ τῶν Ἑλλήνων τὸν βάρβαρον θεραπεύοντες, ἀλλὰ ἅμα μὲν περὶ τῆς κοινῆς σωτηρίας ὁμονοοῦντες, ὁπότεροι δὲ ταύτης αἴτιοι γενήσονται, περὶ τούτου ποιούμενοι τὴν ἅμιλλαν. Ἐπεδείξαντο δὲ τὰς αὐτῶν ἀρετάς, πρῶτον μὲν ἐν τοῖς ὑπὸ Δαρείου πεμφθεῖσιν. Ἀποβάντων γὰρ αὐτῶν εἰς τὴν Ἀττικήν, οἱ μὲν οὐ περιέμειναν τοὺς συμμάχους, ἀλλὰ τὸν κοινὸν πόλεμον ἴδιον κίνδυνον ποιησάμενοι, πρὸς τοὺς ἁπάσης τῆς Ἑλλάδος καταφρονήσαντας ἀπήντων, τὴν οἰκείαν δύναμιν ἔχοντες, ὀλίγοι πρὸς πολλὰς μυριάδας, ὥςπερ ἐν ἀλλοτρίαις ψυχαῖς μέλλοντες κινδυνεύσειν· οἱ δὲ οὐκ ἔφθησαν πυθόμενοι τὸν περὶ τὴν Ἀττικὴν πόλεμον, καὶ πάντων τῶν ἄλλων ἀμελήσαντες ἧκον ἡμῖν ἀμυνοῦντες, τοσαύτην ποιησάμενοι σπουδήν, ὅσηνπερ ἂν τῆς ἑαυτῶν χώρας πορθουμένης. Σημεῖον δὲ τοῦ τάχους καὶ τῆς ἁμίλλης· τοὺς μὲν γὰρ ἡμετέρους προγόνους φασὶ τῆς αὐτῆς ἡμέρας πυθέσθαι τε τὴν ἀπόβασιν τὴν τῶν βαρβάρων, καὶ βοηθήσαντας ἐπὶ τοὺς ὅρους τῆς χώρας, καὶ μάχῃ νικήσαντας, τρόπαιον στῆσαι τῶν πολεμίων· τοὺς δὲ ἐν τρισὶν ἡμέραις καὶ τοσαύταις νυξὶ διακόσια καὶ χίλια στάδια διελθεῖν, στρατοπέδῳ πορευομένους. Οὕτω σφόδρα ἠπείχθησαν, οἱ μὲν μετασχεῖν τῶν κινδύνων, οἱ δὲ ὀφθῆναι συμβαλόντες, πρὶν ἐλθεῖν τοὺς βοηθήσοντας. Μετὰ δὲ ταῦτα γενομένης τῆς ὕστερον στρατείας, ἣν αὐτὸς Ξέρξης ἤγαγεν, ἐκλιπὼν μὲν τὰ βασίλεια, στρατηγὸς δὲ καταστῆναι τολμήσας, ἅπαντας δὲ τοὺς ἐκ τῆς Ἀσίας συναγείρας, περὶ οὗ τίς οὐχ ὑπερβολὰς προθυμηθεὶς εἰπεῖν, ἐλάττω τῶν ὑπαρχόντων εἴρηκεν; ὃς εἰς τοσοῦτον ἦλθεν ὑπερηφανείας, ὥςτε μικρὸν μὲν ἡγησάμενος ἔργον εἶναι τὴν Ἑλλά-

δα χειρώσασθαι, βουληθεὶς δὲ τοιοῦτον μνημεῖον καταλιπεῖν, ὃ μὴ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεώς ἐστιν, οὐ πρότερον ἐπαύσατο, πρὶν ἐξεῦρε καὶ συνηνάγκασεν, ὃ πάντες θρυλλοῦσιν, ὥςτε τῷ στρατοπέδῳ πλεῦσαι μὲν διὰ τῆς ἠπείρου, πεζεῦσαι δὲ διὰ τῆς θαλάττης, τὸν μὲν Ἑλλήςποντον ζεύξας, τὸν δὲ Ἄθω διορύξας, πρὸς δὴ τὸν οὕτω μέγα φρονήσαντα, καὶ τηλικαῦτα διαπραξάμενον, καὶ τοσούτων δεσπότην γενόμενον, ἀπήντων, διελόμενοι τὸν κίνδυνον, Λακεδαιμόνιοι μὲν εἰς Θερμοπύλας, πρὸς τὸ πεζὸν χιλίους αὐτῶν ἐπιλέξαντες, καὶ τῶν συμμάχων ὀλίγους παραλαβόντες, ὡς ἐν τοῖς στενοῖς κωλύσοντες αὐτοὺς περαιτέρω προελθεῖν· οἱ δὲ ἡμέτεροι πατέρες ἐπ᾽ Ἀρτεμίσιον, ἑξήκοντα τριήρεις πληρώσαντες πρὸς ἅπαν τὸ τῶν πολεμίων ναυτικόν. Ταῦτα δὲ ποιεῖν ἐτόλμων, οὐχ οὕτω τῶν πολεμίων καταφρονοῦντες, ὡς πρὸς ἀλλήλους ἀγωνιζόμενοι· Λακεδαιμόνιοι μὲν ζηλοῦντες τὴν πόλιν τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης, καὶ ζητοῦντες ἑαυτοὺς ἐξίσου καταστῆσαι, καὶ δεδιότες μὴ δὶς ἐφεξῆς ἡ πόλις ἡμῶν αἰτία γένηται τοῖς Ἕλλησι τῆς σωτηρίας· οἱ δὲ ἡμέτεροι πρόγονοι, μάλιστα μὲν βουλόμενοι διαφυλάξαι τὴν παροῦσαν δόξαν, καὶ πᾶσι ποιῆσαι φανερόν, ὅτι καὶ πρότερον δι᾽ ἀρετήν, ἀλλ᾽ οὐ διὰ τὴν τύχην ἐνίκησαν· ἔπειτα δέ, καὶ προσαγαγέσθαι τοὺς Ἕλληνας ἐπὶ τῷ διαναυμαχεῖν, ἐπιδείξαντες αὐτοῖς, ὁμοίως ἐν τοῖς ναυτικοῖς κινδύνοις, ὥςπερ ἐν πεζοῖς, τὴν ἀρετὴν τοῦ πλήθους περιγιγνομένην. Ἴσας δὲ τὰς τόλμας παρασχόντες, οὐχ ὁμοίως ἐχρήσαντο ταῖς τύχαις, ἀλλ᾽ οἱ μὲν διεφθάρησαν, καί, ταῖς ψυχαῖς νικῶντες, τοῖς σώμασιν ἀπεῖπον, (οὐ γὰρ δὴ τοῦτό γε θέμις εἰπεῖν, ὡς ἡττήθησαν, οὐδεὶς γὰρ αὐτῶν φυγεῖν ἠξίωσεν·) οἱ δὲ ἡμέτεροι τὰς μὲν πρόπλους

ἐνίκησαν, ἐπειδὴ δὲ ἤκουσαν τῆς παρόδου τοὺς πολεμίους κρατοῦντας, οἴκαδε καταπλεύσαντες, οὕτως ἐβουλεύσαντο περὶ τῶν λοιπῶν, ὥςτε, πολλῶν καὶ καλῶν αὐτοῖς προειργασμένων, ἐν τοῖς τελευταίοις τῶν κινδύνων ἐπὶ πλέον διενεγκεῖν. Ἀθύμως γὰρ ἁπάντων τῶν συμμάχων διακειμένων, καὶ Πελοποννησίων μὲν διατειχιζόντων τὸν Ἰσθμόν, καὶ ζητούντων ἰδίαν αὑτοῖς σωτηρίαν, τῶν δὲ ἄλλων πόλεων ὑπὸ τοῖς βαρβάροις γεγενημένων, καὶ συστρατευομένων ἐκείνοις, πλὴν εἴ τις διὰ σμικρότητα παρημελήθη, προςπλεουσῶν δὲ τριηρῶν διακοσίων καὶ χιλίων, καὶ τῆς πεζῆς στρατιᾶς ἀναριθμήτου μελλούσης εἰς τὴν Ἀττικὴν εἰςβάλλειν, οὐδεμιᾶς σωτηρίας αὐτοῖς ὑπολειπομένης, ἀλλ' ἔρημοι συμμάχων γεγενημένοι, καὶ τῶν ἐλπίδων ἁπασῶν διημαρτηκότες, ἐξὸν αὐτοῖς, μὴ μόνον τοὺς παρόντας κινδύνους διαφυγεῖν, ἀλλὰ καὶ τιμὰς ἐξαιρέτους λαβεῖν, ἃς αὐτοῖς ἐδίδου βασιλεύς, ἡγούμενος, εἰ τὸ τῆς πόλεως προςλάβοι ναυτικόν, παραχρῆμα καὶ Πελοποννήσου κρατήσειν, οὐχ ὑπέμειναν τὰς παρ' ἐκείνου δωρεάς, οὐδὲ ὀργισθέντες τοῖς Ἕλλησιν ὅτι προὐδόθησαν, ἀσμένως ἐπὶ τὰς διαλλαγὰς τὰς πρὸς τοὺς βαρβάρους ὥρμησαν, ἀλλ' αὐτοὶ μὲν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας πολεμεῖν παρεσκευάζοντο, τοῖς δ' ἄλλοις τὴν δουλείαν αἱρουμένοις συγγνώμην εἶχον. Ἡγοῦντο γάρ, ταῖς μὲν ταπειναῖς τῶν πόλεων, προςήκειν ἐξ ἅπαντος τρόπου ζητεῖν τὴν σωτηρίαν· ταῖς δὲ προεστάναι τῆς Ἑλλάδος ἀξιούσαις, οὐχ οἷόν τ' εἶναι διαφεύγειν τοὺς κινδύνους, ἀλλ' ὥςπερ τῶν ἀνδρῶν τοῖς καλοῖς κἀγαθοῖς αἱρετώτερόν ἐστι καλῶς ἀποθανεῖν, ἢ ζῆν αἰσχρῶς, οὕτω καὶ τῶν πόλεων ταῖς ὑπερεχούσαις λυσιτελεῖν, ἐξ ἀνθρώπων ἀφανισθῆναι μᾶλλον, ἢ δούλαις ὀφθῆναι γενομέναις.

Δῆλον δ' ὅτι ταῦτα διενοήθησαν· ἐπειδὴ γὰρ οὐχ οἷοί τ' ἦσαν πρὸς ἀμφοτέρας ἅμα παρατάξασθαι τὰς δυνάμεις, παραλαβόντες ἅπαντα τὸν ὄχλον, τὸν ἐκ τῆς πόλεως, εἰς τὴν ἐχομένην νῆσον ἐξέπλευσαν, ἵν' ἐν μέρει πρὸς ἑκατέραν τὴν δύναμιν, ἀλλὰ μὴ πρὸς ἀμφοτέρας ἅμα κινδυνεύσωσι. Καίτοι πῶς ἂν ἐκείνων ἄνδρες ἀμείνους, ἢ μᾶλλον φιλέλληνες ὄντες ἐπιδειχθεῖεν, οἵτινες ἐτόλμησαν ἐπιδεῖν, ὥςτε μὴ τοῖς λοιποῖς αἴτιοι γενέσθαι τῆς δουλείας, ἐρήμην μὲν τὴν πόλιν γιγνομένην, τὴν δὲ χώραν πορθουμένην, ἱερὰ δὲ συλώμενα, καὶ νεὼς ἐμπιπραμένους, ἅπαντα δὲ τὸν πόλεμον περὶ πατρίδα τὴν ἑαυτῶν γινόμενον; Καὶ οὐδὲ ταῦτα ἀπέχρησεν αὐτοῖς, ἀλλὰ πρὸς χιλίας καὶ διακοσίας τριήρεις μόνοι διαναυμαχεῖν ἐτόλμησαν. Οὐ μὴν εἰάθησαν. Καταισχυνθέντες γὰρ Πελοποννήσιοι τὴν ἀρετὴν αὐτῶν, καὶ νομίσαντες προδιαφθαρέντων μὲν τῶν ἡμετέρων, οὐδ' αὐτοὶ σωθήσεσθαι, κατορθωσάντων δέ, εἰς ἀτιμίαν τὰς αὑτῶν πόλεις καταστήσειν, ἠναγκάσθησαν μετασχεῖν τῶν κινδύνων. Καὶ τοὺς μὲν θορύβους τοὺς ἐν τῷ πράγματι γενομένους, καὶ τὰς κραυγάς, καὶ τὰς παρακελεύσεις, ἃ κοινὰ πάντων εἰσὶ τῶν ναυμαχούντων, οὐχ ὁρῶ τί δεῖ λέγοντα διατρίβειν· ἃ δέ ἐστιν ἴδια, καὶ τῆς ἡγεμονίας ἄξια, καὶ τοῖς προειρημένοις ὁμολογούμενα, ταῦτα δ' ἐμὸν ἔργον εἰπεῖν ἐστί. Τοσοῦτον γὰρ ἡ πόλις ἡμῶν διέφερεν, ὅτ' ἦν ἀκέραιος, ὥςτε ἀνάστατος γενομένη, πλείους μὲν συνεβάλετο τριήρεις εἰς τὸν κίνδυνον, τὸν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, ἢ σύμπαντες οἱ ναυμαχήσαντες. Οὐδεὶς δὲ πρὸς ἡμᾶς οὕτως ἔχει δυςμενῶς, ὅςτις οὐκ ἂν ὁμολογήσειε, διὰ μὲν τὴν ναυμαχίαν ἡμᾶς τῷ πολέμῳ κρατῆσαι, ταύτης δὲ τὴν ἡμετέραν πόλιν αἰτίαν γενέσθαι. Καίτοι

μελλούσης στρατείας ἐπὶ τοὺς βαρβάρους ἔσεσθαι, τίνας χρὴ τὴν ἡγεμονίαν ἔχειν; οὐ τοὺς ἐν τῷ προτέρῳ πολέμῳ μάλιστα εὐδοκιμήσαντας, καὶ πολλάκις μὲν ἰδίᾳ προκινδυνεύσαντας, ἐν δὲ τοῖς κοινοῖς τῶν ἀγώνων ἀριστείων ἀξιωθέντας; οὐ τοὺς τὴν ἑαυτῶν ἐκλιπόντας ὑπὲρ τῆς τῶν ἄλλων σωτηρίας, καὶ τό τε παλαιὸν οἰκιστὰς τῶν πλείστων πόλεων γενομένους, [καὶ] πάλιν αὐτὰς ἐκ τῶν μεγίστων συμφορῶν διασώσαντας; Πῶς δὲ οὐκ ἂν δεινὰ πάθοιμεν, εἰ, τῶν κακῶν πλεῖστον μέρος μετασχόντες, ἐν ταῖς τιμαῖς ἔλαττον ἔχειν ἀξιωθείημεν, καὶ τότε προταχθέντες ὑπὲρ ἁπάντων, νῦν ἑτέροις ἀκολουθεῖν ἀναγκασθείημεν; Μέχρι μὲν οὖν τούτων οἶδ᾽ ὅτι πάντες ἂν ὁμολογήσαιεν, πλείστων ἀγαθῶν τὴν πόλιν ἡμῶν αἰτίαν γεγενῆσθαι, καὶ δικαίως ἂν αὐτῆς τὴν ἡγεμονίαν εἶναι. Μετὰ δὲ ταῦτα ἤδη τινὲς ἡμῶν κατηγοροῦσιν, ὡς, ἐπειδὴ τὴν ἀρχὴν τῆς θαλάττης παρελάβομεν, πολλῶν κακῶν αἴτιοι τοῖς Ἕλλησι κατέστημεν, καὶ τόν τε Μηλίων ἀνδραποδισμόν, καὶ τῶν Σκιωναίων ὄλεθρον ἐν τούτοις τοῖς λόγοις ἡμῖν προφέρουσιν. Ἐγὼ δ᾽ ἡγοῦμαι, πρῶτον μὲν οὐδὲν εἶναι τοῦτο σημεῖον, ὡς κακῶς ἤρχομεν, εἴ τινες τῶν πολεμησάντων ἡμῖν, σφόδρα φαίνονται κολασθέντες· ἀλλὰ πολὺ τόδε μεῖζον τεκμήριον, ὡς καλῶς διῳκοῦμεν τὰ τῶν συμμάχων, ὅτι τῶν πόλεων, τῶν ἐφ᾽ ἡμῖν οὐσῶν, οὐδεμία τοιαύταις συμφοραῖς περιέπεσεν. Ἔπειτα, εἰ μὲν ἄλλοι τινὲς τῶν αὐτῶν πραγμάτων πρᾳότερον ἐπεμελήθησαν, εἰκότως ἂν ἡμῖν ἐπιτιμῷεν· εἰ δὲ μήποτε τοῦτο γέγονε, μήτ᾽ οἷόν τέ ἐστι τοσούτων πόλεων τὸ πλῆθος κρατεῖν, ἢν μή τις κολάζῃ τοὺς ἐξαμαρτάνοντας, πῶς οὐ δίκαιόν ἐστιν ἡμᾶς ἐπαινεῖν, οἵτινες ἐλαχίστοις χαλεπήναντες, πλεῖστον χρόνον τὴν ἀρχὴν κα-

ταχεῖν ἠδυνήθημεν; Οἶμαι δὲ πᾶσι δοκεῖν, τούτους κρατίστους προστάτας γεγενῆσθαι τῶν Ἑλλήνων, ἐφ᾽ ὧν οἱ πειθαρχήσαντες ἄριστα τυγχάνουσι πράξαντες. Ἐπὶ τοίνυν τῆς ἡμετέρας ἡγεμονίας, εὑρήσομεν καὶ τοὺς οἴκους τοὺς ἰδίους πρὸς εὐδαιμονίαν πλεῖστον ἐπιδόντας, καὶ τὰς πόλεις μεγίστας γενομένας. Οὐ γὰρ ἐφθονοῦμεν ταῖς αὐξανομέναις αὐτῶν, οὐδὲ ταραχὰς ἐποιοῦμεν, πολιτείας ὑπεναντίας παρακαθιστάντες, ἵν᾽ ἐν ἀλλήλοις μὲν στασιάζοιεν, ἡμᾶς δὲ ἀμφότεροι θεραπεύοιεν· ἀλλὰ τὴν τῶν συμμάχων ὁμόνοιαν κοινὴν ὠφέλειαν νομίζοντες, τοῖς αὐτοῖς νόμοις ἁπάσας τὰς πόλεις διῳκοῦμεν, συμμαχικῶς, ἀλλ᾽ οὐ δεσποτικῶς βουλευόμενοι περὶ αὐτῶν· ὅλων μὲν τῶν πραγμάτων ἐπιστατοῦντες, ἰδίᾳ δ᾽ ἑκάστους ἐλευθέρους ἐῶντες εἶναι· καὶ τῷ μὲν πλήθει βοηθοῦντες, ταῖς δυναστείαις δὲ πολεμοῦντες, δεινὸν ἡγούμενοι, τοὺς πολλοὺς ὑπὸ τοῖς ὀλίγοις εἶναι, καὶ τοὺς ταῖς οὐσίαις ἐνδεεστέρους, τὰ δ᾽ ἄλλα μηδὲν χείρους ὄντας, ἀπελαύνεσθαι τῶν ἀρχῶν· ἔτι δέ, κοινῆς τῆς πατρίδος οὔσης, τοὺς μὲν τυραννεῖν, τοὺς δὲ μετοικεῖν, καὶ φύσει πολίτας ὄντας, νόμῳ τῆς πολιτείας ἀποστερεῖσθαι. Τοιαῦτ᾽ ἔχοντες ταῖς ὀλιγαρχίαις ἐπιτιμᾶν, καὶ πλείω τούτων, τὴν αὐτὴν πολιτείαν, ἥνπερ παρ᾽ ἡμῖν αὐτοῖς, καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις κατεστήσαμεν, ἣν οὐκ οἶδ᾽ ὅ, τι δεῖ διὰ μακροτέρων ἐπαινεῖν, ἄλλως τε καὶ συντόμως ἔχοντα δηλῶσαι περὶ αὐτῆς. Μετὰ γὰρ ταύτης οἰκοῦντες ἑβδομήκοντα ἔτη διετελέσαμεν, ἄπειροι μὲν τυραννίδων, ἐλεύθεροι δὲ πρὸς τοὺς βαρβάρους, ἀστασίαστοι δὲ πρὸς σφᾶς αὐτούς, εἰρήνην δὲ ἄγοντες πρὸς ἅπαντας ἀνθρώπους. Ὑπὲρ ὧν προσήκει τοὺς εὖ φρονοῦντας μεγάλην χάριν ἔχειν πολὺ μᾶλλον, ἢ τὰς κληρουχίας ἡμῖν ὀνει-

δίζειν, ἃς ἡμεῖς εἰς τὰς ἐρημουμένας τῶν πόλεων, φυλακῆς ἕνεκα τῶν χωρίων, ἀλλ᾽ οὐ διὰ πλεονεξίαν ἐξεπέμπομεν. Σημεῖον δὲ τούτων· ἔχοντες γὰρ χώραν πρὸς μὲν τὸ πλῆθος τῶν πολιτῶν ἐλαχίστην, ἀρχὴν δὲ μεγίστην, κεκτημένοι δὲ τριήρεις διπλασίας μὲν ἢ σύμπαντες οἱ ἄλλοι, δυναμένας δὲ πρὸς δὶς τοσαύτας κινδυνεύειν, ὑποκειμένης δὲ τῆς Εὐβοίας ὑπὸ τὴν Ἀττικήν, ἣ καὶ πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς θαλάττης εὐφυῶς εἶχε, καὶ πρὸς τὴν ἄλλην ἀρετὴν ἁπασῶν τῶν νήσων διέφερε, κρατοῦντες, αὐτῆς μᾶλλον, ἢ τῆς ἡμετέρας αὐτῶν, καὶ πρὸς τούτοις εἰδότες, καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, καὶ τῶν βαρβάρων τούτους κάλλιστ᾽ εὐδοκιμοῦντας, οἳ τοὺς ὁμόρους ἀναστάτους ποιήσαντες, ἄφθονον καὶ ῥᾴθυμον αὑτοῖς κατεστήσαντο τὸν βίον· ὅμως οὐδὲν τούτων ἡμᾶς ἐπῆρε περὶ τοὺς ἔχοντας τὴν νῆσον ἐξαμαρτεῖν, ἀλλὰ μόνοι δὴ τῶν μεγάλην δύναμιν ἐχόντων, περιείδομεν ἡμᾶς αὐτοὺς ἀπορώτερον ζῶντας, τῶν δουλεύειν αἰτίαν ἐχόντων. Καίτοι βουλόμενοι πλεονεκτεῖν, οὐκ ἂν δήπου τῆς μὲν Σκιωναίων γῆς ἐπεθυμήσαμεν, ἣν Πλαταιέων τοῖς ὡς ἡμᾶς καταφυγοῦσι, φαινόμεθα παραδόντες· τοσαύτην δὲ χώραν παρελίπομεν, ἣ πάντας ἂν ἡμᾶς εὐπορωτέρους ἐποίησε. Τοιούτων τοίνυν ἡμῶν γεγενημένων, καὶ τοσαύτην πίστιν δεδωκότων ὑπὲρ τοῦ μὴ τῶν ἀλλοτρίων ἐπιθυμεῖν, τολμῶσι κατηγορεῖν οἱ τῶν δεκαδαρχιῶν κοινωνήσαντες, καὶ τὰς ἑαυτῶν πατρίδας λυμηνάμενοι, καὶ μικρὰς μὲν ποιήσαντες δοκεῖν εἶναι τὰς τῶν προγεγενημένων ἀδικίας, οὐδεμίαν δὲ ἀπολιπόντες ὑπερβολὴν τοῖς αὖθις βουλομένοις γενέσθαι πονηροῖς, ἀλλὰ φάσκοντες μὲν λακωνίζειν, τἀναντία δ᾽ ἐκείνοις ἐπιτηδεύοντες, καὶ τὰς μὲν Μηλίων ὀδυρόμενοι συμφοράς, περὶ δὲ τοὺς ἑαυτῶν πολίτας

ἀνήκεστα τολμήσαντες ἐξαμαρτεῖν. Ποῖον γὰρ αὐτοὺς ἀδίκημα διέφυγεν; ἢ τί τῶν αἰσχρῶν καὶ δεινῶν οὐ διεξῆλθον; οἳ τοὺς μὲν ἀνομωτάτους, πιστοτάτους ἐνόμιζον, τοὺς δὲ προδότας ὥςπερ εὐεργέτας ἐθεράπευον, ᾑροῦντο δὲ τῶν Εἱλώτων ἐνίοις δουλεύειν, ὥςτε εἰς τὰς ἑαυτῶν πατρίδας ὑβρίζειν, μᾶλλον δὲ ἐτίμων τοὺς αὐτόχειρας καὶ φονέας τῶν πολιτῶν, ἢ τοὺς γονέας τοὺς ἑαυτῶν, εἰς τοῦτο δ᾽ ὠμότητος ἅπαντας ἡμᾶς κατέστησαν, ὥςτε πρὸ τοῦ μέν, διὰ τὴν παροῦσαν εὐδαιμονίαν καὶ ταῖς μικραῖς ἀτυχίαις, πολλοὺς ἕκαστος ἡμῶν εἶχε τοὺς συμπαθήσοντας, ἐπὶ δὲ τῆς τούτων ἀρχῆς, διὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκείων κακῶν, ἐπαυσάμεθα ἀλλήλους ἐλεοῦντες. Οὐδενὶ γὰρ τοσαύτην σχολὴν παρέλιπον, ὥςτ᾽ ἑτέρῳ συναχθεσθῆναι. Τίνος γὰρ οὐκ ἀφίκοντο; ἢ τίς οὕτω τοσοῦτον πόῤῥω τῶν πολιτικῶν ἦν πραγμάτων, ὅςτις οὐκ ἐγγὺς ἠναγκάσθη γενέσθαι τῶν συμφορῶν, εἰς ἃς αἱ τοιαῦται φύσεις ἡμᾶς κατέστησαν; Εἶτα οὐκ αἰσχύνονται τὰς μὲν ἑαυτῶν πόλεις οὕτως ἀνόμως διαθέντες, τῆς δ᾽ ἡμετέρας ἀδίκως κατηγοροῦντες; ἀλλὰ πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ περὶ τῶν δικῶν καὶ τῶν γραφῶν τῶν ποτὲ παρ᾽ ἡμῖν γενομένων λέγειν τολμῶσιν, αὐτοὶ πλείους ἐν τρισὶ μησὶν ἀκρίτους ἀποκτείναντες, ὧν ἡ πόλις ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ἁπάσης ἔκρινε. Φυγὰς δὲ καὶ στάσεις καὶ νόμων συγχύσεις, καὶ πολιτειῶν μεταβολάς, ἔτι δὲ παίδων ὕβρεις, καὶ γυναικῶν αἰσχύνας, καὶ χρημάτων ἁρπαγάς, τίς ἂν δύναιτο διεξελθεῖν; Πλὴν τοσοῦτον εἰπεῖν ἔχω κατὰ πάντων, ὅτι τὰ μὲν ἐφ᾽ ἡμῶν δεινὰ ῥᾳδίως ἄν τις ἑνὶ ψηφίσματι διέλυσε· τὰς δὲ σφαγὰς καὶ τὰς ἀνομίας τὰς ἐπὶ τούτων γενομένας, οὐδεὶς ἂν ἰάσασθαι δύναιτο. Καὶ μὴν οὐδὲ τὴν παροῦσαν εἰρήνην, οὐδὲ τὴν αὐτονομίαν, τὴν ἐν ταῖς πολιτείαις μὲν

οὐκ ἐνοῦσαν, ἐν δὲ ταῖς συνθήκαις ἀναγεγραμμένην, ἄξιον ἑλέσθαι μᾶλλον, ἢ τὴν ἀρχὴν τὴν ἡμετέραν. Τίς γὰρ ἂν τοιαύτης καταστάσεως ἐπιθυμήσειεν, ἐν ᾗ καταποντισταὶ μὲν τὴν θάλατταν κατέχουσιν, πελτασταὶ δὲ τὰς πόλεις καταλαμβάνουσιν, ἀντὶ δὲ τοῦ πρὸς ἑτέρους περὶ τῆς χώρας πολεμεῖν, ἐντὸς τείχους πρὸς ἀλλήλους οἱ πολῖται μάχονται, πλείους δὲ πόλεις αἰχμάλωτοι γεγόνασιν, ἢ πρὶν τὴν εἰρήνην ἡμᾶς ποιήσασθαι, διὰ δὲ τὴν πυκνότητα τῶν μεταβολῶν ἀθυμότερον διάγουσιν οἱ τὰς πόλεις οἰκοῦντες, τῶν ταῖς φυγαῖς ἐζημιωμένων· οἱ μὲν γὰρ τὸ μέλλον δεδίασιν, οἱ δὲ ἀεὶ κατιέναι προςδοκῶσι. Τοσοῦτον δ' ἀπέχουσι τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς αὐτονομίας, ὥςτε αἱ μὲν ὑπὸ τυράννοις εἰσί, τὰς δὲ ἁρμοσταὶ κατέχουσιν, ἔνιαι δὲ ἀνάστατοι γεγόνασι, τῶν δὲ οἱ βάρβαροι δεσπόται κατεστήκασιν· οὓς ἡμεῖς διαβῆναι τολμήσαντας εἰς τὴν Εὐρώπην, καὶ μεῖζον ἢ προςῆκεν αὐτοῖς φρονήσαντας, οὕτω διέθεμεν, ὥςτε μὴ μόνον παύσασθαι στρατείας ἐφ' ἡμᾶς ποιουμένους, ἀλλὰ καὶ τὴν αὑτῶν χώραν ἀνέχεσθαι πορθουμένην, καὶ διακοσίαις καὶ χιλίαις ναυσὶ περιπλέοντας εἰς τοσαύτην ταπεινότητα κατεστήσαμεν, ὥςτε μακρὸν πλοῖον ἐντὸς Φασήλιδος μὴ καθέλκειν, ἀλλ' ἡσυχίαν ἄγειν, καὶ τοὺς καιροὺς περιμένειν, ἀλλὰ μὴ τῇ παρούσῃ δυνάμει πιστεύειν. Καὶ ταῦθ', ὅτι διὰ τὴν τῶν προγόνων τῶν ἡμετέρων ἀρετὴν οὕτως εἶχον, αἱ τῆς πόλεως συμφοραὶ σαφῶς ἀπέδειξαν. Ἅμα γὰρ ἡμεῖς τε τῆς ἀρχῆς ἀπεστερούμεθα, καὶ τοῖς Ἕλλησιν ἀρχὴ τῶν κακῶν ἐγίγνετο. Μετὰ γὰρ τὴν ἐν Ἑλληςπόντῳ γενομένην ἀτυχίαν, ἑτέρων ἡγεμόνων καταστάντων, ἐνίκησαν μὲν οἱ βάρβαροι ναυμαχοῦντες, ἦρξαν δὲ τῆς θαλάττης, κατέσχον δὲ τὰς πλείστας τῶν νήσων, ἀπέβησαν δὲ εἰς

τὴν Λακωνικήν, Κύθηρα δὲ κατὰ κράτος εἷλον, ἅπασαν δὲ τὴν Πελοπόννησον κακῶς ποιοῦντες περιέπλευσαν. Μάλιστα δ᾽ ἂν τις συνίδοι τὸ μέγεθος τῆς μεταβολῆς, εἴπερ ἀναγνοίη τὰς συνθήκας τάς τε ἐφ᾽ ἡμῶν γενομένας, καὶ τὰς νῦν ἀναγεγραμμένας. Τότε μὲν γὰρ ἡμεῖς φανησόμεθα τὴν ἀρχὴν τὴν βασιλέως ὁρίζοντες, καὶ τῶν φόρων ἐνίους τάττοντες, καὶ κωλύοντες αὐτὸν τῇ θαλάσσῃ χρῆσθαι· νῦν δὲ ἐκεῖνός ἐστιν ὁ διοικῶν τὰ τῶν Ἑλλήνων, καὶ προστάττων, ἃ χρὴ ποιεῖν ἑκάστους, καὶ μόνον οὐκ ἐπιστάθμους ἐν ταῖς πόλεσι καθιστάς. Πλὴν γὰρ τούτου, τί τῶν ἄλλων ὑπόλοιπόν ἐστιν; Οὐ καὶ τοῦ πολέμου κύριος ἐγένετο, καὶ τὴν εἰρήνην ἐπρυτάνευσε, καὶ τῶν παρόντων πραγμάτων ἐπιστάτης καθέστηκεν; Οὐχ ὡς ἐκεῖνον πλέομεν, ὥςπερ πρὸς δεσπότην, ἀλλήλων κατηγορήσοντες; Οὐ βασιλέα τὸν μέγαν αὐτὸν προσαγορεύομεν, ὥςπερ αἰχμάλωτοι γεγονότες; Οὐκ ἐν τοῖς πολέμοις τοῖς πρὸς ἀλλήλους ἐν ἐκείνῳ τὰς ἐλπίδας ἔχομεν τῆς σωτηρίας, ὃς ἀμφοτέρους ἡμᾶς ἡδέως ἂν ἀπολέσειεν; Ὧν ἄξιον ἐνθυμηθέντας, ἀγανακτῆσαι μὲν ἐπὶ τοῖς παροῦσι, ποθῆσαι δὲ τὴν ἡγεμονίαν τὴν ἡμετέραν, μέμψασθαι δὲ Λακεδαιμονίοις, ὅτι τὴν μὲν ἀρχὴν εἰς τὸν πόλεμον κατέστησαν, ὡς ἐλευθερώσοντες τοὺς Ἕλληνας, ἐπὶ τελευτῆς δὲ οὕτω πολλοὺς αὐτῶν ἐκδότους τοῖς βαρβάροις ἐποίησαν, καὶ τῆς μὲν ἡμετέρας πόλεως τοὺς Ἴωνας ἀπέστησαν, ἐξ ἧς ἀπῴκησαν, καὶ δι᾽ ἣν πολλάκις ἐσώθησαν, τοῖς δὲ βαρβάροις αὐτοὺς ἐξέδοσαν, ὧν ἀκόντων τὴν χώραν ἔχουσι, καὶ πρὸς οὓς οὐδὲ πώποτε ἐπαύσαντο πολεμοῦντες. Καὶ τότε μὲν ἠγανάκτουν, ὅθ᾽ ἡμεῖς νομίμως ἐπάρχειν τινῶν ἠξιοῦμεν· νῦν δὲ εἰς τοσαύτην δουλείαν καθεστώτων, οὐδὲν φροντίζουσιν αὐτῶν, οἷς οὐκ ἐξαρκεῖ

δασμολογεῖσθαι, καὶ τὰς ἀκροπόλεις ὁρᾷν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν κατεχομένας, ἀλλὰ πρὸς ταῖς κοιναῖς συμφοραῖς, καὶ τοῖς σώμασι δεινότερα πάσχουσι τῶν παρ᾿ ἡμῖν ἀργυρωνήτων· οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν οὕτως αἰκίζεται τοὺς οἰκέτας, ὡς ἐκεῖνοι τοὺς ἐλευθέρους κολάζουσι. Μέγιστον δὲ τῶν κακῶν, ὅταν ὑπὲρ αὐτῆς τῆς δουλείας ἀναγκάζωνται συστρατεύεσθαι, καὶ πολεμεῖν τοῖς ἐλευθεροῦν ἀξιοῦσι, καὶ τοιούτους κινδύνους ὑπομένειν, ἐν οἷς ἡττηθέντες μὲν παραχρῆμα διαφθαρήσονται, κατορθώσαντες δὲ μᾶλλον εἰς τὸν ἐπίλοιπον χρόνον δουλεύσουσιν. Ὧν τίνας ἄλλους αἰτίους χρὴ νομίζειν, ἢ Λακεδαιμονίους; οἳ τοσαύτην ἰσχὺν ἔχοντες, περιορῶσι τοὺς μὲν ἑαυτῶν συμμάχους γενομένους οὕτω δεινὰ πάσχοντας, τὸν δὲ βάρβαρον τῇ τῶν Ἑλλήνων ῥώμῃ τὴν ἀρχὴν τὴν αὐτοῦ κατασκευαζόμενον. Καὶ πρότερον μὲν τοὺς τυράννους ἐξέβαλλον, τῷ δὲ πλήθει τὰς βοηθείας ἐποιοῦντο, νῦν δὲ εἰς τοσοῦτον μεταβεβλήκασιν, ὥστε ταῖς μὲν πολιτείαις πολεμοῦσι, τὰς δὲ μοναρχίας συγκαθιστᾶσι, τὴν δὲ Μαντινέων πόλιν εἰρήνης ἤδη γεγενημένης ἀνάστατον ἐποίησαν, τὴν δὲ Θηβαίων Καδμείαν κατέλαβον, καὶ νῦν Ὀλυνθίοις καὶ Φλιασίοις πολεμοῦσιν, Ἀμύντᾳ δὲ τῷ Μακεδόνων βασιλεῖ, καὶ Διονυσίῳ τῷ Σικελίας τυράννῳ, καὶ τῷ βαρβάρῳ τῆς Ἀσίας κρατοῦντι συμπράττουσιν, ὅπως μεγίστην ἀρχὴν ἕξουσιν. Καίτοι πῶς οὐκ ἄτοπον, τοὺς προεστῶτας τῶν Ἑλλήνων, ἕνα μὲν ἄνδρα τοσούτων ἀνθρώπων καθιστάναι δεσπότην, ὧν οὐδὲ τὸν ἀριθμὸν ἐξευρεῖν ῥᾴδιόν ἐστι· τὰς δὲ μεγίστας τῶν πόλεων, μηδὲ αὐτὰς ἑαυτῶν ἐᾷν εἶναι κυρίας, ἀλλ᾿ ἀναγκάζειν δουλεύειν, ἢ ταῖς μεγίσταις συμφοραῖς περιβάλλειν. Ὃ δὲ πάντων δεινότατον, ὅτ᾿ ἄν τις ἴδῃ τοὺς τὴν ἡγεμονίαν ἔχειν ἀξιοῦντας

ἐπὶ μὲν τοὺς Ἕλληνας μονονουχὶ καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν στρατευομένους, πρὸς δὲ τοὺς βαρβάρους εἰς ἅπαντα τὸν χρόνον συμμαχίαν πεποιημένους. Καὶ μηδεὶς ὑπολάβῃ με δυςκόλως ἔχειν, ὅτι τραχύτερον τούτων ἐμνήσθην, προειπὼν ὡς περὶ διαλλαγῶν ποιήσομαι τοὺς λόγους· οὐ γὰρ ἵνα πρὸς τοὺς ἄλλους διαβάλω τὴν πόλιν τὴν Λακεδαιμονίων, οὕτως εἴρηκα περὶ αὐτῶν, ἀλλ᾽ ἵνα αὐτοὺς ἐκείνους παύσω, καθ᾽ ὅσον ὁ λόγος δύναται, τοιαύτην γνώμην ἔχοντας. Ἔστι δὲ οὐχ οἷόν τε ἀποτρέπειν τῶν ἁμαρτημάτων, οὐδ᾽ ἑτέρων πράξεων πείθειν ἐπιθυμεῖν, ἢν μή τις ἐῤῥωμένως ἐπιτιμήσῃ τοῖς ἁμαρτάνουσι· χρὴ δὲ κατηγορεῖν μὲν ἡγεῖσθαι τοὺς ἐπὶ βλάβῃ λοιδοροῦντας, νουθετεῖν δὲ τοὺς ἐπ᾽ ὠφελείᾳ τοιαῦτα πράττοντας. Τὸν γὰρ αὐτὸν λόγον οὐχ ὁμοίως ὑπολαμβάνειν δεῖ, μὴ μετὰ τῆς αὐτῆς διανοίας λεγόμενον. Ἐπεὶ καὶ τοῦτ᾽ ἔχομεν αὐτοῖς ἐπιτιμᾷν, ὅτι τῇ μὲν αὐτῶν πόλει τοὺς ὁμόρους εἱλωτεύειν ἀναγκάζουσι, τῷ δὲ κοινῷ τῶν συμμάχων οὐδὲν τοιοῦτον κατασκευάζουσιν, ἐξ ὧν ἔσται αὐτοῖς τὰ πρὸς ἡμᾶς διαλυσαμένοις, ἅπαντας τοὺς βαρβάρους περιοίκους ὅλης τῆς Ἑλλάδος καταστῆσαι. Καίτοι χρὴ τοὺς φύσει, καὶ μὴ διὰ τύχην μέγα φρονοῦντας, τοιούτοις ἔργοις ἐπιχειρεῖν πολὺ μᾶλλον, ἢ τοὺς νησιώτας δασμολογεῖν, οὓς ἄξιόν ἐστιν ἐλεεῖν, ὁρῶντας, τοὺς μὲν διὰ σπανιότητα τῆς γῆς τὰ ὄρη γεωργεῖν ἀναγκαζομένους, τοὺς δὲ ἠπειρώτας δι᾽ ἀφθονίαν χώρας τὴν μὲν πλείστην αὐτῆς ἀργὸν περιορῶντας, ἐξ ἧς δὲ καρποῦνται, τοσοῦτον πλοῦτον κεκτημένους.

Ἡγοῦμαι δ᾽, εἴ τινες ἄλλοθέν ποθεν ἐπελθόντες, θεαταὶ γένοιντο τῶν παρόντων πραγμάτων, πολλὴν ἂν αὐτοὺς καταγνῶναι μανίαν ἀμφοτέρων ἡμῶν, οἵτινες οὐ-

τω περὶ μικρῶν κινδυνεύομεν, ἐξὸν ἀδεῶς πολλὰ κεκτῆσθαι, καὶ τὴν ἡμετέραν αὐτῶν χώραν διαφθείρομεν, ἀμελήσαντες τοῦ τὴν Ἀσίαν καρποῦσθαι· καὶ τῷ μὲν οὐδέν ἐστι προὐργιαίτερον, ἢ σκοπεῖν, ἐξ ὧν οὐδέποτε παυσόμεθα πολεμοῦντες πρὸς ἀλλήλους· ἡμεῖς δὲ τοσούτου δέομεν συγκρούειν τι τῶν ἐκείνου πραγμάτων, ἢ ποιεῖν στασιάζειν, ὥςτε καὶ τὰς διὰ τύχας αὐτῷ γεγενημένας ταραχὰς διαλύειν ἐπιχειροῦμεν, οἵτινες καὶ τοῖν στρατοπέδοιν τοῖν περὶ Κύπρον ἐῶμεν αὐτὸν τῷ μὲν χρῆσθαι, τὸ δὲ πολιορκεῖν, ἀμφοτέροιν αὐτοῖν ἐκ τῆς Ἑλλάδος ὄντοιν. Οἵ τε γὰρ ἀφεστῶτες, πρὸς ἡμᾶς τε οἰκείως ἔχουσι, καὶ Λακεδαιμονίοις σφᾶς αὐτοὺς ἐνδιδόασι· τῶν τε μετὰ Τιριβάζου στρατευομένων, καὶ τοῦ πεζοῦ τὸ χρησιμώτατον ἐκ τῶνδε τῶν τόπων ἤθροισται, καὶ τοῦ ναυτικοῦ τὸ πλεῖστον μέρος ἀπ᾽ Ἰωνίας συμπέπλευκεν, οἳ πολὺ ἂν ἥδιον κοινῇ τὴν Ἀσίαν ἐπόρθουν, ἢ πρὸς ἀλλήλους ἕνεκα μικρῶν ἐκινδύνευον. Ὧν ἡμεῖς οὐδεμίαν ποιούμεθα πρόνοιαν, ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν Κυκλάδων νήσων ἀμφιςβητοῦμεν, τοσαύτας δὲ τὸ πλῆθος τριήρεις καὶ τηλικαύτας τὸ μέγεθος δυνάμεις οὕτως εἰκῇ τῷ βαρβάρῳ παραδεδώκαμεν. Τοιγαροῦν τὰ μὲν ἔχει, τὰ δὲ μέλλει, τοῖς δ᾽ ἐπιβουλεύει, δικαίως ἁπάντων ἡμῶν καταπεφρονηκώς. Διαπέπρακται γὰρ ὃ τῶν ἐκείνου προγόνων οὐδεὶς πώποτε· τήν τε γὰρ Ἀσίαν διωμολόγηται καὶ παρ᾽ ἡμῶν καὶ παρὰ Λακεδαιμονίων βασιλέως εἶναι· τάς τε πόλεις τὰς Ἑλληνίδας οὕτω κυρίως παρείληφεν, ὥςτε τὰς μὲν αὐτῶν κατασκάπτειν, ἐν δὲ ταῖς ἀκροπόλεις τειχίζειν. Καὶ ταῦτα πάντα γέγονε διὰ τὴν ἡμετέραν ἄνοιαν, ἀλλ᾽ οὐ διὰ τὴν ἐκείνου δύναμιν.

Καίτοι τινὲς θαυμάζουσι τὸ μέγεθος τῶν βασιλέως

πραγμάτων, καὶ φασὶν αὐτὸν εἶναι δυςπολέμητον, διεξιόντες ὡς πολλὰς τὰς μεταβολὰς ἐν τοῖς Ἕλλησι πεποίηται. Ἐγὼ δ᾽ ἡγοῦμαι μὲν ταῦτα τοὺς λέγοντας οὐκ ἀποτρέπειν, ἀλλ᾽ ἐπισπεύδειν τὴν στρατείαν. Εἰ γάρ, ἡμῶν ὁμονοησάντων ἁπάντων, αὐτὸς ἐν ταραχαῖς ὤν, χαλεπὸς ἔσται προςπολεμεῖν, ἦπου σφόδρα χρὴ δεδιέναι τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, ὅταν τὰ μὲν τῶν βαρβάρων καταστῇ, καὶ διὰ μιᾶς γένηται γνώμης, ἡμεῖς δὲ πρὸς ἀλλήλους ὥςπερ νῦν πολεμικῶς ἔχωμεν; οὐ μὴν οὐδ᾽, εἰ συναγορεύουσι τοῖς ὑπ᾽ ἐμοῦ λεγομένοις, οὐδ᾽ ὣς ὀρθῶς περὶ τῆς ἐκείνου δυνάμεως γινώσκουσιν. Εἰ μὲν γὰρ ἀπέφαινον αὐτὸν ἅμα ταῖν πολέοιν ἀμφοτέραιν πρότερόν ποτε περιγεγενημένον, εἰκότως ἂν ἡμᾶς καὶ νῦν ἐκφοβεῖν ἐπεχείρουν. Εἰ δὲ τοῦτο μὲν μηδέποτε γέγονεν, ἀντιπάλων δὲ ὄντων ἡμῶν καὶ Λακεδαιμονίων, προςθέμενος τοῖς ἑτέροις, ἐπικυδέστερα τὰ πράγματα τούτων ἐποίησεν, οὐδέν ἐστι τοῦτο σημεῖον τῆς ἐκείνου ῥώμης. Ἐν γὰρ τοῖς τοιούτοις καιροῖς, πολλάκις μικραὶ δυνάμεις μεγάλας ῥοπὰς ἐποίησαν· ἐπεὶ καὶ περὶ Χίων ἔχοιμ᾽ ἂν τοῦτον τὸν λόγον εἰπεῖν, ὡς, ὁποτέροις ἐκεῖνοι προςθέσθαι βουληθεῖεν, οὗτοι κατὰ θάλατταν κρείττους ἦσαν. Ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἐκ τούτων δίκαιόν ἐστι σκοπεῖν τὴν βασιλέως δύναμιν, ἐξ ὧν μεθ᾽ ἑκατέρων γέγονεν, ἀλλ᾽ ἐξ ὧν αὐτὸς ὑπὲρ ἑαυτοῦ πεπολέμηκεν. Καὶ πρῶτον μὲν ἀποστάσης Αἰγύπτου, τί διαπέπρακται πρὸς τοὺς ἔχοντας αὐτήν; Οὐκ ἐκεῖνος μὲν ἐπὶ τὸν πόλεμον τοῦτον κατέπεμψε τοὺς εὐδοκιμωτάτους Περσῶν, Ἀκροκόμαν καὶ Τιθραύστην, καὶ Φαρνάβαζον; οὗτοι δὲ τρία ἔτη μείναντες, καὶ πλείω κακὰ παθόντες ἢ ποιήσαντες, τελευτῶντες οὕτως αἰσχρῶς ἀπηλλάγησαν, ὥςτε τοὺς ἀφεστῶ-

τας μηκέτι τὴν ἐλευθερίαν ἀγαπᾷν, ἀλλ᾽ ἤδη καὶ τῶν ὁμόρων ζητεῖν ἐπάρχειν. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπ᾽ Εὐαγόραν στρατεύσας, ὃς ἄρχει μὲν μιᾶς πόλεως τῶν ἐν Κύπρῳ, ἐν δὲ ταῖς συνθήκαις ἔκδοτός ἐστιν, οἰκῶν [δὲ] τὴν νῆσον, κατὰ μὲν θάλατταν προδεδυστύχηκεν, ὑπὲρ δὲ τῆς χώρας τρισχιλίους ἔχει μόνον πελταστάς, ἀλλ᾽ ὅμως οὕτω ταπεινῆς δυνάμεως οὐ δύναται περιγενέσθαι βασιλεὺς πολεμῶν, ἀλλ᾽ ἤδη μὲν ἓξ ἔτη διατέτριφεν· εἰ δὲ δεῖ τὰ μέλλοντα τοῖς γεγενημένοις τεκμαίρεσθαι, πολὺ πλεῖον ἐλπίς ἐστιν, ἕτερον ἀποστῆναι, πρὶν ἐκεῖνον ἐκπολιορκηθῆναι. Τοιαῦται βραδύτητες ἐν ταῖς πράξεσι ταῖς βασιλέως ἔνεισιν. Ἐν δὲ τῷ πολέμῳ τῷ περὶ Κνίδον, ἔχων μὲν τοὺς Λακεδαιμονίων συμμάχους εὔνους διὰ τὴν χαλεπότητα τῶν πολιτειῶν, χρώμενος δὲ ταῖς ὑπηρεσίαις ταῖς παρ᾽ ἡμῶν, στρατηγοῦντος δὲ αὐτῷ Κόνωνος, ὃς ἦν ἐπιμελέστατος μὲν τῶν στρατηγῶν, πιστότατος δὲ τοῖς Ἕλλησιν, ἐμπειρότατος δὲ τῶν πρὸς τὸν πόλεμον κινδύνων, τοιοῦτον λαβὼν συναγωνιστήν, τρία μὲν ἔτη περιεῖδε τὸ ναυτικὸν τὸ περὶ τὴν Ἀσίαν ὑπὸ τριηρῶν ἑκατὸν μόνον πολιορκούμενον, πεντεκαίδεκα δὲ μηνῶν τοὺς στρατιώτας τὸν μισθὸν ἀπεστέρησεν. Ὥστε τὸ μὲν ἐπ᾽ ἐκείνῳ, πολλάκις ἂν διελύθησαν, διὰ δὲ τὸν ἐφεστῶτα κίνδυνον, καὶ τὴν συμμαχίαν τὴν περὶ Κόρινθον συστᾶσαν, μόλις ποτὲ ναυμαχοῦντες ἐνίκησαν. Καὶ ταῦτ᾽ ἐστὶ τὰ βασιλικώτατα καὶ σεμνότατα τῶν ἐκείνῳ πεπραγμένων, καὶ περὶ ὧν οὐδέποτε παύονται λέγοντες οἱ βουλόμενοι τὰ τῶν βαρβάρων μεγάλα ποιεῖν. Ὥστ᾽ οὐδεὶς ἂν ἔχοι τοῦτ᾽ εἰπεῖν, ὡς οὐ δικαίοις χρῶμαι τοῖς παραδείγμασιν, οὐδ᾽ ὡς ἐπὶ μικροῖς διατρίβω, τὰς μεγίστας τῶν πράξεων παραλιπών· φεύγων γὰρ ταύτην τὴν

αἰτίαν, τὰ κάλλιστα τῶν ἔργων διῆλθον, οὐκ ἀμνημονῶν οὐδὲ ἐκείνων, ὅτι Δερκυλλίδας μὲν χιλίους ἔχων ὁπλίτας, τῆς Αἰολίδος ἐπῆρξε· Δράκων δὲ Ἀταρνέα καταλαβὼν, καὶ τρισχιλίους πελταστὰς συλλέξας, τὸ Μύσιον πεδίον ἀνάστατον ἐποίησε· Θίβρων δέ, ὀλίγῳ πλείους τούτων διαβιβάσας, τὴν Λυδίαν πᾶσαν ἐπόρθησεν· Ἀγησίλαος δὲ τῷ Κυρείῳ στρατεύματι χρώμενος, μικροῦ δεῖν τῆς ἐντὸς Ἅλυος χώρας ἁπάσης ἐκράτησε. Καὶ οὐδὲ τὴν στρατιάν, τὴν μετὰ βασιλέως περιπολοῦσαν, οὐδὲ τὴν Περσῶν ἀνδρίαν ἄξιον φοβηθῆναι· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι φανερῶς ἐπεδείχθησαν ὑπὸ τῶν Κύρῳ συναναβάντων, οὐδὲν βελτίους ὄντες τῶν ἐπὶ θαλάττης. Τὰς μὲν γὰρ ἄλλας μάχας, ὅσας ἡττήθησαν, ἐῶ, καὶ τίθημι στασιάζειν αὐτούς, καὶ μὴ βούλεσθαι προθύμως πρὸς τὸν ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως διακινδυνεύειν· ἀλλ᾽ ἐπειδή, Κύρου τελευτήσαντος, συνῆλθον ἅπαντες οἱ τὴν Ἀσίαν κατοικοῦντες, ἐν τούτοις τοῖς καιροῖς οὕτως αἰσχρῶς ἐπολέμησαν, ὥστε μηδένα λόγον ὑπολείπειν τοῖς εἰθισμένοις τὴν τῶν Περσῶν ἀνδρείαν ἐπαινεῖν. Λαβόντες γὰρ ἑξακισχιλίων τῶν Ἑλλήνων οὐκ ἀριστίνδην μὲν ἐπιλελεγμένους, ἀλλ᾽ οἱ διὰ φαυλότητα ἐν ταῖς ἑαυτῶν πόλεσιν οὐχ οἷοί τ᾽ ἦσαν ζῆν, ἀπείρους μὲν τῆς χώρας ὄντας, ἐρήμους δὲ συμμάχων γεγενημένους, προδεδομένους δὲ ὑπὸ τῶν συναναβάντων, ἀπεστερημένους δὲ τοῦ στρατηγοῦ, μεθ᾽ οὗ συνηκολούθησαν· τοσοῦτον ἥττους αὐτῶν ἦσαν, ὥςθ᾽ ὁ βασιλεὺς ἀπορήσας τοῖς παροῦσι πράγμασι, καὶ καταφρονήσας τῆς περὶ αὐτὸν δυνάμεως, τοὺς ἄρχοντας τοὺς τῶν Ἑλλήνων ὑποσπόνδους συλλαβεῖν ἐτόλμησεν, ὡς, εἰ τοῦτο παρανομήσειε, συνταράξων τὸ στρατόπεδον, καὶ μᾶλλον εἵλετο περὶ τοὺς θεοὺς ἐξαμαρτεῖν, ἢ πρὸς ἐκείνους ἐκ τοῦ φανε-

ρου διαγωνίσασθαι. Διαμαρτὼν δὲ τῆς ἐπιβουλῆς, καὶ τῶν στρατιωτῶν συμμεινάντων, καὶ καλῶς ἐνεγκάντων τὴν συμφοράν, ἀπιοῦσιν αὐτοῖς, Τισαφέρνην καὶ τοὺς ἱππέας συνέπεμψεν, ὑφ᾽ ὧν ἐκεῖνοι παρὰ πᾶσαν ἐπιβουλευόμενοι τὴν ὁδὸν ὁμοίως διεπορεύθησαν, ὥςπερανεὶ προπεμπόμενοι, μάλιστα μὲν φοβούμενοι τὴν ἀοίκητον τῆς χώρας, μέγιστον δὲ τῶν ἀγαθῶν νομίζοντες, εἰ τῶν πολεμίων ὡς πλείστοις ἐντύχοιεν. Κεφάλαιον δὲ τῶν εἰρημένων· ἐκεῖνοι γὰρ οὐκ ἐπὶ μὲν λείαν ἐλθόντες, οὐδὲ κώμην καταλαβόντες, ἀλλ᾽ ἐπ᾽ αὐτὸν τὸν βασιλέα στρατεύσαντες, ἀσφαλέστερον κατέβησαν τῶν περὶ φιλίας αὐτοῦ πρεςβευόντων. Ὥςτε μοι δοκοῦσιν ἐν ἅπασι τοῖς τόποις σαφῶς ἐπιδεδεῖχθαι τὴν αὑτῶν μαλακίαν. Καὶ γὰρ ἐν τῇ παραλίᾳ τῆς Ἀσίας, πολλὰς μάχας ἥττηνται, καὶ διαβάντες εἰς τὴν Εὐρώπην δίκην ἔδοσαν· οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν κακῶς ἀπώλοντο, οἱ δὲ αἰσχρῶς ἐσώθησαν, καὶ τελευτῶντες ἐπ᾽ αὐτοῖς τοῖς βασιλείοις καταγέλαστοι γεγόνασι.

Καὶ τούτων οὐδὲν ἀλόγως γέγονεν, ἀλλὰ πάντα εἰκότως ἀποβέβηκεν· οὐδὲ γὰρ οἷόν τε τοὺς οὕτω τρεφομένους καὶ πολιτευομένους, οὔτε τῆς ἄλλης ἀρετῆς μετέχειν, οὔτε ἐν ταῖς μάχαις τρόπαιον ἵστασθαι τῶν πολεμίων. Πῶς γὰρ ἂν ἐν τοῖς ἐκείνων ἐπιτηδεύμασιν ἐγγενέσθαι δύναιτ᾽ ἂν ἢ στρατηγὸς δεινός, ἢ στρατιώτης ἀγαθός, ὧν τὸ μὲν πλεῖστόν ἐστιν ὄχλος ἄτακτος, καὶ κινδύνων ἄπειρος, πρὸς μὲν τὸν πόλεμον ἐκλελυμένος, πρὸς δὲ τὴν δουλείαν ἄμεινον τῶν παρ᾽ ἡμῖν οἰκετῶν πεπαιδευμένος; οἱ δὲ ἐν ταῖς μεγίσταις δόξαις ὄντες αὐτῶν, ὁμαλῶς μὲν οὐδὲ κοινῶς οὐδὲ πολιτικῶς οὐδεπώποτ᾽ ἐβίωσαν, ἅπαντα δὲ τὸν χρόνον διάγουσιν, εἰς μὲν τοὺς ὑβρίζοντες, τοῖς δὲ δουλεύοντες, ὥσανεὶ ἄνθρωποι μάλι-

στα τὰς φύσεις διεφθαρμένοι· καὶ τὰ μὲν σώματα διὰ τοὺς πλούτους τρυφῶντες, τὰς δὲ ψυχὰς διὰ τὰς μοναρχίας ταπεινὰς καὶ περιδεεῖς ἔχοντες, ἐξεταζόμενοι δὲ πρὸς αὐτοῖς τοῖς βασιλείοις, καὶ προκυλινδούμενοι, καὶ πάντα τρόπον μικρὸν φρονεῖν μελετῶντες· θνητὸν μὲν ἄνδρα προςκυνοῦντες, καὶ δαίμονα προςαγορεύοντες, τῶν δὲ θεῶν μᾶλλον ἢ τῶν ἀνθρώπων καταφρονοῦντες. Τοιγαροῦν οἱ καταβαίνοντες αὐτῶν ἐπὶ θάλατταν, οὓς καλοῦσι σατράπας, οὐ καταισχύνουσι τὴν ἐκείνων παίδευσιν, ἀλλ᾿ ἐν τοῖς ἤθεσι τοῖς αὐτοῖς διαμένουσι, πρὸς μὲν τοὺς φίλους ἀπίστως, πρὸς δὲ τοὺς ἐχθροὺς ἀνάνδρως ἔχοντες· καὶ τὰ μὲν ταπεινῶς, τὰ δ᾿ ὑπερηφάνως ζῶντες· τῶν μὲν συμμάχων καταφρονοῦντες, τοὺς δὲ πολεμίους θεραπεύοντες. Τὴν μέν γε μετ᾿ Ἀγησιλάου στρατιάν, ὀκτὼ μῆνας ταῖς ἑαυτῶν δαπάναις διέθρεψαν, τοὺς δὲ ὑπὲρ αὐτῶν κινδυνεύσαντας, ἑτέρου τοσούτου χρόνου τὸν μισθὸν ἀπεστέρησαν· καὶ τοῖς μὲν Κισθήνην καταλαβοῦσιν, ἑκατὸν τάλαντα διένειμαν, τοὺς δὲ μεθ᾿ ἑαυτῶν εἰς Κύπρον στρατευσαμένους, μᾶλλον ἢ τοὺς αἰχμαλώτους ὕβριζον. Ὡς δὲ ἁπλῶς εἰπεῖν, καὶ μὴ καθ᾿ ἕκαστον, ἀλλ᾿ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, τίς ἢ τῶν πολεμησάντων αὐτοῖς οὐκ εὐδαιμονήσας ἀπῆλθεν, ἢ τῶν ὑπ᾿ ἐκείνοις γενομένων οὐκ αἰκισθεὶς τὸν βίον ἐτελεύτησεν; οὐ Κόνωνα μέν, ὃς ὑπὲρ τῆς Ἀσίας στρατηγήσας τὴν Λακεδαιμονίων ἀρχὴν κατέλυσεν, ἐπὶ θάνατον συλλαβεῖν ἐτόλμησαν; Θεμιστοκλέα δέ, ὃς ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος αὐτοὺς κατεναυμάχησε, καὶ μεγίστων δωρεῶν ἠξίωσαν; Καίτοι πῶς χρὴ τὴν τούτων φιλίαν ἀγαπᾶν, οἳ τοὺς μὲν εὐεργέτας τιμωροῦνται, τοὺς δὲ κακῶς ποιοῦντας οὕτως ἐπιφανῶς κολακεύουσι; Περὶ τίνας δ᾿ ἡμῶν οὐκ ἐξαμαρτάνουσι;

Ποῖον δὲ χρόνον διαλελοίπασιν οὐκ ἐπιβουλεύοντες τοῖς Ἕλλησι; Τί δ᾽ οὐκ ἐχθρὸν αὐτοῖς ἐστὶ τῶν παρ᾽ ἡμῖν; οἳ καὶ τὰ τῶν θεῶν ἕδη, καὶ τοὺς νεὼς συλᾷν ἐν τῷ προτέρῳ πολέμῳ καὶ κατακαίειν ἐτόλμησαν; Διὸ καὶ τοὺς Ἴωνας ἄξιον ἐπαινεῖν, ὅτι τῶν ἐμπρησθέντων ἱερῶν, ἐπηράσαντο, εἴ τινες οἰκοδομήσαιεν, ἢ πάλιν εἰς τὰ ἀρχαῖα καταστῆσαι βουληθεῖεν· οὐκ ἀποροῦντες, ὅθεν ἐπισκευάσωσιν, ἀλλ᾽ ἵνα ὑπόμνημα τοῖς ἐπιγιγνομένοις ᾖ τῆς τῶν βαρβάρων ἀσεβείας, καὶ μηδεὶς πιστεύῃ τοῖς τοιαῦτα εἰς τὰ τῶν θεῶν ἕδη ἐξαμαρτεῖν τολμήσασιν, ἀλλὰ καὶ φυλάττωνται, καὶ δεδίωσιν, ὁρῶντες αὐτοὺς οὐ μόνον τοῖς σώμασιν ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀναθήμασι πολεμήσαντας. Ἔχω δὲ καὶ περὶ τῶν πολιτῶν τῶν ἡμετέρων, πολλὰ τοιαῦτα διελθεῖν. Καὶ γὰρ οὗτοι πρὸς μὲν τοὺς ἄλλους, ὅσοις πεπολεμήκασιν, ἅμα διαλλάττονται καὶ τῆς ἔχθρας τῆς προγεγενημένης ἐπιλανθάνονται, τοῖς δ᾽ ἠπειρώταις, οὐδ᾽ ὅταν εὖ πάσχωσι, χάριν ἴσασιν· οὕτως ἀείμνηστον πρὸς αὐτοὺς τὴν ὀργὴν ἔχουσιν. Καὶ πολλῶν μὲν οἱ πατέρες ἡμῶν Μηδισμοῦ θάνατον κατέγνωσαν, ἐν δὲ τοῖς συλλόγοις ἔτι καὶ νῦν ἀρὰς ποιοῦνται, πρὶν ἄλλο τι χρηματίζειν, εἴ τις ἐπικηρυκεύεται Πέρσαις τῶν πολιτῶν. Εὐμολπίδαι δὲ καὶ κήρυκες ἐν τῇ τελετῇ τῶν μυστηρίων διὰ τὸ τούτων μῖσος, καὶ τοῖς ἄλλοις βαρβάροις εἴργεσθαι τῶν ἱερῶν, ὥςπερ τοῖς ἀνδροφόνοις, προαγορεύουσιν. Οὕτω δὲ φύσει πολεμικῶς πρὸς αὐτοὺς ἔχομεν, ὥςτε καὶ τῶν μύθων ἥδιστα συνδιατρίβομεν τοῖς Τρωϊκοῖς καὶ Περσικοῖς, δι᾽ ὧν ἔστι πυνθάνεσθαι τὰς ἐκείνων συμφοράς. Εὕροι δ᾽ ἄν τις ἐκ μὲν τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς τοὺς βαρβάρους ὕμνους πεποιημένους, ἐκ δὲ τοῦ πρὸς Ἕλληνας θρήνους ἡμῖν γεγενημέ-

νους· καὶ τοὺς μὲν ἐν ταῖς ἑορταῖς ᾀδομένους, τῶν δὲ ἐπὶ ταῖς συμφοραῖς ἡμᾶς μεμνημένους. Οἶμαι δὲ καὶ τὴν Ὁμήρου ποίησιν μείζω λαβεῖν δόξαν, ὅτι καλῶς τοὺς πολεμήσαντας τοῖς βαρβάροις ἐνεκωμίασε, καὶ διὰ τοῦτο βουληθῆναι τοὺς προγόνους ἡμῶν ἔντιμον αὐτοῦ ποιῆσαι τὴν τέχνην, ἔν τε τοῖς τῆς μουσικῆς ἄθλοις καὶ τῇ παιδεύσει τῶν νεωτέρων, ἵνα, πολλάκις ἀκούοντες τῶν ἐπῶν, ἐκμανθάνωμεν τὴν ἔχθραν τὴν πρὸς αὐτοὺς ὑπάρχουσαν, καὶ ζηλοῦντες τὰς ἀρετὰς τῶν στρατευσαμένων ἐπὶ Τροίαν, τῶν αὐτῶν ἔργων ἐκείνοις ἐπιθυμῶμεν. Ὥστε μοι δοκεῖ πολλὰ λίαν εἶναι τὰ παρακελευόμενα πολεμεῖν αὐτοῖς, μάλιστα δ' ὁ παρὼν καιρός, ὃν οὐκ ἀφετέον· οὗ σαφέστερον οὐδέν. Καὶ γὰρ αἰσχρόν, παρόντι μὲν μὴ χρῆσθαι, παρελθόντος δὲ αὐτοῦ μεμνῆσθαι. Τί γὰρ ἂν καὶ βουληθείημεν ἡμῖν προσγενέσθαι, μέλλοντες βασιλεῖ πολεμεῖν, ἔξω τῶν νῦν ὑπαρχόντων; Οὐκ Αἴγυπτος μὲν αὐτοῦ καὶ Κύπρος ἀφέστηκε; Φοινίκη δὲ καὶ Συρία διὰ τὸν πόλεμον ἀνάστατοι γεγόνασι; Τύρος δέ, ἐφ' ᾗ μέγα ἐφρόνησεν, ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τῶν ἐκείνου κατείληπται; Τῶν δὲ ἐν Κιλικίᾳ πόλεων τὰς μὲν πλείστας οἱ μεθ' ἡμῶν ὄντες ἔχουσι, τὰς δὲ οὐ χαλεπόν ἐστι κτήσασθαι; Λυκίας δ' οὐδὲ εἷς πώποτε Περσῶν ἐκράτησεν. Ἑκατόμνος δ' ὁ Καρίας ἐπίσταθμος, τῇ μὲν ἀληθείᾳ πολὺν ἤδη χρόνον ἀφέστηκεν· ὁμολογήσει δέ, ὅταν ἡμεῖς βουληθῶμεν. Ἀπὸ δὲ Κνίδου μέχρι Σινώπης, Ἕλληνες τὴν Ἀσίαν παροικοῦσιν, οὓς οὐ δεῖ πείθειν, ἀλλὰ μὴ κωλύειν πολεμεῖν. Καὶ τοιούτων ὁρμητηρίων ὑπαρξάντων, καὶ τοσούτου πολέμου τὴν Ἀσίαν περιστάντος, τί δεῖ τὰ συμβησόμενα λίαν ἀκριβῶς προαγορεύειν; Ὅπου γὰρ μικρῶν μερῶν ἥττους εἰσί, πῶς ἂν

διατεθεῖεν, εἰ πᾶσιν ἡμῖν πολεμεῖν ἀναγκασθεῖεν; Ἔχει δὲ οὕτως. Ἐὰν μὲν ὁ βάρβαρος ἐῤῥωμενεστέρως κατάσχῃ τὰς πόλεις τὰς ἐπὶ θαλάττῃ, φρουρὰς μείζους ἐν αὐταῖς ἢ νῦν ἐγκαταστήσας, τάχ᾽ ἂν καὶ τῶν νήσων, αἵ εἰσι περὶ τὴν ἤπειρον, οἷον Ῥόδος καὶ Σάμος καὶ Χίος, ἐπὶ τὰς ἐκείνου τύχας ἀποκλίναιεν· ἢν δ᾽ ἡμεῖς αὐτὰς πρότεροι καταλάβωμεν, εἰκός, τοὺς τὴν Λυδίαν καὶ Φρυγίαν καὶ τὴν ἄλλην τὴν ὑπερκειμένην χώραν οἰκοῦντας, ἐπὶ τοῖς ἐντεῦθεν ὁρμωμένοις εἶναι. Διὸ δεῖ σπεύδειν, καὶ μηδεμίαν ποιεῖσθαι διατριβήν, ἵνα μὴ πάθωμεν, ὅπερ οἱ πατέρες ἡμῶν. Ἐκεῖνοι γὰρ ὑστερήσαντες τῶν βαρβάρων, καὶ προέμενοι τινὰς τῶν συμμάχων, ἠναγκάσθησαν ὀλίγοι πρὸς πολλοὺς κινδυνεύειν, ἐξὸν αὐτοῖς προτέροις διαβᾶσιν εἰς τὴν ἤπειρον, μετὰ πάσης τῆς τῶν Ἑλλήνων δυνάμεως, ἐν μέρει τῶν ἐθνῶν ἕκαστον χειρώσασθαι. Δέδεικται γάρ, ὅταν τις πολεμῇ πρὸς ἀνθρώπους ἐκ πολλῶν συλλεγομένους τόπων, ὅτι δεῖ μὴ περιμένειν, ἕως ἂν ἀθροισθῶσιν, ἀλλ᾽ ἔτι διεσπαρμένοις αὐτοῖς ἐπιχειρεῖν. Ἐκεῖνοι μὲν οὖν προεξαμαρτόντες, ἅπαντα ταῦτα ἐπηνωρθώσαντο, καταστάντες εἰς τοὺς μεγίστους ἀγῶνας. Ἡμεῖς δ᾽, ἂν σωφρονῶμεν, ἐξαρχῆς φυλαξόμεθα, καὶ πειρασόμεθα φθῆναι, περὶ τὴν Λυδίαν καὶ περὶ τὴν Ἰωνίαν στρατόπεδον ἐγκαταστήσαντες, εἰδότες, ὅτι καὶ βασιλεὺς οὐχ ἑκόντων ἄρχει τῶν ἠπειρωτῶν, ἀλλὰ μείζω δύναμιν περὶ αὑτόν, ἑκάστων αὐτῶν, ποιησάμενος· ἧς ἡμεῖς ὁπόταν κρείττω διαβιβάσωμεν, ὃ βουληθέντες ῥᾳδίως ἂν ποιήσαιμεν, ἀσφαλῶς ἅπασαν τὴν Ἀσίαν καρπωσόμεθα. Πολὺ δὲ κάλλιον, ἐκείνῳ περὶ τῆς βασιλείας πολεμεῖν, ἢ πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς περὶ τῆς ἡγεμονίας ἀμφισβητεῖν. Ἄξιον δὲ ἐπὶ τῆς νῦν ἡλικίας

ποιήσασθαι τὴν στρατείαν, ἵν' οἱ τῶν συμφορῶν κοινωνήσαντες, οὗτοι καὶ τῶν ἀγαθῶν ἀπολαύσωσιν, καὶ μὴ πάντα τὸν χρόνον δυστυχοῦντες διαγάγωσιν. Ἱκανὸς γὰρ ὁ παρεληλυθὼς χρόνος· ἐν ᾧ τί τῶν δεινῶν οὐ γέγονε; Πολλῶν γὰρ κακῶν τῇ φύσει τῇ τῶν ἀνθρώπων ὑπαρχόντων, αὐτοὶ πλείω τῶν ἀναγκαίων προςεξευρήκαμεν, πολέμους καὶ στάσεις ἡμῖν αὐτοῖς ἐμποιήσαντες, ὥστε τοὺς μὲν ἐν ταῖς αὐτῶν ἀνόμως ἀπόλλυσθαι, τοὺς δὲ ἐπὶ ξένης μετὰ παίδων καὶ γυναικῶν ἀλᾶσθαι, πολλοὺς δὲ δι' ἔνδειαν τῶν καθ' ἡμέραν ἐπικουρεῖν ἀναγκαζομένους, ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν τοῖς φίλοις μαχομένους ἀποθνήσκειν. Ὑπὲρ ὧν οὐδεὶς πώποτ' ἠγανάκτησεν, ἀλλ' ἐπὶ ταῖς συμφοραῖς, ταῖς ὑπὸ τῶν ποιητῶν συγκειμέναις, δακρύειν ἀξιοῦσιν, ἀληθινὰ δὲ πάθη πολλὰ καὶ δεινὰ γιγνόμενα διὰ τὸν πόλεμον ἐφορῶντες, τοσούτου δέουσιν ἐλεεῖν, ὥστε καὶ μᾶλλον χαίρουσιν ἐπὶ τοῖς ἀλλήλων κακοῖς, ἢ τοῖς ἰδίοις αὐτῶν ἀγαθοῖς. Ἴσως δὲ ἂν καὶ τῆς ἐμῆς εὐηθείας πολλοὶ καταγελάσειαν, εἰ δυστυχίαν ἀνδρῶν ἐν τοιούτοις καιροῖς ὀδυροίμην, ἐν οἷς Ἰταλία μὲν ἀνάστατος γέγονε, Σικελία δὲ καταδεδούλωται, τοσαῦται δὲ πόλεις τοῖς βαρβάροις ἐκδέδονται, τὰ δὲ λοιπὰ μέρη τῶν Ἑλλήνων ἐν τοῖς μεγίστοις κινδύνοις ἐστί. Θαυμάζω δὲ τῶν δυναστευόντων ἐν ταῖς πόλεσιν, εἰ προςήκειν αὐτοῖς ἡγοῦνται μέγα φρονεῖν, μηδὲν πώποτε ὑπὲρ τηλικούτων πραγμάτων μήτε εἰπεῖν, μήτε ἐνθυμηθῆναι δυνηθέντες. Ἐχρῆν γὰρ αὐτούς, εἴπερ ἦσαν ἄξιοι τῆς παρούσης δόξης, ἁπάντων ἀφεμένους τῶν ἄλλων, περὶ τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς τοὺς βαρβάρους εἰςηγεῖσθαι καὶ συμβουλεύειν. Τυχὸν μὲν γὰρ ἄν τι διεπέραναν. Εἰ δὲ καὶ προαπεῖπον, ἀλλ' οὖν τούς γε λόγους, ὥσπερ

χρησμούς, εἰς τὸν ἐπιόντα χρόνον κατέλιπον. Νῦν δέ, οἱ μὲν ἐν ταῖς μεγίσταις δόξαις ὄντες, ἐπὶ μικροῖς σπουδάζουσιν, ἡμῖν δὲ τοῖς τῶν πολιτικῶν ἐξεστηκόσιν περὶ τηλικούτων πραγμάτων συμβουλεύειν καταλελοίπασιν. Οὐ μὴν ἀλλ᾽ ὅσῳ μικροψυχότεροι τυγχάνουσιν ὄντες οἱ προεστῶτες ἡμῶν, τοσοῦτον τοὺς ἄλλους ἐῤῥωμενεστέρως δεῖ σκοπεῖν, ὅπως ἀπαλλαγησόμεθα τῆς παρούσης ἔχθρας. Νῦν μὲν γὰρ μάτην ποιούμεθα τὰς περὶ τῆς εἰρήνης συνθήκας· οὐ γὰρ διαλυόμεθα τοὺς πολέμους, ἀλλ᾽ ἀναβαλλόμεθα, καὶ περιμένομεν τοὺς καιρούς, ἐν οἷς ἀνήκεστόν τι κακὸν ἀλλήλους ἐργάσασθαι δυνησόμεθα. Δεῖ δὲ ταύτας τὰς ἐπιβουλὰς ἐκποδὼν ποιησαμένους, ἐκείνοις τοῖς ἔργοις ἐπιχειρεῖν, ἐξ ὧν τάς τε πόλεις ἀσφαλέστερον οἰκήσομεν, καὶ πιστότερον διακεισόμεθα πρὸς ἡμᾶς αὐτούς. Ἔστι δὲ ἁπλοῦς καὶ ῥᾴδιος ὁ λόγος ὁ περὶ τούτων. Οὔτε γὰρ εἰρήνην οἷόν τέ ἐστι βεβαίαν ἀγαγεῖν, ἐὰν μὴ κοινῇ τοῖς βαρβάροις πολεμήσωμεν· οὔθ᾽ ὁμονοῆσαι τοὺς Ἕλληνας, πρὶν ἂν καὶ τὰς φιλίας ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ τοὺς κινδύνους πρὸς τοὺς αὐτοὺς ποιησώμεθα. Τούτων δὲ γεγονότων, καὶ τῆς ἀπορίας τῆς περὶ τὸν βίον ἡμῶν ἀφαιρεθείσης, ἣ καὶ τὰς ἑταιρίας διαλύει, καὶ τὰς συγγενείας εἰς ἔχθραν προάγει, καὶ πάντας ἀνθρώπους εἰς πολέμους καὶ στάσεις καθίστησιν, οὐκ ἔστιν ὅπως οὐχ ὁμονοήσομεν, καὶ τὰς εὐνοίας ἀληθινὰς πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς ἕξομεν. Ὧν ἕνεκα περὶ παντὸς ποιητέον, ὅπως ὡς τάχιστα τὸν ἐνθένδε πόλεμον εἰς τὴν ἤπειρον διοριοῦμεν, ὡς μόνον δ᾽ ἂν τοῦτο ἀγαθὸν ἀπολαύσαιμεν ἐκ τῶν κινδύνων τῶν πρὸς ἡμᾶς αὐτούς, εἰ ταῖς ἐμπειρίαις, ταῖς ἐκ τούτων γεγενημέναις πρὸς τὸν βάρβαρον καταχρήσασθαι δόξειεν

ἡμῖν. Ἀλλὰ γὰρ ἴσως διὰ τὰς συνθήκας ἄξιον ἐπισχεῖν, ἀλλ' οὐκ ἐπειχθῆναι καὶ θᾶττον ποιήσασθαι τὴν στρατείαν; δι' ἃς αἱ μὲν ἠλευθερωμέναι τῶν πόλεων βασιλεῖ χάριν ἴσασιν, ὡς δι' ἐκεῖνον τυχοῦσαι τῆς αὐτονομίας ταύτης, αἱ δὲ ἐκδεδομέναι τοῖς βαρβάροις, μάλιστα μὲν Λακεδαιμονίοις ἐγκαλοῦσιν, ἔπειτα δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς μετέχουσι τῆς εἰρήνης, ὡς ὑπὲρ τούτων δουλεύειν ἠναγκασμέναι. Καίτοι πῶς οὐ χρὴ διαλύειν ταύτας τὰς ὁμολογίας, ἐξ ὧν τοιαύτη δόξα γέγονεν, ὥςτε ὁ μὲν βάρβαρος κήδεται τῆς Ἑλλάδος, καὶ φύλαξ τῆς εἰρήνης ἐστίν, ἡμῶν δέ τινές εἰσιν οἱ λυμαινόμενοι καὶ κακῶς ποιοῦντες αὐτήν; Ὃ δὲ πάντων καταγελαστότατον, ὅτι τῶν γεγραμμένων ἐν ταῖς ὁμολογίαις τὰ χείριστα τυγχάνομεν διαφυλάττοντες· ἃ μὲν γὰρ αὐτονόμους ἀφίησι τάς τε νήσους καὶ τὰς πόλεις, τὰς ἐπὶ τῆς Εὐρώπης, πάλαι λέλυται, καὶ μάτην ἐν ταῖς στήλαις ἐστί· ἃ δὲ αἰσχύνην φέρει ἡμῖν, καὶ πολλοὺς τῶν συμμάχων ἐκδέδωκε, ταῦτά γε κατὰ χώραν μένει, καὶ πάντ' αὐτὰ κύρια ποιοῦμεν· ἃ χρὴ ἀναιρεῖν, καὶ μηδὲ μίαν ἐᾷν ἡμέραν, νομίζοντας, προστάγματα καὶ μὴ συνθήκας εἶναι. Τίς γὰρ οὐκ οἶδεν, ὅτι συνθῆκαι μέν εἰσίν, αἵτινες ἂν ἴσως καὶ κοινῶς ἐν ἀμφοτέροις ἔχωσι· προστάγματα δέ, τὰ τοὺς ἑτέρους ἐλαττοῦντα παρὰ τὸ δίκαιον; Διὸ καὶ τῶν πρεσβευσάντων ταύτην τὴν εἰρήνην, δικαίως ἂν κατηγοροῖμεν, ὅτι, πεμφθέντες ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ὑπὲρ τῶν βαρβάρων ἐποιήσαντο τὰς συνθήκας. Ἐχρῆν γὰρ αὐτούς, εἴτ' ἐδόκει τὴν ἑαυτῶν ἔχειν ἑκάστους, εἴτε καὶ τῶν δοριαλώτων ἐπάρχειν, εἴτε καὶ τούτων κρατεῖν, ὧν ὑπὸ τὴν εἰρήνην ἐτυγχάνομεν ἔχοντες, ἕν τι τούτων ὁρισαμένους, καὶ κοινὸν τὸ δίκαιον ποιησαμένους, οὕτω συγγράφεσθαι περὶ

αὐτῶν. Νῦν δὲ τῇ μὲν ἡμετέρᾳ πόλει, καὶ τῇ Λακεδαιμονίων οὐδὲ μίαν τιμὴν ἀπένειμαν, τὸν δὲ βάρβαρον ἁπάσης τῆς Ἀσίας δεσπότην κατέστησαν, ὡς ὑπὲρ ἐκείνου πολεμησάντων ἡμῶν, ἢ τῆς μὲν Περσῶν ἀρχῆς πάλαι καθεστηκυίας, ἡμῶν δ' ἄρτι τὰς πόλεις κατοικούντων, ἀλλ' οὐκ ἐκείνων μὲν νεωστὶ τὴν τιμὴν ἐχόντων, ἡμῶν δὲ τὸν ἅπαντα χρόνον ἐν τοῖς Ἕλλησι δυναστευόντων. Οἶμαι δ' ἐκείνως εἰπὼν μᾶλλον δηλώσειν τήν τε περὶ ἡμᾶς ἀτιμίαν γεγενημένην, καὶ τὴν τοῦ βασιλέως πλεονεξίαν. Τῆς γὰρ γῆς ἁπάσης τῆς ὑπὸ τῷ κόσμῳ κειμένης δίχα τετμημένης, καὶ τῆς μὲν Ἀσίας, τῆς δὲ Εὐρώπης καλουμένης· τὴν ἡμίσειαν ἐκ τῶν συνθηκῶν εἴληφεν, ὥςπερ πρὸς τὸν Δία τὴν χώραν νεμόμενος, ἀλλ' οὐ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους τὰς συνθήκας ποιούμενος. Καὶ ταύτας συνηνάγκασεν ἡμᾶς, ἐν στήλαις λιθίναις ἀναγράψαντας, ἐν τοῖς κοινοῖς τῶν ἱερῶν ἀναθεῖναι, πολὺ κάλλιον τρόπαιον, τῶν ἐν ταῖς μάχαις γιγνομένων. Τὰ μὲν γὰρ ὑπὲρ μικρῶν ἔργων καὶ μιᾶς τύχης ἐστίν· αὗται δὲ ὑπὲρ παντὸς τοῦ πολέμου, καὶ καθ' ὅλης τῆς Ἑλλάδος ἑστήκασιν. Ὑπὲρ ὧν καὶ ἄξιον ὀργίζεσθαι, καὶ σκοπεῖν ὅπως τῶν γεγενημένων δίκην ληψόμεθα, καὶ τὰ μέλλοντα διορθωσόμεθα. Καὶ γὰρ αἰσχρόν, ἰδίᾳ μὲν τοῖς βαρβάροις οἰκέταις ἀξιοῦν χρῆσθαι, δημοσίᾳ δὲ τοσούτους τῶν συμμάχων περιορᾶν αὐτοῖς δουλεύοντας· καὶ τοὺς μὲν περὶ τὰ Τρωϊκὰ γιγνομένους, μιᾶς γυναικὸς ἁρπασθείσης, οὕτως ἅπαντας συνοργισθῆναι τοῖς ἀδικηθεῖσιν, ὥςτε μὴ πρότερον παύσασθαι πολεμοῦντας, πρὶν τὴν πόλιν ἀνάστατον ἐποίησαν τοῦ τολμήσαντος ἐξαμαρτεῖν· ἡμᾶς δέ, ὅλης τῆς Ἑλλάδος ὑβριζομένης, μηδεμίαν ποιήσασθαι κοινὴν τιμωρίαν, ἐξὸν ἡμῖν, εὐχῆς ἄξια διαπράξασθαι.

Μόνος γὰρ οὗτος ὁ πόλεμος κρείττων εἰρήνης ἐστί, καὶ θεωρίᾳ μᾶλλον ἢ στρατιᾷ προσεοικώς, ἀμφοτέροις δὲ συμφέρων, καὶ τοῖς τὴν ἡσυχίαν ἄγειν βουλομένοις, καὶ τοῖς πολεμεῖν ἐπιθυμοῦσιν. Ἐξέσται γὰρ ἂν τοῖς μὲν ἀδεῶς τὰ σφέτερα αὐτῶν καρποῦσθαι, τοῖς δὲ ἐκ τῶν ἀλλοτρίων μεγάλους πλούτους καταστήσασθαι. Πολλαχοῦ δὲ ἄν τις λογιζόμενος εὕροι ταύτας τὰς πράξεις λυσιτελούσας μάλιστα ἡμῖν. Φέρε γάρ, πρὸς τίνας χρὴ πολεμεῖν τοὺς μηδεμιᾶς πλεονεξίας ἐπιθυμοῦντας, ἀλλ' αὐτὸ τὸ δίκαιον σκοποῦντας; Οὐ πρὸς τοὺς καὶ πρότερον τὴν Ἑλλάδα κακῶς ποιήσαντας, καὶ νῦν ἐπιβουλεύοντας, καὶ πάντα τὸν χρόνον οὕτω διακειμένους πρὸς ἡμᾶς; Τίσι δὲ φθονεῖν εἰκός ἐστι, τοὺς μὴ παντάπασιν ἀνάνδρως διακειμένους, ἀλλὰ μετρίως τούτῳ τῷ πράγματι χρωμένους; Οὐ τοῖς μείζους μὲν τὰς δυναστείας ἢ κατὰ ἀνθρώπους περιβεβλημένοις, ἐλάττονος δὲ ἀξίοις τῶν παρ' ἡμῖν δυστυχόντων; Ἐπὶ τίνας δὲ μᾶλλον προσήκει στρατεύειν τοὺς ἅμα μὲν εὐσεβεῖν βουλομένους, ἅμα δὲ τοῦ συμφέροντος προνοουμένους; Οὐκ ἐπὶ τοὺς καὶ φύσει πολεμίους, καὶ πατρικοὺς ἐχθρούς, καὶ πλεῖστα μὲν ἀγαθὰ κεκτημένους, ἥκιστα δὲ ὑπὲρ αὐτῶν ἀμύνασθαι δυναμένους; Οὐκοῦν ἐκεῖνοι πᾶσι τούτοις ἔνοχοι τυγχάνουσιν ὄντες. Καὶ μὴν οὐδὲ τὰς πόλεις λυπήσομεν, στρατιώτας ἐξ αὐτῶν καταλέγοντες, ὃ νῦν ἐν τῷ πολέμῳ τῷ πρὸς ἀλλήλους ὀχληρότατον αὐταῖς ἐστί· πολὺ γὰρ οἶμαι σπανιωτέρους ἔσεσθαι τοὺς μένειν ἐθέλοντας, τῶν συνακολουθεῖν ἐπιθυμησόντων. Τίς γὰρ οὕτως, ἢ νέος ἢ παλαιός, ῥάθυμός ἐστιν, ὅστις οὐ μετασχεῖν βουλήσεται ταύτης τῆς στρατιᾶς, τῆς ὑπ' Ἀθηναίων μὲν καὶ Λακεδαιμονίων στρατηγουμένης, ὑπὲρ δὲ τῆς τῶν συμμάχων

ἐλευθερίας ἀθροιζομένης, ὑπὸ δὲ τῆς Ἑλλάδος ἁπάσης ἐκπεμπομένης, ἐπὶ δὲ τὴν τῶν βαρβάρων τιμωρίαν πορευομένης; Φήμην δὲ καὶ μνήμην καὶ δόξαν πόσην τινὰ χρὴ νομίζειν ἢ ζῶντας ἕξειν, ἢ τελευτήσαντας καταλείψειν τοὺς ἐν τούτοις τοῖς ἔργοις ἀριστεύσαντας; Ὅπου γὰρ οἱ πρὸς Ἀλέξανδρον πολεμήσαντες, καὶ μίαν πόλιν ἑλόντες, τοιούτων ἐπαίνων ἠξιώθησαν, ποίων τινῶν χρὴ προσδοκᾷν ἐγκωμίων τεύξεσθαι τοὺς ὅλης Ἀσίας κρατήσαντας; Τίς γὰρ ἢ τῶν ποιεῖν δυναμένων, ἢ τῶν λέγειν ἐπισταμένων οὐ πονήσει καὶ φιλοσοφήσει, βουλόμενος ἅμα τε τῆς αὑτοῦ διανοίας καὶ τῆς ἐκείνων ἀρετῆς μνήμην εἰς ἅπαντα τὸν χρόνον καταλιπεῖν;

Οὐ τὴν αὐτὴν δὲ τυγχάνω γνώμην ἔχων ἔν τε τῷ παρόντι καιρῷ, καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ λόγου. Τότε μὲν γὰρ ᾤμην ἀξίως δυνήσεσθαι περὶ τῶν πραγμάτων εἰπεῖν· νῦν δὲ οὐκ ἀφικνοῦμαι τοῦ μεγέθους αὐτῶν, ἀλλὰ πολλά με διαπέφευγεν ὧν διενοήθην. Αὐτοὺς οὖν χρὴ συνορᾷν, ὅσης ἂν εὐδαιμονίας τύχοιμεν, εἰ τὸν μὲν πόλεμον τὸν νῦν ὄντα περὶ ἡμᾶς, πρὸς τοὺς ἠπειρώτας ποιησαίμεθα, τὴν δὲ εὐδαιμονίαν τὴν ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην διακομίσαιμεν, καὶ μὴ μόνον ἀκροατὰς γενομένους ἀπελθεῖν, ἀλλὰ τοὺς μὲν πράττειν δυναμένους παρακαλοῦντας ἀλλήλους, πειρᾶσθαι διαλλάττειν τήν τε πόλιν τὴν ἡμετέραν, καὶ τὴν Λακεδαιμονίων· τοὺς δὲ τῶν λόγων ἀμφισβητοῦντας, πρὸς μὲν τὴν παρακαταθήκην, καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων ὧν νῦν φλυαροῦσι, παύσασθαι γράφοντας, πρὸς δὲ τοῦτον τὸν λόγον ποιεῖσθαι τὴν ἅμιλλαν, καὶ σκοπεῖν, ὅπως ἄμεινον ἐμοῦ περὶ τῶν αὐτῶν πραγμάτων ἐροῦσιν, ἐνθυμουμένους, ὅτι τοῖς μεγάλας τὰς ὑποσχέσεις ποιουμένοις οὐ πρέπει περὶ μικρὰ διατρι-

βειν, οὐδὲ τοιαῦτα λέγειν, ἐξ ὧν ὁ βίος μηδὲν ἐπιδώσει τῶν πεισθέντων, ἀλλ' ὧν ἐπιτελεσθέντων αὐτοί τε ἀπαλλαγήσονται τῆς τοιαύτης ἀπορίας, καὶ τοῖς ἄλλοις μεγάλων ἀγαθῶν αἴτιοι δόξουσιν εἶναι.

V.

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΝ ΛΟΓΟΣ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΝ ΛΟΓΟΥ ΑΔΗΛΟΥ ΤΟΥ ΓΡΑΨΑΝΤΟΣ.

Ἰστέον, ὅτι τὸν λόγον τοῦτον ἔγραψε τῷ Φιλίππῳ ὁ Ἰσοκράτης, μετὰ τὴν εἰρήνην τὴν γενομένην ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Αἰσχίνην καὶ Δημοσθένην. Διὸ καὶ ἔσχε καιρὸν γράψαι αὐτῷ τῷ Φιλίππῳ, ὡς φίλῳ γενομένῳ τῆς Ἀθηναίων πόλεως. Ἐν σχήματι δὲ τοῦ ἐγκωμιάσαι αὐτόν, παραινεῖ αὐτῷ διαλλάξαντα τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις τὰς μεγάλας, πρὸς ἑαυτὰς στασιαζούσας, στρατεῦσαι κατὰ Περσῶν. Πρέπει γάρ σοι, φησί, τοῦτο ποιῆσαι, Ἡρα-

κλεῖδη ὄντι, καὶ τοιούτῳ δυνατῷ. Καὶ ὁ μὲν Φίλιππος λαβὼν τὸν λόγον, καὶ ἀναγνοὺς, οὐκ ἐπείσθη τοῖς λεγομένοις, ἀλλ' ἀνεβάλετο τέως. Ὕστερον δὲ ὁ παῖς ὁ τούτου Ἀλέξανδρος ἀναγνοὺς τὸν λόγον, καὶ ἐρεθισθεὶς, ἐστράτευσε κατὰ Δαρείου τοῦ ὑστέρου, καὶ λεγομένου Ὤχου. Τὸ μὲν γὰρ κύριον ὄνομα, Ὦχος ἐλέγετο, κολακεύοντες δ' αὐτὸν οἱ Πέρσαι, ἐπίκλην αὐτὸν ὠνόμαζον Δαρεῖον, ὡς πρὸς τοὺς πρώτους προγόνους.

Ἡ δὲ στάσις τοῦ λόγου πραγματική· συμβουλεύει γάρ. Ἔγραψε δὲ ὁ Ἰσοκράτης τὸν λόγον, γέρων ὢν, μικρὸν πρὸ τῆς ἑαυτοῦ καὶ Φιλίππου τελευτῆς, ὥς φησιν ὁ Ἕρμιππος.

ΑΛΛΗ ΥΠΟΘΕΣΙΣ

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΕΚ ΤΩΝ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΤΟΥ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΕΩΣ.

Τίς οὐκ ἂν ἀγαπήσειε μέγεθος ἔχων ἀνὴρ, καὶ δυνάμεώς τινος ἡγούμενος, ἃ πρὸς Φίλιππον αὐτῷ τὸν Μακεδόνα γέγραπται; ἐν οἷς ἀξιοῖ στρατηγὸν ἄνδρα, καὶ τηλικαύτης ἐξουσίας κύριον, διαλλάττειν μὲν τὰς διαφερομένας πόλεις, ἀλλὰ μὴ συγκρούειν πρὸς ἀλλήλας, τὴν δ' Ἑλλάδα μεγάλην ἐκ μικρᾶς ποιεῖν, καὶ ὑπεριδόντα τῆς περὶ τὰ μικρὰ φιλοτιμίας, τοῖς τοιούτοις ἐπιχειρεῖν ἔργοις, ἐξ ὧν κατορθώσας τε πάντων ἡγεμόνων ἐπιφανέστατος ἔσται, καὶ ἀποτυχὼν τήν τε εὔνοιαν τὴν παρὰ τῶν Ἑλλήνων κτήσεται· ἧς οἱ τυχόντες πολλῷ μᾶλλον εἰσὶ ζηλωτότεροι τῶν μεγάλας πόλεις καὶ πολλὰς χώρας καταστρεφομένων. Ἔτι δὲ παρακελεύεται, μιμεῖσθαι τὴν

Ἡρακλέους τε προαίρεσιν, καὶ τῶν ἄλλων ἡγεμόνων, ὅσοι μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τοὺς βαρβάρους ἐστράτευσαν. Καί φησι χρῆναι τοὺς ἑτέρων διαφέροντας, προαιρεῖσθαι μὲν τὰς μέγεθος ἐχούσας πράξεις, ἐπιτελεῖν δ' αὐτὰς μετ' ἀρετῆς· ἐνθυμουμένους, ὅτι τὸ μὲν σῶμα θνητὸν ἔχομεν, ἀθάνατοι δὲ γινόμεθα δι' ἀρετήν, καὶ τοῖς μὲν πρὸς ἄλλο τι τῶν ἀγαθῶν ἀπλήστως διακειμένοις ἀχθόμεθα, τοὺς δὲ τιμὴν μείζω τῆς ὑπαρχούσης ἀεὶ κτωμένους ἐπαινοῦμεν· καὶ ὅτι τῶν μὲν ἄλλων ἐφ' οἷς χαίρουσιν οἱ πολλοί, τοῦ τε πλούτου καὶ ἀρχῆς καὶ δυναστείας, πολλάκις τοὺς ἐχθροὺς συμβαίνει γίνεσθαι κυρίους, τῆς δ' ἀρετῆς καὶ τῆς παρὰ τοῖς πλήθεσιν εὐνοίας τοὺς οἰκείους ἑκάστου κληρονομεῖν.

Πολλὴ γὰρ ἀνάγκη τοὺς ἀναγινώσκοντας ταῦτα δυνάστας, φρονήματός τε μείζονος ὑποπίμπλασθαι, καὶ μᾶλλον ἐπιθυμεῖν τῆς ἀρετῆς.

ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΝ

ΛΟΓΟΣ.

Μὴ θαυμάσῃς, ὦ Φίλιππε, διότι τοῦ λόγου ποιήσομαι τὴν ἀρχήν, οὐ τοῦ πρὸς σὲ ῥηθησομένου, καὶ νῦν δειχθήσεσθαι μέλλοντος, ἀλλὰ τοῦ περὶ Ἀμφιπόλεως γραφέντος. Περὶ οὗ μικρὰ βούλομαι προειπεῖν, ἵνα δηλώσω καὶ σοὶ καὶ τοῖς ἄλλοις, ὡς οὐ δι' ἄνοιαν, οὐδὲ διαψευσθεὶς ὑπὸ τῆς ἀῤῥωστίας τῆς νῦν μοι παρούσης, ὑπεθέμην γράφειν τὸν πρὸς σὲ λόγον· ἀλλ' εἰκότως, καὶ κατὰ μικρὸν ὑπαχθείς.

2. Ὁρῶν γαρ τὸν πόλεμον τὸν ἐνστάντα σοί τε καὶ τῇ πόλει περὶ Ἀμφιπόλεως, πολλῶν κακῶν αἴτιον γιγνόμενον, ἐπεχείρησα λέγειν περί τε τῆς πόλεως ταύτης, καὶ τῆς χώρας, οὐδὲν τῶν αὐτῶν οὔτε τοῖς ὑπὸ τῶν σῶν ἑταίρων λεγομένοις, οὔτε τοῖς ὑπὸ τῶν ῥητόρων τῶν παρ᾽ ἡμῖν, ἀλλ᾽ ὡς οἷόν τε πλεῖστον ἀφεστῶτα τῆς τούτων διανοίας. Οὗτοι μὲν γὰρ παρώξυνον ἐπὶ τὸν πόλεμον, συναγορεύοντες ταῖς ἐπιθυμίαις ὑμῶν· ἐγὼ δὲ περὶ μὲν τῶν ἀμφισβητουμένων οὐδὲν ἀπεφηνάμην, ὃν δ᾽ ὑπελάμβανον τῶν λόγων εἰρηνικώτατον εἶναι, περὶ τοῦτον διέτριβον· λέγων, ὡς ἀμφότεροι διαμαρτάνετε τῶν πραγμάτων, καὶ σὺ μὲν πολεμεῖς ὑπὲρ τῶν ἡμῖν συμφερόντων, ἡ δὲ πόλις ὑπὲρ τῆς σῆς δυναστείας. Λυσιτελεῖν γὰρ σοὶ μὲν μὴ ἔχειν τὴν χώραν ταύτην, τῇ δὲ πόλει, μηδ᾽ ἐξ ἑνὸς τρόπου λαβεῖν αὐτήν. Καὶ περὶ τούτων οὕτως ἐδόκουν διεξιέναι τοῖς ἀκούουσιν, ὥςτε μηδένα τὸν λόγον αὐτόν, μηδὲ τὴν λέξιν ἐπαινεῖν, ὡς ἀκριβῶς καὶ καθαρῶς ἔχουσαν, ὥςπερ εἰώθασί τινες ποιεῖν· ἀλλὰ τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων θαυμάζειν, καὶ νομίζειν, οὐδαμῶς ἂν ἄλλως παύσασθαι τῆς φιλονεικίας ὑμᾶς ταύτης, πλὴν εἰ σὺ μὲν πεισθείης πλείονος ἀξίαν ἔσεσθαί σοι τὴν τῆς πόλεως φιλίαν, ἢ τὰς προσόδους τὰς ἐξ Ἀμφιπόλεως γιγνομένας· ἡ δὲ πόλις δυνηθείη καταμαθεῖν, ὡς χρὴ τὰς μὲν τοιαύτας φεύγειν ἀποικίας, αἵτινες τετράκις ἢ πεντάκις ἀπολωλέκασι τοὺς ἐμπολιτευθέντας, ζητεῖν δ᾽ ἐκείνους τοὺς τόπους, τοὺς πόῤῥω μὲν κειμένους τῶν ἄρχειν δυναμένων, ἐγγὺς δὲ τῶν δουλεύειν εἰθισμένων· εἰς οἷόν περ Λακεδαιμόνιοι Κυρηναίους ἀπῴκισαν· πρὸς δὲ τούτοις, εἰ σὺ μὲν γνοίης, ὅτι σὺ μὲν λόγῳ παραδοὺς τὴν χώραν ἡμῖν ταύτην, αὐτὸς ἔργῳ κρατήσεις αὐτῆς, καὶ προςέτι τὴν εὔ-

νοιαν τὴν ἡμετέραν κτήσῃ· τοσούτους γὰρ ὁμήρους παρ' ἡμῶν λήψῃ τῆς φιλίας, ὅσους περ ἂν ἀποίκους εἰς τὴν σὴν δυναστείαν ἀποστείλωμεν· τὸ δὲ πλῆθος ἡμῶν εἴ τις διδάξειεν, ὡς ἢν λάβωμεν Ἀμφίπολιν, ἀναγκασθησόμεθα τὴν αὐτὴν εὔνοιαν ἔχειν τοῖς σοῖς πράγμασι, διὰ τοὺς ἐνταῦθα κατοικοῦντας ἡμῶν, οἵαν περ εἴχομεν Μηδόκῳ τῷ παλαιῷ, διὰ τοὺς ἐν Χεῤῥονήσῳ γεωργοῦντας.

3. Τοιούτων δὲ ὄντων τῇ πόλει τῶν λεγομένων ἡμῖν, ἤλπισαν ὅσοι περ ἤκουσαν, διαδοθέντος τοῦ λόγου, διαλύσεσθαι τὸν πόλεμον ἡμᾶς, καὶ γνωσιμαχήσαντας βουλεύσεσθαί τι κοινὸν ἀγαθὸν περὶ ἡμῶν αὐτῶν. Εἰ μὲν οὖν ἀφρόνως, ἢ καὶ νουνεχόντως ταῦτα ἐδόξαζον, δικαίως ἂν ἐκεῖνοι τὴν αἰτίαν ἔχοιεν. Ὄντος δ' οὖν ἐμοῦ περὶ τὴν πραγματείαν ταύτην, ἔφθητε ποιησάμενοι τὴν εἰρήνην, πρὶν ἐξεργασθῆναι τὸν λόγον, σωφρονοῦντες· ὅπως γὰρ οὖν πεπρᾶχθαι κρεῖττον ἦν ἡμῖν, ἢ συνέχεσθαι τοῖς κακοῖς τοῖς διὰ τὸν πόλεμον γιγνομένοις.

4. Συνησθεὶς δὲ τοῖς περὶ τῆς εἰρήνης ψηφισθεῖσι, καὶ νομίσας οὐ μόνον ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ σοὶ καὶ τοῖς ἄλλοις Ἕλλησιν ἅπασι συνοίσειν, ἀποστῆσαι μὲν τὴν ἐμαυτοῦ διάνοιαν τῶν ἐχομένων οὐχ οἷός τ' ἦν· ἀλλ' οὕτω διεκείμην, ὥςτ' εὐθὺς σκοπεῖσθαι, πῶς ἂν τὰ πεπραγμένα παραμείνειεν ἡμῖν, καὶ μὴ χρόνον ὀλίγον ἡ πόλις ἡμῶν διαλιποῦσα, πάλιν ἑτέρων πολέμων ἐπιθυμήσειε. Διεξιὼν δ' ἕκαστα τούτων πρὸς ἐμαυτόν, εὕρισκον οὐδαμῶς ἂν ἄλλως αὐτὴν ἡσυχίαν ἄγουσαν, πλὴν εἰ δόξειε ταῖς πόλεσι ταῖς μεγίσταις, διαλυσαμέναις τὰ πρὸς σφᾶς αὐτάς, εἰς τὴν Ἀσίαν τὸν πόλεμον ἐξενεγκεῖν, καὶ τὰς πλεονεξίας, ἃς νῦν ἀξιοῦσι παρὰ τῶν Ἑλλήνων αὑταῖς γίγνεσθαι,

ταύτας εἰ παρὰ τῶν βαρβάρων ποιήσασθαι βουληθεῖεν· ἅπερ ἐν τῷ πανηγυρικῷ λόγῳ τυγχάνω συμβεβουλευκώς.

5. Ταῦτα δὲ διανοηθεὶς, καὶ νομίσας οὐδέποτ' ἂν εὑρεθῆναι καλλίω ταύτης ὑπόθεσιν, οὐδὲ κοινοτέραν, οὐδὲ μᾶλλον ἡμῖν ξυμφέρουσαν, ἐπήρθην πάλιν συγγράψαι περὶ αὐτῆς, οὐκ ἀγνοῶν οὐδὲ τῶν περὶ ἐμαυτόν, ἀλλ' εἰδὼς μὲν τὸν λόγον τοῦτον οὐ τῆς ἐμῆς ἡλικίας δεόμενον, ἀλλ' ἀνδρὸς ἀνθοῦσαν τὴν ἀκμὴν ἔχοντος, καὶ τὴν φύσιν πολὺ τῶν ἄλλων διαφέροντος· ὁρῶν δέ, ὅτι χαλεπόν ἐστι περὶ τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν δύο λόγους ἀνεκτῶς εἰπεῖν, ἄλλως τε κἂν ὁ πρότερος ἐκδοθεὶς οὕτως ᾖ γεγραμμένος, ὥςτε καὶ τοὺς βασκαίνοντας ἡμᾶς μιμεῖσθαι, καὶ θαυμάζειν αὐτὸν μᾶλλον τῶν καθ' ὑπερβολὴν ἐπαινούντων. Ἀλλ' ὅμως ἐγὼ ἁπάσας ταύτας τὰς δυςχερείας ὑπεριδών, οὕτως ἐπὶ γήρως γέγονα φιλότιμος, ὥςτε βουληθῆναι ἅμα τοῖς πρὸς σὲ λεγομένοις, καὶ τοῖς μετ' ἐμοῦ διατρίψασιν ὑποδεῖξαι, καὶ ποιῆσαι φανερόν, ὅτι τὸ μὲν ταῖς πανηγύρεσιν ἐνοχλεῖν, καὶ πρὸς ἅπαντας λέγειν τοὺς συντρέχοντας ἐν αὐταῖς, πρὸς οὐδένα λέγειν ἐστίν, ἀλλ' ὁμοίως οἱ τοιοῦτοι τῶν λόγων ἄκυροι τυγχάνουσιν ὄντες τοῖς νόμοις καὶ ταῖς πολιτείαις ταῖς ὑπὸ τῶν σοφιστῶν γεγραμμέναις. Δεῖ δὲ τοὺς βουλομένους μὴ μάτην φλυαρεῖν, ἀλλὰ προὔργου τι ποιεῖν, καὶ τοὺς οἰομένους ἀγαθόν τι κοινὸν εὑρηκέναι, τοὺς μὲν ἄλλους ἐᾶν πανηγυρίζειν, αὐτοὺς δ' ὧν εἰςηγοῦνται ποιήσασθαί τινα προστάτην, τῶν καὶ λέγειν καὶ πράττειν δυναμένων, καὶ δόξαν μεγάλην ἐχόντων, εἴπερ μέλλουσι προςέξειν αὐτοῖς τὸν νοῦν.

6. Ἅπερ ἐγὼ γνούς, διαλεχθῆναί σοι προειλόμην, οὐ τὰ πρὸς χάριν ἐκλεξάμενος, καίτοι πρὸ πολλοῦ ποιησαίμην ἂν σοι κεχαρισμένως εἰπεῖν, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τοῦτο τὴν

διάνοιαν ἔσχον. Ἀλλὰ τοὺς μὲν ἄλλους ἑώρων τοὺς ἐνδόξους τῶν ἀνδρῶν ὑπὸ πόλεσι καὶ νόμοις οἰκοῦντας, καὶ οὐδὲν αὐτοῖς ἐξὸν ἄλλο πράττειν, ἢ τὸ προςταττόμενον, ἔτι δὲ πολὺ καταδεεστέρους ὄντας τῶν πραγμάτων τῶν ῥηθησομένων, σοὶ δὲ μόνῳ πολλὴν ἐξουσίαν ὑπὸ τῆς τύχης δεδομένην, καὶ πρέσβεις πέμπειν πρὸς οὓς ἂν βουληθείης, καὶ δέχεσθαι παρ᾽ ὧν ἄν σοι δοκῇ, καὶ λέγειν ὅ,τι ἂν ἡγῇ συμφέρειν· πρὸς δὲ τούτοις, καὶ δύναμιν καὶ πλοῦτον κεκτημένον, ὅσον οὐδεὶς τῶν Ἑλλήνων, ἃ μόνα τῶν ὄντων καὶ πείθειν καὶ βιάζεσθαι πέφυκεν· ὧν οἶμαι καὶ τὰ νῦν ῥηθησόμενα προςδεήσεσθαι. Μέλλω γάρ σοι συμβουλεύειν, προστῆναι τῆς τε τῶν Ἑλλήνων ὁμονοίας, καὶ τῆς ἐπὶ τοὺς βαρβάρους στρατείας. Ἔστι δὲ τὸ μὲν πείθειν στρατεύειν, ἰδίᾳ σοὶ τιμὴν φέρον· τὸ δὲ ἐπὶ τοὺς βαρβάρους, κοινῇ χρήσιμον. Ἡ μὲν οὖν περιβολὴ τοῦ λόγου παντὸς τοιαύτη τίς ἐστιν.

7. Οὐκ ὀκνήσω δὲ πρὸς σὲ κατειπεῖν, ἐφ᾽ οἷς ἐλύπησάν με τινες τῶν πλησιαζόντων· οἶμαι γὰρ ἔσεσθαί τι προὔργου. Δηλώσαντος γάρ μου πρὸς αὐτούς, ὅτι μέλλω σοι λόγον πέμπειν, οὐκ ἐπίδειξιν ποιησόμενον, οὐδ᾽ ἐγκωμιασόμενον τοὺς πολέμους τοὺς διὰ σοῦ γεγενημένους (ἕτεροι γὰρ τοῦτο ποιήσουσιν) ἀλλὰ πειρασόμενόν σε προτρέπειν ἐπὶ πράξεις οἰκειοτέρας καὶ καλλίους, καὶ μᾶλλον συμφερούσας, ὧν νῦν τυγχάνεις προῃρημένος, οὕτως ἐξεπλάγησαν, μὴ διὰ τὸ γῆρας ἐξέστηκα τοῦ φρονεῖν, ὥστ᾽ ἐτόλμησαν ἐπιπλῆξαί μοι, πρότερον οὐκ εἰωθότες τοῦτο ποιεῖν, λέγοντες ὡς ἀτόποις καὶ λίαν ἀνοήτοις ἐπιχειρῶ πράγμασιν, ὅςτις Φιλίππῳ συμβουλεύσοντα λόγον μέλλω πέμπειν· ὅς, εἰ καὶ πρότερον ἐνόμιζεν αὑτὸν εἶναί τινος πρὸς τὸ φρονεῖν καταδεέστερον, νῦν διὰ τὸ μέγε-

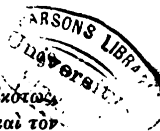
θος τῶν συμβεβηκότων οὐκ ἔστιν ὅπως οὐκ οἴεται βέλτιον δύνασθαι βουλεύεσθαι τῶν ἄλλων. Ἔπειτα καὶ Μακεδόνων ἔχει περὶ αὑτὸν τοὺς σπουδαιοτάτους, οὓς εἰκός, εἰ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἀπείρως ἔχουσι, τόγε συμφέρον ἐκείνῳ μᾶλλον ἢ σὲ γιγνώσκειν. Ἔτι δὲ καὶ τῶν Ἑλλήνων πολλοὺς ἂν ἴδοις ἐκεῖ κατοικοῦντας, οὐκ ἀδόξους ἄνδρας, οὐδ᾽ ἀνοήτους, ἀλλ᾽ οἷς ἐκεῖνος ἀνακοινούμενος, οὐκ ἐλάττω τὴν βασιλείαν πεποίηκεν, ἀλλ᾽ εὐχῆς ἄξια διαπέπρακται. Τί γὰρ ἐλλέλοιπεν; οὐ Θετταλοὺς μὲν τοὺς πρότερον ἐπάρξαντας Μακεδονίας, οὕτως οἰκείως πρὸς αὑτὸν διακεῖσθαι πεποίηκεν, ὥςθ᾽ ἑκάστους αὐτῶν μᾶλλον ἐκείνῳ πιστεύειν, ἢ τοῖς συμπολιτευομένοις; τῶν δὲ πόλεων τῶν περὶ τὸν τόπον ἐκεῖνον, τὰς μὲν ταῖς εὐεργεσίαις πρὸς τὴν αὑτοῦ συμμαχίαν προςῆκται, τὰς δὲ σφόδρα λυπούσας ἀναστάτους πεποίηκε; Μάγνητας δὲ καὶ Περῤῥεβαίους καὶ Παίονας κατέστραπται, καὶ πάντας ὑπηκόους αὑτοὺς εἴληφε; τοῦ δὲ Ἰλλυριῶν πλήθους, πλὴν τῶν περὶ τὸν Ἀδρίαν οἰκούντων, ἐγκρατὴς καὶ κύριος γέγονεν; ἁπάσης δὲ τῆς Θρᾴκης, οὓς ἠβουλήθη δεσπότας κατέστησε; τὸν δὴ τοιοῦτον καὶ τηλικαῦτα διαπεπραγμένον, οὐκ οἴει πολλὴν μωρίαν καταγνώσεσθαι τοῦ πέμψαντος τὸ βιβλίον, καὶ πολὺ διεψεῦσθαι νομιεῖν, τῆς τε τῶν λόγων δυνάμεως, καὶ τῆς αὑτοῦ διανοίας;

8. Ταῦτα ἀκούσας, ὡς μὲν τὸ πρῶτον ἐξεπλάγην, καὶ πάλιν, ὡς ἀναλαβὼν ἐμαυτόν, ἀντεῖπον πρὸς ἕκαστον τῶν ῥηθέντων, παραλείψω, μὴ καὶ δόξω τισὶν ἀγαπᾷν, εἰ χαριέντως αὐτοὺς ἠμυνάμην. Λυπήσας δ᾽ οὖν οὐ μετρίως (ὡς ἐμαυτὸν ἔπειθον) τοὺς ἐπιπλῆξαί μοι τολμήσαντας, τελευτῶν ὑπεσχόμην, μόνοις αὐτοῖς τῶν ἐν τῇ πόλει τὸν λόγον δείξειν, καὶ ποιήσειν οὐδὲν ἄλλο περὶ

αὐτοῦ πλὴν ὅ,τι ἂν ἐκείνοις δόξῃ. Τούτων ἀκούσαντες ἀπῆλθον, οὐκ οἶδ᾽ ὅπως τὴν διάνοιαν ἔχοντες. Πλὴν οὐ πολλαῖς ἡμέραις ὕστερον, ἐπιτελεσθέντος τοῦ λόγου, καὶ δειχθέντος αὐτοῖς, τοσοῦτό μετέπεσον, ὥςτ᾽ ᾐσχύνοντο μὲν ἐφ᾽ οἷς ἐθρασύνοντο, μετέμελε δὲ αὐτοῖς ἁπάντων τῶν εἰρημένων, ὡμολόγουν δὲ μηδενὸς πώποτε τοσούτου πράγματος διαμαρτεῖν· ἔσπευδον δὲ μᾶλλον εἰς τὸ πεμφθῆναί σοι τοῦτον τὸν λόγον· ἔλεγον δ᾽, ὡς ἐλπίζουσιν, οὐ μόνον σὲ καὶ τὴν πόλιν ἕξειν μοι χάριν ὑπὲρ τῶν εἰρημένων, ἀλλὰ καὶ τοὺς Ἕλληνας ἅπαντας.

9. Τούτου δ᾽ ἕνεκά σοι ταῦτα διῆλθον, ἵν᾽ ἤν τί σοι φαίνηται τῶν ἐν ἀρχῇ λεγομένων, ἢ μὴ πιστόν, ἢ μὴ δυνατόν, ἢ μὴ πρέπον σοι πράττειν, μὴ δυςχεράνας ἀποστῇς τῶν λοιπῶν, μηδὲ πάθῃς τὸ αὐτὸ τοῖς ἐπιτηδείοις ἐμοί, ἀλλ᾽ ἐπιμείνῃς, ἡσυχάζουσαν ἔχων τὴν διάνοιαν, ἕως ἂν διὰ τέλους ἀκούσῃς ἁπάντων τῶν λεγομένων. Οἶμαι γὰρ ἐρεῖν τι τῶν δεόντων, καὶ τῶν σοὶ συμφερόντων.

10. Καίτοι μ᾽ οὐ λέληθεν, ὅσον διαφέρουσι τῶν λόγων εἰς τὸ πείθειν οἱ λεγόμενοι τῶν ἀναγινωσκομένων, οὐδ᾽ ὅτι πάντες ὑπειλήφασι, τοὺς μὲν περὶ σπουδαίων πραγμάτων καὶ κατεπειγόντων ῥητορεύεσθαι, τοὺς δὲ πρὸς ἐπίδειξιν καὶ πρὸς ἐργολαβίαν γεγράφθαι. Καὶ ταῦτ᾽ οὐ κακῶς ἐγνώκασιν. Ἐπειδ᾽ ἂν γὰρ ὁ λόγος ἀποστερηθῇ τῆς τε δόξης τοῦ λέγοντος, καὶ τῆς φωνῆς καὶ τῶν μεταβολῶν τῶν ἐν ταῖς ῥητορείαις γιγνομένων, ἔτι δὲ καὶ τῶν καιρῶν, καὶ τῆς σπουδῆς τῆς περὶ τὴν πρᾶξιν, καὶ μηδὲν ᾖ τὸ συναγωνιζόμενον καὶ συμπεῖθον, ἀλλὰ τῶν μὲν προειρημένων ἁπάντων ἔρημος γένηται καὶ γυμνός, ἀναγινώσκῃ δέ τις αὐτὸν ἀπιθάνως, καὶ μηδὲν

ἦθος ἐνσημαινόμενος, ἀλλ᾽ ὥςπερ ἐπαριθμῶν, εἰκότως, οἶμαι, φαῦλος εἶναι δοκεῖ τοῖς ἀκούουσιν· ἅπερ καὶ τὸν νῦν ἐπιδεικνύμενον μάλιστ᾽ ἂν βλάψειεν, καὶ φαυλότερον φαίνεσθαι ποιήσειεν. Οὐδὲ γὰρ ταῖς περὶ τὴν λέξιν εὐρυθμίαις καὶ ποικιλίαις κεκοσμήκαμεν αὐτόν, αἷς αὐτός τε νεώτερος ὢν ἐχρώμην, καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπέδειξα, δι᾽ ὧν τοὺς λόγους ἰδίους θ᾽ ἅμα καὶ πιστοτέρους ποιοῖεν. Ὧν οὐδὲν ἔτι δύναμαι διὰ τὴν ἡλικίαν, ἀλλ᾽ ἀπόχρη μοι τοσοῦτον, ἢν αὐτὰς τὰς πράξεις ἁπλῶς δυνηθῶ διελθεῖν. Ἡγοῦμαι δὲ καὶ σοὶ προςήκειν, ἁπάντων τῶν ἄλλων ἀμελήσαντι, ταύταις μόναις προςέχειν τὸν νοῦν. Οὕτω δ᾽ ἂν ἀκριβέστατα καὶ κάλλιστα θεωρήσειας, εἴ τι τυγχάνοιμεν λέγοντες, εἰ τὰς μὲν δυςχερείας τὰς περὶ τοὺς σοφιστάς, καὶ τοὺς ἀναγινωσκομένους τῶν λόγων ἀφέλης, ἀναλαμβάνων δὲ ἕκαστον αὐτῶν εἰς τὴν διάνοιαν ἐξετάζῃς, μὴ πάρεργον ποιούμενος, μηδὲ μετὰ ῥαθυμίας, ἀλλὰ μετὰ λογισμοῦ καὶ φιλοσοφίας, ἧς καὶ σὲ μετεσχηκέναι φασίν. Μετὰ γὰρ τούτων σκοπούμενος μᾶλλον, ἢ μετὰ τῆς τῶν πολλῶν δόξης, ἄμεινον ἂν βουλεύσαιο περὶ αὐτῶν. Ἃ μὲν οὖν ἠβουλόμην σοι προειρῆσθαι, ταῦτά ἐστι.

11. Περὶ δ᾽ αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἤδη ποιήσομαι τοὺς λόγους· φημὶ γὰρ χρῆναί σε τῶν μὲν ἰδίων μηδενὸς ἀμελῆσαι, πειραθῆναι δὲ διαλλάξαι τήν τε πόλιν τῶν Ἀργείων, καὶ τὴν Λακεδαιμονίων, καὶ τὴν Θηβαίων, καὶ τὴν ἡμετέραν. Ἢν γὰρ ταύτας συστῆσαι δυνηθῇς, οὐ χαλεπῶς, οἶμαι, καὶ τὰς ἄλλας ὁμονοεῖν ποιήσεις. Ἅπασαι γάρ εἰσιν ὑπὸ ταῖς εἰρημέναις, καὶ καταφεύγουσιν, ὅταν φοβηθῶσιν, ἐφ᾽ ἣν ἂν τούτων τύχωσι, καὶ τὰς βοηθείας ἐντεῦθεν λαμβάνουσιν. Ὥςτε ἂν τέτταρας μόνον

πόλεις εὖ φρονεῖν πείσῃς, καὶ τὰς ἄλλας πολλῶν κακῶν ἀπαλλάξεις.

12. Γνοίης δ' ἂν ὡς οὐδεμιᾶς σοι προσήκει τούτων ὀλιγωρεῖν, ἢν ἀνενέγκῃς αὐτῶν τὰς πράξεις ἐπὶ τοὺς σοὺς προγόνους. Εὑρήσεις γὰρ ἐν ἑκάστῃ πολλὴν φιλίαν πρὸς ὑμᾶς, καὶ μεγάλας εὐεργεσίας ὑπαρχούσας. Ἄργος μὲν γάρ ἐστι σοι πατρίς, ἧς δίκαιον τοσαύτην σε ποιεῖσθαι πρόνοιαν, ὅσην περ τῶν γονέων τῶν σαυτοῦ. Θηβαῖοι δὲ τὸν ἀρχηγὸν τοῦ γένους ὑμῶν τιμῶσι, καὶ ταῖς προςόδοις καὶ ταῖς θυσίαις μᾶλλον, ἢ τοὺς θεοὺς τοὺς ἄλλους. Λακεδαιμόνιοι δὲ τοῖς ἀπ' ἐκείνου γεγονόσι, καὶ τὴν βασιλείαν καὶ τὴν ἡγεμονίαν εἰς ἅπαντα τὸν χρόνον δεδώκασι. Τὴν δὲ πόλιν τὴν ἡμετέραν φασίν, οἷς περὶ τῶν παλαιῶν πιστεύομεν, Ἡρακλεῖ μὲν αἰτίαν γενέσθαι τῆς ἀθανασίας (ὃν δὲ τρόπον, σοὶ μὲν αὖθις πυθέσθαι ῥᾴδιον, ἐμοὶ δὲ νῦν εἰπεῖν οὐ καιρός) τοῖς δὲ παισὶ τοῖς ἐκείνου τῆς σωτηρίας. Μόνη γὰρ ὑποστᾶσα τοὺς μεγίστους κινδύνους πρὸς τὴν Εὐρυσθέως δύναμιν, ἐκεῖνόν τε τῆς ὕβρεως ἔπαυσε, καὶ τοὺς παῖδας τῶν φόβων τῶν ἀεὶ παραγιγνομένων αὐτοῖς, ἀπήλλαξεν. Ὑπὲρ ὧν οὐ μόνον τοὺς τότε σωθέντας δίκαιον ἦν ἡμῖν χάριν ἔχειν, ἀλλὰ καὶ τοὺς νῦν ὄντας· διὰ γὰρ ἡμᾶς καὶ ζῶσιν, καὶ τῶν ὑπαρχόντων ἀγαθῶν ἀπολαύουσι. Μὴ γὰρ σωθέντων ἐκείνων, οὐδὲ γενέσθαι τὸ παράπαν ὑπῆρχεν αὐτοῖς.

13. Τοιούτων οὖν ἁπασῶν τῶν πόλεων γεγενημένων, ἔδει μὲν μηδέποτέ σοι μηδὲ πρὸς μίαν αὐτῶν γενέσθαι διαφοράν. Ἀλλὰ γὰρ πάντες πλείω πεφύκαμεν ἐξαμαρτάνειν, ἢ κατορθοῦν. Ὥςτε τὰ μὲν πρότερον γεγενημένα, κοινὰ θεῖναι δίκαιόν ἐστιν· εἰς δὲ τὸν ἐπίλοιπον χρόνον φυλακτέον, ὅπως μηδὲν συμβήσεται τοιοῦτο, καὶ σκε-

πτέον, τί ἂν ἀγαθὸν αὐτὰς ἐργασάμενος, φανείης ἄξια καὶ σεαυτοῦ καὶ τῶν ἐκείνοις πεπραγμένων πεποιηκώς. Ἔχεις δὲ καιρόν. Ἀποδιδόντα γάρ σε χάριν ὧν ὀφείλεις, ὑπολήψονται διὰ τὸ πλῆθος τοῦ χρόνου τοῦ μεταξὺ προϋπάρχειν τῶν εὐεργεσιῶν. Καλὸν δ' ἔστι δοκεῖν μὲν τὰς μεγίστας τῶν πόλεων εὖ ποιεῖν, μηδὲν δὲ ἧττον σεαυτὸν ἢ ἐκείνας ὠφελεῖν. Χωρὶς δὲ τούτων, εἰ πρός τινας αὐτῶν ἀηδές τί σοι συμβέβηκεν, ἅπαντα ταῦτα διαλύσεις. Αἱ γὰρ ἐν τοῖς παροῦσι καιροῖς εὐεργεσίαι, λήθην ἐμποιήσουσι τῶν πρότερον ἡμῖν εἰς ἀλλήλους πεπλημμελημένων. Ἀλλὰ μὴν κἀκεῖνο φανερόν, ὅτι πάντες ἄνθρωποι τούτων πλείστην μνείαν ἔχουσιν, ὧν ἂν ἐν ταῖς συμφοραῖς εὖ πάθωσιν. Ὁρᾷς δέ, ὡς τεταλαιπώρηνται διὰ τὸν πόλεμον, καὶ ὡς παραπλησίως ἔχουσι τοῖς ἰδίᾳ μαχομένοις. Καὶ γὰρ ἐκείνους, αὐξανομένης μὲν τῆς ὀργῆς, οὐδεὶς ἂν διαλλάξειεν· ἐπὴν δὲ κακῶς ἀλλήλους διαθῶσιν, οὐδενὸς διαλύοντος αὐτοὶ διέστησαν. Ὅπερ οἶμαι καὶ ταύτας ποιήσειν, ἢν μὴ σὺ πρότερον αὐτῶν ἐπιμεληθῇς.

14. Τάχ' οὖν ἄν τις ἐνστῆναι τοῖς εἰρημένοις τολμήσειε, λέγων, ὡς ἐπιχειρῶ σε πείθειν ἀδυνάτοις ἐπιθέσθαι πράγμασιν. Οὔτε γὰρ Ἀργείους φίλους ἄν ποτε γενέσθαι Λακεδαιμονίοις, οὔτ' ἂν Λακεδαιμονίους Θηβαίοις, οὔθ' ὅλως τοὺς εἰθισμένους ἅπαντα τὸν χρόνον πλεονεκτεῖν, οὐδέποτ' ἂν ἰσομοιρῆσαι πρὸς ἀλλήλους.

15. Ἐγὼ δ', ὅτε μὲν ἡ πόλις ἡμῶν ἐν τοῖς Ἕλλησιν ἐδυνάστευε, καὶ πάλιν ἡ Λακεδαιμονίων, οὐδὲν ἂν ἡγούμην περανθῆναι τούτων· ῥᾳδίως γὰρ ἑκατέραν ἐμποδὼν ἂν γενέσθαι τοῖς πραττομένοις. Νῦν δ' οὐχ ὁμοίως ἔγνωκα περὶ αὐτῶν. Οἶδα γὰρ ἁπάσας ὡμαλισμένας

ὑπὸ τῶν συμφορῶν. Ὥςθ᾽ ἡγοῦμαι πολὺ μᾶλλον αὐτὰς αἱρήσεσθαι τὰς ἐκ τῆς ὁμονοίας ὠφελείας, ἢ τὰς ἐκ τῶν τότε πραττομένων πλεονεξίας.

16. Ἔπειτα τῶν μὲν ἄλλων ὁμολογῶ μηδένα ἂν δυνηθῆναι διαλλάξαι τὰς πόλεις ταύτας, σοὶ δ᾽ οὐδὲν τῶν τοιούτων ἔστι χαλεπόν. Ὁρῶ γάρ σε τῶν τοῖς ἄλλοις δοκούντων ἀνελπίστων εἶναι καὶ παραδόξων, πολλὰ διαπεπραγμένον. Ὥςτ᾽ οὐδὲν ἄτοπον, εἰ καὶ ταῦτα μόνος ἂν συστῆσαι δυνηθείης. Χρὴ δὲ τοὺς μέγα φρονοῦντας καὶ τοὺς διαφέροντας, μὴ τοιούτοις ἐπιχειρεῖν, ἃ καὶ τῶν τυχόντων ἄν τις καταπράξειεν, ἀλλ᾽ ἐκείνοις, οἷς μηδεὶς ἂν ἄλλος ἐπιχειρήσειε, πλὴν τῶν ὁμοίαν σοὶ καὶ τὴν φύσιν καὶ τὴν δύναμιν ἐχόντων.

17. Θαυμάζω δὲ τῶν ἡγουμένων ἀδύνατον εἶναι πραχθῆναί τι τούτων, εἰ μήτ᾽ αὐτοὶ τυγχάνουσιν εἰδότες, μήθ᾽ ἑτέρων ἀκηκόασιν, ὅτι πολλοὶ δὲ καὶ δεινοὶ πόλεμοι γεγόνασιν, οὓς οἱ διαλυσάμενοι, μεγάλων ἀγαθῶν αἴτιοι ἀλλήλοις κατέστησαν. Τίς γὰρ ἂν ὑπερβολὴ γένοιτο τῆς ἔχθρας τῆς πρὸς Ξέρξην τοῖς Ἕλλησι γενομένης; Οὗ τὴν φιλίαν ἅπαντες ἴσασιν, ἡμᾶς τε καὶ Λακεδαιμονίους μᾶλλον ἀγαπήσαντας, ἢ τῶν συγκατασκευασάντων ἑκατέροις ἡμῶν τὴν ἀρχήν. Καὶ τί δεῖ με λέγειν τὰ παλαιά, καὶ τὰ πρὸς τοὺς βαρβάρους; ἀλλ᾽ εἴ τις ἀθρήσειε καὶ σκέψαιτο τὰς τῶν ἄλλων συμφοράς, οὐδὲν ἂν μέρος οὖσαι φανεῖεν τῶν διὰ Θηβαίους καὶ Λακεδαιμονίους ἡμῖν γεγενημένων. Ἀλλ᾽ οὐδὲν ἧττον Λακεδαιμονίων τε στρατευσάντων ἐπὶ Θηβαίους, καὶ βουλομένων λυμήνασθαι τὴν Βοιωτίαν, καὶ διοικῆσαι τὰς πόλεις, βοηθήσαντες ἡμεῖς, ἐμποδὼν ἐγενόμεθα ταῖς ἐκείνων ἐπιθυμιαις. Καὶ πάλιν, μεταπεσούσης τῆς τύχης, καὶ Θηβαίων καὶ Πελοποννησίων

ἁπάντων ἐπιχειρησάντων ἀνάστατον ποιῆσαι τὴν Σπάρτην, ἡμεῖς καὶ πρὸς ἐκείνους μόνοι τῶν Ἑλλήνων ποιησάμενοι συμμαχίαν, αἴτιοι τῆς σωτηρίας αὐτοῖς κατέστημεν. Πολλῆς οὖν ἀνοίας ἂν εἴη μεστός, εἴ τις ὁρῶν τηλικαύτας μεταβολὰς γιγνομένας, καὶ τὰς πόλεις μήτ᾽ ἔχθρας, μήθ᾽ ὅρκων, μήτ᾽ ἄλλου μηδενὸς φροντιζούσας, πλὴν ὅ, τι ἂν ὑπολάβωσιν ὠφέλιμον αὐταῖς εἶναι, τοῦτο δὲ μόνον στεργούσας, καὶ πᾶσαν τὴν σπουδὴν περὶ τοῦτο ποιουμένας, μὴ καὶ νῦν νομίζοι τὴν αὐτὴν γνώμην ἕξειν αὐτάς, ἄλλως τε καὶ σοῦ μὲν ἐπιστατοῦντος ταῖς διαλλαγαῖς, τοῦ δὲ συμφέροντος πείθοντος, τῶν δὲ παρόντων κακῶν ἀναγκαζόντων. Ἐγὼ μὲν γὰρ οἶμαι τούτων συναγωνιζομένων, ἅπαντα γενήσεσθαι κατὰ τρόπον.

18. Ἡγοῦμαι δ᾽ οὕτως ἂν σε μάλιστα καταμαθεῖν, εἴτε εἰρηνικῶς εἴτε πολεμικῶς αἱ πόλεις αὗται πρὸς ἀλλήλας ἔχουσιν, εἰ διεξέλθοιμεν μήτε παντάπασιν ἁπλῶς, μήτε λίαν ἀκριβῶς, ἀλλὰ τὰ μέγιστα τῶν παρόντων αὐταῖς.

19. Καὶ πρῶτον μὲν σκεψώμεθα τὰ τῶν Λακεδαιμονίων· οὗτοι μὲν γὰρ ἄρχοντες τῶν Ἑλλήνων, οὐ πολὺς χρόνος ἐξ οὗ, καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, εἰς τοσαύτην μεταβολὴν ἦλθον, ἐπειδὴ τὴν μάχην ἡττήθησαν τὴν ἐν Λεύκτροις, ὥστε ἀπεστερήθησαν μὲν τῆς ἐν τοῖς Ἕλλησι δυναστείας, τοιούτους δ᾽ ἄνδρας ἀπώλεσαν σφῶν αὐτῶν, οἳ προῃροῦντο τεθνάναι μᾶλλον ἢ ζῆν ἡττηθέντες ὧν πρότερον ἐδέσποζον. Πρὸς δὲ τούτοις, ἐπεῖδον Πελοποννησίους ἅπαντας τοὺς πρότερον μετ᾽ αὐτῶν ἐπὶ τοὺς ἄλλους ἀκολουθοῦντας, τούτους μετὰ Θηβαίων εἰς τὴν αὐτῶν εἰςβάλλοντας, πρὸς οὓς ἠναγκάσθησαν κινδυνεύειν, οὐκ ἐν τῇ χώρᾳ περὶ τῶν καρπῶν,

ἀλλ᾽ ἐν μέσῃ τῇ πόλει πρὸς αὐτοῖς τοῖς ἀρχείοις περὶ παίδων καὶ γυναικῶν, τοιοῦτον κίνδυνον, ὃν μὴ κατορθώσαντες μέν, εὐθὺς ἀπόλοιντο, νικήσαντες δέ, οὐδὲν μᾶλλον ἀπηλλαγμένοι τῶν κακῶν εἰσίν, ἀλλὰ πολεμοῦνται μὲν ὑπὸ τῶν τὴν χώραν αὐτῶν περιοικούντων, ἀπιστοῦνται δὲ ὑπὸ πάντων Πελοποννησίων, μισοῦνται δὲ ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν Ἑλλήνων, ἄγονται δὲ καὶ φέρονται τῆς νυκτὸς καὶ τῆς ἡμέρας ὑπὸ τῶν οἰκετῶν τῶν σφετέρων αὐτῶν, οὐδένα δὲ χρόνον διαλείπουσιν ἢ στρατεύοντες ἐπί τινας, ἢ μαχόμενοι πρός τινας, ἢ βοηθοῦντες τοῖς ἀπολλυμένοις αὐτῶν. Τὸ δὲ μέγιστον τῶν κακῶν· δεδιότες γὰρ διατελοῦσι, μὴ Θηβαῖοι διαλυσάμενοι τὰ πρὸς Φωκέας, πάλιν ἐπανελθόντας, μείζοσιν αὐτοὺς συμφοραῖς περιβάλωσι τῶν πρότερον αὐτοῖς γεγενημένων. Καίτοι πῶς οὐ χρὴ νομίζειν τοὺς οὕτω διακειμένους, ἀσμένως ἂν ἰδεῖν ἐπιστατοῦντα τῆς εἰρήνης ἀξιόχρεων ἄνδρα, καὶ δυνάμενον διαλῦσαι τοὺς ἐνεστῶτας αὐτοῖς πολέμους;

20. Ἀργείους τοίνυν ἴδοις ἄν, τὰ μὲν παραπλησίως τοῖς εἰρημένοις πράττοντας, τὰ δὲ χεῖρον τούτων ἔχοντας· πολεμοῦσι γὰρ ἐξ ὅσου περ τὴν πόλιν οἰκοῦσι πρὸς τοὺς ὁμόρους, ὥςπερ καὶ Λακεδαιμόνιοι, τοσοῦτον δὲ διαφέρουσιν, ὅσον ἐκεῖνοι μὲν πρὸς ἥττους αὐτῶν, οὗτοι δὲ πρὸς κρείττους· ὃ πάντες ἂν ὁμολογήσειαν μέγιστον εἶναι τῶν κακῶν. Οὕτω δὲ τὰ περὶ τὸν πόλεμον ἀτυχοῦσιν, ὥςτε ὀλίγου δεῖν καθ᾽ ἕκαστον ἐνιαυτὸν τεμνομένην καὶ πορθουμένην τὴν χώραν περιορῶσιν. Ὃ δὲ πάντων δεινότατον· ὅταν γὰρ οἱ πόλεμοι διαλίπωσι κακῶς αὐτοὺς ποιοῦντες, αὐτοὶ τοὺς ἐνδόξους καὶ πλουσιωτάτους τῶν πολιτῶν ἀπολλύουσι· καὶ ταῦτα δρῶντες

οὕτω χαίρουσιν, ὡς οὐδένες ἄλλοι τοὺς πολεμίους ἀποκτείναντες. Αἴτιον δ' ἐστὶ τοῦ ταραχωδῶς αὐτοὺς οὕτω ζῆν, οὐδὲν ἄλλο πλὴν ὁ πόλεμος· ὃν ἢν διαλύσῃς, οὐ μόνον αὐτοὺς τούτων ἀπαλλάξεις, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἄμεινον βουλεύεσθαι ποιήσεις.

21. Ἀλλὰ μὴν τὰ περὶ Θηβαίους, οὐδὲ σὲ λέληθεν. Καλλίστην γὰρ μάχην νικήσαντες, καὶ μεγίστην δόξαν ἐξ αὐτῆς λαβόντες, διὰ τὸ μὴ καλῶς χρήσασθαι ταῖς εὐτυχίαις, οὐδὲν βέλτιον πράττουσι τῶν ἡττηθέντων καὶ δυςτυχησάντων. Οὐ γὰρ ἔφθασαν τῶν ἐχθρῶν κρατήσαντες, καὶ πάντων ἀμελήσαντες ἠνώχλουν μὲν τὰς πόλεις τὰς ἐν Πελοποννήσῳ, Θετταλίαν δὲ ἐτόλμων καταδουλοῦσθαι· Μεγαρεῦσι δὲ ὁμόροις οὖσιν, ἠπείλουν· τὴν δ' ἡμετέραν πόλιν μέρος τι τῆς χώρας ἀπεστέρουν, Εὔβοιαν δὲ ἐπόρθουν, εἰς Βυζάντιον δὲ τριήρεις ἐξέπεμπον, ὡς καὶ γῆς καὶ θαλάσσης ἄρξοντες. Τελευτῶντες δὲ πρὸς Φωκέας πόλεμον ἐξήνεγκαν, ὡς τῶν τε πόλεων ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ κρατήσοντες, τόν τε τόπον ἅπαντα τὸν περιέχοντα κατασχήσοντες, τῶν τε χρημάτων τῶν ἐν Δελφοῖς περιγενησόμενοι ταῖς ἐκ τῶν ἰδίων δαπάναις. Ὧν οὐδὲν ἀποβέβηκεν· ἀλλὰ ἀντὶ μὲν τοῦ λαβεῖν τὰς Φωκέων πόλεις, τὰς αὑτῶν ἀπολωλέκασιν· εἰςβαλόντες δ' εἰς τὴν τῶν πολεμίων, ἐλάττω κακὰ ποιοῦσιν ἐκείνοις ἢ πάσχουσι, πρὶν ἀπιέναι εἰς τὴν αὑτῶν. Ἐν μὲν γὰρ τῇ Φωκίδι τῶν μισθοφόρων τινὰς ἀποκτείνουσιν, οἷς λυσιτελεῖ τεθνάναι μᾶλλον ἢ ζῆν· ἀναχωροῦντες δέ, τοὺς ἐνδοξοτάτους, καὶ μάλιστα τολμῶντας ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀποθνήσκειν, ἀπολλύουσιν. Εἰς τοῦτο δὲ τὰ πράγματα αὐτῶν περιέστηκεν, ὥςτ' ἐλπίσαντες ἅπαντας τοὺς Ἕλληνας ὑφ' αὑτοῖς ἔσεσθαι, νῦν ἐν σοὶ τὰς ἐλπίδας ἔχουσι τῆς αὑτῶν

σωτηρίας. Ὥςτ᾽ οἶμαι καὶ τούτους ταχέως ποιήσειν ὅ, τι ἂν σὺ κελεύῃς.

22. Λοιπὸν δ᾽ ἂν ἦν ἡμῖν ἔτι περὶ τῆς πόλεως διαλεχθῆναι τῆς ἡμετέρας, εἰ μὴ προτέρα τῶν ἄλλων εὖ φρονήσασα τὴν εἰρήνην ἐποιήσατο. Νῦν δ᾽ αὐτὴν οἶμαι καὶ συναγωνιεῖσθαι τοῖς ὑπὸ σοῦ πραττομένοις, ἄλλως τε κἂν δυνηθῇ συνιδεῖν, ὅτι ταῦτα διοικήσεις, πρὸ τῆς ἐπὶ τὸν βάρβαρον στρατείας.

23. Ὡς μὲν οὖν οὐκ ἀδύνατόν ἐστί σοι συστῆσαι τὰς πόλεις ταύτας, ἐκ τῶν εἰρημένων ἡγοῦμαί σοι γενήσεσθαι φανερόν. Ἔτι τοίνυν ὡς καὶ ῥᾳδίως ταῦτα πράξεις, ἐκ πολλῶν παραδειγμάτων οἶμαι γνῶναί σε ποιήσειν. Ἢν γὰρ φανῶσιν ἕτεροι τινὲς τῶν προγεγενημένων, μὴ καλλίοσι μέν, μηδὲ ὁσιωτέροις ὧν ἡμεῖς συμβεβουλεύκαμεν, ἐπιχειρήσαντες, μείζω δὲ καὶ σκολιώτερα τούτων ἐπιτελέσαντες, τί λοιπὸν ἔσται τοῖς ἀντιλέγουσιν, ὡς οὐ θᾶττον σὺ ταῦτα πράξεις, ἢ ἐκεῖνοι τὰ χαλεπώτερα;

24. Σκέψαι δὲ πρῶτον τὰ περὶ τὸν Ἀλκιβιάδην. Ἐκεῖνος γὰρ ἐκπεσὼν παρ᾽ ἡμῶν, καὶ τοὺς ἄλλους ὁρῶν, τοὺς πρὸ αὐτοῦ ταύτῃ τῇ συμφορᾷ κεχρημένους, ἐπτηχότας διὰ τὸ μέγεθος τῆς πόλεως, οὐ τὴν αὐτὴν γνώμην ἔσχεν ἐκείνοις, ἀλλ᾽ οἰηθεὶς πειρατέον εἶναι βίᾳ κατελθεῖν, προείλετο πολεμεῖν πρὸς αὐτήν. Καθ᾽ ἕκαστον μὲν οὖν τῶν τότε γενομένων, οὔτε λέγειν ἄν τις ἐπιχειρήσειεν, οὔτ᾽ ἂν διελθεῖν ἀκριβῶς δύναιτο, πρός τε τὸ παρὸν ἴσως ἂν ἐνοχλήσειεν. Εἰς τοσαύτην δὲ ταραχὴν κατέστησεν οὐ μόνον τὴν πόλιν, ἀλλὰ καὶ Λακεδαιμονίους, καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, ὥςθ᾽ ἡμᾶς μὲν παθεῖν ἃ πάντες ἴσασι, τοὺς δ᾽ ἄλλους τηλικούτοις κακοῖς περιπεσεῖν,

ὥςτε μηδέπω νῦν ἐξιτήλους εἶναι τὰς συμφορὰς τὰς δι᾽ ἐκεῖνον τὸν πόλεμον ἐν ταῖς πόλεσι γεγενημένας· Λακεδαιμονίους δέ, τοὺς τότε δόξαντας εὐτυχεῖν, εἰς τὰς νῦν ἀτυχίας δι᾽ Ἀλκιβιάδην καθεστάναι· πεισθέντες γὰρ ὑπ᾽ αὐτοῦ τῆς κατὰ θάλατταν δυνάμεως ἐπιθυμῆσαι, καὶ τὴν κατὰ γῆν ἡγεμονίαν ἀπώλεσαν. Ὥςτ᾽ εἴ τις φαίη τότε τὴν ἀρχὴν αὐτοῖς γενέσθαι τῶν παρόντων κακῶν, ὅτε τὴν ἀρχὴν τῆς θαλάττης ἐλάμβανον, οὐκ ἂν ἐξελεγχθείη ψευδόμενος. Ἐκεῖνος μὲν οὖν τηλικούτων αἴτιος γενόμενος, κατῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, μεγάλης μὲν δόξης τυχών, οὐ μὴν ἐπαινουμένης ὑφ᾽ ἁπάντων.

25. Κόνων δ᾽ οὐ πολλοῖς ἔτεσιν ὕστερον ἀντίστροφα τούτων ἔπραξεν· ἀτυχήσας γὰρ ἐν τῇ ναυμαχίᾳ τῇ περὶ Ἑλλήςποντον, οὐ δι᾽ αὑτόν, ἀλλὰ διὰ τοὺς συνάρχοντας, οἴκαδε μὲν ἀφικέσθαι κατῃσχύνθη, πλεύσας δ᾽ εἰς Κύπρον, χρόνον μέν τινα περὶ τὴν τῶν ἰδίων ἐπιμέλειαν διέτριβεν, αἰσθόμενος δὲ Ἀγησίλαον εἰς τὴν Ἀσίαν μετὰ πολλῆς δυνάμεως διαβεβηκότα, καὶ πορθοῦντα τὴν χώραν, οὕτω μέγα ἐφρόνησεν, ὥςτε ἀφορμὴν οὐδεμίαν ἄλλην ἔχων πλὴν τὸ σῶμα καὶ τὴν διάνοιαν, ἤλπισε Λακεδαιμονίους καταπολεμήσειν ἄρχοντας τῶν ἄλλων Ἑλλήνων καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν· καὶ ταῦτα, πέμπων ὡς τοὺς βασιλέως στρατηγούς, ὑπισχνεῖται ποιήσειν. Καὶ τί δεῖ πλείω λέγειν; Συστάντος γὰρ αὐτῷ ναυτικοῦ περὶ Κνίδον, νικήσας τῇ ναυμαχίᾳ, Λακεδαιμονίους μὲν ἐξέβαλεν ἐκ τῆς ἀρχῆς, τοὺς δ᾽ ἄλλους Ἕλληνας ἠλευθέρωσεν. Οὐ μόνον δὲ τὰ τείχη τὰ τῆς πατρίδος ἀνώρθωσεν, ἀλλὰ καὶ τὴν πόλιν εἰς τὴν αὐτὴν δόξαν προήγαγεν, ἐξ ἧςπερ ἐξέπεσεν. Καίτοι τίς ἂν προσεδόκησεν ὑπ᾽ ἀνδρὸς οὕτω ταπεινῶς πράξαντος, ἀναστραφήσεσθαι τὰ

τῆς Ἑλλάδος πράγματα, καὶ τὰς μὲν ἀτιμωθήσεσθαι, τὰς δὲ ἐπιπολάσειν τῶν Ἑλληνίδων πόλεων;

26. Διονύσιος τοίνυν (βούλομαι γάρ ἐκ πολλῶν σε πεισθῆναι, ῥᾳδίαν εἶναι τὴν πρᾶξιν, ἐφ᾽ ἥν σε τυγχάνω παρακαλῶν) πολλοστὸς ὢν Συρακουσίων καὶ τῷ γένει καὶ τῇ δόξῃ, καὶ τοῖς ἄλλοις, ἐπιθυμήσας μοναρχίας ἀλόγως καὶ μανικῶς, καὶ τολμήσας ἅπαντα πράττειν τὰ φέροντα πρὸς τὴν δύναμιν ταύτην, κατέσχε μὲν Συρακούσας, ἁπάσας δὲ τὰς ἐν Σικελίᾳ πόλεις, ὅσαι περ ἦσαν Ἑλληνίδες, κατεστρέψατο, τηλικαύτην δὲ δύναμιν περιεβάλετο καὶ πεζικὴν καὶ ναυτικήν, ὅσην οὐδεὶς ἀνὴρ τῶν πρὸ ἐκείνου γεγενημένων.

27. Ἔτι τοίνυν Κῦρος (ἵνα μνησθῶμεν καὶ τῶν βαρβάρων) ἐκτεθεὶς μὲν ὑπὸ τῆς μητρὸς εἰς τὴν ὁδόν, ἀναιρεθεὶς δὲ ὑπὸ Περσίδος γυναικός, εἰς τοσαύτην ἦλθε μεταβολήν, ὥςθ᾽ ἁπάσης τῆς Ἀσίας γενέσθαι δεσπότης.

28. Ὅπου δὲ Ἀλκιβιάδης μὲν φυγὰς ὤν, Κόνων δὲ δεδυςτυχηκώς, Διονύσιος δὲ οὐκ ἔνδοξος ὤν, Κῦρος δ᾽ οὕτως οἰκτρᾶς αὐτῷ τῆς ἐξ ἀρχῆς γενέσεως ὑπαρχούσης, εἰς τοσοῦτον προῆλθον, καὶ τοσαῦτα διεπράξαντο, πῶς οὐ σέ γε χρὴ προςδοκᾶν τὸν ἐκ τοιούτων μὲν γεγονότα, Μακεδονίας δὲ βασιλεύοντα, τοσούτων δὲ κύριον ὄντα, ῥᾳδίως τὰ προειρημένα συστήσειν;

29. Σκέψαι δὲ ὡς ἄξιόν ἐστι τοῖς τοιούτοις τῶν ἔργων μάλιστα ἐπιχειρεῖν, ἐν οἷς κατορθώσας μέν, ἐφάμιλλον τὴν σαυτοῦ δόξαν καταστήσεις τοῖς πρωτεύσασι, διαμαρτὼν δὲ τῆς προςδοκίας, ἀλλ᾽ οὖν τήν γε εὔνοιαν κτήσῃ τὴν παρὰ τῶν Ἑλλήνων, ἣν πολὺ κάλλιόν ἐστι λαβεῖν, ἢ πολλὰς πόλεις τῶν Ἑλληνίδων κατὰ κράτος ἑλεῖν. Τὰ μὲν γὰρ τοιαῦτα τῶν ἔργων φθόνον ἔχει, καὶ δυςμέ-

νειαν, καὶ πολλὰς βλασφημίας, οἷς δ' ἡμεῖς συμβεβουλεύκαμεν, οὐδὲν πρόςεστι τούτων. Ἀλλ' εἴ τις θεῶν αἵρεσίν σοι δοίη, μετὰ ποίας ἂν ἐπιμελείας καὶ διατριβῆς εὔξαιο τὸν βίον διάγειν, οὐδεμίαν ἕλοιο ἄν, εἴπερ ἐμοὶ συμβούλῳ χρῷο, μᾶλλον ἢ ταύτην. Οὐ γὰρ μόνον ὑπὸ τῶν ἄλλων ἔσῃ ζηλωτός, ἀλλὰ καὶ σὺ σαυτὸν μακαριεῖς. Τίς γὰρ ἂν ὑπερβολὴ γένοιτο τῆς τοιαύτης εὐδαιμονίας, ὅταν πρέςβεις μὲν ἥκωσιν ἐκ τῶν μεγίστων πόλεων, οἱ μάλιστα εὐδοκιμοῦντες, εἰς τὴν σὴν δυναστείαν, μετὰ δὲ τούτων βουλεύῃ περὶ τῆς κοινῆς σωτηρίας, περὶ ἧς οὐδεὶς ἄλλος φανήσεται τοιαύτην πρόνοιαν πεποιημένος, αἰσθάνῃ δὲ τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν ὀρθὴν οὖσαν, ἐφ' οἷς σὺ τυγχάνεις ἡγούμενος; μηδεὶς δ' ὀλιγώρως ἔχῃ τῶν παρὰ σοὶ βραβευομένων, ἀλλ' οἱ μὲν πυνθάνωνται περὶ αὐτῶν, ἐν οἷς εἰσίν, οἱ δ' εὔχωνταί σε μὴ διαμαρτεῖν ὧν ἐπεθύμησας· οἱ δὲ δεδίωσι, μὴ πρότερόν τι πάθῃς, πρὶν τέλος ἐπιθεῖναι τοῖς πραττομένοις; ἐφ' οἷς γινομένοις, πῶς οὐκ ἂν εἰκότως μέγα φρονοίης; πῶς δὲ οὐχὶ περιχαρὴς ὢν τὸν βίον διατελοίης, τηλικούτων σαυτὸν εἰδὼς πραγμάτων ἐπιστάτην γεγενημένον; τίς δὲ οὐκ ἂν τῶν καὶ μετρίως λογίζεσθαι δυναμένων, ταύτας ἄν σοι μάλιστα παραινέσεις προαιρεῖσθαι τῶν πράξεων, τὰς ἀμφότερά σοι φέρειν ἅμα δυναμένας, ὥςπερ καρπούς, ἡδονάς τε ὑπερβαλλούσας, καὶ τιμὰς ἀνεξαλείπτους;

30. Ἀπόχρη δ' ἄν μοι τὰ προειρημένα περὶ τούτων, εἰ μὴ παραλελοιπὼς ἦν τινὰ λόγον, οὐκ ἀμνημονήσας, ἀλλ' ὀκνήσας εἰπεῖν, ὃν ἤδη μοι δοκῶ δηλώσειν. Οἶμαι γάρ σοί τε συμφέρειν ἀκοῦσαι περὶ αὐτῶν, ἐμοί τε προςήκειν μετὰ παῤῥησίας (ὥςπερ εἴθισμαι) ποιεῖσθαι τοὺς λόγους.

31. Αἰσθάνομαι γάρ σε διαβαλλόμενον ὑπὸ τῶν σοὶ μὲν φθονούντων, τὰς δὲ πόλεις τὰς αὑτῶν εἰθισμένων εἰς ταραχὰς καθιστάναι, καὶ τῆς εἰρήνης οὔσης τοῖς ἄλλοις κοινῆς, τὸν πόλεμον αὑτῶν ἴδιον εἶναι νομιζόντων, οἳ πάντων τῶν ἄλλων ἀμελήσαντες, περὶ τῆς σῆς δυνάμεως λέγουσιν, ὡς οὐχ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ᾽ ἐπὶ ταύτην αὐξάνεται, καὶ συχνὸν ἤδη χρόνον ἅπασιν ἡμῖν ἐπιβουλεύεις, καὶ λόγῳ μὲν μέλλεις Μεσηνίοις βοηθεῖν, ἐὰν τὰ περὶ Φωκέας διοικήσῃς, ἔργῳ δ᾽ ὑπὸ σαυτῷ ποιεῖσθαι Πελοπόννησον διανοῇ· ὑπάρχουσι δέ σοι Θετταλοὶ μὲν καὶ Θηβαῖοι, καὶ πάντες οἱ τῆς Ἀμφικτυονίας μετέχοντες, ἕτοιμοι συνακολουθεῖν· Ἀργεῖοι δὲ καὶ Μεσήνιοι καὶ Μεγαλοπολῖται, καὶ τῶν ἄλλων πολλοὶ συμπολεμεῖν, καὶ ποιεῖν ἀναστάτους Λακεδαιμονίους· ἢν δὲ ταῦτα πράξῃς, καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ῥᾳδίως κρατήσεις. Ταῦτα φλυαροῦντες, καὶ φάσκοντες ἀκριβῶς εἰδέναι, καὶ ταχέως ἅπαντα τῷ λόγῳ καταστρεφόμενοι, πολλοὺς πείθουσι, καὶ μάλιστα τοὺς τῶν αὐτῶν κακῶν ἐπιθυμοῦντας, ὧνπερ οἱ λογοποιοῦντες· ἔπειτα δὲ καὶ τοὺς οὐδενὶ λόγῳ χρωμένους ὑπὲρ τῶν κοινῶν, ἀλλὰ παντάπασιν ἀνοήτως διακειμένους, καὶ πολλὴν χάριν ἔχοντας τοῖς ὑπὲρ αὐτῶν φοβεῖσθαι καὶ δεδιέναι προσποιουμένοις· ἔτι δὲ τοὺς οὐκ ἀποδοκιμάζοντας τὸ δοκεῖν σὲ ἐπιβουλεύειν τοῖς Ἕλλησιν, ἀλλὰ τὴν αἰτίαν ταύτην ἀξίαν ἐπιθυμίας εἶναι νομίζοντας· οἳ τοσοῦτον ἀφεστᾶσι τοῦ νοῦν ἔχειν, ὥστ᾽ οὐκ ἴσασιν, ὅτι τοῖς αὐτοῖς ἄν τις λογισμοῖς χρώμενος, τοὺς μὲν βλάψειεν, τοὺς δ᾽ ὠφελήσειεν. Οἷον καὶ νῦν, εἰ μέν τις φαίη, τὸν τῆς Ἀσίας βασιλέα τοῖς Ἕλλησιν ἐπιβουλεύειν, καὶ παρασκευάζεσθαι στρατεύειν ἐφ᾽ ἡμᾶς, οὐδὲν ἂν λέγοι περὶ αὐτοῦ φαῦλον, ἀλλ᾽

ἀνδρωδέστερον αὐτὸν καὶ πλείονος ἄξιον δοκεῖν εἶναι ποιήσειεν· εἰ δὲ τῶν ἀφ᾽ Ἡρακλέους τινὶ πεφυκότων, ὃς ἁπάσης κατέστη τῆς Ἑλλάδος εὐεργέτης, ἐπιφέροι τὴν αἰτίαν ταύτην, εἰς τὴν μεγίστην αἰσχύνην ἂν αὐτὸν καταστήσειεν. Τίς γὰρ οὐκ ἂν ἀγανακτήσειε καὶ μισήσειεν, εἰ φαίνοιτο τούτοις ἐπιβουλεύων, ὑπὲρ ὧν ὁ πρόγονος αὐτοῦ προείλετο κινδυνεύειν, καὶ τὴν μὲν εὔνοιαν, ἣν ἐκεῖνος κατέλιπε τοῖς ἐξ αὐτοῦ γεγενημένοις, μὴ πειρῷτο διαφυλάττειν, ἀμελήσας δὲ τούτων, ἐπονειδίστων ἐπιθυμοίη καὶ πονηρῶν πραγμάτων.

32. Ὧν ἐνθυμούμενόν σε χρὴ μὴ περιορᾶν τοιαύτην φήμην σαυτῷ περιφυομένην, ἣν οἱ μὲν ἐχθροὶ περιθεῖναί σοι ζητοῦσι, τῶν δὲ φίλων οὐδεὶς ὅςτις οὐκ ἂν ἀντειπεῖν ὑπὲρ σοῦ τολμήσειεν. Καίτοι περὶ τῶν σοὶ συμφερόντων ἐν ταῖς τούτων ἀμφοτέρων γνώμαις, μάλιστα ἂν κατίδοις τὴν ἀλήθειαν.

33. Ἴσως δ᾽ ὑπολαμβάνεις μικροψυχίαν εἶναι τὸ τῶν βλασφημούντων καὶ φλυαρούντων, καὶ τῶν πειθομένων τούτοις φροντίζειν, ἄλλως τε ὅταν καὶ μηδὲν σαυτῷ συνοίδῃς ἐξαμαρτάνων. Χρὴ δὲ μὴ καταφρονεῖν τοῦ πλήθους, μηδὲ παραμικρὸν ἡγεῖσθαι τὸ παρὰ πᾶσιν εὐδοκιμεῖν, ἀλλὰ τότε νομίζειν καλὴν ἔχειν καὶ μεγάλην τὴν δόξαν, καὶ πρέπουσαν καὶ σοὶ καὶ τοῖς προγόνοις, καὶ τοῖς ὑφ᾽ ὑμῶν πεπραγμένοις, ὅταν οὕτω διαθῇς τοὺς Ἕλληνας, ὥςπερ ὁρᾷς Λακεδαιμονίους τε πρὸς τοὺς ἑαυτῶν βασιλέας ἔχοντας, τούς τε ἑταίρους τοὺς σοὺς πρὸς σὲ διακειμένους. Ἔστι δ᾽ οὐ χαλεπὸν τυχεῖν τούτων, ἢν ἐθελήσῃς κοινὸς ἅπασι γενέσθαι, καὶ παύσῃ ταῖς μὲν τῶν πόλεων οἰκείως ἔχων, πρὸς δὲ τὰς ἀλλοτρίως διακείμενος· ἔτι δ᾽ ἢν τὰ τοιαῦτα προαιρῇ πράττειν, ἐξ ὧν

τοῖς μὲν Ἕλλησιν ἔσῃ πιστός, τοῖς δὲ βαρβάροις φοβερός.

34. Καὶ μὴ θαυμάσῃς, ἅπερ ἐπέστειλα καὶ πρὸς Διονύσιον τὸν τυραννίδα κτησάμενον, εἰ μήτε στρατηγὸς ὤν, μήτε ῥήτωρ, μήτ' ἄλλως δυνάστης, θρασύτερόν σοι διείλεγμαι τῶν ἄλλων. Ἐγὼ γὰρ πρὸς μὲν τὸ πολιτεύεσθαι, πάντων ἀφυέστατος ἐγενόμην τῶν πολιτῶν· οὔτε γὰρ φωνὴν ἔσχον ἱκανήν, οὔτε τόλμαν δυναμένην ὄχλῳ χρήσασθαι, καὶ μολύνασθαι, καὶ λοιδορεῖσθαι τοῖς ἐπὶ τοῦ βήματος καλινδουμένοις. Τοῦ δὲ φρονεῖν εὖ, καὶ πεπαιδεῦσθαι καλῶς (εἰ καί τις ἀγροικότερον εἶναι φήσει τὸ ῥηθὲν) ἀμφισβητῶ, καὶ θείην ἂν ἐμαυτὸν οὐκ ἐν τοῖς ἀπολελειμμένοις, ἀλλ' ἐν τοῖς προέχουσι τῶν ἄλλων. Διόπερ ἐπιχειρῶ συμβουλεύειν τοῦτον τὸν τρόπον, ὃν ἐγὼ πέφυκα καὶ δύναμαι, καὶ τῇ πόλει καὶ τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι, καὶ τῶν ἀνδρῶν τοῖς ἐνδοξοτάτοις.

35. Περὶ μὲν οὖν τῶν ἐμῶν, καὶ περὶ ὧν ἡγοῦμαί σοι πρακτέον εἶναι πρὸς τοὺς Ἕλληνας, σχεδὸν ἀκήκοας· περὶ δὲ τῆς στρατείας τῆς εἰς τὴν Ἀσίαν, ταῖς μὲν πόλεσιν, ἅς ἔφην σε χρῆναι διαλλάττειν, τότε μοι δοκῶ συμβουλεύειν, ὡς χρὴ πολεμεῖν πρὸς τοὺς βαρβάρους, ὅταν ἴδωμεν αὐτὰς ὁμονοούσας. Πρὸς σὲ δὲ νῦν ποιήσομαι τοὺς λόγους, οὐ τὴν αὐτὴν ἔχων διάνοιαν νῦν καὶ κατ' ἐκείνην τὴν ἡλικίαν, ὅτε ἔγραφον τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν ταύτην. Τότε μὲν γὰρ παρεκελευόμην τοῖς ἀκουσομένοις καταγελᾷν μου καὶ καταφρονεῖν, ἢν μὴ καὶ τῶν πραγμάτων καὶ τῆς δόξης τῆς ἐμαυτοῦ, καὶ τοῦ χρόνου τοῦ περὶ τοὺς λόγους διατριφθέντος, ἀξίως φαίνωμαι διεξιών· νῦν δὲ φοβοῦμαι, μὴ πάντων τῶν προειρημένων πολὺ καταδεέστερον τύχω διαλεχθείς.

Καὶ γὰρ πρὸς τοῖς ἄλλοις ὁ λόγος ὁ Πανηγυρικός, ὁ τοὺς ἄλλους τοὺς περὶ τὴν φιλοσοφίαν διατρίβοντας, εὐπορωτέρους ποιήσας, ἐμοὶ πολλὴν ἀπορίαν παρέσχηκεν. Οὔτε γὰρ ταὐτὰ βούλομαι λέγειν τοῖς ἐν ἐκείνῳ γεγραμμένοις, οὔτε δύναμαι καινὰ ζητεῖν. Οὐ μὴν ἀποστατέον γ᾽ ἔστιν, ἀλλὰ λεκτέον περὶ ὧν ὑπεθέμην, ὅ, τι ἂν ὑποπέσοι καὶ συμφέροι πρὸς τὸ πεῖσαί σε ταῦτα πράττειν. Καὶ γὰρ ἢν ἐλλίπω τί, καὶ μὴ δυνηθῶ τὸν αὐτὸν τρόπον γράψαι τοῖς πρότερον ἐκδεδομένοις, ἀλλ᾽ οὖν ὑπογράψειν γ᾽ οἶμαι χαριέντως τοῖς ἐξεργάζεσθαι καὶ διαπονεῖν δυναμένοις.

36. *Τὴν μὲν οὖν ἀρχὴν τοῦ λόγου τοῦ σύμπαντος οἶμαι πεποιῆσθαι ταύτην, ἥνπερ προςήκει τοὺς ἐπὶ τὴν Ἀσίαν πείθοντας στρατεύειν. Δεῖ γὰρ μηδὲν πρότερον πράττειν, πρὶν ἂν λάβῃ τις τοὺς Ἕλληνας δυοῖν θάτερον, ἢ συναγωνιζομένους, ἢ πολλὴν εὔνοιαν ἔχοντας τοῖς πραττομένοις. Ὧν Ἀγησίλαος, ὁ δόξας εἶναι Λακεδαιμονίων φρονιμώτατος, ὠλιγώρησεν, οὐ διὰ κακίαν, ἀλλὰ διὰ φιλοτιμίαν. Ἔσχε γὰρ διττὰς ἐπιθυμίας, καλὰς μὲν ἀμφοτέρας, οὐ συμφωνούσας δὲ ἀλλήλαις, οὐδ᾽ ἅμα πράττεσθαι δυναμένας. Προηρεῖτο γὰρ βασιλεῖ τε πολεμεῖν, καὶ τοὺς ἑταίρους εἰς τὰς πόλεις τὰς αὐτῶν κατάγειν, καὶ κυρίους ποιῆσαι τῶν πραγμάτων. Συνέβαινεν οὖν, ἐκ μὲν τῆς πραγματείας τῆς ὑπὲρ τῶν ἑταίρων, ἐν κακοῖς καὶ κινδύνοις εἶναι τοὺς Ἕλληνας· διὰ δὲ τὴν ταραχὴν τὴν ἐνθάδε γιγνομένην, μὴ σχολὴν ἄγειν, μηδὲ δύνασθαι πολεμεῖν τοῖς βαρβάροις. Ὥςτ᾽ ἐκ τῶν ἀγνοηθέντων κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν χρόνον, ῥᾴδιον καταμαθεῖν, ὅτι δεῖ τὸν ὀρθῶς βουλευόμενον μὴ πρότερον ἐκφέρειν τὸν πρὸς βασιλέα πόλεμον, πρὶν ἂν διαλλάξῃ τοὺς Ἕλληνας,*

καὶ παύσῃ τῆς μανίας τῆς νῦν αὐτοῖς ἐνεστώσης· ἅπερ καὶ σοὶ συμβεβουλευκότες τυγχάνομεν.

37. Περὶ μὲν οὖν τούτων, οὐδεὶς ἂν ἀντειπεῖν τῶν εὖ φρονούντων τολμήσειεν· οἶμαι δὲ τῶν μὲν ἄλλων εἴ τισι δόξειε περὶ τῆς στρατείας τῆς εἰς τὴν Ἀσίαν συμβουλεύειν, ἐπὶ ταύτην ἂν ἐπιπεσεῖν τὴν παράκλησιν, λέγοντας, ὡς ὅσοι περ ἐπεχείρησαν πρὸς τὸν βασιλέα πολεμεῖν, ἅπασι συνέπεσεν ἐξ ἀδόξων μὲν γενέσθαι λαμπροῖς, ἐκ πενήτων δὲ πλουσίοις, ἐκ ταπεινῶν δὲ πολλῆς χώρας καὶ πόλεων δεσπόταις. Ἐγὼ δὲ οὐκ ἐκ τῶν τοιούτων μέλλω σε παρακαλεῖν, ἀλλ᾽ ἐκ τῶν ἠτυχηκέναι δοξάντων· λέγω δέ, ἐκ τῶν μετὰ Κύρου καὶ Κλεάρχου στρατευσαμένων. Ἐκείνους γὰρ ὁμολογοῦσι νικῆσαι μὲν μαχομένους ἅπασαν τὴν βασιλέως δύναμιν τοσοῦτον, ὅσον περ ἂν εἰ ταῖς γυναιξὶν αὐτῶν συνέβαλον· ἤδη δ᾽ ἐγκρατεῖς δοκοῦντας εἶναι τῶν πραγμάτων, διὰ τὴν Κύρου προπέτειαν ἀτυχῆσαι· περιχαρῆ γὰρ αὐτὸν ὄντα, καὶ διώκοντα πολὺ πρὸ τῶν ἄλλων, ἐν μέσοις γενόμενον τοῖς πολεμίοις, ἀποθανεῖν. Ἀλλ᾽ ὅμως τηλικαύτης συμφορᾶς συμπεσούσης αὐτῷ, οὕτω σφόδρα κατεφρόνησεν ὁ βασιλεὺς τῆς περὶ αὐτὸν δυνάμεως, ὥςτε προςκαλεσάμενος Κλέαρχον καὶ τοὺς ἄλλους ἡγεμόνας εἰς λόγον ἐλθεῖν, καὶ τούτοις μὲν ὑποσχόμενος μεγάλας δωρεὰς δώσειν, τοῖς δὲ ἄλλοις στρατιώταις ἐντελῆ τὸν μισθὸν ἀποδοὺς ἀποπέμψειν· τοιαύταις ἐλπίσιν ὑπαγόμενος, καὶ πίστεις δοὺς τῶν ἐκείνῳ νομιζομένων τὰς μεγίστας, συλλαβὼν αὐτοὺς ἀπέκτεινεν, καὶ μᾶλλον εἵλετο περὶ τοὺς θεοὺς ἐξαμαρτεῖν, ἢ τοῖς στρατιώταις οὕτως ἐρήμοις οὖσι συμβαλεῖν.

38. Καίτοι τίς ἂν γένοιτο παράκλησις ταύτης καλλίων καὶ πιστοτέρα; φαίνονται γὰρ κἀκεῖνοι κρατήσαν-

τες ἂν τῶν βασιλέως πραγμάτων, εἰ μὴ διὰ Κῦρον. Σοὶ δὲ τὴν ἀτυχίαν τὴν τότε γενομένην οὐ χαλεπὸν φυλάξασθαι, τοῦ τε στρατοπέδου τοῦ κρατήσαντος τὴν ἐκείνου δύναμιν, ῥᾴδιον πολὺ κρεῖττον παρασκευάσασθαι. Καίτοι τούτων ἀμφοτέρων ὑπαρξάντων, πῶς οὐ χρὴ θαῤῥεῖν, ποιούμενον τὴν στρατείαν ταύτην;

39. Καὶ μηδεὶς ὑπολάβῃ με βούλεσθαι λαθεῖν, ὅτι τούτων ἔνια πέφρακα τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅνπερ πρότερον. Εἰ γὰρ ἐπὶ τὰς αὐτὰς διανοίας εἱλόμην ἐλθεῖν, ποιεῖν γλιχόμενος τὰ δεδηλωμένα, καλῶς εἶχεν εἰπεῖν· καὶ γὰρ εἰ μὲν ἐπίδειξιν ἐποιούμην, ἐπειρώμην ἂν ἅπαντα τὰ τοιαῦτα διαφυλάττειν, σοὶ δὲ συμβουλεύων, μωρὸς ἂν εἴην, εἰ περὶ τὴν λέξιν πλείονα χρόνον διέτριβον, ἢ περὶ τὰς πράξεις· ἔτι δ' εἰ τοὺς ἄλλους ὁρῶν τοῖς ἐμοῖς χρωμένους, αὐτὸς μόνος ἀπεχοίμην τῶν ὑπ' ἐμοῦ πρότερον εἰρημένων. Τοῖς μὲν οὖν οἰκείοις τυχὸν ἂν χρησαίμην, ἤν που σφόδρα κατεπείγῃ καὶ πρέπον ᾖ, τῶν δ' ἀλλοτρίων οὐδὲν ἂν προςδεξαίμην, ὥςπερ οὐδ' ἐν τῷ παρελθόντι χρόνῳ.

40. Ταῦτα μὲν οὕτως ἕξει. Δοκεῖ δέ μοι μετὰ ταῦτα περὶ τῆς παρασκευῆς διαλεκτέον εἶναι, τῆς τε σοὶ γενομένης, καὶ τῆς ἐκείνοις ὑπαρξάσης. Τὸ μὲν τοίνυν μέγιστον, σὺ μὲν τοὺς Ἕλληνας εὔνους ἕξεις, ἥνπερ ἐθέλῃς ἐμμεῖναι τοῖς περὶ τούτων εἰρημένοις, ἐκεῖνοι δὲ διὰ τὰς δεκαδαρχίας τὰς ἐπὶ Λακεδαιμονίων, ὡς οἷόν τε δυςμενεστάτους. Ἡγοῦνται γὰρ Κύρου μὲν καὶ Κλεάρχου κατορθωσάντων, μᾶλλον ἔτι δουλεύσειν, βασιλέως δὲ κρατήσαντος, ἀπαλλαγήσεσθαι τῶν κακῶν τῶν παρόντων· ὅπερ καὶ συνέπεσεν αὐτοῖς. Καὶ μὴν καὶ στρατιώτας σὺ

μὲν ἐξ ἑτοίμου λήψῃ τοσούτους, ὅσους ἂν βουληθῇς. Οὕτω γὰρ ἔχει τὰ τῆς Ἑλλάδος, ὥςτε ῥᾷον εἶναι συστῆσαι στρατόπεδον μεῖζον καὶ κρεῖττον ἐκ τῶν πλανωμένων, ἢ τῶν πολιτευομένων. Ἐν ἐκείνοις δὲ τοῖς χρόνοις οὐκ ἦν ξενικὸν οὐδέν· ὥςτε ἀναγκαζόμενοι ξενολογεῖν ἐκ τῶν πόλεων, πλέον ἀνήλισκον εἰς τὰς διδομένας τοῖς Ἕλλησι δωρεάς, ἢ τὸν εἰς τοὺς στρατιώτας μισθόν. Καὶ μὴν εἰ βουληθείημεν ἐξετάσαι καὶ παραβαλεῖν, σέ τε τὸν νῦν ἡγησόμενον τῆς στρατείας, καὶ βουλευσόμενον περὶ πάντων, καὶ Κλέαρχον τὸν ἐπιστατήσαντα τῶν τότε πραγμάτων, εὑρήσομεν ἐκεῖνον μὲν οὐδὲ μιᾶς πώποτε δυνάμεως πρότερον, οὔτε ναυτικῆς οὔτε πεζῆς καταστάντα κύριον, ἀλλ᾽ ἐκ τῆς ἀτυχίας τῆς συμβάσης αὐτῷ περὶ τὴν ἤπειρον ὀνομαστὸν γενόμενον· σὲ δὲ τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα τὸ μέγεθος διαπεπραγμένον, περὶ ὧν εἰ μὲν πρὸς ἑτέρους τὸν λόγον ἐποιούμην, καλῶς εἶχε διελθεῖν, πρὸς σὲ δὲ διαλεγόμενος, εἰ πάσας τὰς πράξεις σοι διεξιοίην, δικαίως ἂν ἀνόητος καὶ περίεργος εἶναι δοκοίην.

41. Ἄξιον δὲ μνησθῆναι καὶ τῶν βασιλέων, ἐφ᾽ ὃν σοί τε συμβουλεύομεν στρατεύειν, καὶ πρὸς ὃν Κλέαρχος ἐπολέμησεν, ἵν᾽ ἑκατέρου καὶ τὴν γνώμην καὶ τὴν δύναμιν εἰδῇς. Ὁ μὲν τοίνυν τούτου πατὴρ τήν τε πόλιν τὴν ἡμετέραν, καὶ πάλιν τὴν τῶν Λακεδαιμονίων κατεπολέμησεν, οὗτος δὲ οὐδενὸς πώποτε τῶν στρατευμάτων τῶν τὴν χώραν αὐτοῦ λυμαινομένων ἐπεκράτησεν. Ἐπειθ᾽ ὁ μὲν τὴν Ἀσίαν πᾶσαν παρὰ τῶν Ἑλλήνων ἐν ταῖς συνθήκαις ἔλαβεν, οὗτος δὲ τοσούτου δεῖ τῶν Ἑλλήνων ἄρχειν, ὥςτ᾽ οὐδὲ τῶν ἐκδοθεισῶν αὐτῷ πόλεων κύριός ἐστιν. Ὥςτ᾽ οὐκ ἔστιν ὅςτις οὐκ ἂν ἀπορήσειε, πότερα χρὴ νομίζειν, τοῦτον αὐτῶν ἀφεστάναι δι᾽ ἀνανδρίαν, ἢ

κείνας ὑπερεωρακέναι, καὶ καταπεφρονηκέναι τῆς βαρβαρικῆς δυναστείας.

42. Τὰ τοίνυν περὶ τὴν χώραν ὡς διάκειται, τίς οὐκ ἂν ἀκούσας παροξυνθείη πολεμεῖν πρὸς αὐτόν; Αἴγυπτος μὲν γὰρ ἀφειστήκει, καὶ κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν χρόνον· οὐ μὴν ἀλλ᾽ ἐφοβοῦντο, μή ποτε βασιλεὺς αὐτὸς ποιησάμενος στρατείαν, κρατήσειε καὶ τῆς διὰ τὸν ποταμὸν δυςχωρίας, καὶ τῆς ἄλλης παρασκευῆς ἁπάσης, νῦν δ᾽ οὗτος ἀπήλλαξεν αὐτοὺς τοῦ δέους τούτου. Συναγαγὼν γὰρ δύναμιν πλείστην, ὅσην οἷός τ᾽ ἦν, καὶ στρατεύσας ἐπ᾽ αὐτούς, ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν οὐ μόνον ἡττηθείς, ἀλλὰ καὶ καταγελασθείς, καὶ δόξας οὔτε βασιλεύειν οὔτε στρατηγεῖν ἄξιος εἶναι. Τὰ τοίνυν περὶ Κύπρον, καὶ Φοινίκην, καὶ Κιλικίαν, καὶ τὸν τόπον ἐκεῖνον, ὅθεν ἐχρῶντο τῷ ναυτικῷ, τότε μὲν ἦν μετὰ βασιλέως, νῦν δὲ τὰ μὲν ἀφέστηκε, τάδ᾽ ἐν πολέμῳ καὶ κακοῖς τοσούτοις ἐστίν, ὥςτ᾽ ἐκείνῳ μὲν μηδὲν εἶναι τῶν ἐθνῶν τούτων χρήσιμον, σοὶ δέ, ἢν πολεμεῖν πρὸς αὐτὸν βουληθῇς, συμφόρως ἕξειν.

43. Καὶ μὴν Ἰδριέα γε τὸν εὐπορώτατον τῶν νῦν περὶ τὴν ἤπειρον, προςήκει δυςμενέστερον εἶναι τοῖς βασιλέως πράγμασι τῶν πολεμούντων, ἢ πάντων ἂν εἴη σχετλιώτατος, εἰ μὴ βούλοιτο καταλελύσθαι ταύτην τὴν ἀρχήν, τὴν αἰκισαμένην μὲν τὸν ἀδελφόν, πολεμήσασαν δὲ πρὸς αὐτόν, ἅπαντα δὲ τὸν χρόνον ἐπιβουλεύουσαν, καὶ βουλευομένην τοῦ τε σώματος αὐτοῦ καὶ τῶν χρημάτων ἁπάντων γενέσθαι κυρίαν. Ὑπὲρ ὧν δεδιώς, νῦν μὲν ἀναγκάζεται θεραπεύειν αὐτόν, καὶ χρήματα πολλὰ καθ᾽ ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἀναπέμπειν· εἰ δὲ σὺ διαβαίης εἰς τὴν ἤπειρον, ἐκεῖνός τ᾽ ἂν ἄσμενος ἴδοι, βοηθὸν ἥκειν αὐτῷ σε νομίζων. Τῶν τε ἄλλων σατραπῶν πολλοὺς

ἀποστήσεις, ἣν ὑπόσχῃ τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῖς, καὶ τοὔνομα τοῦτο διασπείρῃς εἰς τὴν Ἀσίαν, ὅπερ εἰς τοὺς Ἕλληνας εἰςπεσόν, καὶ τὴν ἡμετέραν ἀρχὴν καὶ τὴν Λακεδαιμονίων κατέλυσεν.

44. Ἔτι δ᾽ ἂν πλείω λέγειν ἐπεχείρουν, ὃν τρόπον πολεμῶν, τάχιστ᾽ ἂν περιγένοιο τῆς τοῦ βασιλέως δυνάμεως· νῦν δὲ φοβοῦμαι, μή τινες ἐπιτιμήσωσιν ἡμῖν, εἰ μηδὲν πώποτε μεταχειρισάμενοι τῶν στρατηγικῶν, σοὶ τολμῶμεν παραινεῖν τῷ πλεῖστα καὶ μέγιστα διαπεπραγμένῳ κατὰ πόλεμον. Ὥςτε περὶ μὲν τούτων οὐδὲν οἶμαι δεῖν πλείω λέγειν.

45. Περὶ δὲ τῶν ἄλλων, ἡγοῦμαι ἀρκεῖν πρὸς παράδειγμα, τόν τε πατέρα σοί, καὶ τὸν κτησάμενον τὴν βασιλείαν, καὶ τὸν τοῦ γένους ἀρχηγόν. Εἰ τῷ μὲν εἴη βουλομένῳ λέγειν, οἱ δὲ δύναμιν λάβοιεν, τῶν αὐτῶν ἂν τούτων γενέσθαι συμβούλους, ὧνπερ ἐγώ. Χρῶμαι δὲ τεκμηρίοις, ἐξ ὧν διαπεπραγμένοι τυγχάνουσιν· ὅ,τι γὰρ πατήρ σου πρὸς τὰς πόλεις ταύτας, αἷς σοὶ παραινῶ προςέχειν τὸν νοῦν, πρὸς ἁπάσας οἰκείως εἶχεν· ὅ τε κτησάμενος τὴν ἀρχήν, μεῖζον φρονήσας τῶν αὑτοῦ πολιτῶν, καὶ μοναρχίας ἐπιθυμήσας, οὐχ ὁμοίως ἐβουλεύσατο τοῖς πρὸς τὰς τοιαύτας φιλοτιμίας ὡρμημένοις. Οἱ μὲν γὰρ ἐν ταῖς ἑαυτῶν πόλεσι, στάσεις καὶ σφαγὰς καὶ ταραχὰς ἐμποιοῦντες, ἐκτῶντο τὴν τιμὴν ταύτην, ὁ δὲ τὸν μὲν τόπον τὸν Ἑλληνικὸν ὅλως εἴασε, τὴν δ᾽ ἐν Μακεδονίᾳ βασιλείαν κατασχεῖν ἐπεθύμησεν· ἠπίστατο γὰρ τοὺς μὲν Ἕλληνας οὐκ εἰθισμένους ὑπομένειν τὰς μοναρχίας· τοὺς δ᾽ ἄλλους οὐ δυναμένους ἄνευ τῆς τοιαύτης δυναστείας, διοικεῖν τὸν βίον τὸν σφέτερον αὐτῶν. Καὶ γάρ τοι συνέβη διὰ τὸ γνῶναι περὶ τούτων αὐτὸν ἰδίως, καὶ τὴν βα-

σιλείαν γεγενῆσθαι πολὺ τῶν ἄλλων ἐξηλλαγμένην· μόνος γὰρ τῶν Ἑλλήνων, οὐχ ὁμοφύλου γένους ἀξιώσας ἄρχειν, μόνος καὶ διαφυγεῖν ἠδυνήθη τοὺς κινδύνους τοὺς περὶ τὰς μοναρχίας γιγνομένους. Τοὺς μὲν γὰρ ἐν τοῖς Ἕλλησι τοιοῦτόν τι διαπεπραγμένους, εὕροιμεν ἂν οὐ μόνον αὐτοὺς διεφθαρμένους, ἀλλὰ καὶ τὸ γένος αὐτῶν ἐξ ἀνθρώπων ἠφανισμένον, ἐκεῖνον δὲ αὐτόν τε ἐν εὐδαιμονίᾳ τὸν βίον διάγοντα, τῷ τε γένει καταλιπόντα τὰς αὐτὰς τιμάς, ἅςπερ αὐτὸς εἶχε.

46. *Περὶ τοίνυν Ἡρακλέους*, οἱ μὲν ἄλλοι τὴν ἀνδρίαν ὑμνοῦντες αὐτοῦ, καὶ τοὺς ἄθλους ἀπαριθμοῦντες διατελοῦσι, περὶ δὲ τῶν ἄλλων τῶν τῇ ψυχῇ προςόντων ἀγαθῶν, οὐδεὶς οὔτε τῶν ποιητῶν, οὔτε τῶν λογοποιῶν οὐδεμίαν φανήσεται μνείαν πεποιημένος. Ἐγὼ δὲ ὁρῶ μὲν τόπον ἴδιον καὶ παντάπασιν ἀδιέργαστον, οὐ μικρόν, οὐδὲ κενόν, ἀλλὰ πολλῶν μὲν ἐπαίνων καὶ καλῶν πράξεων γέμοντα, ποθοῦντα δὲ τὸν ἀξίως ἂν δυνηθέντα διαλεχθῆναι περὶ αὐτῶν. Ἐφ᾽ ὅν, εἰ μὲν νεώτερος ὢν ἐπέστην, ῥᾳδίως ἂν ἐπέδειξα τὸν πρόγονον ὑμῶν καὶ τῇ φρονήσει καὶ τῇ φιλοσοφίᾳ καὶ τῇ δικαιοσύνῃ πλέον διενεγκόντα πάντων τῶν προγεγενημένων, ἢ τῇ ῥώμῃ τῇ τοῦ σώματος· νῦν δ᾽ ἐπελθὼν ἐπ᾽ αὐτόν, καὶ κατιδὼν τὸ πλῆθος τῶν ἐνόντων εἰπεῖν, τήν τε δύναμιν τὴν παροῦσάν μοι κατεμεμψάμην, καὶ τὸν λόγον ᾐσθόμην διπλασίω ἂν γενόμενον τοῦ νῦν ἀναγινωσκομένου. Τῶν μὲν οὖν ἄλλων ἀφέξομαι πάντων διὰ τὰς αἰτίας ταύτας, μίαν δὲ πρᾶξιν ἐξ αὐτῶν ἔλαβον, ἥπερ ἦν προςήκουσα μὲν καὶ πρέπουσα τοῖς εἰρημένοις, τὸν δὲ καιρὸν ἔχουσα μάλιστα σύμμετρον τοῖς νῦν λεγομένοις.

47. Ἐκεῖνος γὰρ ὁρῶν τὴν Ἑλλάδα, πολέμων καὶ

στάσεων καὶ τῶν ἄλλων κακῶν μεστὴν οὖσαν, παύσας ταῦτα, καὶ διαλλάξας τὰς πόλεις πρὸς ἀλλήλας, ὑπέδειξε τοῖς ἐπιγινομένοις, μεθ᾽ ὧν χρὴ καὶ πρὸς οὓς δεῖ τοὺς πολέμους ἐκφέρειν. Μὴ γὰρ ῥᾳθυμήσας, ποιησάμενος δὲ στρατείαν ἐπὶ Τροίαν, ἥπερ εἶχε μεγίστην τότε δύναμιν τῶν περὶ τὴν Ἀσίαν, τοσοῦτον διήνεγκε τῇ στρατηγίᾳ τῶν πρὸς τὴν αὐτὴν ταύτην ὕστερον πολεμησάντων, ὅσον οἱ μὲν μετὰ τῆς τῶν Ἑλλήνων δυνάμεως, ἐν ἔτεσι δέκα μόλις αὐτὴν ἐξεπολιόρκησαν, ὁ δ᾽ ἐν ἡμέραις ἐλάττοσιν ἢ τοσαύταις, καὶ μετ᾽ ὀλίγων στρατεύσας, ῥᾳδίως αὐτὴν κατὰ κράτος εἷλεν. Καὶ μετὰ ταῦτα τοὺς βασιλέας τῶν ἐθνῶν, τῶν ἐφ᾽ ἑκατέρας τῆς ἠπείρου τὴν παραλίαν κατοικούντων, ἅπαντας ἀπέκτεινεν· οὓς οὐδέποτ᾽ ἂν διέφθειρεν, εἰ μὴ καὶ τῆς δυνάμεως αὐτῶν ἐκράτησε. Ταῦτα δὲ πράξας, τὰς στήλας τὰς Ἡρακλέους καλουμένας ἐποιήσατο, τρόπαιον μὲν τῶν βαρβάρων, μνημεῖον δὲ τῆς ἀρετῆς αὑτοῦ καὶ τῶν κινδύνων, ὅρους δὲ τῆς τῶν Ἑλλήνων χώρας. Τούτου δ᾽ ἕνεκά σοι περὶ τούτων διῆλθον, ἵνα γνῷς, ὅτι σε τυγχάνω τῷ λόγῳ παρακαλῶν ἐπὶ τοιαύτας πράξεις, ἃς ἐπὶ τῶν ἔργων οἱ πρόγονοί σου φαίνονται κάλλιστα προκρίναντες.

48. Ἅπαντας μὲν οὖν χρὴ τοὺς νοῦν ἔχοντας, τὸ κράτιστον ὑποστησαμένους πειρᾶσθαι γίγνεσθαι τοιούτους, μάλιστα δὲ σοὶ προσήκει. Τὸ γὰρ μηδὲν ἀλλοτρίοις χρῆσθαι παραδείγμασιν, ἀλλ᾽ οἰκεῖον ὑπάρχειν, πῶς οὐκ εἰκὸς ὑπ᾽ αὐτοῦ σε παροξύνεσθαι, καὶ φιλονεικεῖν, ὅπως τῷ προγόνῳ σαυτὸν ὅμοιον παρασκευάσεις; Λέγω δ᾽ οὐχ᾽ ὡς δυνησόμενον ἁπάσας σε μιμήσασθαι τὰς Ἡρακλέους πράξεις, (οὐδὲ γὰρ τῶν θεῶν ἔνιοι δυνηθεῖεν ἄν,) ἀλλὰ κατά γε τὸ τῆς ψυχῆς ἦθος, καὶ τὴν φιλανθρω-

πίαν, καὶ τὴν εὔνοιαν, ἣν εἶχεν εἰς τοὺς Ἕλληνας, δύναιο ἂν ὁμοιωθῆναι τοῖς ἐκείνου βουλεύμασιν. Ἔστι δέ σοι πεισθέντι τοῖς ὑπ᾽ ἐμοῦ λεγομένοις, τυχεῖν δόξης, οἵας ἂν αὐτὸς βουληθείης· ῥᾷον γάρ ἐστιν ἐκ τῶν παρόντων κτήσασθαί σε τὴν καλλίστην, ἤπερ ἐξ ὧν παρέλαβες, ἐπὶ τὴν ὑπάρχουσαν προελθεῖν. Σκέψαι δέ, ὅτι σε τυγχάνω παρακαλῶν, ἐξ ὧν ποιήσῃ τὰς στρατείας, οὐ μετὰ τῶν βαρβάρων, ἐφ᾽ οὓς οὐ δίκαιόν ἐστιν, ἀλλὰ μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τούτους, πρὸς οὓς προςήκει τοὺς ἀφ᾽ Ἡρακλέους γεγονότας πολεμεῖν.

49. Καὶ μὴ θαυμάσῃς, εἰ διὰ παντός σε τοῦ λόγου πειρῶμαι προτρέπειν ἐπὶ τὰς εὐεργεσίας τῶν Ἑλλήνων, καὶ πρᾳότητας, καὶ φιλανθρωπίας· ὁρῶ γὰρ τὰς μὲν χαλεπότητας λυπηρὰς οὔσας καὶ τοῖς ἔχουσι, καὶ τοῖς ἐντυγχάνουσι· τὰς δὲ πρᾳότητας οὐ μόνον ἐπὶ τῶν ζώων, καὶ τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων εὐδοκιμούσας, ἀλλὰ καὶ τῶν θεῶν τοὺς μὲν τῶν ἀγαθῶν ἡμῖν αἰτίους ὄντας, Ὀλυμπίους προςαγορευομένους, τοὺς δ᾽ ἐπὶ ταῖς συμφοραῖς καὶ ταῖς τιμωρίαις τεταγμένους, δυςχερεστέρας τὰς ἐπωνυμίας ἔχοντας· καὶ τῶν μὲν καὶ τοὺς ἰδιώτας, καὶ τὰς πόλεις, καὶ νεὼς καὶ βωμοὺς ἱδρυμένους, τοὺς δὲ οὔτ᾽ ἐν ταῖς εὐχαῖς οὔτ᾽ ἐν ταῖς θυσίαις τιμωμένους, ἀλλ᾽ ἀποπομπὰς αὐτῶν ἡμᾶς ποιουμένους. Ὧν ἐνθυμούμενον ἐθίζειν σεαυτὸν χρή, καὶ μελετᾷν, ὅπως ἔτι μᾶλλον ἢ νῦν τοιαύτην ἅπαντες περὶ σοῦ τὴν γνώμην ἕξουσι. Χρὴ δὲ τοὺς μείζονος δόξης τῶν ἄλλων ἐπιθυμοῦντας, περιβαλέσθαι μὲν τῇ διανοίᾳ τὰς πράξεις δυνατὰς μέν, εὐχῇ δ᾽ ὁμοίας, ἐξεργάζεσθαι δὲ ζητεῖν αὐτάς, ὅπως ἂν οἱ καιροὶ παραδιδῶσιν.

50. Ἐκ πολλῶν δ᾽ ἂν κατανοήσειας, ὅτι δεῖ τοῦτον

τὸν τρόπον πράττειν, μάλιστα δ' ἐκ τῶν Ἰάσονι συμβάντων. Ἐκεῖνος γὰρ οὐδὲν τοιοῦτον οἷον σὺ κατεργασάμενος, μεγίστης δόξης ἔτυχεν, οὐκ ἐξ ὧν ἔπραξεν, ἀλλ' ἐξ ὧν ἔφησεν. Ἐποιεῖτο γὰρ τοὺς λόγους, ὡς εἰς τὴν ἤπειρον διαβησόμενος, καὶ βασιλεῖ πολεμήσων. Ὅπου δ' Ἰάσων λόγῳ μόνον χρησάμενος, οὕτως αὑτὸν ηὔξησεν, ποίαν τινὰ χρὴ προσδοκᾷν περὶ σοῦ γνώμην αὐτοὺς ἕξειν, ἢν ἔργῳ ταῦτα πράξῃς, καὶ μάλιστα μὲν πειραθῇς, ὅλην τὴν βασιλείαν ἑλεῖν; εἰ δὲ μή, χώραν ὅτι πλείστην ἀφορίσασθαι, καὶ διαλαβεῖν τὴν Ἀσίαν, ἥν λέγουσι τινὲς ἀπὸ Κιλικίας μέχρι Σινώπης· πρὸς δὲ τούτοις κτίσαι πόλεις ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, καὶ κατοικίσαι τοὺς νῦν πλανωμένους δι' ἔνδειαν τῶν καθ' ἡμέραν, καὶ λυμαινομένους, οἷς ἂν ἐντύχωσιν. Οὓς εἰ μὴ παύσωμεν ἀθροιζομένους, βίον ἱκανὸν αὐτοῖς εἰςπορίσαντες, λήσουσιν ἡμᾶς τοσοῦτοι γενόμενοι τὸ πλῆθος, ὥςτε μηδὲν ἧττον αὐτοὺς εἶναι φοβεροὺς τοῖς Ἕλλησιν, ἢ τοῖς βαρβάροις· ὧν οὐδεμίαν ποιούμεθα πρόνοιαν, ἀλλ' ἀγνοοῦμεν κοινὸν φόβον καὶ κίνδυνον ἅπασιν ἡμῖν αὐξανόμενον. Ἔστιν οὖν ἀνδρὸς μέγα φρονοῦντος, καὶ φιλέλληνος, καὶ ποῤῥωτέρω τῶν ἄλλων τῇ διανοίᾳ καθορῶντος, ἀποχρησάμενον τοῖς τοιούτοις πρὸς τοὺς βαρβάρους, καὶ χώραν ἀποτεμνόμενον τοσαύτην, ὅσην ὀλίγῳ πρότερον εἰρήκαμεν, ἀπαλλάξαι τε τοὺς ξενιτευομένους τῶν κακῶν, ὧν αὐτοί τ' ἔχουσι, καὶ τοῖς ἄλλοις παρέχουσι, καὶ πόλεις ἐξ αὐτῶν συστῆσαι, καὶ ταύταις ἐχυρῶσαι τὴν Ἑλλάδα, καὶ προβαλέσθαι πρὸ ἁπάντων ἡμῶν. Ταῦτα γὰρ πράξας, οὐ μόνον ἐκείνους εὐδαίμονας ποιήσεις, ἀλλὰ καὶ πάντας ἡμᾶς εἰς ἀσφάλειαν καταστήσεις. Ἢν δ' οὖν τούτων διαμάρτῃς, ἀλλ' ἐκεῖνό γε ῥᾳδίως ποιήσεις, τὰς πόλεις τὰς τὴν

Ἀσίαν κατοικούσας ἐλευθερώσεις. Ὅ, τι δ' ἂν τούτων πρᾶξαι δυνηθῇς, ἢ καὶ μόνον ἐπιχειρήσῃς, οὐκ ἔσθ' ὅπως οὐ μᾶλλον τῶν ἄλλων εὐδοκιμήσεις· καὶ δικαίως, ἤνπερ ἐπὶ ταῦτα αὐτός τε ὁρμήσῃς, καὶ τοὺς Ἕλληνας προτρέψῃς.

51. Ἐπεὶ νῦν γε τίς οὐκ ἂν εἰκότως τὰ συμβεβηκότα θαυμάσειε, καὶ καταφρονήσειεν ἡμῶν; ὅπου παρὰ μὲν τοῖς βαρβάροις, οὓς ὑπειλήφαμεν μαλακοὺς εἶναι, καὶ πολέμων ἀπείρους, καὶ διεφθαρμένους ὑπὸ τῆς τρυφῆς, ἄνδρες γεγόνασιν, οἳ τῆς Ἑλλάδος ἠξίωσαν ἄρχειν, τῶν δ' Ἑλλήνων οὐδεὶς τοσοῦτο πεφρόνηκεν, ὥστ' ἐπιχειρῆσαι τῆς Ἀσίας ἡμᾶς ποιῆσαι κυρίους· ἀλλὰ τοσοῦτον αὐτῶν ἀπολελειμμένοι τυγχάνομεν, ὥστ' ἐκεῖνοι μὲν οὐκ ὤκνησαν οὐδὲ προϋπάρξαι τῆς ἔχθρας τῆς πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἡμεῖς δ' οὐδ' ὑπὲρ ὧν κακῶς ἐπάθομεν, ἀμύνασθαι τολμῶμεν αὐτούς· ἀλλ' ὁμολογούντων ἐκείνων ἐν ἅπασι τοῖς πολέμοις μήτε στρατιώτας ἔχειν, μήτε στρατηγούς, μηδὲ ἄλλο μηδὲν τῶν εἰς τοὺς κινδύνους χρησίμων, ἀλλὰ ταῦτα πάντα παρ' ἡμῶν μεταπεμπομένων, εἰς τοῦτο ἥκομεν ἐπιθυμίας τοῦ κακῶς ἡμᾶς αὐτοὺς ποιεῖν, ὥστε, ἐξὸν ἡμῖν τἀκείνων ἀδεῶς ἔχειν, πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς περὶ μικρῶν πολεμοῦμεν, καὶ τοὺς ἀφισταμένους τῆς ἀρχῆς τῆς βασιλέως συγκαταστρεφόμεθα, καὶ λελήθαμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ἐνίοτε μετὰ τῶν πατρικῶν ἐχθρῶν τοὺς τῆς αὐτῆς συγγενείας μετέχοντας ἀπολλύναι ζητοῦντες.

52. Διὸ καὶ σοὶ νομίζω συμφέρειν οὕτως ἀνάνδρως διακειμένων τῶν ἄλλων, προστῆναι τοῦ πολέμου πρὸς ἐκεῖνον. Προσήκει δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις τοῖς ἀφ' Ἡρακλέους πεφυκόσι, καὶ τοῖς ἐν πολιτείᾳ καὶ νόμοις ἐνδεδεμένοις, ἐκείνην τὴν πόλιν στέργειν, ἐν ᾗ τυγχάνουσι κα-

τοικοῦντες, σὲ δ᾽ ὥςπερ ἄφετον γεγενημένον, πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα πατρίδα νομίζειν, ὥςπερ ὁ γεννήσας ὑμᾶς, καὶ κινδυνεύειν ὑπὲρ αὐτῆς ὁμοίως, ὡς περὶ ὧν μάλιστα σπουδάζεις.

53. Ἴσως δ᾽ ἂν τινες ἐπιτιμῆσαί μοι τολμήσειαν, τῶν οὐδὲν ἄλλο δυναμένων ἢ τοῦτο ποιεῖν, ὅτι σε προειλόμην παρακαλεῖν ἐπί τε τὴν στρατείαν τὴν ἐπὶ τοὺς βαρβάρους, καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τὴν τῶν Ἑλλήνων, παραλιπὼν τὴν ἐμαυτοῦ πόλιν.

54. Ἐγὼ δ᾽, εἰ μὲν πρὸς ἄλλους τινὰς πρότερον ἐπεχείρουν διαλέγεσθαι περὶ τούτων, ἢ πρὸς τὴν πατρίδα τὴν τρὶς τοὺς Ἕλληνας ἐλευθερώσασαν, δὶς μὲν ἀπὸ τῶν βαρβάρων, ἅπαξ δὲ ἀπὸ τῆς Λακεδαιμονίων ἀρχῆς, ὡμολόγουν ἂν πλημμελεῖν· νῦν δ᾽ ἐκείνην φανήσομαι πρῶτον ἐπὶ ταῦτα προτρέπων, ὡς ἠδυνάμην μετὰ πλείστης σπουδῆς· αἰσθανόμενος δὲ ἔλαττον αὐτὴν φροντίζουσαν τῶν ὑπ᾽ ἐμοῦ λεγομένων, ἢ τῶν ἐπὶ τοῦ βήματος μαινομένων, ἐκείνην μὲν εἴασα, τῆς δὲ πραγματείας οὐκ ἀπέστην. Διὸ δικαίως ἂν με πάντες ἐπαινοῖεν, ὅτι τῇ δυνάμει ταύτῃ χρώμενος ἣν ἔχων τυγχάνω, διατετέλεκα πάντα τὸν χρόνον, πολεμῶν μὲν τοῖς βαρβάροις, κατηγορῶν δὲ τῶν μὴ τὴν αὐτήν μοι γνώμην ἐχόντων, προτρέπειν δ᾽ ἐπιχειρῶν, οὓς ἂν ἐλπίζω μάλιστα δυνήσεσθαι τοὺς μὲν Ἕλληνας ἀγαθόν τι ποιῆσαι, τοὺς δὲ βαρβάρους ἀφελέσθαι τὴν ὑπάρχουσαν εὐδαιμονίαν. Διόπερ καὶ νῦν πρὸς σὲ ποιοῦμαι τοὺς λόγους, οὐκ ἀγνοῶν ὅτι τοῖς μὲν ὑπ᾽ ἐμοῦ λεγομένοις πολλοὶ φθονήσουσι, τοῖς δ᾽ αὐτοῖς τούτοις ὑπὸ σοῦ πραττομένοις ἅπαντες συνησθήσονται. Τῶν μὲν γὰρ εἰρημένων οὐδεὶς κεκοινώνηκε, τῶν δὲ ὠφελειῶν τῶν κατεργασθησομένων, οὐκ ἔστιν ὅςτις οὐκ οἰήσεται μεθέξειν.

55. *Σκέψαι δ' ὡς αἰσχρὸν περιορᾶν τὴν Ἀσίαν ἄμεινον πράττουσαν τῆς Εὐρώπης, καὶ τοὺς βαρβάρους εὐπορωτέρους ὄντας τῶν Ἑλλήνων· ἔτι δὲ τοὺς μὲν ἀπὸ Κύρου τὴν ἀρχὴν ἔχοντας, ὃν ἡ μήτηρ εἰς τὴν ὁδὸν ἐξέβαλε, βασιλεῖς Μεγάλους προσαγορευομένους, τοὺς δ' ἀφ' Ἡρακλέους πεφυκότας, ὃν ὁ γεννήσας διὰ τὴν ἀρετὴν εἰς θεοὺς ἀνήγαγε, ταπεινοτέροις ὀνόμασιν ἢ κεῖνοι, προσαγορευομένους. Ὧν οὐδὲν ἐατέον οὕτως ἔχειν, ἀλλὰ μεταναστατέον καὶ ἀναστρεπτέον ἅπαντα ταῦτ' ἐστίν.*

56. *Εὖ δ' ἴσθι, μηδὲν ἂν με τούτων ἐπιχειρήσαντα πείθειν σέ, εἰ δυναστείαν μόνον καὶ πλοῦτον ἑώρων ἐξ αὐτῶν γενησόμενον. Ἡγοῦμαι γάρ τά γε τοιαῦτα καὶ νῦν σοι πλείω τῶν ἱκανῶν ὑπάρχειν, καὶ πολλὴν ἀπληστίαν ἔχειν, ὅςτις προαιρεῖται κινδυνεύειν, ὥςτ' ἢ ταῦτα λαβεῖν, ἢ στερηθῆναι τῆς ψυχῆς. Ἀλλὰ γὰρ οὐ πρὸς τὰς τούτων κτήσεις ἀποβλέψας ποιοῦμαι τοὺς λόγους, ἀλλ' οἰόμενος ἐκ τούτων μεγίστην σοι καὶ καλλίστην γενήσεσθαι δόξαν. Ἐνθυμοῦ δ' ὅτι τὸ μὲν σῶμα θνητὸν ἅπαντες ἔχομεν, κατὰ δὲ τὴν εὐδοξίαν καὶ τοὺς ἐπαίνους, καὶ τὴν φήμην τὴν τῷ χρόνῳ συμπαρακολουθοῦσαν, ἀθανασίας μεταλαμβάνομεν, ἧς ἄξιον ὀρεγομένους, καθ' ὅσον οἷοί τ' ἐσμέν, ὁτιοῦν πάσχειν. Ἴδοις δ' ἂν καὶ τῶν ἰδιωτῶν τοὺς ἐπιεικεστάτους, ὑπὲρ ἄλλου μὲν οὐδενὸς ἂν τὸ ζῆν ἀντικαταλλαξαμένους, ὑπὲρ δὲ τοῦ τυχεῖν καλῆς δόξης, ἀποθνήσκειν ἐν τοῖς πολέμοις ἐθέλοντας· ὅλως δέ, τοὺς μὲν τιμῆς ἐπιθυμοῦντας ἀεὶ μείζονος ἧς ἔχουσιν, ὑπὸ πάντων ἐπαινουμένους, τοὺς δὲ πρὸς ἄλλο τι τῶν ἀνοήτως φιλουμένων τοῖς πολλοῖς, ὁλοσχερῶς διακειμένους, ἀκρατεστέρους καὶ φαυλοτέρους εἶναι δοκοῦν-*

τας. Τὸ δὲ μέγιστον τῶν εἰρημένων, ὅτι συμβαίνει τοῦ μὲν πλούτου καὶ τῶν δυναστειῶν πολλάκις τοὺς ἐχθροὺς κυρίους γίγνεσθαι, τῆς δ' εὐνοίας τῆς παρὰ τῶν πολιτῶν, καὶ τῶν ἄλλων τῶν προειρημένων, μηδένας ἄλλους καταλείπεσθαι κληρονόμους, πλὴν τοὺς ἐξ ἡμῶν γεγονότας. Ὥστ' ᾐσχυνόμην ἄν, εἰ μὴ τούτων ἕνεκα συνεβούλευόν σε, καὶ τὴν στρατείαν ποιεῖσθαι ταύτην, καὶ πολεμεῖν καὶ κινδυνεύειν.

57. Οὕτω δ' ἄριστα βουλεύσῃ περὶ τούτων, ἂν ὑπολάβῃς μὴ μόνον τὸν λόγον σε τοῦτον παρακαλεῖν, ἀλλὰ καὶ τοὺς προγόνους, καὶ τὴν τῶν πατέρων ἀνδρίαν, καὶ τοὺς ὀνομαστοτάτους γενομένους, καὶ δόξαντας ἡμιθέους εἶναι διὰ τὴν στρατείαν τὴν ἐπ' ἐκείνους, μάλιστα δὲ πάντων τὸν καιρόν, ἐν ᾧ σὺ μὲν τυγχάνεις τοσαύτην δύναμιν κεκτημένος, ὅσην οὐδεὶς τῶν τὴν Εὐρώπην οἰκησάντων· πρὸς ὃν δὲ πολεμήσεις, οὕτως ἐστὶ σφόδρα μεμισημένος, καὶ καταπεφρονημένος ὑφ' ἁπάντων, ὡς οὐδεὶς πώποτε τῶν βασιλευσάντων.

58. Πρὸ πολλοῦ δ' ἂν ἐποιησάμην οἷόν τ' εἶναι, ὅπως ἂν συνερανίσαιμι τοὺς λόγους πάντας, τοὺς ὑπ' ἐμοῦ περὶ τούτων εἰρημένους· μᾶλλον γὰρ ἂν ἀξιόχρεως ἔδοξεν οὕτως ἡ πραγματεία εἶναι τῆς ὑποθέσεως. Οὐ μὴν ἀλλὰ σέ τε χρὴ σκοπεῖν ἐξ ἁπάντων τὰ συντείνοντα καὶ προτρέποντα πρὸς τὸν πόλεμον τοῦτον.

59. Οὐκ ἀγνοῶ δ', ὅτι πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων τὴν βασιλέως δύναμιν ἄμαχον εἶναι νομίζουσιν· ὧν ἄξιον θαυμάζειν, εἰ τὴν ὑπ' ἀνθρώπου βαρβάρου καὶ κακῶς τεθραμμένου κατασταθεῖσαν καὶ συναχθεῖσαν ἐπὶ δουλείᾳ, ταύτην ὑπ' ἀνδρὸς Ἕλληνος, καὶ περὶ τοὺς πολέμους πολλὴν ἐμπειρίαν ἔχοντος, μὴ νομίζουσιν ἂν ἐπὶ ἐλευθε-

ρίᾳ διαλυθῆναι· καὶ ταῦτα εἰδότες, ὅτι συστῆσαι μὲν ἐστὶν ἅπαντα χαλεπόν, διαλῦσαι δὲ ῥᾴδιον.

60. Ἐνθυμοῦ δέ, ὅτι μάλιστα τούτους τιμῶσιν ἅπαντες καὶ θαυμάζουσιν, οἵτινες ἀμφότερα ἂν δύνωνται, καὶ πολιτεύεσθαι καὶ στρατηγεῖν. Ὅταν οὖν ὁρᾷς τοὺς ἐν μιᾷ πόλει τοιαύτην ἔχοντας τὴν φύσιν, εὐδοκιμοῦντας, ποίους τινὰς χρὴ προςδοκᾷν τοὺς ἐπαίνους ἔσεσθαι, τοὺς περὶ σοῦ ῥηθησομένους, ὅταν φαίνῃ ταῖς μὲν εὐεργεσίαις ἐν ἅπασι τοῖς Ἕλλησι πεπολιτευμένος, ταῖς δὲ στρατηγίαις τοὺς βαρβάρους κατεστραμμένος; Ἐγὼ μὲν γὰρ ἡγοῦμαι ταῦτα πέρας ἕξειν· οὐδένα γὰρ ἄλλον ποτὲ δυνήσεσθαι μείζω πρᾶξαι τούτων· οὔτε γὰρ ἐν τοῖς Ἕλλησι γεγενῆσθαι τηλικοῦτον ἔργον, ὅσον ἐστὶ τὸ πάντας ἡμᾶς ἐκ τοσούτων πολέμων ἐπὶ τὴν ὁμόνοιαν προαγαγεῖν, οὔτ᾽ ἐν τοῖς βαρβάροις εἰκός ἐστι συστῆναι τηλικαύτην δύναμιν, ἣν τὴν νῦν ὑπάρχουσαν καταλύσῃς. Ὥςτε τῶν νῦν μὲν ἐπιγιγνομένων, οὐδ᾽ ἤν τις τῶν ἄλλων διενέγκῃ τὴν φύσιν, οὐδὲν ἕξει ποιῆσαι τοιοῦτο. Ἀλλὰ μὴν τῶν προγεγενημένων ἔχομεν παραβαλεῖν τὰς πράξεις τοῖς ἤδη διὰ σοῦ κατειργασμένοις, οὐκ ἐχθρῶς, ἀλλ᾽ ἀληθινῶς. Ὅςτις γὰρ ἔθνη τοσαῦτα τυγχάνεις κατεστραμμένος, ὅσας οὐδεὶς πώποτε τῶν ἄλλων Ἑλλήνων πόλεις εἷλε, πῶς οὐκ ἂν πρὸς ἕκαστον αὐτῶν ἀντιπαραβαλών, ῥᾳδίως ἂν ἐπέδειξα μείζω σε κἀκείνων διαπεπραγμένον; ἀλλὰ γὰρ εἱλόμην ἀποσχέσθαι τῆς τοιαύτης ἰδέας δι᾽ ἀμφότερα, διά τε τοὺς οὐκ εὐκαίρως αὐτῇ χρωμένους, καὶ διὰ τὸ μὴ βούλεσθαι ταπεινοτέρους ποιεῖν τῶν νῦν ὄντων, τοὺς ἡμιθέους εἶναι νομιζομένους.

61. Ἐνθυμοῦ δ᾽, ἵνα τι καὶ τῶν ἀρχαίων εἴπωμεν, ὅτι τὸν Ταντάλου πλοῦτον, καὶ τὴν Πέλοπος ἀρχήν, καὶ

τὴν Εὐρυσθέως δύναμιν, οὐδεὶς ἂν οὔτε λόγων εὑρετής, οὔτε ποιητὴς ἐπαινέσειεν· ἀλλά γε μετὰ τὴν Ἡρακλέους ὑπερβολήν, καὶ τὴν Θησέως ἀρετήν, καὶ τοὺς ἐπὶ Τροίαν στρατευσαμένους, καὶ τοὺς ἐκείνοις ὁμοίους γενομένους, ἅπαντες ἂν εὐλογήσειαν. Καὶ τοὺς ὀνομαστοτάτους καὶ ἀρίστους αὐτῶν, ἴσμεν ἐν μικροῖς πολιχνίοις καὶ νησυδρίοις τὰς ἀρχὰς κατασχόντας, ἀλλ᾽ ὅμως ἰσόθεον καὶ πᾶσιν ὀνομαστὴν τὴν αὐτῶν δόξαν κατέλιπον· ἅπαντες γὰρ φιλοῦσιν οὐ τοὺς σφίσιν αὐτοῖς μεγίστην δυναστείαν κεκτημένους, ἀλλὰ τοὺς τοῖς Ἕλλησι πλείστων ἀγαθῶν αἰτίους γεγενημένους.

62. Οὐ μόνον δ᾽ ἐπὶ τούτων αὐτοὺς ὄψει τὴν γνώμην ταύτην ἔχοντας, ἀλλ᾽ ἐπὶ πάντων ὁμοίως. Ἐπεὶ καὶ τὴν πόλιν ἡμῶν οὐδεὶς ἂν ἐπαινέσειεν, οὔθ᾽ ὅτι τῆς θαλάσσης ἦρξεν, οὔθ᾽ ὅτι τοσοῦτο πλῆθος τῶν χρημάτων εἰςπράξασα τοὺς συμμάχους, εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἀνήνεγκεν, ἀλλὰ μὴν οὐδ᾽ ὅτι πολλῶν πόλεων ἐξουσίαν ἔλαβε, τὰς μὲν ἀναστάτους ποιῆσαι, τὰς δὲ αὐξῆσαι, τὰς δὲ ὅπως ἠβουλήθη διοικῆσαι, (ταῦτα γὰρ ἅπαντα παρῆν αὐτῇ πράττειν·) ἀλλ᾽ ἐκ τούτων μὲν πολλαὶ κατηγορίαι κατ᾽ αὐτῆς γεγόνασιν· ἐκ δὲ τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης, καὶ Σαλαμῖνι ναυμαχίας, καὶ μάλιστα ὅτι τὴν αὐτῶν ἐξέλιπον ὑπὲρ τῆς τῶν Ἑλλήνων σωτηρίας, ἅπαντες αὐτὴν ἐγκωμιάζουσιν. Τὴν δ᾽ αὐτὴν γνώμην καὶ περὶ Λακεδαιμονίων ἔχουσι· καὶ γὰρ ἐκείνων ἄγανται μᾶλλον τὴν ἧτταν τὴν ἐν Θερμοπύλαις, ἢ τὰς ἄλλας νίκας· καὶ τὸ τρόπαιον τὸ μὲν κατ᾽ ἐκείνων ὑπὸ τῶν βαρβάρων σταθέν, ἀγαπῶσι καὶ θεωροῦσι, τὰ δὲ ὑπὸ Λακεδαιμονίων κατὰ τῶν ἄλλων, οὐκ ἐπαινοῦσιν, ἀλλ᾽ ἀηδῶς ὁρῶσιν· ἡγοῦνται γὰρ τὸ μὲν ἀρετῆς εἶναι σημεῖον, τὰ δὲ πλεονεξίας.

63. *Ταῦτ᾽ οὖν ἐξετάσας πάντα, καὶ διελθὼν πρὸς αὑτόν, ἣν μέν τι τῶν εἰρημένων εἴη μαλακώτερον καὶ καταδεέστερον, ἀποβλέπειν εἰς τὴν ἡλικίαν τὴν ἐμὴν δεῖ, ᾗ δικαίως ἂν ἅπαντες συγγνώμην ἔχοιεν· ἣν δ᾽ ὅμοια τοῖς πρότερον διαδεδομένοις, νομίζειν αὐτὰ χρή, μὴ τὸ γῆρας τοὐμὸν εὑρεῖν, ἀλλὰ τὸ δαιμόνιον ὑποβαλεῖν, οὐκ ἐμοῦ φροντίζον, ἀλλὰ τῆς Ἑλλάδος κηδόμενον, καὶ βουλόμενον ταύτην τε τῶν κακῶν ἀπαλλάξαι τῶν παρόντων, καὶ σοὶ δόξαν πολὺ μείζω τηρηθῆναι τῆς νῦν ὑπαρχούσης. Οἶμαι δέ σε οὐκ ἀγνοεῖν, ὃν τρόπον οἱ θεοὶ τὰ τῶν ἀνθρώπων διοικοῦσιν. Οὐ γὰρ αὐτόχειρες, οὔτε [μετὰ] τῶν ἀγαθῶν, οὔτε τῶν κακῶν γίνονται τῶν συνόντων αὐτοῖς· ἀλλ᾽ ἑκάστοις τοιαύτην ἔννοιαν ἐμποιοῦσιν, ὥςτε δι᾽ ἀλλήλων ἡμῖν ἑκάτερα παραγίνεσθαι τούτων. Οἷον ἴσως καὶ νῦν τοὺς μὲν λόγους ἡμῖν ἀπένειμαν, ἐπὶ δὲ τὰς πράξεις σὲ τάττουσι, νομίζοντες τούτων μέν σε κάλλιστ᾽ ἂν ἐπιστατῆσαι, τὸν δὲ λόγον τὸν ἐμόν, ἥκιστα ἂν ὀχληρὸν γενέσθαι τοῖς ἀκούουσιν. Ἡγοῦμαι δὲ καὶ τὰ πεπραγμένα πρότερον οὐκ ἄν ποτέ σοι γενέσθαι τηλικαῦτα τὸ μέγεθος, εἰ μή τις θεῶν αὐτὰ συγκατώρθωσεν, οὐχ ἵνα τοῖς βαρβάροις μόνον τοῖς ἐπὶ τῆς Εὐρώπης κατοικοῦσι πολεμῶν διατελῇς, ἀλλ᾽ ὅμως ἐν τούτοις γυμνασθείς, καὶ λαβὼν ἐμπειρίαν, καὶ γνωσθεὶς οἷος εἶ, τούτων ἐπιθυμήσῃς, ὧν τυγχάνω συμβεβουλευκώς. Αἰσχρὸν οὖν ἐστι καλῶς τῆς τύχης ἡγουμένης ἀπολειφθῆναι, καὶ μὴ παρασχεῖν αὑτόν, εἰς ἃ βούλεταί σε προαγαγεῖν.*

64. *Νομίζω δὲ χρῆναί σε πάντας μὲν τιμᾷν τοὺς περὶ τῶν σοὶ πεπραγμένων ἀγαθόν τι λέγοντας, κάλλιστα μέντοι νομίζειν ἐγκωμιάζειν ἐκείνους, τοὺς μειζόνων ἔργων καὶ τηλικούτων τὴν σὴν φύσιν ἀξιοῦντας, καὶ μὴ μόνον*

τοὺς ἐν τῷ παρόντι κεχαρισμένως διειλεγμένους, ἀλλ' οἵτινες τοὺς ἐπιγιγνομένους οὕτω ποιήσουσι τὰς σὰς πράξεις θαυμάζειν, ὡς οὐδενὸς ἄλλου τῶν προγεγενημένων. Πολλὰ δὲ βουλόμενος τοιαῦτα λέγειν, οὐ δύναμαι, τὴν δ' αἰτίαν δι' ἥν, πλεονάκις τοῦ δέοντος εἴρηκα.

65. Λοιπὸν οὖν ἐστι τὰ προειρημένα συναγαγεῖν, ἵν' ὡς ἐλαχίστοις κατίδοις τὸ κεφάλαιον τῶν συμβεβουλευμένων. Φημὶ γὰρ χρῆναί σε τοὺς μὲν Ἕλληνας εὐεργετεῖν, Μακεδόνων δὲ βασιλεύειν, τῶν δὲ βαρβάρων ὡς πλείστων ἄρχειν. Ἢν γὰρ ταῦτα πράττῃς, ἅπαντές σοι χάριν ἕξουσιν· οἱ μὲν Ἕλληνες, ὑπὲρ ὧν ἂν εὖ πάσχωσι· Μακεδόνες δέ, ἂν βασιλικῶς, ἀλλὰ μὴ τυραννικῶς αὐτῶν ἐπιστατῇς· τὸ δὲ τῶν ἄλλων γένος, ἂν διὰ σὲ βαρβαρικῆς δεσποτείας ἀπαλλαγέντες, Ἑλληνικῆς ἐπιμελείας τύχωσι. Ταῦθ' ὅπως μὲν γέγραπται τοῖς καιροῖς καὶ ταῖς ἀκριβείαις, παρ' ὑμῶν τῶν ἀκουόντων πυνθάνεσθαι δίκαιόν ἐστιν· ὅτι μέντοι βελτίω τούτων, καὶ μᾶλλον ἁρμόττοντα τοῖς ὑπάρχουσιν οὐδεὶς ἂν σοι συμβουλεύσειεν, σαφῶς εἰδέναι νομίζω.

VI.

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ

Α Ρ Χ Ι Δ Α Μ Ο Σ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ

Τ Ο Υ   Α Ρ Χ Ι Δ Α Μ Ο Υ

ΑΔΗΛΟΥ ΤΟΥ ΓΡΑΨΑΝΤΟΣ.

Μετὰ τὰ Λευκτρικὰ κατέτρεχον τὴν Λακεδαίμονα Θηβαῖοι, καὶ πολλάκις αὐτὴν ἐκάκωσαν, ὡς καὶ τὰς Λακεδαιμονίων γυναῖκας ἀπαντῆσαι Λακεδαιμονίοις συνεχῶς φεύγουσι, καὶ εἰπεῖν, ἢ καὶ δεύτερον ὑμᾶς ἔχομεν ἐν τῇ γαστρὶ δέξασθαι; Καὶ οὕτω συστραφέντες, ἐν Μαντινείᾳ ἐνίκησαν, τῶν Ἀθηναίων ἱππέων καλῶς παραταξαμένων. Μετὰ τὰ ἐν Μαντινείᾳ οὖν ἔπεμψαν Λακεδαιμόνιοι πρὸς Θηβαίους, αἰτοῦντες αὐτοὺς τὴν εἰρήνην· οἱ δὲ ὑπέσχοντο αὐτοῖς ἡσυχάσειν, εἰ Μεσσήνην ἀνοικίσωσι, καὶ αὐτόνομον ἐάσωσι. Τῶν οὖν ἄλλων συμβουλευόντων Λακεδαιμονίοις, ἀνοικίσαι, Ἀρχίδαμος ὁ νεώτερος συμβουλεύει Λακεδαιμονίοις, μὴ ἀνοικίσαι. Κατάγεται δ' οὕτως ὁ μικρὸς Ἀρχίδαμος· Ζευξίδαμος, οὗ Ἀρχίδαμος,

οὗ Ἆγις, οὗ Ἀγησίλαος, οὗ Ἀρχίδαμος. Καὶ οἱ μὲν λέγουσιν, ὅτι πέμψας Ἀρχίδαμος ἐν Ἀθήναις, τὸν λόγον παρὰ Ἰσοκράτους ἐδέξατο· ἄλλοι δὲ φασί, γυμνασίαν εἶναι τὸν λόγον Ἰσοκράτους, τίνας ἂν εἴποι λόγους Ἀρχίδαμος, συμβουλεύων Λακεδαιμονίοις. Καὶ ἡ μὲν ὑπόθεσις αὕτη· στάσις δὲ τῷ λόγῳ, πραγματική· κεφάλαιον δέ, τὸ ξυμφέρον.

ΕΤΕΡΑ ΥΠΟΘΕΣΙΣ

ΑΡΧΙΔΑΜΟΥ

ΕΚ ΤΩΝ ΔΥΟΝΥΣΙΟΥ ΤΟΥ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΕΩΣ.

Τίς δ᾽ ἂν μᾶλλον πείσειε καὶ πόλιν καὶ ἄνδρας τοῦ ῥήτορος; πολλαχῇ μὲν καὶ ἄλλῃ, μάλιστα δ᾽ ἐν τῷ πρὸς Λακεδαιμονίους γραφέντι λόγῳ, ὃς ἐπιγράφεται μὲν Ἀρχίδαμος, ὑπόθεσιν δὲ περιείληφε τὴν περὶ τοῦ μὴ προέσθαι Μεσσήνην Βοιωτοῖς, μηδὲ ποιεῖν τὸ προσταττόμενον ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν.

Ἠτύχητο γὰρ δὴ τοῖς Λακεδαιμονίοις, ἥτε περὶ Λεῦκτρα μάχη, καὶ πολλαὶ μετ᾽ ἐκείνην ἕτεραι, καὶ τὰ μὲν Θηβαίων πράγματα ἤνθει τε, καὶ εἰς μέγεθος ἀρχῆς προεληλύθει, τὰ δὲ τῆς Σπάρτης ταπεινά, καὶ ἀνάξια τῆς ἀρχαίας ἡγεμονίας ἐγεγόνει. Τελευτῶσα γοῦν ἵνα τύχῃ τῆς εἰρήνης ἡ πόλις, ἐβουλεύετο εἰ χρὴ Μεσσηνίας ἀποστῆναι, ταύτην ἐπιτιθέντων αὐτῇ Βοιωτῶν τὴν ἀνάγκην. Ὁρῶν οὖν αὐτὴν ἀνάξια πράττειν μέλλουσαν τῶν προγόνων, τόνδε τὸν λόγον συνετάξατο Ἀρχιδάμῳ, νέῳ μὲν ὄντι, καὶ οὔπω βασιλεύοντι, ἐλπίδας δὲ πολλὰς ἔχοντι ταύτης τεύξεσθαι τῆς τιμῆς.

Ἐν ᾧ διεξέρχεται πρῶτον μὲν, ὡς δικαίως ἐκτήσαντο Μεσήνην Λακεδαιμόνιοι, παραδόντων τε αὐτὴν τῶν Κρεσφόντου παίδων, ὅτε ἐξέπεσον ἐκ τῆς ἀρχῆς, καὶ τοῦ θεοῦ προστάξαντος δέξασθαι καὶ τιμωρεῖν τοῖς ἀδικουμένοις, πρὸς δὲ τούτοις, ἐπικυρώσαντος μὲν τὴν κτῆσιν τοῦ πολέμου, κάτοχον δὲ καὶ βέβαιον πεποιηκότος τοῦ χρόνου. Διδάσκει δ᾽ ὡς οὐ Μεσηνίοις, τοῖς οὐκέτ᾽ οὖσιν, ἀλλὰ δούλοις καὶ Εἵλωσιν ὁρμητήριον καὶ καταφυγὴν παρέξουσι τὴν πόλιν. Διεξέρχεταί τε τοὺς κινδύνους τῶν προγόνων, οὓς ὑπέμειναν ἕνεκα τῆς ἡγεμονίας, καὶ τῆς δόξης ὑπομιμνήσκει τῆς παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ὑπαρχούσης περὶ αὐτῶν. Παραινεῖ δέ, μὴ συγκαταπίπτειν ταῖς τύχαις, μηδ᾽ ἀπογιγνώσκειν τὰς μεταβολάς, ἐνθυμουμένους, ὅτι πολλοὶ μὲν ἤδη μείζω δύναμιν ἔχοντες ἢ Θηβαῖοι, ὑπὸ τῶν ἀσθενεστέρων ἐκρατήθησαν, πολλοὶ δ᾽ εἰς πολιορκίαν κατακλεισθέντες, καὶ δεινότερα ἢ Λακεδαιμόνιοι πάσχοντες, διέφθειραν τοὺς ἐπιστρατεύσαντας. Καὶ παράδειγμα ποιεῖται τὴν Ἀθηναίων πόλιν, ἥτις ἐκ πολλῆς εὐδαιμονίας ἀνάστατος γενομένη, τοὺς ἐσχάτους ὑπέστη κινδύνους, ἵνα μὴ τοῖς βαρβάροις ποιῇ τὸ προσταττόμενον. Παρακελεύεται δὲ καὶ καρτερεῖν ἐπὶ τοῖς παροῦσι, καὶ θαῤῥεῖν περὶ τῶν μελλόντων· ἐπισταμένους, ὅτι τὰς τοιαύτας συμφορὰς αἱ πόλεις ἐπανορθοῦνται πολιτείᾳ χρηστῇ, καὶ πολέμων ἐμπειρίαις, ἐν οἷς προεῖχεν ἡ Σπάρτη τῶν ἄλλων πόλεων. Οἴεται δὲ δεῖν αὐτοὺς κακῶς πράττοντας, μὴ εἰρήνης ἐπιθυμεῖν, οἷς ἐκ τῆς καινουργίας ἐπὶ τὸ κρεῖττον μεταβάλλειν τὰ πράγματα ἐλπίς, ἀλλὰ τοὺς εὐτυχοῦντας· ἐν γὰρ τῷ ἀκινδύνῳ τὴν τῶν παρόντων ἀγαθῶν εἶναι φυλακήν.

Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα πρὸς τούτοις διεξελθών, ὅσα καὶ

κοινῇ καὶ ἰδίᾳ τοῖς ἐπιφανεστάτοις αὐτῶν ἐπράχθη κατὰ τοὺς πολέμους λαμπρὰ ἔργα, καὶ ὅσης αἰσχύνης ἄξια δράσουσι, καὶ ὡς διαβληθήσονται παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἐπιλογισάμενος, καὶ ὅτι πάντοθεν αὐτοῖς ἐπικουρία τις ἔσται τὸν ἀγῶνα ποιουμένοις, καὶ παρὰ θεῶν, καὶ παρὰ συμμάχων, καὶ παρὰ πάντων ἀνθρώπων, οἷς ἐπίφθονος ἡ Θηβαίων δύναμις αὐξομένη· καὶ τὴν κατέχουσαν ἀκοσμίαν καὶ ταραχὴν τὰς πόλεις ἐπιτροπευόντων τῆς Ἑλλάδος Βοιωτῶν, ἐπιδειξάμενος· τελευτῶν, εἰ καὶ μηδὲν τούτων μέλλοι γίνεσθαι, μηδ᾽ ὑπολείποιτό τις ἄλλη σωτηρίας ἐλπίς, ἐκλιπεῖν κελεύει τὴν πόλιν, διδάσκων αὐτοὺς ὡς χρὴ παῖδας μὲν καὶ γυναῖκας, καὶ τὸν ἄλλον ὄχλον εἴς τε Σικελίαν ἐκπέμψαι, καὶ Ἰταλίαν, καὶ τ᾽ ἄλλα χωρία τὰ φίλια, αὐτοὺς δὲ καταλαβομένους τόπον, ὅςτις ἂν ὀχυρώτατος ᾖ, καὶ πρὸς τὸν πόλεμον ἐπιτηδειότατος, ἄγειν καὶ φέρειν τοὺς πολεμίους καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν. Οὐδεμίαν γὰρ ἀξιώσειν δύναμιν ὁμόσε χωρεῖν ἀνδράσι κρατίστοις μὲν τὰ πολέμια τῶν Ἑλλήνων, ἀπονενοημένως δὲ πρὸς τὸ ζῆν διακειμένοις, δικαίαν δ᾽ ὀργὴν καὶ πρόφασιν εὐπρεπῆ τῆς ἀνάγκης ἔχουσι.

Ταῦτα γὰρ οὐ Λακεδαιμονίοις μόνον συμβουλεύειν φαίην ἂν αὐτὸν ἔγωγε, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις, πολλῷ κρεῖττον ἁπάντων φιλοσόφων, οἳ τέλος ποιοῦνται τοῦ βίου τὴν ἀρετήν, καὶ τὸ καλόν.

ΑΡΧΙΔΑΜΟΣ.

Ἴσως τινὲς ὑμῶν θαυμάζουσιν, ὅτι τὸν ἄλλον χρόνον ἐμμεμενηκὼς τοῖς τῆς πόλεως νομίμοις, ὡς οὐκ οἶδ᾽ εἴ τις

ἄλλος τῶν ἡλικιωτῶν, τοσαύτην πεποίημαι μεταβολήν, ὥςτε περὶ ὧν ὀκνοῦσιν οἱ πρεςβύτεροι λέγειν, περὶ τούτων, νεώτερος ὤν, παρελήλυθα συμβουλεύσων. Ἐγὼ δέ, εἰ μέν τις ἄλλος τῶν εἰθισμένων ἐν ὑμῖν ἀγορεύειν, ἀξίως ἦν τῆς πόλεως εἰρηκώς, ἡσυχίαν ἂν ἦγον· νῦν δὲ ὁρῶν τοὺς μὲν συναγορεύοντας, οἷς οἱ πολέμιοι προστάττουσι, τοὺς δ' οὐκ ἐῤῥωμένως ἐναντιουμένους, τοὺς δὲ παντάπασιν ἀποσεσιωπηκότας, ἀνέστην ἀποφανούμενος ἃ γιγνώσκω περὶ τούτων· αἰσχρὸν νομίσας, εἰ τὴν ἰδίαν τάξιν τοῦ βίου διαφυλάττων, προήσομαι τὴν πόλιν ἀναξίως προφεισαμένην ἑαυτῆς.

2. Ἡγοῦμαι δέ, εἰ καὶ περὶ τῶν ἄλλων πρέπει τοὺς τηλικούτους, περί γε τοῦ πολεμεῖν, ἢ μή, προςήκειν μάλιστα τούτοις συμβουλεύειν, οἵπερ καὶ τῶν κινδύνων πλεῖστον μέρος μεθέξουσιν· ἄλλως τε δὴ καὶ τοῦ γνῶναί τι τῶν δεόντων, ἐκ κοινοῦ καθεστῶτος ἡμῖν. Εἰ μὲν γὰρ ἦν ἀποδεδειγμένον, ὥςτε τοὺς μὲν πρεςβυτέρους περὶ ἁπάντων εἰδέναι τὸ βέλτιστον, τοὺς δὲ νεωτέρους περὶ μηδενὸς ὀρθῶς γινώσκειν, ὀρθῶς ἂν εἶχεν ἀπείργειν ἡμᾶς τοῦ συμβουλεύειν· ἐπειδὴ δὲ οὐ τῷ πλήθει τῶν ἐτῶν πρὸς τὸ φρονεῖν εὖ διαφέρομεν ἀλλήλων, ἀλλὰ τῇ φύσει καὶ ταῖς ἐπιμελείαις, πῶς οὐκ ἐπ' ἀμφοτέρων χρὴ τῶν ἡλικιῶν πεῖραν λαμβάνειν, ἵν' ἐξ ἁπάντων ὑμῖν ἐξῇ τῶν ῥηθέντων ἑλέσθαι τὰ συμφορώτατα. Θαυμάζω δέ, ὅσοι τριηρῶν μὲν ἡγεῖσθαι, καὶ στρατοπέδων ἄρχειν ἀξιοῦσιν ἡμᾶς, ὑπὲρ ὧν μὴ καλῶς βουλευσάμενοι, πολλαῖς ἂν συμφοραῖς καὶ μεγάλαις τὴν πόλιν περιβάλοιμεν· εἰπεῖν δ' ἃ γιγνώσκομεν, περὶ ὧν ὑμεῖς μέλλετε κρίνειν, οὐκ οἴονται δεῖν ἡμᾶς, ἐν οἷς κατορθώσαντες μέν, ἅπαντας ἂν ὠφελήσαιμεν, διαμαρτόντες δὲ τῆς ἡμετέρας γνώμης, αὐτοὶ

μὲν ἴσως ἂν φαυλότεροι δόξαιμεν εἶναι, τὸ δὲ κοινὸν οὐδὲν ἂν ζημιώσαιμεν. Οὐ μὴν ὡς ἐπιθυμῶν τοῦ λέγειν, οὐδ᾽ ὡς ἄλλως πῶς παρεσκευασμένος ζῆν, ἢ τὸν παρελθόντα χρόνον, οὕτως εἴρηκα περὶ τούτων· ἀλλὰ βουλόμενος ὑμᾶς προτρέψαι, μηδὲ μίαν ἀποδοκιμάζειν τῶν ἡλικιῶν, ἀλλ᾽ ἐν ἁπάσαις ζητεῖν, εἴ τις δύναται περὶ τῶν παρόντων πραγμάτων εἰπεῖν ἀγαθόν τι.

3. Ὡς ἐξ οὗ τὴν πόλιν οἰκοῦμεν, οὐδεὶς οὔτε πόλεμος, οὔτε κίνδυνος περὶ τηλικούτων τὸ μέγεθος ἡμῖν γέγονε, περὶ ὅσων νῦν βουλευσόμενος συνελήλυθα. Πρότερον μὲν γὰρ ὑπὲρ τοῦ τῶν ἄλλων ἄρχειν ἠγωνιζόμεθα, νυνὶ δὲ ὑπὲρ τοῦ μὴ ποιεῖν αὐτοὶ τὸ προσταττόμενον· ὃ σημεῖον ἐλευθερίας ἐστίν, ὑπὲρ ἧς οὐδὲν ὅ,τι τῶν δεινῶν οὐχ ὑπομενετέον, οὐ μόνον ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς μηδὲ ἀνάνδρως διακειμένοις, ἀλλὰ καὶ κατὰ μικρὸν ἀρετῆς ἀντιποιουμένοις. Ἐγὼ μὲν οὖν, (εἰ δεῖ με τοῦτο ἴδιον εἰπεῖν,) ἑλοίμην ἂν ἀποθανεῖν ἤδη, μὴ ποιήσας τὸ προσταττόμενον μᾶλλον, ἢ πολὺ πλείονα χρόνον ζῆν τοῦ τεταγμένου, ποιήσας ἃ Θηβαῖοι κελεύουσιν. Αἰσχυνοίμην γὰρ ἄν, εἰ γεγονὼς μὲν ἀφ᾽ Ἡρακλέους, τοῦ δὲ πατρὸς βασιλεύοντος, αὐτὸς δ᾽ ἐπίδοξος ὢν τυχεῖν τῆς τιμῆς ταύτης, περιΐδοιμι, καθ᾽ ὅσον ἐστὶν ἐν ἐμοί, τὴν χώραν, τὴν ἡμῖν οἱ πρόγονοι κατέλιπον, ταύτην τοὺς οἰκέτας τοὺς ἡμετέρους ἔχοντας· ἀξιῶ δὲ καὶ ὑμᾶς τὴν αὐτὴν ἐμοὶ γνώμην ἔχειν, ἐνθυμηθέντας, ὅτι μέχρι μὲν ταύτης τῆς ἡμέρας δεδυστυχηκέναι δοκοῦμεν ἐν τῇ μάχῃ τῇ πρὸς Θηβαίους, καὶ τοῖς μὲν σώμασι κρατηθῆναι διὰ τῶν οὐκ ὀρθῶς ἡγησαμένων, τὰς δὲ ψυχὰς ἔτι καὶ νῦν ἀηττήτους ἴσχειν. Εἰ δὲ φοβηθέντες τοὺς ἐπιόντας κινδύνους, προησόμεθά τι τῶν ἡμετέρων, βεβαιώσομεν τὰς

Θηβαίων ἀλαζονείας, καὶ πολὺ σεμνότερον τρόπαιον τοῦ περὶ Λεῦκτρα, καὶ φανερώτερον στήσομεν καθ᾽ ἡμῶν αὐτῶν. Τὸ μὲν γὰρ ἀτυχίας, τὸ δὲ τῆς ἡμετέρας διανοίας ἔσται γεγενημένον. Μηδεὶς οὖν ὑμᾶς πεῖσαι τοιαύταις αἰσχύναις τὴν πόλιν περιβαλεῖν.

4. Καίτοι λίαν προθύμως οἱ σύμμαχοι συμβεβουλεύκασιν ὑμῖν, ὡς χρὴ Μεσήνην ἀφέντας, ποιήσασθαι τὴν εἰρήνην. Οἷς ὑμεῖς δικαίως ἂν ὀργίζοισθε πολὺ μᾶλλον, ἢ τοῖς ἐξ ἀρχῆς ἀποστᾶσιν ἡμῶν. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ἀφέμενοι τῆς ἡμετέρας φιλίας, τὰς αὑτῶν πόλεις ἀπώλεσαν, εἰς στάσεις καὶ σφαγὰς καὶ πολιτείας πονηρὰς ἐμβαλόντες· οὗτοι δέ, ὑμᾶς κακῶς ποιήσοντες ἥκουσιν· τὴν γὰρ δόξαν, ἣν ἡμῖν οἱ πρόγονοι μετὰ πολλῶν κινδύνων ἐν ἑπτακοσίοις ἔτεσι κατέλιπον, ταύτην ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ πείθουσιν ἡμᾶς ἀποβαλεῖν, ἧς οὔτ᾽ ἀπρεπεστέραν τῇ Λακεδαίμονι, οὔτε δεινοτέραν οὐδέποτ᾽ ἂν εὑρεῖν ἠδυνήθησαν· εἰς τοῦτο δ᾽ ἥκουσι πλεονεξίας, καὶ τοσαύτην κατεγνώκασιν ἡμῶν ἀνανδρίαν, ὥστε πολλάκις ἡμᾶς ἀξιώσαντες ὑπὲρ τῆς αὑτῶν πολεμεῖν, ὑπὲρ Μεσήνης οὐκ οἴονται δεῖν ἡμᾶς κινδυνεύειν· ἀλλ᾽ ἵν᾽ αὐτοὶ τὴν σφετέραν αὐτῶν ἀσφαλῶς καρπῶνται, πειρῶνται διδάσκειν ἡμᾶς, ὡς χρὴ τοῖς ἐχθροῖς τῆς ἡμετέρας παραχωρῆσαι, καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐπαπειλοῦσιν, ὡς, εἰ μὴ ταῦτα συγχωρήσομεν, ποιησόμενοι τὴν εἰρήνην κατὰ σφᾶς αὐτούς. Ἐγὼ δὲ οὐ τοσούτῳ χαλεπώτερον ἡγοῦμαι τὸν κίνδυνον ἡμῖν ἔσεσθαι τὸν ἄνευ τούτων, ὅσῳ καλλίω καὶ λαμπρότερον, καὶ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις ὀνομαστότερον. Τὸ γὰρ μὴ δι᾽ ἑτέρων, ἀλλὰ δι᾽ ἡμῶν αὐτῶν πειρᾶσθαι σώζεσθαι καὶ περιγενέσθαι τῶν ἐχθρῶν, ὁμολογούμενον τοῖς ἄλλοις τοῖς τῆς πόλεως ἔργοις ἐστίν. Οὐδὲ πώποτε δὲ λόγους ἀγα-

πήσας, ἀλλ' ἀεὶ νομίζων τοὺς περὶ ταῦτα διατρίβοντας ἀργοτέρους εἶναι τὰς πράξεις, νῦν οὐδὲν ἂν περὶ πλείονος ποιησαίμην, ἢ δυνηθῆναι περὶ τῶν προκειμένων ὡς βούλομαι διελθεῖν. Ἐν γὰρ τῷ παρόντι διὰ τούτων ἐλπίζω μεγίστων ἀγαθῶν αἴτιος ἂν γενέσθαι τῇ πόλει.

5. Πρῶτον μὲν οὖν οἶμαι δεῖν ὑμᾶς ὑπομνῆσαι, δι' ὃν τρόπον ἐκτησάμεθα Μεσήνην, καὶ δι' ἃς αἰτίας ἐν Πελοποννήσῳ κατῳκήσατε, Δωριεῖς τὸ παλαιὸν ὄντες. Διὰ τοῦτο δὲ προλήψομαι πόῤῥωθεν, ἵν' ἐπίστησθε, διότι ταύτην ὑμᾶς τὴν χώραν ἀποστερεῖν ἐπιχειροῦσιν, ἣν ὑμεῖς οὐδὲν ἧττον ἢ τὴν ἄλλην Λακεδαίμονα κέκτησθε δικαίως.

6. Ἐπεὶ γὰρ Ἡρακλῆς μετήλλαξε τὸν βίον, θεὸς ἐκ θνητοῦ γενόμενος, κατὰ μὲν ἀρχὰς οἱ παῖδες αὐτοῦ διὰ τὴν τῶν ἐχθρῶν δύναμιν ἐν πολλοῖς πλάνοις ἦσαν, τελευτήσαντος δ' Εὐρυσθέως, κατῴκησαν ἐν Δωριεῦσιν. Ἐπὶ δὲ τῆς τρίτης γενεᾶς ἀφίκοντο εἰς Δελφούς, χρήσασθαι τῷ μαντείῳ περί τινων βουληθέντες. Ὁ δὲ θεὸς περὶ ὧν μὲν ἐπηρώτησαν, οὐκ ἀνεῖλεν, ἐκέλευσε δ' ἐπὶ τὴν πατρῴαν ἰέναι χώραν. Σκοπούμενοι δὲ τὴν μαντείαν, εὕρισκον, Ἄργος μὲν κατὰ ἀγχιστείαν αὐτῶν γιγνόμενον· Εὐρυσθέως γὰρ ἀποθανόντος, μόνοι Περσειδῶν ἦσαν καταλελειμμένοι· Λακεδαίμονα δὲ καταδουλωθεῖσαν· ἐκβληθεὶς γὰρ Τυνδάρεως ἐκ τῆς ἀρχῆς, ἐπειδὴ Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης ἐξ ἀνθρώπων ἠφανίσθησαν, καταγαγόντος αὐτὸν Ἡρακλέους, δίδωσι τὴν χώραν, διά τε τὴν εὐεργεσίαν ταύτην, καὶ διὰ τὴν συγγένειαν τὴν πρὸς τοὺς παῖδας· Μεσήνην δὲ δοριάλωτον ληφθεῖσαν· συληθεὶς γὰρ Ἡρακλῆς τὰς βοῦς, ἃς ἐκ τῆς Ἐρυθείας ἐξήλασεν, ὑπὸ Νηλέως καὶ τῶν παίδων, πλὴν Νέστορος, λαβὼν αὐτὴν αἰχμάλωτον, τοὺς μὲν ἀδικήσαντας ἀπέκτεινεν, Νέστορι

δὲ παρακατατίθεται τὴν πόλιν, νομίσας αὐτὸν εὖ φρονεῖν, ὅτι νεώτατος ὤν, οὐ συνεξήμαρτε τοῖς ἀδελφοῖς.

7. Ὑπολαβόντες δὲ οὕτως ἔχειν τὴν μαντείαν, καὶ τοὺς προγόνους τοὺς ὑμετέρους παραλαβόντες, καὶ τὸ στρατόπεδον συστησάμενοι, τὴν μὲν ἰδίαν χώραν εἰς τὸ κοινὸν τοῖς συνακολουθήσασιν ἔδοσαν, τὴν δὲ βασιλείαν ἐξαίρετον αὐτοὶ παρ᾿ ἐκείνων ἔλαβον· ἐπὶ δὲ τούτοις πίστιν ἀλλήλοις δόντες, ἐποιοῦντο τὴν στρατείαν. Τοὺς μὲν οὖν κινδύνους τοὺς ἐν τῇ πορείᾳ γενομένους, καὶ τὰς ἄλλας πράξεις τὰς οὐδὲν πρὸς τὸ παρὸν φερούσας, τί δεῖ λέγοντα διατρίβειν; πολέμῳ δὲ κρατήσαντες τοὺς ἐν τοῖς τόποις τοῖς εἰρημένοις κατοικοῦντας, τριχῇ διείλοντο τὰς βασιλείας. Ὑμεῖς μὲν οὖν μέχρι ταύτης τῆς ἡμέρας, ἐμμένετε ταῖς συνθήκαις καὶ τοῖς ὅρκοις, οὓς ἐποιήσασθε πρὸς τοὺς προγόνους τοὺς ἡμετέρους. Διὸ καὶ τὸν παρελθόντα χρόνον ἄμεινον τῶν ἄλλων ἐφέρεσθε, καὶ τὸν ἐπιόντα προσδοκᾶν χρή, τοιούτους ὄντας, βέλτιον ἢ νῦν πράξειν. Μεσήνιοι δ᾿ εἰς τοῦτ᾿ ἀσεβείας ἦλθον, ὥστ᾿ ἐπιβουλεύσαντες ἀπέκτειναν Κρεσφόντην, τὸν οἰκιστὴν μὲν τῆς πόλεως, κύριον δὲ τῆς χώρας, ἔκγονον δ᾿ Ἡρακλέους, αὐτὸν δὲ γεγενημένον ἡγεμόνα. Διαφυγόντες δὲ οἱ παῖδες αὐτοῦ τοὺς κινδύνους, ἱκέται κατέστησαν ταύτης τῆς πόλεως, ἀξιοῦντες τιμωρεῖν τῷ τεθνεῶτι, καὶ τὴν χώραν διδόντες ἡμῖν. Ἐπερόμενοι δὲ τὸν θεόν, κἀκείνου προστάξαντος δέχεσθαι ταῦτα, καὶ βοηθεῖν τοῖς ἠδικημένοις, ἐκπολιορκήσαντες Μεσηνίους, οὕτως ἐκτήσασθε τὴν χώραν.

8. Περὶ μὲν οὖν τῶν ἐξ ἀρχῆς ἡμῖν ὑπαρξάντων, ἀκριβῶς μὲν οὐ διῆλθον, (ὁ γὰρ παρὼν καιρὸς οὐκ ἐᾷ μυθολογεῖν, ἀλλ᾿ ἀναγκαῖον ἦν συντομώτερον ἢ σαφέ-

στερον διαλεχθῆναι περὶ αὐτῶν·) οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ διὰ τούτων οἶμαι πᾶσιν εἶναι φανερόν, διότι τὴν ὁμολογουμένην ἡμετέραν εἶναι χώραν, οὐδὲν διαφερόντως κεκτημένοι τυγχάνομεν, ἢ τὴν ἀμφιςβητουμένην. Ταύτην μὲν γὰρ οἰκοῦμεν, δόντων μὲν Ἡρακλειδῶν, ἀνελόντος δὲ τοῦ θεοῦ, πολέμῳ δὲ κρατήσαντες τοὺς ἔχοντας· ἐκείνην δὲ ἐλάβομεν παρὰ τῶν αὐτῶν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, καὶ ταῖς μαντείαις χρησάμενοι ταῖς αὐταῖς. Εἰ μὲν οὖν οὕτως ἔχομεν, ὥςτε μηδὲ περὶ ἑνὸς ἀντιλέγειν, μηδ᾽ ἂν αὐτὴν τὴν Σπάρτην ἐκλείπειν ἡμῖν προστάττωσι, περίεργόν ἐστι περὶ Μεσσήνης σπουδάζειν. Εἰ δὲ μηδεὶς ἂν ὑμῶν ἀξιώσειε ζῆν, ἀποστερούμενος τῆς πατρίδος, προςήκει καὶ περὶ ἐκείνης ὑμᾶς τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχειν. Τὰ γὰρ αὐτὰ δικαιώματα καὶ τοὺς αὐτοὺς λόγους περὶ ἀμφοτέρων αὐτῶν εἰπεῖν ἔχοιμεν.

9. Ἀλλὰ μὴν οὐδ᾽ ἐκεῖνο ὑμᾶς λέληθεν, ὅτι τὰς κτήσεις καὶ τὰς ἰδίας καὶ τὰς κοινάς, ἢν ἐπιγένηται πολὺς χρόνος, κυρίας καὶ πατρῴας ἅπαντες εἶναι νομίζουσιν. Ἡμεῖς τοίνυν Μεσσήνην εἵλομεν, πρὶν ἢ Πέρσας λαβεῖν τὴν βασιλείαν, καὶ κρατῆσαι τῆς ἠπείρου, καὶ πρὶν οἰκισθῆναί τινας τῶν πόλεων τῶν Ἑλληνίδων. Καὶ τούτων ὑπαρχόντων ἡμῖν, τῷ μὲν βαρβάρῳ τὴν Ἀσίαν, ὥςπερ πατρῴαν οὖσαν, ἀπεδίδοσαν, ὃς οὔπω διακόσια ἔτη κατέσχε τὴν ἀρχήν, ἡμᾶς δὲ Μεσσήνης ἀποστεροῦσιν, οἳ πλεῖον ἢ διπλάσιον χρόνον ἢ τοσοῦτον τυγχάνομεν ἔχοντες αὐτήν· καὶ Πλάταιαν μὲν καὶ Θεσπιάς, ἐχθὲς καὶ πρώην πεποιήκασιν ἀναστάτους, ταύτην δὲ διὰ τριακοσίων ἐτῶν κατοικίζουσιν· ἀμφότερα παρὰ τοὺς ὅρκους καὶ τὰς συνθήκας πράττοντες. Καὶ εἰ μὲν τοὺς ὡς ἀληθῶς Μεσσηνίους κατῆγον, ἠδίκουν μὲν ἄν, ὅμως δ᾽ εὐλο-

γώτερον ἂν εἰς ἡμᾶς ἐξήμαρτον· νῦν δὲ τοὺς Εἵλωτας, ὁμόρους ἡμῖν παρακατοικίζουσιν. Ὥςτε μὴ τοῦτ' εἶναι χαλεπώτατον, εἰ τῆς χώρας στερηθησόμεθα παρὰ τὸ δίκαιον, ἀλλ' εἰ τοὺς δούλους τοὺς ἡμετέρους ἐποψόμεθα κυρίους αὐτῆς ὄντας.

10. Ἔτι τοίνυν ἐκ τῶν ἐχομένων γνώσεσθε σαφέστερον, ὅτι καὶ νῦν δεινὰ πάσχομεν, καὶ τότε δικαίως Μεσήνην εἴχομεν. Πολλῶν γὰρ κινδύνων γεγενημένων ἡμῖν, ἤδη ποτὲ ποιεῖσθαι τὴν εἰρήνην ἠναγκάσθημεν, πολὺ χεῖρον πράττοντες τῶν πολεμίων. Ἀλλ' ὅμως ἐν τοιούτοις καιροῖς γενομένων τῶν συνθηκῶν, ἐν οἷς οὐχ οἷόν τ' ἦν πλεονεκτεῖν, περὶ μὲν ἄλλων τινῶν ἀμφιςβήτησις ἐγίνετο, περὶ δὲ τῆς Μεσήνης, οὔθ' ὁ βασιλεύς, οὔθ' ἡ τῶν Θηβαίων πόλις οὐδὲ πώποθ' ἡμῖν ἐνεκάλεσαν, ὡς ἀδίκως κεκτημένοις αὐτήν. Καίτοι πῶς ἂν περὶ τοῦ δικαίου κρίσιν ἀκριβεστέραν ταύτης εὕροιμεν, τῆς ὑπὸ μὲν τῶν ἐχθρῶν ἐγνωσμένης, ἐν δὲ ταῖς ἡμετέραις δυςπραξίαις γεγενημένης;

11. Τὸ τοίνυν μαντεῖον, ὃ πάντες ἂν ὁμολογήσαιεν ἀρχαιότατον εἶναι, καὶ κοινότατον, καὶ πιστότατον, οὐ μόνον ἔγνω τότε ἡμετέραν εἶναι Μεσήνην, ὅτε διδόντων ἡμῖν τῶν Κρεσφόντου παίδων, προςέταξε δέχεσθαι τὴν πόλιν, καὶ βοηθεῖν τοῖς ἀδικουμένοις, ἀλλὰ καὶ τοῦ πολέμου μακροῦ γιγνομένου, πεμψάντων ἡμῶν ἀμφοτέρων εἰς Δελφούς, ἐκείνων μὲν σωτηρίαν αἰτούντων, ἡμῶν δὲ ἐπερωτώντων ὅτῳ τρόπῳ τάχιστα ἂν κρατήσαιμεν τῆς πόλεως, τοῖς μὲν οὐδὲν ἀνεῖλεν, ὡς οὐ δικαίαν ποιουμένοις τὴν αἴτησιν, ἡμῖν δὲ ἐδήλωσε καὶ θυσίας οἵας ἔδει ποιήσασθαι, καὶ βοήθειαν παρ' ὧν μεταπέμπεσθαι.

12. Καίτοι πῶς ἂν μαρτυρίαν μείζω καὶ σαφεστέ-

ραν παράσχοι τις τούτων; Φαινόμεθα γὰρ πρῶτον μὲν παρὰ τῶν κυρίων λαβόντες τὴν χώραν, (οὐδὲν γὰρ κωλύει διὰ βραχέων πάλιν περὶ αὐτῶν ἔτι διελθεῖν,) ἔπειτα κατὰ πόλεμον αὐτὴν ἔχοντες, ὅνπερ τρόπον αἱ πλεῖσται τῶν πόλεων περὶ ἐκείνους τοὺς χρόνους ᾠκίσθησαν· ἔτι δὲ τοὺς ἠσεβηκότας εἰς τοὺς παῖδας τοῦ Ἡρακλέους ἐκβεβληκότες, οἳ δικαίως ἂν ἐξ ἁπάσης τῆς οἰκουμένης ὑπερωρίσθησαν· πρὸς δὲ τούτοις, καὶ τῷ πλήθει τοῦ χρόνου, καὶ τῇ τῶν ἐχθρῶν κρίσει, καὶ ταῖς τοῦ θεοῦ μαντείαις, προσηκόντως ἔχοντες αὐτήν. Ὧν ἕκαστόν ἐστιν ἱκανὸν διαλῦσαι τοὺς λόγους τῶν κατηγορεῖν τολμώντων, ὡς ἢ νῦν διὰ πλεονεξίαν οὐ ποιούμεθα τὴν εἰρήνην, ἢ τότε τῶν ἀλλοτρίων ἐπιθυμοῦντες ἐπολεμήσαμεν πρὸς Μεσσηνίους. Περὶ μὲν οὖν τῆς κτήσεως ἔνεστι μὲν εἰπεῖν ἴσως πλείω τούτων· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ταῦθ' ἱκανῶς εἰρῆσθαι νομίζω.

13. Λέγουσι δὲ οἱ συμβουλεύοντες ἡμῖν ποιεῖσθαι τὴν εἰρήνην, ὡς χρὴ τοὺς εὖ φρονοῦντας μὴ τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχειν περὶ τῶν πραγμάτων, εὐτυχοῦντάς τε καὶ δυστυχοῦντας, ἀλλὰ πρὸς τὸ παρὸν εὖ βουλεύεσθαι, καὶ ταῖς τύχαις ἐπακολουθεῖν, καὶ μὴ μείζονα φρονεῖν τῆς δυνάμεως, μηδὲ τὸ δίκαιον ἐν τοῖς τοιούτοις καιροῖς, ἀλλὰ τὸ συμφέρον ζητεῖν.

14. Ἐγὼ δὲ περὶ μὲν τῶν ἄλλων ὁμολογῶ τούτοις, ὅπως δὲ τοῦ δικαίου χρὴ ποιεῖσθαί τι προὐργιαίτερον τὸ συμφέρον, οὐδεὶς ἄν με λέγων πείσειεν. Ὁρῶ γὰρ καὶ τοὺς νόμους ἕνεκα τούτου κειμένους, καὶ τοὺς ἄνδρας τοὺς καλούς τε κἀγαθοὺς ἐπὶ τούτῳ φιλοτιμουμένους, καὶ τὰς πόλεις τὰς εὖ καὶ φιλοτίμως πολιτευομένας, περὶ τοῦτο μάλιστα σπουδαζούσας, καὶ τοὺς πολέμους τοὺς

προγεγενημένους οὐ κατὰ τὰς δυνάμεις, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ δίκαιον, τέλος ἅπαντας εἰληφότας· ὅλως δὲ τὸν βίον τὸν τῶν ἀνθρώπων διὰ μὲν κακίαν ἀπολλύμενον, δι᾽ ἀρετὴν δὲ σωζόμενον. Ὥςτ᾽ οὐκ ἀθυμεῖν δεῖ τοὺς ὑπὲρ τῶν δικαίων κινδυνεύειν μέλλοντας, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον τοὺς ὑβρίζοντας, καὶ τοὺς τὰς εὐτυχίας μὴ μετρίως φέρειν ἐπισταμένους. Ἔπειτα κἀκεῖνο χρὴ σκοπεῖν· νυνὶ μὲν γὰρ περὶ τοῦ δικαίου πάντες τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχομεν, περὶ δὲ τοῦ συμφέροντος ἀντιλέγομεν. Δυοῖν δὲ προκειμένοιν ἀγαθοῖν, καὶ τοῦ μὲν ὄντος προδήλου, τοῦ δὲ ἀγνοουμένου, πῶς οὐκ ἂν ποιήσαιτε καταγέλαστον, εἰ τὸ μὲν ὁμολογούμενον ἀποδοκιμάσαιτε, τὸ δὲ ἀμφιςβητούμενον ἑλέσθαι δόξειεν ὑμῖν, ἄλλως τε καὶ τῆς αἱρέσεως τοσοῦτον διαφερούσης; Ἐν μὲν γὰρ τοῖς ἡμετέροις λόγοις ἔνεστι, μηδὲν προέσθαι τῶν ἡμετέρων αὐτῶν, μηδ᾽ αἰσχύνῃ μηδεμιᾷ τὴν πόλιν περιβαλεῖν, ὑπὲρ δὲ τῶν δικαίων κινδυνεύοντας ἐλπίζειν ἄμεινον ἀγωνιεῖσθαι τῶν ἐχθρῶν, ἐν δὲ τοῖς τούτων, ἀφεστάναι μὲν ἤδη Μεσήνης, προσεξαμαρτάνοντας δὲ τοῦτ᾽ εἰς ὑμᾶς αὐτούς, τυχὸν καὶ τοῦ συμφέροντος καὶ τοῦ δικαίου καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων ὧν προςδοκᾶτε, διαμαρτάνειν. Καὶ γὰρ οὐδὲ τοῦτο φανερόν ἐστιν, ὡς ἐὰν ποιήσωμεν τὰ κελευόμενα, βεβαίως ἤδη τὴν εἰρήνην ἕξομεν. Οἶμαι γὰρ οὐκ ἀγνοεῖν ὑμᾶς, ὅτι πάντες εἰώθασι πρὸς μὲν τοὺς ἀμυνομένους, περὶ τῶν δικαίων διαλέγεσθαι, τοῖς δὲ λίαν ἑτοίμως ποιοῦσι τὸ προςταττόμενον, ἀεὶ πλέον προςεπιτάττειν, ὧν ἂν ἐξ ἀρχῆς ἐπινοηθῶσιν. Ὥςτε συμβαίνει βελτίονος εἰρήνης τυγχάνειν τοὺς πολεμικῶς διακειμένους, τῶν ῥᾳδίως τὰς ὁμολογίας ποιουμένων.

15. Ἵνα δὲ μὴ δοκῶ περὶ ταῦτα πολὺν χρόνον δια-

τρίβειν, πάντων τῶν τοιούτων ἀφέμενος, ἐπὶ τὸν ἁπλούστατον ἤδη τρέψομαι τῶν λόγων. Εἰ μὲν γὰρ μηδένες πώποτε τῶν δυςτυχησάντων ἀνέλαβον ἑαυτούς, μηδ' ἐπεκράτησαν τῶν ἐχθρῶν, οὐδ' ἡμᾶς εἰκὸς ἐλπίζειν περιγενήσεσθαι πολεμοῦντας· εἰ δὲ πολλάκις γέγονεν, ὥςτε καὶ τοὺς μείζω δύναμιν ἔχοντας ὑπὸ τῶν ἀσθενεστέρων κρατηθῆναι, καὶ τοὺς πολιορκοῦντας ὑπὸ τῶν κατακεκλεισμένων διαφθαρῆναι, τί θαυμαστόν, εἰ καὶ τὰ νῦν καθεστῶτα λήψεταί τινα μετάστασιν;

16. Ἐπὶ μὲν οὖν τῆς ἡμετέρας πόλεως, οὐδὲν ἔχω τοιοῦτον εἰπεῖν. Ἐν γὰρ τοῖς ἐπέκεινα χρόνοις, οὐδένες πώποτε κρείττονες ἡμῖν, εἰς ταύτην τὴν χώραν εἰςέβαλον· ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων, πολλοῖς ἂν τις παραδείγμασι χρήσαιτο, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῆς πόλεως τῆς Ἀθηναίων. Τούτους γὰρ εὑρήσομεν, ἐξ ὧν τοῖς ἄλλοις προσέταττον, πρὸς τοὺς Ἕλληνας διαβληθέντας, ἐξ ὧν δὲ τοὺς ὑβρίζοντας ἠμύνοντο, παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις εὐδοκιμήσαντας. Τοὺς μὲν οὖν παλαιοὺς εἰ διεξέλθοιμι κινδύνους, οὓς ἐποιήσαντο πρὸς Ἀμαζόνας, ἢ Θρᾷκας, ἢ Πελλοποννησίους τοὺς μετ' Εὐρυσθέως εἰς τὴν χώραν αὐτῶν εἰςβαλόντας, ἴσως ἀρχαῖα καὶ πορῤῥωτέρω τῶν νῦν παρόντων λέγειν ἂν δοκοίην· ἐν δὲ τῷ Περσικῷ πολέμῳ, τίς οὐκ οἶδεν, ἐξ οἵων συμφορῶν εἰς ὅσην εὐδαιμονίαν κατέστησαν; Μόνοι γὰρ τῶν ἔξω Πελοποννήσου κατοικούντων, ὁρῶντες τὴν τῶν βαρβάρων δύναμιν ἀνυπόστατον οὖσαν, οὐκ ἠξίωσαν βουλεύσασθαι περὶ τῶν προσταττομένων αὐτοῖς, ἀλλ' εὐθὺς εἵλοντο περιϊδεῖν τὴν πόλιν ἀνάστατον γιγνομένην μᾶλλον, ἢ δουλεύουσαν. Ἐκλιπόντες δὲ τὴν χώραν καὶ τὴν πόλιν, καὶ πατρίδα μὲν τὴν ἐλευθερίαν νομίσαντες, κοινωνήσαντες δὲ τῶν κινδύνων ἡμῖν, τοσαύτης μεταβο-

λῆς ἔτυχον, ὥςτε ὀλίγας ἡμέρας στερηθέντες τῶν ἑαυτῶν, πολὺν χρόνον δεσπόται τῶν ἄλλων κατέστησαν.

17. Οὐ μόνον δ' ἄν τις ἐπὶ ταύτης τῆς πόλεως ἐπιδείξειε τὸ τολμᾷν ἀμύνεσθαι τοὺς ἐχθρούς, ὡς πολλῶν ἀγαθῶν αἴτιόν ἐστιν, ἀλλὰ καὶ Διονύσιος ὁ τύραννος, καταστὰς εἰς πολιορκίαν ὑπὸ Καρχηδονίων, οὐδεμιᾶς αὐτῷ σωτηρίας ὑπολειπομένης, ἀλλὰ καὶ τῷ πολέμῳ κατεχόμενος, καὶ τῶν πολιτῶν πρὸς αὐτὸν δυςχερῶς διακειμένων, αὐτὸς μὲν ἐμέλλησεν ἐκπλεῖν· τῶν δὲ χρωμένων τινὸς τολμήσαντος εἰπεῖν, ὡς καλόν ἐστιν ἐντάφιον ἡ τυραννίς, αἰσχυνθεὶς ἐφ' οἷς διενοήθη, καὶ πάλιν ἐπιχειρήσας πολεμεῖν, πολλὰς μὲν μυριάδας Καρχηδονίων διέφθειρεν, ἐγκρατεστέραν δὲ τὴν ἀρχὴν τῶν πολιτῶν κατεστήσατο, πολὺ δὲ μείζω τὴν δύναμιν τὴν ἑαυτοῦ τῆς πρότερον ὑπαρχούσης ἐκτήσατο, τυραννῶν δὲ τὸν βίον διετέλεσε, καὶ τὸν υἱὸν ἐν ταῖς αὐταῖς τιμαῖς καὶ δυναστείαις, ἐν αἷςπερ αὐτὸς ἦν, κατέλιπε.

18. Παραπλήσια δὲ τούτοις Ἀμύντας ὁ τῶν Μακεδόνων βασιλεὺς ἔπραξεν. Ἡττηθεὶς γὰρ ὑπὸ τῶν βαρβάρων τῶν προςοικούντων μάχῃ, καὶ πάσης Μακεδονίας ἀποστερηθείς, τὸ μὲν πρῶτον ἐκλιπεῖν τὴν χώραν διενοήθη, καὶ τὸ σῶμα διασώζειν, ἀκούσας δέ τινος ἐπαινοῦντος τὸ πρὸς Διονύσιον ῥηθέν, καὶ μεταγνοὺς ὥςπερ ἐκεῖνος, χωρίον μικρὸν καταλαβών, καὶ βοήθειαν ἐνθένδε μεταπεμψάμενος, ἐντὸς τριῶν μηνῶν ἅπασαν κατέσχε Μακεδονίαν, τὸν δὲ ἐπίλοιπον χρόνον βασιλεύων, γήρᾳ τὸν βίον ἐτελεύτησεν.

19. Ἀπείποιμεν δ' ἂν ἀκούοντές τε καὶ λέγοντες, εἰ πάσας τὰς τοιαύτας πράξεις ἐξετάζοιμεν. Ἐπεὶ καὶ τῶν περὶ Θήβας πραχθέντων εἰ μνησθείημεν, ἐπὶ μὲν τοῖς

γεγενημένοις ἂν λυπηθείημεν, περὶ δὲ τῶν μελλόντων βελτίους ἂν ἐλπίδας λάβοιμεν. Τολμησάντων γὰρ αὐτῶν ὑπομεῖναι τὰς εἰςβολὰς καὶ τὰς ἀπειλὰς τὰς ἡμετέρας, εἰς τοῦθ᾽ ἡ τύχη τὰ πράγματα περιέστησεν αὐτῶν, ὥςτε τὸν ἄλλον χρόνον ὑφ᾽ ἡμᾶς ὄντες, νῦν ἡμῖν προστάττειν ἀξιοῦσιν.

20. Ὅςτις οὖν ὁρῶν τοιαύτας μεταβολὰς γεγενημένας, ἐφ᾽ ἡμῶν οἴεται παύεσθαι, λίαν ἀνόητός ἐστιν· ἀλλὰ δεῖ καρτερεῖν ἐπὶ τοῖς παροῦσι, καὶ θαῤῥεῖν περὶ τῶν μελλόντων, ἐπισταμένους ὅτι τὰς τοιαύτας συμφορὰς αἱ πόλεις ἐπανορθοῦνται πολιτείᾳ χρηστῇ, καὶ ταῖς περὶ τὸν πόλεμον ἐμπειρίαις. Περὶ ὧν οὐδεὶς τολμήσειεν ἀντειπεῖν, ὡς οὐ τὴν μὲν ἐμπειρίαν μᾶλλον τῶν ἄλλων ἔχομεν, πολιτεία δὲ οἵαν χρή, παρὰ μόνοις ἡμῖν ἐστίν. Ὧν ὑπαρξάντων, οὐκ ἔσθ᾽ ὅπως οὐκ ἄμεινον πράξομεν τῶν μηδ᾽ ἑτέρου τούτων πολλὴν ἐπιμέλειαν πεποιημένων.

21. Κατηγοροῦσι δέ τινες τοῦ πολέμου, καὶ διεξέρχονται τὴν ἀπιστίαν αὐτοῦ, τεκμηρίοις ἄλλοις τε πολλοῖς χρώμενοι, καὶ μάλιστα τοῖς περὶ ἡμᾶς γεγενημένοις, καὶ θαυμάζουσιν, εἴ τινες οὕτω χαλεπῷ καὶ παραβόλῳ πράγματι πιστεύειν ἀξιοῦσιν.

22. Ἐγὼ δὲ πολλοὺς μὲν οἶδα διὰ τὸν πόλεμον μεγάλην εὐδαιμονίαν κτησαμένους, πολλοὺς δὲ τῆς ὑπαρχούσης στερηθέντας διὰ τὴν εἰρήνην· οὐδὲν γὰρ τῶν ὄντων ἐστὶν ἀποτόμως οὔτε κακὸν οὔτ᾽ ἀγαθόν, ἀλλ᾽ ὅπως ἂν χρήσηταί τις καὶ τοῖς πράγμασι καὶ τοῖς καιροῖς, οὕτως ἀνάγκη καὶ τὸ τέλος ἐκβαίνειν ἐξ αὐτῶν. Χρὴ δὲ τοὺς μὲν εὖ πράττοντας, εἰρήνης ἐπιθυμεῖν· ἐν γὰρ τῇ καταστάσει ταύτῃ πλεῖστον ἂν τις χρόνον τὰ παρόντα διαφυλάξειεν· τοὺς δὲ δυςτυχοῦντας, τῷ πολέμῳ προσέχειν

τὸν νοῦν· ἐκ γὰρ τῆς ταραχῆς καὶ τῆς πανουργίας, θᾶττον ἂν μεταβολῆς τύχοιεν. Ὧν ἡμεῖς δέδοικα μὴ τἀναντία πράττοντες φανῶμεν. Ὅτε γὰρ ἐξῆν ἡμῖν τρυφᾶν, πλείους τοὺς πολέμους ἐποιούμεθα τοῦ δέοντος, ἐπειδὴ δ᾽ εἰς ἀνάγκην κατέστημεν, ὥςτε κινδυνεύειν, ἡσυχίας ἐπιθυμοῦμεν, καὶ περὶ ἀσφαλείας βουλευόμεθα. Καίτοι χρὴ τοὺς βουλομένους ἐλευθέρους εἶναι, τὰς μὲν ἐκ τῶν ἐπιταγμάτων συνθήκας φεύγειν, ὡς ἐγγὺς δουλείας οὔσας, ποιεῖσθαι δὲ τὰς διαλλαγάς, ὅταν ἢ περιγένωνται τῶν ἐχθρῶν, ἢ τὴν αὑτῶν δύναμιν ἐξισώσωσιν τῇ τῶν πολεμίων· ὥςτε τοιαύτην ἕκαστοι τὴν εἰρήνην ἕξουσιν, οἵαν περ ἂν τοῦ πολέμου ποιήσωνται τὴν διάλυσιν.

23. Ὧν ἐνθυμουμένους, χρὴ μὴ προπετῶς ὑμᾶς αὐτοὺς ἐμβάλλειν εἰς αἰσχρὰν ὁμολογίαν, μηδὲ ῥᾳθυμότερον ὑπὲρ τῆς πατρίδος, ἢ περὶ τῶν ἄλλων φανῆναι βουλευομένους. Ἀναμνήσθητε δὲ πρὸς ὑμᾶς αὐτούς, ὅτι τὸν παρελθόντα χρόνον εἰ πολιορκουμένῃ τινὶ τῶν πόλεων τῶν συμμαχίδων, εἷς μόνος Λακεδαιμόνιος βοηθήσειεν, ὑπὸ πάντων ὡμολογεῖτο παρὰ τοῦτον γεγενῆσθαι τὴν σωτηρίαν αὐτοῖς. Καὶ τοὺς μὲν πλείστους τῶν τοιούτων ἀνδρῶν, παρὰ τῶν πρεσβυτέρων ἄν τις ἀκούσειεν, τοὺς δ᾽ ὀνομαστοτάτους, ἔχω κἀγὼ διελθεῖν. Πεδάριτος μὲν γὰρ εἰς Χίον πλεύσας, τὴν πόλιν αὐτῶν διέσωσε. Βρασίδας δὲ εἰς Ἀμφίπολιν εἰςελθών, ὀλίγους περὶ αὑτὸν τῶν πολιορκουμένων συνταξάμενος, πολλοὺς ὄντας τοὺς πολιορκοῦντας ἐνίκησε μαχόμενος. Γύλιππος δὲ Συρακουσίοις βοηθήσας, οὐ μόνον ἐκείνους διέσωσεν, ἀλλὰ καὶ τὴν δύναμιν τὴν κρατοῦσαν αὐτῶν καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, ἅπασαν αἰχμάλωτον ἔλαβε. Καίτοι πῶς οὐκ αἰσχρόν, τότε μὲν ἕκαστον ἡμῶν ἱκανὸν εἶναι τὰς ἀλλο-

τρίας πόλεις διαφυλάττειν, νυνὶ δὲ πάντας μηδὲ πειρᾶσθαι τὴν ἡμετέραν αὐτῶν διασώζειν; καὶ τὴν μὲν Ἀσίαν καὶ τὴν Εὐρώπην μεστὴν πεποιηκέναι τροπαίων, ὑπὲρ τῶν ἄλλων πολεμοῦντας, ὑπὲρ δὲ τῆς πατρίδος οὕτω φανερῶς ὑβριζομένης, μηδεμίαν μάχην ἀξίαν λόγου φαίνεσθαι μεμαχημένους; ἀλλ' ἑτέρας μὲν πόλεις ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ἀρχῆς, τὰς ἐσχάτας ὑπομεῖναι πολιορκίας, αὐτοὺς δὲ ἡμᾶς, ὑπὲρ τοῦ μηδὲν παρὰ τὸ δίκαιον ἀναγκασθῆναι ποιεῖν, μηδὲ μικρὰν οἴεσθαι δεῖν ὑπομεῖναι κακοπάθειαν; ἀλλὰ ζεύγη μὲν ἵππων ἀδηφαγούντων ἔτι καὶ νῦν ὁρᾶσθαι τρέφοντας, ὥςπερ δὲ τοὺς εἰς τὰς δεινοτάτας ἀνάγκας ἀφιγμένους, καὶ τῶν καθ' ἡμέραν ἐνδεεῖς ὄντας, οὕτω ποιεῖσθαι τὴν εἰρήνην;

24. Ὃ δὲ πάντων σχετλιώτατον, εἰ φιλοπονώτατοι δοκοῦντες εἶναι τῶν Ἑλλήνων, ῥᾳθυμότερον βουλευσόμεθα περὶ τούτων. Τίνα δὲ τῶν περιϊσταμένων ἡμῖν ἐξ ἀνδρῶν τοιούτων ἀπειλῶν καὶ ποιεῖσθαι μνεῖαν ἄξιόν ἐστι, οἵτινες ἅπαξ ἡττηθέντες, καὶ μιᾶς εἰςβολῆς γενομένης, οὕτως ἀνάνδρως ὡμολόγησαν ἅπαντα τὰ προςταττόμενα ποιήσειν, ἢ πῶς ἂν οἱ τοιοῦτοι δυςτυχοῦντες πολὺν χρόνον ἐπαρκέσειαν; τίς δ' οὐκ ἂν ἐπιτιμήσειεν ἡμῖν, εἰ Μεσηνίων ἐπὶ τῆς χώρας ταύτης εἴκοσιν ἔτη πολιορκηθέντων, ἡμεῖς οὕτω ταχέως κατὰ συνθήκας αὐτῆς ἀποσταίημεν, καὶ μηδὲ τῶν προγόνων μνησθείημεν, ἀλλ' ἣν ἐκεῖνοι μετὰ πολλῶν πόνων καὶ κινδύνων ἐκτήσαντο ταύτην ἡμεῖς ὑπὸ λόγων πεισθέντες ἀποβάλοιμεν;

25. Ὧν οὐδὲν ἔνιοι φροντίσαντες, ἀλλὰ πάσας τὰς αἰσχύνας ὑπεριδόντες, συμβουλεύουσι ταῦτα, ἐξ ὧν εἰς ὀνείδη τὴν πόλιν καταστήσουσιν. Οὕτω δὲ προθύμως παρακαλοῦσιν ἡμᾶς πρὸς τὸ παραδοῦναι τὴν Μεσήνην,

ὥςτε καὶ διεξελθεῖν ἐτόλμησαν, τήν τε τῆς πόλεως ἀσθένειαν, καὶ τὴν τῶν πολεμίων δύναμιν, καὶ κελεύουσιν ἀποκρίνασθαι τοὺς ἐναντιουμένους αὐτοῖς, πόθεν βοήθειαν προςδοκῶντες ἕξειν, διακελευόμεθα πολεμεῖν ὑμῖν.

26. Ἐγὼ δὲ μεγίστην ἡγοῦμαι συμμαχίαν εἶναι καὶ βεβαιοτάτην, τὸ τὰ δίκαια πράττειν· εἰκὸς γὰρ καὶ τὴν τῶν θεῶν εὔνοιαν ἔσεσθαι μετὰ τούτων, εἴπερ χρὴ περὶ τῶν μελλόντων τεκμαίρεσθαι τοῖς ἤδη γεγενημένοις. Πρὸς δὲ ταύτῃ, τὸ κακῶς πολιτεύεσθαι, καὶ σωφρόνως, καὶ μέχρι θανάτου μάχεσθαι τοῖς πολεμίοις θέλειν, καὶ μηδὲν οὕτω δεινὸν νομίζειν, ὡς τὸ κακῶς ἀκούειν ὑπὸ τῶν πολιτῶν· ὃ μᾶλλον ἡμῖν ἢ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ὑπάρχει. Μεθ᾽ ὧν ἂν ἐγὼ πολὺ ἥδιον πολεμοίην, ἢ μετὰ πολλῶν μυριάδων· οἶδα γὰρ καὶ τοὺς προγόνους ἡμῶν εἰς ταύτην τὴν χώραν ἀφικνουμένους, οὐ τῷ πλήθει τῶν ἄλλων περιγενομένους, ἀλλὰ ταῖς ἀρεταῖς ταῖς ὑπ᾽ ἐμοῦ προειρημέναις. Ὥςτε οὐκ ἄξιον διὰ τοῦτο φοβεῖσθαι τοὺς πολεμίους, ὅτι πολλοὶ τυγχάνουσιν ὄντες, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἐπ᾽ ἐκείνοις θαῤῥεῖν, ὅταν ὁρῶμεν ἡμᾶς μὲν αὐτοὺς οὕτως ἐνηνοχότας τὰς συμφοράς, ὡς οὐδένες ἄλλοι πώποτε, καὶ τοῖς νομιζομένοις, καὶ τοῖς ἐπιτηδεύμασιν ἐμμένοντας, οἷς ἐξ ἀρχῆς κατεστησάμεθα, τοὺς δὲ τὰς εὐτυχίας φέρειν μὴ δυναμένους, ἀλλὰ διατεταραγμένους· καὶ τοὺς μὲν ἔχοντας συμμαχίας, πόλεις καταλαμβάνοντας, τοὺς δὲ τἀναντία τούτοις πράττοντας· ἄλλους δὲ περὶ χώρας τοῖς ὁμόροις ἀμφιςβητοῦντας μᾶλλον, ἢ πρὸς ἡμᾶς πολεμοῦντας. Ὥςτε θαυμάζειν τῶν μείζω συμμαχίαν ζητούντων, ὧν οἱ πολέμιοι τυγχάνουσιν ἐξαμαρτάνοντες. Ταῦθ᾽ ἡμῖν βοηθήσει.

27. Εἰ δὲ δεῖ καὶ περὶ τῶν ἔξωθεν βοηθειῶν εἰπεῖν,

πολλοὺς ἔσεσθαι τοὺς βουλομένους ἡμῖν ἐπαμύνειν. Ἐπίσταμαι γὰρ πρῶτον μὲν Ἀθηναίους, εἰ καὶ μὴ πάντα μεθ' ἡμῶν εἰσίν, ἀλλὰ οὖν ὑπέρ γε τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας πάντα ποιήσοντας· ἔπειτα τῶν ἄλλων πόλεων τινὰς ὁμοίως ἂν ὑπὲρ τῶν νῦν ἡμῖν συμφερόντων, ὡς περὶ τῶν ἑαυταῖς βουλευσομένας· ἔτι δὲ Διονύσιον τὸν τύραννον, καὶ τῶν Αἰγυπτίων βασιλέα, καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς κατὰ τὴν Ἀσίαν δυνάστας, καθ' ὅσον ἂν ἕκαστοι δύνωνται, προθύμως ἂν ἡμῖν ἐπικουρήσοντας. Πρὸς δὲ τούτοις, καὶ τῶν Ἑλλήνων τοὺς ταῖς οὐσίαις προέχοντας, καὶ ταῖς δόξαις πρωτεύοντας, καὶ τῶν βελτίστων πραγμάτων ἐπιθυμοῦντας, εἰ καὶ μήπω συνεστήκασιν, ἀλλὰ ταῖς γε εὐνοίαις μεθ' ἡμῶν ὄντας, ἐν οἷς περὶ τῶν μελλόντων εἰκότως ἂν μεγάλας τὰς ἐλπίδας ἔχοιμεν.

28. Οἶμαι δὲ καὶ τὸν ὄχλον τὸν ἐν Πελοποννήσῳ, καὶ τὸν δῆμον ὃν οἰόμεθα, κἂν οὐ πρότερον, ἀλλὰ νῦν γε πολλὴν ποιήσεσθαι τὴν ἐπιμέλειαν. Οὐδὲν γὰρ αὐτοῖς ἀποστᾶσι γέγονεν, ὧν προσεδόκησαν· ἀλλ' ἀντὶ μὲν τῆς ἐλευθερίας, τοὐναντίον αὐτοῖς ἀποβέβηκεν. Ἀπολέσαντες γὰρ αὐτῶν τοὺς βελτίστους, ἐπὶ τοῖς χειρίστοις τῶν πολιτῶν γεγόνασιν, ἀντὶ δὲ τῆς αὐτονομίας, εἰς πολλὰς καὶ δεινὰς ἀνομίας ἐμπεπτώκασιν. Εἰθισμένοι δὲ τὸν ἄλλον χρόνον μεθ' ἡμῶν ἐφ' ἑτέρους ἰέναι, νῦν τοὺς ἄλλους ἐπ' αὐτοὺς ὁρῶσι στρατευομένους· καὶ τὰς στάσεις, ἃς ἐπυνθάνοντο πρότερον παρ' ἑτέροις οὔσας, νῦν παρ' αὐτοῖς ὀλίγου δεῖν καθ' ἑκάστην ἡμέραν γιγνομένας ὁρῶσιν. Οὕτω δὲ δεδαμασμένοι ταῖς συμφοραῖς εἰσίν, ὥστε μηδὲ διαγνῶναι δύνασθαι τοὺς κάκιστα πράττοντας αὐτῶν. Οὐδὲ μία γάρ ἐστι τῶν πόλεων ἀκέραιος, ἤ τις οὐχ

ὁμόρους ἔχει τοὺς κακῶς ποιήσοντας· ὡς τετμῆσθαι μὲν τὰς χώρας, πεπορθῆσθαι δὲ τὰς πόλεις, ἀναστάτους δὲ γεγενῆσθαι τοὺς οἴκους τοὺς ἰδίους, ἀνεστράφθαι δὲ τὰς πολιτείας, καὶ καταλελύσθαι τοὺς νόμους, μεθ᾽ ὧν οἰκοῦντες εὐδαιμονέστατοι τῶν Ἑλλήνων ἐτύγχανον. Οὕτω δ᾽ ἀπίστως πρὸς σφᾶς αὐτοὺς καὶ δυςμενῶς ἔχουσιν, ὥςτε μᾶλλον τοὺς πολίτας ἢ τοὺς πολεμίους δεδίασιν· ἀντὶ δὲ τῆς ἐφ᾽ ἡμῶν εὐπορίας, καὶ τῆς παρ᾽ ἡμῶν εὐνοίας, εἰς τοσαύτην ἀμιξίαν ἐληλύθασιν, ὥςθ᾽ οἱ μὲν κεκτημένοι τὰς οὐσίας, ἥδιον ἂν εἰς τὴν θάλατταν τὰ σφέτερ᾽ αὐτῶν βάλοιεν, ἢ τοῖς δεομένοις ἐπαρκέσειαν· οἱ δὲ καταδεέστερον πράττοντες, οὐδ᾽ ἂν εὑρεῖν δέξαιντο μᾶλλον ἢ τὰ τῶν ἐχόντων ἀφελέσθαι· καταλύσαντες δὲ τὰς θυσίας, ἐπὶ τῶν βωμῶν σφάττουσιν ἀλλήλους· πλείους δὲ φεύγουσι νῦν ἐκ μιᾶς πόλεως, ἢ πρότερον ἐξ ἁπάσης τῆς Πελοποννήσου. Καὶ τοσούτων ἀπηριθμημένων κακῶν, πολὺ πλείω τὰ παραλελειμμένα τῶν εἰρημένων ἐστίν. Οὐδὲν γάρ ὅ, τι τῶν δεινῶν ἢ χαλεπῶν, ὃ οὐκ ἐνταῦθα συνδεδράμηκεν· ὧν οἱ μὲν ἤδη μεστοὶ τυγχάνουσιν ὄντες, οἱ δὲ ταχέως ἐμπλησθήσονται, καὶ ζητήσουσί τινα τῶν παρόντων πραγμάτων εὑρεῖν ἀπαλλαγήν. Μὴ γὰρ οἴεσθε αὐτοὺς μένειν ἐπὶ τούτοις· οἵτινες γὰρ εὖ πράττοντες ἀπεῖπον, πῶς ἂν οὗτοι κακοπαθοῦντες πολὺν χρόνον καρτερήσειαν; ὥςτ᾽ οὐ μόνον ἂν μαχόμενοι νικῷμεν, ἀλλὰ κἂν ἡσυχίαν ἔχοντες περιμείνωμεν, ὄψεσθε μεταβαλλομένους αὐτοὺς, καὶ τὴν ἡμετέραν συμμαχίαν σωτηρίαν αὐτοῖς εἶναι νομίζοντας. Τὰς μὲν οὖν ἐλπίδας ἔχω τοιαύτας.

29. Τοσοῦτον δὲ ἀπέχω τοῦ ποιεῖν τι τῶν προσταττομένων, ὥςτ᾽, εἰ μηδὲν γίγνοιτο τούτων, μηδὲ βοηθείας μηδαμόθεν τυγχάνοιμεν, ἀλλὰ τῶν Ἑλλήνων οἱ μὲν ἀδι-

κοῖεν ἡμᾶς, οἱ δὲ ὑπερορῷεν, οὐδ᾽ ἂν οὕτω μεταγνοίην, ἀλλὰ πάντας ἂν τοὺς ἐκ τοῦ πολέμου κινδύνους ὑπομείναιμι, πρὶν ποιήσασθαι τὰς ὁμολογίας ταύτας. Αἰσχυνθείην γὰρ ἂν ὑπ᾽ ἀμφοτέρων, εἴτε καταγνοίημεν τῶν προγόνων, ὡς ἀδίκως Μεσηνίων ἀφείλοντο τὴν χώραν· εἴτε ἐκείνων ὀρθῶς κτησαμένων, ἡμεῖς παρὰ τὸ δίκαιον συγχωρήσαιμέν τι περὶ αὐτῆς. Τούτων μὲν οὖν οὐθ᾽ ἕτερον ποιητέον, σκεπτέον δ᾽ ὅπως ἀξίως ἡμῶν αὐτῶν πολεμήσομεν, καὶ μὴ τοὺς εἰθισμένους ἐγκωμιάζειν ἡμῶν τὴν πόλιν, ἐλέγξωμεν ψευδεῖς ὄντας· ἀλλὰ τοιούτους παρασχήσομεν, ὥςτ᾽ ἐκείνους ἐλάττω τι τῶν ὑπαρχόντων δοκεῖν εἰρηκέναι περὶ ἡμῶν.

30. Οἶμαι μὲν οὖν μηδὲν δεινότερον συμβήσεσθαι τῶν νῦν παρόντων· ἀλλὰ τοὺς ἐχθροὺς τοιαῦτα βουλεύσεσθαι καὶ πράξειν, ἐξ ὧν ἐπανορθώσουσιν ἡμᾶς. Ἂν δ᾽ ἄρα ψευσθῶμεν τῶν ἐλπίδων, καὶ πανταχόθεν ἐξειργώμεθα, καὶ μηδὲ τὴν πόλιν ἔτι δυνώμεθα φυλάττειν, χαλεπὰ μέν ἐστιν ἃ μέλλω λέγειν, ὅμως δ᾽ οὐκ ὀκνήσω παῤῥησιάσασθαι περὶ αὐτῶν. Καὶ γὰρ ἐξαγγελθῆναι τοῖς Ἕλλησι καλλίω ταῦτ᾽ ἐστί, καὶ μᾶλλον ἁρμόττοντα τοῖς ἡμετέροις φρονήμασιν, ἢ ὧν ἔνιοί τινες ἡμῖν συμβουλεύουσι.

31. Φημὶ γὰρ χρῆναι τοὺς μὲν γονέας τοὺς ἡμετέρους αὐτῶν, καὶ τοὺς παῖδας, καὶ τὰς γυναῖκας, καὶ τὸν ὄχλον τὸν ἄλλον, ἐκ τῆς πόλεως ἐκπέμψαι, τοὺς μὲν ἐς Σικελίαν καὶ Ἰταλίαν, τοὺς δ᾽ εἰς Κυρήνην, τοὺς δ᾽ εἰς τὴν ἤπειρον. Ἀσμένως δ᾽ αὐτοὺς ἅπαντες οὗτοι δέξονται καὶ χώρᾳ πολλῇ, καὶ ταῖς ἄλλαις περὶ τὸν βίον εὐπορίαις· οἱ μὲν χάριν ἀποδιδόντες ὧν εὖ πεπόνθασιν ὑφ᾽ ἡμῶν· οἱ δὲ κομίσασθαι προςδοκῶντες, ὧν ἂν προϋπάρχωσιν. Ὑπολειφθέντας δὲ τοὺς βουλομένους καὶ δυνα-

μένους κινδυνεύειν, τῆς μὲν πόλεως ἀφίστασθαι, καὶ τῶν ἄλλων κτημάτων, πλὴν ὅσα ἂν δυνώμεθα ἀπενέγκασθαι μεθ᾽ ἡμῶν αὐτῶν. Καταλαβόντας δὲ χωρίον, ὅ, τι ἂν ὀχυρώτατον ᾖ, καὶ πρὸς τὸν πόλεμον συμφορώτατον, ἄγειν καὶ φέρειν τοὺς πολεμίους καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, ἕως ἂν παύσωνται τῶν ἡμετέρων ἀμφισβητοῦντες. Καὶ ταῦτα ἐὰν τολμήσωμεν, καὶ μὴ κατοκνήσωμεν, ὄψεσθε τοὺς νῦν ἐπιτάττοντας, ἱκετεύοντας καὶ δεομένους ἡμῶν, Μεσήνην ἀπολαβεῖν, καὶ ποιήσασθαι τὴν εἰρήνην.

32. Ποία γὰρ ἂν τῶν πόλεων τῶν ἐν Πελοποννήσῳ, τοιοῦτον πόλεμον ὑπομείνειεν, οἷον εἰκὸς ᾖ γενέσθαι βουληθέντων ἡμῶν; Τίνες δ᾽ οὐκ ἂν ἐκπλαγεῖεν, καὶ δείσαιεν στρατόπεδον συνιστάμενον, τοιαῦτα μὲν συμπεπραγμένον, δικαίως δὲ τοῖς αἰτίοις τούτων ὠργισμένον, ἀπονενοημένως δὲ πρὸς τὸ ζῆν διακείμενον, καὶ τῷ μὲν σχολὴν πρῶτον ἄγειν, καὶ μηκέτι ἐν ἄλλῳ διατρίβειν, ἢ περὶ τὸν πόλεμον, τοῖς ξενικοῖς στρατεύμασιν ὡμοιωμένον· ταῖς δὲ ἀρεταῖς καὶ τοῖς ἐπιτηδεύμασι τοιοῦτον, οἷον ἐξ ἁπάντων ἀνθρώπων οὐδεὶς ἂν συντάξειεν· ἔτι δὲ ἐν μηδεμιᾷ πόλει τεταγμένον, ἀλλὰ θυραυλεῖν, καὶ πλανᾶσθαι κατὰ τὴν χώραν δυνάμενον, καὶ ῥᾳδίως μὲν ὅμορον οἷς ἂν βούληται γιγνόμενον· τοὺς δὲ τόπους ἅπαντας τοὺς πρὸς τὸν πόλεμον συμφέροντας, πατρίδας εἶναι νομίζον; Ἐγὼ μὲν γὰρ οἶμαι τῶν λόγων μόνον ῥηθέντων εἰς τοὺς Ἕλληνας, εἰς πολλὴν ταραχὴν καταστήσεσθαι τοὺς ἐχθρούς· ἔτι δὲ μᾶλλον, εἰ καὶ τέλος ἐπιθεῖναι τούτοις ἀναγκασθῶμεν. Τίνα γὰρ οἰηθῶμεν αὐτοὺς γνώμην ἕξειν, ὅταν αὐτοὶ μὲν κακῶς πάσχωσιν, ἡμᾶς δὲ ποιεῖν μὴ δύνωνται; καὶ τὰς μὲν πόλεις αὐτῶν

ἴδωσιν εἰς πολιορκίαν καθεστηκυίας, τὴν δ᾽ ἡμετέραν οὕτω παρεσκευασμένην, ὥςτε μηκέτι τῇ συμφορᾷ ταύτῃ περιπεσεῖν; ἔτι δὲ τὴν τῶν σωμάτων τροφὴν ἡμῖν μὲν ῥᾳδίαν ἔκ τε τῆς τῶν ὑπαρχόντων κτήσεως, καὶ τῶν ἐκ τοῦ πολέμου γιγνομένων, αὐτοῖς δὲ χαλεπὴν εἶναι, διὰ τὸ μὴ ταὐτὸν εἶναι, στρατόπεδόν τε τοιοῦτο διοικεῖν, καὶ τὸν ὄχλον τὸν ἐν ταῖς πόλεσι διατρέφειν; ὃ δὲ παντὸς ἐκείνοις ἀλγεινότατον, ὅταν τοὺς μὲν ἡμετέρους οἰκείους ἐν πολλαῖς ἐμπειρίαις καὶ εὐπορίαις πυνθάνωνται γεγενημένους, τοὺς δ᾽ αὑτῶν ὁρῶσιν καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν ἐνδεεῖς ὄντας τῶν ἀναγκαίων, καὶ μηδ᾽ ἐπικουρῆσαι δύνωνται τοῖς κακοῖς, ἀλλ᾽ ἐργαζόμενοι μὲν τὴν χώραν, τὰ σπέρματα προςαπολλύωσιν· ἀργὸν δὲ περιορῶντες, μηδένα χρόνον αὐταρκεῖν οἷοί τε ὦσιν.

33. Ἀλλὰ γὰρ ἴσως ἀθροισθέντες, καὶ κοινὸν ποιησάμενοι στρατόπεδον, παρακολουθήσουσιν ἡμῖν, καὶ κωλύσουσιν ἡμᾶς κακῶς ποιεῖν αὐτούς. Καὶ τί ἂν εὐξαίμεθα μᾶλλον, ἢ λαβεῖν πλησιάζοντας καὶ παρατεταγμένους, καὶ περὶ τὰς αὐτὰς δυςχερείας ἡμῖν ἀντιστρατοπεδεύοντας, ἀνθρώπους ἀτάκτους καὶ μιγάδας, καὶ πολλοῖς ἄρχουσι χρωμένους; οὐδὲ γὰρ ἂν πολλῆς πραγματείας δεηθείημεν, ἀλλὰ ταχέως μὲν αὐτοὺς ἀναγκάσαιμεν ἐν τοῖς ἡμετέροις, ἀλλὰ μὴ ἐν τοῖς ἑαυτῶν ποιήσασθαι τοὺς κινδύνους.

34. Ἐπιλείποι δ᾽ ἂν τὸ λοιπὸν μέρος τῆς ἡμέρας, εἰ τὰς πλεονεξίας τὰς ἡμετέρας λέγειν ἐπιχειρήσαιμεν. Ἐκεῖνο δ᾽ αὖ φανερόν, ὅτι τῶν Ἑλλήνων διενηνόχαμεν οὐ τῷ μεγέθει τῆς πόλεως, οὐδὲ τῷ πλήθει τῶν ἀνδρῶν, ἀλλ᾽ ὅτι τὴν πολιτείαν ὁμοίαν κατεστησάμεθα στρατοπέδῳ καλῶς διοικουμένῳ, καὶ πειθαρχεῖν θέλοντι τοῖς ἄρχου-

σιν. Ἢν οὖν εἰλικρινὲς τοῦτο ποιησώμεθα, ὃ μιμησαμένοις ἡμῖν συνήνεγκεν, οὐκ ἄδηλον ὅτι τῶν πολεμίων ἐπικρατήσομεν.

35. Ἴσμεν δὲ καὶ τοὺς ἐπικρατεῖς ταύτης τῆς πόλεως γενομένους, ὅτι μικρὸν μὲν στρατόπεδον εἰς τὴν Πελοπόννησον εἰςῆλθον ἔχοντες, πολλῶν δὲ καὶ μεγάλων ἐκράτησαν. Καλὸν οὖν μιμήσασθαι τοὺς προγόνους, καὶ πάλιν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἐπανελθόντας, ἐπειδὴ προςεπταίκαμεν, πειραθῆναι τὰς τιμὰς ἀναλαβεῖν, ἃς πρότερον ἐτυγχάνομεν ἔχοντες. Πάντων δ᾽ ἂν δεινότατον ποιήσαιμεν, εἰ συνειδότες Ἀθηναίοις ἐκλιποῦσι τὴν χώραν ὑπὲρ τῆς τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἐλευθερίας, ἡμεῖς μηδὲ ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας αὐτῶν σωτηρίας ἀφέσθαι τῆς πόλεως τολμήσαιμεν· ἀλλὰ δέον ἡμᾶς παραδείγματα τοιούτων ἔργων καὶ ἄλλοις παρέχειν, μηδὲ μιμεῖσθαι τὰς ἐκείνων πράξεις ἐθελήσαιμεν. Ἔτι δὲ τοῦτο καταγελαστότερον, εἰ Φωκαεῖς μὲν φεύγοντες τὴν βασιλέως τοῦ μεγάλου δεσποτείαν, ἐκλιπόντες τὴν Ἀσίαν, εἰς Μασσαλίαν ἀπῴκησαν, ἡμεῖς δ᾽ εἰς τοῦτο μικροψυχίας ἔλθοιμεν, ὥςτε τὰ προστάγματα τούτων ὑπομεῖναι, ὧν ἄρχοντες ἅπαντα τὸν χρόνον διετελέσαμεν.

36. Χρὴ δὲ μηδὲ περὶ τὴν ἡμέραν ταύτην ταῖς ψυχαῖς διατρίβειν, ἐν ᾗ δεήσει χωρίζειν τοὺς οἰκειοτάτους εὐθὺς ἀφ᾽ ἡμῶν αὐτῶν, ἀλλ᾽ ἐκείνους τοὺς χρόνους ἀφορᾶν, ἐν οἷς περιγενόμενοι τῶν ἐχθρῶν, ἐπανορθώσομεν τὴν πόλιν, κομιούμεθα δὲ τοὺς ἡμετέρους αὐτῶν οἰκείους, ἐπιδειξόμεθα δὲ πᾶσιν, ὅτι νῦν μὲν ἀδίκως δεδυςτυχήκαμεν, τὸν δὲ παρεληλυθότα χρόνον δικαίως τῶν ἄλλων πλέον ἔχειν ἠξιοῦμεν. Ἔχει δὲ οὕτως. Ἐγὼ γὰρ τούτους εἴρηκα τοὺς λόγους, οὐχ ὡς δέον ἡμᾶς ἤδη ταῦτα πράτ-

τειν, οὐδ᾽ ὡς οὐδὲ μιᾶς ἄλλης ἐνούσης ἐν τοῖς πράγμασι σωτηρίας, ἀλλὰ βουλόμενος ὑμῶν προπαρασκευάσαι τὰς γνώμας, ὡς καὶ ταύτας, καὶ πολὺ τούτων δεινοτέρας συμφορὰς ὑπομενετέον ἡμῖν, πρὶν περὶ Μεσήνης ποιήσασθαι συνθήκας, οἵας κελεύουσιν ἡμᾶς.

37. Οὐχ οὕτω δ᾽ ἂν προθύμως ἐπὶ τὸν πόλεμον ὑμᾶς παρεκάλουν, εἰ μὴ τὴν εἰρήνην ἑώρων, ἐξ ὧν μὲν ἐγὼ λέγω καλὴν καὶ βεβαίαν γενησομένην, ἐξ ὧν δ᾽ ἔνιοι συμβουλεύουσιν, αἰσχρὰν ἐσομένην, ἀλλ᾽ οὐδὲ χρόνον οὐδένα παραμενοῦσαν. Ἐὰν γὰρ παρακατοικήσωμεν ταύτην αὐξηθεῖσαν, τίς οὐκ οἶδεν, ὅτι τὸν πάντα χρόνον ἐν ταραχαῖς καὶ κινδύνοις διατελέσομεν ὄντες; ὥστε οἱ περὶ ἀσφαλείας διαλεγόμενοι, λελήθασιν αὐτοὺς τὴν μὲν εἰρήνην ὀλίγας ἡμέρας ἡμῖν ποιοῦντες, τὸν δὲ πόλεμον εἰς πάντα τὸν χρόνον κατασκευάζοντες.

38. Ἡδέως δ᾽ ἂν αὐτῶν πυθοίμην, ὑπὲρ τίνων οἴονται χρῆναι μαχομένους ἡμᾶς ἀποθνήσκειν· οὐχ ὅταν οἱ πολέμιοι προστάττωσι παρὰ τὸ δίκαιον; καὶ τῆς χώρας ἀποτέμνωνται; καὶ τοὺς οἰκέτας ἐλευθερῶσι; καὶ τοὺς μὲν εἰς ταύτην κατάγωσιν, ἣν ἡμῖν οἱ πατέρες κατέλιπον, ἡμᾶς δὲ μὴ μόνον τῶν ὄντων ἀποστερῶσιν, ἀλλὰ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ εἰς ὀνείδη καθιστῶσιν; Ἐγὼ μὲν γὰρ ὑπὲρ τούτων οὐ μόνον πόλεμον, ἀλλὰ καὶ φυγὰς καὶ θανάτους οἶμαι προσήκειν ἡμῖν ὑπομένειν. Πολὺ γὰρ κρεῖττον, ἐν ταῖς δόξαις αἷς ἔχομεν, τελευτῆσαι τὸν βίον μᾶλλον, ἢ ζῆν ἐν πάσαις ἀτιμίαις, ποιήσαντας ἃ προστάττουσιν ἡμῖν. Εἰ δὲ δεῖ μηδὲν ὑποστειλάμενον εἰπεῖν τὸ φαινόμενον, αἱρετώτερον ἡμῖν ἀναστάτους γενέσθαι μᾶλλον, ἢ καταγελάστους ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν. Τοὺς γὰρ ἐν ἀξιώμασι καὶ φρονήμασι τοιούτοις βεβιωκότας, δυοῖν δεῖ θάτερον, ἢ

πρωτεύειν ἐν τοῖς Ἕλλησιν, ἢ παντάπασιν ἀναιρεῖσθαι μηδὲν ταπεινὸν διαπραξαμένους.

39. Ἃ χρὴ λογιζομένους μὴ φιλοψυχεῖν, μηδ' ἐπακολουθεῖν ταῖς τῶν συμμάχων γνώμαις, ὧν ἡγεῖσθαι πρότερον ἠξιοῦμεν· ἀλλ' αὐτοὺς σκεψαμένους, ἑλέσθαι μὴ ὃ τούτοις ῥᾷστον, ἀλλ' ὃ πρέπον ἔσται τῇ Λακεδαίμονι, καὶ τοῖς πεπραγμένοις ἡμῖν. Περὶ γὰρ τῶν αὐτῶν οὐχ ὁμοίως ἅπασι βουλευτέον, ἀλλ' ὡς ἂν ἐξ ἀρχῆς ἕκαστοι ποιήσωνται τούτου τὴν ὑπόθεσιν. Ἐπιδαυρίοις μὲν οὖν καὶ Φλιασίοις καὶ Κορινθίοις οὐδεὶς ἂν ἐπιπλήξειεν, εἰ μηδενὸς ἄλλου φροντίζοιεν, ἢ τοῦ διαγενέσθαι καὶ περιποιῆσαι σφᾶς αὐτούς· Λακεδαιμονίους δ' οὐχ οἷόν τ' ἐστὶν ἐκ παντὸς τρόπου ζητεῖν τὴν σωτηρίαν, ἀλλ' ἂν μὴ προςῇ τὸ καλῶς σώζεσθαι, θάνατον ἡμῖν αἱρετέον ἐστί. Τοῖς γὰρ περὶ ἀρετῆς ἀμφιςβητοῦσιν, ὑπὲρ οὐδενὸς οὕτω σπουδαστέον, ὡς ὑπὲρ τοῦ μηδὲν αἰσχρὸν πράττοντας φανῆναι. Εἰσὶ δὲ τῶν πόλεων κακίαι καταφανεῖς, οὐχ ἧττον ἐν τοῖς τοιούτοις βουλεύμασιν, ἢ τοῖς ἐν τῷ πολέμῳ κινδύνοις. Τῶν μὲν γὰρ ἐκεῖ γιγνομένων τὸ πλεῖστον μέρος τῇ τύχῃ μέτεστι, τῶν δὲ ἐνθάδε γνωσθέντων αὐτῆς τῆς διανοίας σημεῖόν ἐστιν. Ὥςθ' ὁμοίως ἡμῖν φιλονεικητέον ἐστὶν ὑπὲρ τῶν ἐνθάδε ψηφιζομένων, ὡς ὑπὲρ τῶν ἐν τοῖς πολέμοις ἀγώνων.

40. Θαυμάζω δὲ τῶν ὑπὲρ τῆς ἰδίας χώρας ἀποθνήσκειν ἐθελόντων, ὑπὲρ δὲ τῆς κοινῆς μὴ τὴν αὐτὴν γνώμην ἐχόντων· ὑπὲρ ἧς ὁτιοῦν πάσχειν ἄξιον, καὶ μὴ καταισχύνειν τὴν πόλιν, μηδὲ περιϊδεῖν αὐτὴν ἐκλείπουσαν τὴν τάξιν, εἰς ἣν οἱ πατέρες κατέστησαν αὐτήν. Πολλῶν δὲ πραγμάτων καὶ δεινῶν ἡμῖν ἐφεστώτων, ἃ δεῖ διαφυγεῖν, ἐκεῖνο μάλιστα φυλακτέον, ὅπως μηδὲν ἀνάν-

δρως φανησόμεθα διαπραττόμενοι, μηδὲ συγχωροῦντες τοῖς πολεμίοις παρὰ τὸ δίκαιον. Αἰσχρὸν γὰρ τοὺς ἄρξαι τῶν Ἑλλήνων ἀξιωθέντας, ὀφθῆναι τὸ προςταττόμενον ποιοῦντας, καὶ τοσοῦτον ἀπολειφθῆναι τῶν προγόνων, ὥςτε τοὺς μὲν ὑπὲρ τοῦ τοῖς ἄλλοις ἐπιτάττειν, ἐθέλειν ἀποθνήσκειν, ἡμᾶς δὲ ὑπὲρ τοῦ μὴ ποιεῖν τὸ προςταττόμενον, μὴ τολμᾷν κινδυνεύειν.

41. Ἄξιον δὲ καὶ τὴν Ὀλυμπίαν καὶ τὰς ἄλλας αἰσχυνθῆναι πανηγύρεις, ἐν αἷς ἕκαστος ἡμῶν ζηλωτότερος ἦν, καὶ θαυμαστότερος, τῶν ἀθλητῶν τῶν ἐν τοῖς ἀγῶσι τὰς νίκας ἀναιρουμένων. Εἰς ἅς, τίνας ἂν τολμήσειν ἡμῶν οἴεσθε ἐλθεῖν; ἀντὶ μὲν τοῦ τιμᾶσθαι καταφρονηθησομένους, ἀντὶ δὲ τοῦ περιόπτους ὑπὸ πάντων δι᾽ ἀρετὴν εἶναι, περιβλέπτους ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἐπὶ κακίᾳ γενησομένους· ἔτι δὲ πρὸς τούτοις, ὀψομένους μὲν τοὺς οἰκέτας ἐκ τῆς χώρας, ἣν οἱ πατέρες ἡμῖν κατέλιπον, ἀπαρχὰς καὶ θυσίας μείζους ἡμῶν ποιουμένους, ἀκουσομένους δ᾽ αὐτῶν τοιαύταις βλασφημίαις χρωμένων, οἵαις περ εἰκὸς τοὺς χαλεπώτερον μὲν τῶν ἄλλων δεδουλευκότας, ἐξ ἴσου δὲ νῦν τὰς συνθήκας τοῖς δεσπόταις πεποιημένους· ἐφ᾽ αἷς ἕκαστον ἡμῶν οὕτως ἀναγκάσειαν, ὡς οὐδεὶς ἂν τῶν ζώντων διὰ λόγων δηλῶσαι. Ὑπὲρ ὧν χρὴ βουλεύεσθαι, καὶ μὴ τότ᾽ ἀγανακτεῖν, ὅτ᾽ οὐδὲν ἡμῖν ἔσται πλέον, ἀλλὰ νῦν σκοπεῖν, ὅπως μηδὲν συμβήσεται τοιοῦτο. Ὡς ἔστιν ἓν τῶν αἰσχρῶν, πρότερον μὲν μηδὲ τὰς τῶν ἐλευθέρων ἰσηγορίας ἀνασχέσθαι, νῦν δὲ καὶ τὴν τῶν δούλων παῤῥησίαν ὑπομένοντας φαίνεσθαι. Δόξομεν γὰρ τὸν παρελθόντα χρόνον ἀλαζονεύεσθαι, καὶ τὴν μὲν φύσιν ὅμοιοι τοῖς ἄλλοις εἶναι, ταῖς δὲ αὐθαδείαις καὶ ταῖς σεμνότησιν οὐκ ἀληθιναῖς, ἀλλὰ πεπλα-

σμέναις κεχρῆσθαι. Μηδὲν οὖν ἐνδῶμεν τοῖς εἰθισμένοις ἡμᾶς κακολογεῖν, ἀλλὰ τοὺς μὲν λόγους ἐξελέγξαι πειραθῶμεν, ὅμοιοι γενόμενοι τοῖς τῶν προγόνων ἔργοις.

42. Ἀναμνήσθητε δὲ τῶν προγόνων τῶν πρὸς τοὺς Ἀρκάδας ἠγωνισμένων, οὓς φασιν ἐπὶ μιᾶς ἀσπίδος παραταξαμένους, τρόπαιον στῆσαι πολλῶν μυριάδων· καὶ τῶν τριακοσίων τῶν ἐν Θυρεαῖς ἅπαντας Ἀργείους μάχῃ νικησάντων, καὶ τῶν χιλίων τῶν εἰς Θερμοπύλας ἀπαντησάντων, οἳ πρὸς ἑβδομήκοντα μυριάδας τῶν βαρβάρων συμβαλόντες, οὐκ ἔφυγον, οὐδ᾽ ἡττήθησαν, ἀλλ᾽ ἐνταῦθα τὸν βίον ἐτελεύτησαν, οὗ ἐτάχθησαν· τοιούτους σφᾶς αὐτοὺς παρασχόντες, ὥςτε τοὺς μετὰ τέχνης ἐγκωμιάζοντας, μὴ δύνασθαι τοὺς ἐπαίνους ἐξισῶσαι ταῖς ἐκείνων ἀρεταῖς. Ἁπάντων οὖν τούτων μνησθέντες, ἐῤῥωμένως ἀντιλαβώμεθα τοῦ πολεμεῖν, καὶ μὴ περιμείνωμεν, ὡς ἄλλων τινῶν τὰς παρούσας ἀτυχίας ἰασομένων, ἀλλ᾽ ἐπειδήπερ ἐφ᾽ ἡμῶν γεγόνασιν, ἡμεῖς αὐτὰς διαλῦσαι πειραθῶμεν. Χρὴ γὰρ τοὺς ἄνδρας τοὺς ἀγαθοὺς ἐν τοῖς τοιούτοις καιροῖς φαίνεσθαι διαφέροντας· αἱ μὲν γὰρ εὐτυχίαι, καὶ τοῖς φαύλοις τῶν ἀνθρώπων τὰς κακίας συγκρύπτουσιν, αἱ δὲ δυςπραξίαι ταχέως καταφανεῖς ποιοῦσιν, οἷοί περ ἕκαστοι τυγχάνουσιν ὄντες· ἐν αἷς ἡμῖν ἐπιδεικτέον ἐστίν, ὅτι τῶν ἄλλων ἄμεινον τεθράμμεθα, καὶ πεπαιδεύμεθα πρὸς ἀρετήν.

43. Ἔστι δ᾽ οὐδὲν ἀνέλπιστον, ἐκ τῶν νυνὶ παρόντων συμβῆναί τι τῶν μὴ παρόντων ἡμῖν. Οἶμαι γὰρ ὑμᾶς οὐκ ἀγνοεῖν, ὅτι πολλαὶ πράξεις ἤδη τοιαῦται γεγόνασιν, ἃς ἐν ἀρχῇ μὲν ἅπαντες ὑπέλαβον εἶναι συμφοράς, καὶ τοῖς παθοῦσι συνηχθέσθησαν, ὕστερον δὲ τὰς αὐτὰς ταύτας ἔγνωσαν μεγίστων ἀγαθῶν αἰτίας γεγενημένας.

Καὶ τί δεῖ τὰ πόῤῥω λέγειν; ἀλλὰ νῦν τὰς πόλεις τὰς πρωτευούσας, λέγω δὴ τὴν Ἀθηναίων καὶ Θηβαίων, εὕροιμεν ἂν οὐκ ἐκ τῆς εἰρήνης μεγάλην ἐπίδοσιν λαμβανούσας, ἀλλ' ἐξ ὧν τῷ πολέμῳ δυςτυχήσασαι πάλιν ἀνέλαβον αὑτάς, ἐκ δὲ τούτων τὴν μὲν ἡγεμόνα καταστᾶσαν, τὴν δὲ ἐν τῷ παρόντι τηλικαύτην γεγενημένην, ὅσην οὐδεὶς ἔσεσθαι πώποτε προςεδόκησεν. Αἱ γὰρ ἐπιφάνειαι καὶ λαμπρότητες οὐκ ἐκ τῆς ἡσυχίας, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀγώνων γίνεσθαι φιλοῦσιν. Ὧν ἡμᾶς ὀρέγεσθαι προςήκει, μήτε τῶν σωμάτων, μήτε τῆς ψυχῆς, μήτε τῶν ἄλλων, ὧν ἔχομεν, μηδενὸς φειδομένους. Ἐὰν γὰρ κατορθώσωμεν, καὶ τὴν πόλιν εἰς ταὐτὸ καταστῆσαι δυνηθῶμεν, ἐξ ὧνπερ ἐκπέπτωκε, καὶ τῶν προγεγενημένων μᾶλλον ἐγκωμιασθησόμεθα, καὶ τοῖς ἐπιγιγνομένοις οὐδὲ μίαν ὑπερβολὴν ἀνδραγαθίας ὑπολείψομεν· ἀλλὰ καὶ τοὺς βουλομένους ἡμᾶς εὐλογεῖν, ἀπορεῖν ποιήσομεν, τί τῶν πεπραγμένων ἡμῖν ἀξίως ἐροῦσιν. Δεῖ δὲ μὴ τοῦτο λανθάνειν ὑμᾶς, ὅτι πάντες τῷ συλλόγῳ τούτῳ καὶ τοῖς γνωσθησομένοις ὑφ' ἡμῶν προςέξουσι τὸν νοῦν. Ὥςπερ οὖν ἐν κοινῷ θεάτρῳ τῶν Ἑλλήνων, διδοὺς ἔλεγχον ἕκαστος ὑμῶν τῆς αὑτοῦ φύσεως, οὕτω διακείσθω τὴν γνώμην.

44. Ἔστι δ' ἁπλοῦν τὸ καλῶς βουλεύσασθαι περὶ τούτων. Ἐὰν μὲν γὰρ ἐθέλωμεν ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τῶν δικαίων, οὐ μόνον εὐδοκιμήσομεν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐπίλοιπον χρόνον ἀσφαλῶς ἡμῖν ἐξέσται ζῆν. Εἰ δὲ φοβηθησόμεθα τοὺς κινδύνους, εἰς πολλὰς ταραχὰς καταστήσομεν ἡμᾶς αὐτούς. Παρακαλέσαντες οὖν ἀλλήλους, ἀποδῶμεν τὰ τροφεῖα τῇ πατρίδι, καὶ μὴ περιΐδωμεν ὑβρισθεῖσαν τὴν Λακεδαίμονα, καὶ καταφρονηθεῖσαν, μηδὲ ψευσθῆναι ποιήσωμεν τῶν ἐλπίδων τοὺς εὔνους ἡμῖν ὄν-

τας, μηδὲ περὶ πλείονος ποιούμενοι τὸ ζῆν, προδόται φανῶμεν τοῦ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις εὐδοκιμεῖν· ἐνθυμηθέντες, ὅτι κάλλιόν ἐστιν ἀντὶ θνητοῦ σώματος ἀθάνατον δόξαν ἀντικαταλλάξασθαι, καὶ ψυχῆς, ἧς οὐκ εὐπορήσομεν ὀλίγων ἐτῶν, πρίασθαι τοιαύτην εὔκλειαν, ἣ πάντα τὸν αἰῶνα τοῖς ἐξ ἡμῶν γιγνομένοις παραμενεῖ. Πολὺ γὰρ μᾶλλον κρεῖττον, μεγάλου καιροῦ τιμὴν ἀνταλλάξασθαι, ἢ μικροῦ χρόνου μεγάλαις αἰσχύναις ἡμᾶς αὐτοὺς περιβαλεῖν. Ἡγοῦμαι δ᾽ ἂν ὑμᾶς οὕτω μάλιστα παροξυνθῆναι πρὸς τὸν πόλεμον, εἰ ταῖς διανοίαις ὥςπερ παρεστῶτας ἴδοιτε τοὺς γονέας καὶ τοὺς παῖδας τοὺς ὑμετέρους, τοὺς μὲν παρακελευομένους μὴ καταισχῦναι τὸ τῆς Σπάρτης ὄνομα, μηδὲ τοὺς νόμους, ἐν οἷς ἐπαιδεύθημεν, μηδὲ τὰς μάχας τὰς ἐφ᾽ ἑαυτῶν γενομένας, τοὺς δὲ ἀπαιτοῦντας τὴν χώραν, ἣν οἱ πρόγονοι κατέλιπον, καὶ δυναστείαν τῶν ἐν τοῖς Ἕλλησι, καὶ τὴν ἡγεμονίαν ἥνπερ αὐτοὶ παρὰ τῶν πατέρων παρελάβομεν· πρὸς οὓς οὐκ ἂν ἔχοιμεν εἰπεῖν, ὡς οὐκ ἀμφότεροι δίκαια τυγχάνουσι λέγοντες.

45. Οὐκ οἶδ᾽ ὅ, τι δεῖ μακρολογεῖν, πλὴν τοσοῦτον, ὡς πολλῶν τῇ πόλει πολέμων καὶ κινδύνων γεγενημένων, οὐδεπώποθ᾽ οἱ πολέμιοι τρόπαιον ἡμῶν ἔστησαν, ἡγουμένου βασιλέως ἐκ τῆς οἰκίας τῆς ἡμετέρας. Ἔστι δὲ νοῦν ἐχόντων ἀνδρῶν, οἷςπερ ἐν ταῖς μάχαις ἡγεμόσι χρώμενοι κατορθοῦσι, τούτοις καὶ περὶ τῶν μελλόντων κινδύνων συμβουλεύουσι μᾶλλον, ἢ τοῖς ἄλλοις πείθεσθαι.

VII.

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ

ΑΡΕΙΟΠΑΓΙΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ

ΤΟΥ ΑΡΕΙΟΠΑΓΙΤΙΚΟΥ

ΕΚ ΤΩΝ

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΤΟΥ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΕΩΣ.

Τίς τὸν Ἀρειοπαγιτικὸν ἀναγνοὺς λόγον, οὐκ ἂν γένοιτο κοσμιώτερος; ἢ τίς οὐκ ἂν θαυμάσειε τὴν ἐπιβολὴν τοῦ ῥήτορος; ὃς ἐτόλμησε διαλεχθῆναι περὶ πολιτείας Ἀθηναίοις, ἀξιῶν μεταθέσθαι μὲν τὴν τότε καθεστῶσαν δημοκρατίαν, ὡς μεγάλα βλάπτουσαν τὴν πόλιν, ὑπὲρ ἧς τῶν δημαγωγῶν οὐδεὶς ἐπεχείρει λέγειν· θεωρῶν εἰς τοσαύτην αὐτὴν προεληλυθυῖαν ἀκοσμίαν, ὥστε μηδὲ τοὺς ἄρχοντας ἔτι τῶν ἰδιωτῶν κρατεῖν, ἀλλ' ἕκαστον ὅ,τι καθ' ἡδονὴν αὐτῷ γίγνοιτο καὶ ποιοῦντα καὶ λέγοντα, καὶ τὴν ἄκαιρον παῤῥησίαν δημοτικὴν ἐξουσίαν ὑπὸ πάντων νομιζομένην· ἀνασώσασθαι δὲ τὴν ὑπὸ Σόλωνος καὶ Κλεισθένους κατασταθεῖσαν πολιτείαν. Ἧς τὴν

προαίρεσιν καὶ τὰ ἔθη διεξιών, δεινότερον μὲν ἡγεῖσθαί φησι τοὺς τότε ἀνθρώπους τὸ τοῖς πρεσβυτέροις ἀντειπεῖν, ἢ τὴν τάξιν λύειν· δημοκρατίαν δὲ αὐτοὺς νομίζειν, οὐ τὴν ἀκολασίαν, ἀλλὰ τὴν σωφροσύνην· τὸ δὲ ἐλεύθερον οὐκ ἐν τῷ καταφρονεῖν τῶν ἀρχόντων, ἀλλ' ἐν τῷ τὰ κελευόμενα ποιεῖν τίθεσθαι· ἐξουσίαν τε οὐδενὶ τῶν ἀκολάστων ἐπιτρέπειν, ἀλλὰ τοῖς βελτίστοις ἀνατιθέναι τὰς ἀρχάς, τοιούτους ἔσεσθαι τοὺς ἄλλους ὑπολαμβάνοντας, οἷοί περ ἂν ὦσιν οἱ τὴν πόλιν διοικοῦντες· ἀντὶ δὲ τοῦ τὰς ἰδίας οὐσίας ἐκ τῶν δημοσίων ἐπανορθοῦν, τοὺς ἰδίους πλούτους εἰς τὰ κοινὰ καταχορηγῆσαι, χωρὶς δὲ τούτων, πλείω τὴν ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι τοὺς πατέρας τῶν υἱῶν ἀνδρῶν γενομένων, ἢ παίδων ὄντων ἐποιοῦντο, ἐνθυμουμένους, ὡς οὐκ ἐξ ἐκείνης τῆς παιδίας, ἀλλ' ἐκ ταύτης τῆς σωφροσύνης μᾶλλον ὠφελεῖται τὸ κοινόν· κρείττονά τε ὑπολαμβάνειν τὰ χρηστὰ ἐπιτηδεύματα τῆς ἀκριβοῦς νομοθεσίας, σκοποῦντας, οὐχ ὅπως ταῖς τιμωρίαις τοὺς ἁμαρτάνοντας ἀνείρξουσιν, ἀλλ' ὡς μηδὲν ἄξιον ζημίας ἕκαστον ἐπιτηδεύειν· καὶ τὴν μὲν πατρίδα δεῖν οἰομένους ἐν ἐξουσίᾳ διάγειν μεγάλῃ, τοῖς δ' ἰδιώταις μηδὲν ἐξεῖναι ποιεῖν, ὅ,τι ἂν οἱ νόμοι κωλύωσι, καρτερεῖν δὲ τὰ δεινά, καὶ μὴ ἐκπλήττεσθαι ταῖς συμφοραῖς.

ΑΡΕΙΟΠΑΓΙΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ.

Πολλοὺς ὑμῶν οἶμαι θαυμάζειν, ἥντινά ποτε γνώμην ἔχων, περὶ σωτηρίας τὴν πρόσοδον ἐποιησάμην, ὥςπερ τῆς πόλεως ἐν κινδύνοις οὔσης, ἢ σφαλερῶς αὐτῇ τῶν πραγμάτων καθεστηκότων, ἀλλ' οὐ πλείους μὲν τριήρεις

ἢ διακοσίας κεκτημένης· εἰρήνην δὲ καὶ τὰ περὶ τὴν χώραν ἀγούσης, καὶ τῶν κατὰ θάλατταν ἀρχούσης· ἔτι δὲ συμμάχους ἐχούσης, πολλοὺς μὲν τοὺς ἑτοίμους ἡμῖν, ἤν τι δέῃ, βοηθήσοντας, πολὺ δὲ πλείους τοὺς τὰς συντάξεις ὑποτελοῦντας, καὶ τὸ προσταττόμενον ποιοῦντας. Ὧν ὑπαρχόντων, ὑμᾶς μὲν ἄν τις φήσειεν εἰκὸς εἶναι θαῤῥεῖν, ὡς πόῤῥω τῶν κινδύνων ὄντας, τοῖς δὲ ἐχθροῖς τοῖς ἡμετέροις προσήκειν δεδιέναι καὶ βουλεύεσθαι περὶ σωτηρίας.

2. Ὑμεῖς μὲν οὖν οἶδ᾽ ὅτι τούτῳ χρώμενοι τῷ λογισμῷ, καὶ τῆς ἐμῆς προσόδου καταφρονεῖτε, καὶ πᾶσαν ἐλπίζετε τὴν Ἑλλάδα ταύτῃ τῇ δυνάμει κατασχήσειν· ἐγὼ δὲ δι᾽ αὐτὰ ταῦτα τυγχάνω δεδιώς. Ὁρῶ γὰρ τῶν πόλεων τὰς ἄριστα πράττειν οἰομένας, τὰς κάκιστα συμβουλευομένας, καὶ τὰς μάλιστα θαῤῥούσας, εἰς πλείστους κινδύνους καθισταμένας. Αἴτιον δὲ τούτων ἐστίν, ὅτι τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν κακῶν οὐδὲν αὐτὸ καθ᾽ αὐτὸ παραγίγνεται τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλὰ συντέτακται καὶ συνακολουθεῖ τοῖς μὲν πλούτοις καὶ ταῖς δυναστείαις ἄνοια, καὶ μετὰ ταύτης ἀκολασία· ταῖς δὲ ἐνδείαις, καὶ ταῖς ταπεινότησι, σωφροσύνη καὶ μετριότης. Ὥστε χαλεπὸν εἶναι διαγνῶναι, ποτέραν ἄν τις δέξαιτο τῶν μερίδων τούτων τοῖς παισὶ τοῖς αὑτοῦ καταλιπεῖν. Ἴδοιμεν γὰρ ἄν, ἐκ μὲν τῆς φαυλοτέρας εἶναι δοκούσης, ἐπὶ τὸ βέλτιον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὰς πράξεις ἐπιδιδούσας, ἐκ δὲ τῆς κρείττονος φαινομένης, ἐπὶ τὸ χεῖρον εἰθισμένας μεταπίπτειν. Καὶ τούτων ἐνεγκεῖν ἔχει παραδείγματα, πλεῖστα μὲν ἐκ τῶν ἰδιωτικῶν πραγμάτων, (πυκνοτάτας γὰρ ταῦτα λαμβάνει τὰς μεταβολάς,) μείζω δὲ καὶ φανερώτερα τοῖς ἀκούουσιν, ἐκ τῶν ἡμῖν καὶ Λακεδαιμονίοις συμβάντων.

3. Ἡμεῖς τε γάρ, ἀναστάτου μὲν τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν βαρβάρων γενομένης, διὰ τὸ δεδιέναι καὶ προςέχειν τὸν νοῦν τοῖς πράγμασιν, ἐπρωτεύσαμεν τῶν Ἑλλήνων. Ἐπειδὴ δ᾽ ἀνυπέρβλητον ᾠήθημεν ἔχειν τὴν δύναμιν, παρὰ μικρὸν ἤλθομεν ἐξανδραποδισθῆναι. Λακεδαιμόνιοί τε τὸ μὲν παλαιὸν ἐκ φαύλων τε καὶ μικρῶν πόλεων ὁρμηθέντες, διὰ τὸ σωφρόνως ζῆν, καὶ στρατιωτικῶς, κατέσχον Πελοπόννησον. Μετὰ δὲ ταῦτα μείζω φρονήσαντες τοῦ δέοντος, καὶ λαβόντες καὶ τὴν κατὰ γῆν καὶ τὴν κατὰ θάλασσαν ἀρχήν, εἰς τοὺς αὐτοὺς ἡμῖν κινδύνους κατέστησαν. Ὅςτις οὖν εἰδὼς τοσαύτας μεταβολὰς γεγενημένας, καὶ τηλικαύτας δυνάμεις οὕτω ταχέως ἀναιρεθείσας, πιστεύει τοῖς παροῦσιν, ἀνόητός ἐστιν, ἄλλως τε καὶ τῆς μὲν πόλεως ἡμῶν πολὺ καταδεέστερον νῦν πραττούσης, ἢ κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν χρόνον, τοῦ δὲ μίσους τοῦ τῶν Ἑλλήνων, καὶ τῆς ἔχθρας τῆς πρὸς τὸν βασιλέα, πάλιν ἀνακεκαινισμένης, ἃ τότε κατεπολέμησεν ἡμᾶς.

4. Ἀπορῶ δέ, πότερον ὑπολάβω μηδὲν μέλειν ὑμῖν τῶν κοινῶν πραγμάτων, ἢ φροντίζειν μὲν αὐτῶν, εἰς τοῦτο δ᾽ ἀναισθησίας ἥκειν, ὥςτε λανθάνειν ὑμᾶς, εἰς ὅσην ταραχὴν ἡ πόλις ὑμῶν καθέστηκεν. Ἐοίκατε γὰρ οὕτω διακειμένοις ἀνθρώποις, οἵτινες ἁπάσας μὲν τὰς πόλεις τὰς ἐπὶ Θρᾴκης ἀπολωλεκότες, πλείω δ᾽ ἢ χίλια τάλαντα μάτην εἰς τοὺς ξένους ἀπανηλωκότες, πρὸς δὲ τοὺς Ἕλληνας διαβεβλημένοι, καὶ τῷ βαρβάρῳ πολέμιοι γεγονότες· ἔτι δὲ τοὺς μὲν Θηβαίων φίλους σώζειν ἠναγκασμένοι, τοὺς δὲ ἡμετέρους αὐτῶν συμμάχους ἀπολωλεκότες, ἐπὶ τοσαύταις πράξεσιν εὐαγγέλια μὲν δὶς ἤδη τεθύκαμεν, ῥᾳθυμότερον δὲ περὶ αὐτῶν ἐκκλησιάζομεν, τῶν πάντα τὰ δέοντα πραττόντων. Καὶ ταῦτ᾽ εἰκότως καὶ ποιοῦμεν.

τειν, οὐδ᾽ ὡς οὐδὲ μιᾶς ἄλλης ἐνούσης ἐν τοῖς πράγμασι σωτηρίας, ἀλλὰ βουλόμενος ὑμῶν προπαρασκευάσαι τὰς γνώμας, ὡς καὶ ταύτας, καὶ πολὺ τούτων δεινοτέρας συμφορὰς ὑπομενετέον ἡμῖν, πρὶν περὶ Μεσήνης ποιήσασθαι συνθήκας, οἵας κελεύουσιν ἡμᾶς.

37. Οὐχ οὕτω δ᾽ ἂν προθύμως ἐπὶ τὸν πόλεμον ὑμᾶς παρεκάλουν, εἰ μὴ τὴν εἰρήνην ἑώρων, ἐξ ὧν μὲν ἐγὼ λέγω καλὴν καὶ βεβαίαν γενησομένην, ἐξ ὧν δ᾽ ἔνιοι συμβουλεύουσιν, αἰσχρὰν ἐσομένην, ἀλλ᾽ οὐδὲ χρόνον οὐδένα παραμενοῦσαν. Ἐὰν γὰρ παρακατοικήσωμεν ταύτην αὐξηθεῖσαν, τίς οὐκ οἶδεν, ὅτι τὸν πάντα χρόνον ἐν ταραχαῖς καὶ κινδύνοις διατελέσομεν ὄντες; ὥςτε οἱ περὶ ἀσφαλείας διαλεγόμενοι, λελήθασιν αὐτοὺς τὴν μὲν εἰρήνην ὀλίγας ἡμέρας ἡμῖν ποιοῦντες, τὸν δὲ πόλεμον εἰς πάντα τὸν χρόνον κατασκευάζοντες.

38. Ἡδέως δ᾽ ἂν αὐτῶν πυθοίμην, ὑπὲρ τίνων οἴονται χρῆναι μαχομένους ἡμᾶς ἀποθνήσκειν· οὐχ ὅταν οἱ πολέμιοι προςτάττωσι παρὰ τὸ δίκαιον; καὶ τῆς χώρας ἀποτέμνωνται; καὶ τοὺς οἰκέτας ἐλευθερῶσι; καὶ τοὺς μὲν εἰς ταύτην κατάγωσιν, ἣν ἡμῖν οἱ πατέρες κατέλιπον, ἡμᾶς δὲ μὴ μόνον τῶν ὄντων ἀποστερῶσιν, ἀλλὰ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ εἰς ὀνείδη καθιστῶσιν; Ἐγὼ μὲν γὰρ ὑπὲρ τούτων οὐ μόνον πόλεμον, ἀλλὰ καὶ φυγὰς καὶ θανάτους οἶμαι προςήκειν ἡμῖν ὑπομένειν. Πολὺ γὰρ κρεῖττον, ἐν ταῖς δόξαις αἷς ἔχομεν, τελευτῆσαι τὸν βίον μᾶλλον, ἢ ζῆν ἐν πάσαις ἀτιμίαις, ποιήσαντας ἃ προστάττουσιν ἡμῖν. Εἰ δὲ δεῖ μηδὲν ὑποστειλάμενον εἰπεῖν τὸ φαινόμενον, αἱρετώτερον ἡμῖν ἀναστάτους γενέσθαι μᾶλλον, ἢ καταγελάστους ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν. Τοὺς γὰρ ἐν ἀξιώμασι καὶ φρονήμασι τοιούτοις βεβιωκότας, δυοῖν δεῖ θάτερον, ἢ

πρωτεύειν ἐν τοῖς Ἕλλησιν, ἢ παντάπασιν ἀναιρεῖσθαι μηδὲν ταπεινὸν διαπραξαμένους.

39. Ἃ χρὴ λογιζομένους μὴ φιλοψυχεῖν, μηδ' ἐπακολουθεῖν ταῖς τῶν συμμάχων γνώμαις, ὧν ἡγεῖσθαι πρότερον ἠξιοῦμεν· ἀλλ' αὐτοὺς σκεψαμένους, ἑλέσθαι μὴ ὃ τούτοις ῥᾷστον, ἀλλ' ὃ πρέπον ἔσται τῇ Λακεδαίμονι, καὶ τοῖς πεπραγμένοις ἡμῖν. Περὶ γὰρ τῶν αὐτῶν οὐχ ὁμοίως ἅπασι βουλευτέον, ἀλλ' ὡς ἂν ἐξ ἀρχῆς ἕκαστοι ποιήσωνται τούτου τὴν ὑπόθεσιν. Ἐπιδαυρίοις μὲν οὖν καὶ Φλιασίοις καὶ Κορινθίοις οὐδεὶς ἂν ἐπιπλήξειεν, εἰ μηδενὸς ἄλλου φροντίζοιεν, ἢ τοῦ διαγενέσθαι καὶ περιποιῆσαι σφᾶς αὐτούς· Λακεδαιμονίους δ' οὐχ οἷόν τ' ἐστὶν ἐκ παντὸς τρόπου ζητεῖν τὴν σωτηρίαν, ἀλλ' ἂν μὴ προςῇ τὸ καλῶς σώζεσθαι, θάνατον ἡμῖν αἱρετέον ἐστί. Τοῖς γὰρ περὶ ἀρετῆς ἀμφιςβητοῦσιν, ὑπὲρ οὐδενὸς οὕτω σπουδαστέον, ὡς ὑπὲρ τοῦ μηδὲν αἰσχρὸν πράττοντας φανῆναι. Εἰσὶ δὲ τῶν πόλεων κακίαι καταφανεῖς, οὐχ ἧττον ἐν τοῖς τοιούτοις βουλεύμασιν, ἢ τοῖς ἐν τῷ πολέμῳ κινδύνοις. Τῶν μὲν γὰρ ἐκεῖ γιγνομένων τὸ πλεῖστον μέρος τῇ τύχῃ μέτεστι, τῶν δὲ ἐνθάδε γνωσθέντων αὐτῆς τῆς διανοίας σημεῖόν ἐστιν. Ὥςθ' ὁμοίως ἡμῖν φιλονεικητέον ἐστὶν ὑπὲρ τῶν ἐνθάδε ψηφιζομένων, ὡς ὑπὲρ τῶν ἐν τοῖς πολέμοις ἀγώνων.

40. Θαυμάζω δὲ τῶν ὑπὲρ τῆς ἰδίας χώρας ἀποθνήσκειν ἐθελόντων, ὑπὲρ δὲ τῆς κοινῆς μὴ τὴν αὐτὴν γνώμην ἐχόντων· ὑπὲρ ἧς ὁτιοῦν πάσχειν ἄξιον, καὶ μὴ καταισχύνειν τὴν πόλιν, μηδὲ περιϊδεῖν αὐτὴν ἐκλείπουσαν τὴν τάξιν, εἰς ἣν οἱ πατέρες κατέστησαν αὐτήν. Πολλῶν δὲ πραγμάτων καὶ δεινῶν ἡμῖν ἐφεστώτων, ἃ δεῖ διαφυγεῖν, ἐκεῖνο μάλιστα φυλακτέον, ὅπως μηδὲν ἀνάν-

δρως φανησόμεθα διαπραττόμενοι, μηδὲ συγχωροῦντες τοῖς πολεμίοις παρὰ τὸ δίκαιον. Αἰσχρὸν γὰρ τοὺς ἄρξαι τῶν Ἑλλήνων ἀξιωθέντας, ὀφθῆναι τὸ προςταττόμενον ποιοῦντας, καὶ τοσοῦτον ἀπολειφθῆναι τῶν προγόνων, ὥςτε τοὺς μὲν ὑπὲρ τοῦ τοῖς ἄλλοις ἐπιτάττειν, ἐθέλειν ἀποθνήσκειν, ἡμᾶς δὲ ὑπὲρ τοῦ μὴ ποιεῖν τὸ προςταττόμενον, μὴ τολμᾷν κινδυνεύειν.

41. Ἄξιον δὲ καὶ τὴν Ὀλυμπίαν καὶ τὰς ἄλλας αἰσχυνθῆναι πανηγύρεις, ἐν αἷς ἕκαστος ἡμῶν ζηλωτότερος ἦν, καὶ θαυμαστότερος, τῶν ἀθλητῶν τῶν ἐν τοῖς ἀγῶσι τὰς νίκας ἀναιρουμένων. Εἰς ἅς, τίνας ἂν τολμήσειν ἡμῶν οἴεσθε ἐλθεῖν; ἀντὶ μὲν τοῦ τιμᾶσθαι καταφρονηθησομένους, ἀντὶ δὲ τοῦ περιόπτους ὑπὸ πάντων δι᾿ ἀρετὴν εἶναι, περιβλέπτους ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἐπὶ κακίᾳ γενησομένους· ἔτι δὲ πρὸς τούτοις, ὀψομένους μὲν τοὺς οἰκέτας ἐκ τῆς χώρας, ἣν οἱ πατέρες ἡμῖν κατέλιπον, ἀπαρχὰς καὶ θυσίας μείζους ἡμῶν ποιουμένους, ἀκουσομένους δ᾿ αὐτῶν τοιαύταις βλασφημίαις χρωμένων, οἵαις περ εἰκὸς τοὺς χαλεπώτερον μὲν τῶν ἄλλων δεδουλευκότας, ἐξ ἴσου δὲ νῦν τὰς συνθήκας τοῖς δεσπόταις πεποιημένους· ἐφ᾿ αἷς ἕκαστον ἡμῶν οὕτως ἀναγκάσειαν, ὡς οὐδεὶς ἂν τῶν ζώντων διὰ λόγων δηλῶσαι. Ὑπὲρ ὧν χρὴ βουλεύεσθαι, καὶ μὴ τότ᾿ ἀγανακτεῖν, ὅτ᾿ οὐδὲν ἡμῖν ἔσται πλέον, ἀλλὰ νῦν σκοπεῖν, ὅπως μηδὲν συμβήσεται τοιοῦτο. Ὡς ἔστιν ἓν τῶν αἰσχρῶν, πρότερον μὲν μηδὲ τὰς τῶν ἐλευθέρων ἰσηγορίας ἀνασχέσθαι, νῦν δὲ καὶ τὴν τῶν δούλων παῤῥησίαν ὑπομένοντας φαίνεσθαι. Δόξομεν γὰρ τὸν παρελθόντα χρόνον ἀλαζονεύεσθαι, καὶ τὴν μὲν φύσιν ὅμοιοι τοῖς ἄλλοις εἶναι, ταῖς δὲ αὐθαδείαις καὶ ταῖς σεμνότησιν οὐκ ἀληθιναῖς, ἀλλὰ πεπλα-

σμέναις κεχρῆσθαι. Μηδὲν οὖν ἐνδῶμεν τοῖς εἰθισμένοις ἡμᾶς κακολογεῖν, ἀλλὰ τοὺς μὲν λόγους ἐξελέγξαι πειραθῶμεν, ὅμοιοι γενόμενοι τοῖς τῶν προγόνων ἔργοις.

42. Ἀναμνήσθητε δὲ τῶν προγόνων τῶν πρὸς τοὺς Ἀρκάδας ἠγωνισμένων, οὕς φασιν ἐπὶ μιᾶς ἀσπίδος παραταξαμένους, τρόπαιον στῆσαι πολλῶν μυριάδων· καὶ τῶν τριακοσίων τῶν ἐν Θυρεαῖς ἅπαντας Ἀργείους μάχῃ νικησάντων, καὶ τῶν χιλίων τῶν εἰς Θερμοπύλας ἀπαντησάντων, οἳ πρὸς ἑβδομήκοντα μυριάδας τῶν βαρβάρων συμβαλόντες, οὐκ ἔφυγον, οὐδ' ἡττήθησαν, ἀλλ' ἐνταῦθα τὸν βίον ἐτελεύτησαν, οὗ ἐτάχθησαν· τοιούτους σφᾶς αὐτοὺς παρασχόντες, ὥςτε τοὺς μετὰ τέχνης ἐγκωμιάζοντας, μὴ δύνασθαι τοὺς ἐπαίνους ἐξισῶσαι ταῖς ἐκείνων ἀρεταῖς. Ἁπάντων οὖν τούτων μνησθέντες, ἐῤῥωμένως ἀντιλαβώμεθα τοῦ πολεμεῖν, καὶ μὴ περιμείνωμεν, ὡς ἄλλων τινῶν τὰς παρούσας ἀτυχίας ἰασομένων, ἀλλ' ἐπειδήπερ ἐφ' ἡμῶν γεγόνασιν, ἡμεῖς αὐτὰς διαλῦσαι πειραθῶμεν. Χρὴ γὰρ τοὺς ἄνδρας τοὺς ἀγαθοὺς ἐν τοῖς τοιούτοις καιροῖς φαίνεσθαι διαφέροντας· αἱ μὲν γὰρ εὐτυχίαι, καὶ τοῖς φαύλοις τῶν ἀνθρώπων τὰς κακίας συγκρύπτουσιν, αἱ δὲ δυςπραξίαι ταχέως καταφανεῖς ποιοῦσιν, οἷοί περ ἕκαστοι τυγχάνουσιν ὄντες· ἐν αἷς ἡμῖν ἐπιδεικτέον ἐστίν, ὅτι τῶν ἄλλων ἄμεινον τεθράμμεθα, καὶ πεπαιδεύμεθα πρὸς ἀρετήν.

43. Ἔστι δ' οὐδὲν ἀνέλπιστον, ἐκ τῶν νυνὶ παρόντων συμβῆναί τι τῶν μὴ παρόντων ἡμῖν. Οἶμαι γὰρ ὑμᾶς οὐκ ἀγνοεῖν, ὅτι πολλαὶ πράξεις ἤδη τοιαῦται γεγόνασιν, ἃς ἐν ἀρχῇ μὲν ἅπαντες ὑπέλαβον εἶναι συμφοράς, καὶ τοῖς παθοῦσι συνηχθέσθησαν, ὕστερον δὲ τὰς αὐτὰς ταύτας ἔγνωσαν μεγίστων ἀγαθῶν αἰτίας γεγενημένας.

Καὶ τί δεῖ τὰ πόῤῥω λέγειν; ἀλλὰ νῦν τὰς πόλεις τὰς πρωτευούσας, λέγω δὴ τὴν Ἀθηναίων καὶ Θηβαίων, εὕροιμεν ἂν οὐκ ἐκ τῆς εἰρήνης μεγάλην ἐπίδοσιν λαμβανούσας, ἀλλ᾽ ἐξ ὧν τῷ πολέμῳ δυστυχήσασαι πάλιν ἀνέλαβον αὑτάς, ἐκ δὲ τούτων τὴν μὲν ἡγεμόνα καταστᾶσαν, τὴν δὲ ἐν τῷ παρόντι τηλικαύτην γεγενημένην, ὅσην οὐδεὶς ἔσεσθαι πώποτε προσεδόκησεν. Αἱ γὰρ ἐπιφάνειαι καὶ λαμπρότητες οὐκ ἐκ τῆς ἡσυχίας, ἀλλ᾽ ἐκ τῶν ἀγώνων γίνεσθαι φιλοῦσιν. Ὧν ἡμᾶς ὀρέγεσθαι προσήκει, μήτε τῶν σωμάτων, μήτε τῆς ψυχῆς, μήτε τῶν ἄλλων, ὧν ἔχομεν, μηδενὸς φειδομένους. Ἐὰν γὰρ κατορθώσωμεν, καὶ τὴν πόλιν εἰς ταὐτὸ καταστῆσαι δυνηθῶμεν, ἐξ ὧνπερ ἐκπέπτωκε, καὶ τῶν προγεγενημένων μᾶλλον ἐγκωμιασθησόμεθα, καὶ τοῖς ἐπιγιγνομένοις οὐδὲ μίαν ὑπερβολὴν ἀνδραγαθίας ὑπολείψομεν· ἀλλὰ καὶ τοὺς βουλομένους ἡμᾶς εὐλογεῖν, ἀπορεῖν ποιήσομεν, τί τῶν πεπραγμένων ἡμῖν ἀξίως ἐροῦσιν. Δεῖ δὲ μὴ τοῦτο λανθάνειν ὑμᾶς, ὅτι πάντες τῷ συλλόγῳ τούτῳ καὶ τοῖς γνωσθησομένοις ὑφ᾽ ἡμῶν προσέξουσι τὸν νοῦν. Ὥσπερ οὖν ἐν κοινῷ θεάτρῳ τῶν Ἑλλήνων, διδοὺς ἔλεγχον ἕκαστος ὑμῶν τῆς αὑτοῦ φύσεως, οὕτω διακείσθω τὴν γνώμην.

44. *Ἔστι δ᾽ ἁπλοῦν τὸ καλῶς βουλεύσασθαι περὶ τούτων. Ἐὰν μὲν γὰρ ἐθέλωμεν ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τῶν δικαίων, οὐ μόνον εὐδοκιμήσομεν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐπίλοιπον χρόνον ἀσφαλῶς ἡμῖν ἐξέσται ζῆν. Εἰ δὲ φοβηθησόμεθα τοὺς κινδύνους, εἰς πολλὰς ταραχὰς καταστήσομεν ἡμᾶς αὐτούς. Παρακαλέσαντες οὖν ἀλλήλους, ἀποδῶμεν τὰ τροφεῖα τῇ πατρίδι, καὶ μὴ περιίδωμεν ὑβρισθεῖσαν τὴν Λακεδαίμονα, καὶ καταφρονηθεῖσαν, μηδὲ ψευσθῆναι ποιήσωμεν τῶν ἐλπίδων τοὺς εὔνους ἡμῖν ὄν-*

τας, μηδὲ περὶ πλείονος ποιούμενοι τὸ ζῆν, προδόται φανῶμεν τοῦ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις εὐδοκιμεῖν· ἐνθυμηθέντες, ὅτι κάλλιόν ἐστιν ἀντὶ θνητοῦ σώματος ἀθάνατον δόξαν ἀντικαταλλάξασθαι, καὶ ψυχῆς, ἧς οὐκ εὐπορήσομεν ὀλίγων ἐτῶν, πρίασθαι τοιαύτην εὔκλειαν, ἣ πάντα τὸν αἰῶνα τοῖς ἐξ ἡμῶν γιγνομένοις παραμενεῖ. Πολὺ γὰρ μᾶλλον κρεῖττον, μεγάλου καιροῦ τιμὴν ἀνταλλάξασθαι, ἢ μικροῦ χρόνου μεγάλαις αἰσχύναις ἡμᾶς αὐτοὺς περιβαλεῖν. Ἡγοῦμαι δ᾽ ἂν ὑμᾶς οὕτω μάλιστα παροξυνθῆναι πρὸς τὸν πόλεμον, εἰ ταῖς διανοίαις ὥςπερ παρεστῶτας ἴδοιτε τοὺς γονέας καὶ τοὺς παῖδας τοὺς ὑμετέρους, τοὺς μὲν παρακελευομένους μὴ καταισχῦναι τὸ τῆς Σπάρτης ὄνομα, μηδὲ τοὺς νόμους, ἐν οἷς ἐπαιδεύθημεν, μηδὲ τὰς μάχας τὰς ἐφ᾽ ἑαυτῶν γενομένας, τοὺς δὲ ἀπαιτοῦντας τὴν χώραν, ἣν οἱ πρόγονοι κατέλιπον, καὶ δυναστείαν τῶν ἐν τοῖς Ἕλλησι, καὶ τὴν ἡγεμονίαν ἥνπερ αὐτοὶ παρὰ τῶν πατέρων παρελάβομεν· πρὸς οὓς οὐκ ἂν ἔχοιμεν εἰπεῖν, ὡς οὐκ ἀμφότεροι δίκαια τυγχάνουσι λέγοντες.

45. Οὐκ οἶδ᾽ ὅ, τι δεῖ μακρολογεῖν, πλὴν τοσοῦτον, ὡς πολλῶν τῇ πόλει πολέμων καὶ κινδύνων γεγενημένων, οὐδεπώποθ᾽ οἱ πολέμιοι τρόπαιον ἡμῶν ἔστησαν, ἡγουμένου βασιλέως ἐκ τῆς οἰκίας τῆς ἡμετέρας. Ἔστι δὲ νοῦν ἐχόντων ἀνδρῶν, οἵςπερ ἐν ταῖς μάχαις ἡγεμόσι χρώμενοι κατορθοῦσι, τούτοις καὶ περὶ τῶν μελλόντων κινδύνων συμβουλεύουσι μᾶλλον, ἢ τοῖς ἄλλοις πείθεσθαι.

VII.

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ

ΑΡΕΙΟΠΑΓΙΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ

ΤΟΥ ΑΡΕΙΟΠΑΓΙΤΙΚΟΥ

ΕΚ ΤΩΝ

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΤΟΥ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΕΩΣ.

Τίς τὸν Ἀρειοπαγιτικὸν ἀναγνοὺς λόγον, οὐκ ἂν γένοιτο κοσμιώτερος; ἢ τίς οὐκ ἂν θαυμάσειε τὴν ἐπιβολὴν τοῦ ῥήτορος; ὃς ἐτόλμησε διαλεχθῆναι περὶ πολιτείας Ἀθηναίοις, ἀξιῶν μεταθέσθαι μὲν τὴν τότε καθεστῶσαν δημοκρατίαν, ὡς μεγάλα βλάπτουσαν τὴν πόλιν, ὑπὲρ ἧς τῶν δημαγωγῶν οὐδεὶς ἐπεχείρει λέγειν· θεωρῶν εἰς τοσαύτην αὐτὴν προεληλυθυῖαν ἀκοσμίαν, ὥστε μηδὲ τοὺς ἄρχοντας ἔτι τῶν ἰδιωτῶν κρατεῖν, ἀλλ' ἕκαστον ὅ,τι καθ' ἡδονὴν αὐτῷ γίγνοιτο καὶ ποιοῦντα καὶ λέγοντα, καὶ τὴν ἄκαιρον παῤῥησίαν δημοτικὴν ἐξουσίαν ὑπὸ πάντων νομιζομένην· ἀνασώσασθαι δὲ τὴν ὑπὸ Σόλωνος καὶ Κλεισθένους κατασταθεῖσαν πολιτείαν. Ἧς τὴν

προαίρεσιν καὶ τὰ ἔθη διεξιὼν, δεινότερον μὲν ἡγεῖσθαί φησι τοὺς τότε ἀνθρώπους τὸ τοῖς πρεσβυτέροις ἀντειπεῖν, ἢ τὴν τάξιν λύειν· δημοκρατίαν δὲ αὐτοὺς νομίζειν, οὐ τὴν ἀκολασίαν, ἀλλὰ τὴν σωφροσύνην· τὸ δὲ ἐλεύθερον οὐκ ἐν τῷ καταφρονεῖν τῶν ἀρχόντων, ἀλλ' ἐν τῷ τὰ κελευόμενα ποιεῖν τίθεσθαι· ἐξουσίαν τε οὐδενὶ τῶν ἀκολάστων ἐπιτρέπειν, ἀλλὰ τοῖς βελτίστοις ἀνατιθέναι τὰς ἀρχάς, τοιούτους ἔσεσθαι τοὺς ἄλλους ὑπολαμβάνοντας, οἷοί περ ἂν ὦσιν οἱ τὴν πόλιν διοικοῦντες· ἀντὶ δὲ τοῦ τὰς ἰδίας οὐσίας ἐκ τῶν δημοσίων ἐπανορθοῦν, τοὺς ἰδίους πλούτους εἰς τὰ κοινὰ καταχορηγῆσαι, χωρὶς δὲ τούτων, πλείω τὴν ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι τοὺς πατέρας τῶν υἱῶν ἀνδρῶν γενομένων, ἢ παίδων ὄντων ἐποιοῦντο, ἐνθυμουμένους, ὡς οὐκ ἐξ ἐκείνης τῆς παιδίας, ἀλλ' ἐκ ταύτης τῆς σωφροσύνης μᾶλλον ὠφελεῖται τὸ κοινόν· κρείττονά τε ὑπολαμβάνειν τὰ χρηστὰ ἐπιτηδεύματα τῆς ἀκριβοῦς νομοθεσίας, σκοποῦντας, οὐχ ὅπως ταῖς τιμωρίαις τοὺς ἁμαρτάνοντας ἀνείρξουσιν, ἀλλ' ὡς μηδὲν ἄξιον ζημίας ἕκαστον ἐπιτηδεύειν· καὶ τὴν μὲν πατρίδα δεῖν οἰομένους ἐν ἐξουσίᾳ διάγειν μεγάλῃ, τοῖς δ' ἰδιώταις μηδὲν ἐξεῖναι ποιεῖν, ὅ,τι ἂν οἱ νόμοι κωλύωσι, καρτερεῖν δὲ τὰ δεινά, καὶ μὴ ἐκπλήττεσθαι ταῖς συμφοραῖς.

ΑΡΕΙΟΠΑΓΙΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ.

Πολλοὺς ὑμῶν οἶμαι θαυμάζειν, ἥντινά ποτε γνώμην ἔχων, περὶ σωτηρίας τὴν πρόσοδον ἐποιησάμην, ὥςπερ τῆς πόλεως ἐν κινδύνοις οὔσης, ἢ σφαλερῶς αὐτῇ τῶν πραγμάτων καθεστηκότων, ἀλλ' οὐ πλείους μὲν τριήρεις

ἢ διακοσίας κεκτημένης· εἰρήνην δὲ καὶ τὰ περὶ τὴν χώραν ἀγούσης, καὶ τῶν κατὰ θάλατταν ἀρχούσης· ἔτι δὲ συμμάχους ἐχούσης, πολλοὺς μὲν τοὺς ἑτοίμους ἡμῖν, ἤν τι δέῃ, βοηθήσοντας, πολὺ δὲ πλείους τοὺς τὰς συντάξεις ὑποτελοῦντας, καὶ τὸ προσταττόμενον ποιοῦντας. Ὧν ὑπαρχόντων, ὑμᾶς μὲν ἄν τις φήσειεν εἰκὸς εἶναι θαῤῥεῖν, ὡς πόῤῥω τῶν κινδύνων ὄντας, τοῖς δὲ ἐχθροῖς τοῖς ἡμετέροις προσήκειν δεδιέναι καὶ βουλεύεσθαι περὶ σωτηρίας.

2. Ὑμεῖς μὲν οὖν οἶδ᾽ ὅτι τούτῳ χρώμενοι τῷ λογισμῷ, καὶ τῆς ἐμῆς προσόδου καταφρονεῖτε, καὶ πᾶσαν ἐλπίζετε τὴν Ἑλλάδα ταύτῃ τῇ δυνάμει κατασχήσειν· ἐγὼ δὲ δι᾽ αὐτὰ ταῦτα τυγχάνω δεδιώς. Ὁρῶ γὰρ τῶν πόλεων τὰς ἄριστα πράττειν οἰομένας, τὰς κάκιστα συμβουλευομένας, καὶ τὰς μάλιστα θαῤῥούσας, εἰς πλείστους κινδύνους καθισταμένας. Αἴτιον δὲ τούτων ἐστίν, ὅτι τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν κακῶν οὐδὲν αὐτὸ καθ᾽ αὐτὸ παραγίγνεται τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλὰ συντέτακται καὶ συνακολουθεῖ τοῖς μὲν πλούτοις καὶ ταῖς δυναστείαις ἄνοια, καὶ μετὰ ταύτης ἀκολασία· ταῖς δὲ ἐνδείαις, καὶ ταῖς ταπεινότησι, σωφροσύνη καὶ μετριότης. Ὥστε χαλεπὸν εἶναι διαγνῶναι, ποτέραν ἄν τις δέξαιτο τῶν μερίδων τούτων τοῖς παισὶ τοῖς αὑτοῦ καταλιπεῖν. Ἴδοιμεν γὰρ ἄν, ἐκ μὲν τῆς φαυλοτέρας εἶναι δοκούσης, ἐπὶ τὸ βέλτιον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὰς πράξεις ἐπιδιδούσας, ἐκ δὲ τῆς κρείττονος φαινομένης, ἐπὶ τὸ χεῖρον εἰθισμένας μεταπίπτειν. Καὶ τούτων ἐνεγκεῖν ἔχει παραδείγματα, πλεῖστα μὲν ἐκ τῶν ἰδιωτικῶν πραγμάτων, (πυκνοτάτας γὰρ ταῦτα λαμβάνει τὰς μεταβολάς,) μείζω δὲ καὶ φανερώτερα τοῖς ἀκούουσιν, ἐκ τῶν ἡμῖν καὶ Λακεδαιμονίοις συμβάντων.

3. Ἡμεῖς τε γάρ, ἀναστάτου μὲν τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν βαρβάρων γενομένης, διὰ τὸ δεδιέναι καὶ προςέχειν τὸν νοῦν τοῖς πράγμασιν, ἐπρωτεύσαμεν τῶν Ἑλλήνων. Ἐπειδὴ δ' ἀνυπέρβλητον ᾠήθημεν ἔχειν τὴν δύναμιν, παρὰ μικρὸν ἤλθομεν ἐξανδραποδισθῆναι. Λακεδαιμόνιοί τε τὸ μὲν παλαιὸν ἐκ φαύλων τε καὶ μικρῶν πόλεων ὁρμηθέντες, διὰ τὸ σωφρόνως ζῆν, καὶ στρατιωτικῶς, κατέσχον Πελοπόννησον. Μετὰ δὲ ταῦτα μείζω φρονήσαντες τοῦ δέοντος, καὶ λαβόντες καὶ τὴν κατὰ γῆν καὶ τὴν κατὰ θάλασσαν ἀρχήν, εἰς τοὺς αὐτοὺς ἡμῖν κινδύνους κατέστησαν. Ὅςτις οὖν εἰδὼς τοσαύτας μεταβολὰς γεγενημένας, καὶ τηλικαύτας δυνάμεις οὕτω ταχέως ἀναιρεθείσας, πιστεύει τοῖς παροῦσιν, ἀνόητός ἐστιν, ἄλλως τε καὶ τῆς μὲν πόλεως ἡμῶν πολὺ καταδεέστερον νῦν πραττούσης, ἢ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον, τοῦ δὲ μίσους τοῦ τῶν Ἑλλήνων, καὶ τῆς ἔχθρας τῆς πρὸς τὸν βασιλέα, πάλιν ἀνακεκαινισμένης, ἃ τότε κατεπολέμησεν ἡμᾶς.

4. Ἀπορῶ δέ, πότερον ὑπολάβω μηδὲν μέλειν ὑμῖν τῶν κοινῶν πραγμάτων, ἢ φροντίζειν μὲν αὐτῶν, εἰς τοῦτο δ' ἀναισθησίας ἥκειν, ὥςτε λανθάνειν ὑμᾶς, εἰς ὅσην ταραχὴν ἡ πόλις ὑμῶν καθέστηκεν. Ἐοίκατε γὰρ οὕτω διακειμένοις ἀνθρώποις, οἵτινες ἁπάσας μὲν τὰς πόλεις τὰς ἐπὶ Θρᾴκης ἀπολωλεκότες, πλείω δ' ἢ χιλία τάλαντα μάτην εἰς τοὺς ξένους ἀπανηλωκότες, πρὸς δὲ τοὺς Ἕλληνας διαβεβλημένοι, καὶ τῷ βαρβάρῳ πολέμιοι γεγονότες· ἔτι δὲ τοὺς μὲν Θηβαίων φίλους σώζειν ἠναγκασμένοι, τοὺς δὲ ἡμετέρους αὐτῶν συμμάχους ἀπολωλεκότες, ἐπὶ τοσαύταις πράξεσιν εὐαγγέλια μὲν δὶς ἤδη τεθύκαμεν, ῥαθυμότερον δὲ περὶ αὐτῶν ἐκκλησιάζομεν, τῶν πάντα τὰ δέοντα πραττόντων. Καὶ ταῦτ' εἰκότως καὶ ποιοῦμεν.

καὶ πάσχομεν· οὐδὲν γὰρ οἷόν τε γίγνεσθαι κατὰ τρόπον, τοῖς μὴ καλῶς περὶ τῆς διοικήσεως ὅλης βεβουλευμένοις, ἀλλ᾽ ἐὰν καὶ κατορθώσωσι περί τινας πράξεις, ἢ διὰ τύχην, ἢ δι᾽ ἀνδρὸς ἀρετήν, μικρὸν διαλιπόντες, πάλιν εἰς τὰς αὐτὰς ἀπορίας κατέστησαν. Καὶ ταῦτα γνοίη τις ἂν ἐκ τῶν περὶ ἡμᾶς γενομένων.

5. Ἁπάσης γὰρ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὴν πόλιν ἡμῶν ὑποπεσούσης, καὶ μετὰ τὴν Κόνωνος ναυμαχίαν, καὶ μετὰ τὴν Τιμοθέου στρατηγίαν, οὐδένα χρόνον τὰς εὐτυχίας κατασχεῖν ἠδυνήθημεν, ἀλλὰ ταχέως διεσκαριφησάμεθα, καὶ διελύσαμεν αὐτάς. Πολιτείαν γὰρ τὴν ὀρθῶς ἂν τοῖς πράγμασι χρησομένην, οὔτ᾽ ἔχομεν, οὔτε λαβεῖν ζητοῦμεν. Καίτοι τὰς εὐπραγίας ἅπαντες ἴσμεν καὶ παραγινομένας, καὶ παραμενούσας, οὐ τοῖς τείχη μέγιστα καὶ κάλλιστα περιβεβλημένοις, οὐδὲ τοῖς μετὰ πλείστων ἀνθρώπων εἰς τὸν αὐτὸν τόπον ἠθροισμένοις, ἀλλὰ τοῖς ἄριστα καὶ σωφρονέστατα τὴν αὑτῶν διοικοῦσιν. Ἔστι γὰρ ψυχὴ πόλεως οὐδὲν ἄλλο, ἢ πολιτεία, τοσαύτην ἔχουσα δύναμιν, ὅσην περ ἐν σώματι φρόνησις. Αὕτη γάρ ἐστιν ἡ βουλευομένη περὶ ἁπάντων, καὶ τὰ μὲν ἀγαθὰ διαφυλάττουσα, τὰς δὲ συμφορὰς διαφεύγουσα. Ταύτῃ καὶ τοὺς νόμους, καὶ τοὺς ῥήτορας, καὶ τοὺς ἰδιώτας ἀναγκαῖόν ἐστιν ὁμοιοῦσθαι, καὶ πράττειν οὕτως ἑκάστους, οἵαν περ ἂν αὐτὴν ἔχωσιν. Ἧς ἡμεῖς διεφθαρμένης οὐδὲν φροντίζομεν, οὐδὲ σκοποῦμεν ὅπως ἐπανορθώσομεν αὐτήν· ἀλλ᾽ ἐπὶ μὲν τῶν δικαστηρίων, τῶν καθεστηκότων κατηγοροῦμεν, καὶ λέγομεν, ὡς οὐδέποτε ἐν δημοκρατίᾳ κάκιον ἐπολιτεύθημεν· ἐν δὲ τοῖς πράγμασι, καὶ ταῖς διανοίαις αἷς ἔχομεν, μᾶλλον αὐτὴν ἀγαπῶμεν, τῆς ὑπὸ τῶν προγόνων καταλειφθείσης. Ὑπὲρ

ἧς ἐγὼ καὶ τὸν λόγον μέλλω ποιεῖσθαι, καὶ τὴν πρόσοδον ἀπεγραψάμην.

6. Εὑρίσκω γὰρ ταύτην ἂν μόνην γενομένην, καὶ τῶν μελλόντων κινδύνων ἀποτροπήν, καὶ τῶν παρόντων κακῶν ἀπαλλαγήν, ἢν ἐθελήσωμεν ἐκείνην τὴν δημοκρατίαν ἀναλαβεῖν, ἣν Σόλων μέν, ὁ δημοτικώτατος γενόμενος, ἐνομοθέτησε, Κλεισθένης δέ, ὁ τοὺς τυράννους ἐκβαλών, καὶ τὸν δῆμον καταγαγών, πάλιν ἐξ ἀρχῆς κατέστησεν. Ἧς οὐκ ἂν εὕροιμεν οὔτε δημοτικωτέραν, οὔτε μᾶλλον τῇ πόλει συμφέρουσαν. Τεκμήριον δὲ μέγιστον· οἱ μὲν γὰρ ἐκείνῃ χρώμενοι, πολλὰ καὶ καλὰ διαπραξάμενοι, καὶ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις εὐδοκιμήσαντες, παρ᾽ ἑκόντων τῶν Ἑλλήνων τὴν ἡγεμονίαν ἔλαβον· οἱ δὲ τῆς νῦν παρούσης ἐπιθυμήσαντες, ὑπὸ πάντων μισηθέντες, καὶ πολλάκις δεινὰ παθόντες, μικρὸν ἀπέλιπον τοῦ μὴ ταῖς ἐσχάταις συμφοραῖς περιπεσεῖν. Καίτοι πῶς χρὴ ταύτην τὴν πολιτείαν ἐπαινεῖν ἢ στέργειν, τὴν τοσούτων μὲν κακῶν πρότερον αἰτίαν γενομένην, νῦν δὲ καθ᾽ ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἐπὶ τὸ χεῖρον ἀεὶ φερομένην; πῶς δ᾽ οὐ δεῖ δεδιέναι, μὴ τοσαύτης ἐπιδόσεως γιγνομένης, τελευτῶντες εἰς τραχύτερα πράγματα τῶν τότε γενομένων ἐξοκείλωμεν;

7. Ἵνα δὲ μὴ συλλήβδην μόνον ἀκηκοότες, ἀλλ᾽ ἀκριβῶς εἰδότες, ποιῆσθε καὶ τὴν αἵρεσιν καὶ τὴν κρίσιν περὶ αὐτῶν, ὑμέτερον μὲν ἔργον ἐστί, παρασχεῖν ὑμᾶς αὐτοὺς προςέχοντας τὸν νοῦν τοῖς ὑπ᾽ ἐμοῦ λεγομένοις· ἐγὼ δὲ ὡς ἂν δύνωμαι συντομώτατα, πειράσομαι περὶ ἀμφοτέρων τούτων διελθεῖν πρὸς ὑμᾶς.

8. Οἱ γὰρ κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν χρόνον τὴν πόλιν διοικοῦντες, κατεστήσαντο πολιτείαν, οὐκ ὀνόματι μὲν τῷ κοινοτάτῳ καὶ πρᾳοτάτῳ προςαγορευομένην, ἐπὶ δὲ τῶν

πράξεων οὐ τοιαύτην τοῖς ἐντυγχάνουσι φαινομένην· οὐδὲ τὸν τρόπον τοῦτον ἐπαίδευον τοὺς πολίτας, ὥςθ᾽ ἡγεῖσθαι τὴν μὲν ἀκολασίαν δημοκρατίαν, τὴν δὲ παρανομίαν ἐλευθερίαν, τὴν δὲ παῤῥησίαν ἰσονομίαν, τὴν δὲ ἐξουσίαν τοῦ ταῦτα ποιεῖν εὐδαιμονίαν· ἀλλὰ καὶ μισοῦσα καὶ κολάζουσα τοὺς τοιούτους, βελτίους μὲν καὶ σωφρονεστέρους ἅπαντας τοὺς πολίτας ἐποίησε. Μέγιστον δὲ αὐτοῖς συνεβάλετο πρὸς τὸ καλῶς οἰκεῖν τὴν πόλιν, ὅτι δυοῖν ἰσοτήτοιν νομιζομέναιν εἶναι, καὶ τῆς μὲν ταὐτὸν ἅπασιν ἀπονεμούσης, τῆς δὲ πρὸς τὸ προςῆκον ἑκάστοις, οὐκ ἠγνόουν τούτων τὴν χρησιμωτέραν· ἀλλὰ τὴν μὲν τῶν αὐτῶν ἀξιοῦσαν τοὺς χρηστοὺς καὶ πονηρούς, ἀπεδοκίμαζον, ὡς οὐ δικαίαν οὖσαν· τὴν δὲ κατ᾽ ἀξίαν ἕκαστον τιμῶσαν, καὶ κολάζουσαν προῃροῦντο, καὶ διὰ ταύτης ᾤκουν τὴν πόλιν, οὐκ ἐξ ἁπάντων τὰς ἀρχὰς κληροῦντες, ἀλλὰ τοὺς βελτίστους, καὶ τοὺς ἱκανωτάτους, ἐφ᾽ ἕκαστον τῶν ἔργων προκρίνοντες. Τοιούτους γὰρ ἤλπιζον ἔσεσθαι καὶ τοὺς ἄλλους, οἷοί περ ἂν ὦσιν οἱ τῶν πραγμάτων ἐπιστατοῦντες. Ἔπειτα καὶ δημοτικωτέραν ἐνόμιζον ταύτην εἶναι τὴν κατάστασιν, τῆς διὰ τοῦ λαγχάνειν γινομένης. Ἐν μὲν γὰρ τῇ κληρώσει τὴν τύχην βραβεύειν, καὶ πολλάκις λήψεσθαι τὰς ἀρχάς, τοὺς ὀλιγαρχίας ἐπιθυμοῦντας· ἐν δὲ τῷ προκρίνειν τοὺς ἐπιεικεστάτους, τὸν δῆμον ἔσεσθαι κύριον ἑλέσθαι τοὺς ἀγαπῶντας μάλιστα τὴν καθεστῶσαν πολιτείαν.

9. Αἴτιον δ᾽ ἦν τοῦ ταῦτα τοῖς πολλοῖς ἀρέσκειν, καὶ μὴ περιμαχήτους εἶναι τὰς ἀρχάς, ὅτι μεμελετηκότες ἦσαν ἐργάζεσθαι καὶ φείδεσθαι, καὶ μὴ τῶν μὲν οἰκείων ἀμελεῖν, τοῖς δ᾽ ἀλλοτρίοις ἐπιβουλεύειν· μηδ᾽ ἐκ τῶν δημοσίων τὰ σφέτερ᾽ αὐτῶν διοικεῖν, ἀλλ᾽ ἐκ τῶν ἑκά-

στοις ὑπαρχόντων, ὁπότε δεήσειε, καὶ τοῖς κοινοῖς ἐπαρκεῖν, μηδ᾽ ἀκριβέστερον εἰδέναι τὰς ἐκ τῶν ἀρχείων προσόδους, ἢ τὰς ἐκ τῶν ἰδίων γινομένας αὐτοῖς. Οὕτω δὲ ἀπείχοντο τῶν τῆς πόλεως, ὥςτε χαλεπώτερον ἦν ἐν ἐκείνοις τοῖς χρόνοις εὑρεῖν τοὺς βουλομένους ἄρχειν, ἢ νῦν τοὺς μηδὲν δεομένους· οὐ γὰρ ἐμπορίαν, ἀλλὰ λειτουργίαν ἐνόμιζον εἶναι τὴν τῶν κοινῶν ἐπιμέλειαν· οὐδ᾽ ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας ἐσκόπουν, εἴ τι λῆμμα παραλελοίπασιν οἱ πρότερον ἄρχοντες, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον, εἴ τινος πράγματος κατημελήκασι τῶν τέλος ἔχειν κατεπειγόντων. Ὡς δὲ συντόμως εἰπεῖν, ἐκεῖνοι διεγνωκότες ἦσαν, ὅτι δεῖ τὸν μὲν δῆμον ὥςπερ τύραννον καθιστάναι τὰς ἀρχάς, καὶ κολάζειν τοὺς ἐξαμαρτάνοντας, καὶ κρίνειν περὶ τῶν ἀμφιςβητουμένων· τοὺς δὲ σχολὴν ἄγειν δυναμένους, καὶ βίον ἱκανὸν κεκτημένους, ἐπιμελεῖσθαι τῶν κοινῶν, ὥςπερ οἰκειοτάτων· καὶ δικαίους μὲν γενομένους ἐπαινεῖσθαι, καὶ στέργειν ταύτην τὴν τιμήν, κακῶς δὲ διοικήσαντας, μηδὲ μιᾶς συγγνώμης τυγχάνειν, ἀλλὰ ταῖς μεγίσταις ζημίαις περιπίπτειν. Καίτοι πῶς ἂν τις ταύτης ἢ βεβαιοτέραν, ἢ δικαιοτέραν δημοκρατίαν εὕροι, τῆς τοὺς μὲν δυνατωτάτους ἐπὶ τὰς πράξεις καθιστάσης, αὐτῶν δὲ τούτων τὸν δῆμον κύριον ποιούσης;

10. Τὸ μὲν οὖν σύνταγμα τῆς πολιτείας τοιοῦτον ἦν αὐτοῖς. Ῥᾴδιον δ᾽ ἐκ τούτων καταμανθάνειν, ὡς καὶ τὰ καθ᾽ ἡμέραν ἑκάστην ὀρθῶς καὶ νομίμως πράττοντες διετέλεσαν. Ἀνάγκη γὰρ τοῖς περὶ ὅλων τῶν πραγμάτων καλὰς τὰς ὑποθέσεις πεποιημένοις, καὶ τὰ κατὰ μέρη τὸν αὐτὸν τρόπον ἔχειν ἐκείνοις.

11. Καὶ πρῶτον μὲν τὰ περὶ τοὺς θεούς, (ἐντεῦθεν γὰρ ἄρξασθαι δίκαιόν μοι δοκεῖ,) οὐκ ἀνωμάλως οὐδ᾽

ἀτάκτως, οὔτ᾽ ἐθεράπευον οὔτ᾽ ὠργίαζον· οὐδ᾽, εἴποτε μὲν δόξειεν αὐτοῖς, τριακοσίους βοῦς ἔπεμπον· ὁπότε δὲ τύχοιεν, τὰς πατρίους θυσίας ἐξέλιπον· οὐδὲ τὰς μὲν ἐπιθέτους ἑορτάς, αἷς ἑστίασίς τις προςείη, μεγαλοπρεπῶς ἦγον, ἐν δὲ τοῖς ἁγιωτάτοις τῶν ἱερῶν ἀπὸ μισθωμάτων ἔθυον· ἀλλ᾽ ἐκεῖνο μόνον ἐτήρουν, ὅπως μηδὲν μήτε τῶν πατρίων καταλύσουσι, μήτ᾽ ἔξω τῶν νομιζομένων προςθήσουσιν. Οὐ γὰρ ἐν ταῖς πολυτελείαις ἐνόμιζον εἶναι τὴν εὐσέβειαν, ἀλλ᾽ ἐν τῷ μηδὲν κινεῖν ὧν αὐτοῖς οἱ πρόγονοι παρέδοσαν. Τοιγάρτοι καὶ τὰ παρὰ τῶν θεῶν οὐκ ἐμπλήκτως, οὐδὲ ταραχωδῶς αὐτοῖς συνέβαινεν, ἀλλ᾽ εὐκαίρως, καὶ πρὸς τὴν ἐργασίαν τῆς χώρας, καὶ πρὸς τὴν συγκομιδὴν τῶν καρπῶν.

12. Παραπλησίως δὲ τοῖς προειρημένοις, καὶ τὰ πρὸς σφᾶς αὐτοὺς διῴκουν. Οὐ γὰρ μόνον περὶ τῶν κοινῶν ὡμονόουν, ἀλλὰ καὶ περὶ τὸν ἴδιον βίον τοσαύτην ἐποιοῦντο πρόνοιαν ἀλλήλων, ὅσην περ χρὴ τοὺς εὖ φρονοῦντας, καὶ πατρίδος κοινωνοῦντας. Οἵ τε γὰρ πενέστεροι τῶν πολιτῶν, τοσοῦτον ἀπεῖχον τοῦ φθονεῖν τοῖς πλείω κεκτημένοις, ὥςτε ὁμοίως ἐκήδοντο τῶν οἴκων τῶν μεγάλων, ὥςπερ τῶν σφετέρων αὐτῶν, ἡγούμενοι, τὴν ἐκείνων εὐδαιμονίαν αὐτοῖς εὐπορίαν ὑπάρχειν· οἵ τε τὰς οὐσίας ἔχοντες, οὐχ ὅπως ὑπερεώρων τοὺς καταδεέστερον πράττοντας, ἀλλ᾽ ὑπολαμβάνοντες αἰσχύνην αὐτοῖς εἶναι τὴν τῶν πολιτῶν ἀπορίαν, ἐπήμυνον ταῖς ἐνδείαις, τοῖς μὲν γεωργίας ἐπὶ μετρίαις μισθώσεσι παραδιδόντες, τοὺς δὲ κατ᾽ ἐμπορίαν ἐκπέμποντες, τοῖς δὲ εἰς τὰς ἄλλας ἐργασίας ἀφορμὴν παρέχοντες. Οὐδὲ γὰρ ἐδεδίεσαν, μὴ δυοῖν θάτερον πάθοιεν, ἢ πάντων στερηθεῖεν, ἢ πολλὰ πράγματα σχόντες, μέρος τι κομίσαιν-

το τῶν πρόσθεν ὄντων· ἀλλ᾽ ὁμοίως ἐθάῤῥουν περὶ τῶν ἔξω διδομένων, ὥςπερ περὶ τῶν ἔνδον ἀποκειμένων. Ἑώρων γὰρ τοὺς περὶ τῶν τοιούτων κρίνοντας, οὐ ταῖς ἐπιεικείαις καταχρωμένους, ἀλλὰ τοῖς νόμοις πειθομένους· οὐδ᾽ ἐν τοῖς τῶν ἄλλων ἀγῶσιν αὐτοῖς ἀδικεῖν ἐξουσίαν παρασκευάζοντας, ἀλλὰ μᾶλλον ὀργιζομένους τοῖς ἀποστεροῦσιν, αὐτῶν τῶν ἀδικουμένων, καὶ νομίζοντας, διὰ τοὺς ἄπιστα τὰ συμβόλαια ποιοῦντας, μείζω βλάπτεσθαι τοὺς πένητας τῶν πολλὰ κεκτημένων· τοὺς μὲν γὰρ, ἢν παύσωνται προςποιούμενοι, μικρῶν προσόδων ἀποστερήσεσθαι· τοὺς δέ, ἂν ἀπορήσωσι τῶν ἐπαρκούντων, εἰς τὴν ἐσχάτην ἔνδειαν καταστα-θήσεσθαι. Καὶ γάρ τοι διὰ ταύτην τὴν γνώμην οὔτε ἀπεκρύπτετο τὴν οὐσίαν, οὔτε ὤκνει συμβάλλειν οὐδείς, ἀλλ᾽ ἥδιον ἑώρων τοὺς δανειζομένους, ἢ τοὺς ἀποδιδόντας. Ἀμφότερα γὰρ αὐτοῖς συνέβαινεν, ἅπερ ἂν βουληθεῖεν ἄνθρωποι νοῦν ἔχοντες· ἅμα γὰρ τούς τε πολίτας ὠφέλουν, καὶ τὰ σφέτερ᾽ αὐτῶν ἐνεργὰ καθίστασαν. Κεφάλαιον δὲ τοῦ καλῶς ἀλλήλοις ὁμιλεῖν· αἱ μὲν γὰρ κτήσεις ἀσφαλεῖς ἦσαν, οἷςπερ κατὰ τὸ δίκαιον ὑπῆρχον, αἱ δὲ χρήσεις ἐπίσης κοιναὶ πᾶσι τοῖς δεομένοις τῶν πολιτῶν.

13. Ἴσως ἂν οὖν τινες ἐπιτιμήσειαν τοῖς εἰρημένοις, ὅτι τὰς μὲν πράξεις ἐπαινῶ τὰς ἐν ἐκείνοις τοῖς χρόνοις γεγενημένας, τὰς δὲ αἰτίας οὐ φράζω, δι᾽ ἃς οὕτω καλῶς καὶ πρὸς σφᾶς αὐτοὺς εἶχον, καὶ τὴν πόλιν διῴκουν. Ἐγὼ δὲ οἶμαι μὲν εἰρηκέναι τι καὶ τοιοῦτον· οὐ μὴν ἀλλ᾽ ἔτι πλείω καὶ σαφέστερον πειράσομαι διαλεχθῆναι περὶ αὐτῶν.

14. Ἐκεῖνοι γὰρ οὐκ ἐν μὲν ταῖς παιδίαις πολλοὺς

τοὺς ἐπιστατοῦντας εἶχον, ἐπειδὴ δ' εἰς ἄνδρας δοκιμασθεῖεν, ἐξῆν αὐτοῖς ποιεῖν ὅ, τι βουληθεῖεν, ἀλλ' ἐν αὐταῖς ταῖς ἀκμαῖς πλείονος ἐπιμελείας ἐτύγχανον, ἢ παῖδες ὄντες. Οὕτω γὰρ οἱ πρόγονοι ἡμῶν περὶ τὴν σωφροσύνην ἐσπούδαζον, ὥςτε τὴν ἐξ Ἀρείου πάγου βουλὴν ἐπέστησαν ἐπιμελεῖσθαι τῆς εὐκοσμίας, ἧς οὐχ οἷόν τ' ἦν μετασχεῖν, πλὴν τοῖς καλῶς γεγονόσι, καὶ πολλὴν ἀρετὴν καὶ σωφροσύνην ἐν τῷ βίῳ ἐνδεδειγμένοις, ὥςτε πάντων αὐτὴν εἰκότως διενεγκεῖν τῶν ἐν τοῖς Ἕλλησι συνεδρίων.

15. Σημείοις δ' ἄν τις χρήσαιτο περὶ τῶν τότε καθεστώτων, καὶ τοῖς ἐν τῷ παρόντι γιγνομένοις· ἔτι γὰρ καὶ νῦν ἁπάντων τῶν περὶ τὴν αἵρεσιν καὶ τὴν δοκιμασίαν ταύτην καθημένων, ἴδοιμεν ἂν τοὺς ἐν τοῖς ἄλλοις πράγμασιν οὐκ ἀνεκτοὺς ὄντας, ἐπειδὰν εἰς Ἄρειον πάγον ἀναβῶσιν, ὀκνοῦντας τῇ φύσει χρῆσθαι, καὶ μᾶλλον τοῖς ἐκεῖ νομίμοις ἢ ταῖς αὑτῶν κακίαις ἐμμένοντας. Τοσοῦτον ἐκεῖνοι φόβον τοῖς πονηροῖς ἐναπειργάσαντο, καὶ τοσοῦτον μνημεῖον ἐν τῷ τόπῳ τῆς ἑαυτῶν ἀρετῆς καὶ σωφροσύνης ἐγκατέλιπον.

16. Τὴν δὴ τοιαύτην, ὥςπερ εἶπον, κυρίαν ἐποίησαν ἐπιμελεῖσθαι τῆς εὐταξίας, οἳ τοὺς μὲν οἰομένους, ἐνταῦθα βελτίστους ἄνδρας γίνεσθαι, παρ' οἷς οἱ νόμοι μετὰ πλείστης ἀκριβείας κείμενοι τυγχάνουσιν, ἀγνοεῖν ἐνόμιζον. Οὐδὲν γὰρ κωλύειν, ὁμοίους ἅπαντας εἶναι τοὺς Ἕλληνας, ἕνεκά γε τοῦ ῥᾴδιον εἶναι τὰ γράμματα λαβεῖν παρ' ἀλλήλων. Ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἐκ τοιούτων τὴν ἐπίδοσιν εἶναι τῆς ἀρετῆς, ἀλλ' ἐκ τῶν καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐπιτηδευμάτων. Τοὺς γὰρ πολλοὺς τοῖς ἤθεσιν ἀποβαίνειν ὁμοίους ἀνάγκη, ἐν οἷς ἂν ἕκαστοι παιδευθῶσιν· ἐπεὶ τά

γε πλήθη καὶ τὰς ἀκριβείας τῶν νόμων, σημεῖον εἶναι τοῦ κακῶς οἰκεῖσθαι τὴν πόλιν αὐτήν. Ἐμφράγματα γὰρ αὐτοὺς ποιουμένους τῶν ἁμαρτημάτων, πολλοὺς τίθεσθαι τοὺς νόμους ἀναγκάζεσθαι. Δεῖν δὲ τοὺς εὖ πολιτευομένους οὐ τὰς στοὰς ἐμπιπλάναι γραμμάτων, ἀλλ᾽ ἐν ταῖς ψυχαῖς ἔχειν τὸ δίκαιον. Οὐ γὰρ τοῖς ψηφίσμασιν, ἀλλὰ τοῖς ἤθεσι καλῶς οἰκεῖσθαι τὰς πόλεις. Καὶ τοὺς μὲν κακῶς τεθραμμένους, καὶ τοὺς ἀκριβῶς τῶν νόμων ἀναγεγραμμένους τολμήσειεν παραβαίνειν, τοὺς δ᾽ ἀσφαλῶς πεπαιδευμένους, καὶ τοῖς κακῶς κειμένοις θελήσειεν ἐμμένειν. Ταῦτα δὲ διανοηθέντες, οὐ τοῦτο πρῶτον ἐσκόπουν, δι᾽ ὧν κολάσουσι τοὺς ἀκοσμοῦντας, ἀλλ᾽ ἐξ ὧν κατασκευάσωσι, μηδὲν αὐτοὺς ἄξιον ζημίας βουλήσεσθαι ἁμαρτάνειν. Ἡγοῦντο γάρ, τοῦτο μὲν αὐτῶν ἔργον εἶναι, τὸ δὲ περὶ τὰς τιμωρίας σπουδάζειν, τοῖς ἐχθροῖς προσήκειν.

17. Ἁπάντων μὲν οὖν ἐφρόντιζον τῶν πολιτῶν, μάλιστα δὲ τῶν νεωτέρων. Ἑώρων γὰρ τοὺς τηλικούτους ταραχωδέστατα διακειμένους, καὶ πλείστων γέμοντας ἐπιθυμιῶν· καὶ τὰς ψυχὰς αὐτῶν παιδευθῆναι μάλιστα δεομένας ἐν ἐπιθυμίαις καλῶν ἐπιτηδευμάτων, καὶ πόνοις ἡδονὰς ἔχουσιν· ἐν μόνοις γὰρ ἂν τούτοις ἐμμένειν τοὺς ἐλευθέρως τεθραμμένους, καὶ μεγαλοφρονεῖν εἰθισμένους. Ἅπαντας μὲν οὖν ἐπὶ τὰς αὐτὰς ἄγειν διατριβάς, οὐχ οἷόν τ᾽ ἦν, ἀνωμάλως τὰ περὶ τὸν βίον ἔχοντας. Ὡς δὲ πρὸς τὴν οὐσίαν ἥρμοττεν, οὕτως ἑκάστοις προσέταττον. Τοὺς μὲν γὰρ ὑποδεέστερον πράττοντας, ἐπὶ τὰς γεωργίας καὶ τὰς ἐμπορίας ἔτρεπον, εἰδότες, τὰς μὲν ἀπορίας διὰ τὰς ἀργίας γιγνομένας, τὰς δὲ κακουργίας διὰ τὰς ἀπορίας. Ἀναιροῦντες οὖν τὴν ἀρχὴν τῶν κακῶν, ἀπαλ-

λάξειν ᾤοντο καὶ τῶν ἄλλων ἁμαρτημάτων, τῶν μετ' ἐκείνων γιγνομένων. Τοὺς δὲ βίον ἱκανὸν κεκτημένους, περί τε ἱππικὴν καὶ τὰ γυμνάσια, καὶ τὰ κυνηγέσια, καὶ τὴν φιλοσοφίαν, ἠνάγκασαν διατρίβειν· ὁρῶντες, ἐκ τούτων, τοὺς μὲν διαφέροντας γιγνομένους, τοὺς δὲ τῶν πλείστων κακῶν ἀποσχομένους.

18. Καὶ ταῦτα νομοθετήσαντες, οὐ τὸν λοιπὸν χρόνον ὠλιγώρουν· ἀλλὰ διελόμενοι τὴν μὲν πόλιν κατὰ κώμας, τὴν δὲ χώραν κατὰ δήμους, ἐθεώρουν τὸν βίον τὸν ἑκάστου, καὶ τοὺς ἀκοσμοῦντας εἰς τὴν βουλὴν ἦγον. Ἡ δέ, τοὺς μὲν ἐνουθέτει, τοῖς δὲ ἠπείλει, τοὺς δὲ ὡς προςῆκεν ἐκόλαζεν· ἠπίσταντο γάρ, ὅτι δύο τρόποι τυγχάνουσιν ὄντες, οἳ καὶ προτρέποντες ἐπὶ τὰς ἀδικίας, καὶ παύοντες τῶν πονηριῶν. Παρ' οἷς μὲν γὰρ μήτε φυλακή, μήτε ζημία τῶν τοιούτων καθέστηκε, μήθ' αἱ κρίσεις ἀκριβεῖς εἰσι, παρὰ τούτοις μὲν διαφθείρεσθαι καὶ τὰς ἐπιεικεῖς τῶν φύσεων· ὅπου δὲ μήτε λαθεῖν τοῖς ἀδικοῦσιν ῥᾴδιόν ἐστι, μήτε φανεροῖς γενομένοις συγγνώμης τυχεῖν, ἐνταῦθα δ' ἐξιτήλους γίγνεσθαι τὰς κακοηθείας· ἅπερ ἐκεῖνοι γινώσκοντες, ἀμφοτέρως κατεῖχον τοὺς πολίτας, καὶ ταῖς τιμωρίαις καὶ ταῖς ἐπιμελείαις. Τοσούτου γὰρ ἐδέοντο αὐτοὺς λανθάνειν οἱ κακόν τι δεδρακότες, ὥςτε καὶ τοὺς ἐπιδόξους ἁμαρτήσεσθαι προῃσθάνοντο. Τοιγαροῦν οὐκ ἐν τοῖς σκιραφίοις οἱ νεώτεροι διέτριβον, οὐδ' ἐν ταῖς αὐλητρίσιν, οὐδ' ἐν τοῖς τοιούτοις συλλόγοις, ἐν οἷς νῦν διημερεύουσιν· ἀλλ' ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν ἔμενον, ἐν οἷς ἐτάχθησαν, ὁμιλοῦντες καὶ θαυμάζοντες τοὺς ἐν τούτοις πρωτεύοντας. Οὕτω δὲ ἔφευγον τὴν ἀγοράν, ὥςτε εἰ καί ποτε διελθεῖν ἀναγκασθεῖεν, μετὰ πολλῆς αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης ἐφαί-

νοντο τοῦτο ποιοῦντες. Ἀντειπεῖν δὲ τοῖς πρεσβυτέροις, ἢ λοιδορήσασθαι, δεινότερον ἐνόμιζον εἶναι, ἢ νῦν περὶ τοὺς γονέας ἐξαμαρτάνειν. Ἐν καπηλείῳ δὲ φαγεῖν ἢ πιεῖν, οὐθεὶς οὐδ' ἂν οἰκέτης ἐπιεικὴς ἐτόλμησε· σεμνύνεσθαι δὲ ἐμελέτων, καὶ οὐ βωμολοχεύεσθαι· καὶ τοὺς εὐτραπέλους δέ, καὶ σκώπτειν δυναμένους, οὓς νῦν εὐφυεῖς προςαγορεύουσιν, ἐκεῖνοι δυςτυχεῖς ἐνόμιζον.

19. Καὶ μηδεὶς οἰέσθω με δυςκόλως διακεῖσθαι πρὸς τοὺς ταύτην ἔχοντας τὴν ἡλικίαν. Οὔτε γὰρ ἡγοῦμαι τούτους αἰτίους εἶναι τῶν γιγνομένων· σύνοιδά τε τοῖς πλείστοις αὐτῶν ἥκιστα χαίρουσι ταύτῃ τῇ καταστάσει, δι' ἣν ἔξεστιν αὐτοῖς, ἐν ταῖς ἀκολασίαις ταύταις διατρίβειν· ὥςτε οὐκ ἂν εἰκότως τούτοις ἐπιτιμῴημεν· ἀλλὰ πολὺ ἂν δικαιότερον τοῖς ὀλίγῳ πρὸ ἡμῶν τὴν πόλιν διοικήσασιν· ἐκεῖνοι γὰρ ἦσαν, οἳ τὴν ἀρχὴν προτρέψαντες ἐπὶ ταύτας τὰς ὀλιγωρίας, καὶ καταλύσαντες τὴν τῆς βουλῆς δύναμιν.

20. Ἧς ἐπιστατούσης, οὐ δικῶν, οὐδ' ἐγκλημάτων, οὐδὲ εἰςφορῶν, οὐδὲ πενίας, οὐδὲ πολέμων ἡ πόλις ἔγεμεν· ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀλλήλους ἡσυχίαν εἶχον, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἅπαντας εἰρήνην ἦγον. Παρεῖχον γὰρ σφᾶς αὐτοὺς τοῖς μὲν Ἕλλησι πιστούς, τοῖς δὲ βαρβάροις φοβερούς· τοὺς μὲν γὰρ σεσωκότες ἦσαν, παρὰ δὲ τῶν, δίκην τηλικαύτην εἰληφότες, ὥςτε ἀγαπᾷν ἐκείνους, εἰ μηδὲν ἔτι κακὸν πάσχοιεν. Τοιγάρτοι διὰ ταῦτα μετὰ τοσαύτης ἀσφαλείας διῆγον, ὥςτε καλλίους εἶναι καὶ πολυτελεστέρας τὰς οἰκήσεις, καὶ τὰς ἐπισκευάς, τὰς ἐπὶ τῶν ἀγρῶν, ἢ τὰς ἐντὸς τείχους, καὶ πολλοὺς τῶν πολιτῶν μηδ' εἰς τὰς ἑορτὰς εἰς ἄστυ καταβαίνειν, ἀλλὰ αἱρεῖσθαι μένειν ἐπὶ τοῖς ἰδίοις ἀγαθοῖς μᾶλλον, ἢ τῶν κοι-

νῶν ἀπολαύειν. Οὐδὲ γὰρ τὰ περὶ τὰς θεωρίας, ὧν ἕνεκά τις ἦλθεν, ἀσελγῶς, οὐδ᾽ ὑπερηφάνως, ἀλλὰ νουνεχόντως ἐποίουν. Οὐ γὰρ ἐκ τῶν πομπῶν, οὐδ᾽ ἐκ τῶν περὶ τὰς χορηγίας φιλονεικιῶν, οὐδ᾽ ἐκ τῶν τοιούτων ἀλαζονειῶν τὴν εὐδαιμονίαν ἐδοκίμαζον, ἀλλ᾽ ἐκ τοῦ σωφρόνως οἰκεῖν, καὶ τοῦ βίου τοῦ καθ᾽ ἡμέραν, καὶ τοῦ μηδένα τῶν πολιτῶν ἀπορεῖν τῶν ἐπιτηδείων. Ἐξ ὧνπερ χρὴ κρίνειν τοὺς ὡς ἀληθῶς εὖ πράττοντας, καὶ μὴ φορτικῶς πολιτευομένους. Ἐπεὶ νῦν γε τίς οὐκ ἂν ἐπὶ τοῖς γιγνομένοις τῶν εὖ φρονούντων ἀλγήσειεν; ὅταν ἴδῃ τινὰς τῶν πολιτῶν, αὐτοὺς μὲν περὶ τῶν ἀναγκαίων εἴθ᾽ ἕξουσιν εἴτε μή, πρὸ τῶν δικαστηρίων κληρουμένους, τῶν δ᾽ Ἑλλήνων τοὺς ἐλαύνειν τὰς ναῦς βουλομένους, τρέφειν ἀξιοῦντας, καὶ χορεύοντας μὲν ἐν χρυσοῖς ἱματίοις, χειμάζοντας δ᾽ ἐν τούτοις, ἐν οἷς οὐ βούλομαι λέγειν· καὶ τοιαύτας ἄλλας ἐναντιώσεις περὶ τὴν τοιαύτην διοίκησιν γιγνομένας, αἳ μεγάλην αἰσχύνην περιποιοῦσι τῇ πόλει.

21. Ὧν οὐδὲν ἦν ἐπ᾽ ἐκείνης τῆς βουλῆς. Ἀπήλλαξε γὰρ τοὺς μὲν πένητας τῶν ἀποριῶν ταῖς εὐεργεσίαις, καὶ ταῖς παρὰ τῶν ἐχόντων ὠφελείαις, τοὺς δὲ νεωτέρους τῶν ἀκολασιῶν, τοῖς ἐπιτηδεύμασι καὶ ταῖς αὐτῶν ἐπιμελείαις· τοὺς δὲ πολιτευομένους τῶν πλεονεξιῶν, ταῖς τιμωρίαις, καὶ τῷ μὴ λανθάνειν τοὺς ἀδικοῦντας· τοὺς δὲ πρεσβυτέρους τῶν ῥαθυμιῶν, ταῖς τιμαῖς ταῖς πολιτικαῖς, καὶ ταῖς παρὰ τῶν νεωτέρων θεραπείαις. Καίτοι πῶς ἂν γένοιτο ταύτης πλείονος ἀξία πολιτεία, τῆς οὕτω καλῶς ἁπάντων τῶν πραγμάτων ἐπιμεληθείσης;

22. Καὶ περὶ μὲν οὖν τῶν τότε καθεστώτων, τὰ μὲν πλεῖστα διεληλύθαμεν· ὅσα δὲ παραλελοίπαμεν, ἐκ τῶν

εἰρημένων, ὅτι κἀκεῖνα τὸν αὐτὸν τρόπον εἶχε τούτοις, ῥᾴδιόν ἐστι καταμαθεῖν.

23. Ἤδη δέ τινες ἀκούσαντές μου ταῦτα ἐπεξιόντος, ἐπῄνεσάν με ὡς οἷόν τε μάλιστα, καὶ τοὺς προγόνους ἐμακάρισαν, ὅτι τὸν τρόπον τοῦτον τὴν πόλιν διῴκουν· οὐ μὴν ὑμᾶς ᾤοντο πεισθήσεσθαι χρῆσθαι τούτοις, ἀλλ᾽ αἱρήσεσθαι διὰ τὴν συνήθειαν, ἐν τοῖς καθεστηκόσι πράγμασι κακοπαθεῖν μᾶλλον, ἢ μετὰ πολιτείας ἀκριβεστέρας ἄμεινον τὸν βίον διάγειν. Εἶναι δ᾽ ἔφασάν μοι καὶ κίνδυνον, μὴ τὰ βέλτιστα συμβουλεύων, μισόδημος εἶναι δόξω, καὶ τὴν πόλιν ζητεῖν εἰς ὀλιγαρχίαν ἐμβαλεῖν.

24. Ἐγὼ δ᾽ εἰ μὲν πραγμάτων περὶ ἀγνοουμένων, καὶ καινῶν τοὺς λόγους ἐποιούμην, καὶ περὶ τούτων ἐκέλευον ὑμᾶς ἑλέσθαι συνέδρους ἢ συγγραφέας, δι᾽ ὧν ὁ δῆμος κατελύθη τὸ πρότερον, εἰκότως ἂν ἔσχον τὴν αἰτίαν ταύτην· νῦν δὲ οὐδὲν εἴρηκα τοιοῦτο, ἀλλὰ διείλεγμαι περὶ διοικήσεως, οὐκ ἀποκεκρυμμένης, ἀλλὰ φανερᾶς, ἣν ἅπαντες ἴστε καὶ πάτριον ἡμῖν οὖσαν, καὶ πλείστων ἀγαθῶν καὶ τῇ πόλει καὶ τοῖς ἄλλοις Ἕλλησιν αἰτίαν γεγενημένην, πρὸς δὲ τούτοις, ὑπὸ τοιούτων ἀνδρῶν νομοθετηθεῖσαν, καὶ κατασταθεῖσαν, οὓς οὐδεὶς ὅςτις οὐκ ἂν ὁμολογήσειε δημοτικωτάτους γεγενῆσθαι τῶν πολιτῶν. Ὥςτε πάντων ἂν μοι συμβαίη δεινότατον, εἰ, τοιαύτην πολιτείαν εἰςηγούμενος, νεωτέρων δόξαιμι πραγμάτων ἐπιθυμεῖν. Ἔπειτα κἀκεῖθεν ῥᾴδιον τὴν διάνοιαν διαγνῶναι τὴν ἐμήν· ἐν γὰρ τοῖς πλείστοις τῶν λόγων τῶν εἰρημένων ὑπ᾽ ἐμοῦ, φανήσομαι ταῖς μὲν ὀλιγαρχίαις καὶ πλεονεξίαις ἐπιτιμῶν, τὰς δὲ ἰσότητας καὶ τας δημοκρατίας ἐπαινῶν, οὐ πάσας, ἀλλὰ τὰς καλῶς καθεστηκυίας, οὐδ᾽ ὡς ἐτύγχανον, ἀλλὰ δικαίως, καὶ γουνεχόντως. Οἶδα γάρ,

τούς τε προγόνους τοὺς ἡμετέρους ταύτῃ τῇ καταστάσει πολὺ τῶν ἄλλων διενεγκόντας, καὶ Λακεδαιμονίους διὰ τοῦτο κάλλιστα πολιτευομένους, ὅτι μάλιστα δημοκρατούμενοι τυγχάνουσιν. Ἐν γὰρ τῇ τῶν ἀρχῶν αἱρέσει, καὶ τῷ βίῳ τῷ καθ' ἡμέραν, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ἐπιτηδεύμασιν, ἴδοιμεν ἂν παρ' αὐτοῖς τὰς ἰσότητας καὶ τὰς ὁμοιότητας μᾶλλον, ἢ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἰσχυούσας· αἷς αἱ μὲν ὀλιγαρχίαι πολεμοῦσιν, οἱ δὲ καλῶς δημοκρατούμενοι, χρώμενοι διατελοῦσι.

25. Τῶν τοίνυν ἄλλων πόλεων ταῖς ἐπιφανεστάταις καὶ μεγάλαις, ἢν ἐξετάζειν βουληθῶμεν, εὑρήσομεν τὰς δημοκρατίας μᾶλλον, ἢ τὰς ὀλιγαρχίας συμφερούσας. Ἐπεὶ καὶ τὴν ἡμετέραν πολιτείαν, ᾗ πάντες ἐπιτιμῶσιν, ἢν παραβάλωμεν αὐτὴν, μὴ πρὸς τὴν ὑπ' ἐμοῦ ῥηθεῖσαν, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν τριάκοντα καταστᾶσαν, οὐθεὶς ὅςτις οὐκ ἂν θεοποίητον εἶναι νομίσειεν.

26. Βούλομαι δ' εἰ καί τί με φήσουσιν ἔξω τῆς ὑποθέσεως λέγειν, δηλῶσαι καὶ διελθεῖν, ὅσον αὕτη τῆς τότε διέστηκεν· ἵνα μηδεὶς οἴηταί με, τὰ μὲν ἁμαρτήματα τοῦ δήμου λίαν ἀκριβῶς ἐξετάζειν, εἰ δέ τι καλὸν ἢ σεμνὸν διαπέπρακται, ταῦτα παραλιπεῖν. Ἔσται δ' ὁ λόγος οὔτε μακρός, οὔτ' ἀνωφελὴς τοῖς ἀκούουσιν.

27. Ἐπειδὴ γὰρ τὰς ναῦς τὰς περὶ τὸν Ἑλλήςποντον ἀπωλέσαμεν, καὶ ταῖς ἀτυχίαις ἐκείναις ἡ πόλις περιέπεσε, τίς οὐκ οἶδε τῶν πρεςβυτέρων, τοὺς μὲν δημοτικοὺς καλουμένους, ἑτοίμους ὄντας ὁτιοῦν πάσχειν, ὑπὲρ τοῦ μὴ ποιεῖν τὸ προςταττόμενον, καὶ δεινὸν ἡγουμένους, εἴ τις ὄψεται τὴν πόλιν, τὴν τῶν Ἑλλήνων ἄρξασαν, ὑφ' ἑτέροις οὖσαν, καὶ τούτους μὲν ἐκσπόνδους γενομένους· τοὺς δὲ τῆς ὀλιγαρχίας ἐπιθυμήσαντας, ἑτοίμως καὶ τὰ τείχη

καθαιροῦντας, καὶ τὴν δουλείαν ὑπομένοντας; καὶ τότε μέν, ὅτε τὸ πλῆθος κύριον ἦν τῶν πραγμάτων, ἡμᾶς τὰς τῶν ἄλλων ἀκροπόλεις φρουροῦντας· ἐπειδὴ δὲ οἱ τριάκοντα παρέλαβον τὴν πολιτείαν, τοὺς πολεμίους τὴν ἡμετέραν ἔχοντας; καὶ κατὰ μὲν ἐκεῖνον τὸν χρόνον δεσπότας ἡμῶν ὄντας Λακεδαιμονίους· ἐπειδὴ δὲ οἱ φεύγοντες κατελθόντες, πολεμεῖν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἐτόλμησαν, καὶ Κόνων ναυμαχῶν ἐνίκησε, πρέςβεις ἐλθόντας παρ᾽ αὐτῶν, καὶ διδόντας τῇ πόλει τὴν ἀρχὴν τῆς θαλάσσης; Καὶ μὲν δή, καὶ τάδε τίς οὐ μνημονεύει τῶν ἡλικιωτῶν τῶν ἐμῶν· τὴν μὲν γὰρ δημοκρατίαν, οὕτω κοσμήσασαν τὴν πόλιν καὶ τοῖς ἱεροῖς, καὶ τοῖς ὁσίοις, ὥςτε ἔτι καὶ νῦν τοὺς ἀφικνουμένους νομίζειν, αὐτὴν ἀξίαν εἶναι μὴ μόνον τῶν Ἑλλήνων ἄρχειν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων· τοὺς δὲ τριάκοντα τῶν μὲν ἀμελήσαντας, τὰ δὲ συλήσαντας, τοὺς δὲ νεωςοίκους ἐπὶ καθαιρέσει, τριῶν ταλάντων ἀποδιδομένους, εἰς οὓς ἡ πόλις ἀνήλωσεν οὐκ ἐλάττω χιλίων ταλάντων; Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τὴν πρᾳότητα δικαίως ἄν τις ἐπαινέσειε τὴν ἐκείνων μᾶλλον, ἢ τὴν τῆς δημοκρατίας. Οἱ μὲν γὰρ ψηφίσματι παραλαβόντες τὴν πόλιν, πεντακοσίους μὲν καὶ χιλίους τῶν πολιτῶν ἀκρίτους ἀπέκτειναν, εἰς δὲ τὸν Πειραιᾶ φεύγειν πλείονας ἢ πεντακιςχιλίους ἠνάγκασαν· οἱ δὲ κρατήσαντες, καὶ μεθ᾽ ὅπλων μετιόντες, αὐτοὺς τοὺς αἰτιωτάτους τῶν κακῶν ἀνελόντες, οὕτω τὰ πρὸς ἀλλήλους καλῶς καὶ νομίμως διῴκησαν, ὥςτε μηδὲν ἔλαττον ἔχειν τοὺς ἐκβαλόντας τῶν κατελθόντων.

28. Ὃ δὲ πάντων κάλλιστον τεκμήριον, καὶ μέγιστον τῆς ἐπιεικείας τοῦ δήμου· δανεισαμένων γὰρ τῶν ἐν ἄστει μεινάντων ἑκατὸν τάλαντα παρὰ Λακεδαιμονίων, εἰς τὴν

πολιορκίαν τῶν τὸν Πειραιᾶ κατεχόντων, ἐκκλησίας γενομένης περὶ ἀποδόσεως τῶν χρημάτων, καὶ λεγόντων πολλῶν, ὡς δίκαιόν ἐστι διαλύειν τὰ πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους, μὴ τοὺς πολιορκουμένους, ἀλλὰ τοὺς δανεισαμένους, ἔδοξε τῷ δήμῳ κοινὴν ποιήσασθαι τὴν ἀπόδοσιν. Καὶ γάρ τοι διὰ ταύτην τὴν γνώμην εἰς τοιαύτην ἡμᾶς ὁμόνοιαν κατέστησαν, καὶ τοσοῦτον ἐπιδοῦναι τὴν πόλιν ἐποίησαν, ὥςτε Λακεδαιμονίους, τοὺς ἐπὶ τῆς ὀλιγαρχίας, ὀλίγου δεῖν καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἡμῖν προστάττοντας, ἐλθεῖν ἐπὶ τῆς δημοκρατίας, ἱκετεύσοντας, καὶ δεησομένους, μὴ περιϊδεῖν σφᾶς αὐτοὺς ἀναστάτους ὑπὸ Θηβαίων γενομένους. Τὸ δ' οὖν κεφάλαιον τῆς ἑκατέρων διανοίας, τοιοῦτον ἦν· οἱ μὲν γὰρ ἠξίουν, τῶν μὲν πολιτῶν ἄρχειν, τοῖς δὲ πολεμίοις δουλεύειν, οἱ δὲ τῶν μὲν ἄλλων ἄρχειν, τοῖς δὲ πολίταις ἴσον ἔχειν.

29. *Ταῦτα δὲ διῆλθον δυοῖν ἕνεκεν· πρῶτον μὲν ἐμαυτὸν ἐπιδεῖξαι βουλόμενος, οὐκ ὀλιγαρχιῶν, οὐδὲ πλεονεξιῶν, ἀλλὰ δικαίας καὶ κοσμίας ἐπιθυμοῦντα πολιτείας. Ἔπειτα, τὰς δημοκρατίας τάς τε κακῶς καθεστηκυίας, ἐλαττόνων συμφορῶν αἰτίας γινομένας, τάς τε καλῶς πολιτευομένας, προεχούσας, τῷ δικαιοτέρας εἶναι, καὶ κοινοτέρας, καὶ τοῖς χρωμένοις ἡδίους.*

30. *Τάχ' οὖν ἄν τινες θαυμάσειαν, τί βουλόμενος, ἀντὶ τῆς πολιτείας, τῆς οὕτω πολλὰ καὶ καλὰ διαπεπραγμένης, ἑτέραν ὑμᾶς πείθω μεταλαβεῖν, καὶ τίνος ἕνεκα νῦν μὲν οὕτω καλῶς ἐγκεκωμίακα τὴν δημοκρατίαν, ὅτ' ἂν δὲ τύχω, πάλιν μεταβαλὼν ἐπιτιμῶ, καὶ κατηγορῶ τῶν καθεστηκότων;*

31. *Ἐγὼ δὲ καὶ τῶν ἰδιωτῶν τοὺς ὀλίγα μὲν κατορθοῦντας, πολλὰ δὲ ἐξαμαρτάνοντας, μέμφομαι, καὶ νο-*

μίζω φαυλοτέρους εἶναι τοῦ δέοντος· καὶ πρός τε τούτοις, τοὺς γεγονότας ἐκ καλῶν κἀγαθῶν ἀνδρῶν, καὶ μικρῷ μὲν ὄντας ἐπιεικεστέρους τῶν ὑπερβαλλόντων ταῖς πονηρίαις, πολὺ δὲ χείρους τῶν πατρῴων, λοιδορῶ, καὶ συμβουλεύσαιμ᾽ ἂν αὐτοῖς παύσασθαι τοιούτοις οὖσι. Τὴν αὐτὴν οὖν γνώμην ἔχων καὶ περὶ τῶν κοινῶν, ἡγοῦμαι δεῖν ἡμᾶς μὴ μεγαλοφρονεῖν, μὴ δ᾽ ἀγαπᾷν, εἰ κακοδαιμονησάντων καὶ μανέντων ἀνθρώπων νομιμώτεροι γεγόναμεν, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἀγανακτεῖν, καὶ βαρέως φέρειν, εἰ χείρους τῶν προγόνων τυγχάνομεν ὄντες· πρὸς γὰρ τὴν ἐκείνων ἀρετήν, ἀλλ᾽ οὐ πρὸς τὴν τῶν τριάκοντα πονηρίαν, ἁμιλλητέον ἡμῖν ἐστιν, ἄλλως τε καὶ προςῆκον ἡμῖν βελτίστοις ἁπάντων ἀνθρώπων εἶναι.

32. Καὶ τοῦτον εἴρηκα τὸν λόγον, οὐ νῦν πρῶτον, ἀλλὰ πολλάκις ἤδη, καὶ πρὸς πολλούς. Ἐπίσταμαι γὰρ ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις τόποις, φύσεις ἐγγινομένας καρπῶν καὶ δένδρων καὶ ζώων ἰδίας ἐν ἑκάστοις, καὶ πολὺ τῶν ἄλλων διαφερούσας· τὴν δ᾽ ἡμετέραν χώραν ἄνδρας καὶ τρέφειν καὶ φέρειν δυναμένην, οὐ μόνον πρὸς τὰς τέχνας καὶ τὰς πράξεις εὐφυεστάτους, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀνδρίαν καὶ πρὸς ἀρετὴν διαφέροντας. Τεκμαίρεσθαι δὲ δίκαιόν ἐστι τοῖς τε παλαιοῖς ἀγῶσιν, οὓς ἐποιήσαντο πρὸς Ἀμαζόνας, καὶ Θρᾷκας, καὶ Πελοποννησίους ἅπαντας, καὶ τοῖς κινδύνοις τοῖς περὶ τὰ Περσικὰ γενομένοις, ἐν οἷς καὶ μόνοι καὶ μετὰ Πελοποννησίων, καὶ πεζομαχοῦντες, καὶ ναυμαχοῦντες, νικήσαντες τοὺς βαρβάρους, ἀριστείων ἠξιώθησαν. Ὧν οὐδὲν ἂν ἔπραξαν, εἰ μὴ πολὺ τὴν φύσιν διήνεγκαν.

33. Καὶ μηδεὶς οἰέσθω τὴν εὐλογίαν ταύτην προςήκειν ἡμῖν τοῖς νῦν πολιτευομένοις, ἀλλὰ πολὺ τοὐναντίον.

Εἰσὶ γὰρ οἱ τοιοῦτοι τῶν λόγων, ἔπαινοι μὲν τῶν ἀξίους σφᾶς αὐτοὺς τῆς τῶν προγόνων ἀρετῆς παρεχόντων· κατηγορία δὲ τῶν τὰς εὐγενείας ταῖς αὐτῶν ῥαθυμίαις καὶ κακίαις καταισχυνόντων· ὅπερ ἡμεῖς ποιοῦμεν· εἰρήσεται γὰρ τἀληθές. Τοιαύτης φύσεως ὑπαρχούσης, οὐ διεφυλάξαμεν αὐτήν, ἀλλ᾿ ἐμπεπτώκαμεν εἰς ἄγνοιαν καὶ ταραχήν, καὶ πονηρῶν πραγμάτων ἐπιθυμίαν. Ἀλλὰ γάρ, ἢν ἐπακολουθῶν τοῖς ἐνοῦσιν, ἐπιτιμήσω καὶ κατηγορήσω τῶν ἐνεστώτων πραγμάτων, δέδοικα μὴ πόῤῥω λίαν τῆς ὑποθέσεως ἀποπλανῶ.

34. Περὶ μὲν οὖν τούτων καὶ πρότερον εἰρήκαμεν, καὶ πάλιν ἐροῦμεν, ἢν μὴ πείσωμεν ὑμᾶς παύσασθαι τοιαῦτα ἐξαμαρτάνοντας. Περὶ δὲ ὧν ἐξ ἀρχῆς τὸν λόγον κατεστησάμην, βραχέα διαλεχθείς, παραχωρήσομαι τοῖς βουλομένοις ἔτι συμβουλεύειν περὶ τούτων.

35. Ἡμεῖς γάρ, ἢν μὲν οὕτως οἰκῶμεν τὴν πόλιν, ὥσπερ νῦν οἰκοῦμεν, οὐκ ἔστιν ὅπως οὐκ ἂν βουλευσόμεθα, καὶ πολεμήσομεν, καὶ βιωσόμεθα, καὶ σχεδὸν ἅπαντα κακὰ πεισόμεθα καὶ πράξομεν, ἅπερ ἐν τῷ παρόντι καὶ τοῖς παρελθοῦσι χρόνοις· ἢν δὲ μεταβάλωμεν τὴν πολιτείαν, δηλονότι κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, οἷάπερ ἦν τοῖς προγόνοις τὰ πράγματα, τοιαῦτα ἔσται καὶ περὶ ἡμᾶς· ἀνάγκη γὰρ ἐκ τῶν αὐτῶν πολιτευμάτων, καὶ τὰς πράξεις ὁμοίας ἀεί, καὶ παραπλησίας ἀποβαίνειν.

36. Δεῖ δὲ τας μεγίστας αὐτῶν παραλλήλας τιθέντας, βουλεύσασθαι, ποτέρας ἡμῖν αἱρετέον ἐστί. Καὶ πρῶτον σκεψώμεθα τοὺς Ἕλληνας, καὶ τοὺς βαρβάρους, πῶς πρὸς ἐκείνην τὴν πολιτείαν διέκειντο, καὶ πῶς νῦν ἔχουσι πρὸς ἡμᾶς· οὐ γὰρ ἐλάχιστον μέρος τὰ γένη ταῦτα

συμβάλλεται πρὸς εὐδαιμονίαν, ὅτ᾽ ἂν ἔχῃ κατὰ τρόπον ἡμῖν.

37. Οἱ μὲν τοίνυν Ἕλληνες, οὕτως ἐπίστευον τοῖς κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν χρόνον πολιτευομένοις, ὥστε τοὺς πλείστους αὐτῶν ἑκόντας ἐγχειρίσαι τῇ πόλει σφᾶς αὐτούς· οἱ δὲ βάρβαροι τοσοῦτον ἀπεῖχον τοῦ πολυπραγμονεῖν περὶ τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων, ὥστε οὔτε μακροῖς πλοίοις ἔγγιστα Φασήλιδος ἔπλεον, οὔτε στρατοπέδοις ἐντὸς Ἅλυος ποταμοῦ κατέβαινον, ἀλλὰ πολλὴν ἡσυχίαν ἦγον. Νῦν δὲ εἰς τοῦτο τὰ πράγματα καθέστηκεν, ὥστε οἱ μὲν μισοῦσι τὴν πόλιν, οἱ δὲ καταφρονοῦσιν ἡμῶν. Καὶ περὶ μὲν τοῦ μίσους τῶν Ἑλλήνων, αὐτῶν ἀκηκόατε τῶν στρατηγῶν· ὡς δὲ βασιλεὺς ἔχει τὰ πρὸς ἡμᾶς, ἐκ τῶν ἐπιστολῶν, ὧν ἔπεμψεν, ἐδήλωσεν.

38. Ἔτι δὲ πρὸς τούτοις, ὑπὸ μὲν ἐκείνης τῆς εὐταξίας οὕτως ἐπαιδεύθησαν οἱ πολῖται πρὸς ἀρετήν, ὥστε σφᾶς μὲν αὐτοὺς μὴ κινεῖν, τοὺς δὲ εἰς τὴν χώραν εἰςβάλλοντας ἅπαντας μαχόμενοι νικᾷν. Ἡμεῖς δὲ τοὐναντίον· ἀλλήλοις μὲν γὰρ κακὰ παρέχειν οὐδὲ μίαν ἡμέραν παραλείπομεν· τῶν δὲ περὶ τὸν πόλεμον οὕτω κατημελήσαμεν, ὥστε οὐδ᾽ εἰς ἐξετάσεις ἰέναι τολμῶμεν, ἢν μὴ λαμβάνωμεν ἀργύριον. Τὸ δὲ μέγιστον· τότε μὲν οὐδεὶς ἦν τῶν πολιτῶν ἐνδεὴς τῶν ἀναγκαίων, οὐδὲ προςαιτῶν τοὺς ἐντυγχάνοντας, τὴν πόλιν κατῄσχυνε· νῦν δὲ πλείους εἰσὶν οἱ σπανιζόμενοι τῶν ἐχόντων· οἷς ἄξιόν ἐστι πολλὴν συγγνώμην ἔχειν, εἰ μηδὲν τῶν κοινῶν φροντίζουσιν, ἀλλὰ τοῦτο σκοποῦσιν, ὁπόθεν ἀεὶ τὴν παροῦσαν ἡμέραν δυνήσονται διαγαγεῖν.

39. Ἡγούμενος μὲν οὖν ἐγώ, ἢν μιμησώμεθα τοὺς προγόνους, καὶ τῶν κακῶν ἡμᾶς τούτων ἀπαλλαγήσε-

σθαι, καὶ σωτῆρας οὐ μόνον τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ τῶν Ἑλλήνων ἁπάντων γενήσεσθαι, τήν τε πρόσοδον ἐποιησάμην, καὶ τοὺς λόγους εἴρηκα τούτους· ὑμεῖς δὲ ταῦτα πάντα λογισάμενοι, χειροτονεῖτε, ὅ,τι ἂν ὑμῖν δοκῇ μάλιστα συμφέρειν τῇ πόλει.

VIII.

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ ΛΟΓΟΣ Η ΣΥΜΜΑΧΙΚΟΣ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΣΥΜΜΑΧΙΚΟΥ ΑΔΗΛΟΥ ΤΟΥ ΓΡΑΨΑΝΤΟΣ.

Πεμφθεὶς ὁ Χάρης καταδουλώσασθαι τὴν Ἀμφίπολιν, αὐτονομουμένην κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν χρόνον, καὶ καθ᾽ ἑαυτὴν γενομένην, ὡς τῶν Λακεδαιμονίων μὲν κακῶς διακειμένων μετὰ τὰ Λευκτρικά, καὶ τῶν Ἀθηναίων δ᾽ ἀσθενῶν ὄντων, οὗτος νομίζων εὐχερῶς αὐτὴν ὅτε δή ποτε

λαβεῖν, καὶ μᾶλλον βουλόμενος τὴν ἀρχαίαν δύναμιν περιποιῆσαι τοῖς Ἀθηναίοις, ἐπεχείρησε Χίοις καὶ Ῥοδίοις καὶ τοῖς λοιποῖς συμμάχοις. Εἶτα ἐκεῖνοι ἀντέστησαν, καὶ ἡττήθη ὁ Χάρης οὕτως, ὥστε λοιπὸν αὐτὸν ἀπορεῖν, τί δεῖ ποιῆσαι. Καὶ γάρ, εἰ ἀνεχώρησεν ἐξ αὐτῶν, καὶ ἦλθεν εἰς Ἀμφίπολιν, αὐτοὶ ἂν ἀμυνόμενοι ἤρχοιντο εἰς τὴν Ἀττικήν. Ταῦτα δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἀκούσαντες ᾔτησαν σπονδάς, καὶ εὐθὺς οἱ Χῖοι καὶ Ῥόδιοι σὺν ἄλλοις συνέθεντο. Καὶ οὗτός ἐστιν ὁ συμμαχικὸς πόλεμος. Νῦν οὖν πρόκειται ἐκκλησία περὶ τοῦ καταθέσθαι τὸν πόλεμον, καὶ ἀνίσταται ὁ Ἰσοκράτης, συμβουλεύων, ὡς δεῖ μὴ πολυπραγμονεῖν, ἀλλ' ἡσυχάζειν.

Καὶ μερίζει τὸν λόγον εἰς δύο· ἓν μέν, τὸ καὶ τοὺς Χίους καὶ τοὺς ἄλλους ἐάσαι αὐτονόμους· ἓν δέ, τὸ ἐάσαι τὴν ἡγεμονίαν τὴν κατὰ θάλατταν. Κατὰ τοῦτο δὲ τὸ μέρος λέγεται Ἀριστείδης ἐπαφεῖναι τὸν ἀντιῤῥητικὸν τῆς εἰρήνης. Καὶ ἡ μὲν ὑπόθεσις αὕτη· κεφάλαιον δὲ τοῦ λόγου, τὸ συμφέρον. Ἡ δὲ στάσις, πραγματική· συμβουλὴ γὰρ περὶ τῆς εἰρήνης.

Ἐὰν δέ ποτε ἀναγκασθῇς κοινὸν προοίμιον εἰπεῖν, τὴν κατασκευὴν αὐτῷ ἰδίαν πρόςαγε, ὡς ἐν τῷδε τῷ περὶ εἰρήνης Ἰσοκράτους ἡ κατασκευὴ ἰδία προςετέθη, ὅπου φησί· περὶ μεγάλων ἥκομεν· περὶ γὰρ πολέμου καὶ εἰρήνης. Κάλλιστον δὲ ἐν τούτοις καὶ τὸ τῆς μεθόδου, εἰ μεθοδεύοιμεν αὐτά, ἐπισημαινόμενοι, εἰ καὶ πᾶσιν εἰωθὼς ὁ λόγος εἴη.

ΑΛΛΗ ΥΠΟΘΕΣΙΣ

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΕΚ ΤΩΝ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΤΟΥ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΕΩΣ

Τίς ἂν μᾶλλον ἐπὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν εὐσέβειαν προτρέψαιτο, καθ᾽ ἕκαστόν τε ἄνδρα ἰδίᾳ καὶ κοινῇ τὰς πόλεις ὅλας, τοῦ περὶ τῆς εἰρήνης λόγου; ἐν γὰρ δὴ τούτῳ πείθει τοὺς Ἀθηναίους, τῶν μὲν ἀλλοτρίων μὴ ἐπιθυμεῖν, ἐπὶ δὲ τοῖς παροῦσι στέργειν· καὶ τῶν μὲν μικρῶν πόλεων ὥςπερανεὶ κτημάτων φείδεσθαι, τοὺς δὲ συμμάχους εὐνοίᾳ τε καὶ εὐεργεσίαις πειρᾶσθαι κατέχειν, ἀλλὰ μὴ ταῖς ἀνάγκαις, μηδὲ ταῖς βίαις· τῶν δὲ προγόνων μιμεῖσθαι μὴ τοὺς πρὸ τῶν Δεκελεικῶν γενομένους, οἳ μικροῦ ἐδέησαν ἀπολέσαι τὴν πόλιν, ἀλλὰ τοὺς πρὸ τῶν Περσικῶν, οἳ καλοκἀγαθίαν ἀσκοῦντες διετέλεσαν. Ἐπιδείκνυταί τε ὡς οὐχ αἱ πολλαὶ τριήρεις, οὐδ᾽ οἱ μετὰ βίας ἀρχόμενοι Ἕλληνες μεγάλην ποιοῦσι τὴν πόλιν, ἀλλ᾽ αἱ δίκαιαί τε προαιρέσεις, καὶ τὸ τοῖς ἀδικουμένοις βοηθεῖν. Παρακαλεῖ τε τὴν τῶν Ἑλλήνων εὔνοιαν, οἰκείαν ποιεῖν τῇ πόλει, μεγίστην ἡγούμενος πρὸς εὐδαιμονίαν, καὶ πολεμικοὺς μὲν εἶναι ταῖς παρασκευαῖς καὶ ταῖς μελέταις, εἰρηνικοὺς δὲ τῷ μηδένα μηδὲν ἀδικεῖν· διδάσκων, ὡς οὔτε πρὸς πλοῦτον, οὔτε πρὸς δόξαν, οὔθ᾽ ὅλως πρὸς εὐδαιμονίαν, οὐθὲν ἂν συμβάλοιτο τηλικαύτην δύναμιν, ὅσην ἀρετὴ καὶ τὰ μέρη ταύτης· καὶ τοῖς μὴ ταὐτὰ ὑπειληφόσιν ἐπιτιμῶν, οἳ τὴν μὲν ἀδικίαν κερδαλέαν ἡγοῦνται, καὶ πρὸς τὸν βίον τὸν καθ᾽ ἡμέραν

συμφέρουσαν, τὴν δὲ δικαιοσύνην ἀλυσιτελῆ, καὶ μᾶλλον ἑτέροις ἢ τοῖς ἔχουσιν ὠφέλιμον. Τούτων γὰρ οὐκ οἶδ' εἴ τις ἂν βελτίους, ἢ ἀληθεστέρους, ἢ μᾶλλον πρέποντας φιλοσοφίᾳ δύναιτο λόγους εἰπεῖν.

ΣΥΜΜΑΧΙΚΟΣ.

Ἅπαντες μὲν εἰώθασιν, οἱ παριόντες ἐνθάδε, ταῦτα μέγιστα φάσκειν εἶναι, καὶ μάλιστα σπουδῆς ἄξια τῇ πόλει, περὶ ὧν ἂν αὐτοὶ μέλλωσι συμβουλεύειν. Οὐ μὴν ἀλλ' εἰ καὶ περὶ ἄλλων τινῶν πραγμάτων ἥρμοζε τοιαῦτα προειπεῖν, δοκεῖ μοι πρέπειν καὶ περὶ τῶν νυνὶ παρόντων πραγμάτων ἐντεῦθεν ποιήσασθαι τὴν ἀρχήν. Ἥκομεν γὰρ ἐκκλησιάσοντες περί τε πολέμου καὶ εἰρήνης, ἃ μεγίστην ἔχει δύναμιν ἐν τῷ βίῳ τῶν ἀνθρώπων, καὶ περὶ ὧν ἀνάγκη τοὺς ὀρθῶς βουλευομένους ἄμεινον τῶν ἄλλων πράττειν. Τὸ μὲν οὖν μέγεθος, ὑπὲρ ὧν συνεληλύθαμεν, τηλικοῦτόν ἐστιν.

2. Ὁρῶ δ' ὑμᾶς οὐκ ἐξίσου τῶν λεγόντων τὴν ἀκρόασιν ποιουμένους, ἀλλὰ τοῖς μὲν προσέχοντας τὸν νοῦν, τῶν δὲ οὐδὲ τὴν φωνὴν ἀνεχομένους. Καὶ θαυμαστὸν οὐδὲν ποιεῖτε. Καὶ γὰρ τὸν ἄλλον χρόνον εἰώθατε πάντας τοὺς ἄλλους ἐκβάλλειν, πλὴν τοὺς συναγορεύοντας ταῖς ὑμετέραις ἐπιθυμίαις. Ὃ καὶ δικαίως ἄν τις ὑμῖν ἐπιτιμήσειεν, ὅτι συνειδότες, πολλοὺς καὶ μεγάλους οἴκους ὑπὸ τῶν κολακευόντων ἀναστάτους γεγενημένους, καὶ μισοῦντες ἐπὶ τῶν ἰδίων τοὺς ταύτην ἔχοντας τὴν γνώμην, ἐπὶ τῶν κοινῶν οὐχ ὁμοίως διάκεισθε πρὸ

αὐτούς, ἀλλὰ κατηγοροῦντες τῶν προσιεμένων, καὶ χαιρόντων τοῖς τοιούτοις, αὐτοὶ φαίνεσθε μᾶλλον τούτοις πιστεύοντες, ἢ τοῖς ἄλλοις πολίταις. Καὶ γὰρ αὐτοὶ πεποιήκατε τοὺς ῥήτορας μελετᾷν καὶ φιλοσοφεῖν, οὐ τὰ μέλλοντα τῇ πόλει συνοίσειν, ἀλλ᾽ ὅπως ἀρέσκοντας ὑμῖν λόγους ἐροῦσιν, ἐφ᾽ οὓς καὶ νῦν τὸ πλῆθος αὐτῶν συνεῤῥύηκεν. Ἅπασι γάρ ἐστι φανερόν, ὅτι μᾶλλον ἥδεσθε τοῖς παρακαλοῦσιν ὑμᾶς ἐπὶ τὸν πόλεμον, ἢ τοῖς περὶ τῆς εἰρήνης συμβουλεύουσιν. Οἱ μὲν γὰρ προςδοκίαν ἐμποιοῦσιν, ὡς καὶ τὰς κτήσεις τὰς ἐν ταῖς πόλεσι κομιούμεθα, καὶ τὴν δύναμιν ἀναληψόμεθα πάλιν, ἣν καὶ πρότερον ἐτυγχάνομεν ἔχοντες· οἱ δ᾽ οὐδὲν τοιοῦτο προτείνουσιν, ἀλλ᾽ ὡς ἡσυχίαν ἔχειν δεῖ, καὶ μὴ μεγάλων ἐπιθυμεῖν παρὰ τὸ δίκαιον, ἀλλὰ στέργειν τοῖς παροῦσιν, ὃ χαλεπώτατον πάντων τοῖς πλείστοις τῶν ἀνθρώπων ἐστίν. Οὕτω γὰρ ἐξηρτήμεθα τῶν ἐλπίδων, καὶ πρὸς τὰς δοκούσας εἶναι πλεονεξίας ἀπλήστως ἔχομεν, ὥςτ᾽ οὐδ᾽ οἱ κεκτημένοι τοὺς μεγίστους πλούτους, μένειν ἐπὶ τούτοις ἐθέλουσιν, ἀλλ᾽ ἀεὶ τοῦ πλείονος ὀρεγόμενοι, καὶ περὶ τῶν ὑπαρχόντων κινδυνεύουσιν. Ὅπερ ἄξιόν ἐστι δεδιέναι, μὴ καὶ νῦν ἡμεῖς ἔνοχοι γενώμεθα ταύταις ταῖς ἀνοίαις. Λίαν γάρ τινές μοι δοκοῦσιν ὡρμῆσθαι πρὸς τὸν πόλεμον, ὥςπερ οὐ τῶν τυχόντων συμβεβουλευκότων, ἀλλ᾽ ὡς τῶν θεῶν ἀκηκοότες, ὅτι καὶ κατορθώσομεν ἅπαντα, καὶ ῥᾳδίως τῶν ἐχθρῶν ἐπικρατήσομεν.

3. Χρὴ δὲ τοὺς νοῦν ἔχοντας περὶ μὲν ὧν ἴσασι, μὴ βουλεύεσθαι, (περίεργον γάρ,) ἀλλὰ πράττειν ὡς ἐγνώκασι, περὶ ὧν δ᾽ ἂν βουλεύωνται, μὴ νομίζειν εἰδέναι τὸ συμβησόμενον, ἀλλ᾽ ὡς δόξῃ μὲν χρωμένους, ὅ, τι ἂν τύ-

χῇ δε γενησόμενον, οὕτω διανοεῖσθαι περὶ αὐτῶν. Ὧν ὑμεῖς οὐδέτερον τυγχάνετε ποιοῦντες, ἀλλ᾽ ὡς οἷόν τε ταραχωδέστατα διάκεισθε. Συνεληλύθατε μὲν γάρ, ὡς δέον ὑμᾶς, ἐξ ἁπάντων τῶν ῥηθέντων, ἐκλέξασθαι τὸ βέλτιστον, ὥςπερ δ᾽ ἤδη σαφῶς εἰδότες ὃ πρακτέον ἐστίν, οὐκ ἐθέλετε ἀκούειν, πλὴν τῶν πρὸς ἡδονὴν δημηγορούντων. Καίτοι προςῆκεν ὑμᾶς, εἴπερ ἠβούλεσθε ζητεῖν τὸ τῇ πόλει συμφέρον, μᾶλλον τοῖς ἐναντιουμένοις ταῖς ὑμετέραις γνώμαις προςέχειν τὸν νοῦν, ἢ τοῖς καταχαριζομένοις· εἰδότας, ὅτι τῶν ἐνθάδε παριόντων, οἱ μὲν ἃ βούλεσθε λέγοντες, ῥᾳδίως ἐξαπατᾶν δύνανται· τὸ γὰρ πρὸς χάριν ῥηθέν, ἐπισκοτεῖ τῷ καθορᾷν ὑμᾶς τὸ βέλτιστον· ὑπὸ δὲ τῶν μὴ πρὸς ἡδονὴν συμβουλευόντων, οὐδὲν ἂν πάθοιτε τοιοῦτον. Οὐ γάρ ἐστιν, ὅπως ἂν μεταπεῖσαι δυνηθεῖεν ὑμᾶς, μὴ φανερὸν τὸ συμφέρον ποιήσαντες. Χωρὶς δὲ τούτων πῶς ἂν ἄνθρωποι καλῶς δυνηθεῖεν, ἢ κρῖναι περὶ τῶν γεγενημένων, ἢ βουλεύσασθαι περὶ τῶν μελλόντων, εἰ μὴ τοὺς μὲν λόγους τοὺς τῶν ἐναντιουμένων παραλλήλους ἐξετάζοιεν, αὐτοὶ δὲ αὑτοὺς κοινοὺς ἀμφοτέροις ἀκροατὰς παρέχοιεν;

4. Θαυμάζω δὲ τῶν πρεσβυτέρων, εἰ μηκέτι μνημονεύουσι, καὶ τῶν νεωτέρων, εἰ μηδενὸς ἀκηκόασιν, ὅτι διὰ μὲν τοὺς παραινοῦντας ἀντέχεσθαι τῆς εἰρήνης, οὐδὲν πώποτε κακὸν ἐπάθομεν, διὰ δὲ τοὺς ῥᾳδίως τὸν πόλεμον ἀναιρουμένους, πολλαῖς ἤδη καὶ μεγάλαις συμφοραῖς περιεπέσομεν. Ὧν ἡμεῖς οὐδεμίαν ποιούμεθα μνεῖαν, ἀλλ᾽ ἑτοίμως ἔχομεν, μηδὲν εἰς τοὔμπροσθεν ἡμῖν αὐτοῖς πράττοντες, τριήρεις πληροῦν, καὶ χρημάτων εἰςφορὰς ποιεῖσθαι, καὶ βοηθεῖν καὶ πολεμεῖν οἷς ἂν τύχωμεν, ὥςπερ ἐν ἀλλοτρίᾳ τῇ πόλει κινδυνεύοντες. Τούτων δ᾽

αἴτιόν ἐστιν, ὅτι προςῆκον ὑμᾶς ὁμοίως ὑπὲρ τῶν κοινῶν, ὥςπερ ὑπὲρ τῶν ἰδίων σπουδάζειν, ὑμεῖς δὲ οὐ τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχετε περὶ αὐτῶν· ἀλλ᾽ ὅταν μὲν ὑπὲρ τῶν ἰδίων βουλεύησθε, ζητεῖτε συμβούλους τοὺς ἄμεινον φρονοῦντας ὑμῶν αὐτῶν, ὅταν δὲ ὑπὲρ τῶν τῆς πόλεως ἐκκλησιάζητε, τοῖς μὲν τοιούτοις ἀπιστεῖτε, καὶ φθονεῖτε, τοὺς δὲ πονηροὺς τῶν ἐπὶ τὸ βῆμα παριόντων ἐπαινεῖτε καὶ νομίζετε δημοτικωτέρους εἶναι τοὺς μεθύοντας τῶν νηφόντων, καὶ τοὺς νοῦν οὐκ ἔχοντας τῶν εὖ φρονούντων, καὶ τοὺς τὰ τῆς πόλεως διανεμομένους, τῶν ἐκ τῆς ἰδίας οὐσίας ὑμῖν λειτουργούντων. Ὥςτ᾽ ἄξιον θαυμάζειν, εἴ τις ἐλπίζει τὴν πόλιν, τοιούτοις συμβούλοις χρωμένην, ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπιδώσειν.

5. *Ἐγὼ δ᾽ οἶδα μέν, ὅτι πρόςαντές ἐστιν ἐναντιοῦσθαι ταῖς ὑμετέραις διανοίαις, καὶ ὅτι, δημοκρατίας οὔσης, οὐκ ἔστι παῤῥησία, πλὴν ἐνθάδε μὲν τοῖς ἀφρονεστάτοις, καὶ μηδὲν ὑμῶν φροντίζουσιν, ἐν δὲ τῷ θεάτρῳ, τοῖς κωμῳδοδιδασκάλοις. Ὃ καὶ πάντων ἐστὶ δεινότατον, ὅτι τοῖς μὲν ἐκφέρουσιν εἰς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας τὰ τῆς πόλεως ἁμαρτήματα, τοσαύτην ἔχετε χάριν, ὅσην οὐδὲ τοῖς εὖ ποιοῦσι, πρὸς δὲ τοὺς ἐπιπλήττοντας καὶ νουθετοῦντας ὑμᾶς οὕτω διατίθεσθε δυςκόλως, ὥςπερ τοὺς κακόν τι τὴν πόλιν ἐργαζομένους. Ὅμως δὲ καὶ τούτων ὑπαρχόντων, οὐκ ἂν ἀποσταίην ὧν διενοήθην. Παρελήλυθα γάρ, οὐ χαριούμενος ὑμῖν, οὐδὲ χειροτονίαν μνηστεύσων, ἀλλ᾽ ἀποφανούμενος ἃ τυγχάνω γιγνώσκων, πρῶτον μέν, περὶ ὧν οἱ Πρυτάνεις προτιθέασιν, ἔπειτα καὶ περὶ τῶν ἄλλων, τῶν τῆς πόλεως πραγμάτων. Οὐδὲν γὰρ ὄφελός ἐστι τῶν νῦν περὶ τῆς εἰρήνης γνωσθέντων, ἢν μὴ καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ὀρθῶς βουλευσώμεθα.*

6. *Φημὶ δ' οὖν χρῆναι ποιεῖσθαι τὴν εἰρήνην, μὴ μόνον πρὸς Χίους, καὶ Ῥοδίους, καὶ Βυζαντίους, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἅπαντας ἀνθρώπους· καὶ χρῆσθαι ταῖς συνθήκαις, μὴ ταύταις αἷς νῦν τινὲς γεγράφασιν, ἀλλὰ ταῖς γενομέναις μὲν πρὸς βασιλέα καὶ Λακεδαιμονίους, προςταττούσαις δέ, τοὺς Ἕλληνας αὐτονόμους εἶναι, καὶ τὰς φρουρὰς ἐκ τῶν ἀλλοτρίων πόλεων ἐξιέναι, καὶ τὴν αὑτῶν ἔχειν ἑκάστους. Τούτων γὰρ οὔτε δικαιοτέρας εὑρήσομεν, οὔτε μᾶλλον τῇ πόλει συμφερούσας.*

7. *Ἢν μὲν οὖν ἐνταῦθα καταλίπω τὸν λόγον, οἶδ' ὅτι δόξω τὴν πόλιν ἐλαττοῦν, εἰ Θηβαῖοι μὲν ἕξουσι Θεσπιὰς καὶ Πλαταιάς, καὶ τὰς ἄλλας πόλεις, ἃς παρὰ τοὺς ὅρκους κατειλήφασιν, ἡμεῖς δὲ ἔξιμεν μηδὲ μιᾶς ἀνάγκης οὔσης, ἐξ ὧν τυγχάνομεν ἔχοντες. Ἢν δὲ διὰ τέλους ἀκούσητέ μου προσέχοντες τὸν νοῦν, οἶμαι πάντας ἂν ὑμᾶς καταγνώσεσθαι πολλὴν ἄνοιαν καὶ μανίαν τῶν τὴν ἀδικίαν πλεονεξίαν εἶναι νομιζόντων, καὶ τῶν τὰς ἀλλοτρίας πόλεις κατεχόντων βίᾳ, καὶ μὴ λογιζομένων τὰς συμφοράς, τὰς ἐκ τῶν τοιούτων ἔργων γιγνομένας. Ταῦτα μὲν οὖν διὰ παντὸς τοῦ λόγου πειράσομαι διδάσκειν ὑμᾶς.*

8. *Περὶ δὲ τῆς εἰρήνης πρῶτον διαλεχθῶμεν, καὶ σκεψώμεθα τί ἂν ἐν τῷ παρόντι γενέσθαι βουληθείημεν ἡμῖν. Ἢν γὰρ καλῶς ταῦτα ὁρισώμεθα, καὶ νουνεχόντως, πρὸς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν ἀποβλέποντες, ἄμεινον βουλευσόμεθα καὶ περὶ τῶν ἄλλων.*

9. *Ἆρ' οὖν ἂν ἐξαρκέσειεν ἡμῖν, εἰ τήν τε πόλιν ἀσφαλῶς οἰκοῖμεν, καὶ τὰ πρὸς τὸν βίον εὐπορώτεροι γιγνοίμεθα, καὶ τά τε πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς ὁμονοοῖμεν, καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις Ἕλλησιν εὐδοκιμοῖμεν; Ἐγὼ μὲν γὰρ*

ἡγοῦμαι τούτων ὑπαρξάντων, τελέως τὴν πόλιν πάλιν εὐδαιμονήσειν. Ὁ μὲν τοίνυν πόλεμος ἁπάντων ἡμᾶς τῶν εἰρημένων ἀπεστέρηκε· καὶ γάρ τοι πενεστέρους πεποίηκε, καὶ πολλοὺς κινδύνους ὑπομένειν ἠνάγκασε, καὶ πρὸς τοὺς Ἕλληνας διαβέβληκε, καὶ πάντα τρόπον τεταλαιπώρηκεν ἡμᾶς. Ἢν δὲ τὴν εἰρήνην ποιησώμεθα, καὶ τοιούτους ἡμᾶς αὐτοὺς παράσχωμεν, οἵους αἱ κοιναὶ συνθῆκαι προςτάττουσι, μετὰ πολλῆς μὲν ἀσφαλείας τὴν πόλιν οἰκήσομεν, ἀπαλλαγέντες πολέμων καὶ κινδύνων καὶ ταραχῆς, εἰς ἣν νῦν πρὸς ἀλλήλους κατέστημεν· καθ᾽ ἑκάστην δὲ τὴν ἡμέραν εἰς εὐπορίαν ἐπιδώσομεν, ἀναπεπαυμένοι μὲν τῶν εἰςφορῶν, καὶ τῶν τριηραρχιῶν, καὶ τῶν ἄλλων τῶν περὶ τὸν πόλεμον λειτουργιῶν, ἀδεῶς δὲ γεωργοῦντες, καὶ τὴν θάλατταν πλέοντες, καὶ ταῖς ἄλλαις ἐργασίαις ἐπιχειροῦντες, αἳ νῦν διὰ τὸν πόλεμον ἐκλελοίπασιν. Ὀψόμεθα δὲ τὴν πόλιν διπλασίας μὲν ἢ νῦν τὰς προσόδους λαμβάνουσαν, μεστὴν δὲ γενομένην ἐμπόρων καὶ ξένων καὶ μετοίκων, ὧν νῦν ἔρημος καθέστηκε. Τὸ δὲ μέγιστον, συμμάχους ἕξομεν ἅπαντας ἀνθρώπους, οὐ βεβιασμένους, ἀλλὰ πεπεισμένους· οὐδ᾽ ἐν μὲν ταῖς ἀσφαλείαις διὰ τὴν δύναμιν ἡμᾶς ὑποδεξομένους, ἐν δὲ τοῖς κινδύνοις ἀποστησομένους, ἀλλ᾽ οὕτω διακειμένους, ὥςπερ χρὴ τοὺς ἀληθῶς συμμάχους καὶ φίλους ὄντας. Πρὸς δὲ τούτοις, ἃ νῦν ἀπολαβεῖν οὐ δυνάμεθα διὰ πολέμου καὶ πολλῆς δαπάνης, ταῦτα διὰ πρεςβείας ῥᾳδίως κομιούμεθα. Μὴ γὰρ οἴεσθε, μήτε Κερσοβλέπτην ὑπὲρ Χεῤῥονήσου, μήτε Φίλιππον ὑπὲρ Ἀμφιπόλεως ἡμῖν πολεμήσειν, ὅταν ἴδωσιν ἡμᾶς μηδενὸς τῶν ἀλλοτρίων ἐφιεμένους. Νῦν μὲν γὰρ εἰκότως φοβοῦνται γείτονα ποιήσασθαι τὴν πόλιν ταῖς αὑτῶν δυναστείαις· ὁρῶσι γὰρ ἡμᾶς οὐ στέργοντας οἷς

ἂν ἔχοιμεν, ἀλλ᾽ ἀεὶ τοῦ πλείονος ὀρεγομένους. Ἢν δὲ μεταβαλώμεθα τὸν τρόπον, καὶ δόξαν βελτίω λάβωμεν, οὐ μόνον ἀποστήσονται τῆς ἡμετέρας, ἀλλὰ καὶ τῆς αὑτῶν προςδώσουσι. Λυσιτελήσει γὰρ αὐτοῖς θεραπεύουσι τὴν δύναμιν τὴν τῆς πόλεως, ἀσφαλῶς ἔχειν τὰς αὑτῶν βασιλείας. Καὶ μὲν δὴ καὶ τῆς Θρᾴκης ἡμῖν ἐξέσται τοσαύτην ἀποτεμέσθαι χώραν, ὥςτε μὴ μόνον αὐτοὺς ἄφθονον ἔχειν, ἀλλὰ καὶ τοῖς δεομένοις τῶν Ἑλλήνων, καὶ δι᾽ ἀπορίαν πλανωμένοις, ἱκανὸν δύνασθαι βίον παρασχεῖν. Ὅπου γὰρ Ἀθηνόδωρος καὶ Καλλίστρατος, ὁ μὲν ἰδιώτης ὤν, ὁ δὲ φυγάς, οἰκίσαι πόλεις οἷοί τε γεγόνασιν, ἦπου βουληθέντες ἡμεῖς, πολλοὺς ἂν τόπους τοιούτους δυνηθείημεν κατασχεῖν. Χρὴ δὲ τοὺς πρωτεύειν ἐν τοῖς Ἕλλησιν ἀξιοῦντας, τοιούτων ἔργων ἡγεμόνας γίγνεσθαι πολὺ μᾶλλον, ἢ πολέμου καὶ στρατοπέδου ξενικοῦ, ὧν νῦν ἡμεῖς ἐπιθυμοῦντες τυγχάνομεν.

10. Περὶ μὲν οὖν ὧν οἱ πρέςβεις ἐπαγγέλλονται, καὶ ταῦθ᾽ ἱκανά, καὶ πολλὰ ἂν ἴσως τις προςθείη τούτοις. Ἡγοῦμαι δὲ δεῖν ἡμᾶς οὐ μόνον ψηφισαμένους τὴν εἰρήνην, ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἀπελθεῖν, ἀλλὰ καὶ βουλευσαμένους, ὅπως ἄξομεν αὐτήν, καὶ μὴ ποιήσομεν ὅπερ εἰώθαμεν, ὀλίγον χρόνον διαλιπόντες πάλιν εἰς τὰς αὐτὰς καταστησόμεθα ταραχάς, μηδ᾽ ἀναβολὴν ἀλλ᾽ ἀπαλλαγὴν εὑρήσομέν τινα τῶν κακῶν τῶν παρόντων. Οὐδὲν δὲ τούτων οἷόν τ᾽ ἐστὶ γενέσθαι πρότερον, πρὶν ἂν πεισθῆτε, τὴν μὲν ἡσυχίαν ὠφελιμωτέραν καὶ κερδαλεωτέραν εἶναι τῆς πολυπραγμοσύνης, τὴν δὲ δικαιοσύνην τῆς ἀδικίας, τὴν δὲ τῶν ἰδίων ἐπιμέλειαν τῆς τῶν ἀλλοτρίων ἐπιθυμίας. Περὶ ὧν οὐδεὶς πώποτε τῶν ῥητόρων εἰπεῖν ὑμῖν ἐτόλμησεν· ἐγὼ δὲ περὶ αὐτῶν τούτων τοὺς πλείστους τῶν λόγων

μέλλω ποιεῖσθαι πρὸς ὑμᾶς· ὁρῶ γὰρ τὴν εὐδαιμονίαν ἐν τούτοις ἐνοῦσαν, ἀλλ᾽ οὐκ ἐν οἷς ἐτυγχάνομεν πράττοντες. Ἀνάγκη δὲ τὸν ἔξω τῶν εἰθισμένων ἐπιχειροῦντα δημηγορεῖν, καὶ τὰς ὑμετέρας γνώμας μεταστῆσαι βουλόμενον, πολλῶν πραγμάτων ἅψασθαι, καὶ διὰ μακροτέρων τοὺς λόγους ποιήσασθαι· καὶ τὰ μὲν ἀναμνῆσαι, τῶν δὲ κατηγορῆσαι, τὰ δ᾽ ἐπαινέσαι, περὶ δὲ τῶν συμβουλεῦσαι· μόλις γὰρ ἄν τις ὑμᾶς ἐξ ἁπάντων τούτων ἐπὶ τὸ βέλτιον φρονῆσαι δυνηθείη προαγαγεῖν.

11. Ἔχει γὰρ οὕτως. Ἐμοὶ δοκοῦσιν ἅπαντες μὲν ἐπιθυμεῖν τοῦ συμφέροντος, καὶ τοῦ πλέον ἔχειν τῶν ἄλλων, οὐκ εἰδέναι δὲ τὰς πράξεις τὰς ἐπὶ ταῦτα φερούσας, ἀλλὰ ταῖς δόξαις διαφέρειν ἀλλήλων. Οἱ μὲν γὰρ ἔχουσιν ἐπιεικεῖς, καὶ στοχάζεσθαι τοῦ δέοντος δυναμένας, οἱ δ᾽ ὡς οἷόν τε πλεῖστον τοῦ συμφέροντος διαμαρτανούσας. Ὅπερ καὶ τῇ πόλει συμβέβηκεν. Ἡμεῖς γὰρ οἰόμεθα μέν, ἢν τὴν θάλασσαν πλέωμεν πολλαῖς τριήρεσι, καὶ βιαζώμεθα τὰς πόλεις συντάξεις διδόναι, καὶ συνέδρους ἐνθάδε πέμπειν, διαπράξασθαί τι τῶν δεόντων· πλεῖστον δὲ διεψεύσμεθα τῆς ἀληθείας. Ὧν μὲν γὰρ ἠλπίζομεν, οὐδὲν ἀποβέβηκεν, ἔχθραι δ᾽ ἡμῖν ἐξ αὐτῶν καὶ πόλεμος καὶ δαπάναι πολλαὶ γεγόνασιν. Εἰκότως· καὶ γὰρ τὸ πρότερον ἐκ μὲν τῆς τοιαύτης πολυπραγμοσύνης εἰς τοὺς ἐσχάτους κινδύνους κατέστημεν· ἐκ δὲ τοῦ δικαίαν τὴν πόλιν παρέχειν, καὶ βοηθεῖν τοῖς ἀδικουμένοις, καὶ μὴ τῶν ἀλλοτρίων ἐπιθυμεῖν, παρ᾽ ἑκόντων τῶν Ἑλλήνων τὴν ἡγεμονίαν ἐλάβομεν· ὧν νῦν ἀλογίστως, καὶ λίαν εἰκῇ πολὺν ἤδη χρόνον καταφρονοῦμεν.

12. Εἰς τοῦτο γάρ τινες ἀνοίας ἐληλύθασιν, ὥσθ᾽ ὑπειλήφασι τὴν μὲν ἀδικίαν ἐπονείδιστον μὲν εἶναι, κερ-

δαλέαν δέ, καὶ πρὸς τὸν βίον τὸν καθ' ἡμέραν συμφέρουσαν, τὴν δὲ δικαιοσύνην εὐδόκιμον μέν, ἀλυσιτελῆ δέ, καὶ μᾶλλον δυναμένην τοὺς ἄλλους ὠφελεῖν, ἢ τοὺς ἔχοντας αὐτήν· κακῶς εἰδότες, ὡς οὔτε πρὸς χρηματισμόν, οὔτε πρὸς δόξαν, οὔτε πρὸς ἃ δεῖ πράττειν, οὐθ' ὅλως πρὸς εὐδαιμονίαν οὐδὲν ἂν συμβάλοιτο τηλικαύτην δύναμιν, ὅσην περ ἀρετή, καὶ τὰ μέρη ταύτης. Τοῖς γὰρ ἀγαθοῖς οἷς ἔχομεν ἐν τῇ ψυχῇ, τούτοις κτώμεθα καὶ τὰς ὠφελείας, ὧν δεόμενοι τυγχάνομεν· ὥςθ' οἱ τῆς ἑαυτῶν διανοίας ὀλιγωροῦντες, λελήθασι σφᾶς αὐτοὺς ἅμα τοῦ τε φρονεῖν ἄμεινον, καὶ τοῦ βέλτιον τῶν ἄλλων πράττειν ὀλιγωροῦντες. Θαυμάζω δ' εἴ τις οἴεται τοὺς τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν δικαιοσύνην ἀσκοῦντας, καὶ καρτερεῖν καὶ μένειν ἐπὶ τούτοις ἐθέλοντας, ἔλαττον ἕξειν τῶν πονηρῶν, ἀλλ' οὐχ ἡγουμένους, καὶ παρὰ θεοῖς, καὶ παρὰ ἀνθρώποις πλέον οἴσεσθαι τῶν ἄλλων. Ἐγὼ μὲν γὰρ πέπεισμαι τούτους μόνους, ὧν δεῖ πλεονεκτεῖν, τοὺς δ' ἄλλους, ὧν οὐ βέλτιόν ἐστιν. Ὁρῶ μὲν γὰρ τοὺς μὲν τὴν ἀδικίαν προτιμῶντας, καὶ τὸ λαβεῖν τι τῶν ἀλλοτρίων μέγιστον ἀγαθὸν εἶναι νομίζοντας, ὅμοια πάσχοντας τοῖς δελεαζομένοις τῶν ζώων, καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἀπολαύοντας ὧν ἂν λάβωσιν, ὀλίγῳ δ' ὕστερον ἐν τοῖς μεγίστοις κακοῖς ὄντας· τοὺς δὲ μετ' εὐσεβείας καὶ δικαιοσύνης ζῶντας, ἔν τε τοῖς παροῦσι χρόνοις ἀσφαλῶς διάγοντας, καὶ περὶ τοῦ σύμπαντος αἰῶνος ἡδίους τὰς ἐλπίδας ἔχοντας. Καὶ ταῦτ' εἰ μὴ κατὰ πάντων οὕτως εἴθισται συμβαίνειν, ἀλλὰ τό γε ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τοῦτον γίνεται τὸν τρόπον. Χρὴ δὲ τοὺς εὖ φρονοῦντας, ἐπειδὴ τὸ μέλλον ἀεὶ συνοίσειν οὐ καθορῶμεν, τὸ πολλάκις ὠφελοῦν, τοῦτο φαίνεσθαι προαιρουμένους. Πάντων δὲ ἀλογώτατον πεπόν-

θασιν, ὅσοι κάλλιον μὲν ἐπιτήδευμα νομίζουσιν εἶναι καὶ θεοφιλέστερον, τὴν δικαιοσύνην τῆς ἀδικίας, χεῖρον δ' οἴονται βιώσεσθαι τοὺς ταύτῃ χρωμένους τῶν τὴν πονηρίαν προαιρουμένων.

13. Ἠβουλόμην δ' ἄν, ὥσπερ πρόχειρόν ἐστιν ἐπαινέσαι τὴν ἀρετήν, οὕτω καὶ ῥάδιον εἶναι πεῖσαι τοὺς ἀκούοντας ἀσκεῖν αὐτήν· νῦν δὲ δέδοικα μὴ μάτην τὰ τοιαῦτα λέγω. Διεφθάρμεθα γὰρ πολὺν ἤδη χρόνον ὑπὸ ἀνθρώπων, οὐδὲν ἄλλ' ἢ φενακίζειν δυναμένων, οἳ τοσοῦτον τοῦ πλήθους καταπεφρονήκασιν, ὥςθ', ὅταν βουληθῶσι πόλεμον πρός τινας ἐξενεγκεῖν, αὐτοὶ χρήματα λαμβάνοντες, λέγειν τολμῶσιν, ὡς χρὴ τοὺς προγόνους μιμεῖσθαι, καὶ μὴ περιορᾷν ἡμᾶς αὐτοὺς καταγελωμένους, μηδὲ τὴν θάλατταν πλέοντας τοὺς μὴ τὰς συντάξεις ἐθέλοντας ἡμῖν ὑποτελεῖν.

14. Ἡδέως ἂν οὖν αὐτῶν πυθοίμην, τίσιν ἡμᾶς τῶν προγεγενημένων ὁμοίους κελεύουσι γεγενῆσθαι, πότερον τοῖς περὶ τὰ Περσικὰ γενομένοις, ἢ τοῖς πρὸ τοῦ πολέμου τοῦ Δεκελεικοῦ τὴν πόλιν διοικήσασιν; Εἰ μὲν γὰρ τούτοις, οὐδὲν ἄλλ' ἢ συμβουλεύουσιν ἡμῖν πάλιν περὶ ἀνδραποδισμοῦ κινδυνεύειν, εἰ δὲ τοῖς ἐν Μαραθῶνι νικήσασι, καὶ τοῖς πρὸ αὐτῶν γεγενημένοις, πῶς οὐχ ἁπάντων ἀναισχυντότατοι τυγχάνουσιν ὄντες, εἰ τοὺς τότε πεπολιτευμένους ἐπαινοῦντες, τἀναντία πράττειν ἐκείνοις πείθουσιν ἡμᾶς, καὶ τοιαῦτ' ἐξαμαρτάνειν, περὶ ὧν καὶ ἀπορῶ τί ποιήσω· πότερα χρήσομαι ταῖς ἀληθείαις, ὥσπερ καὶ περὶ τῶν ἄλλων, ἢ κατασιωπήσω, δείσας τὴν πρὸς ὑμᾶς ἀπέχθειαν;

15. Δοκεῖ μὲν γάρ μοι βέλτιον εἶναι διαλεχθῆναι περὶ αὐτῶν, ὁρῶ δὲ ὑμᾶς χαλεπώτερον διατιθεμένους

πρὸς τοὺς ἐπιτιμῶντας, ἢ πρὸς τοὺς αἰτίους τῶν κακῶν γεγενημένους. Οὐ μὴν ἀλλ' αἰσχυνθείην ἄν, εἰ φανείην μᾶλλον φροντίζων τῆς ἐμαυτοῦ δόξης, ἢ τῆς κοινῆς σωτηρίας. Ἐμὸν οὖν ἔργον ἐστί, καὶ τῶν ἄλλων τῶν κηδομένων τῆς πόλεως, προαιρεῖσθαι τῶν λόγων μὴ τοὺς ἡδίστους, ἀλλὰ τοὺς ὠφελιμωτάτους· ὑμᾶς δὲ χρὴ πρῶτον μὲν τοῦτο γινώσκειν, ὅτι τῶν περὶ τὸ σῶμα νοσημάτων πολλαὶ θεραπεῖαι καὶ παντοδαπαὶ τοῖς ἰατροῖς εὕρηνται, ταῖς δὲ ψυχαῖς ταῖς νοσούσαις καὶ γεμούσαις πονηρῶν ἐπιθυμιῶν, οὐδέν ἐστιν ἄλλο φάρμακον πλὴν λόγος ὁ τολμῶν τοῖς ἁμαρτανομένοις ἐπιπλήττειν· ἔπειθ' ὅτι καταγέλαστόν ἐστι, τὰς μὲν καύσεις καὶ τὰς τομὰς τῶν ἰατρῶν ὑπομένειν, ἵνα πλειόνων ἀλγηδόνων ἀπαλλαγῶμεν, τοὺς δὲ λόγους ἀποδοκιμάζειν, πρὶν εἰδέναι σαφῶς, εἰ τοιαύτην ἔχουσι τὴν δύναμιν, ὥστ' ὠφελῆσαι τοὺς ἀκούοντας.

16. Τούτου δ' ἕνεκα ταῦτα προεῖπον, ὅτι περὶ τῶν λοιπῶν οὐδὲν ὑποστειλάμενος, ἀλλὰ παντάπασιν ἀνειμένως μέλλω ποιεῖσθαι τοὺς λόγους πρὸς ὑμᾶς. Τίς γὰρ ἄλλοθεν ἐπελθών, καὶ μήπω συνδιεφθαρμένος ἡμῖν, ἀλλ' ἐξαίφνης ἐπιστὰς τοῖς γιγνομένοις, οὐκ ἂν μαίνεσθαι καὶ παραφρονεῖν ἡμᾶς νομίσειεν; οἳ φιλοτιμούμεθα μὲν ἐπὶ τοῖς τῶν προγόνων ἔργοις, καὶ τὴν πόλιν ἐκ τῶν τότε πραχθέντων ἐγκωμιάζειν ἔχομεν, οὐδὲν δὲ τῶν αὐτῶν ἐκείνοις πράττομεν, ἀλλὰ πᾶν τοὐναντίον. Οἱ μὲν γὰρ ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων τοῖς βαρβάροις πολεμοῦντες διετέλεσαν, ἡμεῖς δὲ τοὺς ἐκ τῆς Ἀσίας τὸν βίον ποριζομένους, ἐκεῖθεν ἀναστήσαντες, ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας ἠγάγομεν. Κἀκεῖνοι μὲν ἐλευθεροῦντες τὰς πόλεις τὰς Ἑλληνίδας, καὶ βοηθοῦντες αὐταῖς, τῆς ἡγεμονίας ἠξιώθησαν, ἡμεῖς δὲ καταδουλούμενοι, καὶ τἀναντία τοῖς τότε πράττοντες,

ἀγανακτοῦμεν, εἰ μὴ τὴν αὐτὴν ἐκείνοις τιμὴν ἕξομεν, οἳ τοσοῦτον ἀπολελείμμεθα καὶ τοῖς ἔργοις καὶ ταῖς διανοίαις τῶν κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν χρόνον γενομένων, ὅσον οἱ μὲν ὑπὲρ τῆς τῶν Ἑλλήνων σωτηρίας, τήν τε πατρίδα τὴν αὑτῶν ἐκλιπεῖν ἐτόλμησαν, καὶ μαχόμενοι καὶ ναυμαχοῦντες τοὺς βαρβάρους ἐνίκησαν, ἡμεῖς δ᾽ οὐδ᾽ ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας αὐτῶν πλεονεξίας κινδυνεύειν ἀξιοῦμεν, ἀλλ᾽ ἄρχειν μὲν ἁπάντων ζητοῦμεν, στρατεύεσθαι δ᾽ οὐκ ἐθέλομεν· καὶ πόλεμον μὲν μικροῦ δεῖν πρὸς ἅπαντας ἀνθρώπους ἀναιρούμεθα, πρὸς δὲ τοῦτον οὐχ ἡμᾶς αὐτοὺς ἀσκοῦμεν, ἀλλὰ ἀνθρώπους τοὺς μὲν ἀπόλιδας, τοὺς δ᾽ αὐτομόλους, τοὺς δὲ ἐκ τῶν ἄλλων κακουργιῶν συνεῤῥυηκότας, οἷς ὁπόταν τις πλείονα μισθὸν διδῷ, μετ᾽ ἐκείνου ἐφ᾽ ἡμᾶς ἀκολουθήσουσιν. Ἀλλ᾽ ὅμως οὕτως αὐτοὺς ἀγαπῶμεν, ὥςθ᾽ ὑπὲρ μὲν τῶν παίδων τῶν ἡμετέρων, ἢν περί τινας ἐξαμάρτοιεν, οὐκ ἂν ἐθελήσαιμεν δίκας ὑποσχεῖν, ὑπὲρ δὲ τῆς ἐκείνων ἁρπαγῆς καὶ βίας καὶ πλεονεξίας, μελλόντων τῶν ἐγκλημάτων ἐφ᾽ ἡμᾶς ἥξειν, οὐχ ὅπως ἀγανακτοῦμεν, ἀλλὰ καὶ χαίρομεν, ὅταν ἀκούσωμεν αὐτοὺς τοιοῦτό τι διαπραττομένους. Εἰς τοῦτο δὲ μωρίας ἐληλύθαμεν, ὥςτ᾽ αὐτοὶ μὲν ἐνδεεῖς ἐσμὲν τῶν καθ᾽ ἡμέραν, ξενοτροφεῖν δὲ ἐπικεχειρήκαμεν, καὶ τοὺς συμμάχους τοὺς ἡμετέρους αὐτῶν λυμαινόμεθα, καὶ δασμολογοῦμεν, ἵνα τοῖς ἁπάντων κοινοῖς ἐχθροῖς τὸν μισθὸν ἐκπορίζωμεν. Τοσούτῳ δὲ χείρους ἐσμὲν τῶν προγόνων, οὐ μόνον τῶν εὐδοκιμησάντων, ἀλλὰ καὶ τῶν μισηθέντων, ὅσον ἐκεῖνοι μέν, εἰ πολεμεῖν πρός τινας ψηφίσαιντο, μεστῆς οὔσης ἀργυρίου καὶ χρυσίου τῆς ἀκροπόλεως, ὅμως ὑπὲρ τῶν δοξάντων τοῖς αὑτῶν σώμασιν ᾤοντο δεῖν κινδυνεύειν· ἡμεῖς δ᾽ εἰς τοσαύτην ἀπορίαν ἐληλυθότες, καὶ τοσοῦτοι τὸ πλῆθος

ὄντες, ὥσπερ βασιλεὺς ὁ Μέγας, μισθωτοῖς χρώμεθα τοῖς στρατοπέδοις. Καὶ τότε μὲν εἰ τριήρεις πληροῖεν, τοὺς μὲν ξένους καὶ τοὺς δούλους ναύτας εἰςεβίβαζον, τοὺς δὲ πολίτας μεθ᾽ ὅπλων ἐξέπεμπον, νῦν δὲ τοῖς μὲν ξένοις ὁπλίταις χρώμεθα, τοὺς δὲ πολίτας ἐλαύνειν ἀναγκάζομεν· ὥςθ᾽ ὁπόταν ἀποβαίνωσιν εἰς τὴν τῶν πολεμίων, οἱ μὲν ἄρχειν τῶν Ἑλλήνων ἀξιοῦντες, ὑπηρέσιον ἔχοντες ἐκβαίνουσιν, οἱ δὲ τοιοῦτοι τὰς φύσεις ὄντες, οἵους ὀλίγῳ πρότερον διῆλθον, μεθ᾽ ὅπλων κινδυνεύουσιν.

17. Ἀλλὰ γὰρ τὰ κατὰ τὴν πόλιν ἄν τις ἰδὼν καλῶς διοικούμενα, καὶ περὶ τῶν ἄλλων θαῤῥήσειεν. Ἀλλ᾽ οὐκ ἂν ἐπ᾽ αὐτοῖς τούτοις μάλιστ᾽ ἀγανακτήσειεν; Οἵτινες αὐτόχθονες μὲν εἶναί φαμεν, καὶ τὴν πόλιν ταύτην προτέραν οἰκισθῆναι τῶν ἄλλων, προςῆκον δὲ ἡμᾶς ἅπασιν εἶναι παράδειγμα τοῦ καλῶς καὶ τεταγμένως πολιτεύεσθαι, χεῖρον καὶ ταραχωδέστερον τὴν ἡμετέραν αὐτῶν διοικοῦμεν, τῶν ἄρτι τὰς πόλεις οἰκιζόντων, καὶ σεμνυνόμεθα μὲν καὶ μέγα φρονοῦμεν ἐπὶ τῷ βέλτιον γεγονέναι τῶν ἄλλων, ῥᾷον δὲ μεταδίδομεν τοῖς βουλομένοις ταύτης τῆς εὐγενείας, ἢ Τριβαλλοὶ καὶ Λευκανοὶ τῆς αὐτῶν δυςγενείας· πλείστους δὲ τιθέμενοι νόμους, οὕτως ὀλίγον αὐτῶν φροντίζομεν, (ἓν γὰρ ἀκούσαντες, γνώσεσθε καὶ περὶ τῶν ἄλλων,) ὥστε θανάτου τῆς ζημίας ἐπικειμένης, ἤν τις ἁλῷ δεκάζων, τοὺς τοῦτο φανερώτατα ποιοῦντας στρατηγοὺς χειροτονοῦμεν, καὶ τὸν πλείστους διαφθεῖραι τῶν πολιτῶν δυνηθέντα, τοῦτον ἐπὶ τὰ μέγιστα τῶν πραγμάτων καθίσταμεν· σπουδάζοντες δὲ περὶ τὴν πολιτείαν οὐχ ἧττον, ἢ περὶ τὴν σωτηρίαν ὅλης τῆς πόλεως, καὶ τὴν δημοκρατίαν εἰδότες ἐν μὲν ταῖς ἡσυχίαις καὶ ταῖς ἀσφαλείαις αὐξανομένην καὶ διαμένουσαν, ἐν δὲ τοῖς πο-

λέμοις δὶς ἤδη καταλυθεῖσαν, πρὸς μὲν τοὺς τῆς εἰρήνης ἐπιθυμοῦντας, ὡς πρὸς ὀλιγαρχικοὺς ὄντας, δυςκόλως ἔχομεν, τοὺς δὲ τὸν πόλεμον ἐμποιοῦντας, ὡς τῆς δημοκρατίας κηδομένους, εὔνους εἶναι νομίζομεν· ἐμπειρότατοι δὲ λόγων καὶ πραγμάτων ὄντες, οὕτως ἀλογίστως ἔχομεν, ὥςτε περὶ τῶν αὐτῶν τῆς αὐτῆς ἡμέρας οὐ ταὐτὰ γινώσκομεν, ἀλλ᾿ ὧν μέν, πρὶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀναβῆναι, κατηγοροῦμεν, ταῦτα συνελθόντες χειροτονοῦμεν, οὐ πολὺν δὲ χρόνον διαλείποντες, τοῖς ἐνταῦθα ψηφισθεῖσιν, ἐπειδ᾿ ἂν ἀπίωμεν, πάλιν ἐπιτιμῶμεν· προςποιούμενοι δὲ σοφώτατοι τῶν Ἑλλήνων εἶναι, τοιούτοις συμβούλοις χρώμεθα, ὧν οὐκ ἔστιν ὅςτις οὐκ ἂν καταφρονήσειεν, καὶ τοὺς αὐτοὺς τούτους κυρίους τῶν κοινῶν ἁπάντων καθίσταμεν, οἷς οὐδεὶς ἂν τῶν ἰδίων οὐδὲν ἐπιτρέψειεν· τὸ δὲ πάντων σχετλιώτατον· οὓς γὰρ ὁμολογήσαιμεν ἂν πονηροτάτους εἶναι τῶν πολιτῶν, τούτους πιστοτάτους φύλακας ἡγούμεθα τῆς πολιτείας εἶναι· καὶ τοὺς μὲν μετοίκους τοιούτους εἶναι νομίζομεν, οἵους περ ἂν τοὺς προστάτας νέμωσιν, αὐτοὶ δ᾿ οὐκ οἰόμεθα τὴν αὐτὴν λήψεσθαι δόξαν τοῖς προεστῶσιν ἡμῶν· τοσοῦτον δὲ διαφέρομεν τῶν προγόνων, ὅσον ἐκεῖνοι μὲν τοὺς αὐτοὺς προστάτας τῆς πόλεως ἐποιοῦντο, καὶ στρατηγοὺς ᾑροῦντο, νομίζοντες, τὸν ἐπὶ τοῦ βήματος τὰ βέλτιστα συμβουλεῦσαι δυνάμενον, τὸν αὐτὸν τοῦτον ἄριστ᾿ ἂν βουλεύσασθαι καὶ καθ᾿ αὑτὸν δυνάμενον. Ἡμεῖς δὲ τοὐναντίον τούτων ποιοῦμεν· οἷς μὲν γὰρ περὶ τῶν μεγίστων συμβούλοις χρώμεθα, τούτους μὲν οὐκ ἀξιοῦμεν στρατηγοὺς χειροτονεῖν, ὡς νοῦν οὐκ ἔχοντας, οἷς δ᾿ οὐδεὶς ἂν οὔτε περὶ τῶν ἰδίων, οὔτε περὶ τῶν κοινῶν συμβουλεύσαιτο, τούτους δ᾿ αὐτοκράτορας ἐκπέμπομεν, ὡς

ἐκεῖ σοφωτέρους ἐσομένους, καὶ ῥᾷον βουλευσομένους περὶ τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων καὶ πολεμικῶν, ἢ περὶ τῶν ἐνθάδε προτιθεμένων. Λέγω δὲ ταῦτα οὐ κατὰ πάντων, ἀλλὰ κατὰ τῶν ἐνόχων τοῖς λεγομένοις ὄντων. Ἐπιλείποι δ' ἂν με τὸ λοιπὸν μέρος τῆς ἡμέρας, εἰ πάσας τὰς πλημμελείας, τὰς ἐν τοῖς πράγμασι γεγενημένας, ἐξετάζειν ἐπιχειροίην.

18. Τάχ' οὖν ἂν τις τῶν σφόδρα τοῖς λεγομένοις ἐνόχων ὄντων, ἀγανακτήσας ἐρωτήσειε· πῶς οὖν, εἴπερ οὕτω κακῶς βουλευόμεθα, σωζόμεθα, καὶ δύναμιν οὐδὲ μιᾶς πόλεως ἐλάττω κεκτημένοι τυγχάνομεν; Ἐγὼ δὲ πρὸς ταῦτα ἂν ἀποκριναίμην, ὅτι τοὺς ἀντιπάλους ἔχομεν οὐδὲν βέλτιον ἡμῶν φρονοῦντας. Εἰ γὰρ μετα τὴν μάχην, ἣν ἐνίκησαν Θηβαῖοι Λακεδαιμονίους, ἐκεῖνοι μὲν ἐλευθερώσαντες τὴν Πελοπόννησον, καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας αὐτονόμους ποιήσαντες, ἡσυχίαν εἶχον, ἡμεῖς δὲ ταῦτα ἐξημαρτάνομεν, οὔτ' ἂν οὗτος εἶχε ποιήσασθαι ταύτην τὴν ἐρώτησιν, ἡμεῖς τ' ἂν ἔγνωμεν, ὅσῳ κρεῖττόν ἐστι τὸ σωφρονεῖν τοῦ πολυπραγμονεῖν. Νῦν δ' ἐνταῦθα περιέστηκε τὰ πράγματα, ὥςτε Θηβαῖοι μὲν ἡμᾶς σώζουσιν, ἡμεῖς δὲ Θηβαίους, καὶ συμμάχους ἐκεῖνοι μὲν ἡμᾶς ποιοῦσιν, ἡμεῖς δ' ἐκείνους. Ὥςτ', εἰ νοῦν εἴχομεν, ἀλλήλοις ἂν εἰς τὰς ἐκκλησίας ἀργύριον παρείχομεν· ὁπότεροι γὰρ ἂν πλεονάκις συλλεγῶσιν, οὗτοι τοὺς ἐναντίους ἄμεινον πράττειν ποιοῦσι. Χρὴ δὲ τοὺς καὶ μικρὰ λογίζεσθαι δυναμένους, οὐκ ἐν τοῖς τῶν ἐχθρῶν ἁμαρτήμασι τὰς ἐλπίδας ἔχειν τῆς σωτηρίας, ἀλλ' ἐν τοῖς αὑτῶν πράγμασι καὶ ταῖς αὑτῶν διανοίαις· τὸ μὲν γὰρ διὰ τὴν ἐκείνων ἀμαθίαν συμβαῖνον ἡμῖν ἀγαθόν, τυχὸν ἂν παύσαιτο, καὶ λάβοι μεταβολήν, τὸ δὲ δι' ἡμᾶς αὐτοὺς γι-

γνόμενον, βεβαίως ἂν ἔχοι, καὶ μᾶλλον παραμείνειεν ἡμῖν.

19. Πρὸς μὲν οὖν τοὺς εἰκῆ τὰς ὑπολήψεις ποιουμένους, οὐ χαλεπὸν ἀντειπεῖν. Εἰ δὲ δή τίς μοι παραστὰς τῶν ἐπιεικέστερον διακειμένων, ἀληθῆ μὲν λέγειν με προσομολογήσειεν, καὶ προσηκόντως ἐπιτιμᾷν τοῖς γιγνομένοις, δίκαιον δ᾽ εἶναι φαίη, τοὺς ἐπ᾽ εὐνοίᾳ νουθετοῦντας μὴ μόνον κατηγορεῖν τῶν πεπραγμένων, ἀλλὰ καὶ συμβουλεύειν, ποίων ἀπεχόμενοι, καὶ τίνων ὀρεγόμενοι, παυσαίμεθ᾽ ἂν ταύτην ἔχοντες τὴν γνώμην, καὶ τοιαῦτα ἐξαμαρτάνοντες, οὗτος ὁ λόγος ἀπορεῖν ἄν με ποιήσειεν ἀποκρίσεως οὐκ ἀληθοῦς, οὐδὲ συμφερούσης, ἀλλὰ ἀρεσκούσης ὑμῖν. Οὐ μὴν ἀλλ᾽ ἐπειδήπερ ἀποκεκαλυμμένως ὥρμημαι λέγειν, οὐκ ἀποκνητέον ἀποφήνασθαι καὶ περὶ τούτων.

20. Ἃ μὲν οὖν ὑπάρχειν δεῖ τοῖς μέλλουσιν εὐδαιμονήσειν, τήν τ᾽ εὐσέβειαν καὶ τὴν σωφροσύνην, καὶ τὴν δικαιοσύνην, καὶ τὴν ἄλλην ἀρετὴν ὀλίγῳ πρότερον εἰρήκαμεν. Ὡς δ᾽ ἂν τάχιστα πρὸς τὸ τοιοῦτοι γενέσθαι παιδευθείημεν, ἀληθὲς μέν ἐστι τὸ ῥηθησόμενον, ἴσως δ᾽ ἂν ἀκούουσιν ὑμῖν δεινὸν εἶναι δόξειεν, καὶ παρὰ πολὺ τῆς τῶν ἄλλων ἐξηλλαγμένον διανοίας.

21. Ἐγὼ γὰρ ἡγοῦμαι καὶ τὴν πόλιν ἡμᾶς ἄμεινον οἰκήσειν, καὶ βελτίους αὐτοὺς ἔσεσθαι, καὶ πρὸς ἁπάσας τὰς πράξεις ἐπιδώσειν, ἢν παυσώμεθα τῆς ἀρχῆς τῆς κατὰ θάλασσαν ἐπιθυμοῦντες. Αὕτη γάρ ἐστιν ἡ καὶ νῦν εἰς ταραχὴν ἡμᾶς καθιστᾶσα, καὶ τὴν δημοκρατίαν ἐκείνην καταλύσασα, μεθ᾽ ἧς οἱ πρόγονοι ζῶντες, εὐδαιμονέστατοι τῶν Ἑλλήνων ἦσαν, καὶ σχεδὸν ἁπάντων τῶν κακῶν αἰτία, ὧν αὐτοί τε ἔχομεν, καὶ τοῖς ἄλλοις παρέ-

χομεν. Οἶδα μὲν οὖν, ὅτι χαλεπόν ἐστι δυναστείας, ὑπὸ πάντων ἐρωμένης, καὶ περιμαχήτου γεγενημένης, κατηγοροῦντα, δοκεῖν ἀνεκτόν τι λέγειν· ὅμως δὲ ἐπειδήπερ ὑπεμείνατε καὶ τοὺς ἄλλους λόγους, ἀληθεῖς μὲν ὄντας, φιλαπεχθήμονας δέ, καὶ τούτων ὑμᾶς ἀνέχεσθαι δέομαι, καὶ μὴ καταγνῶναί μου τοσαύτην μανίαν, ὡς ἄρα ἐγὼ προειλόμην διαλεχθῆναι πρὸς ὑμᾶς περὶ πραγμάτων οὕτω παραδόξων, εἰ μή τι λέγειν ἀληθὲς εἶχον περὶ αὐτῶν. Νῦν δ᾽ οἶμαι φανερὸν ποιήσειν ἅπασιν, ὡς οὔτε δικαίας ἀρχῆς ἐπιθυμοῦμεν, οὔτε γενέσθαι δυνατῆς, οὔτε συμφερούσης ἡμῖν.

22. Ὅτι μὲν οὖν οὐ δικαίας, παρ᾽ ὑμῶν μαθών, ὑμᾶς ἔχω διδάσκειν. Ὅτε γὰρ Λακεδαιμόνιοι ταύτην εἶχον τὴν δύναμιν, ποίους λόγους οὐκ ἀνηλώσαμεν, κατηγοροῦντες μὲν τῆς ἐκείνων ἀρχῆς, διεξιόντες δέ, ὡς δίκαιόν ἐστιν, αὐτονόμους εἶναι τοὺς Ἕλληνας. Τίνας δὲ τῶν πόλεων τῶν Ἑλληνίδων οὐ παρεκαλέσαμεν ἐπὶ τὴν συμμαχίαν, τὴν ὑπὲρ τούτων συστᾶσαν; πόσας δὲ πρεσβείας ὡς βασιλέα τὸν Μέγαν ἀπεστείλαμεν, διδασκούσας αὐτόν, ὡς οὔτε δίκαιόν ἐστιν, οὔτε συμφέρον, μίαν πόλιν κυρίαν εἶναι τῶν Ἑλλήνων; Οὐ πρότερον δὲ πολεμοῦντες ἐπαυσάμεθα, καὶ κινδυνεύοντες καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, πρὶν ἠθέλησαν Λακεδαιμόνιοι ποιήσασθαι τὰς συνθήκας τὰς περὶ τῆς αὐτονομίας. Ὅτι μὲν οὖν οὐ δίκαιόν ἐστι τοὺς κρείττους τῶν ἡττόνων ἄρχειν, ἐν ἐκείνοις τε τοῖς χρόνοις ἐτυγχάνομεν ἐγνωκότες, καὶ νῦν ἐπὶ τῆς πολιτείας τῆς παρ᾽ ἡμῖν καθεστώσης.

23. Ὡς δ᾽ οὐδ᾽ ἂν δυνηθείημεν τὴν ἀρχὴν ταύτην καταστήσασθαι, ταχέως οἶμαι δηλώσειν. Ἣν γὰρ μετὰ μυρίων ταλάντων οὐχ οἷοί τ᾽ ἦμεν διαφυλάξαι, πῶς ἂν

ταύτην ἐκ τῆς παρούσης ἀπορίας κτήσασθαι δυνηθείημεν; ἄλλως τε καὶ χρώμενοι τοῖς ἤθεσιν, οὐχ οἷς ἐλάβομεν, ἀλλ᾽ οἷς ἀπωλέσαμεν αὐτήν.

24. Ὡς τοίνυν οὐδὲ διδομένην δέξασθαι τῇ πόλει συμφέρει, δοκεῖτέ μοι τάχιστ᾽ ἂν ἐκεῖθεν καταμαθεῖν. Μᾶλλον δὲ καὶ περὶ τούτων βούλομαι μικρὰ προειπεῖν· δέδοικα γὰρ, μὴ διὰ τὸ πολλάκις ἐπιτιμᾷν, δόξω τισὶ προαιρεῖσθαι τῆς πόλεως κατηγορεῖν.

25. Ἐγὼ δὲ εἰ μὲν πρὸς ἄλλους τινὰς οὕτως ἐπεχείρουν διεξιέναι περὶ τῶν πραγμάτων, εἰκότως ἂν εἶχον τὴν αἰτίαν ταύτην· νῦν δὲ πρὸς ὑμᾶς ποιοῦμαι τοὺς λόγους, οὐ διαβάλλειν πρὸς ἑτέρους ἐπιθυμῶν, ἀλλ᾽ αὐτοὺς ὑμᾶς βουλόμενος παῦσαι τῶν τοιούτων ἔργων, καὶ τὴν εἰρήνην, περὶ ἧς ἅπας ὁ λόγος ἐστὶ, βεβαίως καὶ τὴν πόλιν καὶ τοὺς Ἕλληνας τοὺς ἄλλους ἀγαγεῖν. Ἀνάγκη δὲ τοὺς νουθετοῦντας καὶ τοὺς κατηγοροῦντας, τοῖς μὲν λόγοις χρῆσθαι παραπλησίοις, τὰς δὲ δυνάμεις ἔχειν ἀλλήλαις ὡς οἷόν τ᾽ ἐναντιωτάτας. Ὥςτε περὶ τῶν ταὐτὰ λεγόντων, οὐ προςήκει τὴν αὐτὴν ὑμᾶς γνώμην ἔχειν· ἀλλὰ τοὺς μὲν ἐπὶ βλάβῃ λοιδοροῦντας, μισεῖν ὡς κακόνους ὄντας τῇ πόλει, τοὺς δὲ ἐπ᾽ ὠφελείᾳ νουθετοῦντας, ἐπαινεῖν, καὶ βελτίους τῶν πολιτῶν νομίζειν, καὶ τούτων αὐτῶν μάλιστα τὸν ἐναργέστατα δυνάμενον δηλῶσαι τάς τε πονηρὰς τῶν πράξεων, καὶ τὰς συμφορὰς τὰς ἀπ᾽ αὐτῶν γιγνομένας. Οὕτω γὰρ ἂν τάχιστα ποιήσειεν ὑμᾶς, μισήσαντας ἃ δεῖ, βελτιόνων ἐπιθυμῆσαι πραγμάτων. Ὑπὲρ μὲν οὖν τῆς τῶν λόγων τραχύτητος, καὶ τῶν εἰρημένων καὶ τῶν ῥηθήσεσθαι μελλόντων, ταῦτ᾽ ἔχω λέγειν πρὸς ὑμᾶς. Ὅθεν δ᾽ ἀπέλιπον, πάλιν ποιήσομαι τὴν ἀρχήν.

26. Ἔφασκον γὰρ ἐκεῖθεν κάλλιστ᾽ ἂν ὑμᾶς καταμαθεῖν, ὡς οὐ συμφέροι λαβεῖν τὴν κατὰ θάλατταν ἀρχήν, εἰ σκέψαισθε, τίνα τρόπον ἡ πόλις διῳκεῖτο, πρὶν τὴν δύναμιν ταύτην κτήσασθαι, καὶ πῶς ἐπειδὴ κατέσχεν αὐτήν· ἢν γὰρ ταῦτα παράλληλα τῇ διανοίᾳ θεωρήσητε, γνώσεσθε πόσων κακῶν αἰτία τῇ πόλει γέγονεν.

27. Ἡ μὲν τοίνυν πολιτεία τοσούτῳ βελτίων ἦν καὶ κρείττων ἡ τότε τῆς ὕστερον καταστάσης, ὅσῳ περ Ἀριστείδης καὶ Θεμιστοκλῆς καὶ Μιλτιάδης, ἄνδρες ἀμείνους ἦσαν Ὑπερβόλου καὶ Κλεοφῶντος, καὶ τῶν νῦν δημηγορούντων. Τὸν δὲ δῆμον εὑρήσετε τὸν τότε πολιτευόμενον, οὐκ ἀργίας, οὐδ᾽ ἀπορίας, οὐδ᾽ ἐλπίδων κενῶν ὄντα μεστόν, ἀλλὰ νικᾷν μὲν δυνάμενον ἐν ταῖς μάχαις πάντας τοὺς εἰς τὴν χώραν εἰσβάλλοντας, ἀριστείων δ᾽ ἀξιούμενον ἐν τοῖς ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος κινδύνοις, οὕτω δὲ πιστευόμενον, ὥςτε τὰς πλείστας αὐτοῖς τῶν πόλεων ἑκούσας ἐγχειρίζειν σφᾶς αὐτάς. Τούτων δ᾽ ὑπαρχόντων, ἀντὶ μὲν τῆς πολιτείας τῆς παρὰ πᾶσιν εὐδοκιμούσης, ἐπὶ τοιαύτην ἀκολασίαν ἡ δύναμις ἡμᾶς αὕτη προήγαγεν, ἣν οὐδεὶς ἂν τῶν ἀνθρώπων ἐπαινέσειεν· ἀντὶ δὲ τοῦ νικᾷν τοὺς ἐπιστρατεύοντας, οὕτω τοὺς πολίτας ἐπαίδευσεν, ὥςτε μηδὲ πρὸ τῶν τειχῶν τολμᾷν ἐπεξιέναι τοῖς πολεμίοις· ἀντὶ δὲ τῆς εὐνοίας τῆς παρὰ τῶν συμμάχων αὐτοῖς ὑπαρχούσης, καὶ τῆς δόξης τῆς παρὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, εἰς τοσοῦτο μίσους κατέστησεν, ὥςτε παρὰ μικρὸν ἐλθεῖν ἐξανδραποδισθῆναι τὴν πόλιν, εἰ μὴ Λακεδαιμονίων, τῶν ἐξ ἀρχῆς πολεμούντων, εὐνουστέρων ἐτύχομεν, ἢ τῶν πρότερον ἡμῖν συμμάχων ὄντων. Οἷς οὐκ ἂν δικαίως ἐγκαλοῖμεν, ὅτι χαλεπῶς πρὸς ἡμᾶς διετέθησαν·

οὐ γὰρ ὑπάρχοντες, ἀλλ' ἀμυνόμενοι, καὶ πολλὰ καὶ δεινὰ παθόντες, τοιαύτην γνώμην ἔσχον περὶ ἡμᾶς.

28. Τίς γὰρ ἂν ὑπέμεινε τὴν ἀσέλγειαν τῶν πατέρων τῶν ἡμετέρων, οἳ συνάγοντες ἐξ ἁπάσης τῆς Ἑλλάδος τοὺς ἀργοτάτους, καὶ τοὺς ἁπασῶν τῶν πονηριῶν μετέχοντας, πληροῦντες τούτων τὰς τριήρεις, ἀπηχθάνοντο τοῖς Ἕλλησι· καὶ τοὺς μὲν βελτίστους τῶν ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσιν ἐξέβαλλον, τοῖς δὲ πονηροτάτοις τῶν Ἑλλήνων τἀκείνων διένεμον; Ἀλλὰ γὰρ εἰ τολμήσαιμι περὶ τῶν ἐν ἐκείνοις τοῖς χρόνοις γενομένων ἀκριβῶς διελθεῖν, ὑμᾶς μὲν ἴσως ἂν ποιήσαιμι βέλτιον βουλεύσασθαι περὶ τῶν ἄλλων, αὐτὸς δὲ ἂν διαβληθείην. Εἰώθατε γὰρ μισεῖν, οὐχ οὕτω τοὺς αἰτίους τῶν ἁμαρτημάτων, ὡς τοὺς κατηγοροῦντας αὐτῶν. Τοιαύτην οὖν ὑμῶν γνώμην ἐχόντων, δέδοικα μὴ πειρώμενος ὑμᾶς εὐεργετεῖν, αὐτὸς ἀπολαύσω τι φλαῦρον. Οὐ μὴν ἀποστήσομαι παντάπασιν ὧν διενοήθην, ἀλλὰ τὰ μὲν πικρότατα, καὶ μάλιστ' ἂν ὑμᾶς λυπήσοντα, παραλείψω, μνησθήσομαι δὲ τούτων μόνον, ἐξ ὧν γνώσεσθε τὴν ἄνοιαν τῶν τότε πολιτευομένων.

29. Οὕτω γὰρ ἀκριβῶς εὕρισκον ἐξ ὧν ἄνθρωποι μάλιστ' ἂν μισηθεῖεν, ὥστ' ἐψηφίσαντο, τὸ περιγιγνόμενον ἐκ τῶν φόρων ἀργύριον, διελόντες κατὰ τάλαντον, εἰς τὴν ὀρχήστραν τοῖς Διονυσίοις ἐκφέρειν. Ἐπεὶ δ' ἂν πλῆρες ᾖ τὸ θέατρον, καὶ τοῦτ' ἐποίουν, καὶ παρεισῆγον τοὺς παῖδας τῶν ἐν τῷ πολέμῳ τετελευτηκότων· ἀμφοτέροις ἐπιδεικνύντες, τοῖς μὲν συμμάχοις τὰς τιμὰς τῆς οὐσίας αὐτῶν, ὑπὸ μισθωτῶν εἰςφερομένας, τοῖς δ' ἄλλοις Ἕλλησι τὸ πλῆθος τῶν ὀρφανῶν, καὶ τὰς συμφοράς, τὰς διὰ τὴν πλεονεξίαν ταύτην γιγνομένας. Καὶ ταῦτα δρῶντες, αὐτοί τε τὴν πόλιν εὐδαιμόνιζον, καὶ πολλοὶ τῶν νοῦν

οὐκ ἐχόντων ἐμακάριζον αὐτήν· τῶν μὲν συμβήσεσθαι διὰ ταῦτα μελλόντων, οὐδὲ μίαν ποιούμενοι πρόνοιαν, τὸν δὲ πλοῦτον θαυμάζοντες καὶ ζηλοῦντες, ὃς ἀδίκως εἰς τὴν πόλιν εἰςελθών, καὶ τὸν δικαίως ὑπάρξαντα, διὰ ταχέων ἔμελλε προςαπολεῖν. Εἰς τοῦτο γὰρ κατέστησαν τῶν μὲν οἰκείων ἀμελείας, τῶν δ᾽ ἀλλοτρίων ἐπιθυμίας, ὥςτε Λακεδαιμονίων ἐμβεβληκότων εἰς τὴν χώραν, καὶ τοῦ τείχους ἤδη τοῦ Δεκελεικοῦ συνεστηκότος, εἰς Σικελίαν τριήρεις ἐπλήρουν, καὶ οὐκ ᾐσχύνοντο τὴν πατρίδα τεμνομένην καὶ πορθουμένην περιορῶντες, ἐπὶ δὲ τοὺς οὐδὲν πώποτε εἰς ἡμᾶς ἐξαμαρτόντας, στρατιὰς ἐκπέμποντες. Ἀλλ᾽ ἐς τοῦτο ἀφροσύνης ἦλθον, ὥςτε τῶν προαστείων τῶν οἰκείων οὐ κρατοῦντες, Ἰταλίας καὶ Σικελίας καὶ Καρχηδόνος ἄρξειν προςεδόκησαν. Τοσοῦτον δὲ διήνεγκαν ἀνοίᾳ πάντων ἀνθρώπων, ὥςτε τοὺς μὲν ἄλλους αἱ συμφοραὶ συστέλλουσι, καὶ ποιοῦσι σωφρονεστέρους, ἐκεῖνοι δ᾽ οὐδὲν ὑπὸ τούτων ἐπαιδεύθησαν, καίτοι πλείοσι καὶ μείζοσι κακοῖς περιέπεσον ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ταύτης, τῶν ἐν ἅπαντι τῷ χρόνῳ τῇ πόλει γεγενημένων. Εἰς Αἴγυπτον μὲν γὰρ διακόσιαι πλεύσασαι τριήρεις, αὐτοῖς πληρώμασι διεφθάρησαν· περὶ δὲ Κύπρον, πεντήκοντα καὶ ἑκατόν· ἐν δὲ τῷ Πόντῳ, μυρίους ὁπλίτας αὐτῶν καὶ τῶν συμμάχων ἀπώλεσαν· ἐν Σικελίᾳ δέ, τέτταρας μυριάδας, καὶ τριήρεις τετταράκοντα καὶ διακοσίας· τὸ δὲ τελευταῖον, ἐν Ἑλληςπόντῳ διακοσίας. Τὰς δὲ κατὰ δέκα καὶ πέντε καὶ πλείους τούτων ἀπολλυμένας, καὶ τοὺς κατὰ χιλίους καὶ διςχιλίους ἀποθνήσκοντας, τίς ἂν ἐξαριθμήσειε; πλὴν ἐνῆν, τούτων ἐγκυκλίων ὄντων, ταφὰς ποιεῖσθαι καθ᾽ ἕκαστον ἐνιαυτόν, εἰς ἃς πολλοὶ καὶ τῶν ἀστυγειτόνων καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἐφοίτων, οὐ συμπενθή-

σοντες τοὺς τεθνεῶτας, ἀλλ' ἐφησθησόμενοι ταῖς ἡμετέραις συμφοραῖς. Τελευτήσαντες δ' ἔλαθον σφᾶς αὐτούς, τοὺς μὲν τάφους τοὺς δημοσίους, τῶν πολιτῶν ἐμπλήσαντες, τὰς δὲ φρατρίας καὶ τὰ γραμματεῖα τὰ ληξιαρχικά, τῶν οὐδὲν τῇ πόλει προσηκόντων. Γνοίη δ' ἄν τις ἐκεῖθεν μάλιστα τὸ πλῆθος τῶν ἀπολλυμένων. Τὰ γὰρ γένη τῶν ἀνδρῶν τῶν ὀνομαστοτάτων, καὶ τοὺς οἴκους τοὺς μεγίστους, οἳ καὶ τὰς τυραννικὰς στάσεις καὶ τὸν Περσικὸν πόλεμον διέφυγον, εὑρήσομεν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς, ἧς ἐπιθυμοῦμεν, ἀναστάτους γεγενημένους. Ὥςτ' εἴ τις σκοπεῖσθαι βούλοιτο περὶ τῶν ἄλλων, ὥςπερ πρὸς παράδειγμα τοῦτ' ἀναφέρων, φανείημεν ἂν μικροῦ δεῖν ἀντηλλαγμένοι.

30. Καίτοι χρὴ πόλιν μὲν εὐδαιμονίζειν, μὴ τὴν ἐξ ἁπάντων ἀνθρώπων εἰκῇ πολλοὺς πολίτας ἀθροίζουσαν, ἀλλὰ τὴν τὸ γένος τῶν ἐξ ἀρχῆς τὴν πόλιν οἰκησάντων μᾶλλον τῶν ἄλλων διασώζουσαν· ἄνδρας δὲ ζηλοῦν, μὴ τοὺς τὰς τυραννίδας κατέχοντας, μηδὲ τοὺς μείζω δυναστείαν τοῦ δικαίου κεκτημένους, ἀλλὰ τοὺς ἀξίους μὲν ὄντας τῆς μεγίστης τιμῆς, στέργοντας δὲ ἐπὶ ταῖς ὑπὸ τοῦ πλήθους διδομέναις δωρεαῖς. Ταύτης γὰρ ἐξουσίαν οὐδείς, οὔτ' ἀνήρ, οὔτε πόλις λαβεῖν ἂν δύναιτο σπουδαιοτέραν, οὐδὲ ἀσφαλεστέραν, οὐδὲ πλείονος ἀξίαν· ἥνπερ οἱ περὶ τὰ Περσικὰ γενόμενοι σχόντες, οὐχ ὁμοίως τοῖς λησταῖς ἐβίωσαν, τοτὲ μὲν πλείω τῶν ἱκανῶν ἔχοντες, τοτὲ δὲ ἐν σιτοδείαις καὶ πολιορκίαις καὶ τοῖς μεγίστοις κακοῖς καθεστῶτες· ἀλλὰ περὶ μὲν τὴν τροφὴν τὴν καθ' ἡμέραν, οὔτ' ἐν ἐνδείαις, οὔτ' ἐν ὑπερβολαῖς ὄντες· ἐπὶ δὲ τῇ τῆς πολιτείας δικαιοσύνῃ, καὶ ταῖς ἀρεταῖς ταῖς ἑαυτῶν φιλοτιμούμενοι, καὶ τὸν βίον ἥδιον τῶν ἄλλων διάγοντες. Ὧν ἀμελήσαντες οἱ γενόμενοι μετ' ἐκείνους, οὐκ ἄρχειν,

ἀλλὰ τυραννεῖν ἐπεχείρησαν· ἃ δοκεῖ μὲν τὴν αὐτὴν ἔχειν δύναμιν, πλεῖστον δ' ἀλλήλων κεχώρισται. Τῶν μὲν γὰρ ἀρχόντων ἔργον ἐστί, τοὺς ἀρχομένους ταῖς ἑαυτῶν ἐπιμελείαις ποιεῖν εὐδαιμονεστέρους· τοῖς δὲ τυράννοις ἔθος καθέστηκε, τοῖς τῶν ἄλλων πόνοις καὶ κακοῖς, αὑτοῖς ἡδονὰς παρασκευάζειν. Ἀνάγκη δὲ τοὺς τοιούτοις ἔργοις ἐπιχειροῦντας, τυραννικαῖς καὶ ταῖς συμφοραῖς περιπίπτειν, καὶ τοιαῦτα πάσχειν, οἷά περ ἂν καὶ τοὺς ἄλλους δράσωσιν. Ἃ καὶ τῇ πόλει συνέπεσεν· ἀντὶ μὲν γὰρ τοῦ φρουρεῖν τὰς τῶν ἄλλων ἀκροπόλεις, τῆς αὑτῶν ἐπεῖδον τοὺς πολεμίους κυρίους γενομένους· ἀντὶ δὲ τοῦ παῖδας ὁμήρους λαμβάνειν, ἀποσπῶντας ἀπὸ πατέρων καὶ μητέρων, πολλοὶ τῶν πολιτῶν ἠναγκάσθησαν τοὺς αὑτῶν ἐν πολιορκίᾳ χεῖρον παιδεύειν καὶ τρέφειν, ἢ προσῆκεν αὐτοῖς· ἀντὶ δὲ τοῦ γεωργεῖν τὰς χώρας τὰς ἀλλοτρίας, πολλῶν ἐτῶν οὐδ' ἰδεῖν αὐτοῖς ἐξεγένετο τὴν αὑτῶν.

31. Ὥςτ' εἴ τις ἡμᾶς ἐρωτήσειεν, εἰ δεξαίμεθ' ἂν τοσοῦτον χρόνον ἄρξαντες, τοιαῦτα πάσχουσαν τὴν πόλιν ἐπιδεῖν, τίς ἂν ὁμολογήσειεν, πλὴν εἰ μή τις παντάπασιν ἀπονενοημένος ἐστί, καὶ μήθ' ἱερῶν, μήτε γονέων, μήτε παίδων, μήτ' ἄλλου μηδενὸς φροντίζοι, πλὴν τοῦ χρόνου μόνου τοῦ καθ' ἑαυτόν; Ὧν οὐκ ἄξιον τὴν διάνοιαν ζηλοῦν, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον τῶν πολλὴν πρόνοιαν ἁπάντων τῶν τοιούτων πεποιημένων, καὶ μηδὲν ἧττον ὑπὲρ τῆς κοινῆς δόξης ἢ τῆς ἰδίας φιλοτιμουμένων, καὶ προαιρουμένων μέτριον βίον μετὰ δικαιοσύνης μᾶλλον, ἢ πλοῦτον μέγαν μετὰ ἀδικίας. Καὶ γὰρ οἱ πρόγονοι τοιούτους αὑτοὺς παρασχόντες, τήν τε πόλιν εὐδαιμονεστάτην τοῖς ἐπιγενομένοις παρέδοσαν, καὶ τῆς αὑτῶν ἀρετῆς ἀθάνατον τὴν μνήμην κατέλιπον. Ἐξ ὧν ἀμφότερα ῥᾴδιόν ἐστι

καταμαθεῖν, καὶ τὴν χώραν ἡμῶν, ὅτι δύναται τρέφειν ἄνδρας ἀμείνους τῶν ἄλλων, καὶ τὴν καλουμένην μὲν ἀρχήν, οὖσαν δὲ συμφοράν, ὅτι πέφυκε χείρους ἅπαντας ποιεῖν τοὺς χρωμένους αὐτῇ.

32. Μέγιστον δὲ τεκμήριον· οὐ γὰρ μόνον ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ τὴν Λακεδαιμονίων πόλιν διέφθειρεν οὕτως, ὥστε τοῖς εἰθισμένοις ἐπαινεῖν τὰς ἐκείνων ἀρετάς, οὐχ οἷόν τ᾽ ἐστὶν εἰπεῖν τοῦτον τὸν λόγον, ὡς ἡμεῖς μὲν διὰ τὸ δημοκρατεῖσθαι, κακῶς ἐχρησάμεθα τοῖς πράγμασιν, οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ταύτην τὴν δύναμιν εἰ παρέλαβον, εὐδαίμονας ἂν καὶ τοὺς ἄλλους καὶ σφᾶς αὐτοὺς ἐποίησαν· πολὺ γὰρ θᾶττον ἐν ἐκείνοις ἐπεδείξατο τὴν φύσιν τὴν αὑτῆς. Τὴν γὰρ πολιτείαν, ἣν ἑπτακοσίοις ἔτεσιν οὐδεὶς οἶδεν οὔθ᾽ ὑπὸ κινδύνων, οὔθ᾽ ὑπὸ συμφορῶν κινηθεῖσαν, ταύτην ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ σαλευθῆναι, καὶ λυθῆναι παρὰ μικρὸν ἐποίησεν· ἀντὶ γὰρ τῶν καθεστώτων παρ᾽ αὐτοῖς ἐπιτηδευμάτων, τοὺς μὲν ἰδιώτας ἐνέπλησεν ἀδικίας, ῥᾳθυμίας, ἀνομίας, φιλαργυρίας· τὸ δὲ κοινὸν τῆς πόλεως, ὑπεροψίας μὲν τῶν συμμάχων, ἐπιθυμίας δὲ τῶν ἀλλοτρίων, ὀλιγωρίας δὲ τῶν ὅρκων καὶ τῶν συνθηκῶν. Τοσοῦτον γὰρ ὑπερεβάλοντο τοὺς ἡμετέρους τοῖς εἰς τοὺς Ἕλληνας ἁμαρτήμασιν, ὅσον πρὸς τοῖς πρότερον ὑπάρχουσι, σφαγὰς καὶ στάσεις ἐν ταῖς πόλεσιν ἐποιήσαντο· ἐξ ὧν ἀειμνήστους τὰς ἔχθρας πρὸς ἀλλήλους ἔχουσιν. Οὕτω δὲ φιλοπολέμως καὶ φιλοκινδύνως διετέθησαν, τὸν ἄλλον χρόνον πρὸς τὰ τοιαῦτα πεφυλαγμένως μᾶλλον τῶν ἄλλων ἔχοντες, ὥστε οὐδὲ τῶν συμμάχων, οὐδὲ τῶν εὐεργετῶν ἀπέσχοντο τῶν σφετέρων αὐτῶν· ἀλλὰ βασιλέως μὲν αὐτοῖς εἰς τὸν πρὸς ἡμᾶς πόλεμον πλέον ἢ πεντακισχίλια τάλαντα παρασχόντος· Χίων δὲ

προθυμότατα πάντων τῶν συμμάχων συγκινδυνευσάντων τῷ ναυτικῷ· Θηβαίων δὲ μεγίστην εἰς τὸ πεζὸν ἰσχὺν συμβαλομένων, οὐκ ἔφθησαν τὴν ἀρχὴν κατασχόντες, καὶ Θηβαίοις μὲν εὐθὺς ἐπεβούλευσαν, ἐπὶ δὲ τὸν βασιλέα Κλέαρχον καὶ στρατιὰν ἐξέπεμψαν· Χίων δὲ τοὺς πρώτους μὲν τῶν πολιτῶν ἐφυγάδευσαν, τὰς δὲ τριήρεις ἐκ τῶν νεωρίων ἐξελκύσαντες ἁπάσας ᾤχοντο λαβόντες.

33. Οὐκ ἤρκεσεν δ' αὐτοῖς ταῦτα ἐξαμαρτεῖν, ἀλλὰ περὶ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἐπόρθουν μὲν τὴν ἤπειρον, ὕβριζον δὲ τὰς νήσους, ἀνῄρουν δὲ τὰς ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Σικελίᾳ πολιτείας, καὶ τυραννίδας καθίστασαν, ἐλυμαίνοντο δὲ τὴν Πελοπόννησον, καὶ μεστὴν πολέμων καὶ στάσεων ἐποίησαν. Ἐπὶ ποίαν γὰρ τῶν πόλεων οὐκ ἐστράτευσαν; ἢ περὶ τίνας αὐτῶν οὐκ ἐξήμαρτον; οὐκ Ἠλείων μὲν μέρος τι τῆς χώρας ἀφείλοντο; τὴν δὲ γῆν τῶν Κορινθίων ἔτεμον; Μαντινέας δὲ διῴκισαν; Φλιασίους δὲ ἐξεπολιόρκησαν; εἰς δὲ τὴν Ἀργείων ἐνέβαλον; οὐδὲν δὲ ἐπαύοντο, τοὺς μὲν ἄλλους κακῶς ποιοῦντες, αὑτοῖς δὲ τὴν ἧτταν τὴν ἐν Λεύκτροις παρασκευάζοντες; ἥν φασί τινες αἰτίαν γενέσθαι τῇ Σπάρτῃ τῶν κακῶν, οὐκ ἀληθῆ λέγοντες· οὐ γὰρ διὰ ταύτην ὑπὸ τῶν συμμάχων ἐμισήθησαν, ἀλλὰ διὰ τὰς ὕβρεις τὰς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις, καὶ ταύτην ἡττήθησαν, καὶ περὶ τῆς αὑτῶν ἐκινδύνευσαν. Χρὴ δὲ τὰς αἰτίας ἐπιφέρειν, οὐ τοῖς κακοῖς τοῖς ἐπὶ τῇ τελευτῇ γιγνομένοις, ἀλλὰ τοῖς πρώτοις τῶν ἁμαρτημάτων, ἐξ ὧν ἐπὶ τὴν τελευτὴν ταύτην κατηνέχθησαν. Ὥστε πολὺ ἂν τις πῶς οὐκ ἂν ἀληθέστερα τυγχάνοι λέγων, εἰ φαίη τότε τὴν ἀρχὴν αὐτοῖς γεγενῆσθαι τῶν συμφορῶν, ὅτε τὴν ἀρχὴν τῆς θαλάττης παρελάμβανον, ἐκτῶντο δὲ δύναμιν οὐδὲν ὁμοίαν τῇ πρό-

ταύτην ἐκ τῆς παρούσης ἀπορίας κτήσασθαι δυνηθείημεν; ἄλλως τε καὶ χρώμενοι τοῖς ἤθεσιν, οὐχ οἷς ἐλάβομεν, ἀλλ᾽ οἷς ἀπωλέσαμεν αὐτήν.

24. Ὡς τοίνυν οὐδὲ διδομένην δέξασθαι τῇ πόλει συμφέρει, δοκεῖτέ μοι τάχιστ᾽ ἂν ἐκεῖθεν καταμαθεῖν. Μᾶλλον δὲ καὶ περὶ τούτων βούλομαι μικρὰ προειπεῖν· δέδοικα γὰρ, μὴ διὰ τὸ πολλάκις ἐπιτιμᾷν, δόξω τισὶ προαιρεῖσθαι τῆς πόλεως κατηγορεῖν.

25. Ἐγὼ δὲ εἰ μὲν πρὸς ἄλλους τινὰς οὕτως ἐπεχείρουν διεξιέναι περὶ τῶν πραγμάτων, εἰκότως ἂν εἶχον τὴν αἰτίαν ταύτην· νῦν δὲ πρὸς ὑμᾶς ποιοῦμαι τοὺς λόγους, οὐ διαβάλλειν πρὸς ἑτέρους ἐπιθυμῶν, ἀλλ᾽ αὐτοὺς ὑμᾶς βουλόμενος παῦσαι τῶν τοιούτων ἔργων, καὶ τὴν εἰρήνην, περὶ ἧς ἅπας ὁ λόγος ἐστὶ, βεβαίως καὶ τὴν πόλιν καὶ τοὺς Ἕλληνας τοὺς ἄλλους ἀγαγεῖν. Ἀνάγκη δὲ τοὺς νουθετοῦντας καὶ τοὺς κατηγοροῦντας, τοῖς μὲν λόγοις χρῆσθαι παραπλησίοις, τὰς δὲ δυνάμεις ἔχειν ἀλλήλαις ὡς οἷόν τ᾽ ἐναντιωτάτας. Ὥςτε περὶ τῶν ταὐτὰ λεγόντων, οὐ προςήκει τὴν αὐτὴν ὑμᾶς γνώμην ἔχειν· ἀλλὰ τοὺς μὲν ἐπὶ βλάβῃ λοιδοροῦντας, μισεῖν ὡς κακόνους ὄντας τῇ πόλει, τοὺς δὲ ἐπ᾽ ὠφελείᾳ νουθετοῦντας, ἐπαινεῖν, καὶ βελτίους τῶν πολιτῶν νομίζειν, καὶ τούτων αὐτῶν μάλιστα τὸν ἐναργέστατα δυνάμενον δηλῶσαι τάς τε πονηρὰς τῶν πράξεων, καὶ τὰς συμφορὰς τὰς ἀπ᾽ αὐτῶν γιγνομένας. Οὕτω γὰρ ἂν τάχιστα ποιήσειεν ὑμᾶς, μισήσαντας ἃ δεῖ, βελτιόνων ἐπιθυμῆσαι πραγμάτων. Ὑπὲρ μὲν οὖν τῆς τῶν λόγων τραχύτητος, καὶ τῶν εἰρημένων καὶ τῶν ῥηθήσεσθαι μελλόντων, ταῦτ᾽ ἔχω λέγειν πρὸς ὑμᾶς. Ὅθεν δ᾽ ἀπέλιπον, πάλιν ποιήσομαι τὴν ἀρχήν.

26. Ἔφασκον γὰρ ἐκεῖθεν κάλλιστ' ἂν ὑμᾶς καταμαθεῖν, ὡς οὐ συμφέροι λαβεῖν τὴν κατὰ θάλατταν ἀρχήν, εἰ σκέψαισθε, τίνα τρόπον ἡ πόλις διῳκεῖτο, πρὶν τὴν δύναμιν ταύτην κτήσασθαι, καὶ πῶς ἐπειδὴ κατέσχεν αὐτήν· ἢν γὰρ ταῦτα παράλληλα τῇ διανοίᾳ θεωρήσητε, γνώσεσθε πόσων κακῶν αἰτία τῇ πόλει γέγονεν.

27. Ἡ μὲν τοίνυν πολιτεία τοσούτῳ βελτίων ἦν καὶ κρείττων ἡ τότε τῆς ὕστερον καταστάσης, ὅσῳ περ Ἀριστείδης καὶ Θεμιστοκλῆς καὶ Μιλτιάδης, ἄνδρες ἀμείνους ἦσαν Ὑπερβόλου καὶ Κλεοφῶντος, καὶ τῶν νῦν δημηγορούντων. Τὸν δὲ δῆμον εὑρήσετε τὸν τότε πολιτευόμενον, οὐκ ἀργίας, οὐδ' ἀπορίας, οὐδ' ἐλπίδων κενῶν ὄντα μεστόν, ἀλλὰ νικᾷν μὲν δυνάμενον ἐν ταῖς μάχαις πάντας τοὺς εἰς τὴν χώραν εἰςβάλλοντας, ἀριστείων δ' ἀξιούμενον ἐν τοῖς ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος κινδύνοις, οὕτω δὲ πιστευόμενον, ὥςτε τὰς πλείστας αὐτοῖς τῶν πόλεων ἑκούσας ἐγχειρίζειν σφᾶς αὐτάς. Τούτων δ' ὑπαρχόντων, ἀντὶ μὲν τῆς πολιτείας τῆς παρὰ πᾶσιν εὐδοκιμούσης, ἐπὶ τοιαύτην ἀκολασίαν ἡ δύναμις ἡμᾶς αὕτη προήγαγεν, ἣν οὐδεὶς ἂν τῶν ἀνθρώπων ἐπαινέσειεν· ἀντὶ δὲ τοῦ νικᾷν τοὺς ἐπιστρατεύοντας, οὕτω τοὺς πολίτας ἐπαίδευσεν, ὥςτε μηδὲ πρὸ τῶν τειχῶν τολμᾷν ἐπεξιέναι τοῖς πολεμίοις· ἀντὶ δὲ τῆς εὐνοίας τῆς παρὰ τῶν συμμάχων αὐτοῖς ὑπαρχούσης, καὶ τῆς δόξης τῆς παρὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, εἰς τοσοῦτο μίσους κατέστησεν, ὥςτε παρὰ μικρὸν ἐλθεῖν ἐξανδραποδισθῆναι τὴν πόλιν, εἰ μὴ Λακεδαιμονίων, τῶν ἐξ ἀρχῆς πολεμούντων, εὐνουστέρων ἐτύχομεν, ἢ τῶν πρότερον ἡμῖν συμμάχων ὄντων. Οἷς οὐκ ἂν δικαίως ἐγκαλοῖμεν, ὅτι χαλεπῶς πρὸς ἡμᾶς διετέθησαν·

οὐ γὰρ ὑπάρχοντες, ἀλλ' ἀμυνόμενοι, καὶ πολλὰ καὶ δεινὰ παθόντες, τοιαύτην γνώμην ἔσχον περὶ ἡμᾶς.

28. Τίς γὰρ ἂν ὑπέμεινε τὴν ἀσέλγειαν τῶν πατέρων τῶν ἡμετέρων, οἳ συνάγοντες ἐξ ἁπάσης τῆς Ἑλλάδος τοὺς ἀργοτάτους, καὶ τοὺς ἁπασῶν τῶν πονηριῶν μετέχοντας, πληροῦντες τούτων τὰς τριήρεις, ἀπηχθάνοντο τοῖς Ἕλλησι· καὶ τοὺς μὲν βελτίστους τῶν ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσιν ἐξέβαλλον, τοῖς δὲ πονηροτάτοις τῶν Ἑλλήνων τἀκείνων διένεμον; Ἀλλὰ γὰρ εἰ τολμήσαιμι περὶ τῶν ἐν ἐκείνοις τοῖς χρόνοις γενομένων ἀκριβῶς διελθεῖν, ὑμᾶς μὲν ἴσως ἂν ποιήσαιμι βέλτιον βουλεύσασθαι περὶ τῶν ἄλλων, αὐτὸς δὲ ἂν διαβληθείην. Εἰώθατε γὰρ μισεῖν, οὐχ οὕτω τοὺς αἰτίους τῶν ἁμαρτημάτων, ὡς τοὺς κατηγοροῦντας αὐτῶν. Τοιαύτην οὖν ὑμῶν γνώμην ἐχόντων, δέδοικα μὴ πειρώμενος ὑμᾶς εὐεργετεῖν, αὐτὸς ἀπολαύσω τι φλαῦρον. Οὐ μὴν ἀποστήσομαι παντάπασιν ὧν διενοήθην, ἀλλὰ τὰ μὲν πικρότατα, καὶ μάλιστ' ἂν ὑμᾶς λυπήσοντα, παραλείψω, μνησθήσομαι δὲ τούτων μόνον, ἐξ ὧν γνώσεσθε τὴν ἄνοιαν τῶν τότε πολιτευομένων.

29. Οὕτω γὰρ ἀκριβῶς εὕρισκον ἐξ ὧν ἄνθρωποι μάλιστ' ἂν μισηθεῖεν, ὥςτ' ἐψηφίσαντο, τὸ περιγιγνόμενον ἐκ τῶν φόρων ἀργύριον, διελόντες κατὰ τάλαντον, εἰς τὴν ὀρχήστραν τοῖς Διονυσίοις ἐκφέρειν. Ἐπεὶ δ' ἂν πλῆρες ᾖ τὸ θέατρον, καὶ τοῦτ' ἐποίουν, καὶ παρειςῆγον τοὺς παῖδας τῶν ἐν τῷ πολέμῳ τετελευτηκότων· ἀμφοτέροις ἐπιδεικνύντες, τοῖς μὲν συμμάχοις τὰς τιμὰς τῆς οὐσίας αὐτῶν, ὑπὸ μισθωτῶν εἰςφερομένας, τοῖς δ' ἄλλοις Ἕλλησι τὸ πλῆθος τῶν ὀρφανῶν, καὶ τὰς συμφοράς, τὰς διὰ τὴν πλεονεξίαν ταύτην γιγνομένας. Καὶ ταῦτα δρῶντες, αὐτοί τε τὴν πόλιν εὐδαιμόνιζον, καὶ πολλοὶ τῶν νοῦν

οὐκ ἐχόντων ἐμακάριζον αὐτήν· τῶν μὲν συμβήσεσθαι διὰ ταῦτα μελλόντων, οὐδὲ μίαν ποιούμενοι πρόνοιαν, τὸν δὲ πλοῦτον θαυμάζοντες καὶ ζηλοῦντες, ὃς ἀδίκως εἰς τὴν πόλιν εἰςελθὼν, καὶ τὸν δικαίως ὑπάρξαντα, διὰ ταχέων ἔμελλε προςαπολεῖν. Εἰς τοῦτο γὰρ κατέστησαν τῶν μὲν οἰκείων ἀμελείας, τῶν δ᾽ ἀλλοτρίων ἐπιθυμίας, ὥςτε Λακεδαιμονίων ἐμβεβληκότων εἰς τὴν χώραν, καὶ τοῦ τείχους ἤδη τοῦ Δεκελεικοῦ συνεστηκότος, εἰς Σικελίαν τριήρεις ἐπλήρουν, καὶ οὐκ ᾐσχύνοντο τὴν πατρίδα τεμνομένην καὶ πορθουμένην περιορῶντες, ἐπὶ δὲ τοὺς οὐδὲν πώποτε εἰς ἡμᾶς ἐξαμαρτόντας, στρατιὰς ἐκπέμποντες. Ἀλλ᾽ ἐς τοῦτο ἀφροσύνης ἦλθον, ὥςτε τῶν προαστείων τῶν οἰκείων οὐ κρατοῦντες, Ἰταλίας καὶ Σικελίας καὶ Καρχηδόνος ἄρξειν προςεδόκησαν. Τοσοῦτον δὲ διήνεγκαν ἀνοίᾳ πάντων ἀνθρώπων, ὥςτε τοὺς μὲν ἄλλους αἱ συμφοραὶ συστέλλουσι, καὶ ποιοῦσι σωφρονεστέρους, ἐκεῖνοι δ᾽ οὐδὲν ὑπὸ τούτων ἐπαιδεύθησαν, καίτοι πλείοσι καὶ μείζοσι κακοῖς περιέπεσον ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ταύτης, τῶν ἐν ἅπαντι τῷ χρόνῳ τῇ πόλει γεγενημένων. Εἰς Αἴγυπτον μὲν γὰρ διακόσιαι πλεύσασαι τριήρεις, αὐτοῖς πληρώμασι διεφθάρησαν· περὶ δὲ Κύπρον, πεντήκοντα καὶ ἑκατόν· ἐν δὲ τῷ Πόντῳ, μυρίους ὁπλίτας αὐτῶν καὶ τῶν συμμάχων ἀπώλεσαν· ἐν Σικελίᾳ δέ, τέτταρας μυριάδας, καὶ τριήρεις τετταράκοντα καὶ διακοσίας· τὸ δὲ τελευταῖον, ἐν Ἑλληςπόντῳ διακοσίας. Τὰς δὲ κατὰ δέκα καὶ πέντε καὶ πλείους τούτων ἀπολλυμένας, καὶ τοὺς κατὰ χιλίους καὶ διςχιλίους ἀποθνήσκοντας, τίς ἂν ἐξαριθμήσειε; πλὴν ἓν ἦν, τούτων ἐγκυκλίων ὄντων, ταφὰς ποιεῖσθαι καθ᾽ ἕκαστον ἐνιαυτόν, εἰς ἃς πολλοὶ καὶ τῶν ἀστυγειτόνων καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἐφοίτων, οὐ συμπενθή-

σοντες τοὺς τεθνεῶτας, ἀλλ' ἐφησθησόμενοι ταῖς ἡμετέραις συμφοραῖς. Τελευτήσαντες δ' ἔλαθον σφᾶς αὐτούς, τοὺς μὲν τάφους τοὺς δημοσίους, τῶν πολιτῶν ἐμπλήσαντες, τὰς δὲ φρατρίας καὶ τὰ γραμματεῖα τὰ ληξιαρχικά, τῶν οὐδὲν τῇ πόλει προσηκόντων. Γνοίη δ' ἄν τις ἐκεῖθεν μάλιστα τὸ πλῆθος τῶν ἀπολλυμένων. Τὰ γὰρ γένη τῶν ἀνδρῶν τῶν ὀνομαστοτάτων, καὶ τοὺς οἴκους τοὺς μεγίστους, οἳ καὶ τὰς τυραννικὰς στάσεις καὶ τὸν Περσικὸν πόλεμον διέφυγον, εὑρήσομεν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς, ἧς ἐπιθυμοῦμεν, ἀναστάτους γεγενημένους. Ὥςτ' εἴ τις σκοπεῖσθαι βούλοιτο περὶ τῶν ἄλλων, ὥςπερ πρὸς παράδειγμα τοῦτ' ἀναφέρων, φανείημεν ἂν μικροῦ δεῖν ἀντηλλαγμένοι.

30. Καίτοι χρὴ πόλιν μὲν εὐδαιμονίζειν, μὴ τὴν ἐξ ἁπάντων ἀνθρώπων εἰκῇ πολλοὺς πολίτας ἀθροίζουσαν, ἀλλὰ τὴν τὸ γένος τῶν ἐξ ἀρχῆς τὴν πόλιν οἰκησάντων μᾶλλον τῶν ἄλλων διασώζουσαν· ἄνδρας δὲ ζηλοῦν, μὴ τοὺς τὰς τυραννίδας κατέχοντας, μηδὲ τοὺς μείζω δυναστείαν τοῦ δικαίου κεκτημένους, ἀλλὰ τοὺς ἀξίους μὲν ὄντας τῆς μεγίστης τιμῆς, στέργοντας δὲ ἐπὶ ταῖς ὑπὸ τοῦ πλήθους διδομέναις δωρεαῖς. Ταύτης γὰρ ἐξουσίαν οὐδείς, οὔτ' ἀνήρ, οὔτε πόλις λαβεῖν ἂν δύναιτο σπουδαιοτέραν, οὐδὲ ἀσφαλεστέραν, οὐδὲ πλείονος ἀξίαν· ἥνπερ οἱ περὶ τὰ Περσικὰ γενόμενοι σχόντες, οὐχ ὁμοίως τοῖς λησταῖς ἐβίωσαν, τοτὲ μὲν πλείω τῶν ἱκανῶν ἔχοντες, τοτὲ δὲ ἐν σιτοδείαις καὶ πολιορκίαις καὶ τοῖς μεγίστοις κακοῖς καθεστῶτες· ἀλλὰ περὶ μὲν τὴν τροφὴν τὴν καθ' ἡμέραν, οὔτ' ἐν ἐνδείαις, οὔτ' ἐν ὑπερβολαῖς ὄντες· ἐπὶ δὲ τῇ τῆς πολιτείας δικαιοσύνῃ, καὶ ταῖς ἀρεταῖς ταῖς ἑαυτῶν φιλοτιμούμενοι, καὶ τὸν βίον ἥδιον τῶν ἄλλων διάγοντες. Ὧν ἀμελήσαντες οἱ γενόμενοι μετ' ἐκείνους, οὐκ ἄρχειν,

ἀλλὰ τυραννεῖν ἐπεχείρησαν· ἃ δοκεῖ μὲν τὴν αὐτὴν ἔχειν δύναμιν, πλεῖστον δ᾽ ἀλλήλων κεχώρισται. Τῶν μὲν γὰρ ἀρχόντων ἔργον ἐστί, τοὺς ἀρχομένους ταῖς ἑαυτῶν ἐπιμελείαις ποιεῖν εὐδαιμονεστέρους· τοῖς δὲ τυράννοις ἔθος καθέστηκε, τοῖς τῶν ἄλλων πόνοις καὶ κακοῖς, αὑτοῖς ἡδονὰς παρασκευάζειν. Ἀνάγκη δὲ τοὺς τοιούτοις ἔργοις ἐπιχειροῦντας, τυραννικαῖς καὶ ταῖς συμφοραῖς περιπίπτειν, καὶ τοιαῦτα πάσχειν, οἷά περ ἂν καὶ τοὺς ἄλλους δράσωσιν. Ἃ καὶ τῇ πόλει συνέπεσεν· ἀντὶ μὲν γὰρ τοῦ φρουρεῖν τὰς τῶν ἄλλων ἀκροπόλεις, τῆς αὑτῶν ἐπεῖδον τοὺς πολεμίους κυρίους γενομένους· ἀντὶ δὲ τοῦ παῖδας ὁμήρους λαμβάνειν, ἀποσπῶντας ἀπὸ πατέρων καὶ μητέρων, πολλοὶ τῶν πολιτῶν ἠναγκάσθησαν τοὺς αὑτῶν ἐν πολιορκίᾳ χεῖρον παιδεύειν καὶ τρέφειν, ἢ προσῆκεν αὐτοῖς· ἀντὶ δὲ τοῦ γεωργεῖν τὰς χώρας τὰς ἀλλοτρίας, πολλῶν ἐτῶν οὐδ᾽ ἰδεῖν αὐτοῖς ἐξεγένετο τὴν αὑτῶν.

31. Ὥςτ᾽ εἴ τις ἡμᾶς ἐρωτήσειεν, εἰ δεξαίμεθ᾽ ἂν τοσοῦτον χρόνον ἄρξαντες, τοιαῦτα πάσχουσαν τὴν πόλιν ἐπιδεῖν, τίς ἂν ὁμολογήσειεν, πλὴν εἰ μή τις παντάπασιν ἀπονενοημένος ἐστί, καὶ μήθ᾽ ἱερῶν, μήτε γονέων, μήτε παίδων, μήτ᾽ ἄλλου μηδενὸς φροντίζοι, πλὴν τοῦ χρόνου μόνου τοῦ καθ᾽ ἑαυτόν; Ὧν οὐκ ἄξιον τὴν διάνοιαν ζηλοῦν, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον τῶν πολλὴν πρόνοιαν ἁπάντων τῶν τοιούτων πεποιημένων, καὶ μηδὲν ἧττον ὑπὲρ τῆς κοινῆς δόξης ἢ τῆς ἰδίας φιλοτιμουμένων, καὶ προαιρουμένων μέτριον βίον μετὰ δικαιοσύνης μᾶλλον, ἢ πλοῦτον μέγαν μετὰ ἀδικίας. Καὶ γὰρ οἱ πρόγονοι τοιούτους αὑτοὺς παρασχόντες, τήν τε πόλιν εὐδαιμονεστάτην τοῖς ἐπιγενομένοις παρέδοσαν, καὶ τῆς αὑτῶν ἀρετῆς ἀθάνατον τὴν μνήμην κατέλιπον. Ἐξ ὧν ἀμφότερα ῥᾴδιόν ἐστι

καταμαθεῖν, καὶ τὴν χώραν ἡμῶν, ὅτι δύναται τρέφειν ἄνδρας ἀμείνους τῶν ἄλλων, καὶ τὴν καλουμένην μὲν ἀρχήν, οὖσαν δὲ συμφοράν, ὅτι πέφυκε χείρους ἅπαντας ποιεῖν τοὺς χρωμένους αὐτῇ.

32. Μέγιστον δὲ τεκμήριον· οὐ γὰρ μόνον ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ τὴν Λακεδαιμονίων πόλιν διέφθειρεν οὕτως, ὥστε τοῖς εἰθισμένοις ἐπαινεῖν τὰς ἐκείνων ἀρετάς, οὐχ οἷόν τ' ἐστὶν εἰπεῖν τοῦτον τὸν λόγον, ὡς ἡμεῖς μὲν διὰ τὸ δημοκρατεῖσθαι, κακῶς ἐχρησάμεθα τοῖς πράγμασιν, οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ταύτην τὴν δύναμιν εἰ παρέλαβον, εὐδαίμονας ἂν καὶ τοὺς ἄλλους καὶ σφᾶς αὐτοὺς ἐποίησαν· πολὺ γὰρ θᾶττον ἐν ἐκείνοις ἐπεδείξατο τὴν φύσιν τὴν αὑτῆς. Τὴν γὰρ πολιτείαν, ἣν ἑπτακοσίοις ἔτεσιν οὐδεὶς οἶδεν οὔθ' ὑπὸ κινδύνων, οὔθ' ὑπὸ συμφορῶν κινηθεῖσαν, ταύτην ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ σαλευθῆναι, καὶ λυθῆναι παρὰ μικρὸν ἐποίησεν· ἀντὶ γὰρ τῶν καθεστώτων παρ' αὐτοῖς ἐπιτηδευμάτων, τοὺς μὲν ἰδιώτας ἐνέπλησεν ἀδικίας, ῥαθυμίας, ἀνομίας, φιλαργυρίας· τὸ δὲ κοινὸν τῆς πόλεως, ὑπεροψίας μὲν τῶν συμμάχων, ἐπιθυμίας δὲ τῶν ἀλλοτρίων, ὀλιγωρίας δὲ τῶν ὅρκων καὶ τῶν συνθηκῶν. Τοσοῦτον γὰρ ὑπερεβάλοντο τοὺς ἡμετέρους τοῖς εἰς τοὺς Ἕλληνας ἁμαρτήμασιν, ὅσον πρὸς τοῖς πρότερον ὑπάρχουσι, σφαγὰς καὶ στάσεις ἐν ταῖς πόλεσιν ἐποιήσαντο· ἐξ ὧν ἀειμνήστους τὰς ἔχθρας πρὸς ἀλλήλους ἔχουσιν. Οὕτω δὲ φιλοπολέμως καὶ φιλοκινδύνως διετέθησαν, τὸν ἄλλον χρόνον πρὸς τὰ τοιαῦτα πεφυλαγμένως μᾶλλον τῶν ἄλλων ἔχοντες, ὥστε οὐδὲ τῶν συμμάχων, οὐδὲ τῶν εὐεργετῶν ἀπέσχοντο τῶν σφετέρων αὐτῶν· ἀλλὰ βασιλέως μὲν αὐτοῖς εἰς τὸν πρὸς ἡμᾶς πόλεμον πλέον ἢ πεντακισχίλια τάλαντα παρασχόντος· Χίων δὲ

προθυμότατα πάντων τῶν συμμάχων συγκινδυνευσάντων τῷ ναυτικῷ· Θηβαίων δὲ μεγίστην εἰς τὸ πεζὸν ἰσχὺν συμβαλομένων, οὐκ ἔφθησαν τὴν ἀρχὴν κατασχόντες, καὶ Θηβαίοις μὲν εὐθὺς ἐπεβούλευσαν, ἐπὶ δὲ τὸν βασιλέα Κλέαρχον καὶ στρατιὰν ἐξέπεμψαν· Χίων δὲ τοὺς πρώτους μὲν τῶν πολιτῶν ἐφυγάδευσαν, τὰς δὲ τριήρεις ἐκ τῶν νεωρίων ἐξελκύσαντες ἁπάσας ᾤχοντο λαβόντες.

33. Οὐκ ἤρκεσεν δ᾽ αὐτοῖς ταῦτα ἐξαμαρτεῖν, ἀλλὰ περὶ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἐπόρθουν μὲν τὴν ἤπειρον, ὕβριζον δὲ τὰς νήσους, ἀνῄρουν δὲ τὰς ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Σικελίᾳ πολιτείας, καὶ τυραννίδας καθίστασαν, ἐλυμαίνοντο δὲ τὴν Πελοπόννησον, καὶ μεστὴν πολέμων καὶ στάσεων ἐποίησαν. Ἐπὶ ποίαν γὰρ τῶν πόλεων οὐκ ἐστράτευσαν; ἢ περὶ τίνας αὐτῶν οὐκ ἐξήμαρτον; οὐκ Ἠλείων μὲν μέρος τι τῆς χώρας ἀφείλοντο; τὴν δὲ γῆν τῶν Κορινθίων ἔτεμον; Μαντινέας δὲ διῴκισαν; Φλιασίους δὲ ἐξεπολιόρκησαν; εἰς δὲ τὴν Ἀργείων ἐνέβαλον; οὐδὲν δὲ ἐπαύοντο, τοὺς μὲν ἄλλους κακῶς ποιοῦντες, αὑτοῖς δὲ τὴν ἧτταν τὴν ἐν Λεύκτροις παρασκευάζοντες; ἥν φασί τινες αἰτίαν γενέσθαι τῇ Σπάρτῃ τῶν κακῶν, οὐκ ἀληθῆ λέγοντες· οὐ γὰρ διὰ ταύτην ὑπὸ τῶν συμμάχων ἐμισήθησαν, ἀλλὰ διὰ τὰς ὕβρεις τὰς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις, καὶ ταύτην ἡττήθησαν, καὶ περὶ τῆς αὑτῶν ἐκινδύνευσαν. Χρὴ δὲ τὰς αἰτίας ἐπιφέρειν, οὐ τοῖς κακοῖς τοῖς ἐπὶ τῇ τελευτῇ γιγνομένοις, ἀλλὰ τοῖς πρώτοις τῶν ἁμαρτημάτων, ἐξ ὧν ἐπὶ τὴν τελευτὴν ταύτην κατηνέχθησαν. Ὥστε πολὺ ἂν τις πῶς οὐκ ἂν ἀληθέστερα τυγχάνοι λέγων, εἰ φαίη τότε τὴν ἀρχὴν αὐτοῖς γεγενῆσθαι τῶν συμφορῶν, ὅτε τὴν ἀρχὴν τῆς θαλάττης παρελάμβανον, ἐκτῶντο δὲ δύναμιν οὐδὲν ὁμοίαν τῇ πρό-

τερον ὑπαρχούσῃ; Διὰ μὲν γὰρ τῆς κατὰ γῆν ἡγεμονίας εὐταξίαν, καὶ τὴν καρτερίαν τὴν ἐν αὐτῇ μελετωμένην, ῥᾳδίως τῆς κατὰ θάλατταν ἀρχῆς ἐπεκράτησαν· διὰ δὲ τὴν ἀκολασίαν τὴν ὑπὸ ταύτης τῆς ἀρχῆς αὐτοῖς γεγενημένην, ταχέως κἀκείνης τῆς ἡγεμονίας ἐστερήθησαν. Οὐ γὰρ ἔτι τοὺς νόμους ἐφύλαττον, οὓς παρὰ τῶν προγόνων παρέλαβον, οὐδ᾿ ἐν τοῖς ἤθεσιν ἐνέμενον, οἷς πρότερον εἶχον, ἀλλ᾿ ὑπολαμβάνοντες ἐξεῖναι ποιεῖν αὐτοῖς, ὅ,τι ἂν βουληθῶσιν, εἰς πολλὴν ταραχὴν κατέστησαν. Οὐ γὰρ ᾔδεσαν τὴν ἐξουσίαν, ἧς πάντες εὔχονται τυχεῖν, ὡς δύςχρηστός ἐστιν, οὐδ᾿ ὡς παραφρονεῖν ποιεῖ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτήν, οὐδ᾿ ὅτι τὴν φύσιν ὁμοίαν ἔχει ταῖς ἑταίραις, ταῖς ἐρᾶν μὲν ἑαυτῶν ποιούσαις, τοὺς δὲ χρωμένους ἀπολλυούσαις.

34. Καίτοι φανερῶς ἐπιδέδεικται ταύτην ἔχουσα τὴν δύναμιν. Τοὺς γὰρ ἐν πλείσταις ἐξουσίαις γεγενημένους, ἴδοι τις ἂν ταῖς μεγίσταις συμφοραῖς περιπεπτωκότας, ἀρξάμενος ἀφ᾿ ἡμῶν καὶ Λακεδαιμονίων. Αὗται γὰρ αἱ πόλεις καὶ πολιτευόμεναι πρότερον σωφρονέστατα, καὶ δόξαν ἔχουσαι καλλίστην, ἐπειδὴ ταύτης ἔτυχον, καὶ τὴν ἀρχὴν ἔλαβον, οὐδὲν ἀλλήλων διήνεγκαν, ἀλλ᾿ ὥςπερ προςήκει τοῖς ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἐπιθυμιῶν καὶ τῆς αὐτῆς νόσου διεφθαρμένοις, καὶ ταῖς πράξεσι ταῖς αὐταῖς ἐπεχείρησαν, καὶ τοῖς αὐτοῖς ἁμαρτήμασι παραπλησίως ἐχρήσαντο, καὶ τὸ τελευταῖον ὁμοίως ταῖς συμφοραῖς περιέπεσον. Ἡμεῖς τε γὰρ μισηθέντες ὑπὸ τῶν συμμάχων, καὶ περὶ ἀνδραποδισμοῦ κινδυνεύσαντες, ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἐσώθημεν, ἐκεῖνοί τε πάντων αὐτοὺς ἀπολέσαι βουληθέντων, ἐφ᾿ ἡμᾶς καταφυγόντες, δι᾿ ἡμῶν τῆς σωτηρίας ἔτυχον. Καίτοι πῶς χρὴ τὴν τοιαύτην ἀρχὴν ἐπαινεῖν,

τὴν τὰς τελευτὰς οὕτω πονηρὰς ἔχουσαν; πῶς δ᾿ οὐ μισεῖν καὶ φεύγειν τὴν οὕτω δεινὰ καὶ πολλὰ ποιεῖν ἀμφοτέρας τὰς πόλεις ἐπάρασαν, καὶ παθεῖν ἀναγκάσασαν;

35. Οὐκ ἄξιον δὲ θαυμάζειν, εἰ τὸν ἄλλον χρόνον ἐλάνθανεν ἅπαντας, τοσούτων οὖσα κακῶν αἰτία τοῖς ἔχουσιν αὐτήν, οὐδ᾿ εἰ περιμάχητος ἦν ὑφ᾿ ἡμῶν καὶ Λακεδαιμονίων· εὑρήσετε γὰρ τοὺς πλείστους τῶν ἀνθρώπων περὶ τὰς αἱρέσεις τῶν πραγμάτων ἁμαρτάνοντας, καὶ πλείους μὲν ἐπιθυμίας ἔχοντας τῶν κακῶν ἢ τῶν ἀγαθῶν, ἄμεινον δὲ βουλευομένους ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν ἢ σφῶν αὐτῶν. Καὶ ταῦτ᾿ ἴδοι τις ἂν ἐπὶ τῶν μεγίστων· τί γὰρ οὐχ οὕτω γέγονεν; οὐχ ἡμεῖς μὲν ταῦτα προῃρήμεθα πράττειν, ἐξ ὧν Λακεδαιμόνιοι τῶν Ἑλλήνων δεσπόται κατέστησαν, ἐκεῖνοι δ᾿ οὕτω κακῶς προὔστησαν τῶν πραγμάτων, ὥςθ᾿ ἡμᾶς οὐ πολλοῖς ἔτεσιν ὕστερον, πάλιν ἐπιπολάσαι, καὶ κυρίους γενέσθαι τῆς ἐκείνων σωτηρίας; οὐχ ἡ μὲν τῶν ἀττικιζόντων πολυπραγμοσύνη, λακωνίζειν τὰς πόλεις ἐποίησεν, ἡ δὲ τῶν λακωνιζόντων ὕβρις, ἀττικίζειν τὰς αὐτὰς ταύτας ἠνάγκασεν; οὐ διὰ μὲν τὴν τῶν δημηγορούντων πονηρίαν, αὐτὸς ὁ δῆμος ἐπεθύμησε τῆς ὀλιγαρχίας, τῆς ἐπὶ τῶν τετρακοσίων καταστάσης; διὰ δὲ τὴν ἐπὶ τῶν τριάκοντα μανίαν, πάντες δημοτικώτεροι γεγόναμεν τῶν Φυλὴν καταλαβόντων; Ἀλλὰ γὰρ ἐπὶ τῶν ἐλαττόνων, καὶ τοῦ βίου τοῦ καθ᾿ ἡμέραν, ἐπιδείξειεν ἄν τις πολλούς, χαίροντας μὲν καὶ τῶν ἐδεσμάτων, καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων, τοῖς καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν βλάπτουσιν, ἐπίπονα δὲ καὶ χαλεπὰ νομίζοντας, ἀφ᾿ ὧν ἀμφότερα ταῦτ᾿ ἂν ὠφελοῖντο, καὶ καρτερικοὺς εἶναι δοκοῦντας, τοὺς ἐν τούτοις ἐμμένοντας. Εἴ τινες οὖν ἐν

οἷς ἀεὶ ζῶσι, καὶ περὶ ὧν αὐτοῖς μᾶλλον μέλει, τὰ χείρω φαίνονται προαιρούμενοι, τί θαυμαστὸν εἰ περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς κατὰ θάλατταν ἀγνοοῦσι, καὶ μάχονται πρὸς ἀλλήλους, περὶ ἧς μηδεὶς πώποτε λογισμὸς αὐτοῖς εἰςῆλθεν;

36. Ὁρᾶτε δὲ καὶ τὰς μοναρχίας τὰς ἐν ταῖς πόλεσι καθισταμένας, ὅσους ἔχουσι τοὺς ἐπιθυμητάς, καὶ τοὺς ἑτοίμους ὄντας ὁτιοῦν πάσχειν, ὥςτε κατασχεῖν αὐτάς· αἷς τί τῶν δεινῶν, τί τῶν χαλεπῶν οὐ πρόςεστιν; Οὐκ εὐθὺς ἐπειδὰν λάβωσι τὰς δυναστείας, ἐν τοσούτοις κακοῖς εἰσὶν ἐμπεπλεγμένοι, ὥςτ᾽ ἀναγκάζεσθαι πολεμεῖν μὲν ἅπασι τοῖς πολίταις, μισεῖν δὲ τούτους ὑφ᾽ ὧν οὐδὲν κακὸν πεπόνθασιν, ἀπιστεῖν δὲ καὶ τοῖς φίλοις, καὶ τοῖς ἑταίροις τοῖς ἑαυτῶν, παρακατατίθεσθαι δὲ τὴν τῶν σωμάτων σωτηρίαν μισθοφόροις ἀνθρώποις, οὓς οὐδὲ πώποτε εἶδον, καὶ μηδὲν ἧττον φοβεῖσθαι τοὺς φυλάττοντας, ἢ τοὺς ἐπιβουλεύοντας, οὕτω δ᾽ ὑπόπτως πρὸς ἅπαντας ἔχειν, ὥςτε μηδὲ τοῖς οἰκειοτάτοις θαῤῥεῖν πλησιάζοντας; Εἰκότως· συνίσασι γάρ, τοὺς πρὸ αὐτῶν τετυραννηκότας, τοὺς μὲν ὑπὸ γονέων ἀνῃρημένους, τοὺς δὲ ὑπὸ παίδων, τοὺς δ᾽ ὑπ᾽ ἀδελφῶν, τοὺς δ᾽ ὑπὸ γυναικῶν, ἔτι δέ, τὸ γένος αὐτῶν ἐξ ἀνθρώπων ἠφανισμένον· ἀλλ᾽ ὅμως ὑπὸ τοσαύτας τὸ πλῆθος συμφορὰς ἑκόντες σφᾶς αὐτοὺς ὑποβάλλουσιν. Ὅπου δ᾽ οἱ πρωτεύοντες, καὶ δόξας μεγίστας ἔχοντες, τοσούτων κακῶν ἐρῶσι, τί δεῖ τοὺς ἄλλους θαυμάζειν, εἰ τοιούτων ἔργων ἐπιθυμοῦσιν;

37. Οὐκ ἀγνοῶ δέ, ὅτι τὸν μὲν περὶ τῶν τυράννων λόγον ἀποδέχεσθε, τὸν δὲ περὶ τῆς ἀρχῆς δυςκόλως ἀκούετε· πεπόνθατε γὰρ ἅπαν αἴσχιστον· ἃ γὰρ ἐπὶ τῶν

ἄλλων ὁρᾶτε, ταῦτ' ἐφ' ὑμῶν ἀγνοεῖτε αὐτῶν. Καίτοι τῶν φρονίμως διακειμένων οὐκ ἔλαττον τοῦτο σημεῖόν ἐστιν, ἢν τὰς αὐτὰς πράξεις ἐπὶ πάντων ὁμοίως φαίνονται γνωρίζοντες· ὧν ὑμῖν οὐδὲν πώποτ' ἐμέλησεν· ἀλλὰ τὰς μὲν τυραννίδας ἡγεῖσθε χαλεπὰς εἶναι καὶ βλαβεράς, οὐ μόνον τοῖς ἄλλοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἔχουσιν αὐτάς, τὴν δ' ἀρχὴν τὴν κατὰ θάλατταν, μεγίστων ἀγαθῶν αἰτίαν, τὴν οὐδὲν οὔτ' ἐν τοῖς πάθεσιν, οὔτ' ἐν ταῖς πράξεσι τῶν μοναρχιῶν διαφέρουσαν. Καὶ τὰ μὲν τῶν Θηβαίων πράγματα νομίζετε πονηρῶς ἔχειν, ὅτι τοὺς περιοίκους ἀδικοῦσιν, αὐτοὶ δ' οὐδὲν βέλτιον τοὺς συμμάχους διοικοῦντες, ἢ ἐκεῖνοι τὴν Βοιωτίαν, ἡγεῖσθε πάντα τὰ δέοντα πράττειν.

38. Ἢν οὖν ἐμοὶ πείθησθε, παυσάμενοι τοῦ παντάπασιν εἰκῇ βουλεύεσθαι, προςέξετε τὸν νοῦν ὑμῖν αὐτοῖς καὶ τῇ πόλει, καὶ φιλοσοφήσετε καὶ σκέψεσθε, τί τὸ ποιῆσαν ἐστὶ τὰ πόλεε ταύτα, λέγω δὲ τὴν ἡμετέραν καὶ τὴν Λακεδαιμονίων, ἐκ ταπεινῶν μὲν πραγμάτων ἑκατέραν ὁρμηθεῖσαν, ἄρξαι τῶν Ἑλλήνων, ἐπεὶ δὲ ἀνυπέρβλητον τὴν δύναμιν ἔλαβον, περὶ ἀνδραποδισμοῦ κινδυνεῦσαι· καὶ διὰ τίνας αἰτίας Θετταλοὶ μέν, μεγίστους πλούτους παραλαβόντες, καὶ δύναμιν μεγίστην καὶ πλείστην ἔχοντες, εἰς ἀπορίαν καθεστήκασι· Μεγαρεῖς δέ, μικρῶν αὐτοῖς καὶ φαύλων τῶν ἐξ ἀρχῆς ὑπαρχόντων, καὶ γῆν μὲν οὐκ ἔχοντες, οὐδὲ λιμένας, οὐδ' ἀργυρεῖα, πέτρας δὲ γεωργοῦντες, μεγίστους τῶν Ἑλλήνων οἴκους κεκτηνται· κἀκείνων μὲν τὰς ἀκροπόλεις ἄλλοι τινὲς ἀεὶ κατέχουσιν, ὄντων αὐτοῖς πλέον ἢ τριςχιλίων ἱππέων, καὶ πελταστῶν ἀναριθμήτων, οὗτοι δὲ μικρὰν δύναμιν ἔχοντες, τὴν αὑτῶν ὅπως βούλονται διοικοῦσιν· καὶ πρὸς τούτοις,

οἱ μὲν σφίσιν αὐτοῖς ἀεὶ πολεμοῦσιν, οὗτοι δὲ μεταξὺ Πελοποννησίων καὶ Θηβαίων καὶ τῆς ἡμετέρας πόλεως οἰκοῦντες, τὴν εἰρήνην ἄγοντες διατελοῦσιν. Ἢν γὰρ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα διεξίητε πρὸς ὑμᾶς αὐτούς, εὑρήσετε, τὴν μὲν ἀκολασίαν καὶ τὴν ὕβριν τῶν κακῶν αἰτίαν γιγνομένην, τὴν δὲ σωφροσύνην τῶν ἀγαθῶν· ἣν ὑμεῖς ἐπὶ μὲν τῶν ἰδίων ἐπαινεῖτε, καὶ νομίζετε τοὺς ταύτῃ χρωμένους ἀσφαλέστατα ζῆν, καὶ βελτίους εἶναι τῶν πολιτῶν· τὸ δὲ κοινὸν ὑμῶν οὐκ οἴεσθε δεῖν τοιοῦτο παρασκευάζειν. Καίτοι προςήκει τὰς ἀρετὰς ἀσκεῖν, καὶ τὰς κακίας φεύγειν, καὶ πολὺ μᾶλλον ταῖς πόλεσιν, ἢ τοῖς ἰδιώταις. Ἀνὴρ μὲν γὰρ ἀσεβὴς καὶ πονηρός, τυχὸν ἂν φθάσειε τελευτήσας πρὶν δοῦναι δίκην τῶν ἡμαρτημένων· αἱ δὲ πόλεις διὰ τὴν ἀθανασίαν, ὑπομένουσι καὶ τὰς παρὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὰς παρὰ τῶν θεῶν τιμωρίας.

39. Ὧν ἐνθυμουμένους, χρὴ μὴ προςέχειν τὸν νοῦν τοῖς ἐν τῷ παρόντι μὲν χαριζομένοις, τοῦ δὲ μέλλοντος χρόνου μηδεμίαν ἐπιμέλειαν ποιουμένοις, μηδὲ τοῖς φιλεῖν μὲν τὸν δῆμον φάσκουσιν, ὅλην δὲ τὴν πόλιν λυμαινομένοις· ὡς καὶ πρότερον, ἐπειδὴ παρέλαβον οἱ τοιοῦτοι τὴν ἐπὶ τοῦ βήματος δυναστείαν, εἰς τοσαύτην ἄνοιαν προήγαγον τὴν πόλιν, ὥςτε παθεῖν αὐτήν, οἷά περ ὀλίγῳ πρότερον ὑμῖν διηγησάμην. Ὃ καὶ πάντων μάλιστ᾽ ἄν τις θαυμάσειεν, ὅτι προχειρίζεσθε δημαγωγούς, οὐ τοὺς τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχοντας τοῖς μεγάλην τὴν πόλιν ποιήσασιν, ἀλλὰ τοὺς ὅμοια καὶ λέγοντας καὶ πράττοντας τοῖς ἀπολέσασιν αὐτήν· καὶ ταῦτα εἰδότες, οὐ μόνον τῷ ποιῆσαι τὴν πόλιν εὐδαίμονα τοὺς χρηστοὺς τῶν πονηρῶν διαφέροντας, ἀλλὰ καὶ τὴν δημοκρατίαν ἐπὶ μὲν ἐκείνων πολ-

λοῖς ἔτεσιν οὔτε κινηθεῖσαν, οὔτε μεταστᾶσαν, ἐπὶ δὲ τούτων, ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ δὶς ἤδη καταλυθεῖσαν· καὶ τὰς φυγὰς τὰς ἐπὶ τῶν τυράννων, καὶ τὰς ἐπὶ τῶν τριάκοντα γεγενημένας, οὐ διὰ τοὺς συκοφάντας κατελθούσας, ἀλλὰ διὰ τοὺς μισοῦντας τοὺς τοιούτους, καὶ μεγίστην ἐπ᾽ ἀρετῇ δόξαν ἔχοντας.

40. Ἀλλ᾽ ὅμως τηλικούτων ἡμῖν ὑπομνημάτων καταλελειμμένων, ἐξ ὧν ἀφ᾽ ἑκατέρων αὐτῶν ἡ πόλις ἔπραττεν, οὕτω χαίρομεν ταῖς τῶν ῥητόρων πονηρίαις, ὥςθ᾽ ὁρῶντες διὰ τὸν πόλεμον καὶ τὰς ταραχάς, ἃς αὐτοὶ πεποιήκασι, τῶν μὲν ἄλλων πολιτῶν πολλοὺς ἐκ τῶν πατρῴων ἐκπεπτωκότας, τούτους δὲ ἐκ πενήτων πλουσίους γεγενημένους· οὐκ ἀγανακτοῦμεν, οὐδὲ φθονοῦμεν ταῖς εὐπραγίαις αὐτῶν, ἀλλ᾽ ὑπομένομεν τὴν πόλιν διαβολὰς ἔχουσαν, ὡς λυμαίνεται καὶ δασμολογεῖ τοὺς Ἕλληνας, τούτους δὲ τὰς ἐπικαρπίας λαμβάνοντας· καὶ τὸν μὲν δῆμον, ὅν φασιν οὗτοι δεῖν τῶν ἄλλων ἄρχειν, χεῖρω πράττοντα τῶν ταῖς ὀλιγαρχίαις δουλευόντων, οἷς δ᾽ οὐδὲν ὑπῆρχεν ἀγαθόν, τούτους διὰ τὴν ἄνοιαν τὴν ἡμετέραν ἐκ ταπεινῶν εὐδαίμονας γεγενημένους. Καίτοι Περικλῆς, ὁ πρὸ τῶν τοιούτων δημαγωγὸς καταστάς, παραλαβὼν τὴν πόλιν, χεῖρω μὲν φρονοῦσαν ἢ πρὶν κατασχεῖν τὴν ἀρχήν, ἔτι δὲ ἀνεκτῶς πολιτευομένην, οὐκ ἐπὶ τὸν ἴδιον χρηματισμὸν ὥρμησεν, ἀλλὰ τὸν μὲν οἶκον ἐλάττω τὸν ἑαυτοῦ κατέλιπεν, ἢ παρὰ τοῦ πατρὸς παρέλαβεν, εἰς δὲ τὴν ἀκρόπολιν ἀνήνεγκεν ὀκτακιςχίλια τάλαντα, χωρὶς τῶν ἱερῶν. Οὗτοι δὲ τοσοῦτον ἐκείνου διενηνόχασιν, ὥςτε λέγειν μὲν τολμῶσιν, ὡς διὰ τὴν τῶν κοινῶν ἐπιμέλειαν οὐ δύνανται τοῖς αὐτῶν ἰδίοις προςέχειν τὸν νοῦν, φαίνεται δὲ τὰ μὲν ἀμελούμενα, τοσαύτην

εἰληφότα τὴν ἐπίδοσιν, ὅσην οὐδ᾽ ἂν εὔξασθαι τοῖς θεοῖς πρότερον ἠξίωσαν· τὸ δὲ πλῆθος ἡμῶν, οὗ κήδεσθαι φασίν, οὕτω διακείμενον, ὥςτε μηδένα τῶν πολιτῶν ζῆν ἡδέως, μήτε ῥαθύμως, ἀλλ᾽ ὀδυρμῶν μεστὴν εἶναι τὴν πόλιν. Οἱ μὲν γὰρ τὰς πενίας καὶ τὰς ἐνδείας ἀναγκάζονται διεξιέναι, καὶ θρηνεῖν πρὸς σφᾶς αὐτούς· οἱ δὲ τὸ πλῆθος τῶν προσταγμάτων, καὶ λειτουργιῶν, καὶ τὰ περὶ τὰς εἰςφοράς, καὶ τὰς ἀντιδόσεις· ἃ τοιαύτας ἐμποιεῖ λύπας, ὥςτ᾽ ἄλγιον ζῆν τοὺς τὰς οὐσίας κεκτημένους, ἢ τοὺς συνεχῶς πενομένους.

41. Θαυμάζω δ᾽ εἰ μὴ δύνασθε συνιδεῖν, ὅτι γένος οὐδέν ἐστι κακονούστερον τῷ πλήθει, πονηρῶν ῥητόρων καὶ δημαγωγῶν· πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις κακοῖς, καὶ τῶν καθ᾽ ἡμέραν ἑκάστην ἀναγκαίων, οὗτοι μάλιστα βούλονται σπανίζειν ὑμᾶς· ὁρῶσι γὰρ τοὺς μὲν ἐκ τῶν ἰδίων δυναμένους τὰ σφέτερ᾽ αὐτῶν διοικεῖν, τῆς πόλεως ὄντας, καὶ τῶν τὰ βέλτιστα λεγόντων, τοὺς δ᾽ ἀπὸ τῶν δικαστηρίων ζῶντας, καὶ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν ἐντεῦθεν λημμάτων ὑφ᾽ αὑτοῖς, διὰ τὴν ἔνδειαν ἠναγκασμένους εἶναι, καὶ πολλὴν χάριν ἔχοντας ταῖς εἰςαγγελίαις, καὶ ταῖς γραφαῖς, καὶ ταῖς ἄλλαις συκοφαντίαις, ταῖς δι᾽ αὐτῶν γιγνομέναις. Ἐν οὖν ταῖς ἀπορίαις, ἐν αἷς αὐτοὶ δυναστεύουσιν, ἐν ταύταις ἥδιστ᾽ ἂν ἴδοιεν ἅπαντας ὄντας τοὺς πολίτας. Τεκμήριον δὲ μέγιστον· οὐ γὰρ τοῦτο σκοποῦσιν, ἐξ ὅτου τρόπου τοῖς δεομένοις τὸν βίον ἐκποριοῦσιν, ἀλλ᾽ ὅπως καὶ τοὺς ἔχειν τι δοκοῦντας, τοῖς ἀπόροις ἐξισώσουσι.

42. Τίς οὖν ἀπαλλαγὴ γένοιτ᾽ ἂν τῶν παρόντων κακῶν; διείλεγμαι μὲν τὰ πλεῖστα περὶ αὐτῶν τούτων, οὐκ ἐφεξῆς, ἀλλ᾽ ὡς ἕκαστον τῷ καιρῷ συνέπιπτε· μᾶλ-

λον δ' ἂν ὑμῖν ἐγγένοιτο μνημονεύειν, εἰ συναγαγὼν τὰ μάλιστα κατεπείγοντα, πάλιν ἐπανελθεῖν αὐτὰ πειραθείην.

43. Ἔστι δ' ἐξ ὧν ἐπανορθώσαιμεν τὰ τῆς πόλεως, καὶ βελτίω ποιήσαιμεν, πρῶτον μέν, ἢν συμβούλους ποιώμεθα τοιούτους περὶ τῶν κοινῶν, οἵους περ ἂν περὶ τῶν ἰδίων ἡμῖν εἶναι βουληθείημεν, καὶ παυσώμεθα δημοτικοὺς μὲν νομίζοντες εἶναι τοὺς συκοφάντας, ὀλιγαρχικοὺς δὲ τοὺς καλοὺς κἀγαθοὺς τῶν ἀνδρῶν· γνόντες, ὅτι φύσει μὲν οὐδεὶς οὐδέτερον τούτων ἐστίν, ἐν ᾗ δ' ἂν ἕκαστοι τιμῶνται, ταύτην βούλονται καθεστάναι τὴν πολιτείαν.

44. Δεύτερον, ἢν ἐθελήσωμεν χρῆσθαι τοῖς συμμάχοις ὁμοίως ὥσπερ τοῖς φίλοις, καὶ μὴ λόγῳ μὲν αὐτοὺς αὐτονόμους ἀφιῶμεν, ἔργῳ δὲ τοῖς στρατηγοῖς αὐτούς, ὅ, τι ἂν βούλωνται ποιεῖν ἐνδιδῶμεν, μὴ δὲ δεσποτικῶς, ἀλλὰ συμμαχικῶς αὐτῶν ἐπιστατῶμεν· ἐκεῖνο καταμαθόντες, ὅτι μιᾶς μὲν ἑκάστης τῶν πόλεων κρείττους ἐσμέν, ἁπασῶν δ' ἥττους.

45. Τρίτον δέ, ἢν μηδὲν περὶ πλείονος ἡγῆσθε μετά γε τὴν περὶ τοὺς θεοὺς εὐσέβειαν, τοῦ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν εὐδοκιμεῖν· τοῖς γὰρ οὕτω διακειμένοις, ἑκόντες καὶ τὰς ἡγεμονίας, καὶ σφᾶς αὐτοὺς ἐνδιδόασιν.

46. Ἢν οὖν ἐμμείνητε τοῖς εἰρημένοις, καὶ πρὸς τούτοις ὑμᾶς αὐτοὺς παράσχητε, πολεμικοὺς μὲν ὄντας ταῖς μελέταις καὶ ταῖς παρασκευαῖς, εἰρηνικοὺς δὲ τῷ μηδὲν παρὰ τὸ δίκαιον πράττειν, οὐ μόνον εὐδαίμονα ποιήσετε ταύτην τὴν πόλιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς Ἕλληνας ἅπαντας. Οὐδὲ γὰρ ἄλλη τῶν πόλεων οὐδὲ μία τολμήσει περὶ αὐτοὺς ἐξαμαρτάνειν, ἀλλ' ὀκνήσουσι, καὶ πολλὴν ἡσυχίαν ἕξουσιν, ὅταν ἴδωσιν ἐφεδρεύουσαν τὴν ἡμετέραν πόλιν, καὶ παρεσκευασμένην τοῖς ἀδικουμένοις βοηθεῖν. Οὐ μὴν ἀλλ'

ὁπότερον ἂν ποιῶσιν, τόγ᾽ ἡμέτερον καλῶς ἕξει, καὶ συμφερόντως. Ἥν τε γὰρ δόξῃ τῶν πόλεων ταῖς προεχούσαις ἀπέχεσθαι τούτων τῶν ἀδικημάτων, ἡμεῖς τούτων τῶν ἀγαθῶν τὴν αἰτίαν ἕξομεν· ἥν τε ἐπιχειρῶσιν ἀδικεῖν, ἐφ᾽ ἡμᾶς ἅπαντες οἱ δεδιότες καὶ κακῶς πάσχοντες καταφεύξονται, πολλὰς ἱκετηρίας καὶ δεήσεις ποιούμενοι, καὶ διδόντες οὐ μόνον τὴν ἡγεμονίαν, ἀλλὰ καὶ σφᾶς αὐτούς. Ὥστ᾽ οὐκ ἀπορήσομεν μεθ᾽ ὧν κωλύσομεν τοὺς ἐξαμαρτάνοντας, ἀλλὰ πολλοὺς ἕξομεν τοὺς ἑτοίμως συναγωνιζομένους ἡμῖν. Ποία γὰρ ἢ πόλις, ἢ τίς ἀνθρώπων οὐκ ἐπιθυμήσει μετασχεῖν τῆς φιλίας, καὶ τῆς συμμαχίας τῆς ἡμετέρας, ὅταν ὁρῶσι τοὺς αὐτοὺς ἀμφότερα, καὶ δικαιοτάτους ὄντας, καὶ μεγίστην δύναμιν κεκτημένους, καὶ τοὺς μὲν ἄλλους σώζειν καὶ βουλομένους καὶ δυναμένους, αὐτοὺς δὲ μηδὲ μιᾶς βοηθείας δεομένους; Πόσην δὲ χρὴ προςδοκᾷν ἐπίδοσιν τὰ τῆς πόλεως λήψεσθαι, τῆς τοιαύτης εὐνοίας παρὰ τῶν ἄλλων ὑπαρξάσης; πόσον δὲ πλοῦτον εἰςρυήσεσθαι καὶ εἰς τὴν πόλιν, δι᾽ ἡμῶν ἁπάσης τῆς Ἑλλάδος σωζομένης; τίνας δ᾽ οὐκ ἐπαινέσεσθαι τοὺς τοσούτων καὶ τηλικούτων ἀγαθῶν αἰτίους γεγενημένους; Ἀλλὰ γὰρ οὐ δύναμαι διὰ τὴν ἡλικίαν ἅπαντα τῷ λόγῳ περιλαβεῖν, ἃ τυγχάνω τῇ διανοίᾳ καθορῶν· πλὴν ὅτι καλόν ἐστιν, ἐν ταῖς τῶν ἄλλων ἀδικίαις καὶ μανίαις, πρώτους εὖ φρονήσαντας προστῆναι τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας, καὶ σωτῆρας ἀλλὰ μὴ λυμεῶνας αὐτῶν κληθῆναι, καὶ περιβλέπτους ἐπ᾽ ἀρετῇ γενομένους, τὴν δόξαν τῶν προγόνων ἀναλαβεῖν.

47. Κεφάλαιον δὲ πάντων ἐκεῖνο ἔχω λέγειν, εἰς ὃ πάντα τὰ προειρημένα συντείνει, καὶ πρὸς ὃ χρὴ βλέποντας τὰς πράξεις τὰς τῆς πόλεως δοκιμάζειν. Δεῖ γὰρ

ἡμᾶς, εἴπερ βουλόμεθα διαλύσασθαι μὲν τὰς διαβολάς, ἃς ἔχομεν ἐν τῷ παρόντι, παύσασθαι δὲ τῶν πολέμων τῶν μάτην γιγνομένων, κτήσασθαι δὲ τὴν ἡγεμονίαν εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον, μισῆσαι μὲν ἁπάσας τὰς τυραννικὰς ἀρχάς, καὶ τὰς δυναστείας, ἀναλογιζομένους τὰς συμφορὰς τὰς ἀπ᾽ αὐτῶν γενησομένας, ζηλῶσαι δὲ καὶ μιμήσασθαι τὴν Λακεδαιμονίων βασιλείαν. Ἐκείνοις γὰρ ἀδικεῖν μὲν ἧττον ἔξεστιν, ἢ τοῖς ἰδιώταις· τοσούτῳ δὲ μακαριστότεροι τυγχάνουσιν ὄντες, τῶν βίᾳ τὰς τυραννίδας κατεχόντων, ὅσον οἱ μὲν τοὺς τοιούτους ἀποκτείναντες, τὰς μεγίστας δωρεὰς παρὰ τῶν συμπολιτευομένων λαμβάνουσιν· ὑπὲρ ἐκείνων δὲ οἱ μὴ τολμῶντες ἐν ταῖς μάχαις ἀποθνήσκειν, ἀτιμότεροι γίγνονται τῶν τὰς τάξεις λειπόντων, καὶ τὰς ἀσπίδας ἀποβαλλόντων. Ἄξιον οὖν ὀρέγεσθαι τῆς τοιαύτης ἡγεμονίας. Ἔνεστι δ᾽ ἐν τοῖς τοιούτοις πράγμασιν ἡμᾶς τυχεῖν παρὰ τῶν Ἑλλήνων τῆς τοιαύτης τιμῆς, ἥνπερ ἐκεῖνοι παρὰ τῶν πολιτῶν ἔχουσιν, ἢν ὑπολάβωσι, τὴν δύναμιν τὴν ἡμετέραν, μὴ δουλείας, ἀλλὰ σωτηρίας αὐτοῖς αἰτίαν γενέσθαι.

48. *Πολλῶν δὲ καὶ παντοδαπῶν λόγων ἐνόντων περὶ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, ἐμοὶ μὲν ἀμφότερα συμβουλεύει παύσασθαι λέγοντι, καὶ τὸ μῆκος τοῦ λόγου, καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐμῶν ἐτῶν. Τοῖς δὲ νεωτέροις, καὶ μᾶλλον ἀκμάζουσιν ἢ ἐγώ, παραινῶ καὶ παρακελεύομαι τοιαῦτα λέγειν καὶ γράφειν, ἐξ ὧν τὰς μεγίστας τῶν πόλεων, καὶ τὰς εἰθισμένας ταῖς ἄλλαις κακὰ παρέχειν, προτρέψουσιν ἐπ᾽ ἀρετὴν καὶ δικαιοσύνην, ὡς ἐν ταῖς τῆς Ἑλλάδος εὐπραγίαις συμβαίνει καὶ τὰ τῶν φιλοσόφων πράγματα πολλῷ βελτίω γίγνεσθαι.*

IX.

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ

ΕΥΑΓΟΡΟΥ ΕΓΚΩΜΙΟΝ

Η

ΕΥΑΓΟΡΑΣ.

Ὁρῶν, ὦ Νικόκλεις, τιμῶντά σε τὸν τάφον τοῦ πατρός, οὐ μόνον τῷ πλήθει καὶ τῷ κάλλει τῶν ἐπιφερομένων, ἀλλὰ καὶ χοροῖς καὶ μουσικῇ καὶ γυμνικοῖς ἀγῶσιν, ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ἵππων τε καὶ τριηρῶν ἁμίλλαις, καὶ λείποντα οὐδεμίαν τῶν τοιούτων ὑπερβολήν, ἡγησάμην Εὐαγόραν, εἴ τις ἐστὶν αἴσθησις τοῖς τετελευτηκόσι περὶ τῶν ἐνθάδε γιγνομένων, εὐμενῶς μὲν ἀποδέχεσθαι καὶ ταῦτα, καὶ χαίρειν ὁρῶντα τήν τε περὶ αὐτὸν ἐπιμέλειαν, καὶ τὴν σὴν μεγαλοπρέπειαν, πολὺ δ᾽ ἂν ἔτι πλείω χάριν ἔχειν, ἢ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, εἴ τις δυνηθείη περὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων αὐτοῦ καὶ τῶν κινδύνων ἀξίως διελθεῖν τῶν ἐκείνῳ πεπραγμένων· εὑρήσομεν γάρ, τοὺς φιλοτίμους καὶ μεγαλοψύχους τῶν ἀνδρῶν, οὐ μόνον ἀντὶ τῶν τοιούτων ἐπαινεῖσθαι βουλομένους, ἀλλ᾽ ἀντὶ τοῦ ζῆν ἀποθνήσκειν εὐκλεῶς αἱρουμένους, καὶ μᾶλλον περὶ

τῆς δόξης ἢ τοῦ βίου σπουδάζοντας, καὶ πάντα ποιοῦντας, ὅπως ἀθάνατον τὴν περὶ αὑτῶν μνήμην καταλείψουσιν. Αἱ μὲν οὖν δαπάναι τῶν μὲν τοιούτων οὐδὲν ἐξεργάζονται, τοῦ δὲ πλούτου σημεῖον εἰσίν· οἱ δὲ περὶ τὴν μουσικὴν καὶ τὰς ἄλλας ἀγωνίας ὄντες, οἱ μὲν τὰς δυνάμεις αὑτῶν, οἱ δὲ τὰς τέχνας ἐπιδειξάμενοι, σφᾶς αὐτοὺς ἐντιμοτέρους κατέστησαν· ὁ δὲ λόγος, εἰ καλῶς διέλθοι τὰς ἐκείνου πράξεις, ἀείμνηστον ἂν τὴν ἀρετὴν τὴν Εὐαγόρου παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις ποιήσειεν.

2. Ἐχρῆν μὲν οὖν καὶ τοὺς ἄλλους ἐπαινεῖν τοὺς ἐφ᾽ ἑαυτῶν ἄνδρας ἀγαθοὺς γεγενημένους, ἵνα οἵ τε δυνάμενοι τὰ τῶν παλαιῶν ἔργα κοσμεῖν, ἐν εἰδόσι ποιούμενοι τοὺς λόγους, ταῖς ἀληθείαις ἐχρῶντο περὶ αὐτῶν· οἵ τε νεώτεροι φιλοτιμοτέρως διέκειντο πρὸς τὴν ἀρετήν, εἰδότες, ὅτι τούτων εὐλογηθήσονται μᾶλλον, ὧν ἂν ἀμείνους σφᾶς αὐτοὺς παράσχωσι. Νῦν δὲ τίς οὐκ ἂν ἀθυμήσειεν, ὅταν ὁρᾷ τοὺς μὲν περὶ τὰ Τρωϊκά, τούς τ᾽ ἐπέκεινα γενομένους, ὑμνουμένους, καὶ τραγῳδουμένους, ἑαυτὸν δὲ προειδῇ, μηδ᾽ ἂν ὑπερβάληται τὰς ἐκείνων ἀρετάς, μηδέποτε τοιούτων ἐπαίνων ἀξιωθησόμενον; Τούτων δ᾽ αἴτιος ὁ φθόνος, ᾧ τοῦτο μόνον πρόςεστιν ἀγαθόν, ὅτι μέγιστον κακὸν τοῖς ἔχουσίν ἐστιν. Οὕτω γάρ τινες δυςκόλως πεφύκασιν, ὥςθ᾽ ἥδιον εὐλογουμένων ἀκούειν οὓς οὐκ ἴσασιν εἰ γεγόνασιν, ἢ τι τούτων, ὑφ᾽ ὧν εὖ πεπονθότες αὐτοὶ τυγχάνουσιν, ἀποδέχεσθαι. Οὐ μὴν δουλευτέον τούς γε νοῦν ἔχοντας τοῖς οὕτω κακῶς φρονοῦσιν, ἀλλὰ τῶν μὲν τοιούτων ἀμελητέον, τοὺς δὲ ἄλλους ἐθιστέον ἀκούειν, περὶ ὧν καὶ λέγειν δικαιότερόν ἐστιν, ἄλλως τ᾽ ἐπειδὴ καὶ τὰς ἐπιδόσεις ὁρῶμεν γινομένας, καὶ τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, οὐ διὰ τοὺς

ἐμμένοντας τοῖς καθεστῶσιν, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐπανορθοῦντας, καὶ τολμῶντας ἀεί τι κινεῖν τῶν μὴ καλῶς ἐχόντων.

3. Οἶδα μὲν οὖν, ὅτι χαλεπόν ἐστιν ὃ μέλλω ποιεῖν, ἀνδρὸς ἀρετὴν διὰ λόγων ἐγκωμιάζειν. Σημεῖον δὲ μέγιστον· περὶ μὲν γὰρ ἄλλων πολλῶν καὶ παντοδαπῶν λέγειν τολμῶσιν οἱ περὶ τὴν φιλοσοφίαν ὄντες· περὶ δὲ τῶν τοιούτων οὐδεὶς πώποτε αὐτῶν συγγράφειν ἐπεχείρησε. Καὶ πολλὴν αὐτοῖς ἔχω συγγνώμην· τοῖς μὲν γὰρ ποιηταῖς πολλοὶ δέδονται κόσμοι· καὶ γὰρ πλησιάζοντας τοῖς ἀνθρώποις τοὺς θεοὺς οἷόν τ᾽ αὐτοῖς ἐστι ποιῆσαι, καὶ διαλεγομένους, καὶ συναγωνιζομένους, οἷς ἂν βουληθῶσι, καὶ περὶ τούτων δηλῶσαι, μὴ μόνον τοῖς τεταγμένοις ὀνόμασιν, ἀλλὰ τὰ μὲν ξένοις, τὰ δὲ καινοῖς, τὰ δὲ μεταφοραῖς, καὶ μηδὲν παραλιπεῖν, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς εἴδεσι διαποικίλαι τὴν ποίησιν· τοῖς δὲ περὶ τοὺς λόγους οὐδὲν ἔξεστι τῶν τοιούτων· ἀλλ᾽ ἀποτόμως καὶ τῶν ὀνομάτων τοῖς πολιτικοῖς, καὶ τῶν ἐνθυμημάτων τοῖς περὶ αὐτὰς τὰς πράξεις ἀναγκαῖόν ἐστι χρῆσθαι. Πρὸς δὲ τούτοις οἱ μὲν μετὰ μέτρων καὶ ῥυθμῶν ἅπαντα ποιοῦσιν· οἱ δὲ οὐδενὸς τούτων κοινωνοῦσιν, ἃ τοσαύτην ἔχει χάριν, ὥστ᾽, ἂν καὶ τῇ λέξει, καὶ τοῖς ἐνθυμήμασιν ἔχῃ κακῶς, ὅμως ταῖς γε εὐρυθμίαις καὶ ταῖς συμμετρίαις ψυχαγωγοῦσι τοὺς ἀκούοντας. Καταμάθοι δ᾽ ἄν τις ἐκεῖθεν τὴν δύναμιν αὐτῶν· ἢν γάρ τις τῶν ποιημάτων τῶν εὐδοκιμούντων τὰ μὲν ὀνόματα καὶ τὰς διανοίας καταλίπῃ, τὸ δὲ μέτρον διαλύσῃ, φανήσεται πολὺ καταδεέστερα τῆς δόξης, ἧς νῦν ἔχομεν περὶ αὐτῶν. Ὅμως δέ, καίπερ τοσοῦτον πλεονεκτούσης τῆς ποιήσεως, οὐκ ὀκνητέον, ἀλλ᾽ ἀποπειρατέον ἐστὶ τῶν λόγων, εἰ καὶ οὗτοι δυνήσονται τοὺς

ἀγαθοὺς ἄνδρας εὖ λέγειν, μηδὲν χεῖρον τῶν ἐν ταῖς ᾠδαῖς καὶ τοῖς μέτροις ἐγκωμιαζόντων.

4. Πρῶτον μὲν οὖν περὶ τῆς φύσεως τῆς Εὐαγόρου, καὶ τίνων ἦν ἀπόγονος, εἰ καὶ πολλοὶ προεπίστανται, δοκεῖ μοι πρέπειν καὶ ἐμὲ τῶν ἄλλων ἕνεκα διελθεῖν περὶ αὐτῶν, ἵνα πάντες εἰδῶσιν, ὅτι καλλίστων αὐτῷ καὶ μεγίστων παραδειγμάτων καταλειφθέντων, οὐδὲν καταδεέστερον ἑαυτὸν ἐκείνων παρέσχεν. Ὁμολογεῖται μὲν γάρ, τοὺς ἀπὸ Διὸς εὐγενεστάτους τῶν ἡμιθέων εἶναι· τούτων δὲ αὐτῶν οὐκ ἔστιν, ὅςτις οὐκ ἂν Αἰακίδας προκρίνειεν· ἐν μὲν γὰρ τοῖς ἄλλοις γένεσιν εὑρήσομεν τοὺς μὲν ὑπερβάλλοντας, τοὺς δὲ καταδεεστέρους ὄντας· οὗτοι δὲ ἅπαντες ὀνομαστότατοι τῶν καθ᾽ ἑαυτοὺς γεγόνασι.

5. Τοῦτο μὲν γὰρ Αἰακὸς ὁ Διὸς μὲν ἔκγονος, τοῦ δὲ γένους τοῦ Τευκριδῶν πρόγονος, τοσοῦτον διήνεγκεν, ὥςτε, γενομένων αὐχμῶν ἐν τοῖς Ἕλλησι, καὶ πολλῶν ἀνθρώπων διαφθαρέντων, ἐπειδὴ τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς ὑπερέβαλεν, ἦλθον οἱ προεστῶτες τῶν πόλεων, ἱκετεύοντες αὐτόν, νομίζοντες διὰ τῆς εὐγενείας καὶ τῆς εὐσεβείας τῆς ἐκείνου, τάχιστ᾽ ἂν εὑρέσθαι παρὰ τῶν θεῶν τῶν παρόντων κακῶν ἀπαλλαγήν. Σωθέντες δὲ καὶ τυχόντες πάντων ὧν ἐδεήθησαν, ἱερὸν ἐν Αἰγίνῃ κατεστήσαντο κοινὸν τῶν Ἑλλήνων, οὗ περ ἐκεῖνος ἐποιήσατο τὴν εὐχήν. Καὶ κατ᾽ ἐκεῖνον μὲν τὸν χρόνον, ἕως ἦν μετ᾽ ἀνθρώπων, μετὰ καλλίστης δόξης ὢν διετέλεσεν· ἐπειδὴ δὲ μετήλλαξε τὸν βίον, λέγεται παρὰ Πλούτωνι καὶ Κόρῃ τιμὰς μεγίστας ἔχων παρεδρεύειν ἐκείνοις.

6. Τούτου δὲ παῖδες ἦσαν Τελαμὼν καὶ Πηλεύς, ὧν ὁ μὲν ἕτερος μεθ᾽ Ἡρακλέους ἐπὶ Λαομέδοντα στρατευσάμενος, τῶν ἀριστείων ἔτυχε· Πηλεὺς δὲ ἐν τῇ μάχῃ τῇ

πρὸς Κενταύρους ἀριστεύσας, καὶ κατὰ πολλοὺς ἄλλους κινδύνους εὐδοκιμήσας, Θέτιδι τῇ Νηρέως, θνητὸς ὢν ἀθανάτῳ συνῴκησε, καὶ μόνου τούτου φασὶ τῶν προγεγενημένων, ὑπὸ θεῶν ἐν τοῖς γάμοις ὑμέναιον ᾀσθῆναι.

7. Τούτοιν δ' ἑκατέροιν, Τελαμῶνος μὲν Αἴας καὶ Τεῦκρος ἐγεννήθη, Πηλέως δὲ Ἀχιλλεύς, οἳ μέγιστον καὶ σαφέστατον ἔλεγχον ἔδοσαν τῆς αὑτῶν ἀρετῆς· οὐ γὰρ ἐν ταῖς αὑτῶν πόλεσιν ἐπρώτευσαν μόνον, οὐδὲ ἐν τοῖς τόποις, ἐν οἷς κατῴκουν, ἀλλὰ στρατείας τοῖς Ἕλλησιν ἐπὶ τοὺς Βαρβάρους γινομένης, καὶ πολλῶν μὲν ἑκατέρωθεν ἀθροισθέντων, οὐδενὸς δὲ τῶν ὀνομαστῶν ἀπολειφθέντος, ἐν τούτοις τοῖς κινδύνοις Ἀχιλλεὺς μὲν ἁπάντων διήνεγκεν, Αἴας δὲ μετ' ἐκεῖνον ἠρίστευσε· Τεῦκρος δὲ τῆς τε τούτων συγγενείας ἄξιος καὶ τῶν ἄλλων οὐδενὸς χείρων γενόμενος, ἐπειδὴ Τροίαν συνεξεῖλεν, ἀφικόμενος εἰς Κύπρον, Σαλαμῖνά τε κατῴκισεν, ὁμώνυμον ποιήσας τῆς πρότερον αὐτῷ πατρίδος οὔσης, καὶ τὸ γένος τὸ νῦν βασιλεῦον κατέλιπε.

8. Τὰ μὲν οὖν ἐξ ἀρχῆς Εὐαγόρᾳ παρὰ τῶν προγόνων ὑπάρξαντα, τηλικαῦτα τὸ μέγεθός ἐστι. Τοῦτον δὲ τὸν τρόπον τῆς πόλεως οἰκισθείσης, κατὰ μὲν ἀρχὰς οἱ γεγονότες ἀπὸ Τεύκρου τὴν βασιλείαν εἶχον· χρόνῳ δὲ ὕστερον ἀφικόμενος ἐκ Φοινίκης ἀνὴρ φυγάς, καὶ πιστευθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλεύοντος τότε, καὶ δυναστείας μεγάλας λαβών, οὐ χάριν ἔσχε τούτων, ἀλλὰ κακὸς μὲν γινόμενος περὶ τὸν ὑποδεξάμενον, δεινὸς δὲ πρὸς τὸ πλεονεκτῆσαι, τὸν μὲν εὐεργέτην ἐξέβαλεν, αὐτὸς δὲ τὴν βασιλείαν κατέσχεν. Ἀπιστῶν δὲ τοῖς πεπραγμένοις, καὶ βουλόμενος ἀσφαλῶς καταθέσθαι τὰ περὶ αὐτόν, τήν τε πόλιν ἐξε-

βαρβάρωσε, καὶ τὴν νῆσον ὅλην βασιλεῖ τῷ Μεγάλῳ κατεδούλωσεν.

9. Οὕτω δὲ τῶν πραγμάτων καθεστώτων, Εὐαγόρας γίνεται· περὶ οὗ τὰς μὲν φήμας καὶ τὰς μαντείας καὶ τὰς ὄψεις, τὰς ἐν τοῖς ὕπνοις γενομένας, ἐξ ὧν μείζων ἂν φανείη γεγονὼς ἢ κατὰ ἄνθρωπον, αἱροῦμαι καταλιπεῖν· οὐκ ἀπιστῶν τοῖς λεγομένοις, ἀλλ' ἵνα πᾶσι ποιήσω φανερόν, ὅτι τοσούτου δέω πλασάμενος εἰπεῖν τι περὶ τῶν ἐκείνῳ πεπραγμένων, ὥστε καὶ τῶν ὑπαρχόντων ἀφίημι τὰ τοιαῦτα, περὶ ὧν ὀλίγοι τινὲς ἐπίστανται, καὶ μὴ πάντες οἱ πολῖται συνίσασιν. Ἄρξομαι δὲ ἐκ τῶν ὁμολογουμένων λέγειν περὶ αὐτοῦ.

10. Παῖς μὲν γὰρ ὢν ἔσχε κάλλος καὶ ῥώμην καὶ σωφροσύνην, ἅπερ τῶν ἀγαθῶν πρεπωδέστατα τοῖς τηλικούτοις ἐστί. Καὶ τούτων ἄν τις μάρτυρας ποιήσαιτο, τῆς μὲν σωφροσύνης τοὺς συμπαιδευθέντας τῶν πολιτῶν· τοῦ δὲ κάλλους, ἅπαντας τοὺς ἰδόντας· τῆς δὲ ῥώμης τοὺς ἀγῶνας, ἐν οἷς ἐκεῖνος τῶν ἡλικιωτῶν ἐκρατίστευσεν. Ἀνδρὶ δὲ γενομένῳ, ταῦτά τε πάντα συνηυξήθη, καὶ πρὸς τούτοις ἀνδρία προςεγένετο, καὶ σοφία, καὶ δικαιοσύνη· καὶ ταῦτα οὐ μέσως, οὐδὲ ὥςπερ ἐν ἑτέροις τισίν, ἀλλ' ἕκαστον αὐτῶν πρὸς ὑπερβολήν· τοσοῦτον γὰρ καὶ ταῖς τοῦ σώματος καὶ ταῖς τῆς ψυχῆς ἀρεταῖς διήνεγκεν, ὥςτε ὁπότε μὲν αὐτὸν ὁρῷεν οἱ τότε βασιλεύοντες, ἐκπλήττεσθαι καὶ φοβεῖσθαι περὶ τῆς ἀρχῆς, ἡγουμένους, οὐχ οἷόν τ' εἶναι τὸν τοιοῦτον τὴν φύσιν ἐν ἰδιώτου μέρει διαγαγεῖν· ὁπότε δὲ εἰς τοὺς τρόπους ἀποβλέψαιεν οὕτω σφόδρα πιστεύειν, ὥςτε, καὶ εἴ τις ἄλλος τολμῴη περὶ αὐτοὺς ἐξαμαρτάνειν, νομίζειν Εὐαγόραν αὐτοῖς ἔσεσθαι βοηθόν.

11. Καὶ τοσοῦτον τῆς δόξης παραλλαττούσης, οὐδετέρου τούτων ἐψεύσθησαν· οὔτε γὰρ ἰδιώτης ὢν διετέλεσεν, οὔτε περὶ ἐκείνους ἐξήμαρτεν, ἀλλὰ τοσαύτην ὁ δαίμων ἔσχεν αὐτοῦ πρόνοιαν, ὅπως καλῶς λήψεται τὴν βασιλείαν, ὥςθ᾽ ὅσα μὲν ἀναγκαῖον ἦν παρασκευασθῆναι δι᾽ ἀσεβείας, ταῦτα μὲν ἕτερος ἔπραξεν, ἐξ ὧν δὲ οἷόν τ᾽ ἦν ὁσίως καὶ δικαίως λαβεῖν τὴν ἀρχήν, Εὐαγόρας διεφύλαξεν. Εἷς γὰρ τῶν δυναστευόντων ἐπιβουλεύσας, τόν τε τύραννον ἀπέκτεινε, καὶ συλλαβεῖν Εὐαγόραν ἐπεχείρησεν, ἡγούμενος, οὐ δυνήσεσθαι κατασχεῖν τὴν ἀρχήν, εἰ μὴ κἀκεῖνον ἐκ ποδῶν ποιήσειε. Διαφυγὼν δὲ τὸν κίνδυνον, καὶ σωθεὶς εἰς Σόλους τῆς Κιλικίας, οὐ τὴν αὐτὴν γνώμην ἔσχε τοῖς ταῖς τοιαύταις συμφοραῖς περιπίπτουσιν· οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι, κἂν ἐκ τυραννίδος ἐκπέσωσι, διὰ τὰς παρούσας τύχας ταπεινοτέρας τὰς ψυχὰς ἔχουσιν· ἐκεῖνος δὲ εἰς τοσοῦτο μεγαλοφροσύνης ἦλθεν, ὥςτε τὸν ἄλλον χρόνον ἰδιώτης ὤν, ἐπειδὴ φυγεῖν ἠναγκάσθη, τυραννεῖν ᾠήθη δεῖν. Καὶ τοὺς μὲν πλάνους τοὺς φυγαδικούς, καὶ τὸ δι᾽ ἑτέρων ζητεῖν τὴν κάθοδον, καὶ θεραπεύειν τοὺς αὑτοῦ χείρους, ὑπερεῖδε· λαβὼν δὲ ταύτην τὴν ἀφορμήν, ἥνπερ χρὴ τοὺς εὐσεβεῖς, βουλομένους ἀμύνεσθαι καὶ μὴ προτέρους ὑπάρχειν, καὶ προελόμενος, ἢ κατορθώσας τυραννεῖν, ἢ διαμαρτὼν ἀποθανεῖν, παρακαλέσας ἀνθρώπους, ὡς οἱ πλεῖστοι λέγουσι, περὶ πεντήκοντα, μετὰ τούτων παρεσκευάζετο ποιεῖσθαι τὴν κάθοδον. Ὅθεν καὶ μάλιστ᾽ ἄν τις τὴν φύσιν τὴν ἐκείνου καὶ τὴν δόξαν, ἣν εἶχε παρὰ τοῖς ἄλλοις, θεωρήσειε· μέλλων τε γὰρ πλεῖν μετὰ τοσούτων ἐπὶ τηλικαύτην πρᾶξιν τὸ μέγεθος, καὶ πάντων τῶν δεινῶν πλησίον ὄντων, οὔτ᾽ ἐκεῖνος ἠθύμησεν, οὔτε τῶν

παρακληθέντων οὐδεὶς ἀποστῆναι τῶν κινδύνων ἠξίωσεν· ἀλλ᾽ οἱ μέν, ὥςπερ θεῷ συνακολουθήσαντες, ἅπαντες ἐνέμειναν τοῖς ὡμολογημένοις· ὁ δέ, ὡςπερεὶ στρατόπεδον ἔχων κρεῖττον τῶν ἀντιπάλων, ἢ προειδὼς τὸ συμβησόμενον, οὕτω διέκειτο τὴν γνώμην.

12. Δῆλον δὲ ἐκ τῶν ἔργων· ἀποβὰς γὰρ εἰς τὴν νῆσον, οὐχ ἡγήσατο δεῖν χωρίον ὀχυρὸν καταλαβών, καὶ τὸ σῶμα ἐπ᾽ ἀσφαλείᾳ καταστήσας, περιϊδεῖν, εἴ τινες αὐτῷ τῶν πολιτῶν βοηθήσουσιν· ἀλλ᾽ εὐθύς, ὥςπερ εἶχε, ταύτης τῆς νυκτός, διελὼν τοῦ τείχους πυλίδα, καὶ ταύτῃ τοὺς μεθ᾽ ἑαυτοῦ διαγαγών, προςέβαλε πρὸς τὸ βασίλειον. Καὶ τοὺς μὲν θορύβους τοὺς ἐν τοῖς τοιούτοις καιροῖς συμβαίνοντας, καὶ τοὺς φόβους τῶν ἄλλων, καὶ τὰς παρακελεύσεις τὰς ἐκείνου, τί δεῖ λέγοντα διατρίβειν; Γενομένων δ᾽ αὐτῷ τῶν μὲν περὶ τὸν τύραννον ἀνταγωνιστῶν, τῶν δὲ ἄλλων πολιτῶν θεατῶν, (δεδιότες γὰρ τοῦ μὲν τὴν ἀρχήν, τοῦ δὲ τὴν ἀρετήν, ἡσυχίαν ἦγον,) οὐ πρότερον ἐπαύσατο μαχόμενος καὶ μόνος πρὸς πολλούς, καὶ μετ᾽ ὀλίγων πρὸς ἅπαντας τοὺς ἐχθρούς, πρὶν ἑλὼν τὸ βασίλειον, καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἐτιμωρήσατο, καὶ τοῖς φίλοις ἐβοήθησεν, ἔτι δὲ τῷ γένει τὰς τιμὰς τὰς πατρίους ἐκομίσατο, καὶ τύραννον αὑτὸν τῆς πόλεως κατέστησεν.

13. Ἡγοῦμαι μὲν οὖν, εἰ καὶ μηδενὸς ἄλλου μνησθείην, ἀλλ᾽ ἐνταῦθα καταλίποιμι τὸν λόγον, ῥᾴδιον ἐκ τούτων εἶναι γνῶναι τήν τε ἀρετὴν τὴν Εὐαγόρου, καὶ τὸ μέγεθος τῶν ἐκείνῳ πεπραγμένων. Οὐ μὴν ἀλλ᾽ ἔτι γε σαφέστερον περὶ ἀμφοτέρων τούτων ἐκ τῶν ἐχομένων οἶμαι δηλώσειν.

14. Τοσούτων γὰρ τυράννων ἐν ἅπαντι τῷ χρόνῳ γεγενημένων, οὐδεὶς φανήσεται τὴν τιμὴν ταύτην κάλλιον

ἐκείνου κτησάμενος. Εἰ μὲν οὖν πρὸς ἕκαστον αὐτῶν τὰς πράξεις τὰς Εὐαγόρου παραβάλοιμεν, οὔτ' ἂν ὁ λόγος ἴσως τοῖς ἀκούουσιν ἀρέσειεν, οὔτ' ἂν ὁ χρόνος τοῖς λεγομένοις ἀρκέσειεν· ἐὰν δὲ προελόμενοι τοὺς εὐδοκιμωτάτους, ἐπὶ τούτων σκοπῶμεν, οὐδὲν μὲν χεῖρον ἕξομεν, πολὺ δὲ συντομώτερον διαλεχθησόμεθα περὶ αὐτῶν.

15. Τῶν μὲν οὖν τὰς πατρικὰς βασιλείας παραλαβόντων, τίς οὐκ ἂν τοὺς Εὐαγόρου κινδύνους προκρίνειεν; Οὐδεὶς γάρ ἐστιν οὕτω ῥᾴθυμος, ὅςτις ἂν δέξαιτο παρὰ τῶν προγόνων τὴν ἀρχὴν ταύτην παραλαβεῖν μᾶλλον, ἢ κτησάμενος ὁσίως, ὥςπερ ἐκεῖνος, τοῖς παισὶ τοῖς ἑαυτοῦ καταλιπεῖν.

16. Καὶ μὴν τῶν παλαιῶν καθόδων αὗται μάλιστα εὐδοκιμοῦσιν, ἃς παρὰ τῶν ποιητῶν ἀκούομεν· οὗτοι γὰρ οὐ μόνον τῶν προγεγενημένων τὰς καλλίστας ἡμῖν ἀπαγγέλλουσιν, ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτῶν καινὰς συντιθέασιν. Ἀλλ' ὅμως οὐδεὶς αὐτῶν μεμυθολόγηκεν, ὅςτις οὕτω δεινοὺς καὶ φοβεροὺς ποιησάμενος κινδύνους, εἰς τὴν ἑαυτοῦ κατῆλθεν· ἀλλ' οἱ μὲν πλεῖστοι πεποίηνται διὰ τύχην λαβόντες τὰς βασιλείας, οἱ δὲ μετὰ δόλου καὶ τέχνης περιγενόμενοι τῶν ἐχθρῶν.

17. Ἀλλὰ μὲν τῶν γε ἔπειτα γεγενημένων ἴσως δὲ καὶ τῶν ἁπάντων, Κῦρον τὸν Μήδων μὲν ἀφελόμενον τὴν ἀρχήν, Πέρσαις δὲ κτησάμενον, οἱ πλεῖστοι καὶ μάλιστα θαυμάζουσιν· ἀλλ' ὁ μὲν τῷ Περσῶν στρατοπέδῳ τὸ Μήδων ἐνίκησεν, ὃ πολλοὶ καὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Βαρβάρων ῥᾳδίως ἂν ποιήσειαν· ὁ δὲ διὰ τῆς ψυχῆς τῆς ἑαυτοῦ καὶ τοῦ σώματος τὰ πλεῖστα φαίνεται τῶν προειρημένων διαπραξάμενος. Ἔπειτα ἐκ μὲν τῆς Κύρου στρατείας οὔπω δῆλον, ὅτι καὶ τοὺς Εὐαγόρου κινδύνους

ἂν ὑπέμεινεν· ἐκ δὲ τῶν τούτῳ πεπραγμένων ἅπασι φανερόν, ὅτι ῥᾳδίως ἂν κἀκείνοις τοῖς ἔργοις ἐπεχείρησε. Πρὸς δὲ τούτοις, τῷ μὲν ὁσίως καὶ δικαίως πέπρακται ἅπαντα· τῷ δὲ οὐκ εὐσεβῶς ἔνια συμβέβηκεν. Ὁ μὲν γὰρ τοὺς ἐχθροὺς ἀπώλεσε, Κῦρος δὲ τὸν πατέρα τῆς μητρὸς ἀπέκτεινεν. Ὥςτ᾽, εἴ τινες βούλοιντο μὴ τὸ μέγεθος τῶν συμβάντων, ἀλλὰ τὴν ἀρετὴν ἑκατέρου κρίνειν, δικαίως ἂν Εὐαγόραν καὶ τούτου μᾶλλον ἐπαινέσειαν. Εἰ δὲ δεῖ συντόμως, καὶ μηδὲν ὑποστειλάμενον, μηδὲ δείσαντα τὸν φθόνον, ἀλλὰ παῤῥησίᾳ χρησάμενον εἰπεῖν· οὐδεὶς οὔτε θνητός, οὔτε ἡμίθεος, οὔτε ἀθάνατος εὑρεθήσεται κάλλιον, οὐδὲ λαμπρότερον, οὐδὲ εὐσεβέστερον λαβὼν ἐκείνου τὴν βασιλείαν. Καὶ τούτοις ἐκείνως μάλιστ᾽ ἄν τις πιστεύσειεν, εἰ μὴ σφόδρα τοῖς νῦν λεγομένοις ἀπιστήσας, ἐξετάζειν ἐπιχειρήσειεν, ὅπως ἕκαστος ἐτυράννησε. Φανήσομαι γάρ, οὐκ ἐκ παντὸς τρόπου μεγάλα λέγειν προθυμούμενος, ἀλλὰ διὰ τὴν τοῦ πράγματος ἀλήθειαν, οὕτω περὶ αὐτοῦ θρασέως εἰρηκώς.

18. Εἰ μὲν οὖν ἐπὶ μικροῖς διήνεγκε, τοιούτων ἂν καὶ τῶν λόγων αὐτὸν προσῆκον ἦν ἀξιοῦσθαι· νῦν δὲ πάντες ἂν ὁμολογήσειαν, τυραννίδα καὶ τῶν θείων ἀγαθῶν, καὶ τῶν ἀνθρωπίνων, μέγιστον καὶ σεμνότατον καὶ περιμαχητότατον εἶναι. Τὸν δὴ τὸ κάλλιστον τῶν ὄντων κάλλιστα κτησάμενον, τίς ἂν [ἢ ῥήτωρ,] ἢ ποιητής, ἢ λόγων εὑρετής, ἀξίως τῶν πεπραγμένων ἐπαινέσειεν;

19. Οὐ τοίνυν ἐν τούτοις ὑπερβαλόμενος, ἐν τοῖς ἄλλοις εὑρεθήσεται καταδεέστερος γεγονώς, ἀλλὰ πρῶτον μὲν εὐφυέστατος ὢν τὴν γνώμην, καὶ πλεῖστα κατορθοῦν δυνάμενος, ὅμως οὐκ ᾠήθη δεῖν ὀλιγωρεῖν, οὐδ᾽ αὐτοσχεδιάζειν περὶ τῶν πραγμάτων, ἀλλ᾽ ἐν τῷ ζητεῖν καὶ φρον-

τίζειν καὶ βουλεύεσθαι, τὸν πλεῖστον χρόνον διέτριβεν· ἡγούμενος μέν, εἰ καλῶς τὴν ἑαυτοῦ φρόνησιν παρασκευάσειε, καλῶς αὐτῷ καὶ τὴν βασιλείαν ἕξειν· θαυμάζων δέ, ὅσοι τῆς μὲν ψυχῆς ἕνεκα τῶν ἄλλων ποιοῦνται τὴν ἐπιμέλειαν, αὐτῆς δὲ μηδὲν τυγχάνουσι φροντίζοντες. Ἔπειτα καὶ περὶ τῶν πραγμάτων τὴν αὐτὴν διάνοιαν εἶχεν· ὁρῶν γὰρ τοὺς ἄριστα τῶν ὄντων ἐπιμελουμένους, ἐλάχιστα λυπουμένους, καὶ τὰς ἀληθινὰς τῶν ῥᾳθυμιῶν οὐκ ἐν ταῖς ἀργίαις, ἀλλ' ἐν ταῖς εὐπραγίαις καὶ ταῖς καρτερίαις ἐνούσας, οὐδὲν ἀνεξέταστον παρέλιπεν, ἀλλ' οὕτως ἀκριβῶς καὶ τὰς πράξεις ᾔδει, καὶ τῶν πολιτῶν ἕκαστον ἐγίνωσκεν, ὥςτε μήτε τοὺς ἐπιβουλεύοντας αὐτῷ φθάνειν, μήτε τοὺς ἐπιεικεῖς ὄντας λανθάνειν, ἀλλὰ πάντας τυγχάνειν τῶν προςηκόντων· οὐ γὰρ ἐξ ὧν ἑτέρων ἤκουεν, οὔτε ἐκόλαζεν, οὔτε ἐπετίμα τοῖς πολίταις, ἀλλ' ἐξ ὧν αὐτὸς συνῄδει, τὰς κρίσεις ἐποιεῖτο περὶ αὐτῶν. Ἐν ταῖς τοιαύταις δὲ ἐπιμελείαις ἑαυτὸν καταστήσας, οὐδὲ περὶ τῶν κατὰ τὴν ἡμέραν ἑκάστην προςπιπτόντων, οὐδὲ περὶ ἓν πεπλανημένως εἶχεν, ἀλλ' οὕτω θεοφιλῶς καὶ φιλανθρώπως διῴκει τὴν πόλιν, ὥςτε τοὺς ἀφικνουμένους μὴ μᾶλλον Εὐαγόραν τῆς ἀρχῆς ζηλοῦν, ἢ τοὺς ἀρχομένους τῆς ὑπ' ἐκείνου βασιλείας· ἅπαντα γὰρ τὸν χρόνον διετέλεσεν οὐδένα μὲν ἀδικῶν, τοὺς δὲ χρηστοὺς τιμῶν, καὶ σφόδρα μὲν ἁπάντων ἄρχων, νομίμως δὲ τοὺς ἐξαμαρτάνοντας κολάζων· οὐδὲν μὲν συμβούλων δεόμενος, ὅμως δὲ τοῖς φίλοις συμβουλευόμενος· πολλὰ μὲν τῶν χρωμένων ἡττώμενος, ἅπαντα δὲ τῶν ἐχθρῶν περιγενόμενος· σεμνὸς ὢν οὐ ταῖς τοῦ προςώπου συναγωγαῖς, ἀλλὰ ταῖς τοῦ βίου κατασκευαῖς· οὐδὲ πρὸς ἓν ἀτάκτως, οὐδὲ ἀνωμάλως διακείμενος, ἀλλ' ὁμοίως τὰς ἐν τοῖς λόγοις ὁμο-

λογίας, ὥσπερ τὰς ἐν τοῖς ὅρκοις διαφυλάττων· μέγα φρονῶν οὐκ ἐπὶ τοῖς διὰ τύχην, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς δι' αὑτὸν γιγνομένοις ἀγαθοῖς· τοὺς μὲν φίλους ταῖς εὐεργεσίαις ὑφ' αὑτῷ ποιούμενος, τοὺς δ' ἄλλους τῇ μεγαλοψυχίᾳ καταδουλούμενος· φοβερὸς ὢν οὐ τῷ πολλοῖς χαλεπαίνειν, ἀλλὰ τῷ πολὺ τὴν φύσιν τῶν ἄλλων ὑπερβάλλειν· ἡγούμενος τῶν ἡδονῶν, ἀλλ' οὐκ ἀγόμενος ὑπ' αὐτῶν· ὀλίγοις πόνοις πολλὰς ῥᾳστώνας κτώμενος, ἀλλ' οὐ διὰ μικρὰς ῥᾳθυμίας μεγάλους πόνους ὑπολειπόμενος· ὅλως δὲ οὐδὲν παραλιπών, ὧν προςεῖναι τοῖς βασιλεῦσι πρέπει, ἀλλ' ἐξ ἑκάστης πολιτείας ἐκλεγόμενος τὸ βέλτιστον· καὶ δημοτικὸς μὲν ὤν, τῇ τοῦ πλήθους θεραπείᾳ, πολιτικὸς δέ, τῇ τῆς πόλεως διοικήσει, στρατηγικὸς δέ, τῇ πρὸς κινδύνους εὐβουλίᾳ, τυραννικὸς δέ, τῷ πᾶσι τούτοις διαφέρειν. Καὶ ταῦθ' ὅτι προςῆν Εὐαγόρᾳ, καὶ πλείω τούτων, ἐξ αὐτῶν τῶν ἔργων ῥᾴδιον καταμαθεῖν.

20. *Παραλαβὼν γὰρ τὴν πόλιν ἐκβεβαρβαρωμένην, καὶ διὰ τὴν τῶν Φοινίκων ἀρχὴν οὔτε τοὺς Ἕλληνας προςδεχομένην, οὔτε τέχνας ἐπισταμένην, οὔτε ἐμπορίῳ χρωμένην, οὔτε λιμένας κεκτημένην, ταῦτά τε πάντα διώρθωσε, καὶ πρὸς τούτοις καὶ χώραν πολλὴν προςεκτήσατο, καὶ τείχη προςπεριεβάλετο, καὶ τριήρεις ἐναυπηγήσατο, καὶ ταῖς ἄλλαις παρασκευαῖς οὕτως ηὔξησε τὴν πόλιν, ὥςτε μηδεμιᾶς τῶν Ἑλληνίδων πόλεων ἀπολελεῖφθαι· καὶ δύναμιν τοσαύτην ἐνεποίησεν, ὥςτε φοβεῖσθαι πολλοὺς τῶν πρότερον καταφρονούντων αὐτῆς. Καίτοι τηλικαύτας ἐπιδόσεις τὰς πόλεις λαμβάνειν, οὐχ οἷόν τ' ἐστίν, ἂν μή τις αὐτὰς διοικῇ τοιούτοις ἤθεσιν, οἵοις Εὐαγόρας μὲν εἶχεν, ἐγὼ δὲ ὀλίγῳ πρότερον ἐπειράθην διελθεῖν. Ὥςτ' οὐ δέδοικα, μὴ φανῶ μείζω λέγων τῶν ἐκείνῳ προς-*

όντων, ἀλλὰ μὴ πολὺ λίαν ἀπολειφθῶ τῶν πεπραγμένων αὐτῷ. Τίς γὰρ ἂν ἐφίκοιτο τοιαύτης φύσεως, ὃς οὐ μόνον τὴν αὑτοῦ πόλιν πλείονος ἀξίαν ἐποίησεν, ἀλλὰ καὶ τὸν περιέχοντα τόπον, τὴν νῆσον, ἐπὶ πρᾳότητα καὶ μετριότητα προήγαγε; Πρὶν μὲν γὰρ λαβεῖν Εὐαγόραν τὴν ἀρχήν, οὕτως ἀπροσοίστως καὶ χαλεπῶς εἶχον, ὥστε καὶ τῶν ἀρχόντων τούτους ἐνόμιζον εἶναι βελτίστους, οἵ τινες ἂν ὠμότατα πρὸς τοὺς Ἕλληνας διακείμενοι τυγχάνοιεν. Νῦν δὲ τοσοῦτον μεταπεπτώκασιν, ὥςθ᾽ ἁμιλλᾶσθαι μέν, οἵτινες αὐτῶν δόξουσι φιλέλληνες μᾶλλον εἶναι, παιδοποιεῖσθαι δὲ τοὺς πλείστους αὐτῶν, γυναῖκας λυμβάνοντας παρ᾽ ἡμῶν, χαίρειν δὲ καὶ τοῖς κτήμασι καὶ τοῖς ἐπιτηδεύμασι τοῖς Ἑλληνικοῖς μᾶλλον, ἢ τοῖς παρὰ σφίσιν αὐτοῖς, πλείους δὲ καὶ τῶν περὶ τὴν μουσικήν, καὶ τῶν περὶ τὴν ἄλλην παίδευσιν ἐν τούτοις τοῖς τόποις διατρίβειν, ἢ παρ᾽ οἷς πρότερον εἰωθότες ἦσαν. Καὶ τούτων ἁπάντων οὐδείς, ὅςτις οὐκ ἂν Εὐαγόραν αἴτιον εἶναι ὁμολογήσειεν.

21. Μέγιστον δὲ τεκμήριον καὶ τοῦ τρόπου, καὶ τῆς ὁσιότητος τῆς ἐκείνου· τῶν γὰρ Ἑλλήνων πολλοὶ καὶ καλοὶ καὶ ἀγαθοί, τὰς ἑαυτῶν πατρίδας ἀπολιπόντες, ἦλθον εἰς Κύπρον οἰκήσοντες, ἡγούμενοι κοινοτέραν εἶναι καὶ νομιμωτέραν τὴν Εὐαγόρου βασιλείαν τῶν οἴκοι πολιτειῶν. Ὧν τοὺς μὲν ἄλλους ὀνομαστὶ διελθεῖν, πολὺ ἂν ἔργον εἴη. Κόνωνα δὲ τὸν διὰ πλείστας ἀρετὰς πρωτεύσαντα τῶν Ἑλλήνων τίς οὐκ οἶδεν, ὅτι δυςτυχησάσης τῆς πόλεως, ἐξ ἁπάντων ἐκλεξάμενος, ὡς Εὐαγόραν ἦλθε; νομίσας καὶ τῷ σώματι βεβαιοτάτην εἶναι τὴν παρ᾽ ἐκείνου καταφυγήν, καὶ τῇ πόλει τάχιστα ἂν αὐτὸν γενέσθαι βοηθόν. Πολλὰ δὲ πρότερον ἤδη κατωρθωκώς, οὐδὲ

περὶ ἑνὸς πώποτε πράγματος ἔδοξεν ἄμεινον ἢ περὶ τούτων βεβουλεῦσθαι· συνέβη γὰρ αὐτῷ διὰ τὴν ἄφιξιν τὴν εἰς Κύπρον, καὶ ποιῆσαι καὶ παθεῖν πλεῖστα ἀγαθά. Πρῶτον μὲν γὰρ οὐκ ἔφθησαν ἀλλήλοις πλησιάσαντες, καὶ περὶ πλείονος ἐποιήσαντο σφᾶς αὐτούς, ἢ πρότερον οἰκείους ὄντας. Ἔπειτα περί τε τῶν ἄλλων ὁμονοοῦντες, ἅπαντα τὸν χρόνον διετέλεσαν, καὶ περὶ τῆς ἡμετέρας πόλεως τὴν αὐτὴν γνώμην ἔσχον. Ὁρῶντες γὰρ αὐτὴν ὑπὸ Λακεδαιμονίοις οὖσαν, καὶ μεγάλῃ μεταβολῇ κεχρημένην, λυπηρῶς καὶ βαρέως ἔφερον, ἀμφότεροι προςήκοντα ποιοῦντες· τῷ μὲν γὰρ ἦν φύσει πατρίς, τὸν δὲ καὶ πολλὰς καὶ μεγάλας εὐεργεσίας νόμῳ πολίτην ἐπεποίηντο. Σκοπουμένοις δὲ αὐτοῖς, ὅπως τῶν συμφορῶν αὐτὴν ἀπαλλάξουσι, ταχὺ τὸν καιρὸν Λακεδαιμόνιοι παρεσκεύασαν· ἄρχοντες γὰρ τῶν Ἑλλήνων καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν, εἰς τοῦτ᾽ ἀπληστίας ἦλθον, ὥςτε καὶ τὴν Ἀσίαν κακῶς ποιεῖν ἐπεχείρησαν. Λαβόντες δὲ ἐκεῖνοι τοῦτον τὸν καιρόν, καὶ τῶν στρατηγῶν τῶν βασιλέως ἀπορούντων, ὅ,τι χρήσονται τοῖς παροῦσιν, ἐδίδασκον αὐτοὺς μὴ κατὰ γῆν ἀλλὰ κατὰ θάλατταν τὸν πόλεμον τὸν πρὸς Λακεδαιμονίους ποιεῖσθαι· νομίζοντες, εἰ μὲν πεζὸν στρατόπεδον καταστήσαιντο, καὶ τούτῳ περιγένοιντο, τὰ περὶ τὴν ἤπειρον μόνην καλῶς ἕξειν· εἰ δὲ κατὰ θάλατταν κρατήσειαν, πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα τῆς νίκης ταύτης μεθέξειν. Ὅπερ συνέβη. Πεισθέντων γὰρ ταῦτα τῶν στρατηγῶν, καὶ ναυτικοῦ συλλεγέντος, Λακεδαιμόνιοι μὲν κατεναυμαχήθησαν, καὶ τῆς ἀρχῆς ἀπεστερήθησαν, οἱ δὲ Ἕλληνες ἠλευθερώθησαν, ἡ δὲ πόλις ἡμῶν τῆς τε παλαιᾶς δόξης μέρος τι πάλιν ἀπέλαβε, καὶ τῶν συμμάχων ἡγεμὼν κατέστη. Καὶ ταῦτ᾽ ἐπράχθη Κόνω-

νος μὲν στρατηγοῦντος, Εὐαγόρου δὲ αὐτόν τε παρασχόντος, καὶ τῆς δυνάμεως τὴν πλείστην παρασκευάσαντος. Ὑπὲρ ὧν ἡμεῖς μὲν αὐτοὺς ἐτιμήσαμεν ταῖς μεγίσταις τιμαῖς, καὶ τὰς εἰκόνας αὐτῶν ἐστήσαμεν, οὗπερ τὸ τοῦ Διὸς ἄγαλμα τοῦ σωτῆρος, πλησίον ἐκείνου τε καὶ σφῶν αὐτῶν, ἀμφοτέρων ὑπόμνημα, καὶ τοῦ μεγέθους τῆς εὐεργεσίας, καὶ τῆς φιλίας τῆς πρὸς ἀλλήλους.

22. Βασιλεὺς δὲ οὐ τὴν αὐτὴν γνώμην ἔσχε περὶ αὐτῶν· ἀλλ' ὅσῳ μείζω καὶ πλείονος ἄξια κατειργάσαντο, τοσούτῳ μᾶλλον ἔδεισεν αὐτούς. Περὶ μὲν οὖν Κόνωνος ἄλλος ἡμῖν ἔσται λόγος. Ὅτι δὲ πρὸς Εὐαγόραν οὕτως ἔσχεν, οὐδ' αὐτὸς λαθεῖν ἐζήτησε. Φαίνεται γὰρ μᾶλλον μὲν σπουδάσας περὶ τὸν ἐν Κύπρῳ πόλεμον, ἢ περὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας, μείζω δὲ καὶ χαλεπώτερον ἐκεῖνον ἀνταγωνιστὴν νομίσας, ἢ Κῦρον τὸν περὶ τῆς βασιλείας ἀμφιςβητήσαντα. Καὶ τούτου μέγιστον τεκμήριον· τοῦ μὲν γὰρ ἀκούων τὰς παρασκευάς, τοσοῦτον κατεφρόνησεν, ὥστε διὰ τὸ μὴ φροντίζειν, μικροῦ δεῖν ἔλαθεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ βασίλειον ἐπιστάς· πρὸς δὲ τοῦτον οὕτως ἐκ πολλοῦ περιδεῶς ἔσχεν, ὥςτε μεταξὺ πάσχων εὖ, πολεμεῖν πρὸς αὐτὸν ἐπεχείρησε· δίκαια μὲν οὐ ποιῶν, οὐ μὴν παντάπασιν ἀλόγως βουλευσάμενος. Ἠπίστατο μὲν γὰρ πολλοὺς καὶ τῶν Ἑλλήνων, καὶ τῶν Βαρβάρων, ἐκ ταπεινῶν καὶ φαύλων πραγμάτων, μεγάλας δυναστείας κατεργασαμένους. Ἐπυνθάνετο δὲ τὴν Εὐαγόρου μεγαλοψυχίαν, καὶ τὰς ἐπιδόσεις αὐτῷ καὶ τὰς δόξας τῶν πραγμάτων, οὐ κατὰ μικρὸν γιγνομένας, ἀλλὰ καὶ τὴν φύσιν ἀνυπέρβλητον ἔχοντα, καὶ τὴν τύχην αὐτῷ συναγωνιζομένην· ὥςτε οὐχ ὑπὲρ τῶν γεγενημένων ὀργιζόμενος, ἀλλὰ περὶ τῶν μελλόντων φοβούμενος, οὐδὲ περὶ Κύπρου μόνον

δεδιώς, ἀλλὰ πολὺ περὶ μειζόνων, ἐποιήσατο τὸν πόλεμον πρὸς αὐτόν· οὕτω δ᾽ οὖν ὥρμησεν, ὥςτε εἰς τὴν στρατιὰν ταύτην πλέον ἢ πεντάκις μύρια τάλαντα κατηνάλωσεν.

23. Ἀλλ᾽ ὅμως Εὐαγόρας, πάσαις ἀπολελειμμένος ταῖς δυνάμεσιν, ἀντιτάξας τὴν ἑαυτοῦ γνώμην πρὸς τὰς οὕτως ὑπερμεγέθεις παρασκευάς, ἐπέδειξεν αὑτὸν ἐν τούτοις πολὺ θαυμαστότερον, ἢ τοῖς ἄλλοις τοῖς προειρημένοις. Ὅτε μὲν γὰρ αὐτὸν εἴων εἰρήνην ἄγειν, τὴν ἑαυτοῦ μόνην πόλιν εἶχεν· ἐπειδὴ δὲ ἠναγκάσθη πολεμεῖν, τοιοῦτος ἦν, καὶ τοιοῦτον εἶχε Πρωταγόραν τὸν υἱὸν τὸν ἑαυτοῦ συναγωνιστήν, ὥςτε μικροῦ μὲν ἐδέησε Κύπρον ἅπασαν κατασχεῖν, Φοινίκην δὲ ἐπόρθησε, Τύρον δὲ κατὰ κράτος εἷλε, Κιλικίαν δὲ βασιλέως ἀπέστησε, τοσούτους δὲ τῶν πολεμίων ἀπώλεσεν, ὥςτε πολλοὺς τῶν Περσῶν, πενθοῦντας τὰς ἑαυτῶν συμφοράς, μεμνῆσθαι τῆς ἀρετῆς τῆς ἐκείνου· τελευτῶν δ᾽ οὕτως ἐνέπλησεν αὐτοὺς τοῦ πολεμεῖν, ὥςτε, εἰθισμένων τὸν ἄλλον χρόνον τῶν βασιλέων μὴ διαλλάττεσθαι τοῖς ἀποστᾶσι, πρὶν κύριοι γένοιντο τῶν σωμάτων, ἄσμενοι τὴν εἰρήνην ἐποιήσαντο, λύσαντες μὲν τὸν νόμον τοῦτον, οὐδὲν δὲ κινήσαντες τῆς Εὐαγόρου τυραννίδος. Καὶ Λακεδαιμονίων μὲν τῶν καὶ δόξαν καὶ δύναμιν μεγίστην ἐχόντων κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν καιρόν, ἐντὸς τριῶν ἐτῶν ἀφείλετο τὴν ἀρχήν· Εὐαγόρᾳ δὲ πολεμήσας ἔτη δέκα, τῶν αὐτῶν κύριον κατέλιπεν, ὧνπερ ἦν καὶ πρὶν εἰς τὸν πόλεμον εἰςελθεῖν. Ὃ δὲ πάντων θαυμαστότατον· τὴν γὰρ πόλιν, ἣν Εὐαγόρας, ἑτέρου τυραννεύοντος, μετὰ πεντήκοντα ἀνδρῶν εἷλε, ταύτην βασιλεὺς ὁ Μέγας, τοσαύτην δύναμιν ἔχων, οὐχ οἷός τ᾽ ἐγένετο χειρώσασθαι.

24. Καίτοι πῶς ἄν τις τὴν ἀνδρίαν ἢ τὴν φρόνησιν,

ἢ σύμπασαν τὴν ἀρετὴν τὴν Εὐαγόρου φανερώτερον ἐπιδείξειεν, ἢ διὰ τοιούτων ἔργων καὶ κινδύνων; Οὐ γὰρ μόνον φανεῖται τοὺς ἄλλους πολέμους, ἀλλὰ καὶ τὸν τῶν ἡρώων ὑπερβαλόμενος, τὸν ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων ὑμνούμενον. Οἱ μὲν γὰρ μετὰ πάσης Ἑλλάδος Τροίαν μόνην εἷλον, ὁ δέ, μίαν πόλιν ἔχων, πρὸς ἅπασαν τὴν Ἀσίαν ἐπολέμησεν· ὥςτ᾽ εἰ τοσοῦτοι τὸ πλῆθος ἐγκωμιάζειν αὐτὸν ἐβουλήθησαν, ὅσοι περ ἐκείνους, πολὺ μείζον᾽ ἂν καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν ἔλαβε.

25. Τίνα γὰρ ἂν εὑρήσομεν τῶν τότε γενομένων, εἰ τοὺς μύθους νῦν ἀφέντες, τὴν ἀλήθειαν σκοπῶμεν, τοιαῦτα διαπεπραγμένον, ἢ τίνα τοσούτων μεταβολῶν ἐν τοῖς πράγμασιν αἴτιον γεγενημένον; ὃς ἑαυτὸν μὲν ἐξ ἰδιώτου τύραννον κατέστησε, τὸ δὲ γένος ἀπεληλαμένον ἅπαν τῆς πολιτείας, εἰς τὰς προςηκούσας τιμὰς πάλιν ἐπανήγαγε, τοὺς δὲ πολίτας ἐκ βαρβάρων μὲν Ἕλληνας ἐποίησεν, ἐξ ἀνάνδρων δὲ πολεμικούς, ἐξ ἀδόξων δὲ ὀνομαστούς, τὸν δὲ τόπον ἄμικτον ὅλον παραλαβών, καὶ παντάπασιν ἐξηγριωμένον, ἡμερώτερον καὶ πρᾳότερον κατέστησεν· ἔτι δὲ πρὸς τούτοις, εἰς ἔχθραν μὲν Βασιλεῖ καταστάς, οὕτως αὐτὸν ἠμύνατο καλῶς, ὥςτε ἀείμνηστον γενέσθαι τὸν πόλεμον τὸν περὶ Κύπρον· ὅτε δ᾽ ἦν αὐτῷ σύμμαχος, τοσούτῳ χρησιμώτερον ἑαυτὸν παρέσχε τῶν ἄλλων, ὥςτε ὁμολογουμένως μεγίστην αὐτῷ συμβαλέσθαι δύναμιν εἰς τὴν ναυμαχίαν τὴν περὶ Κνίδον· ἧς γενομένης, βασιλεὺς μὲν ἁπάσης τῆς Ἀσίας κύριος κατέστη· Λακεδαιμόνιοι δ᾽, ἀντὶ τοῦ τὴν ἤπειρον πορθεῖν, περὶ τῆς ἑαυτῶν κινδυνεύειν ἠναγκάσθησαν· οἱ δ᾽ Ἕλληνες ἀντὶ δουλείας αὐτονομίαν ἔσχον· Ἀθηναῖοι δὲ τοσοῦτον ἐπέδοσαν, ὥςτε τοὺς πρότερον αὐτῶν ἄρχον-

τας, ἐλθεῖν ὡς αὐτούς, τὴν ἀρχὴν παραδώσοντας.

26. Ὥστ᾽ εἴ τις ἔροιτό με, τί νομίζω μέγιστον εἶναι τῶν Εὐαγόρᾳ πεπραγμένων, πότερον τὰς ἐπιμελείας καὶ τὰς παρασκευὰς τὰς πρὸς Λακεδαιμονίους, δι᾽ ὧν τὰ προειρημένα γέγονεν, ἢ τὸν τελευταῖον πόλεμον, ἢ τὴν κατάληψιν τῆς βασιλείας, ἢ τὴν ὅλην τῶν πραγμάτων διοίκησιν, εἰς πολλὴν ἀπορίαν ἂν κατασταίην. Τοῦτο γάρ μοι δοκεῖ μέγιστον εἶναι, καὶ θαυμαστότατον, καθ᾽ ὅ, τι ἂν αὐτῶν ἐπιστήσω τὴν γνώμην.

27. Ὥστ᾽ εἴ τινες τῶν προγεγενημένων δι᾽ ἀρετὴν ἀθάνατοι γεγόνασιν, οἶμαι κἀκεῖνον ἠξιῶσθαι ταύτης τῆς δωρεᾶς, σημείοις χρώμενος, ὅτι καὶ τὸν ἐνθάδε βίον εὐτυχέστερον καὶ θεοφιλέστερον ἐκείνων διαβεβίωκε. Τῶν μὲν γὰρ ἡμιθέων τοὺς πλείστους καὶ ὀνομαστοτάτους, εὑρήσομεν, ταῖς μεγίσταις συμφοραῖς περιπεσόντας· Εὐαγόρας δὲ οὐ μόνον θαυμαστότατος ἐξ ἀρχῆς ὢν διετέλεσεν, ἀλλὰ καὶ μακαριστότατος.

28. Τί γὰρ ἀπέλιπεν εὐδαιμονίας, ὃς τοιούτων μὲν προγόνων ἔτυχεν, οἵων οὐδεὶς ἄλλος, πλὴν εἴ τις ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἐκείνῳ γέγονε; τοσοῦτον δὲ καὶ τῷ σώματι τῶν ἄλλων καὶ τῇ γνώμῃ διήνεγκεν, ὥστε μὴ μόνον Σαλαμῖνος, ἀλλὰ καὶ τῆς Ἀσίας ἁπάσης ἄξιος εἶναι τυραννεῖν· κάλλιστα δὲ κτησάμενος τὴν βασιλείαν, ἐν ταύτῃ τὸν βίον διετέλεσε· θνητὸς δὲ γενόμενος, ἀθάνατον τὴν περὶ αὑτοῦ μνήμην κατέλιπε· τοσοῦτον δὲ ἐβίω χρόνον, ὥστε μήτε τοῦ γήρως ἄμοιρος γενέσθαι, μήτε τῶν νοσημάτων μετασχεῖν τῶν διὰ ταύτην τὴν ἡλικίαν γινομένων· πρὸς δὲ τούτοις, ὃ δοκεῖ σπανιώτατον εἶναι καὶ χαλεπώτατον, εὐπαιδίας τυχεῖν ἅμα καὶ πολυπαιδίας, οὐδὲ τούτου διήμαρτεν, ἀλλὰ καὶ τοῦτ᾽ αὐτῷ συνέπεσε, καὶ τὸ μέγιστον, ὅτι

τῶν ἐξ αὐτοῦ γενομένων οὐδένα κατέλιπεν ἰδιωτικοῖς ὀνόμασι προσαγορευόμενον, ἀλλὰ τὸν μὲν βασιλέα καλούμενον, τοὺς δὲ ἄνακτας, τὰς δὲ ἀνάσσας· ὥστ᾽ εἴ τινες τῶν ποιητῶν περί τινος τῶν προγεγενημένων ὑπερβολαῖς κέχρηνται, λέγοντες, ὡς ἦν θεὸς ἐν ἀνθρώποις, ἢ δαίμων, ἀλλ᾽ οὐ θνητός, ἅπαντα τὰ τοιαῦτα περὶ τὴν ἐκείνου ῥηθῆναι φύσιν μάλιστ᾽ ἂν ἁρμόσειε.

29. Τῶν μὲν οὖν εἰς Εὐαγόραν πολλὰ μὲν οἴομαι παραλιπεῖν· ὑστερίζω γὰρ τῆς ἀκμῆς τῆς ἐμαυτοῦ, μεθ᾽ ἧς ἀκριβέστερον καὶ φιλοπονώτερον ἐξειργασάμην ἂν τὸν ἔπαινον τοῦτον· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ νῦν, ὅσον ἦν κατὰ τὴν ἐμὴν δύναμιν, οὐκ ἀνεγκωμίαστός ἐστιν.

30. Ἐγὼ δ᾽, ὦ Νικόκλεις, ἡγοῦμαι καλὰ μὲν εἶναι μνημεῖα, καὶ τὰς τῶν σωμάτων εἰκόνας· πολὺ μέντοι πλείονος ἀξίας τὰς τῶν πράξεων καὶ τῆς διανοίας, ἃς ἐν τοῖς λόγοις ἄν τις μόνον, τοῖς τεχνικῶς ἔχουσι θεωρήσειε· προκρίνω δὲ ταύτας, πρῶτον μὲν εἰδώς, τοὺς καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς τῶν ἀνδρῶν, οὐχ οὕτως ἐπὶ τῷ κάλλει τοῦ σώματος σεμνυνομένους, ὡς ἐπὶ τοῖς ἔργοις καὶ τῇ μνήμῃ φιλοτιμουμένους· ἔπειθ᾽ ὅτι τοὺς μὲν τύπους ἀναγκαῖον παρὰ τούτοις εἶναι μόνον, παρ᾽ οἷς ἂν σταθῶσι· τοὺς δὲ λόγους ἐξενεχθῆναι οἷόν τ᾽ ἐστὶν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ διαδοθέντας, ἐν ταῖς τῶν εὖ φρονούντων διατριβαῖς ἀγαπᾶσθαι, παρ᾽ οἷς κρεῖττόν ἐστιν, ἢ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν εὐδοκιμεῖν· πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι τοῖς μὲν πεπλασμένοις καὶ τοῖς γεγραμμένοις, οὐδεὶς ἂν τὴν τοῦ σώματος φύσιν ὁμοιώσειε, τοὺς δὲ τρόπους τοὺς ἀλλήλων, καὶ τὰς διανοίας, τὰς ἐν τοῖς λεγομένοις ἐνούσας, ἐκ τούτων ῥᾴδιόν ἐστι μιμεῖσθαι, τοῖς μὴ ῥᾳθυμεῖν αἱρουμένοις, ἀλλὰ χρηστοῖς εἶναι βουλομένοις.

31. Ὧν ἕνεκα καὶ μᾶλλον ἐπεχείρησα γράφειν τοῦτον τὸν λόγον, ἡγούμενος καὶ σοὶ καὶ τοῖς σοῖς παισὶ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ἀπ᾽ Εὐαγόρου γεγονόσι πολὺ καλλίστην ἂν γενέσθαι ταύτην τὴν παράκλησιν, εἴ τις ἀθροίσας τὰς ἀρετὰς τὰς ἐκείνου, καὶ τῷ λόγῳ κοσμήσας, παραδοίη θεωρεῖν ὑμῖν, καὶ συνδιατρίβειν αὐταῖς. Τοὺς μὲν γὰρ ἄλλους προτρέπομεν ἐπὶ τὴν φιλοσοφίαν, ἑτέρους ἐπαινοῦντες, ἵνα ζηλοῦντες ἐκ τούτων τοὺς εὐλογουμένους, τῶν αὐτῶν ἐκείνοις ἐπιτηδευμάτων ἐπιθυμῶσιν· ἐγὼ δὲ σὲ καὶ τοὺς σούς, οὐκ ἀλλοτρίοις παραδείγμασι χρώμενος, ἀλλ᾽ οἰκείοις, παρακαλῶ, καὶ συμβουλεύω προςέχειν τὸν νοῦν, ὅπως καὶ λέγειν καὶ πράττειν μηδενὸς ἧττον δυνήσῃ τῶν Ἑλλήνων.

32. Καὶ μὴ νόμιζέ με καταγινώσκειν, ὡς νῦν ἀμελεῖς, ὅτι πολλάκις σοι διακελεύομαι περὶ τῶν αὐτῶν. Οὐ γὰρ οὔτε ἐμὲ λέληθεν, οὔτε τοὺς ἄλλους ὅτι καὶ μόνος καὶ πρῶτος τῶν ἐν τυραννίδι καὶ πλούτῳ καὶ τρυφαῖς ὄντων, φιλοσοφεῖν καὶ φιλοπονεῖν ἐπεχείρησας· οὐδ᾽ ὅτι πολλοὺς τῶν βασιλέων ποιήσεις, ζηλώσαντας τὴν σὴν παίδευσιν, τούτων τῶν διατριβῶν ἐπιθυμεῖν, ἀφεμένους ἐφ᾽ οἷς νῦν λίαν χαίρουσιν. Ἀλλ᾽ ὅμως ἐγὼ ταῦτα εἰδώς, οὐδὲν ἧττον καὶ ποιῶ καὶ ποιήσω ταὐτόν, ὅπερ ἐν τοῖς γυμνικοῖς ἀγῶσιν οἱ θεαταί· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι παρακελεύονται τῶν δρομέων, οὐ τοῖς ἀπολελειμμένοις, ἀλλὰ τοῖς περὶ τῆς νίκης ἀγωνιζομένοις.

33. Ἐμὸν μὲν οὖν ἐστι καὶ τῶν ἄλλων φίλων, τοιαῦτα καὶ λέγειν καὶ γράφειν, ἐξ ὧν μέλλομέν σε παροξύνειν ὀρέγεσθαι τούτων, ὧνπερ καὶ νῦν τυγχάνεις ἐπιθυμῶν· σοὶ δὲ προςήκει μηδὲν ἐλλείπειν, ἀλλ᾽ ὥςπερ ἐν τῷ παρόντι καὶ τὸν ἄλλον χρόνον ἐπιμελεῖσθαι, καὶ τὴν ψυχὴν ἀσκεῖν,

ὅπως ἄξιος ἔσῃ καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἄλλων προγόνων, ὧν ἅπασι μὲν προςήκει περὶ πολλοῦ ποιεῖσθαι τὴν φρόνησιν, μάλιστα δὲ ὑμῖν, τοῖς πλείστων κυρίοις οὖσι. Χρὴ δ' οὐκ ἀγαπᾷν, εἰ τῶν παρόντων τυγχάνεις ὢν ἤδη κρείττων, ἀλλ' ἀγανακτεῖν, εἰ τοιοῦτος μὲν αὐτὸς ὢν τὴν φύσιν, γεγονὼς δὲ τὸ μὲν παλαιὸν ἀπὸ Διός, τὸ δ' ὑπογυιώτατον, ἐξ ἀνδρὸς τοιούτου τὴν ἀρετήν, εἰ μὴ πολὺ διοίσεις καὶ τῶν ἄλλων, καὶ τῶν ἐν ταῖς αὐταῖς σοι τιμαῖς ὄντων. Ἔστι δ' ἐπὶ σοί, μὴ διαμαρτεῖν τούτων· ἐὰν γὰρ ἐμμένῃς τῇ φιλοσοφίᾳ, καὶ τοσοῦτον ἐπιδιδῷς, ὅσον περ νῦν, ταχέως γενήσῃ τοιοῦτος, οἷόν σε προςήκει.

X.

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ

ΕΛΕΝΗΣ ΕΓΚΩΜΙΟΝ.

Εἰσί τινες, οἳ μέγα φρονοῦσιν, ἢν ὑπόθεσιν ἄτοπον καὶ παράδοξον ποιησάμενοι, περὶ ταύτης ἀνεκτῶς εἰπεῖν δυνηθῶσι καὶ καταγεγηράκασιν, οἱ μὲν οὐ φάσκοντες οἷόν τ' εἶναι ψευδῆ λέγειν, οὐδ' ἀντιλέγειν, οὐδὲ δύο λόγω περὶ τῶν αὐτῶν πραγμάτων ἀντειπεῖν· οἱ δὲ διεξιόντες, ὡς ἀνδρία καὶ σοφία καὶ δικαιοσύνη ταὐτόν ἐστι· καὶ φύσει μὲν οὐδὲν αὐτῶν ἔχομεν, μία δ' ἐπιστήμη κατὰ

πάντων ἐστίν· ἄλλοι δὲ περὶ τὰς ἔριδας διατρίβουσι, τὰς οὐδὲν μὲν ὠφελούσας, πράγματα δὲ παρέχειν τοῖς πλησιάζουσι δυναμένας.

2. Ἐγὼ δέ, εἰ μὲν ἑώρων νεωστὶ τὴν περιεργίαν ταύτην ἐν τοῖς λόγοις γεγενημένην, καὶ τούτους ἐπὶ καινότητι τῶν εὑρημένων φιλοτιμουμένους, οὐκ ἂν ὁμοίως ἐθαύμαζον αὐτούς· νῦν δὲ τίς οὕτως ὀψιμαθής ἐστιν, ὅςτις οὐκ οἶδε, Πρωταγόραν καὶ τοὺς κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν χρόνον γενομένους σοφιστάς, ὅτι καὶ τοιαῦτα, καὶ πολὺ τούτων ἔτι πραγματωδέστερα συγγράμματα κατέλιπον ἡμῖν; Πῶς γὰρ ἄν τις ὑπερβάλοιτο Γοργίαν, τὸν τολμήσαντα λέγειν, ὡς οὐδὲν τῶν ὄντων ἐστίν; ἢ Ζήνωνα τὸν ταὐτὰ δυνατὰ καὶ πάλιν ἀδύνατα πειρώμενον ἀποφαίνειν; ἢ Μέλισσον, ὅς, ἀπείρων τὸ πλῆθος πεφυκότων τῶν πραγμάτων, ὡς ἑνὸς ὄντος τοῦ παντός, ἐπεχείρησεν ἀποδείξεις εὑρίσκειν;

3. Ἀλλ᾽ ὅμως οὕτω φανερῶς ἐκείνων ἀποδειξάντων, ὅτι ῥᾴδιόν ἐστι, περὶ ὧν ἄν τις πρόθηται ψευδῆ μηχανήσασθαι λόγον, ἔτι περὶ τὸν τόπον τοῦτον διατρίβουσιν· οὓς ἐχρῆν, ἀφεμένους ταύτης τῆς τερθρείας, τῆς ἐν μὲν τοῖς λόγοις ἐξελέγχειν προςποιουμένης, ἐν δὲ τοῖς ἔργοις πολὺν ἤδη χρόνον ἐξεληλεγμένης, τὴν ἀλήθειαν διώκειν, καὶ περὶ τὰς πράξεις ἐν αἷς πολιτευόμεθα, τοὺς συνόντας παιδεύειν, καὶ περὶ τὴν ἐμπειρίαν τὴν τούτων γυμνάζειν· ἐνθυμουμένους, ὅτι πολὺ κρεῖττόν ἐστι περὶ τῶν χρησίμων ἐπιεικῶς δοξάζειν, ἢ περὶ τῶν ἀχρήστων ἀκριβῶς ἐπίστασθαι, καὶ μικρὸν προέχειν ἐν τοῖς μεγάλοις, ἢ πολὺ διαφέρειν ἐν τοῖς μικροῖς, καὶ τοῖς μηδὲν πρὸς τὸν βίον ὠφελοῦσιν.

4. Ἀλλὰ γὰρ οὐδενὸς αὐτοῖς ἄλλου μέλει, πλὴν τοῦ

νος μὲν στρατηγοῦντος, Εὐαγόρου δὲ αὐτόν τε παρασχόντος, καὶ τῆς δυνάμεως τὴν πλείστην παρασκευάσαντος. Ὑπὲρ ὧν ἡμεῖς μὲν αὐτοὺς ἐτιμήσαμεν ταῖς μεγίσταις τιμαῖς, καὶ τὰς εἰκόνας αὐτῶν ἐστήσαμεν, οὗπερ τὸ τοῦ Διὸς ἄγαλμα τοῦ σωτῆρος, πλησίον ἐκείνου τε καὶ σφῶν αὐτῶν, ἀμφοτέρων ὑπόμνημα, καὶ τοῦ μεγέθους τῆς εὐεργεσίας, καὶ τῆς φιλίας τῆς πρὸς ἀλλήλους.

22. Βασιλεὺς δὲ οὐ τὴν αὐτὴν γνώμην ἔσχε περὶ αὐτῶν· ἀλλ' ὅσῳ μείζω καὶ πλείονος ἄξια κατειργάσαντο, τοσούτῳ μᾶλλον ἔδεισεν αὐτούς. Περὶ μὲν οὖν Κόνωνος ἄλλος ἡμῖν ἔσται λόγος. Ὅτι δὲ πρὸς Εὐαγόραν οὕτως ἔσχεν, οὐδ' αὐτὸς λαθεῖν ἐζήτησε. Φαίνεται γὰρ μᾶλλον μὲν σπουδάσας περὶ τὸν ἐν Κύπρῳ πόλεμον, ἢ περὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας, μείζω δὲ καὶ χαλεπώτερον ἐκεῖνον ἀνταγωνιστὴν νομίσας, ἢ Κῦρον τὸν περὶ τῆς βασιλείας ἀμφισβητήσαντα. Καὶ τούτου μέγιστον τεκμήριον· τοῦ μὲν γὰρ ἀκούων τὰς παρασκευάς, τοσοῦτον κατεφρόνησεν, ὥστε διὰ τὸ μὴ φροντίζειν, μικροῦ δεῖν ἔλαθεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ βασίλειον ἐπιστάς· πρὸς δὲ τοῦτον οὕτως ἐκ πολλοῦ περιδεῶς ἔσχεν, ὥστε μεταξὺ πάσχων εὖ, πολεμεῖν πρὸς αὐτὸν ἐπεχείρησε· δίκαια μὲν οὐ ποιῶν, οὐ μὴν παντάπασιν ἀλόγως βουλευσάμενος. Ἠπίστατο μὲν γὰρ πολλοὺς καὶ τῶν Ἑλλήνων, καὶ τῶν Βαρβάρων, ἐκ ταπεινῶν καὶ φαύλων πραγμάτων, μεγάλας δυναστείας κατεργασαμένους. Ἐπυνθάνετο δὲ τὴν Εὐαγόρου μεγαλοψυχίαν, καὶ τὰς ἐπιδόσεις αὐτῷ καὶ τὰς δόξας τῶν πραγμάτων, οὐ κατὰ μικρὸν γιγνομένας, ἀλλὰ καὶ τὴν φύσιν ἀνυπέρβλητον ἔχοντα, καὶ τὴν τύχην αὐτῷ συναγωνιζομένην· ὥστε οὐχ ὑπὲρ τῶν γεγενημένων ὀργιζόμενος, ἀλλὰ περὶ τῶν μελλόντων φοβούμενος, οὐδὲ περὶ Κύπρου μόνον

δεδιώς, ἀλλὰ πολὺ περὶ μειζόνων, ἐποιήσατο τὸν πόλεμον πρὸς αὐτόν· οὕτω δ' οὖν ὥρμησεν, ὥςτε εἰς τὴν στρατιὰν ταύτην πλέον ἢ πεντάκις μύρια τάλαντα κατηνάλωσεν.

23. Ἀλλ' ὅμως Εὐαγόρας, πάσαις ἀπολελειμμένος ταῖς δυνάμεσιν, ἀντιτάξας τὴν ἑαυτοῦ γνώμην πρὸς τὰς οὕτως ὑπερμεγέθεις παρασκευάς, ἐπέδειξεν αὑτὸν ἐν τούτοις πολὺ θαυμαστότερον, ἢ τοῖς ἄλλοις τοῖς προειρημένοις. Ὅτε μὲν γὰρ αὐτὸν εἴων εἰρήνην ἄγειν, τὴν ἑαυτοῦ μόνην πόλιν εἶχεν· ἐπειδὴ δὲ ἠναγκάσθη πολεμεῖν, τοιοῦτος ἦν, καὶ τοιοῦτον εἶχε Πρωταγόραν τὸν υἱὸν τὸν ἑαυτοῦ συναγωνιστήν, ὥςτε μικροῦ μὲν ἐδέησε Κύπρον ἅπασαν κατασχεῖν, Φοινίκην δὲ ἐπόρθησε, Τύρον δὲ κατὰ κράτος εἷλε, Κιλικίαν δὲ βασιλέως ἀπέστησε, τοσούτους δὲ τῶν πολεμίων ἀπώλεσεν, ὥςτε πολλοὺς τῶν Περσῶν, πενθοῦντας τὰς ἑαυτῶν συμφοράς, μεμνῆσθαι τῆς ἀρετῆς τῆς ἐκείνου· τελευτῶν δ' οὕτως ἐνέπλησεν αὐτοὺς τοῦ πολεμεῖν, ὥςτε, εἰθισμένων τὸν ἄλλον χρόνον τῶν βασιλέων μὴ διαλλάττεσθαι τοῖς ἀποστᾶσι, πρὶν κύριοι γένοιντο τῶν σωμάτων, ἄσμενοι τὴν εἰρήνην ἐποιήσαντο, λύσαντες μὲν τὸν νόμον τοῦτον, οὐδὲν δὲ κινήσαντες τῆς Εὐαγόρου τυραννίδος. Καὶ Λακεδαιμονίων μὲν τῶν καὶ δόξαν καὶ δύναμιν μεγίστην ἐχόντων κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρόν, ἐντὸς τριῶν ἐτῶν ἀφείλετο τὴν ἀρχήν· Εὐαγόρᾳ δὲ πολεμήσας ἔτη δέκα, τῶν αὐτῶν κύριον κατέλιπεν, ὧνπερ ἦν καὶ πρὶν εἰς τὸν πόλεμον εἰςελθεῖν. Ὃ δὲ πάντων θαυμαστότατον· τὴν γὰρ πόλιν, ἣν Εὐαγόρας, ἑτέρου τυραννεύοντος, μετὰ πεντήκοντα ἀνδρῶν εἷλε, ταύτην βασιλεὺς ὁ Μέγας, τοσαύτην δύναμιν ἔχων, οὐχ οἷός τ' ἐγένετο χειρώσασθαι.

24. Καίτοι πῶς ἄν τις τὴν ἀνδρίαν ἢ τὴν φρόνησιν,

ἢ σύμπασαν τὴν ἀρετὴν τὴν Εὐαγόρου φανερώτερον ἐπιδείξειεν, ἢ διὰ τοιούτων ἔργων καὶ κινδύνων; Οὐ γὰρ μόνον φανεῖται τοὺς ἄλλους πολέμους, ἀλλὰ καὶ τὸν τῶν ἡρώων ὑπερβαλόμενος, τὸν ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων ὑμνούμενον. Οἱ μὲν γὰρ μετὰ πάσης Ἑλλάδος Τροίαν μόνην εἷλον, ὁ δέ, μίαν πόλιν ἔχων, πρὸς ἅπασαν τὴν Ἀσίαν ἐπολέμησεν· ὥςτ᾽ εἰ τοσοῦτοι τὸ πλῆθος ἐγκωμιάζειν αὐτὸν ἐβουλήθησαν, ὅσοι περ ἐκείνους, πολὺ μείζον᾽ ἂν καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν ἔλαβε.

25. Τίνα γὰρ ἂν εὑρήσομεν τῶν τότε γενομένων, εἰ τοὺς μύθους νῦν ἀφέντες, τὴν ἀλήθειαν σκοπῶμεν, τοιαῦτα διαπεπραγμένον, ἢ τίνα τοσούτων μεταβολῶν ἐν τοῖς πράγμασιν αἴτιον γεγενημένον; ὃς ἑαυτὸν μὲν ἐξ ἰδιώτου τύραννον κατέστησε, τὸ δὲ γένος ἀπεληλαμένον ἅπαν τῆς πολιτείας, εἰς τὰς προςηκούσας τιμὰς πάλιν ἐπανήγαγε, τοὺς δὲ πολίτας ἐκ βαρβάρων μὲν Ἕλληνας ἐποίησεν, ἐξ ἀνάνδρων δὲ πολεμικούς, ἐξ ἀδόξων δὲ ὀνομαστούς, τὸν δὲ τόπον ἄμικτον ὅλον παραλαβών, καὶ παντάπασιν ἐξηγριωμένον, ἡμερώτερον καὶ πρᾳότερον κατέστησεν· ἔτι δὲ πρὸς τούτοις, εἰς ἔχθραν μὲν Βασιλεῖ καταστάς, οὕτως αὐτὸν ἠμύνατο καλῶς, ὥςτε ἀείμνηστον γενέσθαι τὸν πόλεμον τὸν περὶ Κύπρον· ὅτε δ᾽ ἦν αὐτῷ σύμμαχος, τοσούτῳ χρησιμώτερον ἑαυτὸν παρέσχε τῶν ἄλλων, ὥςτε ὁμολογουμένως μεγίστην αὐτῷ συμβαλέσθαι δύναμιν εἰς τὴν ναυμαχίαν τὴν περὶ Κνίδον· ἧς γενομένης, βασιλεὺς μὲν ἁπάσης τῆς Ἀσίας κύριος κατέστη· Λακεδαιμόνιοι δ᾽, ἀντὶ τοῦ τὴν ἤπειρον πορθεῖν, περὶ τῆς ἑαυτῶν κινδυνεύειν ἠναγκάσθησαν· οἱ δ᾽ Ἕλληνες ἀντὶ δουλείας αὐτονομίαν ἔσχον· Ἀθηναῖοι δὲ τοσοῦτον ἐπέδοσαν, ὥςτε τοὺς πρότερον αὐτῶν ἄρχον-

τας, ἐλθεῖν ὡς αὐτούς, τὴν ἀρχὴν παραδώσοντας.

26. Ὥςτ᾽ εἴ τις ἔροιτό με, τί νομίζω μέγιστον εἶναι τῶν Εὐαγόρᾳ πεπραγμένων, πότερον τὰς ἐπιμελείας καὶ τὰς παρασκευὰς τὰς πρὸς Λακεδαιμονίους, δι᾽ ὧν τὰ προειρημένα γέγονεν, ἢ τὸν τελευταῖον πόλεμον, ἢ τὴν κατάληψιν τῆς βασιλείας, ἢ τὴν ὅλην τῶν πραγμάτων διοίκησιν, εἰς πολλὴν ἀπορίαν ἂν κατασταίην. Τοῦτο γάρ μοι δοκεῖ μέγιστον εἶναι, καὶ θαυμαστότατον, καθ᾽ ὅ, τι ἂν αὐτῶν ἐπιστήσω τὴν γνώμην.

27. Ὥςτ᾽ εἴ τινες τῶν προγεγενημένων δι᾽ ἀρετὴν ἀθάνατοι γεγόνασιν, οἶμαι κἀκεῖνον ἠξιῶσθαι ταύτης τῆς δωρεᾶς, σημείοις χρώμενος, ὅτι καὶ τὸν ἐνθάδε βίον εὐτυχέστερον καὶ θεοφιλέστερον ἐκείνων διαβεβίωκε. Τῶν μὲν γὰρ ἡμιθέων τοὺς πλείστους καὶ ὀνομαστοτάτους, εὑρήσομεν, ταῖς μεγίσταις συμφοραῖς περιπεσόντας· Εὐαγόρας δὲ οὐ μόνον θαυμαστότατος ἐξ ἀρχῆς ὢν διετέλεσεν, ἀλλὰ καὶ μακαριστότατος.

28. Τί γὰρ ἀπέλιπεν εὐδαιμονίας, ὃς τοιούτων μὲν προγόνων ἔτυχεν, οἵων οὐδεὶς ἄλλος, πλὴν εἴ τις ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἐκείνῳ γέγονε; τοσοῦτον δὲ καὶ τῷ σώματι τῶν ἄλλων καὶ τῇ γνώμῃ διήνεγκεν, ὥςτε μὴ μόνον Σαλαμῖνος, ἀλλὰ καὶ τῆς Ἀσίας ἁπάσης ἄξιος εἶναι τυραννεῖν· κάλλιστα δὲ κτησάμενος τὴν βασιλείαν, ἐν ταύτῃ τὸν βίον διετέλεσε· θνητὸς δὲ γενόμενος, ἀθάνατον τὴν περὶ αὐτοῦ μνήμην κατέλιπε· τοσοῦτον δὲ ἐβίω χρόνον, ὥςτε μήτε τοῦ γήρως ἄμοιρος γενέσθαι, μήτε τῶν νοσημάτων μετασχεῖν τῶν διὰ ταύτην τὴν ἡλικίαν γινομένων· πρὸς δὲ τούτοις, ὃ δοκεῖ σπανιώτατον εἶναι καὶ χαλεπώτατον, εὐπαιδίας τυχεῖν ἅμα καὶ πολυπαιδίας, οὐδὲ τούτου διήμαρτεν, ἀλλὰ καὶ τοῦτ᾽ αὐτῷ συνέπεσε, καὶ τὸ μέγιστον, ὅτι

τῶν ἐξ αὐτοῦ γενομένων οὐδένα κατέλιπεν ἰδιωτικοῖς ὀνόμασι προσαγορευόμενον, ἀλλὰ τὸν μὲν βασιλέα καλούμενον, τοὺς δὲ ἄνακτας, τὰς δὲ ἀνάσσας· ὥςτ᾽ εἴ τινες τῶν ποιητῶν περί τινος τῶν προγεγενημένων ὑπερβολαῖς κέχρηνται, λέγοντες, ὡς ἦν θεὸς ἐν ἀνθρώποις, ἢ δαίμων, ἀλλ᾽ οὐ θνητός, ἅπαντα τὰ τοιαῦτα περὶ τὴν ἐκείνου ῥηθῆναι φύσιν μάλιστ᾽ ἂν ἁρμόσειε.

29. Τῶν μὲν οὖν εἰς Εὐαγόραν πολλὰ μὲν οἴομαι παραλιπεῖν· ὑστερίζω γὰρ τῆς ἀκμῆς τῆς ἐμαυτοῦ, μεθ᾽ ἧς ἀκριβέστερον καὶ φιλοπονώτερον ἐξειργασάμην ἂν τὸν ἔπαινον τοῦτον· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ νῦν, ὅσον ἦν κατὰ τὴν ἐμὴν δύναμιν, οὐκ ἀνεγκωμίαστός ἐστιν.

30. Ἐγὼ δ᾽, ὦ Νικόκλεις, ἡγοῦμαι καλὰ μὲν εἶναι μνημεῖα, καὶ τὰς τῶν σωμάτων εἰκόνας· πολὺ μέντοι πλείονος ἀξίας τὰς τῶν πράξεων καὶ τῆς διανοίας, ἃς ἐν τοῖς λόγοις ἄν τις μόνον, τοῖς τεχνικῶς ἔχουσι θεωρήσειε· προκρίνω δὲ ταύτας, πρῶτον μὲν εἰδώς, τοὺς καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς τῶν ἀνδρῶν, οὐχ οὕτως ἐπὶ τῷ κάλλει τοῦ σώματος σεμνυνομένους, ὡς ἐπὶ τοῖς ἔργοις καὶ τῇ μνήμῃ φιλοτιμουμένους· ἔπειθ᾽ ὅτι τοὺς μὲν τύπους ἀναγκαῖον παρὰ τούτοις εἶναι μόνον, παρ᾽ οἷς ἂν σταθῶσι· τοὺς δὲ λόγους ἐξενεχθῆναι οἷόν τ᾽ ἐστὶν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ διαδοθέντας, ἐν ταῖς τῶν εὖ φρονούντων διατριβαῖς ἀγαπᾶσθαι, παρ᾽ οἷς κρεῖττόν ἐστιν, ἢ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν εὐδοκιμεῖν· πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι τοῖς μὲν πεπλασμένοις καὶ τοῖς γεγραμμένοις, οὐδεὶς ἂν τὴν τοῦ σώματος φύσιν ὁμοιώσειε, τοὺς δὲ τρόπους τοὺς ἀλλήλων, καὶ τὰς διανοίας, τὰς ἐν τοῖς λεγομένοις ἐνούσας, ἐκ τούτων ῥᾴδιόν ἐστι μιμεῖσθαι, τοῖς μὴ ῥᾳθυμεῖν αἱρουμένοις, ἀλλα χρηστοῖς εἶναι βουλομένοις.

31. Ὧν ἕνεκα καὶ μᾶλλον ἐπεχείρησα γράφειν τοῦτον τὸν λόγον, ἡγούμενος καὶ σοὶ καὶ τοῖς σοῖς παισὶ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ἀπ᾽ Εὐαγόρου γεγονόσι πολὺ καλλίστην ἂν γενέσθαι ταύτην τὴν παράκλησιν, εἴ τις ἀθροίσας τὰς ἀρετὰς τὰς ἐκείνου, καὶ τῷ λόγῳ κοσμήσας, παραδοίη θεωρεῖν ὑμῖν, καὶ συνδιατρίβειν αὐταῖς. Τοὺς μὲν γὰρ ἄλλους προτρέπομεν ἐπὶ τὴν φιλοσοφίαν, ἑτέρους ἐπαινοῦντες, ἵνα ζηλοῦντες ἐκ τούτων τοὺς εὐλογουμένους, τῶν αὐτῶν ἐκείνοις ἐπιτηδευμάτων ἐπιθυμῶσιν· ἐγὼ δὲ σὲ καὶ τοὺς σούς, οὐκ ἀλλοτρίοις παραδείγμασι χρώμενος, ἀλλ᾽ οἰκείοις, παρακαλῶ, καὶ συμβουλεύω προσέχειν τὸν νοῦν, ὅπως καὶ λέγειν καὶ πράττειν μηδενὸς ἧττον δυνήσῃ τῶν Ἑλλήνων.

32. Καὶ μὴ νόμιζέ με καταγινώσκειν, ὡς νῦν ἀμελεῖς, ὅτι πολλάκις σοι διακελεύομαι περὶ τῶν αὐτῶν. Οὐ γὰρ οὔτε ἐμὲ λέληθεν, οὔτε τοὺς ἄλλους ὅτι καὶ μόνος καὶ πρῶτος τῶν ἐν τυραννίδι καὶ πλούτῳ καὶ τρυφαῖς ὄντων, φιλοσοφεῖν καὶ φιλοπονεῖν ἐπεχείρησας· οὐδ᾽ ὅτι πολλοὺς τῶν βασιλέων ποιήσεις, ζηλώσαντας τὴν σὴν παίδευσιν, τούτων τῶν διατριβῶν ἐπιθυμεῖν, ἀφεμένους ἐφ᾽ οἷς νῦν λίαν χαίρουσιν. Ἀλλ᾽ ὅμως ἐγὼ ταῦτα εἰδώς, οὐδὲν ἧττον καὶ ποιῶ καὶ ποιήσω ταὐτόν, ὅπερ ἐν τοῖς γυμνικοῖς ἀγῶσιν οἱ θεαταί· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι παρακελεύονται τῶν δρομέων, οὐ τοῖς ἀπολελειμμένοις, ἀλλὰ τοῖς περὶ τῆς νίκης ἀγωνιζομένοις.

33. Ἐμὸν μὲν οὖν ἐστι καὶ τῶν ἄλλων φίλων, τοιαῦτα καὶ λέγειν καὶ γράφειν, ἐξ ὧν μέλλομέν σε παροξύνειν ὀρέγεσθαι τούτων, ὧνπερ καὶ νῦν τυγχάνεις ἐπιθυμῶν· σοὶ δὲ προσήκει μηδὲν ἐλλείπειν, ἀλλ᾽ ὥσπερ ἐν τῷ παρόντι καὶ τὸν ἄλλον χρόνον ἐπιμελεῖσθαι, καὶ τὴν ψυχὴν ἀσκεῖν,

ὅπως ἄξιος ἔσῃ καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἄλλων προγόνων, ὧν ἅπασι μὲν προσήκει περὶ πολλοῦ ποιεῖσθαι τὴν φρόνησιν, μάλιστα δὲ ὑμῖν, τοῖς πλείστων κυρίοις οὖσι. Χρὴ δ' οὐκ ἀγαπᾶν, εἰ τῶν παρόντων τυγχάνεις ὢν ἤδη κρείττων, ἀλλ' ἀγανακτεῖν, εἰ τοιοῦτος μὲν αὐτὸς ὢν τὴν φύσιν, γεγονὼς δὲ τὸ μὲν παλαιὸν ἀπὸ Διός, τὸ δ' ὑπογυιώτατον, ἐξ ἀνδρὸς τοιούτου τὴν ἀρετήν, εἰ μὴ πολὺ διοίσεις καὶ τῶν ἄλλων, καὶ τῶν ἐν ταῖς αὐταῖς σοι τιμαῖς ὄντων. Ἔστι δ' ἐπὶ σοί, μὴ διαμαρτεῖν τούτων· ἐὰν γὰρ ἐμμένῃς τῇ φιλοσοφίᾳ, καὶ τοσοῦτον ἐπιδιδῷς, ὅσον περ νῦν, ταχέως γενήσῃ τοιοῦτος, οἷόν σε προσήκει.

X.

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ

ΕΛΕΝΗΣ ΕΓΚΩΜΙΟΝ.

Εἰσί τινες, οἳ μέγα φρονοῦσιν, ἢν ὑπόθεσιν ἄτοπον καὶ παράδοξον ποιησάμενοι, περὶ ταύτης ἀνεκτῶς εἰπεῖν δυνηθῶσι καὶ καταγεγηράκασιν, οἱ μὲν οὐ φάσκοντες οἷόν τ' εἶναι ψευδῆ λέγειν, οὐδ' ἀντιλέγειν, οὐδὲ δύο λόγω περὶ τῶν αὐτῶν πραγμάτων ἀντειπεῖν· οἱ δὲ διεξιόντες, ὡς ἀνδρία καὶ σοφία καὶ δικαιοσύνη ταὐτόν ἐστι· καὶ φύσει μὲν οὐδὲν αὐτῶν ἔχομεν, μία δ' ἐπιστήμη κατὰ

πάντων ἐστίν· ἄλλοι δὲ περὶ τὰς ἔριδας διατρίβουσι, τὰς οὐδὲν μὲν ὠφελούσας, πράγματα δὲ παρέχειν τοῖς πλησιάζουσι δυναμένας.

2. Ἐγὼ δέ, εἰ μὲν ἑώρων νεωστὶ τὴν περιεργίαν ταύτην ἐν τοῖς λόγοις γεγενημένην, καὶ τούτους ἐπὶ καινότητι τῶν εὑρημένων φιλοτιμουμένους, οὐκ ἂν ὁμοίως ἐθαύμαζον αὐτούς· νῦν δὲ τίς οὕτως ὀψιμαθής ἐστιν, ὅστις οὐκ οἶδε, Πρωταγόραν καὶ τοὺς κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν χρόνον γενομένους σοφιστάς, ὅτι καὶ τοιαῦτα, καὶ πολὺ τούτων ἔτι πραγματωδέστερα συγγράμματα κατέλιπον ἡμῖν; Πῶς γὰρ ἄν τις ὑπερβάλοιτο Γοργίαν, τὸν τολμήσαντα λέγειν, ὡς οὐδὲν τῶν ὄντων ἐστίν; ἢ Ζήνωνα τὸν ταὐτὰ δυνατὰ καὶ πάλιν ἀδύνατα πειρώμενον ἀποφαίνειν; ἢ Μέλισσον, ὅς, ἀπείρων τὸ πλῆθος πεφυκότων τῶν πραγμάτων, ὡς ἑνὸς ὄντος τοῦ παντός, ἐπεχείρησεν ἀποδείξεις εὑρίσκειν;

3. Ἀλλ᾽ ὅμως οὕτω φανερῶς ἐκείνων ἀποδειξάντων, ὅτι ῥᾴδιόν ἐστι, περὶ ὧν ἄν τις πρόθηται ψευδῆ μηχανήσασθαι λόγον, ἔτι περὶ τὸν τόπον τοῦτον διατρίβουσιν· οὓς ἐχρῆν, ἀφεμένους ταύτης τῆς τερθρείας, τῆς ἐν μὲν τοῖς λόγοις ἐξελέγχειν προσποιουμένης, ἐν δὲ τοῖς ἔργοις πολὺν ἤδη χρόνον ἐξεληλεγμένης, τὴν ἀλήθειαν διώκειν, καὶ περὶ τὰς πράξεις ἐν αἷς πολιτευόμεθα, τοὺς συνόντας παιδεύειν, καὶ περὶ τὴν ἐμπειρίαν τὴν τούτων γυμνάζειν· ἐνθυμουμένους, ὅτι πολὺ κρεῖττόν ἐστι περὶ τῶν χρησίμων ἐπιεικῶς δοξάζειν, ἢ περὶ τῶν ἀχρήστων ἀκριβῶς ἐπίστασθαι, καὶ μικρὸν προέχειν ἐν τοῖς μεγάλοις, ἢ πολὺ διαφέρειν ἐν τοῖς μικροῖς, καὶ τοῖς μηδὲν πρὸς τὸν βίον ὠφελοῦσιν.

4. Ἀλλὰ γὰρ οὐδενὸς αὐτοῖς ἄλλου μέλει, πλὴν τοῦ

χρηματίζεσθαι παρὰ τῶν νεωτέρων. Ἔστι δὲ ἡ περὶ τὰς ἔριδας φιλονεικία, δυναμένη τοῦτο ποιεῖν. Οἱ γὰρ μήτε τῶν ἰδίων, μήτε τῶν κοινῶν φροντίζοντες, τούτοις μάλιστα χαίρουσι τῶν λόγων, οἳ μηδὲ πρὸς ἓν χρήσιμοι τυγχάνουσιν ὄντες.

5. Τοῖς μὲν οὖν τηλικούτοις πολλὴ συγγνώμη, ταύτην ἔχειν τὴν διάνοιαν· ἐπὶ γὰρ ἁπάντων τῶν πραγμάτων πρὸς τὰς περιττότητας καὶ θαυματοποιΐας οὕτω διακείμενοι διατελοῦσι· τοῖς δὲ παιδεύειν προςποιουμένοις, ἄξιον ἐπιτιμᾷν, ὅτι κατηγοροῦσι μὲν τῶν ἐπὶ τοῖς συμβολαίοις ἐξαπατώντων, καὶ μὴ δικαίοις τοῖς λόγοις χρωμένων, αὐτοὶ δὲ ἐκείνων δεινότερα ποιοῦσιν. Οἱ μὲν γὰρ ἄλλους τινὰς ἐζημίωσαν, οὗτοι δὲ τοὺς συνόντας μάλιστα βλάπτουσι.

6. Τοσοῦτον δὲ ἐπιδεδωκέναι πεποιήκασι τὸ ψευδολογεῖν, ὥςτ᾽ ἤδη τινές, ὁρῶντες τούτους ἐκ τῶν τοιούτων ὠφελουμένους, τολμῶσι γράφειν· ὡς ἔστιν ὁ τῶν πτωχευόντων καὶ φευγόντων βίος ζηλωτότερος, ἢ ὁ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων· καὶ ποιοῦνται τεκμήριον, ὡς, εἰ περὶ πονηρῶν πραγμάτων ἔχουσι τὶ λέγειν, περὶ τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ῥᾳδίως εὐπορήσουσιν. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ πάντων εἶναι καταγελαστότατον, τὸ διὰ τούτων τῶν λόγων ζητεῖν πείθειν, ὡς περὶ τῶν πολιτικῶν ἐπιστήμην ἔχουσιν, ἐξόν, ἐν αὐτοῖς οἷς ἐπαγγέλλονται τὴν ἀπόδειξιν ποιεῖσθαι· τοὺς γὰρ ἀμφιςβητοῦντας τοῦ φρονεῖν, καὶ φάσκοντας εἶναι σοφιστάς, οὐκ ἐν τοῖς ἠμελημένοις ὑπὸ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, ἀλλ᾽ ἐν οἷς ἅπαντές εἰσιν ἀνταγωνισταὶ προςήκει διαφέρειν, καὶ κρείττους εἶναι τῶν ἰδιωτῶν. Νῦν δὲ παραπλήσιον ποιοῦσιν, ὥςπερ ἂν εἴ τις προςποιοῖτο κράτιστος εἶναι τῶν ἀθλητῶν, ἐνταῦθα καταβαίνων, οὗ μη-

δεὶς ἂν ἄλλος ἀξιώσειε· τίς γὰρ ἂν τῶν εὖ φρονούντων, συμφορὰς ἐπαινεῖν ἐπιχειρήσειεν; ἀλλὰ δῆλον, ὅτι δι' ἀσθένειαν ἐνταῦθα καταφεύγουσιν. Ἔστι γὰρ τῶν μὲν τοιούτων συγγραμμάτων μία τις ὁδός, ἣν οὔθ' εὑρεῖν, οὔτε μαθεῖν, οὔτε μιμήσασθαι δύςκολόν ἐστιν· οἱ δὲ κοινοὶ καὶ πιστοὶ καὶ τούτοις ὅμοιοι τῶν λόγων, διὰ πολλῶν ἰδεῶν καὶ καιρῶν δυςκαταμαθήτων εὑρίσκονταί τε καὶ λέγονται, καὶ τοσούτῳ χαλεπωτέραν ἔχουσι τὴν σύνθεσιν, ὅσῳ περ τὸ σεμνύνεσθαι τοῦ σκώπτειν, καὶ τὸ σπουδάζειν τοῦ παίζειν ἐπιπονώτερόν ἐστι. Σημεῖον δὲ μέγιστον· τῶν μὲν γὰρ τοὺς βομβυλιούς, καὶ τοὺς ἅλας, καὶ τὰ τοιαῦτα βουληθέντων ἐπαινεῖν, οὐδεὶς πώποτε λόγων ἠπόρησεν· οἱ δὲ περὶ τῶν ὁμολογουμένων ἀγαθῶν ἢ καλῶν, ἢ τῶν διαφερόντων ἐπ' ἀρετῇ τι λέγειν ἐπιχειρήσαντες, πολὺ καταδεέστερον τῶν ὑπαρχόντων ἅπαντες εἰρήκασιν. Οὐ γὰρ τῆς αὐτῆς γνώμης ἐστίν, ἀξίως εἰπεῖν περὶ ἑκατέρων αὐτῶν· ἀλλὰ τὰ μὲν μικρὰ ῥᾴδιον τοῖς λόγοις ὑπερβαλέσθαι, τῶν δὲ χαλεπὸν τοῦ μεγέθους ἐφικέσθαι· καὶ περὶ μὲν τῶν δόξαν ἐχόντων σπάνιον εὑρεῖν, ὃ μηδεὶς πρότερον εἴρηκε· περὶ δὲ τῶν φαύλων καὶ ταπεινῶν, ὅ,τι ἂν τις τύχῃ φθεγξάμενος, ἅπαν ἴδιόν ἐστι.

7. Διὸ καὶ τὸν γράψαντα περὶ τῆς Ἑλένης, ἐπαινῶ μάλιστα τῶν εὖ λέγειν τι βουληθέντων, ὅτι περὶ τοιαύτης ἐμνήσθη γυναικός, ἣ καὶ τῷ γένει, καὶ τῷ κάλλει, καὶ τῇ δόξῃ πολὺ διήνεγκεν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῦτον μικρόν τι παρέλαθε· φησὶ γὰρ ἐγκώμιον γράφειν περὶ αὐτῆς, τυγχάνει δ' ἀπολογίαν εἰρηκὼς ὑπὲρ τῶν ἐκείνῃ πεπραγμένων. Ἔστι δὲ οὐκ ἐκ τῶν αὐτῶν ἰδεῶν, οὐδὲ περὶ τῶν αὐτῶν ἔργων ὁ λόγος, ἀλλ' ἅπαν τοὐναντίον. Ἀπολο-

γεῖσθαι μὲν γὰρ προςήκει περὶ τῶν ἀδικεῖν αἰτίαν ἐχόντων, ἐπαινεῖν δὲ τοὺς ἐπ' ἀγαθῷ τινὶ διαφέροντας.

8. Ἵνα δὲ μὴ δοκῶ τὸ ῥᾷστον ποιεῖν, ἐπιτιμᾷν τοῖς ἄλλοις, μηδὲν ἐπιδεικνὺς τῶν ἐμαυτοῦ, πειράσομαι περὶ αὐτῆς ταύτης εἰπεῖν, παραλιπὼν ἅπαντα τὰ τοῖς ἄλλοις εἰρημένα.

9. Τὴν μὲν οὖν ἀρχὴν τοῦ λόγου, ποιήσομαι τὴν ἀρχὴν τοῦ γένους αὐτῆς. Πλείστων γὰρ ἡμιθέων γενηθέντων ὑπὸ Διός, μόνης ταύτης τῆς γυναικὸς πατὴρ ἠξίωσε κληθῆναι. Σπουδάσας δὲ μάλιστα περὶ τὸν ἐξ Ἀλκμήνης, τοσούτῳ μᾶλλον Ἑλένην Ἡρακλέους προὐτίμησεν, ὥςτε τῷ μὲν ἰσχὺν ἔδωκεν, ἣ βίᾳ τῶν ἄλλων ἁπάντων κρατεῖν δύναται, τῇ δὲ κάλλος ἀπένειμεν, ὃ καὶ τῆς ῥώμης αὐτῆς ἄρχειν πέφυκεν. Εἰδὼς δὲ τὰς λαμπρότητας καὶ τὰς ἐπιφανείας, οὐκ ἐκ τῆς ἡσυχίας, ἀλλ' ἐκ τῶν πολέμων καὶ τῶν ἀγώνων γιγνομένας, καὶ βουλόμενος αὐτῶν μὴ μόνον τὰ σώματα εἰς θεοὺς ἀναγαγεῖν, ἀλλὰ καὶ τὰς δόξας ἀειμνήστους καταλιπεῖν, τοῦ μὲν ἐπίπονον καὶ φιλοκίνδυνον τὸν βίον κατέστησε, τῆς δὲ περίβλεπτον καὶ περιμάχητον τὴν φύσιν ἐποίησε.

10. Καὶ πρῶτον μὲν Θησεύς, ὁ λεγόμενος μὲν Αἰγέως, γενόμενος δὲ ἐκ Ποσειδῶνος, ἰδὼν αὐτὴν οὔπω μὲν ἀκμάζουσαν, εἴδει δὲ τῶν ἄλλων διαφέρουσαν, τοσοῦτον ἡττήθη τοῦ κάλλους, κρατεῖν τῶν ἄλλων εἰθισμένος, ὥςτε, ὑπαρχούσης αὐτῷ καὶ πατρίδος μεγίστης, καὶ βασιλείας ἀσφαλεστάτης, ἡγησάμενος οὐκ ἄξιον εἶναι ζῆν ἐπὶ τοῖς παροῦσιν ἀγαθοῖς, ἄνευ τῆς πρὸς ἐκείνην οἰκειότητος, ἐπειδὴ παρὰ τῶν κυρίων οὐχ οἷός τ' ἦν λαβεῖν, ἀλλ' ἀνέμενον τήν τε τῆς παιδὸς ἡλικίαν, καὶ τὸν χρησμὸν τὸν παρὰ τῆς Πυθίας, ὑπεριδὼν τὴν ἀρχὴν τὴν Τυνδάρεω,

καὶ καταφρονήσας τῆς ῥώμης τῆς Κάστορος καὶ Πολυδεύκους καὶ πάντων τῶν ἐν Λακεδαίμονι δεινῶν ὀλιγωρήσας, βίᾳ λαβὼν αὐτήν, εἰς Ἄφιδναν τῆς Ἀττικῆς ἐκόμισε, καὶ τοσαύτην χάριν ἔσχε Πειρίθῳ, τῷ μετασχόντι τῆς ἁρπαγῆς, ὥστε, βουληθέντος αὐτοῦ μνηστεῦσαι κόρην τὴν Διὸς καὶ Δήμητρος, καὶ παρακαλοῦντος αὐτὸν ἐπὶ τὴν ᾅδου κατάβασιν, ἐπειδὴ συμβουλεύων οὐχ οἷός τ' ἦν ἀποτρέπειν, προδήλου τῆς συμφορᾶς οὔσης, ὅμως αὐτῷ συνηκολούθησε, νομίζων, ὀφείλειν τοῦτον τὸν ἔρανον, μηδενὸς ἀποστῆναι τῶν ὑπὸ Πειρίθου προσταττομένων, ἀνθ' ὧν ἐκεῖνος αὐτῷ συνεκινδύνευσεν.

11. Εἰ μὲν οὖν ὁ ταῦτα πράξας, εἷς ἦν τῶν τυχόντων, ἀλλὰ μὴ τῶν πολὺ διενεγκόντων, οὐκ ἂν πω δῆλος ἦν ὁ λόγος, πότερον Ἑλένης ἔπαινος, ἢ κατηγορία Θησέως ἐστί· νῦν δέ, τῶν μὲν ἄλλων τῶν εὐδοκιμησάντων εὑρήσομεν, τὸν μὲν ἀνδρίας, τὸν δὲ σοφίας, τὸν δ' ἄλλου τινὸς τῶν τοιούτων μερῶν ἀπεστερημένον, τοῦτον δὲ μόνον οὐθενὸς ἐνδεᾶ γενόμενον, ἀλλὰ παντελῆ τὴν ἀρετὴν κτησάμενον. Δοκεῖ δέ μοι περὶ αὐτοῦ καὶ διὰ μακροτέρων εἰπεῖν. Ἡγοῦμαι γὰρ ταύτην μεγίστην εἶναι πίστιν τοῖς βουλομένοις Ἑλένην ἐπαινεῖν, ἢν ἐπιδείξωμεν, τοὺς ἀγαπήσαντας καὶ θαυμάσαντας ἐκείνην, αὐτοὺς τῶν ἄλλων θαυμαστοτέρους ὄντας.

12. Ὅσα μὲν γὰρ ἐφ' ἡμῶν γέγονεν, εἰκότως ἂν ταῖς δόξαις ταῖς ἡμετέραις αὐτῶν διακρίνοιμεν, περὶ δὲ τῶν οὕτω παλαιῶν, προσήκει τοῖς κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον εὖ φρονήσασιν ὁμονοοῦντας ἡμᾶς φαίνεσθαι. Κάλλιστον μὲν οὖν περὶ Θησέως τοῦτ' εἰπεῖν ἔχω, ὅτι κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον Ἡρακλεῖ γενόμενος, ἐφάμιλλον τὴν ἑαυτοῦ δόξαν πρὸς τὴν ἐκείνου κατέστησεν. Οὐ γὰρ μόνον τοῖς

ὅπλοις ἐκοσμήσαντο παραπλησίως, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐπιτηδεύμασιν ἐχρήσαντο τοῖς αὐτοῖς, πρέποντα τῇ συγγενείᾳ ποιοῦντες. Ἐξ ἀδελφῶν δὲ γεγονότες, ὁ μὲν ἐκ Διός, ὁ δὲ ἐκ Ποσειδῶνος, ἀδελφὰς καὶ τὰς ἐπιθυμίας ἔσχον. Μόνοι γὰρ οὗτοι τῶν προγεγενημένων ὑπὲρ τοῦ βίου τῶν ἀνθρώπων ἀθληταὶ κατέστησαν.

13. Συνέβη δὲ τὸν μὲν ὀνομαστοτέρους καὶ μείζους, τὸν δὲ ὠφελιμωτέρους, καὶ τοῖς Ἕλλησιν οἰκειοτέρους ποιήσασθαι τοὺς κινδύνους· τῷ μὲν γὰρ Εὐρυσθεὺς προσέταττε, τάς τε βοῦς τὰς ἐξ Ἐρυθείας ἀγαγεῖν, καὶ τὰ μῆλα τῶν Ἑσπερίδων ἐνεγκεῖν, καὶ τὸν Κέρβερον ἀναγαγεῖν, καὶ τοιούτους πόνους ἄλλους, ἐξ ὧν ἤμελλεν οὐ τοὺς ἄλλους ὠφελεῖν, ἀλλ' αὐτὸς κινδυνεύσειν· ὁ δ' αὐτὸς αὑτοῦ κύριος ὤν, τούτους προῄρετο τῶν ἀγώνων, ἐξ ὧν ἔμελλεν, ἢ τῶν Ἑλλήνων, ἢ τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος εὐεργέτης νομισθήσεσθαι. Καὶ τόν τε ταῦρον, τὸν ἀνεθέντα μὲν ὑπὸ Ποσειδῶνος, τὴν δὲ χώραν λυμαινόμενον, ὃν πάντες οὐκ ἐτόλμων ὑπομένειν, μόνος χειρωσάμενος, μεγάλου φόβου καὶ μεγάλης ἀπορίας πάντας τοὺς οἰκοῦντας τὴν πόλιν ἀπήλλαξε. Καὶ μετὰ ταῦτα Λαπίθαις σύμμαχος γενόμενος, καὶ στρατευσάμενος ἐπὶ Κενταύρους, τοὺς διφυεῖς, οἳ καὶ τάχει, καὶ ῥώμῃ, καὶ τόλμῃ διενεγκόντες, τὰς μὲν ἐπόρθουν, τὰς δὲ ἔμελλον, ταῖς δὲ ἠπείλουν τῶν πόλεων, τούτους μάχῃ νικήσας, εὐθὺς μὲν αὐτῶν τὴν ὕβριν ἔπαυσεν, οὐ πολλῷ δ' ὕστερον τὸ γένος ἐξ ἀνθρώπων ἠφάνισε. Περὶ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, τὸ τέρας τὸ τραφὲν μὲν ἐν Κρήτῃ, γενόμενον δὲ ἐκ Πασιφάης, τῆς Ἡλίου θυγατρός, ᾧ κατὰ μαντείαν δασμὸν τῆς πόλεως δὶς ἑπτὰ παῖδας ἀποστελλούσης, ἰδὼν αὐτοὺς ἀγομένους, καὶ πανδημον προπεμπομένους ἐπὶ θάνατον ἄνομον καὶ προῦπτον,

καὶ πενθουμένους ἔτι ζῶντας, οὕτως ἠγανάκτησεν, ὥςθ᾽ ἡγήσατο, κρεῖττον εἶναι τεθνᾶναι μᾶλλον, ἢ ζῆν αἰσχρῶς, ἄρχων τῆς πόλεως, τῆς οὕτως οἰκτρὸν τοῖς ἐχθροῖς φόρον ὑποτελεῖν ἠναγκασμένης. Σύμπλους δὲ γενόμενος, καὶ κρατήσας φύσεως ἐξ ἀνδρὸς μὲν καὶ ταύρου μεμιγμένης, τὴν δ᾽ ἰσχὺν ἐχούσης οἵαν προςήκει τὴν ἐκ σωμάτων τοιούτων συγκειμένην, τοὺς μὲν παῖδας διασώσας τοῖς γονεῦσιν ἀπέδωκεν, τὴν δὲ πόλιν, οὕτως ἀνόμου καὶ δεινοῦ καὶ δυςαπαλλάκτου προςτάγματος ἠλευθέρωσεν.

14. *Ἀπορῶ δέ, ὅ, τι χρήσομαι τοῖς ἐπιλοίποις· ἐπιστὰς γὰρ ἐπὶ τὰ Θησέως ἔργα, καὶ λέγειν ἀρξάμενος περὶ αὐτῶν, ὀκνῶ μὲν μεταξὺ παύσασθαι, καὶ παραλιπεῖν τὴν Σκείρωνος καὶ Κερκύονος, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων παρανομίαν· πρὸς οὓς ἀνταγωνιστὴς γενόμενος ἐκεῖνος, πολλῶν καὶ μεγάλων συμφορῶν τοὺς Ἕλληνας ἀπήλλαξεν. Αἰσθάνομαι δ᾽ ἐμαυτὸν ἔξω φερόμενον τῶν καιρῶν, καὶ δέδοικα, μή τισι δόξω περὶ τούτου μᾶλλον σπουδάζειν, ἢ περὶ ἧς τὴν ἀρχὴν ὑπεθέμην. Ἐξ ἀμφοτέρων οὖν τούτων αἱροῦμαι, τὰ μὲν πλεῖστα παραλιπεῖν, διὰ τοὺς δυςκόλως ἀκροωμένους· περὶ δὲ τῶν ἄλλων, ὡς ἂν δύνωμαι συντομώτατα διελθεῖν, ἵνα τὰ μὲν ἐκείνοις, τὰ δ᾽ ἐμαυτῷ χαρίσωμαι καὶ μὴ παντάπασιν ἡττηθῶ τῶν εἰθισμένων φθονεῖν καὶ τοῖς λεγομένοις ἅπασιν ἐπιτιμᾷν.*

15. *Τὴν μὲν οὖν ἀνδρίαν ἐν τούτοις ἐπεδείξατο τοῖς ἔργοις, ἐν οἷς αὐτὸς καθ᾽ αὑτὸν ἐκινδύνευσε· τὴν δ᾽ ἐπιστήμην, ἣν εἶχε πρὸς τὸν πόλεμον, ἐν ταῖς μάχαις, ἐν αἷς μεθ᾽ ὅλης τῆς πόλεως ἠγωνίσατο· τὴν δ᾽ εὐσέβειαν τὴν πρὸς τοὺς θεούς, ἔν τε ταῖς Ἀδράστου καὶ ταῖς τῶν παίδων τῶν Ἡρακλέους ἱκετείαις· τοὺς μὲν γάρ, μάχῃ νικήσας Πελοποννησίους, διέσωσε· τῷ δὲ τοὺς ὑπὸ τὴν*

Καδμείαν τελευτήσαντας, βίᾳ Θηβαίων θάψαι παρέδωκε· τὴν δὲ ἄλλην ἀρετὴν καὶ τὴν σωφροσύνην ἔν τε τοῖς προειρημένοις καὶ μάλιστα ἐν οἷς τὴν πόλιν διῴκησεν.

16. Ὁρῶν γὰρ τοὺς βίᾳ τῶν πολιτῶν ἄρχειν ζητοῦντας, ἑτέροις δουλεύοντας, καὶ τοὺς ἐπικίνδυνον τὸν βίον τοῖς ἄλλοις καθιστάντας, αὐτοὺς περιδεῶς ζῶντας καὶ πολεμεῖν ἀναγκαζομένους, μετὰ μὲν τῆς πόλεως πρὸς τοὺς ἐπιστρατευομένους, μετ᾽ ἄλλων δέ τινων πρὸς τοὺς συμπολιτευομένους· ἔτι δὲ συλῶντας μὲν τὰ τῶν θεῶν, ἀποκτιννύντας δὲ τοὺς βελτίστους τῶν πολιτῶν, ἀπιστοῦντας δὲ τοῖς οἰκειοτάτοις, οὐδὲν δὲ εὐθυμότερον ζῶντας τῶν ἐπὶ θανάτῳ συνειλημμένων· ἀλλὰ τὰ μὲν ἔξω ζηλουμένους, αὐτοὺς δὲ παρ᾽ αὐτοῖς μᾶλλον τῶν ἄλλων λυπουμένους, (τί γάρ ἐστιν ἄλγιον, ἢ ζῆν ἀεὶ δεδιότα, μή τις αὐτὸν τῶν παρεστώτων ἀποκτείνῃ, καὶ μηδὲν ἧττον φοβούμενον τοὺς φυλάττοντας, ἢ τοὺς ἐπιβουλεύοντας;) τούτων ἁπάντων καταφρονήσας καὶ νομίσας, οὐκ ἄρχοντας, ἀλλὰ νοσήματα τῶν πόλεων εἶναι τοὺς τοιούτους, ἀπέδειξεν, ὅτι ῥᾷόν ἐστιν, ἅμα τυραννεῖν καὶ μηδὲν χεῖρον διακεῖσθαι τῶν ἐξ ἴσου πολιτευομένων.

17. Καὶ πρῶτον μὲν τὴν πόλιν σποράδην καὶ κατὰ κώμας οἰκοῦσαν, εἰς ταὐτὸν συναγαγών, τηλικαύτην ἐποίησεν, ὥςτ᾽ ἔτι καὶ νῦν, ἀπ᾽ ἐκείνου τοῦ χρόνου, μεγίστην τῶν Ἑλληνίδων εἶναι. Μετὰ δὲ ταῦτα, κοινὴν τὴν πατρίδα καταστήσας, καὶ τὰς ψυχὰς τῶν πολιτευομένων ἐλευθερώσας, ἐξ ἴσου τὴν ἅμιλλαν αὐτοῖς περὶ τὴν ἀρχὴν ἐποίησε, πιστεύων μέν, ὁμοίως αὐτῶν προέξειν ἀσκούντων, ὥςπερ ἀμελούντων· εἰδὼς δέ, τὰς τιμὰς ἡδίους οὔσας, τὰς παρὰ τῶν μέγα φρονούντων, ἢ τὰς παρὰ τῶν δουλευόντων, τοσοῦτον ἐδέησεν ἀκόντων τὶ ποιεῖν

τῶν πολιτῶν, ὥςθ᾽ ὁ μὲν τὸν δῆμον καθίστη κύριον τῆς πολιτείας, οἱ δὲ μόνον αὐτὸν ἄρχειν ἠξίουν, ἡγούμενοι πιστοτέραν καὶ κοινοτέραν εἶναι τὴν ἐκείνου μοναρχίαν, τῆς αὐτῶν δημοκρατίας. Οὐ γάρ, ὥςπερ ἕτεροι, τοὺς μὲν πόνους ἄλλοις προςέταττε, τῶν δ᾽ ἡδονῶν αὐτὸς μόνος ἀπέλαυεν, ἀλλὰ τοὺς μὲν κινδύνους ἰδίους ἐποιεῖτο, τὰς δ᾽ ὠφελείας ἅπασιν εἰς τὸ κοινὸν ἀπεδίδου. Καὶ γάρ τοι διετέλεσε τὸν βίον οὐκ ἐπιβουλευόμενος, ἀλλ᾽ ἀγαπώμενος· οὐδ᾽ ἐπειςάκτῳ δυνάμει τὴν ἀρχὴν διαφυλάττων, ἀλλὰ τῇ τῶν πολιτῶν εὐνοίᾳ δορυφορούμενος, τῇ μὲν ἐξουσίᾳ τυραννῶν, ταῖς δ᾽ εὐεργεσίαις δημαγωγῶν. Οὕτω γὰρ νομίμως καὶ καλῶς διῴκει τὴν πόλιν, ὥςτ᾽ ἔτι καὶ νῦν ἴχνος τῆς ἐκείνου πρᾳότητος ἐν τοῖς ἤθεσιν ἡμῶν καταλελεῖφθαι.

18. Τὴν δὴ γεννηθεῖσαν μὲν ὑπὸ Διός, κρατήσασαν δὲ τοιαύτης ἀρετῆς καὶ σωφροσύνης πῶς οὐκ ἐπαινεῖν χρὴ καὶ τιμᾶν καὶ νομίζειν, πολὺ τῶν πώποτε γενομένων διενεγκεῖν; οὐ γὰρ δὴ μάρτυρά γε πιστότερον, οὐδὲ κριτὴν ἱκανώτερον ἕξομεν ἐπαγαγέσθαι, περὶ τῶν Ἑλένῃ προςόντων ἀγαθῶν, τῆς Θησέως διανοίας. Ἵνα δὲ μὴ δοκῶ περὶ τὸν αὐτὸν τόπον, δι᾽ ἀπορίαν, διατρίβειν, μηδ᾽ ἀνδρὸς ἑνὸς δόξῃ καταχρώμενος ἐπαινεῖν αὐτήν, βούλομαι καὶ περὶ τῶν ἐχομένων διελθεῖν.

19. Μετὰ γὰρ τὴν Θησέως εἰς ᾅδου κατάβασιν, ἐπανελθούσης αὐτῆς εἰς Λακεδαίμονα, καὶ πρὸς τὸ μνηστεύσασθαι λαβούσης ἡλικίαν, ἅπαντες οἱ τότε βασιλεύοντες καὶ δυναστεύοντες ἐν ταῖς πόλεσι, τὴν αὐτὴν γνώμην ἔσχον περὶ αὐτῆς. Ἐξὸν γὰρ αὐτοῖς λαμβάνειν ἐν ταῖς αὐτῶν πόλεσι γυναῖκας τὰς πρωτευούσας, ὑπεριδόντες τοὺς οἴκοι γάμους, ἦλθον ὡς ἐκείνην μνηστεύσον-

τες. Οὔπω δὲ κεκριμένου τοῦ μέλλοντος αὐτῇ συνοικεῖν, ἀλλ' ἔτι κοινῆς τῆς τύχης οὔσης, οὕτω πρόδηλος ἦν ἅπασιν ἀνθρώποις ἐσομένη περιμάχητος, ὥςτε συνελθόντες πίστεις ἔδοσαν ἀλλήλοις, ἦ μὴν βοηθήσειν, εἴ τις ἀποστεροίη τὸν ἀξιωθέντα λαβεῖν αὐτήν, νομίζων ἕκαστος, ταύτην τὴν ἐπικουρίαν ἑαυτῷ παρασκευάζειν. Τῆς μὲν οὖν ἰδίας ἐλπίδος, πλὴν ἑνὸς ἀνδρός, ἅπαντες ἐψεύσθησαν· τῆς δὲ κοινῆς δόξης, ἣν ἔσχον περὶ ἐκείνης, οὐδεὶς αὐτῶν διήμαρτεν.

20. Οὐ πολλοῦ γὰρ χρόνου διελθόντος, καὶ γενομένης ἐν θεαῖς περὶ κάλλους ἔριδος, ἧς Ἀλέξανδρος, ὁ Πριάμου, κατέστη κριτής, καὶ διδούσης Ἥρας μὲν ἁπάσης αὐτῷ βασιλείαν τῆς Ἀσίας, Ἀθηνᾶς δέ, κρατεῖν ἐν πολέμοις, Ἀφροδίτης δὲ τὸν γάμον τὸν Ἑλένης· τῶν μὲν σωμάτων οὐ δυνηθεὶς λαβεῖν διάγνωσιν, ἀλλ' ἡττηθεὶς τῆς τῶν θεῶν ὄψεως, τῶν δὲ δωρεῶν ἀναγκασθεὶς γενέσθαι κριτής, εἵλετο τὴν οἰκειότητα τῆς Ἑλένης ἀντὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων· οὐ πρὸς τὰς ἡδονὰς ἀποβλέψας, (καίτοι τοῦτο τοῖς εὖ φρονοῦσι πολλῶν αἱρετώτερόν ἐστιν, ἀλλ' ὅμως οὐκ ἐπὶ τοῦθ' ὥρμησεν,) ἀλλ' ἐπεθύμησε Διὸς γενέσθαι καὶ κληθῆναι κηδεστής· νομίζων, πολὺ μείζω καὶ καλλίω ταύτην εἶναι τὴν τιμήν, ἢ τὴν τῆς Ἀσίας βασιλείαν· καὶ μεγάλας μὲν ἀρχὰς καὶ δυναστείας καὶ φαύλοις ἀνθρώποις ποτὲ παραγενήσεσθαι, τοιαύτης δὲ γυναικὸς οὐδένα τῶν ἐπιγινομένων ἀξιωθήσεσθαι· πρὸς δὲ τούτοις, οὐδὲν ἂν κάλλιον κτῆμα καταλιπεῖν τοῖς παισίν, ἢ παρασκευάσας αὐτοῖς, ὅπως καὶ πρὸς πατρὸς καὶ πρὸς μητρός, ἀπὸ Διὸς ἔσονται γεγονότες. Ἠπίστατο γάρ, τὰς μὲν ἄλλας εὐτυχίας ταχέως μεταπιπτούσας· τὴν δὲ εὐγένειαν, ἀεὶ τοῖς αὐτοῖς παραμένουσαν· ὥςτε ταύτην

μὲν τὴν αἵρεσιν, ὑπὲρ ἅπαντος τοῦ γένους ἔσεσθαι, τὰς δ' ἑτέρας δωρεάς, ὑπὲρ τοῦ χρόνου μόνον τοῦ καθ' ἑαυτόν.

21. Τῶν μὲν οὖν εὖ φρονούντων οὐδεὶς ἂν τοῖς λογισμοῖς τούτοις ἐπιτιμήσειεν, τῶν δὲ μηδὲν πρὸ τοῦ πράγματος ἐνθυμουμένων, ἀλλὰ τὸ συμβαῖνον μόνον σκοπούντων ἤδη τινὲς ἐλοιδόρησαν αὐτόν, ὧν τὴν ἄνοιαν, ἐξ ὧν ἐβλασφήμησαν περὶ ἐκείνου, ῥᾴδιον ἅπασι καταμαθεῖν. Πῶς γὰρ οὐ καταγελαστότατον πεπόνθασιν, εἰ τὴν ἑαυτῶν φύσιν ἱκανωτέραν εἶναι νομίζουσι, τῆς ὑπὸ τῶν θεῶν προκριθείσης; Οὐ γὰρ δή, περὶ ὧν εἰς τοσαύτην φιλονεικίαν κατέστησαν, τὸν τυχόντα διαγνῶναι κύριον ἐποίησαν, ἀλλὰ δῆλον, ὅτι τοσαύτην ἔσχον σπουδήν, κριτὴν ἐκλέξασθαι τὸν βέλτιστον, ὅσην περὶ αὐτοῦ τοῦ πράγματος ἐπιμέλειαν ἐποιήσαντο. Χρὴ δὲ σκοπεῖν, ὁποῖός τις ἦν, καὶ δοκιμάζειν αὐτόν, οὐκ ἐκ τῆς ὀργῆς τῶν ἀποτυχουσῶν, ἀλλ' ἐξ ὧν ἅπασαι βουλευσάμεναι προείλοντο τὴν ἐκείνου διάνοιαν. Κακῶς μὲν γὰρ παθεῖν ὑπὸ τῶν κρειττόνων, οὐδὲν κωλύει καὶ τοὺς μηδὲν ἐξημαρτηκότας· τοιαύτης δὲ τιμῆς τυχεῖν, ὥςτε θνητὸν ὄντα, θεῶν γενέσθαι κριτήν, οὐχ οἷόν τε μὴ οὐ τὸν πολὺ τῇ γνώμῃ διαφέροντα.

22. Θαυμάζω δ' εἴ τις οἴεται κακῶς βεβουλεῦσθαι τὸν μετὰ ταύτης ζῆν ἑλόμενον, ἧς ἕνεκα πολλοὶ τῶν ἡμιθέων ἀποθνήσκειν ἠθέλησαν. Πῶς δ' οὐκ ἂν εἴη ἀνόητος, εἰ, τὰς θεὰς εἰδὼς περὶ κάλλους φιλονεικούσας, αὐτὸς κάλλους κατεφρόνησε, καὶ μὴ ταύτην ἐνόμισε μεγίστην εἶναι τῶν δωρεῶν, περὶ ἧς κἀκείνας ἑώρα μάλιστα σπουδαζούσας;

23. Τίς δ' ἂν τὸν γάμον τὸν Ἑλένης ὑπερεῖδεν, ἧς ἁρπασθείσης, οἱ μὲν Ἕλληνες οὕτως ἠγανάκτησαν, ὥςπερ ὅλης τῆς Ἑλλάδος πεπορθημένης, οἱ δὲ Βάρβαροι τοσοῦτον ἐφρόνησαν, ὅσον περ ἂν εἰ πάντων ἡμῶν ἐκράτησαν. Δῆλον δ' ὡς ἑκάτεροι διετέθησαν. Πολλῶν γὰρ αὐτοῖς πρότερον ἐγκλημάτων γενομένων, περὶ μὲν τῶν ἄλλων ἡσυχίαν ἦγαγον· ὑπὲρ δὲ ταύτης τοσοῦτον συνεστήσαντο πόλεμον, οὐ μόνον τῷ μεγέθει τῆς ὀργῆς, ἀλλὰ καὶ τῷ μήκει τοῦ χρόνου, καὶ τῷ πλήθει τῶν παρασκευῶν, ὅσος οὐδεὶς πώποτε γέγονεν. Ἐξὸν δὲ, τοῖς μὲν ἀποδοῦσιν Ἑλένην, ἀπηλλάχθαι τῶν παρόντων κακῶν, τοῖς δ' ἀμελήσασιν ἐκείνης ἀδεῶς οἰκεῖν τὸν ἐπίλοιπον χρόνον, οὐδέτεροι ταῦτ' ἠθέλησαν, ἀλλ' οἱ μὲν περιεώρων, καὶ πόλεις ἀναστάτους γινομένας, καὶ τὴν χώραν πορθουμένην, ὥςτε μὴ προέσθαι αὐτὴν τοῖς Ἕλλησιν· οἱ δ' ᾑροῦντο μένοντες ἐπὶ τῆς ἀλλοτρίας καταγηράσκειν, καὶ μηδέποτε τοὺς ἑαυτῶν ἰδεῖν μᾶλλον, ἢ ἐκείνην καταλιπόντες, εἰς τὰς ἑαυτῶν πατρίδας ἐπανελθεῖν. Καὶ τοῦτ' ἐποίουν, οὐχ ὑπὲρ Ἀλεξάνδρου καὶ Μενελάου φιλονεικοῦντες, ἀλλ' οἱ μὲν ὑπὲρ τῆς Ἀσίας, οἱ δὲ ὑπὲρ τῆς Εὐρώπης, νομίζοντες, ἐν ὁποτέρᾳ τὸ σῶμα τὸ ἐκείνης κατοικήσειε, ταύτην τὴν χώραν εὐδαιμονεστέραν ἔσεσθαι.

24. Τοσοῦτος δ' ἔρως ἐνέπεσε τῶν πόνων καὶ τῆς στρατιᾶς ἐκείνης, οὐ μόνον τοῖς Ἕλλησι καὶ τοῖς Βαρβάροις, ἀλλὰ καὶ τοῖς θεοῖς, ὥςτε οὐδὲ τοὺς ἐξ αὐτῶν γεγονότας ἀπέτρεψαν τῶν ἀγώνων, τῶν περὶ Τροίαν· ἀλλὰ Ζεὺς μὲν προειδὼς τὴν Σαρπηδόνος εἱμαρμένην, Ἠὼς δὲ τὴν Μέμνονος, Ποσειδῶν δὲ τὴν Κύκνου, Θέτις δὲ τὴν Ἀχιλλέως, ὅμως αὐτοὺς συνεξώρμησαν, καὶ συνεξέπεμψαν· ἡγούμενοι, κάλλιον αὐτοῖς εἶναι τεθνάναι μαχομέ-

νοις περὶ τῆς Διὸς θυγατρὸς μᾶλλον ἢ ζῆν ἀπολειφθεῖσι τῶν περὶ ἐκείνης κινδύνων. Καὶ τί δεῖ θαυμάζειν, ἃ περὶ τῶν παίδων ἔγνωσαν; αὐτοὶ γὰρ πολὺ μείζω καὶ δεινοτέραν ἐποιήσαντο τὴν παράταξιν, τῆς πρὸς τοὺς Γίγαντας αὐτοῖς γενομένης· πρὸς μὲν γὰρ ἐκείνους μετ᾽ ἀλλήλων ἐμαχέσαντο, περὶ δὲ ταύτης πρὸς σφᾶς αὐτοὺς ἐπολέμησαν.

25. Εὐλόγως δὲ κἀκεῖνοι ταῦτ᾽ ἔγνωσαν, κἀγὼ τηλικαύταις ὑπερβολαῖς ἔχω χρήσασθαι περὶ αὐτῶν. Κάλλους γὰρ πλεῖστον μέρος μετέσχηκεν, ὃ σεμνότατον, καὶ τιμιώτατον, καὶ θειότατον τῶν ὄντων ἐστί. Ῥᾴδιον δὲ διαγνῶναι τὴν δύναμιν αὐτοῦ· τῶν μὲν γὰρ ἀνδρίας ἢ σοφίας ἢ δικαιοσύνης μετεχόντων, πολλὰ φανήσεται τιμώμενα μᾶλλον [ἢ τούτων ἕκαστον]· τῶν δὲ κάλλους ἀπεστερημένων, οὐδὲν εὑρήσομεν ἀγαπώμενον, ἀλλὰ πάντα καταφρονούμενα, πλὴν ὅσα τῆς ἰδέας ταύτης κεκοινώνηκε, καὶ τὴν ἀρετὴν διὰ τοῦτο μάλιστα εὐδοκιμοῦσαν, διότι κάλλιστον τῶν ἐπιτηδευμάτων ἐστίν. Γνοίη δ᾽ ἄν τις κἀκεῖθεν, ὅσον διαφέρει τῶν ὄντων, ἐξ ὧν αὐτοὶ διατιθέμεθα πρὸς ἕκαστον αὐτῶν. Τῶν μὲν γὰρ ἄλλων, ὧν ἂν ἐν χρείᾳ γιγνώμεθα, τυχεῖν μόνον βουλόμεθα, περαιτέρω δὲ περὶ αὐτῶν οὐδὲν τῇ ψυχῇ προςπεπόνθαμεν· τῶν δὲ καλῶν ἔρως ἡμῖν ἐγγίνεται, τοσούτῳ μείζω τοῦ βουλεύσασθαι ῥώμην ἔχων, ὅσῳ περ καὶ τὸ πρᾶγμα κρεῖττόν ἐστι. Καὶ τοῖς μὲν κατὰ σύνεσιν ἢ κατ᾽ ἄλλο τι προέχουσι φθονοῦμεν, ἢν μὴ τῷ ποιεῖν ἡμᾶς εὖ καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν, προςάγωνται, καὶ στέργειν σφᾶς αὐτοὺς ἀναγκάσωσι· τοῖς δὲ καλοῖς εὐθὺς ἰδόντες εὖνοι γιγνόμεθα, καὶ μόνους αὐτοὺς ὥςπερ τοὺς θεούς, οὐκ ἀπαγορεύομεν θεραπεύοντες, ἀλλ᾽ ἥδιον δουλεύομεν τοῖς τοι-

οὕτοις, ἢ τῶν ἄλλων ἄρχομεν, πλείω χάριν ἔχοντες τοῖς πολλὰ προςτάττουσιν, ἢ τοῖς μηδὲν ἐπαγγέλλουσι. Καὶ τοὺς μὲν ὑπ᾽ ἄλλῃ τινὶ δυνάμει γιγνομένους, λοιδοροῦμεν, καὶ κόλακας ἀποκαλοῦμεν· τοὺς δὲ τῷ κάλλει λατρεύοντας, φιλοκάλους καὶ φιλοπόνους νομίζομεν εἶναι. Τοσαύτῃ δ᾽ εὐσεβείᾳ καὶ προνοίᾳ χρώμεθα περὶ τὴν ἰδέαν τὴν τοιαύτην, ὥςτε καὶ αὐτῶν τῶν κεκτημένων τὸ κάλλος, τοὺς μὲν μισθαρνήσαντας, καὶ κακῶς βουλευσαμένους περὶ τῆς αὑτῶν ἡλικίας, μᾶλλον ἀτιμάζομεν, ἢ τοὺς εἰς τὰ τῶν ἄλλων σώματα ἐξαμαρτάνοντας· ὅσοι δ᾽ ἂν τὴν αὑτῶν ὥραν διαφυλάξωσιν, ἄβατον τοῖς πονηροῖς, ὥςπερ ἱερόν, ποιήσαντες, τούτους εἰς τὸν ἐπίλοιπον χρόνον τιμῶμεν, ὥςπερ τοὺς ὅλην τὴν πόλιν ἀγαθόν τι δράσαντας.

26. Καὶ τί δεῖ τὰς ἀνθρωπίνας δόξας λέγοντα διατρίβειν; ἀλλὰ Ζεύς, ὁ κρατῶν ἁπάντων, ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις τὴν αὑτοῦ δύναμιν ἐνδείκνυται, πρὸς δὲ τὸ κάλλος ταπεινὸς γενόμενος ἀξιοῖ πλησιάζειν· Ἀμφιτρύωνι μὲν γὰρ εἰκασθείς, ὡς Ἀλκμήνην ἦλθε· χρυσὸς δὲ ῥυείς, Δανάῃ συνεγένετο· κύκνος δὲ γενόμενος, εἰς τοὺς Νεμέσεως κόλπους κατέφυγε· τούτῳ δὲ πάλιν ὁμοιωθείς, Λήδαν ἐνύμφευσεν· ἀεὶ δὲ μετὰ τέχνης, ἀλλ᾽ οὐ μετὰ βίας θηρώμενος φαίνεται τὰς φύσεις τὰς τοιαύτας. Τοσούτῳ δὲ μᾶλλον προτετίμηται τὸ κάλλος παρ᾽ ἐκείνοις ἢ παρ᾽ ἡμῖν, ὥςτε καὶ ταῖς γυναιξὶ ταῖς ἑαυτῶν ὑπὸ τούτου κρατουμέναις συγγνώμην ἔχουσι. Καὶ πολλὰς ἄν τις ἐπιδείξειε τῶν ἀθανάτων, αἳ θνητοῦ κάλλους ἡττήθησαν, ὧν οὐδὲ μία λαθεῖν τὸ γεγενημένον, ὡς αἰσχύνην ἔχον, ἐζήτησεν, ἀλλ᾽ ὡς καλῶν ὄντων τῶν πεπραγμένων, ὑμνεῖσθαι μᾶλλον ἢ σιωπᾶσθαι περὶ αὐτῶν ἠβουλήθησαν. Μέγιστον δὲ τῶν εἰρημένων

τεκμήριον· πλείους γὰρ ἂν εὕροιμεν διὰ τὸ κάλλος ἀθανάτους γεγενημένους, ἢ διὰ ἄλλας ἀρετὰς ἁπάσας.

27. Ὧν Ἑλένη τοσούτῳ πλέον ἔσχεν, ὅσῳ περ καὶ τὴν ὄψιν αὐτῶν διήνεγκεν. Οὐ γὰρ μόνον ἀθανασίας ἔτυχεν, ἀλλὰ καὶ τὴν δύναμιν ἰσόθεον λαβοῦσα, πρῶτον μὲν τοὺς ἀδελφοὺς ἤδη κατεχομένους ὑπὸ τῆς πεπρωμένης, εἰς θεοὺς ἀνήγαγε. Βουλομένη δὲ πιστὴν ποιῆσαι τὴν μεταβολήν, οὕτως αὐτοῖς τὰς τιμὰς ἐναργεῖς ἔδωκεν, ὥςθ᾽ ὁρωμένους ὑπὸ τῶν ἐν τῇ θαλάττῃ κινδυνευόντων, σώζειν, οἵ τινες ἂν εὐσεβῶς αὐτοὺς ἐπικαλέσωνται. Μετὰ δὲ ταῦτα Μενελάῳ τοσαύτην χάριν ἀπέδωκεν ὑπὲρ τῶν πόνων καὶ τῶν κινδύνων, οὓς δι᾽ ἐκείνην ὑπέμεινεν, ὥςτε τοῦ γένους ἅπαντος τοῦ Πελοπιδῶν διαφθαρέντος, καὶ κακοῖς ἀνηκέστοις περιπεσόντος, οὐ μόνον αὐτὸν τῶν συμφορῶν τούτων ἀπήλλαξεν, ἀλλὰ καὶ θεὸν ἀντὶ θνητοῦ ποιήσασα, σύνοικον αὐτῇ καὶ πάρεδρον εἰς ἅπαντα τὸν αἰῶνα κατεστήσατο. Καὶ τούτοις ἔχω τὴν πόλιν τῶν Σπαρτιατῶν, τὴν μάλιστα τὰ παλαιὰ διασώζουσαν, ἔργῳ παρασχέσθαι μαρτυροῦσαν. Ἔτι γὰρ καὶ νῦν ἐν Θεράπναις τῆς Λακωνικῆς, θυσίας αὐτοῖς ἁγίους καὶ πατρίους ἐπιτελοῦσιν οὐχ ὡς ἥρωσιν, ἀλλ᾽ ὡς θεοῖς ἀμφοτέροις οὖσιν.

28. Ἐπεδείξατο δὲ καὶ Στησιχόρῳ τῷ ποιητῇ τὴν ἑαυτῆς δύναμιν· ὅτε μὲν γὰρ ἀρχόμενος τῆς ᾠδῆς, ἐβλασφήμησέ τι περὶ αὐτῆς, ἀνέστη τῶν ὀφθαλμῶν ἀπεστερημένος, ἐπειδὴ δὲ γνοὺς τὴν αἰτίαν τῆς συμφορᾶς, τὴν καλουμένην παλινῳδίαν ἐποίησε, πάλιν αὐτὸν εἰς τὴν αὐτὴν φύσιν κατέστησε. Λέγουσι δέ τινες καὶ τῶν Ὁμηριδῶν, ὡς ἐπιστᾶσα νυκτὸς Ὁμήρῳ, προστάξαι ποιεῖν περὶ τῶν στρατευσαμένων ἐπὶ Τροίαν, βουλομένη τὸν ἐκείνων θάνατον ζηλωτότερον, ἢ τὸν βίον τῶν

ἄλλων καταστῆσαι· καὶ μέρος μέν τι καὶ διὰ τὴν Ὁμήρου τέχνην, μάλιστα δὲ διὰ ταύτην, οὕτως ἐπαφρόδιτον καὶ παρὰ πᾶσιν ὀνομαστὴν αὐτοῦ γενέσθαι τὴν ποίησιν.

29. Ὡς οὖν καὶ δίκην λαμβάνειν, καὶ χάριν ἀποδοῦναι δυναμένην, τοὺς μὲν τοῖς χρήμασι προέχοντας, ἀναθήμασι καὶ θυσίαις καὶ ταῖς ἄλλαις προσόδοις ἱλάσκεσθαι καὶ τιμᾷν αὐτὴν χρή· τοὺς δὲ φιλοσόφους, πειρᾶσθαί τι λέγειν περὶ αὐτῆς ἄξιον τῶν ὑπαρχόντων ἐκείνῃ· τοῖς γὰρ πεπαιδευμένοις πρέπει τοιαύτας ποιεῖσθαι τὰς ἀπαρχάς.

30. Πολὺ δὲ πλείω τὰ παραλελειμμένα τῶν εἰρημένων ἐστί. Καὶ χωρὶς γὰρ τεχνῶν καὶ φιλοσοφιῶν καὶ τῶν ἄλλων ὠφελειῶν, ἃς ἔχοι τις ἂν εἰς ἐκείνην καὶ τὸν πόλεμον τὸν Τρωϊκὸν ἀνενεγκεῖν, δικαίως ἂν καὶ τοῦ μὴ δουλεύειν ἡμᾶς τοῖς Βαρβάροις, Ἑλένην αἰτίαν εἶναι νομίζοιμεν. Εὑρήσομεν γάρ, τοὺς Ἕλληνας διὰ ταύτην ὁμονοήσαντας, καὶ κοινὴν στρατείαν ἐπὶ τοὺς Βαρβάρους ποιησαμένους, καὶ τότε πρῶτον τὴν Εὐρώπην κατὰ τῆς Ἀσίας τρόπαιον στήσασαν· ἐξ ὧν τοσαύτης μεταβολῆς ἐτύχομεν, ὥςτε τὸν μὲν ἐπέκεινα χρόνον, οἱ δυστυχοῦντες ἐν τοῖς Βαρβάροις, τῶν Ἑλληνίδων πόλεων ἠξίουν ἄρχειν· καὶ Δαναὸς μὲν ἐξ Αἰγύπτου φυγών, Ἄργος κατέσχε· Κάδμος δὲ ὁ Σιδώνιος Θηβῶν ἐβασίλευσε· Κᾶρες δὲ τὰς νήσους κατῴκουν· Πελοποννήσου δὲ συμπάσης ὁ Ταντάλου Πέλοψ ἐκράτησε· μετ᾽ ἐκεῖνον δὲ τὸν πόλεμον, τοσαύτην ἐπίδοσιν τὸ γένος ἡμῶν ἔλαβεν, ὥςτε καὶ πόλεις μεγάλας καὶ χώραν πολλὴν ἀφελέσθαι τῶν Βαρβάρων. Ἢν οὖν τινὲς βούλωνται ταῦτα ἐπεξεργάζεσθαι καὶ μηκύνειν, οὐκ ἀπορήσουσιν ἀφορμῆς, ὅθεν Ἑλένην, ἔξω τῶν εἰρημένων, ἕξουσιν ἐπαινεῖν, ἀλλὰ πολλοῖς καὶ καλοῖς καὶ καινοῖς λόγοις ἐντεύξονται περὶ αὐτῆς.

XI.

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ
ΒΟΥΣΙΡΙΣ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ.

Τοῦτον τὸν λόγον γράφει πρὸς Πολυκράτη τινὰ σοφιστήν, ἐξ ἀνάγκης ἐλθόντα ἐπὶ τὸ σοφιστεύειν διὰ πενίαν· Ἀθηναῖον μὲν τῷ γένει, σοφιστεύοντα δὲ νῦν ἐν Κύπρῳ. Γράφει δὲ αὐτῷ ὡς φίλος, ἐπανορθούμενος αὐτὸν δῆθεν, ὡς σφαλέντα ἐν τούτοις τοῖς λόγοις, οἷς ἔγραφεν, ἔν τε τῷ ἐγκωμίῳ τοῦ Βουσίριδος, καὶ ἐν τῇ κατηγορίᾳ τοῦ Σωκράτους. Αὐτὸς γάρ ἐστιν, ὁ παρασχὼν τὸν λόγον τῆς κατηγορίας Σωκράτους τοῖς περὶ Ἄνυτον καὶ Μέλιτον, ἵνα κατηγορηθεὶς ἀποθάνῃ. Κατηγόρουν δὲ αὐτοῦ, ὡς ὅτι καινὰ δαιμόνια εἰςφέρει τοῖς Ἀθηναίοις, λέγων δή, σέβειν ὄρνεα καὶ κύνας καὶ τὰ τοιαῦτα, καὶ διὰ τοῦτο διαφθείρειν τοὺς νέους τοὺς μανθάνοντας. Ἐζήτησαν δέ τινες, διὰ ποίαν αἰτίαν μὴ φανερῶς τὸν κατ᾽ αὐτοῦ λόγον εἰςῆλθεν; εἴγε φείδεται τοῦ διδασκάλου; καὶ λέγομεν, ἵνα μὴ ὀργισθῶσιν οἱ Ἀθηναῖοι, ἀρτίως Σωκράτους καταψηφισάμενοι. Δοκεῖ οὖν διὰ τούτου ὥςπερ ἐλέγχειν αὐτούς, ὡς κακῶς καταψηφισαμένους. Καὶ γὰρ καὶ αὐτοὶ μετέγνωσαν ὕστερον, ὅτι ἀσεβῶς ἔπραξαν, καταψηφισάμενοι Σωκράτους. Εἶτα καὶ σωφρονισθέντες διὰ τοῦ λοιμοῦ τοῦ ἐγκατασκήψαντος αὐτοῖς, διὰ τὸν Σωκράτους θάνατον. Ἀπέθανε δὲ ἐπὶ Λάχητος ἄρχοντος. Ὅθεν λοιπὸν ἐκέλευσαν μηδένα δημοσίᾳ, οἷον ἐν κοινῷ

θεάτρῳ, λέγειν περὶ Σωκράτους. Ἀμέλει λέγεταί τι τοιοῦτον, ὡς ὅτι, Εὐριπίδου βουλομένου εἰπεῖν περὶ αὐτοῦ, καὶ δεδιότος, ἀναπλάσασθαι Παλαμήδην, ἵνα διὰ τούτου σχοίη καιρὸν τοῦ αἰνίξασθαι εἰς τὸν Σωκράτη, καὶ εἰς τοὺς Ἀθηναίους· Ἐκάνετε, ἐκάνετε τῶν Ἑλλήνων τὸν ἄριστον· ὅ ἐστιν, ἐφονεύσατε. Καὶ νοήσαν τὸ θέατρον ἅπαν ἐδάκρυσε, διότι περὶ Σωκράτους ᾐνίττετο. Γράφει οὖν αὐτῷ τὸν λόγον τοῦτον, ὥσπερ εἴπομεν, ἐπιλαμβανόμενος αὐτοῦ. Εἰ δέ τις ζητήσει τὴν αἰτίαν, διὰ τί μὴ καὶ τὸν ἄλλον λόγον εἶπεν εἰς τὸν Σωκράτην· λέγομεν, ὡς ἤδη περὶ τούτου προειρήκαμεν, ἵνα μὴ ὀργισθῶσιν αὐτῷ οἱ Ἀθηναῖοι, ἔναγχος καταψηφισάμενοι.

Ἡ δὲ ὑπόθεσις τοῦ Βουσίριδος τοιαύτη· Βούσιρις τῆς Λιβύης καὶ Ποσειδῶνος ἐγένετο παῖς· οὗτος τεχθεὶς ἐν Λιβύῃ τῇ χώρᾳ, ὑπεριδὼν τῆς ἐκεῖ οἰκήσεως, εἵλετο τὴν ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ κτίζει πόλιν ὁμώνυμον αὐτῷ Βούσιριν, ἥ τις καὶ νῦν οὕτω κέκληται. Αἰτίαν δ' ἔσχεν ὡς ξενηλάτης, καὶ ὡς θύων τοὺς ξένους. Ὁ οὖν Πολυκράτης, ἅτε δὴ καὶ σοφιστὴς καὶ λογογράφος, ἠθέλησε καὶ ἀπολογίαν γράψαι ὑπὲρ τοῦ Βουσίριδος, καὶ ὑπὲρ τούτων ὧν ἐνεκαλεῖτο· εἰς ἣν αὐτοῦ ὁ Ἰσοκράτης ἐπιλαμβάνεται, καὶ ὑποτίθεται αὐτός, πῶς ἔδει αὐτὸν γράψαι τὸ ἐγκώμιον. Διὸ καὶ ὁ λόγος οὗτος τῶν τεσσάρων ἐγκωμίων ἐστί.

ΒΟΥΣΙΡΙΣ.

Τὴν μὲν ἐπιείκειαν τὴν σήν, ὦ Πολύκρατες, καὶ τὴν τοῦ βίου μεταβολήν, παρ' ἄλλων πυνθανόμενος οἶδα· τῶν δὲ λόγων τινάς, ὧν γέγραφας, αὐτὸς ἀνεγνωκώς, ἥδι-

στα μὲν ἂν σοι περὶ ὅλης ἐπαῤῥησιασάμην τῆς παιδεύσεως, περὶ ἣν ἠνάγκασαι διατρίβειν. Ἡγοῦμαι γὰρ τοῖς μὲν ἀναξίως δυςτυχοῦσιν, ἐκ δὲ φιλοσοφίας χρηματίζεσθαι ζητοῦσιν, ἅπαντας τοὺς πλείω πεπραγματευμένους, καὶ μᾶλλον ἀπηκριβωμένους, προςήκειν ἐθελοντὰς τοῦτον εἰςφέρειν τὸν ἔρανον. Ἐπειδὴ δ᾽ οὔπω περιτετυχήκαμεν ἀλλήλοις, περὶ μὲν τῶν ἄλλων, ὁπόταν εἰς ταὐτὸ συνέλθωμεν, τόθ᾽ ἡμῖν ἐξέσται διὰ πλειόνων ποιήσασθαι τὴν συνουσίαν· ἃ δ᾽ ἐν τῷ παρόντι δυναίμην ἂν εὐεργετῆσαί σε, ταῦτα δ᾽ ᾠήθην δεῖν σοὶ μὲν ἐπιστεῖλαι, πρὸς δὲ τοὺς ἄλλους, ὡς οἷόν τε μάλιστ᾽ ἀποκρύψασθαι. Γινώσκω μὲν οὖν, ὅτι τοῖς πλείστοις τῶν νουθετουμένων ἔμφυτόν ἐστι, μὴ πρὸς τὰς ὠφελείας ἀποβλέπειν, ἀλλὰ τοσούτῳ χαλεπώτερον ἀκούειν τῶν λεγομένων, ὅσῳ περ ἂν τις ἀκριβέστερον αὐτῶν ἐξετάζῃ τὰς ἁμαρτίας· ὅμως δ᾽ οὐκ ὀκνητέον ὑπομένειν τὴν ἀπέχθειαν ταύτην, τοῖς εὐνοϊκῶς πρός τινας ἔχουσιν, ἀλλὰ πειρατέον μεθιστάναι τὴν δόξαν τῶν οὕτω πρὸς τοὺς συμβουλεύοντας διακειμένων.

2. Αἰσθανόμενος οὖν οὐχ ἥκιστά σε μεγαλαυχούμενον, ἐπί τε τῇ Βουσίριδος ἀπολογίᾳ, καὶ τῇ Σωκράτους κατηγορίᾳ, πειράσομαί σοι ποιῆσαι καταφανές, ὅτι τοῦ δέοντος πολὺ ἐν ἀμφοτέροις τοῖς λόγοις διήμαρτες. Ἁπάντων γὰρ εἰδότων, ὅτι δεῖ τοὺς μὲν εὐλογεῖν τινὰς βουλομένους, πλείω τῶν ὑπαρχόντων ἀγαθῶν αὐτοῖς [τὰ] προςόντα ἀποφαίνειν, τοὺς δὲ κατηγοροῦντας τἀναντία τούτων ποιεῖν· τοσούτῳ δέεις οὕτω κεχρῆσθαι τοῖς λόγοις, ὥςτε ὑπὲρ μὲν Βουσίριδος ἀπολογήσασθαι φάσκων, οὐχ ὅπως τῆς ὑπαρχούσης αὐτὸν διαβολῆς ἀπήλλαξας, ἀλλὰ καὶ τηλικαύτην αὐτῷ τὸ μέγεθος παρανομίαν προςῆψας,

23. *Τίς δ᾽ ἂν τὸν γάμον τὸν Ἑλένης ὑπερεῖδεν, ἧς ἁρπασθείσης, οἱ μὲν Ἕλληνες οὕτως ἠγανάκτησαν, ὥςπερ ὅλης τῆς Ἑλλάδος πεπορθημένης, οἱ δὲ Βάρβαροι τοσοῦτον ἐφρόνησαν, ὅσον περ ἂν εἰ πάντων ἡμῶν ἐκράτησαν. Δῆλον δ᾽ ὡς ἑκάτεροι διετέθησαν. Πολλῶν γὰρ αὐτοῖς πρότερον ἐγκλημάτων γενομένων, περὶ μὲν τῶν ἄλλων ἡσυχίαν ἦγαγον· ὑπὲρ δὲ ταύτης τοσοῦτον συνεστήσαντο πόλεμον, οὐ μόνον τῷ μεγέθει τῆς ὀργῆς, ἀλλὰ καὶ τῷ μήκει τοῦ χρόνου, καὶ τῷ πλήθει τῶν παρασκευῶν, ὅσος οὐδεὶς πώποτε γέγονεν. Ἐξὸν δὲ, τοῖς μὲν ἀποδοῦσιν Ἑλένην, ἀπηλλάχθαι τῶν παρόντων κακῶν, τοῖς δ᾽ ἀμελήσασιν ἐκείνης ἀδεῶς οἰκεῖν τὸν ἐπίλοιπον χρόνον, οὐδέτεροι ταῦτ᾽ ἠθέλησαν, ἀλλ᾽ οἱ μὲν περιεώρων, καὶ πόλεις ἀναστάτους γινομένας, καὶ τὴν χώραν πορθουμένην, ὥςτε μὴ προέσθαι αὐτὴν τοῖς Ἕλλησιν· οἱ δ᾽ ᾑροῦντο μένοντες ἐπὶ τῆς ἀλλοτρίας καταγηράσκειν, καὶ μηδέποτε τοὺς ἑαυτῶν ἰδεῖν μᾶλλον, ἢ ἐκείνην καταλιπόντες, εἰς τὰς ἑαυτῶν πατρίδας ἐπανελθεῖν. Καὶ τοῦτ᾽ ἐποίουν, οὐχ ὑπὲρ Ἀλεξάνδρου καὶ Μενελάου φιλονεικοῦντες, ἀλλ᾽ οἱ μὲν ὑπὲρ τῆς Ἀσίας, οἱ δὲ ὑπὲρ τῆς Εὐρώπης, νομίζοντες, ἐν ὁποτέρᾳ τὸ σῶμα τὸ ἐκείνης κατοικήσειε, ταύτην τὴν χώραν εὐδαιμονεστέραν ἔσεσθαι.*

24. *Τοσοῦτος δ᾽ ἔρως ἐνέπεσε τῶν πόνων καὶ τῆς στρατιᾶς ἐκείνης, οὐ μόνον τοῖς Ἕλλησι καὶ τοῖς Βαρβάροις, ἀλλὰ καὶ τοῖς θεοῖς, ὥςτε οὐδὲ τοὺς ἐξ αὐτῶν γεγονότας ἀπέτρεψαν τῶν ἀγώνων, τῶν περὶ Τροίαν· ἀλλὰ Ζεὺς μὲν προειδὼς τὴν Σαρπηδόνος εἱμαρμένην, Ἠὼς δὲ τὴν Μέμνονος, Ποσειδῶν δὲ τὴν Κύκνου, Θέτις δὲ τὴν Ἀχιλλέως, ὅμως αὐτοὺς συνεξώρμησαν, καὶ συνεξέπεμψαν· ἡγούμενοι, κάλλιον αὐτοῖς εἶναι τεθνάναι μαχομέ-*

νοις περὶ τῆς Διὸς θυγατρὸς μᾶλλον ἢ ζῆν ἀπολειφθεῖσι τῶν περὶ ἐκείνης κινδύνων. Καὶ τί δεῖ θαυμάζειν, ἃ περὶ τῶν παίδων ἔγνωσαν; αὐτοὶ γὰρ πολὺ μείζω καὶ δεινοτέραν ἐποιήσαντο τὴν παράταξιν, τῆς πρὸς τοὺς Γίγαντας αὐτοῖς γενομένης· πρὸς μὲν γὰρ ἐκείνους μετ' ἀλλήλων ἐμαχέσαντο, περὶ δὲ ταύτης πρὸς σφᾶς αὐτοὺς ἐπολέμησαν.

25. Εὐλόγως δὲ κἀκεῖνοι ταῦτ' ἔγνωσαν, κἀγὼ τηλικαύταις ὑπερβολαῖς ἔχω χρήσασθαι περὶ αὐτῶν. Κάλλους γὰρ πλεῖστον μέρος μετέσχηκεν, ὃ σεμνότατον, καὶ τιμιώτατον, καὶ θειότατον τῶν ὄντων ἐστί. Ῥᾴδιον δὲ διαγνῶναι τὴν δύναμιν αὐτοῦ· τῶν μὲν γὰρ ἀνδρίας ἢ σοφίας ἢ δικαιοσύνης μετεχόντων, πολλὰ φανήσεται τιμώμενα μᾶλλον [ἢ τούτων ἕκαστον]· τῶν δὲ κάλλους ἀπεστερημένων, οὐδὲν εὑρήσομεν ἀγαπώμενον, ἀλλὰ πάντα καταφρονούμενα, πλὴν ὅσα τῆς ἰδέας ταύτης κεκοινώνηκε, καὶ τὴν ἀρετὴν διὰ τοῦτο μάλιστα εὐδοκιμοῦσαν, διότι κάλλιστον τῶν ἐπιτηδευμάτων ἐστίν. Γνοίη δ' ἄν τις κἀκεῖθεν, ὅσον διαφέρει τῶν ὄντων, ἐξ ὧν αὐτοὶ διατιθέμεθα πρὸς ἕκαστον αὐτῶν. Τῶν μὲν γὰρ ἄλλων, ὧν ἂν ἐν χρείᾳ γιγνώμεθα, τυχεῖν μόνον βουλόμεθα, περαιτέρω δὲ περὶ αὐτῶν οὐδὲν τῇ ψυχῇ προςπεπόνθαμεν· τῶν δὲ καλῶν ἔρως ἡμῖν ἐγγίνεται, τοσούτῳ μείζω τοῦ βουλεύσασθαι ῥώμην ἔχων, ὅσῳ περ καὶ τὸ πρᾶγμα κρεῖττόν ἐστι. Καὶ τοῖς μὲν κατὰ σύνεσιν ἢ κατ' ἄλλο τι προέχουσι φθονοῦμεν, ἢν μὴ τῷ ποιεῖν ἡμᾶς εὖ καθ' ἑκάστην ἡμέραν, προςάγωνται, καὶ στέργειν σφᾶς αὐτοὺς ἀναγκάσωσι· τοῖς δὲ καλοῖς εὐθὺς ἰδόντες εὖνοι γιγνόμεθα, καὶ μόνους αὐτοὺς ὥςπερ τοὺς θεούς, οὐκ ἀπαγορεύομεν θεραπεύοντες, ἀλλ' ἥδιον δουλεύομεν τοῖς τοι-

οὕτοις, ἢ τῶν ἄλλων ἄρχομεν, πλείω χάριν ἔχοντες τοῖς πολλὰ προςτάττουσιν, ἢ τοῖς μηδὲν ἐπαγγέλλουσι. Καὶ τοὺς μὲν ὑπ᾽ ἄλλῃ τινὶ δυνάμει γιγνομένους, λοιδοροῦμεν, καὶ κόλακας ἀποκαλοῦμεν· τοὺς δὲ τῷ κάλλει λατρεύοντας, φιλοκάλους καὶ φιλοπόνους νομίζομεν εἶναι. Τοσαύτῃ δ᾽ εὐσεβείᾳ καὶ προνοίᾳ χρώμεθα περὶ τὴν ἰδέαν τὴν τοιαύτην, ὥςτε καὶ αὐτῶν τῶν κεκτημένων τὸ κάλλος, τοὺς μὲν μισθαρνήσαντας, καὶ κακῶς βουλευσαμένους περὶ τῆς αὑτῶν ἡλικίας, μᾶλλον ἀτιμάζομεν, ἢ τοὺς εἰς τὰ τῶν ἄλλων σώματα ἐξαμαρτάνοντας· ὅσοι δ᾽ ἂν τὴν αὑτῶν ὥραν διαφυλάξωσιν, ἄβατον τοῖς πονηροῖς, ὥςπερ ἱερόν, ποιήσαντες, τούτους εἰς τὸν ἐπίλοιπον χρόνον τιμῶμεν, ὥςπερ τοὺς ὅλην τὴν πόλιν ἀγαθόν τι δράσαντας.

26. Καὶ τί δεῖ τὰς ἀνθρωπίνας δόξας λέγοντα διατρίβειν; ἀλλὰ Ζεύς, ὁ κρατῶν ἁπάντων, ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις τὴν αὑτοῦ δύναμιν ἐνδείκνυται, πρὸς δὲ τὸ κάλλος ταπεινὸς γενόμενος ἀξιοῖ πλησιάζειν· Ἀμφιτρύωνι μὲν γὰρ εἰκασθείς, ὡς Ἀλκμήνην ἦλθε· χρυσὸς δὲ ῥυείς, Δανάῃ συνεγένετο· κύκνος δὲ γενόμενος, εἰς τοὺς Νεμέσεως κόλπους κατέφυγε· τούτῳ δὲ πάλιν ὁμοιωθείς, Λήδαν ἐνύμφευσεν· ἀεὶ δὲ μετὰ τέχνης, ἀλλ᾽ οὐ μετὰ βίας θηρώμενος φαίνεται τὰς φύσεις τὰς τοιαύτας. Τοσούτῳ δὲ μᾶλλον προτετίμηται τὸ κάλλος παρ᾽ ἐκείνοις ἢ παρ᾽ ἡμῖν, ὥςτε καὶ ταῖς γυναιξὶ ταῖς ἑαυτῶν ὑπὸ τούτου κρατουμέναις συγγνώμην ἔχουσι. Καὶ πολλὰς ἄν τις ἐπιδείξειε τῶν ἀθανάτων, αἳ θνητοῦ κάλλους ἡττήθησαν, ὧν οὐδὲ μία λαθεῖν τὸ γεγενημένον, ὡς αἰσχύνην ἔχον, ἐζήτησεν, ἀλλ᾽ ὡς καλῶν ὄντων τῶν πεπραγμένων, ὑμνεῖσθαι μᾶλλον ἢ σιωπᾶσθαι περὶ αὐτῶν ἠβουλήθησαν. Μέγιστον δὲ τῶν εἰρημένων

τεκμήριον· πλείους γὰρ ἂν εὕροιμεν διὰ τὸ κάλλος ἀθανάτους γεγενημένους, ἢ διὰ ἄλλας ἀρετὰς ἁπάσας.

27. Ὧν Ἑλένη τοσούτῳ πλέον ἔσχεν, ὅσῳ περ καὶ τὴν ὄψιν αὐτῶν διήνεγκεν. Οὐ γὰρ μόνον ἀθανασίας ἔτυχεν, ἀλλὰ καὶ τὴν δύναμιν ἰσόθεον λαβοῦσα, πρῶτον μὲν τοὺς ἀδελφοὺς ἤδη κατεχομένους ὑπὸ τῆς πεπρωμένης, εἰς θεοὺς ἀνήγαγε. Βουλομένη δὲ πιστὴν ποιῆσαι τὴν μεταβολήν, οὕτως αὐτοῖς τὰς τιμὰς ἐναργεῖς ἔδωκεν, ὥςθ᾽ ὁρωμένους ὑπὸ τῶν ἐν τῇ θαλάττῃ κινδυνευόντων, σώζειν, οἵ τινες ἂν εὐσεβῶς αὐτοὺς ἐπικαλέσωνται. Μετὰ δὲ ταῦτα Μενελάῳ τοσαύτην χάριν ἀπέδωκεν ὑπὲρ τῶν πόνων καὶ τῶν κινδύνων, οὓς δι᾽ ἐκείνην ὑπέμεινεν, ὥςτε τοῦ γένους ἅπαντος τοῦ Πελοπιδῶν διαφθαρέντος, καὶ κακοῖς ἀνηκέστοις περιπεσόντος, οὐ μόνον αὐτὸν τῶν συμφορῶν τούτων ἀπήλλαξεν, ἀλλὰ καὶ θεὸν ἀντὶ θνητοῦ ποιήσασα, σύνοικον αὑτῇ καὶ πάρεδρον εἰς ἅπαντα τὸν αἰῶνα κατεστήσατο. Καὶ τούτοις ἔχω τὴν πόλιν τῶν Σπαρτιατῶν, τὴν μάλιστα τὰ παλαιὰ διασώζουσαν, ἔργῳ παρασχέσθαι μαρτυροῦσαν. Ἔτι γὰρ καὶ νῦν ἐν Θεράπναις τῆς Λακωνικῆς, θυσίας αὐτοῖς ἁγίους καὶ πατρίους ἐπιτελοῦσιν οὐχ ὡς ἥρωσιν, ἀλλ᾽ ὡς θεοῖς ἀμφοτέροις οὖσιν.

28. Ἐπεδείξατο δὲ καὶ Στησιχόρῳ τῷ ποιητῇ τὴν ἑαυτῆς δύναμιν· ὅτε μὲν γὰρ ἀρχόμενος τῆς ᾠδῆς, ἐβλασφήμησέ τι περὶ αὐτῆς, ἀνέστη τῶν ὀφθαλμῶν ἀπεστερημένος, ἐπειδὴ δὲ γνοὺς τὴν αἰτίαν τῆς συμφορᾶς, τὴν καλουμένην παλινῳδίαν ἐποίησε, πάλιν αὐτὸν εἰς τὴν αὐτὴν φύσιν κατέστησε. Λέγουσι δέ τινες καὶ τῶν Ὁμηριδῶν, ὡς ἐπιστᾶσα νυκτὸς Ὁμήρῳ, προςτάξαι ποιεῖν περὶ τῶν στρατευσαμένων ἐπὶ Τροίαν, βουλομένη τὸν ἐκείνων θάνατον ζηλωτότερον, ἢ τὸν βίον τῶν

ἄλλων καταστῆσαι· καὶ μέρος μέν τι καὶ διὰ τὴν Ὁμήρου τέχνην, μάλιστα δὲ διὰ ταύτην, οὕτως ἐπαφρόδιτον καὶ παρὰ πᾶσιν ὀνομαστὴν αὐτοῦ γενέσθαι τὴν ποίησιν.

29. Ὡς οὖν καὶ δίκην λαμβάνειν, καὶ χάριν ἀποδοῦναι δυναμένην, τοὺς μὲν τοῖς χρήμασι προέχοντας, ἀναθήμασι καὶ θυσίαις καὶ ταῖς ἄλλαις προσόδοις ἱλάσκεσθαι καὶ τιμᾶν αὐτὴν χρή· τοὺς δὲ φιλοσόφους, πειρᾶσθαί τι λέγειν περὶ αὐτῆς ἄξιον τῶν ὑπαρχόντων ἐκείνῃ· τοῖς γὰρ πεπαιδευμένοις πρέπει τοιαύτας ποιεῖσθαι τὰς ἀπαρχάς.

30. Πολὺ δὲ πλείω τὰ παραλελειμμένα τῶν εἰρημένων ἐστί. Καὶ χωρὶς γὰρ τεχνῶν καὶ φιλοσοφιῶν καὶ τῶν ἄλλων ὠφελειῶν, ἅς ἔχοι τις ἂν εἰς ἐκείνην καὶ τὸν πόλεμον τὸν Τρωϊκὸν ἀνενεγκεῖν, δικαίως ἂν καὶ τοῦ μὴ δουλεύειν ἡμᾶς τοῖς Βαρβάροις, Ἑλένην αἰτίαν εἶναι νομίζοιμεν. Εὑρήσομεν γάρ, τοὺς Ἕλληνας διὰ ταύτην ὁμονοήσαντας, καὶ κοινὴν στρατείαν ἐπὶ τοὺς Βαρβάρους ποιησαμένους, καὶ τότε πρῶτον τὴν Εὐρώπην κατὰ τῆς Ἀσίας τρόπαιον στήσασαν· ἐξ ὧν τοσαύτης μεταβολῆς ἐτύχομεν, ὥςτε τὸν μὲν ἐπέκεινα χρόνον, οἱ δυστυχοῦντες ἐν τοῖς Βαρβάροις, τῶν Ἑλληνίδων πόλεων ἠξίουν ἄρχειν· καὶ Δαναὸς μὲν ἐξ Αἰγύπτου φυγών, Ἄργος κατέσχε· Κάδμος δὲ ὁ Σιδώνιος Θηβῶν ἐβασίλευσε· Κᾶρες δὲ τὰς νήσους κατῴκουν· Πελοποννήσου δὲ συμπάσης ὁ Ταντάλου Πέλοψ ἐκράτησε· μετ᾿ ἐκεῖνον δὲ τὸν πόλεμον, τοσαύτην ἐπίδοσιν τὸ γένος ἡμῶν ἔλαβεν, ὥςτε καὶ πόλεις μεγάλας καὶ χώραν πολλὴν ἀφελέσθαι τῶν Βαρβάρων. Ἢν οὖν τινὲς βούλωνται ταῦτα ἐπεξεργάζεσθαι καὶ μηκύνειν, οὐκ ἀπορήσουσιν ἀφορμῆς, ὅθεν Ἑλένην, ἔξω τῶν εἰρημένων, ἕξουσιν ἐπαινεῖν, ἀλλὰ πολλοῖς καὶ καλοῖς καὶ καινοῖς λόγοις ἐντεύξονται περὶ αὐτῆς.

XI.

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ

Β Ο Υ Σ Ι Ρ Ι Σ.

Υ Π Ο Θ Ε Σ Ι Σ.

Τοῦτον τὸν λόγον γράφει πρὸς Πολυκράτη τινὰ σοφιστήν, ἐξ ἀνάγκης ἐλθόντα ἐπὶ τὸ σοφιστεύειν διὰ πενίαν· Ἀθηναῖον μὲν τῷ γένει, σοφιστεύοντα δὲ νῦν ἐν Κύπρῳ. Γράφει δὲ αὐτῷ ὡς φίλος, ἐπανορθούμενος αὐτὸν δῆθεν, ὡς σφαλέντα ἐν τούτοις τοῖς λόγοις, οἷς ἔγραφεν, ἔν τε τῷ ἐγκωμίῳ τοῦ Βουσίριδος, καὶ ἐν τῇ κατηγορίᾳ τοῦ Σωκράτους. Αὐτὸς γάρ ἐστιν, ὁ παρασχὼν τὸν λόγον τῆς κατηγορίας Σωκράτους τοῖς περὶ Ἄνυτον καὶ Μέλιτον, ἵνα κατηγορηθεὶς ἀποθάνῃ. Κατηγόρουν δὲ αὐτοῦ, ὡς ὅτι καινὰ δαιμόνια εἰςφέρει τοῖς Ἀθηναίοις, λέγων δή, σέβειν ὄρνεα καὶ κύνας καὶ τὰ τοιαῦτα, καὶ διὰ τοῦτο διαφθείρειν τοὺς νέους τοὺς μανθάνοντας. Ἐζήτησαν δέ τινες, διὰ ποίαν αἰτίαν μὴ φανερῶς τὸν κατ᾽ αὐτοῦ λόγον εἰςῆλθεν; εἴγε φείδεται τοῦ διδασκάλου; καὶ λέγομεν, ἵνα μὴ ὀργισθῶσιν οἱ Ἀθηναῖοι, ἀρτίως Σωκράτους καταψηφισάμενοι. Δοκεῖ οὖν διὰ τούτου ὥςπερ ἐλέγχειν αὐτούς, ὡς κακῶς καταψηφισαμένους. Καὶ γὰρ καὶ αὐτοὶ μετέγνωσαν ὕστερον, ὅτι ἀσεβῶς ἔπραξαν, καταψηφισάμενοι Σωκράτους. Εἶτα καὶ σωφρονισθέντες διὰ τοῦ λοιμοῦ τοῦ ἐγκατασκήψαντος αὐτοῖς, διὰ τὸν Σωκράτους θάνατον. Ἀπέθανε δὲ ἐπὶ Λάχητος ἄρχοντος. Ὅθεν λοιπὸν ἐκέλευσαν μηδένα δημοσίᾳ, οἷον ἐν κοινῷ

θεάτρῳ, λέγειν περὶ Σωκράτους. Ἀμέλει λέγεταί τι τοιοῦτον, ὡς ὅτι, Εὐριπίδου βουλομένου εἰπεῖν περὶ αὐτοῦ, καὶ δεδιότος, ἀναπλάσασθαι Παλαμήδην, ἵνα διὰ τούτου σχοίη καιρὸν τοῦ αἰνίξασθαι εἰς τὸν Σωκράτη, καὶ εἰς τοὺς Ἀθηναίους· Ἐκάνετε, ἐκάνετε τῶν Ἑλλήνων τὸν ἄριστον· ὅ ἐστιν, ἐφονεύσατε. Καὶ νοήσαν τὸ θέατρον ἅπαν ἐδάκρυσε, διότι περὶ Σωκράτους ᾐνίττετο. Γράφει οὖν αὐτῷ τὸν λόγον τοῦτον, ὥςπερ εἴπομεν, ἐπιλαμβανόμενος αὐτοῦ. Εἰ δέ τις ζητήσει τὴν αἰτίαν, διὰ τί μὴ καὶ τὸν ἄλλον λόγον εἶπεν εἰς τὸν Σωκράτην· λέγομεν, ὡς ἤδη περὶ τούτου προειρήκαμεν, ἵνα μὴ ὀργισθῶσιν αὐτῷ οἱ Ἀθηναῖοι, ἔναγχος καταψηφισάμενοι.

Ἡ δὲ ὑπόθεσις τοῦ Βουσίριδος τοιαύτη· Βούσιρις τῆς Λιβύης καὶ Ποσειδῶνος ἐγένετο παῖς· οὗτος τεχθεὶς ἐν Λιβύῃ τῇ χώρᾳ, ὑπεριδὼν τῆς ἐκεῖ οἰκήσεως, εἵλετο τὴν ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ κτίζει πόλιν ὁμώνυμον αὐτῷ Βούσιριν, ἥ τις καὶ νῦν οὕτω κέκληται. Αἰτίαν δ' ἔσχεν ὡς ξενηλάτης, καὶ ὡς θύων τοὺς ξένους. Ὁ οὖν Πολυκράτης, ἅτε δὴ καὶ σοφιστὴς καὶ λογογράφος, ἠθέλησε καὶ ἀπολογίαν γράψαι ὑπὲρ τοῦ Βουσίριδος, καὶ ὑπὲρ τούτων ὧν ἐνεκαλεῖτο· εἰς ἣν αὐτοῦ ὁ Ἰσοκράτης ἐπιλαμβάνεται, καὶ ὑποτίθεται αὐτός, πῶς ἔδει αὐτὸν γράψαι τὸ ἐγκώμιον. Διὸ καὶ ὁ λόγος οὗτος τῶν τεσσάρων ἐγκωμίων ἐστί.

ΒΟΥΣΙΡΙΣ.

Τὴν μὲν ἐπιείκειαν τὴν σήν, ὦ Πολύκρατες, καὶ τὴν τοῦ βίου μεταβολήν, παρ' ἄλλων πυνθανόμενος οἶδα· τῶν δὲ λόγων τινάς, ὧν γέγραφας, αὐτὸς ἀνεγνωκώς, ἥδι-

στα μὲν ἂν σοι περὶ ὅλης ἐπαῤῥησιασάμην τῆς παιδεύσεως, περὶ ἣν ἠνάγκασαι διατρίβειν. Ἡγοῦμαι γὰρ τοῖς μὲν ἀναξίως δυςτυχοῦσιν, ἐκ δὲ φιλοσοφίας χρηματίζεσθαι ζητοῦσιν, ἅπαντας τοὺς πλείω πεπραγματευμένους, καὶ μᾶλλον ἀπηκριβωμένους, προςήκειν ἐθελοντὰς τοῦτον εἰςφέρειν τὸν ἔρανον. Ἐπειδὴ δ᾽ οὔπω περιτετυχήκαμεν ἀλλήλοις, περὶ μὲν τῶν ἄλλων, ὁπόταν εἰς ταὐτὸ συνέλθωμεν, τόθ᾽ ἡμῖν ἐξέσται διὰ πλειόνων ποιήσασθαι τὴν συνουσίαν· ἃ δ᾽ ἐν τῷ παρόντι δυναίμην ἂν εὐεργετῆσαί σε, ταῦτα δ᾽ ᾠήθην δεῖν σοὶ μὲν ἐπιστεῖλαι, πρὸς δὲ τοὺς ἄλλους, ὡς οἷόν τε μάλιστ᾽ ἀποκρύψασθαι. Γινώσκω μὲν οὖν, ὅτι τοῖς πλείστοις τῶν νουθετουμένων ἔμφυτόν ἐστι, μὴ πρὸς τὰς ὠφελείας ἀποβλέπειν, ἀλλὰ τοσούτῳ χαλεπώτερον ἀκούειν τῶν λεγομένων, ὅσῳ περ ἂν τις ἀκριβέστερον αὐτῶν ἐξετάζῃ τὰς ἁμαρτίας· ὅμως δ᾽ οὐκ ὀκνητέον ὑπομένειν τὴν ἀπέχθειαν ταύτην, τοῖς εὐνοϊκῶς πρός τινας ἔχουσιν, ἀλλὰ πειρατέον μεθιστάναι τὴν δόξαν τῶν οὕτω πρὸς τοὺς συμβουλεύοντας διακειμένων.

2. Αἰσθανόμενος οὖν οὐχ ἥκιστά σε μεγαλαυχούμενον, ἐπί τε τῇ Βουσίριδος ἀπολογίᾳ, καὶ τῇ Σωκράτους κατηγορίᾳ, πειράσομαί σοι ποιῆσαι καταφανές, ὅτι τοῦ δέοντος πολὺ ἐν ἀμφοτέροις τοῖς λόγοις διήμαρτες. Ἁπάντων γὰρ εἰδότων, ὅτι δεῖ τοὺς μὲν εὐλογεῖν τινὰς βουλομένους, πλείω τῶν ὑπαρχόντων ἀγαθῶν αὐτοῖς [τὰ] προςόντα ἀποφαίνειν, τοὺς δὲ κατηγοροῦντας τἀναντία τούτων ποιεῖν· τοσούτῳ δέεις οὕτω κεχρῆσθαι τοῖς λόγοις, ὥςτε ὑπὲρ μὲν Βουσίριδος ἀπολογήσασθαι φάσκων, οὐχ ὅπως τῆς ὑπαρχούσης αὐτὸν διαβολῆς ἀπήλλαξας, ἀλλὰ καὶ τηλικαύτην αὐτῷ τὸ μέγεθος παρανομίαν προςῆψας,

ἧς οὐκ ἔσθ᾽ ὅπως ἄν τις δεινοτέραν ἐξευρεῖν δυνηθείη. Τῶν γὰρ ἄλλων τῶν ἐπιχειρησάντων ἐκεῖνον λοιδορεῖν, τοσοῦτο μόνον περὶ αὐτοῦ βλασφημούντων, ὡς ἔθυε τῶν ξένων τοὺς ἀφικνουμένους, σὺ καὶ κατεσθίειν αὐτὸν τοὺς ἀνθρώπους ᾐτιάσω. Σωκράτους δὲ κατηγορεῖν ἐγχειρήσας, ὥςπερ ἐγκωμιάσαι βουλόμενος, Ἀλκιβιάδην ἔδωκας αὐτῷ μαθητήν, ὃν ὑπ᾽ ἐκείνου μὲν οὐδεὶς ᾔσθετο παιδευόμενον, ὅτι δὲ πολὺ διήνεγκε τῶν ἄλλων, ἅπαντες ἂν ὁμολογήσειαν. Τοιγαροῦν, εἰ γένοιτο ἐξουσία τοῖς τετελευτηκόσι, βουλεύσασθαι περὶ τῶν εἰρημένων, ὁ μὲν χάριν ἂν εἰδείη σοί, ὁ δέ, εἰ καὶ περὶ τοὺς ἄλλους πρᾳότατος ἦν, ἀλλ᾽ οὖν ἐπίγε τοῖς ὑπὸ σοῦ λεγομένοις οὕτως ἀγανακτήσειεν, ὥςτε μηδεμιᾶς ἂν ἀποσχέσθαι τιμωρίας. Καίτοι πῶς οὐκ αἰσχύνεσθαι μᾶλλον, ἢ σεμνύνεσθαι προςήκει, τὸν παρὰ τοῖς λοιδορουμένοις ὑπ᾽ αὐτοῦ, μᾶλλον ἀγαπώμενον, ἢ παρὰ τοῖς ἐγκωμιαζομένοις;

3. Οὕτω δὲ ἠμέλησας, εἰ μηδὲν ὁμολογούμενον ἐρεῖς, ὥςτ᾽ ἔφης μὲν αὐτὸν τὴν Αἰόλου καὶ τὴν Ὀρφέως ζηλῶσαι δόξαν, ἀποφαίνεις δ᾽ αὐτὸν οὐδὲν τῶν αὐτῶν ἐκείνοις ἐπιτηδεύσαντα. Πότερον γὰρ τοῖς περὶ Αἰόλου λεγομένοις αὐτὸν παραβάλωμεν; ἀλλ᾽ ἐκεῖνος μὲν τῶν ξένων τοὺς ἐπὶ τὴν χώραν ἐκπίπτοντας, εἰς τὰς αὐτῶν πατρίδας ἀπέστελλεν· ὅδ᾽, εἰ χρὴ τοῖς ὑπὸ σοῦ λεγομένοις πιστεύειν, τοὺς ξένους θύσας κατήσθιεν. Ἀλλὰ καὶ τοῖς Ὀρφέως ἔργοις ὁμοιώσομεν; ἀλλ᾽ ὁ μὲν ἐξ ᾅδου τοὺς τεθνεῶτας ἀνῆγεν, ὁ δὲ πρὸ μοίρας τοὺς ζῶντας ἀπώλλυεν. Ὥςθ᾽ ἡδέως ἂν εἰδείην, ὅ, τι ποτ᾽ ἂν ἐποίησεν, εἰ καταφρονῶν αὐτῶν ἐτύγχανεν, ὅς, θαυμάζων τὴν ἀρετὴν τὴν ἐκείνων, ἅπαντα φαίνεται τἀναντία διαπραττόμενος. Ὃ δὲ πάντων ἀτοπώτατον, ὅτι, περὶ τὰς γενεαλογίας ἐσπου-

δακῶς, ἐτόλμησας εἰπεῖν, ὡς τούτους ἐζήλωσεν, ὧν οὐδ' οἱ πατέρες πω κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον γεγονότες ἦσαν.

4. Ἵνα δὲ μὴ δοκῶ τὸ προχειρότατον ποιεῖν, ἐπιλαμβάνεσθαι τῶν εἰρημένων, μηδὲν ἐπιδεικνὺς τῶν ἐμαυτοῦ, πειράσομαί σοι διὰ βραχέων δηλῶσαι τὰ περὶ τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν, καίπερ οὐ σπουδαίαν οὖσαν, οὐδὲ σεμνοὺς λόγους ἔχουσαν, ὡς δεῖ καὶ τὸν ἔπαινον καὶ τὴν ἀπολογίαν ποιήσασθαι.

5. Περὶ μὲν οὖν τῆς Βουσίριδος εὐγενείας, τίς οὐκ ἂν δυνηθείη ῥᾳδίως εἰπεῖν; ὃς πατρὸς μὲν ἦν Ποσειδῶνος, μητρὸς δὲ Λιβύης τῆς Ἐπάφου τοῦ Διός. Ἥν φασι πρώτην γυναῖκα βασιλεύσασαν, ὁμώνυμον αὑτῇ τὴν χώραν καταστῆσαι. Τυχὼν δὲ τοιούτων προγόνων, οὐκ ἐπὶ τούτοις μέγα ἐφρόνησεν, ἀλλ' ᾠήθη δεῖν καὶ τῆς ἀρετῆς τῆς αὑτοῦ μνημεῖον εἰς ἅπαντα τὸν χρόνον καταλιπεῖν.

6. Τὴν μὲν οὖν μητρῴαν ἀρχὴν ὑπερεῖδεν, ἐλάττω νομίσας ἢ κατὰ τὴν αὑτοῦ φύσιν εἶναι. Πλείστους δὲ καταστρεψάμενος, καὶ μεγίστην δύναμιν κτησάμενος, ἐν Αἰγύπτῳ κατεστήσατο τὴν βασιλείαν, οὐκ ἐκ τῶν παρόντων μόνον, ἀλλ' ἐξ ἁπάντων προκρίνας τὴν ἐκεῖσε πολὺ διαφέρειν οἴκησιν. Ἑώρα γὰρ τοὺς μὲν ἄλλους τόπους οὐκ εὐκαίρως, οὐδ' εὐαρμόστως πρὸς τὴν τοῦ σύμπαντος κόσμου φύσιν ἔχοντας, ἀλλὰ τοὺς μὲν ὑπ' ὄμβρων κατακλυζομένους, τοὺς δὲ ὑπὸ καυμάτων διαφθειρομένους, ταύτην δὲ τὴν χώραν, ἐν καλλίστῳ μὲν τοῦ κόσμου κειμένην, πλεῖστα δὲ καὶ παντοδαπὰ τἀγαθὰ φέρειν δυναμένην, ἀθανάτῳ δὲ τείχει τῷ Νείλῳ τετειχισμένην, ὃς οὐ μόνον φυλακήν, ἀλλὰ καὶ τροφὴν ἱκανὴν αὐτῇ παρέχειν πέφυκεν· ἀνάλωτος μὲν ὢν καὶ δυςμάχητος τοῖς ἐπιβου-

λεύουσιν, εὐαγωγὸς δὲ καὶ πρὸς πολλὰ χρήσιμος τοῖς ἐντὸς αὐτοῦ κατοικοῦσι. Πρὸς γὰρ τοῖς εἰρημένοις, καὶ τὴν δύναμιν αὐτῶν πρὸς τὴν τῆς γῆς ἐργασίαν ἰσόθεον πεποίηκε. Τῶν γὰρ ὄμβρων καὶ τῶν αὐχμῶν, [ὧν] τοῖς μὲν ἄλλοις ὁ Ζεὺς ταμίας ἐστίν, ἐκείνων δ' ἕκαστος ἀμφοτέρων τούτων αὐτὸς αὑτῷ κύριος καθέστηκεν. Εἰς τοσαύτην δ' ὑπερβολὴν εὐδαιμονίας ἥκουσιν, ὥςτε τῇ μὲν ἀρετῇ καὶ τῇ φύσει τῆς χώρας, καὶ τῷ πλήθει τῶν πεδίων, ἤπειρον καρποῦνται, τῇ δὲ τῶν ὄντων διαθέσει, καὶ τῇ τῶν ἐλλειπόντων κομιδῇ, διὰ τὴν τοῦ ποταμοῦ δύναμιν, νῆσον οἰκοῦσιν. Κύκλῳ γὰρ αὐτὴν περιέχων, καὶ πᾶσαν διαῤῥέων, πολλὴν αὐτοῖς εὐπορίαν ἀμφοτέρων τούτων πεποίηκεν. Ἤρξατο μὲν οὖν ἐντεῦθεν, ὅθενπερ χρὴ τοὺς εὖ φρονοῦντας, ἅμα τόπον ὡς κάλλιστον καταλαβεῖν, καὶ τὴν τροφὴν ἱκανὴν τοῖς περὶ αὐτὸν ἐξευρεῖν.

7. Μετὰ δὲ ταῦτα διελόμενος χωρὶς ἑκάστους, τοὺς μὲν ἐπὶ ταῖς ἱερωσύναις κατέστησε, τοὺς δὲ ἐπὶ τὰς τέχνας ἔτρεψε, τοὺς δὲ τὰ περὶ τὸν πόλεμον μελετᾷν ἠνάγκασεν· ἡγούμενος, τὰ μὲν ἀναγκαῖα καὶ τὰς περιουσίας, ἔκ τε τῆς χώρας καὶ τῶν τεχνῶν δεῖν ὑπάρχειν, τούτων δ' εἶναι φυλακὴν ἀσφαλεστάτην, τήν τε περὶ τὸν πόλεμον ἐπιμέλειαν, καὶ τὴν περὶ τοὺς θεοὺς εὐσέβειαν.

8. Ἅπαντας δὲ τοὺς ἀριθμοὺς περιλαβών, ἐξ ὧν ἄριστ' ἄν τις τὰ κοινὰ διοικήσειεν, ἀεὶ τοῖς αὐτοῖς τὰς αὐτὰς πράξεις μεταχειρίζεσθαι προςέταξεν, εἰδώς, τοὺς μὲν μεταβαλλομένους τὰς ἐργασίας, πρὸς οὐδὲν τῶν ἔργων ἀκριβῶς ἔχοντας, τοὺς δὲ ἐπὶ ταῖς αὐταῖς πράξεσι συνεχῶς ἐπιμένοντας, εἰς ὑπερβολὴν ἕκαστον ἀποτελοῦντας. Τοιγαροῦν καὶ πρὸς τὰς τέχνας εὑρήσομεν αὐτοὺς

πλεῖον διαφέροντας τῶν περὶ τὰς αὐτὰς ἐπιστήμας, ἢ τοὺς ἄλλους δημιουργοὺς τῶν ἰδιωτῶν· καὶ περὶ τὴν σύνταξιν, δι᾽ ἧς τήν τε βασιλείαν, καὶ τὴν ἄλλην πολιτείαν διαφυλάττουσιν, οὕτω καλῶς ἔχοντας, ὥςτε καὶ τῶν φιλοσόφων τοὺς ὑπὲρ τῶν τοιούτων λέγειν ἐπιχειροῦντας, καὶ μάλιστα εὐδοκιμοῦντας, τὴν ἐν Αἰγύπτῳ προαιρεῖσθαι πολιτείαν· καὶ Λακεδαιμονίους, μέρος τι τῶν ἐκεῖθεν μιμουμένους, ἄριστα διοικεῖν τὴν αὑτῶν πόλιν. Καὶ γὰρ τὸ μηδένα τῶν μαχίμων ἄνευ τῆς τῶν ἀρχόντων γνώμης ἀποδημεῖν, καὶ τὰ συσσίτια, καὶ τὴν τῶν σωμάτων ἄσκησιν, ἔτι δὲ τὸ μηδενὸς τῶν ἀναγκαίων ἀποροῦντας, τῶν κοινῶν προσταγμάτων οὐκ ἀμελεῖν, μὴ δ᾽ ἐπὶ ταῖς ἄλλαις τέχναις διατρίβειν, ἀλλὰ τοῖς ὅπλοις καὶ ταῖς στρατείαις προςέχειν τὸν νοῦν, ἐκεῖθεν ἅπαντα ταῦτα εἰλήφασι. Τοσοῦτον δὲ χεῖρον τούτοις κέχρηνται τοῖς ἐπιτηδεύμασιν, ὅσον οὗτοι μὲν ἅπαντες στρατιῶται καταστάντες, βίᾳ τὰ τῶν ἄλλων λαμβάνειν ἀξιοῦσιν· ἐκεῖνοι δ᾽ οὕτως οἰκοῦσιν, ὥςπερ χρὴ τοὺς μήτε τῶν ἰδίων ἀμελοῦντας, μήτε τοῖς ἀλλοτρίοις ἐπιβουλεύοντας. Γνοίη δ᾽ ἄν τις ἐνθένδε τὸ διάφορον ἑκατέρας τῆς πολιτείας. Εἰ μὲν γὰρ ἅπαντες μιμησαίμεθα τὴν Λακεδαιμονίων ἀργίαν καὶ πλεονεξίαν, εὐθὺς ἂν ἀπολοίμεθα, καὶ διὰ τὴν ἔνδειαν τῶν καθ᾽ ἡμέραν, καὶ διὰ τὸν πόλεμον τὸν πρὸς ἡμᾶς αὐτούς. Εἰ δὲ τοῖς Αἰγυπτίων χρῆσθαι νομίμοις βουληθείημεν, καὶ τοῖς μὲν ἐργάζεσθαι, τοῖς δὲ τὰ τούτων σώζειν δόξειεν, ἕκαστοι τὴν αὑτῶν ἔχοντες, εὐδαιμόνως ἂν τὸν βίον διατελοῖμεν.

9. Καὶ μὲν δή, καὶ τῆς περὶ τὴν φρόνησιν ἐπιμελείας, εἰκότως ἄν τις ἐκεῖνον αἴτιον εἶναι νομίσειεν. Τοῖς γὰρ ἱερεῦσι παρεσκεύασεν, εὐπορίαν μὲν ταῖς ἐκ τῶν ἱε-

ρῶν προσόδοις, σωφροσύνην δὲ ταῖς ἁγνείαις ταῖς ὑπὸ τῶν νόμων προστεταγμέναις, σχολὴν δὲ ταῖς τῶν κινδύνων καὶ τῶν ἄλλων ἔργων ἀτελείαις· μεθ᾽ ὧν ἐκεῖνοι βιοτεύοντες, τοῖς μὲν σώμασιν ἰατρικὴν ἐξεῦρον ἐπικουρίαν, οὐ διακεκινδυνευμένοις φαρμάκοις χρωμένην, ἀλλὰ τοιούτοις, ἃ τὴν μὲν ἀσφάλειαν ἔχει ὁμοίαν τῇ τροφῇ τῇ καθ᾽ ἡμέραν, τὰς δὲ ὠφελείας τηλικαύτας, ὥςτε ἐκείνους ὁμολογουμένως ὑγιεινοτάτους καὶ μακροβιωτάτους εἶναι. Ταῖς δὲ ψυχαῖς φιλοσοφίας ἄσκησιν κατέδειξεν, ἣ καὶ νομοθετῆσαι, καὶ τὴν φύσιν τῶν ὄντων δύναται ζητῆσαι. Καὶ τοὺς μὲν πρεσβυτέρους ἐπὶ τὰ βέλτιστα ἔταξε, τοὺς δὲ νεωτέρους, ἀμελήσαντας τῶν ἡδονῶν, ἐν ἀστρονομίᾳ καὶ λογισμοῖς καὶ γεωμετρίᾳ διατρίβειν ἔπεισεν· ὧν τὰς δυνάμεις, οἱ μέν, ὡς πρὸς ἕτερα χρησίμους ἐπαινοῦσιν, οἱ δέ, ὡς πλεῖστον πρὸς ἀρετὴν συλλαμβανομένας ἀποφαίνειν ἐπιχειροῦσι.

10. Μάλιστα δ᾽ ἐπαινεῖν καὶ θαυμάζειν τὴν εὐσέβειαν αὐτῶν ἄξιον, καὶ τὴν περὶ τοὺς θεοὺς θεραπείαν. Ὅσοι μὲν γὰρ σφᾶς αὐτοὺς οὕτω κατεσχηματισαν, ὥςτ᾽ ἢ κατὰ φιλοσοφίαν, ἢ κατ᾽ ἄλλην τινὰ ἀρετὴν ὑπολαμβάνεσθαι μειζόνως, ἢ κατὰ τὴν ἀξίαν, οὗτοι βλάπτουσι τοὺς ἐξαπατηθέντας· ὅσοι δὲ τῶν θείων πραγμάτων οὕτω προέστησαν, ὥςτε καὶ τὰς ἐπιμελείας, καὶ τὰς τιμωρίας εἶναι δοκεῖν ἀκριβεστέρας τῶν συμβαινόντων, οἱ δὲ τοιοῦτοι πλεῖστα τὸν τῶν ἀνθρώπων βίον ὠφελοῦσιν. Καὶ γὰρ τὴν ἀρχὴν οἱ τὸν φόβον ἡμῖν ἐργασάμενοι τούτων, αἴτιοι γεγόνασι, τοῦ μὴ παντάπασι θηριωδῶς διακεῖσθαι πρὸς ἀλλήλους. Ἐκεῖνοι τοίνυν οὕτως ἁγίως καὶ σεμνῶς περὶ ταῦτα ἔχουσιν, ὥςτε καὶ τοὺς ὅρκους πιστοτέρους εἶναι τοὺς ἐν τοῖς ἐκείνων ἱεροῖς, ἢ τοὺς παρ᾽

ἄλλοις καθεστηκότας· καὶ τῶν ἁμαρτημάτων ἕκαστον οἴεσθαι παραχρῆμα δώσειν δίκην, ἀλλ᾽ οὐ διαλήσειν τὸν παρόντα χρόνον, οὐδὲ εἰς τοὺς παῖδας ἀναβληθήσεσθαι τὰς τιμωρίας. Καὶ ταῦτ᾽ εἰκότως δοξάζουσι· πολλὰς γὰρ αὐτοῖς καὶ παντοδαπὰς ἀσκήσεις τῆς θειότητος ἐκεῖνος κατέστησεν, ὅστις καὶ τῶν ζώων τῶν παρ᾽ ἡμῖν καταφρονουμένων ἔστιν ἃ σέβεσθαι καὶ τιμᾷν ἐνομοθέτησεν, οὐκ ἀγνοῶν τὴν δύναμιν αὐτῶν, ἀλλ᾽ ἅμα μὲν ἐθίζειν οἰόμενος δεῖν τὸν ὄχλον, ἅπασιν ἐμμένειν τοῖς ὑπὸ τῶν ἀρχόντων παραγγελλομένοις, ἅμα δὲ βουλόμενος πεῖραν λαμβάνειν ἐν τοῖς φανεροῖς, ἥν τινα περὶ τῶν ἀφανῶν διάνοιαν ἔχωσιν. Ἐνόμιζε γάρ, τοὺς μὲν τούτων ὀλιγωροῦντας, τυχὸν ἂν καὶ τῶν μειζόνων καταφρονήσειν, τοὺς δ᾽ ἐπὶ πάντων ὁμοίως ἐμμένοντας τῇ τάξει, βεβαίως ἔσεσθαι τὴν αὐτῶν εὐσέβειαν ἐπιδεδειγμένους.

11. Ἔχοι δ᾽ ἄν τις μὴ σπεύδειν ὡρμημένος, πολλὰ καὶ μεγάλα περὶ τῆς ὁσιότητος αὐτῶν διελθεῖν, ἣν οὔτε μόνος, οὔτε πρῶτος ἐγὼ τυγχάνω καθεωρακώς, ἀλλὰ πολλοὶ καὶ τῶν ὄντων καὶ τῶν προγεγενημένων, ὧν καὶ Πυθαγόρας ὁ Σάμιος εἷς ἐστιν· ὃς ἀφικόμενος εἰς Αἴγυπτον, καὶ μαθητὴς ἐκείνων γενόμενος, τήν τε ἄλλην φιλοσοφίαν πρῶτος εἰς τοὺς Ἕλληνας ἐκόμισε, καὶ περὶ τὰς θυσίας τε καὶ τὰς ἁγιστείας τὰς ἐν τοῖς ἱεροῖς ἐπιφανέστερον τῶν ἄλλων ἐσπούδασεν· ἡγούμενος, εἰ καὶ μηδὲν αὐτῷ διὰ ταῦτα πλεῖον γίγνοιτο παρὰ τῶν θεῶν, ἀλλὰ παρά γε τοῖς ἀνθρώποις ἐκ τούτων μάλιστ᾽ ἂν εὐδοκιμήσειν. Ὅπερ αὐτῷ καὶ συνέβη· τοσοῦτον γὰρ εὐδοξίᾳ τοὺς ἄλλους ὑπερέβαλεν, ὥστε καὶ τοὺς νεωτέρους ἅπαντας ἐπιθυμεῖν αὐτοῦ μαθητὰς εἶναι, καὶ τοὺς πρε-

σβυτέρους ἥδιον ὁρᾷν τοὺς παῖδας τους αὑτῶν, ἐκείνῳ συγγιγνομένους, ἢ τῶν οἰκείων ἐπιμελουμένους. Καὶ τούτοις οὐχ οἷόν τε ἀπιστεῖν· ἔτι γὰρ καὶ νῦν τοὺς προςποιουμένους ἐκείνου μαθητὰς εἶναι, μᾶλλον σιγῶντας θαυμάζομεν, ἢ τοὺς ἐπὶ τῷ λέγειν μεγίστην δόξαν ἔχοντας.

12. Ἴσως ἂν οὖν τοῖς εἰρημένοις ἀπαντήσειας, ὅτι τὴν μὲν χώραν καὶ τοὺς νόμους, καὶ τὴν εὐσέβειαν, ἔτι δὲ καὶ τὴν φιλοσοφίαν ἐπαινῶ τῶν Αἰγυπτίων· ὡς δὲ τούτων αἴτιος ἦν, ὃν ὑπεθέμην, οὐδὲ μίαν ἔχω λέγειν ἀπόδειξιν.

13. Ἐγὼ δ' εἰ μὲν ἄλλος τίς μοι τὸν τρόπον τοῦτον ἐπέπληττεν, ἡγούμην ἂν αὐτὸν πεπαιδευμένως ἐπιτιμᾷν· σοὶ δ' οὐ προςήκει ταύτην ποιεῖσθαι τὴν ὑπόληψιν. Βουληθεὶς γὰρ Βούσιριν εὐλογεῖν, προείλου λέγειν, ὡς τόν τε Νεῖλον περὶ τὴν χώραν περιέῤῥηξε, καὶ τῶν ξένων τοὺς εἰςαφικνουμένους κατήσθιεν· ὡς δὲ ταῦτ' ἐποίησεν, οὐδὲ μίαν πίστιν εἴρηκας. Καίτοι πῶς οὐ καταγέλαστόν ἐστι, ταῦτα παρὰ τῶν ἄλλων ἀπαιτεῖν, οἷς αὐτὸς μηδὲ κατὰ μικρὸν κεχρημένος τυγχάνεις; ἀλλὰ τοσούτῳ πλέον ἡμῶν ἀπέχεις τοῦ πιστὰ λέγειν, ὅσον ἐγὼ μὲν οὐδενὸς αὐτὸν αἰτιῶμαι τῶν ἀδυνάτων, ἀλλὰ νόμων καὶ πολιτείας, αἵ περ εἰσὶ πράξεις τῶν ἀνδρῶν τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν· σὺ δὲ τοιούτων δημιουργὸν ἀποφαίνεις, ὧν οὐδέτερον οὐδεὶς ἂν ἀνθρώπων ποιήσειεν, ἀλλὰ τὸ μὲν τῆς τῶν θηρίων ὠμότητος, τὸ δὲ τῆς τῶν θεῶν δυνάμεως ἔργον ἐστίν. Ἔπειτ' εἰ καὶ τυγχάνομεν ἀμφότεροι τὰ ψευδῆ λέγοντες, ἀλλ' οὖν ἐγὼ μὲν τούτοις κέχρημαι τοῖς λόγοις, οἷς περ χρὴ τοὺς ἐπαινοῦντας, σὺ δ' οἷς προςήκει τοὺς λοιδοροῦντας· ὥςτ' οὐ μόνον τῆς ἀληθείας αὐτῶν,

ἀλλὰ καὶ τῆς ἰδέας ὅλης, δι' ἧς εὐλογεῖν δεῖ, φαίνῃ διημαρτηκώς.

14. Χωρὶς δὲ τούτων, εἰ δεῖ τῶν σῶν ἀπαλλαγέντα, τὸν ἐμὸν λόγον ἐξετάξειν, οὐδεὶς ἂν αὐτῷ δικαίως ἀπιστήσειεν. Εἰ μὲν γὰρ ἄλλος τις ἦν φανερὸς ὁ ταῦτα πράξας, ἃ ἐγώ φημι γεγενῆσθαι δι' ἐκεῖνον, ὁμολογῶ λίαν εἶναι τολμηρός, εἰ περὶ ὧν ἅπαντες ἐπίστανται, περὶ τούτων μεταπείθειν ἐπιχειρῶ. Νῦν δ' ἐν κοινῷ τῶν πραγμάτων ὄντων, καὶ δοξάσαι δέον περὶ αὐτῶν, τίνα ἄν τις τῶν ἐκεῖ καθεστώτων, ἐκ τῶν εἰκότων σκοπούμενος, αἰτιώτερον εἶναι νομίσειεν, ἢ τὸν ἐκ Ποσειδῶνος μὲν γεγονότα, πρὸς δὲ μητρὸς ἀπὸ Διὸς ὄντα, μεγίστην δὲ δύναμιν τῶν κατ' αὐτὸν κτησάμενον, καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις ὀνομαστότατον γεγενημένον; οὐ γὰρ δή που τοὺς ἅπασι τούτοις ἀπολελειμμένους προσήκει μᾶλλον, ἢ ἐκεῖνον, τηλικούτων ἀγαθῶν εὐεργέτην γεγενῆσθαι.

15. Καὶ μὴν δὴ καὶ τοῖς χρόνοις ῥᾳδίως ἄν τις τοὺς λόγους τοὺς τῶν λοιδορούντων ἐκεῖνον, ψευδεῖς ὄντας ἐπιδείξειεν· οἱ γὰρ αὐτοὶ τῆς Βουσίριδος ξενοκτονίας κατηγοροῦσι, καὶ φασὶν αὐτὸν ὑφ' Ἡρακλέους ἀποθανεῖν· ὁμολογεῖται δὲ παρὰ πάντων τῶν λογοποιῶν, Περσέως τοῦ Διὸς καὶ Δανάης Ἡρακλέα μὲν εἶναι τέτρασι γενεαῖς νεώτερον, Βούσιριν δὲ πλέον ἢ διακοσίοις ἔτεσι πρεσβύτερον. Καίτοι τὸν βουλόμενον διαλύσασθαι τὰς ὑπὲρ ἐκείνου διαβολάς, πῶς οὐκ ἄτοπόν ἐστι ταύτην τὴν πίστιν παραλιπεῖν, τὴν οὕτως ἐναργῆ, καὶ τηλικαύτην δύναμιν ἔχουσαν;

16. Ἀλλὰ γὰρ οὐδέν σοι τῆς ἀληθείας ἐμέλησεν, ἀλλὰ ταῖς τῶν ποιητῶν βλασφημίαις ἐπηκολούθησας, οἳ δεινότερα μὲν πεποιηκότας καὶ πεπονθότας ἀποφαίνουσι

τοὺς ἐκ τῶν ἀθανάτων γεγονότας, ἢ τοὺς ἐκ τῶν ἀνθρώπων τῶν ἀνοσιωτάτων, τοιούτους δὲ λόγους περὶ αὐτῶν τῶν θεῶν εἰρήκασιν, οὓς οὐδεὶς ἂν περὶ τῶν ἐχθρῶν τολμήσειεν εἰπεῖν· οὐ γὰρ μόνον κλοπὰς καὶ μοιχείας, καὶ παρὰ ἀνθρώποις θητείας αὐτοῖς ὠνείδισαν, ἀλλὰ καὶ παίδων βρώσεις, καὶ πατέρων ἐκτομάς, καὶ μητέρων συνουσίας, καὶ πολλὰς ἄλλας ἀνομίας ἐλογοποίησαν κατὰ τούτων· ὑπὲρ ὧν τὴν μὲν ἀξίαν δίκην οὐκ ἔδοσαν, οὐ μὴν ἀτιμότεροί γε διέφυγον, ἀλλ᾽ οἱ μὲν αὐτῶν πλανῆται, καὶ τῶν καθ᾽ ἡμέραν ἐνδεεῖς κατέστησαν, οἱ δ᾽ ἐτυφλώθησαν, ἄλλοι δὲ φεύγοντες τὴν πατρίδα, καὶ τοῖς οἰκείοις πολεμοῦντες, ἅπαντα τὸν χρόνον διετέλεσαν, Ὀρφεὺς δέ, ὁ μάλιστα τῶν τοιούτων λόγων ἁψάμενος, διασπασθεὶς τὸν βίον ἐτελεύτησεν· ὥστ᾽, ἂν σωφρονῶμεν, οὐ μιμησόμεθα τοὺς λόγους τοὺς ἐκείνων, οὐδὲ περὶ μὲν τῆς ἀλλήλων κακηγορίας νομοθετήσομεν, τῆς δ᾽ εἰς τοὺς θεοὺς παῤῥησίας ὀλιγωρήσομεν, ἀλλὰ φυλαξόμεθα, καὶ νομιοῦμεν ὁμοίως τούς τε λέγοντας τὰ τοιαῦτα πλημμελεῖν, καὶ τοὺς πιστεύοντας αὐτοῖς.

17. Ἐγὼ μὲν οὖν, οὐχ ὅπως τοὺς θεούς, ἀλλ᾽ οὐδὲ τοὺς ἐξ ἐκείνων γεγονότας, οὐδὲ μιᾶς ἡγοῦμαι κακίας μετασχεῖν, ἀλλ᾽ αὐτούς τε τὰς πάσας ἔχοντας ἀρετὰς φῦναι, καὶ τοῖς ἄλλοις τῶν καλλίστων ἐπιτηδευμάτων ἡγεμόνας καὶ διδασκάλους γενέσθαι. Καὶ γὰρ ἄλογον, εἰ τῆς μὲν ἡμετέρας εὐπαιδίας εἰς τοὺς θεοὺς τὴν αἰτίαν ἀναφέρομεν, τῆς δὲ σφετέρας αὐτῶν μηδὲν αὐτοὺς φροντίζειν νομίζομεν. Ἀλλ᾽ εἰ μὲν ἡμῶν τις τῆς τῶν ἀνθρώπων φύσεως καταστῇ κύριος, οὐ δ᾽ ἂν τοὺς οἰκέτας ἐάσειεν εἶναι πονηρούς· ἐκείνων δὲ οὐ καταγινώσκοιμεν, εἰ τοὺς ἐξ αὐτῶν γεγονότας περιίδοιεν, οὕτως ἀσεβεῖς καὶ

παρανόμους ὄντας; καὶ σὺ μὲν οἴει καὶ τοὺς μηδὲν προσήκοντας, ἂν σοι πλησιάσωσι, βελτίστους ποιήσειν, τοὺς δὲ θεοὺς οὐδὲ μίαν ἡγῇ τῆς τῶν παίδων ἀρετῆς ἔχειν ἐπιμέλειαν; Καίτοι κατὰ τὸν σὸν λόγον, δυοῖν τοῖν αἰσχίστοιν οὐ διαμαρτάνουσιν· εἰ μὲν γὰρ μηδὲ βούλονται χρηστοὺς αὐτοὺς εἶναι, χείρους εἰσὶ τῶν ἀνθρώπων τὴν διάνοιαν, εἰ δὲ βούλονται μέν, ἀποροῦσι δὲ ὅπως ποιήσωσιν, ἐλάττω τῶν σοφιστῶν τὴν δύναμιν ἔχουσιν.

18. Πολλῶν δ' ἐνόντων εἰπεῖν, ἐξ ὧν ἄν τις καὶ τὸν ἔπαινον καὶ τὴν ἀπολογίαν μηκύνειεν, οὐχ ἡγοῦμαι δεῖν μακρολογεῖν· οὐ γὰρ ἐπίδειξιν τοῖς ἄλλοις ποιούμενος, ἀλλ' ὑποδεῖξαί σοι βουλόμενος, ὡς χρὴ τούτων ἑκάτερον ποιεῖν, διείλεγμαι περὶ αὐτῶν, ἐπεὶ τόν τε λόγον ὃν συνέγραψας, οὐκ ἀπολογίαν ὑπὲρ Βουσίριδος, ἀλλ' ὁμολογίαν τῶν ἐγκαλουμένων δικαίως ἄν τις εἶναι νομίσειεν. Οὐ γὰρ ἀπολύεις αὐτὸν τῶν ἁμαρτιῶν, ἀλλὰ ἀποφαίνεις, ὡς καὶ τῶν ἄλλων τινὲς ταῦτα πεποιήκασι, ῥαθυμοτάτην τοῖς ἁμαρτάνουσιν εὑρίσκων καταφυγήν. Εἰ γὰρ τῶν μὲν ἀδικημάτων οὐ ῥᾴδιον εὑρεῖν, ὃ μήπω τυγχάνει γεγενημένον, τοὺς δὲ ἐφ' ἑκάστοις αὐτῶν ἁλισκομένους, μηδὲν ἡγοίμεθα δεινὸν ποιεῖν, ὅτ' ἂν ἕτεροι ταὐτὰ φαίνωνται διαπεπραγμένοι· πῶς οὐκ ἂν καὶ τὰς ἀπολογίας ἅπασι ῥᾳδίας ποιήσαιμεν, καὶ τοῖς βουλομένοις εἶναι πονηροῖς πολλὴν ἐξουσίαν κατασκευάσαιμεν;

19. Μάλιστα δ' ἂν κατίδοις τὴν εὐήθειαν τῶν εἰρημένων, ἐπὶ σαυτοῦ θεωρήσας· ἐνθυμήθητι γάρ, εἰ, μεγάλων καὶ δεινῶν αἰτιῶν περὶ σὲ γεγονυιῶν, τοῦτόν τίς σοι τὸν τρόπον συνείποι, πῶς ἂν διατεθείης; ἐγὼ μὲν οἶδ' ὅτι πολὺ μᾶλλον αὐτὸν μισήσειας, ἢ τοὺς κατηγοροῦντας. Καίτοι πῶς οὐκ αἰσχρόν, τοιαύτας ὑπὲρ τῶν

ἄλλων ποιεῖσθαι τὰς ἀπολογίας, ἐφ' αἷς ὑπὲρ σαυτοῦ λεγομέναις μάλιστ' ἂν ὀργισθείης;

20. Σκέψαι δὲ κἀκεῖνο, καὶ δίελθε πρὸς αὑτόν. Εἴ τις τῶν σοι συνόντων ἐπαρθείη ποιεῖν, ἃ σὺ τυγχάνεις εὐλογῶν, πῶς οὐκ ἂν ἀθλιώτατος εἴη, καὶ τῶν ὄντων καὶ τῶν πώποτε γεγενημένων; Ἆρ' οὖν χρὴ τοιούτους λόγους συγγράφειν, οἷς τοῦτο προσέσται μέγιστον ἀγαθόν, ἢν μηδένα πεῖσαι τῶν ἀκουσάντων δυνηθῶσιν.

21. Ἀλλὰ γὰρ ἴσως ἂν εἴποις, ὡς οὐδὲ σὲ τοῦτο παρέλαθεν, ἀλλ' ἐβουλήθης τοῖς φιλοσόφοις παράδειγμα καταλιπεῖν, ὡς χρὴ περὶ τῶν αἰσχρῶν αἰτιῶν καὶ δυσχερῶν πραγμάτων ποιεῖσθαι τὰς ἀπολογίας. Ἀλλ' εἰ καὶ πρότερον ἠγνόεις, οἶμαί σοι νῦν γεγενῆσθαι φανερόν, ὅτι πολὺ θᾶττον ἄν τις σωθείη, μηδὲν φθεγξάμενος, ἢ τοῦτον τὸν τρόπον ἀπολογησάμενος. Καὶ μὲν δὴ καὶ τοῦτο δῆλον, ὅτι τῆς φιλοσοφίας ἐπικήρως διακειμένης, καὶ φθονουμένης, διὰ τοὺς τοιούτους τῶν λόγων ἔτι μᾶλλον αὐτὴν μισήσουσιν.

22. Ἢν οὖν μοι πείθῃ, μάλιστα μὲν οὐ ποιήσεις τοῦ λοιποῦ πονηρὰς ὑποθέσεις, εἰ δὲ μή, τοιαῦτα ζητήσεις λέγειν, ἐξ ὧν μήτ' αὐτὸς χείρων εἶναι δόξεις, μήτε τοὺς μιμουμένους λυμανῇ, μήτε τὴν περὶ τοὺς λόγους παίδευσιν διαβαλεῖς.

23. Καὶ μὴ θαύμαζε, εἰ, νεώτερος ὤν, καὶ μηδέν σοι προσήκων, οὕτω προχείρως ἐπιχειρῶ σε νουθετεῖν· ἡγοῦμαι γάρ, οὐ τῶν πρεσβυτάτων, οὐδὲ τῶν οἰκειοτάτων, ἀλλὰ τῶν πλεῖστα εἰδότων καὶ βουλομένων ὠφελεῖν, ἔργον εἶναι περὶ τῶν τοιούτων συμβουλεύειν.

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ ΛΟΓΟΙ.

ISOCRATIS ORATIONES ET EPISTOLAE.

ACCEDIT
ORATIO DE PERMUTATIONE PLENIOR
AB
ANDREA MUSTOXYDE
INVENTA ET EX EIUS EDITIONE
ACCURATE REDDITA.

NOVA EDITIO STEREOTYPA.

TOMUS II.

LIPSIAE
SUMTIBUS ET TYPIS CAROLI TAUCHNITII.
1845.

XII.

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΚΟΣ.

Νεώτερος μὲν ὤν, προῃρούμην γράφειν τῶν λόγων οὐ τοὺς μυθώδεις, οὐδὲ τοὺς τερατείας καὶ ψευδολογίας μεστούς, (οἷς οἱ πολλοὶ μᾶλλον χαίρουσιν, ἢ τοῖς περὶ τῆς αὐτῶν σωτηρίας λεγομένοις,) οὐδὲ τοὺς τὰς παλαιὰς πράξεις, καὶ τοὺς πολέμους τοὺς Ἑλληνικοὺς ἐξηγουμένους, (καίπερ εἰδὼς δικαίως αὐτοὺς ἐπαινουμένους,) οὐδ' αὖ ἁπλῶς εἰρῆσθαι δοκοῦντας, καὶ μηδὲ μιᾶς κοσμιότητος μετέχοντας, (οὓς οἱ δεινοὶ περὶ τοὺς ἀγῶνας παραινοῦσι τοῖς νεωτέροις μελετᾷν, εἴπερ βούλονται πλέον ἔχειν τῶν ἀντιδίκων,) ἀλλὰ πάντας τούτους ἐάσας, περὶ ἐκείνους ἐπραγματευόμην, τοὺς περὶ τῶν συμφερόντων τῇ τε πόλει, καὶ τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι συμβουλεύοντας, καὶ πολλῶν μὲν ἐνθυμημάτων γέμοντας, οὐκ ὀλίγων δ' ἀντιθέσεων καὶ παρισώσεων, καὶ τῶν ἄλλων ἰδεῶν τῶν ἐν ταῖς ῥητορείαις διαλαμπουσῶν, καὶ τοὺς ἀκούοντας ἐπισημαίνεσθαι καὶ θορυβεῖν ἀναγκαζουσῶν· νῦν δ' οὐδ' ὁπωσοῦν τοὺς τοιούτους. Ἡγοῦμαι γάρ, οὐχ ἁρμόττειν, οὔτε τοῖς ἔτεσι τοῖς ἐννενήκοντα καὶ τέσσαρσιν, ὧν ἐγὼ τυγχάνω γεγο-

νῶς, οὐθ᾽ ὅλως τοῖς ἤδη πολιὰς ἔχουσιν, ἐκεῖνον τὸν τρόπον ἔτι λέγειν, ἀλλ᾽ ὡς ἅπαντες μὲν ἂν ἐλπίσειαν ἢ βουληθεῖεν, οὐδεὶς δ᾽ ἂν δυνηθείη ῥᾳδίως, πλὴν τῶν πονεῖν ἐθελόντων, καὶ σφόδρα προςεχόντων τὸν νοῦν. Τούτου δ᾽ ἕνεκα ταῦτα προεῖπον, ἵν᾽ ἤν τισιν ὁ μέλλων λόγος λεχθήσεσθαι, μαλακώτερος ὢν φαίνηται τῶν πρότερον ἐκδεδομένων, μὴ παραβάλλωσι πρὸς τὴν ἐκείνων ποικιλίαν, ἀλλὰ πρὸς τὴν ὑπόθεσιν αὐτὸν κρίνωσι τὴν ἐν τῷ παρόντι δεδοκιμασμένην.

2. Διαλέξομαι δὲ περὶ τῶν τῇ πόλει πεπραγμένων, καὶ περὶ τῆς τῶν προγόνων ἀρετῆς, οὐκ ἀπὸ τούτων ἀρξάμενος, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν ἐμοὶ συμβεβηκότων· ἐντεῦθεν γὰρ οἶμαι μᾶλλον κατεπείγειν.

3. Πειρώμενος γὰρ ἀναμαρτήτως ζῆν καὶ τοῖς ἄλλοις ἀλύπως, οὐδένα διαλέλοιπα χρόνον, ὑπὸ μὲν τῶν σοφιστῶν τῶν ἀδοκίμων καὶ πονηρῶν διαβαλλόμενος, ὑπ᾽ ἄλλων δέ τινων οὐχ οἷός εἰμι γιγνωσκόμενος, ἀλλὰ τοιοῦτος ὑπολαμβανόμενος, οἷον ἂν παρ᾽ ἑτέρων ἀκούσωσι. Βούλομαι οὖν προδιαλεχθῆναι περί τε ἐμαυτοῦ, καὶ περὶ τῶν οὕτω πρός με διακειμένων, ἵν᾽, ἤν πως οἷός τε γίνωμαι, τοὺς μὲν παύσω βλασφημοῦντας, τοὺς δὲ εἰδέναι ποιήσω, περὶ ἃ προαιρούμενος τυγχάνω διατρίβειν· ἢν γὰρ ταῦτα τῷ λόγῳ δυνηθῶ διοικῆσαι κατὰ τρόπον, ἐλπίζω τὸν ἐπίλοιπον χρόνον αὐτός τε ἀλύπως διάξειν, καὶ τῷ λόγῳ τῷ μέλλοντι ῥηθήσεσθαι, τοὺς παρόντας μᾶλλον προςέξειν τὸν νοῦν.

4. Οὐκ ὀκνήσω δὲ κατειπεῖν, οὔτε νῦν τὴν γενομένην ἐν τῇ διανοίᾳ μου ταραχήν, οὔτε τὴν ἀτοπίαν, ἣν τῷ παρόντι τυγχάνω γιγνώσκων, οὔτε εἴ τι πράττω τῶν δεόντων. Ἐγὼ γὰρ μετεσχηκὼς τῶν μεγίστων ἀγαθῶν, ὧν

ἅπαντες ἂν εὔξαιντο μεταλαβεῖν, πρῶτον μὲν τῆς περὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν ὑγιείας, οὐχ ὡς ἔτυχεν, ἀλλ' ἐναμίλλως τοῖς μάλιστα περὶ ἑκάτερον τούτων ηὐτυχηκόσιν· ἔπειτα τῆς περὶ τὸν βίον εὐπορίας οὕτως, ὥςτε μηδενὸς πώποτε ἀπορῆσαι τῶν μετρίων, μηδ' ὧν ἄνθρωπος ἄν, νοῦν ἔχων, ἐπιθυμήσειεν· ἔτι δὲ τοῦ μὴ τῶν καταβεβλημένων εἷς εἶναι, μηδὲ τῶν κατημελημένων, ἀλλ' ἐκείνων, περὶ ὧν οἱ χαριέστατοι τῶν Ἑλλήνων καὶ μνησθεῖεν ἄν, καὶ διαλεχθεῖεν ὡς σπουδαίων ὄντων. Τούτων ἁπάντων μοι συμβεβηκότων, τῶν μὲν ὑπερβαλλόντως, τῶν δ' ἐξαρκούντως, οὐκ ἀγαπῶ ζῶν ἐπὶ τούτοις, ἀλλ' οὕτω μοι τὸ γῆρας ἐστὶ δυςάρεστον, καὶ μικρολόγον, καὶ μεμψίμοιρον, ὥςτε πολλάκις ἤδη τὴν μὲν φύσιν τὴν ἐμαυτοῦ κατεμεμψάμην, ἣς οὐδεὶς ἄλλος καταπεφρόνηκε, καὶ τὴν τύχην ὠδυράμην, ταύτῃ μὲν οὐδὲν ἔχων ἐγκαλεῖν ἄλλο, πλὴν ὅτι περὶ τὴν φιλοσοφίαν, ἣν προειλόμην, ἀτυχίαι τινές μοι καὶ συκοφαντίαι γεγόνασι, τὴν δὲ φύσιν εἰδώς, πρὸς μὲν τὰς πράξεις ἀῤῥωστοτέραν, καὶ μαλακωτέραν οὖσαν τοῦ δέοντος, πρὸς δὲ τοὺς λόγους οὐ τελείαν, οὔτε πανταχῇ χρησίμην, ἀλλὰ δοξάσαι μὲν περὶ ἑκάστου τὴν ἀλήθειαν μᾶλλον δυναμένην τῶν εἰδέναι φασκόντων, εἰπεῖν δὲ περὶ τῶν αὐτῶν τούτων ἐν συλλόγῳ πολλῶν ἀνθρώπων, ἁπασῶν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀπολελειμμένην. Οὕτω γὰρ ἐνδεὴς ἀμφοτέρων ἐγενόμην τῶν μεγίστην δύναμιν ἐχόντων παρ' ἡμῖν, φωνῆς ἱκανῆς, καὶ τόλμης, ὡς οὐκ οἶδ' εἴ τις ἄλλος τῶν πολιτῶν· ὧν οἱ μὴ τυχόντες ἀτιμότεροι γίνονται πρὸς τὸ μὴ δοκεῖν ἄξιοί τινος εἶναι, τῶν ὀφειλόντων τῷ δημοσίῳ· τοῖς μὲν γὰρ ἐκτίσειν τὸ καταγνωσθὲν, ἐλπίδες ἔπεισιν, οἱ δ' οὐδέ ποτ' ἂν τὴν φύσιν μεταβάλοιεν.

5. Οὐ μὴν ἐπὶ τούτοις ἀθυμήσας περιεῖδον ἐμαυ-

τὸν ἄδοξον, οὐδ᾽ ἀφανῆ παντάπασι γενόμενον, ἀλλ᾽ ἐπεὶ τοῦ πεπολιτεῦσθαι διήμαρτον, ἐπὶ τὸ φιλοσοφεῖν καὶ πονεῖν καὶ γράφειν, ἃ διανοηθείην, κατέφυγον, οὐ περὶ μικρῶν τὴν προαίρεσιν αἱρούμενος, οὐδὲ περὶ τῶν ἰδίων συμβολαίων, οὐδὲ περὶ ὧν ἄλλοι τινὲς ληροῦσιν, ἀλλὰ περὶ τῶν Ἑλληνικῶν καὶ βασιλικῶν καὶ πολιτικῶν πραγμάτων· δι᾽ ἃ προςήκειν ᾤμην μοι τοσοῦτον μᾶλλον τιμᾶσθαι τῶν ἐπὶ τὸ βῆμα παριόντων, ὅσῳ περὶ μειζόνων καὶ καλλιόνων ἢ κεῖνοι, τοὺς λόγους ἐποιούμην. Ὧν οὐδὲν ἡμῖν ἀποβέβηκε· καίτοι πάντες ἴσασι, τῶν μὲν ῥητόρων πολλούς, οὐχ ὑπὲρ τῶν τῇ πόλει συμφερόντων, ἀλλ᾽ ὑπὲρ ὧν αὐτοὶ λήψεσθαι προςδοκῶσι, δημηγορεῖν τολμῶντας, ἐμὲ δέ, καὶ τοὺς ἐμούς, οὐ μόνον τῶν κοινῶν ἀπεχομένους μᾶλλον τῶν ἄλλων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἰδίων εἰς τὰς τῆς πόλεως χρείας, ὑπὲρ τὴν δύναμιν τὴν ἡμετέραν δαπανωμένους· ἔτι δὲ τοὺς μὲν ἢ λοιδορουμένους ἐν ταῖς ἐκκλησίαις περὶ μεσεγγυημάτων σφίσιν αὐτοῖς, ἢ λυμαινομένους τοὺς συμμάχους, ἢ τῶν ἄλλων ὧν ἂν τύχωσι συκοφαντοῦντας, ἐμὲ δὲ τῶν λόγων τούτων ἡγεμόνα γεγενημένον τῶν παρακαλούντων τοὺς Ἕλληνας, ἐπί τε τὴν ὁμόνοιαν τὴν πρὸς ἀλλήλους, καὶ τὴν στρατείαν τὴν ἐπὶ τοὺς Βαρβάρους, καὶ τῶν συμβουλευόντων ἀποικίαν ἐκπέμπειν κοινῇ πάντας ἐπὶ τοιαύτην χώραν, καὶ τοσαύτην, περὶ ἧς ὅσοι περ ἀκηκόασιν, ὁμολογοῦσιν, ἡμᾶς τε, εἰ σωφρονήσαιμεν, καὶ παυσαίμεθα τῆς πρὸς ἀλλήλους μανίας, ταχέως ἄνευ πόνων καὶ κινδύνων, κατασχεῖν αὐτήν, ἐκείνην τε ῥᾳδίως ἂν ἅπαντας δέξασθαι τοὺς ἐνδεεῖς ἡμῶν ὄντας τῶν ἐπιτηδείων· ὧν πράξεις εἰ πάντες συνελθόντες ζητοῖεν, οὐδέποτ᾽ ἂν εὕροιεν καλλίους, οὐδὲ μείζους, οὐδὲ μᾶλλον ἅπασιν ἡμῖν συμφερούσας.

6. Ἀλλ᾽ ὅμως οὕτω πολὺ τῇ διανοίᾳ διεστώτων ἡμῶν, καὶ τοσούτῳ σπουδαιοτέραν ἐμοῦ πεποιημένου τὴν αἵρεσιν, οὐ δικαίως οἱ πολλοὶ περὶ ἡμῶν ὑπειλήφασιν, ἀλλὰ ταραχώδη, καὶ παντάπασιν ἀλόγιστον. Τῶν μὲν γὰρ ἄλλων ῥητόρων τὸν τρόπον ψέγοντες, προστάτας αὐτοὺς τῆς πόλεως ποιοῦνται, καὶ κυρίους αὐτῶν καθιστᾶσιν, ἐμοῦ δὲ τοὺς λόγους ἐπαινοῦντες, αὐτῷ μοι φθονοῦσι, δι᾽ οὐδὲν ἕτερον ἢ διὰ τούτους οὓς ἀποδεχόμενοι τυγχάνουσιν. Οὕτως ἀτυχῶς φέρομαι παρ᾽ αὐτοῖς.

7. Καὶ τί δεῖ θαυμάζειν τῶν οὕτω διακεῖσθαι πεφυκότων πρὸς ἁπάσας τὰς ὑπεροχάς, ὅπου καὶ τῶν οἰομένων διαφέρειν, καὶ ζηλούντων ἐμέ, καὶ μιμεῖσθαι γλιχομένων τινές, ἔτι δυσμενέστερον ἔχουσι τῶν ἰδιωτῶν· ὧν τίνας ἂν τις εὕροι πονηροτέρους, (εἰρήσεται γάρ, εἰ καί τι δόξω νεώτερα καὶ βαρύτερα λέγειν τῆς ἡλικίας,) οἵτινες οὔτε φράζειν οὐδὲν μέρος ἔχοντες τοῖς μαθηταῖς τῶν εἰρημένων ὑπ᾽ ἐμοῦ, τοῖς τε λόγοις παραδείγμασι χρώμενοι τοῖς ἐμοῖς, καὶ ζῶντες ἐντεῦθεν, τοσούτου δέουσι χάριν ἔχειν, ὥστ᾽ οὐδ᾽ ἀμελεῖν ἡμῶν ἐθέλουσιν, ἀλλ᾽ ἀεί τι φλαῦρον περὶ ἐμοῦ λέγουσιν.

8. Ἕως μὲν οὖν τοὺς λόγους ἡμῶν ἐλυμαίνοντο, παραναγινώσκοντες ὡς δυνατὸν κάκιστα τοῖς ἑαυτῶν, καὶ διαιροῦντες οὐκ ὀρθῶς, καὶ κατακνίζοντες, καὶ πάντα τρόπον διαφθείροντες, οὐδὲν ἐφρόντιζον τῶν ἀπαγγελλομένων, ἀλλὰ ῥαθύμως εἶχον· μικρὸν δὲ πρὸ τῶν Παναθηναίων τῶν μεγάλων, ἠχθέσθην δι᾽ αὐτούς. Ἀπαντήσαντες γάρ μοί τινες τῶν ἐπιτηδείων, ἔλεγον, ὡς ἐν τῷ Λυκείῳ συγκαθεζόμενοι τρεῖς ἢ τέτταρες τῶν ἀγελαίων σοφιστῶν, καὶ πάντα φασκόντων εἰδέναι, καὶ ταχέως πανταχοῦ γιγνομένων, διαλέγοιντο περί τε τῶν ἄλλων ποιη-

τὸν ἄδοξον, οὐδ᾽ ἀφανῆ παντάπασι γενόμενον, ἀλλ᾽ ἐπεὶ τοῦ πεπολιτεῦσθαι διήμαρτον, ἐπὶ τὸ φιλοσοφεῖν καὶ πονεῖν καὶ γράφειν, ἃ διανοηθείην, κατέφυγον, οὐ περὶ μικρῶν τὴν προαίρεσιν αἱρούμενος, οὐδὲ περὶ τῶν ἰδίων συμβολαίων, οὐδὲ περὶ ὧν ἄλλοι τινὲς ληροῦσιν, ἀλλὰ περὶ τῶν Ἑλληνικῶν καὶ βασιλικῶν καὶ πολιτικῶν πραγμάτων· δι᾽ ἃ προσήκειν ᾤμην μοι τοσοῦτον μᾶλλον τιμᾶσθαι τῶν ἐπὶ τὸ βῆμα παριόντων, ὅσῳ περὶ μειζόνων καὶ καλλιόνων ἢ κεῖνοι, τοὺς λόγους ἐποιούμην. Ὧν οὐδὲν ἡμῖν ἀποβέβηκε· καίτοι πάντες ἴσασι, τῶν μὲν ῥητόρων πολλούς, οὐχ ὑπὲρ τῶν τῇ πόλει συμφερόντων, ἀλλ᾽ ὑπὲρ ὧν αὐτοὶ λήψεσθαι προσδοκῶσι, δημηγορεῖν τολμῶντας, ἐμὲ δέ, καὶ τοὺς ἐμούς, οὐ μόνον τῶν κοινῶν ἀπεχομένους μᾶλλον τῶν ἄλλων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἰδίων εἰς τὰς τῆς πόλεως χρείας, ὑπὲρ τὴν δύναμιν τὴν ἡμετέραν δαπανωμένους· ἔτι δὲ τοὺς μὲν ἢ λοιδορουμένους ἐν ταῖς ἐκκλησίαις περὶ μεσεγγυημάτων σφίσιν αὐτοῖς, ἢ λυμαινομένους τοὺς συμμάχους, ἢ τῶν ἄλλων ὧν ἂν τύχωσι συκοφαντοῦντας, ἐμὲ δὲ τῶν λόγων τούτων ἡγεμόνα γεγενημένον τῶν παρακαλούντων τοὺς Ἕλληνας, ἐπί τε τὴν ὁμόνοιαν τὴν πρὸς ἀλλήλους, καὶ τὴν στρατείαν τὴν ἐπὶ τοὺς Βαρβάρους, καὶ τῶν συμβουλευόντων ἀποικίαν ἐκπέμπειν κοινῇ πάντας ἐπὶ τοιαύτην χώραν, καὶ τοσαύτην, περὶ ἧς ὅσοι περ ἀκηκ[illegible] τε, εἰ σωφρονήσ[illegible] ους μανίας, [illegible] αὐτήν, ἐκεί- [illegible] ἐνδε[illegible]

6. *Ἀλλ᾽ ὅμως οὕτω πολὺ τῇ διανοίᾳ διεστώτων ἡμῶν, καὶ τοσούτῳ σπουδαιοτέραν ἐμοῦ πεποιημένου τὴν αἵρεσιν, οὐ δικαίως οἱ πολλοὶ περὶ ἡμῶν ὑπειλήφασιν, ἀλλὰ ταραχώδη, καὶ παντάπασιν ἀλόγιστον. Τῶν μὲν γὰρ ἄλλων ῥητόρων τὸν τρόπον ψέγοντες, προστάτας αὐτοὺς τῆς πόλεως ποιοῦνται, καὶ κυρίους αὐτῶν καθιστᾶσιν, ἐμοῦ δὲ τοὺς λόγους ἐπαινοῦντες, αὐτῷ μοι φθονοῦσι, δι᾽ οὐδὲν ἕτερον ἢ διὰ τούτους οὓς ἀποδεχόμενοι τυγχάνουσιν. Οὕτως ἀτυχῶς φέρομαι παρ᾽ αὐτοῖς.*

7. *Καὶ τί δεῖ θαυμάζειν τῶν οὕτω διακεῖσθαι πεφυκότων πρὸς ἁπάσας τὰς ὑπεροχάς, ὅπου καὶ τῶν οἰομένων διαφέρειν, καὶ ζηλούντων ἐμέ, καὶ μιμεῖσθαι γλιχομένων τινές, ἔτι δυςμενέστερον ἔχουσι τῶν ἰδιωτῶν· ὧν τίνας ἄν τις εὕροι πονηροτέρους, (εἰρήσεται γάρ, εἰ καί τι δόξω νεώτερα καὶ βαρύτερα λέγειν τῆς ἡλικίας,) οἵτινες οὔτε φράζειν οὐδὲν μέρος ἔχοντες τοῖς μαθηταῖς τῶν εἰρημένων ὑπ᾽ ἐμοῦ, τοῖς τε λόγοις παραδείγμασι χρώμενοι τοῖς ἐμοῖς, καὶ ζῶντες ἐντεῦθεν, τοσούτου δέουσι χάριν ἔχειν, ὥστ᾽ οὐδ᾽ ἀμελεῖν ἡμῶν ἐθέλουσιν, ἀλλ᾽ ἀεί τι φλαῦρον περὶ ἐμοῦ λέγουσιν.*

8. *Ἕως μὲν οὖν τοὺς λόγους ἡμῶν ἐλυμαίνοντο, παραναγινώσκοντες ὡς δυνατὸν κάκιστα τοῖς ἑαυτῶν, καὶ διαιροῦντες οὐκ ὀρθῶς, καὶ κατακνίζοντες, καὶ πάντα*
[illegible] ν διαφθείροντες, οὐδὲν ἐφρόντιζον τῶν ἀπαγγελλο-
[illegible] ἀλλὰ ῥαθύμως εἶχον· μικρὸν δὲ πρὸ τῶν Πανα-
[illegible] τῶ [illegible] θέσθην δι᾽ αὐτούς. Ἀπαντή-
[illegible] ἐπιτηδείων, ἔλεγον, ὡς ἐν τῷ
[illegible] ῖς ἢ τέτταρες τῶν ἀγελαί[illegible]
[illegible] ντων εἰδέναι, καὶ ταχέως [illegible]
[illegible] ντο περί τε τῶν ἄλλων

τῶν, καὶ τῶν Ἡσιόδου καὶ Ὁμήρου ποιήσεων, οὐδὲν μὲν παρ᾽ αὐτῶν λέγοντες, τὰ δ᾽ ἐκείνων ῥαψῳδοῦντες, καὶ τῶν πρότερον ἄλλοις τισὶν εἰρημένων τὰ χαριέστατα μνημονεύοντες. Ἀποδεξαμένων δὲ τῶν περιεστώτων τὴν διατριβὴν αὐτῶν, ἕνα τὸν τολμηρότατον ἐκείνων ἐπιχειρῆσαί με διαβάλλειν, λέγονθ᾽, ὡς ἐγὼ πάντων καταφρονῶ τῶν τοιούτων, καὶ τάς τε φιλοσοφίας τὰς τῶν ἄλλων, καὶ τὰς παιδείας ἁπάσας ἀναιρῶ, καὶ φημὶ πάντας ληρεῖν, πλὴν τοὺς μετεσχηκότας τῆς ἐμῆς διατριβῆς. Τούτων δὲ ῥηθέντων, ἀηδῶς τινὰς τῶν παρόντων διατεθῆναι πρὸς ἡμᾶς. Ὡς μὲν οὖν ἐλυπήθην, καὶ συνεταράχθην, ἀκούσας ἀποδέξασθαί τινας, τοὺς λόγους τούτους εἶναι ἐμούς, οὐκ ἂν δυναίμην εἰπεῖν, ᾤμην γάρ, οὕτως ἐπιφανὴς εἶναι τοῖς ἀλαζονευομένοις πολεμῶν, καὶ περὶ ἐμαυτοῦ μετρίως διειλεγμένος, μᾶλλον δὲ ταπεινῶς, ὥςτε μηδένα ποτὲ γενέσθαι πιστὸν τῶν λεγόντων, ὡς ἐγὼ τοιαύταις ἀλαζονείαις ἐχρησάμην· ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἀλόγως ὠδυράμην ἐν ἀρχῇ τὴν ἀτυχίαν, τὴν παρακολουθήσασάν μοι πάντα τὸν χρόνον τοῖς τοιούτοις· αὕτη γάρ ἐστιν αἰτία καὶ τῆς ψευδολογίας τῆς περὶ ἐμὲ γιγνομένης, καὶ τῶν διαβολῶν, καὶ τοῦ φθόνου, καὶ τοῦ μὴ δύνασθαί με τυχεῖν τῆς δόξης, ἧς ἄξιός εἰμι, μηδὲ τῆς ὁμολογουμένης, μηδ᾽ ἣν ἔχουσί τινες τῶν πεπλησιακότων ἐμοί, καὶ πανταχῇ τεθεωρηκότων ἡμᾶς. Ταῦτα μὲν οὖν οὐχ οἷόν τ᾽ ἄλλως ἔχειν, ἀλλ᾽ ἀνάγκη στέργειν τοῖς ἤδη συμβεβηκόσι.

9. Πολλῶν δέ μοι λόγων ἐφεστώτων, ἀπορῶ πότερον ἀντικατηγορῶν τῶν εἰθισμένων ἀεί τι ψεύδεσθαι περὶ ἐμοῦ γενήσομαι, καὶ λέγειν ἀνεπιτήδειόν τι τολμώντων. Ἀλλ᾽ εἰ φανείην σπουδάζων, καὶ πολλοὺς λόγους ποιούμενος περὶ ἀνθρώπων, οὓς οὐδεὶς ὑπείληφεν ἀξίους

εἶναι λόγου, δικαίως ἂν μωρὸς εἶναι δοκοίην· ἀλλὰ τούτου; ὑπεριδὼν ὡς φθονοῦντας, πειρῶμαι διδάσκειν τοὺς ἄλλους, ὡς οὐ δικαίως, οὐδὲ προςηκόντως περὶ ἐμοῦ ταύτην ἔχουσι τὴν γνώμην. Καὶ τίς οὐκ ἂν καταγνοίη μου πολλὴν ἄνοιαν, εἰ τοὺς μηδὲν δι' ἕτερον δυςκόλως πρός με διακειμένους, ἢ τὸ δοκεῖν χαριέντως εἰρηκέναι περί τινων, τούτους οἰηθείην ὁμοίως διαλεχθεὶς ὥςπερ πρότερον, παύσειν ἐπὶ τοῖς λεγομένοις λυπουμένους, ἀλλ' οὐ μᾶλλον ἀλγήσειν; ἄλλως τε ἂν καὶ φανῶ μηδὲ νῦν πω τηλικοῦτος ὢν, μὴ παραληρῶν. Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἐκεῖνο ποιεῖν, οὐδεὶς ἄν μοι συμβουλεύσειεν, ἀμελήσαντι τούτων καὶ καταβάλλοντι, περαίνειν τὸν λόγον, ὃν προῄρημαι, βουλόμενος ἐπιδεῖξαι τὴν πόλιν ἡμῶν πλειόνων ἀγαθῶν αἰτίαν γεγενημένην τοῖς Ἕλλησιν, ἢ τὴν Λακεδαιμονίων· εἰ γὰρ τοῦτο ἤδη ποιοίμην, μήτε τέλος ἐπιθεὶς τοῖς γεγραμμένοις, μήτε συγκλείσας τὴν ἀρχὴν τῶν ῥηθήσεσθαι μελλόντων τῇ τελευτῇ τῶν ἤδη προειρημένων, ὅμοιος ἂν εἶναι δόξαιμι τοῖς εἰκῇ, καὶ φορτικῶς, καὶ χύδην, ὅ, τι ἂν ἐπέλθῃ, λέγουσιν· ἃ φυλακτέον ἡμῖν ἐστι. Κράτιστον οὖν ἐξ ἁπάντων τούτων, περὶ ὧν ἐξ ἀρχῆς διενοήθην εἰπεῖν· οἶμαι γάρ, ἢν ἐξενέγκω γράψας, καὶ ποιήσω φανερὰν ἣν ἔχω γνώμην, περί τε τῆς παιδείας, καὶ τῶν ποιητῶν, παύσειν αὐτοὺς ψευδεῖς πλάττοντας αἰτίας, καὶ λέγοντας ὅ, τι ἂν τύχωσιν.

10. Ἀλλ' ὅμως ἐγὼ τοῖς ὡρμημένοις ἐπὶ ταῦτα, παρακελεύω μὴ πονεῖν, καὶ μὴ προςέχειν τὸν νοῦν ἅπασι τούτοις, λέγων, ὡς εἰ καὶ μηδὲν ἄλλο δυνήσεται τὰ μαθήματα ταῦτα ποιεῖν ἀγαθόν, ἀλλ' οὖν ἀποτρέπει γε τοὺς νεωτέρους πολλῶν ἄλλων ἁμαρτημάτων. Τοῖς μὲν οὖν τηλικούτοις, οὐδέποτ' ἂν εὑρεθῆναι νομίζω διατριβὰς ὠφε-

XII.

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΚΟΣ.

Νεώτερος μὲν ὢν, προῃρούμην γράφειν τῶν λόγων οὐ τοὺς μυθώδεις, οὐδὲ τοὺς τερατείας καὶ ψευδολογίας μεστούς, (οἷς οἱ πολλοὶ μᾶλλον χαίρουσιν, ἢ τοῖς περὶ τῆς αὑτῶν σωτηρίας λεγομένοις,) οὐδὲ τοὺς τὰς παλαιὰς πράξεις, καὶ τοὺς πολέμους τοὺς Ἑλληνικοὺς ἐξηγουμένους, (καίπερ εἰδὼς δικαίως αὐτοὺς ἐπαινουμένους,) οὐδ᾽ αὖ ἁπλῶς εἰρῆσθαι δοκοῦντας, καὶ μηδὲ μιᾶς κοσμιότητος μετέχοντας, (οὓς οἱ δεινοὶ περὶ τοὺς ἀγῶνας παραινοῦσι τοῖς νεωτέροις μελετᾶν, εἴπερ βούλονται πλέον ἔχειν τῶν ἀντιδίκων,) ἀλλὰ πάντας τούτους ἐάσας, περὶ ἐκείνους ἐπραγματευόμην, τοὺς περὶ τῶν συμφερόντων τῇ τε πόλει, καὶ τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι συμβουλεύοντας, καὶ πολλῶν μὲν ἐνθυμημάτων γέμοντας, οὐκ ὀλίγων δ᾽ ἀντιθέσεων καὶ παρισώσεων, καὶ τῶν ἄλλων ἰδεῶν τῶν ἐν ταῖς ῥητορείαις διαλαμπουσῶν, καὶ τοὺς ἀκούοντας ἐπισημαίνεσθαι καὶ θορυβεῖν ἀναγκαζουσῶν· νῦν δ᾽ οὐδ᾽ ὁπωσοῦν τοὺς τοιούτους. Ἡγοῦμαι γάρ, οὐχ ἁρμόττειν, οὔτε τοῖς ἔτεσι τοῖς ἐννενήκοντα καὶ τέσσαρσιν, ὧν ἐγὼ τυγχάνω γεγο-

νώς, οὐθ᾽ ὅλως τοῖς ἤδη πολιὰς ἔχουσιν, ἐκεῖνον τὸν τρόπον ἔτι λέγειν, ἀλλ᾽ ὡς ἅπαντες μὲν ἂν ἐλπίσειαν ἢ βουληθεῖεν, οὐδεὶς δ᾽ ἂν δυνηθείη ῥᾳδίως, πλὴν τῶν πονεῖν ἐθελόντων, καὶ σφόδρα προσεχόντων τὸν νοῦν. Τούτου δ᾽ ἕνεκα ταῦτα προεῖπον, ἵν᾽ ἤν τισιν ὁ μέλλων λόγος λεχθήσεσθαι, μαλακώτερος ὢν φαίνηται τῶν πρότερον ἐκδεδομένων, μὴ παραβάλλωσι πρὸς τὴν ἐκείνων ποικιλίαν, ἀλλὰ πρὸς τὴν ὑπόθεσιν αὐτὸν κρίνωσι τὴν ἐν τῷ παρόντι δεδοκιμασμένην.

2. Διαλέξομαι δὲ περὶ τῶν τῇ πόλει πεπραγμένων· καὶ περὶ τῆς τῶν προγόνων ἀρετῆς, οὐκ ἀπὸ τούτων ἀρξάμενος, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν ἐμοὶ συμβεβηκότων· ἐντεῦθεν γὰρ οἶμαι μᾶλλον κατεπείγειν.

3. Πειρώμενος γὰρ ἀναμαρτήτως ζῆν καὶ τοῖς ἄλλοις ἀλύπως, οὐδένα διαλέλοιπα χρόνον, ὑπὸ μὲν τῶν σοφιστῶν τῶν ἀδοκίμων καὶ πονηρῶν διαβαλλόμενος, ὑπ᾽ ἄλλων δέ τινων οὐχ οἷός εἰμι γιγνωσκόμενος, ἀλλὰ τοιοῦτος ὑπολαμβανόμενος, οἷον ἂν παρ᾽ ἑτέρων ἀκούσωσι. Βούλομαι οὖν προδιαλεχθῆναι περί τε ἐμαυτοῦ, καὶ περὶ τῶν οὕτω πρός με διακειμένων, ἵν᾽, ἤν πως οἷός τε γίνωμαι, τοὺς μὲν παύσω βλασφημοῦντας, τοὺς δὲ εἰδέναι ποιήσω, περὶ ἃ προαιρούμενος τυγχάνω διατρίβειν· ἢν γὰρ ταῦτα τῷ λόγῳ δυνηθῶ διοικῆσαι κατὰ τρόπον, ἐλπίζω τὸν ἐπίλοιπον χρόνον αὐτός τε ἀλύπως διάξειν, καὶ τῷ λόγῳ τῷ μέλλοντι ῥηθήσεσθαι, τοὺς παρόντας μᾶλλον προσέξειν τὸν νοῦν.

4. Οὐκ ὀκνήσω δὲ κατειπεῖν, οὔτε νῦν τὴν γενομένην ἐν τῇ διανοίᾳ μου ταραχήν, οὔτε τὴν ἀτοπίαν, ἣν τῷ παρόντι τυγχάνω γιγνώσκων, οὔτε εἴ τι πράττω τῶν δεόντων. Ἐγὼ γὰρ μετεσχηκὼς τῶν μεγίστων ἀγαθῶν, ὧν

ἅπαντες ἂν εὔξαιντο μεταλαβεῖν, πρῶτον μὲν τῆς περὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν ὑγιείας, οὐχ ὡς ἔτυχεν, ἀλλ᾽ ἐναμίλλως τοῖς μάλιστα περὶ ἑκάτερον τούτων ηὐτυχηκόσιν· ἔπειτα τῆς περὶ τὸν βίον εὐπορίας οὕτως, ὥςτε μηδενὸς πώποτε ἀπορῆσαι τῶν μετρίων, μηδ᾽ ὧν ἄνθρωπος ἄν, νοῦν ἔχων, ἐπιθυμήσειεν· ἔτι δὲ τοῦ μὴ τῶν καταβεβλημένων εἷς εἶναι, μηδὲ τῶν κατημελημένων, ἀλλ᾽ ἐκείνων, περὶ ὧν οἱ χαριέστατοι τῶν Ἑλλήνων καὶ μνησθεῖεν ἄν, καὶ διαλεχθεῖεν ὡς σπουδαίων ὄντων. Τούτων ἁπάντων μοι συμβεβηκότων, τῶν μὲν ὑπερβαλλόντως, τῶν δ᾽ ἐξαρκούντως, οὐκ ἀγαπῶ ζῶν ἐπὶ τούτοις, ἀλλ᾽ οὕτω μοι τὸ γῆρας ἐστὶ δυςάρεστον, καὶ μικρολόγον, καὶ μεμψίμοιρον, ὥςτε πολλάκις ἤδη τὴν μὲν φύσιν τὴν ἐμαυτοῦ κατεμεμψάμην, ἣς οὐδεὶς ἄλλος καταπεφρόνηκε, καὶ τὴν τύχην ὠδυράμην, ταύτῃ μὲν οὐδὲν ἔχων ἐγκαλεῖν ἄλλο, πλὴν ὅτι περὶ τὴν φιλοσοφίαν, ἣν προειλόμην, ἀτυχίαι τινές μοι καὶ συκοφαντίαι γεγόνασι, τὴν δὲ φύσιν εἰδώς, πρὸς μὲν τὰς πράξεις ἀῤῥωστοτέραν, καὶ μαλακωτέραν οὖσαν τοῦ δέοντος, πρὸς δὲ τοὺς λόγους οὐ τελείαν, οὔτε πανταχῇ χρησίμην, ἀλλὰ δοξάσαι μὲν περὶ ἑκάστου τὴν ἀλήθειαν μᾶλλον δυναμένην τῶν εἰδέναι φασκόντων, εἰπεῖν δὲ περὶ τῶν αὐτῶν τούτων ἐν συλλόγῳ πολλῶν ἀνθρώπων, ἁπασῶν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀπολελειμμένην. Οὕτω γὰρ ἐνδεὴς ἀμφοτέρων ἐγενόμην τῶν μεγίστην δύναμιν ἐχόντων παρ᾽ ἡμῖν, φωνῆς ἱκανῆς, καὶ τόλμης, ὡς οὐκ οἶδ᾽ εἴ τις ἄλλος τῶν πολιτῶν· ὧν οἱ μὴ τυχόντες ἀτιμότεροι γίνονται πρὸς τὸ μὴ δοκεῖν ἄξιοί τινος εἶναι, τῶν ὀφειλόντων τῷ δημοσίῳ· τοῖς μὲν γὰρ ἐκτίσειν τὸ καταγνωσθὲν, ἐλπίδες ὕπεισιν, οἱ δ᾽ οὐδέ ποτ᾽ ἂν τὴν φύσιν μεταβάλοιεν.

5. *Οὐ μὴν ἐπὶ τούτοις ἀθυμήσας περιεῖδον ἐμαυ-*

τὸν ἄδοξον, οὐδ᾽ ἀφανῆ παντάπασι γενόμενον, ἀλλ᾽ ἐπεὶ τοῦ πεπολιτεῦσθαι διήμαρτον, ἐπὶ τὸ φιλοσοφεῖν καὶ πονεῖν καὶ γράφειν, ἃ διανοηθείην, κατέφυγον, οὐ περὶ μικρῶν τὴν προαίρεσιν αἱρούμενος, οὐδὲ περὶ τῶν ἰδίων συμβολαίων, οὐδὲ περὶ ὧν ἄλλοι τινὲς ληροῦσιν, ἀλλὰ περὶ τῶν Ἑλληνικῶν καὶ βασιλικῶν καὶ πολιτικῶν πραγμάτων· δι᾽ ἃ προσήκειν ᾤμην μοι τοσοῦτον μᾶλλον τιμᾶσθαι τῶν ἐπὶ τὸ βῆμα παριόντων, ὅσῳ περὶ μειζόνων καὶ καλλιόνων ἢ κεῖνοι, τοὺς λόγους ἐποιούμην. Ὧν οὐδὲν ἡμῖν ἀποβέβηκε· καίτοι πάντες ἴσασι, τῶν μὲν ῥητόρων πολλούς, οὐχ ὑπὲρ τῶν τῇ πόλει συμφερόντων, ἀλλ᾽ ὑπὲρ ὧν αὐτοὶ λήψεσθαι προσδοκῶσι, δημηγορεῖν τολμῶντας, ἐμὲ δέ, καὶ τοὺς ἐμούς, οὐ μόνον τῶν κοινῶν ἀπεχομένους μᾶλλον τῶν ἄλλων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἰδίων εἰς τὰς τῆς πόλεως χρείας, ὑπὲρ τὴν δύναμιν τὴν ἡμετέραν δαπανωμένους· ἔτι δὲ τοὺς μὲν ἢ λοιδορουμένους ἐν ταῖς ἐκκλησίαις περὶ μεσεγγυημάτων σφίσιν αὐτοῖς, ἢ λυμαινομένους τοὺς συμμάχους, ἢ τῶν ἄλλων ὧν ἂν τύχωσι συκοφαντοῦντας, ἐμὲ δὲ τῶν λόγων τούτων ἡγεμόνα γεγενημένον τῶν παρακαλούντων τοὺς Ἕλληνας, ἐπί τε τὴν ὁμόνοιαν τὴν πρὸς ἀλλήλους, καὶ τὴν στρατείαν τὴν ἐπὶ τοὺς Βαρβάρους, καὶ τῶν συμβουλευόντων ἀποικίαν ἐκπέμπειν κοινῇ πάντας ἐπὶ τοιαύτην χώραν, καὶ τοσαύτην, περὶ ἧς ὅσοι περ ἀκηκόασιν, ὁμολογοῦσιν, ἡμᾶς τε, εἰ σωφρονήσαιμεν, καὶ παυσαίμεθα τῆς πρὸς ἀλλήλους μανίας, ταχέως ἄνευ πόνων καὶ κινδύνων, κατασχεῖν αὐτήν, ἐκείνην τε ῥᾳδίως ἂν ἅπαντας δέξασθαι τοὺς ἐνδεεῖς ἡμῶν ὄντας τῶν ἐπιτηδείων· ὧν πράξεις εἰ πάντες συνελθόντες ζητοῖεν, οὐδέποτ᾽ ἂν εὕροιεν καλλίους, οὐδὲ μείζους, οὐδὲ μᾶλλον ἅπασιν ἡμῖν συμφερούσας.

6. Ἀλλ᾽ ὅμως οὕτω πολὺ τῇ διανοίᾳ διεστώτων ἡμῶν, καὶ τοσούτῳ σπουδαιοτέραν ἐμοῦ πεποιημένου τὴν αἵρεσιν, οὐ δικαίως οἱ πολλοὶ περὶ ἡμῶν ὑπειλήφασιν, ἀλλὰ ταραχώδη, καὶ παντάπασιν ἀλόγιστον. Τῶν μὲν γὰρ ἄλλων ῥητόρων τὸν τρόπον ψέγοντες, προστάτας αὐτοὺς τῆς πόλεως ποιοῦνται, καὶ κυρίους αὐτῶν καθιστᾶσιν, ἐμοῦ δὲ τοὺς λόγους ἐπαινοῦντες, αὐτῷ μοι φθονοῦσι, δι᾽ οὐδὲν ἕτερον ἢ διὰ τούτους οὓς ἀποδεχόμενοι τυγχάνουσιν. Οὕτως ἀτυχῶς φέρομαι παρ᾽ αὐτοῖς.

7. Καὶ τί δεῖ θαυμάζειν τῶν οὕτω διακεῖσθαι πεφυκότων πρὸς ἁπάσας τὰς ὑπεροχάς, ὅπου καὶ τῶν οἰομένων διαφέρειν, καὶ ζηλούντων ἐμέ, καὶ μιμεῖσθαι γλιχομένων τινές, ἔτι δυςμενέστερον ἔχουσι τῶν ἰδιωτῶν· ὧν τίνας ἂν τις εὕροι πονηροτέρους, (εἰρήσεται γάρ, εἰ καί τι δόξω νεώτερα καὶ βαρύτερα λέγειν τῆς ἡλικίας,) οἵτινες οὔτε φράζειν οὐδὲν μέρος ἔχοντες τοῖς μαθηταῖς τῶν εἰρημένων ὑπ᾽ ἐμοῦ, τοῖς τε λόγοις παραδείγμασι χρώμενοι τοῖς ἐμοῖς, καὶ ζῶντες ἐντεῦθεν, τοσούτου δέουσι χάριν ἔχειν, ὥστ᾽ οὐδ᾽ ἀμελεῖν ἡμῶν ἐθέλουσιν, ἀλλ᾽ ἀεί τι φλαῦρον περὶ ἐμοῦ λέγουσιν.

8. Ἕως μὲν οὖν τοὺς λόγους ἡμῶν ἐλυμαίνοντο, παραναγινώσκοντες ὡς δυνατὸν κάκιστα τοῖς ἑαυτῶν, καὶ διαιροῦντες οὐκ ὀρθῶς, καὶ κατακνίζοντες, καὶ πάντα τρόπον διαφθείροντες, οὐδὲν ἐφρόντιζον τῶν ἀπαγγελλομένων, ἀλλὰ ῥαθύμως εἶχον· μικρὸν δὲ πρὸ τῶν Παναθηναίων τῶν μεγάλων, ἠχθέσθην δι᾽ αὐτούς. Ἀπαντήσαντες γάρ μοί τινες τῶν ἐπιτηδείων, ἔλεγον, ὡς ἐν τῷ Λυκείῳ συγκαθεζόμενοι τρεῖς ἢ τέτταρες τῶν ἀγελαίων σοφιστῶν, καὶ πάντα φασκόντων εἰδέναι, καὶ ταχέως πανταχοῦ γιγνομένων, διαλέγοιντο περί τε τῶν ἄλλων ποιη-

τῶν, καὶ τῶν Ἡσιόδου καὶ Ὁμήρου ποιήσεων, οὐδὲν μὲν παρ' αὐτῶν λέγοντες, τὰ δ' ἐκείνων ῥαψῳδοῦντες, καὶ τῶν πρότερον ἄλλοις τισὶν εἰρημένων τὰ χαριέστατα μνημονεύοντες. Ἀποδεξαμένων δὲ τῶν περιεστώτων τὴν διατριβὴν αὐτῶν, ἕνα τὸν τολμηρότατον ἐκείνων ἐπιχειρῆσαί με διαβάλλειν, λέγονθ', ὡς ἐγὼ πάντων καταφρονῶ τῶν τοιούτων, καὶ τάς τε φιλοσοφίας τὰς τῶν ἄλλων, καὶ τὰς παιδείας ἁπάσας ἀναιρῶ, καὶ φημὶ πάντας ληρεῖν, πλὴν τοὺς μετεσχηκότας τῆς ἐμῆς διατριβῆς. Τούτων δὲ ῥηθέντων, ἀηδῶς τινὰς τῶν παρόντων διατεθῆναι πρὸς ἡμᾶς. Ὡς μὲν οὖν ἐλυπήθην, καὶ συνεταράχθην, ἀκούσας ἀποδέξασθαί τινας, τοὺς λόγους τούτους εἶναι ἐμούς, οὐκ ἂν δυναίμην εἰπεῖν, ᾤμην γάρ, οὕτως ἐπιφανὴς εἶναι τοῖς ἀλαζονευομένοις πολεμῶν, καὶ περὶ ἐμαυτοῦ μετρίως διειλεγμένος, μᾶλλον δὲ ταπεινῶς, ὥςτε μηδένα ποτὲ γενέσθαι πιστὸν τῶν λεγόντων, ὡς ἐγὼ τοιαύταις ἀλαζονείαις ἐχρησάμην· ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἀλόγως ὠδυράμην ἐν ἀρχῇ τὴν ἀτυχίαν, τὴν παρακολουθήσασάν μοι πάντα τὸν χρόνον τοῖς τοιούτοις· αὕτη γάρ ἐστιν αἰτία καὶ τῆς ψευδολογίας τῆς περὶ ἐμὲ γιγνομένης, καὶ τῶν διαβολῶν, καὶ τοῦ φθόνου, καὶ τοῦ μὴ δύνασθαί με τυχεῖν τῆς δόξης, ἧς ἄξιός εἰμι, μηδὲ τῆς ὁμολογουμένης, μηδ' ἣν ἔχουσί τινες τῶν πεπλησιακότων ἐμοί, καὶ πανταχῇ τεθεωρηκότων ἡμᾶς. Ταῦτα μὲν οὖν οὐχ οἷόν τ' ἄλλως ἔχειν, ἀλλ' ἀνάγκη στέργειν τοῖς ἤδη συμβεβηκόσι.

9. Πολλῶν δέ μοι λόγων ἐφεστώτων, ἀπορῶ πότερον ἀντικατηγορῶν τῶν εἰθισμένων ἀεί τι ψεύδεσθαι περὶ ἐμοῦ γενήσομαι, καὶ λέγειν ἀνεπιτήδειόν τι τολμώντων. Ἀλλ' εἰ φανείην σπουδάζων, καὶ πολλοὺς λόγους ποιούμενος περὶ ἀνθρώπων, οὓς οὐδεὶς ὑπείληφεν ἀξίους

εἶναι λόγου, δικαίως ἂν μωρὸς εἶναι δοκοίην· ἀλλὰ τούτους ὑπεριδὼν ὡς φθονοῦντας, πειρῶμαι διδάσκειν τοὺς ἄλλους, ὡς οὐ δικαίως, οὐδὲ προσηκόντως περὶ ἐμοῦ ταύτην ἔχουσι τὴν γνώμην. Καὶ τίς οὐκ ἂν καταγνοίη μου πολλὴν ἄνοιαν, εἰ τοὺς μηδὲν δι᾽ ἕτερον δυσκόλως πρός με διακειμένους, ἢ τὸ δοκεῖν χαριέντως εἰρηκέναι περί τινων, τούτους οἰηθείην ὁμοίως διαλεχθεὶς ὥσπερ πρότερον, παύσειν ἐπὶ τοῖς λεγομένοις λυπουμένους, ἀλλ᾽ οὐ μᾶλλον ἀλγήσειν; ἄλλως τε ἂν καὶ φανῶ μηδὲ νῦν πω τηλικοῦτος ὤν, μὴ παραληρῶν. Ἀλλὰ μὴν οὐδ᾽ ἐκεῖνο ποιεῖν, οὐδεὶς ἄν μοι συμβουλεύσειεν, ἀμελήσαντι τούτων καὶ καταβάλλοντι, περαίνειν τὸν λόγον, ὃν προῄρημαι, βουλόμενος ἐπιδεῖξαι τὴν πόλιν ἡμῶν πλειόνων ἀγαθῶν αἰτίαν γεγενημένην τοῖς Ἕλλησιν, ἢ τὴν Λακεδαιμονίων· εἰ γὰρ τοῦτο ἤδη ποιοίμην, μήτε τέλος ἐπιθεὶς τοῖς γεγραμμένοις, μήτε συγκλείσας τὴν ἀρχὴν τῶν ῥηθήσεσθαι μελλόντων τῇ τελευτῇ τῶν ἤδη προειρημένων, ὅμοιος ἂν εἶναι δόξαιμι τοῖς εἰκῇ, καὶ φορτικῶς, καὶ χύδην, ὅ, τι ἂν ἐπέλθῃ, λέγουσιν· ἃ φυλακτέον ἡμῖν ἐστι. Κράτιστον οὖν ἐξ ἁπάντων τούτων, περὶ ὧν ἐξ ἀρχῆς διενοήθην εἰπεῖν· οἶμαι γάρ, ἢν ἐξενέγκω γράψας, καὶ ποιήσω φανερὰν ἣν ἔχω γνώμην, περί τε τῆς παιδείας, καὶ τῶν ποιητῶν, παύσειν αὐτοὺς ψευδεῖς πλάττοντας αἰτίας, καὶ λέγοντας ὅ, τι ἂν τύχωσιν.

10. Ἀλλ᾽ ὅμως ἐγὼ τοῖς ὡρμημένοις ἐπὶ ταῦτα, παρακελεύω μὴ πονεῖν, καὶ μὴ προσέχειν τὸν νοῦν ἅπασι τούτοις, λέγων, ὡς εἰ καὶ μηδὲν ἄλλο δυνήσεται τὰ μαθήματα ταῦτα ποιεῖν ἀγαθόν, ἀλλ᾽ οὖν ἀποτρέπει γε τοὺς νεωτέρους πολλῶν ἄλλων ἁμαρτημάτων. Τοῖς μὲν οὖν τηλικούτοις, οὐδέποτ᾽ ἂν εὑρεθῆναι νομίζω διατριβὰς ὠφε-

λιμωτέρας τούτων, οὐδὲ μᾶλλον πρεπούσας· τοῖς δὲ πρεσβυτέροις, καὶ τοῖς εἰς ἄνδρας δεδοκιμασμένοις, οὐκέτι φημὶ τὰς μελέτας ταύτας ἁρμόττειν. Ὁρῶ γὰρ ἐνίους τῶν ἐπὶ τοῖς μαθήμασι τούτοις οὕτως ἀπηκριβωμένων, ὥςτε καὶ τοὺς ἄλλους διδάσκειν, οὔτ᾽ εὐκαίρως ταῖς ἐπιστήμαις αἷς ἔχουσι χρωμένους, ἔν τε ταῖς ἄλλαις πραγματείαις ταῖς περὶ τὸν βίον ἀφρονεστέρους ὄντας τῶν μαθητῶν· ὀκνῶ γὰρ εἰπεῖν τῶν οἰκετῶν. Τὴν αὐτὴν δὲ γνώμην ἔχω καὶ περὶ τῶν δημηγορεῖν δυναμένων, καὶ τῶν περὶ τὴν γραφὴν τὴν τῶν λόγων εὐδοκιμούντων, ὅλως δὲ καὶ περὶ ἁπάντων τῶν τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς δυνάμεις διαφερόντων. Οἶδα γὰρ καὶ τούτων τοὺς πολλοὺς, οὔτε τὰ περὶ σφᾶς αὐτοὺς καλῶς διοικήσαντας, οὔτ᾽ ἐν ταῖς ἰδίαις συνουσίαις ἀνεκτοὺς ὄντας, τῆς τε δόξης τῆς τῶν συμπολιτευομένων ὀλιγωροῦντας, ἄλλων τε πολλῶν καὶ μεγάλων ἁμαρτημάτων γέμοντας· ὥςτ᾽ οὐδὲ τούτους ἡγοῦμαι μετασχεῖν τῆς ἕξεως, περὶ ἧς ἐγὼ τυγχάνω διαλεγόμενος.

11. Τίνας οὖν ἔχω πεπαιδευμένους, ἐπειδὴ τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς δυνάμεις ἀποδοκιμάζω; πρῶτον μὲν τοὺς καλῶς χρωμένους τοῖς πράγμασι τοῖς κατὰ τὴν ἡμέραν ἑκάστην προςπίπτουσι, καὶ τὴν δόξαν ἐπιτυχῆ τῶν καιρῶν ἔχοντας, καὶ δυναμένην ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ στοχάζεσθαι τοῦ συμφέροντος· ἔπειτα τοὺς πρεπόντως καὶ δικαίως ὁμιλοῦντας τοῖς ἀεὶ πλησιάζουσι, καὶ τὰς μὲν τῶν ἄλλων ἀηδίας καὶ βαρύτητας εὐκόλως καὶ ῥᾳδίως φέροντας, σφᾶς δ᾽ αὐτοὺς ὡς δυνατὸν ἐλαφροτάτους, καὶ μετριωτάτους τοῖς συνοῦσι παρέχοντας· ἔτι δὲ τοὺς τῶν μὲν ἡδονῶν ἀεὶ κρατοῦντας, τῶν δὲ συμφορῶν μὴ λίαν ἡττωμένους, ἀλλ᾽ ἀνδρωδῶς ἐν αὐταῖς διακειμέ-

νους, καὶ τῆς φύσεως ἀξίως ἧς μετέχοντες τυγχάνομεν· τέταρτον, ὅπερ μέγιστον, τοὺς μὴ διαφθειρομένους ὑπὸ τῶν εὐπραγιῶν, μηδ᾽ ἐξανισταμένους αὑτῶν, μηδ᾽ ὑπερηφάνους γιγνομένους, ἀλλ᾽ ἐμμένοντας τῇ τάξει τῶν εὖ φρονούντων, καὶ μὴ μᾶλλον χαίροντας τοῖς διὰ τύχην ὑπάρξασιν ἀγαθοῖς, ἢ τοῖς διὰ τὴν αὑτῶν φύσιν καὶ φρόνησιν ἐξ ἀρχῆς γιγνομένοις. Τοὺς δὲ μὴ μόνον πρὸς ἓν τούτων, ἀλλὰ πρὸς ἅπαντα ταῦτα τὴν ἕξιν τῆς ψυχῆς εὐάρμοστον ἔχοντας, τούτους φημί, καὶ φρονίμους εἶναι, καὶ τελείους ἄνδρας, καὶ πάσας ἔχειν τὰς ἀρετάς. Περὶ μὲν οὖν τῶν πεπαιδευμένων, ταῦτα γινώσκων τυγχάνω.

12. Περὶ δὲ τῆς Ὁμήρου καὶ τῶν ἄλλων ποιήσεως, ἐπιθυμῶ μὲν εἰπεῖν· οἶμαι γὰρ ἂν παῦσαι τοὺς ἐν τῷ Λυκείῳ ῥαψῳδοῦντας τὰ ἐκείνων, καὶ ληροῦντας τὰ περὶ αὐτῶν, αἰσθάνομαι δὲ ἐμαυτὸν ἔξω φερόμενον τῆς συμμετρίας τῆς συντεταγμένης τοῖς προοιμίοις. Ἔστι δ᾽ ἀνδρὸς νοῦν ἔχοντος, μὴ τὴν εὐπορίαν ἀγαπᾶν, ἣν ἔχει τις περὶ τῶν αὐτῶν πλείω τῶν ἄλλων εἰπεῖν, ἀλλὰ τὴν εὐκαιρίαν διαφυλάττειν, περὶ ὧν ἂν ἀεὶ τυγχάνῃ διαλεγόμενος· ὅπερ ἐμοὶ ποιητέον ἐστί. Περὶ μὲν οὖν τῶν ποιητῶν αὖθις ἐροῦμεν, ἢν μή με προανέλῃ τὸ γῆρας. Περὶ γὰρ σπουδαιοτέρων πραγμάτων ἔχομεν λέγειν ἢ τούτων.

13. Περὶ δὲ τῶν τῆς πόλεως εὐεργεσιῶν τῶν εἰς τοὺς Ἕλληνας, ἤδη ποιήσομαι τοὺς λόγους, οὐχ ὡς οὐ πλείους ἐπαίνους πεποιημένος περὶ αὐτῆς, ἢ σύμπαντες οἱ περὶ τὴν ποίησιν καὶ τοὺς λόγους ὄντες· οὐ μὴν ὁμοίως καὶ νῦν. Τότε μὲν γὰρ ἐν τοῖς λόγοις περὶ ἑτέρων πραγμάτων ἐμεμνήμην αὐτῆς, νῦν δὲ περὶ ταύτης τὴν ὑπόθεσιν ποιησάμενος. Οὐκ ἀγνοῶ δ᾽ ἡλίκος ὤν, ὅσον ἔργον ἐνί-

σταμαι τὸ μέγεθος, ἀλλ᾽ ἀκριβῶς εἰδώς, καὶ πολλάκις εἰρηκώς, ὅτι τὰ μὲν μικρὰ τῶν πραγμάτων ῥᾴδιον τοῖς λόγοις αὐξῆσαι, τοῖς δ᾽ ὑπερβάλλουσι τῶν ἔργων, καὶ τῷ μεγέθει καὶ τῷ κάλλει, χαλεπὸν ἐξισῶσαι τοὺς ἐπαίνους. Ἀλλ᾽ οὐδὲν μᾶλλον ἀποστατέον ἐστὶν αὐτῶν, ἀλλ᾽ ἐπιτελεστέον, ἤν περ ἔτι ζῆν δυνηθῶμεν, ἄλλως τε καὶ πολλῶν παροξυνόντων γράφειν αὐτόν, πρῶτον μὲν τῶν εἰθισμένων ἀσελγῶς κατηγορεῖν τῆς πόλεως ἡμῶν, ἔπειτα τῶν χαριέντως μέν, ἀπείρως δέ, καὶ καταδεεστέρως ἐπαινούντων αὐτήν, ἔτι δὲ τῶν ἑτέρων μᾶλλον εὖ λέγειν τολμώντων, οὐκ ἀνθρωπίνως, ἀλλ᾽ οὕτως ὥςτε πολλοὺς ἀντιτάττεσθαι πρὸς αὐτούς, πάντων δὲ μάλιστα τῆς ἡλικίας τῆς παρούσης, ἣ τοὺς ἄλλους πέφυκεν ἀποτρέπειν· ἐλπίζω γάρ, ἢν μὲν κατορθώσω, μείζω λήψεσθαι δόξαν τῆς ὑπαρχούσης, ἢν δὲ ἐνδεέστερον τύχω διαλεχθείς, πολλῆς συγγνώμης τεύξεσθαι παρὰ τῶν ἀκουόντων.

14. Ἃ μὲν οὖν ἠβουλήθην, καὶ περὶ ἐμαυτοῦ, καὶ περὶ τῶν ἄλλων ὥςπερ χορὸς πρὸ τοῦ ἀγῶνος προαναβαλέσθαι, ταῦτά ἐστιν. Ἡγοῦμαι δὲ χρῆναι τοὺς βουλομένους ἐγκωμιάσαι τινὰ τῶν πόλεων ἀκριβῶς καὶ δικαίως, μὴ μόνον ποιεῖσθαι περὶ αὐτῆς τοὺς λόγους, ἧς προῃρημένοι τυγχάνουσιν, ἀλλ᾽ ὥςπερ τὴν πορφύραν καὶ τὸν χρυσὸν θεωροῦμεν, καὶ δοκιμάζομεν, ἕτερα παραδεικνύοντες τῶν καὶ τὴν ὄψιν ὁμοίαν ἐχόντων, καὶ τῆς τιμῆς τῆς αὐτῆς ἀξιουμένων, οὕτω καὶ ταῖς πόλεσι παριστάναι, μὴ τὰς μικρὰς ταῖς μεγάλαις, μηδὲ ταῖς πάντα τὸν χρόνον ὑφ᾽ ἑτέραις οὔσαις, τὰς πάντα τὸν χρόνον ἄρχειν εἰθισμένας, μηδὲ τὰς σώζεσθαι δεομένας πρὸς τὰς σώζειν δυναμένας, ἀλλὰ τὰς παραπλησίαν καὶ τὴν δύναμιν ἐχούσας, καὶ περὶ τὰς αὐτὰς πράξεις γεγενημέ-

νας, καὶ ταῖς ἐξουσίαις ὁμοίαις κεχρημένας· οὕτω γὰρ ἂν μάλιστα τῆς ἀληθείας τύχοιεν. Ἢν δή τις ἡμᾶς τὸν τρόπον τοῦτον σκοπῆται, καὶ παραβάλῃ μὴ πρὸς τὴν τυχοῦσαν πόλιν, ἀλλὰ πρὸς τὴν Σπαρτιατῶν, ἣν οἱ μὲν πολλοὶ μετρίως ἐπαινοῦσιν, ἔνιοι δέ τινες, ὥςπερ τῶν ἡμιθέων ἐκεῖ πεπολιτευμένων, μέμνηνται περὶ αὐτῶν, φανησόμεθα καὶ τῇ δυνάμει, καὶ ταῖς πράξεσι, καὶ ταῖς εὐπραγίαις ταῖς περὶ τοὺς Ἕλληνας, πλέον ἀπολελοιπότες αὐτούς, ἢ ἐκεῖνοι τοὺς ἄλλους.

15. Τοὺς μὲν οὖν παλαιοὺς ἀγῶνας, τοὺς ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων γενομένους, ὕστερον ἐροῦμεν. Νῦν δὲ ποιήσομαι περὶ ἐκείνων τοὺς λόγους, ἀρξάμενος, ἐπειδὴ κατέσχον τὰς πόλεις τὰς Ἀχαΐδας, καὶ πρὸς Ἀργείους καὶ Μεσηνίους διείλοντο τὴν χώραν. Ἐντεῦθεν γὰρ προςήκει διαλέγεσθαι περὶ αὐτῶν. Οἱ μὲν τοίνυν ἡμέτεροι πρόγονοι φανήσονται τήν τε πρὸς τοὺς Ἕλληνας ὁμόνοιαν, καὶ τὴν πρὸς τοὺς Βαρβάρους ἔχθραν, ἣν παρέλαβον ἐκ τῶν Τρωϊκῶν, διαφυλάττοντες, καὶ μένοντες ἐν τοῖς αὐτοῖς.

16. Καὶ πρῶτον μὲν τὰς Κυκλάδας νήσους, περὶ ἃς ἐγένοντο πολλαὶ πραγματεῖαι, κατὰ τὴν Μίνω τοῦ Κρητὸς δυναστείαν, ταύτας τὸ τελευταῖον ὑπὸ Καρῶν κατεχομένας, ἐκβαλόντες ἐκείνους, οὐκ ἐξιδιώσασθαι τὰς χώρας ἐτόλμησαν, ἀλλὰ τοὺς μάλιστα βίου τῶν Ἑλλήνων δεομένους κατῴκισαν εἰς αὐτάς. Καὶ μετὰ ταῦτα πολλὰς πόλεις ἐφ᾽ ἑκάτερα τῆς ἠπείρου καὶ μεγάλας ἔκτισαν· καὶ τοὺς μὲν Βαρβάρους ἀνέστησαν ἀπὸ τῆς θαλάσσης, τοὺς δ᾽ Ἕλληνας ἐδίδαξαν, ὃν τρόπον διοικοῦντες τὰς αὑτῶν πατρίδας, καὶ πρὸς οὓς πολεμοῦντες, μεγάλην τὴν Ἑλλάδα ποιήσειαν· Λακεδαιμόνιοι δέ, περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον τοσοῦτον ἀπέσχον τοῦ πράττειν τι τῶν αὐτῶν

τοῖς ἡμετέροις, καὶ τοῦ τοῖς μὲν βαρβάροις πολεμεῖν, τοὺς δὲ Ἕλληνας εὐεργετεῖν, ὥςτ᾽ οὐδ᾽ ἡσυχίαν ἄγειν ἠθέλησαν, ἀλλ᾽ ἔχοντες πόλιν ἀλλοτρίαν, καὶ χώραν οὐ μόνον ἱκανήν, ἀλλ᾽ ὅσην οὐδὲ μία πόλις τῶν Ἑλληνίδων, οὐκ ἔστερξαν ἐπὶ τούτοις, ἀλλὰ μαθόντες ἐξ αὐτῶν τῶν συμβεβηκότων, κατὰ μὲν τοὺς νόμους, τάς τε πόλεις καὶ τὰς χώρας τούτων εἶναι δοκούσας, τῶν ὀρθῶς καὶ νομίμως κτησαμένων, κατὰ δὲ τὴν ἀλήθειαν, τούτων γιγνομένας τῶν τὰ περὶ τὸν πόλεμον κάλλιστα ἀσκούντων, καὶ νικᾶν τοὺς πολεμίους ἐν ταῖς μάχαις δυναμένων· ταῦτα διανοηθέντες, ἀμελήσαντες γεωργιῶν, καὶ τεχνῶν, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, οὐδὲν ἐπαύοντο κατὰ μίαν ἑκάστην τῶν πόλεων τῶν ἐν Πελοποννήσῳ πολιορκοῦντες, καὶ κακῶς ποιοῦντες, καὶ καταστρέψαντες, πλὴν τῆς Ἀργείων. Συνέβαινεν οὖν ἐξ ὧν μὲν ἡμεῖς ἐπράττομεν, αὐξάνεσθαι τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Εὐρώπην κρείττω γίνεσθαι τῆς Ἀσίας, καὶ πρὸς τούτοις τῶν μὲν Ἑλλήνων τοὺς ἀποροῦντας πόλεις λαμβάνειν καὶ χώρας, τῶν δὲ Βαρβάρων τοὺς εἰθισμένους ὑβρίζειν, ἐκπίπτειν τῆς αὐτῶν, καὶ φρονεῖν ἔλαττον ἢ πρότερον· ἐξ ὧν δὲ Σπαρτιᾶται, τὴν ἐκείνων μόνην μεγάλην γίνεσθαι, καὶ πασῶν μὲν τῶν ἐν Πελοποννήσῳ πόλεων ἄρχειν ταῖς ἄλλαις φανερὰν εἶναι, καὶ πολλῆς θεραπείας τυγχάνειν παρ᾽ αὐτῶν. Ἐπαινεῖν μὲν οὖν δίκαιόν ἐστι, τὴν τοῖς ἄλλοις πολλῶν ἀγαθῶν αἰτίαν γενομένην, δεινὴν δὲ νομίζειν τὴν αὐτῇ τὰ συμφέροντα διαπραττομένην, καὶ φίλους μὲν ποιεῖσθαι τοὺς ὁμοίως αὑτοῖς τε καὶ τοῖς ἄλλοις χρωμένους, φοβεῖσθαι δὲ καὶ δεδιέναι τοὺς πρὸς σφᾶς μὲν αὐτοὺς ὡς δυνατὸν οἰκειότατα διακειμένους, πρὸς δὲ τοὺς ἄλλους ἀλλοτρίως καὶ πολεμικῶς τὴν αὐτῶν διοι-

κοῦντας. Τὴν μὲν οὖν ἀρχὴν ταῖν πολέοιν ἑκατέρα τοιαύτην ἐποιήσατο.

17. Χρόνῳ δ᾽ ὕστερον γενομένου τοῦ Περσικοῦ πολέμου, καὶ Ξέρξου τοῦ τότε βασιλεύοντος, τριήρεις μὲν συναγαγόντος διακοσίας καὶ χιλίας, τῆς δὲ πεζῆς στρατιᾶς πεντακοσίας μυριάδας τῶν πάντων, ἑβδομήκοντα δὲ τῶν μαχίμων, τηλικαύτῃ δὲ δυνάμει στρατεύσαντος ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας, Σπαρτιᾶται μὲν ἄρχοντες Πελοποννησίων, εἰς τὴν ναυμαχίαν, τὴν ποιήσασαν ῥοπὴν ἅπαντος τοῦ πολέμου, δέκα μόνον συνεβάλοντο τριήρεις· οἱ δὲ πατέρες ἡμῶν ἀνάστατοι γενόμενοι, καὶ τὴν πόλιν ἐκλελοιπότες, διὰ τὸ μὴ τετειχίσθαι κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν χρόνον, πλείους ναῦς παρέσχον, καὶ μείζω δύναμιν ἐχούσας ἢ σύμπαντες οἱ κινδυνεύσαντες. Καὶ στρατηγὸν οἱ μὲν Εὐρυβιάδην, ὅς, εἰ τέλος ἐπέθηκεν οἷς διενοήθη πράττειν, οὐδὲν ἂν ἐκώλυσεν ἀπολωλέναι τοὺς Ἕλληνας· οἱ δὲ ἡμέτεροι Θεμιστοκλέα, τὸν ὁμολογουμένως ἅπασιν αἴτιον εἶναι δόξαντα καὶ τοῦ τὴν ναυμαχίαν γενέσθαι κατα τρόπον, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων τῶν ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ κατορθωθέντων. Τεκμήριον δὲ μέγιστον· ἀφελόμενοι γὰρ Λακεδαιμονίους τὴν ἡγεμονίαν οἱ συγκινδυνεύσαντες, τοῖς ἡμετέροις παρέδοσαν. Καίτοι τίνας ἄν τις κριτὰς ἱκανωτέρους ποιήσαιτο, καὶ πιστοτέρους τῶν τότε πραχθέντων, ἢ τοὺς ἐν αὐτοῖς τοῖς κινδύνοις παραγενομένους; τίνα δ᾽ ἄν τις εὐεργεσίαν εἰπεῖν ἔχοι ταύτης μείζω, τῆς ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα σῶσαι δυνηθείσης;

18. Μετὰ ταῦτα τοίνυν συνέβη κυρίαν ἑκατέραν γενέσθαι τῆς ἀρχῆς τῆς κατὰ θάλατταν, ἣν ὁπότεροι ἂν κατάσχωσιν, ὑπηκόους ἔχουσι τὰς πλείστας τῶν πόλεων. Ὅλως μὲν οὖν οὐδ᾽ ἑτέραν ἐπαινῶ· πολλὰ γὰρ ἄν τις

αὐταῖς ἐπιτιμήσειεν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ περὶ τὴν ἐπιμέλειαν ταύτην οὐκ ἔλαττον αὐτῶν διηνέγκαμεν, ἢ περὶ τὰς πράξεις τὰς ὀλίγῳ πρότερον εἰρημένας. Οἱ μὲν γὰρ ἡμέτεροι πατέρες, ἔπειθον τοὺς συμμάχους ποιεῖσθαι πολιτείαν τοιαύτην, ἥνπερ αὐτοὶ διετέλουν ἀγαπῶντες· ὃ σημεῖόν ἐστιν εὐνοίας καὶ φιλίας, ὅτ᾽ ἄν τινες παραινῶσι τοῖς ἄλλοις χρῆσθαι τούτοις, ἅπερ ἂν σφίσιν αὐτοῖς συμφέρειν ὑπολάβωσιν· Λακεδαιμόνιοι δὲ κατέστησαν, οὐθ᾽ ὁμοίαν τῇ παρ᾽ αὐτοῖς, οὔτε ταῖς ἄλλοθί που γενομέναις, ἀλλὰ δέκα μόνους ἄνδρας κυρίους ἑκάστης πόλεως ἐποίησαν, ὧν ἐπιχειρήσας ἄν τις κατηγορεῖν τρεῖς ἢ τέτταρας ἡμέρας συνεχῶς, οὐδὲν ἂν μέρος εἰρηκέναι δόξειε τῶν ἐκείνοις ἡμαρτημένων. Καθ᾽ ἕκαστον μὲν οὖν διεξιέναι περὶ τῶν τοιούτων τὸ πλῆθος, ἀνόητόν ἐστιν, ὀλίγα δὲ κατὰ πάντων εἰπεῖν, ἃ τοῖς ἀκούσασιν ὀργὴν ἀξίαν ἐμποιήσουσι τῶν πεπραγμένων, νεώτερος μὲν ὢν ἴσως ἐξεῦρον, νῦν δ᾽ οὐδὲν ὑπέρχεταί μοι τοιοῦτο, ἀλλὰ παρὰ πᾶσιν ὁμολογεῖται, ὅτι τοσοῦτον ἐκεῖνοι διήνεγκαν, ἀνομίᾳ καὶ πλεονεξίᾳ τῶν προγεγενημένων, ὥςτ᾽ οὐ μόνον αὑτοὺς ἀπώλεσαν, καὶ τοὺς φίλους, καὶ τὰς πατρίδας τὰς ἑαυτῶν, ἀλλὰ καὶ Λακεδαιμονίους πρὸς τοὺς συμμάχους διαβάλλοντες, εἰς τοιαύτας καὶ τοσαύτας συμφορὰς ἐνέβαλον, ὅσας οὐδεὶς πώποτε αὐτοῖς γενήσεσθαι προςεδόκησε.

19. Μάλιστα μὲν οὖν ἐντεῦθεν ἄν τις δυνηθείη κατιδεῖν, ὅσῳ μετριώτερον καὶ πρᾳότερον ἡμεῖς τῶν πραγμάτων ἐπεμελήθημεν· δεύτερον δ᾽ ἐκ τοῦ ῥηθήσεσθαι μέλλοντος. Σπαρτιᾶται μὲν γὰρ ἔτη δέκα μόλις ἐπεστάτησαν αὐτῶν, ἡμεῖς δὲ πέντε καὶ ἑξήκοντα συνεχῶς κατέσχομεν τὴν ἀρχήν. Καίτοι πάντες ἴσασι, τὰς πόλεις

τὰς ὑφ᾽ ἑτέροις γιγνομένας, ὅτι πλεῖστον χρόνον τούτοις παραμένουσιν, ὑφ᾽ ὧν ἂν ἐλάχιστα κακὰ πάσχουσαι τυγχάνωσιν. Ἐκ τούτων τοίνυν ἀμφότεραι μισηθεῖσαι, κατέστησαν εἰς πόλεμον καὶ ταραχήν, ἐν ᾗ τὴν μὲν ἡμετέραν εὕροι τις ἄν, ἁπάντων αὐτῇ καὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Βαρβάρων ἐπιθεμένων, ἔτη δέκα τούτοις ἀντισχεῖν δυνηθεῖσαν, Λακεδαιμονίους δὲ κρατοῦντας ἔτι, κατὰ γῆν πρὸς Θηβαίους μόνους πολεμήσαντας, καὶ μίαν μάχην ἡττηθέντας, ἁπάντων ἀποστερηθέντας ὧν εἶχον, καὶ παραπλησίαις ἀτυχίαις χρησαμένους, καὶ συμφοραῖς, αἷςπερ ἡμεῖς. Καὶ πρὸς τούτοις τὴν μὲν ἡμετέραν πόλιν ἐλάττοσιν ἔτεσιν ἀναλαβοῦσαν αὑτήν, ἢ κατεπολεμήθη· Σπαρτιάτας δὲ μετὰ τὴν ἧτταν μηδ᾽ ἐν πολλαπλασίῳ χρόνῳ δυνηθέντας καταστῆσαι σφᾶς αὐτοὺς εἰς τὴν αὑτῶν ἕξιν, ἐξ ἧςπερ ἐξέπεσον, ἀλλ᾽ ὁμοίως ἔτι καὶ νῦν ἔχοντας.

20. Τὰ τοίνυν πρὸς τοὺς Βαρβάρους ὡς ἑκάτεροι προςηνέχθημεν, δηλωτέον. Ἔτι γὰρ τοῦτο λοιπόν ἐστιν. Ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς ἡμετέρας δυναστείας οὐκ ἐξῆν αὐτοῖς οὔτε ἐντὸς Ἅλυος ποταμοῦ πεζῷ καταβαίνειν, οὔτε μακροῖς πλοίοις ἐπὶ τάνδον πλεῖν Φασήλιδος· ἐπὶ δὲ τῆς Λακεδαιμονίων, οὐ μόνον τοῦ πορεύεσθαι καὶ πλεῖν, ὅπου βουληθεῖεν, ἐξουσίαν ἔλαβον, ἀλλὰ καὶ δεσπόται πολλῶν Ἑλληνίδων πόλεων κατέστησαν.

21. Τὴν δὴ καὶ τὰς συνθήκας, τὰς πρὸς βασιλέα γενναιοτέρας καὶ μεγαλοφρονεστέρας ποιησαμένην, καὶ τῶν πλείστων καὶ μεγίστων τοῖς μὲν Βαρβάροις κακῶν, τοῖς δ᾽ Ἕλλησιν ἀγαθῶν, αἰτίαν γεγενημένην, ἔτι δὲ τῆς μὲν Ἀσίας τὴν παραλίαν, καὶ πολλὴν ἄλλην χώραν τοῖς μὲν πολεμίοις ἀφελομένην, τοῖς δὲ συμμάχοις κτησαμένην,

καὶ τοὺς μὲν ὑβρίζοντας, τοὺς δὲ ἀποροῦντας παύσασαν, πρὸς δὲ τούτοις ὑπὲρ αὐτῆς τε πολεμήσασαν ἄμεινον τῆς εὐδοκιμούσης περὶ τὰ τοιαῦτα, καὶ τὰς συμφορὰς θᾶττον διαλυσαμένην τῶν αὐτῶν τούτων, πῶς οὐ δίκαιόν ἐστιν ἐπαινεῖν, καὶ τιμᾷν μᾶλλον, ἢ τὴν ἐν ἅπασι τούτοις ἀπολελειμμένην; Περὶ μὲν οὖν τῶν πραχθέντων παράλληλα, καὶ τῶν κινδύνων ἅμα καὶ πρὸς τοὺς αὐτοὺς γενομένων, ἐν τῷ παρόντι ταῦτ᾽ εἴχομεν εἰπεῖν.

22. Οἶμαι δὲ τοὺς ἀηδῶς ἀκούοντας τῶν λόγων τούτων, τοῖς μὲν εἰρημένοις οὐδὲν ἂν ἀντερεῖν, ὡς οὐκ ἀληθέσιν οὖσιν, οὐδ᾽ αὖ πράξεις ἑτέρας ἕξειν εἰπεῖν, περὶ ἃς Λακεδαιμόνιοι γιγνόμενοι, πολλῶν ἀγαθῶν αἴτιοι τοῖς Ἕλλησι κατέστησαν· κατηγορεῖν δὲ τῆς πόλεως ἡμῶν ἐπιχειροῦσιν, ὅπερ ἀεὶ ποιεῖν εἰώθασι, καὶ διεξιέναι τὰς δυσχερεστάτας τῶν πράξεων, τῶν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς κατὰ θάλατταν γεγενημένων· καὶ τάς τε δίκας, καὶ τὰς κρίσεις τὰς ἐνθάδε γιγνομένας τοῖς συμμάχοις, καὶ τὴν τῶν φόρων εἴςπραξιν διαβαλοῦσι, καὶ μάλιστα διατρίψουσι περὶ τὰ Μηλίων πάθη, καὶ Σκιωναίων, οἰόμενοι ταῖς κατηγορίαις ταύταις καταρυπαίνειν τὰς τῆς πόλεως εὐεργεσίας, τὰς ὀλίγῳ πρότερον εἰρημένας.

23. Ἐγὼ δὲ πρὸς ἅπαντα μὲν τὰ δικαίως ἂν ῥηθέντα κατὰ τῆς πόλεως, οὔτ᾽ ἂν δυναίμην ἀντειπεῖν, οὔτ᾽ ἂν ἐπιχειρήσαιμι τοῦτο ποιεῖν. Καὶ γὰρ ἂν αἰσχυνοίμην, ὅπερ εἶπον ἤδη καὶ πρότερον, εἰ τῶν ἄλλων μηδὲ τοὺς θεοὺς ἀναμαρτήτους εἶναι νομιζόντων, ἐγὼ γλιχοίμην, καὶ πειρῴμην πείθειν ὡς περὶ οὐδὲν πώποτε τὸ κοινὸν ἡμῶν πεπλημμέληκεν. Οὐ μὴν ἀλλ᾽ ἐκεῖνό γ᾽ οἴομαι ποιήσειν, τήν τε πόλιν τὴν Σπαρτιατῶν ἐπιδείξειν περὶ τὰς πράξεις τὰς προειρημένας, πολὺ πικροτέραν

καὶ χαλεπωτέραν τῆς ἡμετέρας γεγενημένην, τούς τ᾽ ὑπὲρ ἐκείνων βλασφημοῦντας καθ᾽ ἡμῶν, ὡς δυνατὸν ἀφρονέστατα διακειμένους, καὶ τοὺς κακῶς ἀκούειν ὑφ᾽ ἡμῶν τοὺς φίλους αὐτῶν, αἰτίους ὄντας. Ἐπειδ᾽ ἂν γὰρ τοιαῦτα κατηγορῶσιν, οἷς ἔνοχοι Λακεδαιμόνιοι μᾶλλον τυγχάνουσιν ὄντες, οὐκ ἀποροῦμεν τῶν περὶ ἡμῶν ῥηθέντων μεῖζον ἁμάρτημα κατ᾽ ἐκείνων εἰπεῖν.

24. Οἷον καὶ νῦν, ἢν μνησθῶσι τῶν ἀγώνων τῶν τοῖς συμμάχοις ἐνθάδε γενομένων, τίς ἐστιν οὕτως ἀφυής, ὅςτις οὐχ εὑρήσει πρὸς τοῦτ᾽ ἀντειπεῖν, ὅτι πλείους Λακεδαιμόνιοι τῶν Ἑλλήνων ἀκρίτους ἀπεκτόνασι, τῶν παρ᾽ ἡμῖν, ἐξ οὗ τὴν πόλιν οἰκοῦμεν, εἰς ἀγῶνα καὶ κρίσιν καταστάντων;

25. Τοιαῦτα δὲ καὶ περὶ τῆς εἰςπράξεως τῶν φόρων, ἤν τι λέγωσιν, ἕξομεν εἰπεῖν· πολὺ γὰρ ἐπιδείξομεν συμφορώτερα πράξαντας τοὺς ἡμετέρους, ἢ Λακεδαιμονίους ταῖς πόλεσι ταῖς τὸν φόρον ἐνεγκούσαις. Πρῶτον μὲν γάρ, οὐ προςταχθὲν ὑφ᾽ ἡμῶν τοῦτ᾽ ἐποίουν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ γνόντες, ὅτε τὴν ἡγεμονίαν ἡμῖν τὴν κατὰ θάλασσαν ἔδοσαν· ἔπειτ᾽ οὐχ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς ἡμετέρας ἔφερον, ἀλλ᾽ ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας καὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς αὑτῶν, καὶ τοῦ μὴ περιπεσεῖν, ὀλιγαρχίας γενομένης, τηλικούτοις κακοῖς τὸ μέγεθος, ἡλίκοις ἐπὶ τῶν δεκαδαρχιῶν, καὶ τῆς δυναστείας τῆς Λακεδαιμονίων. Ἔτι δ᾽ οὐκ ἐκ τούτων ἔφερον, ἐξ ὧν αὐτοὶ διέσωσαν, ἀλλ᾽ ἀφ᾽ ὧν δι᾽ ἡμᾶς εἶχον· ὑπὲρ ὧν, εἰ καὶ μικρὸς λογισμὸς ἐνῆν αὐτοῖς, δικαίως ἂν χάριν εἶχον ἡμῖν. Παραλαβόντες γὰρ τὰς πόλεις αὐτῶν, τὰς μὲν παντάπασιν ἀναστάτους γεγενημένας ὑπὸ τῶν Βαρβάρων, τὰς δὲ πεπορθημένας, εἰς τοῦτο προηγάγομεν, ὥςτε μικρὸν μέρος τῶν γιγνομέ-

νων ἡμῖν διδόντας, μηδὲν ἔλαττον ἔχειν τοὺς οἰκείους Πελοποννησίων, τῶν οὐδένα φόρον ὑποτελούντων.

26. Περὶ τοίνυν τῶν ἀναστάτων γεγενημένων ὑφ᾽ ἑκατέρας τῶν πόλεων, ὃ μόνοις τινὲς ἡμῖν ὀνειδίζουσιν, ἐπιδείξομεν πολὺ δεινότερα πεποιηκότας, οὓς ἐπαινοῦντες διατελοῦσιν· ἡμῖν μὲν γὰρ συνέπεσε περὶ νησύδρια τοιαῦτα, καὶ τηλικαῦτα τὸ μέγεθος ἐξαμαρτάνειν, ἃ πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων οὐδ᾽ ἴσασιν, ἐκεῖνοι δὲ τὰς μεγίστας πόλεις τὰς ἐν Πελοποννήσῳ, καὶ τὰς πανταχῇ προεχούσας τῶν Ἑλλήνων, ἀναστάτους ποιήσαντες, αὐτοὶ τἀκείνων ἔχουσιν, ἃς ἄξιον ἦν, εἰ καὶ μηδὲν πρότερον αὐταῖς ὑπῆρξεν ἀγαθόν, τῆς μεγίστης δωρεᾶς παρὰ τῶν Ἑλλήνων τυχεῖν, διὰ τὴν στρατείαν τὴν ἐπὶ Τροίαν, ἐν ᾗ σφᾶς αὐτὰς παρεῖχον πρωτευούσας, τούς θ᾽ ἡγεμόνας ἀρετὰς ἔχοντας οὐ μόνον τὰς τοιαύτας, ὧν πολλοὶ καὶ φαῦλοι κοινωνοῦσιν, ἀλλὰ κἀκείνας, ὧν οὐδεὶς ἂν πονηρὸς ὢν δυνηθῇ μετασχεῖν. Μεσσήνη μὲν γὰρ Νέστορα παρέσχε, τὸν φρονιμώτατον ἁπάντων τῶν κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν χρόνον γενομένων, Λακεδαίμων δὲ Μενέλαον, τὸν διὰ σωφροσύνην μόνον ἀξιωθέντα Διὸς γενέσθαι καὶ κληθῆναι κηδεστήν, ἡ δὲ Ἀργείων πόλις, Ἀγαμέμνονα, τὸν οὐ μίαν οὐδὲ δύο μόνον ἔχοντα ἀρετάς, ἀλλὰ πάσας ὅσας ἔχοι τις ἂν εἰπεῖν, καὶ ταύτας οὐ μετρίως, ἀλλ᾽ ὑπερβαλλόντως· οὐδένα γὰρ εὑρήσομεν τῶν ἁπάντων, οὔτε ἰδιωτέρας πράξεις μεταχειρισάμενον, οὔτε καλλίους, οὔτε μείζους, οὔτε τοῖς Ἕλλησιν ὠφελιμωτέρας, οὔτε πλειόνων ἐπαίνων ἀξίας. Καὶ τούτοις οὕτω μὲν ἀπηριθμημένοις εἰκότως ἂν ἀπιστήσειαν πολλοί, μικρῶν δὲ περὶ ἑκάστου ῥηθέντων, ἅπαντες ἂν ἀληθῆ με λέγειν ὁμολογήσειαν.

27. Οὐ δύναμαι δὲ κατιδεῖν, ἀλλ᾽ ἀπορῶ ποίοις λό-

γοις μετὰ ταῦτα χρησάμενος, ὀρθῶς ἂν εἴην βεβουλευμένος· αἰσχύνομαι γάρ, εἰ τοσαῦτα περὶ τῆς Ἀγαμέμνονος ἀρετῆς προειρηκώς, μηδενὸς μνησθήσομαι τῶν ὑπ' ἐκείνου πεπραγμένων, ἀλλὰ δόξω τοῖς ἀκούουσιν ὅμοιος εἶναι τοῖς ἀλαζονευομένοις, καὶ λέγουσιν ὅ, τι ἂν τύχωσιν. Ὁρῶ δὲ τὰς πράξεις τὰς ἔξω λεγομένας τῶν ὑποθέσεων, οὐκ ἐπαινουμένας, ἀλλὰ ταραχώδεις εἶναι δοκούσας, καὶ πολλοὺς μὲν ὄντας τοὺς κακῶς χρωμένους αὐταῖς, πολὺ δὲ πλείους τοὺς ἐπιτιμῶντας. Διὸ δέδοικα μὴ καὶ περὶ ἐμὲ συμβῇ τι τοιοῦτο. Οὐ μὴν ἀλλ' αἱροῦμαι βοηθῆσαι τῷ ταὐτὸν ἐμοί τε καὶ πολλοῖς ἄλλοις πεπονθότι, καὶ διημαρτηκότι τῆς δόξης, ἧς προςῆκε τυχεῖν αὐτόν, καὶ μεγίστων ἀγαθῶν αἰτίῳ γεγενημένῳ περὶ ἐκεῖνον τὸν χρόνον, ἧττον δὲ ἐπαινουμένῳ τῶν οὐδὲν ἄξιον λόγου διαπεπραγμένων.

28. Τί γὰρ ἐκεῖνος ἐνέλιπεν; ὃς τηλικαύτην μὲν ἔσχε τιμήν, ἧς εἰ πάντες συνελθόντες μείζω ζητοῖεν, οὐδέποτ' ἂν εὑρεῖν δυνηθεῖεν; μόνος γὰρ ἁπάσης τῆς Ἑλλάδος ἠξιώθη γενέσθαι στρατηγός. Ὁπότερον δέ, εἴθ' ὑπὸ πάντων αἱρεθείς, εἴτ' αὐτὸς κτησάμενος, οὐκ ἔχω λέγειν, ὁποτέρως δ' οὖν συμβέβηκεν, οὐδὲ μίαν ὑπερβολὴν λέλοιπε τῆς περὶ αὐτὸν δόξης τοῖς ἄλλως πως τιμηθεῖσι. Ταύτην δὲ λαβὼν τὴν δύναμιν, οὐκ ἔστιν ἥν τινα τῶν Ἑλληνίδων πόλεων ἐλύπησεν· ἀλλ' οὕτως ἦν πόῤῥω τούτου, ὡς καί τινας ἐν πολέμῳ καὶ ταραχαῖς, καὶ πολλοῖς ἄλλοις κακοῖς ὄντας, τούτων μὲν αὐτοὺς ἀπήλλαξεν, εἰς ὁμόνοιαν δὲ καταστήσας, τὰ μὲν περιττὰ τῶν ἔργων καὶ τερατώδη, καὶ μηδὲν ὠφελοῦντα τοὺς ἄλλους, ὑπερεῖδε, στρατόπεδον δὲ συστήσας ἐπὶ τοὺς Βαρβάρους ἤγαγεν. Τούτου δὲ κάλλιον στρατήγημα, καὶ τοῖς Ἕλλησιν ὠφε-

λιμώτερον, οὐδεὶς φανήσεται πράξας, οὔτε τῶν κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν χρόνον εὐδοκιμησάντων, οὐδὲ τῶν ὕστερον ἐπιγενομένων. Ἃ ἐκεῖνος πράξας, καὶ τοῖς ἄλλοις ὑποδείξας, οὐχ οὕτως εὐδοκίμησεν, ὡς προσῆκεν αὐτόν, διὰ τοὺς μᾶλλον ἀγαπῶντας τὰς θαυματοποιίας τῶν εὐεργεσιῶν, καὶ τὰς ψευδολογίας τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ τοιοῦτος γενόμενος, ἐλάττω δόξαν ἔχει τῶν οὐδὲ μιμήσασθαι τολμησάντων αὐτόν.

29. Οὐ μόνον δ᾽ ἐπὶ τούτοις ἄν τις αὐτὸν ἐπαινέσειεν, ἀλλὰ καὶ ἐφ᾽ οἷς περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον ἔπραξεν. Εἰς τοῦτο γὰρ μεγαλοφροσύνης ἦλθεν, ὥστ᾽ οὐκ ἀπέχρησεν αὐτῷ λαβεῖν στρατιώτας τῶν ἰδιωτῶν, ὁπόσους ἐξ ἑκάστης ἠβουλήθη τῶν πόλεων, ἀλλὰ τοὺς βασιλεῖς, τοὺς ποιοῦντας ἐν ταῖς αὑτῶν ἃ βούλωνται, καὶ τοῖς ἄλλοις προστάττοντας, τούτους ἔπεισεν ὑφ᾽ αὑτῷ γενέσθαι, καὶ συνακολουθεῖν, ἐφ᾽ οὓς ἂν ἡγήσηται, καὶ ποιεῖν τὸ προσταττόμενον, καὶ βασιλικὸν βίον στρατιωτικῶς ζῆν, ἔτι δὲ κινδυνεύειν καὶ πολεμεῖν, οὐχ ὑπὲρ τῆς σφετέρας αὐτῶν πατρίδος καὶ βασιλείας, ἀλλὰ λόγῳ μὲν ὑπὲρ Ἑλένης τῆς Μενέλεω γυναικός, ἔργῳ δ᾽ ὑπὲρ τοῦ μὴ τὴν Ἑλλάδα πάσχειν ὑπὸ τῶν Βαρβάρων, μήτε τοιαῦτα, μήθ᾽ οἷα πρότερον αὐτῇ συνέπεσε περὶ τὴν Πέλοπος μὲν ἁπάσης Πελοποννήσου κατάληψιν, Δαναοῦ δέ, τῆς πόλεως τῶν Ἀργείων, Κάδμου δέ, Θηβῶν. Ὧν τις ἄλλος φανήσεται προνοηθεὶς ἢ τίς ἐμποδὼν καταστάς, τοῦ μηδὲν ἔτι γενέσθαι τοιοῦτο, πλὴν τῆς ἐκείνου φύσεως, καὶ δυνάμεως;

30. Τὸ τοίνυν ἐχόμενον, ὃ τῶν μὲν προειρημένων ἔλαττόν ἐστι, τῶν δὲ πολλάκις ἐγκεκωμιασμένων μεῖζον, καὶ λόγου μᾶλλον ἄξιον· στρατόπεδον γὰρ συνεληλυθὸς

ἐξ ἁπασῶν τῶν πόλεων, τοσοῦτο πλῆθος, ὅσον εἰκὸς πολλοὺς ἔχειν, τοὺς μὲν ἀπὸ θεῶν, τοὺς δὲ ἐξ αὐτῶν τῶν θεῶν γεγονότας, οὐχ ὁμοίως διακειμένους τοῖς πολλοῖς, οὐδ᾽ ἴσον φρονοῦντας τοῖς ἄλλοις, ἀλλ᾽ ὀργῆς καὶ θυμοῦ, καὶ φθόνου καὶ φιλοτιμίας μεστούς, ἀλλ᾽ ὅμως τοὺς τοιούτους ἔτη δέκα κατέσχεν, οὐ μισθοφοραῖς μεγάλαις, οὐδὲ χρημάτων δαπάναις, αἷς νῦν πάντες δυναστεύουσιν, ἀλλὰ τῷ, πολλῷ καὶ τῇ φρονήσει διαφέρειν, καὶ δύνασθαι τροφὴν ἐκ τῶν πολεμίων τοῖς στρατιώταις πορίζειν, καὶ μάλιστα τῷ δοκεῖν ἐκεῖνον ἄμεινον ὑπὲρ τῆς τῶν ἄλλων βουλεύεσθαι σωτηρίας, ἢ τοὺς ἄλλους περὶ σφῶν αὐτῶν. Τὸ τοίνυν τέλος, ὃ πᾶσι τούτοις προσέθηκεν, οὐδενὸς ἧττον προσήκει θαυμάζειν· οὐ γὰρ ἀπρεπές, οὐδ᾽ ἀνάξιον τῶν προειρημένων φανήσεται ποιησάμενος, ἀλλὰ λόγῳ μὲν πρὸς μίαν πόλιν πολεμήσας, ἔργῳ δ᾽ οὐ μόνον πρὸς ἅπαντας τοὺς τὴν Ἀσίαν κατοικοῦντας, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἄλλα γένη πολλὰ τῶν Βαρβάρων κινδυνεύων, οὐκ ἀπεῖπεν, οὐκ ἀπῆλθε, πρὶν τήν τε πόλιν τοῦ τολμήσαντος ἐξαμαρτεῖν ἐξηνδραποδίσατο, καὶ τοὺς Βαρβάρους ἔπαυσεν ὑβρίζοντας.

31. Οὐκ ἀγνοῶ δὲ τὸ πλῆθος τῶν εἰρημένων περὶ τῆς Ἀγαμέμνονος ἀρετῆς, οὐδ᾽ ὅτι, τούτων τοσούτων ὄντων, καθ᾽ ἓν μὲν ἕκαστον, εἴ τινες σκοποῖντο, τί ἂν ἀποδοκιμάσειαν, οὐδεὶς ἂν οὐδὲν ἀφελεῖν αὐτῶν τολμήσειεν· ἐφεξῆς δὲ ἀναγινωσκομένων, ἅπαντες ἂν ἐπιτιμήσειαν, ὡς πολὺ πλείοσιν εἰρημένοις τοῦ δέοντος.

32. Ἐγὼ δ᾽ εἰ μὲν ἔλαθον ἐμαυτὸν πλεονάζων, ᾐσχυνόμην ἄν, εἰ γράφειν ἐπιχειρῶν, περὶ ὧν μηδεὶς ἂν ἄλλος ἐτόλμησεν, οὕτως ἀναισθήτως διεκείμην, νῦν δ᾽ ἀκριβέστερον ᾔδειν τῶν ἐπιπλήττειν μοι τολμησάντων,

ὅτι πολλοὶ τούτοις ἐπιτιμήσουσιν· ἀλλὰ γὰρ ἡγησάμην, οὐχ οὕτως ἔσεσθαι δεινόν, ἢν ἐπὶ τοῦ μέρους τούτου δόξω τισὶ τῶν καιρῶν ἀμελεῖν, ὡς, ἐὰν περὶ ἀνδρὸς τοιούτου διαλεγόμενος παραλείπω τι τῶν ἐκείνῳ τε προσόντων ἀγαθῶν, κἀμοὶ προσηκόντων εἰπεῖν. Ὠιόμην δὲ καὶ παρὰ τοῖς χαριεστάτοις τῶν ἀκροατῶν εὐδοκιμήσειν, ἐὰν φαίνωμαι περὶ ἀρετῆς μὲν τοὺς λόγους ποιούμενος, ὅπως δὲ ταύτης ἀξίως ἐρῶ μᾶλλον σπουδάζων, ἢ περὶ τὴν τοῦ λόγου συμμετρίαν. Καὶ ταῦτα σαφῶς εἰδώς, τὴν μὲν περὶ τὸν λόγον ἀκαιρίαν, ἀδοξότερον ἐμὲ ποιήσουσαν, τὴν δὲ περὶ τὰς πράξεις εὐβουλίαν, αὐτοὺς τοὺς ἐπαινουμένους ὠφελήσουσαν. Ἀλλ' ὅμως ἐγὼ τὸ λυσιτελὲς ἐάσας, τὸ δίκαιον προειλόμην· οὐ μόνον δ' ἂν εὑρεθείην ἐπὶ τοῖς νῦν λεγομένοις ταύτην ἔχων τὴν διάνοιαν, ἀλλ' ὅλως ἐπὶ πάντων. Ἐπεὶ καὶ τῶν πεπλησιακότων μοι φανείην ἂν μᾶλλον χαίρων τοῖς ἐπὶ τῷ βίῳ καὶ ταῖς πράξεσιν εὐδοκιμοῦσιν, ἢ τοῖς περὶ τοὺς λόγους δεινοῖς εἶναι δοκοῦσιν. Καίτοι τῶν μὲν ῥηθέντων, εἰ καὶ μηδὲν ἕτερον συμβαλοίμην, ἅπαντες ἂν ἐμοὶ τὴν αἰτίαν ἐπιθεῖεν, τῶν δ' ὀρθῶς πραττομένων, εἰ καὶ πάντες εἰδεῖεν ἐμὲ σύμβουλον γεγενημένον, οὐδεὶς ὅστις οὐκ ἂν αὐτὸν τὸν μεταχειριζόμενον τὰς πράξεις ἐπαινέσειεν.

33. Ἀλλὰ γὰρ οὐκ οἶδ' ὅπη τυγχάνω φερόμενος, δεῖν προστιθέναι τὸ τῶν προειρημένων ἐχόμενον, παντάπασι πόῤῥω γεγονότα τῆς ὑποθέσεως. Λοιπὸν οὖν ἐστιν οὐδὲν ἄλλο, πλὴν αἰτησάμενον τῷ γήρᾳ συγγνώμην ὑπὲρ τῆς λήθης καὶ τῆς μακρολογίας, τῶν εἰθισμένων παραγίνεσθαι τοῖς τηλικούτοις, ἐπανελθεῖν εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον, ἐξ οὗπερ ἐξέπεσον εἰς τὴν περιττολογίαν ταύτην. Οἶμαι δὴ δεῖν καθορᾶν, ὅθεν ἐπλανήθην.

34. *Τοῖς γὰρ ὀνειδίζουσιν ἡμῶν τῇ πόλει τὰς Μηλίων καὶ τὰς τῶν τοιούτων πολιχνίων συμφοράς, ἀντέλεγον, οὐχ ὡς οὐχ ἡμαρτημένων τούτων, ἀλλ' ἐπιδεικνύων τοὺς ἀγαπωμένους ὑπ' αὐτῶν, πολὺ μείζους καὶ πλείους πόλεις ἡμῶν ἀναστάτους πεποιηκότας, ἐν οἷς καὶ περὶ τῆς Ἀγαμέμνονος καὶ Μενελάου καὶ Νέστορος διελέχθην, ψεῦδος μὲν οὐδὲν λέγων, πλείω δ' ἴσως τῶν μετρίων. Τοῦτο δ' ἐποίουν, ὑπολαβὼν οὐδενὸς ἔλαττον ἁμάρτημα τοῦτο δείξειν εἶναι τῶν τολμησάντων ἀναστάτους ποιῆσαι τὰς πόλεις, τὰς γεννησάσας καὶ θρεψάσας τοιούτους ἄνδρας, περὶ ὧν καὶ νῦν ἔχοι τις ἂν πολλοῖς καὶ καλοῖς χρήσασθαι λόγοις. Ἀλλὰ γὰρ ἴσως ἀνόητόν ἐστι περὶ μίαν πρᾶξιν διατρίβειν, ὥσπερ ἀπορίας οὔσης, τί ἂν ἔχοι τις εἰπεῖν περὶ τῆς ὠμότητος καὶ χαλεπότητος τῆς Λακεδαιμονίων, ἀλλ' οὐ πολλῆς ἀφθονίας ὑπαρχούσης.*

35. *Οἷς οὐκ ἐξήρκεσε περὶ τὰς πόλεις ταύτας καὶ τοὺς ἄνδρας τούτους ἐξαμαρτάνειν, ἀλλὰ καὶ περὶ τοὺς ἐκ τῶν αὐτῶν ὁρμηθέντας, καὶ κοινῶς τὴν στρατείαν ποιησαμένους, καὶ τῶν αὐτῶν κινδύνων μετασχόντας, λέγω δὲ περὶ Ἀργείων καὶ Μεσηνίων· καὶ γὰρ τούτους ἐπεθύμησαν ταῖς αὐταῖς συμφοραῖς περιβαλεῖν, αἷςπερ ἐκείνους. Καὶ Μεσηνίους μὲν οὐ πρότερον ἐπαύσαντο, πρὶν ἐξέβαλον ἐκ τῆς χώρας, Ἀργεῖοι δ' ὑπὲρ τῶν αὐτῶν τούτων ἔτι καὶ νῦν πολεμοῦσιν. Ἃ τοίνυν περὶ Πλαταιέας ἔπραξαν, ἄτοπος ἂν εἴην, εἰ ταῦτ' εἰρηκώς, ἐκείνων μὴ μνησθείην, ὧν ἐν τῇ χώρᾳ στρατοπεδευσάμενοι μεθ' ἡμῶν καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων, καὶ παραταξάμενοι τοῖς πολεμίοις, καὶ θυσάμενοι τοῖς θεοῖς τοῖς ὑπ' ἐκείνων ἱδρυμένοις, οὐ μόνον ἠλευθερώσαμεν τῶν Ἑλλήνων τοὺς*

μεθ᾽ ἡμῶν ὄντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀναγκασθέντας γενέσθαι μετ᾽ ἐκείνων. Καὶ ταῦτα ἐπράξαμεν Πλαταιέας μόνους λαβόντες Βοιωτῶν συναγωνιστάς, οὓς οὐ πολὺν χρόνον διαλιπόντες Λακεδαιμόνιοι, χαριζόμενοι Θηβαίοις, ἐκπολιορκήσαντες ἅπαντας ἀπέκτειναν, πλὴν τῶν ἀποδράναι δυνηθέντων· περὶ οὓς ἡ πόλις ἡμῶν οὐδὲν ὁμοία γέγονεν ἐκείνοις. Οἱ μὲν γὰρ περί τε τοὺς εὐεργέτας τῆς Ἑλλάδος, καὶ τοὺς συγγενεῖς τοὺς αὑτῶν, τὰ τοιαῦτα ἐξαμαρτάνειν ἐτόλμησαν· οἱ δ᾽ ἡμέτεροι, Μεσσηνίων μὲν τοὺς διασωθέντας εἰς Ναύπακτον κατῴκισαν, Πλαταιέων δὲ τοὺς περιγενομένους πολίτας ἐποιήσαντο, καὶ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς ἁπάντων μετέδοσαν, ὥστ᾽ εἰ μηδὲν ἔχοιμεν ἄλλο περὶ ταῖν πολέοιν εἰπεῖν, ἐκ τούτων ῥάδιον εἶναι καταμαθεῖν τὸν τρόπον ἑκατέρας αὐτῶν, καὶ ποτέρα πλείους πόλεις καὶ μείζους ἀναστάτους πεποίηκεν.

36. Αἰσθάνομαι δὲ πάθος μοι συμβαῖνον ἐναντίον τοῖς ὀλίγῳ πρότερον εἰρημένοις· τότε μὲν γὰρ εἰς ἄγνοιαν καὶ λήθην ἐνέπεσον· νῦν δ᾽ οἶδα σαφῶς, ἐμαυτὸν οὐκ ἐμμένοντα τῇ πρᾳότητι τῇ περὶ τὸν λόγον, ἣν εἶχον ὅτ᾽ ἠρχόμην γράφειν αὐτόν, ἀλλὰ λέγειν ἐπιχειροῦντα ταῦτα, περὶ ὧν οὐκ ᾠόμην ἐρεῖν, θρασύτερόν τε διακείμενον ἢ κατ᾽ ἐμαυτόν, ἀκρατῆ τε γινόμενον ἐνίων· λέγω δέ, διὰ τὸ πλῆθος τῶν εἰπεῖν ἐπιῤῥεόντων. Ἐπειδήπερ οὖν ἐπελήλυθέ μοι τὸ παῤῥησιάσασθαι, καὶ λέλυκα τὸ στόμα, καὶ τοιαύτην τὴν ὑπόθεσιν ἐποιησάμην, ὥστε μήτε καλὸν εἶναι, μήτε δυνατὸν παραλιπεῖν τὰς τοιαύτας πράξεις, ἐξ ὧν οἷόν τ᾽ ἐστὶν ἐπιδεικνύναι πλείονος ἀξίαν τὴν πόλιν γεγενημένην ἡμῶν περὶ τοὺς Ἕλληνας τῆς Λακεδαιμονίων, οὐ κατασιωπητέον, οὐδὲ περὶ τῶν ἄλλων κα-

κῶν τῶν οὔπω μὲν εἰρημένων, ἐν δὲ τοῖς Ἕλλησι γεγενημένων, ἀλλ' ἐπιδεικτέον, τοὺς μὲν ἡμετέρους ὀψιμαθεῖς αὐτῶν γεγενημένους, Λακεδαιμονίους δὲ τὰ μὲν πρώτους, τὰ δὲ μόνους ἐξημαρτηκότας.

37. Πλεῖστοι μὲν οὖν κατηγοροῦσιν ἀμφοῖν ταῖν πολέοιν, ὅτι προσποιούμεναι κινδυνεῦσαι πρὸς τοὺς Βαρβάρους ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, οὐκ εἴασαν τὰς πόλεις αὐτονόμους εἶναι, καὶ διοικῆσαι τὰ σφέτερ' αὐτῶν, ὅπως ἑκάστῃ συνέφερεν, ἀλλ' ὥσπερ αἰχμαλώτους εἰληφυῖαι, διελόμεναι, κατεδουλώσαντο πάσας αὐτάς, καὶ παραπλήσιον ἐποίησαν, τοῖς παρὰ μὲν τῶν ἄλλων τοὺς οἰκέτας εἰς ἐλευθερίαν ἀφαιρουμένοις, σφίσι δ' αὐτοῖς δουλεύειν ἀναγκάζουσι.

38. Τοῦ δὲ λέγεσθαι ταῦτα, καὶ πολὺ πλείω, καὶ πικρότερα τούτων, οὐχ ἡμεῖς αἴτιοι γεγόναμεν, ἀλλ' οἱ νῦν μὲν ἐν τοῖς λεγομένοις ἡμῖν ἀντιτεταγμένοι, τὸν δ' ἄλλον χρόνον ἐν τοῖς πραττομένοις ἅπασι. Τοὺς μὲν γὰρ ἡμετέρους προγόνους, οὐδεὶς ἂν ἐπιδείξειεν, ἐν τοῖς ἐπέκεινα χρόνοις τοῖς ἀναριθμήτοις, οὐδὲ μιᾶς πόλεως, οὔτε μείζονος, οὔτ' ἐλάττονος ἄρχειν ἐπιχειρήσαντας. Λακεδαιμονίους δὲ πάντες ἴσασιν, ἀφ' οὗπερ εἰς Πελοπόννησον εἰσῆλθον, οὐδὲν ἄλλο πράττοντας, οὐδὲ βουλευομένους, πλὴν ὅπως μάλιστα μὲν ἁπάντων ἄρξουσιν· εἰ δὲ μή, Πελοποννησίων. Ἀλλὰ μὲν καὶ τὰς στάσεις, καὶ τὰς σφαγάς, καὶ τὰς τῶν πολιτειῶν μεταβολάς, ἐκεῖνοι μὲν ἂν φανεῖεν ἁπάσας τὰς πόλεις, πλὴν ὀλίγων, μεστὰς πεποιηκότες τῶν τοιούτων συμφορῶν, καὶ νοσημάτων· τὴν δ' ἡμετέραν πόλιν, οὐδεὶς ἂν εἰπεῖν τολμήσειε πρὸ τῆς ἀτυχίας τῆς ἐν Ἑλλησπόντῳ γενομένης, ὡς τοιοῦτο ἐν τοῖς συμμάχοις τι διαπεπραγμένην. Ἀλλ' ἐπειδὴ Λακεδαιμόνιοι

κύριοι καταστάντες τῶν Ἑλλήνων, πάλιν ἐξέπιπτον ἐκ τῶν πραγμάτων, ἐν τούτοις τοῖς καιροῖς, στασιαζουσῶν τῶν ἄλλων πόλεων, δύο ἢ τρεῖς τῶν στρατηγῶν τῶν ἡμετέρων, (οὐ γὰρ ἀποκρύψαιμι τἀληθές,) ἐξήμαρτον περί τινας αὐτῶν, ἐλπίζοντες, ἢν μιμήσωνται τὰς Σπαρτιατῶν πράξεις, μᾶλλον αὐτὰς δυνήσεσθαι κατασχεῖν. Ὥςτε δικαίως ἐκείνοις μὲν ἅπαντες ἐγκαλέσαιμεν, ὡς ἀρχηγοῖς γεγενημένοις, καὶ διδασκάλοις τῶν τοιούτων ἔργων, τοῖς μέντοι ἡμετέροις, ὥςπερ τῶν μαθητῶν τοῖς ὑπὸ τῶν ὑπισχνουμένων ἐξηπατημένοις, καὶ διημαρτηκόσι τῶν ἐλπίδων, εἰκότως ἂν συγγνώμην ἔχοιμεν.

39. Τὸ τοίνυν τελευταῖον, ὃ μόνοι καθ᾽ αὑτοὺς ἔπραξαν, τίς οὐκ οἶδεν, ὅτι κοινῆς ἡμῖν τῆς ἔχθρας ὑπαρχούσης τῆς πρὸς τοὺς Βαρβάρους, καὶ τοὺς βασιλέας αὐτῶν, ἡμεῖς μὲν ἐν πολέμοις πολλοῖς γιγνόμενοι, καὶ μεγάλαις συμφοραῖς ἐνίοτε περιπίπτοντες, καὶ τῆς χώρας ἡμῖν θαμινὰ πορθουμένης, οὐδεπώποτε ἀπεβλέψαμεν πρὸς τὴν ἐκείνων φιλίαν καὶ συμμαχίαν, ἀλλ᾽ ὑπὲρ ὧν τοῖς Ἕλλησιν ἐπεβούλευσαν, μισοῦντες αὐτοὺς διετελέσαμεν μᾶλλον, ἢ τοὺς ἐν τῷ παρόντι κακῶς ἡμᾶς ποιοῦντας; Λακεδαιμόνιοι δέ, οὔτε πάσχοντες κακὸν οὐδέν, οὔτε μέλλοντες, οὔτε δεδιότες, εἰς τοῦτο ἀπληστίας ἦλθον, ὥςτ᾽ οὐκ ἐξήρκεσεν αὐτοῖς ἔχειν τὴν κατὰ γῆν ἀρχήν, ἀλλὰ καὶ τὴν κατὰ θάλατταν δύναμιν οὕτως ἐπεθύμησαν λαβεῖν, ὥςτε κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους τούς τε συμμάχους τοὺς ἡμετέρους ἀφίστασαν, ἐλευθερώσειν αὐτοὺς ὑπισχνούμενοι, καὶ βασιλεῖ περὶ φιλίας διελέγοντο, καὶ συμμαχίας, παραδώσειν αὐτῷ φάσκοντες ἅπαντας τοὺς ἐπὶ τῆς Ἀσίας οἰκοῦντας· πίστεις δὲ δόντες τούτων ἀμφότεροι, καὶ καταπολεμήσαντες ἡμᾶς, οὓς μὲν ἐλευ-

θερώσειν ὡμολόγησαν, κατεδουλώσαντο μᾶλλον, ἢ τοὺς Εἵλωτας, βασιλεῖ δὲ τοιαύτην χάριν ἀπέδοσαν, ὥςτ᾽ ἔπεισαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Κῦρον, ὄντα νεώτερον, ἀμφιςβητεῖν τῆς βασιλείας, καὶ στρατόπεδον αὐτῷ συναγαγόντες, καὶ Κλέαρχον στρατηγὸν ἐπιστήσαντες, ἀνέπεμψαν ἐπ᾽ ἐκεῖνον. Ἀτυχήσαντες δ᾽ ἐν τούτοις, καὶ γνωσθέντες ὧν ἐπεθύμουν, καὶ μισηθέντες ὑπο πάντων, εἰς πόλεμον καὶ ταραχὰς τοσαύτας κατέστησαν, ὅσον εἰκὸς τοὺς περὶ τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς Βαρβάρους ἐξημαρτηκότας. Περὶ ὧν οὐκ οἶδ᾽ ὅτι δεῖ πλείω λέγοντα διατρίβειν, πλὴν ὅτι καταναυμαχηθέντες ὑπό τε τῆς βασιλέως δυνάμεως, καὶ τῆς Κόνωνος στρατηγίας, τοιαύτην ἐποιήσαντο τὴν εἰρήνην, ἧς οὐδεὶς ἂν ἐπιδείξειεν, οὔτ᾽ αἰσχίω ποτὲ γενομένην, οὔτ᾽ ἐπονειδιστοτέραν, οὔτ᾽ ὀλιγωροτέραν τῶν Ἑλλήνων, οὔτ᾽ ἐναντιωτέραν τοῖς λεγομένοις ὑπό τινων περὶ τῆς ἀρετῆς τῆς Λακεδαιμονίων· οἵτινες, ὅτε μὲν ὁ βασιλεὺς δεσπότας τῶν Ἑλλήνων κατέστησεν, ἀφελέσθαι τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, καὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἅπασαν ἐπεχείρησαν, ἐπειδὴ δὲ καταναυμαχήσας ταπεινοὺς ἐποίησεν, οὐ μικρὸν μέρος αὐτῷ παρέδωκαν, ἀλλὰ πάντας τοὺς τὴν Ἀσίαν οἰκοῦντας, διαῤῥήδην γράψαντες, χρῆσθαι τοῦθ᾽ ὅ, τι ἂν αὐτὸς βούληται. Καὶ οὐκ ᾐσχύνθησαν τοιαύτας ποιούμενοι τὰς ὁμολογίας περὶ ἀνδρῶν, οἷς χρώμενοι συμμάχοις ἡμῶν τε περιεγένοντο, καὶ τῶν Ἑλλήνων κύριοι κατέστησαν, καὶ τὴν Ἀσίαν ἅπασαν ἤλπισαν κατασχεῖν. Ἀλλὰ τὰς τοιαύτας συνθήκας αὐτοί τ᾽ ἐν τοῖς ἱεροῖς τοῖς σφετέροις αὐτῶν ἀνέγραψαν, καὶ τοὺς συμμάχους ἠνάγκασαν.

40. Τοὺς μὲν οὖν ἄλλους οὐκ οἶμαι πράξεων ἑτέρων ἐπιθυμήσειν ἀκούειν, ἀλλ᾽ ἐκ τῶν προειρημένων ἱκανῶς

μεμαθηκέναι νομίζειν, ὁποῖα τις ταῖν πολέοιν ἑκατέρα περὶ τοὺς Ἕλληνας γέγονεν. Ἐγὼ δὲ οὐχ οὕτω τυγχάνω διακείμενος, ἀλλ' ἡγοῦμαι τὴν ὑπόθεσιν, ἣν ἐποιησάμην, ἄλλων τε πολλῶν προςδεῖσθαι λόγων, καὶ μάλιστα τῶν ἐπιδειξόντων τὴν ἄνοιαν τῶν ἀντιλέγειν τοῖς εἰρημένοις ἐπιχειρησάντων, οὓς οἶμαι ῥᾳδίως εὑρήσειν.

41. Τῶν γὰρ ἀποδεχομένων ἁπάσας τὰς Λακεδαιμονίων πράξεις, τοὺς μὲν βελτίστους αὐτῶν ἡγοῦμαι, καὶ πλεῖστον νοῦν ἔχοντας, τὴν μὲν Σπαρτιατῶν πολιτείαν ἐπαινέσεσθαι, καὶ τὴν αὐτὴν γνώμην ἕξειν περὶ αὐτῆς ἥνπερ πρότερον, περὶ δὲ τῶν εἰς τοὺς Ἕλληνας πεπραγμένων, ὁμολογήσειν τοῖς ὑπ' ἐμοῦ λεγομένοις, τοὺς δὲ φαυλοτέρους οὐ μόνον τούτων ὄντας, ἀλλὰ καὶ τῶν πολλῶν, καὶ περὶ μὲν ἄλλου πράγματος οὐδενὸς ἂν οἵους τε γενομένους ἀνεκτῶς εἰπεῖν, περὶ δὲ Λακεδαιμονίων, οὐ δυναμένους σιωπᾶν, ἀλλὰ προςδοκῶντας, ἢν ὑπερβάλλοντας τοὺς ἐπαίνους περὶ ἐκείνων ποιῶνται, τὴν αὐτὴν λήψεσθαι δόξαν τοῖς ἁδροτέροις αὐτῶν, καὶ πολὺ βελτίοσιν εἶναι δοκοῦσι, τοὺς δὴ τοιούτους, ἐπειδ' ἂν αἴσθωνται τοὺς τόπους ἅπαντας προκατειλημμένους, καὶ μηδὲ πρὸς ἓν ἀντειπεῖν ἔχωσι τῶν εἰρημένων, ἐπὶ τὸν λόγον οἶμαι τρέψεσθαι τὸν περὶ τῶν πολιτειῶν, καὶ παραθέντας τἀκεῖ καθεστῶτα τοῖς ἐνθάδε, καὶ μάλιστα τὴν σωφροσύνην, καὶ τὴν πειθαρχίαν πρὸς τὰς παρ' ἡμῖν ὀλιγωρίας, ἐκ τούτων ἐγκωμιάσειν τὴν Σπάρτην.

42. Ἢν δὴ τοιοῦτο ἐπιχειρῶσι ποιεῖν, προςήκει τοὺς εὖ φρονοῦντας ληρεῖν νομίζειν αὐτούς. Ἐγὼ γὰρ ὑπεθέμην οὐχ ὡς περὶ τῶν πολιτειῶν διαλεξόμενος, ἀλλ' ὡς ἐπιδείξων τὴν πόλιν ἡμῶν, πολὺ πλείονος ἀξίαν, ἢ τὴν Λακεδαιμονίων περὶ τοὺς Ἕλληνας γεγενημένην. Ἢν μὲν

οὖν ἀναιρῶσί τι τούτων, ἢ πράξεις ἑτέρας κοινὰς λέγωσι, περὶ ἃς ἐκεῖνοι βελτίους ἡμῶν γεγόνασιν, εἰκότως ἂν ἐπαίνου τυγχάνοιεν. Ἣν δὲ λέγειν ἐπιχειρῶσι, περὶ ὧν ἐγὼ μηδεμίαν μνείαν ἐποιησάμην, δικαίως ἂν ἅπασιν ἀναισθήτως ἔχειν δοκοῖεν.

43. Οὐ μὴν ἀλλ᾽ ἐπειδήπερ αὐτοὺς οἴομαι τὸν λόγον τὸν περὶ τῶν πολιτειῶν εἰς τὸ μέσον ἐμβαλεῖν, οὐκ ὀκνήσω διαλεχθῆναι περὶ αὐτῶν· οἴομαι γὰρ ἐν αὐτοῖς τούτοις τὴν πόλιν ἡμῶν ἐπιδείξειν πλέον διενεγκοῦσαν, ἢ τοῖς ἤδη προειρημένοις.

44. Καὶ μηδεὶς ὑπολάβῃ, μὲ ταῦτ᾽ εἰρηκέναι περὶ ταύτης, ἣν ἀναγκασθέντες μετελάβομεν, ἀλλὰ περὶ τῆς τῶν προγόνων, ἧς οὐ καταφρονήσαντες οἱ πατέρες ἡμῶν, ἐπὶ τὴν νῦν καθεστῶσαν ὥρμησαν, ἀλλὰ περὶ μὲν τὰς ἄλλας πράξεις, πολὺ σπουδαιοτέραν προκρίναντες, περὶ δὲ τὴν δύναμιν τὴν κατὰ θάλατταν, ταύτην χρησιμωτέραν εἶναι νομίζοντες, ἣν λαβόντες καὶ ἐπιμεληθέντες, οἷοί τ᾽ ἐγένοντο καὶ τὰς ἐπιβουλὰς τὰς Σπαρτιατῶν ἀμύνασθαι, καὶ τὴν Πελοποννησίων ἁπάντων ῥώμην, ἣ κατήπειγε τὴν πόλιν περὶ ἐκεῖνον τὸν χρόνον μάλιστα, περιγενέσθαι πολεμοῦσαν. Ὥστ᾽ οὐδεὶς ἂν δικαίως ἐπιτιμήσειε τοῖς ἑλομένοις αὐτήν· οὐ γὰρ διήμαρτον τῶν ἐλπίδων, οὐδ᾽ ἠγνόησαν οὔτε τῶν κακῶν, οὔτε τῶν ἀγαθῶν τῶν προσόντων ἑκατέρᾳ τῶν δυνάμεων, ἀλλ᾽ ἀκριβῶς ᾔδεσαν, τὴν μὲν κατὰ γῆν ἡγεμονίαν ἐπ᾽ εὐταξίας καὶ σωφροσύνης καὶ πειθαρχίας, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων μελετωμένην, τὴν δὲ κατὰ θάλατταν δύναμιν, οὐκ ἐκ τούτων αὐξανομένην, ἀλλ᾽ ἐκ τῶν τεχνῶν τῶν περὶ τὰς ναῦς, καὶ τῶν ἐλαύνειν αὐτὰς δυναμένων, καὶ τῶν τὰ σφέτερα μὲν αὐτῶν ἀπολωλεκότων, ἐκ δὲ τῶν ἀλλοτρίων πορίζεσθαι τὸν βίον εἰ-

θισμένων· ὧν εἰςπεσόντων εἰς τὴν πόλιν, οὐκ ἄδηλος ἦν, ὅ, τε κόσμος ὁ τῆς πρότερον ὑπαρχούσης πολιτείας λυθησόμενος, ἥτε τῶν συμμάχων εὔνοια ταχέως ληψομένη μεταβολήν, ὅτ᾽ ἂν οἷς πρότερον χώρας ἐδίδοσαν καὶ πόλεις, τούτους ἀναγκάζωσι συντάξεις καὶ φόρους ὑποτελεῖν, ἵν᾽ ἔχωσι μισθὸν διδόναι τοῖς τοιούτοις, οἵους ὀλίγῳ πρότερον εἶπον. Ἀλλ᾽ ὅμως οὐδὲν ἀγνοοῦντες τῶν προειρημένων, ἐνόμιζον τῇ πόλει τηλικαύτῃ μὲν τὸ μέγεθος, τοιαύτην δ᾽ ἐχούσῃ δόξαν, λυσιτελεῖν καὶ πρέπειν, ἁπάσας ὑπομεῖναι τὰς δυςχερείας μᾶλλον, ἢ τὴν Λακεδαιμονίων ἀρχήν· καὶ δυοῖν πραγμάτων προτεινομένων, καὶ μὴ σπουδαίων, κρείττω τὴν αἵρεσιν εἶναι τοῦ δεινὰ ποιεῖν ἑτέρους, ἢ πάσχειν αὐτοὺς ἐνόμισαν, καὶ τοῦ μὴ δικαίως τῶν ἄλλων ἄρχειν μᾶλλον, ἢ φεύγοντας τὴν αἰτίαν ταύτην, ἀδίκως Λακεδαιμονίοις δουλεύειν· ἅπερ ἅπαντες μὲν ἂν οἱ νοῦν ἔχοντες ἕλοιντο καὶ βουληθεῖεν, ὀλίγοι δέ τινες τῶν προςποιουμένων εἶναι σοφῶν ἐρωτηθέντες, οὐκ ἂν φήσαιεν. Αἱ μὲν οὖν αἰτίαι, δι᾽ ἃς μετέλαβον τὴν πολιτείαν, τὴν ὑπό τινων ψεγομένην, ἀντὶ τῆς ὑπὸ πάντων ἐπαινουμένης, διὰ μακροτέρων μὲν αὐτὰς διῆλθον, αὗται δ᾽ οὖν ἦσαν.

45. Ἤδη δ᾽ ὑπὲρ ὧν τε ὑπεθέμην, καὶ τῶν προγόνων, ποιήσομαι τοὺς λόγους, ἐκείνων τῶν χρόνων ἐπιλαβόμενος, ὅτ᾽ οὐκ ἦν οὔτε δημοκρατίας, οὔτ᾽ ὀλιγαρχίας ὄνομά πω λεγόμενον, ἀλλὰ μοναρχίαι, καὶ τὰ γένη τῶν Βαρβάρων, καὶ τὰς πόλεις τὰς Ἑλληνίδας ἁπάσας διῴκουν. Διὰ τοῦτο δὲ προειλόμην ποιήσασθαι πόῤῥωθεν τὴν ἀρχήν· πρῶτον μὲν ἡγούμενος προςήκειν τοῖς ἀμφιςβητοῦσιν ἀρετῆς, εὐθὺς ἀπὸ γενεᾶς διαφέροντας εἶναι τῶν ἄλλων· ἔπειτ᾽ αἰσχυνόμενος εἰ περὶ ἀνδρῶν ἀγα-

θῶν μέν, οὐδὲν δέ μοι προςηκόντων, πλείω διαλεχθεὶς τῶν μετρίων, περὶ τῶν προγόνων τῶν τὴν πόλιν κάλλιστα διοικησάντων μηδὲ μικρὰν ποιήσομαι μνείαν, οἳ τοσοῦτον βελτίους ἐγένοντο τῶν τὰς δυναστείας ἐχόντων, ὅσον περ ἄνδρες οἱ πρᾳότατοι καὶ φρονιμώτατοι διενέγκαιεν ἂν θηρίων τῶν ἀγριωτάτων, καὶ πλείστης ὠμότητος μεστῶν.

46. Τί γὰρ οὐχ εὕροιμεν τῶν ὑπερβαλλόντων ἀνοσιότητι, καὶ δεινότητι τῶν πεπραγμένων, ἔν τε ταῖς ἄλλαις πόλεσι, μάλιστα δ' ἐν ταῖς μεγίσταις, καὶ τότε νομιζομέναις, καὶ νῦν εἶναι δοκούσαις; οὐ φόνους ἀδελφῶν, καὶ πατέρων, καὶ ξένων παμπληθεῖς γεγενημένους; οὐ σφαγὰς μητέρων, καὶ μίξεις, καὶ παιδοποιΐας, ἐξ ὧν ἐτύγχανον αὐτοὶ πεφυκότες; οὐ παίδων βρῶσιν ὑπὸ τῶν οἰκειοτάτων ἐπιβουλευομένην; οὐκ ἐκβολὰς ὧν ἐγέννησαν, καὶ καταποντισμούς, καὶ τυφλώσεις, καὶ τοσαύτας τὸ πλῆθος κακοποιΐας, ὥςτε μηδένα πώποτε ἀπορῆσαι τῶν εἰθισμένων καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν εἰςφέρειν εἰς τὸ θέατρον τὰς τότε γενομένας συμφοράς;

47. Ταῦτα δὲ διῆλθον, οὐκ ἐκείνους λοιδορῆσαι βουλόμενος, ἀλλ' ἐπιδεῖξαι, παρὰ τοῖς ἡμετέροις οὐ μόνον οὐδὲν τοιοῦτο γεγενημένον· τοῦτο μὲν γὰρ ἂν σημεῖον ἦν οὐκ ἀρετῆς, ἀλλ' ὡς οὐχ ὅμοιοι τὰς φύσεις ἦσαν τοῖς ἀνοσιωτάτοις γεγενημένοις· δεῖ δὲ τοὺς ἐπιχειροῦντας καθ' ὑπερβολήν τινας ἐπαινεῖν, μὴ τοῦτο μόνον ἐπιδεικνύναι, μὴ πονηροὺς ὄντας αὐτούς, ἀλλ' ὡς ἁπάσαις ταῖς ἀρεταῖς καὶ τῶν τότε καὶ τῶν νῦν διήνεγκαν· ὅπερ ἔχοι τις ἂν καὶ περὶ τῶν προγόνων τῶν ἡμετέρων εἰπεῖν.

48. Οὕτω γὰρ ὁσίως καὶ καλῶς, καὶ τὰ περὶ τὴν πόλιν, καὶ τὰ περὶ σφᾶς αὐτοὺς διῴκησαν, ὥςπερ προςῆκον ἦν τοὺς ἀπὸ θεῶν μὲν γεγονότας, πρώτως δὲ καὶ

πόλιν οἰκήσαντας, καὶ νόμοις χρησαμένους, πάντα δὲ τὸν χρόνον ἠσκηκότας εὐσέβειαν μὲν περὶ τοὺς θεούς, δικαιοσύνην δὲ περὶ τοὺς ἀνθρώπους, ὄντας δὲ μήτε μιγάδας, μήτ' ἐπήλυδας, ἀλλὰ μόνους αὐτόχθονας τῶν Ἑλλήνων, καὶ ταύτην ἔχοντας τὴν χώραν τροφόν, ἐξ ἧςπερ ἔφυσαν, καὶ στέργοντας αὐτὴν ὁμοίως, ὥςπερ οἱ βέλτιστοι τοὺς πατέρας καὶ τὰς μητέρας τὰς αὑτῶν, πρὸς δὲ τούτοις οὕτω θεοφιλεῖς ὄντας, ὥςτε, ὃ δοκεῖ χαλεπώτατον εἶναι καὶ σπανιώτατον, εὑρεῖν τινας τῶν οἴκων τῶν τυραννικῶν καὶ βασιλικῶν, ἐπὶ τέτταρας ἢ πέντε γενεὰς διαμείναντας, καὶ τοῦτο συμβαίνειν μόνοις ἐκείνοις. Ἐριχθόνιος μὲν γὰρ ὁ φὺς ἐξ Ἡφαίστου καὶ γῆς, παρὰ Κέκροπος ἄπαιδος ὄντος ἀῤῥένων παίδων, τὸν οἶκον, καὶ τὴν βασιλείαν παρέλαβεν· ἐντεῦθεν δραξάμενοι πάντες οἱ γενόμενοι μετ' ἐκεῖνον, ὄντες οὐκ ὀλίγοι, τὰς κτήσεις τὰς αὑτῶν, καὶ τὰς δυναστείας, τοῖς αὑτῶν παισὶ παρέδοσαν μέχρι Θησέως.

49. Περὶ οὗ, πρὸ πολλοῦ ἂν ἐποιησάμην μὴ διειλέχθαι πρότερον, καὶ τῆς ἀρετῆς, καὶ τῶν πεπραγμένων αὐτῷ. Πολὺ γὰρ ἂν μᾶλλον ἥρμοσεν ἐν τῷ λόγῳ τῷ περὶ τῆς πόλεως διελθεῖν περὶ αὐτῶν. Ἀλλὰ γὰρ χαλεπὸν ἦν, μᾶλλον δ' ἀδύνατον, τὰ κατ' ἐκεῖνον ἐπελθόντα τὸν χρόνον, εἰς τοῦτον ἀποθέσθαι τὸν καιρόν, οὐδὲ προϊδεῖν ἐσόμενον· ἐκεῖνα μὲν οὖν ἐάσομεν, ἐπειδὴ πρὸς τὸ παρὸν αὐτοῖς κατεχρησάμην, μιᾶς δὲ μόνον μνησθήσομαι πράξεως, ἣ συμβέβηκε μήτ' εἰρῆσθαι πρότερον, μήτε πεπράχθαι, μηδ' ὑφ' ἑνὸς ἄλλου πλὴν ὑπὸ Θησέως, σημεῖόν τ' εἶναι μέγιστον τῆς ἀρετῆς τῆς ἐκείνου, καὶ φρονήσεως.

50. Ἔχων γὰρ τὴν βασιλείαν ἀσφαλεστάτην καὶ με-

γίστην, ἐν ᾗ πολλὰ καὶ καλὰ διαπεπραγμένος ἦν, καὶ κατὰ πόλεμον, καὶ κατὰ διοίκησιν τῆς πόλεως, ἅπαντα ταῦθ᾽ ὑπερεῖδεν, καὶ μᾶλλον εἵλετο τὴν δόξαν τὴν ἀπὸ τῶν πόνων, καὶ τῶν ἀγώνων εἰς ἅπαντα τὸν χρόνον μνημονευθησομένην, ἢ τὴν ῥαθυμίαν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τὴν διὰ τὴν βασιλείαν ἐν τῷ παρόντι γιγνομένην. Καὶ ταῦτ᾽ ἔπραξεν, οὐκ ἐπειδὴ πρεσβύτερος γενόμενος, ἀπολελαυκὼς ἦν τῶν παρόντων ἀγαθῶν, ἀλλ᾽ ἀκμάζων, ὡς λέγεται, τὴν μὲν πόλιν, διοικεῖν τῷ πλήθει παρέδωκεν, αὐτὸς δὲ ὑπὲρ ταύτης τε καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων διετέλει κινδυνεύων.

51. Περὶ μὲν οὖν τῆς Θησέως ἀρετῆς, νῦν μὲν ὡς οἷόν τ᾽ ἦν ἀνεμνήσαμεν, πρότερον δὲ ἁπάσας αὐτοῦ τὰς πράξεις, οὐκ ἀμελῶς διήλθομεν· περὶ δὲ τῶν παραλαβόντων τὴν τῆς πόλεως διοίκησιν, ἣν ἐκεῖνος παρέδωκεν, οὐκ ἔχω τίνας ἐπαίνους εἰπών, ἀξίους ἂν εἴην εἰρηκὼς τῆς ἐκείνων διανοίας. Οἵτινες ἄπειροι πολιτειῶν ὄντες, οὐ διήμαρτον αἱρούμενοι, τῆς ὑπὸ πάντων ἀνομολογηθείσης, οὐ μόνον εἶναι κοινοτάτης καὶ δικαιοτάτης, ἀλλὰ καὶ συμφορωτάτης ἅπασι τοῖς χρωμένοις, καὶ ἡδίστης. Κατεστήσαντο γὰρ δημοκρατίαν, οὐ τὴν εἰκῇ πολιτευομένην, καὶ νομίζουσαν τὴν μὲν ἀκολασίαν, ἐλευθερίαν, τὴν δ᾽ ἐξουσίαν ὅ τι βούλεταί τις ποιεῖν, εὐδαιμονίαν, ἀλλὰ τὴν τοῖς τοιούτοις μὲν ἐπιτιμῶσαν, ἀριστοκρατίᾳ δὲ χρωμένην· ἣν οἱ μὲν πολλοὶ χρησίμην οὖσαν, ὥσπερ τὴν ἀπὸ τιμημάτων ἐν ταῖς πολιτείαις ἀριθμοῦσιν, οὐ δι᾽ ἀμαθίαν ἀγνοοῦντες, ἀλλὰ διὰ τὸ μηδὲν πώποτ᾽ αὐτοῖς μελῆσαι τῶν τοιούτων.

52. Ἐγὼ δὲ φημί, τὰς μὲν ἰδέας τῶν πολιτειῶν τρεῖς εἶναι μόνας, ὀλιγαρχίαν, δημοκρατίαν, μοναρχίαν· τῶν

δ᾿ ἐν ταύταις οἰκούντων, ὅσοι μὲν εἰώθασιν ἐπὶ τὰς ἀρχὰς καθιστάναι, καὶ τὰς ἄλλας πράξεις, τοὺς ἱκανωτάτους τῶν πολιτῶν, καὶ τοὺς μέλλοντας ἄριστα καὶ δικαιότατα τῶν πραγμάτων ἐπιστατήσειν, τούτους μὲν ἐν ἁπάσαις ταῖς πολιτείαις καλῶς οἰκήσειν, καὶ πρὸς σφᾶς αὐτούς, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους· τοὺς δὲ τοῖς πονηροτάτοις καὶ θρασυτάτοις ἐπὶ ταῦτα χρωμένους, καὶ τῶν μὲν τῇ πόλει συμφερόντων μηδὲν φροντίζουσιν, ὑπὲρ δὲ τῆς αὑτῶν πλεονεξίας ἑτοίμοις οὖσιν ὁτιοῦν πάσχειν, τὰς δὲ τούτων πόλεις ὁμοίως οἰκήσεσθαι ταῖς τῶν προεστώτων πονηρίαις, θέλοντας, τούτους αὖ τοὐναντίον κακίστους ἑαυτοῖς τε καὶ τοῖς πολίταις εἶναι νομίζω· τοὺς δὲ μήθ᾿ οὕτως, μήθ᾿ ὡς πρότερον εἶπον, ἀλλ᾿ ὅταν μὲν θαῤῥῶσι, τούτους μάλιστα τιμῶντας, τοὺς πρὸς χάριν λέγοντας, ὅταν δὲ δείσωσιν, ἐπὶ τοὺς βελτίστους καὶ φρονιμωτάτους καταφεύγοντας, τοὺς δὴ τοιούτους ἐναλλὰξ τοτὲ μὲν χεῖρον, τοτὲ δὲ βέλτιον πράξειν.

53. *Αἱ μὲν οὖν φύσεις καὶ δυνάμεις τῶν πολιτειῶν, οὕτως ἔχουσιν.* Ἡγοῦμαι δὲ ταῦτα μὲν ἑτέροις πολὺ πλείους λόγους παρέξειν τῶν νῦν εἰρημένων, ἐμοὶ δ᾿ οὐκ ἔτι περὶ πασῶν αὐτῶν εἶναι διαλεκτέον, ἀλλὰ περὶ μόνης τῆς τῶν προγόνων· ταύτην γὰρ ὑπεσχόμην ἐπιδείξειν σπουδαιοτέραν, καὶ πλειόνων ἀγαθῶν αἰτίαν οὖσαν, ἢ τὴν ἐν τῇ Σπάρτῃ καθεστηκυῖαν.

54. *Ἔσται δ᾿ ὁ λόγος* τοῖς μὲν ἡδέως ἂν ἀκούσασι πολιτείαν χρηστὴν ἐμοῦ διεξιόντος, οὔτ᾿ ὀχληρός, οὔτ᾿ ἄκαιρος, ἀλλὰ σύμμετρος, καὶ προςήκων τοῖς ἔμπροσθεν εἰρημένοις, τοῖς δὲ μὴ χαίρουσι τοῖς μετὰ πολλῆς σπουδῆς εἰρημένοις, ἀλλὰ τοῖς ἐν ταῖς πανηγύρεσι μάλιστα μὲν λοιδορουμένοις, ἢν δ᾿ ἀπόσχωνται τῆς μανίας ταύ-

της, ἐγκωμιάζουσι τὰ φαυλότατα τῶν ὄντων, ἢ τοὺς παρανομωτάτους τῶν γεγενημένων, τούτοις δ᾽ αὐτὸν οἶμαι δόξειν πολὺ μακρότερον εἶναι τοῦ δέοντος. Ἐμοὶ δὲ τῶν μὲν τοιούτων ἀκροατῶν, οὐδὲν πώποτ᾽ ἐμέλησεν, οὐδὲ τῶν ἄλλων τοῖς εὖ φρονοῦσιν· ἐκείνων δέ, τῶν, ἅτε προεῖπον, πρὸ παντὸς λόγου μνημονευσόντων, τῷ τε πλήθει τῶν λεγομένων οὐκ ἐπιτιμησόντων, οὐδ᾽ ἂν μυρίων ἐπῶν ᾖ τὸ μῆκος, ἀλλ᾽ ἐφ᾽ αὑτοῖς εἶναι νομιούντων, τοσοῦτον ἀναγνῶναι μέρος καὶ διελθεῖν, ὁπόσον ἂν αὐτοὶ βούλωνται· πάντων δὲ μάλιστα τῶν οὐδενὸς ἂν ἥδιον ἀκουόντων, ἢ λόγου διεξιόντος ἀνδρῶν ἀρετάς, καὶ πόλεως τρόπον καλῶς οἰκουμένης· ἅπερ εἰ μιμήσασθαί τινες βουληθεῖεν καὶ δυνηθεῖεν, αὐτοί τ᾽ ἂν ἐν μεγάλῃ δόξῃ τὸν βίον διαγάγοιεν, καὶ τὰς πόλεις τὰς αὑτῶν εὐδαίμονας ποιήσαιεν. Οἵους μὲν οὖν εὐξαίμην ἂν εἶναι τοὺς ἀκουσομένους τῶν ἐμῶν, εἴρηκα, δέδοικα δέ, μὴ τοιούτων γενομένων, πολὺ καταδεέστερον εἴπω τῶν πραγμάτων, περὶ ὧν μέλλω ποιεῖσθαι τοὺς λόγους. Ὅμως δ᾽ οὕτως ὁποίως ἂν οἷός τ᾽ ὦ, πειράσομαι διαλεχθῆναι περὶ αὐτῶν.

55. Τοῦ μὲν οὖν διαφερόντως τῶν ἄλλων οἰκεῖσθαι τὴν πόλιν ἡμῶν κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν χρόνον, δικαίως ἂν ἐπενέγκαιμεν τὴν αἰτίαν τοῖς βασιλεύσασιν αὐτῆς, περὶ ὧν ὀλίγῳ πρότερον διειλέχθην. Ἐκεῖνοι γὰρ ἦσαν οἱ παιδεύσαντες τὸ πλῆθος ἐν ἀρετῇ, καὶ δικαιοσύνῃ, καὶ πολλῇ σωφροσύνῃ, καὶ διδάξαντες ἐξ ὧν διῴκουν, ἅπερ ἐγὼ φανείην ὕστερον εἰρηκώς, ἢ κεῖνοι πράξαντες· ὅτι πᾶσα πολιτεία ψυχὴ πόλεώς ἐστι, τοσαύτην ἔχουσα δύναμιν, ὅσην περ ἐν σώματι φρόνησις. Αὕτη γάρ ἐστιν ἡ βουλευομένη περὶ ἁπάντων, καὶ τὰ μὲν ἀγαθὰ διαφυλάττου-

σα, τὰς δὲ συμφορὰς διαφεύγουσα, καὶ πάντων αἰτία τῶν ταῖς πόλεσι συμβαινόντων ἀγαθῶν.

56. Ἧς ὁ δῆμος οὐκ ἐπελάθετο διὰ τὴν μεταβολήν, ἀλλὰ μᾶλλον τούτῳ προςεῖχεν, ἢ τοῖς ἄλλοις, ὅπως λήψεται τοὺς ἡγεμόνας, δημοκρατίας μὲν ἐπιθυμοῦντας, τὸ δ' ἦθος τοιοῦτον ἔχοντας, οἷόν περ οἱ πρότερον ἐπιστατοῦντες αὐτῶν, καὶ μὴ λήσουσι σφᾶς αὐτοὺς κυρίους ἁπάντων τῶν κοινῶν καταστήσαντες, οἷς οὐδεὶς οὐδὲ τῶν ἰδίων τι ἐπιτρέψειεν, μηδὲ περιόψονται πρὸς τὰ τῆς πόλεως προσιόντας, τοὺς ὁμολογουμένως ὄντας πονηρούς, μηδ' ἀνέξονται φωνήν, τῶν τὰ μὲν σώματα τὰ σφέτερ' αὐτῶν ἐπονειδίστως διατιθεμένων, συμβουλεύειν δὲ τοῖς ἄλλοις ἀξιούντων, ὃν τρόπον τὴν πόλιν διοικήσουσι, καὶ ὅπως σωφρονοῖεν ἂν καὶ βέλτιον πράττοιεν, μηδὲ τῶν, ἃ μὲν παρὰ τῶν πατέρων παρέλαβον, εἰς αἰσχρὰς ἡδονὰς ἀνηλωκότων, ἐκ δὲ τῶν κοινῶν ταῖς ἰδίαις ἀπορίαις βοηθεῖν ζητούντων, μηδὲ τῶν πρὸς χάριν μὲν ἀεὶ λέγειν γλιχομένων, εἰς πολλὰς δ' ἀηδίας καὶ λύπας τοὺς πειθομένους ἐμβαλλόντων, ἀλλὰ τούς γε τοιούτους ἅπαντας ἀπείργειν ἀπὸ τοῦ συμβουλεύειν, ἕκαστος οἰήσεται δεῖν, καὶ πρὸς τούτοις ἐκείνους, τοὺς τὰ μὲν τῶν ἄλλων κτήματα τῆς πόλεως εἶναι φάσκοντας, τὰ δὲ ταύτης ἴδια κλέπτειν καὶ διαρπάζειν τολμῶντας, καὶ φιλεῖν μὲν τὸν δῆμον προσποιουμένους, ὑπὸ δὲ τῶν ἄλλων ἁπάντων αὐτὸν μισεῖσθαι ποιοῦντας· καὶ λόγῳ μὲν δεδιότας ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, ἔργῳ δὲ λυμαινομένους, καὶ συκοφαντοῦντας, καὶ διατιθέντας οὕτω πρὸς ἡμᾶς, ὥςτε τῶν πόλεων τὰς εἰς τὸν πόλεμον καθισταμένας, ἥδιον ἂν καὶ θᾶττον ἐνίας εἰςδέξασθαι τοὺς πολιορκοῦντας, ἢ τὴν παρ' ἡμῶν βοήθειαν. Ἀπείποι δ' ἂν τις γρά-

φων, εἰ πάσας τὰς κακοηθείας, καὶ πονηρίας ἐξαριθμεῖν ἐπιχειρήσειεν.

57. Ἃς ἐκεῖνοι μισήσαντες, καὶ τοὺς ἔχοντας αὐτάς, ἐποιοῦντο συμβούλους καὶ προστάτας οὐ τοὺς τυχόντας, ἀλλὰ τοὺς φρονιμωτάτους καὶ βελτίστους, καὶ κάλλιστα βεβιωκότας, καὶ τοὺς αὐτοὺς τούτους στρατηγοὺς ᾑροῦντο, καὶ πρέσβεις, εἴποτε δεήσειεν, ἔπεμπον, καὶ πάσας τὰς ἡγεμονίας τὰς τῆς πόλεως αὐτοῖς παρεδίδοσαν, νομίζοντες, τοὺς ἐπὶ τοῦ βήματος βουλομένους καὶ δυναμένους τὰ βέλτιστα συμβουλεύειν, τούτους δὲ καὶ καθ᾽ ἑαυτοὺς γενομένους, ἐν πᾶσι τοῖς τόποις, καὶ περὶ ἁπάσας τὰς πράξεις, τὴν αὐτὴν γνώμην ἕξειν· ἅπερ αὐτοῖς καὶ συνέβαινεν.

58. Διὰ γὰρ τὸ ταῦτα γινώσκειν, ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἑώρων τούς τε νόμους ἀναγεγραμμένους, οὐχ ὁμοίως τοῖς νῦν κειμένοις, οὐδὲ τοσαύτης ταραχῆς καὶ τοσούτων ἐναντιώσεων μεστούς, ὥστε μηδὲν ἂν δυνηθῆναι μήτε τοὺς χρησίμους, μήτε τοὺς ἀχρήστους αὐτῶν· ἀλλὰ πρῶτον μὲν ὀλίγους, ἱκανοὺς δὲ τοῖς χρῆσθαι μέλλουσι, καὶ ῥᾳδίως συνιδεῖν· ἔπειτα δικαίους καὶ συμφέροντας, καὶ σφίσιν αὐτοῖς ὁμολογουμένους, καὶ μᾶλλον ἐσπουδασμένους τοὺς περὶ τῶν κοινῶν ἐπιτηδευμάτων, ἢ τοὺς περὶ τῶν ἰδίων συμβολαίων, οἵους περ εἶναι χρὴ παρὰ τοῖς καλῶς πολιτευομένοις. Περὶ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους καθίστασαν ἐπὶ τὰς ἀρχάς, τοὺς προκριθέντας ὑπὸ τῶν συμφυλετῶν, καὶ τῶν δημοτῶν, οὐ περιμαχήτους αὐτὰς ποιήσαντες, οὐδ᾽ ἐπιθυμίας ἀξίας, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον λειτουργίαις ὁμοίας ταῖς ἐνοχλούσαις μέν, οἷς ἂν προσταχθῶσι, τιμὴν δέ τινα προστιθείσαις αὐτοῖς· ἔδει γὰρ τοὺς ἄρχειν αἱρηθέντας, τῶν τε κτημάτων τῶν ἰδίων ἀμε-

λεῖν, καὶ τῶν λημμάτων τῶν εἰθισμένων δίδοσθαι ταῖς ἀρχαῖς, ἀπέχεσθαι μηδὲν ἧττον, ἢ τῶν ἱερῶν· ἃ τίς ἂν ἐν τοῖς νῦν καθεστῶσιν ὑπομείνειε; Καὶ τοὺς μὲν ἀκριβεῖς περὶ ταύτας γινομένους μετρίως ἐπαινεθέντας, ἐφ' ἑτέραν ἐπιμέλειαν τάττεσθαι. τοιαύτην, τοὺς δὲ καὶ μικρὸν παραβάντας, ταῖς ἐσχάταις αἰσχύναις καὶ μεγίσταις ζημίαις περιπίπτειν· ὥςτε μηδένα τῶν πολιτῶν, ὥςπερ νῦν διακεῖσθαι πρὸς τὰς ἀρχάς, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ ταύτας φεύγειν ἥδιὸ ἢ διώκειν, καὶ πάντας νομίζειν, μηδέποτ' ἂν γενέσθαι δημοκρατίαν ἀληθεστέραν, μηδὲ μᾶλλον τῷ πλήθει συμφέρουσαν, τῆς τῶν μὲν τοιούτων πραγματειῶν ἀτέλειαν τῷ δήμῳ διδούσης, τοῦ δὲ τὰς ἀρχὰς καταστῆσαι, καὶ δίκην λαβεῖν παρὰ τῶν ἐξαμαρτανόντων κύριον ποιούσης· ἅπερ ὑπάρχει καὶ τῶν τυράννων τοῖς εὐδαιμονεστάτοις.

59. Σημεῖον δὲ μέγιστον, ὅτι ταῦτ' ἠγάπων μᾶλλον, ἃ ἐγὼ λέγω· φαίνεται γὰρ ὁ δῆμος, ταῖς μὲν ἄλλαις πολιτείαις ταῖς οὐκ ἀρεσκούσαις μαχόμενος, καὶ καταλύων, καὶ τοὺς προεστῶτας αὐτῶν ἀποκτείνων, ταύτῃ δὲ χρώμενος οὐκ ἔλαττον χιλίων ἐτῶν, ἀλλ' ἐμμείνας ἀφ' οὗ παρέλαβε, μέχρι τῆς Σόλωνος μὲν ἡλικίας, Πεισιστράτου δὲ δυναστείας, ὃς δημαγωγὸς γενόμενος, καὶ πολλὰ τὴν πόλιν λυμηνάμενος, καὶ τοὺς βελτίστους τῶν πολιτῶν, ὡς ὀλιγαρχικοὺς ὄντας ἐκβαλών, τελευτῶν τόν τε δῆμον κατέλυσε, καὶ τύραννον ἑαυτὸν κατέστησε.

60. Τάχ' οὖν ἄν τινες ἄτοπον εἶναί με φήσειαν, (οὐδὲν γὰρ κωλύει διαβαλεῖν τὸν λόγον,) ὅτι τολμῶ λέγειν, ὡς ἀκριβῶς εἰδὼς περὶ πραγμάτων, οἷς οὐ παρῆν πραττομένοις. Ἐγὼ δὲ οὐδὲν τούτων ἄλογον οἶμαι ποιεῖν. Εἰ γὰρ μόνος ἐπίστευον τοῖς τε λεγομένοις περὶ τῶν πα-

λαιῶν, καὶ τοῖς γράμμασι τοῖς ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου παραδεδομένοις ἡμῖν, εἰκότως ἂν ἐπιτιμῴμην· νῦν δὲ πολλοὶ καὶ νοῦν ἔχοντες, ταὐτὸν ἐμοὶ φανεῖεν ἂν πάσχοντες. Χωρὶς δὲ τούτων, εἰ κατασταίην εἰς ἔλεγχον, δυνηθείην ἂν ἐπιδεῖξαι, πάντας ἀνθρώπους πλείους ἐπιστήμας ἔχοντας διὰ τῆς ἀκοῆς ἢ τῆς ὄψεως, καὶ μείζους πράξεις καὶ καλλίους εἰδότας, ἃς παρ᾽ ἑτέρων ἀκηκόασιν, ἢ κείνας, αἷς αὐτοὶ παραγινόμενοι τυγχάνουσιν. Ἀλλὰ γὰρ οὔτ᾽ ἀμελεῖν καλῶς ἔχει τῶν τοιούτων ὑπολήψεων, (τυχὸν γὰρ μηδενὸς ἀντειπόντος, λυμήναιντ᾽ ἂν τὴν ἀλήθειαν,) οὔτ᾽ αὖ πολὺν χρόνον ἀντιλέγοντας διατρίβειν ἐν αὐταῖς, ἀλλ᾽ ὅσον ὑποδείξαντας μόνον τοῖς ἄλλοις, ἐξ ὧν ληροῦντας αὐτοὺς ἂν ἐπιδείξαιεν, πάλιν ἐπανελθόντας λέγειν, καὶ περαίνειν ὅθεν ἀπέλιπον· ὅπερ ἐγὼ ποιήσω.

61. Τὸ μὲν οὖν σύνταγμα τῆς τότε πολιτείας, καὶ τὸν χρόνον ὅσον αὐτῇ χρώμενοι διετελέσαμεν, ἐξαρκούντως δεδήλωται. Λοιπὸν δὲ ἡμῖν, τὰς πράξεις τὰς ἐκ τοῦ πολιτεύεσθαι καλῶς γεγενημένας, διελθεῖν. Ἐκ τούτων γὰρ μᾶλλον ἔσται καταμαθεῖν, ὅτι καὶ τὴν πολιτείαν εἶχον ἡμῶν οἱ πρόγονοι βελτίω τῶν ἄλλων, καὶ σωφρονεστέραν, καὶ προστάταις καὶ συμβούλοις ἐχρῶντο τοιούτοις, οἵους χρὴ τοὺς εὖ φρονοῦντας.

62. Οὐ μὴν οὐδὲ ταῦτά μοι πρότερον λεκτέον ἐστι, πρὶν ἂν μικρὰ προείπω περὶ αὐτῶν. Ἢν γὰρ ὑπεριδὼν τὰς ἐπιτιμήσεις τὰς τῶν οὐδὲν ἄλλο ποιεῖν ἢ τοῦτο δυναμένων, ἐφεξῆς διηγῶμαι, περί τε τῶν ἄλλων τῶν πεπραγμένων, καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων τῶν περὶ τὸν πόλεμον, οἷς οἱ πρόγονοι χρώμενοι, τῶν τε Βαρβάρων περιεγένοντο, καὶ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν εὐδοκίμησαν, οὐκ ἔστιν ὅπως οὐ φήσουσί τινές με διεξιέναι τοὺς νόμους, οὓς

Λυκοῦργος μὲν ἔθηκε, Σπαρτιᾶται δ᾽ αὐτοῖς χρώμενοι τυγχάνουσιν.

63. Ἐγὼ δ᾽ ὁμολογῶ μέν, ἐρεῖν πολλὰ τῶν καθεστώτων ἐκεῖ, οὐχ ὡς Λυκούργου τι τούτων εὑρόντος ἢ διανοηθέντος, ἀλλ᾽ ὡς μιμησαμένου τὴν διοίκησιν ὡς δυνατὸν ἄριστα τὴν τῶν προγόνων τῶν ἡμετέρων, καὶ τήν τε δημοκρατίαν καταστήσαντος παρ᾽ αὐτοῖς, τὴν ἀριστοκρατίᾳ μεμιγμένην, ἥπερ ἦν παρ᾽ ἡμῖν· καὶ τὰς ἀρχὰς οὐ κληρωτάς, ἀλλ᾽ αἱρετὰς ποιήσαντος· καὶ τὴν τῶν γερόντων αἵρεσιν, τῶν ἐπιστατούντων ἅπασι τοῖς πράγμασι, μετὰ τοσαύτης σπουδῆς ποιεῖσθαι νομοθετήσαντος, μεθ᾽ ὅσης πέρ φασι καὶ τοὺς ἡμετέρους περὶ τῶν εἰς ἄρειον πάγον ἀναβήσεσθαι μελλόντων· ἔτι δὲ καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῖς περιθέντος τὴν αὐτήν, ἥνπερ ᾔδει καὶ τὴν βουλὴν ἔχουσαν τὴν παρ᾽ ἡμῖν.

64. Ὅτι μὲν οὖν τὸν αὐτὸν τρόπον τἀκεῖ καθέστηκεν, ὥςπερ εἶχε τὸ παλαιὸν καὶ τὰ παρ᾽ ἡμῖν, παρὰ πολλῶν ἔστι πυθέσθαι τοῖς εἰδέναι βουλομένοις· ὡς δὲ καὶ τὴν ἐμπειρίαν τὴν περὶ τὸν πόλεμον, οὐ πρότερον ἤσκησαν, οὐδ᾽ ἄμεινον ἐχρήσαντο Σπαρτιᾶται τῶν ἡμετέρων, ἐκ τῶν ἀγώνων, καὶ τῶν πολέμων, καὶ τῶν ὡμολογημένων γενέσθαι κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν χρόνον, οὕτως οἶμαι σαφῶς ἐπιδείξειν, ὥςτε μηδὲ τοὺς ἀνοήτως λακωνίζοντας ἀντειπεῖν δυνήσεσθαι τοῖς ῥηθεῖσι, μήτε τοὺς ἅμα τε θαυμάζοντας, καὶ βασκαίνοντας, καὶ μιμεῖσθαι γλιχομένους.

65. Ποιήσομαι δὲ τὴν ἀρχὴν τῶν λεχθησομένων, ἀκοῦσαι μὲν ἴσως τισὶν ἀηδῆ, ῥηθῆναι δ᾽ οὐκ ἀσύμφορον. Εἰ γάρ τις φαίη τὰ πόλεε ταύτα πλείστων ἀγαθῶν αἰτίας γεγενῆσθαι τοῖς Ἕλλησι, καὶ μεγίστων κακῶν, μετὰ τὴν Ξέρξου στρατείαν, οὐκ ἔστιν ὅπως οὐκ

ἀληθῆ δόξειεν ἂν λέγειν τοῖς εἰδόσι τι περὶ τῶν τότε γεγενημένων. Ἠγωνίσαντό τε γάρ, ὡς δυνατόν, ἄριστα πρὸς τὴν ἐκείνου δύναμιν, ταῦτά τε πράξασαι, προσῆκον αὐταῖς περὶ τῶν ἑχομένων βουλεύσασθαι καλῶς, εἰς τοῦτ᾽ ἦλθον οὐκ ἀνοίας, ἀλλὰ μανίας, ὥστε πρὸς μὲν τὸν ἐπιστρατεύσαντα καὶ βουληθέντα τὼ μὲν πόλεε τούτω παντάπασιν ἀνελεῖν, τοὺς δὲ ἄλλους Ἕλληνας καταδουλώσασθαι, πρὸς μὲν τοιοῦτον, κρατήσασαι ῥᾳδίως ἂν αὐτοῦ, καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, εἰρήνην εἰς ἅπαντα τὸν χρόνον συνεγράψαντο, ὥσπερ πρὸς εὐεργέτην γεγενημένον· φθονήσασαι δὲ ταῖς ἀρεταῖς ταῖς ἑαυτῶν, εἰς πόλεμον καταστᾶσαι πρὸς ἀλλήλας, καὶ φιλονεικίαν, οὐ πρότερον ἐπαύσαντο σφᾶς αὐτοὺς ἀπολλύουσαι, καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, πρὶν κύριον ἐποιήσαντο τὸν κοινὸν ἐχθρὸν τοῦ τήν τε πόλιν τὴν ἡμετέραν εἰς τοὺς ἐσχάτους καταστῆσαι κινδύνους, διὰ τῆς δυνάμεως τῆς Λακεδαιμονίων, καὶ πάλιν τὴν ἐκείνων διὰ τῆς πόλεως τῆς ἡμετέρας· καὶ τοσοῦτον ἀπολειφθέντες τῆς τοῦ Βαρβάρου φρονήσεως, οὔτ᾽ ἐν ἐκείνοις τοῖς χρόνοις ἤλγησαν ἀξίως ὧν ἔπαθον, οὐδ᾽ ὡς προσῆκεν αὐτούς, οὔτε νῦν αἱ μέγισται τῶν Ἑλληνίδων πόλεων, αἰσχύνονται διακολακευόμεναι πρὸς τὸν ἐκείνου πλοῦτον, ἀλλ᾽ ἡ μὲν Ἀργείων καὶ Θηβαίων, Αἴγυπτον αὐτῷ συγκατεπολέμησεν, ἵν᾽ ὡς μεγίστην ἔχων δύναμιν ἐπιβουλεύοι τοῖς Ἕλλησιν, ἡμεῖς δὲ καὶ Σπαρτιᾶται, συμμαχίας ἡμῖν ὑπαρχούσης, ἀλλοτριώτερον ἔχομεν πρὸς ἡμᾶς αὐτούς, ἢ πρὸς οὓς ἑκάτεροι πολεμοῦντες τυγχάνομεν. Σημεῖον δὲ οὐ μικρόν· κοινῇ γάρ, οὐδὲ περὶ ἑνὸς πράγματος βουλευόμεθα, χωρὶς δ᾽ ἑκάτεροι πρέσβεις πέμπομεν ὡς ἐκεῖνον, ἐλπίζοντες, ὁποτέροις ἂν οἰκειότερον διατεθείη, κυρίους τούτους γε-

πόλιν οἰκήσαντας, καὶ νόμοις χρησαμένους, πάντα δὲ τὸν χρόνον ἠσκηκότας εὐσέβειαν μὲν περὶ τοὺς θεούς, δικαιοσύνην δὲ περὶ τοὺς ἀνθρώπους, ὄντας δὲ μήτε μιγάδας, μήτ᾽ ἐπήλυδας, ἀλλὰ μόνους αὐτόχθονας τῶν Ἑλλήνων, καὶ ταύτην ἔχοντας τὴν χώραν τροφόν, ἐξ ἧςπερ ἔφυσαν, καὶ στέργοντας αὐτὴν ὁμοίως, ὥςπερ οἱ βέλτιστοι τοὺς πατέρας καὶ τὰς μητέρας τὰς αὑτῶν, πρὸς δὲ τούτοις οὕτω θεοφιλεῖς ὄντας, ὥςτε, ὃ δοκεῖ χαλεπώτατον εἶναι καὶ σπανιώτατον, εὑρεῖν τινας τῶν οἴκων τῶν τυραννικῶν καὶ βασιλικῶν, ἐπὶ τέτταρας ἢ πέντε γενεὰς διαμείναντας, καὶ τοῦτο συμβαίνειν μόνοις ἐκείνοις. Ἐριχθόνιος μὲν γὰρ ὁ φὺς ἐξ Ἡφαίστου καὶ γῆς, παρὰ Κέκροπος ἄπαιδος ὄντος ἀῤῥένων παίδων, τὸν οἶκον, καὶ τὴν βασιλείαν παρέλαβεν· ἐντεῦθεν δραξάμενοι πάντες οἱ γενόμενοι μετ᾽ ἐκεῖνον, ὄντες οὐκ ὀλίγοι, τὰς κτήσεις τὰς αὑτῶν, καὶ τὰς δυναστείας, τοῖς αὑτῶν παισὶ παρέδοσαν μέχρι Θησέως.

49. Περὶ οὗ, πρὸ πολλοῦ ἂν ἐποιησάμην μὴ διειλέχθαι πρότερον, καὶ τῆς ἀρετῆς, καὶ τῶν πεπραγμένων αὐτῷ. Πολὺ γὰρ ἂν μᾶλλον ἥρμοσεν ἐν τῷ λόγῳ τῷ περὶ τῆς πόλεως διελθεῖν περὶ αὐτῶν. Ἀλλὰ γὰρ χαλεπὸν ἦν, μᾶλλον δ᾽ ἀδύνατον, τὰ κατ᾽ ἐκεῖνον ἐπελθόντα τὸν χρόνον, εἰς τοῦτον ἀποθέσθαι τὸν καιρόν, οὐδὲ προϊδεῖν ἐσόμενον· ἐκεῖνα μὲν οὖν ἐάσομεν, ἐπειδὴ πρὸς τὸ παρὸν αὐτοῖς κατεχρησάμην, μιᾶς δὲ μόνον μνησθήσομαι πράξεως, ἢ συμβέβηκε μήτ᾽ εἰρῆσθαι πρότερον, μήτε πεπράχθαι, μηδ᾽ ὑφ᾽ ἑνὸς ἄλλου πλὴν ὑπὸ Θησέως, σημεῖόν τ᾽ εἶναι μέγιστον τῆς ἀρετῆς τῆς ἐκείνου, καὶ φρονήσεως.

50. Ἔχων γὰρ τὴν βασιλείαν ἀσφαλεστάτην καὶ με-

γίστην, ἐν ᾗ πολλὰ καὶ καλὰ διαπεπραγμένος ἦν, καὶ κατὰ πόλεμον, καὶ κατὰ διοίκησιν τῆς πόλεως, ἅπαντα ταῦθ᾽ ὑπερεῖδεν, καὶ μᾶλλον εἵλετο τὴν δόξαν τὴν ἀπὸ τῶν πόνων, καὶ τῶν ἀγώνων εἰς ἅπαντα τὸν χρόνον μνημονευθησομένην, ἢ τὴν ῥᾳθυμίαν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τὴν διὰ τὴν βασιλείαν ἐν τῷ παρόντι γιγνομένην. Καὶ ταῦτ᾽ ἔπραξεν, οὐκ ἐπειδὴ πρεσβύτερος γενόμενος, ἀπολελαυκὼς ἦν τῶν παρόντων ἀγαθῶν, ἀλλ᾽ ἀκμάζων, ὡς λέγεται, τὴν μὲν πόλιν, διοικεῖν τῷ πλήθει παρέδωκεν, αὐτὸς δὲ ὑπὲρ ταύτης τε καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων διετέλει κινδυνεύων.

51. Περὶ μὲν οὖν τῆς Θησέως ἀρετῆς, νῦν μὲν ὡς οἷόν τ᾽ ἦν ἀνεμνήσαμεν, πρότερον δὲ ἁπάσας αὐτοῦ τὰς πράξεις, οὐκ ἀμελῶς διήλθομεν· περὶ δὲ τῶν παραλαβόντων τὴν τῆς πόλεως διοίκησιν, ἣν ἐκεῖνος παρέδωκεν, οὐκ ἔχω τίνας ἐπαίνους εἰπών, ἀξίους ἂν εἴην εἰρηκὼς τῆς ἐκείνων διανοίας. Οἵτινες ἄπειροι πολιτειῶν ὄντες, οὐ διήμαρτον αἱρούμενοι, τῆς ὑπὸ πάντων ἀνομολογηθείσης, οὐ μόνον εἶναι κοινοτάτης καὶ δικαιοτάτης, ἀλλὰ καὶ συμφορωτάτης ἅπασι τοῖς χρωμένοις, καὶ ἡδίστης. Κατεστήσαντο γὰρ δημοκρατίαν, οὐ τὴν εἰκῇ πολιτευομένην, καὶ νομίζουσαν τὴν μὲν ἀκολασίαν, ἐλευθερίαν, τὴν δ᾽ ἐξουσίαν ὅ τι βούλεταί τις ποιεῖν, εὐδαιμονίαν, ἀλλὰ τὴν τοῖς τοιούτοις μὲν ἐπιτιμῶσαν, ἀριστοκρατίᾳ δὲ χρωμένην· ἣν οἱ μὲν πολλοὶ χρησίμην οὖσαν, ὥσπερ τὴν ἀπὸ τιμημάτων ἐν ταῖς πολιτείαις ἀριθμοῦσιν, οὐ δι᾽ ἀμαθίαν ἀγνοοῦντες, ἀλλὰ διὰ τὸ μηδὲν πώποτ᾽ αὐτοῖς μελῆσαι τῶν τοιούτων.

52. Ἐγὼ δὲ φημί, τὰς μὲν ἰδέας τῶν πολιτειῶν τρεῖς εἶναι μόνας, ὀλιγαρχίαν, δημοκρατίαν, μοναρχίαν· τῶν

δ᾿ ἐν ταύταις οἰκούντων, ὅσοι μὲν εἰώθασιν ἐπὶ τὰς ἀρχὰς καθιστάναι, καὶ τὰς ἄλλας πράξεις, τοὺς ἱκανωτάτους τῶν πολιτῶν, καὶ τοὺς μέλλοντας ἄριστα καὶ δικαιότατα τῶν πραγμάτων ἐπιστατήσειν, τούτους μὲν ἐν ἁπάσαις ταῖς πολιτείαις καλῶς οἰκήσειν, καὶ πρὸς σφᾶς αὐτούς, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους· τοὺς δὲ τοῖς πονηροτάτοις καὶ θρασυτάτοις ἐπὶ ταῦτα χρωμένους, καὶ τῶν μὲν τῇ πόλει συμφερόντων μηδὲν φροντίζουσιν, ὑπὲρ δὲ τῆς αὑτῶν πλεονεξίας ἑτοίμοις οὖσιν ὁτιοῦν πάσχειν, τὰς δὲ τούτων πόλεις ὁμοίως οἰκήσεσθαι ταῖς τῶν προεστώτων πονηρίαις, θέλοντας, τούτους αὖ τοὐναντίον κακίστους ἑαυτοῖς τε καὶ τοῖς πολίταις εἶναι νομίζω· τοὺς δὲ μήθ᾿ οὕτως, μήθ᾿ ὡς πρότερον εἶπον, ἀλλ᾿ ὅταν μὲν θαῤῥῶσι, τούτους μάλιστα τιμῶντας, τοὺς πρὸς χάριν λέγοντας, ὅταν δὲ δείσωσιν, ἐπὶ τοὺς βελτίστους καὶ φρονιμωτάτους καταφεύγοντας, τοὺς δὴ τοιούτους ἐναλλὰξ τοτὲ μὲν χεῖρον, τοτὲ δὲ βέλτιον πράξειν.

53. *Αἱ* μὲν οὖν φύσεις καὶ δυνάμεις τῶν πολιτειῶν, οὕτως ἔχουσιν. Ἡγοῦμαι δὲ ταῦτα μὲν ἑτέροις πολὺ πλείους λόγους παρέξειν τῶν νῦν εἰρημένων, ἐμοὶ δ᾿ οὐκ ἔτι περὶ πασῶν αὐτῶν εἶναι διαλεκτέον, ἀλλὰ περὶ μόνης τῆς τῶν προγόνων· ταύτην γὰρ ὑπεσχόμην ἐπιδείξειν σπουδαιοτέραν, καὶ πλειόνων ἀγαθῶν αἰτίαν οὖσαν, ἢ τὴν ἐν τῇ Σπάρτῃ καθεστηκυῖαν.

54. Ἔσται δ᾿ ὁ λόγος τοῖς μὲν ἡδέως ἂν ἀκούσασι πολιτείαν χρηστὴν ἐμοῦ διεξιόντος, οὔτ᾿ ὀχληρός, οὔτ᾿ ἄκαιρος, ἀλλὰ σύμμετρος, καὶ προσήκων τοῖς ἔμπροσθεν εἰρημένοις, τοῖς δὲ μὴ χαίρουσι τοῖς μετὰ πολλῆς σπουδῆς εἰρημένοις, ἀλλὰ τοῖς ἐν ταῖς πανηγύρεσι μάλιστα μὲν λοιδορουμένοις, ἢν δ᾿ ἀπόσχωνται τῆς μανίας ταύ-

της, ἐγκωμιάζουσι τὰ φαυλότατα τῶν ὄντων, ἢ τοὺς παρανομωτάτους τῶν γεγενημένων, τούτοις δ' αὐτὸν οἶμαι δόξειν πολὺ μακρότερον εἶναι τοῦ δέοντος. Ἐμοὶ δὲ τῶν μὲν τοιούτων ἀκροατῶν, οὐδὲν πώποτ' ἐμέλησεν, οὐδὲ τῶν ἄλλων τοῖς εὖ φρονοῦσιν· ἐκείνων δέ, τῶν, ἅτε προεῖπον, πρὸ παντὸς λόγου μνημονευσόντων, τῷ τε πλήθει τῶν λεγομένων οὐκ ἐπιτιμησόντων, οὐδ' ἂν μυρίων ἐπῶν ᾖ τὸ μῆκος, ἀλλ' ἐφ' αὑτοῖς εἶναι νομιούντων, τοσοῦτον ἀναγνῶναι μέρος καὶ διελθεῖν, ὁπόσον ἂν αὐτοὶ βούλωνται· πάντων δὲ μάλιστα τῶν οὐδενὸς ἂν ἥδιον ἀκουόντων, ἢ λόγου διεξιόντος ἀνδρῶν ἀρετάς, καὶ πόλεως τρόπον καλῶς οἰκουμένης· ἅπερ εἰ μιμήσασθαί τινες βουληθεῖεν καὶ δυνηθεῖεν, αὐτοί τ' ἂν ἐν μεγάλῃ δόξῃ τὸν βίον διαγάγοιεν, καὶ τὰς πόλεις τὰς αὑτῶν εὐδαίμονας ποιήσαιεν. Οἵους μὲν οὖν εὐξαίμην ἂν εἶναι τοὺς ἀκουσομένους τῶν ἐμῶν, εἴρηκα, δέδοικα δέ, μὴ τοιούτων γενομένων, πολὺ καταδεέστερον εἴπω τῶν πραγμάτων, περὶ ὧν μέλλω ποιεῖσθαι τοὺς λόγους. Ὅμως δ' οὕτως ὁποίως ἂν οἷός τ' ὦ, πειράσομαι διαλεχθῆναι περὶ αὐτῶν.

55. Τοῦ μὲν οὖν διαφερόντως τῶν ἄλλων οἰκεῖσθαι τὴν πόλιν ἡμῶν κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον, δικαίως ἂν ἐπενέγκαιμεν τὴν αἰτίαν τοῖς βασιλεύσασιν αὐτῆς, περὶ ὧν ὀλίγῳ πρότερον διειλέχθην. Ἐκεῖνοι γὰρ ἦσαν οἱ παιδεύσαντες τὸ πλῆθος ἐν ἀρετῇ, καὶ δικαιοσύνῃ, καὶ πολλῇ σωφροσύνῃ, καὶ διδάξαντες ἐξ ὧν διῴκουν, ἅπερ ἐγὼ φανείην ὕστερον εἰρηκώς, ἢ κεῖνοι πράξαντες· ὅτι πᾶσα πολιτεία ψυχὴ πόλεώς ἐστι, τοσαύτην ἔχουσα δύναμιν, ὅσην περ ἐν σώματι φρόνησις. Αὕτη γάρ ἐστιν ἡ βουλευομένη περὶ ἁπάντων, καὶ τὰ μὲν ἀγαθὰ διαφυλάττου-

σα, τὰς δὲ συμφορὰς διαφεύγουσα, καὶ πάντων αἰτία τῶν ταῖς πόλεσι συμβαινόντων ἀγαθῶν.

56. Ἧς ὁ δῆμος οὐκ ἐπελάθετο διὰ τὴν μεταβολήν, ἀλλὰ μᾶλλον τούτῳ προςεῖχεν, ἢ τοῖς ἄλλοις, ὅπως λήψεται τοὺς ἡγεμόνας, δημοκρατίας μὲν ἐπιθυμοῦντας, τὸ δ' ἦθος τοιοῦτον ἔχοντας, οἷόν περ οἱ πρότερον ἐπιστατοῦντες αὐτῶν, καὶ μὴ λήσουσι σφᾶς αὐτοὺς κυρίους ἁπάντων τῶν κοινῶν καταστήσαντες, οἷς οὐδεὶς οὐδὲ τῶν ἰδίων τι ἐπιτρέψειεν, μηδὲ περιόψονται πρὸς τὰ τῆς πόλεως προσιόντας, τοὺς ὁμολογουμένως ὄντας πονηρούς, μηδ' ἀνέξονται φωνήν, τῶν τὰ μὲν σώματα τὰ σφέτερ' αὐτῶν ἐπονειδίστως διατιθεμένων, συμβουλεύειν δὲ τοῖς ἄλλοις ἀξιούντων, ὃν τρόπον τὴν πόλιν διοικήσουσι, καὶ ὅπως σωφρονοῖεν ἂν καὶ βέλτιον πράττοιεν, μηδὲ τῶν, ἃ μὲν παρὰ τῶν πατέρων παρέλαβον, εἰς αἰσχρὰς ἡδονὰς ἀνηλωκότων, ἐκ δὲ τῶν κοινῶν ταῖς ἰδίαις ἀπορίαις βοηθεῖν ζητούντων, μηδὲ τῶν πρὸς χάριν μὲν ἀεὶ λέγειν γλιχομένων, εἰς πολλὰς δ' ἀηδίας καὶ λύπας τοὺς πειθομένους ἐμβαλλόντων, ἀλλὰ τούς γε τοιούτους ἅπαντας ἀπείργειν ἀπὸ τοῦ συμβουλεύειν, ἕκαστος οἰήσεται δεῖν, καὶ πρὸς τούτοις ἐκείνους, τοὺς τὰ μὲν τῶν ἄλλων κτήματα τῆς πόλεως εἶναι φάσκοντας, τὰ δὲ ταύτης ἴδια κλέπτειν καὶ διαρπάζειν τολμῶντας, καὶ φιλεῖν μὲν τὸν δῆμον προσποιουμένους, ὑπὸ δὲ τῶν ἄλλων ἁπάντων αὐτὸν μισεῖσθαι ποιοῦντας· καὶ λόγῳ μὲν δεδιότας ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, ἔργῳ δὲ λυμαινομένους, καὶ συκοφαντοῦντας, καὶ διατιθέντας οὕτω πρὸς ἡμᾶς, ὥςτε τῶν πόλεων τὰς εἰς τὸν πόλεμον καθισταμένας, ἥδιον ἂν καὶ θᾶττον ἐνίας εἰςδέξασθαι τοὺς πολιορκοῦντας, ἢ τὴν παρ' ἡμῶν βοήθειαν. Ἀπείποι δ' ἄν τις γρά-

φων, εἰ πάσας τὰς κακοηθείας, καὶ πονηρίας ἐξαριθμεῖν ἐπιχειρήσειεν.

57. Ἃς ἐκεῖνοι μισήσαντες, καὶ τοὺς ἔχοντας αὐτάς, ἐποιοῦντο συμβούλους καὶ προστάτας οὐ τοὺς τυχόντας, ἀλλὰ τοὺς φρονιμωτάτους καὶ βελτίστους, καὶ κάλλιστα βεβιωκότας, καὶ τοὺς αὐτοὺς τούτους στρατηγοὺς ἡροῦντο, καὶ πρέσβεις, εἴποτε δεήσειεν, ἔπεμπον, καὶ πάσας τὰς ἡγεμονίας τὰς τῆς πόλεως αὐτοῖς παρεδίδοσαν, νομίζοντες, τοὺς ἐπὶ τοῦ βήματος βουλομένους καὶ δυναμένους τὰ βέλτιστα συμβουλεύειν, τούτους δὲ καὶ καθ᾽ ἑαυτοὺς γενομένους, ἐν πᾶσι τοῖς τόποις, καὶ περὶ ἁπάσας τὰς πράξεις, τὴν αὐτὴν γνώμην ἕξειν· ἅπερ αὐτοῖς καὶ συνέβαινεν.

58. Διὰ γὰρ τὸ ταῦτα γινώσκειν, ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἑώρων τούς τε νόμους ἀναγεγραμμένους, οὐχ ὁμοίως τοῖς νῦν κειμένοις, οὐδὲ τοσαύτης ταραχῆς καὶ τοσούτων ἐναντιώσεων μεστούς, ὥστε μηδὲν ἂν δυνηθῆναι μήτε τοὺς χρησίμους, μήτε τοὺς ἀχρήστους αὐτῶν· ἀλλὰ πρῶτον μὲν ὀλίγους, ἱκανοὺς δὲ τοῖς χρῆσθαι μέλλουσι, καὶ ῥᾳδίως συνιδεῖν· ἔπειτα δικαίους καὶ συμφέροντας, καὶ σφίσιν αὐτοῖς ὁμολογουμένους, καὶ μᾶλλον ἐσπουδασμένους τοὺς περὶ τῶν κοινῶν ἐπιτηδευμάτων, ἢ τοὺς περὶ τῶν ἰδίων συμβολαίων, οἵους περ εἶναι χρὴ παρὰ τοῖς καλῶς πολιτευομένοις. Περὶ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους καθίστασαν ἐπὶ τὰς ἀρχάς, τοὺς προκριθέντας ὑπὸ τῶν συμφυλετῶν, καὶ τῶν δημοτῶν, οὐ περιμαχήτους αὐτὰς ποιήσαντες, οὐδ᾽ ἐπιθυμίας ἀξίας, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον λειτουργίαις ὁμοίας ταῖς ἐνοχλούσαις μέν, οἷς ἂν προςταχθῶσι, τιμὴν δέ τινα προςτιθείσαις αὐτοῖς· ἔδει γὰρ τοὺς ἄρχειν αἱρηθέντας, τῶν τε κτημάτων τῶν ἰδίων ἀμε-

λεῖν, καὶ τῶν λημμάτων τῶν εἰθισμένων δίδοσθαι ταῖς ἀρχαῖς, ἀπέχεσθαι μηδὲν ἧττον, ἢ τῶν ἱερῶν· ἃ τίς ἂν ἐν τοῖς νῦν καθεστῶσιν ὑπομείνειε; Καὶ τοὺς μὲν ἀκριβεῖς περὶ ταύτας γινομένους μετρίως ἐπαινεθέντας, ἐφ' ἑτέραν ἐπιμέλειαν τάττεσθαι. τοιαύτην, τοὺς δὲ καὶ μικρὸν παραβάντας, ταῖς ἐσχάταις αἰσχύναις καὶ μεγίσταις ζημίαις περιπίπτειν· ὥστε μηδένα τῶν πολιτῶν, ὥσπερ νῦν διακεῖσθαι πρὸς τὰς ἀρχάς, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ ταύτας φεύγειν ἡδὺ ἢ διώκειν, καὶ πάντας νομίζειν, μηδέποτ' ἂν γενέσθαι δημοκρατίαν ἀληθεστέραν, μηδὲ μᾶλλον τῷ πλήθει συμφέρουσαν, τῆς τῶν μὲν τοιούτων πραγματειῶν ἀτέλειαν τῷ δήμῳ διδούσης, τοῦ δὲ τὰς ἀρχὰς καταστῆσαι, καὶ δίκην λαβεῖν παρὰ τῶν ἐξαμαρτανόντων κύριον ποιούσης· ἅπερ ὑπάρχει καὶ τῶν τυράννων τοῖς εὐδαιμονεστάτοις.

59. Σημεῖον δὲ μέγιστον, ὅτι ταῦτ' ἠγάπων. μᾶλλον, ἃ ἐγὼ λέγω· φαίνεται γὰρ ὁ δῆμος, ταῖς μὲν ἄλλαις πολιτείαις ταῖς οὐκ ἀρεσκούσαις μαχόμενος, καὶ καταλύων, καὶ τοὺς προεστῶτας αὐτῶν ἀποκτείνων, ταύτῃ δὲ χρώμενος οὐκ ἔλαττον χιλίων ἐτῶν, ἀλλ' ἐμμείνας ἀφ' οὗ παρέλαβε, μέχρι τῆς Σόλωνος μὲν ἡλικίας, Πεισιστράτου δὲ δυναστείας, ὃς δημαγωγὸς γενόμενος, καὶ πολλὰ τὴν πόλιν λυμηνάμενος, καὶ τοὺς βελτίστους τῶν πολιτῶν, ὡς ὀλιγαρχικοὺς ὄντας ἐκβαλών, τελευτῶν τόν τε δῆμον κατέλυσε, καὶ τύραννον ἑαυτὸν κατέστησε.

60. Τάχ' οὖν ἄν τινες ἄτοπον εἶναί με φήσειαν, (οὐδὲν γὰρ κωλύει διαβαλεῖν τὸν λόγον,) ὅτι τολμῶ λέγειν, ὡς ἀκριβῶς εἰδὼς περὶ πραγμάτων, οἷς οὐ παρῆν πραττομένοις. Ἐγὼ δὲ οὐδὲν τούτων ἄλογον οἶμαι ποιεῖν. Εἰ γὰρ μόνος ἐπίστευον τοῖς τε λεγομένοις περὶ τῶν πα·

λαιῶν, καὶ τοῖς γράμμασι τοῖς ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου παραδεδομένοις ἡμῖν, εἰκότως ἂν ἐπιτιμῴμην· νῦν δὲ πολλοὶ καὶ νοῦν ἔχοντες, ταὐτὸν ἐμοὶ φανεῖεν ἂν πάσχοντες. Χωρὶς δὲ τούτων, εἰ κατασταίην εἰς ἔλεγχον, δυνηθείην ἂν ἐπιδεῖξαι, πάντας ἀνθρώπους πλείους ἐπιστήμας ἔχοντας διὰ τῆς ἀκοῆς ἢ τῆς ὄψεως, καὶ μείζους πράξεις καὶ καλλίους εἰδότας, ἃς παρ᾽ ἑτέρων ἀκηκόασιν, ἢ κείνας, αἷς αὐτοὶ παραγινόμενοι τυγχάνουσιν. Ἀλλὰ γὰρ οὔτ᾽ ἀμελεῖν καλῶς ἔχει τῶν τοιούτων ὑπολήψεων, (τυχὸν γὰρ μηδενὸς ἀντειπόντος, λυμήναιντ᾽ ἂν τὴν ἀλήθειαν,) οὔτ᾽ αὖ πολὺν χρόνον ἀντιλέγοντας διατρίβειν ἐν αὐταῖς, ἀλλ᾽ ὅσον ὑποδείξαντας μόνον τοῖς ἄλλοις, ἐξ ὧν ληροῦντας αὐτοὺς ἂν ἐπιδείξαιεν, πάλιν ἐπανελθόντας λέγειν, καὶ περαίνειν ὅθεν ἀπέλιπον· ὅπερ ἐγὼ ποιήσω.

61. Τὸ μὲν οὖν σύνταγμα τῆς τότε πολιτείας, καὶ τὸν χρόνον ὅσον αὐτῇ χρώμενοι διετελέσαμεν, ἐξαρκούντως δεδήλωται. Λοιπὸν δὲ ἡμῖν, τὰς πράξεις τὰς ἐκ τοῦ πολιτεύεσθαι καλῶς γεγενημένας, διελθεῖν. Ἐκ τούτων γὰρ μᾶλλον ἔσται καταμαθεῖν, ὅτι καὶ τὴν πολιτείαν εἶχον ἡμῶν οἱ πρόγονοι βελτίω τῶν ἄλλων, καὶ σωφρονεστέραν, καὶ προστάταις καὶ συμβούλοις ἐχρῶντο τοιούτοις, οἵους χρὴ τοὺς εὖ φρονοῦντας.

62. Οὐ μὴν οὐδὲ ταῦτά μοι πρότερον λεκτέον ἐστι, πρὶν ἂν μικρὰ προείπω περὶ αὐτῶν. Ἢν γὰρ ὑπεριδὼν τὰς ἐπιτιμήσεις τὰς τῶν οὐδὲν ἄλλο ποιεῖν ἢ τοῦτο δυναμένων, ἐφεξῆς διηγῶμαι, περί τε τῶν ἄλλων τῶν πεπραγμένων, καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων τῶν περὶ τὸν πόλεμον, οἷς οἱ πρόγονοι χρώμενοι, τῶν τε Βαρβάρων περιεγένοντο, καὶ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν εὐδοκίμησαν, οὐκ ἔστιν ὅπως οὐ φήσουσί τινές με διεξιέναι τοὺς νόμους, οὓς

Λυκοῦργος μὲν ἔθηκε, Σπαρτιᾶται δ᾽ αὐτοῖς χρώμενοι τυγχάνουσιν.

63. Ἐγὼ δ᾽ ὁμολογῶ μὲν, ἐρεῖν πολλὰ τῶν καθεστώτων ἐκεῖ, οὐχ ὡς Λυκούργου τι τούτων εὑρόντος ἢ διανοηθέντος, ἀλλ᾽ ὡς μιμησαμένου τὴν διοίκησιν ὡς δυνατὸν ἄριστα τὴν τῶν προγόνων τῶν ἡμετέρων, καὶ τήν τε δημοκρατίαν καταστήσαντος παρ᾽ αὐτοῖς, τὴν ἀριστοκρατίᾳ μεμιγμένην, ἥπερ ἦν παρ᾽ ἡμῖν· καὶ τὰς ἀρχὰς οὐ κληρωτὰς, ἀλλ᾽ αἱρετὰς ποιήσαντος· καὶ τὴν τῶν γερόντων αἵρεσιν, τῶν ἐπιστατούντων ἅπασι τοῖς πράγμασι, μετὰ τοσαύτης σπουδῆς ποιεῖσθαι νομοθετήσαντος, μεθ᾽ ὅσης πέρ φασι καὶ τοὺς ἡμετέρους περὶ τῶν εἰς ἄρειον πάγον ἀναβήσεσθαι μελλόντων· ἔτι δὲ καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῖς περιθέντος τὴν αὐτὴν, ἥνπερ ᾔδει καὶ τὴν βουλὴν ἔχουσαν τὴν παρ᾽ ἡμῖν.

64. Ὅτι μὲν οὖν τὸν αὐτὸν τρόπον τἀκεῖ καθέστηκεν, ὥςπερ εἶχε τὸ παλαιὸν καὶ τὰ παρ᾽ ἡμῖν, παρὰ πολλῶν ἔστι πυθέσθαι τοῖς εἰδέναι βουλομένοις· ὡς δὲ καὶ τὴν ἐμπειρίαν τὴν περὶ τὸν πόλεμον, οὐ πρότερον ἤσκησαν, οὐδ᾽ ἄμεινον ἐχρήσαντο Σπαρτιᾶται τῶν ἡμετέρων, ἐκ τῶν ἀγώνων, καὶ τῶν πολέμων, καὶ τῶν ὁμολογημένων γενέσθαι κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν χρόνον, οὕτως οἶμαι σαφῶς ἐπιδείξειν, ὥςτε μηδὲ τοὺς ἀνοήτως λακωνίζοντας ἀντειπεῖν δυνήσεσθαι τοῖς ῥηθεῖσι, μήτε τοὺς ἅμα τε θαυμάζοντας, καὶ βασκαίνοντας, καὶ μιμεῖσθαι γλιχομένους.

65. Ποιήσομαι δὲ τὴν ἀρχὴν τῶν λεχθησομένων, ἀκοῦσαι μὲν ἴσως τισὶν ἀηδῆ, ῥηθῆναι δ᾽ οὐκ ἀσύμφορον. Εἰ γάρ τις φαίη τὰ πόλεε ταύτα πλείστων ἀγαθῶν αἰτίας γεγενῆσθαι τοῖς Ἕλλησι, καὶ μεγίστων κακῶν, μετὰ τὴν Ξέρξου στρατείαν, οὐκ ἔστιν ὅπως οὐκ

ἀληθῆ δόξειεν ἂν λέγειν τοῖς εἰδόσι τι περὶ τῶν τότε γεγενημένων. Ἠγωνίσαντό τε γάρ, ὡς δυνατόν, ἄριστα πρὸς τὴν ἐκείνου δύναμιν, ταῦτά τε πράξασαι, προσῆκον αὐταῖς περὶ τῶν ἐχομένων βουλεύσασθαι καλῶς, εἰς τοῦτ᾽ ἦλθον οὐκ ἀνοίας, ἀλλὰ μανίας, ὥςτε πρὸς μὲν τὸν ἐπιστρατεύσαντα καὶ βουληθέντα τὼ μὲν πόλεε τούτω παντάπασιν ἀνελεῖν, τοὺς δὲ ἄλλους Ἕλληνας καταδουλώσασθαι, πρὸς μὲν τοιοῦτον, κρατήσασαι ῥᾳδίως ἂν αὐτοῦ, καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, εἰρήνην εἰς ἅπαντα τὸν χρόνον συνεγράψαντο, ὥςπερ πρὸς εὐεργέτην γεγενημένον· φθονήσασαι δὲ ταῖς ἀρεταῖς ταῖς ἑαυτῶν, εἰς πόλεμον καταστᾶσαι πρὸς ἀλλήλας, καὶ φιλονεικίαν, οὐ πρότερον ἐπαύσαντο σφᾶς αὐτοὺς ἀπολλύουσαι, καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, πρὶν κύριον ἐποιήσαντο τὸν κοινὸν ἐχθρὸν τοῦ τήν τε πόλιν τὴν ἡμετέραν εἰς τοὺς ἐσχάτους καταστῆσαι κινδύνους, διὰ τῆς δυνάμεως τῆς Λακεδαιμονίων, καὶ πάλιν τὴν ἐκείνων διὰ τῆς πόλεως τῆς ἡμετέρας· καὶ τοσοῦτον ἀπολειφθέντες τῆς τοῦ Βαρβάρου φρονήσεως, οὔτ᾽ ἐν ἐκείνοις τοῖς χρόνοις ἤλγησαν ἀξίως ὧν ἔπαθον, οὐδ᾽ ὡς προςῆκεν αὐτούς, οὔτε νῦν αἱ μέγισται τῶν Ἑλληνίδων πόλεων, αἰσχύνονται διακολακευόμεναι πρὸς τὸν ἐκείνου πλοῦτον, ἀλλ᾽ ἡ μὲν Ἀργείων καὶ Θηβαίων, Αἴγυπτον αὐτῷ συγκατεπολέμησεν, ἵν᾽ ὡς μεγίστην ἔχων δύναμιν ἐπιβουλεύοι τοῖς Ἕλλησιν, ἡμεῖς δὲ καὶ Σπαρτιᾶται, συμμαχίας ἡμῖν ὑπαρχούσης, ἀλλοτριώτερον ἔχομεν πρὸς ἡμᾶς αὐτούς, ἢ πρὸς οὓς ἑκάτεροι πολεμοῦντες τυγχάνομεν. Σημεῖον δὲ οὐ μικρόν· κοινῇ γάρ, οὐδὲ περὶ ἑνὸς πράγματος βουλευόμεθα, χωρὶς δ᾽ ἑκάτεροι πρέςβεις πέμπομεν ὡς ἐκεῖνον, ἐλπίζοντες, ὁποτέροις ἂν οἰκειότερον διατεθείη, κυρίους τούτους γε-

νήσεσθαι τῆς ἐν τοῖς Ἕλλησι πλεονεξίας· κακῶς εἰδότες, ὡς τοὺς μὲν θεραπεύοντας αὐτόν, ὑβρίζειν εἴθισται, πρὸς δὲ τοὺς ἀντιπραττομένους, καὶ καταφρονοῦντας τῆς ἐκείνου δυνάμεως, ἐκ παντὸς τρόπου διαλύεσθαι πειρᾶται τὰς διαφοράς.

66. Ταῦτα δὲ διῆλθον, οὐκ ἀγνοῶν, ὅτι λέγειν τινὲς τολμήσουσιν, ὡς ἔξω τῆς ὑποθέσεως τοῖς λόγοις τούτοις ἐχρησάμην. Ἐγὼ δὲ οὐδέποτ᾽ ἂν οἶμαι τοῖς προειρημένοις οἰκειοτέρους ἂν λόγους ῥηθῆναι τούτων, οὐδ᾽ ἐξ ὧν ἄν τις σαφέστερον ἐπιδείξειε τοὺς προγόνους ἡμῶν φρονιμωτέρους ὄντας περὶ τὰ μέγιστα, τῶν, τήν τε πόλιν τὴν ἡμετέραν, καὶ τὴν Σπαρτιατῶν μετὰ τὸν πόλεμον τὸν πρὸς Ξέρξην διοικησάντων· αὗται μὲν γὰρ ἂν φανεῖεν, ἐν ἐκείνοις τε τοῖς χρόνοις, πρὸς μὲν τοὺς Βαρβάρους εἰρήνην ποιησάμεναι, σφᾶς δ᾽ αὐτὰς καὶ τὰς ἄλλας πόλεις ἀπολλύουσαι, νῦν τε τῶν Ἑλλήνων ἄρχειν ἀξιοῦσαι, πρὸς δὲ τὸν βασιλέα πρέσβεις πέμπουσαι περὶ φιλίας καὶ συμμαχίας· οἱ δὲ τότε τὴν πόλιν οἰκοῦντες οὐδὲν τούτων ἔπραττον, ἀλλὰ τοὐναντίον· τῶν μὲν γὰρ Ἑλληνίδων πόλεων οὕτως αὐτοῖς ἀπέχεσθαι σφόδρα δεδογμένον ἦν, ὥσπερ τοῖς εὐσεβέσι, τῶν ἐν τοῖς ἱεροῖς ἀνακειμένων· τῶν δὲ πολέμων ὑπελάμβανον ἀναγκαιότατον μὲν καὶ δικαιότατον τὸν μετὰ πάντων ἀνθρώπων, πρὸς τὴν ἀγριότητα τὴν τῶν θηρίων γενόμενον, δεύτερον δέ, τὸν μετὰ τῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς Βαρβάρους, τοὺς καὶ φύσει πολεμίους ὄντας, καὶ πάντα τὸν χρόνον ἐπιβουλεύοντας ἡμῖν. Τοῦτον δ᾽ εἴρηκα τὸν λόγον οὐκ αὐτὸς εὑρών, ἀλλ᾽ ἐκ τῶν ἐκείνοις πεπραγμένων συλλογισάμενος.

67. Ὁρῶντες γὰρ τὰς μὲν ἄλλας πόλεις ἐν πολλοῖς κακοῖς καὶ πολέμοις καὶ ταραχαῖς οὔσας, τὴν δ᾽ αὑτῶν

μόνην καλῶς οἰκουμένην, οὐχ ἡγήσαντο δεῖν, τοὺς ἄμεινον τῶν ἄλλων φρονοῦντας καὶ πράττοντας ἀμελεῖν, οὐδὲ περιορᾷν τὰς τῆς αὐτῆς συγγενείας μετεχούσας ἀπολλυμένας, ἀλλὰ σκεπτέον εἶναι, καὶ πρακτέον, ὅπως ἁπάσας ἀπαλλάξουσι τῶν κακῶν τῶν παρόντων. Ταῦτα δὲ διανοηθέντες, τῶν μὲν ἧττον νοσουσῶν, πρεςβείαις καὶ λόγοις ἐξαιρεῖν ἐπειρῶντο τὰς διαφοράς, εἰς δὲ τὰς μᾶλλον στασιαζούσας, ἐξέπεμπον τῶν πολιτῶν τοὺς μεγίστην παρ᾽ αὐτοῖς δόξαν ἔχοντας, οἳ περί τε τῶν παρόντων παρ᾽ αὐταῖς πραγμάτων συνεβούλευον, καὶ συγγενόμενοι τοῖς τε μὴ δυναμένοις ἐν ταῖς αὐτῶν ζῇν πατρίσι, καὶ τοῖς χεῖρον γεγονόσιν, ὧν οἱ νόμοι προςτάττουσιν, (οἵπερ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ λυμαίνονται τὰς πόλεις,) ἔπειθον μεθ᾽ αὐτῶν στρατεύεσθαι, καὶ βίον ζητεῖν βελτίω τοῦ νῦν παρόντος. Πολλῶν δὲ γινομένων τῶν ταῦτα βουλομένων καὶ πειθομένων, στρατόπεδα συνιστάντες ἐξ αὐτῶν, τούς τε τὰς νήσους κατέχοντας τῶν Βαρβάρων, καὶ τοὺς ἐφ᾽ ἑκατέρας τῆς ἠπείρου τὴν παραλίαν κατοικοῦντας καταστρεφόμενοι, καὶ πάντας ἐκβάλλοντες, τοὺς μάλιστα βίου δεομένων τῶν Ἑλλήνων κατῴκιζον. Καὶ ταῦτα πράττοντες, καὶ τοῖς ἄλλοις ὑποδεικνύοντες διετέλουν, ἕως ἤκουσαν, Σπαρτιάτας τὰς πόλεις τὰς ἐν Πελοποννήσῳ κατῳκισμένας, ὥςπερ εἶπον, ὑφ᾽ αὐτοὺς πεποιημένους· μετὰ δὲ ταῦτα, τοῖς ἰδίοις ἠναγκάζοντο προςέχειν τὸν νοῦν.

68. Τί οὖν ἐστι τὸ συμβεβηκὸς ἀγαθόν, ἐκ τοῦ πολέμου τοῦ περὶ τὰς ἀποικίας καὶ πραγματείας; τοῦτό γὰρ οἶμαι μάλιστα ποθεῖν ἀκοῦσαι τοὺς πολλούς· τοῖς μὲν Ἕλλησιν εὐπορωτέρους γενέσθαι τὰ περὶ τὸν βίον, καὶ μᾶλλον ὁμονοεῖν, τοσούτων τὸ πλῆθος καὶ τοιούτων

ἀνθρώπων ἀπαλλαγεῖσι· τοῖς δὲ Βαρβάροις ἐκπίπτειν ἐκ τῆς αὑτῶν, καὶ φρονεῖν ἔλαττον ἢ πρότερον· τοῖς δὲ αἰτίοις τούτων γεγενημένοις, εὐδοκιμεῖν, καὶ διπλασίαν πεποιηκέναι τὴν Ἑλλάδα τῆς ἐξ ἀρχῆς συστάσης.

69. Μεῖζον μὲν οὖν εὐεργέτημα καὶ κοινότερον τοῖς Ἕλλησι γεγενημένον παρὰ τῶν προγόνων τῶν ἡμετέρων, οὐκ ἂν δυναίμην ἐξευρεῖν· οἰκειότερον δὲ τῇ περὶ τὸν πόλεμον ἐπιμελείᾳ, καὶ δόξης οὐκ ἐλάττονος ἄξιον, καὶ πᾶσι φανερόν, ἴσως ἕξομεν εἰπεῖν.

70. Τίς γὰρ οὐκ οἶδεν, ἢ τίς οὐκ ἀκήκοε τῶν τραγῳδοδιδασκάλων ἐν Διονυσίοις, τὰς Ἀδράστῳ γενομένας ἐν Θηβαίοις συμφοράς, ὅτι κατάγειν βουληθεὶς τὸν Οἰδίπου μὲν υἱόν, αὑτοῦ δὲ κηδεστήν, παμπληθεῖς μὲν Ἀργείων ἀπώλεσεν, ἅπαντας δὲ τοὺς λοχαγοὺς ἐπεῖδε διαφθαρέντας, αὐτὸς δ᾽ ἐπονειδίστως σωθείς, ἐπειδὴ σπονδῶν οὐχ οἷός τ᾽ ἦν τυχεῖν, οὐδ᾽ ἀνελέσθαι τοὺς τετελευτηκότας, ἱκέτης γενόμενος τῆς πόλεως, ἔτι Θησέως αὐτὴν διοικοῦντος, ἐδεῖτο μὴ περιιδεῖν τοιούτους ἄνδρας ἀτάφους γενομένους, μηδὲ παλαιὸν ἔθος καὶ πάτριον νόμον καταλυόμενον, ᾧ πάντες ἄνθρωποι χρώμενοι διατελοῦσιν, οὐχ ὡς ὑπ᾽ ἀνθρωπίνης κειμένῳ φύσεως, ἀλλ᾽ ὡς ὑπὸ δαιμονίας προστεταγμένῳ δυνάμεως. Ὧν ἀκούσας οὐδένα χρόνον ἐπισχών, ἔπεμψε πρεσβείαν εἰς Θήβας, περί τε τῆς ἀναιρέσεως συμβουλεύοντας αὐτοῖς, ὁσιώτερον βουλεύσασθαι, καὶ τὴν ἀπόκρισιν νομιμωτέραν ποιήσασθαι τῆς πρότερον γεγενημένης, κἀκεῖνο ὑποδείξοντας, ὡς ἡ πόλις αὐτοῖς οὐκ ἐπιτρέψει παραβαίνουσι τὸν νόμον τὸν κοινὸν ἁπάντων Ἑλλήνων. Ἀκούσαντες δ᾽ οἱ τότε κύριοι Θηβαίων ὄντες, οὐχ ὁμοίως ἔγνωσαν, οὔτε ταῖς δόξαις, αἷς ἔχουσί τινες περὶ αὐτῶν, οὔθ᾽ οἷς ἐβουλεύσαντο,

πρότερον, ἀλλὰ μετρίως περὶ αὐτῶν τε διαλεχθέντες, καὶ τῶν ἐπιστρατευσάντων κατηγορήσαντες, ἔδοσαν τῇ πόλει τὴν ἀναίρεσιν.

71. Καὶ μηδεὶς οἰέσθω με ἀγνοεῖν, ὅτι τἀναντία λέγων τυγχάνω, οἷς ἐν τῷ Πανηγυρικῷ λόγῳ φανείην ἂν περὶ τῶν αὐτῶν τούτων γεγραφώς· ἀλλὰ γὰρ οὐδένα νομίζω τῶν ταῦτα συνιδεῖν ἂν δυνηθέντων, τοσαύτης ἀμαθίας εἶναι καὶ φθόνου μεστόν, ὅςτις οὐκ ἂν ἐπαινέσειεν ἐμὲ καὶ σωφρονεῖν ἡγήσαιτο, τότε μὲν ἐκείνως, νῦν δ' οὕτως διαλεχθέντα περὶ αὐτῶν. Περὶ μὲν οὖν τούτων, οἶδ' ὅτι καλῶς γέγραφα, καὶ συμφερόντως· ὅσον δ' ἡμῶν ἡ πόλις διέφερε τὰ περὶ τὸν πόλεμον κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον, (τοῦτο γὰρ ἀποδεῖξαι βουλόμενος, διῆλθον τὰ γενόμενα Θήβησιν,) ἡγοῦμαι τὴν πρᾶξιν ἐκείνην ἅπασι σαφῶς δηλοῦν, τὴν τὸν μὲν βασιλέα τῶν Ἀργείων ἀναγκάσασαν ἱκέτην γενέσθαι τῆς πόλεως τῆς ἡμετέρας, τοὺς δὲ κυρίους ὄντας Θηβῶν οὕτω διαθεῖσαν, ὥςτε ἑλέσθαι μᾶλλον αὐτοὺς ἐμμεῖναι τοῖς λόγοις τοῖς ὑπὸ τῆς πόλεως ἐκπεμφθεῖσιν, ἢ τοῖς νόμοις τοῖς ὑπὸ τοῦ δαιμονίου κατασταθεῖσιν· ὧν οὐδὲν ἂν οἷά τε ἐγένετο διοικῆσαι κατὰ τρόπον ἡ πόλις ἡμῶν, εἰ μὴ καὶ τῇ δόξῃ, καὶ τῇ δυνάμει, πολὺ διήνεγκε τῶν ἄλλων.

72. Ἔχων δὲ πολλὰς καὶ καλὰς πράξεις καὶ περὶ τῶν προγόνων εἰπεῖν, σκοποῦμαι, τίνα τρόπον διαλεχθῶ περὶ αὐτῶν· μέλει γάρ μοι τούτων μᾶλλον, ἢ τῶν ἄλλων· τυγχάνω γὰρ ὢν περὶ τὴν ὑπόθεσιν, ἣν ἐποιησάμην τὸ τελευταῖον, ἐν ᾗ προεῖπον, ὡς ἐπιδείξω τοὺς προγόνους ἡμῶν ἐν τοῖς πολέμοις καὶ ταῖς μάχαις πλέον διενεγκόντας Σπαρτιατῶν, ἢ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν. Ἔσται δ' ὁ λόγος παράδοξος μὲν τοῖς πολλοῖς, ὁμοίως δ' ἀλη-

θῆς τοῖς ἄλλοις. Ἄρτι μὲν οὖν ἠπόρουν, πότερον διεξίω πρότερον τοὺς κινδύνους, καὶ τὰς μάχας τὰς τῶν Σπαρτιατῶν, ἢ τὰς τῶν ἡμετέρων· νῦν δὲ προαιροῦμαι λέγειν τὰς ἐκείνων, ἵν᾽ ἐν ταῖς καλλίοσι καὶ δικαιοτέραις καταλύω τὸν λόγον τὸν περὶ τούτων.

73. Ἐπειδὴ γὰρ Δωριέων οἱ στρατεύσαντες εἰς Πελοπόννησον, τριχὰ διείλοντο τὰς πόλεις, καὶ τὰς χώρας ἀφείλοντο τοὺς δικαίως κεκτημένους, οἱ μὲν Ἄργος λαχόντες καὶ Μεσήνην, παραπλησίως διῴκουν τὰ σφέτερ᾽ αὐτῶν τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι· τὸ δὲ τρίτον μέρος αὐτῶν, οὓς καλοῦμεν νῦν Λακεδαιμονίους, στασιάσαι μέν φασιν αὐτοὺς οἱ τὰ ἐκείνων ἀκριβοῦντες, ὡς οὐδένας ἄλλους τῶν Ἑλλήνων. Περιγενομένους δὲ τοὺς μεῖζον τοῦ πλήθους φρονοῦντας, οὐδὲν τῶν αὐτῶν βουλεύσασθαι περὶ τῶν συμβεβηκότων τοῖς τοιαῦτα διαπεπραγμένοις· τοὺς μὲν γὰρ ἄλλους, συνοίκους ἔχειν τῇ πόλει τοὺς στασιάσαντας, καὶ κοινωνούς, ὥσθ᾽ ἁπάντων, πλὴν τῶν ἀρχῶν, καὶ τῶν τιμῶν, μετέχειν αὐτούς· οὓς οὐκ ἂν φρονεῖν ἡγεῖσθαι Σπαρτιατῶν τοὺς νοῦν ἔχοντας, εἰ νομίζουσιν ἀσφαλῶς πολιτεύεσθαι μετὰ τούτων οἰκοῦντες, περὶ οὓς τὰ μέγιστα τυγχάνουσιν ἐξημαρτηκότες· αὐτοὺς δ᾽ οὐδὲν τούτων ποιεῖν, ἀλλὰ παρὰ σφίσι μὲν αὐτοῖς ἰσονομίαν καταστῆσαι, καὶ δημοκρατίαν τοιαύτην, οἵαν περ χρὴ τοὺς μέλλοντας ἅπαντα τὸν χρόνον ὁμονοήσειν· τὸν δὲ δῆμον περιοίκους ποιήσασθαι, καταδουλωσαμένους αὐτῶν τὰς ψυχὰς οὐδὲν ἧττον ἢ τὰς τῶν οἰκετῶν· ταῦτα δὲ πράξαντας, τῆς χώρας, ἧς προςῆκεν ἴσον ἔχειν ἕκαστον, αὐτοὺς μὲν λαβεῖν, ὀλίγους ὄντας, οὐ μόνον τὴν ἀρίστην, ἀλλὰ καὶ τοσαύτην, ὅσην οὐδένες τῶν Ἑλλήνων ἔχουσι, τῷ δὲ πλήθει, τηλικοῦτον ἀπονεῖμαι μέρος τῆς

χειρίστης, ὥστ᾽ ἐπιπόνως ἐργαζομένους, μόλις ἔχειν τὸ καθ᾽ ἡμέραν. Μετὰ δὲ ταῦτα διελόντας τὸ πλῆθος αὐτῶν, ὡς οἷόν τ᾽ ἦν εἰς ἐλάχιστον τόπον κατοικίσαι, μικροὺς καὶ πολλούς, ὀνόμασι μὲν προσαγορευομένους, ὡς πόλεις οἰκοῦντας, τὴν δὲ δύναμιν ἔχοντας ἐλάττω τῶν δήμων τῶν παρ᾽ ἡμῖν. Ἁπάντων δ᾽ ἀποστερήσαντας αὐτούς, ὧν προςῆκε μετέχειν τοὺς ἐλευθέρους, τοὺς πλείστους ἐπιθεῖναι τῶν κινδύνων αὐτοῖς· ἐν γὰρ ταῖς στρατείαις, αἷς ἡγεῖτο βασιλεύς, κατ᾽ ἄνδρα ἠνάγκαζον συμπαρατάττεσθαι σφίσιν αὐτοῖς· ἐνίους δὲ καὶ τῆς πρώτης φάλαγγος ἠροῦντο προτάττειν. Ἐάν τέ που δεῆσαι αὐτοὺς ἐκπέμψαι βοήθειαν, ἵνα βοηθῶσιν, ἢ τοὺς πόνους, ἢ τοὺς κινδύνους, ἢ τὸ πλῆθος τοῦ χρόνου, τούτους ἀποστέλλειν ἤθελον, προκινδυνεύσοντας τῶν ἄλλων. Καὶ τί δεῖ μακρολογεῖν, πάσας διεξιόντα τὰς ὕβρεις, τὰς περὶ τὸ πλῆθος γιγνομένας, ἀλλὰ μὴ τὸ μέγιστον εἰπόντα τῶν κακῶν, ἀπαλλαγῆναι τῶν ἄλλων; τῶν γὰρ οὕτω μὲν ἐξ ἀρχῆς δεινὰ πεπονθότων, ἐν δὲ τοῖς παροῦσι καιροῖς χρησίμων ὄντων, ἔξεστι τοῖς Ἐφόροις ἀκρίτως ἀποκτεῖναι τοσούτους, ὅσους ἂν βουληθῶσιν· ἃ τοῖς Ἕλλησι τοῖς ἄλλοις, οὐδὲ τοὺς πονηροτάτους τῶν οἰκετῶν, ὅσιόν ἐστι μιαιφονεῖν.

74. Τούτου δ᾽ ἕνεκα περὶ τῆς οἰκειότητος, καὶ τῶν ἡμαρτημένων εἰς αὐτούς, διὰ πλειόνων διῆλθον, ἵν᾽ ἔρωμαι τοὺς ἀποδεχομένους ἁπάσας τὰς Σπαρτιατῶν πράξεις, εἰ καὶ ταύτας ἀποδέχονται, καὶ τὰς μάχας εἶναι νομίζουσι καλάς, τὰς πρὸς τούτους γεγενημένας; ἐγὼ μὲν γὰρ ἡγοῦμαι μεγάλας μὲν αὐτὰς γεγενῆσθαι, καὶ δεινάς, καὶ πολλῶν αἰτίας, τοῖς μὲν ἡττηθεῖσι κακῶν, τοῖς δὲ κατορθώσασι λημμάτων, (ὧνπερ ἕνεκα πολεμοῦντες

ἅπαντα τὸν χρόνον διατελοῦσιν,) οὐ μὴν ὁσίας, οὐδὲ καλάς, οὐδὲ πρεπούσας τοῖς ἀρετῆς ἀντιποιουμένοις, μὴ τῆς ἐπὶ τῶν τεχνῶν ὀνομαζομένης, καὶ πολλῶν ἄλλων, ἀλλὰ τῆς τοῖς καλοῖς κἀγαθοῖς τῶν ἀνδρῶν, ἐν ταῖς ψυχαῖς μετ᾿ εὐσεβείας καὶ δικαιοσύνης γιγνομένης, περὶ ἧς ἅπας ὁ λόγος ἐστίν· ἧς ὀλιγωροῦντές τινες ἐγκωμιάζουσι τοὺς πλείω τῶν ἄλλων ἡμαρτηκότας, καὶ οὐκ αἰσθάνονται τὰς διανοίας ἐπιδεικνύντες τὰς σφετέρας αὐτῶν, ὅτι κἀκείνους ἂν ἐπαινέσειαν, τοὺς πλείω μὲν κεκτημένους τῶν ἱκανῶν, ἀποκτεῖναι δ᾿ ἂν τολμήσαντας τοὺς ἀδελφοὺς τοὺς αὑτῶν, καὶ τοὺς ἑταίρους, καὶ τοὺς κοινωνούς, ὥστε καὶ τἀκείνων λαβεῖν· ὅμοια γὰρ τὰ τοιαῦτα τῶν ἔργων ἐστί, τοῖς ὑπὸ Σπαρτιατῶν πεπραγμένοις, ἃ τοὺς ἀποδεχομένους ἀναγκαῖόν ἐστι περὶ τῶν εἰρημένων ἄρτι, τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχειν.

75. Θαυμάζω δ᾿ εἴ τινες τὰς μάχας, καὶ τὰς νίκας τὰς παρὰ τὸ δίκαιον γενομένας, μὴ νομίζουσιν αἰσχίους εἶναι, καὶ πλειόνων ὀνειδῶν μεστάς, ἢ τὰς ἥττας τὰς ἄνευ κακίας συμβαινούσας, καὶ ταῦτ᾿ εἰδότες ὅτι μεγάλαι δυνάμεις, πονηραὶ δέ, πολλάκις γίγνονται κρείττους ἀνδρῶν σπουδαίων, καὶ κινδυνεύειν ὑπὲρ τῆς πατρίδος προαιρουμένων· οὓς πολὺ δικαιότερον ἂν ἐπαινοίημεν, ἢ τοὺς περὶ τῶν ἀλλοτρίων ἀποθνήσκειν ἑτοίμως ἐθέλοντας, καὶ τοῖς ξενικοῖς στρατεύμασιν ὁμοίους ὄντας· ταῦτα μὲν γάρ ἐστιν ἔργα πονηρῶν ἀνθρώπων· τὸ δὲ τοὺς χρηστοὺς ἐνίοτε χεῖρον ἀγωνίζεσθαι τῶν ἀδικεῖν βουλομένων, θεῶν ἄν τις ἀμέλειαν εἶναι φήσαιεν. Ἔχοιμι δ᾿ ἂν τῷ λόγῳ τούτῳ χρῆσθαι, καὶ περὶ τῆς συμφορᾶς τῆς Σπαρτιάταις ἐν Θερμοπύλαις γεγενημένης, ἣν ἅπαντες ὅσοι περ ἀκηκόασιν, ἐπαινοῦσι καὶ θαυμάζουσι μᾶλλον,

ἢ τὰς μάχας καὶ τὰς νίκας τὰς κρατησάσας μὲν τῶν ἐναντίων, πρὸς οὓς δ' οὐκ ἐχρῆν γεγενημένας· ἃς εὐλογεῖν τινες τολμῶσι, κακῶς εἰδότες, ὡς οὐδὲν οὔθ' ὅσιον οὔτε καλόν ἐστι, τὸ μὴ μετὰ δικαιοσύνης καὶ λεγόμενον καὶ πραττόμενον, ὧν Σπαρτιάταις μὲν οὐδὲν πώποτ' ἐμέλησε· βλέπουσι γὰρ εἰς οὐδὲν ἄλλο, πλὴν ὅπως πλεῖστα τῶν ἀλλοτρίων κατασχήσουσιν.

76. Οἱ δ' ἡμέτεροι περὶ οὐδὲν οὕτω τῶν ὄντων ἐσπούδαζον, ὡς τὸ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν εὐδοκιμεῖν· ἡγοῦντο γὰρ οὐδεμίαν ἂν γενέσθαι κρίσιν ἀληθεστέραν, οὐδὲ δικαιοτέραν τῆς ὑπὸ παντὸς τοῦ γένους γνωσθείσης. Δῆλοι δ' ἦσαν οὕτως ἔχοντες, ἔν τε τοῖς ἄλλοις, οἷς διῴκουν τὴν πόλιν, καὶ τοῖς περὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων· τριῶν γὰρ πολέμων γενομένων, ἄνευ τοῦ Τρωϊκοῦ, τοῖς Ἕλλησι πρὸς τοὺς Βαρβάρους, ἐν ἅπασι τούτοις πρωτεύουσαν αὐτὴν παρέσχον, ὧν εἷς μὲν ἦν ὁ πρὸς Ξέρξην, ἐν ᾧ πλέον διήνεγκαν Λακεδαιμονίων ἐν ἅπασι τοῖς κινδύνοις, ἢ κεῖνοι τῶν ἄλλων. Δεύτερος δέ, ὁ περὶ τὴν κτίσιν τῶν ἀποικιῶν, εἰς ὃν Δωριέων μὲν οὐδεὶς ἦλθε συμπολεμήσων, ἡ δὲ πόλις ἡμῶν ἡγεμὼν καταστᾶσα τῶν οὐκ εὐπορούντων, καὶ τῶν ἄλλων τῶν βουλομένων, τοσοῦτον τὰ πράγματα μετέστησεν, ὥστ' εἰθισμένων τῶν Βαρβάρων τὰς μεγίστας πόλεις τῶν Ἑλληνίδων καταλαμβάνειν, ἐποίησε τοὺς Ἕλληνας, ἃ πρότερον ἔπασχον, ταῦτα δύνασθαι ποιεῖν.

77. Περὶ μὲν οὖν τοῖν δυοῖν πολέμοιν, ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἱκανῶς ἡμῖν εἴρηται. Περὶ δὲ τοῦ τρίτου ποιήσομαι τοὺς λόγους, ὃς ἐγένετο, τῶν μὲν Ἑλληνίδων πόλεων ἄρτι κατῳκισμένων, τῆς δὲ ἡμετέρας ἔτι βασιλευο-

μένης· ἐφ' ὧν καὶ πόλεμοι πλεῖστοι, καὶ κίνδυνοι μέγιστοι συνέβησαν, οὓς ἅπαντας μὲν οὔτ' ἂν εὑρεῖν οὔτ' ἂν εἰπεῖν δυνηθείην. Παραλιπὼν δὲ τὸν πλεῖστον ὄχλον, τῶν ἐν ἐκείνῳ μὲν τῷ χρόνῳ πραχθέντων, ῥηθῆναι δὲ νῦν οὐ κατεπειγόντων, ὡς ἂν δύνωμαι συντομώτατα πειράσομαι δηλῶσαι τούς τ' ἐπιστρατεύσαντας τῇ πόλει, καὶ τὰς μάχας τὰς ἀξίας μνημονευθῆναι, καὶ τοὺς ἡγεμόνας αὐτῶν τοὺς ῥηθῆναι ἀξίους, ἔτι δὲ τὰς προφάσεις, ἃς ἔλεγον, καὶ τὴν δύναμιν τῶν γενῶν τῶν συνακολουθησάντων αὐτοῖς. Ἱκανὰ γὰρ ἔσται ταῦτ' εἰπεῖν, πρὸς ἃ περὶ τῶν ἐναντίων εἰρήκαμεν.

78. Θρᾶκες μὲν γὰρ μετ' Εὐμόλπου τοῦ Ποσειδῶνος, ἐνέβαλον εἰς τὴν χώραν ἡμῶν, ὃς ἠμφισβήτησεν Ἐρεχθεῖ τῆς πόλεως, φάσκων, Ποσειδῶνα πρότερον Ἀθηνᾶς καταλαβεῖν αὐτήν· Σκῦθαι δέ, μετ' Ἀμαζόνων τῶν ἐξ Ἄρεως γενέσθαι λεγομένων, αἳ τὴν στρατείαν ἐπ' Ἀντιόπην τὴν Ἱππολύτης ἐποίησαν, τὴν τούς τε νόμους παραβᾶσαν τοὺς παρ' αὐταῖς κειμένους, ἐρασθεῖσάν τε Θησέως, καὶ συνακολουθήσασαν ἐκεῖθεν, καὶ συνοικήσασαν αὐτῷ· Πελοποννήσιοι δέ, μετ' Εὐρυσθέως, ὃς Ἡρακλεῖ μὲν οὐκ ἔδωκε δίκην, ὧν ἥμαρτεν εἰς αὐτόν, στρατεύσας δ' ἐπὶ τοὺς ἡμετέρους προγόνους, ὡς ἐκληψόμενος τοὺς ἐκείνου παῖδας, (παρ' ἡμῖν γὰρ ἦσαν καταπεφευγότες,) ἔπαθεν ἃ προσῆκεν αὐτόν· τοσούτου γὰρ ἐδέησε γράψας κύριος γενέσθαι τῶν ἱκετῶν, ὥστε ἡττηθεὶς μάχῃ, καὶ ζωγρηθεὶς ὑπὸ τῶν ἡμετέρων, αὐτὸς ἱκέτης γενόμενος τούτων, οὓς ἐξαιτήσων ἦλθε, τὸν βίον ἐτελεύτησε· μετὰ δὲ τούτων οἱ πεμφθέντες ὑπὸ Δαρείου, τὴν Ἑλλάδα πορθήσοντες, ἀποβάντες ἐπὶ Μαραθῶνι, πλείοσι κακοῖς καὶ μείζοσι συμφοραῖς περιπεσόντες, ὧν

ἤλπισαν τὴν πόλιν ἡμῶν ποιήσειν, ᾤχοντο φεύγοντες ἐξ ἁπάσης τῆς Ἑλλάδος.

79. Τούτους δ᾽ ἅπαντας, οὓς διῆλθον, οὐ μετ᾽ ἀλλήλων εἰςβαλόντας, οὐδὲ κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, ἀλλ᾽ ὡς οἵ τε καιροί, καὶ τὸ συμφέρον ἑκάστοις, καὶ τὸ συμβουλεύσασθαι συνέπιπτε, μάχῃ νικήσαντες, καὶ τῆς ὕβρεως παύσαντες, οὐκ ἐξέστησαν αὑτῶν, τηλικαῦτα διαπραξάμενοι τὸ μέγεθος, οὐδ᾽ ἔπαθον ταὐτὸ τοῖς διὰ μὲν τὸ καλῶς καὶ φρονίμως βουλεύσασθαι, καὶ πλούτους μεγάλους καὶ δόξας καλὰς κτησαμένοις, διὰ δὲ τὰς ὑπερβολὰς τὰς τούτων ὑπερηφάνοις γενομένοις, καὶ τὴν φρόνησιν διαφθαρεῖσι, καὶ κατενεχθεῖσιν εἰς χείρω πράγματα καὶ ταπεινότερα τῶν πρότερον αὐτοῖς ὑπαρχόντων· ἀλλὰ ταῦτα πάντα διαφυγόντες, ἐνέμειναν τοῖς ἤθεσιν, οἷς εἶχον, διὰ τὸ πολιτεύεσθαι καλῶς, μείζω φρονοῦντες ἐπὶ τῇ τῆς ψυχῆς ἕξει, καὶ ταῖς διανοίαις ταῖς ἑαυτῶν, ἢ ταῖς μάχαις ταῖς γεγενημέναις, καὶ μᾶλλον ὑπὸ τῶν ἄλλων θαυμάζεσθαι διὰ τὴν καρτερίαν ταύτην καὶ σωφροσύνην, ἢ διὰ τὴν ἀνδρίαν, τὴν ἐν τοῖς πόνοις καὶ κινδύνοις αὐτοῖς παραγενομένην· ἑώρων γὰρ ἅπαντες τὴν μὲν εὐψυχίαν τὴν πολεμικὴν πολλοὺς ἔχοντας, καὶ τῶν ταῖς κακίαις ὑπερβαλλόντων, τῆς δὲ χρησίμης ἐπὶ πᾶσι, καὶ πάντας δυναμένης ὠφελεῖν, οὐ κοινωνοῦντας τοὺς πονηρούς, ἀλλὰ μόνοις ἐγγινομένην τοῖς καλῶς γεγονόσι καὶ τεθραμμένοις, καὶ πεπαιδευμένοις, ἅπερ προςῆν τοῖς τότε τὴν πόλιν διοικοῦσι, καὶ τῶν προειρημένων ἀγαθῶν ἁπάντων αἰτίοις καταστᾶσι.

80. Τοὺς μὲν οὖν ἄλλους ὁρῶ περὶ τὰ μέγιστα τῶν ἔργων, καὶ μάλιστα μνημονευθησόμενα τοὺς λόγους καταλύοντας, ἐγὼ δὲ σωφρονεῖν μὲν νομίζω τοὺς ταῦτα γι-

γνώσκοντας καὶ πράττοντας, οὐ μὴν συμβαίνει μοι ταὐτὸ ποιεῖν ἐκείνοις, ἀλλ᾽ ἔτι λέγειν ἀναγκάζομαι. Τὴν δ᾽ αἰτίαν δι᾽ ἣν ποιῶ, ὕστερον ἐρῶ, μικρὰ πάνυ περὶ αὐτῶν διαλεχθείς.

81. Ἐπηνώρθουν μὲν γὰρ τὸν λόγον, τὸν μέχρι τῶν ἀναγνωσθέντων γεγραμμένον, μετὰ μειρακίων τριῶν ἢ τεττάρων τῶν εἰθισμένων μοι συνδιατρίβειν. Ἐπειδὴ δὲ διεξιοῦσιν ἡμῖν ἐδόκει καλῶς ἔχειν, καὶ προςδεῖσθαι τελευτῆς μόνον, ἔδοξέ μοι μεταπέμψασθαί τινα τῶν ἐμοὶ μὲν πεπλησιακότων, ἐν ὀλιγαρχίᾳ δὲ πεπολιτευμένων, προῃρημένων δὲ Λακεδαιμονίους ἐπαινεῖν, ἵν᾽ εἴ τι παρέλαθεν ἡμᾶς ψευδῶς εἰρημένον, ἐκεῖνος κατιδὼν δηλώσειεν ἡμῖν. Ἐλθὼν δὲ ὁ κληθείς, καὶ διαναγνοὺς τὸν λόγον, (τὰ γὰρ μεταξὺ τί δεῖ λέγοντα διατρίβειν;) ἐδυςχέραινε μὲν οὐδενὶ τῶν γεγραμμένων, ἐπήνεσε δ᾽ ὡς δυνατὸν μάλιστα, καὶ διελέχθη περὶ ἑκάστου τῶν μερῶν παραπλησίως, οἷς ἡμεῖς ἐγινώσκομεν. Οὐ μὴν ἀλλὰ φανερὸς ἦν, οὐχ ἡδέως ἔχων ἐπὶ τοῖς περὶ Λακεδαιμονίων εἰρημένοις. Ἐδήλωσε δὲ διὰ ταχέων· ἐτόλμησε γὰρ εἰπεῖν, ὡς εἰ καὶ μηδὲν ἄλλο πεποιήκασι τοὺς Ἕλληνας ἀγαθόν, ἀλλ᾽ οὖν ἐκεῖνό γε δικαίως ἂν αὐτοῖς ἅπαντες χάριν ἔχοιεν, ὅτι τὰ κάλλιστα τῶν ἐπιτηδευμάτων εὑρόντες, αὐτοί τ᾽ ἐχρῶντο, καὶ τοῖς ἄλλοις κατέδειξαν.

82. Τοῦτο δὴ ῥηθὲν οὕτω βραχὺ καὶ μικρόν, αἴτιον ἐγένετο, τοῦ μήτε καταλῦσαι με τὸν λόγον ἐφ᾽ ὧν ἠβουλήθην, ὑπολαβεῖν τε, ὡς αἰσχρὸν ποιήσω, καὶ δεινόν, εἰ παρὼν περιόψομαί τινα τῶν ἐμοὶ πεπλησιακότων, πονηροῖς λόγοις χρώμενον. Ταῦτα δὲ διανοηθείς, ἠρόμην αὐτόν, εἰ μηδὲν φροντίζει τῶν παρόντων, μηδ᾽ αἰσχύνε-

ται λόγον εἰρηκὼς ἀσεβῆ, καὶ ψευδῆ, καὶ πολλῶν ἐναντιώσεων μεστόν; γνώσῃ δ᾽, ὡς ἔστι τοιοῦτος, ἢν ἐρωτήσῃς τινὰς τῶν εὖ φρονούντων, ὁποῖα τῶν ἐπιτηδευμάτων κάλλιστ᾽ ἂν νομίζωσιν εἶναι; καὶ μετὰ ταῦτα, πόσος χρόνος ἐστὶν, ἐξ οὗ Σπαρτιᾶται τυγχάνουσιν ἐν Πελοποννήσῳ κατοικοῦντες· οὐδεὶς γὰρ, ὅστις οὐχὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων προκρίνει τὴν εὐσέβειαν τὴν περὶ τοὺς θεοὺς, καὶ τὴν δικαιοσύνην τὴν περὶ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τὴν φρόνησιν τὴν περὶ τὰς ἄλλας πράξεις· Σπαρτιάτας δὲ ἐνταῦθα κατοικεῖν οὐ πλείω φήσουσιν ἐτῶν ἑπτακοσιων. Τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων, εἰ μὲν σὺ τυγχάνεις ἀληθῆ λέγων, τούτους φάσκων εὑρετὰς γεγενῆσθαι τῶν καλλίστων ἐπιτηδευμάτων, ἀναγκαῖόν ἐστι τοὺς πολλαῖς γενεαῖς πρότερον γεγονότας, πρὶν Σπαρτιάτας ἐνταῦθα κατοικῆσαι, μὴ μετέχειν αὐτῶν, μήτε τοὺς ἐπὶ Τροίαν στρατευσαμένους, μήτε τοὺς περὶ Ἡρακλέα καὶ Θησέα γεγονότας, μήτε Μίνω τὸν Διός, μήτε Ῥαδάμανθυν, μήτ᾽ Αἰακόν, μήτε τῶν ἄλλων μηδένα τῶν νῦν ὑμνουμένων ἐπὶ ταῖς ἀρεταῖς ταύταις, ἀλλὰ ψευδῆ τὴν δόξαν ταύτην ἅπαντας ἔχειν. Εἰ δὲ σὺ μὲν φλυαρῶν τυγχάνεις, προσήκει δὲ καὶ τοὺς ἀπὸ θεῶν γεγονότας, καὶ κεχρῆσθαι ταύταις μᾶλλον τῶν ἄλλων, καὶ καταδεῖξαι τοῖς ἐπιγινομένοις, οὐκ ἔστιν ὅπως οὐ μαίνεσθαι δόξεις ἅπασι τοῖς ἀκούουσιν, οὕτως εἰκῇ καὶ παρανόμως, οὓς ἂν τύχῃς, ἐπαινῶν, οἷς δὲ ἐπιτιμᾷν δέον, εὐλογῶν αὐτούς, ὡς μηδὲν ἀκηκοὼς τῶν ἐμῶν. Ἐλήρεις μὲν γὰρ καὶ πρὶν ἄν, οὐ μὴν ἐναντία γε λέγων ἐφαίνου σαυτῷ. Νῦν δὲ ἐπῃνηκότι μοι τὸν ἐμὸν λόγον, τὸν ἐπιδεικνύντα, πολλὰ καὶ δεινὰ Λακεδαιμονίους περί τε τοὺς συγγενεῖς τοὺς ἑαυτῶν, καὶ περὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας διαπεπραγμένους, πῶς οἷόν τ᾽ ἦν ἔτι σοὶ λέγειν,

τοὺς ἐνόχους ὄντας τούτοις, ὡς τῶν καλλίστων ἐπιτηδευμάτων ἡγεμόνες γεγόνασι;

83. *Πρὸς δὲ τούτοις κἀκεῖνο ἐθαύμαζον, εἰ λέληθεν αὐτόν, ὅτι τὰ παραλελειμμένα τῶν ἐπιτηδευμάτων, καὶ τῶν τεχνῶν, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, οὐχ οἱ τυχόντες εὑρίσκουσιν, ἀλλ᾽ οἱ τάς τε φύσεις διαφέροντες, καὶ μαθεῖν πλεῖστα τῶν πρότερον εὑρημένων δυνηθέντες, καὶ προσέχειν τὸν νοῦν τῷ ζητεῖν μᾶλλον τῶν ἄλλων ἐθελήσαντες· ὧν Λακεδαιμόνιοι πλεῖστον ἀπέχουσι τῶν Βαρβάρων· οἱ μὲν γὰρ ἂν φανεῖεν πολλῶν εὑρημάτων καὶ μαθηταὶ καὶ διδάσκαλοι γεγονότες, οὗτοι δὲ τοσοῦτον ἀπολελειμμένοι τῆς κοινῆς παιδείας καὶ φιλοσοφίας εἰσίν, ὥστ᾽ οὐδὲ γράμματα μανθάνουσιν, ἃ τηλικαύτην ἔχει δύναμιν, ὥστε τοὺς ἐπισταμένους αὐτά, καὶ χρωμένους ὀρθῶς αὐτοῖς, μὴ μόνον ἐμπείρους γίγνεσθαι τῶν ἐπὶ τῆς ἡλικίας τῆς αὑτῶν πραχθέντων, ἀλλὰ καὶ τῶν πώποτε γενομένων. Ἀλλ᾽ ὅμως σὺ καὶ τοὺς τῶν τοιούτων ἀμαθεῖς ὄντας, ἐτόλμησας εἰπεῖν, ὡς εὕρεταὶ τῶν καλλίστων παιδευμάτων γεγόνασι· καὶ ταῦτ᾽ εἰδώς, ὅτι τοὺς παῖδας τοὺς ἑαυτῶν ἐθίζουσι περὶ τοιαύτας πραγματείας διατρίβειν, ἐξ ὧν ἐλπίζουσιν αὐτοὺς οὐκ εὐεργέτας γενήσεσθαι τῶν ἄλλων, ἀλλὰ κακῶς ποιεῖν μάλιστα δυνήσεσθαι τοὺς Ἕλληνας.*

84. *Καὶ ἁπάσας μὲν διεξιών, πολὺν ὄχλον ἐμαυτῷ τ᾽ ἂν παράσχοιμι, καὶ τοῖς ἀκούουσι· μίαν δὲ μόνον εἰπών, ἣν ἀγαπῶσι, καὶ περὶ ἣν μάλιστα σπουδάζουσιν, οἶμαι δηλώσειν ἅπαντα τὸν τρόπον αὐτῶν. Ἐκεῖνοι γὰρ καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν, εὐθὺς ἐξ εὐνῆς προπέμπουσι τοὺς παῖδας, μεθ᾽ ὧν ἂν ἕκαστοι βουληθῶσι, λόγῳ μὲν ἐπὶ θήραν, ἔργῳ δ᾽ ἐπὶ κλοπίαν τῶν ἐν τοῖς ἀγροῖς κατοι-*

κούντων· ἐν ᾗ συμβαίνει τοὺς μὲν ληφθέντας ἀργύριον ἀποτίνειν, καὶ πληγὰς λαμβάνειν, τοὺς δὲ πλεῖστα κακουργήσαντας, καὶ λαθεῖν δυνηθέντας, ἔν τε τοῖς παισὶν εὐδοκιμεῖν μᾶλλον τῶν ἄλλων, ἔπειδ' ἂν δ' εἰς ἄνδρας συντελῶσιν, ἢν ἐμμείνωσι τοῖς ἤθεσιν, οἷς παῖδες ὄντες ἐμελέτησαν, ἐγγὺς εἶναι τῶν ἀρχῶν τῶν μεγίστων. Καὶ ταύτης ἥν τις ἐπιδείξῃ παιδείαν μᾶλλον ἀγαπωμένην, ἢ σπουδαιοτέραν παρ' αὐτοῖς εἶναι νομιζομένην, ὁμολογῶ μηδὲν εἰρηκέναι, μηδὲ περὶ ἑνὸς πώποτε πράγματος. Καίτοι τί τῶν τοιούτων ἔργων καλόν ἐστιν, ἢ σεμνόν, ἀλλ' οὐκ αἰσχύνης ἄξιον; πῶς δ' οὐκ ἀνοήτους χρὴ νομίζειν τοὺς ἐπαινοῦντας, τοὺς τοσοῦτον τῶν νόμων τῶν κοινῶν ἐξεστηκότας, καὶ μηδὲν τῶν αὐτῶν μήτε τοῖς Ἕλλησι, μήτε τοῖς Βαρβάροις γιγνώσκοντας; οἱ μὲν γὰρ τοὺς κακουργοῦντας, καὶ κλέπτοντας, πονηροτέρους τῶν οἰκετῶν νομίζουσιν, ἐκεῖνοι δὲ τοὺς τοιούτων τῶν ἔργων πρωτεύοντας, βελτίστους εἶναι τῶν παίδων ὑπολαμβάνουσι, καὶ μάλιστα τιμῶσι. Καίτοι τίς ἂν τῶν εὖ φρονούντων, οὐκ ἂν ἀποθανεῖν ἕλοιτο μᾶλλον, ἢ διὰ τοιούτων ἐπιτηδευμάτων γνωσθῆναι τὴν ἄσκησιν τῆς ἀρετῆς ποιούμενος;

85. Ταῦτ' ἀκούσας, Θρασέως μὲν οὐδὲ πρὸς ἓν ἀντεῖπε τῶν εἰρημένων, οὐδ' αὖ παντάπασιν ἀπεσιώπησεν, ἀλλ' ἔλεγεν, ὅτι σὺ μὲν πεποίησαι τοὺς λόγους, ἐμὲ λέγων, ὡς ἂν ἅπαντ' ἀποδεχομένου μου τἀκείνων, καὶ καλῶς ἔχειν νομίζοντος· ἐμοὶ δὲ δοκεῖς ὑπὲρ τῆς τῶν παίδων μὲν αὐτονομίας, καὶ περὶ ἄλλων πολλῶν εἰκότως ἐπιτιμᾶν ἐκείνοις, ἐμοῦ δ' οὐ δικαίως κατηγορεῖν. Ἐγὼ γὰρ ἐλυπήθην μὲν τὸν λόγον ἀναγινώσκων, ἐπὶ τοῖς περὶ Λακεδαιμονίων εἰρημένοις, οὐ μὴν οὕτως, ὡς ἐπὶ τῷ μη-

δὲν ἀντειπεῖν ὑπὲρ αὐτῶν δύνασθαι τοῖς γεγραμμένοις, εἰθισμένος τὸν ἄλλον χρόνον αὐτοὺς ἐπαινεῖν. Εἰς τοιαύτην δ᾽ ἀπορίαν καταστάς, εἶπον ὅπερ ἦν λοιπόν, ὡς εἰ καὶ μηδὲν δι᾽ ἄλλο, διά γ᾽ ἐκεῖνο δικαίως ἂν αὐτοῖς ἅπαντες χάριν ἔχοιμεν, ὅτι τοῖς καλλίστοις τῶν ἐπιτηδευμάτων χρώμενοι τυγχάνοιεν. Ταῦτα δ᾽ εἶπον, οὐ πρὸς τὴν εὐσέβειαν, οὐδὲ πρὸς τὴν δικαιοσύνην, οὐδὲ πρὸς τὴν φρόνησιν ἀποβλέψας, ἃ σὺ διῆλθες, ἀλλὰ πρὸς τὰ γυμνάσια τἀκεῖ καθεστῶτα, καὶ πρὸς τὴν ἄσκησιν τῆς ἀνδρίας, καὶ πρὸς τὴν ὁμόνοιαν, καὶ τὸ σύνολον, τὴν περὶ τὸν πόλεμον ἐπιμέλειαν, ἅπερ ἅπαντες ἂν ἐπαινοῖεν, καὶ μάλιστα ἂν αὐτοῖς ἐκείνους χρῆσθαι φήσαιεν.

86. Ταῦτα δ᾽ αὐτοῦ μοι διαλεχθέντος, ἀπεδεξάμην μέν, οὐχ ὡς ἀπολυόμενόν τι τῶν κατηγορημένων, ἀλλ᾽ ὡς ἀποκρυπτόμενον τὸ πικρότατον τῶν τότε ῥηθέντων, οὐκ ἀπαιδεύτως, ἀλλὰ νουνεχόντως, καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἀπολελογημένον σωφρονέστερον, ἢ τότε παῤῥησιασάμενον.

87. Οὐ μὴν ἀλλ᾽ ἐκεῖνο ἐάσας, περὶ αὐτῶν τούτων ἔφασκον κατηγορίαν ἔχειν πολὺ δεινοτέραν, ἢ περὶ τῆς τῶν παίδων κλοπίας. Ἐκείνοις μὲν γὰρ τοῖς ἐπιτηδεύμασιν ἐλυμαίνοντο τοὺς αὑτῶν παῖδας, οἷς δ᾽ ὀλίγῳ πρότερον σὺ διῆλθες, τοὺς Ἕλληνας ἀπώλεσαν. Ῥᾴδιον δ᾽, ὡς οὕτως εἶχε ταῦτα, συνιδεῖν. Οἶμαι γὰρ ἅπαντας ὁμολογῆσαι, κακίστους ἄνδρας εἶναι, καὶ μεγίστης ζημίας ἀξίους, ὅσοι τοῖς πράγμασι τοῖς εὑρημένοις ἐπ᾽ ὠφελείᾳ, τούτοις ἐπὶ βλάβῃ χρώμενοι τυγχάνουσι, μηδὲ πρὸς τοὺς Βαρβάρους, μηδὲ πρὸς τοὺς ἁμαρτάνοντας, μηδὲ πρὸς τοὺς εἰς τὴν αὑτῶν χώραν εἰςβάλλοντας, ἀλλὰ πρὸς τοὺς οἰκειοτάτους, καὶ τῆς αὐτῆς συγγενείας μετέχοντας· ἅπερ ἐποίουν Σπαρτιᾶται. Καίτοι πῶς ὅσιόν ἐστι, τού-

τους φάσκειν καλῶς χρῆσθαι τοῖς περὶ τὸν πόλεμον ἐπιτηδεύμασιν, οἵτινες οὓς προςῆκε σώζειν, τούτους ἀπολλύντες ἅπαντα τὸν χρόνον διετέλεσαν.

88. Ἀλλὰ γὰρ οὐ σὺ μόνος ἀγνοεῖς τοὺς καλῶς χρωμένους τοῖς πράγμασιν, ἀλλὰ σχεδὸν οἱ πλεῖστοι τῶν Ἑλλήνων. Ἐπειδὰν γάρ τινας ἴδωσιν ἢ πύθωνται παρά τινων, ἐπιμελῶς διατρίβοντας περί τι τῶν δοκούντων εἶναι καλῶν ἐπιτηδευμάτων, ἐπαινοῦσι, καὶ πολλοὺς λόγους ποιοῦνται περὶ αὐτῶν, οὐκ εἰδότες τὸ συμβησόμενον· χρὴ δὲ τοὺς ὀρθῶς δοκιμάζειν προαιρουμένους καὶ περὶ τῶν τοιούτων, ἐν ἀρχῇ μὲν ἡσυχίαν ἄγειν, καὶ μηδεμίαν δόξαν ἔχειν περὶ αὐτῶν, ἐπειδ᾽ ἂν δ᾽ εἰς τὸν χρόνον ἐκεῖνον ἔλθωσιν, ἐν ᾧ καὶ λέγοντας καὶ πράττοντας αὐτοὺς ὄψονται, καὶ περὶ τῶν ἰδίων, καὶ περὶ τῶν κοινῶν, τότε θεωρεῖν ἀκριβῶς ἕκαστον αὐτῶν, καὶ τοὺς μὲν νομίμως καὶ καλῶς χρωμένους, οἷς ἂν ἐμελέτησαν, ἐπαινεῖν καὶ τιμᾷν, τοὺς δὲ πλημμελοῦντας, καὶ κακουργοῦντας ψέγειν καὶ μισεῖν, καὶ φυλάττεσθαι τὸν τρόπον αὐτῶν, ἐνθυμουμένους, ὡς οὐχ αἱ φύσεις αἱ τῶν πραγμάτων οὔτ᾽ ὠφελοῦσιν, οὔτε βλάπτουσιν ἡμᾶς, ἀλλ᾽ αἱ τῶν ἀνθρώπων χρήσεις καὶ πράξεις ἁπάντων ἡμῖν αἴτιαι τῶν συμβαινόντων εἰσίν. Γνοίη δ᾽ ἄν τις ἐκεῖθεν· τὰ γὰρ αὐτὰ πανταχῇ, καὶ μηδαμῇ διαφέροντα, τοῖς μὲν ὠφέλιμα, τοῖς δὲ βλαβερὰ γίνεται, καίτοι [οὐ] τὸ τὴν μὲν φύσιν ἔχειν ἕκαστον τῶν ὄντων ἐναντίαν αὑτῇ, καὶ μὴ τὴν αὐτήν, οὐκ εὔλογόν ἐστι, τὸ δὲ μηδὲν τῶν αὐτῶν συμβαίνειν τοῖς ὀρθῶς καὶ δικαίως πράττουσιν, καὶ τοῖς ἀσελγῶς καὶ κακῶς, τίσι τῶν ὀρθῶς λογιζομένων, [οὐκ] ἀπεικότως ταῦτα γίγνεσθαι δόξειεν;

89. Ὁ δ᾽ αὐτὸς οὗτος λόγος, καὶ περὶ τὰς ὁμονοίας

ἂν ἁρμόσειε· καὶ γὰρ ἐκεῖναι τὴν φύσιν οὐκ ἀνόμοιαι τοῖς εἰρημένοις, ἀλλὰ τὰς μὲν αὐτῶν εὕροιμεν ἂν πλείστων ἀγαθῶν αἰτίας γιγνομένας, τὰς δὲ τῶν μεγίστων κακῶν καὶ συμφορῶν, ὧν μίαν εἶναί φημι καὶ τὴν Σπαρτιατῶν· εἰρήσεται γὰρ τἀληθές, εἰ καί τισι δόξω λίαν παράδοξα λέγειν· οὗτοι γὰρ ἀφορμῇ τοῦ ταῦτα γιγνώσκειν, εἰδότες παρὰ τῶν ἔξω παραγενομένων, ἀλλήλοις στασιάζειν τοὺς Ἕλληνας, ὥςπερ τέχνην ἔχοντες τὸ ἁρπάζειν, οὕτως ἐποίουν, καὶ τὸ χαλεπώτατον ταῖς ἄλλαις πόλεσι τῶν κακῶν γιγνόμενον, τοῦτ᾽ αὐτοῖς συμφορώτατον ἁπάντων ἐνόμιζον εἶναι. Τὰς οὖν οὕτω διακειμένας, ἐξῆν αὐτοῖς, ὅπως βούλοιντο, διοικεῖν· ὥςτ᾽ οὐδεὶς ἂν αὐτοὺς διά γε τὴν ὁμόνοιαν δικαίως ἂν ἐπαινέσειεν, οὐδὲν μᾶλλον ἢ τοὺς καταποντιστάς, καὶ τοὺς περὶ τὰς ἄλλας ἀδικίας ὄντας· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι σφίσιν αὐτοῖς ὁμονοοῦντες, τοὺς ἄλλους ἀπολλύουσιν· εἰ δέ τισι δοκῶ τὴν παραβολὴν ἀπρεπῆ πεποιῆσθαι πρὸς τὴν ἐκείνων δόξαν, ταύτην μὲν ἐῶ, λέγω δέ, Τριβαλλούς, οὓς πάντες φασὶν ὁμονοεῖν μὲν ὡς οὐδένας ἄλλους ἀνθρώπους, ἀπολλύναι δ᾽ οὐ μόνον τοὺς ὁμόρους, καὶ τοὺς πλησίον οἰκοῦντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους ὅσων ἂν ἐφικέσθαι δυνηθῶσιν· οὓς οὐ χρὴ μιμεῖσθαι τοὺς ἀρετῆς ἀντιποιουμένους, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον τῆς σοφίας, καὶ τῆς δικαιοσύνης, καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν τὴν δύναμιν· αὗται μὲν γὰρ οὐ τὰς σφετέρας αὐτῶν φύσεις εὐεργετοῦσιν, ἀλλ᾽ οἷς ἂν παραγενόμεναι παραμείνωσιν, εὐδαίμονας καὶ μακαρίους ποιοῦσι· Λακεδαιμόνιοι δὲ τοὐναντίον, οἷς μὲν ἂν πλησιάσωσιν, ἀπολλύουσι, τὰ δὲ τῶν ἄλλων ἀγαθὰ πάντα περὶ σφᾶς αὐτοὺς ποιοῦνται.

90. Ταῦτ᾽ εἰπών, κατέσχον πρὸς ὃν τοὺς λόγους

ἐποιούμην, ἄνδρα δεινόν, καὶ πολλῶν ἔμπειρον, καὶ περὶ τὸ λέγειν γεγυμνασμένον, οὐδενὸς ἧττον τῶν ἐμοὶ πεπλησιακότων. Οὐ μὴν τὰ μειράκια, τὰ πᾶσι τούτοις παραγεγενημένα, τὴν αὐτὴν ἐμοὶ γνώμην ἔσχον, ἀλλ᾽ ἐμὲ μὲν ἐπῄνεσαν, ὡς διειλεγμένον τε νεαρώτερον ἢ προςεδόκησαν, ἠγωνισμένον τε καλῶς, ἐκείνου δὲ κατεφρόνησαν, οὐκ ὀρθῶς γιγνώσκοντες, ἀλλὰ διημαρτηκότες ἀμφοτέρων ἡμῶν· ὁ μὲν γὰρ ἀπῄει φρονιμώτερος γεγενημένος, καὶ συνεσταλμένην ἔχων τὴν διάνοιαν, ὥςπερ χρὴ τοὺς εὖ φρονοῦντας, καὶ πεπονθὼς τὸ γεγραμμένον ἐν Δελφοῖς, ἑαυτόν τ᾽ ἠγνοηκώς, καὶ τὴν τῶν Λακεδαιμονίων φύσιν μᾶλλον ἢ πρότερον, ἐγὼ δ᾽ ὑπελειπόμην, ἐπιτυχῶς μὲν ἴσως διειλεγμένος, ἀνοητότερος δὲ δι᾽ αὐτὸ τοῦτο γεγενημένος, καὶ φρονῶν μεῖζον ἢ προςήκει τοὺς τηλικούτους, καὶ ταραχῆς μειρακιώδους μεστὸς ὤν.

91. Δῆλος δ᾽ ἦν οὕτω διακείμενος· ἐπειδὴ γὰρ ἡσυχίας ἐπελαβόμην, οὐ πρότερον ἐπαυσάμην, πρὶν ὑπέβαλον τῷ παιδὶ τὸν λόγον, ὃν ὀλίγῳ μὲν πρότερον μεθ᾽ ἡδονῆς διῆλθον, μικρῷ δ᾽ ὕστερον ἔμελλέ με λυπήσειν· τριῶν γὰρ ἢ τεττάρων ἡμερῶν διαλειπουσῶν, ἀναγιγνώσκων αὐτὰ καὶ διεξιών, ἐπὶ μὲν οἷς περὶ τῆς πόλεως ἦν εἰρηκώς, οὐκ ἠχθόμην, καλῶς γὰρ καὶ δικαίως ἦν ἅπαντα περὶ ταύτης γεγραφώς, ἐπὶ δὲ τοῖς περὶ Λακεδαιμονίων ἐλυπήθην, καὶ βαρέως ἔφερον· οὐ γὰρ μετρίως ἐδόκουν μοι διειλέχθαι περὶ αὐτῶν, οὐδὲ ὁμοίως τοῖς ἄλλοις, ἀλλ᾽ ὀλιγώρως, καὶ λίαν πικρῶς, καὶ παντάπασιν ἀνοήτως· ὥςτε πολλάκις ἐξορμήσας ἐξαλείφειν αὐτὸν ἢ κατακαίειν, μετεγίνωσκον, ἐλεῶν τὸ γῆρας τὸ ἐμαυτοῦ, καὶ τὸν πόνον τὸν περὶ τὸν λόγον γεγενημένον.

92. Ἐν τοιαύτῃ δέ μοι ταραχῇ καθεστῶτι, καὶ με-

ταμελείας ποιουμένῳ πολλάς, ἔδοξέ μοι κράτιστον εἶναι παρακαλέσαντι τῶν πεπλησιακότων τοὺς ἐπιδημοῦντας, βουλεύσασθαι μετ᾽ αὐτῶν, πότερον ἀφανιστέος παντάπασιν ἔσται, ἢ διαδοτέος τοῖς βουλομένοις μεταλαμβάνειν, ὁποτέρως δ᾽ ἂν ἐκείνοις δόξῃ, ταῦτα ποιεῖν. Τούτων δὲ γνωσθέντων, οὐδεμίαν διατριβὴν ἐποιησάμην, ἀλλ᾽ εὐθὺς παρακέκληντο μὲν οὓς εἶπον. Προειρηκὼς δ᾽ ἦν αὐτοῖς, ἐφ᾽ ἃ συνεληλυθότες ἦσαν, ἀνέγνωστο δ᾽ ὁ λόγος, ἐπῃνημένος δ᾽ ἦν, καὶ τεθορυβημένος, καὶ τετυχηκὼς ἦν, ὧνπερ οἱ κατορθοῦντες ἐν ταῖς ἐπιδείξεσιν.

93. Ἁπάντων δὲ τούτων ἐπιτετελεσμένων, οἱ μὲν ἄλλοι διελέγοντο πρὸς σφᾶς αὐτούς, δηλονότι περὶ τῶν ἀναγνωσθέντων· ὃν δ᾽ ἐξ ἀρχῆς μετεπεμψάμεθα σύμβουλον, τὸν τῶν Λακεδαιμονίων ἐπαινέτην, πρὸς ὃν πλείω διειλέχθην τοῦ δέοντος, σιωπὴν ποιησάμενος καὶ προσεμβλέψας, ἀπορεῖν ἔφασκεν, ὅ, τι χρήσηται τοῖς παροῦσιν· οὔτε γὰρ ἀπιστεῖν βούλεσθαι τοῖς ὑπ᾽ ἐμοῦ λεγομένοις, οὔτε πιστεύειν δύνασθαι παντάπασιν αὐτοῖς· θαυμάζω γάρ, εἰ οὕτως ἐλυπήθης, καὶ βαρέως ἔσχες, ὥσπερ φῂς ἐπὶ τοῖς περὶ Λακεδαιμονίων εἰρημένοις, οὐδὲν γὰρ ἐν αὐτοῖς ὁρῶ τοιοῦτο γεγραμμένον, εἴτε συμβούλοις περὶ τοῦ λόγου χρήσασθαι βουλόμενος, ἡμᾶς συνήγαγες, οὓς οἶσθα ἀκριβῶς ἅπαν ὅ, τι ἂν σὺ λέγῃς ἢ πράττῃς, ἐπαινοῦντας. Εἰθισμένοι δ᾽ εἰσὶν οἱ νοῦν ἔχοντες, ἀνακοινοῦσθαι, περὶ ὧν ἂν σπουδάσωσι, μάλιστα μὲν τοῖς ἄμεινον αὐτῶν φρονοῦσιν, εἰ δὲ μή, τοῖς μέλλουσιν ἀποφαίνεσθαι τὴν αὐτῶν γνώμην, ὧν τἀναντία σὺ πεποίηκας. Τούτων μὲν οὖν οὐδ᾽ ἕτερον ἀποδέχομαι τῶν λόγων. Δοκεῖς δέ μοι ποιήσασθαι τήν τε παράκλησιν τὴν ἡμετέραν, καὶ τὸν ἔπαινον τὸν τῆς πόλεως οὐχ ἁπλῶς, οὐδ᾽

ὡς διείλεξαι πρὸς ἡμᾶς, ἀλλ᾽ ἡμῶν μὲν πεῖραν λαβεῖν βουλόμενος, εἰ φιλοσοφοῦμεν, καὶ μεμνήμεθα τῶν ἐν ταῖς διατριβαῖς λεγομένων, καὶ συνιδεῖν δυνηθείημεν ἄν, ὃν τρόπον ὁ λόγος τυγχάνει γεγραμμένος.

94. Τὴν δὲ πόλιν ἐπαινεῖν προελέσθαι τὴν σεαυτοῦ, σωφρονῶν, ἵνα τῷ τε πλήθει τῶν πολιτῶν χαρίσῃ, καὶ παρὰ τοῖς εὐνοϊκῶς πρὸς ἡμᾶς διακειμένοις εὐδοκιμήσῃς, ταῦτα δὴ γνούς, ὑπέλαβες, ὡς εἰ μὲν περὶ μόνης αὐτῆς ποιήσῃ τοὺς λόγους, καὶ τὰ μυθώδη περὶ αὐτῆς ἐρεῖς, ἃ πάντες θρυλλοῦσιν, ὅμοια φανεῖται τὰ λεγόμενα τοῖς ὑπὸ τῶν ἄλλων γεγραμμένοις, ἐφ᾽ ᾧ σὺ μάλιστ᾽ ἂν αἰσχυνθείης καὶ λυπηθείης· ἐὰν δ᾽ ἐάσας ἐκεῖνα, λέγῃς τὰς πράξεις τὰς ὁμολογουμένας, καὶ πολλῶν ἀγαθῶν αἰτίας τοῖς Ἕλλησι γεγενημένας, καὶ παραβάλῃς πρὸς τὰς Λακεδαιμονίων, καὶ τὰς μὲν τῶν προγόνων ἐπαινῇς, τῶν δ᾽ ἐκείνοις πεπραγμένων κατηγορῇς, ὅ, τε λόγος ἐνεργέστερος εἶναι δόξει τοῖς ἀκούουσι, καὶ σὺ μενεῖς ἐν τοῖς αὐτοῖς, ὃ μᾶλλον ἄν τινες θαυμάσειαν τῶν ἐν τοῖς ἄλλοις γεγραμμένων. Ἐν ἀρχῇ μὲν οὖν μοι δοκεῖς οὕτω τάξαι, καὶ βουλεύσασθαι περὶ αὐτῶν.

95. Εἰδὼς δὲ σαυτὸν ἐπῃνηκότα τὴν Σπαρτιατῶν πόλιν, ὡς οὐδεὶς ἄλλος, φοβεῖσθαι τοὺς ἀκηκοότας, μὴ δόξῃς ὅμοιος εἶναι τοῖς λέγουσιν ὅ, τι ἂν τύχωσι, καὶ τούτους νῦν ψέγειν, οὓς πρότερον ἐπῄνεις μᾶλλον τῶν ἄλλων. Ταῦτ᾽ ἐνθυμηθείς, σκοπεῖσθαι, ποίους τινὰς ἂν ἑκατέρους φήσας, ἀληθῆ τε λέγειν δόξειας ἂν περὶ ἀμφοτέρων, ἔχοις τ᾽ ἂν τοὺς μὲν σοὺς προγόνους ἐπαινεῖν, οὕσπερ βούλει, Σπαρτιατῶν δὲ δοκεῖν μὲν κατηγορεῖν τοῖς ἀηδῶς πρὸς αὐτοὺς διακειμένοις, μηδὲν δὲ ποιεῖν τοιοῦτο, ἀλλὰ λανθάνειν ἐπαινῶν αὐτούς· ζητῶν δὲ τὰ τοιαῦτα,

ῥᾳδίως εὑρεῖν λόγους ἀμφιβόλους, καὶ μηδὲν μᾶλλον μετὰ τῶν ἐπαινούντων ἢ ψεγόντων ὄντας, ἀλλ' ἐπαμφοτερίζειν δυναμένους, καὶ πολλὰς ἀμφισβητήσεις ἔχοντας· οἷς χρῆσθαι, περὶ μὲν συμβολαίων καὶ πλεονεξίας ἀγωνιζόμενον, αἰσχρόν, καὶ πονηρίας οὐ μικρὸν σημεῖον, περὶ δὲ φύσεως ἀνθρώπων διαλεγόμενον καὶ πρᾶγμα τῶν καλῶν καὶ φιλοσόφων· οἷός περ ὁ λόγος ὁ διαναγνωσθείς ἐστιν· ἐν ᾧ σὺ πεποίηκας τοὺς μὲν σοὺς προγόνους εἰρηνικούς, καὶ φιλέλληνας, καὶ τῆς ἰσότητος, τῆς ἐν ταῖς πολιτείαις, ἡγεμόνας, Σπαρτιάτας δ' ὑπεροπτικούς, καὶ πολεμικούς, καὶ πλεονεκτικούς, οἵους περ αὐτοὺς πάντες ὑπειλήφασιν εἶναι. Τοιαύτην δ' ἐχόντων ἑκατέρων τὴν φύσιν, τοὺς μὲν ὑπὸ πάντων ἐπαινεῖσθαι, καὶ δοκεῖν εὔνους εἶναι τῷ πλήθει, τοῖς δὲ τοὺς μὲν πολλοὺς φθονεῖν, καὶ δυςμενῶς ἔχειν.

96. Ἔστι δ' οὓς καὶ ἐπαινεῖν αὐτούς, καὶ θαυμάζειν, καὶ τολμᾶν λέγειν, ὡς ἀγαθὰ μείζω τυγχάνουσιν ἔχοντες, τῶν τοῖς προγόνοις τοῖς σοῖς προσόντων· τήν τε γὰρ ὑπεροψίαν σεμνότητος μετέχειν, εὐδοκίμου πράγματος, καὶ δοκεῖν ἅπασι μεγαλοπρεπεστέρους εἶναι τοὺς τοιούτους, ἢ τοὺς τῆς ἰσότητος προεστῶτας, τούς τε πολεμικοὺς πολὺ διαφέρειν τῶν εἰρηνικῶν· τοὺς μὲν γὰρ οὔτε κτητικοὺς εἶναι τῶν οὐκ ὄντων, οὔτε φύλακας δεινοὺς τῶν ὑπαρχόντων, τοὺς δ' ἀμφότερα δύνασθαι, καὶ λαμβάνειν, ὧν ἂν ἐπιθυμῶσι, καὶ σώζειν, ἅπερ ἂν ἅπαξ κατάσχωσιν· ἃ ποιοῦσιν οἱ τέλειοι δοκοῦντες εἶναι τῶν ἀνδρῶν. Ἀλλὰ μὴν περὶ τῆς πλεονεξίας, καλλίους ἔχειν οἴονται λόγους τῶν εἰρημένων· τοὺς μὲν γὰρ ἀποστεροῦντας τὰ συμβόλαια, καὶ παρακρουομένους, καὶ παραλογιζομένους, οὐχ ἡγοῦνται δικαίους, ἀλλὰ πλεονεκτι-

κούς· διὰ γὰρ τὸ πονηρὸν ἔχειν τὴν δόξαν, ἐν ἅπασιν αὐτοὺς ἐλαττοῦσθαι τοῖς πράγμασι, τὰς δὲ Σπαρτιατῶν πλεονεξίας, καὶ τὰς τῶν βασιλέων, καὶ τὰς τῶν τυράννων, εὐκτὰς μὲν εἶναι, καὶ πάντας αὐτῶν ἐπιθυμεῖν· οὐ μὴν λοιδορεῖσθαι, καὶ καταρᾶσθαι τοῖς τὰς τηλικαύτας ἔχουσι δυναστείας· οὐδένα δὲ τὴν φύσιν εἶναι, ὅστις οὐκ ἂν εὔξαιτο τοῖς θεοῖς, μάλιστα μὲν αὐτὸς τυγχάνειν τῆς ἐξουσίας ταύτης, εἰ δὲ μή, τοὺς οἰκειοτάτους. Ὃ καὶ φανερόν ἐστιν, ὅ, τι μέγιστον τῶν ἀγαθῶν ἅπαντες εἶναι νομίζομεν πλέον ἔχειν τῶν ἄλλων. Τὴν μὲν οὖν περιβολὴν τοῦ λόγου δοκεῖς μοι ποιήσασθαι μετὰ τοιαύτης διανοίας.

97. Εἰ μὲν οὖν ἡγούμην ἀφέξεσθαί σε τῶν εἰρημένων, καὶ παραλείψειν ἀνεπιτίμητον τὸν λόγον τοῦτον, οὐδ᾽ ἂν αὐτὸς ἔτι λέγειν ἐπεχείρουν, νῦν δ᾽ ὅτι μὲν οὐκ ἀπεφηνάμην, περὶ ὧν παρεκλήθην σύμβουλος, οὐδέν οἶμαί σοι μελήσει· οὐδὲ γὰρ ὅτε συνήγαγες ἡμᾶς, ἐδόκεις μοι σπουδάζειν περὶ αὐτῶν· ὅτι δέ, προελόμενος συνθεῖναι λόγον μηδὲν ὅμοιον τοῖς ἄλλοις, ἀλλὰ τοῖς μὲν ῥᾳθύμως ἀναγινώσκουσιν, ἁπλοῦν εἶναι δόξαντα, καὶ ῥᾴδιον καταμαθεῖν, τοῖς δ᾽ ἀκριβῶς διεξιοῦσιν αὐτόν, καὶ πειρωμένοις κατιδεῖν, ὃ τοὺς ἄλλους λέληθεν χαλεπὸν φαινόμενον καὶ δυςκαταμάθητον, καὶ πολλῆς μὲν ἱστορίας γέμοντα, καὶ φιλοσοφίας, παντοδαπῆς δὲ μεστὸν ποικιλίας καὶ ψευδολογίας, οὐ τῆς εἰθισμένης μετὰ κακίας βλάπτειν τοὺς συμπολιτευομένους, ἀλλὰ τῆς δυναμένης μετὰ παιδιᾶς ὠφελεῖν ἢ τέρπειν τοὺς ἀκούοντας· ὧν οὐδὲν ἐξετάσαντά με, φήσεις τοῦτον τὸν τρόπον ἔχειν, ὡς ἐβουλεύσω σὺ περὶ αὐτῶν, ἀλλὰ τήν τε δύναμιν τῶν λεγομένων διδάσκοντα, καὶ τὴν σὴν διάνοιαν ἐξηγούμε-

νον, οὐκ αἰσθάνεσθαι τοσούτῳ τὸν λόγον ἐνδοξότερον δι᾽ ἐμὲ γενόμενον, ὅσῳ περ αὐτὸν φανερώτερον ἐποίουν, καὶ γνωριμώτατον τοῖς ἀναγινώσκουσιν· ἐπιστήμην γὰρ τοῖς οὐκ εἰδόσιν ἐργαζόμενον, ἔρημον τὸν λόγον ἐμὲ μὴ ποιεῖν, καὶ τῆς τιμῆς ἀποστερεῖν, τῆς γιγνομένης αὐτῶν, τοὺς πονοῦντας, καὶ πράγματα σφίσιν αὐτοῖς παρέχοντας.

98. Ἐγὼ δὲ ὁμολογῶ μὲν ἀπολελεῖφθαι τὴν ἐμὴν φρόνησιν τῆς σῆς, ὡς δυνατὸν πλεῖστον, οὐ μὴν ἀλλ᾽ ὥςπερ τοῦτ᾽ οἶδα, κἀκεῖνο τυγχάνω γινώσκων, ὅτι τῆς πόλεως τῆς ἡμετέρας βουλευομένης περὶ τῶν μεγίστων, οἱ μὲν ἄριστα φρονοῦντες, ἐνίοτε διαμαρτάνουσιν τοῦ συμφέροντος, τῶν δὲ φαύλων νομιζομένων εἶναι καὶ καταφρονουμένων, ἔστιν ὅτε κατώρθωσεν ὁ τυχών, καὶ βέλτιστα λέγειν ἔδοξεν· ὥςτ᾽ οὐδὲν θαυμαστόν, εἰ καὶ περὶ τοῦ νῦν ἐνεστῶτος τοιοῦτό τι συμβέβηκεν, ὅπου σὺ μὲν οἴει μάλιστα μὲν εὐδοκιμήσειν, ἢν ὡς πλεῖστον χρόνον διαλαθῇς, ἣν ἔχων γνώμην τὰ περὶ τὸν λόγον ἐπραγματεύθης, ἐγὼ δ᾽ ἡγοῦμαι βέλτιστά σε πράξειν, ἢν δυνηθῇς τὴν διάνοιαν, ᾗ χρώμενος αὐτὸν συνέθηκας, ὡς τάχιστ᾽ ἂν φανερὰν ποιῆσαι τοῖς ἄλλοις ἅπασι, καὶ Λακεδαιμονίοις, περὶ ὧν πεποίησαι πολλοὺς λόγους, τοὺς μὲν δικαίους καὶ σεμνούς, τοὺς δὲ ἀσελγεῖς καὶ λίαν φιλαπεχθήμονας· οὓς εἴ τις ἐπιδείξειεν αὐτοῖς, πρὶν ἐμὲ διαλεχθῆναι περὶ αὐτῶν, οὐκ ἔστιν ὅπως οὐκ ἂν ἐμίσησαν, καὶ δυςκόλως πρὸς σὲ διετέθησαν, ὡς κατηγορίαν γεγραφότα περὶ αὐτῶν. Νῦν δ᾽ οἶμαι τοὺς μὲν πλείστους Σπαρτιατῶν ἐμμένειν τοῖς ἤθεσιν, οἷςπερ καὶ τὸν ἄλλον χρόνον, τοῖς δὲ λόγοις τοῖς ἐνθάδε γεγραμμένοις, οὐδὲν μᾶλλον προσέξειν τὸν νοῦν, ἢ τοῖς ἔξω τῶν Ἡρακλέους στηλῶν λεγομένοις, τοὺς δὲ φρονιμωτάτους αὐτῶν,

καὶ τῶν λόγων τινὰς ἔχοντας τῶν σῶν, θαυμάσοντας τούτους, ἣν λάβωσι τὸν ἀναγνωσόμενον καὶ χρόνον, ὥστε συνδιατρίψαι σφίσιν αὐτοῖς, οὐδὲν ἀγνοήσειν τῶν λεγομένων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπαίνων αἰσθήσεσθαι τῶν μετ᾽ ἀποδείξεως εἰρημένων περὶ τῆς πόλεως αὐτῶν, καὶ τῶν λοιδοριῶν καταφρονήσειν τῶν εἰκῇ μὲν τοῖς πράγμασι λεγομένων, πικρῶς δὲ τοῖς ὀνόμασι κεχρημένων, καὶ νομιεῖν τὰς μὲν βλασφημίας τὰς ἐνούσας ἐν τῇ βίβλῳ τὸν φθόνον ὑποβάλλειν, τὰς δὲ πράξεις καὶ τὰς μάχας, ἐφ᾽ αἷς αὐτοί τε μέγα φρονοῦσι, καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις εὐδοκιμοῦσιν, σὲ γεγραφέναι, καὶ μνημονεύεσθαι πεποιηκέναι, συναγαγόντα ἁπάσας αὐτὰς καθ᾽ αὑτάς, καὶ θέντα παραλλήλας, αἴτιον δ᾽ εἶναι καὶ τοῦ τοὺς πολλοὺς ποθεῖν ἀναγνῶναι, καὶ διεξελθεῖν αὐτάς, οὐ τὰς ἐκείνων ἐπιθυμοῦντας ἀκοῦσαι πράξεις, ἀλλ᾽ ὅπως σὺ διείλεξαι περὶ αὐτῶν, μαθεῖν βουλομένους.

99. Ταῦτ᾽ ἐνθυμουμένους, καὶ διεξιόντας, οὐδὲ τῶν παλαιῶν ἔργων ἀμνημονήσειν, δι᾽ ὧν ἐγκεκωμίακας τοὺς προγόνους αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ πολλάκις διαλέξασθαι πρὸς σφᾶς αὐτούς, πρῶτον μέν, ὅτι Δωριεῖς ὄντες, ἐπειδὴ κατεῖδον τὰς πόλεις τὰς ἑαυτῶν ἀδόξους καὶ μικράς, καὶ πολλῶν ἐνδεεῖς οὔσας, ὑπεριδόντες ταύτας, ἐστράτευον ἐπὶ τὰς ἐν Πελοποννήσῳ πρωτευούσας, ἐπ᾽ Ἄργος καὶ Λακεδαίμονα καὶ Μεσσήνην· μάχῃ δὲ νικήσαντες, τοὺς μὲν ἡττηθέντας ἔκ τε τῶν πόλεων, καὶ τῆς χώρας ἐξέβαλον, αὐτοί τε τὰς κτήσεις ἁπάσας τὰς ἐκείνων κατασχόντες, ἔτι καὶ νῦν ἔχουσιν, οὗ μεῖζον ἔργον καὶ θαυμαστότερον οὐδεὶς ἐπιδείξει κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν χρόνον γενόμενον, οὐδὲ πρᾶξιν εὐτυχεστέραν καὶ θεοφιλεστέραν, τῆς τοὺς χρησαμένους τῆς μὲν οἰκείας ἀπορίας ἀπαλλαξάσης, τῆς

δ᾽ ἀλλοτρίας εὐδαιμονίας κυρίους ποιησάσης. Καὶ ταῦτα μὲν μετὰ πάντων τῶν συστρατευσαμένων ἔπραξαν.

100. Ἐπεὶ δὲ πρὸς Ἀργείους καὶ Μεσηνίους τὴν χώραν διείλοντο, καὶ καθ᾽ αὑτοὺς ἐν Σπάρτῃ κατῴκησαν, ἐν τούτοις τοῖς καιροῖς τοσοῦτον φρονῆσαι φῄς αὐτούς, ὥςτε ὄντας οὐ πλείους τότε διςχιλίων, οὐχ ἡγήσασθαι σφᾶς αὐτοὺς ἀξίους εἶναι ζῆν, εἰ μὴ δεσπόται πασῶν τῶν ἐν Πελοποννήσῳ πόλεων γενέσθαι δυνηθεῖεν. Ταῦτα δὲ διανοηθέντες, καὶ πολεμεῖν ἐπιχειρήσαντες, οὐκ ἀπεῖπον, ἐν πολλοῖς καὶ κινδύνοις γενόμενοι, πρὶν ἁπάσας ταύτας ὑφ᾽ αὑτοῖς ἐποιήσαντο, πλὴν τῆς Ἀργείων πόλεως· ἔχοντας δ᾽ ἤδη καὶ χώραν πλείστην, καὶ δύναμιν μεγίστην, καὶ δόξαν τοσαύτην, ὅσην προςήκει τοὺς τηλικαῦτα διαπεπραγμένους, οὐχ ἧττον διακεῖσθαι φιλοτίμως, ὅτι λόγος ὑπῆρχεν αὐτοῖς ἴδιος καὶ καλὸς μόνοις τῶν Ἑλλήνων· ἐξεῖναι γὰρ εἰπεῖν αὐτοῖς, ὅτι σφεῖς μὲν ὄντες οὕτως ὀλίγοι τὸν ἀριθμόν, οὐδεμιᾷ πώποτε τῶν μυριάνδρων πόλεων ἠκολούθησαν, οὐδ᾽ ἐποίησαν τὸ προςταττόμενον, ἀλλ᾽ αὐτόνομοι διετέλεσαν ὄντες, αὐτοὶ δ᾽ ἐν τῷ πολέμῳ τῷ πρὸς τοὺς Βαρβάρους, ἁπάντων τῶν Ἑλλήνων ἡγεμόνες κατέστησαν, καὶ τῆς τιμῆς ταύτης ἔτυχον οὐκ ἀλόγως, ἀλλὰ διὰ τό, μάχας ποιησάμενοι πλείστας τῶν ἀνθρώπων κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν χρόνον, μηδεμίαν ἡττηθῆναι τούτων, ἡγουμένου βασιλέως, ἀλλὰ νενικηκέναι πάσας, οὗ τεκμήριον οὐδεὶς ἂν δύναιτο μεῖζον εἰπεῖν ἀνδρίας καὶ καρτερίας, καὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους ὁμονοίας, πλὴν εἰ τὸ ῥηθήσεσθαι μέλλον· τοσούτων γὰρ τὸ πλῆθος πόλεων τῶν Ἑλληνίδων οὐσῶν, τῶν μὲν ἄλλων οὐδεμίαν ἐστὶν εἰπεῖν, οὐδ᾽ εὑρεῖν, ἥτις οὐ περιέπεσε ταῖς συμφοραῖς ταῖς εἰθισμέναις γίγνεσθαι ταῖς πόλεσιν, ἐν δὲ τῇ Σπαρτια-

τῶν, οὐδεὶς ἂν ἐπιδείξειεν, οὔτε σφαγὰς ἀνόμους γεγενημένας, οὐδ' ἁρπαγὰς χρημάτων, οὐδ' αἰσχύνας γυναικῶν καὶ παίδων, ἀλλ' οὐδὲ πολιτείας μεταβολήν, οὐδὲ χρεῶν ἀποκοπάς, οὐδὲ γῆς ἀναδασμόν, οὐδ' ἄλλο οὐδὲν τῶν ἀνηκέστων κακῶν. Περὶ ὧν διεξιόντας, οὐκ ἔστιν ὅπως οὐ καὶ σοῦ, ταῦτ' ἀθροίσαντος, καὶ διαλεχθέντος οὕτω καλῶς περὶ αὐτῶν, μεμνῆσθαι καὶ πολλὴν χάριν ἕξειν.

101. Οὐ τὴν αὐτὴν δὲ γνώμην ἔχω περὶ σοῦ, νῦν τε καὶ πρότερον. Ἐν μὲν γὰρ τοῖς παρελθοῦσι χρόνοις, ἐθαύμαζόν σου τήν τε φύσιν, καὶ τὴν τοῦ βίου τάξιν, καὶ τὴν φιλοπονίαν, καὶ μάλιστα τὴν ἀλήθειαν τῆς φιλοσοφίας, νῦν δὲ ζηλῶ σου καὶ μακαρίζω τὴν εὐδαιμονίαν· δοκεῖς γάρ μοι ζῶν μὲν λήψεσθαι δόξαν, οὐ μείζω δέ, ἧς ἄξιος εἶ· (χαλεπὸν γάρ,) παραπλήσιον δέ, καὶ μᾶλλον ὁμολογουμένην τῆς νῦν ὑπαρχούσης· τελευτήσαντα δὲ τὸν βίον, μεθέξειν ἀθανασίας, οὐ τῆς τοῖς θεοῖς παρούσης, ἀλλὰ τῆς παρα τοῖς ἐπιγιγνομένοις περὶ τῶν διενεγκόντων ἐπί τινι τῶν καλῶν ἔργων, μνήμην ἐμποιούσης. Καὶ δικαίως τεύξῃ τούτων· ἐπῄνεσας γὰρ ἀμφοτέρας καλῶς καὶ προσηκόντως, τὴν μὲν κατὰ δόξαν τῶν πολλῶν, ἧς οὐδεὶς τῶν ὀνομαστῶν ἀνδρῶν καταπεφρόνηκεν, ἀλλ' ἐπιθυμοῦντες τυχεῖν αὐτῆς, οὐκ ἔστιν ὅντινα κίνδυνον οὐχ ὑπομένουσι, τὴν δὲ κατὰ τὸν λογισμὸν τῶν πειρωμένων στοχάζεσθαι τῆς ἀληθείας, παρ' οἷς εὐδοκιμεῖν ἄν τινες ἕλοιντο μᾶλλον, ἢ παρὰ τοῖς ἄλλοις διπλασίοις γενομένοις, ἢ νῦν εἰσίν.

102. Ἀπλήστως δὲ διακείμενος ἐν τῷ καιρῷ τῷ πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ πολλὰ ἂν εἰπεῖν ἔχων, καὶ περὶ σοῦ καὶ περὶ τῶν πόλεων, καὶ περὶ τοῦ λόγου, ταῦτα μὲν

ταμιείας ποιουμένῳ πολλάς, ἔδοξέ μοι κράτιστον εἶναι παρακαλέσαντι τῶν πεπλησιακότων τοὺς ἐπιδημοῦντας, βουλεύσασθαι μετ᾽ αὐτῶν, πότερον ἀφανιστέος παντάπασιν ἔσται, ἢ διαδοτέος τοῖς βουλομένοις μεταλαμβάνειν, ὁποτέρως δ᾽ ἂν ἐκείνοις δόξῃ, ταῦτα ποιεῖν. Τούτων δὲ γνωσθέντων, οὐδεμίαν διατριβὴν ἐποιησάμην, ἀλλ᾽ εὐθὺς παρακέκληντο μὲν οὓς εἶπον. Προειρηκὼς δ᾽ ἦν αὐτοῖς, ἐφ᾽ ἃ συνεληλυθότες ἦσαν, ἀνέγνωστο δ᾽ ὁ λόγος, ἐπῃνημένος δ᾽ ἦν, καὶ τεθορυβημένος, καὶ τετυχηκὼς ἦν, ὧνπερ οἱ κατορθοῦντες ἐν ταῖς ἐπιδείξεσιν.

93. Ἁπάντων δὲ τούτων ἐπιτετελεσμένων, οἱ μὲν ἄλλοι διελέγοντο πρὸς σφᾶς αὐτούς, δηλονότι περὶ τῶν ἀναγνωσθέντων· ὃν δ᾽ ἐξ ἀρχῆς μετεπεμψάμεθα σύμβουλον, τὸν τῶν Λακεδαιμονίων ἐπαινέτην, πρὸς ὃν πλείω διειλέχθην τοῦ δέοντος, σιωπὴν ποιησάμενος καὶ προσεμβλέψας, ἀπορεῖν ἔφασκεν, ὅ, τι χρήσηται τοῖς παροῦσιν· οὔτε γὰρ ἀπιστεῖν βούλεσθαι τοῖς ὑπ᾽ ἐμοῦ λεγομένοις, οὔτε πιστεύειν δύνασθαι παντάπασιν αὐτοῖς· θαυμάζω γάρ, εἰ οὕτως ἐλυπήθης, καὶ βαρέως ἔσχες, ὥςπερ φῄς ἐπὶ τοῖς περὶ Λακεδαιμονίων εἰρημένοις, οὐδὲν γὰρ ἐν αὐτοῖς ὁρῶ τοιοῦτο γεγραμμένον, εἴτε συμβούλοις περὶ τοῦ λόγου χρήσασθαι βουλόμενος, ἡμᾶς συνήγαγες, οὓς οἶσθα ἀκριβῶς ἅπαν ὅ, τι ἂν σὺ λέγῃς ἢ πράττῃς, ἐπαινοῦντας. Εἰθισμένοι δ᾽ εἰσὶν οἱ νοῦν ἔχοντες, ἀνακοινοῦσθαι, περὶ ὧν ἂν σπουδάσωσι, μάλιστα μὲν τοῖς ἄμεινον αὑτῶν φρονοῦσιν, εἰ δὲ μή, τοῖς μέλλουσιν ἀποφαίνεσθαι τὴν αὑτῶν γνώμην, ὧν τἀναντία σὺ πεποίηκας. Τούτων μὲν οὖν οὐδ᾽ ἕτερον ἀποδέχομαι τῶν λόγων. Δοκεῖς δέ μοι ποιήσασθαι τήν τε παράκλησιν τὴν ἡμετέραν, καὶ τὸν ἔπαινον τὸν τῆς πόλεως οὐχ ἁπλῶς, οὐδ᾽

ὡς διείλεξαι πρὸς ἡμᾶς, ἀλλ' ἡμῶν μὲν πεῖραν λαβεῖν βουλόμενος, εἰ φιλοσοφοῦμεν, καὶ μεμνήμεθα τῶν ἐν ταῖς διατριβαῖς λεγομένων, καὶ συνιδεῖν δυνηθείημεν ἄν, ὃν τρόπον ὁ λόγος τυγχάνει γεγραμμένος.

94. *Τὴν δὲ πόλιν ἐπαινεῖν προελέσθαι τὴν σεαυτοῦ*, σωφρονῶν, ἵνα τῷ τε πλήθει τῶν πολιτῶν χαρίσῃ, καὶ παρὰ τοῖς εὐνοϊκῶς πρὸς ἡμᾶς διακειμένοις εὐδοκιμήσῃς, ταῦτα δὴ γνούς, ὑπέλαβες, ὡς εἰ μὲν περὶ μόνης αὐτῆς ποιήσῃ τοὺς λόγους, καὶ τὰ μυθώδη περὶ αὐτῆς ἐρεῖς, ἃ πάντες θρυλλοῦσιν, ὅμοια φανεῖται τὰ λεγόμενα τοῖς ὑπὸ τῶν ἄλλων γεγραμμένοις, ἐφ' ᾧ σὺ μάλιστ' ἂν αἰσχυνθείης καὶ λυπηθείης· ἐὰν δ' ἐάσας ἐκεῖνα, λέγῃς τὰς πράξεις τὰς ὁμολογουμένας, καὶ πολλῶν ἀγαθῶν αἰτίας τοῖς Ἕλλησι γεγενημένας, καὶ παραβάλῃς πρὸς τὰς Λακεδαιμονίων, καὶ τὰς μὲν τῶν προγόνων ἐπαινῇς, τῶν δ' ἐκείνοις πεπραγμένων κατηγορῇς, ὅ, τε λόγος ἐνεργέστερος εἶναι δόξει τοῖς ἀκούουσι, καὶ σὺ μενεῖς ἐν τοῖς αὐτοῖς, ὃ μᾶλλον ἄν τινες θαυμάσειαν τῶν ἐν τοῖς ἄλλοις γεγραμμένων. Ἐν ἀρχῇ μὲν οὖν μοι δοκεῖς οὕτω τάξαι, καὶ βουλεύσασθαι περὶ αὐτῶν.

95. *Εἰδὼς δὲ σαυτὸν ἐπῃνηκότα τὴν Σπαρτιατῶν* πόλιν, ὡς οὐδεὶς ἄλλος, φοβεῖσθαι τοὺς ἀκηκοότας, μὴ δόξῃς ὅμοιος εἶναι τοῖς λέγουσιν ὅ, τι ἂν τύχωσι, καὶ τούτους νῦν ψέγειν, οὓς πρότερον ἐπῄνεις μᾶλλον τῶν ἄλλων. Ταῦτ' ἐνθυμηθείς, σκοπεῖσθαι, ποίους τινὰς ἂν ἑκατέρους φήσας, ἀληθῆ τε λέγειν δόξειας ἂν περὶ ἀμφοτέρων, ἔχοις τ' ἂν τοὺς μὲν σοὺς προγόνους ἐπαινεῖν, οὕσπερ βούλει, Σπαρτιατῶν δὲ δοκεῖν μὲν κατηγορεῖν τοῖς ἀηδῶς πρὸς αὐτοὺς διακειμένοις, μηδὲν δὲ ποιεῖν τοιοῦτο, ἀλλὰ λανθάνειν ἐπαινῶν αὐτούς· ζητῶν δὲ τὰ τοιαῦτα,

ῥᾳδίως εὑρεῖν λόγους ἀμφιβόλους, καὶ μηδὲν μᾶλλον μετὰ τῶν ἐπαινούντων ἢ ψεγόντων ὄντας, ἀλλ᾽ ἐπαμφοτερίζειν δυναμένους, καὶ πολλὰς ἀμφισβητήσεις ἔχοντας· οἷς χρῆσθαι, περὶ μὲν συμβολαίων καὶ πλεονεξίας ἀγωνιζόμενον, αἰσχρόν, καὶ πονηρίας οὐ μικρὸν σημεῖον, περὶ δὲ φύσεως ἀνθρώπων διαλεγόμενον καὶ πρᾶγμα τῶν καλῶν καὶ φιλοσόφων· οἷός περ ὁ λόγος ὁ διαναγνωσθείς ἐστιν· ἐν ᾧ σὺ πεποίηκας τοὺς μὲν σοὺς προγόνους εἰρηνικούς, καὶ φιλέλληνας, καὶ τῆς ἰσότητος, τῆς ἐν ταῖς πολιτείαις, ἡγεμόνας, Σπαρτιάτας δ᾽ ὑπεροπτικούς, καὶ πολεμικούς, καὶ πλεονεκτικούς, οἵους περ αὐτοὺς πάντες ὑπειλήφασιν εἶναι. Τοιαύτην δ᾽ ἐχόντων ἑκατέρων τὴν φύσιν, τοὺς μὲν ὑπὸ πάντων ἐπαινεῖσθαι, καὶ δοκεῖν εὔνους εἶναι τῷ πλήθει, τοῖς δὲ τοὺς μὲν πολλοὺς φθονεῖν, καὶ δυςμενῶς ἔχειν.

96. Ἔστι δ᾽ οὓς καὶ ἐπαινεῖν αὐτούς, καὶ θαυμάζειν, καὶ τολμᾶν λέγειν, ὡς ἀγαθὰ μείζω τυγχάνουσιν ἔχοντες, τῶν τοῖς προγόνοις τοῖς σοῖς προςόντων· τήν τε γὰρ ὑπεροψίαν σεμνότητος μετέχειν, εὐδοκίμου πράγματος, καὶ δοκεῖν ἅπασι μεγαλοπρεπεστέρους εἶναι τοὺς τοιούτους, ἢ τοὺς τῆς ἰσότητος προεστῶτας, τούς τε πολεμικοὺς πολὺ διαφέρειν τῶν εἰρηνικῶν· τοὺς μὲν γὰρ οὔτε κτητικοὺς εἶναι τῶν οὐκ ὄντων, οὔτε φύλακας δεινοὺς τῶν ὑπαρχόντων, τοὺς δ᾽ ἀμφότερα δύνασθαι, καὶ λαμβάνειν, ὧν ἂν ἐπιθυμῶσι, καὶ σώζειν, ἅπερ ἂν ἅπαξ κατάσχωσιν· ἃ ποιοῦσιν οἱ τέλειοι δοκοῦντες εἶναι τῶν ἀνδρῶν. Ἀλλὰ μὴν περὶ τῆς πλεονεξίας, καλλίους ἔχειν οἴονται λόγους τῶν εἰρημένων· τοὺς μὲν γὰρ ἀποστεροῦντας τὰ συμβόλαια, καὶ παρακρουομένους, καὶ παραλογιζομένους, οὐχ ἡγοῦνται δικαίους, ἀλλὰ πλεονεκτι-

κούς· διὰ γὰρ τὸ πονηρὸν ἔχειν τὴν δόξαν, ἐν ἅπασιν αὐτοὺς ἐλαττοῦσθαι τοῖς πράγμασι, τὰς δὲ Σπαρτιατῶν πλεονεξίας, καὶ τὰς τῶν βασιλέων, καὶ τὰς τῶν τυράννων, εὐκτὰς μὲν εἶναι, καὶ πάντας αὐτῶν ἐπιθυμεῖν· οὐ μὴν λοιδορεῖσθαι, καὶ καταρᾶσθαι τοῖς τὰς τηλικαύτας ἔχουσι δυναστείας· οὐδένα δὲ τὴν φύσιν εἶναι, ὅςτις οὐκ ἂν εὔξαιτο τοῖς θεοῖς, μάλιστα μὲν αὐτὸς τυγχάνειν τῆς ἐξουσίας ταύτης, εἰ δὲ μή, τοὺς οἰκειοτάτους. Ὃ καὶ φανερόν ἐστιν, ὅ, τι μέγιστον τῶν ἀγαθῶν ἅπαντες εἶναι νομίζομεν πλέον ἔχειν τῶν ἄλλων. Τὴν μὲν οὖν περιβολὴν τοῦ λόγου δοκεῖς μοι ποιήσασθαι μετὰ τοιαύτης διανοίας.

97. Εἰ μὲν οὖν ἡγούμην ἀφέξεσθαί σε τῶν εἰρημένων, καὶ παραλείψειν ἀνεπιτίμητον τὸν λόγον τοῦτον, οὐδ᾽ ἂν αὐτὸς ἔτι λέγειν ἐπεχείρουν, νῦν δ᾽ ὅτι μὲν οὐκ ἀπεφηνάμην, περὶ ὧν παρεκλήθην σύμβουλος, οὐδὲν οἶμαί σοι μελήσει· οὐδὲ γὰρ ὅτε συνήγαγες ἡμᾶς, ἐδόκεις μοι σπουδάζειν περὶ αὐτῶν· ὅτι δέ, προελόμενος συνθεῖναι λόγον μηδὲν ὅμοιον τοῖς ἄλλοις, ἀλλὰ τοῖς μὲν ῥαθύμως ἀναγινώσκουσιν, ἁπλοῦν εἶναι δόξαντα, καὶ ῥᾴδιον καταμαθεῖν, τοῖς δ᾽ ἀκριβῶς διεξιοῦσιν αὐτόν, καὶ πειρωμένοις κατιδεῖν, ὃ τοὺς ἄλλους λέληθεν χαλεπὸν φαινόμενον καὶ δυςκαταμάθητον, καὶ πολλῆς μὲν ἱστορίας γέμοντα, καὶ φιλοσοφίας, παντοδαπῆς δὲ μεστὸν ποικιλίας καὶ ψευδολογίας, οὐ τῆς εἰθισμένης μετὰ κακίας βλάπτειν τοὺς συμπολιτευομένους, ἀλλὰ τῆς δυναμένης μετὰ παιδιᾶς ὠφελεῖν ἢ τέρπειν τοὺς ἀκούοντας· ὧν οὐδὲν ἐξετάσαντά με, φήσεις τοῦτον τὸν τρόπον ἔχειν, ὡς ἐβουλεύσω σὺ περὶ αὐτῶν, ἀλλὰ τήν τε δύναμιν τῶν λεγομένων διδάσκοντα, καὶ τὴν σὴν διάνοιαν ἐξηγούμε-

νον, οὐκ αἰσθάνεσθαι τοσούτῳ τὸν λόγον ἐνδοξότερον δι᾽ ἐμὲ γενόμενον, ὅσῳ περ αὐτὸν φανερώτερον ἐποίουν, καὶ γνωριμώτατον τοῖς ἀναγινώσκουσιν· ἐπιστήμην γὰρ τοῖς οὐκ εἰδόσιν ἐργαζόμενον, ἔρημον τὸν λόγον ἐμὲ μὴ ποιεῖν, καὶ τῆς τιμῆς ἀποστερεῖν, τῆς γιγνομένης αὐτῶν, τοὺς πονοῦντας, καὶ πράγματα σφίσιν αὐτοῖς παρέχοντας.

98. Ἐγὼ δὲ ὁμολογῶ μὲν ἀπολελεῖφθαι τὴν ἐμὴν φρόνησιν τῆς σῆς, ὡς δυνατὸν πλεῖστον, οὐ μὴν ἀλλ᾽ ὥςπερ τοῦτ᾽ οἶδα, κᾀκεῖνο τυγχάνω γινώσκων, ὅτι τῆς πόλεως τῆς ἡμετέρας βουλευομένης περὶ τῶν μεγίστων, οἱ μὲν ἄριστα φρονοῦντες, ἐνίοτε διαμαρτάνουσιν τοῦ συμφέροντος, τῶν δὲ φαύλων νομιζομένων εἶναι καὶ καταφρονουμένων, ἔστιν ὅτε κατώρθωσεν ὁ τυχών, καὶ βέλτιστα λέγειν ἔδοξεν· ὥςτ᾽ οὐδὲν θαυμαστόν, εἰ καὶ περὶ τοῦ νῦν ἐνεστῶτος τοιοῦτό τι συμβέβηκεν, ὅπου σὺ μὲν οἴει μάλιστα μὲν εὐδοκιμήσειν, ἣν ὡς πλεῖστον χρόνον διαλαθῇς, ἣν ἔχων γνώμην τὰ περὶ τὸν λόγον ἐπραγματεύθης, ἐγὼ δ᾽ ἡγοῦμαι βέλτιστά σε πράξειν, ἣν δυνηθῇς τὴν διάνοιαν, ᾗ χρώμενος αὐτὸν συνέθηκας, ὡς τάχιστ᾽ ἂν φανερὰν ποιῆσαι τοῖς ἄλλοις ἅπασι, καὶ Λακεδαιμονίοις, περὶ ὧν πεποίησαι πολλοὺς λόγους, τοὺς μὲν δικαίους καὶ σεμνούς, τοὺς δὲ ἀσελγεῖς καὶ λίαν φιλαπεχθήμονας· οὓς εἴ τις ἐπιδείξειεν αὐτοῖς, πρὶν ἐμὲ διαλεχθῆναι περὶ αὐτῶν, οὐκ ἔστιν ὅπως οὐκ ἂν ἐμίσησαν, καὶ δυςκόλως πρὸς σὲ διετέθησαν, ὡς κατηγορίαν γεγραφότα περὶ αὐτῶν. Νῦν δ᾽ οἶμαι τοὺς μὲν πλείστους Σπαρτιατῶν ἐμμένειν τοῖς ἤθεσιν, οἷςπερ καὶ τὸν ἄλλον χρόνον, τοῖς δὲ λόγοις τοῖς ἐνθάδε γεγραμμένοις, οὐδὲν μᾶλλον προςέξειν τὸν νοῦν, ἢ τοῖς ἔξω τῶν Ἡρακλέους στηλῶν λεγομένοις, τοὺς δὲ φρονιμωτάτους αὐτῶν,

καὶ τῶν λόγων τινὰς ἔχοντας τῶν σῶν, θαυμάσοντας τούτους, ἢν λάβωσι τὸν ἀναγνωσόμενον καὶ χρόνον, ὥςτε συνδιατρίψαι σφίσιν αὐτοῖς, οὐδὲν ἀγνοήσειν τῶν λεγομένων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπαίνων αἰσθήσεσθαι τῶν μετ᾽ ἀποδείξεως εἰρημένων περὶ τῆς πόλεως αὐτῶν, καὶ τῶν λοιδοριῶν καταφρονήσειν τῶν εἰκῇ μὲν τοῖς πράγμασι λεγομένων, πικρῶς δὲ τοῖς ὀνόμασι κεχρημένων, καὶ νομιεῖν τὰς μὲν βλασφημίας τὰς ἐνούσας ἐν τῇ βίβλῳ τὸν φθόνον ὑποβάλλειν, τὰς δὲ πράξεις καὶ τὰς μάχας, ἐφ᾽ αἷς αὐτοί τε μέγα φρονοῦσι, καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις εὐδοκιμοῦσιν, σὲ γεγραφέναι, καὶ μνημονεύεσθαι πεποιηκέναι, συναγαγόντα ἁπάσας αὐτὰς καθ᾽ αὑτάς, καὶ θέντα παραλλήλας, αἴτιον δ᾽ εἶναι καὶ τοῦ τοὺς πολλοὺς ποθεῖν ἀναγνῶναι, καὶ διεξελθεῖν αὐτάς, οὐ τὰς ἐκείνων ἐπιθυμοῦντας ἀκοῦσαι πράξεις, ἀλλ᾽ ὅπως σὺ διείλεξαι περὶ αὐτῶν, μαθεῖν βουλομένους.

99. Ταῦτ᾽ ἐνθυμουμένους, καὶ διεξιόντας, οὐδὲ τῶν παλαιῶν ἔργων ἀμνημονήσειν, δι᾽ ὧν ἐγκεκωμίακας τοὺς προγόνους αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ πολλάκις διαλέξασθαι πρὸς σφᾶς αὐτούς, πρῶτον μέν, ὅτι Δωριεῖς ὄντες, ἐπειδὴ κατεῖδον τὰς πόλεις τὰς ἑαυτῶν ἀδόξους καὶ μικράς, καὶ πολλῶν ἐνδεεῖς οὔσας, ὑπεριδόντες ταύτας, ἐστράτευον ἐπὶ τὰς ἐν Πελοποννήσῳ πρωτευούσας, ἐπ᾽ Ἄργος καὶ Λακεδαίμονα καὶ Μεσήνην· μάχῃ δὲ νικήσαντες, τοὺς μὲν ἡττηθέντας ἔκ τε τῶν πόλεων, καὶ τῆς χώρας ἐξέβαλον, αὐτοί τε τὰς κτήσεις ἁπάσας τὰς ἐκείνων κατασχόντες, ἔτι καὶ νῦν ἔχουσιν, οὗ μεῖζον ἔργον καὶ θαυμαστότερον οὐδεὶς ἐπιδείξει κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν χρόνον γενόμενον, οὐδὲ πρᾶξιν εὐτυχεστέραν καὶ θεοφιλεστέραν, τῆς τοὺς χρησαμένους τῆς μὲν οἰκείας ἀπορίας ἀπαλλαξάσης, τῆς

δ᾽ ἀλλοτρίας εὐδαιμονίας κυρίους ποιησάσης. Καὶ ταῦτα μὲν μετὰ πάντων τῶν συστρατευσαμένων ἔπραξαν.

100. Ἐπεὶ δὲ πρὸς Ἀργείους καὶ Μεσηνίους τὴν χώραν διείλοντο, καὶ καθ᾽ αὑτοὺς ἐν Σπάρτῃ κατῴκησαν, ἐν τούτοις τοῖς καιροῖς τοσοῦτον φρονῆσαι φῄς αὐτούς, ὥςτε ὄντας οὐ πλείους τότε διςχιλίων, οὐχ ἡγήσασθαι σφᾶς αὐτοὺς ἀξίους εἶναι ζῆν, εἰ μὴ δεσπόται πασῶν τῶν ἐν Πελοποννήσῳ πόλεων γενέσθαι δυνηθεῖεν. Ταῦτα δὲ διανοηθέντες, καὶ πολεμεῖν ἐπιχειρήσαντες, οὐκ ἀπεῖπον, ἐν πολλοῖς καὶ κινδύνοις γενόμενοι, πρὶν ἁπάσας ταύτας ὑφ᾽ αὑτοῖς ἐποιήσαντο, πλὴν τῆς Ἀργείων πόλεως· ἔχοντας δ᾽ ἤδη καὶ χώραν πλείστην, καὶ δύναμιν μεγίστην, καὶ δόξαν τοσαύτην, ὅσην προςήκει τοὺς τηλικαῦτα διαπεπραγμένους, οὐχ ἧττον διακεῖσθαι φιλοτίμως, ὅτι λόγος ὑπῆρχεν αὐτοῖς ἴδιος καὶ καλὸς μόνοις τῶν Ἑλλήνων· ἐξεῖναι γὰρ εἰπεῖν αὐτοῖς, ὅτι σφεῖς μὲν ὄντες οὕτως ὀλίγοι τὸν ἀριθμόν, οὐδεμιᾷ πώποτε τῶν μυριάνδρων πόλεων ἠκολούθησαν, οὐδ᾽ ἐποίησαν τὸ προςταττόμενον, ἀλλ᾽ αὐτόνομοι διετέλεσαν ὄντες, αὐτοὶ δ᾽ ἐν τῷ πολέμῳ τῷ πρὸς τοὺς Βαρβάρους, ἁπάντων τῶν Ἑλλήνων ἡγεμόνες κατέστησαν, καὶ τῆς τιμῆς ταύτης ἔτυχον οὐκ ἀλόγως, ἀλλὰ διὰ τό, μάχας ποιησάμενοι πλείστας τῶν ἀνθρώπων κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν χρόνον, μηδεμίαν ἡττηθῆναι τούτων, ἡγουμένου βασιλέως, ἀλλὰ νενικηκέναι πάσας, οὗ τεκμήριον οὐδεὶς ἂν δύναιτο μεῖζον εἰπεῖν ἀνδρίας καὶ καρτερίας, καὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους ὁμονοίας, πλὴν εἰ τὸ ῥηθήσεσθαι μέλλον· τοσούτων γὰρ τὸ πλῆθος πόλεων τῶν Ἑλληνίδων οὐσῶν, τῶν μὲν ἄλλων οὐδεμίαν ἐστὶν εἰπεῖν, οὐδ᾽ εὑρεῖν, ἥτις οὐ περιέπεσε ταῖς συμφοραῖς ταῖς εἰθισμέναις γίγνεσθαι ταῖς πόλεσιν, ἐν δὲ τῇ Σπαρτια-

τῶν, οὐδεὶς ἂν ἐπιδείξειεν, οὔτε σφαγὰς ἀνόμους γεγενημένας, οὐδ᾿ ἁρπαγὰς χρημάτων, οὐδ᾿ αἰσχύνας γυναικῶν καὶ παίδων, ἀλλ᾿ οὐδὲ πολιτείας μεταβολήν, οὐδὲ χρεῶν ἀποκοπάς, οὐδὲ γῆς ἀναδασμόν, οὐδ᾿ ἄλλο οὐδὲν τῶν ἀνηκέστων κακῶν. Περὶ ὧν διεξιόντας, οὐκ ἔστιν ὅπως οὐ καὶ σοῦ, ταῦτ᾿ ἀθροίσαντος, καὶ διαλεχθέντος οὕτω καλῶς περὶ αὐτῶν, μεμνήσεσθαι καὶ πολλὴν χάριν ἕξειν.

101. Οὐ τὴν αὐτὴν δὲ γνώμην ἔχω περὶ σοῦ, νῦν τε καὶ πρότερον. Ἐν μὲν γὰρ τοῖς παρελθοῦσι χρόνοις, ἐθαύμαζόν σου τήν τε φύσιν, καὶ τὴν τοῦ βίου τάξιν, καὶ τὴν φιλοπονίαν, καὶ μάλιστα τὴν ἀλήθειαν τῆς φιλοσοφίας, νῦν δὲ ζηλῶ σου καὶ μακαρίζω τὴν εὐδαιμονίαν· δοκεῖς γάρ μοι ζῶν μὲν λήψεσθαι δόξαν, οὐ μείζω δέ, ἧς ἄξιος εἶ· (χαλεπὸν γάρ,) παραπλήσιον δέ, καὶ μᾶλλον ὁμολογουμένην τῆς νῦν ὑπαρχούσης· τελευτήσαντα δὲ τὸν βίον, μεθέξειν ἀθανασίας, οὐ τῆς τοῖς θεοῖς παρούσης, ἀλλὰ τῆς παρὰ τοῖς ἐπιγιγνομένοις περὶ τῶν διενεγκόντων ἐπί τινι τῶν καλῶν ἔργων, μνήμην ἐμποιούσης. Καὶ δικαίως τεύξῃ τούτων· ἐπῄνεσας γὰρ ἀμφοτέρας καλῶς καὶ προσηκόντως, τὴν μὲν κατὰ δόξαν τῶν πολλῶν, ἧς οὐδεὶς τῶν ὀνομαστῶν ἀνδρῶν καταπεφρόνηκεν, ἀλλ᾿ ἐπιθυμοῦντες τυχεῖν αὐτῆς, οὐκ ἔστιν ὅντινα κίνδυνον οὐχ ὑπομένουσι, τὴν δὲ κατὰ τὸν λογισμὸν τῶν πειρωμένων στοχάζεσθαι τῆς ἀληθείας, παρ᾿ οἷς εὐδοκιμεῖν ἄν τινες ἕλοιντο μᾶλλον, ἢ παρὰ τοῖς ἄλλοις διπλασίοις γενομένοις, ἢ νῦν εἰσίν.

102. Ἀπλήστως δὲ διακείμενος ἐν τῷ καιρῷ τῷ πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ πολλὰ ἂν εἰπεῖν ἔχων, καὶ περὶ σοῦ καὶ περὶ τῶν πόλεων, καὶ περὶ τοῦ λόγου, ταῦτα μὲν

ἐάσω, περὶ ὧν δὲ παρακληθῆναί με σὺ φῄς, περὶ τούτων ἀποφανοῦμαι. Συμβουλεύσω γάρ σοι, μήτε καίειν τὸν λόγον, μήτ᾽ ἀφανίζειν, ἀλλ᾽ εἴ τινος ἐνδεής ἐστι, διορθώσαντα καὶ προςγράψαντα πάσας τὰς διατριβὰς τὰς περὶ αὐτὸν γενομένας, διδόναι τοῖς βουλομένοις λαμβάνειν, εἴπερ βούλει χαρίσασθαι μὲν τοῖς ἐπιεικεστάτοις τῶν Ἑλλήνων, καὶ τοῖς ἀληθῶς φιλοσοφοῦσιν, ἀλλὰ μὴ προςποιουμένοις, λυπῆσαι δὲ τοὺς θαυμάζοντάς σε μᾶλλον τῶν ἄλλων, λοιδορουμένους δὲ τοῖς λόγοις τοῖς σοῖς ἐν τοῖς ὄχλοις τοῖς πανηγυρικοῖς, ἐν οἷς πλείους εἶναι συμβαίνει τοὺς καθεύδοντας τῶν ἀκροωμένων, καὶ προςδοκῶντας, ἢν παρακρούσωνται τοὺς τοιούτους, ἐναμίλλους τοὺς αὐτῶν γενήσεσθαι τοῖς ὑπὸ σοῦ γεγραμμένοις· κακῶς εἰδότες, ὅτι πλεῖον ἀπολελειμμένοι τῶν σῶν εἰσίν, ἢ τῆς Ὁμήρου δόξης, οἱ περὶ τὴν αὐτὴν ἐκείνῳ ποίησιν γεγονότες.

103. Ταῦτ᾽ εἰπόντος αὐτοῦ, καὶ τοὺς παρόντας ἀξιώσαντος ἀποφήνασθαι, περὶ ὧν παρεκλήθησαν, οὐκ ἐθορύβησαν, ὃ ποιεῖν εἰώθασι πᾶσι τοῖς χαριέντως διειλεγμένοις, ἀλλ᾽ ἀνεβόησαν, ὡς ὑπερβαλλόντως εἰρηκότος, καὶ περιστάντες αὐτὸν ἐπῄνουν, ἐζήλουν, ἐμακάριζον, καὶ προςθεῖναι μὲν οὐδὲν εἶχον τοῖς εἰρημένοις, οὐδ᾽ ἀφελεῖν· συναπεφαίνοντο δὲ καὶ συνεβούλευον ποιεῖν, ἅπερ ἐκεῖνος παρῄνεσεν. Οὐ μὴν οὐδ᾽ ἐγὼ παρεστὼς ἐσιώπων, ἀλλ᾽ ἐπῄνουν τήν τε φύσιν αὐτοῦ, καὶ τὴν ἐπιμέλειαν, περὶ δὲ τῶν ἄλλων οὐδὲν ἐφθεγξάμην ὧν εἶπεν, οὔθ᾽ ὡς ἔτυχε ταῖς ὑπονοίαις τῆς ἐμῆς διανοίας, οὔθ᾽ ὡς διήμαρτεν, ἀλλ᾽ εἴων αὐτὸν οὕτως ἔχειν, ὥσπερ αὐτὸς αὑτὸν διέθηκε.

104. Περὶ μὲν οὖν ὧν ὑπεθέμην, ἱκανῶς εἰρῆσθαι νομίζω· τὸ γὰρ ἀναμιμνήσκειν καθ᾽ ἕκαστον τῶν εἰρημένων, οὐ πρέπει τοῖς λόγοις τοῖς τοιούτοις· βούλομαι δὲ

διαλεχθῆναι περὶ τῶν ἰδίᾳ μοι περὶ τὸν λόγον συμβεβηκότων. Ἐγὼ γὰρ ἐνεστησάμην μὲν αὐτόν, ἔτη γεγονώς, ὅπερ ἐν ἀρχῇ προεῖπον. Ἤδη δὲ τῶν ἡμισέων γεγραμμένων, ἐπιγενομένου μοι νοσήματος, ῥηθῆναι μὲν οὐκ εὐπρεποῦς, δυναμένου δ᾽ ἀναιρεῖν, οὐ μόνον τοὺς πρεσβυτέρους ἐν τρισὶν ἢ τέτταρσιν ἡμέραις, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀκμαζόντων πολλούς, τούτῳ διετέλουν τριετῆ μαχόμενος, οὕτω φιλοπόνως ἑκάστην τὴν ἡμέραν διάγων, ὥςτε καὶ τοὺς εἰδότας, καὶ τοὺς παρὰ τῶν εἰδότων πυνθανομένους, μᾶλλον θαυμάζειν διὰ τὴν καρτερίαν ταύτην, ἢ δι᾽ ἃ πρότερον ἐπῃνούμην. Ἤδη δ᾽ ἀπειρηκότος, καὶ διὰ τὴν νόσον, καὶ διὰ τὸ γῆρας, τῶν ἐπισκοπούντων τινές με, καὶ πολλάκις ἀνεγνωκότων τὸ μέρος τοῦ λόγου τὸ γεγραμμένον, ἐδέοντό μου καὶ συνεβούλευον μὴ καταλιπεῖν αὐτὸν ἡμιτελῆ, μηδ᾽ ἀδιέργαστον, ἀλλὰ πονῆσαι μικρὸν χρόνον, καὶ προσέχειν τοῖς λοιποῖς τὸν νοῦν. Οὐχ ὁμοίως δὲ διελέγοντο περὶ τούτων τοῖς ἀφοσιουμένοις, ἀλλ᾽ ὑπερεπαινοῦντες μὲν τὰ γεγραμμένα, τοιαῦτα δὲ λέγοντες, ὧν εἴ τινες ἤκουον, μήτε συνήθεις ἡμῖν ὄντες, μήτ᾽ εὔνοιαν μηδεμίαν ἔχοντες, οὐκ ἔστιν ὅπως οὐκ ἂν ὑπέλαβον, τοὺς μὲν φενακίζειν, ἐμὲ δὲ διεφθάρθαι, καὶ παντάπασιν εἶναι μωρόν, εἰ πείσομαι τοῖς λεγομένοις. Οὕτω δ᾽ ἔχων, ὡς ἴσως ἂν εἰπεῖν τινὲς ἐτόλμησαν, ἐπείσθην, (τί γὰρ δεῖ μακρὸν λόγον γενέσθαι περὶ τὴν τῶν λοιπῶν πραγματείαν;) γεγονὼς μὲν ἔτη τρία μόνον ἀπολείποντα τῶν ἑκατόν, οὕτω δὲ διακείμενος, ὡς ἕτερος ἔχων, οὐχ ὅπως γράφειν ἂν λόγον ἐπεχείρησεν, ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ἄλλου δεικνύοντος, καὶ πονήσαντος, ἠθέλησεν ἀκροατὴς γενέσθαι.

105. *Τίνος οὖν ἕνεκα ταῦτα διῆλθον; σὺ συγγνώ-*

μης τυχεῖν ἀξιῶν ὑπὲρ τῶν εἰρημένων· οὐ γὰρ οὕτως οἴομαι διειλέχθαι περὶ αὐτῶν, ἀλλὰ δηλῶσαι βουλόμενος τά τε περὶ ἐμὲ γινόμενα, καὶ τῶν ἀκροατῶν ἐπαινέσαι μὲν τούς τόν τε λόγον ἀποδεχομένους τοῦτον, καὶ τῶν ἄλλων σπουδαιοτέρους καὶ φιλοσοφωτέρους εἶναι νομίζοντας, τούς τε διδασκαλικοὺς καὶ τεχνικούς, τῶν πρὸς τὰς ἐπιδείξεις καὶ τοὺς ἀγῶνας γεγραμμένων, καὶ τοὺς τῆς ἀληθείας στοχαζομένους, τῶν τὰς δόξας τῶν ἀκροωμένων παρακρούεσθαι ζητούντων, καὶ τοὺς ἐπιπλήττοντας τοῖς ἁμαρτανομένοις, καὶ νουθετοῦντας, τῶν πρὸς ἡδονὴν καὶ χάριν λεγομένων· συμβουλεῦσαι δὲ τοῖς τἀναντία τούτων γινώσκουσι, πρῶτον μὲν μὴ πιστεύειν ταῖς αὑτῶν γνώμαις, μηδὲ νομίζειν ἀληθεῖς εἶναι τὰς κρίσεις τὰς ὑπὸ τῶν ῥαθυμούντων γινομένας, ἔπειτα μὴ προπετῶς ἀποφαίνεσθαι, περὶ ὧν οὐκ ἴσασιν, ἀλλὰ περιμένειν, ἕως ἂν ὁμονοῆσαι δυνηθῶσι τοῖς τῶν ἐπιδεικνυμένων πολλὴν ἐμπειρίαν ἔχουσι· τῶν γὰρ οὕτω διηκόντων διανοίας, οὐκ ἔστιν ὅπως ἄν τις τοὺς τοιούτους ἀνοήτους εἶναι νομίσειεν.

XIII.

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ

ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΣΟΦΙΣΤΩΝ

ΛΟΓΟΣ.

Εἰ πάντες ἤθελον, οἱ παιδεύειν ἐπιχειροῦντες, ἀληθῆ λέγειν, καὶ μὴ μείζους ποιεῖσθαι τὰς ὑποσχέσεις, ὧν

ἔμελλον ἐπιτελεῖν, οὐκ ἂν κακῶς ἤκουον ὑπὸ τῶν ἰδιωτῶν. Νῦν δ᾽ οἱ τολμῶντες λίαν ἀπερισκέπτως ἀλαζονεύεσθαι, πεποιήκασιν, ὥςτε δοκεῖν ἄμεινον βουλεύεσθαι τοὺς ῥαθυμεῖν αἱρουμένους, τῶν περὶ τὴν φιλοσοφίαν διατριβόντων.

2. Τίς γὰρ οὐκ ἂν μισήσειεν ἅμα, καὶ καταφρονήσειε, πρῶτον μὲν τῶν περὶ τὰς ἔριδας διατριβόντων, οἳ προςποιοῦνται μὲν τὴν ἀλήθειαν ζητεῖν, εὐθὺς δ᾽ ἐν ἀρχῇ τῶν ἐπαγγελμάτων ψευδῆ λέγειν ἐπιχειροῦσιν; Οἶμαι γὰρ ἅπασιν εἶναι φανερόν, ὅτι τὰ μέλλοντα προγινώσκειν, οὐ τῆς ἡμετέρας φύσεώς ἐστιν, ἀλλὰ τοσοῦτον ἀπέχομεν ταύτης τῆς φρονήσεως, ὥςθ᾽ Ὅμηρος, ὁ μεγίστην δόξαν ἐπὶ σοφίᾳ σχών, καὶ τοὺς θεοὺς πεποίηκεν ἔστιν ὅτε βουλευομένους περὶ αὐτῶν, οὐ τὴν ἐκείνων γνώμην εἰδώς, ἀλλ᾽ ἡμῖν ἐνδείξασθαι βουλόμενος, ὅτι τοῖς ἀνθρώποις ἕν τι τοῦτο τῶν ἀδυνάτων ἐστίν.

3. Οὗτοι τοίνυν εἰς τοῦτο τόλμης ἐληλύθασιν, ὥςτε πειρῶνται πείθειν τοὺς νεωτέρους, ὡς, ἢν αὐτοῖς πλησιάσωσιν, ἅτε πρακτέον ἐστὶν εἴσονται, καὶ διὰ ταύτης τῆς ἐπιστήμης εὐδαίμονες γενήσονται. Καὶ τηλικούτων ἀγαθῶν διδασκάλους καὶ κυρίους σφᾶς αὐτοὺς καταστήσαντες, οὐκ αἰσχύνονται τέτταρας ἢ πέντε μνᾶς ὑπὲρ τούτων αἰτοῦντες. Ἀλλ᾽ εἰ μέν τι τῶν ἄλλων κτημάτων πολλοστοῦ μέρους τῆς ἀξίας ἐπώλουν, οὐκ ἂν ἠμφιςβήτησαν, ὡς οὐκ εὖ φρονοῦντες τυγχάνουσι, σύμπασαν δὲ τὴν ἀρετὴν καὶ εὐδαιμονίαν οὕτως ὀλίγου πωλοῦντες, ὡς νοῦν ἔχοντες, διδάσκαλοι τῶν ἄλλων ἀξιοῦσι γενέσθαι. Καὶ λέγουσι μέν, ὡς οὐδὲν δέονται χρημάτων, ἀργυρίδιον καὶ χρυσίδιον τὸν πλοῦτον ἀποκαλοῦντες, μικροῦ δὲ κέρδους ὀρεγόμενοι, μόνον οὐκ ἀθανάτους ὑπισχνοῦνται

ποιήσειν τοὺς αὐταῖς συνόντας. Ὃ δὲ πάντων καταγελαστότατον, ὅτι, παρ᾽ ὧν δεῖ λαμβάνειν αὐτούς, τούτοις μὲν ἀπιστοῦσιν, οἷς μέλλουσι τὴν δικαιοσύνην παραδώσειν, ὧν δ᾽ οὐδεπώποτε διδάσκαλοι γεγόνασι, παρὰ τούτοις τὰ παρὰ τῶν μαθητῶν μεσεγγυῶνται· πρὸς μὲν τὴν ἀσφάλειαν εὖ βουλευόμενοι, τῷ δ᾽ ἐπαγγέλματι τἀναντία πράττοντες. Τοὺς μὲν γὰρ ἄλλο τι παιδεύοντας, προσήκει διακριβοῦσθαι περὶ τῶν διαφερόντων, (οὐδὲν γὰρ κωλύει τοὺς περὶ ἕτερα δεινοὺς γενομένους, μὴ χρηστοὺς εἶναι περὶ τὰ συμβόλαια·) τοὺς δὲ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν σωφροσύνην ἐργαζομένους, πῶς οὐκ ἄλογόν ἐστι μὴ οὐ τοῖς μαθηταῖς μᾶλλον πιστεύειν; οὐ γὰρ δήπου περὶ τοὺς ἄλλους ὄντες καλοὶ κἀγαθοὶ καὶ δίκαιοι, περὶ τούτους ἐξαμαρτήσονται, δι᾽ οὓς τοιοῦτοι γεγόνασιν.

4. Ἐπειδὰν οὖν τῶν ἰδιωτῶν τινές, ἅπαντα ταῦτα συλλογισάμενοι, κατίδωσι τοὺς τὴν σοφίαν διδάσκοντας, καὶ τὴν εὐδαιμονίαν παραδιδόντας, αὐτούς τε πολλῶν δεομένους, καὶ τοὺς μαθητὰς μικρὸν πραττομένους· καὶ τὰς ἐναντιώσεις ἐπὶ μὲν τῶν λογιδίων τηροῦντας, ἐπὶ δὲ τῶν ἔργων μὴ καθορῶντας· ἔτι δὲ περὶ τῶν μελλόντων μὲν εἰδέναι προσποιουμένους, περὶ δὲ τῶν παρόντων μηδὲν τῶν δεόντων μήτ᾽ εἰπεῖν, μήτε συμβουλεῦσαι δυναμένους, ἀλλὰ μᾶλλον ὁμονοοῦντας καὶ πλείω κατορθοῦντας τοὺς ταῖς δόξαις χρωμένους, ἢ τοὺς τὴν ἐπιστήμην ἔχειν ἐπαγγελλομένους· εἰκότως οἶμαι καταφρονοῦσι, καὶ νομίζουσιν ἀδολεσχίαν καὶ μικρολογίαν, ἀλλ᾽ οὐ τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν εἶναι τὰς διατριβὰς τὰς τοιαύτας.

5. Οὐ μόνον δὲ τούτοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς τοὺς πολιτικοὺς λόγους ὑπισχνουμένοις, ἄξιον ἐπιτιμῆσαι· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι τῆς μὲν ἀληθείας οὐδὲν φροντίζουσιν, ἡγοῦνται

δὲ τοῦτ᾽ εἶναι τὴν τέχνην, ἣν ὡς πλείστους τῇ σμικρότητι τοῦ μισθοῦ, καὶ τῷ μεγέθει τῶν ἐπαγγελμάτων προσαγάγωνται, καὶ λαβεῖν τι παρ᾽ αὐτῶν δυνηθῶσιν· οὕτω δ᾽ ἀναισθήτως αὐτοί τε διάκεινται, καὶ τοὺς ἄλλους ἔχειν ὑπειλήφασιν, ὥςτε χεῖρον γράφοντες τοὺς λόγους, ἢ τῶν ἰδιωτῶν τινὲς αὐτοσχεδιάζουσιν, ὅμως ὑπισχνοῦνται τοιούτους ῥήτορας τοὺς συνόντας ποιήσειν, ὥςτε μηδὲν τῶν ἐνόντων ἐν τοῖς πράγμασι παραλιπεῖν· καὶ ταύτης τῆς δυνάμεως οὐδὲν οὔτε ταῖς ἐμπειρίαις, οὔτε τῇ φύσει τοῦ μαθητοῦ μεταδιδόασιν· ἀλλά φασιν ὁμοίως τὴν τῶν λόγων ἐπιστήμην, ὥςπερ τὴν τῶν γραμμάτων παραδώσειν· ὡς μὲν ἔχει τούτων ἑκάτερον, οὐκ ἐξετάσαντες, οἰόμενοι δὲ διὰ τὰς ὑπερβολὰς τῶν ἐπαγγελμάτων, αὐτοί τε θαυμασθήσεσθαι, καὶ τὴν παίδευσιν τὴν τῶν λόγων πλείονος ἀξίαν δόξειν εἶναι· κακῶς εἰδότες, ὅτι μεγάλας ποιοῦσι τὰς τέχνας, οὐχ οἱ τολμῶντες ἀλαζονεύεσθαι περὶ αὐτῶν, ἀλλ᾽ οἵτινες ἄν, ὅσον ἔνεστιν ἐν ἑκάστῃ, τοῦτο ἐξευρεῖν δυνηθῶσιν.

6. Ἐγὼ δὲ πρὸ πολλῶν ἂν χρημάτων ἐτιμησάμην τηλικοῦτον δύνασθαι τὴν φιλοσοφίαν, ὅσον οὗτοι λέγουσιν, (ἴσως γὰρ οὔτ᾽ ἂν ἡμεῖς πλεῖστον ἀπελείφθημεν, οὐδ᾽ ἂν ἐλάχιστον μέρος ἀπελαύσαμεν αὐτῆς·) ἐπειδὴ δ᾽ οὐχ οὕτως ἔχει, βουλοίμην ἂν παύσασθαι τοὺς φλυαροῦντας· ὁρῶ γὰρ οὐ μόνον περὶ τοὺς ἐξαμαρτάνοντας τὰς βλαςφημίας γινομένας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας συνδιαβαλλομένους, τοὺς περὶ ταύτην τὴν διατριβὴν ὄντας.

7. Θαυμάζω δ᾽ ὅταν ἴδω τούτους τῶν μαθητῶν ἀξιουμένους, οἳ ποιητικοῦ πράγματος τεταγμένην τέχνην παράδειγμα φέροντες λελήθασι σφᾶς αὐτούς. Τίς γὰρ

οὐκ οἶδε πλὴν τούτων, ὅτι τὸ μὲν τῶν γραμμάτων ἀκινήτως ἔχει, καὶ μένει κατὰ ταὐτόν, ὥστε τοῖς αὐτοῖς ἀεὶ περὶ τῶν αὐτῶν χρώμενοι διατελοῦμεν· τὸ δὲ τῶν λόγων πᾶν τοὐναντίον πέπονθε· τὸ γὰρ ὑφ᾽ ἑτέρου ῥηθέν, τῷ λέγοντι μετ᾽ ἐκεῖνον οὐχ ὁμοίως χρήσιμόν ἐστιν, ἀλλ᾽ οὗτος εἶναι δοκεῖ τεχνικώτατος, ὃς ἂν ἀξίως μὲν λέγῃ τῶν πραγμάτων, μηδὲν δὲ τῶν αὐτῶν τοῖς ἄλλοις εὑρίσκειν δύνηται· μέγιστον δὲ σημεῖον τῆς ἀνομοιότητος αὐτῶν· τοὺς μὲν γὰρ λόγους οὐχ οἷόν τε καλῶς ἔχειν, ἢν μὴ τῶν καιρῶν καὶ τοῦ πρέποντος ἱκανῶς μετάσχωσιν, τοῖς δὲ γράμμασιν οὐδενὸς τούτων προσεδέησεν. Ὥςθ᾽ οἱ χρώμενοι τοῖς τοιούτοις παραδείγμασι, πολὺ ἂν δικαιότερον ἀποτίνοιεν, ἢ λαμβάνοιεν ἀργύριον, ὅτι, πολλῆς ἐπιμελείας οὗτοι δεόμενοι, τοὺς ἄλλους παιδεύειν ἐπιχειροῦσιν.

8. Εἰ δὲ δεῖ μὴ μόνον κατηγορῆσαι τῶν ἄλλων, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐμαυτοῦ δηλῶσαι διάνοιαν, ἡγοῦμαι πάντας ἂν μοι τοὺς εὖ φρονοῦντας συνειπεῖν, ὅτι πολλοὶ μὲν τῶν φιλοσοφησάντων ἰδιῶται διετέλεσαν ὄντες, ἄλλοι δέ τινες οὐδενὶ πώποτε συγγενόμενοι τῶν σοφιστῶν, καὶ λέγειν καὶ πολιτεύεσθαι δεινοὶ γεγόνασιν. Αἱ μὲν γὰρ δυνάμεις καὶ τῶν λόγων καὶ τῶν ἄλλων ἔργων ἁπάντων, ἐν τοῖς εὐφυέσιν ἐγγίγνονται καὶ τοῖς περὶ τὰς ἐμπειρίας γεγυμνασμένοις· ἡ δὲ παίδευσις τοὺς μὲν τοιούτους τεχνικωτέρους, καὶ πρὸς τὸ ζῆν εὐπορωτέρους ἐποίησεν· οἷς γὰρ καὶ νῦν ἐντυγχάνουσι πλανώμενοι, ταῦτα ἐξ ἑτοιμοτέρου λαμβάνειν ἐδίδαξε· τοὺς δὲ καταδεεστέραν τὴν φύσιν ἔχοντας, ἀγωνιστὰς μὲν ἀγαθοὺς ἢ λόγων ποιητάς, οὐκ ἂν ἀποτελέσειεν, αὐτοὺς δὲ ἂν αὐτῶν προαγάγοιτο, καὶ πρὸς πολλὰ φρονιμώτερον διακεῖσθαι ποιήσειεν.

9. Βούλομαι δ᾽, ἐπειδήπερ ἐνταῦθα προῆλθον, ἔτι

σαφέστερον εἰπεῖν περὶ αὐτῶν. Φημὶ γὰρ ἐγώ, τῶν μὲν ἰδεῶν, ἐξ ὧν τοὺς λόγους ἅπαντας καὶ λέγομεν καὶ συντίθεμεν λαβεῖν ἐπιστήμην, οὐκ εἶναι τῶν πάνυ χαλεπῶν, ἤν τις αὑτὸν παραδιδῷ μὴ τοῖς ῥᾳδίως ὑπισχνουμένοις, ἀλλὰ τοῖς εἰδόσι περὶ αὐτῶν. Τὸ δὲ τούτων, ἐφ᾽ ἑκάστῳ τῶν πραγμάτων, ἃς δεῖ προδιελέσθαι, καὶ μίξασθαι πρὸς ἀλλήλας, καὶ τάξαι κατὰ τρόπον, ἔτι δὲ καὶ τῶν καιρῶν μὴ διαμαρτεῖν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐνθυμήμασι πρεπόντως ὅλον τὸν λόγον καταποικίλαι, καὶ τοῖς ὀνόμασιν εὐρύθμως καὶ μουσικῶς εἰπεῖν, ταῦτα δὲ πολλῆς ἐπιμελείας δεῖται, καὶ ψυχῆς ἀνδρικῆς καὶ δοξαστικῆς ἔργον ἐστί. Καὶ δεῖ τὸν μὲν μαθητὴν πρὸς τῷ τὴν φύσιν ἔχειν οἵαν χρή, τὰ μὲν εἴδη τῶν λόγων μαθεῖν, περὶ δὲ τὰς χρήσεις αὐτῶν γυμνασθῆναι, τὸν δὲ διδάσκαλον, τὰ μὲν οὕτως ἀκριβῶς οἷόν τ᾽ εἶναι διελθεῖν, ὥστε μηδὲν τῶν διδακτῶν παραλιπεῖν, περὶ δὲ τῶν λοιπῶν, τοιοῦτον αὑτὸν παράδειγμα παρασχεῖν, ὥστε τοὺς ἐκτυπωθέντας καὶ μιμεῖσθαι δυνηθέντας, εὐθὺς ἀνθηρότερον καὶ χαριέστερον τῶν ἄλλων φαίνεσθαι λέγοντας. Καὶ τούτων μὲν πάντων συμπεσόντων, τὸ τέλειον ἕξουσιν οἱ φιλοσοφοῦντες. Καθ᾽ ὃ δ᾽ ἂν ἐλλείπῃ τι τῶν εἰρημένων, ἀνάγκη ταύτῃ χείρους εἶναι τοὺς πλησιάζοντας.

10. Οἱ μὲν οὖν ἄρτι τῶν σοφιστῶν ἀναφυόμενοι, καὶ νεωστὶ προςπεπτωκότες ταῖς ἀλαζονείαις, εἰ καὶ νῦν πλεονάζουσιν, οἶδ᾽ ὅτι πάντες ἐπὶ ταύτην κατενεχθήσονται τὴν ὑπόθεσιν.

11. Λοιποὶ δὲ εἰσὶν ἡμῖν οἱ πρὸ ἡμῶν γενόμενοι, καὶ τὰς καλουμένας τέχνας γράψαι τολμήσαντες, οὓς οὐκ ἀφετέον ἀνεπιτιμήτους· οἵτινες ὑπέσχοντο δικάζεσθαι διδάξειν, ἐκλεξάμενοι τὸ δυςχερέστατον τῶν ὀνομάτων, ὃ

τῶν φθονούντων ἔργον ἦν λέγειν, ἀλλ᾽ οὐ τῶν προεστώτων τῆς τοιαύτης παιδεύσεως· καὶ ταῦτα, τοῦ πράγματος, καθ᾽ ὅσον ἐστὶ διδακτόν, οὐδὲν μᾶλλον πρὸς τοὺς δικανικοὺς λόγους, ἢ πρὸς τοὺς ἄλλους ἅπαντας ὠφελεῖν δυναμένου. Τοσούτῳ δὲ χείρους ἐγένοντο τῶν περὶ τὰς ἔριδας καλινδουμένων, ὅσον οὗτοι μὲν τοιαῦτα λογίδια διεξιόντες, οἷς εἴ τις ἐπὶ τῶν πράξεων ἐμμείνειεν, εὐθὺς ἂν ἐν πᾶσιν εἴη κακός, ὅμως ἀρετὴν ἐπηγγείλαντο, καὶ σωφροσύνην ὑπὲρ αὐτῶν· ἐκεῖνοι δ᾽ ἐπὶ τοὺς πολιτικοὺς λόγους παρακαλοῦντες, ἀμελήσαντες τῶν ἄλλων τῶν προσόντων αὐτοῖς ἀγαθῶν, πολυπραγμοσύνης καὶ πλεονεξίας ὑπέστησαν εἶναι διδάσκαλοι, καίτοι τοὺς βουλομένους πειθαρχεῖν τοῖς ὑπὸ τῆς φιλοσοφίας ταύτης προσταττομένοις, πολὺ ἂν θᾶττον πρὸς ἐπιείκειαν ἢ πρὸς ῥητορείαν ὠφελήσειαν. Καὶ μηδεὶς οἰέσθω με λέγειν, ὡς ἔστι δικαιοσύνη διδακτόν· ὅλως μὲν γὰρ οὐδεμίαν ἡγοῦμαι τέχνην τοιαύτην εἶναι, ἥτις τοῖς κακῶς πεφυκόσι πρὸς ἀρετήν, σωφροσύνην ἢ δικαιοσύνην ἂν ἐμποιήσειεν· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ συμπαρασκευάσασθαί γε καὶ συνασκῆσαι, μάλιστ᾽ ἂν οἶμαι τὴν τῶν λόγων τῶν πολιτικῶν ἐπιμέλειαν.

12. Ἵνα δὲ μὴ δοκῶ τὰς μὲν τῶν ἄλλων ὑποσχέσεις διαβάλλειν, αὐτὸς δὲ μείζω λέγειν τῶν ἐνόντων, ἐξ ὧνπερ αὐτὸς ἐπείσθην οὕτω ταῦτ᾽ ἔχειν, ῥᾳδίως οἶμαι καὶ τοῖς ἄλλοις φανερὸν καταστήσειν.

F·

XIV.

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ

ΠΛΑΤΑΙΚΟΣ

ΛΟΓΟΣ.

Εἰδότες ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ τοῖς ἀδικουμένοις προθύμως βοηθεῖν εἰθισμένους, καὶ τοῖς εὐεργέταις μεγίστην χάριν ἀποδιδόντας, ἥκομεν ἱκετεύσοντες, μὴ περιϊδεῖν ἡμᾶς, εἰρήνης οὔσης, ἀναστάτους ὑπὸ Θηβαίων γενομένους. Πολλῶν δὲ ἤδη πρὸς ὑμᾶς καταφυγόντων, καὶ διαπραξαμένων ἅπανθ᾽ ὅσων ἐδεήθησαν, πολλὴν ἡγούμεθα μάλιστα προςήκειν ὑμῖν περὶ τῆς ἡμετέρας πόλεως ποιήσασθαι πρόνοιαν· οὔτε γὰρ ἀδικώτερον, οὐδένας ἂν ἡμῶν εὕροιτε τηλικαύταις συμφοραῖς περιπεπτωκότας, οὔτ᾽ ἐκ πλείονος χρόνου πρὸς τὴν ὑμετέραν πόλιν οἰκειότερον διακειμένους. Ἔτι δὲ περὶ τοιούτων δεησόμενοι πάρεσμεν, ἐν οἷς κίνδυνος μὲν οὐδεὶς ἔνεστι, πάντες δὲ ἄνθρωποι πειθομένους νομιοῦσιν ὑμᾶς ὁσιωτάτους καὶ δικαιοτάτους εἶναι τῶν Ἑλλήνων.

2. Εἰ μὲν οὖν Θηβαίους ἑωρῶμεν ἐκ παντὸς τρόπου παρεσκευασμένους πείθειν ὑμᾶς, ὡς οὐδὲν εἰς ἡμᾶς ἐξη-

μαρτήκασι, διὰ βραχέων ἂν ἐποιησάμεθα τοὺς λόγους· ἐπειδὴ δὲ εἰς τοῦθ' ἥκομεν ἀτυχίας, ὥςτε μὴ μόνον ἡμῖν εἶναι τὸν ἀγῶνα πρὸς τούτους, ἀλλὰ καὶ τῶν ῥητόρων τοὺς ἱκανωτάτους, οὓς ἀπὸ τῶν ἡμετέρων αὑτοῖς οὗτοι παρεσκευάσαντο συνηγόρους, ἀναγκαῖον διὰ μακροτέρων δηλῶσαι περὶ αὐτῶν.

3. Χαλεπὸν μὲν οὖν μηδὲν καταδεέστερον εἰπεῖν, ὧν πεπόνθαμεν· ποῖος γὰρ ἂν λόγος ἐξισωθείη ταῖς ἡμετέραις δυςπραξίαις, ἢ τίς ἂν ῥήτωρ ἱκανὸς γένοιτο κατηγορῆσαι τῶν Θηβαίοις εἰς ἡμᾶς ἡμαρτημένων; Ὅμως δὲ πειρατέον οὕτως, ὅπως ἂν δυνώμεθα φανερὰν καταστῆσαι τὴν τούτων παρανομίαν. Πολὺ δὲ μάλιστα ἀγανακτοῦμεν, ὅτι τοσούτου δέομεν τῶν ἴσων ἀξιοῦσθαι τοῖς ἄλλοις Ἕλλησιν, ὥςτε εἰρήνης οὔσης, καὶ συνθηκῶν γεγενημένων, οὐχ ὅπως τῆς κοινῆς ἐλευθερίας μετέχομεν, ἀλλ' οὐδὲ δουλείας μετρίας ἠξιώθημεν τυχεῖν.

4. Δεόμεθα οὖν ὑμῶν, ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μετ' εὐνοίας ἀκροάσασθαι τῶν λεγομένων· ἐνθυμηθέντας, ὅτι πάντων ἂν ἡμῖν ἀλογώτατον εἴη συμβεβηκός, εἰ Θηβαίοις μὲν τοῖς ἅπαντα τὸν χρόνον δυςμενῶς πρὸς τὴν πόλιν ὑμῶν διακειμένοις, αἴτιοι γεγένησθε τῆς ἐλευθερίας, ἡμεῖς δὲ μηδ' ἱκετεύοντες ὑμᾶς, τῶν αὐτῶν τοῖς ἐχθίστοις τύχοιμεν.

5. Περὶ μὲν οὖν τῶν γεγενημένων, οὐκ οἶδ' ὅ, τι δεῖ μακρολογεῖν· τίς γὰρ οὐκ οἶδεν, ὅτι καὶ τὴν χώραν ἡμῶν καταnενέμηνται, καὶ τὴν πόλιν κατεσκάφασιν; ἃ δὲ λέγοντες ἐλπίζουσιν ἐξαπατήσειν, περὶ τούτων ὑμᾶς πειρασόμεθα διδάσκειν.

6. Ἔνιοί τε μὲν γὰρ τολμῶσι λέγειν, ὡς διὰ τοῦτο πρὸς ἡμᾶς οὕτω προςηνέχθησαν, ὅτι συντελεῖν αὐτοῖς οὐκ ἐθέλομεν· ὑμεῖς δ' ἐνθυμεῖσθε, πρῶτον μέν, εἰ δί-

καιόν ἐστιν, ὑπὲρ τηλικούτων ἐγκλημάτων οὕτως ἀνόμους καὶ δεινὰς ποιεῖσθαι τὰς τιμωρίας· ἔπειτ', εἰ προςήκειν ὑμῖν δοκεῖ, μὴ πεισθεῖσαν τὴν Πλαταιέων πόλιν, ἀλλὰ βιασθεῖσαν Θηβαίοις συντελεῖν; Ἐγὼ μὲν γὰρ οὐδένας ἡγοῦμαι τολμηροτέρους εἶναι τούτων, οἵτινες τὰς μὲν ἰδίας ἡμῶν ἑκάστων πόλεις ἀφανίζουσι, τῆς δὲ σφετέρας αὐτῶν πολιτείας οὐδὲν δεομένους κοινωνεῖν ἀναγκάζουσι. Πρὸς δὲ τούτοις οὐδ' ὁμολογούμενα φαίνονται διαπραττόμενοι πρός τε τοὺς ἄλλους, καὶ πρὸς ἡμᾶς· ἐχρῆν γὰρ αὐτούς, ἐπειδὴ πείθειν ἡμῶν τὴν πόλιν οὐχ οἷοί τ' ἦσαν, ὥςπερ τοὺς Θεσπιέας καὶ τοὺς Ταναγραίους, συντελεῖν μόνον εἰς τὰς Θήβας ἀναγκάζειν· οὐδὲν γὰρ ἂν τῶν ἀνηκέστων κακῶν ἦμεν πεπονθότες. Νῦν δὲ φανεροὶ γεγόνασιν, οὐ τοῦτο διαπράξασθαι βουληθέντες, ἀλλὰ τῆς χώρας ἡμῶν ἐπιθυμήσαντες. Θαυμάζω δὲ πρὸς τί τῶν γεγενημένων ἀφορῶντες, καὶ πῶς πώποτε τὸ δίκαιον κρίνοντες, ταῦτα φήσουσι προστάττειν ἡμῖν· εἰ μὲν γὰρ τὰ πάτρια σκοποῦσιν, οὐ τῶν ἄλλων αὐτοῖς ἀρκτέον, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον Ὀρχομενίοις φόρον οἰστέον. Οὕτω γὰρ εἶχε τὸ παλαιόν. Εἰ δὲ τὰς συνθήκας ἀξιοῦσιν εἶναι κυρίας, ὅπερ ἐστὶ δίκαιον, πῶς οὐχ ὁμολογήσουσιν ἀδικεῖν, καὶ παραβαίνειν αὐτάς; ὁμοίως γὰρ τάς τε μικρὰς τῶν πόλεων καὶ τὰς μεγάλας αὐτονόμους εἶναι κελεύουσιν.

7. Οἶμαι δὲ περὶ μὲν τούτων οὐ τολμήσειν αὐτοὺς ἀναισχυντεῖν, ἐπ' ἐκεῖνον δὲ τρέψεσθαι τὸν λόγον, ὡς μετὰ Λακεδαιμονίων ἐπολεμοῦμεν, καὶ πάσῃ τῇ συμμαχίᾳ, διαφθείραντες ἡμᾶς, τὰ συμφέροντα πεποιήκασιν.

8. Ἐγὼ δ' ἡγοῦμαι μὲν χρῆναι μηδεμίαν μήτ' αἰτίαν, μήτε κατηγορίαν, μείζω δύνασθαι τῶν ὅρκων καὶ συνθηκῶν. Οὐ μὴν ἀλλ' εἰ δεῖ τινὰς κακῶς παθεῖν διὰ τὴν

Λακεδαιμονίων συμμαχίαν, οὐκ ἂν Πλαταιεῖς ἐξ ἁπάντων τῶν Ἑλλήνων προεκρίθησαν δικαίως· οὐ γὰρ ἑκόντες, ἀλλ' ἀναγκασθέντες αὐτοῖς ἐδουλεύομεν. Τίς γὰρ ἂν πιστεύσειεν, εἰς τοῦθ' ἡμᾶς ἀνοίας ἐλθεῖν, ὥςτε περὶ πλείονος ποιεῖσθαι τοὺς ἐξανδραποδισαμένους ἡμῶν τὴν πόλιν μᾶλλον, ἢ τοὺς τῆς πόλεως τῆς αὐτῶν μεταδόντας; ἀλλὰ γάρ, οἶμαι, χαλεπὸν ἦν νεωτερίζειν, αὐτοὺς μὲν μικρὰν πόλιν οἰκοῦντας, ἐκείνων δέ, οὕτω μεγάλην δύναμιν κεκτημένων; ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ἁρμοστοῦ κατεστῶτος, καὶ φρουρᾶς ἐνούσης, καὶ τηλικούτου στρατεύματος ὄντος Θεσπιᾶσιν, ὑφ' ὧν οὐ μόνον οὐκ ἂν ἔλαττον ἢ ὑπὸ Θηβαίων διεφθάρημεν, ἀλλὰ καὶ δικαιότερον· τούτοις μὲν γὰρ εἰρήνης οὔσης, οὐ προςῆκε μνησικακεῖν περὶ τῶν τότε γενομένων, ἐκεῖνοι δ' ἐν τῷ πολέμῳ προδοθέντες, εἰκότως ἂν παρ' ἡμῶν τὴν μεγίστην δίκην ἐλάμβανον. Ἡγοῦμαι δ' ὑμᾶς οὐδὲ τοῦτο ἀγνοεῖν, ὅτι πολλοὶ καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, τοῖς μὲν σώμασι μετ' ἐκείνων ἀκολουθεῖν ἠναγκάζοντο, ταῖς δ' εὐνοίαις μεθ' ὑμῶν ἦσαν. Οὓς τίνα χρὴ προςδοκᾶν γνώμην ἕξειν, ἂν ἀκούσωσιν, ὅτι Θηβαῖοι τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων πεπείκασιν, ὡς οὐδενός ἐστι φειστέον τῶν ὑπὸ Λακεδαιμονίοις γενομένων; ὁ γὰρ τούτων λόγος οὐδὲν ἀλλ' ἢ τοῦτο φανήσεται δυνάμενος· οὐδὲ γὰρ ἰδίαν κατηγορίαν ποιούμενοι κατὰ τῆς ἡμετέρας πόλεως, ἀπολωλέκασιν αὐτήν, ἀλλ' ἣν ὁμοίως καὶ κατ' ἐκείνων ἕξουσιν εἰπεῖν. Ὑπὲρ ὧν βουλεύεσθαι χρή, καὶ σκοπεῖν, ὅπως μὴ τοὺς πρότερον μισοῦντας τὴν ἀρχὴν τὴν Λακεδαιμονίων, ἡ τούτων ὕβρις διαλλάξῃ, καὶ ποιήσῃ τὴν ἐκείνων συμμαχίαν αὑτῶν νομίζειν σωτηρίαν εἶναι.

9. *Ἐνθυμεῖσθε δέ, ὅτι τὸν πόλεμον ἀνείλεσθε τὸν ὑπογυώτατον, οὐχ ὑπὲρ τῆς ὑμετέρας, οὐδ' ὑπὲρ τῆς τῶν*

συμμάχων ἐλευθερίας, (ἅπασι γὰρ ὑπῆρχεν ὑμῖν,) ἀλλ' ὑπὲρ τῶν παρὰ τοὺς ὅρκους καὶ τὰς συνθήκας τῆς αὐτονομίας ἀποστερουμένων. Ὃ δὴ καὶ πάντων σχετλιώτατον, εἰ τὰς πόλεις, ἃς οὐκ οἴεσθε δεῖν Λακεδαιμονίοις δουλεύειν, ταύτας περιόψεσθε νῦν ὑπὸ Θηβαίων ἀπολλυμένας· οἳ τοσούτου δέουσι μιμεῖσθαι τὴν πρᾳότητα τὴν ὑμετέραν, ὥςθ' ὃ δοκεῖ πάντων δεινότατον εἶναι, δοριαλώτους γενέσθαι, τοῦτο κρεῖττον ἦν ἡμῖν παθεῖν ὑπὸ ταύτης τῆς πόλεως, ἢ τούτων τυχεῖν ὁμόρους ὄντας· οἱ μὲν γὰρ ὑφ' ὑμῶν κατὰ κράτος ἁλόντες, εὐθὺς μὲν ἁρμοστοῦ καὶ δουλείας ἀπηλλάγησαν, νῦν δὲ τοῦ συνεδρίου καὶ τῆς ἐλευθερίας μετέχουσιν· οἱ δὲ τούτων πλησίον οἰκοῦντες, οἱ μὲν οὐδὲν ἧττον τῶν ἀργυρωνήτων δουλεύουσιν, τοὺς δ' οὐ πρότερον παύσονται κακῶς ποιοῦντες, πρὶν ἂν οὕτως ὥςπερ ἡμᾶς, διαθῶσι. Καὶ Λακεδαιμονίων μὲν κατηγοροῦσιν, ὅτι τὴν Καδμείαν κατέλαβον, καὶ φρουρὰς εἰς τὰς πόλεις καθιστᾶσιν, αὐτοὶ δ' οὐ φύλακας εἰςπέμποντες, ἀλλὰ τῶν μὲν τὰ τείχη κατασκάπτοντες, τοὺς δὲ ἄρδην ἀπολλύντες, οὐδὲν οἴονται δεινὸν ποιεῖν, ἀλλ' εἰς τοῦτο ἀναισχυντίας καὶ πονηρίας ἐληλύθασιν, ὥςτε τῆς μὲν αὐτῶν σωτηρίας τοὺς συμμάχους ἅπαντας ἀξιοῦσιν ἐπιμελεῖσθαι, τῆς δὲ τῶν ἄλλων δουλείας αὐτοὺς κυρίας καθιστᾶσι. Καίτοι τίς οὐκ ἂν μισήσειε τὴν τούτων πλεονεξίαν, οἳ τῶν μὲν ἀσθενεστέρων ἄρχειν ζητοῦσι, τοῖς δὲ κρείττοσιν ἴσον ἔχειν οἴονται δεῖν, καὶ τῇ μὲν ὑμετέρᾳ πόλει τῆς γῆς τῆς ὑπ' Ὠρωπίων δεδομένης φθονοῦσιν, αὐτοὶ δὲ βίᾳ τὴν ἀλλοτρίαν χώραν κατανέμονται.

10. Καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις κακοῖς λέγουσιν, ὡς ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ τῶν συμμάχων ταῦτ' ἔπραξαν. Καίτοι χρῆν

αὐτούς, ὄντος ἐνθάδε συνεδρίου, καὶ τῆς ὑμετέρας πόλεως ἄμεινον βουλεύεσθαι δυναμένης ἢ τῆς Θηβαίων, οὐχ ὑπὲρ τῶν πεπραγμένων ἥκειν ἀπολογησομένους, ἀλλὰ πρὶν ποιῆσαί τι τούτων, ἐλθεῖν ὡς ὑμᾶς βουλευσομένους. Νῦν δέ, τὰς μὲν οὐσίας τὰς ἡμετέρας ἰδίᾳ διηρπάκασι, τῆς δὲ διαβολῆς ἅπασι τοῖς συμμάχοις ἥκουσι μεταδώσοντες· ἣν ὑμεῖς, ἢν σωφρονῆτε, φυλάξεσθε· πολὺ γὰρ κάλλιον τούτους ἀναγκάσαι μιμήσασθαι τὴν ὁσιότητα τὴν ὑμετέραν, ἢ τῆς τούτων παρανομίας αὐτοὺς πεισθῆναι μετασχεῖν, οἳ μηδὲν τῶν αὐτῶν τοῖς ἄλλοις γινώσκουσιν. Οἶμαι γὰρ ἅπασι φανερὸν εἶναι, ὅτι προςήκει τοὺς εὖ φρονοῦντας, ἐν μὲν τῷ πολέμῳ σκοπεῖν, ὅπως ἐκ παντὸς τρόπου πλέον ἕξουσι τῶν ἐχθρῶν, ἐπειδ᾽ ἂν δὲ εἰρήνη γένηται, μηδὲν περὶ πλείονος ποιεῖσθαι τῶν ὅρκων καὶ τῶν συνθηκῶν. Οὗτοι δὲ τότε μὲν ἐν ἁπάσαις ταῖς πρεσβείαις, ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς αὐτονομίας ἐποιοῦντο τοὺς λόγους· ἐπειδὴ δὲ νομίζουσιν αὑτοῖς ἄδειαν εἶναι ποιεῖν ὅ, τι ἂν βουληθῶσιν, ἁπάντων τῶν ἄλλων ἀμελήσαντες, ὑπὲρ τῶν ἰδίων κερδῶν καὶ τῆς αὑτῶν βίας λέγειν τολμῶσι, καὶ φασί, τὸ Θηβαίους ἔχειν τὴν ἡμετέραν, τοῦτο συμφέρον εἶναι τοῖς συμμάχοις· κακῶς εἰδότες, ὡς οὐδ᾽ αὐτοῖς τοῖς παρὰ τὸ δίκαιον πλεονεκτοῦσιν, οὐδὲν πώποτε συνήνεγκεν, ἀλλὰ πολλοὶ τῆς ἀλλοτρίας ἀδίκως ἐπιθυμήσαντες, περὶ τῆς ἑαυτῶν εἰς τοὺς μεγίστους κινδύνους δικαίως κατέστησαν.

11. Ἀλλὰ μὴν οὐδ᾽ ἐκεῖνό γε ἕξουσι λέγειν, ὡς αὐτοὶ μὲν μεθ᾽ ὧν ἂν γένωνται, πιστοὶ διατελοῦσιν ὄντες, ἡμᾶς δὲ ἄξιον φοβεῖσθαι, μὴ κομισάμενοι τὴν χώραν, πρὸς Λακεδαιμονίους ἀποστῶμεν· εὑρήσετε γὰρ ἡμᾶς μὲν δὶς ἐκπεπολιορκημένους, ὑπὲρ τῆς φιλίας τῆς ὑμετέ-

ρας, τούτους δὲ πολλάκις εἰς ταυτηνὶ τὴν πόλιν ἐξημαρτηκότας.

12. *Καὶ τὰς μὲν παλαιὰς προδοσίας, πολὺ ἂν ἔργον εἴη λέγειν· γενομένου δὲ τοῦ Κορινθιακοῦ πολέμου διὰ τὴν ὕβριν τὴν τούτων, καὶ Λακεδαιμονίων μὲν ἐπ᾽ αὐτοὺς στρατευσάντων, δι᾽ ὑμᾶς δὲ σωθέντες, οὐχ ὅπως τούτων χάριν ἀπέδοσαν, ἀλλ᾽ ἐπειδὴ διελύσασθε τὸν πόλεμον, ἀπολιπόντες ὑμᾶς, εἰς τὴν Λακεδαιμονίων συμμαχίαν εἰςῆλθον. Καὶ Χῖοι μὲν καὶ Μιτυληναῖοι καὶ Βυζάντιοι συμπαρέμειναν, οὗτοι δὲ τηλικαύτην πόλιν οἰκοῦντες, οὐδὲ κοινοὺς σφᾶς αὐτοὺς παρασχεῖν ἐτόλμησαν· ἀλλ᾽ εἰς τοῦτο ἀνανδρίας καὶ πονηρίας καὶ ἀφροσύνης ἦλθον, ὥςτε ὤμοσαν, ἦ μὴν ἀκολουθήσειν μετ᾽ ἐκείνων ἐφ᾽ ὑμᾶς τοὺς διασώσαντας τὴν πόλιν αὐτῶν· ὑπὲρ ὧν δόντες τοῖς θεοῖς δίκας, τῆς Καδμείας καταλειφθείσης, ἠναγκάσθησαν ἐνθάδε καταφυγεῖν· ὅθεν καὶ μάλιστα ἐπεδείξαντο τὴν αὐτῶν ἀπιστίαν· σωθέντες γὰρ πάλιν διὰ τῆς ὑμετέρας δυνάμεως, καὶ κατελθόντες εἰς τὴν αὑτῶν, οὐδένα χρόνον ἐνέμειναν, ἀλλ᾽ εὐθὺς εἰς Λακεδαίμονα πρέςβεις ἀπέστελλον, ἕτοιμοι δουλεύειν ὄντες, καὶ μηδὲν κινεῖν τῶν πρότερον πρὸς αὐτοὺς ὡμολογημένων. Καὶ τί δεῖ μακρολογεῖν; εἰ γὰρ μὴ προςέταττον ἐκεῖνοι τοὺς φεύγοντας καταδέχεσθαι, καὶ τοὺς αὐτόχειρας ἐξείργειν, οὐδὲν ἂν ἐκώλυεν αὐτοὺς μετὰ τῶν ἠδικηκότων ἐφ᾽ ὑμᾶς τοὺς εὐεργέτας στρατεύεσθαι.*

13. *Καὶ τοιοῦτοι μὲν νεωστὶ περὶ τὴν πόλιν τήνδε γεγενημένοι, τὸ δὲ παλαιὸν ἁπάσης τῆς Ἑλλάδος προδόται καταστάντες, αὐτοὶ μὲν ὑπὲρ οὕτως ἑκουσίων καὶ μεγάλων ἀδικημάτων συγγνώμης τυχεῖν ἠξιώθησαν· ἡμᾶς δὲ ὑπὲρ ὧν ἠναγκάσθημεν, οὐδεμίαν ἔχειν οἴονται δεῖν,*

ἀλλὰ τολμῶσιν, ὄντες Θηβαῖοι, Λακωνισμὸν ἑτέροις ὀνειδίζειν, οὓς πάντες ἴσμεν πλεῖστον χρόνον Λακεδαιμονίοις δεδουλευκότας, καὶ προθυμότερον ὑπὲρ τῆς ἐκείνων ἀρχῆς, ἢ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας πεπολεμηκότας. Ποίας γὰρ εἰςβολῆς ἀπελείφθησαν, τῶν εἰς ταύτην τὴν χώραν γεγενημένων; ἢ τίνων οὐκ ἐχθίους ὑμῖν, καὶ δυςμενέστεροι διετέλεσαν ὄντες; οὐκ ἐν τῷ Δεκελεικῷ πολέμῳ πλειόνων αἴτιοι κακῶν ἐγένοντο τῶν ἄλλων τῶν εἰςβαλόντων; οὐ δυςτυχησάντων ὑμῶν, μόνοι τῶν συμμάχων ἔθεντο τὴν ψῆφον, ὡς χρὴ τήν τε πόλιν ἐξανδραποδισθῆναι, καὶ τὴν χώραν ἀνεῖναι μηλόβοτον, ὥςπερ τὸ Κρισαῖον πεδίον; ὥςτ' εἰ Λακεδαιμόνιοι τὴν αὐτὴν ἔσχον γνώμην Θηβαίοις, οὐδὲν ἂν ἐκώλυεν ὑμᾶς τοὺς ἅπασι τοῖς Ἕλλησιν αἰτίους τῆς σωτηρίας γενομένους, αὐτοὺς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐξανδραποδισθῆναι, καὶ ταῖς μεγίσταις συμφοραῖς περιπεσεῖν. Καίτοι τίνα τηλικαύτην εὐεργεσίαν ἔχοιεν ἂν εἰπεῖν, ἥτις ἱκανὴ γενήσεται διαλῦσαι τὴν ἔχθραν, τὴν ἐκ τούτων δικαίως ἂν ὑπάρξασαν πρὸς αὐτούς;

14. Τούτοις μὲν οὖν οὐδεὶς λόγος ὑπολείπεται, τηλικαῦτα τὸ μέγεθος ἐξημαρτηκόσι· τοῖς δὲ συνηγορεῖν βουλομένοις ἐκεῖνος μόνος, ὡς νῦν μὲν ἡ Βοιωτία προπολεμεῖ τῆς ὑμετέρας χώρας, ἢν δὲ διαλύσησθε τὴν πρὸς τούτους φιλίαν, ἀσύμφορα τοῖς συμμάχοις διαπράξεσθε· μεγάλην γὰρ ἔσεσθαι τὴν ῥοπήν, εἰ μετὰ Λακεδαιμονίων ἡ τούτων γενήσεται πόλις.

15. Ἐγὼ δ' οὔτε τοῖς συμμάχοις ἡγοῦμαι λυσιτελεῖν, τοὺς ἀσθενεστέρους τοῖς κρείττοσι δουλεύειν, (οὐδὲ γὰρ τὸν παρελθόντα χρόνον ὑπὲρ ἄλλων τινῶν ἢ τούτων ἐπολεμήσαμεν,) οὔτε Θηβαίους εἰς τοῦτο μανίας ἥξειν, ὥςτε

ἀποστάντας τῆς ὑμετέρας συμμαχίας, Λακεδαιμονίοις ἐνδώσειν τὴν πόλιν· οὐχ ὡς πιστεύων τοῖς τούτων ἤθεσιν, ἀλλ᾽ οἶδ᾽ ὅτι γινώσκουσιν, ὡς δυοῖν θάτερον ἀναγκαῖον αὐτοῖς ἐστίν, ἢ μένοντας ἀποθνήσκειν, καὶ πάσχειν, οἷά περ ἐποίησαν, ἢ φεύγοντας ἀπορεῖν, καὶ τῶν ἐλπίδων πασῶν ἀποστερεῖσθαι. Πότερα γὰρ τὰ πρὸς τοὺς πολίτας αὐτοῖς ἔχει καλῶς, ὧν τοὺς μὲν ἀποκτείναντες, τοὺς δ᾽ ἐκ τῆς πόλεως ἐκβαλόντες, διηρπάκασι τὰς οὐσίας· ἢ τὰ πρὸς τοὺς ἄλλους Βοιωτούς, ὧν οὐκ ἄρχειν μόνον ἀδίκως ἐπιχειροῦσιν, ἀλλὰ τῶν μὲν τὰ τείχη κατεσκάφασι, τῶν δὲ καὶ τὴν χώραν ἀπεστερήκασιν; Ἀλλὰ μὴν οὐδ᾽ ἐπὶ τὴν ὑμετέραν πόλιν ἐπανελθεῖν αὐτοῖς οἷόν τ᾽ ἐστίν, ἣν οὕτω συνεχῶς φανήσονται προδιδόντες, ὥστ᾽ οὐκ ἔστιν ὅπως βουλήσονται πρὸς ὑμᾶς, ὑπὲρ τῆς ἀλλοτρίας διενεχθέντες, τὴν αὑτῶν πόλιν οὕτως εἰκῇ καὶ προδήλως ἀποβαλεῖν, ἀλλὰ πολὺ κοσμιώτερον διακείσονται πρὸς ἁπάσας τὰς πράξεις, καὶ τοσούτῳ πλέον ποιήσονται θεραπείαν ὑμῶν, ὅσῳ περ ἂν μᾶλλον περὶ σφῶν αὐτῶν δεδίωσιν. Ἐπεδείξαντο δὲ ὑμῖν, ὡς χρὴ τῇ φύσει χρῆσθαι τῇ σφῶν αὐτῶν, ἐξ ὧν ἔπραξαν περὶ Ὠρωπόν· ὅτε μὲν γὰρ αὑτοῖς ἐξουσίαν ἤλπισαν ἔσεσθαι ποιεῖν ὅ, τι ἂν βουληθῶσιν, οὐχ ὡς συμμάχοις ὑμῖν προςηνέχθησαν, ἀλλ᾽ ὥςπερ ἂν εἰς τοὺς πολεμιωτάτους ἐξαμαρτεῖν ἐτόλμησαν, ἐπειδὴ δ᾽ ἐκσπόνδους αὐτοὺς ἀντὶ τούτων ἐψηφίσασθε ποιῆσαι, παυσάμενοι τῶν φρονημάτων, ἦλθον εἰς ὑμᾶς, ταπεινότερον διατεθέντες, ἢ νῦν ἡμεῖς τυγχάνομεν ἔχοντες. Ὥςτε ἤν τινες ὑμᾶς ἐκφοβῶσι τῶν ῥητόρων, λέγοντες, ὡς κίνδυνός ἐστι μὴ μεταβάλωνται, καὶ γένωνται μετὰ Λακεδαιμονίων, οὐ χρὴ πιστεύειν· τοιαῦται γὰρ αὐτοὺς ἀνάγκαι κατειλήφασιν, ὥςτε πολὺ

ἂν θᾶττον τὴν ὑμετέραν ἀρχὴν, ἢ τὴν Λακεδαιμονιων συμμαχίαν ὑπομείναιεν.

16. Εἰ δ᾽ οὖν καὶ τἀναντία μέλλοιεν ἅπαντα πράξειν, οὐδ᾽ οὕτως ἡγοῦμαι προςήκειν ὑμῖν, τῆς Θηβαίων πόλεως πλείω ποιήσασθαι λόγον, ἢ τῶν ὅρκων, καὶ τῶν συνθηκῶν· ἐνθυμουμένους, πρῶτον μὲν, ὡς οὐ τοὺς κινδύνους, ἀλλὰ τὰς ἀδοξίας καὶ τὰς αἰσχύνας φοβεῖσθαι πάτριον ὑμῖν ἐστίν, ἔπειθ᾽ ὅ, τι συμβαίνει κρατεῖν ἐν τοῖς πολέμοις, οὐ τοὺς βίᾳ τὰς πόλεις καταστρεφομένους, ἀλλὰ τοὺς ὁσιώτερον καὶ πρᾳότερον τὴν Ἑλλάδα διοικοῦντας.

17. Καὶ ταῦτα ἐπὶ πλειόνων μὲν ἄν τις παραδειγμάτων ἔχοι διελθεῖν. Τὰ δ᾽ οὖν ἐφ᾽ ἡμῶν γενόμενα, τίς οὐκ οἶδεν, ὅτι καὶ Λακεδαιμόνιοι τὴν δύναμιν τὴν ὑμετέραν, ἀνυπόστατον δοκοῦσαν εἶναι, κατέλυσαν, μικρὰς μὲν ἀφορμὰς εἰς τὸν πόλεμον τὸν κατὰ θάλατταν τὸ πρῶτον ἔχοντες, διὰ δὲ τὴν δόξαν ταύτην, προςαγαγόμενοι τοὺς Ἕλληνας. Καὶ πάλιν ὑμεῖς, τὴν ἀρχὴν ἀφείλεσθε τὴν ἐκείνων, ἐξ ἀτειχίστου μὲν τῆς πόλεως ὁρμηθέντες, καὶ πραττούσης ἀσθενῶς, τὸ δὲ δίκαιον ἔχοντες σύμμαχον· καὶ τούτων ὡς οὐ βασιλεὺς αἴτιος ἦν, ὁ τελευταῖος χρόνος σαφῶς ἐπέδειξεν. Ξέρξῃ γὰρ αὐτῷ πραγμάτων γεγενημένων, καὶ τῶν μὲν ὑμετέρων ἀνελπίστως ἐχόντων, Λακεδαιμονίοις δὲ σχεδὸν ἁπασῶν τῶν πόλεων δουλευουσῶν, ὅμως τοσοῦτον αὐτῶν περιεγένεσθε πολεμοῦντες, ὥςτε ἐκείνους ἀγαπητῶς ἰδεῖν τὴν εἰρήνην γενομένην.

18. Μηδεὶς οὖν ὑμῶν ὀῤῥωδείτω μετὰ τοῦ δικαίου ποιούμενος τοὺς κινδύνους, μηδ᾽ οἰέσθω συμμάχων ἀπορήσειν, ἐὰν τοῖς ἀδικουμένοις ἐθελήσῃ τις βοηθεῖν, ἀλλὰ

μὴ Θηβαίοις μόνοις· οἷς νῦν τἀναντία ψηφισάμενοι, πολλοὺς ἐπιθυμεῖν ποιήσετε τῆς ὑμετέρας φιλίας. Ἢν γὰρ ἐνδείξησθε, ὡς ὁμοίως ἅπασιν ὑπὲρ τῶν συνθηκῶν παρεσκεύασθε πολεμεῖν, τίνες εἰς τοῦτο ἀνοίας ἥξουσιν, ὥςτε βούλεσθαι μετὰ τῶν καταδουλουμένων τὴν Ἑλλάδα εἶναι μᾶλλον, ἢ μεθ᾽ ὑμῶν τῶν ὑπὲρ τῆς ἑαυτῶν ἐλευθερίας ἀγωνιζομένων; εἰ δὲ μή, τί λέγοντες, ἢν πάλιν γένηται πόλεμος, ἀξιώσετε προςάγεσθαι τοὺς Ἕλληνας, εἰ τὴν αὐτονομίαν προτείνοντες, ἐκδώσετε πορθεῖν Θηβαίοις ἣν τινα ἂν βούλωνται τῶν πόλεων; πῶς δ᾽ οὐχὶ καὶ τἀναντία φανήσεσθε πράττοντες ὑμῖν αὐτοῖς, εἰ Θηβαίους μὲν μὴ διακωλύσητε παραβαίνοντας τοὺς ὅρκους, καὶ τὰς συνθήκας, πρὸς δὲ Λακεδαιμονίους ὑπὲρ τῶν αὐτῶν τούτων προςποιήσεσθε πολεμεῖν; καὶ τῶν μὲν κτημάτων τῶν ὑμετέρων αὐτῶν ἀπέστητε, βουλόμενοι τὴν συμμαχίαν ὡς μεγίστην ποιῆσαι, τούτους δὲ τὴν ἀλλοτρίαν ἔχειν ἐάσετε, καὶ τοιαῦτα ποιεῖν, ἐξ ὧν ἅπαντες χείρους εἶναι νομιοῦσιν ὑμᾶς; ὃ δὲ πάντων ἀλογώτατον, εἰ τοῖς μὲν συνεχῶς μετὰ Λακεδαιμονίων γεγενημένοις, δεδογμένον ὑμῖν ἐστὶ βοηθεῖν, ἤν τι παράσπονδον αὐτοῖς ἐκεῖνοι προςτάττωσιν, ἡμᾶς δ᾽, οἳ τὸν μὲν πλεῖστον χρόνον μεθ᾽ ὑμῶν ὄντες διατετελέκαμεν, τὸν δὲ τελευταῖον μόνον πόλεμον ὑπὸ Λακεδαιμονίοις ἠναγκάσθημεν γεγενῆσθαι, διὰ ταύτην τὴν πρόφασιν ἀθλιώτατα ἁπάντων ἀνθρώπων περιόψεσθε διακειμένους.

19. Τίνας γὰρ ἂν ἡμῶν εὕροι τις δυςτυχεστέρους; οἵτινες καὶ πόλεως καὶ χώρας καὶ χρημάτων, ἐν μιᾷ στερηθέντες ἡμέρᾳ, πάντων τῶν ἀναγκαιοτάτων ὁμοίως ἐνδεεῖς ὄντες ἀλῆται καὶ πτωχοὶ καθεστήκαμεν, ἀποροῦντες ποῖ τραπώμεθα. Ἐκπεσόντες γὰρ ἐκ τῆς οἰκείας,

ἀθυμοῦντες, καὶ ἀλώμενοι τὴν Ἑλλάδα περίιμεν, πάσας δυςχεραίνοντες τὰς οἰκήσεις· ἤν τε γὰρ δυστυχοῦντας καταλάβωμεν, ἀλγοῦμεν, ἀναγκαζόμενοι πρὸς τοῖς οἰκείοις κακοῖς, καὶ τῶν ἀλλοτρίων κοινωνεῖν· ἤν τε ὡς εὐπραγοῦντας ἔλθωμεν, ἔτι χαλεπώτερον ἔχομεν, οὐ ταῖς ἐκείνων φθονοῦντες εὐπορίαις, ἀλλὰ μᾶλλον ἐν τοῖς τῶν πέλας ἀγαθοῖς τὰς ἡμετέρας αὐτῶν συμφορὰς καθορῶντες, ἐφ᾽ αἷς ἡμεῖς, οὐδεμίαν ἡμέραν ἀδακρυτὶ διάγομεν, ἀλλὰ πενθοῦντες τὴν πατρίδα, καὶ θρηνοῦντες τὴν μεταβολὴν τὴν γεγενημένην, ἅπαντα τὸν χρόνον διατελοῦμεν. Τίνα γὰρ οἴεσθε ἡμᾶς γνώμην ἔχειν, ὁρῶντας τοὺς γονέας ἡμῶν, αὐτῶν ἀναξίως γηροτροφουμένους, καὶ τοὺς παῖδας οὐκ ἐπὶ ταῖς ἐλπίσιν, αἷς ἐποιησάμεθα, παιδευομένους, ἀλλὰ πολλοὺς μὲν μικρῶν ἕνεκα συμβολαίων δουλεύοντας, ἄλλους δὲ ἐπὶ θητείαν ἰόντας, τοὺς δ᾽, ὅπως ἕκαστοι δύνανται, τὸ καθ᾽ ἡμέραν πορίζομένους, ἀπρεπῶς καὶ τοῖς τῶν προγόνων ἔργοις, καὶ ταῖς αὐτῶν ἡλικίαις, καὶ τοῖς φρονήμασι τοῖς ἡμετέροις. Ὃ δὲ πάντων ἐστὶν ἀλγεινότατον· ὅταν τις ἴδῃ χωριζομένους ἀπ᾽ ἀλλήλων, μὴ μόνον πολίτας ἀπὸ πολιτῶν, ἀλλὰ καὶ γυναῖκας ἀπ᾽ ἀνδρῶν, καὶ τέκνα ἀπὸ μητέρων, καὶ πᾶσαν τὴν συγγένειαν διαλυομένην, ὃ πολλοῖς τῶν ἡμετέρων πολιτῶν διὰ τὰς ἀπορίας συμβέβηκεν· ὁ γὰρ κοινὸς βίος ἀπολωλώς, ἰδίας ἐλπίδας ἕκαστον ἡμῶν ἔχειν πεποίηκεν. Οἶμαι δ᾽ ὑμᾶς οὐδὲ τὰς ἄλλας αἰσχύνας ἀγνοεῖν, τὰς διὰ πενίαν καὶ φυγὴν γινομένας, ἃς ἡμεῖς τῇ μὲν διανοίᾳ χαλεπώτερον τῶν ἄλλων κακῶν φέρομεν, τῷ δὲ λόγῳ παραλείπομεν, αἰσχυνόμενοι λίαν ἀκριβῶς τὰς ἡμετέρας αὐτῶν ἀτυχίας ἐξετάζειν.

20. Ὧν ὑμᾶς αὐτοὺς ἀξιοῦμεν ἐνθυμουμένους, ἐπι-

μέλειάν τινα ποιήσασθαι περὶ ἡμῶν. Καὶ γὰρ οὐδ' ἀλλότριοι τυγχάνομεν ὑμῖν ὄντες· ἀλλὰ ταῖς μὲν εὐνοίαις ἅπαντες οἰκεῖοι, τῇ δὲ συγγενείᾳ τὸ πλῆθος ἡμῶν· διὰ γὰρ τὰς ἐπιγαμίας τὰς δοθείσας, ἐκ πολιτίδων ὑμετέρων γεγόναμεν· ὥςτ' οὐχ οἷόν τ' ὑμῖν ἀμελῆσαι, περὶ ὧν ἐληλύθαμεν δεησόμενοι. Καὶ γὰρ ἂν ἁπάντων εἴη δεινότατον, εἰ πρότερον μὲν ἡμῖν μετέδοτε τῆς πατρίδος τῆς ὑμετέρας αὐτῶν, νῦν δὲ μηδὲ τὴν ἡμετέραν ἀποδοῦναι δόξειεν ὑμῖν. Ἔπειτ' οὐδ' εἰκὸς ἕνα μὲν ἕκαστον ἐλεεῖσθαι τῶν παρὰ τὸ δίκαιον δυςτυχούντων, ὅλην δὲ πόλιν οὕτως ἀνόμως διεφθαρμένην, μηδὲ κατὰ μικρὸν οἴκτου δυνηθῆναι τυχεῖν· ἄλλως τε καὶ πρὸς ὑμᾶς καταφυγοῦσαν, οἷς οὐδὲ τὸ πρότερον αἰσχρῶς, οὐδ' ἀκλεῶς ἀπέβη τοὺς ἱκέτας ἐλεήσασιν.

21. Ἐλθόντων γὰρ Ἀργείων ὡς τοὺς προγόνους ὑμῶν, καὶ δεηθέντων ἀνελέσθαι τοὺς ὑπὸ τῇ Καδμείᾳ τελευτήσαντας, πεισθέντες ὑπ' ἐκείνων, καὶ Θηβαίους ἀναγκάσαντες βουλεύσασθαι νομιμώτερον, οὐ μόνον αὐτοὶ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους εὐδοκίμησαν, ἀλλὰ καὶ τῇ πόλει δόξαν ἀείμνηστον εἰς ἅπαντα τὸν χρόνον κατέλιπον, ἧς οὐκ ἄξιον προδότας γενέσθαι. Καὶ γὰρ αἰσχρόν, φιλοτιμεῖσθαι μὲν ἐπὶ τοῖς τῶν προγόνων ἔργοις, φαίνεσθαι δ' ἐκείνοις τἀναντία περὶ τῶν ἱκετῶν πράττοντας.

22. Καίτοι πολὺ περὶ μειζόνων καὶ δικαιοτέρων ἥκομεν τὰς δεήσεις ποιησόμενοι· οἱ μὲν γὰρ ἐπὶ τὴν ἀλλοτρίαν στρατεύοντες, ἱκέτευον ὑμᾶς, ἡμεῖς δὲ τὴν ἡμετέραν αὐτῶν ἀπολωλεκότες· κἀκεῖνοι μὲν παρεκάλουν ἐπὶ τὴν τῶν νεκρῶν ἀναίρεσιν, ἡμεῖς δὲ ἐπὶ τὴν τῶν λοιπῶν σωτηρίαν. Ἔστι δ' οὐκ ἴσον κακόν, οὐδ' ὅμοιον, τοὺς τεθνεῶτας ταφῆς εἴργεσθαι, καὶ τοὺς ζῶντας πατρίδος

ἀποστερεῖσθαι, καὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν ἁπάντων· ἀλλὰ το μὲν δεινότερον τοῖς κωλύουσιν, ἢ τοῖς ἀτυχοῦσι, τὸ δὲ μηδεμίαν ἔχοντα καταφυγὴν, ἀλλ᾽ ἄπολιν γενόμενον, καθ᾽ ἑκάστην τὴν ἡμέραν κακοπαθεῖν, καὶ τοὺς αὑτοῦ περιορᾷν, μὴ δυνάμενον ἐπαρκεῖν, τί δεῖ λέγειν ὅσον τὰς ἄλλας συμφορὰς ὑπερβέβηκεν;

23. Ὑπὲρ ὧν, ἅπαντας ὑμᾶς ἱκετεύομεν, ἀποδοῦναι τὴν χώραν ἡμῖν καὶ τὴν πόλιν, τοὺς μὲν πρεςβυτέρους ὑπομιμνήσκοντες, ὡς οἰκτρὸν τοὺς τηλικούτους ὁρᾶσθαι δυςτυχοῦντας, καὶ τῶν καθ᾽ ἡμέραν ἀποροῦντας, τοὺς δὲ νεωτέρους ἀντιβολοῦντες καὶ δεόμενοι βοηθεῖν τοῖς ἡλικιώταις, καὶ μὴ περιϊδεῖν ἔτι πλείω κακὰ τῶν εἰρημένων παθόντας. Ὀφείλετε δὲ μόνοις τῶν Ἑλλήνων τοῦτον τὸν ἔρανον, ἀναστάτοις ἡμῖν γεγενημένοις ἐπαμῦναι. Καὶ γὰρ τοὺς ἡμετέρους προγόνους φασὶν, ἐκλιπόντων τῶν ὑμετέρων πατέρων ἐν τῷ Περσικῷ πολέμῳ ταύτην τὴν χώραν, μόνους τῶν ἔξω Πελοποννήσου κοινωνοὺς ἐκείνοις τῶν κινδύνων γενομένους, συνανασῶσαι τὴν πόλιν αὐτοῖς· ὥςτε δικαίως ἂν τὴν αὐτὴν εὐεργεσίαν ἀπολάβοιμεν, ἥνπερ αὐτοὶ τυγχάνομεν εἰς ὑμᾶς ὑπάρξαντες.

24. Εἰ δ᾽ οὖν καὶ μηδὲν ὑμῖν τῶν σωμάτων τῶν ἡμετέρων δέδοκται φροντίζειν, ἀλλὰ τήν γε χώραν, οὐ πρὸς ὑμῶν ἐστὶν ἀνασχέσθαι πεπορθημένην, ἐν ᾗ μέγιστα σημεῖα τῆς ἀρετῆς τῆς ὑμετέρας καὶ τῶν ἄλλων τῶν συναγωνισαμένων καταλέλειπται· τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τρόπαια πόλει πρὸς πόλιν γέγονεν, ἐκεῖνα δ᾽ ὑπὲρ ἁπάσης τῆς Ἑλλάδος, πρὸς ὅλην τὴν ἐκ τῆς Ἀσίας δύναμιν ἕστηκεν· ἃ Θηβαῖοι μὲν εἰκότως ἀφανίζουσι· τὰ γὰρ μνημεῖα τῶν τότε γενομένων, αἰσχύνη τούτοις ἐστὶν, ὑμῖν δὲ προςήκει διασώζειν· ἐξ ἐκείνων γὰρ τῶν ἔργων ἡγεμόνες κατέστη-

τε τῶν Ἑλλήνων. Ἄξιον δὲ καὶ τῶν θεῶν καὶ τῶν ἡρώων μνησθῆναι τῶν ἐκεῖνον τὸν τόπον κατεχόντων, καὶ μὴ περιορᾶν τὰς τιμὰς αὐτῶν καταλυομένας, οἷς ὑμεῖς καλλιερησάμενοι, τοιοῦτον ὑπέστητε κίνδυνον, ὃς καὶ τούτους καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας Ἕλληνας ἠλευθέρωσε. Χρὴ δὲ καὶ τῶν προγόνων ποιήσασθαί τινα πρόνοιαν, καὶ μὴ παραμελῆσαι μηδὲ τῆς περὶ ἐκείνους εὐσεβείας, ἐνθυμουμένους ὅπως ἂν διατεθεῖεν, (εἴ τις ἄρα τοῖς ἐκεῖ φρόνησίς ἐστι περὶ τῶν ἐνθάδε γιγνομένων,) εἰ κυρίων ὄντων ὑμῶν αἴσθοιντο, τοὺς μὲν δουλεύειν τοῖς Βαρβάροις ἀξιώσαντας, δεσπότας τῶν ἄλλων Ἑλλήνων καθισταμένους, ἡμᾶς δέ, τοὺς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας συναγωνισαμένους, μόνους τῶν Ἑλλήνων ἀναστάτους γεγενημένους· καὶ τοὺς μὲν τῶν κινδυνευσάντων τάφους, μὴ τυγχάνοντας τῶν νομιζομένων, σπάνει τῶν ποιησόντων, Θηβαίους δὲ τοὺς τἀναντία διαπραξαμένους, κρατοῦντας τῆς χώρας ἐκείνης. Ἐνθυμεῖσθε δ᾽, ὅτι καὶ Λακεδαιμονίων μεγίστην ἐποιεῖσθε κατηγορίαν, ὅτι Θηβαίοις χαριζόμενοι, τοῖς τῶν Ἑλλήνων προδόταις, ὑμᾶς τοὺς εὐεργέτας διέφθειραν. Μὴ τοίνυν ἐάσητε ταύτην τὴν βλασφημίαν περὶ τὴν ὑμετέραν γενέσθαι πόλιν, μηδὲ τὴν ὕβριν τὴν τούτων, ἀντὶ τῆς παρούσης ἕλησθε δόξης.

25. Πολλῶν δὲ ἐνόντων εἰπεῖν, ἐξ ὧν ἄν τις ὑμᾶς ἐπαγάγοιτο μᾶλλον φροντίσαι τῆς ἡμετέρας σωτηρίας, οὐ δύναμαι βραχεῖ λόγῳ πάντα περιλαβεῖν, ἀλλ᾽ αὐτοὺς ὑμᾶς χρὴ καὶ τὰ παραλελειμμένα συνιδόντας, καὶ μνησθέντας, μάλιστα μὲν τῶν ὅρκων καὶ τῶν συνθηκῶν, ἔπειτα δὲ καὶ τῆς ἡμετέρας εὐνοίας καὶ τῆς τούτων ἔχθρας ψηφίσασθαι τὰ δίκαια περὶ ἡμῶν.

XV.

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΝΤΙΔΟΣΕΩΣ

ΛΟΓΟΣ.

Εἰ μὲν ὅμοιος ἦν ὁ λόγος, ὁ μέλλων ἀναγνωσθήσεσθαι, τοῖς πρὸς τοὺς ἀγῶνας, ἢ πρὸς τὰς ἐπιδείξεις γεγραμμένοις, οὐδὲν ἂν ἔδει προδιαλεχθῆναι περὶ αὐτοῦ· νῦν δὲ διὰ τὴν καινότητα, καὶ τὴν διαφοράν, ἀναγκαῖόν ἐστι προειπεῖν τὰς αἰτίας, δι' ἃς οὕτως ἀνόμοιον αὐτὸν ὄντα τοῖς ἄλλοις γράφειν προειλόμην· μὴ γὰρ τούτων δηλωθεισῶν, πολλοῖς ἂν ἴσως ἄτοπος εἶναι δόξειεν.

2. *Ἐγὼ γὰρ εἰδώς, ἐνίους τῶν σοφιστῶν βλασφημοῦντας περὶ τῆς ἐμῆς διατριβῆς, καὶ λέγοντας, ὡς ἔστι περὶ δικογραφίαν, καὶ παραπλήσιον ποιοῦντας, ὥσπερ ἂν εἴ τις Φειδίαν τὸν τὸ τῆς Ἀθηνᾶς ἕδος ἐργασάμενον, τολμῴη καλεῖν κοροπλάθον, ἢ Ζεύξιδα καὶ Παῤῥάσιον τὴν αὐτὴν ἔχειν τέχνην φαίη τοῖς τὰ πινάκια γράφουσιν, ὅμως οὐδὲ πώποτε τὴν μικρολογίαν ταύτην ἠμυνάμην αὐτῶν, ἡγούμενος τὰς μὲν ἐκείνων φλυαρίας οὐδεμίαν ἔχειν δύναμιν, αὐτὸς δὲ πᾶσι τοῦτο πεποιηκέναι φανε-*

ρόν, ὅτι προῄρημαι καὶ λέγειν καὶ γράφειν, οὐ περὶ τῶν ἰδίων συμβολαίων, ἀλλ᾽ ὑπὲρ τηλικούτων τὸ μέγεθος, καὶ τοιούτων πραγμάτων, ὑπὲρ ὧν οὐδεὶς ἂν ἄλλος ἐπιχειρήσειε, πλὴν τῶν ἐμοὶ πεπλησιακότων, ἢ τῶν τούτους μιμεῖσθαι βουλομένων. Μέχρι μὲν οὖν πόῤῥω τῆς ἡλικίας, ᾠόμην καὶ διὰ τὴν προαίρεσιν ταύτην, καὶ διὰ τὴν ἄλλην ἀπραγμοσύνην, ἐπιεικῶς ἔχειν πρὸς ἅπαντας τοὺς ἰδιώτας· ἤδη δὲ ὑπογυίου μοι τῆς τοῦ βίου τελευτῆς οὔσης, ἀντιδόσεως γενομένης περὶ τριηραρχίας, καὶ περὶ ταύτης, ἀγῶνος, καὶ τούτων τινὰς ἔγνων οὐχ οὕτω πρός με διακειμένους, ὥςπερ ἤλπιζον, ἀλλὰ τοὺς μὲν πολὺ διεψευσμένους τῶν ἐμῶν ἐπιτηδευμάτων, καὶ ῥέποντας ἐπὶ τὸ πείθεσθαι τοῖς ἀνεπιτήδειόν τι λέγουσι, τοὺς δὲ σαφῶς μὲν εἰδότας, περὶ ἃ τυγχάνω διατρίβων, φθονοῦντας δέ, καὶ ταὐτὸ πεπονθότας τοῖς σοφισταῖς, καὶ χαίροντας ἐπὶ τοῖς ψευδῆ περὶ ἐμοῦ δόξαν ἔχουσιν. Ἐδήλωσαν δ᾽ οὕτω διακείμενοι· τοῦ γὰρ ἀντιδίκου περὶ μὲν ὧν ἡ κρίσις ἦν, οὐδὲν ἀντιλέγοντος δίκαιον, διαβάλλοντος δὲ τῶν λόγων τῶν ἐμῶν τὴν δύναμιν, καὶ καταλαζονευομένου περί τε τοῦ πλούτου καὶ τοῦ πλήθους τῶν μαθητῶν, ἔγνωσαν ἐμὴν εἶναι τὴν λειτουργίαν. Τὴν μὲν οὖν δαπάνην οὕτως ἠνέγκαμεν, ὥςπερ προςήκει τοὺς μήτε λίαν ὑπὸ τῶν τοιούτων ἐκταραττομένους, μήτε παντάπασιν ἀσώτως, μὴ δ᾽ ὀλιγώρως πρὸς χρήματα διακειμένους.

3. Ἠισθημένος δ᾽ ὥςπερ εἶπον, πλείους ὄντας, ὧν ᾠόμην, τοὺς οὐκ ὀρθῶς περὶ ἐμοῦ γινώσκοντας, ἐνεθυμούμην μέν, πῶς ἂν δηλώσαιμι καὶ τούτοις καὶ τοῖς ἐπιγιγνομένοις, καὶ τὸν τρόπον, ὃν ἔχω, καὶ τὸν βίον, ὃν ζῶ, καὶ τὴν παιδείαν, περὶ ἣν διατρίβω, καὶ μήτε περιΐδοιμι περὶ τῶν τοιούτων ἄκριτον ἐμαυτὸν ὄντα, μηδ᾽ ἐπὶ τοῖς

βλασφημεῖν εἰθισμένοις, ὥσπερ νῦν, γενόμενον. Σκεπτόμενος οὖν εὕρισκον, οὐδαμῶς ἂν ἄλλως τοῦτο διαπραξάμενος, πλὴν εἰ γραφείη λόγος ὥσπερ εἰκὼν τῆς ἐμῆς διανοίας, καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐμοὶ βεβιωμένων· διὰ τούτου γὰρ ἤλπιζον καὶ τὰ περὶ ἐμὲ γνωσθήσεσθαι, πολὺ κάλλιον ἢ διὰ τῶν χαλκῶν ἀναθημάτων.

4. Εἰ μὲν οὖν ἐμαυτὸν ἐπαινεῖν ἐγχειροίην, ἑώρων, οὔτε περιλαβεῖν ἅπαντα, περὶ ὧν διελθεῖν προῃρούμην οἷός τε γενησόμενος, οὔτ' ἐπιχαρίτως οὐδ' ἀνεπιφθόνως εἰπεῖν δυνησόμενος περὶ αὐτῶν, εἰ δὲ ὑποθείμην ἀγῶνα μέν τινα, καὶ κίνδυνον περὶ ἐμὲ γινόμενον, συκοφάντην δὲ ὄντα τὸν γεγραμμένον, καὶ τὸν τὰ πράγματά μοι παρέχοντα, καὶ ἐκεῖνον μὲν ταῖς διαβολαῖς χρώμενον ταῖς ἐπὶ τῆς ἀντιδόσεως ῥηθείσαις, ἐμαυτὸν δ' ἐν ἀπολογίας σχήματι ποιούμενον τοὺς λόγους, οὕτως ἂν ἐγγενέσθαι μοι μάλιστα διαλεχθῆναι περὶ ἁπάντων, ὧν τυγχάνω βουλόμενος.

5. Ταῦτα δὲ διανοηθεὶς, ἔγραφον τὸν λόγον τοῦτον, οὐκ ἀκμάζων, ἀλλ' ἔτη γεγονὼς δύο καὶ ὀγδοήκοντα. Διόπερ χρὴ συγγνώμην ἔχειν, ἢν μαλακώτερος ὢν φαίνηται τῶν ὑπ' ἐμοῦ πρότερον ἐκδεδομένων. Καὶ γὰρ οὐδὲ ῥᾴδιος ἦν, οὐδ' ἁπλοῦς, ἀλλὰ πολλὴν ἔχων πραγματείαν. Ἔστι γὰρ τῶν γεγραμμένων ἔνια μὲν ἐν δικαστηρίῳ πρέποντα ῥηθῆναι, τὰ δὲ πρὸς μὲν τοὺς τοιούτους ἀγῶνας οὐχ ἁρμόττοντα, περὶ δὲ φιλοσοφίας πεπαῤῥησιασμένα, καὶ δεδηλωκότα τὴν δύναμιν αὐτῆς. Ἔστι δέ τι καὶ τοιοῦτον, ὃ τῶν νεωτέρων τοῖς ἐπὶ τὰ μαθήματα καὶ τὴν παιδείαν ὁρμῶσιν, ἀκούσασιν ἂν συνενέγκοι· πολλὰ δὲ καὶ τῶν ὑπ' ἐμοῦ πάλαι γεγραμμένων ἐγκαταμεμιγμένα τοῖς νῦν λεγομένοις, οὐκ ἀλόγως, οὐδ' ἀκαί-

ρως, ἀλλὰ προςηκόντως τοῖς ὑποκειμένοις. Τοσοῦτον οὖν μῆκος λόγου συνιδεῖν, καὶ τοσαύτας ἰδέας καὶ τοσοῦτον ἀλλήλων ἀφεστώσας συναρμόσαι, καὶ τὰς ἐπιφερομένας οἰκειῶσαι ταῖς προειρημέναις, καὶ πάσας ποιῆσαι σφίσιν αὐταῖς ὁμολογουμένας, οὐ πάνυ μικρὸν ἦν ἔργον. Ὅμως δὲ οὐκ ἀπέστην, καίπερ τηλικοῦτος ὤν, πρὶν αὐτὸν ἀπετέλεσα μετὰ πολλῆς μὲν ἀληθείας εἰρημένον, τὰ δ' ἄλλα τοιοῦτον, οἷος ἂν εἶναι δόξῃ τοῖς ἀκροωμένοις.

6. Χρὴ δὲ καὶ τοὺς διεξιόντας αὐτόν, πρῶτον μὲν ὡς ὄντος μικτοῦ τοῦ λόγου, καὶ πρὸς ἁπάσας τὰς ὑποθέσεις ταύτας γεγραμμένου, ποιεῖσθαι τὴν ἀκρόασιν· ἔπειτα προςέχειν τὸν νοῦν ἔτι μᾶλλον τοῖς λέγεσθαι μέλλουσι, ἢ τοῖς ἤδη προειρημένοις· πρὸς δὲ τούτοις, μὴ ζητεῖν εὐθὺς ἐπελθόντας ὅλον αὐτὸν διελθεῖν, ἀλλὰ τοσοῦτον μέρος, ὅσον μὴ λυπήσῃ τοὺς παρόντας. Ἢν γὰρ ἐμμείνητε τούτοις, μᾶλλον δυνήσεσθε κατιδεῖν, εἴ τι τυγχάνομεν λέγοντες ἄξιον ἡμῶν αὐτῶν.

7. Ἃ μὲν οὖν ἀναγκαῖον ἦν προειπεῖν, ταῦτά ἐστιν. Ἤδη δ' ἀναγινώσκετε τὴν ἀπολογίαν τὴν προςποιουμένην μὲν περὶ κρίσεως γεγράφθαι, βουλομένην δὲ περὶ ἐμοῦ δηλῶσαι τὴν ἀλήθειαν, καὶ τοὺς μὲν ἀγνοοῦντας εἰδέναι ποιῆσαι, τοὺς δὲ φθονοῦντας ἔτι μᾶλλον ὑπὸ τῆς νόσου ταύτης λυπεῖσθαι· μείζω γὰρ δίκην οὐκ ἂν δυναίμην λαβεῖν παρ' αὐτῶν.

8. Πάντων δ' ἡγοῦμαι πονηροτάτους εἶναι, καὶ μεγίστης ζημίας ἀξίους, οἵτινες, οἷς αὐτοὶ τυγχάνουσιν ὄντες ἔνοχοι, ταῦτα τῶν ἄλλων τολμῶσι κατηγορεῖν, ὅπερ Λυσίμαχος πεποίηκεν. Οὗτος γὰρ αὐτὸς συγγεγραμμένα λέγων, περὶ τῶν ἐμῶν συγγραμμάτων πλείω πεποίη-

ται λόγον, ἢ περὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων· ὅμοιον ἐργαζόμενος, ὥςπερ ἂν εἴ τις ἱεροσυλίας ἕτερον διώκων, αὐτὸς τὰ τῶν θεῶν ἐν ταῖν χεροῖν ἔχων φανείη. Πρὸ πολλοῦ δ' ἂν ἐποιησάμην, οὕτως αὐτὸν νομίζειν εἶναί με δεινόν, ὥςπερ ἐν ὑμῖν εἴρηκεν· οὐ γὰρ ἄν ποτέ μοι πράγματα παρέχειν ἐπεχείρησε· νῦν δὲ λέγει μέν, ὡς ἐγὼ τοὺς ἥττους λόγους, κρείττους δύναμαι ποιεῖν, τοσοῦτον δέ μου καταπεφρόνηκεν, ὥςτε αὐτὸς ψευδόμενος, ἐμοῦ τἀληθῆ λέγοντος, ἐλπίζει ῥᾳδίως ἐπικρατήσειν. Οὕτω δέ μοι δυσκόλως ἅπαντα συμβέβηκεν, ὥςθ' οἱ μὲν ἄλλοι τοῖς λόγοις διαλύονται τὰς διαβολάς, ἐμοῦ δὲ Λυσίμαχος αὐτοὺς τοὺς λόγους μάλιστα διαβέβληκεν, ἵν', ἢν μὲν ἱκανῶς δόξω λέγειν, ἔνοχος ὢν φαίνωμαι τοῖς ὑπὸ τούτου περὶ τῆς δεινότητος τῆς ἐμῆς προειρημένοις, ἢν δὲ ἐνδεέστερον τύχω διαλεχθείς, ὧν οὗτος ὑμᾶς προςδοκᾷν πεποίηκε, τὰς πράξεις ἡγήσησθέ μου χείρους εἶναι. Δέομαι οὖν ὑμῶν, μήτε πιστεύειν πώποτε, μήτ' ἀπιστεῖν τοῖς εἰρημένοις, πρὶν ἂν διὰ τέλους ἀκούσητε, καὶ τὰ παρ' ἡμῶν, ἐνθυμουμένους, ὅτι οὐδὲν ἂν ἔδει δίδοσθαι τοῖς φεύγουσιν ἀπολογίαν, εἴπερ οἷόν τ' ἦν ἐκ τῶν τοῦ διώκοντος λόγων ψηφίσασθαι τὰ δίκαια. Νῦν δ' εἰ μὲν ἐντυγχάνει κατηγορικῶς, ἢ κακοήθως, οὐδεὶς ἂν τῶν παρόντων ἀγνοήσειεν· εἰ δ' ἀληθέσι κέχρηται τοῖς λόγοις, οὐκέτι τοῦτο τοῖς κρίνουσι γνῶναι ῥᾴδιον, ἐξ ὧν ὁ πρότερος εἴρηκεν, ἀλλ' ἀγαπητόν, ἢν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν λόγων ἐκλαβεῖν δυνηθῶσι τὸ δίκαιον.

9. Οὐ θαυμάζω δὲ τῶν πλείω χρόνον διατριβόντων ἐπὶ ταῖς τῶν ἐξαπατώντων κατηγορίαις, ἢ ταῖς ὑπὲρ αὑτῶν ἀπολογίαις, οὐδὲ τῶν λεγόντων, ὡς ἐστι μέγιστον κακὸν διαβολή. Τί γὰρ ἂν γένοιτο ταύτης κακουργότε-

ρον, ἢ ποιεῖ τοὺς μὲν ψευδομένους εὐδοκιμεῖν, τοὺς δὲ μηδὲν ἠδικηκότας δοκεῖν ἀδικεῖν, τοὺς δὲ δικάζοντας ἐπιορκεῖν, ὅλως δέ, τὴν μὲν ἀλήθειαν ἀφανίζει, ψευδῆ δὲ δόξαν παραστήσασα τοῖς ἀκούουσιν, ὃν ἂν τύχῃ τῶν πολιτῶν ἀδίκως ἀπόλλυσιν; Ἃ φυλακτέον ἐστίν, ὅπως μηδὲν ὑμῖν συμβήσεται τοιοῦτον, μηδ᾽ ἃ τοῖς ἄλλοις ἂν ἐπιτιμήσητε, τούτοις αὐτοὶ φαίνοισθε περιπίπτοντες. Οἶμαι δ᾽ ὑμᾶς οὐκ ἀγνοεῖν, ὅτι τῇ πόλει πολλάκις οὕτως ἤδη μετεμέλησε τῶν κρίσεων τῶν μετ᾽ ὀργῆς καὶ μὴ μετ᾽ ἐλέγχου γενομένων, ὥστ᾽ οὐ πολὺν χρόνον διαλιποῦσα, παρὰ μὲν τῶν ἐξαπατησάντων δίκην λαβεῖν ἐπεθύμησε, τοὺς δὲ διαβληθέντας ἡδέως ἂν εἶδεν ἄμεινον ἢ πρότερον πράττοντας.

10. Ὧν χρὴ μεμνημένους, μὴ προπετῶς πιστεύειν τοῖς τῶν κατηγόρων λόγοις, μηδὲ μετὰ θορύβου καὶ χαλεπότητος ἀκροᾶσθαι τῶν ἀπολογουμένων. Καὶ γὰρ αἰσχρόν, ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων πραγμάτων ἐλεημονεστάτους ὁμολογεῖσθαι, καὶ πρᾳοτάτους ἁπάντων εἶναι τῶν Ἑλλήνων, ἐπὶ δὲ τοῖς ἀγῶσι τοῖς ἐνθάδε γιγνομένοις, τἀναντία τῇ δόξῃ ταύτῃ φαίνεσθαι πράττοντας· καὶ παρ᾽ ἑτέροις μέν, ἐπειδὰν περὶ ψυχῆς ἀνθρώπου δικάζωσι, μέρος τῶν ψήφων ὑποβάλλεσθαι τοῖς φεύγουσι, παρ᾽ ὑμῖν δέ, μηδὲ τῶν ἴσων τυγχάνειν τοὺς κινδυνεύοντας τοῖς συκοφαντοῦσιν, ἀλλ᾽ ὀμνύναι μὲν καθ᾽ ἕκαστον τὸν ἐνιαυτόν, ἦ μὴν ὁμοίως ἀκροᾶσθαι τῶν κατηγορούντων καὶ τῶν ἀπολογουμένων, τοσοῦτον δὲ τὸ μεταξὺ ποιεῖν, ὥστε τῶν μὲν αἰτιωμένων, ὅ, τι ἂν λέγωσιν ἀποδέχεσθαι, τῶν δὲ τούτους ἐξελέγχειν πειρωμένων, ἐνίοτε μηδὲ τὴν φωνὴν ἀκούοντας ἀνέχεσθαι, καὶ νομίζειν μὲν ἀοικήτους εἶναι ταύτας τῶν πόλεων, ἐν αἷς ἄκριτοί τινες ἀπόλλυνται τῶν

πολιτῶν, ἀγνοεῖν δ' ὅτι τοῦτο ποιοῦσιν, οἱ μὴ κοινὴν τὴν εὔνοιαν τοῖς ἀγωνιζομένοις παρέχοντες. Ὃ δὲ πάντων δεινότατον, ὅταν τις αὐτὸς μὲν κινδυνεύων ἀξιοῖ κατηγορεῖν τῶν διαβαλλόντων, ἑτέρῳ δὲ δικάζων, μὴ τὴν αὐτὴν ἔχῃ γνώμην περὶ αὐτῶν. Καίτοι χρὴ τοὺς νοῦν ἔχοντας, τοιούτους εἶναι κριτὰς τοῖς ἄλλοις, οἵων περ ἂν αὐτοὶ τυχεῖν ἀξιώσαιεν, λογιζομένους, ὅτι, διὰ τοὺς συκοφαντεῖν τολμῶντας, ἄδηλον, ὅςτις, εἰς κίνδυνον καταστάς, ἀναγκασθήσεται λέγειν ἅπερ ἐγὼ νῦν, πρὸς τοὺς μέλλοντας περὶ αὐτοῦ τὴν ψῆφον διοίσειν.

11. Οὐ γὰρ δὴ τῷ γε κοσμίως ζῆν, ἄξιον πιστεύειν, ὡς ἀδεῶς ἐξέσται τὴν πόλιν οἰκεῖν· οἱ γὰρ προῃρημένοι τῶν μὲν ἰδίων ἀμελεῖν, τοῖς δ' ἀλλοτρίοις ἐπιβουλεύειν, οὐ τῶν μὲν σωφρόνως πολιτευομένων ἀπέχονται, τοὺς δὲ κακόν τι δρῶντας εἰς ὑμᾶς ἄγουσιν, ἀλλ' ἐν τοῖς μηδὲν ἀδικοῦσιν ἐπιδειξάμενοι τὰς αὑτῶν δυνάμεις, παρὰ τῶν φανερῶς ἐξημαρτηκότων, πλεῖον λαμβάνουσιν ἀργύριον.

12. Ἅπερ Λυσίμαχος διανοηθείς, εἰς τοῦτον τὸν κίνδυνόν με κατέστησεν, ἡγούμενος, τὸν ἀγῶνα τὸν πρὸς ἐμέ, παρ' ἑτέρων αὑτῷ χρηματισμόν, καὶ προςδοκῶν, ἐὰν μου περιγένηται τοῖς λόγοις, ὃν φησι διδάσκαλον εἶναι τῶν ἄλλων, ἀνυπόστατον τὴν αὑτοῦ δύναμιν ἅπασιν εἶναι δόξειν. Ἐλπίζει δὲ τοῦτο ῥᾳδίως ποιήσειν· ὁρᾷ γὰρ ὑμᾶς μὲν λίαν ταχέως ἀποδεχομένους τὰς αἰτίας καὶ τὰς διαβολάς, ἐμὲ δ' ὑπὲρ αὐτῶν οὐ δυνησόμενον ἀξίως τῆς δόξης ἀπολογήσασθαι, καὶ διὰ τὸ γῆρας, καὶ διὰ τὴν ἀπειρίαν τῶν τοιούτων ἀγώνων. Οὕτω γὰρ βεβίωκα τὸν παρελθόντα χρόνον, ὥςτε μηδένα μοι πώποτε μηδ' ἐν ὀλιγαρχίᾳ, μηδ' ἐν δημοκρατίᾳ, μήτ' ὕβριν, μήτ' ἀδικίαν ἐγκαλέσαι, μηδ' εἶναι μήτε δικαστήν, μήτε διαιτητήν, ὅς-

τις περὶ τῶν ἐμοὶ πεπραγμένων φανήσεται κριτὴς γεγενημένος. Ἠπιστάμην γάρ, αὐτὸς μὲν εἰς τοὺς ἄλλους μηδὲν ἐξαμαρτάνειν, ἀδικούμενος δέ, μὴ μετὰ δικαστηρίου ποιεῖσθαι τὰς τιμωρίας, ἀλλ᾽ ἐν τοῖς φίλοις τοῖς ἐκείνων διαλύεσθαι περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων· ὧν οὐδέν μοι πλεῖον γέγονεν, ἀλλ᾽ ἀνεγκλήτως μέχρι ταυτησὶ τῆς ἡλικίας βεβιωκώς, εἰς τὸν αὐτὸν καθέστηκα κίνδυνον, εἰς ὅνπερ ἄν, εἰ πάντας ἐτύγχανον ἠδικηκώς. Οὐ μὴν παντάπασί γε ἀθυμῶ διὰ τὸ μέγεθος τοῦ τιμήματος, ἀλλ᾽ ἐάν περ ἐθελήσητε μετ᾽ εὐνοίας ἀκροάσασθαι, πολλὰς ἐλπίδας ἔχω, τοὺς μὲν διεψευσμένους περὶ τῶν ἐμῶν ἐπιτηδευμάτων, καὶ ῥέποντας ἐπὶ τὸ πείθεσθαι τοῖς ἀνεπιτήδειόν τι λέγουσι περὶ ἡμῶν, ταχέως μεταπεισθήσεσθαι, τοὺς δὲ τοιοῦτον εἶναί με νομίζοντας, οἷός περ εἰμί, βεβαιότερον ἔτι ταύτην ἕξειν τὴν διάνοιαν. Ἵνα δὲ μὴ λίαν ἐνοχλῶ πολλὰ πρὸ τοῦ πράγματος λέγων, ἀφέμενος τούτων, περὶ ὧν οἴσετε τὴν ψῆφον, ἤδη πειράσομαι διδάσκειν ὑμᾶς. Καί μοι τὴν γραφὴν ἀνάγνωθι.

(Γραφή.)

13. Ἐκ μὲν τοίνυν τῆς γραφῆς πειρᾶταί με διαβάλλειν ὁ κατήγορος, ὡς διαφθείρω τοὺς νεωτέρους, λέγειν διδάσκων, καὶ παρὰ τὸ δίκαιον ἐν τοῖς ἀγῶσι πλεονεκτεῖν. Ἐκ δὲ τῶν ἄλλων λόγων ποιεῖ με τηλικοῦτον, ὅσος οὐδεὶς πώποτε γέγονεν, οὔτε τῶν περὶ τὰ δικαστήρια καλινδουμένων, οὔτε τῶν περὶ τὴν φιλοσοφίαν διατριψάντων. Οὐ γὰρ ἰδιώτας μόνον φησί μοι γενέσθαι μαθητάς, ἀλλὰ καὶ ῥήτορας καὶ στρατηγούς, καὶ βασιλέας καὶ τυράννους, καὶ χρήματα παρ᾽ αὐτῶν παμπληθῆ τὰ μὲν εἰληφέναι, τὰ δ᾽ ἔτι καὶ νῦν λαμβάνειν. Τοῦτον δὲ τὸν τρόπον πεποίηται τὴν κατηγορίαν, ἡγούμενος, ἐκ μὲν ὧν

καταλαζονεύεται περὶ ἐμοῦ καὶ τοῦ πλούτου καὶ τοῦ πλήθους τῶν μαθητῶν, φθόνον ἅπασι τοῖς ἀκούουσιν ἐμποιήσειν, ἐκ δὲ τῆς περὶ τὰ δικαστήρια πραγματείας, εἰς ὀργὴν καὶ μῖσος ὑμᾶς καταστήσειν· ἅπερ ὅταν πάθωσιν οἱ κρίνοντες, χαλεπώτεροι τοῖς ἀγωνιζομένοις εἰσίν.

14. Ὡς οὖν τὰ μὲν μείζω τοῦ προσήκοντος εἴρηκε, τὰ δὲ ὅλως ψεύδεται, ῥᾳδίως οἶμαι φανερὸν ὑμῖν ποιήσειν. Ἀξιῶ δὲ ὑμᾶς, τοῖς μὲν λόγοις, οὓς πρότερον ἀκηκόατε περὶ ἐμοῦ, τῶν βλασφημεῖν καὶ διαβάλλειν βουλομένων, μὴ προσέχειν τὸν νοῦν, μηδὲ πιστεύειν τοῖς μήτε μετ' ἐλέγχου, μήτε μετὰ κρίσεως εἰρημένοις, μήτε ταῖς δόξαις χρῆσθαι, ταῖς ἀδίκως ὑπ' ἐκείνων ὑμῖν γεγενημέναις, ἀλλ' ὁποῖός τις ἂν ἐκ τῆς κατηγορίας τῆς νῦν, καὶ τῆς ἀπολογίας φαίνωμαι, τοιοῦτον εἶναί με νομίζειν· οὕτω γὰρ γινώσκοντες, αὐτοί τε δόξετε καλῶς κρίνειν, καὶ νομίμως, ἐγώ τε τεύξομαι πάντων τῶν δικαίων.

15. Ὅτι μὲν οὖν οὐδεὶς οὔθ' ὑπὸ τῆς δεινότητος τῆς ἐμῆς, οὔθ' ὑπὸ τῶν συγγραμμάτων βέβλαπται τῶν πολιτῶν, τὸν ἐνεστῶτα κίνδυνον ἡγοῦμαί μοι μέγιστον εἶναι τεκμήριον· εἰ γάρ τις ἦν ἠδικημένος, εἰ καὶ τὸν ἄλλον χρόνον ἡσυχίαν εἶχεν, οὐκ ἂν ἠμέλησε τοῦ παρόντος καιροῦ, ἀλλ' ἦλθεν ἂν ἤτοι κατηγορήσων, ἢ καταψευδομαρτυρήσων. Ὅπου γὰρ ὁ ἀκηκοὼς μηδὲν πώποτε φλαῦρον, εἰς ἀγῶνα με τηλικοῦτον κατέστησεν, ἦπου σφόδρ' ἂν οἱ κακῶς πεπονθότες ἐπειρῶντ' ἂν δίκην παρ' ἐμοῦ λαμβάνειν. Οὐ γὰρ δήπου τοῦτό ἐστιν οὔτ' εἰκός, οὔτε δυνατόν, ἐμὲ μὲν περὶ πολλοὺς ἡμαρτηκέναι, τοὺς δὲ ταῖς συμφοραῖς δι' ἐμὲ περιπεπτωκότας ἡσυχίαν ἔχειν, καὶ μὴ τολμᾶν ἐγκαλεῖν, ἀλλὰ πρᾳοτέρους ἐν τοῖς ἐμοῖς εἶναι κινδύνοις τῶν μηδὲν ἠδικημένων, ἐξὸν αὐταῖς δηλώσασιν,

ἃ πεπόνθασι, τὴν μεγίστην παρ᾽ ἐμοῦ λαβεῖν τιμωρίαν. Ἀλλὰ γὰρ οὔτε πρότερον, οὔτε νῦν, οὐδείς μοι φανήσεται τοιοῦτον οὐδὲν ἐγκαλέσας. Ὥστ᾽ εἰ συγχωρήσαιμι τῷ κατηγόρῳ, καὶ προσομολογήσαιμι, πάντων ἀνθρώπων εἶναι δεινότατος, καὶ συγγραφεὺς τῶν λόγων τῶν λυπούντων ὑμᾶς τοιοῦτος, οἷος οὐδεὶς ἄλλος γέγονε, πολὺ ἂν μᾶλλον δικαιότερον ἐπιεικὴς εἶναι δοκοίην, ἢ ζημιωθείην· τοῦ μὲν γὰρ γενέσθαι προέχοντα τῶν ἄλλων περὶ τοὺς λόγους ἢ περὶ τὰς πράξεις, εἰκότως ἄν τις τὴν τύχην αἰτιάσαιτο, τοῦ δὲ καλῶς καὶ μετρίως κεχρῆσθαι τῇ φύσει, δικαίως ἂν πάντες τὸν τρόπον τὸν ἐμὸν ἐπαινέσειαν.

16. Οὐ μὴν οὐδ᾽ εἰ ταῦτ᾽ ἔχω περὶ ἐμαυτοῦ λέγειν, οὐδ᾽ οὕτω φανήσομαι περὶ τοὺς λόγους τοὺς τοιούτους γεγενημένος. Γνώσεσθε δὲ ἐκ τῶν ἐπιτηδευμάτων τῶν ἐμῶν, ἐξ ὧνπερ οἷόν τ᾽ ἐστὶν εἰδέναι τὴν ἀλήθειαν πολὺ μᾶλλον, ἢ παρὰ τῶν ἐνδιαβαλλόντων. Οἶμαι γὰρ οὐδένα τοῦτ᾽ ἀγνοεῖν, ὅτι πάντες ἄνθρωποι περὶ τὸν τόπον τοῦτον εἰώθασι διατρίβειν, ὅθεν ἂν προέλωνται τὸν βίον πορίζεσθαι. Τοὺς μὲν τοίνυν ἀπὸ τῶν συμβολαίων τῶν ὑμετέρων ζῶντας, καὶ τῆς περὶ ταῦτα πραγματείας, ἴδοι τις ἂν μόνον οὐκ ἐν τοῖς δικαστηρίοις οἰκοῦντας, ἐμὲ δ᾽ οὐδεὶς πώποθ᾽ ἑώρακεν, οὔτ᾽ ἐν τοῖς συνεδρίοις, οὔτε περὶ τὰς κρίσεις, οὔτ᾽ ἐπὶ τοῖς δικαστηρίοις, οὔτε πρὸς τοῖς διαιτηταῖς· ἀλλ᾽ οὕτως ἀπέχομαι τούτων ἁπάντων, ὡς οὐδεὶς ἄλλος τῶν πολιτῶν. Ἔπειτ᾽ ἐκείνους μὲν ἂν εὕροιτε παρ᾽ ὑμῖν μόνοις χρηματίζεσθαι δυναμένους, εἰ δ᾽ ἄλλοσέ που ἐπιπλεύσειαν, ἐνδεεῖς ὄντας τῶν καθ᾽ ἡμέραν, ἐμοὶ δὲ τὰς εὐπορίας, περὶ ὧν οὗτος εἴρηκε, μειζόνως ἔξωθεν ἁπάσας γεγενημένας· ἔτι δὲ τούτοις μὲν

πλησιάζοντας, ἢ τοὺς ἐν κακοῖς αὐτοὺς ὄντας, ἢ τοὺς ἑτέροις πράγματα παρέχειν βουλομένους, ἐμοὶ δὲ τοὺς πλείστην σχολὴν ἄγοντας τῶν Ἑλλήνων. Ἠκούσατε δὲ καὶ τοῦ κατηγόρου λέγοντος, ὅτι παρὰ Νικοκλέους τοῦ τῶν Σαλαμινίων βασιλέως, πολλὰς ἔλαβον καὶ μεγάλας δωρεάς. Καὶ τοῦτο τίνι πιστὸν ὑμῶν ἐστιν, ὡς Νικοκλῆς ἔδωκέ μοι ταύτας, ἵνα δίκας μανθάνῃ λέγειν, ὃς καὶ τοῖς ἄλλοις περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων, ὥσπερ δεσπότης ἐδίκαζεν; ὥστ᾽ ἐξ ὧν αὐτὸς εἴρηκεν, οὕτω ῥᾴδιον καταμαθεῖν, ὅτι πόῤῥω τῶν πραγμάτων εἰμί, τῶν περὶ τὰ συμβόλαια γιγνομένων. Ἀλλὰ μὴν κἀκεῖνό γε πᾶσι φανερόν, ὅτι παμπληθεῖς εἰσιν οἱ παρασκευάζοντες τοὺς λόγους τοῖς ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἀγωνιζομένοις· τούτων μὲν τοίνυν τοσούτων ὄντων, οὐδεὶς πώποτε φανήσεται μαθητῶν ἠξιωμένος, ἐγὼ δὲ πλείους εἰληφώς, ὥς φησιν ὁ κατήγορος, ἢ σύμπαντες οἱ περὶ τὴν φιλοσοφίαν διατρίβοντες. Καίτοι πῶς εἰκὸς τοὺς οὕτω τοῖς ἐπιτηδεύμασιν ἀλλήλων ἀφεστῶτας καὶ διαφέροντας, περὶ τὰς αὐτὰς πράξεις ἡγεῖσθαι διατρίβειν;

17. Ἔχων δὲ πολλὰς εἰπεῖν διαφορὰς περὶ τοῦ βίου τοῦ ἐμοῦ, καὶ τῶν περὶ τὰ δικαστήρια διατριβόντων, ἐκείνως ὑμᾶς ἡγοῦμαι τάχιστ᾽ ἂν ἀφεῖσθαι τῆς δόξης ταύτης, εἴ τις ὑμῖν ἐπιδείξειε, μὴ τούτων τῶν πραγμάτων μαθητάς μου γεγενημένους, ὧν ὁ κατήγορος εἴρηκε, μηδὲ περὶ τοὺς λόγους ὄντα με δεινὸν τοὺς περὶ τῶν ἰδίων συμβολαίων. Οἶμαι γὰρ ὑμᾶς ἐξελεγχομένης τῆς αἰτίας, ἧς εἶχον πρότερον, ζητεῖν ἑτέραν μεταλαβεῖν διάνοιαν, καὶ ποθεῖν ἀκοῦσαι, περὶ ποίους ἄλλους λόγους γεγενημένος, τηλικαύτην δόξαν ἔλαβον. Εἰ μὲν οὖν μοι συνοίσει κατειπόντι τὴν ἀλήθειαν, οὐδ᾽ οἶδα· χαλεπὸν γὰρ

στοχάζεσθαι τῆς ὑμετέρας διανοίας· οὐ μὴν ἀλλὰ παῤῥησιάσασθαί γε πρὸς ὑμᾶς οἶμαι δεῖν. Καὶ γὰρ ἂν αἰσχυνθείην τοὺς πλησιάσαντας, εἰ πολλάκις εἰρηκώς, ὅτι δεξαίμην ἂν ἅπαντας εἰδέναι τοὺς πολίτας, καὶ τὸν βίον, ὃν ζῶ, καὶ τοὺς λόγους, οὓς λέγω, νῦν μὴ δηλοίην αὐτοῖς, ἀλλ᾿ ἀποκρυπτόμενος φανείην. Ὡς οὖν ἀκουσόμενοι τὴν ἀλήθειαν, οὕτω προςέχετε τὸν νοῦν.

18. Πρῶτον μὲν οὖν ἐκεῖνο δεῖ μαθεῖν ὑμᾶς, ὅτι τρόποι τῶν λόγων εἰσὶν οὐκ ἐλάττους, ἢ τῶν μετὰ μέτρου ποιημάτων. Οἱ μὲν γὰρ τὰ γένη τῶν ἡμιθέων ἀναζητοῦντες, τὸν βίον τὸν αὑτῶν κατέτριψαν, οἱ δὲ περὶ τοὺς ποιητὰς ἐφιλοσόφησαν, ἕτεροι δὲ τὰς πράξεις τὰς ἐν τοῖς πολέμοις συναγαγεῖν ἐβουλήθησαν, ἄλλοι δέ τινες περὶ τὰς ἐρωτήσεις καὶ τὰς ἀποκρίσεις γεγόνασιν, οὓς ἀντιλογικοὺς καλοῦσιν. Εἴη δ᾿ ἂν οὐ μικρὸν ἔργον, εἰ πάσας τὰς ἰδέας τῶν λόγων ἐξαριθμεῖν ἐπιχειροίην. Ἧς δ᾿ οὖν ἐμοὶ προςήκει, ταύτης μνησθείς, ἐάσω τὰς ἄλλας. Εἰσὶ γάρ τινες, οἳ τῶν μὲν προειρημένων οὐκ ἀπείρως ἔχουσι, γράφειν δὲ προῄρηνται λόγους, οὐ περὶ τῶν ἰδίων συμβολαίων, ἀλλ᾿ Ἑλληνικοὺς καὶ πολιτικοὺς καὶ πανηγυρικούς, οὓς ἅπαντες ἂν φήσειαν ὁμοιοτέρους εἶναι τοῖς μετὰ μουσικῆς καὶ ῥυθμῶν πεποιημένοις, ἢ τοῖς ἐν δικαστηρίῳ λεγομένοις. Καὶ γὰρ τῇ λέξει ποιητικωτέρᾳ, καὶ ποικιλωτέρᾳ τὰς πράξεις δηλοῦσι, καὶ τοῖς ἐνθυμήμασιν ὀγκωδεστέροις καὶ καινοτέροις χρῆσθαι ζητοῦσιν, ἔτι δὲ καὶ ταῖς ἄλλαις ἰδέαις ἐπιφανεστέραις καὶ πλείοσιν ὅλον τὸν λόγον διοικοῦσιν. Ὧν ἅπαντες μὲν ἀκούοντες χαίρουσιν οὐδὲν ἧττον, ἢ τῶν ἐν τοῖς μέτροις πεποιημένων· πολλοὶ δὲ καὶ μαθηταὶ γενέσθαι βούλονται, νομίζοντες τοὺς ἐν τούτοις πρωτεύοντας πολὺ σοφωτέρους καὶ βελ-

τίους, καὶ μᾶλλον ὠφελεῖν δυναμένους εἶναι, τῶν τὰς δίκας εὖ λεγόντων. Συνίσασι γὰρ τοῖς μὲν διὰ φιλοπραγμοσύνην ἐμπείροις τῶν ἀγώνων γεγενημένοις, τοὺς δὲ ἐκ φιλοσοφίας, ἐκείνων τῶν λόγων, ὧν ἀρτίως προεῖπον, τὴν δύναμιν εἰληφότας, καὶ τοὺς μὲν δικανικοὺς δοκοῦντας εἶναι, ταύτην τὴν ἡμέραν μόνον ἀνεκτοὺς ὄντας, ἐν ᾗ ἂν ἀγωνιζόμενοι τυγχάνωσι, τοὺς δ᾽ ἐν ἁπάσαις ταῖς ὁμιλίαις, καὶ παρὰ πάντα τὸν χρόνον ἐντίμους ὄντας, καὶ δόξης ἐπιεικοῦς τυγχάνοντας· ἔτι δὲ τοὺς μέν, ἢν ὀφθῶσι δὶς ἢ τρὶς ἐπὶ τῶν δικαστηρίων, μισουμένους καὶ διαβαλλομένους, τοὺς δ᾽ ὅσῳ περ ἂν πλείοσι καὶ πλεονάκις συγγίγνωνται, τοσούτῳ μᾶλλον θαυμαζομένους· πρὸς δὲ τούτοις, τοὺς μὲν περὶ τὰς δίκας δεινούς, πόῤῥω τῶν λόγων ἐκείνων ὄντας, τοὺς δ᾽, εἰ βουληθεῖεν, ταχέως ἂν λέγει καὶ τούτους δυνηθέντας. Ταῦτα λογιζόμενοι, καὶ πολὺ κρείττω νομίζοντες εἶναι τὴν αἵρεσιν, βούλονται μετασχεῖν τῆς παιδείας ταύτης, ἧς οὐδ᾽ ἂν ἐγὼ φανείην ἀπολελειμμένος, ἀλλὰ πολλῷ χαριεστέραν δόξαν εἰληφώς.

19. Περὶ μὲν οὖν τῆς ἐμῆς εἴτε βούλεσθε καλεῖν δυνάμεως, εἴτε φιλοσοφίας, εἴτε διατριβῆς, ἀκηκόατε πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. Βούλομαι δὲ περὶ ἐμαυτοῦ καὶ νόμον θεῖναι χαλεπώτερον, ἢ περὶ τῶν ἄλλων, καὶ λόγον εἰπεῖν θρασύτερον, ἢ κατὰ τὴν ἐμὴν ἡλικίαν. Ἀξιῶ γὰρ οὐ μόνον εἰ βλαβεροῖς χρῶμαι τοῖς λόγοις, μηδεμιᾶς συγγνώμης τυγχάνειν παρ᾽ ὑμῶν, ἀλλ᾽ εἰ μὴ τοιούτοις, οἷς οὐδεὶς ἄλλος, τὴν μεγίστην ὑποσχεῖν τιμωρίαν. Ἀλλ᾽ οὐχ οὕτω γ᾽ ἂν τολμηρὰν ἐποιησάμην τὴν ὑπόσχεσιν, εἰ μὴ καὶ δείξειν ἔμελλον ὑμῖν, καὶ ῥᾳδίαν ποιήσειν τὴν διάγνωσιν αὐτῶν.

20. Ἔχει γὰρ οὕτως. Ἐγὼ καλλίστην ἡγοῦμαι μὴ δικαιοτάτην εἶναι τὴν τοιαύτην ἀπολογίαν, ἥτις εἰδέναι ποιεῖ τοὺς δικάζοντας, ὡς δυνατὸν μάλιστα, περὶ ὧν τὴν ψῆφον οἴσουσι, καὶ μὴ πλανᾶσθαι τῇ διανοίᾳ, μηδ᾽ ἀμφιγνοεῖν τοὺς τἀληθῆ λέγοντας. Εἰ μὲν τοίνυν ἠγωνιζόμην, ὡς περὶ πράξεις τινὰς ἡμαρτηκώς, οὐκ ἂν οἷός τ᾽ ἦν ὑμῖν ἰδεῖν αὐτὰς παρασχεῖν, ἀλλ᾽ ἀναγκαίως ἂν εἴχεν, εἰκάζοντας ὑμᾶς, ἐκ τῶν εἰρημένων διαγινώσκειν ὅπως ἔτυχε, περὶ τῶν πεπραγμένων· ἐπειδὴ δὲ περὶ τοὺς λόγους ἔχω τὴν αἰτίαν, οἶμαι μᾶλλον ὑμῖν ἐμφανιεῖν τὴν ἀλήθειαν. Αὐτοὺς γὰρ ὑμῖν δείξω τοὺς εἰρημένους ὑπ᾽ ἐμοῦ, καὶ γεγραμμένους, ὥςτ᾽ οὐ δόξαντες, ἀλλ᾽ ὁποῖοί τινές εἰσι σαφῶς εἰδότες, τὴν ψῆφον οἴσετε περὶ αὐτῶν. Ἅπαντας μὲν οὖν διὰ τέλους εἰπεῖν, οὐκ ἂν δυναίμην· ὁ γὰρ χρόνος ὁ δεδομένος ἡμῖν, ὀλίγος ἐστίν· ὥςπερ δὲ τῶν καρπῶν, ἐξενεγκεῖν ἑκάστου δεῖγμα πειράσομαι. Μικρὸν γὰρ μέρος ἀκούσαντες, ῥᾳδίως τοὐμὸν ἦθος γνωριεῖτε, καὶ τῶν λόγων ἁπάντων τὴν δύναμιν μαθήσεσθε. Δέομαι δὲ τῶν πολλάκις ἀνεγνωκότων τὰ μέλλοντα ῥηθήσεσθαι, μὴ ζητεῖν ἐν τῷ παρόντι παρ᾽ ἐμοῦ καινοὺς λόγους, μηδ᾽ ὀχληρόν με νομίζειν, ὅτι λέγω τοὺς πάλαι παρ᾽ ὑμῖν διατεθρυλλημένους· εἰ μὲν γὰρ ἐπίδειξιν ποιούμενος, ἔλεγον αὐτούς, εἰκότως ἂν εἶχον τὴν αἰτίαν ταύτην· νῦν δὲ κρινόμενος καὶ κινδυνεύων, ἀναγκάζομαι χρῆσθαι τοῦτον τὸν τρόπον αὐτοῖς. Καὶ γὰρ πάντων ἂν εἴην καταγελαστότατος, εἰ τοῦ κατηγόρου διαβάλλοντος, ὅτι τοιούτους γράφω λόγους, οἳ καὶ τὴν πόλιν βλάπτουσι, καὶ τοὺς νεωτέρους διαφθείρουσι, δι᾽ ἑτέρων ποιοίμην τὴν ἀπολογίαν, ἐξὸν αὐτοὺς δείξαντι τοὺς λόγους διαλῦσαι τὴν διαβολὴν τὴν λεγομένην περὶ

ἡμῶν. Ὑμᾶς μὲν οὖν ἀξιῶ μοι διὰ ταῦτα συγγνώμην ἔχειν, καὶ συναγωνιστὰς γίγνεσθαι, τοὺς δὲ λόγους ἤδη περαίνειν ἐπιχειρήσω, μικρόν τι προειπὼν, ἵνα ῥᾶον ἐπακολουθῆτε τοῖς λεγομένοις.

21. Ὁ μὲν γὰρ λόγος ὁ μέλλων πρῶτος ὑμῖν ἐπιδειχθήσεσθαι, κατ᾽ ἐκείνους ἐγράφη τοὺς χρόνους, ὅτε Λακεδαιμόνιοι μὲν ἦρχον τῶν Ἑλλήνων, ἡμεῖς δὲ ταπεινῶς ἐπράττομεν. Ἔστι δὲ τοὺς μὲν Ἕλληνας παρακαλῶν ἐπὶ τὴν κατὰ Βαρβάρων στρατείαν, Λακεδαιμονίους δὲ περὶ τῆς ἡγεμονίας ἀμφισβητῶν. Τοιαύτην δὲ τὴν ὑπόθεσιν ποιησάμενος, ἀποφαίνω τὴν πόλιν ἁπάντων τῶν ὑπαρχόντων τοῖς Ἕλλησιν ἀγαθῶν αἰτίαν γεγενημένην. Ἀφορισάμενος δὲ τὸν λόγον τὸν περὶ τῶν τοιούτων εὐεργεσιῶν, καὶ βουλόμενος τὴν ἡγεμονίαν ἔτι σαφέστερον ἀποφαίνειν ὡς ἔστι τῆς πόλεως, ἐνθένδε ποθὲν ἐπιχειρῶ διδάσκειν περὶ τούτων, ὡς τῇ πόλει τιμᾶσθαι προσήκει πολὺ μᾶλλον ἐκ τῶν περὶ τὸν πόλεμον κινδύνων, ἢ τῶν ἄλλων εὐεργεσιῶν. Ὤιμην μὲν οὖν αὐτὸς δυνήσεσθαι διελθεῖν περὶ αὐτῶν, νῦν δέ μοι τὸ γῆρας ἐμποδίζει, καὶ ποιεῖ προαπαγορεύειν. Ἵν᾽ οὖν μὴ παντάπασιν ἐκλυθῶ, πολλῶν ἔτι μοι λεκτέων ὄντων, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς παραγραφῆς, ἀνάγνωθι τὰ περὶ τῆς ἡγεμονίας αὐτῆς.

Ἐκ τοῦ Πανηγυρικοῦ.

Ἡγοῦμαι δὲ τοῖς προγόνοις ἡμῶν, οὐχ ἧττον ἐκ τῶν κινδύνων τῶν περὶ τὸν πόλεμον τιμᾶσθαι προσήκειν, ἢ τῶν ἄλλων εὐεργεσιῶν. Οὐ γὰρ μικρούς, οὐδ᾽ ὀλίγους, οὐδ᾽ ἀφανεῖς ἀγῶνας ὑπέμειναν, ἀλλὰ πολλοὺς καὶ δεινοὺς καὶ μεγάλους, τοὺς μὲν ὑπὲρ τῆς ἑαυτῶν χώρας, τοὺς δὲ ὑπὲρ τῆς τῶν ἄλλων ἐλευθερίας· ἅπαντα γὰρ

τὸν χρόνον διετέλεσαν κοινὴν τὴν πόλιν παρέχοντες, καὶ τοῖς ἀδικουμένοις ἀεὶ τῶν Ἑλλήνων ἐπαμύνοντες. Διὸ δὴ καὶ κατηγοροῦσί τινες ἡμῶν, ὡς οὐκ ὀρθῶς βουλευομένων, ὅτι τοὺς ἀσθενεστέρους εἰθίσμεθα θεραπεύειν, ὥςπερ οὐ μετὰ τῶν ἐπαινεῖν βουλομένων ἡμᾶς τοὺς λόγους ὄντας τοὺς τοιούτους. Οὐ γὰρ ἀγνοοῦντες, ὅσον διαφέρουσιν αἱ μείζους τῶν συμμαχιῶν πρὸς τὴν ἀσφάλειαν, οὕτως ἐβουλευόμεθα περὶ αὐτῶν, ἀλλὰ πολὺ τῶν ἄλλων ἀκριβέστερον εἰδότες τὰ συμβαίνοντ᾿ ἐκ τῶν τοιούτων, ὅμως ἡρούμεθα τοῖς ἀσθενεστέροις καὶ παρὰ τὸ συμφέρον βοηθεῖν μᾶλλον, ἢ τοῖς κρείττοσι τοῦ λυσιτελοῦντος ἕνεκα συναδικεῖν. Γνοίη δ᾿ ἄν τις καὶ τὸν τρόπον καὶ τὴν ῥώμην τῆς πόλεως ἐκ τῶν ἱκετειῶν, ἃς ἤδη τινὲς ἡμῶν ἐποιήσαντο. Τὰς μὲν οὖν ἢ νεωστὶ γεγενημένας, ἢ περὶ μικρῶν ἐλθούσας, παραλείψω· πολὺ δὲ πρὸ τῶν Τρωϊκῶν, (ἐκεῖθεν γὰρ δίκαιον τὰς πίστεις λαμβάνειν, τοὺς περὶ τῶν πατρίων ἀμφιςβητοῦντας,) ἦλθον οἵ θ᾿ Ἡρακλέους παῖδες, καὶ μικρὸν πρὸ τούτων, Ἄδραστος ὁ Ταλαοῦ, βασιλεὺς ὢν Ἄργους. Οὗτος μὲν ἐκ τῆς στρατείας τῆς ἐπὶ Θήβας δεδυςτυχηκώς, καὶ τοὺς ὑπὸ τῇ Καδμείᾳ τελευτήσαντας αὐτὸς μὲν οὐ δυνάμενος ἀνελέσθαι, τὴν δ᾿ ἡμετέραν πόλιν ἀξιῶν βοηθεῖν ταῖς κοιναῖς ἀτυχίαις, καὶ μὴ περιορᾶν τοὺς ἐν τοῖς πολέμοις ἀποθνήσκοντας, ἀτάφους γιγνομένους, μηδὲ παλαιὸν ἔθος καὶ πάτριον νόμον καταλυόμενον· οἱ δ᾿ Ἡρακλέους παῖδες, φεύγοντες τὴν Εὐρυσθέως ἔχθραν, καὶ τὰς μὲν ἄλλας πόλεις ὑπερορῶντες, ὡς οὐκ ἂν δυναμένας βοηθῆσαι ταῖς αὑτῶν συμφοραῖς, τὴν δ᾿ ἡμετέραν ἱκανὴν νομίζοντες εἶναι μόνην ἀποδοῦναι χάριν, ὑπὲρ ὧν ὁ πατὴρ αὐτῶν πάντας ἀνθρώπους εὐεργέτησεν. Ἐκ

δὴ τούτων ῥάδιον κατιδεῖν, ὅτι καὶ κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἡ πόλις ἡμῶν ἡγεμονικῶς εἶχε, καὶ νῦν οὐκ ἀδίκως ἀμφισβητεῖ περὶ τῆς ἡγεμονίας. Τίς γὰρ ἂν ἱκετεύειν τολμήσειεν, ἢ τοὺς ἥττους αὐτῶν, ἢ τοὺς ὑφ᾽ ἑτέροις ὄντας, παραλιπὼν τοὺς μείζω δύναμιν ἔχοντας, ἄλλως τε καὶ περὶ πραγμάτων οὐκ ἰδίων, ἀλλὰ κοινῶν, καὶ περὶ ὧν οὐδένας ἄλλους εἰκὸς ἦν ἐπιμεληθῆναι, πλὴν τοὺς προεστάναι τῶν Ἑλλήνων ἀξιοῦντας. Ἔπειτ᾽ οὐ διαψευσθέντες φαίνονται τῶν ἐλπίδων, δι᾽ ἃς κατέφυγον ἐπὶ τοὺς προγόνους ἡμῶν· ἀνελόμενοι γὰρ πόλεμον, ὑπὲρ μὲν τῶν τελευτησάντων πρὸς Θηβαίους, ὑπὲρ δὲ τῶν παίδων τῶν Ἡρακλέους πρὸς τὴν Εὐρυσθέως δύναμιν, τοὺς μὲν ἐπιστρατεύσαντες ἠνάγκασαν ἀποδοῦναι θάψαι τοὺς νεκροὺς τοῖς προςήκουσι, Πελοποννησίων δέ, τοὺς μετ᾽ Εὐρυσθέως εἰς τὴν χώραν ἡμῶν εἰςβαλόντας, ἐπεξελθόντες, ἐνίκησαν μαχόμενοι, κἀκεῖνον τῆς ὕβρεως ἔπαυσαν. Θαυμαζόμενοι δὲ διὰ τὰς ἄλλας πράξεις, ἐκ τούτων τῶν ἔργων ἔτι μᾶλλον ηὐδοκίμησαν. Οὐ γὰρ παρὰ μικρὸν ἐποίησαν, ἀλλὰ τοσοῦτον ἑκατέρων τὰς τύχας μετήλλαξαν, ὥςθ᾽ ὁ μὲν ἱκετεύειν ἡμᾶς ἀξιώσας, βίᾳ τῶν ἐχθρῶν ἅπανθ᾽ ὅσων ἐδεήθη διαπραξάμενος ἀπῆλθεν· Εὐρυσθεὺς δὲ βιάσασθαι προςδοκήσας, αἰχμάλωτος γενόμενος, ἱκέτης ἠναγκάσθη καταστῆναι. Καὶ τῷ μὲν ὑπερενεγκόντι τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ὃς ἐκ Διὸς μὲν ἦν γεγονώς, ἔτι δὲ θνητὸς ὤν, θεοῦ ῥώμην ἔσχε, τούτῳ μὲν ἐπιτάττων καὶ λυμαινόμενος ἅπαντα τὸν χρόνον διετέλεσεν, ἐπειδὴ δ᾽ εἰς ἡμᾶς ἐξήμαρτεν, εἰς τοσαύτην κατέστη μεταβολήν, ὥςτε ἐπὶ τοῖς παισὶ τοῖς ἐκείνου γενόμενος, ἐπονειδίστως τὸν βίον ἐτελεύτησε. Πολλῶν δὲ ὑπαρχουσῶν ἡμῖν εὐεργεσιῶν εἰς τὴν πόλιν τὴν Λακεδαι-

μονίων, περὶ ταύτης μοι μόνης συμβέβηκεν εἰπεῖν. Ἀφορμὴν γὰρ λαβόντες τὴν δι' ἡμῶν αὐτοῖς γενομένην σωτηρίαν, οἱ πρόγονοι μὲν τῶν νῦν ἐν Λακεδαίμονι βασιλευόντων, ἔκγονοι δ' Ἡρακλέους, κατῆλθον μὲν εἰς Πελοπόννησον, κατέσχον δ' Ἄργος καὶ Λακεδαίμονα καὶ Μεσήνην, οἰκισταὶ δὲ Σπάρτης ἐγένοντο, καὶ τῶν παρόντων ἀγαθῶν ἁπάντων αὐτοῖς ἀρχηγοὶ κατέστησαν. Ὧν ἐχρῆν ἐκείνους μεμνημένους, μηδέποτ' εἰς τὴν χώραν ταύτην εἰςβαλεῖν, ἐξ ἧς ὁρμηθέντες τοσαύτην εὐδαιμονίαν ἐκτήσαντο, μηδ' εἰς κινδύνους καθιστάναι τὴν πόλιν, τὴν ὑπὲρ τῶν παίδων τῶν Ἡρακλέους προκινδυνεύσασαν, μηδὲ τοῖς μὲν ἀπ' ἐκείνου γεγονόσι διδόναι τὴν βασιλείαν, τὴν δὲ τῷ γένει τῆς σωτηρίας αἰτίαν οὖσαν δουλεύειν αὐτοῖς ἀξιοῦν. Εἰ δὲ δεῖ τὰς χάριτας καὶ τὰς ἐπιεικείας ἀνελόντας ἐπὶ τὴν ὑπόθεσιν πάλιν ἐπανελθεῖν, καὶ τὸν ἀκριβέστατον λόγον εἰπεῖν, οὐδήπου πάτριόν ἐστιν, ἡγεῖσθαι τοὺς ἐπήλυδας τῶν αὐτοχθόνων, οὐδὲ τοὺς εὖ παθόντας τῶν εὖ ποιησάντων, οὐδὲ τοὺς ἱκέτας γενομένους τῶν ὑποδεξαμένων. Ἔτι δὲ συντομώτερον ἔχω δηλῶσαι περὶ αὐτῶν. Τῶν μὲν γὰρ Ἑλληνίδων πόλεων, χωρὶς τῆς ἡμετέρας, Ἄργος καὶ Θῆβαι, καὶ Λακεδαίμων, καὶ τότ' ἦσαν μέγισται, καὶ νῦν ἔτι διατελοῦσιν. Φαίνονται δ' ἡμῶν οἱ πρόγονοι τοσοῦτον ἁπάντων διενεγκόντες, ὥςθ', ὑπὲρ μὲν Ἀργείων δυςτυχησάντων Θηβαίοις, ὅτε μέγιστον ἐφρόνησαν ἐπιτάττοντες, ὑπὲρ δὲ τῶν παίδων τῶν Ἡρακλέους, Ἀργείους καὶ τοὺς ἄλλους τῶν Πελοποννησίων μάχῃ νικήσαντες, ἐκ δὲ τοῦ πρὸς Εὐρυσθέα κινδύνου τοὺς οἰκιστάς, καὶ τοὺς ἡγεμόνας τῶν Λακεδαιμονίων διασώσαντες, [ὥστε] περὶ μὲν τῆς ἐν τοῖς Ἕλλησι δυναστείας, οὐκ οἶδ' ὅπως ἄν τις

σαφέστερον ἐπιδεῖξαι δυνηθείη. Δοκεῖ δέ μοι καὶ περὶ τῶν πρὸς τοὺς Βαρβάρους τῇ πόλει πεπραγμένων προςήκειν εἰπεῖν, ἄλλως τ᾽ ἐπειδὴ καὶ τὸν λόγον κατεστησάμην περὶ τῆς ἡγεμονίας τῆς ἐπ᾽ ἐκείνους. Ἅπαντας μὲν οὖν ἐξαριθμῶν τοὺς κινδύνους, λίαν ἂν μακρολογοίην· ἐπὶ δὲ τῶν μεγίστων τὸν αὐτὸν τρόπον ὅνπερ ὀλίγῳ πρότερον διῆλθον, πειράσομαι καὶ περὶ τούτων διελθεῖν. Ἔστι γὰρ ἀρχικώτατα μὲν τῶν ἐθνῶν, καὶ μεγίστας δυναστείας ἔχοντα, Σκῦθαι, καὶ Θρᾷκες, καὶ Πέρσαι· τυγχάνουσι δ᾽ οὗτοι μὲν ἅπαντες ἡμῖν ἐπιβουλεύσαντες, ἡ δὲ πόλις πρὸς ἅπαντας τούτους διακινδυνεύσασα. Καίτοι τί λοιπὸν ἔσται τοῖς ἀντιλέγουσιν, ἢν ἐπιδειχθῶσι τῶν μὲν Ἑλλήνων οἱ μὴ δυνάμενοι τυγχάνειν τῶν δικαίων, ἡμᾶς ἱκετεύειν ἀξιοῦντες, τῶν δὲ Βαρβάρων οἱ βουλόμενοι καταδουλοῦσθαι τοὺς Ἕλληνας, ἐφ᾽ ἡμᾶς πρώτους ἰόντες. Ἐπιφανέστατος μὲν οὖν τῶν πολέμων ὁ Περσικὸς γέγονεν. Οὐ μὴν ἐλάττω τεκμήρια τὰ παλαιὰ τῶν ἔργων ἐστί, τοῖς περὶ τῶν πατρίων ἀμφιςβητοῦσιν. Ἔτι γὰρ ταπεινῆς οὔσης τῆς Ἑλλάδος, ἦλθον εἰς τὴν χώραν ἡμῶν Θρᾷκες μετ᾽ Εὐμόλπου τοῦ Ποσειδῶνος, Σκῦθαι δὲ μετ᾽ Ἀμαζόνων τῶν Ἄρεως θυγατέρων, οὐ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, ἀλλὰ καθ᾽ ὃν ἑκάτεροι τῆς Εὐρώπης ἐπῆρχον, μισοῦντες μὲν ἅπαν τὸ τῶν Ἑλλήνων γένος, ἰδίᾳ δὲ πρὸς ἡμᾶς ἐγκλήματα ποιησάμενοι, νομίζοντες ἐκ τούτου τοῦ τρόπου πρὸς μίαν μὲν πόλιν κινδυνεύσειν, ἁπασῶν δὲ ἅμα κρατήσειν. Οὐ μὴν κατώρθωσαν, ἀλλὰ πρὸς μόνους τοὺς προγόνους τοὺς ἡμετέρους συμβαλόντες, ὁμοίως διεφθάρησαν, ὥςπερ ἂν εἰ πρὸς ἅπαντας ἀνθρώπους ἐπολέμησαν. Δῆλον δὲ τὸ μέγεθος τῶν κακῶν τῶν γενομένων ἐκείνοις· οὐ γὰρ ἄν ποθ᾽ οἱ λόγοι περὶ αὐτῶν

τοσοῦτον χρόνον διέμειναν, εἰ μὴ καὶ τὰ πραχθέντα πολὺ τῶν ἄλλων διήνεγκε. Λέγεται δ' οὖν περὶ Ἀμαζόνων, ὡς τῶν μὲν ἐλθουσῶν οὐδεμία πάλιν ἀπῆλθεν, αἱ δ' ὑπολειφθεῖσαι διὰ τὴν ἐνθάδε συμφοράν, ἐκ τῆς ἀρχῆς ἐξεβλήθησαν· περὶ δὲ Θρᾳκῶν, ὅτι τὸν ἄλλον χρόνον ὅμοροι προσοικοῦντες ἡμῖν, τοσοῦτον διέλιπον, ὥστε ἐν τῷ μεταξὺ τῆς χώρας ἔθνη πολλὰ καὶ παντοδαπά, καὶ πόλεις μεγάλας κατοικισθῆναι. Καλὰ μὲν οὖν καὶ ταῦτα, καὶ πρέποντα τοῖς περὶ τῆς ἡγεμονίας ἀμφισβητοῦσιν· ἀδελφὰ δὲ τῶν εἰρημένων, καὶ τοιαῦθ' οἷάπερ εἰκὸς τοὺς ἐκ τοιούτων γενομένους, οἱ πρὸς Δαρεῖον καὶ Ξέρξην πολεμήσαντες ἔπραξαν. Μεγίστου γὰρ πολέμου συστάντος, καὶ πλείστων κινδύνων εἰς τὸν αὐτὸν χρόνον συμπεσόντων, καὶ τῶν μὲν πολεμίων ἀνυποστάτων ὄντων διὰ τὸ πλῆθος, τῶν δὲ συμμάχων ἀνυπέρβλητον ἔχειν ἡγουμένων τὴν ἀρετήν, ἀμφοτέρων κρατήσαντες ὡς ἑκατέρων προσῆκε, καὶ πρὸς ἅπαντας τοὺς κινδύνους διενεγκάντες, εὐθὺς μὲν τῶν ἀριστείων ἠξιώθησαν· οὐ πολλῷ δ' ὕστερον τὴν ἀρχὴν τῆς θαλάττης παρέλαβον, δόντων μὲν τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, οὐκ ἀμφισβητούντων δὲ τῶν νῦν ἡμᾶς ἀφαιρεῖσθαι ζητούντων. Καὶ μηδεὶς οἰέσθω με ἀγνοεῖν, ὅτι καὶ Λακεδαιμόνιοι περὶ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς τούτους, πολλῶν ἀγαθῶν αἴτιοι τοῖς Ἕλλησι κατέστησαν· ἀλλὰ διὰ τοῦτο μᾶλλον ἐπαινεῖν ἔχω τὴν πόλιν, ὅτι τοιούτων ἀνταγωνιστῶν τυχοῦσα, τοσοῦτον αὐτῶν διήνεγκε. Βούλομαι δὲ μικρῷ μακρότερα περὶ ταῖν πολέοιν ταύταιν εἰπεῖν, καὶ μὴ ταχὺ λίαν παραδραμεῖν, ἵν' ἀμφοτέρων ὑμῖν ὑπόμνημα γένηται, τῆς τε τῶν προγόνων ἀρετῆς, καὶ τῆς πρὸς τοὺς Βαρβάρους ἔχθρας. Καίτοι με οὐ λέληθεν, ὅτι χαλεπόν ἐστιν, ὕστερον ἐπελθόντα, λέγειν

περὶ πραγμάτων πάλαι προκατειλημμένων, καὶ περὶ ὧν οἱ μάλιστα δυνηθέντες τῶν πολιτῶν εἰπεῖν, ἐπὶ τοῖς δημοσίᾳ θαπτομένοις πολλάκις εἰρήκασιν· ἀνάγκη γάρ ἐστι, τὰ μὲν μέγιστ᾽ αὐτῶν κατακεχρῆσθαι, μικρὰ δὲ παραλελεῖφθαι. Ὅμως δὲ ἐκ τῶν ὑπολοίπων, ἐπειδὴ συμφέρει τοῖς πράγμασιν, οὐκ ὀκνητέον μνησθῆναι περὶ αὐτῶν. Πλείστων μὲν οὖν ἀγαθῶν αἰτίους, καὶ μεγίστων ἐπαίνων ἀξίους ἡγοῦμαι γεγενῆσθαι, τοὺς τοῖς αὐτῶν σώμασιν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος προκινδυνεύσαντας. Οὐ μὴν οὐδὲ τῶν πρὸ τοῦ πολέμου τούτου γενομένων, καὶ δυναστευσάντων ἐν ἑκατέρᾳ ταῖν πολέοιν, δίκαιον ἀμνημονεῖν. Ἐκεῖνοι γὰρ ἦσαν οἱ προπαιδεύσαντες τοὺς ἐπιγιγνομένους, καὶ τὰ πλήθη προτρέψαντες ἐπ᾽ ἀρετήν, καὶ χαλεποὺς ἀνταγωνιστὰς τοῖς Βαρβάροις ποιήσαντες. Οὐ γὰρ ὠλιγώρουν τῶν κοινῶν, οὐδ᾽ ἀπέλαυον μὲν ὡς ἰδίων, ἠμέλουν δ᾽ ὡς ἀλλοτρίων, ἀλλ᾽ ἐκήδοντο μὲν ὡς οἰκείων, ἀπείχοντο δ᾽ ὥςπερ χρὴ τῶν μηδὲν προςηκόντων· οὐδὲ πρὸς ἀργύριον τὴν εὐδαιμονίαν ἔκρινον, ἀλλ᾽ οὗτος ἐδόκει πλοῦτον ἀσφαλέστατον κεκτῆσθαι, καὶ κάλλιστον, ὅςτις τυγχάνοι τοιαῦτα πράττων, ἐξ ὧν αὐτός τε μέλλοι μάλιστ᾽ εὐδοκιμήσειν, καὶ τοῖς παισὶ μεγίστην δόξαν καταλείψειν. Οὐ γὰρ τὰς θρασύτητας ἀλλήλων ἐζήλουν, οὐδὲ τὰς τόλμας τὰς καθ᾽ ἑαυτῶν ἤσκουν, ἀλλὰ δεινότερον μὲν ἐνόμιζον εἶναι, κακῶς ὑπὸ τῶν πολιτῶν ἀκούειν, ἢ καλῶς ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀποθνήσκειν· μᾶλλον δ᾽ ᾐσχύνοντο ἐπὶ τοῖς κοινοῖς ἁμαρτήμασιν, ἢ νῦν ἐπὶ τοῖς ἰδίοις τοῖς σφετέροις αὐτῶν. Τούτων δ᾽ ἦν αἴτιον, ὅτι τοὺς νόμους ἐσκόπουν ὅπως ἀκριβῶς καὶ καλῶς ἕξουσιν, οὐχ οὕτω τοὺς περὶ τῶν ἰδίων συμβολαίων, ὡς τοὺς περὶ τῶν καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν ἐπιτηδευμάτων. Ἠπίσταντο γάρ, ὅτι

τοῖς καλοῖς κἀγαθοῖς τῶν ἀνθρώπων οὐδὲν δεήσει γραμμάτων πολλῶν, ἀλλ᾽ ἀπ᾽ ὀλίγων συνθημάτων ῥᾳδίως καὶ περὶ τῶν ἰδίων, καὶ περὶ τῶν κοινῶν ὁμονοήσουσιν. Οὕτω δὲ πολιτικῶς εἶχον, ὥςτε καὶ τὰς στάσεις ἐποιοῦντο πρὸς ἀλλήλους, οὐχ ὁπότεροι τοὺς ἑτέρους ἀπολέσαντες, τῶν λοιπῶν ἄρξουσιν, ἀλλ᾽ ὁπότεροι φθήσονται τὴν πόλιν ἀγαθόν τι ποιήσαντες. Καὶ τὰς ἑταιρίας συνῆγον, οὐχ ὑπὲρ τῶν ἰδίᾳ συμφερόντων, ἀλλ᾽ ἐπὶ τῇ τοῦ πλήθους ὠφελείᾳ. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τὰ τῶν ἄλλων διῴκουν, θεραπεύοντες, ἀλλ᾽ οὐχ ὑβρίζοντες τοὺς Ἕλληνας· καὶ στρατηγεῖν οἰόμενοι δεῖν, ἀλλὰ μὴ τυραννεῖν αὐτῶν· καὶ μᾶλλον ἐπιθυμοῦντες ἡγεμόνες ἢ δεσπόται προσαγορεύεσθαι· καὶ σωτῆρες, ἀλλὰ μὴ λυμεῶνες ἀποκαλεῖσθαι· τῷ ποιεῖν εὖ προςαγόμενοι τὰς πόλεις, ἀλλ᾽ οὐ βίᾳ καταστρεφόμενοι· πιστοτέροις μὲν τοῖς λόγοις, ἢ νῦν τοῖς ὅρκοις χρώμενοι· ταῖς δὲ συνθήκαις ὥςπερ ἀνάγκαις ἐμμένειν ἀξιοῦντες· οὐχ οὕτως ἐπὶ ταῖς δυναστείαις μέγα φρονοῦντες, ὡς ἐπὶ τῷ σωφρόνως ζῆν φιλοτιμούμενοι· τὴν αὐτὴν ἀξιοῦντες γνώμην ἔχειν πρὸς τοὺς ἥττους, ἥνπερ τοὺς κρείττους πρὸς σφᾶς αὐτούς· ἴδια μὲν ἄστη τὰς ἑαυτῶν πόλεις ἡγούμενοι, κοινὴν δὲ πατρίδα τὴν Ἑλλάδα νομίζοντες εἶναι. Τοιαύταις δὲ διανοίαις χρώμενοι, καὶ τοὺς νεωτέρους ἐν τοῖς τοιούτοις ἤθεσι παιδεύοντες, οὕτως ἄνδρας ἀγαθοὺς ἀπέδειξαν τοὺς πολεμήσαντας πρὸς τοὺς ἐκ τῆς Ἀσίας, ὥςτε μηδένα πώποτε δυνηθῆναι περὶ αὐτῶν, μήτε τῶν ποιητῶν, μήτε τῶν σοφιστῶν, ἀξίως τῶν πεπραγμένων εἰπεῖν. Καὶ πολλὴν αὐτοῖς ἔχω συγγνώμην· ὁμοίως γάρ ἐστι χαλεπὸν ἐπαινεῖν τοὺς ὑπερβεβληκότας τὰς τῶν ἄλλων ἀρετάς, ὥςπερ τοὺς μηδὲν ἀγαθὸν πεποιηκότας·

τοῖς μὲν γὰρ οὐχ ὕπεισι πράξεις, πρὸς δὲ τοὺς οὐκ εἰσὶν ἁρμόττοντες λόγοι. Πῶς γὰρ ἂν γένοιντο σύμμετροι τοιούτοις ἀνδράσιν, οἳ τοσοῦτον μὲν τῶν ἐπὶ Τροίαν στρατευσαμένων διήνεγκαν, ὅσον οἱ μὲν περὶ μίαν πόλιν ἔτη δέκα διέτριψαν, οἱ δὲ τὴν ἐξ ἁπάσης τῆς Ἀσίας δύναμιν, ὀλίγῳ χρόνῳ κατεπολέμησαν, οὐ μόνον δὲ τὰς ἑαυτῶν πατρίδας διέσωσαν, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν ἠλευθέρωσαν. Ποίων δ' ἂν ἔργων, ἢ πόνων, ἢ κινδύνων ἀπέστησαν, ὥςτε ζῶντες εὐδοκιμεῖν, οἵτινες ὑπὲρ τῆς δόξης, ἧς ἔμελλον τελευτήσαντες ἕξειν, οὕτως ἑτοίμως ἤθελον ἀποθνήσκειν; Οἶμαι δὲ καὶ τὸν πόλεμον θεόν τινα συναγαγεῖν, ἀγασθέντα τὴν ἀρετὴν αὐτῶν, ἵνα μὴ τοιοῦτοι γενόμενοι τὴν φύσιν, διαλάθοιεν, μηδ' ἀκλεῶς τὸν βίον τελέσειαν, ἀλλὰ τῶν αὐτῶν τοῖς ἐκ τῶν θεῶν γεγονόσι καὶ καλουμένοις ἡμιθέοις ἀξιωθεῖεν· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι τὰ μὲν σώματα ταῖς τῆς φύσεως ἀνάγκαις ἀπέδοσαν, τῆς δ' ἀρετῆς ἀθάνατον τὴν μνήμην πεποίηνται. Ἀεὶ μὲν οὖν οἵ θ' ἡμέτεροι πρόγονοι καὶ Λακεδαιμόνιοι, πρὸς ἀλλήλους φιλοτίμως ἔσχον· οὐ μὴν ἀλλὰ περὶ καλλίστων ἐν ἐκείνοις τοῖς χρόνοις ἐφιλονείκησαν, οὐκ ἐχθρούς, ἀλλ' ἀνταγωνιστὰς σφᾶς αὐτοὺς εἶναι νομίζοντες, οὐδ' ἐπὶ δουλείᾳ τῇ τῶν Ἑλλήνων τὸν Βάρβαρον θεραπεύοντες, ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς κοινῆς σωτηρίας ὁμονοοῦντες, ὁπότεροι δὲ ταύτης αἴτιοι γενήσονται, περὶ τούτου ποιούμενοι τὴν ἅμιλλαν. Ἐπεδείξαντο δὲ τὰς αὐτῶν εὐψυχίας, πρῶτον μὲν ἐν τοῖς ὑπὸ Δαρείου πεμφθεῖσιν. Ἀποβάντων γὰρ αὐτῶν εἰς τὴν Ἀττικήν, οἱ μὲν οὐ περιέμειναν τοὺς συμμάχους, ἀλλὰ τὸν κοινὸν πόλεμον ἴδιον ποιησάμενοι, πρὸς τοὺς ἁπάσης τῆς Ἑλλάδος καταφρονήσαντας ἀπήντων, τὴν οἰκείαν δύναμιν ἔχοντες, ὀλίγοι πρὸς πολ-

λὰς μυριάδας, ὥςπερ ἐν ἀλλοτρίαις ψυχαῖς μέλλοντες κινδυνεύειν· οἱ δ᾽ οὐκ ἔφθησαν πυθόμενοι τὸν περὶ τὴν Ἀττικὴν πόλεμον, καὶ πάντων τῶν ἄλλων ἀμελήσαντες, ἧκον ἡμῖν ἀμυνοῦντες, τοσαύτην ποιησάμενοι σπουδὴν, ὅσην περ ἂν τῆς αὐτῶν χώρας πορθουμένης. Σημεῖον δὲ τοῦ τάχους καὶ τῆς ἁμίλλης αὐτῶν· τοὺς μὲν γὰρ ἡμετέρους προγόνους, φασὶ τῆς αὐτῆς ἡμέρας πυθέσθαι τε τὴν ἀπόβασιν τῶν Βαρβάρων, καὶ βοηθήσαντας ἐπὶ τοὺς ὅρους τῆς χώρας, καὶ μάχῃ νικήσαντας τρόπαιον στῆσαι τῶν πολεμίων· τοὺς δ᾽ ἐν τρισὶν ἡμέραις, καὶ τοσαύταις νυξὶ διακόσια καὶ χίλια στάδια διελθεῖν, στρατοπέδῳ πορευομένους. Οὕτω σφόδρα ἠπείχθησαν, οἱ μὲν μετασχεῖν τῶν κινδύνων, οἱ δὲ φθῆναι συμβαλόντες, πρὶν ἐλθεῖν τοὺς βοηθήσοντας. Μετὰ δὲ ταῦτα γενομένης τῆς ὕστερον στρατείας, ἣν αὐτὸς Ξέρξης ἤγαγεν, ἐκλιπὼν μὲν τὰ βασίλεια, στρατηγὸς δὲ καταστῆναι τολμήσας, ἅπαντας δὲ τοὺς ἐκ τῆς Ἀσίας συναγείρας. Περὶ οὗ τίς οὐχ· ὑπερβολὰς βουληθεὶς εἰπεῖν, ἐλάττω τῶν ὑπαρχόντων εἴρηκεν; ὃς εἰς τοσοῦτον ἦλθεν ὑπερηφανείας, ὥςτε μικρὸν μὲν ἡγησάμενος ἔργον εἶναι τὴν Ἑλλάδα χειρώσασθαι, βουληθεὶς δὲ τοιοῦτον μνημεῖον καταλιπεῖν, ὃ μὴ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεώς ἔργον ἐστὶν, οὐ πρότερον ἐπαύσατο, πρὶν ἐξεῦρε, καὶ συνηνάγκασεν ὃ πάντες θρυλλοῦσιν, ὥςτε τῷ στρατοπέδῳ πλεῦσαι μὲν διὰ τῆς ἠπείρου, πεζεῦσαι δὲ διὰ τῆς θαλάσσης, τὸν μὲν Ἑλλήςποντον ζεύξας, τὸν δὲ Ἄθω διορύξας, πρὸς δὴ τὸν οὕτω φρονήσαντα, καὶ τηλικαῦτα διαπραξάμενον, καὶ τοσούτων δεσπότην γενόμενον, ἀπήντων, διελόμενοι τὸν κίνδυνον, Λακεδαιμόνιοι μὲν εἰς Θερμοπύλας, πρὸς τὸ πεζὸν, χιλίους αὐτῶν ἐπιλέξαντες, καὶ τῶν συμμάχων

ὀλίγους παραλαβόντες, ὡς ἐν τοῖς στενοῖς κωλύσοντες αὐτοὺς περαιτέρω προελθεῖν· οἱ δ᾽ ἡμέτεροι πατέρες, ἐπ᾽ Ἀρτεμίσιον ἑξήκοντα τριήρεις πληρώσαντες, πρὸς ἅπαν τὸ τῶν πολεμίων ναυτικόν. Ταῦτα δὲ ποιεῖν ἐτόλμων, οὐχ οὕτω τῶν πολεμίων καταφρονοῦντες, ὡς πρὸς ἀλλήλους φιλοτιμούμενοι· Λακεδαιμόνιοι μὲν ζηλοῦντες τὴν πόλιν τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης, καὶ ζητοῦντες αὐτοὺς ἐξισῶσαι, καὶ δεδιότες, μὴ δὶς ἐφεξῆς ἡ πόλις ἡμῶν αἰτία γένηται τοῖς Ἕλλησι τῆς σωτηρίας· οἱ δ᾽ ἡμέτεροι πατέρες, μάλιστα μὲν βουλόμενοι διαφυλάξαι τὴν παροῦσαν δόξαν, καὶ πᾶσι ποιῆσαι φανερόν, ὅτι καὶ πρότερον ἡ πόλις ἡμῶν δι᾽ ἀρετήν, ἀλλ᾽ οὐ διὰ τύχην ἐνίκησεν. Ἔπειτα δὲ καὶ προαγαγέσθαι βουλόμενοι τοὺς Ἕλληνας ἐπὶ τὸ διαναυμαχεῖν, ἐπιδείξαντες αὐτοῖς, ὁμοίως ἐν τοῖς ναυτικοῖς κινδύνοις ὥσπερ ἐν τοῖς πεζοῖς, τὴν ἀρετὴν τοῦ πλήθους περιγιγνομένην. Ἴσας δὲ τὰς τόλμας παρασχόντες, οὐχ᾽ ὁμοίαις ἐχρήσαντο ταῖς τύχαις, ἀλλ᾽ οἱ μὲν διεφθάρησαν, καὶ ταῖς ψυχαῖς νικῶντες τοῖς σώμασιν ἀπεῖπον· οὐ γὰρ δὴ τοῦτό γε θέμις εἰπεῖν, ὡς ἡττήθησαν, οὐδεὶς γὰρ αὐτῶν φυγεῖν ἠξίωσεν· οἱ δὲ ἡμέτεροι τὰς μὲν πρόπλους ἐνίκησαν· ἐπειδὴ δ᾽ ἤκουσαν τοὺς πολεμίους τῆς παρόδου κρατήσαντας, οἴκαδε καταπλεύσαντες, καὶ κατασκευάσαντες τὰ περὶ τὴν πόλιν, οὕτως ἐβουλεύσαντο περὶ τῶν λοιπῶν, ὥστε, πολλῶν αὐτοῖς καὶ καλῶν προειργασμένων, ἐν τοῖς τελευταίοις τῶν κινδύνων ἔτι πλέον διήνεγκαν. Ἀθύμως γὰρ ἁπάντων τῶν συμμάχων διακειμένων, καὶ Πελοποννησίων μὲν διατειχιζόντων τὸν ἰσθμόν, καὶ ζητούντων ἰδίαν αὐτοῖς σωτηρίαν, τῶν δ᾽ ἄλλων πόλεων ὑπὸ τοῖς Βαρβάροις γεγενημένων, καὶ συστρατευσαμένων ἐκείνοις, πλὴν εἴ τινες αὐτῶν διὰ σμι-

κρότητα παρημελήθησαν, προςπλεουσῶν δὲ τριηρῶν διακοσίων καὶ χιλίων, καὶ τῆς πεζῆς στρατιᾶς ἀναριθμήτου μελλούσης εἰς τὴν Ἀττικὴν ἐμβαλεῖν, οὐδὲ μιᾶς σωτηρίας αὐτοῖς ὑποφαινομένης, ἀλλ᾿ ἔρημοι συμμάχων γεγενημένοι, καὶ τῶν ἐλπίδων ἁπασῶν διημαρτηκότες, ἐξὸν αὐτοῖς μὴ μόνον τοὺς παρόντας κινδύνους διαφυγεῖν, ἀλλὰ καὶ τιμὰς ἐξαιρέτους λαβεῖν, ἃς αὐτὸς ἐδίδου βασιλεύς, ἡγούμενος, εἰ τὸ τῆς πόλεως προςλάβοι ναυτικόν, παραχρῆμα καὶ Πελοποννήσου κρατήσειν, οὐχ ὑπέμειναν τὰς παρ᾿ ἐκείνου δωρεάς, οὐδ᾿ ὀργιζόμενοι τοῖς Ἕλλησιν ὅτι προὐδόθησαν, ἀσμένως ἐπὶ τὰς διαλλαγὰς τὰς πρὸς τοὺς Βαρβάρους ὥρμησαν· ἀλλ᾿ αὐτοὶ μὲν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας πολεμεῖν παρεσκευάζοντο, τοῖς δ᾿ ἄλλοις τὴν δουλείαν αἱρουμένοις συγγνώμην εἶχον· ἡγοῦντο γὰρ ταῖς μὲν ταπειναῖς τῶν πόλεων προςήκειν, ἐκ παντὸς τρόπου ζητεῖν τὴν σωτηρίαν, ταῖς δὲ προεστάναι τῆς Ἑλλάδος ἀξιούσαις, οὐχ οἷόν τ᾿ εἶναι διαφεύγειν τοὺς κινδύνους, ἀλλ᾿ ὥςπερ τῶν ἀνδρῶν τοῖς καλοῖς κἀγαθοῖς αἱρετώτερόν ἐστι καλῶς ἀποθανεῖν, ἢ ζῆν αἰσχρῶς, οὕτω καὶ τῶν πόλεων ταῖς ὑπερεχούσαις λυσιτελεῖν, ἐξ ἀνθρώπων ἀφανισθῆναι μᾶλλον, ἢ δούλας ὀφθῆναι γενομένας. Δῆλον δ᾿ ὅτι ταῦτα διενοήθησαν· ἐπειδὴ γὰρ οὐχ οἷοί τ᾿ ἦσαν πρὸς ἀμφοτέρας ἅμα παρατάξασθαι τὰς δυνάμεις, παραλαβόντες ἅπαντα τὸν ὄχλον, τὸν ἐκ τῆς πόλεως, εἰς τὴν ἐχομένην νῆσον ἐξέπλευσαν, ἵν᾿ ἐν μέρει πρὸς ἑκατέραν τὴν δύναμιν, ἀλλὰ μὴ πρὸς ἀμφοτέρας ἅμα τὰς δυνάμεις παρακινδυνεύσωσι. Καίτοι πῶς ἂν ἐκείνων ἄνδρες ἀμείνους, ἢ μᾶλλον φιλέλληνες ὄντες ἐπιδειχθεῖεν, οἵτινες ἔτλησαν ἐπιδεῖν, ὥςτε μὴ τοῖς Ἕλλησιν αἴτιοι γενέσθαι τῆς δουλείας, ἐρήμην μὲν τὴν πόλιν γιγνομένην

τὴν δὲ χώραν πορθουμένην, ἱερὰ δὲ σεσυλημένα, καὶ νεὼς ἐμπιπραμένους, ἅπαντα δὲ τὸν πόλεμον περὶ τὴν πατρίδα τὴν αὑτῶν γιγνόμενον; Καὶ οὐδὲ ταῦτα ἀπέχρησεν αὐτοῖς, ἀλλὰ πρὸς διακοσίας καὶ χιλίας τριήρεις μόνοι διαναυμαχεῖν ἐτόλμησαν, οὐ μὴν εἰάθησάν γε. Καταισχυνθέντες γὰρ Πελοποννήσιοι τὴν ἀρετὴν αὐτῶν, καὶ νομίσαντες προδιαφθαρέντων μὲν τῶν ἡμετέρων, οὐδ᾽ αὐτοὶ σωθήσεσθαι, κατορθωσάντων δέ, εἰς ἀτιμίαν τὰς αὑτῶν πόλεις καταστήσειν, ἠναγκάσθησαν μετασχεῖν τῶν κινδύνων. Καὶ τοὺς μὲν θορύβους τοὺς ἐν τῷ πράγματι γενομένους, καὶ τὰς κραυγάς, καὶ τὰς παρακελεύσεις, ἃ κοινὰ πάντων ἐστὶ τῶν ναυμαχούντων, οὐκ οἶδ᾽ ὅτι δεῖ λέγοντα διατρίβειν· ἃ δ᾽ ἔστιν ἴδια, καὶ τῆς ἡγεμονίας ἄξια, καὶ τοῖς προηγουμένοις ὁμολογούμενα, ταῦτα δ᾽ ἐμὸν ἔργον εἰπεῖν ἐστίν· τοσοῦτον γὰρ ἡ πόλις ἡμῶν διέφερεν, ὅτ᾽ ἦν ἀκέραιος, ὥςτ᾽ ἀνάστατος γενομένη, πλείους μὲν συνεβάλετο τριήρεις εἰς τὸν κίνδυνον, τὸν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, ἢ σύμπαντες οἱ ναυμαχήσαντες. Οὐδεὶς δὲ πρὸς ἡμᾶς οὕτως ἔχει δυςμενῶς, ὅςτις οὐκ ἂν ὁμολογήσειε, διὰ μὲν τὴν ναυμαχίαν ἡμᾶς τῶν πολεμίων κρατῆσαι, ταύτης δὲ τὴν πόλιν αἰτίαν γεγενῆσθαι. Καίτοι μελλούσης στρατείας ἐπὶ τοὺς Βαρβάρους ἔσεσθαι, τίνας χρὴ μᾶλλον τὴν ἡγεμονίαν ἔχειν; οὐ τοὺς ἐν τῷ προτέρῳ πολέμῳ μάλιστ᾽ εὐδοκιμήσαντας; καὶ πολλάκις μὲν ἰδίᾳ προκινδυνεύσαντας, ἐν δὲ τοῖς κοινοῖς τῶν ἀγώνων ἀριστείων ἀξιωθέντας; οὐ τοὺς τὴν αὑτῶν ἐκλιπόντας ὑπὲρ τῆς τῶν ἄλλων σωτηρίας, καὶ τό, τε παλαιὸν οἰκιστὰς τῶν πλείστων πόλεων γεγενημένους, καὶ πάλιν αὐτὰς ἐκ τῶν μεγίστων συμφορῶν διασώσαντας; πῶς δ᾽ οὐκ ἂν δεινὰ πάθοιμεν, εἰ τῶν κακῶν πλεῖστον μέρος μετασχόντες, ἐν

ταῖς τιμαῖς ἔλαττον ἔχειν ἀξιωθείημεν; καὶ τότε προταχθέντες ὑπὲρ ἁπάντων, νῦν ἑτέροις ἀκολουθεῖν ἀναγκασθείημεν;

22. *Περὶ* μὲν οὖν τῆς ἡγεμονίας, ὡς δικαίως ἂν εἴη τῆς πόλεως, ῥᾴδιον ἐκ τῶν εἰρημένων καταμαθεῖν. Ἐνθυμήθητε δὲ πρὸς ὑμᾶς αὐτούς, εἰ δοκῶ τοῖς λόγοις διαφθείρειν τοὺς νεωτέρους, ἀλλὰ μὴ προτρέπειν ἐπ' ἀρετήν, καὶ τοὺς ὑπὲρ τῆς πόλεως κινδύνους, ἢ δικαίως ἂν δοῦναι δίκην ὑπὲρ τῶν εἰρημένων, ἀλλ' οὐκ ἂν χάριν κομίσασθαι παρ' ὑμῶν τὴν μεγίστην, ὃς οὕτως ἐγκεκωμίακα καὶ τὴν πόλιν καὶ τοὺς προγόνους, καὶ τοὺς κινδύνους τοὺς ἐν ἐκείνοις τοῖς χρόνοις γεγενημένους, ὥστε τούς τε πρότερον γράψαντας περὶ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, ἅπαντας ἠφανικέναι τοὺς λόγους, αἰσχυνομένους ὑπὲρ τῶν εἰρημένων αὐτοῖς, τούς τε νυνὶ δοκοῦντας εἶναι δεινούς, μὴ τολμᾷν ἔτι λέγειν περὶ τούτων, ἀλλὰ καὶ καταμέμφεσθαι τὴν δύναμιν τὴν σφετέραν αὐτῶν.

23. *Ἀλλ'* ὅμως τούτων οὕτως ἐχόντων, φανήσονταί τινες τῶν εὑρεῖν μὲν οὐδέν, οὐδ' εἰπεῖν ἄξιον λόγου δυναμένων, ἐπιτιμᾷν δὲ καὶ βασκαίνειν τὰ τῶν ἄλλων μεμελετηκότων, οἳ χαριέντως μὲν εἰρῆσθαι ταῦτα φήσουσι, (τοῦτο γὰρ οὐ φθονήσουσιν εἰπεῖν,) πολὺ μέντοι χρησιμωτέρους εἶναι τῶν λόγων, καὶ κρείττους τοὺς ἐπιπλήττοντας τοῖς νῦν ἁμαρτανομένοις, ἢ τοὺς τὰ πεπραγμένα πρότερον ἐπαινοῦντας· καὶ τοὺς περὶ ὧν δεῖ πράττειν συμβουλεύοντας, ἢ τοὺς τὰ παλαιὰ τῶν ἔργων διεξιόντας.

24. *Ἵν'* οὖν μηδὲ ταῦτ' ἔχωσιν εἰπεῖν, ἀφέμενος τοῦ βοηθεῖν τοῖς εἰρημένοις, πειράσομαι μέρος ἑτέρου λόγου τοσοῦτον, ὅσον περ ἄρτι, διελθεῖν ὑμῖν· ἐν ᾧ φανήσομαι περὶ τούτων ἁπάντων, πολλὴν ἐπιμέλειαν πε-

ποιημένος. Ἔστι δὲ τὰ μὲν ἐν ἀρχῇ λεγόμενα, περὶ τῆς εἰρήνης τῆς πρὸς Χίους, καὶ Ῥοδίους, καὶ Βυζαντίους. Ἐπιδείξας δ᾽ ὡς συμφέρει διαλύσασθαι τῇ πόλει τὸν πόλεμον, κατηγορῶ τῆς δυναστείας τῆς ἐν τοῖς Ἕλλησι, καὶ τῆς ἀρχῆς τῆς κατὰ θάλατταν, ἀποφαίνων αὐτὴν οὐδὲν διαφέρουσαν, οὔτε ταῖς πράξεσιν, οὔτε τοῖς πάθεσι τῶν μοναρχιῶν. Ἀναμιμνήσκω δὲ καὶ τὰ συμβάντα δι᾽ αὐτὴν τῇ πόλει, καὶ Λακεδαιμονίοις, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι. Διαλεχθεὶς δὲ περὶ τούτων, καὶ τὰς τῆς Ἑλλάδος συμφορὰς ὀδυνώμενος, καὶ τῇ πόλει παραινέσας, ὡς χρὴ μὴ περιορᾷν αὐτὴν οὕτω πράττουσαν, ἐπὶ τελευτῆς, ἐπί τε τὴν δικαιοσύνην παρακαλῶ, καὶ τοῖς ἁμαρτανομένοις ἐπιπλήττω, καὶ περὶ τῶν μελλόντων συμβουλεύω. Λαβὼν οὖν ἀρχὴν ταύτην ὅθεν διαλέγομαι περὶ αὐτῶν, ἀνάγνωθι καὶ τοῦτο τὸ μέρος αὐτοῖς.

Ἐκ τοῦ Εἰρηνικοῦ.

Ἡγοῦμαι δὲ δεῖν ἡμᾶς, μὴ μόνον ψηφισαμένους τὴν εἰρήνην ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἀπελθεῖν, ἀλλὰ καὶ βουλευσαμένους, ὅπως ἕξομεν αὐτήν, καὶ μὴ ποιήσομεν ὅπερ εἰώθαμεν, ὥςτ᾽ ὀλίγον χρόνον διαλιπόντες, πάλιν εἰς τὰς αὐτὰς καταστησόμεθα ταραχάς, μηδ᾽ ἀναβολήν, ἀλλ᾽ ἀπαλλαγὴν εὑρήσομέν τινα τῶν παρόντων κακῶν. Οὐδὲν δὲ τούτων οἷόν τ᾽ ἐστὶ γενέσθαι πρότερον, πρὶν ἂν πεισθῆτε, τὴν μὲν ἡσυχίαν ὠφελιμωτέραν καὶ κερδαλεωτέραν εἶναι τῆς πολυπραγμοσύνης, τὴν δὲ δικαιοσύνην τῆς ἀδικίας, τὴν δὲ τῶν ἰδίων ἐπιμέλειαν, τῆς τῶν ἀλλοτρίων ἐπιθυμίας. Περὶ ὧν οὐδεὶς πώποτε τῶν ῥητόρων εἰπεῖν ἐν ὑμῖν ἐτόλμησεν· ἐγὼ δὲ περὶ αὐτῶν τούτων τοὺς πλείστους τῶν λόγων μέλλω ποιεῖσθαι πρὸς ὑμᾶς· ὁρῶ γὰρ

τὴν εὐδαιμονίαν ἐν τοῖς τοιούτοις ἐνοῦσαν, ἀλλ᾽ οὐκ ἐν οἷς νῦν τυγχάνομεν πράττοντες. Ἀνάγκη δὲ τὸν ἔξω τῶν εἰθισμένων ἐπιχειροῦντα δημηγορεῖν, καὶ τὰς ὑμετέρας γνώμας μεταστῆσαι βουλόμενον, πολλῶν πραγμάτων ἅψασθαι, καὶ διὰ μακροτέρων τοὺς λόγους ποιήσασθαι, καὶ τὰ μὲν ἀναμνῆσαι, τῶν δὲ κατηγορῆσαι, τὰ δ᾽ ἐπαινέσαι, περὶ δὲ τῶν συμβουλεῦσαι· μόλις γὰρ ἄν τις ὑμᾶς ἐξ ἁπάντων τούτων ἐπὶ τὸ βέλτιον φρονῆσαι δυνηθείη προαγαγεῖν.

Ἔχει γὰρ οὕτως. Ἐμοὶ δοκοῦσιν ἅπαντες μὲν ἐπιθυμεῖν τοῦ συμφέροντος, καὶ τοῦ πλέον ἔχειν τῶν ἄλλων, οὐκ εἰδέναι δὲ τὰς πράξεις τὰς ἐπὶ ταῦτα φερούσας, ἀλλὰ ταῖς δόξαις διαφέρειν ἀλλήλων. Οἱ μὲν γὰρ ἔχειν ἐπιεικεῖς, καὶ στοχάζεσθαι τοῦ δέοντος δυναμένας, οἱ δ᾽ ὡς οἷόν τε πλεῖστον τοῦ συμφέροντος διαμαρτανούσας· ὅπερ καὶ τῇ πόλει συμβέβηκεν. Ἡμεῖς γὰρ οἰόμεθα, ἢν τὴν θάλασσαν πλέωμεν πολλαῖς τριήρεσι, καὶ βιαζώμεθα τὰς πόλεις συντάξεις διδόναι, καὶ συνέδρους ἐνθάδε πέμπειν, διαπράξασθαί τι τῶν δεόντων· πλεῖστον δὲ διεψεύσμεθα τῆς ἀληθείας. Ὧν μὲν γὰρ ἠλπίζομεν, οὐδὲν ἀποβέβηκεν, ἔχθραι δ᾽ ἡμῖν ἐξ αὐτῶν τούτων, καὶ πόλεμοι καὶ δαπάναι μεγάλαι γεγόνασιν. Εἰκότως· καὶ γὰρ τὸ πρότερον, ἐκ μὲν τῆς τοιαύτης πολυπραγμοσύνης, εἰς τοὺς ἐσχάτους κινδύνους κατέστημεν· ἐκ δὲ τοῦ δικαίαν τὴν πόλιν παρέχειν, καὶ βοηθεῖν τοῖς ἀδικουμένοις, καὶ μηδενὸς τῶν ἀλλοτρίων ἐπιθυμεῖν, παρ᾽ ἑκόντων τῶν Ἑλλήνων τὴν ἡγεμονίαν ἐλάβομεν· ὧν νῦν ἀλογίστως καὶ λίαν εἰκῇ, πολὺν ἤδη χρόνον καταφρονοῦμεν.

Εἰς τοῦτο γάρ τινες ἀνοίας ἐληλύθασιν, ὥστε ὑπειλήφασι, τὴν μὲν ἀδικίαν ἐπονείδιστον εἶναι, κερδαλέαν

δέ, καὶ πρὸς τὸν βίον τὸν καθ᾽ ἡμέραν συμφέρουσαν, τὴν δὲ δικαιοσύνην, εὐδόκιμον μέν, ἀλυσιτελῆ δέ, καὶ μᾶλλον δυναμένην τοὺς ἄλλους ὠφελεῖν, ἢ τοὺς ἔχοντας αὐτήν· κακῶς εἰδότες, ὡς οὔτε πρὸς χρηματισμόν, οὔτε πρὸς δόξαν, οὔτε πρὸς ἃ δεῖ πράττειν, οὐθ᾽ ὅλως πρὸς εὐδαιμονίαν οὐδὲν ἂν συμβάλοι τηλικαύτην δύναμιν, ὅσην ἀρετὴ καὶ τὰ μέρη ταύτης. Τοῖς γὰρ ἀγαθοῖς, οἷς ἔχομεν ἐν τῇ ψυχῇ, τούτοις κτώμεθα καὶ τὰς ἄλλας ὠφελείας, ὧν δεόμενοι τυγχάνομεν· ὥστ᾽ οἱ τῆς αὑτῶν διανοίας ἀμελοῦντες, λελήθασι σφᾶς αὐτοὺς ἅμα τοῦ τε φρονεῖν ἄμεινον, καὶ τοῦ πράττειν βέλτιον ὀλιγωροῦντες. Θαυμάζω δ᾽ εἴ τις οἴεται, τοὺς τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν δικαιοσύνην ἀσκοῦντας, καὶ καρτερεῖν καὶ μένειν ἐν τούτοις ἐθέλοντας, ἔλαττον ἕξειν τῶν πονηρῶν, ἀλλ᾽ οὐχ ἡγουμένους, καὶ παρὰ θεοῖς, καὶ παρὰ ἀνθρώποις, πλέον οἴσεσθαι τῶν ἄλλων. Ἐγὼ μὲν γὰρ οἴομαι τούτους μόνους, ὧν δεῖ, πλεονεκτεῖν, τοὺς δ᾽ ἄλλους οὐδὲ γινώσκειν οὐδὲν ὧν βέλτιον ἐστίν. Ὁρῶ γὰρ τοὺς μὲν τὴν μὲν ἀδικίαν προτιμῶντας, καὶ τὸ λαβεῖν τι τῶν ἀλλοτρίων μέγιστον ἀγαθὸν νομίζοντας, ὅμοια πάσχοντας τοῖς δελεαζομένοις τῶν ζώων, καὶ κατ᾽ ἀρχὰς μὲν ἀπολαύοντας ὧν ἂν λάβωσιν, ὀλίγῳ δ᾽ ὕστερον ἐν τοῖς μεγίστοις κακοῖς ὄντας, τοὺς δὲ μετ᾽ εὐσεβείας καὶ δικαιοσύνης ζῶντας, ἔν τε τοῖς παροῦσι χρόνοις ἀσφαλῶς διάγοντας, καὶ περὶ τοῦ σύμπαντος αἰῶνος ἡδίους τὰς ἐλπίδας ἔχοντας. Καὶ ταῦτ᾽ εἰ μὴ κατὰ πάντων οὕτως εἴθισται συμβαίνειν, ἀλλὰ τό γ᾽ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τοῦτον γίγνεσθαι τὸν τρόπον. Χρὴ δὲ τοὺς εὖ φρονοῦντας, ἐπειδὴ τὸ μέλλον ἀεὶ συνοίσειν οὐ καθορῶμεν, τὸ πολλάκις ὠφελοῦν τοῦτο φαίνεσθαι προαιρουμένους. Πάντων δ᾽ ἀλογώτατον

πεπόνθασιν, ὅσοι κάλλιον μὲν ἐπιτήδευμα νομίζουσιν εἶναι, καὶ θεοφιλέστερον τὴν δικαιοσύνην τῆς ἀδικίας, χεῖρον δ᾽ οἴονται βιώσεσθαι τοὺς ταύτῃ χρωμένους, τῶν τὴν πονηρίαν προῃρημένων.

Ἐβουλόμην δ᾽ ἄν, ὥςπερ πρόχειρόν ἐστιν ἐπαινέσαι τὴν ἀρετήν, οὕτω ῥᾴδιον εἶναι πεῖσαι τοὺς ἀκούοντας ἀσκεῖν αὐτήν· νῦν δὲ δέδοικα, μὴ μάτην τὰ τοιαῦτα λέγωμεν. Διεφθάρμεθα γὰρ πολὺν ἤδη χρόνον ὑπ᾽ ἀνθρώπων, οὐδὲν ἀλλ᾽ ἢ φενακίζειν ὑμᾶς δυναμένων, οἳ τοσοῦτον τοῦ πλήθους καταπεφρονήκασιν, ὥςθ᾽ ὁπόταν βουληθῶσι πόλεμον πρός τινας ἐξενεγκεῖν, αὐτοὶ χρήματα λαμβάνοντες, λέγειν τολμῶσιν, ὡς χρὴ τοὺς προγόνους μιμεῖσθαι, καὶ μὴ περιορᾷν ἡμᾶς αὐτοὺς καταγελωμένους, μηδὲ τὴν θάλασσαν πλέοντας, τοὺς μὴ τὰς συντάξεις ἐθέλοντας ἡμῖν ὑποτελεῖν.

Ἡδέως ἂν οὖν αὐτῶν πυθοίμην, τίσιν ἡμᾶς τῶν προγεγενημένων ὁμοίους κελεύουσι γίγνεσθαι, πότερον τοῖς περὶ τὰ Περσικὰ γενομένοις, ἢ τοῖς πρὸ τοῦ πολέμου τοῦ Δεκελεικοῦ τὴν πόλιν διοικήσασιν; εἰ μὲν γὰρ τούτοις, οὐδὲν ἀλλ᾽ ἢ συμβουλεύουσι πάλιν ἡμῖν περὶ ἀνδραποδισμοῦ κινδυνεύειν, εἰ δὲ τοῖς ἐν Μαραθῶνι νικήσασι, καὶ τοῖς πρὸ τούτων γενομένοις, πῶς οὐχ ἁπάντων ἀναισχυντότατοι τυγχάνουσιν ὄντες, εἰ τοὺς τότε πολιτευομένους ἐπαινοῦντες, τἀναντία πράττειν ἐκείνοις πείθουσιν ἡμᾶς, καὶ τοιαῦτα ἐξαμαρτάνειν, περὶ ὧν ἀπορῶ τί ποιήσω· πότερα χρήσωμαι ταῖς ἀληθείαις, ὥςπερ καὶ περὶ τῶν ἄλλων, ἢ κατασιωπήσω, δείσας τὴν πρὸς ὑμᾶς ἀπέχθειαν;

Δοκεῖ μὲν γάρ μοι βέλτιον εἶναι διαλεχθῆναι περὶ αὐτῶν, ὁρῶ δ᾽ ὑμᾶς χαλεπώτερον διατιθεμένους

πρὸς τοὺς ἐπιτιμῶντας, ἢ πρὸς τοὺς αἰτίους τῶν κακῶν γεγενημένους. Οὐ μὴν ἀλλ' αἰσχυνθείην ἄν, εἰ φανείην μᾶλλον φροντίζων τῆς ἐμαυτοῦ δόξης, ἢ τῆς κοινῆς σωτηρίας. Ἐμὸν οὖν ἔργον ἐστί, καὶ τῶν ἄλλων τῶν κηδομένων τῆς πόλεως, προαιρεῖσθαι τῶν λόγων, μὴ τοὺς ἡδίστους, ἀλλὰ τοὺς ὠφελιμωτάτους· ὑμᾶς δὲ χρὴ πρῶτον μὲν τοῦτο γινώσκειν, ὅτι τῶν μὲν περὶ τὸ σῶμα νοσημάτων πολλαὶ θεραπεῖαι, καὶ παντοδαπαὶ τοῖς ἰατροῖς εὕρηνται, ταῖς δὲ ψυχαῖς ταῖς ἀγνοούσαις, καὶ γεμούσαις πονηρῶν ἐπιθυμιῶν, οὐδέν ἐστιν ἄλλο φάρμακον, πλὴν λόγος ὁ τολμῶν τοῖς ἐξαμαρτανομένοις ἐπιπλήττειν· ἔπειθ' ὅτι καταγέλαστόν ἐστι, τὰς μὲν καύσεις καὶ τὰς τομὰς τῶν ἰατρῶν ὑπομένειν, ἵνα πλειόνων ἀλγηδόνων ἀπαλλαγῶμεν, τοὺς δὲ λόγους ἀποδοκιμάζειν, πρὶν εἰδέναι σαφῶς, εἰ τοιαύτην ἔχουσι τὴν δύναμιν, ὥστ' ὠφελῆσαι τοὺς ἀκούοντας.

Τούτου δ' ἕνεκα ταῦτα προεῖπον, ὅτι περὶ τῶν λοιπῶν οὐδὲν ὑποστειλάμενος, ἀλλὰ παντάπασιν ἀνειμένως, μέλλω ποιεῖσθαι τοὺς λόγους πρὸς ὑμᾶς. Τίς γὰρ ἂν ἄλλοθεν ἐπελθών, καὶ μήπω συνδιεφθαρμένος ἡμῖν, ἀλλ' ἐξαίφνης ἐπιστὰς τοῖς γιγνομένοις, οὐκ ἂν μαίνεσθαι καὶ παραφρονεῖν ἡμᾶς νομίσειεν, οἳ φιλοτιμούμεθα μὲν ἐπὶ τοῖς τῶν προγόνων ἔργοις, καὶ τὴν πόλιν ἐκ τῶν τότε πραχθέντων ἐγκωμιάζειν ἔχομεν, οὐδὲν δὲ τῶν αὐτῶν ἐκείνοις πράττομεν, ἀλλ' ἅπαν τοὐναντίον. Οἱ μὲν γὰρ ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων τοῖς Βαρβάροις πολεμοῦντες διετέλεσαν, ἡμεῖς δὲ τοὺς ἐκ τῆς Ἀσίας τὸν βίον πορίζομένους, ἐκεῖθεν ἀναστήσαντες, ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας ἠγάγομεν. Κἀκεῖνοι μὲν ἐλευθεροῦντες τὰς πόλεις τὰς Ἑλληνίδας, καὶ βοηθοῦντες αὐταῖς, τῆς ἡγεμονίας ἠξιώθησαν, ἡμεῖς δὲ

καταδουλούμενοι, καὶ τἀναντία τοῖς τότε πραττομένοις ποιοῦντες, ἀγανακτοῦμεν, εἰ μὴ τὴν αὐτὴν τιμὴν ἐκείνοις ἕξομεν, οἳ τοσοῦτον ἀπολελείμμεθα καὶ τοῖς ἔργοις καὶ ταῖς διανοίαις τῶν κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν χρόνον γεγενημένων, ὅσον οἱ μὲν ὑπὲρ τῆς τῶν ἄλλων σωτηρίας, τήν τε πατρίδα τὴν αὑτῶν ἐκλιπεῖν ἐτόλμησαν, καὶ μαχόμενοι καὶ ναυμαχοῦντες, τοὺς Βαρβάρους ἐνίκησαν, ἡμεῖς δ᾽ οὐδ᾽ ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας αὐτῶν πλεονεξίας κινδυνεύειν ἀξιοῦμεν, ἀλλ᾽ ἄρχειν μὲν ἁπάντων ζητοῦμεν, στρατεύεσθαι δ᾽ οὐκ ἐθέλομεν· καὶ πόλεμον μὲν μικροῦ δεῖν πρὸς ἅπαντας ἀνθρώπους ἀναιρούμεθα, πρὸς δὲ τοῦτον οὐχ ἡμᾶς αὐτοὺς ἀσκοῦμεν, ἀλλ᾽ ἀνθρώπους αἱρούμεθα, τοὺς μὲν ἀπόλιδας, τοὺς δ᾽ αὐτομόλους, τοὺς δ᾽ ἐκ τῶν ἄλλων κακουργιῶν συνεῤῥυηκότας, οἷς ὁπόταν τις διδῷ πλείονα μισθὸν, μετ᾽ ἐκείνου ἐφ᾽ ἡμᾶς ἀκολουθοῦσιν. Ἀλλ᾽ ὅμως οὕτως αὐτοὺς ἀγαπῶμεν, ὥσθ᾽ ὑπὲρ μὲν τῶν παίδων τῶν ἡμετέρων, εἰ περί τινας ἐξαμαρτάνοιεν, οὐκ ἂν ἐθελήσαιμεν δίκας ὑποσχεῖν, ὑπὲρ δὲ τῆς ἐκείνων ἁρπαγῆς καὶ βίας καὶ παρανομίας, μελλόντων τῶν ἐγκλημάτων ἐφ᾽ ἡμᾶς ἥξειν, οὐχ ὅπως ἀγανακτοῦμεν, ἀλλὰ καὶ χαίρομεν, ὅταν ἀκούσωμεν αὐτούς τοιοῦτό τι διαπεπραγμένους. Εἰς τοῦτο δὲ μωρίας ἐληλύθαμεν, ὥστ᾽ αὐτοὶ μὲν ἐνδεεῖς τῶν καθ᾽ ἡμέραν ἐσμέν, ξενοτροφεῖν δὲ ἐπικεχειρήκαμεν, καὶ τοὺς συμμάχους τοὺς ἡμετέρους αὐτῶν λυμαινόμεθα, καὶ δασμολογοῦμεν, ἵνα τοῖς ἁπάντων ἀνθρώπων κοινοῖς ἐχθροῖς τὸν μισθὸν ἐκπορίζωμεν. Τοσούτῳ δὲ χείρους ἐσμὲν τῶν προγόνων, οὐ μόνον τῶν εὐδοκιμησάντων, ἀλλὰ καὶ τῶν μισηθέντων, ὅσον ἐκεῖνοι μέν, εἰ πολεμεῖν πρός τινας ἐψηφίσαντο, μεστῆς οὔσης ἀργυρίου καὶ χρυσίου τῆς ἀκροπόλεως, ὅμως δ᾽ ὑπὲρ τῶν

δοξάντων τοῖς αὑτῶν σώμασιν ᾤοντο δεῖν κινδυνεύειν· ἡμεῖς δ' εἰς τοσαύτην ἀπορίαν ἐληλυθότες, καὶ τοσοῦτοι τὸ πλῆθος ὄντες, ὥςπερ Βασιλεὺς ὁ Μέγας, μισθωτοῖς χρώμεθα τοῖς στρατοπέδοις. Καὶ τότε μὲν αἱ τριήρεις πληροῖεν, τοὺς μὲν ξένους καὶ τοὺς δούλους ναύτας ἐνεβίβαζον, τοὺς δὲ πολίτας μεθ' ὅπλων ἐξέπεμπον, νῦν δὲ τοῖς μὲν ξένοις ὁπλίταις χρώμεθα, τοὺς δὲ πολίτας ἐλαύνειν ἀναγκάζομεν· ὥςθ' ὁπόταν ἀποβαίνωσιν εἰς τὴν τῶν πολεμίων, οἱ μὲν ἄρχειν τῶν Ἑλλήνων ἀξιοῦντες, ὑπηρέσιον ἔχοντες ἐκβαίνουσιν, οἱ δὲ τοιοῦτοι τὰς φύσεις ὄντες, οἵους ὀλίγῳ πρότερον διῆλθον, μεθ' ὅπλων κινδυνεύουσιν.

Ἀλλὰ γὰρ τὰ κατὰ τὴν πόλιν ἄν τις ἰδὼν καλῶς διοικούμενα, περὶ τῶν ἄλλων θαῤῥήσειεν. Ἀλλ' οὐκ ἐπ' αὐτοῖς τούτοις μάλιστ' ἀγανακτήσειεν; οἵτινες αὐτόχθονες μὲν εἶναι φαμέν, καὶ τὴν πόλιν ταύτην προτέραν οἰκισθῆναι τῶν ἄλλων· προςῆκον δ' ἡμᾶς ἅπασιν εἶναι παράδειγμα, τοῦ καλῶς καὶ τεταγμένως πολιτεύεσθαι, χεῖρον καὶ ταραχωδέστερον τὴν ἡμετέραν αὐτῶν διοικοῦμεν τῶν ἄρτι τὰς πόλεις οἰκιζόντων. Καὶ σεμνυνόμεθα μέν, καὶ μέγα φρονοῦμεν, ἐπὶ τῷ βέλτιον γεγονέναι τῶν ἄλλων, ῥᾷον δὲ μεταδίδομεν τοῖς βουλομένοις ταύτης τῆς εὐγενείας, ἢ Τριβαλλοὶ καὶ Λευκανοὶ τῆς αὑτῶν δυςγενείας· πλείστους δὲ τιθέμενοι νόμους, οὕτως ὀλίγον αὐτῶν φροντίζομεν, (ἓν γὰρ ἀκούσαντες, γνώσεσθε καὶ περὶ τῶν ἄλλων,) ὥςτε θανάτου τῆς ζημίας ἐπικειμένης, ἄν τις ἁλῷ δεκάζων, τοὺς τοῦτο φανερώτατα ποιοῦντας στρατηγοὺς χειροτονοῦμεν, καὶ τὸν πλείστους διαφθεῖραι τῶν πολιτῶν δυνηθέντα, τοῦτον ἐπὶ τὰ μέγιστα τῶν πραγμάτων καθίσταμεν· σπουδάζοντες δὲ περὶ τὴν πο-

λιτείαν οὐχ ἧττον, ἢ περὶ τὴν σωτηρίαν, ὅλης τῆς πόλεως ἀμελοῦμεν· καὶ τὴν δημοκρατίαν εἰδότες ἐν μὲν ταῖς ἡσυχίαις καὶ ταῖς ἀσφαλείαις αὐξανομένην καὶ διαμένουσαν, ἐν δὲ τοῖς πολέμοις δὶς ἤδη καταλυθεῖσαν, πρὸς μὲν τοὺς τῆς εἰρήνης ἐπιθυμοῦντας, ὡς πρὸς ὀλιγαρχικοὺς ὄντας δυςκόλως ἔχομεν, τοὺς δὲ τὸν πόλεμον ποιοῦντας, ὡς τῆς δημοκρατίας κηδομένους, εὔνους εἶναι νομίζομεν· ἐμπειρότατοι δὲ λόγων καὶ πραγμάτων ὄντες, οὕτως ἀλογίστως ἔχομεν, ὥςτε περὶ τῶν αὐτῶν τῆς αὐτῆς ἡμέρας οὐ τὰ αὐτὰ γινώσκομεν, ἀλλ᾽ ὧν μὲν πρὶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀναβαίνειν κατηγοροῦμεν, ταῦτα συνελθόντες χειροτονοῦμεν, οὐ πολὺν δὲ χρόνον διαλιπόντες, τοῖς ἐνθάδε ψηφισθεῖσιν, ἐπειδὰν ἀπίωμεν, πάλιν ἐπιτιμῶμεν· προςποιούμενοι δὲ σοφώτατοι τῶν Ἑλλήνων εἶναι, τοιούτοις χρώμεθα συμβούλοις, ὧν οὐκ ἔστιν ὅςτις οὐκ ἂν καταφρονήσειεν· τοσοῦτον δὲ διαφέρομεν τῶν προγόνων, ὥςτ᾽ ἐκεῖνοι μὲν τοὺς αὐτοὺς προστάτας τῆς πόλεως ἐποιοῦντο, καὶ στρατηγοὺς ᾑροῦντο, νομίζοντες τὸν ἐπὶ τοῦ βήματος τὰ βέλτιστα συμβουλεῦσαι δυνάμενον, τὸν αὐτὸν τοῦτον ἄριστ᾽ ἂν βουλεύσασθαι καὶ καθ᾽ αὑτὸν γενόμενον. Ἡμεῖς δὲ τοὐναντίον τούτων ποιοῦμεν· οἷς γὰρ περὶ τῶν μεγίστων συμβούλοις χρώμεθα, τούτους μὲν οὐκ ἀξιοῦμεν στρατηγοὺς χειροτονεῖν, ὡς νοῦν οὐκ ἔχοντας, οἷς δ᾽ οὐδεὶς ἂν οὔτε περὶ τῶν ἰδίων, οὔτε περὶ τῶν κοινῶν συμβουλεύσαιτο, τούτους αὐτοκράτορας ἐκπέμπομεν, ὡς ἐκεῖ σοφωτέρους γενησομένους, καὶ ῥᾷον βουλευσομένους περὶ τῶν Ἑλληνικῶν καὶ πολεμικῶν πραγμάτων, ἢ περὶ τῶν ἐνθάδε προτιθεμένων. Λέγω δὲ τὸν λόγον τοῦτον οὐ κατὰ πάντων, ἀλλὰ κατὰ τῶν ἐνόχων τοῖς λεγομένοις ὄντων. Ἐπιλίποι δ᾽ ἂν με τὸ λοιπὸν

μέρος τῆς ἡμέρας, εἰ πάσας τὰς πλημμελείας τὰς ἐν τοῖς πράγμασι γεγενημένας, ἐξετάζειν ἐπιχειροίην.

Τίς οὖν ἀπαλλαγὴ γενήσεται τῆς ταραχῆς ταύτης; καὶ πῶς ἂν ἐπανορθώσαιμεν τὰ τῆς πόλεως πράγματα, καὶ βελτίω ποιήσαιμεν; πρῶτον μὲν, ἢν παυσώμεθα δημοτικοὺς μὲν εἶναι νομίζοντες τοὺς συκοφάντας, ὀλιγαρχικοὺς δὲ τοὺς καλοὺς κἀγαθοὺς τῶν ἀνδρῶν, γνόντες ὅτι φύσει μὲν οὐδεὶς οὐδέτερον τούτων ἐστὶν, ἐν ᾗ δ' ἂν ἕκαστοι τιμῶνται, ταύτην βούλονται καθεστάναι τὴν πολιτείαν. Ἢν οὖν ἀσκῆτε καὶ προςδέχησθε τοὺς χρηστοὺς ἀντὶ τῶν πονηρῶν, ὥςπερ τὸ παλαιόν, βέλτιον ἕξετε χρῆσθαι καὶ τοῖς δημαγωγοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς πολιτευομένοις.

Δεύτερον δ', ἢν ἐπιχειρῆτε τὰς συμμαχίας κτᾶσθαι, μὴ πολέμοις, μηδὲ πολιορκίαις, ἀλλ' εὐεργεσίαις. Προςήκει γάρ, τὰς μὲν φιλίας ἐκ τούτων γίγνεσθαι, τὰς δ' ἔχθρας, ἐξ ὧν νῦν τυγχάνομεν πράττοντες. Τρίτον, ἢν μηδὲν περὶ πλείονος ποιήσεσθε, μετά γε τὴν περὶ τοὺς θεοὺς εὐσέβειαν, τοῦ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν εὐδοκιμεῖν· τοῖς γὰρ οὕτω διακειμένοις, ἑκόντες καὶ τὰς δυναστείας καὶ τὰς ἡγεμονίας παραδιδόασιν.

Ἢν οὖν ἐμμείνητε τοῖς εἰρημένοις, καὶ τοιούτους ὑμᾶς αὐτοὺς παράσχητε, πολεμικοὺς μὲν ὄντας ταῖς μελέταις καὶ ταῖς παρασκευαῖς, εἰρηνικοὺς δὲ τῷ μηδὲν παρὰ τὸ δίκαιον πράττειν, οὐ μόνον εὐδαίμονα ποιήσετε ταύτην τὴν πόλιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας ἅπαντας. Οὐδὲ γὰρ ἄλλη τῶν πόλεων οὐδεμία τολμήσει περὶ αὐτοὺς ἐξαμαρτάνειν, ἀλλ' ὁμονοήσουσι καὶ πολλὴν ἡσυχίαν ἕξουσιν, ὅταν ἴδωσι τὴν δύναμιν τὴν ἡμετέραν ἐφεδρεύουσαν, καὶ παρεσκευασμένην τοῖς ἀδικουμένοις

βοηθεῖν. Οὐ μὴν ἀλλ᾽ ὁπότερόν γ᾽ ἂν ποιῶσι, τόγ᾽ ἡμέτερον καλῶς ἕξει, καὶ συμφερόντως· ἤν τε γὰρ δόξῃ τῶν πόλεων ταῖς προεχούσαις ἀπέχεσθαι τῶν ἀδικημάτων, ἡμεῖς τούτων τῶν ἀγαθῶν τὴν αἰτίαν ἕξομεν· ἐάν τε ἐπιχειρῶσιν ἀδικεῖν, ἐφ᾽ ἡμᾶς πάντες οἱ δεδιότες καὶ κακῶς πάσχοντες καταφεύξονται, πολλὰς ἱκεσίας καὶ δεήσεις ποιούμενοι, καὶ διδόντες οὐ μόνον τὴν ἡγεμονίαν, ἀλλὰ καὶ σφᾶς αὐτούς. Ὥςτ᾽ οὐκ ἀπορήσομεν, μεθ᾽ ὧν κωλύσομεν τοὺς ἐξαμαρτάνοντας, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ἕξομεν τοὺς ἑτοίμως καὶ προθύμως συναγωνιζομένους ἡμῖν. Ποία γὰρ πόλις, ἢ τίς ἀνθρώπων οὐκ ἐθελήσει μετασχεῖν τῆς φιλίας καὶ τῆς συμμαχίας τῆς ἡμετέρας, ὅταν ὁρῶσι τοὺς αὐτοὺς ἀμφότερα, καὶ δικαιοτάτους ὄντας, καὶ μεγίστην δύναμιν κεκτημένους, καὶ τοὺς μὲν ἄλλους σώζειν βουλομένους καὶ δυναμένους, αὐτοὺς δὲ μηδεμιᾶς βοηθείας δεομένους; Πόσην δὲ χρὴ προςδοκᾷν τὰ τῆς πόλεως ἐπίδοσιν λήψεσθαι, τοιαύτης εὐνοίας ἡμῖν παρὰ τῶν ἄλλων ὑπαρξάσης; πόσον δὲ πλοῦτον εἰς τὴν πόλιν εἰςρυήσεσθαι, δι᾽ ἡμῶν ἁπάσης τῆς Ἑλλάδος σωζομένης; τίνας δ᾽ οὐκ ἐπαινέσεσθαι, τοὺς τηλικούτων καὶ τοσούτων ἀγαθῶν αἰτίους γεγενημένους; ἀλλὰ γὰρ οὐ δύναμαι διὰ τὴν ἡλικίαν ἅπαντα τῷ λόγῳ περιλαβεῖν, ἃ τυγχάνω τῇ διανοίᾳ καθορῶν, πλὴν ὅτι καλόν ἐστιν ἐν ταῖς τῶν ἄλλων ἀδικίαις καὶ μανίαις, πρώτους εὖ φρονήσαντας προστῆναι τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας καὶ σωτῆρας, ἀλλὰ μὴ λυμεῶνας αὐτῶν κληθῆναι, καὶ περιβλέπτους ἐπ᾽ ἀρετῇ γενομένους, τὴν δόξαν τὴν τῶν προγόνων ἀναλαβεῖν.

Κεφάλαιον δὲ τούτων ἐκεῖνο ἔχω λέγειν, εἰς ὃ πάντα τὰ προειρημένα συντείνει, καὶ πρὸς ὃ χρὴ βλέποντας,

τὰς πράξεις τὰς τῆς πόλεως δοκιμάζειν. Δεῖ γὰρ ἡμᾶς, εἴπερ βουλόμεθα διαλύσασθαι μὲν τὰς διαβολάς, ἃς ἔχομεν ἐν τῷ παρόντι, παύσασθαι δὲ τῶν πολέμων τῶν μάτην γιγνομένων, κτήσασθαι δὲ τῇ πόλει τὴν ἡγεμονίαν εἰς ἅπαντα τὸν χρόνον, μισῆσαι μὲν πάσας τὰς τυραννικὰς ἀρχὰς καὶ δυναστείας, ἀναλογισμένους τὰς συμφορὰς τὰς ἐξ αὐτῶν γιγνομένας, ζηλῶσαι δὲ καὶ μιμήσασθαι τὰς ἐν Λακεδαίμονι βασιλείας. Ἐκείνοις γὰρ ἀδικεῖν ἧττον ἔξεστιν, ἢ τοῖς ἰδιώταις· τοσούτῳ δὲ μακαριστότατοι τυγχάνουσιν ὄντες τῶν βίᾳ τὰς τυραννίδας κατασχόντων, ὅσον οἱ μὲν τοὺς τοιούτους ἀποκτείναντες, τὰς μεγίστας δωρεὰς παρὰ τῶν πολιτευομένων λαμβάνουσιν, ὑπὲρ ἐκείνων δὲ οἱ μὴ τολμῶντες ἐν ταῖς μάχαις ἀποθνήσκειν, ἀτιμότεροι γίγνονται τῶν τὰς τάξεις λιπόντων, καὶ τὰς ἀσπίδας ἀποβαλόντων. Ἄξιον οὖν ὀρέγεσθαι τῆς τοιαύτης ἡγεμονίας. Ἔνεστι δ' ἐν τοῖς πράγμασιν ἡμῶν, τυχεῖν παρὰ τῶν Ἑλλήνων τῆς τιμῆς ταύτης, ἥνπερ ἐκεῖνοι παρὰ τῶν πολιτῶν ἔχουσιν, ἢν ὑπολάβωσι τὴν δύναμιν τὴν ἡμετέραν, μὴ δουλείας, ἀλλὰ σωτηρίας αἰτίαν αὐτοῖς ἔσεσθαι.

Πολλῶν δὲ καὶ καλῶν λόγων ἐνόντων περὶ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην εἰπεῖν, ἐμοὶ μὲν ἀμφότερα συμβουλεύει παύσασθαι λέγοντι, καὶ τὸ μῆκος τοῦ λόγου, καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐμῶν ἐτῶν. Τοῖς δὲ νεωτέροις καὶ μᾶλλον ἀκμάζουσιν ἢ ἐγώ, παραινῶ, καὶ παρακελεύομαι τὰ τοιαῦτα καὶ λέγειν καὶ γράφειν, ἐξ ὧν τὰς μεγίστας τῶν πόλεων καὶ τὰς εἰθισμένας ταῖς ἄλλαις κακὰ παρέχειν, προτρέψουσιν ἐπ' ἀρετὴν καὶ δικαιοσύνην, ὡς ἐν ταῖς τῆς Ἑλλάδος εὐπραγίαις. συμβαίνει καὶ τὰ τῶν φιλοσόφων πράγματα πολὺ βελτίω γίγνεσθαι.

25. *Δυοῖν μὲν τοίνυν λόγοιν ἀκηκόατε· βούλομαι δὲ καὶ τοῦ τρίτου μικρὰ διελθεῖν, ἵν' ὑμῖν μᾶλλον ἔτι γένηται καταφανές, ὅτι πάντες οἱ λόγοι πρὸς ἀρετὴν καὶ δικαιοσύνην συντείνουσιν. Ἔστι δ' ὁ μέλλων ῥηθήσεσθαι, Νικοκλεῖ τῷ Κυπρίῳ, τῷ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον βασιλεύοντι συμβουλεύων, ὡς δεῖ τῶν πολιτῶν ἄρχειν, οὐχ ὁμοίως δὲ γέγραπται τοῖς ἀνεγνωσμένοις. Οὗτοι μὲν γὰρ τὸ λεγόμενον, ὁμολογούμενον ἀεὶ τοῖς προειρημένοις καὶ συγκεκλιμένον ἔχουσιν· ἐν δὲ τούτῳ τοὐναντίον· διαλύσας γὰρ ἀπὸ τοῦ προτέρου, καὶ χωρίσας, ὥςπερ τὰ καλούμενα κεφάλαια ποιήσας, πειρῶμαι διὰ βραχέων ἕκαστον, ὧν συμβουλεύω φράζειν. Τούτου δ' ἕνεκα ταύτην ἐποιησάμην τὴν ὑπόθεσιν, ἡγούμενος ἐκ τοῦ παραινεῖν, τήν τε διάνοιαν τὴν ἐκείνου μάλιστ' ἂν ὠφελήσειν, καὶ τὸν τρόπον τὸν ἐμαυτοῦ τάχιστα δηλώσειν. Διὰ τὴν αὐτὴν δὲ ταύτην πρόφασιν καὶ νῦν αὐτὸν ὑμῖν δεῖξαι προειλόμην· οὐχ ὡς ἄριστα τῶν λοιπῶν λόγων γεγραμμένον, ἀλλ' ὡς ἐκ τούτου μάλιστα φανερὸς γενησόμενος, ὃν τρόπον εἴθισμαι τοῖς ἰδιώταις καὶ τοῖς δυνάσταις πλησιάζειν· φανήσομαι γὰρ πρὸς αὐτὸν ἐλευθέρως, καὶ τῆς πόλεως ἀξίως διειλεγμένος, καὶ οὐ τὸν ἐκείνου πλοῦτον, οὔτε τὴν δύναμιν θεραπεύων, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀρχομένοις ἐπαμύνων, καὶ παρασκευάζων καθ' ὅσον ἠδυνάμην τὴν πολιτείαν αὐτὴν ὡς οἷόν τε πρᾳοτάτην. Ὅπου δὲ βασιλεῖ διαλεγόμενος, ὑπὲρ τοῦ δήμου τοὺς λόγους ἐποιούμην, ἦπου τοῖς ἐν δημοκρατίᾳ πολιτευομένοις σφόδρ' ἂν παρακελευσαίμην τὸ πλῆθος θεραπεύειν.*

26. *Ἐν μὲν οὖν τῷ προοιμίῳ καὶ τοῖς πρώτοις λεγομένοις, ἐπιτιμῶ τοῖς μονάρχαις, ὅτι δέον αὐτοὺς τὴν φρόνησιν ἀσκεῖν μᾶλλον τῶν ἄλλων, οἱ δὲ χεῖρον πεπαίδευν-*

ται τῶν ἰδιωτῶν. Διαλεχθεὶς δὲ περὶ τούτων, παραινῶ τῷ Νικοκλεῖ, μὴ ῥᾳθυμεῖν, μηδ' ὥςπερ ἱερωσύνην εἰληφότα τὴν βασιλείαν, ἀμελῶς οὕτω τὴν γνώμην ἔχειν· ἀλλὰ τῶν ἡδονῶν ἀμελήσαντα, προσέχειν τὸν νοῦν τοῖς πράγμασιν. Ἐπιχειρῶ δὲ καὶ τοῦτο πείθειν αὐτὸν, ὡς χρὴ δεινὸν νομίζειν, ὅταν ὁρᾷ τοὺς χείρους τῶν κρειττόνων ἄρχοντας, καὶ τοὺς ἀνοητοτέρους τοῖς φρονιμωτέροις προστάττοντας, λέγων, ὡς ὅσῳ περ ἂν ἐῤῥωμενέστερον τὴν τῶν ἄλλων ἄνοιαν ἀτιμάσῃ, τοσούτῳ μᾶλλον τὴν αὑτοῦ διάνοιαν ἀσκήσει.

27. Πολλῶν δ' ἐφεστώτων μοι λόγων, ἀπορῶ πῶς αὐτοὺς διαθῶμαι· δοκεῖ γάρ μοι καθ' αὑτὸ μὲν ἕκαστον, ὧν διανοοῦμαι ῥηθὲν, ἐπιεικὲς ἂν φανῆναι, πάντα δὲ νυνὶ λεγόμενα, πολὺν ἂν ὄχλον ἐμοί τε καὶ τοῖς ἀκούουσι παρασχεῖν. Ὅπερ καὶ περὶ τῶν ἤδη προειρημένων δέδοικα, μὴ τοιοῦτό τι πάθος αὐτοῖς διὰ τὸ πλῆθος τυγχάνῃ συμβεβηκός. Οὕτω γὰρ ἀπλήστως ἅπαντες ἔχομεν περὶ τοὺς λόγους, ὥςτ' ἐπαινοῦμεν μὲν τὴν εὐκαιρίαν, καὶ φαμὲν οὐδὲν εἶναι τοιοῦτον· ἐπειδὰν δ' οἰηθῶμεν ὡς ἔχομέν τι λέγειν, ἀμελήσαντες τοῦ μετριάζειν, κατὰ μικρὸν ἀεὶ προςτιθέντες, εἰς τὰς ἐσχάτας ἀκαιρίας ἐμβάλλομεν ἡμᾶς αὐτούς. Ὅπου γε καὶ λέγων ἐγὼ ταῦτα, καὶ γινώσκων, ὅμως ἔτι βούλομαι βραχέα διαλεχθῆναι πρὸς ὑμᾶς.

28. Ἀγανακτῶ γὰρ ὁρῶν τὴν συκοφαντίαν ἄμεινον τῆς φιλοσοφίας φερομένην, καὶ τὴν μὲν κατηγοροῦσαν, τὴν δὲ κρινομένην. Ὃ, τίς ἂν τῶν παλαιῶν ἀνδρῶν γενέσθαι προςεδόκησεν, ἄλλως τε, καὶ παρ' ὑμῖν τοῖς ἐπὶ σοφίᾳ μεῖζω τῶν ἄλλων φρονοῦσιν; Οὔκουν ἐπί γε τῶν προγόνων οὕτως εἶχεν· ἀλλὰ τοὺς μὲν καλουμένους σο-

φιστὰς ἐθαύμαζον, καὶ τοὺς συνόντας αὐτοῖς ἐζήλουν, τοὺς δὲ συκοφάντας πλείστων κακῶν αἰτίους ἐνόμιζον εἶναι. Μέγιστον δὲ τεκμήριον· Σόλωνα μὲν γὰρ τὸν πρῶτον τῶν πολιτῶν λαβόντα τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην, προστάτην ἠξίωσαν τῆς πόλεως εἶναι, περὶ δὲ τῶν συκοφαντιῶν, χαλεπωτέρους ἢ περὶ τῶν ἄλλων κακουργιῶν τοὺς νόμους ἔθεσαν. Τοῖς μὲν γὰρ μεγίστοις τῶν ἀδικημάτων, ἐν ἑνὶ τῶν δικαστηρίων τὰς κρίσεις ἐποιήσαντο, κατὰ δὲ τούτων γραφὰς μὲν πρὸς τοὺς θεσμοθέτας, εἰςαγγελίας δὲ εἰς τὴν βουλήν, προβολὰς δὲ ἐν τῷ δήμῳ, νομίζοντες τοὺς ταύτῃ τῇ τέχνῃ χρωμένους, ἁπάσας ὑπερβάλλειν τὰς πονηρίας. Τοὺς μὲν γὰρ ἄλλους πειρᾶσθαί γε λανθάνειν κακουργοῦντας, τούτους δ' ἐν ἅπασιν ἐπιδείκνυσθαι τὴν αὑτῶν ὠμότητα καὶ μισανθρωπίαν, καὶ φιλαπεχθημοσύνην.

29. Κἀκεῖνοι μὲν οὕτως ἐγίνωσκον περὶ αὐτῶν· ὑμεῖς δὲ τοσοῦτον ἀπέχετε τοῦ κολάζειν αὐτούς, ὥςτε τούτοις χρῆσθαι κατηγόροις καὶ νομοθέταις περὶ τῶν ἄλλων. Καίτοι προςῆκεν αὐτοὺς νῦν μισεῖσθαι μᾶλλον, ἢ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον. Τότε μὲν γὰρ ἐν τοῖς ἐγκυκλίοις μόνον, καὶ τοῖς κατὰ τὴν πόλιν ἔβλαπτον τοὺς συμπολιτευομένους, νυνὶ δὲ αὐξηθείσης τῆς πόλεως, καὶ λαβούσης τὴν ἀρχήν, ἣν οἱ πατέρες ἡμῶν εἶχον, μᾶλλον θαῤῥήσαντες τοῦ συμφέροντος, τοῖς μὲν καλοῖς κἀγαθοῖς τῶν ἀνδρῶν καὶ μεγάλην τὴν πόλιν ποιήσασι, διὰ τὰς δυναστείας ἐφθόνησαν, πονηρῶν δὲ ἀνθρώπων, καὶ μεστῶν θρασύτητος ἐπεθύμησαν· οἰηθέντες, ταῖς μὲν τόλμαις καὶ ταῖς φιλαπεχθημοσύναις ἱκανοὺς αὐτοὺς ἔσεσθαι διαφυλάττειν τὴν δημοκρατίαν, διὰ δὲ τὴν φαυλότητα τῶν ἐξ ἀρχῆς αὐτοῖς ὑπαρξάντων, οὐ μέγα φρονήσειν, οὐδ'

ἐπιθυμήσειν ἑτέρας πολιτείας. Ἐκ ταύτης δὲ τῆς μεταβολῆς, τί τῶν δεινῶν οὐ συνέπεσε τῇ πολιτείᾳ καὶ τῶν μεγίστων κακῶν, ὧν οἱ ταύτην ἔχοντες τὴν φύσιν, καὶ λέγοντες καὶ πράττοντες διετέλεσαν; οἳ τοὺς μὲν ἐνδοξοτάτους τῶν πολιτῶν, καὶ μάλιστα δυναμένους ποιῆσαί τι τὴν πόλιν ἀγαθόν, ὀλιγαρχίαν ὀνειδίζοντες καὶ λακωνισμόν, οὐ πρότερον ἐπαύσαντο, πρὶν ἠνάγκασαν ὁμοίους γενέσθαι ταῖς αἰτίαις ταῖς λεγομέναις περὶ αὐτῶν· τοὺς δὲ συμμάχους λυμαινόμενοι καὶ συκοφαντοῦντες, καὶ τοὺς βελτίστους ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ἐκβάλλοντες, οὕτω διέθεσαν, ὥςθ᾽ ἡμῶν μὲν ἀπωσθῆναι, τῆς δὲ Λακεδαιμονίων ἐρασθῆναι φιλίας καὶ συμμαχίας. Ἐξ ὧν εἰς πόλεμον καταστάντες, πολλοὺς ἐπείδομεν τῶν πολιτῶν, τοὺς μὲν τελευτήσαντας, τοὺς δ᾽ ὑπὸ τοῖς πολεμίοις γενομένους, τοὺς δ᾽ εἰς ἔνδειαν τῶν ἀναγκαίων καταστάντας, ἔτι δὲ τὴν δημοκρατίαν δὶς καταλυθεῖσαν, καὶ τὰ τείχη τῆς πατρίδος κατασκαφέντα, τὸ δὲ μέγιστον, ὅλην τὴν πόλιν περὶ ἀνδραποδισμοῦ κινδυνεύσασαν, καὶ τὴν ἀκρόπολιν τοὺς πολεμίους οἰκήσαντας.

30. Ἀλλὰ γὰρ αἰσθάνομαι, καίπερ ὑπὸ τῆς ὀργῆς ἔξω φερόμενος, τὸ μὲν ὕδωρ ἡμᾶς ἐπιλεῖπον, αὐτὸς δ᾽ ἐμπεπτωκὼς εἰς λόγους ἡμερησίους καὶ κατηγορίας. Ὑπερβὰς οὖν τὸ πλῆθος τῶν συμφορῶν, τῶν διὰ τούτους γεγενημένων, καὶ διωσάμενος τὸν ὄχλον τῶν ἐνόντων εἰπεῖν περὶ τῆς τούτων συκοφαντίας, μικρῶν ἔτι πάνυ μνησθεὶς, καταλύσω τὸν λόγον.

31. Τοὺς μὲν οὖν ἄλλους ὁρῶ τοὺς κινδυνεύοντας, ἐπειδὰν περὶ τὴν τελευτὴν ὦσι τῆς ἀπολογίας, ἱκετεύοντας καὶ δεομένους, καὶ τοὺς παῖδας καὶ τοὺς φίλους ἀναβιβαζομένους· ἐγὼ δὲ οὔτε πρέπειν οὐδὲν ἡγοῦμαι τῶν τοιού-

των τοῖς τηλικούτοις, πρός τε τῷ ταῦτα γινώσκειν, αἰσχυνθείην ἄν, εἰ δι᾽ ἄλλο τι σωζοίμην, ἢ διὰ τοὺς λόγους τοὺς προειρημένους ὑπ᾽ ἐμοῦ, καὶ γεγραμμένους. Οἶδα γὰρ ἐμαυτὸν οὕτως ὁσίως καὶ δικαίως κεχρημένον αὐτοῖς, καὶ περὶ τὴν πόλιν, καὶ περὶ τοὺς προγόνους, καὶ μάλιστα περὶ τοὺς θεούς, ὥςτε, εἴ τι μέλει τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων αὐτοῖς, οὐδὲ τῶν νῦν περὶ ἐμὲ γιγνομένων οὐδὲν αὐτοὺς οἴομαι λανθάνειν. Διόπερ οὐκ ὀῤῥωδῶ τὸ μέλλον μοι συμβήσεσθαι παρ᾽ ὑμῶν, ἀλλὰ θαῤῥῶ, καὶ πολλὰς ἐλπίδας ἔχω, τότε μοι τοῦ βίου τὴν τελευτὴν ἥξειν, ὅταν μέλλῃ συνοίσειν ἡμῖν· σημείῳ χρώμενος, ὅτι καὶ τὸν παρελθόντα χρόνον οὕτω τυγχάνω βεβιωκὼς μέχρι ταυτησὶ τῆς ἡμέρας, ὥςπερ προςῆκε τοὺς εὐσεβεῖς καὶ θεοφιλεῖς τῶν ἀνθρώπων. Ὡς οὖν ἐμοῦ ταύτην ἔχοντος τὴν γνώμην, καὶ νομίζοντος ὅ, τι ἂν ὑμῖν δόξῃ, τοῦθ᾽ ἕξειν μοι καλῶς καὶ συμφερόντως, ὅπως ἕκαστος ὑμῶν χαίρει καὶ βούλεται, τῷ τρόπῳ τούτῳ περαινέτω τὴν ψῆφον.

XVI.

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΖΕΥΓΟΥΣ ΛΟΓΟΣ

Η

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΛΚΙΒΙΑΔΟΥ.

Περὶ μὲν οὖν τοῦ ζεύγους τῶν ἵππων, ὡς οὐκ ἀφελόμενος ὁ πατὴρ Τισίαν εἶχεν, ἀλλὰ πριάμενος παρὰ τῆς πόλεως τῶν Ἀργείων, τῶν τε πρέσβεων τῶν ἐκεῖθεν ἡκόντων, καὶ τῶν ἄλλων τῶν εἰδότων, ἀκηκόατε μαρτυρούντων. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἅπαντες εἰσὶν εἰθισμένοι με συκοφαντεῖν. Τὰς μὲν γὰρ δίκας, ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἐγκλημάτων λαγχάνουσι, τὰς δὲ κατηγορίας ὑπὲρ τῶν τῆς πόλεως πραγμάτων ποιοῦνται, καὶ πλείω χρόνον διατρίβουσι τὸν πατέρα μου διαβάλλοντες, ἢ περὶ ὧν ἀντώμοσαν διδάσκοντες· καὶ τοσοῦτον καταφρονοῦσι τῶν νόμων, ὥστε περὶ ὧν ὑμᾶς ὑπ᾽ ἐκείνου φασὶν ἠδικῆσθαι, τούτων αὐτοὶ δίκην παρ᾽ ἐμοῦ λαβεῖν ἀξιοῦσιν. Ἐγὼ δ᾽ ἡγοῦμαι μὲν οὐδὲν προσήκειν τὰς κοινὰς αἰτίας τοῖς ἰδίοις ἀγῶσιν· ἐπειδὴ δὲ Τισίας πολλάκις ὀνειδίζει μοι τὴν φυγὴν τοῦ πατρός, καὶ μᾶλλον ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἢ τῶν ἑαυτοῦ σπουδάζει πραγμάτων, ἀνάγκη πρὸς ταῦτα τὴν απο-

λογίαν ποιεῖσθαι· καὶ γὰρ ἂν αἰσχυνοίμην, εἴ τῳ δόξαιμι τῶν πολιτῶν ἧττον φροντίζειν τῆς ἐκείνου δόξης, ἢ τῶν ἐμαυτοῦ κινδύνων.

2. Πρὸς μὲν οὖν τοὺς πρεσβυτέρους, βραχὺς ἂν ἐξήρκει λόγος· ἅπαντες γὰρ ἴσασιν, ὅτι διὰ τοὺς αὐτοὺς ἄνδρας ἥ, τε δημοκρατία κατελύθη, κἀκεῖνος ἐκ τῆς πόλεως ἐξέπεσε· τῶν δὲ νεωτέρων ἕνεκα, οἳ τῶν μὲν πραγμάτων ὕστερον γεγόνασι, τῶν δὲ διαβαλλόντων πολλάκις ἀκηκόασι, πόῤῥωθεν ἄρξομαι διδάσκειν.

3. Οἱ γὰρ πρότερον ἐπιβουλεύσαντες τῷ δήμῳ, καὶ καταστήσαντες τοὺς Τετρακοσίους, ἐπειδὴ παρακαλούμενος ὁ πατὴρ οὐκ ἤθελε γενέσθαι μετ᾽ αὐτῶν, ὁρῶντες αὐτὸν καὶ πρὸς τὰς πράξεις ἐῤῥωμένως ἔχοντα, καὶ πρὸς τὸ πλῆθος πιστῶς διακείμενον, οὐχ ἡγοῦντο οὐδὲν οἷοί τ᾽ εἶναι κινεῖν τῶν καθεστώτων, πρὶν ἐκποδὼν ἐκεῖνος αὐτοῖς γένοιτο. Εἰδότες δὲ τὴν πόλιν, τῶν μὲν περὶ τοὺς θεοὺς μάλιστ᾽ ἂν ὀργισθεῖσαν, εἴ τις εἰς τὰ μυστήρια φαίνοιτο ἐξαμαρτάνων, τῶν δ᾽ ἄλλων εἴ τις τολμῴη τὸν δῆμον καταλύειν, ἀμφοτέρας ταύτας συνθέντες τὰς αἰτίας, εἰςήγγελλον εἰς τὴν βουλήν, λέγοντες, ὡς ὁ πατὴρ συνάγει μὲν τὴν ἑταιρίαν ἐπὶ νεωτέροις πράγμασιν, οὗτοι δ᾽ ἐν τῇ Πολυτίωνος οἰκίᾳ συνδειπνοῦντες, τὰ μυστήρια ποιήσαιεν. Ὀρθῆς δὲ τῆς πόλεως γενομένης διὰ τὸ μέγεθος τῶν αἰτιῶν, καὶ διὰ ταχέων συλλεγείσης ἐκκλησίας, οὕτω σαφῶς αὐτοὺς ἀπέδειξε ψευδομένους, ὥςτε παρὰ μὲν τῶν κατηγόρων ἡδέως ἂν ὁ δῆμος δίκην ἔλαβε, τὸν δ᾽ εἰς Σικελίαν στρατηγὸν ἐχειροτόνησε. Μετὰ δὲ ταῦθ᾽ ὁ μὲν ἐξέπλευσεν, ὡς ἀπηλλαγμένος ἤδη τῆς διαβολῆς· οἱ δὲ συστήσαντες τὴν βουλήν, καὶ τοὺς ῥήτορας ὑφ᾽ αὑτοῖς ποιησάμενοι, πάλιν ἤγειρον τὸ πρᾶγμα, καὶ

μηνυτὰς εἰςέπεμπον. Καὶ τί δεῖ μακρολογεῖν; οὐ γὰρ πρότερον ἐπαύσαντο, πρὶν ἂν τόν τε πατέρα ἐκ τοῦ στρατοπέδου μετεπέμψαντο, καὶ τῶν φίλων αὐτοῦ τοὺς μὲν ἀπέκτειναν, τοὺς δ' ἐκ τῆς πόλεως ἐξέβαλον. Πυθόμενος δὲ τήν τε τῶν ἐχθρῶν δύναμιν, καὶ τὰς τῶν ἐπιτηδείων συμφοράς, καὶ νομίζων δεινὰ πάσχειν, ὅτι παρόντα μὲν αὐτὸν οὐκ ἔκρινον, ἀπόντος δὲ κατεγίνωσκον, οὐδ' οὕτως ἀπελθεῖν ἠξίωσεν εἰς τοὺς πολεμίους· ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν τοσαύτην πρόνοιαν εἶχεν ὑπὲρ τοῦ μηδὲ φεύγων μηδὲν ἐξαμαρτάνειν εἰς τὴν πόλιν, ὥςτ' εἰς Ἄργος ἐλθών, ἡσυχίαν ἦγεν· οἱ δ' εἰς τοσοῦτον ὕβρεως ἦλθον, ὥςτ' ἔπεισαν ὑμᾶς ἐλαύνειν αὐτὸν ἐξ ἁπάσης τῆς Ἑλλάδος, καὶ στήλην ἀναγράφειν, καὶ πρέςβεις πέμποντας ἐξαιτεῖν παρ' Ἀργείων. Ἀπορῶν δ' ὅ, τι χρήσαιτο τοῖς παροῦσι κακοῖς, καὶ πανταχόθεν εἰργόμενος, καὶ σωτηρίας οὐδεμιᾶς ἄλλης αὐτῷ φαινομένης, τελευταῖον ἐπὶ Λακεδαιμονίους ἠναγκάσθη καταφυγεῖν.

4. Καὶ τὰ μὲν γεγενημένα, ταῦτ' ἐστίν. Οὗτοι δ' ἀνόμως ἐκπεσόντος, ὡς δεινὰ δεδρακότος αὐτοὺς κατηγοροῦσι, καὶ διαβάλλειν ἐπιχειροῦσιν, ὡς Δεκέλειαν ἐπετείχισε, καὶ τὰς νήσους ἀπέστησε, καὶ τῶν πολεμίων κατέστη διδάσκαλος. Καὶ ἐνίοτε μὲν αὐτοῦ προςποιοῦνται καταφρονεῖν, λέγοντες, ὡς οὐδὲν διέφερε τῶν ἄλλων, νῦν δὲ πάντων αὐτὸν τῶν γενομένων αἰτιῶνται, καί φασι παρ' ἐκείνου μαθεῖν Λακεδαιμονίους, ὡς χρὴ πολεμεῖν, οἳ καὶ τοὺς ἄλλους τὴν τέχνην διδάσκειν ἔχουσι. Ἐγὼ δέ, εἴ μοι χρόνος ἱκανὸς γένοιτο, ῥᾳδίως ἂν αὐτὸν ἐπιδείξαιμι, τὰ μὲν δικαίως πράξαντα, τῶν δ' ἀδίκως αἰτίαν ἔχοντα. Πάντων δ' ἂν εἴη δεινότατον, εἰ τοῦ πατρὸς μετὰ τὴν φυγὴν δωρεὰν λαβόντος, ἐγὼ διὰ τὴν ἐκείνου φυγὴν ζημιωθείην.

5. Ἡγοῦμαι δ' αὐτὸν παρ' ὑμῶν δικαίως ἂν πλείστης συγγνώμης τυγχάνειν· ὑπὸ γὰρ τῶν Τριάκοντ' ἐκπεσόντες, ταῖς αὐταῖς ἐκείνῳ συμφοραῖς ἐχρῆσθε. Ἐξ ὧν ἐνθυμεῖσθαι χρή, πῶς ἕκαστος ὑμῶν διέκειτο, καὶ τίνα γνώμην εἶχε, καὶ ποῖον κίνδυνον οὐκ ἂν ὑπέμεινεν, ὥςτε παύσασθαι μὲν μετοικῶν, κατελθεῖν δ' εἰς τὴν πατρίδα, τιμωρήσασθαι δὲ τοὺς ἐκβαλόντας; Ἐπὶ τίνα δ' ἢ πόλιν, ἢ φίλον, ἢ ξένον οὐκ ἤλθετε, δεησόμενοι συγκαταγαγεῖν ὑμᾶς; τίνος δ' ἀπείχεσθε; οὐ καταλαβόντες τὸν Πειραιᾶ, καὶ τὸν σῖτον τὸν ἐν τῇ χώρᾳ διεφθείρετε, καὶ τὴν γῆν ἐτέμνετε, καὶ τὰ προάστεια ἐνεπρήσατε, καὶ τελευτῶντες τοῖς τείχεσι προςεβάλετε; Καὶ ταῦθ' οὕτω σφόδρα ἐνομίζετε χρῆναι ποιεῖν, ὥςτε τοῖς ἡσυχίαν ἄγουσι τῶν συμφυγάδων, μᾶλλον ὠργίζεσθε, ἢ τοῖς αἰτίοις τῶν συμφορῶν γεγενημένοις.

6. Ὥςτ' οὐκ εἰκὸς ἐπιτιμᾶν, τοῖς τῶν αὐτῶν πραγμάτων ὑμῖν ἐπιθυμοῦσιν, οὐδὲ κακοὺς ἄνδρας νομίζειν, ὅσοι φυγόντες κατελθεῖν ἐζήτησαν, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον, ὅσοι μένοντες φυγῆς ἄξια ἐποίησαν· οὐδ' ἐντεῦθεν ἀρξαμένους κρίνειν, ὁποῖός τις ἦν ὁ πατὴρ πολίτης, ὅτ' οὐδὲν αὐτῷ τῆς πόλεως προςῆκεν, ἀλλ' ἀπ' ἐκείνου τοῦ χρόνου σκοπεῖν, οἷος ἦν, πρὶν φυγεῖν, περὶ τὸ πλῆθος· καὶ ὅτι διακοσίους ἔχων ὁπλίτας, τὰς μεγίστας πόλεις τῶν ἐν Πελοποννήσῳ, Λακεδαιμονίων μὲν ἀπέστησεν, ὑμῶν δὲ συμμάχους ἐποίησε, καὶ εἰς οἵους κινδύνους αὐτοὺς κατέστησε, καὶ ὡς εἰς Σικελίαν ἐστρατήγησε. Τούτων μὲν γὰρ ἐκείνῳ προςήκει χάριν ὑμᾶς ἔχειν· τῶν δ' ἐν τῇ συμφορᾷ γενομένων, τοὺς ἐκβαλόντας αὐτόν, δικαίως ἂν αἰτίους νομίζοιτε.

7. Ἀναμνήσθητε δὲ πρὸς ὑμᾶς αὐτούς, ἐπειδὴ κα-

τῆλθεν, ὡς πολλὰ ἀγαθὰ τὴν πόλιν ἐποίησεν· ἔτι δὲ πρότερον, ὡς ἐχόντων τῶν πραγμάτων, αὐτὸν κατεδέξασθε, καταλελυμένου μὲν τοῦ δήμου, στασιαζόντων δὲ τῶν πολιτῶν, διαφερομένων δὲ τῶν στρατιωτῶν πρὸς τὰς ἀρχὰς τὰς ἐνθάδε καθεστηκυίας, εἰς τοῦτο δὲ μανίας ἀμφοτέρων ἀφιγμένων, ὥστε μηδ᾽ ἑτέροις μηδεμίαν ἐλπίδα εἶναι σωτηρίας. Οἱ μὲν γὰρ τοὺς ἔχοντας τὴν πόλιν, ἐχθροὺς ἐνόμιζον μᾶλλον, ἢ Λακεδαιμονίους· οἱ δὲ τοὺς ἐκ Δεκελείας μετεπέμποντο, ἡγούμενοι, κρεῖττον εἶναι τοῖς πολεμίοις τὴν πατρίδα παραδοῦναι μᾶλλον, ἢ τοῖς ὑπὲρ τῆς πόλεως στρατευομένοις τῆς πολιτείας μεταδοῦναι. Τοιαύτην μὲν οὖν τῶν πολιτῶν γνώμην ἐχόντων, κρατούντων δὲ τῶν πολεμίων καὶ τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάττης, ἔτι δὲ χρημάτων μὲν ὑμῖν οὐκ ὄντων, ἐκείνοις δὲ βασιλέως χορηγοῦντος, πρὸς δὲ τούτοις ἐννενήκοντα νεῶν ἐκ Φοινίκης εἰς Ἄσπενδον ἡκουσῶν, καὶ παρεσκευασμένων Λακεδαιμονίοις βοηθεῖν· ἐν τοσαύταις συμφοραῖς καὶ τοσούτοις κινδύνοις τῆς πόλεως οὔσης, μεταπεμψαμένων αὐτὸν τῶν στρατηγῶν, οὐκ ἐσεμνύνατο ἐπὶ τοῖς παροῦσιν, οὐδ᾽ ἐμέμψατο περὶ τῶν γεγενημένων, οὐδ᾽ ἐβουλεύσατο περὶ τῶν μελλόντων· ἀλλ᾽ εὐθὺς εἵλετο μετὰ τῆς πόλεως ὁτιοῦν πάσχειν μᾶλλον, ἢ μετὰ Λακεδαιμονίων εὐτυχεῖν, καὶ πᾶσι φανερὸν ἐποίησεν, ὅτι τοῖς ἐκβαλοῦσιν, ἀλλ᾽ οὐχ ὑμῖν ἐπολέμει, καὶ ὅτι κατελθεῖν, ἀλλ᾽ οὐ καταπολεμῆσαι τὴν πόλιν ἐπεθύμει. Γενόμενος δὲ μεθ᾽ ὑμῶν, ἔπεισε μὲν Τισσαφέρνην μὴ παρέχειν χρήματα Λακεδαιμονίοις, ἔπαυσε δὲ τοὺς συμμάχους, ὑμῶν ἀφισταμένους, διέδωκε δὲ παρ᾽ αὑτοῦ μισθὸν τοῖς στρατιώταις, ἀπέδωκε δὲ τῷ δήμῳ τὴν πολιτείαν, διήλλαξε δὲ τους πολίτας, ἀπέστρεψε δὲ τὰς ναῦς τὰς

ἐκ Φοινίκης. Καὶ μετὰ ταῦτα καθ᾿ ἕκαστον μὲν ὅσας τριήρεις ἔλαβεν, ἢ μάχας ἐνίκησεν, ἢ πόλεις κατὰ κράτος εἷλεν, ἢ λόγῳ πείσας φίλας ὑμῖν ἐποίησε, πολὺ ἂν ἔργον εἴη λέγειν. Πλείστων δὲ κινδύνων τῇ πόλει κατ᾿ ἐκεῖνον τὸν χρόνον γενομένων, οὐδέποτε τοῦ πατρὸς ἡγουμένου, τρόπαιον καθ᾿ ὑμῶν ἔστησαν οἱ πολέμιοι. Περὶ μὲν οὖν τῶν ἐστρατηγημένων, οἶδα μὲν ὅτι πολλὰ παραλείπω. Διὰ τοῦτο δ᾿ οὐκ ἀκριβῶς εἴρηκα περὶ αὐτῶν, ὅτι σχεδὸν ἅπαντες μνημονεύετε τὰ πραχθέντα.

8. Λοιδοροῦσι δὲ λίαν ἀσελγῶς καὶ θρασέως, καὶ τὸν ἄλλον βίον τοῦ πατρός, καὶ οὐκ αἰσχύνονται τοιαύτῃ παῤῥησίᾳ χρώμενοι περὶ τοῦ τεθνεῶτος, ἣν ἔδεισαν ἂν ποιούμενοι περὶ ζῶντος· ἀλλ᾿ εἰς τοσοῦτον ἀνοίας ἐληλύθασιν, ὥςτ᾿ οἴονται καὶ παρ᾿ ὑμῖν καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις εὐδοκιμήσειν, ἢν ὡς ἂν δύνωνται πλεῖστα περὶ αὐτοῦ βλασφημήσωσιν· ὥςπερ οὐ πάντας εἰδότας, ὅτι καὶ τοῖς φαυλοτάτοις τῶν ἀνθρώπων ἔξεστιν οὐ μόνον περὶ τῶν ἀνδρῶν τῶν ἀρίστων, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν θεῶν ὑβριστικοὺς εἰπεῖν λόγους.

9. Ἴσως μὲν οὖν ἐστὶν ἀνόητον, ἁπάντων τῶν εἰρημένων φροντίζειν. Ὅμως δ᾿ οὐχ ἥκιστα ἐπιθυμῶ περὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων τῶν τοῦ πατρὸς διελθεῖν πρὸς ὑμᾶς, μικρὸν προλαβών, καὶ τῶν προγόνων ἐπιμνησθείς, ἵν᾿ ἐπίστησθε, ὅτι πόῤῥωθεν ἡμῖν ὑπάρχει μέγιστα καὶ κάλλιστα τῶν πολιτῶν.

10. Ὁ γὰρ πατὴρ ἦν πρὸς μὲν ἀνδρῶν, Εὐπατριδῶν, ὧν τὴν εὐγένειαν ἐξ αὐτῆς τῆς ἐπωνυμίας ῥᾴδιον γνῶναι· πρὸς γυναικῶν δ᾿ Ἀλκμαιωνιδῶν, οἳ τοῦ μὲν πλούτου μέγιστον σημεῖον κατέλιπον. Ἵππων γὰρ ζεύγη πρῶτος Ἀλκμαίων τῶν πολιτῶν Ὀλυμπιάσιν ἐνίκησε. Τὴν δ᾿ εὐ-

νοιαν, ἣν εἶχον εἰς τὸ πλῆθος, ἐν τοῖς τυραννικοῖς ἐπεδείξαντο. Συγγενεῖς γὰρ ὄντες Πεισιστράτου, καὶ πρὶν εἰς τὴν ἀρχὴν καταστῆναι, μάλιστ' αὐτῷ χρώμενοι τῶν πολιτῶν, οὐκ ἠξίωσαν μετασχεῖν τῆς ἐκείνου τυραννίδος, ἀλλ' ἡγήσαντο κρεῖττον εἶναι φυγεῖν τὴν πατρίδα μᾶλλον, ἢ τοὺς πολίτας ἰδεῖν δουλεύοντας. Τετταράκοντα δ' ἔτη τῆς στάσεως γενομένης, ὑπὸ μὲν τῶν τυράννων, τοσούτων ἐτῶν, οὕτως ἐμισήθησαν, ὥςθ' ὁπότε τἀκείνων κρατήσαιεν, οὐ μόνον τὰς οἰκίας αὐτῶν κατέσκαπτον, ἀλλὰ καὶ τοὺς τάφους ἀνώρυττον. Ὑπὸ δὲ τῶν φυγάδων οὕτω σφόδρα ἐπιστεύθησαν, ὥςθ' ἅπαντα τοῦτον τὸν χρόνον ἡγούμενοι τοῦ δήμου διετέλεσαν. Καὶ τὸ τελευταῖον, Ἀλκιβιάδης καὶ Κλεισθένης, ὁ μὲν πρὸς πατρός, ὁ δὲ πρὸς μητρὸς ὢν πρόπαππος τοῦ πατρὸς τοὐμοῦ, στρατηγήσαντες, ἐκ τῆς φυγῆς κατήγαγον τὸν δῆμον, καὶ τοὺς τυράννους ἐξέβαλον, καὶ κατέστησαν ἐκείνην τὴν δημοκρατίαν, ἐξ ἧς οἱ πολῖται πρὸς μὲν ἀνδρίαν οὕτως ἐπαιδεύθησαν, ὥστε τοὺς Βαρβάρους τοὺς ἐπὶ πᾶσαν ἐλθόντας τὴν Ἑλλάδα, μόνοι νικᾶν μαχόμενοι· περὶ δὲ δικαιοσύνης τοσαύτην δόξαν ἔλαβον, ὥςθ' ἑκόντας αὐτοῖς τοὺς Ἕλληνας ἐγχειρίσαι τὴν ἀρχὴν τῆς θαλάττης· τὴν δὲ πόλιν τηλικαύτην ἐποίησαν καὶ τῇ δυνάμει καὶ ταῖς ἄλλαις κατασκευαῖς, ὥστε τοὺς φάσκοντας αὐτὴν ἄστυ τῆς Ἑλλάδος εἶναι, καὶ τοιαύταις ὑπερβολαῖς εἰθισμένους χρῆσθαι, δοκεῖν ἀληθῆ λέγειν.

11. Τὴν μὲν οὖν φιλίαν τὴν πρὸς τὸν δῆμον, οὕτω παλαιὰν καὶ γνησίαν, καὶ διὰ τὰς μεγίστας εὐεργεσίας γεγενημένην, παρὰ τῶν προγόνων παρέλαβεν· οὗτος δὲ κατελείφθη μὲν ὀρφανός· ὁ γὰρ πατὴρ αὐτοῦ μαχόμενος ἐν Κορωνείᾳ τοῖς πολεμίοις, ἀπέθανεν. Ἐπετρωπεύθη

δὲ ὑπὸ Περικλέους, ὃν πάντες ἂν ὁμολογήσαιεν ὡς σωφρονέστατον καὶ δικαιότατον, καὶ σοφώτατον γεγενῆσθαι τῶν πολιτῶν. Ἡγοῦμαι γὰρ καὶ τοῦτ᾽ εἶναι τῶν καλῶν, ἐκ τοιούτων γενόμενον, ὑπὸ τοιούτοις ἤθεσιν ἐπιτροπευθῆναι, καὶ τραφῆναι, καὶ παιδευθῆναι. Δοκιμασθεὶς δ᾽ οὐκ ἐνδεέστερος ἐγένετο τῶν προειρημένων, οὐδ᾽ ἠξίωσεν αὐτὸς μὲν ῥαθύμως ζῆν, σεμνύνεσθαι δ᾽ ἐπὶ ταῖς τῶν προγόνων ἀρεταῖς· ἀλλ᾽ εὐθὺς οὕτω μέγα ἐφρόνησεν, ὥςθ᾽ ᾠήθη δεῖν δι᾽ αὑτόν, καὶ οὐ διὰ τἀκείνων ἔργα μνημονεύεσθαι.

12. Καὶ πρῶτον μέν, ὅτε Φορμίων ἐξήγαγεν ἐπὶ Θρᾷκας χιλίους Ἀθηναίων ὁπλίτας, ἐπιλεξάμενος τοὺς ἀρίστους, καὶ μετὰ τούτων στρατευσάμενος, τοιοῦτος ἦν ἐν τοῖς κινδύνοις, ὥστε στεφανωθῆναι, καὶ πανοπλίαν λαβεῖν παρὰ τοῦ στρατηγοῦ. Καίτοι τί χρὴ νομίζειν ποιεῖν, τὸν τῶν μεγίστων ἐπαίνων ἄξιον; οὐ μετὰ μὲν τῶν βελτίστων ἐκ τῆς πόλεως στρατευόμενον, ἀριστείων ἀξιοῦσθαι, πρὸς δὲ τοὺς κρατίστους τῶν Ἑλλήνων ἀντιστρατηγοῦντα, ἐν πᾶσι τοῖς κινδύνοις αὐτῶν φαίνεσθαι περιγιγνόμενον; ἐκεῖνος τοίνυν τὰ μὲν νέος ὢν ἔτυχε, τὰ δ᾽ ἐπειδὴ πρεσβύτερος ἦν, ἔπραξε.

13. Μετὰ δὲ ταῦτα τὴν μητέρα τὴν ἡμετέραν ἔγημεν. Ἡγοῦμαι γὰρ καὶ ταύτην ἀριστεῖον αὐτὸν λαβεῖν. Ὁ γὰρ πατὴρ αὐτῆς Ἱππόνικος, πλούτῳ μὲν ἦν πρῶτος τῶν Ἑλλήνων, γένει δ᾽ οὐδενὸς ὕστερος τῶν πολιτῶν, τιμώμενος δὲ καὶ θαυμαζόμενος μάλιστα τῶν ἐφ᾽ αὑτοῦ, μετὰ προικὸς δὲ πλείστης καὶ δόξης μεγίστης ἐκδιδοὺς τὴν θυγατέρα· καὶ τοῦ γάμου τυχεῖν, εὐχομένων μὲν ἁπάντων, ἀξιούντων δὲ τῶν πρώτων, τὸν πατέρα τὸν ἐμὸν ἐξ ἁπάντων ἐκλεξάμενος, κηδεστὴν ἐπεθύμησε ποιήσασθαι.

14. *Περὶ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ὁρῶν τὴν Ὀλυμπιάσι πανήγυριν ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων ἀγαπωμένην καὶ θαυμαζομένην, καὶ τοὺς Ἕλληνας ἐπιδείξεις ἐν αὐτῇ ποιουμένους πλούτου καὶ ῥώμης καὶ παιδεύσεως, καὶ τούς τ' ἀθλητὰς ζηλουμένους, καὶ τὰς πόλεις ὀνομαστὰς γιγνομένας τῶν νικώντων· καὶ πρὸς τούτοις ἡγούμενος, τὰς μὲν ἐνθάδε λειτουργίας ὑπὲρ τῶν ἰδίων πρὸς τοὺς πολίτας εἶναι, τὰς δ' εἰς ἐκείνην τὴν πανήγυριν, ὑπὲρ τῆς πόλεως εἰς ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα γίγνεσθαι· ταῦτα δὲ διανοηθείς, οὐδενὸς ἀφυέστερος, οὐδ' ἀῤῥωστότερος τῷ σώματι γενόμενος, τοὺς μὲν γυμνικοὺς ἀγῶνας ὑπερεῖδεν, εἰδὼς ἐνίους τῶν ἀθλητῶν καὶ κακῶς γεγονότας, καὶ μικρὰς πόλεις οἰκοῦντας, καὶ ταπεινῶς πεπαιδευμένους· ἱπποτροφεῖν δ' ἐπιχειρήσας, ὃ τῶν εὐδαιμονεστάτων ἔργον ἐστίν, φαῦλος δ' οὐδεὶς ἂν ποιήσειεν, οὐ μόνον τοὺς ἀνταγωνιστάς, ἀλλὰ καὶ τοὺς πώποτε νικήσαντας ὑπερεβάλετο. Ζεύγη γὰρ καθῆκε τοσαῦτα μὲν τὸν ἀριθμόν, ὅσοις οὐδ' αἱ μέγισται τῶν ἄλλων πόλεων ἠγωνίσαντο, τοιαῦτα δὲ τὴν ἀρετήν, ὥςτε καὶ πρῶτος καὶ δεύτερος καὶ τρίτος γενέσθαι. Χωρὶς δὲ τούτων ἐν ταῖς θυσίαις καὶ ταῖς ἄλλαις ταῖς περὶ τὴν ἑορτὴν δαπάναις οὕτως ἀφειδῶς διέκειτο, καὶ μεγαλοπρεπῶς, ὥςτε φαίνεσθαι τὰ κοινὰ τῶν ἄλλων ἐλάττω τῶν ἰδίων τῶν ἐκείνου· κατέλυσε δὲ τὴν θεωρίαν, τὰς μὲν τῶν πρώτων εὐτυχίας μικρὰς πρὸς τὰς αὑτοῦ δόξας ποιήσας, τοὺς δ' ἐφ' αὑτοῦ νικήσαντας, παύσας ζηλουμένους, τοῖς δὲ μέλλουσιν ἱπποτροφεῖν, οὐδεμίαν ὑπερβολὴν καταλιπών. Περὶ δὲ τῶν ἐνθάδε χορηγιῶν, καὶ γυμνασιαρχιῶν, καὶ τριηραρχιῶν, αἰσχύνομαι λέγειν. Τοσούτῳ γὰρ τῶν ἄλλων διήνεγκεν, ὥςθ' οἱ μὲν ἐνδεεστέρως ἐκείνου λειτουρ-*

γήσαντες, ἐκ τούτων σφᾶς αὐτοὺς ἐγκωμιάζουσιν· ὑπὲρ ἐκείνων δ᾽ εἴ τις καὶ τῶν τηλικούτων χάριν ἀπαιτοίη, περὶ τούτων ἂν δόξειε τοὺς λόγους ποιεῖσθαι.

15. Πρὸς δὲ τὴν πολιτείαν, οὐδὲ γὰρ τοῦτο παραλειπτέον, ὥςπερ οὐδ᾽ ἐκεῖνος αὐτῆς ἠμέλησεν· ἀλλὰ τοσούτῳ τῶν μάλιστ᾽ εὐδοκιμησάντων ἀμείνων περὶ τὸν δῆμον ἐγεγόνει, ὅσον τοὺς μὲν ἄλλους εὑρήσεθ᾽ ὑπὲρ αὑτῶν στασιάσαντας, ἐκεῖνον δ᾽ ὑπὲρ ὑμῶν κινδυνεύοντα. Οὐ γὰρ ἀπελαυνόμενος ἀπὸ τῆς ὀλιγαρχίας, ἀλλὰ παρακαλούμενος, ἦν δημοτικός. Καὶ πολλάκις ἐγγενόμενον αὐτῷ, μὴ μόνον μετ᾽ ὀλίγων τῶν ἄλλων ἄρχειν, ἀλλὰ καὶ τούτων αὐτῶν πλέον ἔχειν, οὐκ ἠθέλησεν, ἀλλ᾽ εἵλετο ὑπὸ τῆς πόλεως ἀδικηθῆναι μᾶλλον, ἢ τὴν πολιτείαν προδοῦναι. Καὶ ταῦθ᾽ ἕως μὲν συνεχῶς ἐδημοκρατεῖσθε, οὐδεὶς ἂν ὑμᾶς λέγων ἔπεισε· νῦν δ᾽ αἱ στάσεις αἱ γενόμεναι, σαφῶς ὑμῖν ἐπέδειξαν καὶ τοὺς δημοτικούς, καὶ τοὺς ὀλιγαρχικούς, καὶ τοὺς οὐδετέρων ἐπιθυμοῦντας, καὶ τοὺς ἀμφοτέρων μετέχειν ἀξιοῦντας. Ἐν αἷς δὶς ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τῶν ὑμετέρων ἐξέπεσε· καὶ τὸ μὲν πρότερον, ἐπειδὴ τάχιστ᾽ ἐκεῖνον ἐκποδὼν ἐποιήσαντο, τὸν δῆμον κατέλυσαν, τὸ δ᾽ ὕστερον, οὐκ ἔφθησαν ὑμᾶς καταδουλωσάμενοι, καὶ πρώτου τῶν πολιτῶν αὐτοῦ φυγὴν κατέγνωσαν· οὕτω σφόδρα ἥ, τε πόλις τῶν τοῦ πατρὸς καλῶν ἀπέλαυσε, κἀκεῖνος καὶ τῆς πόλεως συμφορῶν ἐκοινώνησε. Καίτοι πολλοὶ τῶν πολιτῶν πρὸς αὐτὸν δυςκόλως εἶχον, ὡς τυραννεῖν ἐπιχειροῦντα, οὐκ ἐκ τῶν ἔργων σκοποῦντες, ἀλλ᾽ ἡγούμενοι τὸ μὲν πρᾶγμα ὑπὸ πάντων ζηλοῦσθαι, δύνασθαι δ᾽ ἐκεῖνον ἂν μάλιστα διαπράξασθαι. Διὸ καὶ δικαίως ἂν αὐτῷ πλείω χάριν ἔχοιτε, ὅτι τὴν μὲν αἰτίαν ταύτην μόνος τῶν πολιτῶν ἦν ἄξιος ἔχειν,

τῆς δὲ πολιτείας ἴσον ᾤετο δεῖν αὐτῷ καὶ τοῖς ἄλλοις μετεῖναι.

16. Διὰ δὲ τὸ πλῆθος τῶν ἐνόντων εἰπεῖν ὑπὲρ τοῦ πατρός, ἀπορῶ τίνος ἐν τῷ παρόντι πρέπει μνησθῆναι, καὶ ποῖα αὐτῶν χρὴ παραλιπεῖν· ἀεὶ γάρ μοι δοκεῖ μεῖζον εἶναι τὸ μήπω πεφρασμένον, τῶν ἤδη πρὸς ὑμᾶς εἰρημένων. Ἐπεὶ καὶ τοῦθ᾽ ἡγοῦμαι πᾶσιν εἶναι φανερόν, ὅτι τοῦτον ἀναγκαῖόν ἐστιν εὐνούστατον εἶναι ταῖς τῆς πόλεως εὐτυχίαις, ᾧ τὸ πλεῖστον μέρος καὶ τῶν κακῶν καὶ τῶν ἀγαθῶν μέτεστιν. Ἐκείνου τοίνυν εὖ μὲν πραττούσης τῆς πόλεως, τίς εὐδαιμονέστερος, ἢ θαυμαστότερος ἦν τῶν πολιτῶν; δυςτυχησάσης δέ, τίς ἐλπίδων μειζόνων, ἢ χρημάτων πλειόνων, ἢ δόξης καλλίονος ἐστερήθη; Οὐ τὸ τελευταῖον ἐπειδὴ κατέστησαν οἱ Τριάκοντα, οἱ μὲν ἄλλοι τὴν πόλιν ἔφευγον, ἐκεῖνος δ᾽ ἐξ ἁπάσης τῆς Ἑλλάδος ἐξέπεσεν; οὐ Λακεδαιμόνιοι καὶ Λύσανδρος ὁμοίως ἔργον ἐποιήσαντο ἐκεῖνον κτεῖναι, καὶ τὴν ὑμετέραν καταλῦσαι δύναμιν, οὐδεμίαν ἡγούμενοι πίστιν ἕξειν παρὰ τῆς πόλεως, εἰ τὰ τείχη καταβάλοιεν, εἰ μὴ καὶ τὸν ἀναστῆσαι δυνάμενον ἀπολέσαιεν; ὥςτ᾽ οὐ μόνον ἐξ ὧν ὑμᾶς εὖ πεποίηκεν, ἀλλὰ καὶ ἐξ ὧν δι᾽ ὑμᾶς κακῶς πέπονθε, ῥᾴδιον γνῶναι τὴν εὔνοιαν τὴν ἐκείνου. Φαίνεται γὰρ τῷ δήμῳ βοηθῶν, τῆς αὐτῆς πολιτείας ὑμῖν ἐπιθυμῶν, ὑπὸ τῶν αὐτῶν κακῶς πάσχων, ἅμα τῇ πόλει δυςτυχῶν, τοὺς αὐτοὺς ἐχθροὺς καὶ φίλους ὑμῖν νομίζων, ἐκ παντὸς τρόπου κινδυνεύων, τὰ μὲν ὑφ᾽ ὑμῶν, τὰ δὲ μεθ᾽ ὑμῶν, τὰ δὲ δι᾽ ὑμᾶς, τὰ δ᾽ ὑπὲρ ὑμῶν· ἀνόμοιος πολίτης Χαρικλεῖ τῷ τούτου κηδεστῇ γενόμενος, ὃς τοῖς μὲν πολεμίοις δουλεύειν ἐπεθύμει, τῶν δὲ πολιτῶν ἄρχειν ἠξίου, καὶ φεύγων μὲν ἡσυχίαν ἦγε, κατελθὼν δὲ

κακῶς ἐποίει τὴν πόλιν. Καίτοι πῶς ἂν γένοιτο ἢ φίλος πονηρότερος, ἢ ἐχθρὸς ἐλάττονος ἄξιος; Εἶτα σὺ κηδεστὴς μὲν ὢν ἐκείνου, βεβουλευκὼς δ᾽ ἐπὶ τῶν Τριάκοντα, τολμᾷς ἑτέροις μνησικακεῖν· καὶ οὐκ αἰσχύνῃ τὰς συνθήκας παραβαίνων, δι᾽ ἃς αὐτὸς οἰκεῖς τὴν πόλιν; οὐδ᾽ ἐνθυμῇ, διότι ὁπόταν δόξῃ τῶν παρεληλυθότων τιμωρίαν ποιεῖσθαι, σοὶ καὶ πρότερον καὶ μᾶλλον ἢ ἐμοὶ κινδυνεύειν ὑπάρχει; οὐ γὰρ δήπου παρ᾽ ἐμοῦ, ὧν ὁ πατὴρ ἔπραξε, δίκην λήψονται, σοὶ δὲ καὶ ὧν αὐτὸς ἡμάρτηκας συγγνώμην ἕξουσιν. Ἀλλὰ μὴν οὐδ᾽ ὁμοίας ἐκείνῳ φανήσῃ τὰς προφάσεις ἔχων. Οὐ γὰρ ἐκπεσὼν ἐκ τῆς πατρίδος, ἀλλὰ συμπολιτευόμενος, οὐδ᾽ ἀναγκασθείς, ἀλλ᾽ ἑκών, οὐδ᾽ ἀμυνόμενος, ἀλλ᾽ ὑπάρχων, ἠδίκεις αὐτούς, ὥςτ᾽ οὐδ᾽ ἀπολογίας σοι προςήκει τυχεῖν περὶ αὐτῶν.

17. Ἀλλὰ γὰρ περὶ μὲν τῶν τότε πεπολιτευμένων, ἴσως ποτ᾽ ἐν τοῖς τούτου κινδύνοις ἐγγενήσεται διὰ μακροτέρων εἰπεῖν. Ὑμᾶς δ᾽ ἀξιῶ, μὴ προέσθαί με τοῖς ἐχθροῖς, μηδ᾽ ἀνηκέστοις συμφοραῖς περιβαλεῖν. Ἱκανῶν γὰρ καὶ νῦν πεπείραμαι κακῶν, ὃς εὐθὺς μὲν γενόμενος, ὀρφανὸς κατελείφθην, τοῦ μὲν πατρὸς φυγόντος, τῆς δὲ μητρὸς τελευτησάσης· οὔπω δὲ τέτταρα ἔτη γεγονώς, διὰ τὴν τοῦ πατρὸς φυγήν, περὶ τοῦ σώματος εἰς κίνδυνον κατέστην· ἔτι δὲ παῖς ὤν, ὑπὸ τῶν Τριάκοντα ἐκ τῆς πόλεως ἐξέπεσον· κατελθόντων δὲ τῶν ἐκ Πειραιῶς, καὶ τῶν ἄλλων κομιζομένων τὰς οὐσίας, ἐγὼ μόνος τὴν γῆν, ἣν ἀπέδωκεν ἡμῖν ὁ δῆμος ἀντὶ τῶν δημευθέντων χρημάτων, διὰ τὴν τῶν ἐχθρῶν δύναμιν ἀπεστερήθην. Τοσαῦτα δὲ δεδυστυχηκώς, καὶ δὶς τὴν οὐσίαν ἀπολωλεκώς, νῦν πέντε ταλάντων φεύγω δίκην. Καὶ τὸ μὲν ἔγκλημά ἐστι περὶ χρημάτων, ἀγωνίζομαι δ᾽ εἰ χρὴ μετεῖναί μοι

K 2

τῆς πόλεως. Τῶν γὰρ αὐτῶν τιμημάτων ἀπογεγραμμένων, οὐ περὶ τῶν αὐτῶν ἅπασιν ὁ κίνδυνός ἐστιν· ἀλλὰ τοῖς μὲν χρήματα κεκτημένοις περὶ ζημίας, τοῖς δ᾽ ἀπόρως ὥςπερ ἐγὼ διακειμένοις περὶ ἀτιμίας, ἣν ἐγὼ φυγῆς μείζω συμφορὰν νομίζω. Πολὺ γὰρ ἀθλιώτερον παρὰ τοῖς αὑτοῦ πολίταις ἠτιμωμένον οἰκεῖν, ἢ παρ᾽ ἑτέροις μετοικεῖν. Δέομαι δ᾽ οὖν ὑμῶν βοηθῆσαί μοι, καὶ μὴ περιϊδεῖν με ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ὑβρισθέντα, μηδὲ τῆς πατρίδος ἀποστερηθέντα, μηδ᾽ ἐπὶ τοιαύταις τύχαις περίβλεπτον γενόμενον. Δικαίως δ᾽ ἂν ὑφ᾽ ὑμῶν ἐξ αὐτῶν τῶν ἔργων ἐλεηθείην, εἰ καὶ τῷ λόγῳ τυγχάνω μὴ βουλόμενος ὑμᾶς ἐπὶ τοῦτ᾽ ἄγειν, εἴπερ χρὴ τούτους ἐλεεῖσθαι τοὺς ἀδίκως μὲν κινδυνεύοντας, περὶ δὲ τῶν μεγίστων ἀγωνιζομένους, ἀναξίως δ᾽ αὑτῶν καὶ τῶν προγόνων πράττοντας, πλείστων δὲ χρημάτων ἀπεστερημένους, καὶ μεγίστῃ μεταβολῇ τοῦ βίου κεχρημένους. Πολλὰ δ᾽ ἔχων ἐμαυτὸν ὀδύρεσθαι, μάλιστ᾽ ἐπὶ τούτοις ἀγανακτῶ, πρῶτον μέν, εἰ τούτῳ δώσω δίκην, παρ᾽ οὗ λαβεῖν μοι προςήκει· δεύτερον δέ, εἰ διὰ τὴν τοῦ πατρὸς νίκην τὴν Ὀλυμπιάσιν ἀτιμωθήσομαι, δι᾽ ἣν τοὺς ἄλλους ὁρῶ δωρεὰν λαμβάνοντας· πρὸς δὲ τούτοις, εἰ Τισίας μὲν μηδὲν ἀγαθὸν ποιήσας τῇ πόλει καὶ ἐν δημοκρατίᾳ καὶ ἐν ὀλιγαρχίᾳ μέγα δυνήσεται, ἐγὼ δ᾽ εἰ μηδ᾽ ἑτέρους ἀδικήσας, ὑπ᾽ ἀμφοτέρων κακῶς πείσομαι· καὶ περὶ μὲν τῶν ἄλλων τἀναντία τοῖς Τριάκοντα ἐπράττετε, περὶ δὲ ἐμοῦ τὴν αὐτὴν γνώμην ἐκείνοις ἕξετε· καὶ τότε μὲν μεθ᾽ ὑμῶν, νῦν δ᾽ ὑφ᾽ ὑμῶν τῆς πόλεως στερήσομαι.

XVII.

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ

ΤΡΑΠΕΖΙΤΙΚΟΣ

ΛΟΓΟΣ.

Ὁ μὲν ἀγὼν μοι μέγας ἐστὶν, ὦ ἄνδρες δικασταί. Οὐ γὰρ μόνον περὶ πολλῶν χρημάτων κινδυνεύω, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ μὴ δοκεῖν ἀδίκως τῶν ἀλλοτρίων ἐπιθυμεῖν· ὃ ἐγὼ περὶ πλείστου ποιοῦμαι. Οὐσία μὲν γὰρ ἱκανή μοι καταλειφθήσεται, καὶ τούτων στερηθέντι· εἰ δὲ δόξω μηδὲν προσηκόντως τοσαῦτα χρήματα ἐγκαλεῖσθαι, διαβληθείην ἂν τὸν ἅπαντα χρόνον.

2. *Ἔστι δ', ὦ ἄνδρες δικασταί, πάντων χαλεπώτατον, τοιούτων ἀντιδίκων τυχεῖν. Τὰ μὲν γὰρ συμβόλαια πρὸς τοὺς ἐπὶ ταῖς τραπέζαις, ἄνευ μαρτύρων γίνεται· τοῖς ἀδικουμένοις δέ, πρὸς τοὺς τοιούτους ἀνάγκη κινδυνεύειν, οἳ καὶ φίλους πολλοὺς κέκτηνται, καὶ χρήματα πολλὰ διαχειρίζουσι, καὶ πιστοὶ διὰ τὴν τέχνην δοκοῦσιν εἶναι. Ὅμως δὲ καὶ τούτων ὑπαρχόντων, ἡγοῦμαι φανερὸν πᾶσι ποιήσειν, ὅτι ἀποστεροῦμαι τοσούτων χρημάτων ὑπὸ Πασίωνος.*

3. *Ἐξ ἀρχῆς οὖν ὑμῖν, ὡς ἂν δύνωμαι, διηγήσομαι τὰ πεπραγμένα. Ἐμοὶ γάρ, ὦ ἄνδρες δικασταί, πατὴρ*

μὲν ἐστι Σωπαῖος, ὃν οἱ πλέοντες εἰς τὸν Πόντον ἅπαντες ἴσασιν, οὕτως οἰκείως πρὸς Σάτυρον διακείμενον, ὥςτε πολλῆς μὲν χώρας ἄρχειν, ἁπάσης δὲ τῆς δυνάμεως ἐπιμελεῖσθαι τῆς ἐκείνου. Πυνθανόμενος δὲ καὶ περὶ τῆςδε τῆς πόλεως, καὶ περὶ τῆς ὅλης Ἑλλάδος, ἐπεθύμησα ἀποδημῆσαι. Γεμίσας δ᾽ ὁ πατήρ μου δύο ναῦς σίτου, καὶ χρήματα δούς, ἐξέπεμψεν ἅμα κατ᾽ ἐμπορίαν καὶ κατὰ θεωρίαν. Συστήσαντος δέ μοι Πυθοδώρου τοῦ Φοίνικος Πασίωνα, ἐχρώμην τῇ τούτου τραπέζῃ.

4. Χρόνῳ δ᾽ ὕστερον διαβολῆς πρὸς Σάτυρον γενομένης, ὡς ὁ πατὴρ ὁ ἐμὸς ἐπιβουλεύοι τῇ ἀρχῇ, κἀγὼ τοῖς φυγάσι συγγινοίμην, τὸν μὲν πατέρα μου συλλαμβάνει, ἐπιστέλλει δὲ τοῖς ἐνθάδ᾽ ἐπιδημοῦσιν ἐκ τοῦ Πόντου, τά τε χρήματα παρ᾽ ἐμοῦ παραλαβεῖν, καὶ αὐτὸν εἰςπλεῖν κελεύειν· ἂν δὲ τούτων μηδὲν ποιῶ, παρ᾽ ὑμῶν ἐξαιτεῖν.

5. Ἐν τοσούτοις δὲ κακοῖς ὤν, ὦ ἄνδρες δικασταί, λέγω πρὸς Πασίωνα τὰς ἐμαυτοῦ συμφοράς· οὕτω γὰρ πρὸς αὐτὸν οἰκείως διεκείμην, ὥςτε μὴ μόνον περὶ χρημάτων, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν ἄλλων τούτῳ μάλιστα πιστεύειν. Ἡγούμην δ᾽, εἰ μὲν προείμην ἅπαντα τὰ χρήματα, κινδυνεύσειν, εἴ τι πάθοι ἐκεῖνος, στερηθεὶς καὶ τῶν ἐνθάδε καὶ τῶν ἐκεῖ, πάντων ἐνδεὴς γενήσεσθαι· εἰ δ᾽ ὁμολογῶν εἶναι, ἐπιστείλαντος τοῦ Σατύρου, μὴ παραδοίην, εἰς τὰς μεγίστας διαβολὰς ἐμαυτὸν καὶ τὸν πατέρα καταστήσειν πρὸς Σάτυρον. Βουλευομένοις οὖν ἡμῖν, ἐδόκει βέλτιον εἶναι, προσομολογεῖν πάντα ποιεῖν, ὅσα Σάτυρος προςέταττε, καὶ τὰ μὲν φανερὰ τῶν χρημάτων παραδοῦναι, περὶ δὲ τῶν παρὰ τούτῳ κειμένων μὴ μόνον ἔξαρνον εἶναι, ἀλλὰ καὶ ὀφείλοντά με φαίνεσθαι καὶ τούτῳ καὶ ἑτέροις ἐπὶ

τόκοι, καὶ πάντα ποιεῖν, ἐξ ὧν ἐκεῖνοι μάλιστ᾽ ἔμελλον πεισθήσεσθαι, μὴ εἶναί μοι χρήματα.

6. Τότε μὲν οὖν, ὦ ἄνδρες δικασταί, ἐνόμιζόν μοι Πασίωνα δι᾽ εὔνοιαν ἅπαντα ταῦτα συμβουλεύειν. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς τοὺς παρὰ Σατύρου διεπραξάμην, ἔγνων αὐτὸν ἐπιβουλεύοντα τοῖς ἐμοῖς. Βουλομένου γὰρ ἐμοῦ κομίσασθαι τἀμαυτοῦ, καὶ πλεῖν εἰς Βυζάντιον, ἡγησάμενος οὗτος αὑτῷ κάλλιστον καιρὸν παραπεπτωκέναι· καὶ τὰ μὲν χρήματα πολλὰ εἶναι τὰ παρ᾽ αὐτῷ κείμενα, καὶ ἄξια ἀναισχυντίας, ἐμὲ δὲ πολλῶν ἀκουόντων ἔξαρνον γεγενῆσθαι, μηδὲν κεκτῆσθαι, πᾶσι δ᾽ εἶναι φανερόν, ἀπαιτούμενον καὶ ἑτέροις ὁμολογοῦντα ὀφείλειν· καὶ πρὸς τούτοις, ὦ ἄνδρες δικασταί, νομίζων, εἰ μὲν αὐτοῦ μένειν ἐπιχειροίην, ἐκδοθήσεσθαί με ὑπὸ τῆς πόλεως Σατύρῳ, εἰ δ᾽ ἄλλοσέ ποι τραποίμην, οὐδὲν αὐτῷ μελήσειν τῶν ἐμῶν λόγων, εἰ δ᾽ εἰςπλευσαίμην, ἀποθανεῖσθαί με μετὰ τοῦ πατρός· ταῦτα λογιζόμενος, διενοεῖτο ἀποστερεῖν τὰ χρήματα. Καὶ πρὸς μὲν ἐμὲ προςεποιεῖτο, ἐν τῷ παρόντι οὐκ ἂν ἔχειν ἀποδοῦναι· ἐπειδὴ δὲ βουλόμενος εἰδέναι σαφῶς τὸ πρᾶγμα, προςπέμπω Φιλόμηλον αὐτῷ καὶ Μενέξενον ἀπαιτήσοντας, ἔξαρνος γίνεται πρὸς αὐτούς, μηδὲν ἔχειν τῶν ἐμῶν. Πανταχόθεν δέ μοι τοσούτων κακῶν προςπεπτωκότων, τίν᾽ οἴεσθέ με γνώμην ἔχειν; ᾧ ὑπῆρχε σιγῶντι μέν, ὑπὸ τούτου ἀποστερεῖσθαι τὰ χρήματα, λέγοντι δέ, μηδὲν μᾶλλον κομίσασθαι, πρὸς Σάτυρον δ᾽ εἰς τὴν μεγίστην διαβολὴν καταστῆσαι καὶ ἐμαυτὸν καὶ τὸν πατέρα. Κράτιστον οὖν ἡγησάμην ἡσυχίαν ἄγειν.

7. Μετὰ δὲ ταῦτ᾽, ὦ ἄνδρες δικασταί, ἀφικνοῦνταί μοι ἀπαγγέλλοντες, ὅτι ὁ πατὴρ ἀφεῖται, καὶ Σατύρῳ οὕτως ἁπάντων μεταμέλει τῶν πεπραγμένων, ὥςτε πίστεις

αὐτῷ τὰς μεγίστας δεδωκὼς εἴη, καὶ τὴν ἀρχὴν ἔτι μείζω πεποιηκώς, ἧς εἶχε πρότερον, καὶ τὴν ἀδελφὴν τὴν ἐμὴν εἰληφὼς τῷ αὐτοῦ υἱῷ. Πυθόμενος δὲ ταῦτα Πασίων, καὶ εἰδὼς ὅτι φανερῶς πράξω περὶ τῶν ἐμαυτοῦ, ἀφανίζει Κίττον τὸν παῖδα, ὃς συνῄδει περὶ τῶν χρημάτων. Ἐπειδὴ δ' ἐγὼ προσελθὼν ἐζήτουν αὐτόν, ἡγούμενος ἔλεγχον σαφέστατον τοῦτον ἂν γενέσθαι, περὶ ὧν ἐνεκάλουν, λέγει λόγον πάντων δεινότατον, ὡς ἐγὼ καὶ Μενέξενος διαφθείραντες καὶ πείσαντες τὸν ἐπὶ τῇ τραπέζῃ καθήμενον, ἓξ τάλαντα ἀργυρίου παρ' αὐτοῦ λάβοιμεν. Ἵνα δὲ μηδεὶς ἔλεγχος μηδὲ βάσανος γένοιτο περὶ αὐτῶν, ἔφασκεν ἡμᾶς ἀφανίσαντας τὸν παῖδα, ἀντεγκαλεῖν αὐτόν, καὶ ἐξαιτεῖν τοῦτον, ὃν αὐτοὶ ἠφανίσαμεν. Καὶ ταῦτα λέγων, καὶ ἀγανακτῶν, καὶ δακρύων, εἷλκέ με πρὸς τὸν πολέμαρχον, ἐγγυητὰς αἰτῶν, καὶ οὐ πρότερον ἀφῆκεν, ἕως αὐτῷ κατέστησα ἓξ ταλάντων ἐγγυητάς. Καί μοι κάλει τούτων μάρτυρας.

(Μάρτυρες.)

8. Τῶν μὲν μαρτύρων ἀκηκόατε, ὦ ἄνδρες δικασταί· ἐγὼ δὲ τὰ μὲν ἀπολωλεκὼς ἤδη, περὶ δὲ τῶν αἰσχίστας αἰτίας ἔχων, αὐτὸς μὲν εἰς Πελοπόννησον ᾠχόμην ζητήσων, Μενέξενος δ' εὑρίσκει τὸν παῖδα ἐνθάδε, καὶ ἐπιλαβόμενος, ἠξίου αὐτὸν βασανίζεσθαι καὶ περὶ τῆς παρακαταθήκης, καὶ περὶ ὧν ἡμᾶς αὐτὸς ᾐτιάσατο. Πασίων δ' εἰς τοῦτο τόλμης ἀφίκετο, ὥστ' ἀφῃρεῖτ' αὐτόν, ὡς ἐλεύθερον ὄντα, καὶ οὐκ ᾐσχύνετο, οὐδ' ἐδεδοίκει, ὃν ὑφ' ἡμῶν ἔφασκεν ἠνδραποδίσθαι, καὶ παρ' οὗ τοσαῦτα χρήματα ἡμᾶς ἔχειν, τοῦτον ἐξαιρούμενος εἰς ἐλευθερίαν, καὶ κωλύων βασανίζεσθαι. Ὃ δὲ πάντων δεινότατον· διεγ-

γνῶντος γὰρ Μενεξένου πρὸς τὸν πολέμαρχον τὸν παῖδα, Πασίων, ὡς ἐλευθέρου ὄντος αὐτοῦ, ἑπτὰ ταλάντων διεγγυήσατο. Καί μοι τούτων ἀνάβητε μάρτυρες.

(Μάρτυρες.)

9. Τούτων τοίνυν οὕτω διαπεπραγμένων, ὦ ἄνδρες δικασταί, ἡγούμενος περὶ μὲν τῶν παρεληλυθότων φανερῶς ἡμαρτηκέναι, οἰόμενος δ' ἐκ τῶν λοιπῶν ἐπανορθώσεσθαι, προςῆλθεν ἡμῖν, φάσκων, ἕτοιμος εἶναι παραδοῦναι βασανίζειν τὸν παῖδα. Ἑλόμενοι δὲ βασανιστάς, ἀπηντήσαμεν εἰς τὸ Ἡφαιστῆϊον. Καὶ ἐγὼ μὲν ἠξίουν αὐτοὺς μαστιγοῦν τὸν ἐκδοθέντα, καὶ στρεβλοῦν, ἕως ἂν τἀληθῆ δόξειεν αὐτοῖς λέγειν· οὗτος δ' οὐ δημοκοίνους ἔφασκεν ἐλέσθαι αὐτούς, ἀλλ' ἐκέλευε λόγῳ πυνθάνεσθαι παρὰ τοῦ παιδός, εἴ τι βούλοιντο. Διαφερομένων δ' ἡμῶν, οἱ βασανισταί, αὐτοὶ μὲν οὐκ ἂν ἔφασαν βασανίσαι, ἔγνωσαν δέ, Πασίωνα ἐμοὶ παραδοῦναι τὸν παῖδα. Οὕτω δ' οὗτος σφόδρα ἔφυγε τὴν βάσανον, ὥςτε περὶ μὲν τῆς παραδόσεως οὐκ ἤθελεν αὐτοῖς πείθεσθαι, τὸ δ' ἀργύριον ἕτοιμος ἦν ἅπαν ἀποτίσειν, εἰ καταγνοῖεν αὐτοῦ. Καί μοι κάλει τούτων μάρτυρας.

(Μάρτυρες.)

10. Ἐπειδὴ τοίνυν ἐκ τῶν συνόδων, ὦ ἄνδρες δικασταί, πάντες αὐτοῦ κατεγίνωσκον ἀδικεῖν, καὶ δεινὰ ποιεῖν, ὅςτις τὸν παῖδα, ὃν ἔφασκον ἐγὼ συνειδέναι περὶ τῶν χρημάτων, πρῶτον μὲν αὐτὸς ἀφανίσας, ὑφ' ἡμῶν αὐτὸν ᾐτιᾶτο ἠφανίσθαι· ἔπειτα ληφθέντα, ὡς ἐλεύθερον διεκώλυσε βασανίζεσθαι· μετὰ δὲ ταῦθ' ὡς δοῦλον ἐκδούς, καὶ βασανιστὰς ἑλόμενος, λόγῳ μὲν ἐκέλευε βασανίζειν,

ἔργῳ δ᾽ οὐκ εἴα· διὰ ταῦθ᾽ ἡγούμενος οὐδεμίαν αὐτῷ σωτηρίαν εἶναι, ἐάν περ εἰς ὑμᾶς εἰςέλθῃ, προςπέμπων ἐδεῖτό μου εἰς ἱερὸν ἐλθόντα, αὐτῷ συγγενέσθαι. Καὶ ἐπειδὴ ἤλθομεν εἰς ἀκρόπολιν, ἐγκαλυψάμενος ἔκλαιε, καὶ ἔλεγεν ὡς ἠναγκάσθη μὲν δι᾽ ἀπορίαν ἔξαρνος γενέσθαι, ὀλίγου δὲ χρόνου πειράσοιτο τὰ χρήματ᾽ ἀποδοῦναι· ἐδεῖτο δέ μου, συγγνώμην ἔχειν αὐτῷ, καὶ συγκρύψαι τὴν συμφοράν, ἵνα μὴ παρακαταθήκας δεχόμενος, φανερὸς γένηται τοιάδ᾽ ἐξημαρτηκώς. Ἡγούμενος δ᾽ αὐτῷ μεταμέλειν τῶν πεπραγμένων, συνεχώρουν, καὶ ἐκέλευον αὐτὸν ἐξευρεῖν, ὅντινα ἂν βούληται τρόπον, ὅπως τούτῳ τε καλῶς ἕξει, κἀγὼ τὰ ἐμαυτοῦ κομιοῦμαι. Τρίτῃ δ᾽ ἡμέρᾳ συνελθόντες, πίστιν τ᾽ ἔδομεν ἡμῖν αὐτοῖς, ἦ μὴν σιωπήσεσθαι τὰ πραχθέντα, ἣν αὐτὸς ἔλυσεν, ὡς ὑμεῖς αὐτοί, προϊόντος τοῦ λόγου, γνώσεσθε· καὶ ὡμολόγησεν, εἰς τὸν Πόντον εἰςπλεύσεσθαι, κἀκεῖ ἀποδώσειν μοι τὸ χρυσίον, ἵν᾽ ὡς πορρωτάτω ἀπὸ τῆςδε τῆς πόλεως διαλύσειε τὰ συμβόλαια, καὶ τῶν μὲν ἐνθάδε μηδεὶς εἰδείη τὸν τρόπον τῆς ἀπαλλαγῆς, ἐκπλεύσαντι δὲ αὐτῷ ἐξείη λέγειν, ὅ, τι βούλοιτο· εἰ δὲ ταῦτα μὴ ποιήσειε, δίαιταν ἐπὶ ῥητοῖς ἐπιτρέψειν Σατύρῳ, ἐφ᾽ ᾧ τε καταγινώσκειν ἡμιόλια αὐτοῦ τὰ χρήματα. Ταῦτα δὲ συγγράψαντες, καὶ συναγαγόντες εἰς ἀκρόπολιν Σατύρωνα Φεραῖον ἄνδρα, εἰθισμένον εἰςπλεῖν εἰς τὸν Πόντον, δίδομεν αὐτῷ φυλάττειν τὰς συνθήκας, συντάξαντες αὐτῷ, ἐὰν μὲν διαλλαγῶμεν πρὸς ἡμᾶς αὐτούς, κατακαῦσαι τὸ γραμματεῖον· εἰ δὲ μή, Σατύρῳ ἀποδοῦναι.

11. Τὰ μὲν οὖν ἡμέτερα, ὦ ἄνδρες δικασταί, οὕτω διεπέπρακτο. Μενέξενος δὲ ὀργιζόμενος ὑπὲρ τῆς αἰτίας, ἧς κἀκεῖνον Πασίων ᾐτιάσατο, λαχὼν δίκην, ἐξητεῖτο τὸν

Κίττον, ἀξιῶν τὴν αὐτὴν Πασίωνι ψευδομένῳ γίγνεσθαι ζημίαν, ἧςπερ ἂν αὐτὸς ἔτυχεν, εἴ τι τούτων ἐφαίνετο ποιήσας. Καὶ οὗτος, ὦ ἄνδρες δικασταί, ἐδεῖτό μου ἀπαλλάττειν Μενέξενον, λέγων, ὅτι οὐδὲν αὐτῷ πλέον ἔσται, εἰ τὰ μὲν χρήματα ἐκ τῶν συγγεγραμμένων, εἰς τὸν Πόντον εἰςπλεύσας, ἀποδώσει, αὐτὸς δ᾽ ὁμοίως ἐνθάδε καταγέλαστος ἔσοιτο· ὁ γὰρ παῖς, ἐὰν βασανίζηται, περὶ πάντων τἀληθῆ κατερεῖ. Ἐγὼ δ᾽ ἠξίουν, πρὸς Μενέξενον πράττειν ὅ, τι βούλοιτο, πρὸς δὲ ἐμὲ ποιεῖν αὐτὸν τὰ συγκείμενα. Ἐν ἐκείνῳ μὲν οὖν τῷ χρόνῳ ταπεινὸς ἦν, οὐκ ἔχων ὅ, τι χρήσαιτο τοῖς αὑτοῦ κακοῖς. Καὶ γὰρ οὐ μόνον περὶ τῆς βασάνου καὶ τῆς δίκης τῆς εἰληγμένης ἐδεδοίκει, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ γραμματείου, ὅπως μὴ ὑπὸ τοῦ Μενεξένου συλληφθείη.

12. Ἀπορῶν δέ, καὶ οὐδεμίαν ἄλλην εὑρίσκων ἀπαλλαγήν, πείσας τοῦ Σατύρωνος τοὺς παῖδας διαφθείρει τὸ γραμματεῖον, ὃ ἔδει Σάτυρον λαβεῖν, εἰ μή μ᾽ ἀπαλλάξειεν οὗτος. Καὶ οὐκ ἔφθη διαπραξάμενος ταῦτα, καὶ θρασύτατος ἀνθρώπων ἐγεγένητο, καὶ οὔτ᾽ εἰς τὸν Πόντον ἔφη μοι συμπλεύσεσθαι, οὔτ᾽ εἶναι αὐτῷ πρὸς ἐμὲ συμβόλαιον οὐδέν, ἀνοίγειν τ᾽ ἐκέλευε τὸ γραμματεῖον, ἐναντίον μαρτύρων. Τί ἂν οὖν ὑμῖν τὰ πολλὰ λέγοιμι, ὦ ἄνδρες δικασταί; εὑρέθη γὰρ ἐν τῷ γραμματείῳ γεγραμμένον, ἀφειμένος ἁπάντων τῶν συμβολαίων ὑπ᾽ ἐμοῦ.

13. Τὰ μὲν οὖν γεγενημένα, ὡς ἀκριβέστατα οἷός τ᾽ ἦν, ἅπανθ᾽ ὑμῖν εἴρηκα· ἡγοῦμαι δὲ Πασίωνα, ὦ ἄνδρες δικασταί, ἐκ τοῦ διεφθαρμένου γραμματείου τὴν ἀπολογίαν ποιήσεσθαι, καὶ τούτοις ἰσχυριεῖσθαι μάλιστα. Ὑμεῖς οὖν μοι τὸν νοῦν προςέχετε· οἶμαι γὰρ ἐξ αὐτῶν τούτων φανερὰν ὑμῖν ποιήσειν τὴν τούτου πονηρίαν.

14. *Πρῶτον δ' ἐκ τούτου σκοπεῖτε.* Ὅτε γὰρ ἐδίδομεν τὴν συνθήκην τῷ ξένῳ, καθ' ἣν οὗτος μὲν ἀφεῖσθαί φησι τῶν ἐγκλημάτων, ἐγὼ δὲ δεῖν με κομίσασθαι παρὰ τούτου τὸ χρυσίον, ἐκελεύομεν τὸν ξένον, ἐὰν μὲν διαλλαγῶμεν πρὸς ἡμᾶς αὐτούς, κατακαῦσαι τὸ γραμματεῖον, εἰ δὲ μή, Σατύρῳ ἀποδοῦναι. Καὶ ταῦτα ῥηθῆναι ὑπ' ἀμφοτέρων ἡμῶν ὡμολόγηται. Καίτοι τί παθόντες, ὦ ἄνδρες δικασταί, προσετάττομεν ἀποδοῦναι Σατύρῳ, ἐὰν μὴ διαλλαγῶμεν, εἴπερ ἀπηλλαγμένος ἤδη ἦν Πασίων τῶν ἐγκλημάτων, καὶ τέλος εἶχε τὸ πρᾶγμα; ἀλλὰ δῆλον, ὅτι ταύτας τὰς συνθήκας ἐποιησάμεθα, ὡς ὑπολοίπων ἡμῖν ἔτι τῶν πραγμάτων ὄντων, περὶ ὧν ἔδει τοῦτον πρὸς ἐμὲ κατὰ τὸ γραμματεῖον διαλύεσθαι. Ἔπειτ' ἐγὼ μέν, ὦ ἄνδρες δικασταί, ἔχω τὴν αἰτίαν εἰπεῖν, δι' ἣν οὗτος ὡμολόγησεν ἀποδώσειν τὸ χρυσίον. Ἐπειδὴ γὰρ ἡμεῖς τε τῶν πρὸς Σάτυρον διαβολῶν ἀπηλλάγημεν, καὶ τὸν Κίττον οὐχ οἷός τ' ἦν ἀφανίσαι, τὸν συνειδότα περὶ τῆς παρακαταθήκης, ἡγησάμενος, εἰ μὲν ἐκδοίη τὸν παῖδα βασανίσαι, φανερὸς γενήσεσθαι πανουργῶν, εἰ δὲ μὴ ποιήσειε ταῦτα, ὀφλήσειν τὴν δίκην, ἐβουλήθη πρὸς αὐτὸν ἐμὲ τὴν ἀπαλλαγὴν ποιήσασθαι. Τοῦτον δὲ κελεύσαθ' ὑμῖν ἀποδεῖξαι, τί κερδαίνων, ἢ τίνα κίνδυνον φοβηθείς, ἀφῆκα τοῦτον τῶν ἐγκλημάτων; ἐὰν δὲ μηδὲν ἔχῃ τούτων ὑμῖν ἀποφαίνειν, πῶς οὐ δικαίως ἂν ἐμοὶ μᾶλλον ἢ τούτῳ περὶ τοῦ γραμματείου πιστεύοιτε; Καὶ μὲν δή, ὦ ἄνδρες δικασταί, καὶ τόδε ῥᾴδιον πᾶσι γνῶναι, ὅτι ἐμοὶ μὲν ὧν ἐνεκάλουν, εἰ τοὺς ἐλέγχους ἐφοβούμην, ἐξῆν καὶ μηδεμίαν συνθήκην ποιησαμένῳ, χαίρειν ἐᾶν τὸ πρᾶγμα· τούτῳ δὲ διά τε τὴν βάσανον καὶ τοὺς ἀγῶνας τοὺς ἐν ὑμῖν, οὐχ οἷόν τε ἦν, ὁπότε βούλοιτο, ἀπηλλάχθαι τῶν κινδύνων,

εἰ μὴ πείσειεν ἐμὲ τὸν ἐγκαλοῦντα. Ὥςτ' οὐκ ἐμὲ περὶ τῆς ἀφέσεως, ἀλλὰ τοῦτον περὶ τῆς ἀποδόσεως ἔδει τὴν συνθήκην ποιεῖσθαι. Ἔπειτα καὶ τοῦθ' ὑπερφυές, εἰ, πρὶν μὲν συγγράψαι τὸ γραμματεῖον, οὕτω σφόδρ' ἠπίστησα τοῖς πράγμασιν, ὥςτε μὴ μόνον ἀφεῖναι Πασίωνα τῶν ἐγκλημάτων, ἀλλὰ καὶ συνθήκας ποιήσασθαι περὶ αὐτῶν· ἐπειδὴ δὲ τοιοῦτον ἔλεγχον κατ' ἐμαυτοῦ συνεγραψάμην, τηνικαῦτα ἐπεθύμησα εἰς ὑμᾶς εἰςελθεῖν. Καίτοι τίς ἂν οὕτω περὶ τῶν αὑτοῦ πραγμάτων βουλεύσαιτο;

15. Ὃ δὲ πάντων μέγιστον τεκμήριον, ὡς οὐκ ἀφειμένος ἦν Πασίων ἐν ταῖς συνθήκαις, ἀλλ' ὡμολογηκὼς ἀποδώσειν τὸ χρυσίον· ὅτε γὰρ Μενέξενος ἔλαχεν αὐτῷ τὴν δίκην, οὔπω διεφθαρμένου τοῦ γραμματείου, προςπέμπων Ἀγύῤῥιον, ὄνθ' ἡμῖν ἀμφοτέροις ἐπιτήδειον, ἠξίου Μενέξενον ἀπαλλάττειν, ἢ τὰς συνθήκας τὰς γεγενημένας πρὸς αὐτὸν ἀναιρεῖν. Καίτοι, ὦ ἄνδρες δικασταί, οἴεσθ' ἂν αὐτὸν ἐπιθυμεῖν ἀναιρεθῆναι ταύτας τὰς συνθήκας, ἐξ ὧν ψευδομένους ἡμᾶς ἔμελλεν ἐξελέγχειν; Οὔκουν ἐπειδὴ μετεγράφησαν, τούτους ἔλεγε τοὺς λόγους, ἀλλὰ περὶ ἁπάντων εἰς ἐκείνας κατέφυγε, καὶ ἀνοίγειν ἐκέλευε τὸ γραμματεῖον. Ὡς οὖν τὸ πρῶτον ἀναιρεῖν ἐζήτει τὰς συνθήκας, αὐτὸν Ἀγύῤῥιον μάρτυρα παρέξομαι. Καί μοι ἀνάβηθι.

(Μαρτύρια.)

16. Ὅτι μὲν τοίνυν τὰς συνθήκας ἐποιησάμεθα, οὐχ ὡς Πασίων ἐπεχείρησε λέγειν, ἀλλ' ὡς ἐγὼ πρὸς ὑμᾶς εἴρηκα, ἱκανῶς ἐπιδεδεῖχθαι νομίζω. Οὐκ ἄξιον δὲ θαυμάζειν, ὦ ἄνδρες δικασταί, εἰ τὸ γραμματεῖον διέφθειρεν, οὐ μόνον διὰ τοῦτο, ὅτι πολλὰ τοιαῦτα ἤδη γέγονεν, ἀλλ'

ὅτι καὶ τῶν χρωμένων τινὲς Πασίωνι, πολὺ δεινότερα τούτων πεποιήκασι.

17. Πυθόδωρον γὰρ τὸν Σκηνίτην καλούμενον, ὃς ὑπὲρ Πασίωνος ἅπαντα καὶ λέγει καὶ πράττει, τίς οὐκ οἶδεν ὑμῶν, πέρυσιν ἀνοίξαντα τὰς ὑδρίας, καὶ τοὺς κριτὰς ἐξελόντα τοὺς ὑπὸ τῆς βουλῆς εἰςβληθέντας; Καίτοι ὅςτις μικρῶν ἕνεκα, καὶ περὶ τοῦ σώματος κινδυνεύων, ταύτας ὑπανοίγειν ἐτόλμησεν, αἳ σεσημασμέναι μὲν ἦσαν ὑπὸ τῶν πρυτανέων, σεσημασμέναι δ᾽ ὑπὸ τῶν χορηγῶν, ἐφυλάττοντο δὲ ὑπὸ τῶν ταμιῶν, ἔκειντο δ᾽ ἐν ἀκροπόλει, τί δεῖ θαυμάζειν, εἰ γραμματεῖον παρ᾽ ἀνθρώπῳ ξένῳ κείμενον, τοσαῦτα μέλλοντες χρήματα κερδαίνειν, ἢ τοὺς παῖδας αὐτοῦ πείσαντες, ἢ ἄλλῳ τρόπῳ, ᾧ ἐδύναντο, μηχανησάμενοι, μετέγραψαν; Περὶ μὲν οὖν τούτων, οὐκ οἶδ᾽ ὅτι πλείω δεῖ λέγειν.

18. Ἤδη δέ τινας Πασίων ἐπεχείρησε πείθειν, ὡς τοπαράπαν οὐδ᾽ ἦν μοι ἐνθάδε χρήματα· λέγων, ὡς παρὰ Στρατοκλέους ἐδανεισάμην τριακοσίους στατῆρας. Ἄξιον οὖν καὶ περὶ τούτων ἀκοῦσαι, ἵν᾽ ἐπίστησθε οἵοις τεκμηρίοις ἐπαρθείς, ἀποστερεῖ με τὰ χρήματα.

19. Ἐγὼ γάρ, ὦ ἄνδρες δικασταί, μέλλοντος Στρατοκλέους εἰςπλεῖν εἰς τὸν Πόντον, βουλόμενος ἐκεῖθεν ὡς πλεῖστα ἐκκομίσασθαι τῶν χρημάτων, ἐδεήθην Στρατοκλέους, τὸ μὲν αὐτοῦ χρυσίον ἐμοὶ καταλιπεῖν, ἐν δὲ τῷ Πόντῳ παρὰ τοῦ πατρὸς τοὐμοῦ κομίσασθαι· νομίζων μεγάλα κερδαίνειν, εἰ κατὰ πλοῦν μὴ κινδυνεύοι τὰ χρήματα, ἄλλως τε καὶ Λακεδαιμονίων ὑπαρχόντων κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν χρόνον κυρίων τῆς θαλάττης. Τούτῳ μὲν οὖν οὐδὲν ἡγοῦμαι τοῦτ᾽ εἶναι σημεῖον, ὡς οὐκ ἦν ἐνθάδε μοι τὰ χρήματα· ἐμοὶ δὲ μέγιστα ἔσεσθαι σημεῖα, τὰ πρὸς

Στρατοκλέα πραχθέντα, ὡς ἦν μοι παρὰ τούτῳ χρυσίον· ἐρωτῶντος γὰρ Στρατοκλέους, ὅςτις αὐτῷ ἀποδώσει τὰ χρήματα, ἐὰν ὁ πατὴρ ὁ ἐμὸς μὴ ποιήσῃ τὰ ἐπεσταλμένα, ἢ αὐτὸς ἐκπλεύσας, ἐμὲ ἐνθάδε μὴ καταλάβῃ, Πασίωνα αὐτῷ συνέστησα, καὶ ὡμολόγησεν οὗτος αὐτῷ καὶ τὸ ἀρχαῖον, καὶ τοὺς τόκους τοὺς γιγνομένους ἀποδώσειν. Καίτοι εἰ μηδὲν ἔκειτο παρ᾽ αὐτῷ τῶν ἐμῶν, οἴεσθ᾽ ἂν αὐτὸν οὕτω ῥᾳδίως τοσούτων χρημάτων ἐγγυητὴν γενέσθαι; Καί μοι ἀνάβητε μάρτυρες.

(Μάρτυρες.)

20. Ἴσως τοίνυν, ὦ ἄνδρες δικασταί, καὶ τούτων ὑμῖν μάρτυρας παρέξεται, ὡς ἔξαρνος ἐγενόμην πρὸς τοὺς ὑπὲρ Σατύρου πράττοντας, μηδὲν κεκτῆσθαι, πλὴν ὧν ἐκείνοις παρεδίδουν· καὶ ὡς αὐτὸς ἐπελαμβάνετο τῶν χρημάτων τῶν ἐμῶν, ὁμολογοῦντος ἐμοῦ ὀφείλειν τριακοσίας δραχμάς· καὶ ὅτι Ἱππολάϊδαν, ξένον ὄντα ἐμαυτῷ καὶ ἐπιτήδειον, περιεώρων παρὰ τούτου δανειζόμενον.

21. Ἐγὼ δ᾽, ὦ ἄνδρες δικασταί, καταστὰς εἰς συμφοράς, οἵας ὑμῖν διηγησάμην, καὶ τῶν μὲν οἴκοι πάντων ἀπεστερημένος, τὰ δ᾽ ἐνθάδε ἀναγκαζόμενος παραδιδόναι τοῖς ἥκουσιν, ὑπολοίπου δ᾽ οὐδενὸς ὄντος μοι, πλὴν εἰ οἷός τ᾽ ἦν λαθεῖν, περιποιησάμενος τὸ χρυσίον τὸ παρὰ τούτῳ κείμενον, ὁμολογῶ καὶ τούτῳ προσομολογῆσαι τὰς τριακοσίας δραχμάς, καὶ περὶ τῶν ἄλλων τοιαῦτα πράττειν καὶ λέγειν, ἐξ ὧν ἐκείνους μάλιστα πείθειν ᾠόμην, μηδὲν εἶναί μοι. Καὶ ταῦτα ὡς οὐ δι᾽ ἀπορίαν ἐγίνετό μοι, ἀλλ᾽ ἵνα πιστευθείην ὑπ᾽ ἐκείνων, ῥᾳδίως γνώσεσθε ἄν. Πρῶτον μὲν οὖν ὑμῖν μάρτυρας παρέξομαι, τοὺς εἰδότας, πολλά μοι χρήματα ἐκ τοῦ Πόντου κομισθέντα,

ἔπειτα δὲ τοὺς ὁρῶντάς με τῇ τούτου τραπέζῃ χρώμενον, ἔτι δὲ παρ᾽ ὧν ἐχρυσώνησα ὑπ᾽ ἐκεῖνον τὸν χρόνον πλείους ἢ χιλίους στατῆρας. Πρὸς δὲ τούτοις, εἰςφορᾶς ἡμῖν προσταχθείσης, καὶ ἑτέρων ἐπιγραφῶν γενομένων, ἐγὼ πλεῖστον εἰςήνεγκα τῶν ξένων, αὐτός τε καὶ οἱ ἐμοί. Καὶ ἐμαυτῷ μὲν ἐπεγραψάμην εἰςφορὰν μεγίστην, ὑπὲρ δὲ Πασίωνος, ἐδεόμην τῶν συνεπιγραφέων, λέγων ὅτι τοῖς ἐμοῖς τυγχάνει χρήμασι χρώμενος. Καί μοι ἀνάβητε μάρτυρες.

(Μάρτυρες.)

22. Αὐτὸν τοίνυν Πασίωνα, ἔργῳ παρέξομαι ταῦτα συμμαρτυροῦντα. Ὁλκάδα γάρ, ἐφ᾽ ᾗ πολλὰ χρήματα ἦν ἐγὼ δεδωκώς, ἔφηνέ τις ὡς οὖσαν ἀνδρὸς Δηλίου. Ἀμφιςβητοῦντος δέ μου, καὶ καθέλκειν ἀξιοῦντος, οὕτω τὴν βουλὴν διέθεσαν οἱ βουλόμενοι συκοφαντεῖν, ὥςτε παρὰ μικρὸν ἐδέησα ἀποθανεῖν ἄκριτος. Τελευτῶντες δ᾽ ἐπείσθησαν ἐγγυητὰς παρ᾽ ἐμοῦ δέξασθαι. Καὶ Φίλιππος μὲν ξένος ὢν πατρικός, κληθεὶς καὶ ὑπακούσας, δείσας τὸ μέγεθος τοῦ κινδύνου, ἀπιὼν ᾤχετο· Πασίων δὲ Ἀρχέστρατόν μοι τὸν ἀπὸ τῆς τραπέζης, ἑπτὰ ταλάντων ἐγγυητὴν παρέσχε. Καίτοι εἰ μικρῶν ἀπεστερεῖτο, καὶ μηδὲν ᾔδει με ἐνθάδε κεκτημένον, οὐκ ἂν δήπου τοσούτων μοι χρημάτων ἐγγυητὴς κατέστη. Ἀλλὰ δῆλον, ὅτι τὰς μὲν τριακοσίας δραχμὰς ἐνεκάλεσεν, ἐμοὶ χαριζόμενος, τῶν δ᾽ ἑπτὰ ταλάντων ἐγγυητής μου ἐγένετο, ἡγούμενος ἱκανὴν πίστιν ἔχειν παρ᾽ ἐμοῦ τὸ χρυσίον τὸ παρ᾽ ἑαυτῷ κείμενον. Ὡς μὲν τοίνυν ἦν ἐμοὶ πολλὰ χρήματα ἐνθάδε, καὶ ταῦτ᾽ ἐπὶ τῇ τούτου τραπέζῃ ἔκειτό μοι, καὶ ἐκ τῶν ἔργων τῶν Πασίωνος ὑμῖν δεδήλωκα, καὶ παρὰ τῶν εἰδότων ἀκηκόατε.

23. *Δοκεῖτε δέ μοι, ὦ ἄνδρες δικασταί, ἄριστ᾽ ἂν γνῶναι περὶ ὧν ἀμφισβητοῦμεν, ἀναμνησθέντες ἐκείνων τῶν χρόνων, καὶ τὰ πράγματα πῶς εἶχεν ἡμῖν, ὅτ᾽ ἐγὼ Μενέξενον καὶ Φιλόμηλον προσέπεμψα, ἀπαιτήσοντας τὴν παρακαταθήκην, καὶ Πασίων ἐτόλμησε τὸ πρῶτον ἔξαρνος γενέσθαι. Εὑρήσετε γὰρ τὸν μὲν πατέρα μου συνειλημμένον, καὶ τὴν οὐσίαν ἅπασαν ἀφῃρημένον, ἐμοὶ δ᾽ οὐχ οἷόν τε ὄν, διὰ τὰς παρούσας τύχας, οὔτ᾽ εἰς τὸν Πόντον εἰςπλεῖν. Καίτοι πότερον εἰκὸς ἐμὲ ἐν τοσούτοις ὄντα κακοῖς ἀδίκως ἐγκαλεῖν, ἢ Πασίωνα καὶ διὰ τὸ μέγεθος τῶν ἡμετέρων συμφορῶν, καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῶν χρημάτων, ἐπαρθῆναι, καὶ τὴν ἀποστέρησιν ποιήσασθαι; Τίς δὲ πώποτε εἰς τοσοῦτον συκοφαντίας ἀφίκετο, ὥςτε αὐτὸς περὶ τοῦ σώματος κινδυνεύων, τοῖς ἀλλοτρίοις ἐπιβουλεύειν; μετὰ ποίας δ᾽ ἂν ἐλπίδος, ἢ τί διανοηθείς, ἀδίκως ἦλθον ἐπὶ τοῦτον; πότερον ὡς δείσας τὴν δύναμιν τὴν ἐμὴν ἔμελλεν εὐθύς μοι δώσειν ἀργύριον; ἀλλ᾽ οὐχ οὕτως ἡμῶν ἑκάτερος ἔπραττεν. Ἀλλ᾽ εἰς ἀγῶνα καταστὰς ᾤμην, καὶ παρὰ τὸ δίκαιον, πλέον ἕξειν Πασίωνος παρ᾽ ὑμῖν; ὃς οὐδ᾽ ἐνθάδε μένειν παρεσκευαζόμην, δεδιώς, μή μ᾽ ἐξαιτοίη Σάτυρος παρ᾽ ὑμῶν. Ἀλλ᾽ ἵνα μηδὲν διαπραττόμενος, ἐχθρὸς τούτῳ κατασταίην, ᾧ μάλιστα ἐτύγχανον πάντων τῶν ἐν τῇ πόλει χρώμενος. Καὶ τίς ἂν ὑμῶν ἀξιώσειε καταγνῶναί μου τοσαύτην μανίαν καὶ ἀμαθίαν;*

24. *Ἐνθυμηθῆναι δ᾽ ἄξιόν ἐστιν, ὦ ἄνδρες δικασταί, τὴν ἀτοπίαν καὶ ἀπιστίαν, ὧν ἑκάστοτε Πασίων ἐπιχειρεῖ λέγειν. Ὅτε μὲν γὰρ οὕτως ἔπραττον, ὥςτ᾽ οὐδ᾽ ἂν εἰ προςωμολόγει με ἀποστερεῖν τὰ χρήματα, οἷός τ᾽ ἂν ἦν παρ᾽ αὐτοῦ δίκην λαβεῖν, τότε μὲν αἰτιᾶταί με ἀδίκως*

ἐγκαλεῖν ἐπιχειρῆσαι. Ἐπειδὴ δ' ἐγώ τε τῶν πρὸς Σάτυρον διαβολῶν ἀπηλλάγην, καὶ τοῦτον ᾤοντο ἅπαντες ὀφλήσειν τὴν δίκην, τηνικαῦτά μέ φησιν ἀφεῖναι πάντων τῶν ἐγκλημάτων αὐτόν. Καίτοι πῶς ἂν τούτων ἀλογώτερα γένοιτο;

25. Ἀλλὰ γὰρ οὐ περὶ τούτων μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν ἄλλων, ἐναντία αὐτὸς αὑτῷ καὶ λέγων καὶ πράττων φανερός ἐστιν· ὃς τὸν μὲν παῖδα, ὃν αὐτὸς ἠφάνισεν, ὑφ' ἡμῶν ἔφασκεν ἀνδραποδισθῆναι· τὸν αὐτὸν δὲ τοῦτον ἀπεγράψατο μὲν ἐν τοῖς τιμήμασιν ὡς δοῦλον μετὰ τῶν ἄλλων· ἐπεὶ δ' αὐτὸν ἠξίου Μενέξενος βασανίζειν, ἀφείλετο ὡς ἐλεύθερον ὄντα. Πρὸς δὲ τούτοις ἀποστερῶν αὐτὸς τὴν παρακαταθήκην, ἐτόλμησεν ἐγκαλεῖν, ὡς ἔχοιμεν ἓξ τάλαντα ἀπὸ τῆς τούτου τραπέζης. Καίτοι ὅςτις περὶ πραγμάτων οὕτω φανερῶν ἐπιχειρεῖ ψεύδεσθαι, πῶς χρὴ πιστεύειν αὐτῷ, περὶ ὧν μόνος πρὸς μόνον ἔπραξε;

26. Τὸ τελευταῖον τοίνυν, ὦ ἄνδρες δικασταί, ὁμολογήσας ὡς Σάτυρον εἰςπλεύσειν, καὶ ποιήσειν ἅττ' ἂν ἐκεῖνος γνῷ, καὶ ταῦτ' ἐξηπάτησε. Καὶ αὐτὸς μὲν οὐκ ἤθελεν εἰςπλεῦσαι, πολλάκις μου προκαλεσαμένου, ἐξέπεμψε δὲ τὸν Κίττον· ὃς ἐκεῖσε μὲν ἐλθών, ἔλεγεν ὅτι ἐλεύθερός ἐστι, καὶ τὸ γένος εἴη Μιλήσιος, πέμψειε δὲ αὐτὸν Πασίων, διδάξοντα περὶ τῶν χρημάτων. Ἀκούσας δὲ ὁ Σάτυρος ἀμφοτέρων ἡμῶν, δικάζειν μὲν οὐκ ἠξίου περὶ τῶν ἐνθάδε γενομένων συμβολαίων, ἄλλως τε καὶ μὴ παρόντος τούτου, μηδὲ μέλλοντος ποιήσειν, ἃ ἐκεῖνος δικάσειεν. Οὕτω δέ με σφόδρα ἐνόμιζεν ἀδικεῖσθαι, ὥςτε συγκαλέσας τοὺς ναυκλήρους, ἐδεῖτο βοηθεῖν ἐμοί, καὶ μὴ περιορᾶν ἀδικούμενον. Καὶ πρὸς τὴν πόλιν ἐγγράψας ἐπιστολήν, ἔδωκε φέρειν Ξενοτίμῳ τῷ Καρκίνου. Καί μοι ἀνάγνωθι.

(Ἐπιστολή.)

27. Οὕτω τοίνυν, ὦ ἄνδρες δικασταί, πολλῶν μοι τῶν δικαίων ὑπαρχόντων, ἐκεῖνο ἡγοῦμαι μέγιστον εἶναι τεκμήριον, ὡς ἀποστερεῖ με Πασίων τὰ χρήματα, ὅτι τὸν παῖδα οὐκ ἠθέλησεν ἐκδοῦναι τὸν συνειδότα περὶ τῆς παρακαταθήκης. Καίτοι περὶ τῶν πρὸς τοὺς ἐπὶ τραπέζαις συμβολαίων, τίς ἂν ἔλεγχος ἰσχυρότερος γένοιτο; οὐ γὰρ δὴ μάρτυράς γε αὐτῶν ποιούμεθα. Ὁρῶ δὲ καὶ ὑμᾶς καὶ περὶ τῶν ἰδίων, καὶ περὶ τῶν δημοσίων, οὐδὲν πιστότερον, οὐδ᾽ ἀληθέστερον βασάνου νομίζοντας, καὶ μάρτυρας μὲν γεγενημένους οἷόν τ᾽ εἶναι, καὶ τῶν μὴ γεγενημένων παρασκευάσασθαι, τὰς δὲ βασάνους φανερῶς ἐπιδεικνύναι, ὁπότεροι τἀληθῆ λέγουσιν. Ἃ οὗτος εἰδώς, ἠβουλήθη εἰκάζειν ὑμᾶς περὶ τοῦ πράγματος μᾶλλον, ἢ φανερῶς εἰδέναι. Οὐ γὰρ δὴ τοῦτό γ᾽ ἂν εἰπεῖν ἔχοι, ὡς ἔλαττον ἔμελλεν ἕξειν ἐν τῇ βασάνῳ, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ εἰκὸς αὐτὸν ἐκδοῦναι. Πάντες γὰρ ἐπίστασθε, ὅτι κατειπὼν μέν, ἔμελλε τὸν ἐπίλοιπον χρόνον ὑπὸ τούτου κάκιστ᾽ ἀνθρώπων ἀπολεῖσθαι· διακαρτερήσας δέ, καὶ ἐλεύθερος ἔσεσθαι, καὶ μεθέξειν ὧν οὗτος ἀπεστέρησεν· ἀλλ᾽ ὅμως τοσούτῳ μέλλων πλέον ἕξειν, συνειδὼς αὐτῷ τὰ πεπραγμένα, ὑπέμεινε καὶ δίκας φεύγειν, καὶ τὰς ἄλλας αἰτίας ἔχειν, ὥστε μηδεμίαν βάσανον περὶ τοῦ πράγματος τούτου γενέσθαι.

28. Ἐγὼ οὖν ὑμῶν δέομαι, μεμνημένους τούτων, καταψηφίσασθαι Πασίωνος, καὶ μὴ τοσαύτην μου πονηρίαν καταγνῶναι, ὡς οἰκῶν ἐν τῷ Πόντῳ, καὶ τοσαύτην οὐσίαν κεκτημένος, ὥστε καὶ ἑτέρους εὖ ποιεῖν δύνασθαι, Πασίωνα ἦλθον συκοφαντήσων, καὶ ψευδεῖς αὐτῷ παρακαταθήκας ἐγκαλῶν.

29. Ἄξιον δὲ Σατύρου καὶ τοῦ πατρὸς ἐνθυμηθῆναι, οἳ πάντα τὸν χρόνον περὶ πλείστου τῶν Ἑλλήνων ὑμᾶς ποιοῦνται, καὶ πολλάκις ἤδη διὰ σπάνιν σίτου τὰς τῶν ἄλλων ἐμπόρων ναῦς κενὰς ἐκπέμποντες, ὑμῖν ἐξαγωγὴν ἔδοσαν. Καὶ ἐν τοῖς ἰδίοις συμβολαίοις, ὧν ἐκεῖνοι κριταὶ γίνονται, οὐ μόνον ἴσον, ἀλλὰ καὶ πλέον ἔχοντες ἀπέρχεσθε. Ὥστ' οὐκ ἂν εἰκότως περὶ ὀλίγου ποιήσαισθε τὰς ἐκείνων ἐπιστολάς. Δέομαι οὖν ὑμῶν καὶ ὑπὲρ ἐμαυτοῦ, καὶ ὑπὲρ ἐκείνων, τὰ δίκαια ψηφίσασθαι, καὶ μὴ τοὺς Πασίωνος λόγους ψευδεῖς ὄντας, πιστοτέρους ἡγεῖσθαι τῶν ἐμῶν.

XVIII.

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ
ΠΑΡΑΓΡΑΦΙΚΟΣ
ΠΡΟΣ ΚΑΛΛΙΜΑΧΟΝ
ΛΟΓΟΣ.

Εἰ μὲν καὶ ἄλλοι τινὲς ἦσαν ἠγωνισμένοι τοιαύτην παραγραφήν, ἀπ' αὐτοῦ τοῦ πράγματος ἠρχόμην ἂν τοὺς λόγους ποιεῖσθαι· νῦν δὲ ἀνάγκη περὶ τοῦ νόμου πρῶτον εἰπεῖν, καθ' ὃν εἰσεληλύθαμεν, ἵν' ἐπιστάμενοι περὶ ὧν

ἀμφισβητοῦμεν, τὴν ψῆφον φέρητε. Καὶ μηδεὶς ὑμῶν θαυμάσῃ, διότι φεύγων τὴν δίκην, πρότερος λέγω τοῦ διώκοντος. Ἐπειδὴ γὰρ ἐκ Πειραιέως κατελθόντες, ἐνίους ἑωρᾶτε τῶν πολιτῶν συκοφαντεῖν ὡρμημένους, καὶ τὰς συνθήκας λύειν ἐπιχειροῦντας, βουλόμενοι τούτους τε παῦσαι, καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπιδεῖξαι, ὅτι οὐκ ἀναγκασθέντες ἐποιήσασθε αὐτάς, ἀλλ' ἡγούμενοι τῇ πόλει συμφέρειν, εἰπόντος Ἀρχίνου, νόμον ἔθεσθε, ἄν τις δικάζηται παρὰ τοὺς ὅρκους, ἐξεῖναι τῷ φεύγοντι παραγράψασθαι, τοὺς δὲ ἄρχοντας περὶ τούτου πρῶτον εἰςάγειν, λέγειν δὲ πρότερον τὸν παραγραψάμενον, ὁπότερος δ' ἂν ἡττηθῇ, τὴν ἐπωβελίαν ὀφείλειν· ἵν' οἱ τολμῶντες μνησικακεῖν, μὴ μόνον ἐπιορκοῦντες ἐξελέγχοιντο, μηδὲ τὴν παρὰ τῶν θεῶν τιμωρίαν ὑπομένοιεν, ἀλλὰ καὶ παραχρῆμα ζημιοῖντο. Δεινὸν οὖν ἡγησάμην, εἰ τῶν νόμων οὕτως ἐχόντων ἐγὼ περιόψομαι, τὸν μὲν συκοφάντην ἐν τριάκοντα δραχμαῖς κινδυνεύοντα, ἐμαυτὸν δὲ περὶ τῆς οὐσίας ἁπάσης ἀγωνιζόμενον.

2. Ἀποδείξω δὲ Καλλίμαχον, οὐ μόνον παρὰ τὰς συνθήκας δικαζόμενον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν ἐγκλημάτων ψευδόμενον, καὶ προςέτι δίαιταν ἡμῖν γεγενημένην περὶ αὐτῶν. Βούλομαι δ' ἐξ ἀρχῆς ὑμῖν διηγήσασθαι τὰ πραχθέντα. Ἐὰν γὰρ τοῦτο μάθητε, ὡς οὐδὲν ὑπ' ἐμοῦ κακὸν πέπονθεν, ἡγοῦμαι ταῖς τε συνθήκαις ὑμᾶς ἥδιον βοηθήσειν, καὶ τούτῳ μᾶλλον ὀργιεῖσθαι.

3. Ἦρχον μὲν γὰρ οἱ Δέκα, οἱ μετὰ τοὺς Τριάκοντα καταστάντες. Ὄντος δέ μοι Πατροκλέους ἐπιτηδείου, τοῦ τότε βασιλεύοντος, ἔτυχον μετ' αὐτοῦ βαδίζων. Ἐκεῖνος δὲ ἐχθρὸς ὢν Καλλιμάχῳ τῷ νῦν ἐμὲ διώκοντι τὴν δίκην, ἀπήντησεν ἀργύριον φέροντι. Βουλόμενος δὲ αὐτοῦ ἀφε-

λέσθαι αὐτό, οὐκ ἂν φίλον τοῦτο ἔφασκεν αὐτῷ καταλιπεῖν, ὅ, τε δεῖ δημόσιον γίγνεσθαι· ἐκεῖνον γὰρ εἶναι τῶν ἐν Πειραιεῖ. Ἀμφισβητοῦντες δὲ περὶ τούτου, καὶ λοιδορίας αὐτοῖς γενομένης, ἄλλοι μὲν πολλοὶ συνέδραμον, καὶ κατὰ τύχην Ῥίνων, εἷς τῶν Δέκα γενόμενος προςῆλθεν. Εὐθὺς οὖν πρὸς αὐτὸν τὴν φάσιν τῶν χρημάτων ὁ Πατροκλῆς ἐποιεῖτο· ὁ δ᾽ ὡς τοὺς συνάρχοντας ἦγεν ἀμφοτέρους, ἐκεῖνοι δ᾽ εἰς τὴν βουλὴν περὶ αὐτῶν ἀπέδοσαν· κρίσεως δὲ γενομένης, ἔδοξε τὰ χρήματα δημόσια εἶναι. Μετὰ δὲ ταῦτα, ἐπειδὴ κατῆλθον οἱ φεύγοντες ἐκ Πειραιέως, ἐνεκάλει τῷ Πατροκλεῖ, καὶ δίκας ἐλάγχανεν, ὡς αἰτίῳ τῆς συμφορᾶς γεγενημένῳ· διαλλαγεὶς δὲ πρὸς ἐκεῖνον, καὶ πραξάμενος αὐτὸν δέκα μνᾶς ἀργυρίου, Λυσίμαχον ἐσυκοφάντει· λαβὼν δὲ καὶ παρὰ τούτου διακοσίας δραχμάς, ἐμοὶ πράγματα παρεῖχε. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐνεκάλει, φάσκων με συμπράττειν ἐκείνοις, τελευτῶν δ᾽ εἰς τοῦτο ἀναιδείας ἦλθεν, ὥςτε ἁπάντων με τῶν γεγενημένων ᾐτιᾶτο· ἅπερ ἴσως καὶ νῦν τολμήσει κατηγορεῖν. Ἐγὼ δ᾽ ὑμῖν παρέξομαι μάρτυρας, πρῶτον μὲν τοὺς ἐξ ἀρχῆς παραγενομένους, ὡς οὔτ᾽ ἐπελαβόμην, οὔτ᾽ ἐφηψάμην τῶν χρημάτων. Ἔπειτα καὶ τοὺς συνάρχοντας, ὡς οὐκ ἐγὼ τὴν φάσιν, ἀλλὰ Πατροκλῆς ἐποιήσατο πρὸς αὐτούς. Ἔτι δὲ τοὺς βουλευτάς, ὡς ἐκεῖνος ἦν ὁ κατηγορῶν. Καί μοι κάλει τούτων μάρτυρας.

(Μάρτυρες.)

4. Οὕτω τοίνυν πολλῶν παραγενομένων τοῖς πραχθεῖσιν, ὥςπερ οὐδενὸς συνειδότος, αὐτὸς μὲν οὗτος ἐφιστάμενος εἰς τοὺς ὄχλους, καὶ καθίζων ἐπὶ τοῖς ἐργαστηρίοις, λόγους ἐποιεῖτο, ὡς δεινὰ πεπονθὼς ὑπ᾽ ἐμοῦ, καὶ

τῶν χρημάτων ἀπεστερημένος. Τῶν δὲ χρωμένων τινές, τούτῳ προσιόντες μοι συνεβούλευον, ἀπαλλάττεσθαι τῆς πρὸς τοῦτον διαφορᾶς, καὶ μὴ βούλεσθαι κακῶς ἀκούειν, μηδὲ κινδυνεύειν περὶ πολλῶν χρημάτων, μηδ᾽ εἰ σφόδρα πιστεύω τῷ πράγματι· λέγοντες, ὡς πολλὰ παρὰ γνώμην ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἀποβαίνει, καὶ ὅτι τύχῃ μᾶλλον, ἢ τῷ δικαίῳ κρίνεται τὰ παρ᾽ ὑμῖν· ὥςτε λυσιτελεῖν μοι μικρὰ ἀναλώσαντι, μεγάλων ἐγκλημάτων ἀπαλλαγῆναι μᾶλλον, ἢ μηδὲν ἀποτίσαντι, κινδυνεύειν περὶ τηλικούτων. Τί δ᾽ ἂν ὑμῖν καθ᾽ ἕκαστον διηγοίμην, ἃ πολλὰ παρέλιπον τῶν εἰθισμένων περὶ τῶν τοιούτων λέγεσθαι; τελευτῶν δ᾽ οὖν ἐπείσθην, (ἅπαντα γὰρ εἰρήσεται τἀληθῆ πρὸς ὑμᾶς,) δοῦναι τούτῳ διακοσίας δραχμάς. Ἵνα δὲ μὴ πάλιν ἐξείη συκοφαντεῖν αὐτῷ, δίαιταν ἐπὶ ῥητοῖς ἐπετρέψαμεν Νικομάχῳ Βατῆθεν.

(Μάρτυρες.)

5. Τὸ μὲν τοίνυν πρῶτον ἐνέμεινε τοῖς ὡμολογημένοις· ὕστερον δ᾽ ἐπιβουλεύσας μετὰ Ξενοτίμου τοῦ τοὺς νόμους διαφθείροντος, καὶ τὰ δικαστήρια δεκάζοντος, καὶ τὰς ἀρχὰς λυμαινομένου, καὶ πάντων κακῶν αἰτίου, λαγχάνει μοι δίκην μυρίων δραχμῶν. Προβαλλομένου δ᾽ ἐμοῦ μάρτυρας, ὡς οὐκ εἰςαγώγιμος ἦν ἡ δίκη, διαίτης γεγενημένης, ἐκείνῃ μὲν οὐκ ἐπεξῆλθεν, εἰδὼς ὅτι, εἰ μὴ μεταλάβοι τὸ πέμπτον μέρος τῶν ψήφων, τὴν ἐπωβελείαν ὀφλήσει. Πείσας δὲ τὴν ἀρχήν, πάλιν τὴν αὐτὴν δίκην ἐγράψατο, ὡς ἐν τοῖς πρυτανείοις μόνον κινδυνεύσων. Ἀπορῶν δ᾽ ὅ, τι χρησαίμην τοῖς κακοῖς, ἡγησάμην εἶναι κράτιστον, ἐξ ἴσου καταστήσαντα ἀμφοτέροις τὸν κίνδυνον, εἰςελθεῖν εἰς ὑμᾶς. Καὶ τὰ μὲν γενόμενα, ταῦτ᾽ ἐστί.

6. Πυνθάνομαι δὲ Καλλίμαχον οὐ μόνον περὶ τῶν ἐγκλημάτων διανοεῖσθαι ψευδῆ λέγειν, ἀλλὰ καὶ τὴν δίαιταν μέλλειν ἔξαρνον εἶναι, καὶ παρεσκευάσθαι λέγειν τοιούτους λόγους· ὡς οὐκ ἄν ποτε ἐπέτρεψε Νικομάχῳ διαιτᾷν, ὃν ἠπίστατο πάλαι χρώμενον ἡμῖν, καὶ ὡς εἰκὸς ἦν αὐτὸν ἀντὶ μυρίων δραχμῶν, διακοσίας ἐθελῆσαι λαβεῖν.

7. Ὑμεῖς δὲ ἐνθυμεῖσθε, πρῶτον μέν, ὅτι τὴν δίαιταν οὐκ ἀμφισβητοῦντες, ἀλλ' ἐπὶ ῥητοῖς ἐπετρέψαμεν· ὥςτε οὐδὲν ἄτοπον ἐποίησεν, εἰ Νικόμαχον εἵλετο διαιτητήν, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον, εἰ περὶ τῶν πραγμάτων ὡμολογηκώς, περὶ τοῦ διαιτητοῦ διεφέρετο. Ἔπειτ' ὀφειλομένων μὲν αὐτῷ μυρίων δραχμῶν, οὐκ εἰκὸς ἦν αὐτὸν ἐπὶ δυοῖν μναῖν ποιήσασθαι τὴν διαλλαγήν. Ἀδίκως δὲ αἰτιώμενον καὶ συκοφαντοῦντα, οὐδὲν θαυμαστόν, τοσοῦτον ἐθελῆσαι λαβεῖν. Ἔτι δέ, εἰ μεγάλα ἐγκαλῶν, ὀλίγα ἐπράξατο, οὐ τούτῳ τοῦτο τεκμήριόν ἐστιν, ὡς ἡ δίαιτα οὐ γέγονεν, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἡμῖν, ὡς καὶ τὴν ἀρχὴν οὐ δικαίως ἐνεκάλεσε. Θαυμάζω δέ, εἰ αὐτὸν μὲν ἱκανὸν γνῶναι νομίζει, ὅτι οὐκ εἰκὸς ἀντὶ μυρίων δραχμῶν διακοσίας ἐθελῆσαι λαβεῖν, ἐμὲ δ' οὐκ ἂν οἴεται τοῦτ' ἐξευρεῖν, εἴπερ ἐβουλόμην ψευδῆ λέγειν, ὅτι πλέον ἔδει φάσκειν τούτων δεδωκέναι. Ἀξιῶ δὲ ὅσον περ ἂν τούτῳ σημεῖον ἦν, ὡς ἡ δίαιτα οὐ γέγονεν, οὐχ ἑλόντι τὰ διαμαρτυρηθέντα, τοσοῦτον ἐμοὶ γενέσθαι τεκμήριον, ὡς ἀληθῆ λέγω περὶ αὐτῆς, ἐπειδὴ τῷ μάρτυρι φανερός ἐστιν οὐδ' ἐπεξελθεῖν ἀξιώσας.

8. Ἡγοῦμαι δέ, εἰ μήτε ἡ δίαιτα ἐγεγόνει, μήτε τῶν πεπραγμένων ἦσαν οἱ μάρτυρες, δεῖ δ' ἐκ τῶν εἰκότων σκοπεῖν, οὐδ' οὕτω χαλεπῶς ἂν ὑμᾶς γνῶναι τὰ δίκαια. Εἰ μὲν γὰρ καὶ τοὺς ἄλλους ἀδικεῖν ἐτόλμων, εἰκότως ἂν

μου καταγινώσκετε, καὶ περὶ τοῦτον ἐξαμαρτάνειν. Νῦν δὲ οὐδένα φανήσομαι τῶν πολιτῶν, οὔτε χρήσομαι ζημιώσας, οὔτε περὶ τοῦ σώματος εἰς κίνδυνον καταστήσας, οὔτ᾽ ἐκ μὲν τῶν μετεχόντων τῆς πολιτείας ἐξαλείψας, εἰς δὲ τὸν μετὰ Πεισάνδρου κατάλογον ἐγγράψας. Καίτοι πολλοὺς ἐπῆρεν ἡ τῶν Τριάκοντα πονηρία, τοιαῦτα ποιεῖν. Οὐ γὰρ ὅτι τοὺς ἀδικοῦντας ἐκόλαζον, ἀλλ᾽ ἐνίοις καὶ προσέταττον ἐξαμαρτάνειν. Ἐγὼ μὲν τοίνυν οὐδ᾽ ἐπὶ τῆς ἐκείνων ἀρχῆς, οὐδὲν εὑρεθήσομαι τοιοῦτον ἐργασάμενος. Οὗτος δὲ ἀδικηθῆναι φησίν, ὅτε ἐξεβέβλητο μὲν οἱ Τριάκοντα, ὁ δὲ Πειραιεὺς ἦν κατειλημμένος, ἐκρατεῖτο δ᾽ ὁ δῆμος, περὶ διαλλαγῶν δ᾽ ἦσαν οἱ λόγοι. Καίτοι δοκεῖ ἂν ὑμῖν, ὅςτις ἐπὶ τῶν Τριάκοντα κόσμιον ἑαυτὸν παρέσχεν, εἰς τοῦτον ἀποθέσθαι τὸν χρόνον ἀδικεῖν, ἐν ᾧ καὶ τοῖς πρότερον ἡμαρτηκόσι μετέμελεν; ὃ δὲ πάντων δεινότατον, εἰ τῶν ὑπαρχόντων ἐχθρῶν μηδ᾽ ἀμύνεσθαι μηδένα ἠξίωσα, τοῦτον δὲ κακῶς ποιεῖν ἐπεχείρουν, πρὸς ὃν οὐδεπώποτέ μοι συμβόλαιον ἐγένετο;

9. Ὡς μὲν οὖν οὐκ αἴτιος εἰμὶ Καλλιμάχῳ τῆς τῶν χρημάτων δημεύσεως, ἱκανῶς ἀποδεδεῖχθαί μοι νομίζω. Ὡς δὲ οὐκ ἐξῆν αὐτῷ δικάζεσθαι περὶ τῶν τότε γεγενημένων, οὐδ᾽ εἰ πάντα ταῦτ᾽ ἦν πεποιηκὼς ἅ φησιν αὐτός, ἐκ τῶν συνθηκῶν γνώσεσθε. Καί μοι λάβε τὸ βιβλίον.

(Συνθῆκαι.)

10. Ἆρα μικρῷ τῷ δικαίῳ πιστεύων τὴν παραγραφὴν ἐποιησάμην; ἀλλ᾽ οὐ τῶν μὲν συνθηκῶν διαῤῥήδην ἀφιεισῶν τοὺς ἐνδείξαντας ἢ φήναντας, ἢ τῶν ἄλλων τι τῶν τοιούτων πράξαντας; ἐμαυτὸν δ᾽ ἔχων ἀποφαίνειν, ὡς

οὔτε ταῦτα πεποίηκα, οὔτ' ἄλλο οὐδὲν ἐξήμαρτον; Ἀνάγνωθι δή μοι καὶ τοὺς ὅρκους.

(Ὅρκοι.)

11. Οὐκοῦν δεινόν, ὦ ἄνδρες δικασταί, οὕτω μὲν τῶν συνθηκῶν ἐχουσῶν, τοιούτων δὲ τῶν ὅρκων γενομένων, τοσοῦτον φρονεῖν Καλλίμαχον ἐπὶ τοῖς λόγοις τοῖς ἑαυτοῦ, ὥςτε ἡγεῖσθαι πείσειν ὑμᾶς, ἐναντία τούτοις ψηφίσασθαι. Καὶ εἰ μὲν ἑώρα μεταμέλον τῇ πόλει τῶν πεπραγμένων, οὐκ ἄξιον ἦν θαυμάζειν αὐτοῦ· νῦν δὲ οὐ μόνον ἐν τῇ θέσει τῶν νόμων ἐπεδείξασθε περὶ πολλοῦ ποιούμενοι τὰς συνθήκας, ἀλλὰ καὶ Φίλωνα τὸν ἐκ Κοίλης, ἐνδειχθέντα παραπρεσβεύεσθαι, καὶ περὶ μὲν τοῦ πράγματος οὐδὲν ἔχοντα ἀπολογήσασθαι, τὰς δὲ συνθήκας παρεχόμενον, ἔδοξεν ὑμῖν ἀφεῖναι, καὶ μηδὲ κρίσιν περὶ αὐτοῦ ποιήσασθαι. Καὶ ἡ μὲν πόλις, οὐδὲ παρὰ τῶν ὁμολογούντων ἐξαμαρτάνειν, ἀξιοῖ δίκην λαβεῖν· οὗτος δὲ καὶ τοὺς οὐδὲν ἠδικηκότας τολμᾷ συκοφαντεῖν. Καὶ μὴν οὐδὲ τάδ' αὐτὸν λέληθεν, ὅτι Θρασύβουλος καὶ Ἄνυτος, μέγιστον μὲν δυνάμενοι τῶν ἐν τῇ πόλει, πολλῶν δὲ ἀπεστερημένοι χρημάτων, εἰδότες δὲ τοὺς ἀπογράψαντας, ὅμως οὐ τολμῶσιν αὐτοῖς δίκας λαγχάνειν, οὐδὲ μνησικακεῖν· ἀλλ' εἰ καὶ περὶ τῶν ἄλλων μᾶλλον ἑτέρων δύνανται διαπράττεσθαι, ἀλλ' οὖν περί γε τῶν ἐν ταῖς συνθήκαις, ἴσον ἔχειν τοῖς ἄλλοις ἀξιοῦσι. Καὶ οὐχ οὗτοι μόνοι ταῦτα ἠξιώκασιν, ἀλλ' οὐδ' ὑμῶν οὐδείς, τοιαύτην δίκην εἰςελθεῖν τετόλμηκε. Καίτοι δεινόν, εἰ ἐπὶ μὲν τοῖς ὑμετέροις αὐτῶν πράγμασιν ἐμμενεῖτε τοῖς ὅρκοις, ἐπὶ δὲ τῇ τούτου συκοφαντίᾳ παραβαίνειν ἐπιχειρήσετε· καὶ τὰς μὲν ἰδίας ὁμολογίας δημοσίᾳ κυρίας ἀναγκάζετε εἶναι, τὰς

δὲ τῆς πόλεως συνθήκας ἰδίᾳ τὸν βουλόμενον λύειν ἐάσετε. Ὃ δὲ πάντων ἄν τις μάλιστα θαυμάσειεν, εἰ, ὅτε μὲν ἄδηλον ἦν εἰ συνοίσουσιν αἱ διαλλαγαὶ τῇ πόλει, τοιούτους ὅρκους ἐποιήσασθε περὶ αὐτῶν, ὥστ' εἰ καὶ μὴ συνέφερεν, ἀναγκαῖον εἶναι τοῖς ὡμολογημένοις ἐμμένειν· ἐπειδὴ δὲ οὕτω καλῶς ὑμῖν συμβέβηκεν, ὥστε, καὶ μηδεμιᾶς πίστεως γεγενημένης, ἄξιον εἶναι τὴν παροῦσαν πολιτείαν διαφυλάττειν, τηνικαῦτα τοὺς ὅρκους παραβήσεσθε· καὶ τοῖς μὲν εἰρηκόσιν ὡς χρὴ τὰς συνθήκας ἐξαλείφειν, ὀργίζεσθε, τουτονὶ δέ, ὃς γεγραμμένας αὐτὰς τολμᾷ παραβαίνειν, ἀζήμιον ἀφήσετε. Ἀλλ' οὔτ' ἂν δίκαια, οὔτ' ἄξια ὑμῶν αὐτῶν, οὔτ' ἂν πρέποντα τοῖς πρότερον ἐγνωσμένοις ποιήσητε.

12. Ἐνθυμεῖσθε δέ, ὅτι περὶ τῶν μεγίστων ἥκετε δικάσοντες. Περὶ γὰρ συνθηκῶν τὴν ψῆφον οἴσετε, ἃς οὐδὲ πώποτε οὔθ' ὑμῖν πρὸς ἑτέρους, οὔτ' ἄλλοις πρὸς ὑμᾶς ἐλυσιτέλησε παραβῆναι· τοσαύτην δ' ἔχουσι δύναμιν, ὥστε τὰ πλεῖστα τοῦ βίου, καὶ τοῖς Ἕλλησι καὶ τοῖς Βαρβάροις διὰ συνθηκῶν εἶναι. Ταύταις γὰρ πιστεύοντες, ὡς ἀλλήλους ἀφικνούμεθα, καὶ ποριζόμεθα, ὧν ἕκαστοι τυγχάνομεν δεόμενοι· μετὰ τούτων καὶ τὰ συμβόλαια τὰ πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς ποιούμεθα, καὶ τὰς ἰδίας ἔχθρας, καὶ τοὺς κοινοὺς πολέμους διαλυόμεθα. Τούτῳ μόνῳ κοινῷ πάντες ἄνθρωποι διατελοῦμεν χρώμενοι· ὥστε ἅπασι μὲν προσήκει βοηθεῖν αὐταῖς, μάλιστα δ' ἡμῖν.

13. Ὑπόγυιον γάρ ἐστιν, ἐξ οὗ καταπολεμηθέντες, ἐπὶ τοῖς ἐχθροῖς γενόμενοι, πολλῶν ἐπιθυμησάντων διαφθεῖραι τὴν πόλιν, εἰς ὅρκους καὶ συνθήκας κατεφεύγομεν· ἃς εἰ οἱ Λακεδαιμόνιοι τολμῷεν παραβαίνειν, σφόδρα ἕκαστος ὑμῶν ἀγανακτήσειε. Καίτοι πῶς οἷόν τ' ἐστὶν

ἑτέρων κατηγορεῖν, οἷς αὐτός τις ἔνοχός ἐστι; τῷ δ᾽ ἂν δόξαιμεν ἀδικεῖσθαι, παρὰ τὰς συνθήκας κακῶς πάσχοντες, εἰ μηδ᾽ αὐτοὶ φανοίμεθ᾽ αὐτὰς περὶ πολλοῦ ποιούμενοι; τίνας δὲ πίστεις πρὸς τοὺς ἄλλους εὑρήσομεν, εἰς τὰς πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς γεγενημένας οὕτως εἰκῆ λύσομεν; ἄξιον δὲ καὶ τῶνδε μνησθῆναι, διότι, πολλῶν καὶ καλῶν τοῖς προγόνοις ἐν τῷ πολέμῳ πεπραγμένων, οὐχ ἥκιστ᾽ ἡ πόλις ἐκ τούτων τῶν διαλλαγῶν εὐδοκίμησε. Πρὸς μὲν γὰρ τὸν πόλεμον, πολλαὶ πόλεις ἂν εὑρεθεῖεν καλῶς ἠγωνισμέναι, περὶ δὲ συστάσεως, οὐκ ἔστιν ἣν ἄν τις ἐπιδείξειεν ἄμεινον τῆς ἡμετέρας βεβουλευμένην. Ἔτι δὲ τῶν μὲν τοιούτων ἔργων ὅσα μετὰ κινδύνων πέπρακται, τὸ πλεῖστον ἄν τις μέρος τῇ τύχῃ μεταδοίη· τῆς δ᾽ εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς μετριότητος, οὐδεὶς ἂν ἀλλ᾽ ἢ τὴν ἡμετέραν γνώμην αἰτιάσαιτο. Ὥστ᾽ οὐκ ἄξιον προδότας ταύτης τῆς δόξης γενέσθαι.

14. Καὶ μηδεὶς ἡγείσθω με ὑπερβάλλειν, μηδὲ μείζω λέγειν, ὅτι δίκην ἰδίαν φεύγων, τούτους εἴρηκα τοὺς λόγους. Οὐ γὰρ μόνον περὶ τῶν ἐπιγεγραμμένων χρημάτων ἐστὶν οὗτος ὁ ἀγών, ἀλλ᾽ ἐμοὶ μὲν περὶ τούτων, ὑμῖν δὲ περὶ τῶν ὀλίγῳ πρότερον εἰρημένων· ὑπὲρ ὧν οὐδεὶς οὔτ᾽ ἂν εἰπεῖν ἀξίως δύναιτο, οὔτ᾽ ἂν τίμημα ἱκανὸν ἐπιγράψαιτο. Τοσοῦτον γὰρ αὕτη διαφέρει τῶν ἄλλων δικῶν, ὥστε τῶν μὲν τοῖς ἀγωνιζομένοις μόνον προσήκει, ταύτῃ δὲ τὸ κοινὸν τῆς πόλεως συγκινδυνεύει. Περὶ ταύτης δύο ὅρκους ὀμόσαντες δικάζετε, τὸν μέν, ὅνπερ ἐπὶ ταῖς ἄλλαις εἴθισθε, τὸν δ᾽, ὃν ἐπὶ ταῖς συνθήκαις ἐποιήσασθε. Ταύτην ἀδίκως γνόντες, οὐ τοὺς τῆς πόλεως μόνον νόμους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἁπάντων κοινοὺς παραβήσεσθε. Ὥστε οὐκ ἄξιον οὔτε κατὰ χάριν, οὔτε κατ᾽ ἐπιείκειαν, οὔτε

κατ᾽ ἄλλο οὐδέν, ἢ κατὰ τοὺς ὅρκους περὶ αὐτῶν ψηφίσασθαι.

15. Ὡς μὲν οὖν χρὴ καὶ συμφέρει καὶ δίκαιον ὑμᾶς ἐστὶν οὕτω περὶ τῶν συνθηκῶν γιγνώσκειν, οὐδ᾽ αὐτὸν ἡγοῦμαι Καλλίμαχον ἀντερεῖν. Οἶμαι δ᾽ αὐτὸν ὀδύρεσθαι τὴν παροῦσαν πενίαν, καὶ τὴν γεγενημένην αὐτῷ συμφοράν, καὶ λέγειν, ὡς δεινὰ καὶ σχέτλια πείσεται, εἰ τῶν χρημάτων, ὧν ἐπὶ τῆς ὀλιγαρχίας ἀφῃρέθη, τούτων ἐν δημοκρατίᾳ τὴν ἐπωβελείαν ὀφλήσει· καὶ εἰ τότε μὲν διὰ τὴν οὐσίαν τὴν αὐτοῦ φυγεῖν ἠναγκάσθη, νυνὶ δ᾽ ἐν ᾧ χρόνῳ προσῆκεν αὐτὸν δίκην λαβεῖν, ἄτιμος γενήσεται. Κατηγορήσει δὲ καὶ τῶν ἐν τῇ μεταστάσει γενομένων, ὡς ἐκ τούτων μάλιστ᾽ ὑμᾶς εἰς ὀργὴν καταστήσων. Ἴσως γάρ τινος ἀκήκοεν, ὡς ὑμεῖς, ὅταν μὴ τοὺς ἀδικοῦντας λάβητε, τοὺς ἐντυγχάνοντας κολάζετε. Ἐγὼ δὲ οὐθ᾽ ὑμᾶς ταύτην ἔχειν τὴν γνώμην ἡγοῦμαι, πρός τε τοὺς ὑπειρημένους λόγους ῥᾴδιον ἀντειπεῖν νομίζω.

16. Πρὸς μὲν οὖν τοὺς ὀδυρμούς, ὅτι προσήκει βοηθεῖν ὑμᾶς, οὐχ οἵτινες ἂν δυστυχεστάτους σφᾶς αὐτοὺς ἀποδείξωσιν, ἀλλ᾽ οἵτινες ἂν περὶ ὧν ἀντωμόσαντο, δικαιότερα λέγοντες φαίνωνται. Περὶ δὲ τῆς ἐπωβελείας εἰ μὲν ἐγὼ τούτων τῶν πραγμάτων αἴτιος ἦν, εἰκότως ἂν αὐτῷ μέλλοντι ζημιώσεσθαι συνήχθεσθε· νῦν δ᾽ οὗτός ἐστιν ὁ συκοφαντῶν, ὥστ᾽ οὐδὲν ἂν δικαίως αὐτοῦ λέγοντος ἀποδέχοισθε. Ἔπειτα κἀκεῖνο χρὴ σκοπεῖν, ὅτι πάντες οἱ κατελθόντες ἐκ Πειραιέως, ἔχοιεν ἂν τοὺς αὐτοὺς λόγους εἰπεῖν, οὕσπερ οὗτος, ὧν οὐδεὶς ἄλλος τετόλμηκε τοιαύτην δίκην εἰσελθεῖν. Καίτοι χρὴ μισεῖν ὑμᾶς τοὺς τοιούτους, καὶ κακοὺς πολίτας νομίζειν, οἵτινες ταῖς μὲν συμφοραῖς ὁμοίαις τῷ πλήθει κέχρηνται, τὰς δὲ τιμωρίας

διαφόρους τῶν ἄλλων ἀξιοῦσι ποιεῖσθαι. Πρὸς δὲ τούτοις, ἔτι καὶ νῦν ἔξεστιν αὐτῷ, πρὶν ἀποπειραθῆναι τῆς ὑμετέρας γνώμης, ἀφέντι τὴν δίκην, ἀπηλλάχθαι πάντων τῶν πραγμάτων. Καίτοι πῶς οὐκ ἄλογόν ἐστιν, ἐν τούτῳ τῷ κινδύνῳ ζητεῖν αὐτὸν ἐλέους παρ᾽ ὑμῶν τυγχάνειν, οὗ κύριός ἐστιν αὐτός, καὶ εἰς ὃν αὐτὸς αὑτὸν καθίστησι, καὶ ὃν ἔτι καὶ νῦν ἔξεστιν αὐτῷ μὴ κινδυνεύειν;

17. Ἐὰν δ᾽ ἄρα μέμνηται τῶν ἐπὶ τῆς ὀλιγαρχίας γεγενημένων, ἀξιοῦτε αὐτόν, μὴ ἐκείνων κατηγορεῖν, ὑπὲρ ὧν οὐδεὶς ἀπολογήσεται, ἀλλ᾽ ὡς ἐγὼ τὰ χρήματα εἴληφα διδάσκειν, περὶ οὗπερ ὑμᾶς δεῖ ψηφίζεσθαι· μηδ᾽ ὡς αὐτὸς δεινὰ πέπονθεν ἀποφαίνειν, ἀλλ᾽ ὡς ἐγὼ πεποίηκα, ἐξελέγχειν, παρ᾽ οὗπερ ἀξιοῖ τὰ ἀπολωλότα κομίζεσθαι. Ἐπεὶ κακῶς γε αὐτὸν πράττοντα ἐπιδεῖξαι, καὶ πρὸς ἄλλον ὁντινοῦν ἀγωνιζόμενος τῶν πολιτῶν, δύναται. Καίτοι χρὴ μέγα παρ᾽ ὑμῖν δύνασθαι τῶν κατηγοριῶν, οὐχ αἷς ἔξεστι χρῆσθαι καὶ πρὸς τοὺς μηδὲν ἡμαρτηκότας, ἀλλ᾽ ἃς οὐχ οἷόν τ᾽ εἰπεῖν, ἀλλ᾽ ἢ κατὰ τῶν ἠδικηκότων. Πρὸς μὲν οὖν τούτους τοὺς λόγους καὶ ταῦτ᾽ ἴσως ἀρκέσει, καὶ πλείω τάχα ἀντειπεῖν ἐξέσται.

18. Ἐνθυμεῖσθε δέ, (εἰ καί τῳ δόξω δὶς περὶ τῶν αὐτῶν λέγειν,) ὅτι πολλοὶ προσέχουσι ταύτῃ τῇ δίκῃ τὸν νοῦν, οὐ τῶν ἡμετέρων πραγμάτων φροντίζοντες, ἀλλ᾽ ἡγούμενοι περὶ τῶν συνθηκῶν εἶναι τὴν κρίσιν· οὓς ὑμεῖς τὰ δίκαια γνόντες, ἀδεῶς οἰκεῖν ἐν τῇ πόλει ποιήσετε· εἰ δὲ μή, πῶς οἴεσθε διακείσεσθαι τοὺς ἐν ἄστει μείναντας, ἢν ὁμοίως ἅπασιν ὀργιζόμενοι φανήσεσθε τοῖς μετασχοῦσι τῆς πολιτείας; τίνα δὲ γνώμην ἕξειν τοὺς καὶ μικρὸν ἁμάρτημα σφίσιν αὐτοῖς συνειδότας, ὅταν εἰδῶσι μηδὲ τοὺς κοσμίως πεπολιτευμένους τῶν δικαίων τυγχά-

νοντας; πόσην δὲ χρὴ προσδοκᾷν ἔσεσθαι ταραχὴν, ὅταν οἱ μὲν ἐπαρθῶσι συκοφαντεῖν, ὡς ὑμῶν αὐτοῖς ἤδη ταῦτ' ἐγνωκότων· οἱ δὲ δεδίωσι τὴν παροῦσαν πολιτείαν, ὡς οὐδεμιᾶς αὐτοῖς ἔτι καταφυγῆς ὑπαρχούσης; ἆρ' οὐκ ἄξιον φοβεῖσθαι, μὴ συγχυθέντων τῶν ὅρκων, πάλιν εἰς ταῦτα καταστῶμεν, ἐξ ὧνπερ ἠναγκάσθημεν τὰς συνθήκας ποιήσασθαι; Καὶ μὴν, οὐ δεῖ γ' ὑμᾶς παρ' ἑτέρων μαθεῖν, ὅσον ἐστὶν ὁμόνοια ἀγαθὸν, ἢ στάσις κακόν. Οὕτω γὰρ ἀμφοτέρων σφόδρα πεπείρασθε, ὥςτε καὶ τοὺς ἄλλους ὑμεῖς ἄριστ' ἂν διδάξητε περὶ αὐτῶν.

19. Ἵνα δὲ μὴ δοκῶ διὰ τοῦτο πολὺν χρόνον περὶ τὰς συνθήκας διατρίβειν, ὅτι ῥᾴδιόν ἐστι περὶ τῶν αὐτῶν πολλὰ καὶ δίκαια εἰπεῖν, τοσοῦτον ὑμῖν ἔτι διακελεύομαι μνημονεύειν, ὅταν φέρητε τὴν ψῆφον, ὅτι πρὶν μὲν ποιήσασθαι ταύτας, ἐπολεμοῦμεν, οἱ μὲν τὸν κύκλον ἔχοντες, οἱ δὲ τὸν Πειραιᾶ κατειληφότες, μᾶλλον ἀλλήλους μισοῦντες, ἢ τοὺς ὑπὸ τῶν προγόνων πολεμίους ἡμῖν καταλειφθέντας. Ἐπειδὴ δὲ τὰς πίστεις ἀλλήλοις ἔδομεν, εἰς ταὐτὸν συνελθόντες, οὕτω καλῶς καὶ κοινῶς πολιτευόμεθα, ὥςπερ οὐδὲ μιᾶς ἡμῖν διαφορᾶς γεγενημένης. Καὶ τότε μὲν ἀμαθεστάτους καὶ δυςτυχεστάτους πάντες ἡμᾶς ἐνόμιζον· νῦν δὲ εὐδαιμονέστατοι καὶ σωφρονέστατοι τῶν Ἑλλήνων δοκοῦμεν εἶναι. Ὥςτ' ἄξιον οὐ μόνον τηλικαύταις ζημίαις κολάζειν τοὺς παραβαίνειν τολμῶντας τὰς συνθήκας, ἀλλὰ ταῖς ἐσχάταις, ὡς τῶν μεγίστων κακῶν αἰτίους ὄντας· ἄλλως τε καὶ τοὺς ὥςπερ Καλλίμαχος βεβιωκότας.

20. Ὃς δέκα μὲν ἔτη συνεχῶς ὑμῖν Λακεδαιμονίων πολεμησάντων, οὐδεμίαν παρέσχεν αὑτὸν ἡμέραν τάξαι τοῖς στρατηγοῖς, ἀλλ' ἐκεῖνον μὲν τὸν χρόνον διετέλεσεν

ἀποδιδράσκων, καὶ τὴν οὐσίαν ἀποκρυπτόμενος. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Τριάκοντα κατέστησαν, τηνικαῦτα κατέπλευσεν εἰς τὴν πόλιν, καί φησιν εἶναι δημοτικός. Τοσούτῳ δὲ μᾶλλον τῶν ἄλλων ἐπεθύμει μετασχεῖν ἐκείνων τῆς πολιτείας, ὥςτ᾽ οὐδ᾽ εἰ κακῶς ἔπαθεν, ἠξίωσεν ἀπελθεῖν, ἀλλ᾽ ᾑρεῖτο μετὰ τῶν ἡμαρτηκότων εἰς αὐτὸν πολιορκεῖσθαι μᾶλλον, ἢ μεθ᾽ ὑμῶν τῶν συνηδικημένων πολιτεύεσθαι. Καὶ μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης παρέμεινε μετέχων τῆς πολιτείας, ἐν ᾗ προςβαλεῖν ἐμέλλετε πρὸς τὸ τεῖχος· τότε δ᾽ ἐξῆλθεν, οὐ τὰ παρόντα μισήσας, ἀλλὰ δείσας τὸν ἐπιόντα κίνδυνον, ὡς ὕστερον ἐδήλωσεν. Ἐπειδὴ γὰρ Λακεδαιμονίων ἐλθόντων, ὁ δῆμος ἐν τῷ Πειραιεῖ κατεκλείσθη, πάλιν ἐκεῖθεν διαδρὰς, ἐν Βοιωτοῖς διητᾶτο· ὥςτ᾽ αὐτῷ προςήκει μετὰ τῶν αὐτομόλων ἀναγεγράφθαι πολὺ μᾶλλον, ἢ τῶν φευγόντων ὀνομάζεσθαι. Καὶ τοιοῦτος γεγενημένος, καὶ περὶ τοὺς ἐκ Πειραιέως, καὶ περὶ τοὺς ἐν ἄστει μείναντας, καὶ περὶ πᾶσαν τὴν πόλιν, οὐκ ἀγαπᾷ τῶν ἴσων τυγχάνειν τοῖς ἄλλοις, ἀλλὰ ζητεῖ πλέον ἔχειν ὑμῶν, ὥςπερ ἢ μόνος ἀδικηθεὶς, ἢ βέλτιστος ὢν τῶν πολιτῶν, ἢ μεγίσταις συμφοραῖς δι᾽ ὑμᾶς κεχρημένος, ἢ πλείστων ἀγαθῶν αἴτιος τῇ πόλει γεγενημένος. Ἐβουλόμην δ᾽ ἂν ὑμᾶς ὁμοίως ἐμοὶ γιγνώσκειν αὐτόν, ἵν᾽ αὐτῷ μὴ τῶν ἀπολωλότων συνήχθεσθε, ἀλλὰ τῶν ὑπολοίπων ἐφθονεῖσθε. Νῦν δὲ περὶ μὲν τῶν ἄλλων, ὅσοις ἐπιβεβούλευκε, καὶ δίκας οἵας δεδίκασται, καὶ γραφὰς εἰςελήλυθε, καὶ μεθ᾽ ὧν συνέστηκε, καὶ καθ᾽ ὧν τὰ ψευδῆ μεμαρτύρηκεν, οὐδ᾽ ἂν δὶς τοσοῦτον ὕδωρ ἱκανὸν διηγήσασθαι γένοιτο. Ἓν δὲ μόνον ἀκούσαντες τῶν τούτῳ πεπραγμένων, ῥᾳδίως δὲ τὴν ἄλλην αὐτοῦ πονηρίαν γνώσεσθε.

21. Κρατῖνος γὰρ ἠμφιςβήτησε χωρίου τῷ τούτου

κηδεστῇ. Μάχης δ' αὐτοῖς γενομένης, ἀποκρυψάμενοι θεράπαιναν, ᾐτιῶντο Κρατῖνον συντρίψαι κατὰ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς. Ἐκ δὲ τοῦ τραύματος φάσκοντες ἀποθανεῖν τὴν ἄνθρωπον, λαγχάνουσιν αὐτῷ φόνου δίκην ἐπὶ Παλλαδίῳ. Πυθόμενος δὲ ὁ Κρατῖνος τὰς τούτων ἐπιβουλάς, τὸν μὲν ἄλλον χρόνον ἡσυχίαν ἦγεν, ἵνα μὴ μεταθεῖντο τὸ πρᾶγμα, μηδ' ἑτέρους λόγους ἐξευρίσκοιεν, ἀλλ' ἐπαυτοφώρῳ ληφθεῖεν κακουργοῦντες. Ἐπειδὴ δὲ ὁ κηδεστὴς μὲν ἦν ὁ τούτου κατηγορηκώς, οὗτος δὲ ὁ μεμαρτυρηκὼς ὑμῖν τεθνᾶναι τὴν ἄνθρωπον, ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν, ἵνα ἦν κεκρυμμένη, βίᾳ λαβόντες αὐτήν, καὶ ἀγαγόντες ἐπὶ τὸ δικαστήριον, ζῶσαν ἅπασι τοῖς παροῦσιν ἐπέδειξαν. Ὥςθ' ἑπτακοσίων μὲν δικαζόντων, τεττάρων δὲ καὶ δέκα μαρτυρησάντων, οὗτος οὐδεμίαν ψῆφον μετέλαβε. Καί μοι κάλει τούτων μάρτυρας.

(Μάρτυρες.)

22. Τίς οὖν ἂν ἀξίως δύναιτο κατηγορῆσαι τῶν τούτῳ πεπραγμένων; ἢ τίς ἂν εὑρεῖν ἔχοι παράδειγμα μεῖζον ἀδικίας καὶ συκοφαντίας, καὶ πονηρίας; ἔνια μὲν γὰρ τῶν ἀδικημάτων, οὐκ ἂν ὅλον τὸν τρόπον δηλώσειε τῶν ἀδικησάντων, ἐκ δὲ τῶν τοιούτων ἔργων ἅπαντα τὸν βίον τῶν ἐξαμαρτανόντων, ῥᾴδιον κατιδεῖν ἐστίν. Ὅςτις γὰρ τοὺς ζῶντας τεθνᾶναι μαρτυρεῖ, τίνος ἂν ὑμῖν ἀποσχέσθαι δοκεῖ; ἢ ὅςτις ἐπὶ τοῖς ἀλλοτρίοις πράγμασιν οὕτω πονηρός ἐστι, τί οὐκ ἂν ἐπὶ τοῖς αὑτοῦ τολμήσειε; πῶς δὲ χρὴ τούτῳ πιστεύειν ὑπὲρ αὑτοῦ λέγοντι, ὃς ὑπὲρ ἑτέρων ἐπιορκῶν ἐξελέγχεται; τίς δὲ πώποτε φανερώτερον ἀπεδείχθη τὰ ψευδῆ μαρτυρῶν; τοὺς μὲν γὰρ ἄλλους ἐκ τῶν λεγομένων κρίνετε, τὴν δὲ τούτου μαρτυρίαν, ὅτι ψευ-

δὴς ἦν, εἶδον οἱ δικάζοντες. Καὶ τοιαῦθ᾽ ἡμαρτηκώς, ἐπιχειρήσει λέγειν, ὡς ἡμεῖς ψευδόμεθα, ὅμοιον ἐργαζόμενος, ὥσπερ ἂν εἴ τῳ Φρυνώνδας πανουργίαν ὀνειδίσειεν, ἢ Φιλεργός, ὁ τὸ Γοργόνιον ὑφελόμενος, τοὺς ἄλλους ἱεροσύλους ἔφασκεν εἶναι. Τίνα δὲ προσήκει τῶν μὴ γενομένων παρασχέσθαι μάρτυρα μᾶλλον, ἢ τοῦτον, ὃς αὐτὸς ἑτέροις τὰ ψευδῆ τολμᾷ μαρτυρεῖν;

23. Ἀλλὰ γὰρ Καλλιμάχου μὲν ἔξεστι πολλάκις κατηγορεῖν, (οὕτω γὰρ παρεσκεύασται πολιτεύεσθαι,) περὶ δὲ ἐμαυτοῦ, τὰς μὲν ἄλλας πάσας παραλείψω λειτουργίας· ἧς δ᾽ οὐ μόνον ἂν μοι δικαίως ἔχοιτε χάριν, ἀλλὰ καὶ τεκμηρίῳ χρήσαισθε περὶ τοῦ παντὸς πράγματος, ταύτης δὲ μνησθήσομαι πρὸς ὑμᾶς. Ὅτε γὰρ ἡ πόλις ἀπώλεσε τὰς ναῦς ἐν Ἑλλησπόντῳ, καὶ τῆς δυνάμεως ἐστερήθη, τῶν μὲν πλείστων τριηράρχων τοσοῦτον διήνεγκα, ὅτι μετ᾽ ὀλίγων ἔσωσα τὴν ναῦν, αὐτῶν δὲ τούτων, ὅ τι καταπλεύσας εἰς τὸν Πειραιᾶ μόνος, οὐ κατέλυσα τὴν τριηραρχίαν, ἀλλὰ τῶν ἄλλων ἀσμένως ἀπαλλαττομένων τῶν λειτουργιῶν, καὶ πρὸς τὰ παρόντα ἀθύμως διακειμένων, καὶ τῶν μὲν ἀνηλωμένων αὐτοῖς μεταμέλον, τὰ δὲ λοιπὰ ἀποκρυπτομένων, καὶ νομιζόντων τὰ μὲν κοινὰ διεφθάρθαι, τὰ δ᾽ ἴδια σκοπουμένων, οὐ τὴν αὐτὴν ἐκείνοις γνώμην ἔσχον, ἀλλὰ πείσας τὸν ἀδελφὸν συντριηραρχεῖν παρ᾽ ἡμῶν αὐτῶν μισθὸν διδόντες τοῖς ναύταις, κακῶς ἐποιοῦμεν τοὺς πολεμίους. Τὸ δὲ τελευταῖον, προειπόντος Λυσάνδρου, εἴ τις εἰσάγει σῖτον ὡς ὑμᾶς, θάνατον τὴν ζημίαν, οὕτω φιλοτίμως εἴχομεν πρὸς τὴν πόλιν, ὥστε τῶν ἄλλων οὐδὲ τὸν σφέτερον αὐτῶν εἰσάγειν τολμώντων, ἡμεῖς τὸν ὡς ἐκείνους εἰσπλέοντα λαμβάνοντες, εἰς τὸν Πειραιᾶ κατήγομεν. Ἀνθ᾽ ὧν ὑμεῖς ἐψηφίσασθε ἡμᾶς στεφανῶ-

σαι, καὶ πρόσθεν τῶν ἐπωνύμων ἀνειπεῖν, ὡς μεγάλων ἀγαθῶν αἰτίους ὄντας. Καίτοι χρὴ τούτους δημοτικοὺς νομίζειν, οὐχ ὅσοι κρατοῦντος τοῦ δήμου, μετασχεῖν τῶν πραγμάτων ἐπεθύμησαν, ἀλλ' οἵ, δυστυχησάσης τῆς πόλεως, προκινδυνεύειν ὑμῶν ἠθέλησαν· καὶ χάριν ἔχειν, οὐκ εἴ τις αὐτὸς κακῶς πέπονθεν, ἀλλ' εἴ τις ὑμᾶς εὖ πεποίηκε· καὶ πένητας γενομένους ἐλεεῖν, οὐ τοὺς ἀπολωλεκότας τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ τοὺς εἰς ὑμᾶς ἀνηλωκότας.

24. Ὧν εἷς ἐγὼ φανήσομαι γεγενημένος, ὃς πάντων ἂν εἴην δυστυχέστατος, εἰ πολλὰ τῶν ἐμαυτοῦ δεδαπανημένος εἰς τὴν πόλιν, εἶτα δόξαιμι τοῖς ἀλλοτρίοις ἐπιβουλεύειν, καὶ περὶ μηδενὸς ποιεῖσθαι τὰς παρ' ὑμῖν διαβολάς, ὃς οὐ μόνον τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν τὴν ἐμαυτοῦ περὶ ἐλάττονος φαίνομαι ποιούμενος, τοῦ παρ' ὑμῖν εὐδοκιμεῖν. Τῷ δ' οὐκ ἂν ὑμῶν μεταμελήσειεν, εἰ καὶ μὴ παραχρῆμα, ἀλλ' ὀλίγον ὕστερον, εἰ τὸν μὲν συκοφάντην ἴδοιτε πλούσιον γεγενημένον, ἐμὲ δ' ἐξ ὧν ὑπέλιπον λειτουργῶν, καὶ τούτων ἐκπεπτωκότα; καὶ τὸν μὲν μηδὲ πώποτε ὑπὲρ ὑμῶν κινδυνεύσαντα, μεῖζον καὶ τῶν νόμων καὶ τῶν συνθηκῶν δυνάμενον· ἐμὲ δὲ τὸν οὕτω πρόθυμον περὶ τὴν πόλιν γεγενημένον, μηδὲ τῶν δικαίων ἀξιούμενον τυγχάνειν; τίς δ' οὐκ ἂν ὑμῖν ἐπιτιμήσειεν, εἰ πεισθέντες ὑπὸ τῶν Καλλιμάχου λόγων, τοσαύτην πονηρίαν ἡμῶν καταγνοίητε, οὓς ἐκ τῶν ἔργων κρίναντες, δι' ἀνδραγαθίαν ἐστεφανώσατε, ὅτε μηδ' οὕτω ῥᾴδιον ἦν, ὥσπερ νῦν τυχεῖν ταύτης τῆς τιμῆς; τοὐναντίον δ' ἡμῖν συμβέβηκεν, ἢ τοῖς ἄλλοις. Οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι τοὺς εἰληφότας τὰς δωρεάς, ὑπομιμνήσκουσιν, ἡμεῖς δ' ὑμᾶς τοὺς δεδωκότας ἀξιοῦμεν μνημονεύειν, ἵν' ὑμῖν τεκμήριον τῶν εἰρημένων ἁπάντων, καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων τῶν ἡμε-

τέρων γένηται. Δῆλον δ' ὅτι ταύτης τῆς τιμῆς ἀξίους ἡμᾶς αὐτοὺς παρείχομεν, οὐχ ἵνα ὀλιγαρχίας γενομένης τἀλλότρια διαρπάζοιμεν, ἀλλ' ἵνα σωθείσης τῆς πόλεως, οἵ τ' ἄλλοι τὰ σφέτερ' αὐτῶν ἔχοιεν, ἡμῖν τε παρὰ τῷ πλήθει τῶν πολιτῶν χάρις ὀφείλοιτο· ἣν ἡμεῖς νῦν ἀπαιτοῦμεν, οὐ πλέον ἔχειν τοῦ δικαίου ζητοῦντες, ἀλλ' ἀποφαίνοντες μὲν ὡς οὐδὲν ἀδικοῦμεν, τοῖς δ' ὅρκοις καὶ ταῖς συνθήκαις ἐμμένοντες. Καὶ γὰρ ἂν εἴη δεινόν, εἰ τοὺς μὲν ἠδικηκότας, τιμωρίας ἀφεῖναι κύριαι γένοιντο, ἐφ' ἡμῖν δὲ τοῖς εὖ πεποιηκόσιν ἄκυροι κατασταθεῖεν. Ἄξιον δὲ τὴν παροῦσαν τύχην διαφυλάττειν, ἐνθυμουμένους, ὅτι ἑτέρας μὲν πόλεις ἐποίησαν αἱ συνθῆκαι στασιάσαι, τὴν δὲ ἡμετέραν μᾶλλον ὁμονοεῖν. Ὧν χρὴ μεμνημένους, ἅμα τάτε δίκαια καὶ τὰ συμφέροντα ψηφίζεσθαι.

XIX.

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ

ΑΙΓΙΝΗΤΙΚΟΣ

ΛΟΓΟΣ.

Ἐνόμιζον μέν, ὦ ἄνδρες Αἰγινῆται, οὕτω καλῶς βεβουλεῦσθαι περὶ τῶν ἑαυτοῦ Θρασύλοχον, ὥςτε μηδένα ἄν ποτ᾽ ἐλθεῖν ἐναντία πράξοντα ταῖς διαθήκαις, ἃς ἐκεῖνος κατέλιπεν. Ἐπειδὴ δὲ τοῖς ἀντιδίκοις τοιαύτη γνώμη καθέστηκεν, ὥςτε καὶ πρὸς οὕτως ἐχούσας αὐτὰς ἀμφιςβητεῖν, ἀναγκαίως ἔχει παρ᾽ ὑμῶν τῶν δικαίων τυγχάνειν πειρᾶσθαι. Τοὐναντίον δὲ πέπονθα τοῖς πλείστοις τῶν ἀνθρώπων. Τοὺς μὲν γὰρ ἄλλους ὁρῶ χαλεπῶς φέροντας, ὅταν ἀδίκως περί τινος κινδυνεύσωσιν· ἐγὼ δ᾽ ὀλίγου δέω χάριν ἔχειν τούτοις, ὅτι με εἰς τοῦτον τὸν ἀγῶνα κατέστησαν. Ἀκρίτου μὲν γὰρ ὄντος τοῦ πράγματος, οὐκ ἂν ἠπίστασθ᾽ ὁποῖός τις γεγενημένος περὶ τὸν τετελευτηκότα, κληρονόμος εἰμὶ τῶν ἐκείνου· πυθόμενοι δὲ τὰ πραχθέντα πάντα, εἴσεσθ᾽ ὅτι δικαίως ἂν καὶ μείζονος ἢ τοσαύτης δωρεᾶς ἠξιώθην. Ἐχρῆν μέντοι καὶ τὴν ἀμφιςβητοῦσαν τῶν χρημάτων, μὴ παρ᾽ ὑμῶν πειρᾶσθαι λαμβάνειν τὴν

οὐσίαν, ἣν Θρασύλοχος κατέλιπεν, ἀλλὰ περὶ ἐκεῖνον χρηστὴν οὖσαν, οὕτως ἀξιοῦν αὐτὴν ἐπιδικάζεσθαι. Νῦν δ' αὐτῇ τοσούτου δεῖ μεταμέλειν ὧν εἰς ζῶντα ἐξήμαρτεν, ὥςτε καὶ τεθνεῶτος αὐτοῦ πειρᾶται τήν τε διαθήκην ἄκυρον, καὶ τὸν οἶκον ἔρημον ποιῆσαι. Θαυμάζω δὲ καὶ τῶν πραττόντων ὑπὲρ αὐτῆς, εἰ διὰ τοῦτο οἴονται καλὸν εἶναι τὸν κίνδυνον, ὅτι μὴ κατορθώσαντες, οὐδὲν μέλλουσιν ἀποτίσειν. Ἐγὼ μὲν γὰρ ἡγοῦμαι μεγάλην εἶναι καὶ ταύτην ζημίαν, ἐὰν ἐξελεγχθέντες ὡς ἀδίκως ἀμφιςβητοῦσι, δόξωσι χείρους εἶναι. Τὴν μὲν οὖν τούτων κακίαν, ἐξ αὐτῶν τῶν ἔργων γνώσεσθε, ἐπειδὰν διὰ τέλους ἀκούσητε τῶν πεπραγμένων. Ὅθεν δὲ οἶμαι τάχιστ' ἂν ὑμᾶς μαθεῖν περὶ ὧν ἀμφιςβητοῦμεν, ἐντεῦθεν ἄρξομαι διηγεῖσθαι.

2. Θρασύλοχος γὰρ ὁ πατὴρ τοῦ καταλιπόντος τὴν διαθήκην ἐμοί, παρὰ μὲν τῶν προγόνων οὐδεμίαν οὐσίαν κατέλιπε· ξένος δὲ Πολεμαινέτῳ μάντει γενάμενος, οὕτως οἰκείως διετέθη πρὸς αὐτόν, ὥςτ' ἀποθνήσκων ἐκεῖνος, τάς τε βίβλους τὰς περὶ τῆς μαντικῆς αὐτῷ κατέλιπε, καὶ τῆς οὐσίας μέρος τι τῆς νῦν οὔσης ἔδωκε. Λαβὼν δὲ Θρασύλοχος ταύτας τὰς ἀφορμάς, ἐχρῆτο ταύτῃ τῇ τέχνῃ· πλάνος δὲ γενόμενος, καὶ διαιτηθεὶς ἐν πολλαῖς πόλεσιν, ἄλλαις τε γυναιξὶ συνεγένετο, ὧν ἔνιαι καὶ παιδάρια ἀπέδειξαν, ἃ ἐκεῖνος οὐδὲ πώποτε γνήσια ἐνόμισε, καὶ δὴ καὶ τὴν ταύτης μητέρα, ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις ἔλαβεν. Ἐπειδὴ δ' οὐσίαν τε πολλὴν ἐκτήσατο, καὶ τὴν πατρίδα ἐπόθησεν, ἐκείνης μὲν καὶ τῶν λοιπῶν ἀπηλλάγη, καταπλεύσας δ' εἰς Σίφνον, ἔγημεν ἀδελφὴν τοῦ πατρὸς τοὐμοῦ, πλούτῳ μὲν αὐτὸς πρῶτος ὢν τῶν πολιτῶν, γένει δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀξιώμασιν εἰδὼς τὴν ἡμετέραν οἰκίαν προέχουσαν.

Οὕτω δὲ σφόδρα ἠγάπησε τὴν τοῦ πατρὸς φιλίαν, ὥστ' ἀποθανούσης ἐκείνης ἄπαιδος, αὖθις ἠγάγετο τὴν ἀνεψιὰν τοῦ πατρός, οὐ βουλόμενος διαλύσασθαι τὴν πρὸς ἡμᾶς οἰκειότητα. Οὐ πολὺν δὲ χρόνον συνοικήσας, ταῖς αὐταῖς τύχαις ἐχρήσατο καὶ περὶ ταύτην, αἷς καὶ περὶ τὴν προτέραν. Μετὰ δὲ ταύτην ἔγημεν ἐκ Σερίφου παρ' ἀνθρώπων πολὺ πλείονος ἀξίων, ἢ κατὰ τὴν αὐτῶν πόλιν, ἐξ ἧς ἐγένετο Σώπολις, καὶ Θρασύλοχος, καὶ ἡ νῦν ἐμοὶ συνοικοῦσα. Θρασύλοχος μὲν οὖν, τούτους μόνους γνησίους παῖδας ποιησάμενος, καὶ κληρονόμους τῶν αὐτοῦ καταστήσας, τὸν βίον ἐτελεύτησεν.

3. Ἐγὼ δὲ καὶ Θρασύλοχος, τοσαύτην φιλίαν παρὰ τῶν πατέρων παραλαβόντες, ὅσην ὀλίγῳ πρότερον διηγησάμην, ἔτι μείζω τῆς ὑπαρχούσης αὐτὴν ἐποιήσαμεν. Ἕως μὲν γὰρ παῖδες ἦμεν, περὶ πλείονος ἐποιούμεθα ἡμᾶς αὐτούς, ἢ τοὺς ἀδελφούς, καὶ οὔτε θυσίαν, οὔτε θεωρίαν, οὔτ' ἄλλην ἑορτὴν οὐδεμίαν, χωρὶς ἀλλήλων ἠγάγομεν. Ἐπειδὴ δ' ἄνδρες ἐγενόμεθα, οὐδὲν πώποτ' ἐναντίον ἡμῖν αὐτοῖς ἐπράξαμεν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἰδίων ἐκοινωνοῦμεν, καὶ πρὸς τὰ τῆς πόλεως ὁμοίως διεκείμεθα. Καὶ τί δεῖ λέγειν τὰς οἴκοι χρήσεις; ἀλλ' οὐδὲ φυγόντες, ἀπ' ἀλλήλων ἠξιώσαμεν γενέσθαι. Τὸ δὴ τελευταῖον φθόῃ ἰσχόμενον αὐτόν, καὶ πολὺν χρόνον ἀσθενήσαντα, καὶ τοῦ μὲν ἀδελφοῦ Σωπόλιδος αὐτοῦ πρότερον τετελευτηκότος, τῆς δὲ μητρὸς καὶ τῆς ἀδελφῆς οὔπω παρουσῶν, ἐπὶ τοσαύτης ἐρημίας γενόμενον, οὕτως ἐπιπόνως καὶ καλῶς αὐτὸν ἐθεράπευσα, ὥστ' ἐκεῖνον μὴ νομίζειν ἂν ἀξίαν δύνασθαι χάριν ἀποδοῦναι τῶν πεπραγμένων· ὅμως δ' οὐδὲν ἐνέλιπεν, ἀλλ' ἐπειδὴ πονήρως διέκειτο, καὶ οὐδεμίαν ἐλπίδα εἶχε τοῦ βίου, παρακαλέσας μάρτυρας, υἱόν μ' ἐποιήσατο, καὶ τὴν ἀδελ-

φὴν τὴν αὐτοῦ καὶ τὴν οὐσίαν ἔδωκα. Καί μοι λάβε τὰς διαθήκας.

(Διαθῆκαι.)

4. Ἀνάγνωθι δή μοι καὶ τὸν νόμον τῶν Αἰγινητῶν· κατὰ γὰρ τοῦτον ἔδει ποιεῖσθαι τὰς διαθήκας· ἐνθάδε γὰρ μετοικοῦμεν.

(Νόμος.)

5. Κατὰ τοῦτον τὸν νόμον, ὦ ἄνδρες Αἰγινῆται, υἱόν μ' ἐποιήσατο Θρασύλοχος, πολίτην μὲν αὐτοῦ καὶ φίλον ὄντα, γεγονότα δ' οὐδενὸς χεῖρω Σιφνίων, πεπαιδευμένον δ' ὁμοίως αὐτῷ καὶ τεθραμμένον. Ὥςτ' οὐκ οἶδ' ὅπως μᾶλλον ἂν κατὰ τὸν νόμον ἔπραξεν, ὃς κελεύει τοὺς ὁμοίους, παῖδας εἰςποιεῖσθαι. Λάβε δὲ καὶ τὸν Σιφνίων νόμον, καθ' ὃν πάλαι ἐπολιτευόμεθα.

(Νόμος.)

6. Εἰ μὲν τοίνυν, ὦ ἄνδρες Αἰγινῆται, τούτοις μὲν τοῖς νόμοις ἠναντιοῦντο, τὸν δὲ παρ' αὐτοῖς κείμενον σύνδικον εἶχον, ἧττον ἄξιον ἦν θαυμάζειν αὐτῶν· νῦν δὲ κἀκεῖνος ὁμοίως τοῖς ἀνεγνωσμένοις κεῖται. Καὶ λάβε μοι τὸ βιβλίον.

(Νόμος.)

7. Τί οὖν ὑπόλοιπον αὐτοῖς, ὅπου τὰς διαθήκας μὲν αὐτοὶ προςομολογοῦσι Θρασύλοχον καταλιπεῖν, τῶν δὲ νόμων ταύτῃ μὲν οὐδείς, ἐμοὶ δὲ πάντες βοηθοῦσι, πρῶτον μὲν ὁ παρ' ὑμῖν τοῖς μέλλουσιν ἀναγνώσεσθαι περὶ τοῦ πράγματος, ἔπειθ' ὁ Σιφνίων, ὅθεν ἦν ὁ τὴν διαθή-

κην καταλιπὼν, ἔτι δ' ὁ παρ' αὐτοῖς τοῖς ἀμφισβητοῦσι κείμενος; Καὶ τίνος ἂν ὑμῖν ἀποσχέσθαι δοκοῦσιν, οἵτινες ζητοῦσι πείθειν ὑμᾶς, ὡς χρὴ τὰς διαθήκας ἀκύρους ποιῆσαι, τῶν μὲν νόμων οὕτως ἐχόντων, ὑμῶν δὲ κατὰ τούτους ὀμωμοκότων ψηφιεῖσθαι.

8. Περὶ μὲν οὖν αὐτοῦ τοῦ πράγματος, ἱκανῶς ἀποδεδεῖχθαί μοι νομίζω. Ἵνα δὲ μηδεὶς οἴηται, μήτ' ἐμὲ διὰ μικρὰς προφάσεις ἔχειν τὸν κλῆρον, μήτε ταύτην ἐπιεικῆ γεγενημένην πρὸς Θρασύλοχον, ἀποστερεῖσθαι τῶν χρημάτων, βούλομαι καὶ περὶ τούτων εἰπεῖν. Αἰσχυνθείην γὰρ ἂν ὑπὲρ τοῦ τετελευτηκότος, εἰ μὴ πάντες πεισθήσησθε, μὴ μόνον, ὡς κατὰ τοὺς νόμους, ἀλλ' ὡς καὶ δικαίως ταῦτ' ἔπραξε. Ῥᾳδίας δ' ἡγοῦμαι τὰς ἀποδείξεις εἶναι. Τοσούτῳ γὰρ διηνέγκαμεν, ὥστ' αὐτὴ μὲν ἡ κατὰ γένος ἀμφισβητοῦσα, πάντα τὸν χρόνον διετέλεσε καὶ πρὸς αὐτὸν ἐκεῖνον, καὶ πρὸς Σώπολιν, καὶ πρὸς τὴν μητέρα αὐτῶν διαφερομένη καὶ δυσμενῶς ἔχουσα· ἐγὼ δ' οὐ μόνον περὶ Θρασύλοχον καὶ τὸν ἀδελφὸν, ἀλλὰ καὶ περὶ αὐτὴν τὴν οὐσίαν, ἧς ἀμφισβητοῦμεν, φανήσομαι πλείστου τῶν φίλων ἄξιος γεγενημένος.

9. Καὶ περὶ μὲν τῶν παλαιῶν, πολὺ ἂν ἔργον εἴη λέγειν· ὅτε δὲ Πασίνος Πάρον κατέλαβεν, ἔτυχεν αὐτοῖς ὑπεκκείμενα τὰ πλεῖστα τῆς οὐσίας παρὰ τοῖς ξένοις τοῖς ἐμοῖς. ΏΙιόμεθα γὰρ ταύτην, μάλιστα τῶν νήσων ἀσφαλῶς ἔχειν. Ἀπορούντων δ' ἐκείνων, καὶ νομιζόντων αὐτὰ ἀπολωλεκέναι, πλεύσας ἐγὼ τῆς νυκτὸς ἐξεκόμισ' αὐτοῖς τὰ χρήματα, κινδυνεύσας περὶ τοῦ σώματος. Ἐφρουρεῖτο μὲν γὰρ ἡ χώρα, συγκατειληφότες δ' ἦσαν τινὲς τῶν ἡμετέρων φυγάδων τὴν πόλιν, οἳ μιᾶς ἡμέρας ἀπέκτειναν αὐτόχειρες γενόμενοι, τόν τε πατέρα τὸν ἐμὸν, καὶ τὸν θεῖον,

καὶ τὸν κηδεστήν, καὶ πρὸς τούτοις ἀνεψιοὺς τρεῖς. Ἀλλ' ὅμως οὐδέν με τούτων ἀπέτρεψεν, ἀλλ' ᾠχόμην πλέων, ἡγούμενος ὁμοίως με δεῖν ὑπὲρ ἐκείνων κινδυνεύειν, ὥςπερ ἐμαυτοῦ.

10. Μετὰ δὲ ταῦτα φυγῆς ἡμῖν γενομένης ἐκ τῆς πόλεως, μετὰ τοσούτου θορύβου καὶ δέους, ὥςτ' ἐνίους καὶ τῶν σφετέρων ἀμελεῖν αὐτῶν, οὐδ' ἐν τούτοις τοῖς κακοῖς ἠγάπησα, εἰ τοὺς οἰκείους τοὺς ἐμαυτοῦ διασῶσαι δυνηθείην· ἀλλ' εἰδὼς Σώπολιν μὲν ἀποδημοῦντα, αὐτὸν δ' ἐκεῖνον ἀῤῥώστως διακείμενον, συνεξεκόμισ' αὐτῷ καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὴν ἀδελφήν, καὶ τὴν οὐσίαν ἅπασαν. Καίτοι τίνα δικαιότερον αὐτὴν ἔχειν προςήκει, ἢ τὸν τότε μὲν συνδιασώσαντα, νυνὶ δὲ παρὰ τῶν κυρίων εἰληφότα;

11. Τὰ μὲν τοίνυν εἰρημένα, ταῦτ' ἐστίν, ἐν οἷς ἐκινδύνευσα μέν, φλαῦρον δ' οὐδὲν ἀπέλαυσα· ἔχω δὲ καὶ τοιαῦτ' εἰπεῖν, ἐξ ὧν ἐκείνῳ χαριζόμενος, αὐτὸς ταῖς μεγίσταις συμφοραῖς περιέπεσον.

12. Ἐπειδὴ γὰρ ἤλθομεν εἰς Μῆλον, αἰςθανόμενος ὅτι μέλλοιμεν αὐτοῦ καταμένειν, ἐδεῖτο ἡμῶν συμπλεῖν εἰς Τροιζῆνα, καὶ μηδαμῶς αὐτὸν ἀπολιπεῖν· λέγων τὴν ἀῤῥωστίαν τοῦ σώματος, καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐχθρῶν, καὶ ὅτι χωρὶς ἐμοῦ γενόμενος οὐδὲν ἕξει χρῆσθαι τοῖς αὑτοῦ πράγμασι. Φοβουμένης δὲ τῆς μητρός, ὅτι τὸ χωρίον ἐπυνθάνετο νοσῶδες εἶναι, καὶ τῶν ξένων συμβουλευόντων αὐτοῦ μένειν, ὅμως ἔδοξεν ἡμῖν ἐκείνῳ χαριστέον εἶναι. Καὶ μετὰ ταῦτ' οὐκ ἔφθημεν εἰς Τροιζῆνα ἐλθόντες, καὶ τοιαύταις νόσοις ἐλήφθημεν, ἐξ ὧν αὐτὸς μὲν παρὰ μικρὸν ἦλθον ἀποθανεῖν, ἀδελφὴν δὲ κόρην τέτταρα καὶ δέκ' ἔτη γεγονυῖαν, ἐντὸς τριάκονθ' ἡμερῶν κατέθαψα, τὴν δὲ μητέρα οὐδὲ πένθ' ἡμέραις ὕστερον. Καίτοι τίνα

οἴεσθέ με γνώμην ἔχειν, τοσαύτης μοι μεταβολῆς τοῦ βίου γεγενημένης; ὃς τὸν μὲν ἄλλον χρόνον ἀπαθὴς εἴην κακῶν, νεωστὶ δ᾽ ἐπειρώμην φυγῆς, καὶ τοῦ παρ᾽ ἑτέροις μετοικεῖν, στέρεσθαι δὲ τῶν ἐμαυτοῦ· πρὸς δὲ τούτοις, ὁρῶν τὴν μητέρα τὴν ἐμαυτοῦ καὶ τὴν ἀδελφήν, ἐκ μὲν τῆς πατρίδος ἐκπεπτωκυίας, ἐπὶ δὲ ξένης καὶ παρ᾽ ἀλλοτρίοις τὸν βίον τελευτώσας· ὥςτ᾽ οὐδεὶς ἄν μοι δικαίως φθονήσειεν, εἴ τι τῶν Θρασυλόχου πραγμάτων ἀγαθὸν ἀπολέλαυκα. Καὶ γὰρ ἵνα χαρισαίμην ἐκείνῳ, μετοικησάμενος ἐν Τροιζῆνι, τοσαύταις ἐχρησάμην συμφοραῖς, ὧν οὐδέποτ᾽ ἂν ἐπιλαθέσθαι δυνηθείην.

13. Καὶ μὴν οὐδὲ τοῦτό γ᾽ ἕξουσιν εἰπεῖν, ὡς εὖ μὲν πράττοντος Θρασυλόχου, ταῦτα πάνθ᾽ ὑπέμεινα, δυςτυχήσαντα δ᾽ αὐτὸν ἀπέλιπον· ἐν αὐτοῖς γὰρ τούτοις ἔτι σαφέστερον καὶ μᾶλλον ἐπεδειξάμην τὴν εὔνοιαν, ἣν εἶχον εἰς ἐκεῖνον. Ἐπειδὴ γὰρ εἰς Αἴγιναν κατοικησάμενος, ἠσθένησε ταύτην τὴν νόσον, ἐξ ἧς ἀπέθανεν, οὕτως αὐτὸν ἐθεράπευσα, ὡς οὐκ οἶδ᾽ εἴ τις ἄλλος πώποθ᾽ ἕτερος ἕτερον, τὸ μὲν πλεῖστον τοῦ χρόνου, πονήρως μὲν ἔχοντα, περιϊέναι δ᾽ οὐ δυνάμενον, ἓξ δὲ μῆνας συνεχῶς ἐν τῇ κλίνῃ κείμενον. Καὶ τούτων τῶν ταλαιπωριῶν, οὐδεὶς τῶν συγγενῶν μετασχεῖν ἠξίωσεν, ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ἐπισκεψόμενος ἀφίκετο, πλὴν τῆς μητρὸς καὶ τῆς ἀδελφῆς, αἳ πλέον θάτερον ἐποίησαν. Ἀσθενοῦσαι γάρ, ἦλθον ἐκ Τροιζῆνος, ὥςτ᾽ αὗται θεραπείας ἐδέοντο. Ἀλλ᾽ ὅμως ἐγώ, τοιούτων τῶν ἄλλων περὶ αὐτὸν γεγενημένων, οὐκ ἀπέστην, οὐδ᾽ ἀπεῖπον, ἀλλ᾽ ἐνοσήλευον αὐτὸν μετὰ παιδὸς ἑνός· οὐδὲ γὰρ τῶν οἰκετῶν οὐδεὶς ὑπέμεινε. Καὶ γὰρ φύσει χαλεπὸς ὤν, ἔτι δυςκολώτερον διὰ τὴν νόσον διέκειτο. Ὥςτ᾽ οὐκ ἐκείνων ἄξιον θαυμάζειν, εἰ μὴ παρέμενον, ἀλλὰ

πολὺ μᾶλλον, ὅπως ἐγὼ τοιαύτην νόσον θεραπεύων, ἐδυνάμην αὐταρκεῖν· ὃς ἔμπνους μὲν ἐμεῖν ἦν πολὺν χρόνον, ἐκ δὲ τῆς κλίνης οὐκ ἐδύνατο κινεῖσθαι, τοιαῦτα δ' ἔπασχεν, ὥςτε μηδεμίαν ἡμέραν ἡμᾶς ἀδακρυτὶ διάγειν, ἀλλὰ θρηνοῦντες διετελοῦμεν, καὶ τοὺς πόνους τοὺς ἀλλήλων, καὶ τὴν φυγήν, καὶ τὴν ἐρημίαν τὴν ἡμετέραν αὐτῶν. Καὶ ταῦτ' οὐδένα χρόνον διέλιπεν. Οὐδὲ γὰρ ἀπελθεῖν οἷόν τ' ἦν μοι, τοῦ μὴ δοκεῖν ἀμελεῖν, ὅ μοι πολὺ δεινότερον ἦν τῶν κακῶν τῶν παρόντων.

14. Ἐβουλόμην δ' ἂν ὑμῖν οἷόν τ' εἶναι ποιῆσαι φανερόν, οἷος περὶ αὐτὸν ἐγενόμην· οἶμαι γὰρ οὐδ' ἂν τὴν φωνὴν ὑμᾶς ἀνασχέσθαι τῶν ἀντιδίκων. Νῦν δὲ τὰ χαλεπώτατα τῶν ἐν τῇ θεραπείᾳ, καὶ δυςχερέστατα, καὶ πόνους ἀηδεστάτους ἔχοντα, καὶ πλείστης ἐπιμελείας δεηθέντα, οὐ εὐδιήγητά ἐστιν. Ἀλλ' ὑμεῖς αὐτοὶ σκοπεῖσθε, μετὰ πόσων ἀγρυπνιῶν καὶ ταλαιποριῶν, τοιοῦτον νόσημα τοσοῦτον χρόνον θεραπεύσειεν ἄν τις. Ἐγὼ μὲν γὰρ οὕτω κακῶς διετέθην, ὥςτ' ὅσοι ποτ' εἰςῆλθον τῶν φίλων, δεδιέναι ἔφασαν, μὴ κἀγὼ προςαπόλωμαι. Καὶ συνεβούλευόν μοι φυλάττεσθαι, λέγοντες, ὡς πλεῖστοι τῶν θεραπευσάντων ταύτην τὴν νόσον, αὐτοὶ προςδιεφθάρησαν. Πρὸς οὓς ἐγὼ τοιαῦτ' ἀπεκρινάμην, ὅτι πολὺ ἂν θᾶττον ἑλοίμην ἀποθανεῖν, ἢ κεῖνον περιϊδεῖν δι' ἔνδειαν τοῦ θεραπεύσοντος πρὸ μοίρας τελευτήσαντα.

15. Καὶ τοιούτῳ μοι γεγενημένῳ, τετόλμηκεν ἀμφιςβητεῖν τῶν χρημάτων ἡ μηδ' ἐπισκέψασθαι πώποτ' αὐτὸν ἀξιώσασα, τοσοῦτον μὲν χρόνον ἀσθενήσαντα, πυνθανομένη δὲ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὡς διέκειτο, ῥᾳδίας δ' οὔσης αὐτῇ τῆς πορείας; Εἶτα νῦν ἀδελφίζειν αὐτὸν ἐπιχειρήσουσιν, ὡς οὐχ ὅσῳ ἂν οἰκειότερον προςείπωσι

τὸν τεθνεῶτα, τοσούτῳ δόξουσιν εἰς αὐτὸν μείζω καὶ δεινότερα ἐξαμαρτάνειν; ἥτις ἐπειδὴ ἐτελεύτα τὸν βίον, ὁρῶσα τοὺς πολίτας τοὺς ἡμετέρους, ὅσοι περ ἦσαν ἐν Τροιζῆνι, διαπλέοντας εἰς Αἴγιναν, ἵν' αὐτὸν συγκαταθάψειαν, οὐδ' εἰς τοῦτον τὸν καιρὸν ἀπήντησεν, ἀλλ' οὕτως ὠμῶς καὶ σχετλίως εἶχεν, ὥστ' ἐπὶ μὲν τὸ κῆδος οὐκ ἠξίωσε παραγενέσθαι, τῶν δὲ καταλειφθέντων, οὐδὲ δέχ' ἡμέρας διαλιποῦσα, ἦλθεν ἀμφισβητήσουσα· ὥσπερ τῶν χρημάτων, ἀλλ' οὐκ ἐκείνου συγγενὴς οὖσα. Καὶ εἰ μὲν ὁμολογήσει τοσαύτην ἔχθραν ὑπάρχειν αὐτῇ πρὸς ἐκεῖνον, ὥστ' εἰκότως ταῦτα ποιεῖν, οὐκ ἂν κακῶς εἴη βεβουλευμένος, εἰ τοῖς φίλοις ἠβουλήθη μᾶλλον, ἢ ταύτῃ τὴν οὐσίαν καταλιπεῖν· εἰ δέ, μηδεμιᾶς διαφορᾶς οὔσης, οὕτως ἀμελὴς καὶ κακὴ περὶ αὐτὸν ἐγένετο, πολὺ ἂν δήπου δικαιότερον στερηθείη τῶν αὑτῆς, ἢ τῶν ἐκείνου κληρονόμος γένοιτο. Ἐνθυμεῖσθε δ' ὅτι τὸ μὲν ταύτης μέρος, οὔτ' ἐν τῇ νόσῳ θεραπείας ἔτυχεν, οὔτ' ἀποθανὼν τῶν νομιζομένων ἠξιώθη, δι' ἐμὲ δ' ἀμφότερ' αὐτῷ ταῦτα γεγένηται. Καίτοι δίκαιον ὑμᾶς ἐστι τὴν ψῆφον φέρειν, οὐκ εἴ τινες γένει μὲν προσήκειν φασίν, ἐν δὲ τοῖς ἔργοις ὅμοιοι τοῖς ἐχθροῖς γεγόνασιν· ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον, ὅσοι μηδ' ὄνομα συγγενείας ἔχοντες, οἰκειοτέρους σφᾶς αὐτοὺς ἐν ταῖς συμφοραῖς τῶν ἀναγκαίων παρέσχον.

16. Λέγουσι δ', ὡς τὰς μὲν διαθήκας οὐκ ἀπιστοῦσι Θρασύλοχον καταλιπεῖν, οὐ μέντοι καλῶς οὐδ' ὀρθῶς αὐτὰς ἔχειν. Καίτοι, ὦ ἄνδρες Αἰγινῆται, πῶς ἄν τις ἄμεινον, ἢ μᾶλλον συμφερόντως περὶ τῶν αὐτοῦ πραγμάτων ἐβουλεύσατο· ὃς οὔτ' ἔρημον τὸν οἶκον κατέλιπε, τοῖς τε φίλοις χάριν ἀπέδωκεν, ἔτι δὲ τὴν μητέρα καὶ τὴν ἀδελφὴν οὐ μόνον τῶν αὐτοῦ κυρίας, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐμῶν

κατέστησε, τὴν μὲν ἐμοὶ συνοικίας, τῆς δὲ υἱόν με εἰςποιήσας; ἆρα γὰρ ἐκεῖνος ἄμεινον ἂν ἔπραξεν, εἰ μήτε τῆς μητρὸς τὸν ἐπιμελησόμενον κατέστησε, μήτ᾽ ἐμοῦ μηδεμίαν μνείαν ἐποιήσατο, τήν τ᾽ ἀδελφὴν ἐπὶ τῇ τύχῃ κατέλιπε, καὶ τὸν οἶκον τὸν αὑτοῦ ἀνώνυμον γενόμενον περιεῖδεν;

17. Ἀλλὰ γὰρ ἴσως ἀνάξιος ἦν, υἱὸς εἰςποιηθῆναι Θρασυλόχῳ, καὶ λαβεῖν αὐτοῦ τὴν ἀδελφήν. Ἀλλὰ πάντες ἂν μαρτυρήσειαν Σίφνιοι, τοὺς προγόνους τοὺς ἐμοὺς καὶ γένει καὶ πλούτῳ καὶ δόξῃ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι, πρώτους εἶναι τῶν πολιτῶν. Τίνες γὰρ ἢ μειζόνων ἀρχῶν ἠξιώθησαν, ἢ πλείω χρήματα εἰςήνεγκαν, ἢ κάλλιον ἐχορήγησαν, ἢ μεγαλοπρεπέστερον τὰς ἄλλας λειτουργίας ἐλειτούργησαν; ἐκ ποίας δ᾽ οἰκίας τῶν ἐν Σίφνῳ πλεῖστοι βασιλεῖς γεγόνασιν; ὥςτε καὶ Θρασύλοχός τε, εἰ καὶ μηδὲ πώποτ᾽ αὐτῷ διελέχθην, εἰκότως ἂν ἐβουλήθη μοι διὰ ταῦτα δοῦναι τὴν ἀδελφήν· ἐγώ τ᾽ εἰ καὶ τούτων μηδὲν ὑπῆρχεν, ἀλλὰ καὶ φαυλότατος ἦν τῶν πολιτῶν, δικαίως ἂν παρ᾽ αὐτοῦ διὰ τὰς εὐεργεσίας τὰς εἰς ἐκεῖνον, τῶν μεγίστων ἠξιώθην.

18. Οἶμαι τοίνυν αὐτόν, καὶ Σωπόλιδι τῷ ἀδελφῷ, μάλιστα κεχαρίσθαι ταῦτα διαθέμενον. Καὶ γὰρ ἐκεῖνος ταύτην μὲν ἐμίσει, καὶ κακόνουν τοῖς αὑτοῦ πράγμασιν ἐνόμιζεν, ἐμὲ δὲ περὶ πλείστου τῶν αὑτοῦ φίλων ἐποιεῖτο. Ἐδήλωσε δ᾽ ἐν ἄλλοις τε πολλοῖς, καὶ ὅτ᾽ ἔδοξε τοῖς συμφυγάσιν ἐπιχειρεῖν τῇ πόλει μετὰ τῶν ἐπικούρων. Αἱρεθεὶς γὰρ ἄρχων αὐτοκράτωρ, ἐμὲ καὶ γραμματέα προείλετο, καὶ τῶν χρημάτων ταμίαν κατέστησε. Καὶ ὅτε ἐμέλλομεν κινδυνεύειν, αὐτὸς αὑτῷ με παρετάξατο. Καὶ σκέψασθ᾽ ὡς σφόδρ᾽ αὐτῷ συνήνεγκε. Δυςτυχησάντων

γάρ ἡμῶν ἐν τῇ προςβολῇ τῇ πρὸς Σίφνον, καὶ τῆς ἀναχωρήσεως οὐχ οἵας ἠβουλόμεθα γενομένης, τετρωμένον αὐτόν, καὶ βαδίζειν οὐ δυνάμενον, ἀλλὰ λειποψυχοῦντα, ἀπεκόμισα ἐπὶ τὸ πλοῖον μετὰ τοῦ θεράποντος τοῦ ἐμοῦ, φέρων ἐπὶ τῶν ὤμων· ὥςτ᾽ ἐκεῖνον πολλάκις καὶ πρὸς πολλοὺς εἰπεῖν, ὅτι μόνος ἀνθρώπων αἴτιος εἴη αὐτῷ τῆς σωτηρίας. Καίτοι τίς ἂν ταύτης μείζων εὐεργεσία γένοιτο; Ἐπειδὴ τοίνυν εἰς Λυκίαν ἐκπλεύσας ἀπέθανεν, αὕτη μὲν οὐ πολλαῖς ἡμέραις ὕστερον μετὰ τὴν ἀγγελίαν, ἔθυε καὶ ἑώρταζε, καὶ οὐδὲ τὸν ἀδελφὸν ᾐσχύνετο τὸν ἔτι ζῶντα, οὕτως ὀλίγον φροντίζουσα τοῦ τεθνεῶτος. Ἐγὼ δ᾽ ἐπένθουν αὐτόν, ὥςπερ τοὺς οἰκείους νόμος ἐστί. Καὶ ταῦτα πάνθ᾽ ἐποίουν διὰ τὸν τρόπον τὸν ἐμαυτοῦ, καὶ τὴν φιλίαν τὴν πρὸς ἐκείνους, ἀλλ᾽ οὐ ταύτης τῆς δίκης ἕνεκα. Οὐ γὰρ ᾤμην αὐτοὺς οὕτω δυςτυχήσειν, ὥςτ᾽ ἄπαιδας ἀμφοτέρους τελευτήσαντας, εἰς ἔλεγχον καταστήσειν, ὁποῖός τις ἡμῶν ἕκαστος ἐγένετο περὶ αὐτούς.

19. Πρὸς μὲν οὖν Θρασύλοχόν τε καὶ Σώπολιν ὡς αὐτή τε κἀγὼ διεκείμεθα, σχεδὸν ἀκηκόατε. Τρέψονται δ᾽ ἴσως ἐπ᾽ ἐκεῖνον τὸν λόγον, ὅςπερ αὐτοῖς λοιπός ἐστιν, ὡς Θρασύλοχος ὁ πατὴρ ταύτης, ἡγοῖτ᾽ ἂν δεινὰ πάσχειν, (εἴ τίς ἐστιν αἴσθησις τοῖς τεθνεῶσι περὶ τῶν ἐνθάδε γινομένων,) ὁρῶν τὴν μὲν θυγατέρα ἀποστερουμένην τῶν χρημάτων, ἐμὲ δὲ κληρονόμον ὧν αὐτὸς ἐκτήσατο γιγνόμενον.

20. Ἐγὼ δ᾽ ἡγοῦμαι μὲν οὐ περὶ τῶν πάλαι τεθνεώτων, ἀλλὰ περὶ τῶν ἔγγιστα τὸν κλῆρον καταλιπόντων προςήκειν τοὺς λόγους ποιεῖσθαι. Θρασύλοχος μὲν γάρ, οὕςπερ αὐτὸς ἐβούλετο, τούτους κυρίους τῶν αὐτοῦ κατέλιπε. Δίκαιον δὲ καὶ Θρασυλόχῳ τὰ αὐτὰ ταῦτ᾽ ἀποδο-

θῆναι παρ᾽ ὑμῶν, καὶ γενέσθαι διαδόχους αὐτῷ τῆς κληρονομίας, μὴ ταύτην, ἀλλ᾽ οἷς ἐκεῖνος διέθετο. Οὐ μέν τ᾽ ἄν μοι δοκῶ φυγεῖν οὐδὲ τὴν Θρασυλόχου γνώμην. Οἶμαι γὰρ αὐτὸν πάντων ἂν γενέσθαι ταύτῃ χαλεπώτατον δικαστήν, εἴπερ αἴσθοιτο οἷα περὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ γεγένηται, καὶ πολλοῦ ἂν δεήσειεν ἀχθεσθῆναι, κατὰ τοὺς νόμους ὑμῶν ψηφισαμένων, ἀλλὰ πολὺ ἂν μᾶλλον, εἰ τὰς τῶν παίδων διαθήκας ἀκύρους ἴδοι γεγενημένας. Καὶ γὰρ εἰ μὲν εἰς τὸν οἶκον τὸν ἐμὸν δεδωκὼς ἦν Θρασύλοχος τὴν οὐσίαν, τοῦτ᾽ ἂν ἐπιτιμᾷν εἶχον αὐτῷ· νῦν δ᾽ εἰς τὸν αὑτοῦ εἰςεποιήσατο, ὥςτ᾽ οὐκ ἐλάττω τυγχάνουσιν εἰληφότες ὧν δεδώκασι. Χωρὶς δὲ τούτων, οὐδένα μᾶλλον εἰκός ἐστιν ἢ Θρασύλοχον εὔνουν εἶναι τοῖς κατὰ δόσιν ἀμφιςβητοῦσι. Καὶ γὰρ αὐτὸς καὶ τὴν τέχνην ἔμαθε παρὰ Πολεμαινέτου τοῦ μάντεως, καὶ χρήματα ἔλαβεν, οὐ κατὰ γένος, ἀλλὰ δι᾽ ἀρετήν. Ὥςτ᾽ οὐκ ἂν δήπου φθονήσειεν, εἴ τις περὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ χρηστὸς γενόμενος, τῆς αὐτῆς δωρεᾶς τύχοι, ἧςπερ ἐκεῖνος ἠξιώθη.

21. Μεμνῆσθαι δὲ χρὴ καὶ τῶν ἐν ἀρχῇ ῥηθέντων. Ἐπέδειξα γὰρ ὑμῖν αὐτόν, οὕτω περὶ πολλοῦ τὴν ἡμετέραν οἰκειότητα ποιησάμενον, ὥςτε γῆμαι καὶ τὴν ἀδελφὴν τοῦ πατρός, καὶ τὴν ἀνεψιάν. Καίτοι, τίσιν ἂν θᾶττον τὴν αὑτοῦ θυγατέρα ἐξέδωκεν, ἢ τούτοις, παρ᾽ ὧνπερ αὐτὸς λαμβάνειν ἠξίωσεν; ἐκ ποίας δ᾽ ἂν οἰκίας ἥδιον υἱὸν εἶδεν αὐτῷ κατὰ τοὺς νόμους εἰςποιηθέντα μᾶλλον, ἢ ταύτης, ἐξ ἧςπερ φύσει παῖδας ἐζήτησεν αὑτῷ γενέσθαι;

22. Ὥςτ᾽ ἐὰν μὲν ἐμὸν ψηφίσησθε τὸν κλῆρον, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἅπαντας, οἷς προςήκει τι τούτων τῶν πραγμάτων. Ἣν δ᾽ ὑπὸ ταύτης πεισθέντες ἐξαπατη-

θῆτε, οὐ μόνον ἐμὲ ἀδικήσετε, ἀλλὰ καὶ Θρασύλοχον τὸν τὴν διαθήκην καταλιπόντα, καὶ Σώπολιν, καὶ τὴν ἀδελφὴν τὴν ἐκείνου, ἣ νῦν ἐμοὶ συνοικεῖ, καὶ τὴν μητέρα αὐτῶν ἣ πασῶν ἂν εἴη δυστυχεστάτη γυναικῶν, εἰ μὴ μόνον ἐξαρκέσειεν αὐτῇ στέρεσθαι τῶν παίδων, ἀλλὰ καὶ τοῦτ' αὐτῇ προςγένοιτο, ὥςτ' ἐπιδεῖν ἄκυρον μὲν τὴν ἐκείνων γνώμην οὖσαν, ἔρημον δὲ τὸν οἶκον γενόμενον, καὶ τὴν μὲν ἐπιχαίρουσαν τοῖς αὐτῆς κακοῖς, ἐπιδικαζομένην τῶν χρημάτων, ἐμὲ δὲ μὴ δυνάμενον μηδενὸς τῶν δικαίων τυχεῖν, ὃς τοιαῦτ' ἔπραξα περὶ τοὺς ἐκεῖνον σώσαντας, ὥςτ' εἴ τις σκοποῖτο μὴ πρὸς ταύτην, ἀλλὰ πρὸς τοὺς πώποτε κατὰ δόσιν ἀμφιςβητήσαντας, εὑρεθείην ἂν οὐδενὸς χείρων αὐτῶν περὶ τοὺς φίλους γεγενημένος. Καίτοι χρὴ τοὺς τοιούτους τιμᾶν, καὶ περὶ πλείστου ποιεῖσθαι πολὺ μᾶλλον, ἢ τὰς ὑφ' ἑτέρων δεδομένας δωρεὰς ἀφαιρεῖσθαι. Ἄξιον δ' ἐστὶ καὶ τῷ νόμῳ βοηθεῖν, καθ' ὃν ἔξεστιν ἡμῖν καὶ παῖδας εἰςποιήσασθαι, καὶ βουλεύσασθαι περὶ τῶν ἡμετέρων αὐτῶν, ἐνθυμηθέντας, ὅτι τοῖς ἐρήμοις τοῖς ἀνθρώπων, ἀντὶ παίδων οὗτός ἐστιν ὁ νόμος. Διὰ γὰρ τοῦτον καὶ οἱ συγγενεῖς, καὶ οἱ μηδὲν προςήκοντες, μᾶλλον ἀλλήλων ἐπιμελοῦνται.

23. Ἵνα δὲ παύσωμαι λέγων, καὶ μηκέτι πλείονα χρόνον διατρίβω, σκέψασθ' ὡς μεγάλα καὶ δίκαια ἥκω πρὸς ὑμᾶς ἔχων· πρῶτον μὲν φιλίαν πρὸς τοὺς καταλιπόντας τὸν κλῆρον, παλαιὰν καὶ πατρικήν, καὶ πάντα τὸν χρόνον διατελέσασαν· ἔπειτ' εὐεργεσίας πολλὰς καὶ μεγάλας, καὶ περὶ δυςτυχοῦντας ἐκείνους γεγενημένας· πρὸς δὲ τούτοις, διαθήκας παρ' αὐτῶν τῶν ἀντιδίκων ὁμολογουμένας· ἔτι δὲ νόμον ταύταις βοηθοῦντα, ὃς δοκεῖ τοῖς Ἕλλησι καλῶς κεῖσθαι. Τεκμήριον δὲ μέγιστον· περὶ μὲν γὰρ

ἄλλων διαφέρονται, περὶ δὲ τούτου πάντες ταὐτὰ γινώσκουσι. Δέομαι οὖν ὑμῶν καὶ τούτων μεμνημένους, καὶ τῶν ἄλλων τῶν εἰρημένων, τὰ δίκαια ψηφίσασθαι, καὶ τοιούτους μοι γενέσθαι δικαστάς, οἵων περ ἂν αὐτοὶ τυχεῖν ἀξιώσητε.

XX.

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ
ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΛΟΧΙΤΟΥ
ΛΟΓΟΣ.

Ὡς μὲν τοίνυν ἔτυπτέ με Λοχίτης, ἄρχων χειρῶν ἀδίκων, ἅπαντες ὑμῖν οἱ παρόντες μεμαρτυρήκασι.

2. Τὸ δ᾽ ἁμάρτημα τοῦτο, οὐχ ὅμοιον δεῖ νομίζειν τοῖς ἄλλοις, οὐδὲ τὰς τιμωρίας ἴσας ποιεῖσθαι περί τε τοῦ σώματος καὶ τῶν χρημάτων, ἐπισταμένους, ὅτι τοῦτο πᾶσιν ἀνθρώποις οἰκειότατόν ἐστι, καὶ τούς τε νόμους ἐθέμεθα, καὶ περὶ τῆς ἐλευθερίας μαχόμεθα, καὶ τῆς δημοκρατίας ἐπιθυμοῦμεν, καὶ τ᾽ ἄλλα πάντα τὰ περὶ τὸν βίον ἕνεκεν τούτου πράττομεν. Ὥστ᾽ εἰκός ἐστιν ὑμᾶς, τοὺς περὶ τοῦτο ἐξαμαρτάνοντας, ὃ περὶ πλείστου ποιεῖσθε, τῇ μεγίστῃ ζημίᾳ κολάζειν.

3. *Εὑρήσετε δὲ καὶ τοὺς θέντας ἡμῖν τοὺς νόμους, ὑπὲρ τῶν σωμάτων μάλιστα σπουδάσαντας. Πρῶτον μὲν γὰρ περὶ μόνου τούτου τῶν ἀδικημάτων, καὶ δίκας καὶ γραφὰς ἄνευ παρακαταβολῆς ἐποίησαν, ἵν', ὅπως ἂν ἡμῶν ἕκαστος τυγχάνῃ καὶ δυνάμενος καὶ βουλόμενος, οὕτως ἔχῃ τιμωρεῖσθαι τοὺς ἀδικοῦντας. Ἔπειτα τῶν μὲν ἄλλων ἐγκλημάτων, αὐτῷ μόνῳ τῷ παθόντι κακῶς, ὁ δράσας ὑπόδικός ἐστι· περὶ δὲ τῆς ὕβρεως, ὡς κοινοῦ τοῦ πράγματος ὄντος, ἔξεστι τῷ βουλομένῳ τῶν πολιτῶν γραψαμένῳ πρὸς τοὺς θεσμοθέτας, εἰςελθεῖν εἰς ὑμᾶς.*

4. *Οὕτω δὲ ἡγήσαντο δεινὸν εἶναι τὸ τύπτειν ἀλλήλους, ὥςτε περὶ τῆς κατηγορίας νόμον ἔθεσαν, ὃς κελεύει τοὺς λέγοντάς τι τῶν ἀποῤῥήτων πεντακοσίας δραχμὰς ὀφείλειν. Καίτοι πηλίκας τινὰς χρὴ ποιεῖσθαι τὰς τιμωρίας ὑπὲρ τῶν ἔργῳ κακῶς πεπονθότων, ὅταν ὑπὲρ τῶν λόγῳ μόνον ἀκηκοότων, οὕτως ὀργιζόμενοι φαίνησθε;*

5. *Θαυμαστὸν δ' εἰ τοὺς μὲν ἐπὶ τῆς ὀλιγαρχίας ὑβρίσαντας ἀξίους θανάτου νομιεῖτε, τοὺς δ' ἐν δημοκρατίᾳ τὰ αὐτὰ ἐκείνοις ἐπιτηδεύοντας, ἀζημίους ἀφήσετε. Καίτοι γε δικαίως ἂν μείζονος οὗτοί τι μωρίας τυγχάνοιεν· φανερώτερον γὰρ ἐπιδείκνυνται τὴν ἑαυτῶν πονηρίαν. Ὅςτις γὰρ νῦν τολμᾷ παρανομεῖν εἰς τοὺς πολίτας, ὅτε οὐκ ἔξεστι, τί ποτ' ἂν ἐποίησεν, ὅθ' οἱ κρατοῦντες τῆς πόλεως χάριν εἶχον τοῖς τὰ τοιαῦτα ἐξαμαρτάνουσιν;*

6. *Ἴσως δὲ Λοχίτης ἐπιχειρήσει μικρὸν ποιεῖν τὸ πρᾶγμα, διασύρων τὴν κατηγορίαν, καὶ λέγων, ὡς οὐδὲν ἐκ τῶν πληγῶν κακὸν ἔπαθον, ἀλλὰ μείζους ποιοῦμαι τοὺς λόγους, ἢ κατ' ἀξίαν τῶν γεγενημένων.*

7. *Ἐγὼ δ' εἰ μὲν μηδεμία προςῆν ὕβρις τοῖς πεπραγμένοις, οὐκ ἄν ποτ' εἰςῆλθον εἰς ὑμᾶς.* Νῦν δ' οὐχ

ὑπὲρ τῆς βλάβης τῆς ἐκ τῶν πληγῶν γενομένης, ἀλλ᾽ ὑπὲρ τῆς αἰκίας, καὶ τῆς ἀτιμίας ἥκω παρ᾽ αὐτοῦ δίκην ληψόμενος, ὑπὲρ ὧν προςήκει τοῖς ἐλευθέροις μάλιστα ὀργίζεσθαι, καὶ μεγίστης τυγχάνειν τιμωρίας.

8. Ὁρῶ δὲ ὑμᾶς, ὅταν του καταγνῶτε ἱεροσυλίαν ἢ κλοπήν, οὐ πρὸς τὸ μέγεθος, ὧν ἂν λάβωσι τὴν τιμωρίαν ποιουμένους, ἀλλ᾽ ὁμοίως ἁπάντων θάνατον κατακρίνοντας, καὶ νομίζοντας, δίκαιον εἶναι, τοὺς τοῖς αὐτοῖς ἔργοις ἐπιχειροῦντας, ταῖς αὐταῖς ζημίαις κολάζειν. Χρὴ τοίνυν καὶ περὶ τῶν ὑβριζόντων τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχειν, καὶ μὴ τοῦτο σκοπεῖν, εἰ μὴ σφόδρα συνέκοψαν, ἀλλ᾽ εἰ τὸν νόμον παρέβησαν, μηδ᾽ ὑπὲρ τοῦ τυχόντος μόνον, ἀλλ᾽ ὑπὲρ παντὸς τοῦ τρόπου δίκην παρ᾽ αὐτῶν λαμβάνειν· ἐνθυμουμένους, ὅτι πολλάκις ἤδη μικραὶ προφάσεις μεγάλων κακῶν αἴτιαι γεγόνασιν, καὶ διότι πολλοὶ τῶν τε ξένων καὶ τῶν πολιτῶν διὰ τοὺς τύπτειν τολμῶντας, εἰς τοῦτ᾽ ὀργῆς προήχθησαν, ὥςτ᾽ εἰς τραύματα καὶ σφαγὰς καὶ θανάτους, καὶ τὰς μεγίστας συμφορὰς ἐλθεῖν· ὧν οὐδὲν διὰ τὸν φεύγοντα τὴν δίκην, ἀγέννητόν ἐστιν, ἀλλὰ κατὰ μὲν τὸ τούτου μέρος, ἅπαντα τὰ προειρημένα πέπρακται, διὰ δὲ τὴν τύχην, καὶ τὸν τρόπον τὸν ἐμόν, οὐδὲν τῶν ἀνηκέστων συμβέβηκεν.

9. Ἡγοῦμαι δ᾽ ὑμᾶς οὕτως ἂν ἀξίως ὀργισθῆναι περὶ τοῦ πράγματος, εἰ διεξέλθοιτε πρὸς ὑμᾶς αὐτούς, ὅσῳ μεῖζον ἐστὶ τοῦτο τῶν ἄλλων ἀδικημάτων. Εὑρήσετε γὰρ τὰς μὲν ἄλλας ἀδικίας, μέρος τι τοῦ βίου βλαπτούσας, τὴν δ᾽ ὕβριν ὅλοις τοῖς πράγμασι λυμαινομένην, καὶ πολλοὺς μὲν οἴκους διὰ ταύτην διαφθαρέντας, πολλὰς δὲ πόλεις ἀναστάτους γενομένας.

10. Καὶ τί δεῖ τὰς τῶν ἄλλων συμφορὰς λέγοντα

διατρίβειν; αὐτοὶ γὰρ ἡμεῖς δὶς ἤδη τὴν δημοκρατίαν ἐπείδομεν καταλυθεῖσαν, καὶ δὶς τῆς ἐλευθερίας ἀπεστερήθημεν, οὐχ ὑπὸ τῶν ταῖς ἄλλαις πονηρίαις ἐνόχων ὄντων, ἀλλὰ διὰ τοὺς καταφρονοῦντας τῶν νόμων καὶ βουλομένους τοῖς μὲν πολεμίοις δουλεύειν, τοὺς δὲ πολίτας ὑβρίζειν. Ὧν εἷς ἐστὶν οὗτος. Καὶ γὰρ εἰ τῶν τότε κατασταθέντων νεώτερός ἐστιν, ἀλλὰ τόν γε τρόπον ἔχει τὸ ἐξ ἐκείνης τῆς πολιτείας. Αὗται γάρ εἰσιν αἱ φύσεις, αἱ παραδοῦσαι μὲν τὴν δύναμιν τοῖς πολεμίοις, κατασκάψασαι δὲ τὰ τείχη τῆς πατρίδος, πεντακοσίους δὲ καὶ χιλίους ἀκρίτως ἀποκτείνασαι τῶν πολιτῶν.

11. Ὧν εἰκὸς ὑμᾶς μεμνημένους, τιμωρήσασθαι μὴ μόνον τοὺς τότε λυμηναμένους ὑμᾶς, ἀλλὰ καὶ τοὺς νῦν βουλομένους οὕτω διαθεῖναι τὴν πόλιν· καὶ τοσούτῳ μᾶλλον τοὺς ἐπιδόξους γενήσεσθαι πονηροὺς τῶν πρότερον ἡμαρτηκότων, ὅσῳ περ κρεῖττόν ἐστι τῶν μελλόντων κακῶν ἀποτροπὴν εὑρεῖν, ἢ τῶν ἤδη γεγενημένων δίκην λαβεῖν καὶ μὴ περιμένειν, ἕως ἂν ἀθροισθέντες, καὶ καιρὸν λαβόντες, εἰς ὅλην τὴν πόλιν ἐξαμάρτωσιν, ἀλλ᾽ ἐφ᾽ ἧς ἂν προφάσεως ὑμῖν παραδοθῶσιν, ἐπὶ ταύτης αὐτοὺς τιμωρήσασθαι· νομίζοντας εὕρημα ἔχειν, ὅτ᾽ ἄν τινα λάβητε ἐν μικροῖς πράγμασιν, ἐπιδεδειγμένον ἅπασαν τὴν αὑτοῦ πονηρίαν. Κράτιστον μὲν γὰρ ἂν ἦν, εἴτι προσῆν ἄλλο σημεῖον τοῖς πονηροῖς τῶν ἀνθρώπων, καὶ πρὶν ἀδικηθῆναί τινα τῶν πολιτῶν, πρότερον κολάζειν αὐτούς. Ἐπειδὴ δὲ οὐχ οἷόν τ᾽ αἰσθέσθαι, πρὶν κακῶς τινὰ παθεῖν ὑπ᾽ αὐτῶν, ἀλλ᾽ οὖν ἐπειδ᾽ ἂν γνωσθῶσι, προσήκει πᾶσι μισεῖν τοὺς τοιούτους, καὶ κοινοὺς ἐχθροὺς νομίζειν.

12. Ἐνθυμεῖσθε δ᾽, ὅτι τῶν μὲν περὶ τῆς οὐσίας κινδύνων, οὐ μέτεστι τοῖς πένησι, τῆς δ᾽ εἰς τὰ σώματα

αἰκίας ὁμοίως πάντες κοινωνοῦμεν. Ὥςθ᾽ ὅταν μὲν τοὺς ἀποστεροῦντας τιμωρῆσθε, τοὺς πλουσίους μόνον ὠφελεῖτε, ὅταν δὲ τοὺς ὑβρίζοντας κολάζητε, ὑμῖν αὐτοῖς βοηθεῖτε. Ὧν ἕνεκα δεῖ περὶ πλείστου ποιεῖσθαι ταύτας τῶν δικῶν· καὶ περὶ μὲν τῶν ἄλλων συμβολαίων τοσούτου τιμᾷν, ὅσον προσήκει τῷ διώκοντι κομίσασθαι, περὶ δὲ τῆς ὕβρεως, ὅσον ἀποτίσας ὁ φεύγων, παύσασθαι μέλλει τῆς παρούσης ἀσελγείας. Ἢν οὖν περιαιρήσησθε τὸ τὰς οὐσίας ἀφαιρεῖν τῶν νεανιευομένων εἰς τοὺς πολίτας, καὶ μηδεμίαν ἱκανὴν ἡγῆσθε εἶναι ζημίαν, εἴ τινες ἂν εἰς τὰ σώματα ἐξαμαρτάνοντες, τοῖς χρήμασι τὰς δίκας ὑπέχωσιν, ἅπανθ᾽ ὅσα δεῖ τοὺς καλῶς δικάζοντας διαπράξεσθε. Καὶ γὰρ καὶ περὶ τοῦ παρόντος πράγματος, ὀρθῶς γνώσεσθε, καὶ τοὺς ἄλλους πολίτας κοσμιωτέρους ποιήσετε, καὶ τὸν βίον τὸν ὑμέτερον αὐτῶν ἀσφαλέστερον καταστήσετε. Ἔστι δὲ δικαστῶν νοῦν ἐχόντων, περὶ τῶν ἀλλοτρίων τὰ δίκαια ψηφιζομένους, ἅμα καὶ τὰ σφέτερ᾽ αὐτῶν εὖ τίθεσθαι.

13. Καὶ μηδεὶς ὑμῶν εἰς τοῦτο ἀποβλέψας, ὅτι πένης εἰμί, καὶ τοῦ πλήθους εἷς, ἀξιούτω τοῦ τιμήματος ἀφαιρεῖν. Οὐ γὰρ δίκαιόν ἐστιν ἐλάττους ποιεῖσθαι τὰς τιμωρίας ὑπὲρ τῶν ἀδόξων, ἢ τῶν ὠνομασμένων, οὐδὲ χείρους ἡγεῖσθαι τοὺς πενομένους τῶν πολλὰ κεκτημένων. Ὑμᾶς γὰρ ἂν αὐτοὺς ἀτιμάζοιτε, εἰ τοιαῦτα γινώσκοιτε περὶ τῶν πολιτῶν. Ἔτι δὲ καὶ πάντων ἂν εἴη δεινότατον, εἰ δημοκρατίας οὔσης, μὴ τῶν αὐτῶν ἅπαντες τυγχάνοιμεν, ἀλλὰ τῶν μὲν ἀρχῶν μετέχειν ἀξιοῖμεν, τῶν δ᾽ ἐν τοῖς νόμοις δικαίων ἀποστεροῖμεν ἡμᾶς αὐτούς· καὶ μαχόμενοι μὲν ὁμοίως ἐθέλοιμεν ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τῆς πολιτείας, ἐν δὲ τῇ ψήφῳ πλέον νέμοιμεν τοῖς τὰς οὐσίας

ἔχουσιν. Οὐκ, ἐάν γέ μοι πεισθῆτε, οὕτω διακείσεσθε πρὸς ὑμᾶς αὐτούς, οὐδὲ διδάξετε τοὺς νεωτέρους καταφρονεῖν τοῦ πλήθους τῶν πολιτῶν, οὐδὲ ἀλλοτρίους ἡγήσεσθε εἶναι τοὺς τοιούτους τῶν ἀγώνων, ἀλλ' ὥςπερ ὑπὲρ αὑτοῦ δικάζων ἕκαστος ὑμῶν, οἴσει τὴν ψῆφον. Ἅπαντας γὰρ ὁμοίως ἀδικοῦσιν οἱ τολμῶντες τὸν νόμον παραβαίνειν, τὸν ὑπὲρ τῶν σωμάτων τῶν ὑμετέρων κείμενον.

14. Ὥςτ' ἂν σωφρονῆτε, παρακαλέσαντες ἀλλήλους, ἐνσημανεῖσθε Λοχίτῃ τὴν ὀργὴν τὴν ὑμετέραν αὐτῶν· εἰδότες, ὅτι πάντες οἱ τοιοῦτοι, τῶν μὲν νόμων τῶν κειμένων καταφρονοῦσι, τὰ δ' ἐνταῦθα γιγνωσκόμενα, νόμους εἶναι νομίζουσιν.

15. Ἐγὼ μὲν οὖν ὡς οἷός τ' ἦν εἴρηκα περὶ τοῦ πράγματος· εἰ δέ τις ἔχει μοι τῶν παρόντων συνειπεῖν, ἀναβὰς εἰς ὑμᾶς, λεγέτω.

XXI.

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ

ΠΡΟΣ ΕΥΘΥΝΟΥΝ ΥΠΕΡ ΝΙΚΙΟΥ

ΑΜΑΡΤΥΡΟΣ ΛΟΓΟΣ.

Οὐ προφάσεως ἀπορῶ, δι' ἥντινα λέγω ὑπὲρ Νικίου τουτουί. Καὶ γὰρ φίλος ὤν μοι τυγχάνει, καὶ δεόμενος, καὶ ἀδικούμενος, καὶ ἀδύνατος εἰπεῖν. Ὥςτε διὰ ταῦτα πάντα ὑπὲρ αὐτοῦ λέγειν ἀναγκάζομαι.

2. Ὅθεν οὖν τὸ συμβόλαιον αὐτῷ πρὸς Εὐθύνουν γεγένηται, διηγήσομαι ὑμῖν, ὡς ἂν δύνωμαι διὰ βραχυτάτων.

3. Νικίας γὰρ ουτοσὶν, ἐπειδὴ οἱ Τριάκοντα κατέστησαν, καὶ αὐτὸν οἱ ἐχθροὶ ἐκ μὲν τῶν μετεχόντων τῆς πολιτείας ἐξήλειφον, εἰς δὲ τὸν μετὰ Πεισάνδρου κατάλογον ἀνέγραφον, δεδιὼς τὰ παρόντα πράγματα, τὴν μὲν οὐσίαν ὑπέθηκε, τοὺς δ' οἰκέτας ἔξω τῆς γῆς ἐξέπεμπε, τὰ δ' ἔπιπλα ὡς ἐμὲ ἐκόμισε, τρία δὲ τάλαντα ἀργυρίου Εὐθύνῳ φυλάττειν ἔδωκεν, αὐτὸς δ' εἰς ἀγρὸν ἐλθὼν διη-

τάτο. Οὐ πολλῷ δὲ χρόνῳ ὕστερον βουλόμενος ἐκπλεῖν, ἀπήτησε τ᾽ ἀργύριον. Εὐθύνους δὲ τὰ μὲν δύο τάλαντα ἀποδίδωσι, τοῦ δὲ τρίτου ἔξαρνος γίνεται. Ἄλλο μὲν οὖν οὐδὲν εἶχε Νικίας ἐν τῷ τότε χρόνῳ ποιῆσαι· προςιὼν δὲ πρὸς τοὺς ἐπιτηδείους, ἐνεκάλει καὶ ἐμέμφετο, καὶ ἔλεγεν ἃ πεπονθὼς εἴη. Καίτοι οὕτω τοῦτόν τε περὶ πολλοῦ ἐποιεῖτο, καὶ τὰ καθεστῶτα ἐφοβεῖτο, ὥςτε πολὺ ἂν θᾶττον ὀλίγων στερηθεὶς ἐσιώπησεν, ἢ μηδὲν ἀπολέσας ἐνεκάλεσεν. Τὰ μὲν οὖν γεγενημένα, ταῦτ᾽ ἐστίν.

4. Ἀπόρως δ᾽ ἡμῖν ἔχει τὸ πρᾶγμα. Νικίᾳ γὰρ οὔτε παρακατατιθεμένῳ τὰ χρήματα, οὔτε κομιζομένῳ, οὐδεὶς οὔτ᾽ ἐλεύθερος, οὔτε δοῦλος παρεγένετο. Ὥςτε μήτ᾽ ἐκ βασάνων, μήτ᾽ ἐκ μαρτύρων οἷόν τ᾽ εἶναι γνῶναι περὶ αὐτῶν, ἀλλ᾽ ἀνάγκη ἐκ τεκμηρίων καὶ ἡμᾶς διδάσκειν, καὶ ὑμᾶς δικάζειν, ὁπότεροι τἀληθῆ λέγουσιν.

5. Οἶμαι δ᾽ οὖν ἅπαντας εἰδέναι, ὅτι μάλιστα συκοφαντεῖν ἐπιχειροῦσιν, οἱ λέγειν μὲν δεινοί, ἔχοντες δὲ μηδέν, τοὺς ἀδυνάτους μὲν εἰπεῖν, ἱκανοὺς δὲ χρήματα τελεῖν. Νικίας τοίνυν Εὐθύνου πλείω μὲν ἔχει, ἧττον δὲ δύναται λέγειν. Ὥςτε οὐκ ἔστι διότι ἂν ἐπήρθη ἀδίκως ἐπ᾽ Εὐθύνουν ἐλθεῖν.

6. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἐξ αὐτοῦ ἄν τις τοῦ πράγματος γνοίη, ὅτι πολὺ μᾶλλον εἰκὸς ἦν Εὐθύνουν λαβόντα ἐξαρνεῖσθαι, ἢ Νικίαν μὴ δόντα αἰτιᾶσθαι. Δῆλον γάρ, ὅτι πάντες κέρδους ἕνεκ᾽ ἀδικοῦσιν. Οἱ μὲν οὖν ἀποστεροῦντες, ὥνπερ ἕνεκ᾽ ἀδικοῦσιν, ἔχουσιν, οἱ δ᾽ ἐγκαλοῦντες, οὐδ᾽ εἰ λήψεσθαι μέλλουσιν, ἴσασιν.

7. Πρὸς δὲ τούτοις, ἀκαταστάτως ἐχόντων τῶν ἐν τῇ πόλει, καὶ δικῶν οὐκ οὐσῶν, τῷ μὲν οὐδὲν ἦν πλέον ἐγκαλοῦντι, τῷ δὲ οὐδὲν ἦν δέος ἀποστεροῦντι. Ὥςτε τὸν μὲν οὐδὲν ἦν θαυμαστόν, ὅτε καὶ οἱ μετὰ μαρτύρων δανεισάμενοι ἐξηρ-

νοῦντο, τότε ἃ μόνος παρὰ μόνου ἔλαβεν, ἀποστερῆσαι· τὸν δ' οὐκ εἰκός, ὅτε οὐδ' οἷς δικαίως ὠφείλετο, οἷόν τ' ἦν πράττεσθαι, τότε ἀδίκως ἐγκαλοῦντα, οἴεσθαί τι λήψεσθαι.

8. Ὅτι δ', εἰ καὶ μηδὲν αὐτὸν ἐκώλυεν, ἀλλὰ καὶ ἐξῆν, καὶ ἐβούλετο συκοφαντεῖν, ὡς οὐκ ἂν ἐπ' Εὐθύνουν ἦλθε, ῥᾴδιον γνῶναι. Οἱ γὰρ τοιαῦτα πράττειν ἐπιθυμοῦντες, οὐκ ἀπὸ τῶν φίλων ἄρχονται, ἀλλὰ μετὰ τούτων ἐπὶ τοὺς ἄλλους ἔρχονται, καὶ τούτοις ἐγκαλοῦσιν, οὓς ἂν μήτ' αἰσχύνονται, μήτε δεδίασι, καὶ οὓς ἂν ὁρῶσι, πλουσίους μέν, ἐρήμους δὲ καὶ ἀδυνάτους πράττειν.

9. Εὐθύνῳ τοίνυν τἀναντία τούτων ὑπάρχει. Ἀνεψιὸς γὰρ ὢν Νικίου τυγχάνει, λέγειν δὲ καὶ πράττειν μᾶλλον δύναται τουτουί, ἔτι δὲ χρήματα μὲν ὀλίγα, φίλους δὲ πολλοὺς κέκτηται. Ὥστ' οὐκ ἔστιν ἐφ' ὅντινα ἂν ἧττον, ἢ ἐπὶ τοῦτον ἦλθεν. Ἐπεὶ ἔμοί γε δοκεῖ, εἰδότι τὴν τούτων οἰκειότητα, οὐδ' ἂν Εὐθύνους Νικίαν ἀδικῆσαι, εἰ ἐξῆν ἄλλον τινὰ τοσαῦτα χρήματα ἀποστερῆσαι. Νῦν δ' ἀρχαιότερον αὐτοῖς τὸ πρᾶγμα. Ἐγκαλεῖν μὲν γὰρ ἔξεστιν, ἐξ ἁπάντων ἐκλεξάμενον, ἀποστερεῖν δ' οὐχ οἷόν τ' ἄλλον, ἢ τὸν παρακαταθέμενον. Ὥστε Νικίας μὲν συκοφαντεῖν ἐπιθυμῶν, οὐκ ἂν ἐπὶ τοῦτον ἦλθεν, Εὐθύνους δ' ἀποστερεῖν ἐπιχειρῶν, οὐκ ἂν ἄλλον εἶχεν.

10. Ὃ δὲ μέγιστον τεκμήριον, καὶ πρὸς ἅπαντα ἱκανόν· ὅτε γὰρ τὸ ἔγκλημα ἐγένετο, ὀλιγαρχία καθειστήκει· ἐν ᾗ οὕτως ἑκάτερος αὐτῶν διέκειτο, ὥστε Νικίας μέν, εἰ καὶ τὸν ἄλλον χρόνον εἴθιστο συκοφαντεῖν, τότ' ἂν ἐπαύσατο, Εὐθύνους δέ, καὶ εἰ μηδὲ πώποτε διενοήθη ἀδικεῖν, τότ' ἂν ἐπήρθη. Ὁ μὲν γὰρ διὰ τὰ ἁμαρτήματα ἐτιμᾶτο, ὁ δὲ διὰ τὰ χρήματα ἐπεβουλεύετο. Πάντες γὰρ ἐπίστασθε, ὅτι ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ δεινότερον ἦν πλουτεῖν

ἢ ἀδικεῖν· οἱ μὲν γὰρ τὰ ἀλλότρια ἐλάμβανον, οἱ δὲ τὰ σφέτερ᾽ αὐτῶν ἀπώλλυσαν. Ἐφ᾽ οἷς γὰρ ἦν ἡ πόλις, οὐ τοὺς ἁμαρτάνοντας ἐτιμωροῦντο, ἀλλὰ τοὺς ἔχοντας ἀφῃροῦντο, καὶ ἡγοῦντο τοὺς μὲν ἀδικοῦντας πιστούς, τοὺς δὲ πλουτοῦντας ἐχθρούς. Ὥστε μὴ περὶ τοῦτ᾽ εἶναι Νικίαν, ὅπως συκοφαντῶν τἀλλότρια λήψοιτο, ἀλλ᾽ ὅπως μηδὲν ἀδικῶν, κακόν τι πείσοιτο. Τῷ μὲν γὰρ ὥσπερ Εὐθύνους δυναμένῳ, ἐξῆν ἅτ᾽ ἔλαβεν ἀποστερεῖν, καὶ οἷς μὴ συνέβαλεν ἐγκαλεῖν· οἵδ᾽ ὥσπερ Νικίας διακείμενοι, ἠναγκάζοντο τοῖς τ᾽ ὀφείλουσι τὰ χρέα ἀφιέναι, καὶ τοῖς συκοφαντοῦσι τὰ αὑτῶν διδόναι. Καὶ ταῦθ᾽ ὅτι ἀληθῆ λέγω, αὐτὸς ἂν ὑμῖν Εὐθύνους μαρτυρήσειεν. Ἐπίσταται γὰρ ὅτι Τιμόδημος τουτονὶ τριάκοντα μνᾶς ἐπράξατο, οὐ χρέος ἐγκαλῶν, ἀλλ᾽ ἀπάξειν ἀπειλῶν. Καίτοι πῶς εἰκός, Νικίαν εἰς τοῦτ᾽ ἀνοίας ἐλθεῖν, ὥστ᾽ αὐτὸν περὶ τοῦ σώματος κινδυνεύοντα, ἑτέρους συκοφαντεῖν· καὶ μὴ δυνάμενον τὰ αὑτοῦ σώζειν, τοῖς ἀλλοτρίοις ἐπιβουλεύειν· καὶ πρὸς τοῖς ὑπάρχουσιν ἐχθροῖς, ἑτέρους διαφόρους ποιεῖσθαι καὶ τούτοις ἀδίκως ἐγκαλεῖν, παρ᾽ ὧν οὐδ᾽ ὁμολογούντων ἀποστερεῖν, οἷός τ᾽ ἂν ἦν δίκην λαβεῖν· καὶ τότε πλέον ἔχειν ζητεῖν, ὅτε οὐδὲ ἴσον ἐξῆν αὐτῷ· καὶ ὅτε ἃ οὐκ ἔλαβεν ἀποτίνειν ἠναγκάζετο, τότε καὶ ἃ μὴ συνέβαλεν, ἤλπιζε πράξασθαι; Περὶ μὲν οὖν τούτων, ἱκανὰ τὰ εἰρημένα.

11. Ἴσως δ᾽ Εὐθύνους ἐρεῖ, ἃ καὶ πρότερον ἤδη, ὅτι οὐκ ἄν ποτ᾽ ἀδικεῖν ἐπιχειρῶν, τὰ μὲν δύο μέρη τῆς παρακαταθήκης ἀπέδωκε, τὸ δὲ τρίτον μέρος ἀπεστέρησεν· ἀλλ᾽ εἴτε ἀδικεῖν ἐπεθύμει, εἴτε δίκαιος ἐβούλετο εἶναι, περὶ ἁπάντων ἂν τὴν αὐτὴν γνώμην ἔσχεν.

12. Ἐγὼ δ᾽ ἡγοῦμαι πάντας ὑμᾶς εἰδέναι, ὅτι πάντες ἄνθρωποι, ὅταν περ ἀδικεῖν ἐπιχειρῶσιν, ἅμα καὶ τὴν

ἀπολογίαν σκοποῦνται. Ὥςτ' οὐκ ἄξιον θαυμάζειν, εἰ τούτων ἕνεκα τῶν λόγων, οὕτως Εὐθύνους ἠδίκησεν. Ἔτι δ' ἔχοιμ' ἂν ἐπιδεῖξαι καὶ ἑτέρους, οἳ χρήματα λαβόντες, τὰ μὲν πλεῖστ' ἀπέδοσαν, ὀλίγα δ' ἀπεστέρησαν· καὶ ἐν μικροῖς μὲν συμβολαίοις ἀδικήσαντας, ἐν μεγάλοις δὲ δικαίους γενομένους. Ὥςτ' οὐ μόνος οὐδὲ πρῶτος Εὐθύνους τοιαῦτα πεποίηκεν. Ἐνθυμεῖσθαι δὲ χρή, εἰ ἀποδέξεσθε τῶν τὰ τοιαῦτα λεγόντων, ὅτι νόμον θήσετε πῶς χρὴ ἀδικεῖν· ὥςτε τοῦ λοιποῦ χρόνου τὰ μὲν ἀποδώσουσι, τὰ δ' ὑπολήψονται. Λυσιτελήσει γὰρ αὐτοῖς, εἰ μέλλουσιν οἷς ἂν ἀποδῶσι τεκμηρίοις χρώμενοι, ὧν ἂν ἀποστερῶσι μὴ δώσειν δίκην.

13. *Σκέψασθε δὲ καὶ ὡς ὑπὲρ Νικίου ῥάδιον εἰπεῖν, ὅμοια τῇ Εὐθύνου ἀπολογίᾳ. Ὅτε γὰρ ἀπελάμβανε τὰ δύο τάλαντα, οὐδεὶς αὐτῷ παρεγένετο. Ὥςτ' εἴπερ καὶ ἐβούλετο καὶ ἐδόκει αὐτῷ συκοφαντεῖν, δῆλον ὅτι οὐδ' ἂν ταῦτα ὡμολόγει κεκομίσθαι, ἀλλὰ περὶ ἁπάντων ἂν τοὺς αὐτοὺς λόγους ἐποιεῖτο· καὶ περὶ πλειόνων τε χρημάτων Εὐθύνους ἂν ἐκινδύνευεν, καὶ ἅμα οὐκ ἂν εἶχεν οἷςπερ νυνὶ τεκμηρίοις χρῆσθαι.*

14. *Καὶ μὴν δὴ καὶ Νικίαν μὲν οὐδ' ἂν εἷς δύναιτο ἀποδεῖξαι, δι' ἥντινά ποτε αἰτίαν ἐνεκάλεσεν· Εὐθύνουν δὲ ῥάδιον γνῶναι, ὧν ἕνεκεν τοῦτον τὸν τρόπον ἠδίκησεν. Ὅτε γὰρ Νικίας ἦν ἐν ταῖς συμφοραῖς, πάντες οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ ἐπιτήδειοι ἀκηκοότες ἦσαν, ὅτι τὸ ἀργύριον, ὃ ἦν αὐτῷ, τούτῳ κατέθετο. Ἐγίνωσκεν οὖν Εὐθύνους, ὅτι μὲν ἔκειτο τὰ χρήματα παρ' αὐτῷ, πολλοὺς ᾐσθημένους, ὁπόσα δέ, οὐδένα πεπυσμένον. Ὥςτ' ἡγεῖτο ἀπὸ μὲν τοῦ ἀριθμοῦ ἀφαιρῶν, οὐ γνωσθήσεσθαι, πάντα δ' ἀποστερῶν, καταφανὴς γενήσεσθαι. Ἐβούλετο οὖν ἱκανὰ λαβὼν ἀπολογίαν ὑπολείπεσθαι μᾶλλον, ἢ μηδὲν ἀποδοὺς μηδ' ἀρνηθῆναι δύνασθαι.*

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

I.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ.

(Ἰσοκράτης πέμψων προς Φίλιππον τὸν περὶ τοῦ διαλλάξαι τοὺς Ἕλληνας, καὶ πολεμῆσαι τοῖς Βαρβάροις λόγον, ταύτην προσέθηκε τὴν ἐπιστολήν, σύνοψίν τε τοῦ λόγου περιέχουσαν, καὶ εἰς ἀνάγνωσιν αὐτοῦ τὴν ἐκείνου ψυχὴν προπαρασκευάζουσαν, καὶ προοιμίῳ τοῦ Φιλιππικοῦ σχεδὸν ἐοικυῖαν. Wolf.)

ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ ΦΙΛΙΠΠΩι ΤΩι ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ ΒΑΣΙΛΕΙ ΧΑΙΡΕΙΝ.

Εἰ μὲν νεώτερος ἦν, οὐκ ἂν ἐπιστολὴν ἔπεμπον, ἀλλ' αὐτὸς ἂν σοι πλεύσας ἐνταῦθα διελέχθην. Ἐπειδὴ δὲ οὐ κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ὅ, τε τῆς ἡλικίας τῆς ἐμῆς καιρός, καὶ ὁ τῶν πραγμάτων συμβέβηκεν, ἀλλ' ἐγὼ μὲν προαπείρηκα, τὰ δὲ πράττεσθαι νῦν ἀκμὴν εἴληφεν, ὡς οἷόν τέ ἐστιν ἐκ τῶν παρόντων, οὕτω σοι πειράσομαι δηλῶσαι περὶ αὐτῶν.

Οἶδα μὲν οὖν, ὅτι τοῖς συμβουλεύειν ἐπιχειροῦσι πολὺ διαφέρει, μὴ διὰ γραμμάτων ποιεῖσθαι τὴν συνουσίαν, ἀλλ' αὐτοὺς πλησιάσαντας· οὐ μόνον ὅτι περὶ τῶν αὐτῶν πραγμάτων ῥᾷον ἄν τις παρὼν πρὸς παρόντας φράσειεν, ἢ δι' ἐπιστολῆς δηλώσειεν· οὐδ' ὅτι πάντες τοῖς λεγομένοις μᾶλλον ἢ τοῖς γεγραμμένοις πιστεύουσι, καὶ τῶν μὲν

ὡς εἰσηγημάτων, τῶν δ᾽ ὡς ποιημάτων ποιοῦνται τὴν ἀκρόασιν· ἀλλὰ πρὸς τούτοις ἐν μὲν ταῖς συνουσίαις, ἢν ἀγνοηθῇ τι τῶν λεγομένων, ἢ μὴ πιστευθῇ, παρὼν ὁ τὸν λόγον διεξιὼν, ἀμφοτέροις τούτοις ἐπήμυνεν· ἐν δὲ τοῖς ἐπιστελλομένοις, ἄν τι συμβῇ τοιοῦτον, οὐκ ἔστιν ὁ διορθώσων· ἀπόντος γὰρ τοῦ γράψαντος, ἔρημα τοῦ βοηθήσοντός ἐστιν. Οὐ μὴν ἀλλ᾽ ἐπειδὴ σὺ μέλλεις αὐτῶν ἔσεσθαι κριτὴς, πολλὰς ἐλπίδας ἔχω φανήσεσθαι λέγοντας ἡμᾶς τι τῶν δεόντων· ἡγοῦμαι γὰρ ἁπάσας ἀφελόντα σε τὰς προειρημένας δυσχερείας, αὐταῖς ταῖς πράξεσι προσέχειν τὸν νοῦν.

Καίτοι τινὲς ἤδη με τῶν σοὶ πλησιασάντων ἐκφοβεῖν ἐπεχείρησαν, λέγοντες, ὡς σὺ τοὺς μὲν κολακεύοντας τιμᾷς, τῶν δὲ συμβουλευόντων καταφρονεῖς. Ἐγὼ δ᾽ εἰ μὲν ἀπεδεχόμην τοὺς λόγους τοὺς ἐκείνων, πολλὴν ἂν ἡσυχίαν εἶχον· νῦν δ᾽ οὐδεὶς ἄν με πείσειεν, ὡς οἷόν τ᾽ ἐστί, τοσοῦτον καὶ ταῖς πράξεσι καὶ τῇ γνώμῃ διενεγκεῖν, ἐὰν μή τις τῶν μὲν μαθητής, τῶν δ᾽ ἀκροατής, τῶν δ᾽ εὐεργέτης γένηται, καὶ πανταχόθεν προσάγηται, καὶ συλλέξηται, δι᾽ ὧν οἷόν τ᾽ ἐστὶν ἀσκῆσαι τὴν αὑτοῦ διάνοιαν. Ἐπήρθην μὲν οὖν ἐπιστέλλειν σοι διὰ ταῦτα.

Λέγειν δὲ μέλλων περὶ πραγμάτων καὶ μεγάλων, καὶ περὶ ὧν οὐδενὶ τῶν ὄντων ἀκοῦσαι μᾶλλον ἢ σοὶ προσήκει, νομίζω δεῖν με προθύμως οὕτω σε παρακαλεῖν, ἵνα γένῃ συγγράμματος ἀκροατής. Οὐ γὰρ οὔτ᾽ ἐγὼ τυγχάνω φιλοτίμως διακείμενος, οὔτε σὺ λανθάνεις ἡμᾶς πλήρης ὢν τῶν τοιούτων. Πρὸς δὲ τούτοις κἀκεῖνο πᾶσι φανερόν, ὅτι τοῖς μὲν ἐπιδείξεως δεομένοις αἱ πανηγύρεις ἁρμόττουσιν· ἐκεῖσε γὰρ ἄν τις ἐν πλείστοις τὴν αὑτοῦ δύναμιν διασπείρειε· τοῖς δὲ διαπράξασθαί τι βουλομένοις, πρὸς

τοῦτον διαλεκτέον, ὅστις τάχιστα μέλλει τὰς πράξεις ἐπιτελεῖν, τὰς ὑπὸ τοῦ λόγου δηλωθείσας. Εἰ μὲν οὖν μιᾷ τινὶ τῶν πόλεων εἰςηγούμην, πρὸς τοὺς ἐκείνης προεστῶτας τοὺς λόγους ἂν ἐποιούμην· ἐπειδὴ δ' ὑπὲρ τῆς τῶν Ἑλλήνων σωτηρίας παρεσκεύασμαι συμβουλεύειν, πρὸς τίν' ἂν δικαιότερον διαλεχθείην, ἢ πρὸς τὸν πρωτεύοντα τοῦ γένους, καὶ μεγίστην ἔχοντα δύναμιν;

Καὶ μὴν οὐδ' ἀκαίρως φανησόμεθα, μεμνημένοι περὶ τούτων. Ὅτε μὲν γὰρ Λακεδαιμόνιοι τὴν ἀρχὴν εἶχον, οὐ ῥᾴδιον ἦν ἐπιμεληθῆναί σοι τῶν περὶ τὸν τόπον τὸν ἡμέτερον, οὐδὲ τούτοις ἐναντία πράττειν· νῦν δὲ οὕτω πράττουσιν, ὥστ' ἀγαπᾶν, ἢν τὴν χώραν τὴν αὑτῶν ἔχωσιν, ἡ δ' ἡμετέρα πόλις ἡδέως ἂν αὐτήν σοι παράσχοι συναγωνιζομένην, ἤν τι πράττῃς ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἀγαθόν. Πῶς οὖν ἂν παραπέσοι καλλίων καιρὸς τοῦ νῦν σοι παρόντος;

Καὶ μὴ θαυμάζῃς, εἰ μήτε δημηγορῶν, μήτε στρατηγῶν, μήτ' ἄλλως δυνάστης ὤν, οὕτως ἐμβριθὲς αἱροῦμαι πρᾶγμα, καὶ δυοῖν ἐπιχειρῶ τοῖν μεγίστοιν, ὑπέρ τε τῆς Ἑλλάδος λέγειν, καὶ σοὶ συμβουλεύειν. Ἐγὼ γὰρ τοῦ μὲν πράττειν τι τῶν κοινῶν, εὐθὺς ἐξέστην, (δι' ἃς δὲ προφάσεις, πολὺ ἂν εἴη ἔργον λέγειν,) τῆς δὲ παιδεύσεως τῆς τῶν μὲν μικρῶν καταφρονούσης, τῶν δὲ μεγάλων ἐφικνεῖσθαι πειρωμένης, οὐκ ἂν φανείην ἄπειρος γεγενημένος. Ὥςτ' οὐδὲν ἄτοπον, εἴ τι τῶν συμφερόντων ἰδεῖν ἂν μᾶλλον δυνηθείην, τῶν ἐκεῖ μὲν πολιτευομένων, μεγάλην δὲ δόξαν ἐσχηκότων. Δηλώσομεν δ' οὐκ εἰς ἀναβολάς, εἴ τινος ἄξιοι τυγχάνομεν ὄντες, ἀλλ' ἐκ τῶν ῥηθήσεσθαι μελλόντων.

II.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ.

(*Τριμερὴς ἡ ἐπιστολή ἐστιν, πρῶτον μὲν γὰρ ἀποτρέπει Φίλιππον τῆς ἐν τῷ πολεμεῖν προπετείας, κολακευτικῶς μέντοι μᾶλλον ἴσως ἢ ἐσπουδασμένως· ἥντινα καὶ ὁ καθ' ἡμᾶς Κικέρων ἐκφαυλίζων φασίν,* (Cicero de Off. I. 23.) *ὅτι τὸ εἰκῆ ἐν παρατάξει ἀναστρέφεσθαι, ταῖς χερσὶ διαμαχόμενον τοῖς πολεμίοις, ἀπάνθρωπόν τί ἐστι, καὶ θηριῶδες. Ὅταν δὲ καιρὸς ᾖ, καὶ ἡ ἀνάγκη ἀπαιτῇ, τῇ χειρὶ διαγωνίζεσθαι χρή, καὶ θάνατον αἱρετέον ἀντὶ δουλείας καὶ ἀτιμίας. Εἶτα δὲ πείθειν ἐπιχειρεῖ, πολεμῆσαι τῷ Περσῶν βασιλεῖ. Καὶ τελευτῶν παραινεῖ ἀντιποιεῖσθαι τῆς Ἀθηναίων φιλίας, καὶ πάντας τοὺς Ἕλληνας εὐεργετεῖν.* Wolf.)

ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ ΦΙΛΙΠΠΩι ΧΑΙΡΕΙΝ.

Οἶδα μέν, ὅτι πάντες εἰώθασι πλείω χάριν ἔχειν τοῖς ἐπαινοῦσιν, ἢ τοῖς συμβουλεύουσιν· ἄλλως τε καὶ ἂν μὴ κελευσθείς τις ἐπιχειρῇ τοῦτο ποιεῖν. Ἐγὼ δ' εἰ μὲν μὴ καὶ πρότερον ἐτύγχανόν σοι παρῃνεκὼς μετὰ πολλῆς εὐνοίας, ἐξ ὧν ἐδόκεις μοι μάλιστα τὰ πρέποντα σαυτῷ πράττειν, ἴσως οὐδ' ἂν νῦν ἐπεχείρουν ἀποφαίνεσθαι περὶ τῶν σοὶ συμβεβηκότων. Ἐπειδὴ δὲ προειλόμην φροντίζειν τῶν σῶν πραγμάτων, καὶ τῆς πόλεως ἕνεκα τῆς ἐμαυτοῦ καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, αἰσχυνθείην ἄν, εἰ περὶ μὲν τῶν ἧττον ἀναγκαίων φαινοίμην σοι συμβεβουλευκώς, ὑπὲρ δὲ

τῶν μᾶλλον κατεπειγόντων μηδένα λόγον ποιοίμην· καὶ ταυτί πως ἐκεῖνα μὲν ὑπὲρ δόξης ὄντα, ταῦτα δ᾽ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας· ἧς ὀλιγωρεῖν ἅπασιν ἔδοξας τοῖς ἀκούσασι τὰς περὶ σοῦ ῥηθείσας βλασφημίας.

Οὐδεὶς γάρ ἐστιν, ὅστις οὐ κατέγνω προπετέστερόν σε κινδυνεύειν, ἢ βασιλικώτερον καὶ μᾶλλόν σοι μέλειν τῶν περὶ τὴν ἀνδρίαν ἐπαίνων, ἢ τῶν ὅλων πραγμάτων. Ἔστι δ᾽ ὁμοίως αἰσχρόν, περιστάντων τε τῶν πολεμίων, μὴ διαφέροντα γενέσθαι τῶν ἄλλων, μηδεμιᾶς τε συμπεσούσης ἀνάγκης, αὐτὸν ἐμβάλλειν εἰς τοιούτους ἀγῶνας, ἐν οἷς κατορθώσας μὲν οὐδὲν ἦσθα μέγα διαπεπραγμένος, τελευτήσας δὲ τὸν βίον, ἅπασαν τὴν ὑπάρχουσαν εὐδαιμονίαν συνανεῖλες. Χρὴ δὲ μὴ καλὰς ἁπάσας ὑπολαμβάνειν τὰς ἐν τοῖς πολέμοις τελευτάς, ἀλλὰ τὰς μὲν ὑπὲρ τῆς πατρίδος, καὶ τῶν γονέων, καὶ τῶν παίδων, ἐπαίνων ἀξίας, τὰς δὲ ταῦτά τε πάντα βλαπτούσας, καὶ τὰς πράξεις τὰς πρότερον κατωρθωμένας καταρυπαινούσας, αἰσχρὰς νομίζειν, καὶ φεύγειν, ὡς αἰτίους ἀδοξίας γινομένας.

Ἡγοῦμαι δέ σοι συμφέρειν μιμεῖσθαι τὰς πόλεις, ὃν τρόπον διοικοῦσι τὰ περὶ τοὺς πολέμους. Ἅπασαι γάρ, ὅταν στρατόπεδον ἐκπέμπωσιν, εἰώθασι τὸ κοινὸν καὶ τὸ συμβουλευόμενον ὑπὲρ τῶν ἐνεστώτων, εἰς ἀσφάλειαν καθιστάναι. Διὸ δὴ καὶ συμβαίνει μηδὲ μιᾶς ἀτυχίας συμπεσούσης, ἀνῃρῆσθαι καὶ τὴν δύναμιν αὐτῶν, ἀλλὰ πολλὰς ὑποφέρειν δύνασθαι συμφοράς, καὶ πάλιν ἑαυτὰς ἐκ τούτων ἀναλαμβάνειν. Ὃ καὶ σὲ δεῖ σκοπεῖν, καὶ μηδὲν μεῖζον ἀγαθὸν τῆς σωτηρίας ὑπολαμβάνειν, ἵνα καὶ τὰς νίκας τὰς συμβαινούσας κατὰ τρόπον διοικῇς. Ἴδοις δ᾽ ἂν καὶ Λακεδαιμονίους, περὶ τῆς τῶν βασιλέων σωτηρίας πολλὴν ἐπιμέλειαν ποιουμένους, καὶ τοὺς ἐνδοξοτάτους

τῶν πολιτῶν φύλακας αὐτῶν καθιστάντας· οἷς αἴσχιόν ἐστιν ἐκείνους τελευτήσαντας περιϊδεῖν, ἢ τὰς ἀσπίδας ἀποβαλεῖν. Ἀλλὰ μὴν οὐδ᾽ ἐκεῖνά σε λέληθεν, ἃ Ξέρξῃ τε τῷ καταδουλώσασθαι τοὺς Ἕλληνας βουληθέντι, καὶ Κύρῳ τῆς βασιλείας ἀμφισβητήσαντι συνέπεσεν· ὁ μὲν γὰρ τηλικαύταις ἥτταις καὶ συμφοραῖς περιπεσὼν, ἡλίκας οὐδεὶς ἄλλος οἶδε γενομένας, διὰ τὸ περιποιῆσαι τὴν αὐτοῦ ψυχὴν, καὶ τήν τε βασιλείαν κατέσχε, καὶ τοῖς παισὶ τοῖς ἑαυτοῦ παρέδωκε, καὶ τὴν Ἀσίαν οὕτω διῴκησεν, ὥςτε μηδὲν ἧττον αὐτὴν εἶναι φοβεράν, ἢ πρότερον· Κῦρος δὲ νικήσας ἅπασαν τὴν βασιλέως δύναμιν, καὶ κρατήσας τῶν πραγμάτων, διὰ τὴν αὑτοῦ προπέτειαν, οὐ μόνον αὑτὸν ἀπεστέρησε τηλικαύτης δυναστείας, ἀλλὰ καὶ τοὺς συνακολουθοῦντας εἰς τὰς ἐσχάτας συμφορὰς κατέστησεν. Ἔχοιμι δ᾽ ἂν παμπληθεῖς εἰπεῖν, οἳ μεγάλων στρατοπέδων ἡγεμόνες γενόμενοι, διὰ τὸ προδιαφθαρῆναι, πολλὰς μυριάδας αὑτοῖς συναπώλεσαν.

Ὧν ἐνθυμούμενον χρὴ μὴ τιμᾶν τὴν ἀνδρίαν τὴν μετ᾽ ἀνοίας καὶ φιλοτιμίας ἀκαίρου γιγνομένην· μηδὲ πολλῶν κινδύνων ὑπαρχόντων ταῖς μοναρχίαις, ἑτέρους ἀδόξους καὶ στρατιωτικοὺς αὑτῷ προςεξευρίσκειν· μηδ᾽ ἁμιλλᾶσθαι τοῖς ἢ βίου δυςτυχοῦς ἀπαλλαγῆναι βουλομένοις, ἢ μισθοφορᾶς ἕνεκα μείζονος εἰκῆ τοὺς κινδύνους προαιρουμένους· μηδ᾽ ἐπιθυμεῖν τοιαύτης δόξης, ἧς πολλοὶ καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων καὶ τῶν Βαρβάρων τυγχάνουσιν, ἀλλὰ τῆς τηλικαύτης τὸ μέγεθος, ἣν μόνος ἂν σὺ τῶν νῦν ὄντων κτήσασθαι δυνηθείης· μηδ᾽ ἀγαπᾶν λίαν τὰς τοιαύτας ἀρετάς, ὧν καὶ τοῖς φαύλοις μέτεστιν, ἀλλ᾽ ἐκείνας ὧν οὐδεὶς ἂν πονηρὸς κοινωσήσειε· μηδὲ ποιεῖσθαι πολέμους ἀδόξους καὶ χαλεπούς, ἐξὸν ἐντίμους καὶ ἡδίους·

μηδὲ ἐξ ὧν τοὺς μὲν οἰκειοτάτους εἰς λύπας καὶ φροντίδας καταστήσεις, τοὺς δ' ἐχθροὺς ἐν ἐλπίσι μεγάλαις, οἵας καὶ νῦν αὐτοῖς παρέσχες· ἀλλὰ τῶν μὲν Βαρβάρων, πρὸς οὓς νῦν πολεμεῖς, ἐπὶ τοσοῦτον ἐξαρκέσει σοι κρατεῖν, ὅσον ἐν ἀσφαλείᾳ καταστῆσαι τὴν σαυτοῦ χώραν· τὸν δὲ νῦν Μέγαν προσαγορευόμενον, καταλύειν ἐπιχειρήσεις, ἵνα τήν τε σαυτοῦ δόξαν μείζω ποιήσῃς, καὶ τοῖς Ἕλλησιν ἐπιδείξῃς πρὸς οὓς χρὴ πολεμεῖν.

Πρὸ πολλοῦ δ' ἂν ἐποιησάμην ἐπιστεῖλαί σοι ταῦτα πρὸ τῆς στρατείας, ἵν', εἰ μὲν ἐπείσθης, μὴ τηλικούτῳ κινδύνῳ περιπεσεῖν, εἰ δ' ἠπείσθησας, μὴ ἐγὼ συμβουλεύειν ἐδόκουν ταὐτὰ τοῖς ἤδη διὰ τὸ πάθος ὑπὸ πάντων ἐγνωσμένοις, ἀλλὰ τὸ συμβεβηκὸς ἐμαρτύρει τοὺς λόγους ὀρθῶς ἔχειν τοὺς ὑπ' ἐμοῦ περὶ αὐτῶν εἰρημένους.

Πολλὰ δ' ἔχων εἰπεῖν διὰ τὴν τοῦ πράγματος φύσιν, παύσομαι λέγων. Οἶμαι γὰρ καὶ σέ, καὶ τῶν ἑταίρων τοὺς σπουδαιοτάτους, ῥᾳδίως, ὁπόσ' ἂν βούλησθε, τοῖς εἰρημένοις προςθήσειν. Πρὸς δὲ τούτοις φοβοῦμαι τὴν ἀκρίβειαν. Καὶ γὰρ νῦν κατὰ μικρὸν προϊὼν ἔλαθον ἐμαυτὸν οὐκ εἰς ἐπιστολῆς συμμετρίαν, ἀλλ' εἰς λόγου μῆκος ἐξοκείλας.

Οὐ μὴν ἀλλὰ καίπερ τούτων οὕτως ἐχόντων, οὐ παραλειπτέον ἐστὶ τάγε περὶ τῆς πόλεως, ἀλλὰ πειρατέον παρακαλέσαι σὲ πρὸς τὴν οἰκειότητα, καὶ χρῆσιν αὐτῆς. Οἶμαι γὰρ πολλοὺς εἶναι τοὺς ἀπαγγέλλοντας, καὶ λέγοντας οὐ μόνον τὰ δυςχερέστατα τῶν περὶ σοῦ παρ' ἡμῖν εἰρημένων, ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτῶν προςτιθέντας, οἷς οὐκ εἰκὸς προσέχειν σε τὸν νοῦν. Καὶ γὰρ ἄτοπον ἂν ποιοίης, εἰ τὸν μὲν δῆμον τὸν ἡμέτερον ψέγοις, ὅτι ῥᾳδίως πείθεται τοῖς διαβάλλουσιν, αὐτὸς δὲ φαίνοιο πιστεύων τοῖς τὴν τέχνην ταύτην ἔχουσι Καὶ μὴν γινώσκεις, ὡς ὅσῳ περ

ἂν τὴν πόλιν εὐαγωγοτέραν ὑπὸ τῶν τυχόντων οὖσαν ἀποφαίνονται, τοσούτῳ μᾶλλόν σοι συμφερόντως ἔχουσαν αὐτὴν ἐπιδεικνύουσιν. Εἰ γὰρ οἱ μηδὲν ἀγαθὸν οἷοί τ' ὄντες ποιῆσαι διαπράττονται τοῖς λόγοις, ἃ ἂν βουληθῶσιν, ἦπου σέ γε προςήκει τὸν πλεῖστ' ἂν ἔργῳ δυνάμενον εὐεργετῆσαι, μηδενὸς τυχεῖν παρ' ἡμῶν;

Ἡγοῦμαι δὲ δεῖν πρὸς μὲν τοὺς πικρῶς τῆς πόλεως κατηγοροῦντας ἐκείνους ἀντιτάττειν τοὺς πάντα γε ταύτης εἶναι λέγοντας, καὶ τοὺς μήτε μεῖζον, μήτ' ἔλαττον αὐτὴν ἠδικηκέναι φάσκοντας. Ἐγὼ δὲ οὐδὲν ἂν εἴποιμι τοιοῦτον. Αἰσχυνθείην γὰρ ἄν, εἰ τῶν μὲν ἄλλων μηδὲ τοὺς θεοὺς ἀναμαρτήτους εἶναι νομιζόντων, αὐτὸς τολμῴην λέγειν, ὡς οὐδὲν πώποτε πεπλημμελήκαμεν. Οὐ μὴν ἀλλ' ἐκεῖνο ἔχω περὶ αὐτῆς εἰπεῖν, ὅτι χρησιμωτέραν οὐκ ἂν εὕροις ταύτης, οὔτε τοῖς Ἕλλησιν, οὔτε τοῖς πράγμασιν· ᾧ μάλιστα προσεκτέον τὸν νοῦν ἐστιν. Οὐ μόνον γὰρ ἂν συναγωνιζομένη γίγνοιτ' ἂν αἰτία σοι πολλῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ καὶ φιλικῶς ἔχειν μόνον δοκοῦσα. Τούς τε γὰρ ὑπὸ σοῦ νῦν ὄντας ῥᾷον ἂν κατέχοις, εἰ μηδεμίαν ἔχοιεν ἀποστροφήν, τῶν τε Βαρβάρων, οὓς βουληθείης, θᾶττον ἂν καταστρέψαιο. Καίτοι πῶς οὐ χρὴ προθύμως ὀρέγεσθαι τῆς τοιαύτης εὐνοίας, δι' ἧς οὐ μόνον τὴν ὑπάρχουσαν ἰσχὺν ἀσφαλῶς καθέξεις, ἀλλὰ καὶ πολλὴν ἑτέραν ἀκινδύνως προςκτήσῃ; Θαυμάζω δ' ὅσοι τῶν τὰς δυνάμεις ἐχόντων, τὰ μὲν τῶν ξενιτευομένων στρατόπεδα μισθοῦνται, καὶ χρήματα πολλὰ δαπανῶνται, συνειδότες, ὅτι πλείους ἠδίκηκε τῶν πιστευσάντων αὐτοῖς, ἢ σέσωκε, τὴν δὲ πόλιν, τὴν τηλικαύτην δύναμιν κεκτημένην μὴ πειρῶνται θεραπεύειν, ἣ καὶ πόλιν μίαν ἑκάστην καὶ ξύμπασαν τὴν Ἑλλάδα πολλάκις ἤδη σέσωκεν. Ἐνθυμοῦ δ' ὅτι πολ-

λοῖς καλῶς βεβουλεῦσθαι δοκεῖς, ὅτι δικαίως κέχρησαι Θετταλοῖς καὶ συμφερόντως ἐκείνοις, ἀνδράσιν οὐκ εὐμεταχειρίστοις, ἀλλὰ μεγαλοψύχοις, καὶ στάσεως μεστοῖς. Χρὴ τοίνυν καὶ περὶ ἡμᾶς πειρᾶσθαι γίγνεσθαι τοιοῦτον, ἐπιστάμενον ὅτι τὴν μὲν χώραν Θετταλοί, τὴν δὲ δύναμιν ἡμεῖς ἥμερόν σοι τυγχάνομεν ἔχοντες· ἣν ἐκ παντὸς τρόπου ζήτει προσάγεσθαι. Πολὺ γὰρ κάλλιόν ἐστι, τὰς εὐνοίας τὰς τῶν πόλεων αἱρεῖν, ἢ τὰ τείχη. Τὰ μὲν γὰρ οὐ μόνον ἔχει φθόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν τοιούτων τὴν αἰτίαν τοῖς στρατοπέδοις ἀνατιθέασιν. Ἢν δὲ τὰς οἰκειότητας καὶ τὰς εὐνοίας κτήσασθαι δυνηθῇς, ἅπαντες τὴν σὴν διάνοιαν ἐπαινέσουσι.

Δικαίως δ᾽ ἄν μοι πιστεύοις, οἷς εἴρηκα περὶ τῆς πόλεως· φανήσομαι γὰρ οὔτε κολακεύειν αὐτὴν ἐν τοῖς λόγοις εἰθισμένος, ἀλλὰ πλεῖστα πάντων ἐπιτετιμηκώς, οὔτ᾽ αὖ παρὰ τοῖς πολλοῖς, καὶ τοῖς εἰκῇ δοκιμάζουσιν φερόμενος, ἀλλ᾽ ἀγνοούμενος ὑπ᾽ αὐτῶν, καὶ φθονούμενος, ὥςπερ σύ. Πλὴν τοῦτο διαφέρομεν, ὅτι πρὸς σὲ μὲν διὰ τὴν εὐδαιμονίαν, καὶ τὴν δύναμιν οὕτως ἔχουσι, πρὸς ἐμὲ δέ, διότι προςποιοῦμαι τὸ βέλτιον αὐτῶν φρονεῖν, καὶ πλείους ὁρῶσί μοι διαλέγεσθαι βουλομένους, ἢ σφίσιν αὐτοῖς. Ἐβουλόμην δ᾽ ἂν ἡμῖν ὁμογνωμόνως ῥᾴδιον εἶναι, τὴν δόξαν, ἣν ἔχομεν παρ᾽ αὐτοῖς, διαφεύγειν. Νῦν δὲ σὺ μὲν οὐ χαλεπῶς, ἂν βουληθῇς, αὐτὴν διαλύσεις, ἐμοὶ δὲ ἀνάγκη καὶ διὰ τὸ γῆρας, καὶ δι᾽ ἄλλα πολλὰ στέργειν τοῖς παροῦσι. Ὥςτ᾽ οὐκ οἶδ᾽ ὅ, τι πλείω δεῖ λέγειν, πλὴν τοσοῦτον, ὅτι καλόν ἐστι τὴν βασιλείαν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τὴν ὑπάρχουσαν ὑμῖν παρακατατίθεσθαι τῇ τῶν Ἑλλήνων εὐδαιμονίᾳ, καὶ εὐνοίᾳ.

III.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ.

(*Παρακαλεῖ Φίλιππον, πάντα τἄλλα ἀφέντα, πολεμῆσαι τῷ Περσῶν βασιλεῖ, μηδὲν ἀναβαλλόμενον.* Wolf.)

ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ ΦΙΛΛΙΠΠΩι ΧΑΙΡΕΙΝ.

Ἐγὼ διελέχθην μὲν καὶ πρὸς Ἀντίπατρον, περί τε τῶν τῇ πόλει συμφερόντων, καὶ σοί, ἐξαρκούντως, ὡς ἐμαυτὸν ἔπειθον, ἐβουλήθην δὲ γράψαι καὶ πρὸς σὲ περὶ ὧν μοι δοκεῖ πρακτέον εἶναι μετὰ τὴν εἰρήνην, παραπλήσια τοῖς ἐν τῷ λόγῳ γεγραμμένοις, πολὺ δ' ἐκείνων συντομώτορα.

Κατ' ἐκεῖνον μὲν γὰρ τὸν χρόνον συνεβούλευον, ὡς χρὴ διαλλάξαντά σε τήν τε πόλιν τὴν ἡμετέραν, καὶ τὴν Λακεδαιμονίων, καὶ τὴν Θηβαίων, καὶ τὴν Ἀργείων, εἰς ὁμόνοιαν καταστῆσαι τοὺς Ἕλληνας, ἡγούμενος, ἐὰν τὰς παρεχούσας πόλεις πείσῃς οὕτω φρονεῖν, ταχέως καὶ τὰς ἄλλας ἐπακολουθήσειν. Τότε μὲν οὖν ἄλλος ἦν καιρός· νῦν δὲ συμβέβηκε, μηκέτι δεῖν πείθειν. Διὰ γὰρ τὸν ἀγῶνα τὸν γεγενημένον, ἠναγκασμένοι πάντες εἰσὶν εὖ φρονεῖν, καὶ τούτων ἐπιθυμεῖν, ὧν ἐπενοούμην σε βούλεσθαι πράττειν καὶ λέγειν, ὡς δεῖ παυσαμένους τῆς μανίας, καὶ τῆς πλεονεξίας, ἣν ἐποιοῦντο πρὸς ἀλλήλους, εἰς τὴν Ἀσίαν τὸν πόλεμον ἐξενεγκεῖν.

Πρὸς δὲ τούτοις κἀκεῖνο πολλοὶ παρ' ἐμοῦ πυνθάνονται· πότερον ἐγώ σοι παρῄνεσα ποιῆσαι τὴν στρα-

τείαν ἐπὶ τοὺς Βαρβάρους, ἢ σοῦ διανοηθέντος συνεῖπον· ἐγὼ δὲ οὐκ εἰδέναι μέν φημι τὸ σαφές· οὐ γὰρ συγγεγενῆσθαί σοι πρότερον, οὐ μὴν ἀλλ' οἴεσθαι, σὲ μὲν ἐγνωκέναι περὶ τούτων, ἐμὲ δὲ συνειρηκέναι ταῖς σαῖς ἐπιθυμίαις. Ταῦτα δ' ἀκούοντες, ἐδέοντό μου παρακελεύεσθαί σοι, καὶ προτρέπειν ἐπὶ τῶν αὐτῶν τούτων μένειν· ὡς οὐδέποτε ἂν γενομένων οὔτε καλλιόνων ἔργων, οὔτε ὠφελιμωτέρων τοῖς Ἕλλησιν, οὔτε ἐν καιρῷ μᾶλλον πραχθησομένων.

Εἰ μὲν οὖν εἶχον τὴν αὐτὴν δύναμιν, ἥνπερ πρότερον, καὶ μὴ παντάπασιν ἦν ἀπειρηκώς, οὐκ ἂν δι' ἐπιστολῆς διελεγόμην, ἀλλὰ παρὼν νῦν αὐτὸς παρώξυνον ἄν σε, καὶ παρεκάλουν ἐπὶ τὰς πράξεις ταύτας. Νῦν δ' ὡς δύναμαι, παρακελεύομαί σοι μὴ καταμελῆσαι τούτων, πρὶν ἂν τέλος ἐπιθῇς αὐτοῖς. Ἔστι δὲ πρὸς μὲν ἄλλο τι τῶν ὄντων ἀπλήστως ἔχειν, οὐ καλόν. Αἱ γὰρ μητριότητες παρὰ τοῖς πολλοῖς εὐδοκιμοῦσι, δόξης δὲ μεγάλης καὶ καλῆς ἐπιθυμεῖν, καὶ μηδέποτ' ἐμπίπλασθαι προςήκει τοῖς πολὺ τῶν ἄλλων διενεγκοῦσιν· ὅπερ σοι συμβέβηκεν. Ἡγοῦ δὲ τόθ' ἕξειν αὐτὸν ἀνυπέρβλητον, καὶ τῶν σοὶ πεπραγμένων ἀξίαν, ὅταν τοὺς μὲν Βαρβάρους ἀναγκάσῃς εἱλωτεύειν τοῖς Ἕλλησι, πλὴν τῶν σοὶ συναγωνιζομένων, τὸν δὲ βασιλέα τὸν νῦν Μέγαν προςαγορευόμενον, ποιήσῃς τοῦτο πράττειν, ὅ ἂν σὺ προςτάττῃς. Ταῦτα δὲ κατεργάσασθαι πολὺ ῥᾷόν ἐστιν ἐκ τῶν νῦν παρόντων, ἢ προελθεῖν ἐπὶ τὴν δύναμιν, καὶ τὴν δόξαν, ἣν ἔχεις παρὰ τῆς βασιλείας τῆς ἐξ ἀρχῆς ὑμῖν ὑπαρξάσης· οὐδὲ γὰρ ἔσται λοιπὸν ἔτι, πλὴν θεὸν γενέσθαι. Χάριν δ' ἔχω τῷ γήρᾳ ταύτην μόνην, ὅτι προήγαγεν εἰς τοῦτό μου τὸν βίον, ὥσθ' ἃ νέος ὢν διενοούμην, καὶ γράφειν ἐπεχείρουν ἔν τε

τῷ πανηγυρικῷ λόγῳ, καὶ τῷ πρὸς σὲ πεμφθέντι, τούτων ἤδη. τὰ μὲν νῦν γιγνόμενα διὰ τῶν σῶν ἐφορῶ πράξεων, τὰ δ' ἐλπίζω γενήσεσθαι.

IV.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ.

(*Διόδοτον ἀκροατὴν αὐτοῦ καὶ ἑταῖρον γενόμενον σὺν τῷ υἱῷ ἐκείνου συνίστησιν ὑπερφυῶς, καὶ παραινεῖ Φιλίππῳ λεληθότως, συμβούλους εὖ φρονοῦντας παραλαμβάνειν, καὶ πρὸς τὴν τῶν φίλων παῤῥησίαν ἐν τῷ νουθετεῖν οὐκ ἀηδῶς διακεῖσθαι.* Wolf.)

ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ ΦΙΛΙΠΠΩι ΧΑΙΡΕΙΝ.

Ἐγὼ, καίπερ ἐπικινδύνου παρ' ἡμῖν ὄντος εἰς Μακεδονίαν πέμπειν ἐπιστολὴν, οὐ μόνον νῦν, ὅτε πολεμοῦμεν πρὸς ὑμᾶς, ἀλλὰ καὶ τῆς εἰρήνης οὔσης, ὅμως γράψαι πρὸς σὲ εἱλόμην περὶ Διοδότου, δίκαιον εἶναι νομίζων, πάντας μὲν περὶ πολλοῦ ποιεῖσθαι τοὺς ἐμαυτῷ πεπλησιακότας, καὶ γεγενημένους ἀξίους ἡμῶν· οὐχ ἥκιστα δὲ τοῦτον, καὶ διὰ τὴν εὔνοιαν τὴν εἰς ἡμᾶς, καὶ τὴν ἄλλην ἐπιείκειαν. Μάλιστα μὲν οὖν ἐβουλόμην ἂν αὐτὸν συσταθῆναί σοι δι' ἡμῶν. Ἐπειδὴ δὲ δι' ἑτέρων ἐντετύχηκέ σοι, λοιπόν ἐστί μοι μαρτυρῆσαι περὶ αὐτοῦ, καὶ βεβαιῶσαι τὴν γεγενημένην αὐτῷ πρὸς σὲ γνῶσιν. Ἐμοὶ γὰρ πολλῶν καὶ παντοδαπῶν συγγενομένων ἀνδρῶν, καὶ δόξας

ἐνίων μεγάλας ἐχόντων, τῶν μὲν ἄλλων ἁπάντων, οἱ μέν τινες περὶ τὸν λόγον, οἱ δὲ περὶ τὸ διανοηθῆναι καὶ πρᾶξαι δεινοὶ γεγόνασιν, οἱ δ᾽ ἐπὶ μὲν τοῦ βίου σώφρονες, καὶ χαρίεντες, πρὸς δὲ τὰς ἄλλας χρήσεις καὶ διαγωγάς, ἀφυεῖς παντάπασιν· οὗτος δὲ οὕτως εὐάρμοστον τὴν φύσιν ἔσχεν, ὥςτε ἐν ἅπασι τοῖς εἰρημένοις τελειότατος εἶναι. Καὶ ταῦτ᾽ οὐκ ἂν ἐτόλμων λέγειν, εἰ μὴ τὴν ἀκριβεστάτην πεῖραν αὐτός τε εἶχον αὐτοῦ, καὶ σὲ λήψεσθαι προςεδόκων, τὰ μὲν αὐτὸν χρώμενον αὐτῷ, τὰ δὲ καὶ παρὰ τῶν ἄλλων τῶν ἐμπείρων αὐτοῦ πυνθανόμενον. Ὧν οὐδείς, ὅςτις οὐκ ἂν ὁμολογήσειεν, εἰ μὴ λίαν εἴη φθονερός, καὶ εἰπεῖν καὶ βουλεύσασθαι οὐδενὸς ἧττον αὐτὸν δύνασθαι, καὶ δικαιότατον καὶ σωφρονέστατον εἶναι, καὶ χρημάτων ἐγκρατέστατον, ἔτι δὲ καὶ σύμβιον ἁπάντων ἥδιστον, καὶ λιγυρώτατον· πρὸς δὲ τούτοις πλείστην ἔχειν παῤῥησίαν, οὐχ ἣν οὐ προςῆκεν, ἀλλὰ τὴν εἰκότως ἂν μέγιστον γιγνομένην σημεῖον τῆς εὐνοίας τῆς πρὸς τοὺς φίλους· ἥν, τῶν δυνατῶν οἱ μὲν ἀξιόχρεων τὸν ὄγκον τὸν τῆς ψυχῆς ἔχοντες τιμῶσιν, ὡς χρησίμην οὖσαν, οἱ δὲ ἀσθενέστεροι τὰς φύσεις ὄντες, ἢ κατὰ τὰς ὑπαρχούσας ἐξουσίας, δυςχεραίνουσιν, ὡς ὧν οὐ προαιροῦνταί τι ποιεῖν βιαζομένην αὐτούς, οὐκ εἰδότες, ὡς οἱ μάλιστα περὶ τοῦ συμφέροντος ἀντιλέγειν τολμῶντες, οὗτοι πλείστην ἐξουσίαν αὐτοῖς τοῦ πράττειν ἃ βούλονται παρασκευάζουσιν. Εἰκὸς μὲν γὰρ τοὺς ἀεὶ πρὸς ἡδονὴν λέγειν προαιρουμένους, οὐχ ὅπως μοναρχίας δύνασθαι ποιεῖν δυνατάς, αἳ πολλοὺς τοὺς ἀναγκαίους ἐφέλκονται κινδύνους, ἀλλ᾽ οὐδὲ τὰς πολιτείας, αἳ μετὰ πλείονος ἀσφαλείας εἰσί. Δεῖ δὲ τοὺς ἐπὶ τῷ βελτίστῳ παῤῥησιαζομένους, πολλὰ σώζειν δύνασθαι, καὶ τῶν ἐπιδόξων διαφθαρήσεσθαι πραγμάτων.

Ὧν ἕνεκα προσήκει μὲν παρὰ πᾶσι τοῖς μονάρχοις πλέον φέρεσθαι τοὺς τὴν ἀλήθειαν ἀποφαινομένους, τῶν ἅπαντα μὲν πρὸς χάριν, μηδὲν δὲ ἄξιον χάριτος λεγόντων. Συνέβη δὲ ἔλαττον ἔχειν αὐτοὺς παρ᾽ ἐνίοις αὐτῶν· ὃ καὶ Διοδότῳ παθεῖν συνέπεσε παρά τισι τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν δυναστευόντων· οἷς πολλὰ μὲν χρήσιμος γενόμενος οὐ μόνον τῷ συμβουλεύειν, ἀλλὰ καὶ τῷ πράττειν, καὶ κινδυνεύειν, διὰ τὸ παῤῥησιάζεσθαι πρὸς αὐτούς, περὶ ὧν ἐκείνοις συνέφερε, καὶ τῶν οἴκοι τιμῶν ἀπεστερήθη, καὶ πολλῶν ἄλλων ἐλπίδων· καὶ μεῖζον ἴσχυσαν αἱ τῶν τυχόντων ἀνθρώπων κολακεῖαι τῶν εὐεργεσιῶν τῶν τούτου· δι᾽ ἃ δὴ καὶ πρὸς ὑμᾶς ἀεὶ προσιέναι διανοούμενος, ὀκνηρῶς εἶχεν, οὐχ ὡς ἅπαντας ὁμοίους εἶναι νομίζων τοὺς ὑπὲρ αὐτὸν ὄντας, ἀλλὰ διὰ τὰς παρ᾽ ἐκείνων γεγενημένας δυςχερείας, καὶ πρὸς τὰς παρ᾽ ὑμῶν ἐλπίδας οὐ προθυμότερος ἦν· παραπλήσιον ἔμοι γε δοκεῖ πεπονθὼς τῶν πεπλευκότων τισίν, οἳ πρῶτον, ὅταν χρήσωνται χειμῶσιν, οὐκέτι θαῤῥοῦντες εἰςβαίνουσιν εἰς τὴν θάλασσαν, καίπερ εἰδότες, ὅτι καὶ καλοῦ πλοῦ πολλάκις ἐπιτυχεῖν ἐστίν. Οὐ μὴν ἀλλ᾽ ἐπειδὴ συνέστηκέ σοι, καλῶς ποιεῖ. Λογίζομαι γὰρ αὐτῷ συνοίσειν, μάλιστα μὲν τῇ φιλανθρωπίᾳ τῇ σῇ λογιζόμενος, ἣν ἔχειν ὑπείληφαι παρὰ τοῖς ἔξωθεν ἀνθρώποις· ἔπειτα νομίζων οὐκ ἀγνοεῖν ὑμᾶς, ὅτι πάντων ἐστὶν ἥδιστον, καὶ λυσιτελὲς τὸ πιστοὺς ἅμα καὶ χρησίμους φίλους κτᾶσθαι ταῖς εὐεργεσίαις, καὶ τοὺς τοιούτους εὖ ποιεῖν, ὑπὲρ ὧν πολλοὶ καὶ τῶν ἄλλων χάριν ὑμῖν ἕξουσιν. Ἅπαντες γὰρ οἱ χαρίεντες τοὺς τοῖς σπουδαίοις τῶν ἀνθρώπων καλῶς ὁμιλοῦντας ὁμοίως ἐπαινοῦσι, καὶ τιμῶσιν, ὥςπερ αὐτοὶ τῶν ὠφελειῶν ἀπολαύοντες.

Ἀλλὰ γὰρ Διόδοτον αὐτὸν οἶμαί σε μάλιστα προ-

τρέψασθαι πρὸς τὸ φροντίζειν ἑαυτοῦ. Συνέπειθον δὲ καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ τῶν ὑμετέρων ἀντέχεσθαι πραγμάτων, καὶ παραδόνθ᾽ ὑμῖν ἑαυτὸν ὥςπερ μαθητὴν, εἰς τοὔμπροσθεν πειραθῆναι προελθεῖν. Ὁ δὲ ταῦτά μου λέγοντος, ἐπιθυμεῖν μὲν ἔφασκε τῆς ὑμετέρας φιλίας· οὐ μὴν ἀλλὰ παραπλήσιόν τι πεπονθέναι πρὸς αὐτὴν, καὶ πρὸς τοὺς στεφανίτας ἀγῶνας. Ἐκείνους γὰρ νικᾷν μὲν ἂν βούλεσθαι, καταβῆναι δ᾽ εἰς αὐτοὺς οὐκ ἂν τολμῆσαι, διὰ τὸ μὴ μετεσχηκέναι ῥώμης ἀξίας τῶν στεφάνων, τῶν τε παρ᾽ ὑμῶν τιμῶν εὔξασθαι μὲν ἂν τυχεῖν, οὐκ ἐφίξεσθαι δ᾽ αὐτὸν προςδοκᾷν. Τήν τε γὰρ ἀπειρίαν τὴν αὑτοῦ καταπεπλῆχθαι καὶ τὴν λαμπρότητα τὴν ὑμετέραν, ἔτι δὲ καὶ τὸ σωμάτιον οὐκ εὐκρινὲς ὂν, ἀλλ᾽ ἔχον πρόφασιν, ἣν νομίζειν ἐμποδιεῖν αὐτὸν πρὸς τὰ πολλὰ τῶν πραγμάτων.

Οὗτος μὲν οὖν, ὅ, τι ἂν δοκῇ αὐτῷ συμφέρειν, τοῦτο πράξει· σὺ δὲ, ἐάν τε ᾖ περὶ ὑμᾶς, ἐάν τ᾽ ἡσυχίαν ἔχων διατρίβῃ περὶ τούτους τοὺς τόπους, ἐπιμελοῦ καὶ τῶν ἄλλων μὲν ἁπάντων, ὧν τυγχάνει δεόμενος, μάλιστα δὲ τῆς ἀσφαλείας, καὶ τῆς τούτου καὶ τῆς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, νομίσας, ὥςπερ παρακαταθήκην ἔχειν τοῦτον, παρά τε τοῦ γήρως ἡμῶν, ὃ προςηκόντως ἂν πολλῆς τυγχάνῃ προνοίας, καὶ τῆς δόξης τῆς ὑπερεχούσης, εἴ τινος ἄρα σπουδῆς ἐστὶν ἀξία, καὶ εὐνοίας τῆς περὶ ὑμᾶς, ἣν ἔχων ἅπαντα τὸν χρόνον διατετέλεκα. Καὶ μὴ θαυμάσῃς, μήτ᾽ εἰ μακροτέραν γέγραφα τὴν ἐπιστολὴν, μήτ᾽ εἴ τι περιεργότερον, ἢ πρεςβυτικώτερον εἰρήκαμεν ἐν αὐτῇ. Πάντων γὰρ τῶν ἄλλων ἀμελήσας, ἑνὸς μόνου ἐφρόντισα, τοῦ φανῆναι σπουδάζων ὑπὲρ ἀνδρῶν φίλων, καὶ προςφιλεστάτων μοι γεγενημένων.

V.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ.

(*Συγχαίρει Ἀλεξάνδρῳ τῆς φιλοσοφίας, καὶ ἐν ἐγκωμίου σχήματι παρακαλεῖ αὐτὸν χρῆσθαι τοῖς βελτίστοις τε καὶ παιδείᾳ διαφέρουσι τῶν ἀνδρῶν, τῆς τῶν λόγων δεινότητος καὶ πολιτικῆς ἐπιστήμης μᾶλλον ἀντιποιούμενον ἢ τῶν ἐριστικῶν λόγων, διασύρων, οἶμαι, τὴν Ἀριστοτέλους παίδευσιν.* Wolf.)

ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΩι ΧΑΙΡΕΙΝ.

Πρὸς τὸν πατέρα σου γράφων ἐπιστολήν, ἄτοπον ᾤμην ποιήσειν, εἰ περὶ τὸν αὐτὸν ὄντα σε τόπον ἐκείνῳ μήτε προσερῶ, μήτε ἀσπάσομαι, μήτε γράψω τι τοιοῦτον, ὃ ποιήσει τοὺς ἀγνοοῦντας, μὴ νομίζειν ἤδη με παραφρονεῖν διὰ τὸ γῆρας, μηδὲ παντάπασι ληρεῖν, ἀλλ' ἔτι τὸ καταλελειμμένον μοι μέρος καὶ λοιπὸν ὂν, οὐκ ἀνάξιον εἶναι τῆς δυνάμεως, ἣν ἔσχον νεώτερος ὤν.

Ἀκούω δέ γε πάντων λεγόντων, ὡς φιλάνθρωπος εἶ, καὶ φιλαθήναιος, καὶ φιλόσοφος, οὐκ ἀφρόνως ποιῶν, ἀλλὰ νουνεχόντως. Τῶν τε γὰρ πολιτῶν ἀποδέχεσθαί σε τῶν ἡμετέρων οὐ τοὺς ἠμεληκότας αὐτῶν, καὶ πονηρῶν πραγμάτων ἐπιθυμοῦντας, ἀλλ' οἷς συνδιατρίβων οὐκ ἂν λυπηθείης, συμβάλλων τε καὶ κοινωνῶν πραγμάτων οὐδὲν ἂν βλαβείης, οὐδ' ἀδικηθείης, οἵοις περ χρὴ πλησιάζειν τοὺς εὖ φρονοῦντας· τῶν τε φιλοσοφιῶν οὐκ ἀποδοκιμάζειν μὲν οὐδὲ τὴν περὶ τὰς ἔριδας, ἀλλὰ νομίζειν εἶναι

πλεονεκτικὴν ἐν ταῖς ἰδίαις διατριβαῖς, οὐ μὴν ἁρμόττειν οὔτε τοῖς τοῦ πλήθους προεστῶσιν, οὔτε τοῖς τὰς μοναρχίας ἔχουσιν. Οὐ γὰρ συμφέρειν, οὐδὲ πρέπειν τοῖς μεῖζον τῶν ἄλλων φρονοῦσιν, οὔτ' αὐτοῖς ἐρίζειν πρὸς τοὺς συμπολιτευομένους, οὔτε τοῖς ἄλλοις ἐπιτρέπειν πρὸς αὐτοὺς ἀντιλέγειν. Ταύτην μὲν οὖν οὐκ ἀγαπῶν σε τὴν διατριβήν, προαιρεῖσθαι δὲ τὴν παιδείαν τὴν περὶ τοὺς λόγους, οἷς χρώμεθα περὶ τὰς πράξεις τὰς προςπιπτούσας καθ' ἑκάστην τὴν ἡμέραν, καὶ μεθ' ὧν βουλευόμεθα περὶ τῶν κοινῶν· δι' ἣν νῦν τε δοκεῖς περὶ τῶν μελλόντων ἐπιεικῶς τοῖς ἀρχομένοις προςτάττειν, καὶ οὐκ ἀνοήτως, ἃ δεῖ ποιεῖν ἑκάστους, περί τε τῶν καλῶν καὶ δικαίων, καὶ τῶν τούτοις ἐναντίων ὀρθῶς κρίνειν· πρὸς δὲ τούτοις τιμᾶν καὶ κολάζειν, ὡς προςῆκόν ἐστιν, ἑκατέρους. Σωφρονεῖς οὖν ταῦτα μελετῶν. Ἐλπίδα γὰρ τῷ τε πατρὶ καὶ τοῖς ἄλλοις παρέχεις, ὡς, ἂν πρεσβύτερος γενόμενος ἐμμείνῃς τούτοις, τοσοῦτον προέξεις τῇ φρονήσει τῶν ἄλλων, ὅσον περ ὁ πατήρ σου διενήνοχεν ἁπάντων.

VI.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ.

(Κατ' ἀρχὰς αἰτιολογεῖ, διότι οὐ προςήκει αὐτὸν εἰς Θετταλίαν ἀποδημεῖν. Εἶτα μακρᾷ χρησάμενος ἐφόδῳ, παραινεῖ, ὅτι δεῖ τὴν τῶν συμπολιτευομένων εὔνοιαν προτιμῆσαι τῆς τυραννίδος. Wolf.)

ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ ΤΟΙΣ ΙΑΣΟΝΟΣ ΠΑΙΣΙ ΧΑΙΡΕΙΝ.

Ἀπήγγειλέ τίς μοι τῶν πρεσβευσάντων ὡς ὑμᾶς, ὅτι καλέσαντες αὐτὸν ἄνευ τῶν ἄλλων, ἠρωτήσατε, εἰ πεισθείην ἀποδημῆσαί τε, καὶ διατρίψαι παρ' ὑμῖν; ἐγὼ δὲ ἕνεκα μὲν τῆς Ἰάσονος καὶ Πολυάκους ξενίας, ἡδέως ἂν ἀφικοίμην ὡς ὑμᾶς· οἶδα γὰρ ἂν τὴν ὁμιλίαν τὴν γενομένην ἅπασιν ἡμῖν συνενεγκεῖν. Ἀλλὰ γὰρ ἐμποδίζει με πολλά, μάλιστα μὲν τὸ μὴ δύνασθαι πλανᾶσθαι, καὶ τὸ μὴ πρέπειν ἐπιξενοῦσθαι τοῖς τηλικούτοις. Ἔπειτα δ' ὅτι πάντες οἱ πυθόμενοι τὴν ἀποδημίαν, δικαίως ἂν μου καταφρονήσειαν, εἰ προηρημένος τὸν ἄλλον χρόνον ἡσυχίαν ἄγειν, ἐπὶ γήρως ἀποδημεῖν ἐπιχειροίην, ὅτ' εἰκός, εἰ καὶ πρότερον ἄλλοσέ ποι διέτριβον, νῦν οἴκαδε σπεύδειν, οὕτως ὑπογυίου μοι τῆς τελευτῆς οὔσης. Πρὸς δὲ τούτοις φοβοῦμαι καὶ τὴν πόλιν. Χρὴ γὰρ τἀληθῆ λέγειν. Ὁρῶ γὰρ τὰς συμμαχίας τὰς πρὸς αὐτὴν γινομένας, ταχέως διαλυομένας. Εἰ δή τι συμβαίη καὶ πρὸς ὑμᾶς τοιοῦτο, πῶς ἂν καὶ τὰς αἰτίας καὶ τοὺς κινδύνους διαφυγεῖν δυνηθείην, (ὃ χαλεπόν ἐστιν,) ἀλλ' οὐκ αἰσχυνθείην ἄν, εἴτε διὰ τὴν πόλιν δόξαιμι τισὶν ἀμελεῖν ὑμῶν, εἴτε δι' ὑμᾶς τῆς πόλεως ὀλιγωρεῖν; μὴ κοινοῦ δὲ τοῦ συμφέροντος ὄντος, οὐκ οἶδ' ὅπως ἀμφοτέροις ἀρέσκειν δυνηθείην. Αἱ μὲν οὖν αἰτίαι, δι' ἃς οὐκ ἔξεστί μοι ποιεῖν ἃ βούλομαι, τοσαῦται συμβεβήκασιν.

Οὐ μὴν περί γε τῶν ἐμαυτοῦ μόνον ἐπιστείλας, οἴομαι δεῖν ἀμελῆσαι τῶν ὑμετέρων· ἀλλ' ἅπερ ἂν παραγενόμενος πρὸς ὑμᾶς διελέχθην, πειράσομαι καὶ νῦν περὶ τῶν αὐτῶν τούτων, ὅπως ἂν δύνωμαι διεξελθεῖν. Μηδὲν δ' ὑπολάβητε τοιοῦτον, ὡς ἄρ' ἐγὼ ταύτην ἔγραψα τὴν

ἐπιστολήν, οὐχ ἕνεκα τῆς ὑμετέρας ξενίας, ἀλλ' ἐπίδειξιν ποιήσασθαι βουλόμενος. Οὐ γὰρ εἰς τοῦθ' ἥκω μανίας, ὥςτ' ἀγνοεῖν, ὅτι κρείττω μὲν γράψαι τῶν πρότερον διαδεδειγμένων, οὐδ' ἂν δυναίμην, τοσοῦτον τῆς ἀκμῆς ὑστερῶν· χείρω δ' ἐξενεγκών, πολὺ φαυλοτέραν ἂν λάβοιμι δόξαν τῆς νῦν ἡμῖν ὑπαρχούσης. Ἔπειτ' εἴπερ ἐπιδείξει προςεῖχον τὸν νοῦν, ἀλλὰ μὴ πρὸς ὑμᾶς ἐσπούδαζον, οὐκ ἂν ταύτην ἐξ ἁπασῶν προειλόμην τὴν ὑπόθεσιν, περὶ ἧς οὐ χαλεπόν ἐστιν ἐπιεικῶς εἰπεῖν, ἀλλὰ πολὺ καλλίους ἑτέρας ἂν εὗρον, καὶ μᾶλλον λόγον ἐχούσας. Ἀλλὰ γὰρ οὔτε πρότερον οὐδεπώποτε ἐφιλοτιμήθην ἐπὶ τούτοις, ἀλλ' ἐφ' ἑτέροις μᾶλλον, ἃ τοὺς πολλοὺς διαλέληθεν, οὔτε νῦν ταύτην ἔχων τὴν διάνοιαν ἐπραγματευσάμην· ἀλλ' ὑμᾶς μὲν ὁρῶν ἐν πολλοῖς καὶ μεγάλοις πράγμασιν ὄντας, αὐτὸς δὲ ἀποφήνασθαι βουλόμενος, ἣν ἔχω γνώμην περὶ αὐτῶν, ἡγοῦμαι συμβουλεύειν μὲν ἀκμὴν ἔχειν. Αἱ γὰρ ἐμπειρίαι παιδεύουσι τοὺς τηλικούτους, καὶ δοκοῦσι μᾶλλον τῶν ἄλλων δύνασθαι καθορᾷν τὸ βέλτιστον· εἰπεῖν δὲ περὶ τῶν προτεθέντων ἐπιχαρίτως, καὶ μουσικῶς, καὶ διαπεπονημένως, οὐκ ἔτι τῆς ἡμετέρας ἡλικίας ἔργον ἐστίν. Ἀλλ' ἀγαπῴην ἄν, εἰ μὴ παντάπασιν ἐκλελυμένως διαλεχθείην περὶ αὐτῶν.

Μὴ θαυμάζητε δέ, ἄν τι φαίνωμαι λέγων, ὧν πρότερον ἀκηκόατε· τῶν μὲν γὰρ ἴσως ἄκων ἂν τύχοιμι, τὸ δέ, καὶ προειδώς, εἰ πρέπον ἐστὶ λέγειν, προςλάβοιμι. Καὶ γὰρ ἂν ἄτοπος εἴην, εἰ τοὺς ἄλλους ὁρῶν τοῖς ἐμοῖς χρωμένους, αὐτὸς μόνος ἀπεχοίμην τῶν γ' ὑπ' ἐμοῦ πρότερον εἰρημένων. Τούτων δ' ἕνεκα ταῦτα προεῖπον, ὅτι τὸ πρῶτον ἐπιφαινόμενον, ἓν τῶν θρυλλουμένων ἐστίν. Εἴθισμαι γὰρ λέγειν πρὸς τοὺς περὶ τὴν φιλοσοφίαν τὴν

ἡμετέραν διατρίβοντας, ὅτι τοῦτο πρῶτον δεῖ σκέψασθαι, τί τῷ λόγῳ καὶ τοῖς μέρεσι τοῦ λόγου διαπρακτέον ἐστίν. Ἐπειδὰν δὲ τοῦθ᾽ εὕρωμεν, καὶ διακριβωσώμεθα, ζητητέον εἶναί φημι τὰς ἰδέας, δι᾽ ὧν ταῦτα ἐξεργασθήσεται, καὶ λήψεται τέλος, ὅπερ ὑπεθέμεθα. Καὶ ταῦτα φράζομεν περὶ τῶν λόγων. Ἔστι δὲ τοῦτο τὸ στοιχεῖον καὶ κατὰ τῶν ἄλλων ἁπάντων, καὶ κατὰ τῶν ὑμετέρων πραγμάτων. Οὐδὲν γὰρ οἷόν τέ ἐστι πραχθῆναι νουνεχόντως, ἐὰν μὴ τοῦτο πρῶτον μετὰ πολλῆς προνοίας λογίζησθε, καὶ βουλεύσησθε, πῶς χρὴ τὸν ἐπίλοιπον χρόνον ὑμῶν αὐτῶν προστῆναι, καὶ τίνα βίον προελέσθαι, καὶ ποίας δόξης ὀρεχθῆναι, καὶ ποτέρας τῶν τιμῶν ἀγαπῆσαι, πότερον τὰς παρ᾽ ἑκόντων γινομένας, ἢ τὰς παρ᾽ ἀκόντων τῶν πολιτῶν, ταῦτα δὲ διορισαμένους, τότ᾽ ἰδίᾳ τὰς πράξεις τὰς καθ᾽ ἑκάστην τὴν ἡμέραν σκεπτέον, ὅπως συντείνωσι πρὸς τὰς ὑποθέσεις τὰς ἐξ ἀρχῆς γινομένας. Καὶ τοῦτον μὲν τὸν τρόπον ζητοῦντες, καὶ φιλοσοφοῦντες, ὥςπερ σκοποῦ κειμένου στοχάσεσθε τῇ ψυχῇ, καὶ μᾶλλον ἐπιτεύξεσθε τοῦ συμφέροντος. Ἐὰν δὲ μηδεμίαν ποιήσησθε τοιαύτην ὑπόθεσιν, ἀλλὰ τὸ προςπίπτον ἐπιχειρῆτε πράττειν, ἀναγκαῖόν ἐστιν, ὑμᾶς ταῖς διανοίαις πλανᾶσθαι, καὶ πολλῶν διαμαρτάνειν πραγμάτων.

Ἴσως οὖν ἄν τις τῶν εἰκῇ ζῆν ᾑρημένων, τοὺς μὲν τοιούτους λογισμοὺς διασύρειν ἐπιχειρήσειεν, ἀξιοίη δ᾽ ἂν ἤδη με συμβουλεύειν περὶ τῶν προειρημένων. Ἔστιν οὖν οὐκ ὀκνητέον ἀποφήνασθαι περὶ αὐτῶν, ἃ τυγχάνω γινώσκων. Ἐμοὶ γὰρ ἀσφαλέστερος βίος εἶναι δοκεῖ, καὶ βελτίων, ὁ τῶν ἰδιωτευόντων, ἢ ὁ τῶν τυραννιώντων, καὶ τὰς τιμὰς ἡδίους νομίζω τὰς παρὰ τῶν μέγα φρονούντων, ἢ τὰς παρὰ τῶν δουλευόντων. Καὶ περὶ τούτων

λέγειν ἐπιχειρήσω. Καίτοι με οὐ λέληθεν, ὅτι πολλοὺς ἔξω τοὺς ἐναντιουμένους, καὶ μάλιστα τοὺς περὶ ὑμᾶς ὄντας. Οἶμαι γὰρ οὐχ ἥκιστα τούτους ἐπὶ τὴν τυραννίδα παροξύνειν ὑμᾶς. Σκοποῦσι γὰρ οὐ πανταχῆ τὴν φύσιν τοῦ πράγματος, ἀλλὰ παραλογίζονται σφᾶς αὐτούς. Τὰς μὲν γὰρ ἐξουσίας καὶ τὰ κέρδη καὶ τὰς ἡδονὰς ὁρῶσι, καὶ τούτων ἀπολαύεσθαι προςδοκῶσι, τὰς δὲ ταραχάς, καὶ τοὺς φόβους, καὶ τὰς συμφορὰς τὰς τοῖς ἄρχουσι συμπιπτούσας, καὶ τοῖς φίλοις αὐτῶν, οὐ θεωροῦσιν· ἀλλὰ πεπόνθασιν, ὅπερ οἱ τοῖς αἰσχίστοις καὶ παρανομωτάτοις τῶν ἔργων ἐπιχειροῦντες. Καὶ γὰρ ἐκεῖνοι τὰς μὲν πονηρίας τὰς τῶν πραγμάτων οὐκ ἀγνοοῦσιν, ἐλπίζουσι δέ, ὅσον ἀγαθόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς, τοῦτο μὲν ἐκλήψεσθαι, τὰ δὲ δεινὰ πάντα τὰ προςόντα τῷ πράγματι, καὶ τὰ κακὰ διαφεύξεσθαι, καὶ διοικήσειν τὰ περὶ σφᾶς, κινδύνων ὄντας πόῤῥω, τῶν δ' ὠφελειῶν ἐγγύς. Τοὺς μὲν οὖν ταύτην ἔχοντας τὴν διάνοιαν, ζηλῶ τῆς ῥαθυμίας, αὐτὸς δὲ αἰσχυνθείην ἄν, εἰ συμβουλεύων ἑτέροις, ἐκείνων ἀμελήσας, τὸ ἐμαυτῷ συμφέρον ποιοίην, καὶ μὴ παντάπασιν ἔξω θεὶς ἐμαυτὸν καὶ τῶν ὠφελειῶν, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, τὰ βέλτιστα παραινοίην. Ὡς οὖν ἐμοῦ ταύτην ἔχοντας τὴν γνώμην, οὕτως ἐμοὶ προςέχετε τὸν νοῦν.

VII.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ.

(Τύραννόν τινα τῆς ἐπιεικείας ἀποδέχεται, καὶ ἐγκωμίου σχήματι φιλανθρωπίαν εἰς τοὺς ὑπηκόους, καὶ εἰς τοὐπιὸν ἐν τοῖς μάλιστα ἐπιτηδεύειν παρακαλεῖ· ἔπειτα ἀξιοῖ αὐτὸν Αὐτοκράτορί τινι ἐπαρκέσαι. Wolf.)

ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ ΤΙΜΟΘΕΩι ΧΑΙΡΕΙΝ.

Περὶ μὲν τῆς οἰκειότητος τῆς ὑπαρχούσης ἡμῖν πρὸς ἀλλήλους, οἶμαί σε πολλῶν ἀκηκοέναι. Συγχαίρω δέ σοι, πυνθανόμενος, ὅτι πρῶτον μὲν τῇ δυναστείᾳ τῇ παρούσῃ κάλλιον χρᾷ τοῦ πατρός, καὶ φρονιμώτερον· ἔπειθ᾽ ὅτι προαιρῇ δόξαν καλὴν κτήσασθαι μᾶλλον, ἢ πλοῦτον μέγαν συναγαγεῖν. Σημεῖον γὰρ οὐ μικρὸν ἐκφέρεις ἀρετῆς, ἀλλ᾽ ὡς δυνατόν, μέγιστον, ταύτην ἔχων τὴν γνώμην· ὥςτ᾽ ἢν ἐμμείνῃς τοῖς περὶ σοῦ νῦν λεγομένοις, οὐκ ἀπορήσεις τῶν ἐγκωμιασομένων τήν τε φρόνησιν τὴν σήν, καὶ τὴν προαίρεσιν ταύτην. Ἡγοῦμαι δὲ καὶ τὰ διηγούμενα περὶ τοῦ σοῦ πατρός, συμβάλλεσθαι μεγίστην πίστιν πρὸς τὸ δοκεῖν εὖ φρονεῖν σε, καὶ διαφέρειν τῶν ἄλλων. Εἰώθασι γὰρ οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων, οὐχ οὕτως ἐπαινεῖν καὶ τιμᾶν τοὺς ἐκ τῶν πατέρων τῶν εὐδοκιμούντων γεγονότας, ὡς τοὺς ἐκ τῶν δυςκόλων καὶ χαλεπῶν, ἤν περ φαίνονται μηδὲν ὅμοιοι τοῖς γονεῦσιν ὄντες. Μᾶλλον γὰρ ἐπὶ πάντων κεχαρισμένον αὐτοῖς ἐστὶ τὸ παρὰ λόγον συμβὰν ἀγαθόν, τῶν εἰκότως καὶ προςηκόντως γιγνομένων.

Ὧν ἐνθυμούμενον, χρὴ ζητεῖν καὶ φιλοσοφεῖν, ἐξ οὗ τρόπου, καὶ μετὰ τίνων, καὶ τίσι συμβούλοις χρώμενος, τάς τε τῆς πόλεως ἀτυχίας ἐπανορθώσεις, καὶ τοὺς πολίτας ἐπί τε τὰς ἐργασίας καὶ τὴν σωφροσύνην προτρέψεις, καὶ ποιήσεις αὐτοὺς ἥδιον ζῆν, καὶ θαῤῥαλεώτερον, ἢ τὸν παρελθόντα χρόνον. Ταῦτα γάρ ἐστιν ἔργα τῶν ὀρθῶς καὶ φρονίμως δυναστευόντων. Ὧν ἔνιοι καταφρονήσαντες, οὐδὲν ἄλλο σκοποῦσι, πλὴν ὅπως αὐτοί τε ὡς μετὰ πλείστης ἀσελγείας διάξουσι, τῶν τε πολιτῶν τοὺς βελτίστους καὶ φρονιμωτάτους ἀμυνοῦνται, καὶ δασμολογήσουσι· κακῶς εἰδότες, ὅτι προςήκει τοὺς εὖ φρονοῦντας, καὶ τοὺς τὴν τιμὴν ταύτην ἔχοντας, μὴ τοῖς τῶν ἄλλων κακοῖς ἑαυτοῖς ἡδονὰς παρασκευάζειν, ἀλλὰ ταῖς αὐτῶν ἐπιμελείαις τοὺς πολίτας εὐδαιμονεστέρους ποιεῖν· μηδὲ πικρῶς μὲν καὶ χαλεπῶς διακεῖσθαι πρὸς ἅπαντας, ἀμελεῖν δὲ τῆς αὑτῶν σωτηρίας, ἀλλ' οὕτω πράως καὶ νομίμως ἐπιστατεῖν τῶν πραγμάτων, ὥςτε οὐδένα αὐτοῖς τολμᾶν ἐπιβουλεύειν· μετὰ τοιαύτης δ' ἀκριβείας τὴν τοῦ σώματος ποιεῖσθαι φυλακήν, ὡς ἁπάντων αὐτοὺς ἀνελεῖν βουλομένων. Ταύτην γὰρ τὴν διάνοιαν ἔχοντες, αὐτοί τ' ἂν εἶεν ἔξω τῶν κινδύνων, καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις Ἕλλησιν εὐδοκιμοῖεν· ὧν ἀγαθὰ μείζω χαλεπόν ἐστιν εὑρεῖν. Ἐνεθυμήθην δὲ μεταξὺ γράφων, ὡς εὐτυχῶς ἅπαντά σοι συμβέβηκε. Τὴν μὲν γὰρ εὐπορίαν, ἣν ἀναγκαίως ἔχει κτήσασθαι τυραννικῶς, μετὰ βίας πολλῆς καὶ ἀπεχθείας ὁ πατήρ σοι καταλέλοιπε, τὸ δὲ χρῆσθαι τούτοις καλῶς τε καὶ φιλανθρώπως, ἐπὶ σοὶ γέγονεν· ὧν χρή σε πολλὴν ποιεῖσθαι τὴν ἐπιμέλειαν.

Ἃ μὲν οὖν ἐγὼ γινώσκω, ταῦτ' ἐστίν. Ἔχει δὲ οὕτως· εἰ μὲν ἐρᾷς χρημάτων, καὶ πολλῆς δυναστείας καὶ κινδύ-

νων, δι' ὧν αἱ κτήσεις τούτων εἰσὶν, ἑτέρους σοι συμβούλους παρακλητέον· εἰ δὲ ταῦτα μὲν ἱκανῶς ἔχεις, ἀρετῆς δὲ καὶ δόξης καλῆς, καὶ τῆς παρὰ τῶν πολλῶν εὐνοίας ἐπιθυμεῖς, τοῖς τε λόγοις τοῖς ἐμοῖς προςεκτέον· τὸν νοῦν ἐστί, καὶ τοῖς καλῶς τὰς πόλεις τὰς αὐτῶν διοικοῦσιν, ἁμιλλητέον, καὶ πειρατέον αὐτῶν διενεγκεῖν. Ἀκούω δὲ καὶ Κλέομμιν τὸν ἐν Μηθύμνῃ, ταύτην ἔχοντα τὴν δυναστείαν, περί τε τὰς ἄλλας πράξεις καλόν τε κἀγαθὸν εἶναι, καὶ φρόνιμον, καὶ τοσοῦτον ἀπέχειν τοῦ τινὰς ἀποκτείνειν, ἢ φυγαδεύειν, ἢ δημεύειν τὰς οὐσίας, ἢ ποιεῖν ἄλλο τι κακόν, ὥςτε πολλὴν ἀσφάλειαν παρέχειν τοῖς συμπολιτευομένοις, κατάγειν δὲ τοὺς φυγόντας, ἀποδιδόναι δὲ τοῖς μὲν κατιοῦσι τὰς κτήσεις, ἐξ ὧν ἐξέπεσον, τοῖς δὲ πριαμένοις, τὰς τιμὰς τὰς ἑκάστοις γιγνομένας· πρὸς δὲ τούτοις καθοπλίζειν ἅπαντας τοὺς πολίτας, ὡς οὐδενὸς μὲν ἐπιχειρήσοντος περὶ αὐτὸν νεωτερίζειν· ἢν δ' ἄρα τινὲς τολμήσωσιν, ἡγούμενος, λυσιτελεῖν αὐτῷ τεθνᾶναι μᾶλλον τοιαύτην ἀρετὴν ἐνδειξαμένῳ τοῖς πολίταις, ἢ ζῆν πλείω χρόνον τῶν ἄλλων, τῇ πόλει τῶν μεγίστων κακῶν αἰτίῳ γενομένῳ.

Ἔτι δ' ἂν πλείω σοι περὶ τούτων διελέχθην ἴσως ἄν, καὶ χαριέστερον, εἰ μὴ παντάπασιν ἐδέησέ με διὰ ταχέων γράψαι τὴν ἐπιστολήν. Νῦν δὲ σοὶ μὲν αὖθις συμβουλεύσομεν, ἂν μὴ κωλύῃ με τὸ γῆρας. Ἐν δὲ τῷ παρόντι περὶ τῶν ἰδίων δηλώσομεν.

Αὐτοκράτωρ γὰρ ὁ τὰ γράμματα φέρων, οἰκείως ἡμῖν ἔχει. Περί τε γὰρ τὰς αὐτὰς διατριβὰς γέγονα, καὶ τῇ τέχνῃ τῇ αὐτοῦ κέχρημαι, καὶ τὸ τελευταῖον πολλάκις περὶ τῆς ἀποδημίας τῆς ὡς σὲ σύμβουλος ἐγενόμην αὐτῷ. Διὰ δὴ ταῦτα πάντα βουλοίμην ἂν σε καλῶς αὐτῷ χρῆσθαι,

καὶ συμφερόντως ἀμφοτέροις ἡμῖν, καὶ γενέσθαι φανερός, ὅτι μέρος τι δι᾽ ἐμὲ γίνεται τῶν δεόντων αὐτῷ.

Καὶ μὴ θαυμάσῃς, εἰ σοὶ μὲν οὕτως ἐπιστέλλω προθύμως, Κλεάρχου δὲ μηδὲν πώποτ᾽ ἐδεήθην. Σχεδὸν γὰρ ἅπαντες οἱ παρ᾽ ὑμῶν καταπλέοντες, σὲ μέν φασιν ὅμοιον εἶναι τοῖς κρατίστοις τῶν ἐμοὶ πεπλησιακότων, Κλέαρχον δὲ κατὰ μὲν ἐκεῖνον τὸν χρόνον, ὅτ᾽ ἦν παρ᾽ ἡμῖν, ὡμολόγουν, ὅσοι ποτὲ ἐνέτυχον, ἐλευθεριώτατον εἶναι, καὶ πρᾳότατον, καὶ φιλανθρωπότατον τῶν μετεχόντων τῆς διατριβῆς. Ἐπειδὴ δὲ τὴν δύναμιν ἔλαβε, τοσοῦτον ἔδοξε μεταπεσεῖν, ὥστε πάντας θαυμάζειν τοὺς πρότερον αὐτὸν γινώσκοντας· πρὸς μὲν οὖν ἐκεῖνον διὰ τὰς αἰτίας ταύτας ἀπηλλωτριώθην· σὲ δ᾽ ἀποδέχομαι, καὶ πρὸ πολλοῦ ποιησαίμην γ᾽ ἂν οἰκείως διατεθῆναι πρὸς ἡμᾶς. Δηλώσεις δὲ καὶ σὺ διὰ ταχέων, εἰ τὴν αὐτὴν ἔχεις γνώμην ἡμῖν. Αὐτοκράτορός τε γὰρ ἐπιμελήσῃ, καὶ πέμψεις ἐπιστολὴν ὡς ἡμᾶς, ἀνανεούμενος τὴν φιλίαν καὶ ξενίαν τὴν πρότερον ὑπάρχουσαν. Ἔῤῥωσο, καὶ εἴ του ἄλλου δέῃ παρ᾽ ἡμῶν, ἐπίστελλε.

VIII.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ.

(*Ἀξιοῖ τοὺς Μιτυληναίους, Ἀγήνορα μουσικόν, τῶν υἱωνῶν αὐτοῦ διδάσκαλον γενόμενον, κατάγειν.* Wolf.)

ΤΟΙΣ ΜΙΤΥΛΗΝΑΙΩΝ ΑΡΧΟΥΣΙ.

Οἱ παῖδες οἱ Ἀφαρέως, υἱδεῖς δ' ἐμοί, παιδευθέντες ὑπὸ Ἀγήνορος τὰ περὶ τὴν μουσικήν, ἐδεήθησάν μου γράμματα πέμψαι πρὸς ὑμᾶς, ὅπως ἄν, ἐπειδὴ καὶ τῶν ἄλλων τινὰς κατηγάγετε φυγάδων, καὶ τοῦτον καταδέξησθε, καὶ τὸν πατέρα, καὶ τοὺς ἀδελφούς. Λέγοντος δέ μου πρὸς αὐτούς, ὅτι δέδοικα, μὴ λίαν ἄτοπος δόξω, καὶ περίεργος, ζητῶν εὑρίσκεσθαι τηλικαῦτα τὸ μέγεθος παρ' ἀνδρῶν, οἷς οὐδεπώποτε πρότερον οὔτε διελέχθην, οὔτε συνήθης ἐγενόμην· ἀκούσαντες ταῦτα, πολὺ μᾶλλον ἐλιπάρουν. Ὡς δὲ οὐδὲν αὐτοῖς ἀπέβαινεν, ὧν ἤλπιζον, ἅπασιν ἦσαν καταφανεῖς, ἀηδῶς διακείμενοι, καὶ χαλεπῶς φέροντες. Ὁρῶν δ' αὐτοὺς λυπουμένους μᾶλλον τοῦ προσήκοντος, τελευτῶν ὑπεσχόμην γράφειν τὴν ἐπιστολήν, καὶ πέμψειν ὑμῖν. Περὶ μὲν οὖν τοῦ μὴ δικαίως ἂν δοκεῖν μωρὸς εἶναι, καὶ ὀχληρός, ταῦτ' ἔχω λέγειν.

Ἡγοῦμαι δὲ καλῶς ἂν ὑμᾶς βεβουλεῦσθαι, καὶ διαλλαττομένους τοῖς πολίταις τοῖς ὑμετέροις, καὶ πειρωμένους τοὺς μὲν φεύγοντας ὀλίγους ποιεῖν, τοὺς δὲ συμπολιτευομένους πολλούς, καὶ μιμουμένους τὰ περὶ τὴν στάσιν τὴν πόλιν τὴν ἡμετέραν. Μάλιστα δ' ἄν τις ὑμᾶς

ἐπαινέσειεν, ὅτι τοῖς κατιοῦσιν ἀποδίδοτε τὴν οὐσίαν. Ἐπιδείκνυτε γάρ, καὶ ποιεῖτε πᾶσι φανερόν, ὡς οὐ τῶν χρημάτων ἐπιθυμήσαντες τῶν ἀλλοτρίων, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς πόλεως δείσαντες, ἐποιήσασθε τὴν ἐκβολὴν αὐτῶν.

Οὐ μὴν ἀλλ' εἰ καὶ μηδὲν ὑμῖν ἔδοξε τούτων, μηδὲ προςεδέχεσθε μηδένα τῶν φυγάδων, τούτους γε νομίζω συμφέρειν ὑμῖν κατάγειν. Αἰσχρὸν γὰρ τὴν μὲν πόλιν ὑμῶν ὑπὸ πάντων ὁμολογεῖσθαι μουσικωτάτην εἶναι, καὶ τοὺς ὀνομαστοτάτους ἐν ταύτῃ, τυγχάνειν παρ' ὑμῖν γεγονότας, τὸν δὲ προέχοντα τῶν νῦν ὄντων περὶ τὴν ἱστορίαν τῆς παιδείας ταύτης, φεύγειν ἐκ τῆς τοιαύτης πόλεως. Καὶ τοὺς μὲν ἄλλους Ἕλληνας, τοὺς διαφέροντας ἐπὶ τῷ τῶν καλῶν ἐπιτηδευμάτων, καὶ μηδὲν προςήκοντας, ποιεῖσθαι πολίτας, ὑμᾶς δὲ τοὺς εὐδοκιμοῦντάς τε παρὰ τοῖς ἄλλοις, καὶ μετασχόντας τῆς αὐτῆς φύσεως περιορᾶν παρ' ἑτέροις μετοικοῦντας. Θαυμάζω δ', ὅσαι τῶν πόλεων, μειζόνων δωρεῶν ἀξιοῦσι τοὺς ἐν τοῖς γυμνικοῖς ἀγῶσι κατορθοῦντας μᾶλλον, ἢ τοὺς τῇ φρονήσει καὶ τῇ φιλοπονίᾳ, τῶν χρησίμων εὑρίσκοντάς τι· καὶ μὴ συνορῶσιν, ὅτι πεφύκασιν αἱ μὲν περὶ τὴν ῥώμην καὶ τὸ τάχος δυνάμεις, συναποθνήσκειν τοῖς σώμασιν· αἱ δ' ἐπιστῆμαι παραμένειν, ἅπαντα τὸν χρόνον ὠφελοῦσαι τοὺς χρωμένους αὐταῖς. Ὧν ἐνθυμουμένους χρὴ τοὺς νοῦν ἔχοντας, περὶ πλείστου μὲν ποιεῖσθαι τοὺς καλῶς καὶ δικαίως τῆς αὐτῶν πόλεως ἐπιστατοῦντας, δευτέρους δὲ τοὺς τιμὴν καὶ δόξαν αὐταῖς καλὴν συμβάλλεσθαι δυναμένους. Ἅπαντες γὰρ ὥςπερ δείγμασι τοῖς τοιούτοις χρώμενοι, καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς συμπολιτευομένους ὁμοίους εἶναι τοῖς τοιούτοις νομίζουσιν.

Ἴσως οὖν εἴποι τις ἄν, προςήκει τοὺς εὑρέσθαι τι

βουλομένους, μὴ τὸ πρᾶγμα μόνον ἐπαινεῖν, ἀλλὰ καὶ σφᾶς αὐτοὺς δεικνύειν δικαίως ἂν τυγχάνειν, περὶ ὧν ἂν ποιῶνται τοὺς λόγους.

Ἔχει δ᾽ οὕτως· ἐγὼ τοῦ μὲν πολιτεύεσθαι καὶ ῥητορεύειν ἀπέσχον. Οὔτε γὰρ φωνὴν εἶχον ἱκανήν, οὔτε τόλμαν. Οὐ μὴν δέ γε παντάπασιν ἄχρηστος ἔφυν, οὐδὲ ἀδόκιμος, ἀλλὰ τοῖς προαιρουμένοις λέγειν ἀγαθόν τι περὶ ὑμῶν, καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων, φανείην ἂν καὶ σύμβουλος καὶ συναγωνιστὴς γεγενημένος· αὐτός τε πλείους λόγους πεποιημένος ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, καὶ τῆς αὐτονομίας τῶν Ἑλλήνων, ἢ σύμπαντες οἱ τὰ βήματα κατατετριφότες. Ὑπὲρ ὧν ὑμεῖς ἄν μοι δικαίως πλείστην ἔχοιτε χάριν. Μάλιστα γὰρ ἐπιθυμοῦντες διατελεῖτε τῆς τοιαύτης καταστάσεως. Οἶμαι δ᾽, εἰ Τιμόθεος καὶ Κόνων ἐτύγχανον ζῶντες, Διόφαντος δ᾽ ἧκεν ἐκ τῆς Ἀσίας, πολλὴν ἂν αὐτοὺς ποιήσασθαι σπουδὴν, εὑρέσθαι με βουλομένους, ὧν ἐτύγχανον χρείαν ἔχοντες. Περὶ ὧν οὐκ οἶδ᾽ ὅ, τι δεῖ πλείω λέγειν. Οὐδεὶς γὰρ ὑμῶν οὕτως ἐστὶ νέος, οὐδ᾽ ἐπιλήσμων, ὅςτις οὐκ οἶδε τὰς ἐκείνων εὐεργεσίας.

Οὕτω δ᾽ ἄν μοι δοκοίητε κάλλιστα βεβουλεῦσθαι περὶ τούτων, εἰ σκέψεσθε τίς ἐστιν ὁ δεόμενος, καὶ ὑπὲρ ποίων τινῶν ἀνθρώπων. Εὑρήσετε γὰρ ἐμὲ μὲν οἰκειότητα κεχρημένον τοῖς μεγίστων ἀγαθῶν αἰτίοις γεγενημένοις ὑμῖν τε καὶ τοῖς ἄλλοις· ὑπὲρ δὲ ὧν δέομαι τοιούτους ὄντας, οἵους τοὺς μὲν πρεσβυτέρους, καὶ τοὺς περὶ τὴν πολιτείαν ὄντας μὴ λυπεῖν, τοῖς δὲ νεωτέροις διατριβὴν παρέχειν ἡδεῖαν, καὶ χρησίμην, καὶ πρέπουσαν τοῖς τηλικούτοις.

Μὴ θαυμάζητε δ᾽ εἰ ῥαδίως οὕτω γράφω, καὶ περὶ μὲν τῶν ἄλλων ἁπάντων, καὶ τῶν φιλτάτων τὴν ἐπιστολὴν πέπομφα. Βούλομαι γὰρ ἀμφότερα, τοῖς τε παισὶν

ἡμῶν χαρίσασθαι, καὶ ποιῆσαι φανερὸν, ὅτι κἂν μὴ δημηγορῶσιν, ἀλλὰ μόνον μιμῶνται τὸν τρόπον τὸν ἐμὸν, οὐκ ἠμελημένως ἕξουσιν ἐν τοῖς ἄλλοις. Ἓν ἔτι λοιπόν· ἢν ἄρα δόξῃ τι τούτων ὑμῖν πράττειν, δηλοῦν Ἀγήνορί τε καὶ τοῖς ἀδελφοῖς, ὅτι μέρος τι καὶ δι' ἐμὲ τυγχάνουσιν, ὧν αὐτοὶ λίαν ἐπιθυμοῦσι τυγχάνειν.

IX.

ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ ΑΡΧΙΔΑΜΩι

ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΩΝ ΒΑΣΙΛΕΙ.

Εἰδὼς, ὦ Ἀρχίδαμε, πολλοὺς ὡρμημένους ἐγκωμιάζειν σε, καὶ τὸν πατέρα, καὶ τὸ γένος ὑμῶν, εἱλόμην τοῦτον μὲν τὸν λόγον, ἐπειδὴ λίαν ῥάδιος ἦν, ἐκείνοις παραλιπεῖν· αὐτὸς δέ σε διανοοῦμαι παρακαλεῖν ἐπὶ στρατηγίας καὶ στρατείας οὐδὲν ὁμοίας ταῖς νῦν ἐνεστηκυίαις, ἀλλ' ἐξ ὧν μεγάλων ἀγαθῶν αἴτιος γενήσῃ καὶ τῇ πόλει τῇ σαυτοῦ, καὶ τοῖς Ἕλλησιν ἅπασι. Ταύτην δὲ ἐποιησάμην τὴν αἵρεσιν, οὐκ ἀγνοῶν τὸν λόγον τὸν εὐμεταχειριστότερον· ἀλλ' ἀκριβῶς εἰδὼς ὅτι πράξεις μὲν εὑρεῖν καλὰς καὶ μεγάλας καὶ συμφερούσας χαλεπὸν καὶ σπάνιόν ἐστιν· ἐπαινέσαι δὲ τὰς ἀρετὰς τὰς ὑμετέρας ῥᾳδίως οἷός τ' ἂν ἐγενόμην. Οὐ γὰρ ἔδει με παρ' ἐμαυτοῦ πορίζεσθαι τὰ λεχθησόμενα περὶ αὐτῶν· ἀλλ' ἐκ τῶν ὑμ

πεπραγμένων τοσαύτας ἂν καὶ τοιαύτας ἀφορμὰς ἔλαβον, ὥςτε τὰς περὶ τῶν ἄλλων εὐλογίας μηδὲ κατὰ μικρὸν ἐναμίλλους ἂν γενέσθαι τῇ περὶ ὑμᾶς ῥηθείσῃ.

Πῶς γὰρ ἄν τις ἢ τὴν εὐγένειαν ὑπερεβάλλετο τῶν γεγονότων ἀφ᾽ Ἡρακλέους καὶ Διός, ἣν πάντες ἴσασι μόνοις ὑμῖν ὁμολογουμένως ὑπάρχουσαν· ἢ τὴν ἀρετὴν τῶν ἐν Πελοποννήσῳ τὰς Δωρικὰς πόλεις κτισάντων, καὶ τὴν χώραν ταύτην κατασχόντων· ἢ τὸ πλῆθος τῶν κινδύνων καὶ τῶν τροπαίων, τῶν διὰ τὴν ὑμετέραν ἡγεμονίαν καὶ βασιλείαν σταθέντων; Τίς δ᾽ ἂν ἠπόρησε διεξιέναι βουληθεὶς τὴν ἀνδρίαν ὅλης τῆς πόλεως καὶ σωφροσύνην καὶ πολιτείαν τὴν ὑπὸ τῶν προγόνων τῶν ὑμετέρων συνταχθεῖσαν; Πόσοις δ᾽ ἂν λόγοις ἐξεγένετο χρήσασθαι περὶ τὴν φρόνησιν τοῦ σοῦ πατρός, καὶ τὴν ἐν ταῖς συμφοραῖς διοίκησιν, καὶ τὴν μάχην τὴν ἐν τῇ πόλει γενομένην; Ἧς καὶ ἡγεμὼν σὺ καταστάς, καὶ μετ᾽ ὀλίγων πρὸς πολλοὺς κινδυνεύσας, καὶ πάντων διενεγκών, αἴτιος ἐγένου τῇ πόλει τῆς σωτηρίας· οὗ κάλλιον ἔργον οὐδεὶς ἂν ἐπιδείξειεν. Οὔτε γὰρ πόλεις ἑλεῖν, οὔτε πολλοὺς ἀποκτεῖναι τῶν πολεμίων, οὕτω μέγα καὶ σεμνόν ἐστιν, ὡς ἐκ τοιούτων κινδύνων σῶσαι τὴν πατρίδα, καὶ μὴ τὴν τυχοῦσαν, ἀλλὰ τὴν τοσοῦτον ἐπ᾽ ἀρετῇ διενεγκοῦσαν. Περὶ ὧν μὴ κομψῶς, ἀλλ᾽ ἁπλῶς διελθών, μηδὲ τῇ λέξει κοσμήσας, ἀλλ᾽ ἐξαριθμήσας μόνον καὶ χύδην εἰπών, οὐδεὶς ὅςτις οὐκ ἂν εὐδοκίμησεν.

Ἐγὼ τοίνυν δυνηθεὶς ἂν καὶ περὶ τούτων ἐξαρκούντως διαλεχθῆναι, κἀκεῖνο γινώσκω· πρῶτον μέν, ὅτι ῥᾷόν ἐστι περὶ τῶν γεγενημένων εὐπόρως ἐπιδραμεῖν, ἢ περὶ τῶν μελλόντων νουνεχόντως εἰπεῖν. Ἔπειθ᾽, ὅτι πάντες ἄνθρωποι πλείω χάριν ἔχουσι τοῖς ἐπαινοῦσιν, ἢ τοῖς

συμβουλεύουσι· τοὺς μὲν γὰρ ὡς εὔνους ἀποδέχονται, τοὺς δ' ἂν μὴ κελευσθέντες παραινῶσιν, ἐνοχλεῖν νομίζουσιν. Ἀλλ' ὅμως ἅπαντα ταῦτα προειδὼς, τῶν μὲν πρὸς χάριν ἂν ῥηθησομένων ἀπεσχόμην· περὶ δὲ τοιούτων μέλλω λέγειν, περὶ ὧν οὐδεὶς ἂν ἄλλος τολμήσειεν· ἡγούμενος δεῖν τοὺς περὶ ἐπιεικείας καὶ φρονήσεως ἀμφισβητοῦντας, μὴ τοὺς ῥᾴστους προαιρεῖσθαι τῶν λόγων, ἀλλὰ τοὺς ἐργωδεστάτους· μηδὲ τοὺς ἡδίστους τοῖς ἀκούουσιν, ἀλλ' ἐξ ὧν ὠφελήσουσι καὶ τὰς πόλεις τὰς αὐτῶν, καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, ἐφ' οἷςπερ ἐγὼ τυγχάνω νῦν ἐφεστηκώς.

Θαυμάζω δὲ καὶ τῶν ἄλλων τῶν πράττειν ἢ λέγειν δυναμένων, εἰ μηδὲ πώποτ' αὐτοῖς ἐπῆλθεν ἐνθυμηθῆναι περὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων, μήδ' ἐλεῆσαι τὰς τῆς Ἑλλάδος δυςπραξίας οὕτως αἰσχρῶς καὶ δεινῶς διατιθεμένης. Ἧς οὐδεὶς παραλέλειπται τόπος, ὃς οὐ γέμει καὶ μεστός ἐστι πολέμου καὶ στάσεων καὶ σφαγῶν καὶ κακῶν ἀναριθμήτων. Ὧν πλεῖστον μέρος μετειλήφασιν οἱ τῆς Ἀσίας τὴν παραλίαν οἰκοῦντες. Οὓς ἐν ταῖς συνθήκαις ἅπαντας ἐκδεδώκαμεν οὐ μόνον τοῖς Βαρβάροις, ἀλλὰ καὶ τῶν Ἑλλήνων τοῖς τῆς μὲν φωνῆς τῆς ἡμετέρας κοινωνοῦσι, τῷ δὲ τρόπῳ τῷ τῶν Βαρβάρων χρωμένοις. Οὓς, εἰ νοῦν εἴχομεν, οὐκ ἂν περιορῶμεν ἀθροιζομένους, οὐδ' ὑπὸ τῶν τυχόντων στρατηγουμένους, οὐδὲ μείζους καὶ κρείττους συντάξεις στρατοπέδων γιγνομένας ἐκ τῶν πλανωμένων ἢ τῶν πολιτευομένων. Οἳ τῆς μὲν βασιλέως χώρας μικρὸν μέρος λυμαίνονται, τὰς δὲ πόλεις τὰς Ἑλληνίδας, εἰς ἃς ἂν εἰςέλθωσιν, ἀναστάτους ποιοῦσιν· τοὺς μὲν ἀποκτείνοντες, τοὺς δὲ φυγαδεύοντες, τῶν δὲ τὰς οὐσίας διαρπάζοντες· ἔτι δὲ παῖδας καὶ γυναῖκας ὑβρίζοντες, καὶ τὰς

μὲν εὐπρεπεστάτας καταισχύνοντες, τῶν δὲ ἄλλων, ἃ περὶ τοῖς σώμασιν ἔχουσι περισπῶντες· ὥστε, ἃς πρότερον οὐδὲ κεκοσμημένας ἦν ἰδεῖν τοῖς ἀλλοτρίοις, ταύτας ὑπὸ πολλῶν ὁρᾶσθαι γυμνάς, ἐνίας δ' αὐτῶν ἐν ῥάκεσι περιφθειρομένας, δι' ἔνδειαν τῶν ἀναγκαίων.

Ὑπὲρ ὧν πολὺν ἤδη χρόνον γιγνομένων οὔτε πόλις οὐδεμία τῶν προστῆναι τῶν Ἑλλήνων ἀξιουσῶν ἠγανάκτησεν· οὔτ' ἀνὴρ τῶν πρωτευόντων οὐδεὶς βαρέως ἤνεγκε, πλὴν ὁ σὸς πατήρ. Μόνος γὰρ Ἀγησίλαος, ὧν ἡμεῖς ἴσμεν, ἐπιθυμῶν ἅπαντα τὸν χρόνον διετέλεσε τοὺς μὲν Ἕλληνας ἐλευθερῶσαι, πρὸς δὲ τοὺς Βαρβάρους πόλεμον ἐξενεγκεῖν. Οὐ μὴν ἀλλὰ κἀκεῖνος ἑνὸς πράγματος διήμαρτε. Καὶ μὴ θαυμάσειας, εἰ πρός σε διαλεγόμενος μνησθήσομαι τῶν οὐκ ὀρθῶς ὑπ' αὐτοῦ γνωσθέντων· εἴθισμαί τε γὰρ μετὰ παῤῥησίας ἀεὶ ποιεῖσθαι τοὺς λόγους· καὶ δεξαίμην ἂν δικαίως ἐπιτιμήσας ἀπέχθεσθαι μᾶλλον, ἢ παρὰ τὸ προσῆκον ἐπαινέσας χαρίσασθαι. Τὸ μὲν οὖν ἐμὸν οὕτως ἔχον ἐστίν. Ἐκεῖνος δ' ἐν ἅπασι τοῖς ἄλλοις διενεγκών, καὶ γενόμενος ἐγκρατέστατος, καὶ δικαιότατος, καὶ πολιτικώτατος, διττὰς ἔσχεν ἐπιθυμίας, χωρὶς μὲν ἑκατέραν καλὴν εἶναι δοκοῦσαν, οὐ συμφωνούσας δ' ἀλλήλαις, οὐδ' ἅμα πράττεσθαι δυναμένας· ἠβούλετο γὰρ βασιλεῖ τε πολεμεῖν, καὶ τῶν φίλων τοὺς φεύγοντας εἰς τὰς πόλεις καταγαγεῖν, καὶ κυρίους καταστῆσαι τῶν πραγμάτων. Συνέβαινεν οὖν ἐκ μὲν τῆς πραγματείας τῆς ὑπὲρ τῶν ἑταίρων, ἐν κακοῖς καὶ κινδύνοις εἶναι τοὺς Ἕλληνας· διὰ δὲ τὴν ταραχήν, τὴν ἐνθάδε γιγνομένην, μὴ σχολὴν ἄγειν, μηδὲ δύνασθαι πολεμεῖν τοῖς Βαρβάροις. Ὥστ' ἐκ τῶν ἀγνοηθέντων κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ῥᾴδιον καταμαθεῖν, ὅτι δεῖ τοὺς ὀρθῶς βουλευομένους

μὴ πρότερον ἐκφέρειν πρὸς βασιλέα τὸν πόλεμον, πρὶν ἂν διαλλάξῃ τοὺς Ἕλληνας, καὶ παύσῃ τῆς μανίας καὶ τῆς φιλονεικίας ἡμᾶς. Περὶ ὧν ἐγὼ καὶ πρότερον εἴρηκα, καὶ νῦν ποιήσομαι τοὺς λόγους.

Καίτοι τινὲς τῶν μηδεμιᾶς μὲν παιδείας μετεσχηκότων, δύνασθαι δὲ παιδεύειν τοὺς ἄλλους ὑπισχνουμένων, καὶ ψέγειν μὲν τὰ ἐμὰ τολμώντων, μιμεῖσθαι δὲ γλιχομένων, τάχα ἂν μανίαν εἶναι φήσαιεν τὸ μέλειν ἐμοὶ τῶν τῆς Ἑλλάδος συμφορῶν, ὥςπερ παρὰ τοὺς ἐμοὺς λόγους ἢ βέλτιον ἢ χεῖρον αὐτὴν πράξουσαν.

Ὧν δικαίως ἂν ἅπαντες πολλὴν ἀνανδρίαν καὶ μικροψυχίαν καταγνοῖεν, ὅτι προςποιούμενοι φιλοσοφεῖν, αὐτοὶ μὲν ἐπὶ μικροῖς φιλοτιμοῦνται, τοῖς δὲ δυναμένοις περὶ τῶν μεγίστων συμβουλεύειν φθονοῦντες διατελοῦσιν. Οὗτοι μὲν οὖν βοηθοῦντες ταῖς αὑτῶν ἀσθενείαις καὶ ῥαθυμίαις, ἴσως τοιαῦτ᾽ ἐροῦσιν· ἐγὼ δὲ οὕτως ἐπ᾽ ἐμαυτῷ μέγα φρονῶ, καίπερ ἔτη γεγονὼς ὀγδοήκοντα, καὶ παντάπασιν ἀπειρηκώς, ὥςτε οἶμαι καὶ λέγειν ἐμοὶ προςήκειν μάλιστα περὶ τούτων, καὶ καλῶς βεβουλεῦσθαι πρός σε ποιούμενος τοὺς λόγους, καὶ τυχὼν ἀπ᾽ αὐτῶν γενήσεσθαί τι τῶν δεόντων. Ἡγοῦμαι δὲ καὶ τοὺς Ἕλληνας, εἰ δεήσειεν αὐτοὺς ἐξ ἁπάντων ἐκλέξασθαι τόν τε τῷ λόγῳ κάλλιστ᾽ ἂν δυνηθέντα παρακαλέσαι τοὺς Ἕλληνας ἐπὶ τὴν τῶν Βαρβάρων στρατείαν, καὶ τὸν τάχιστα μέλλοντα τὰς πράξεις ἐπιτελεῖν τὰς συμφέρειν δοξάσας, οὐκ ἂν ἄλλους ἀνθ᾽ ὑμῶν προκριθῆναι. Καίτοι πῶς οὐκ ἂν αἰσχρὸν ποιήσαιμεν, εἰ τούτων ἀμελήσαιμεν οὕτως ἐντίμων ὄντων, ὧν ἅπαντες ἂν ὑμᾶς ἀξιώσειαν; Τὸ μὲν οὖν ἐμὸν ἔλαττόν ἐστιν· ἀποφῆνασθαι γὰρ ἃ γινώσκει τις, οὐ πάνυ τῶν χαλεπῶν πέφυκε. Σοὶ δὲ προςήκει προςέχοντι τὸν νοῦν

τοῖς ὑπ' ἐμοῦ λεγομένοις βουλεύσασθαι, πότερον ὀλιγωρητέον ἐστὶ τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων, γεγονότι μὲν ὥσπερ ὀλίγῳ πρότερον ἐγὼ διῆλθον, ἡγεμόνι δὲ Λακεδαιμονίων ὄντι, βασιλεῖ δὲ προσαγορευομένῳ, μεγίστην δὲ τῶν Ἑλλήνων ἔχοντι δόξαν· ἢ τῶν μὲν ἐνεστώτων πραγμάτων ὑπεροπτέον, μείζοσι δ' ἐπιχειρητέον.

Ἐγὼ μὲν γάρ φημι χρῆναί σε πάντων ἀφέμενον τῶν ἄλλων, δυοῖν τούτοιν προσέχειν τὸν νοῦν· ὅπως τοὺς μὲν Ἕλληνας ἀπαλλάξῃς τῶν πολέμων, καὶ τῶν ἄλλων κακῶν, τῶν νῦν αὐτοῖς παρόντων· τοὺς δὲ Βαρβάρους παύσῃς ὑβρίζοντας, καὶ πλείω κεκτημένους ἀγαθὰ τοῦ προσήκοντος. Ὡς δ' ἐστὶ ταῦτα δυνατά, καὶ συμφέροντα καὶ σοί, καὶ τῇ πόλει, καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσιν, ἐμὸν ἔργον διδάξαι περὶ αὐτῶν.

X.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ.

(*Διονύσιον τὸν τῆς Σικελίας τύραννον, (οἶμαι δὲ τὸν νεώτερον,) εἰς ὑπεροπτικὸν ὄγκον ἐξοκείλαντα, τῶν τε κατὰ φιλοσοφίαν παραινέσεων καταφρονοῦντα, σωφρονίζειν πειρᾶται.* Wolf.)

ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ ΔΙΟΝΥΣΙΩι.

Πρόπομποι, καὶ ῥαβδοῦχοι, καὶ κήρυκες, καὶ θρόνων ὑψηλοτάτων ἐπίτευξις, φιλοσοφίας εἰσὶν ἀχλύς, καὶ

διαιρετικώτατος πέφυκε τῶν ἀρετῶν χωρισμός. Οὐκ ἤμειψας μετὰ τῆς τύχης τὴν φύσιν. Ἔτι τὸν θύλακον ἔχεις δερμάτινον. Θνητὴν γὰρ ἔχεις ἐκ προοιμίου τὴν σύστασιν. Τί δῆτα τὸ κενὸν τοῦτο δοξάριον ἐπὶ τοσοῦτον τὸν πήλινον ἀσκὸν διεφύσησε; μεγάλης ἀνοίας ἐνεφορήθης, ὦ δύστηνε, καὶ τῆς φύσεως τὴν γνῶσιν ἀφῄρησαι. Οὕτω τὰ μετέωρα τῆς τύχης κινήματα ἐκστῆναί σε τῆς πάλαι θεωρίας ἠνάγκασαν, καὶ τῆς σώφρονος ἐκείνης μανίας ἀπαναχωρεῖν παρεσκεύασαν; Ἦν σοι πάλαι μετάρσιον τὸ χαμαίζηλον, νῦν δὲ καὶ χθαμαλὸν καὶ περίγειον· ὁ τῆς τύχης ὅρος ἀκρότατος. Οὐκοῦν τῆς ψευδοῦς εὐδαιμονίας ἀφίστασο, καὶ τὴν δραπέτιν τύχην δραπέτευε· προφθάνων γὰρ τὴν ἀγνώμονα, ἄφνω τὴν μεταβολὴν οὐ δυςφορήσεις προςπίπτουσαν.

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ
ΛΟΓΟΣ
ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΝΤΙΔΟΣΕΩΣ

ἤδη πρῶτον εἰς τὴν ἀρχαίαν γραφὴν διασκευασθεὶς καὶ ὀγδοήκοντα περί που σελίδας ἐπαυξηθεὶς

σπουδῇ

ΑΝΔΡΕΟΥ ΜΟΥΣΤΟΞΥΔΟΥ
ΙΣΤΟΡΙΟΓΡΑΦΟΥ ΤΩΝ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ.

ΕΝ ΜΕΔΙΟΛΑΝΩ.

φωιβ.

ΑΝΔΡΕΟΥ ΜΟΥΣΤΟΞΥΔΟΥ
ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

Τὰς τῆς ἰταλίας, ὦ φίλε καὶ σοφὲ κοραῆ, βιβλιοθήκας περιϊόντι μοι, καὶ, ὅσον ἡ τῶν αὐτὰς συστησάντων ἐλευθεριότης ἐκ τῆς τῶν ἑλλήνων, τῶν τὴν δουλείαν φυγόντων, σπουδῆς καὶ παιδείας ἔσχε τὸν ἔρανον, ἀναλογιζομένῳ, ἐρευνῆσαι ἐπῆλθεν, εἴπου τῶν ἰσοκράτους ἀντιγρά-

φων, οὕτω μακρὸν, ἥλικον ἰωσὴφ ὁ σκαλιγέρος δεῖξαι νικόλαον τὸν σοφιανὸν μαρτυρεῖ ἐῤῥίκῳ τῷ στεφάνῳ, (ἐπιστ. 431), τὸν παναθηναϊκὸν ἀνευρεῖν δυνηθείην, ἢ τῶν τινὰς ἀνεκδότων περικοπῶν, ἃς δὴ πέτρος ὁ οὐϊκτόριος ἐν τεύχει ποθ' ὑπάρξαι διαβεβαιοῖ, (ὑπομνημ. εἰς τὴν ἀριστοτ. ῥητορ. σελ. 718) σοφιανοῦ του κτήματι, αὐτῷ συγχρόνου, ἕλληνος μὲν καὶ τούτου, κᾀν τοῖς λογίοις, μιχαὴλ δὲ τοὔνομα, ὅθεν παρὰ τὸν νικόλαον ἄλλου, ᾧ πολλοὶ τῶν κριτικῶν παραλόγως συνέχεαν. κατὰ ταύτας γοῦν μου τὰς ἐρεύνας, καί τοι μὴ ἐφ' ὃν προὐθέμην σκοπὸν ἤγαγέ με ἡ τύχη, οὐ μέν τοι τῷ ἐμῷ ἀντέβη, οἷάγε φιλεῖ, πόθῳ, δεξιὰ δ' ἐπιστᾶσα, ἀναγνώσεις τε πολλὰς καὶ λόγου αξίας ἐν τοῖς τοῦ ἰσοκράτους, περί τε τοῦ βίου τοῦ ῥήτορος περίεργ' ἄττ' ἀνευρεῖν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἀνέκδοτον εἰσέτι, μεταξὺ τοῦ πέμπτου καὶ ἕκτου τῶν τοῦ θρυλλουμένου περὶ ἀντιδόσεως λόγου ἐγνωσμένων μερῶν, ἐν δυοῖν, τῷ μὲν τῆς ἀμβροσιακῆς βιβλιοθήκης, τῷ δὲ τῆς λαυρεντιακῆς, χειρογράφοιν, τοσαύτην γραφὴν, ὅσην τὰς ἀπὸ 55 ἄχρις 133 ἐμπλῆσαι σελίδας, ἀνακαλύψαι μ' ἐπέτρεψε. βανδίνιος, ὁ τῆς τῶν μεδίκων ἐπισήμου ἔπαρχος βιβλιοθήκης, ὁμοῦ τοῖς ἄλλοις, οἷς ἥδε κεκόσμηται, καὶ τούτοιν τοῖν χειρογράφοιν θάτερον, κατὰ χρέος ἐπαγγέλματος (κατάλογ. λαυρεντ. βιβλιοθ. χειρόγρ. ιδ. αναλογει πζ.) περιγράφων, ἐμβάλλει μὲν περὶ τῆςδε τῆς πλατύτητος λόγον, ἐκ τινῶν δ' ἄρα παρεισφρησάντων γνωστῶν καὶ ὑποβολιμαίων χωρίων ξυνέστηκε δεῖξαι, ἄλλοις, ᾗ φησι, τῆς φροντίδος ἐξέσταται. τῇδε τῇ δόξῃ, ὡς τἀληθὲς εἰπεῖν, πείσυνον ἐμαυτὸν παρασχεῖν μὴ βουλόμενος, ὥρμησα μετ' ἐπιστασίας ἀνακρῖναι τὸν λόγον. καὶ δὴ εἰς τὰ πρόσω τοῦ λόγου ὁ ῥήτωρ παρεισδυόμενος, καὶ τού-

του ἀνελίττων τὴν ὕλην, οὕτω περὶ τοῦ τρόπου, ὃν ἔχει, τοῦ βίου, ὃν ζῇ, τῆς παιδείας, ἐν ᾗ διατρίβει, δεξιῶς ἀγορεύει, οὕτω δὲ πρὸς τοὺς ἐπὶ τῇ δόξῃ αὐτῷ φθονοῦντας ἰσχυρῶς διαμάχεται, τοσαῦτα δὲ καὶ συμβεβουλευμένα καὶ πεπραγμένα τῆς ἑαυτοῦ καταλέγεται πολιτείας, ὥστ' οὐκ ἔστιν ὅςτις ἂν, τὸν λόγον διεξιὼν, παῖδα Ἰσοκράτους ἀναγνωρίσαι ἀρνήσαιτο. καὶ ἡ τούτου δὲ κατασκευὴ, τῷ τε ἡδεῖ, καὶ ἀφελεῖ, καὶ σεμνῷ, καὶ τοῖς ἄλλοις, οἷς ὁ ἐπιφανέστατος πλουτεῖ τεχνογράφος, περιηνθισμένη πλεονεκτήμασι, φυσιογνωμίαν θ', ὡς εἰπεῖν, ποιὰν, τὴν ἐξ οὗ ἕλκει ἀρχὴν καὶ τοῖς κατὰ μικρὸν τῶν τοιούτων ἐπιγνώμοσιν ἀναφαίνουσαν, ξυμπεριφέρουσα, ὡς πορρωτάτω ἀπαλλάττει τῆς ὑπονοίας, μὴ φύσις τις ἄρα, τῇ τοῦ Ἰσοκράτους ἐφάμιλλος, τὴν ἰδίαν ὑποκρυπτομένη ἀξίαν, ἀλλοτρίας ἰδέας ὑπεβάλετο τὸ σχῆμα καὶ τὴν ὑπόθεσιν. οὐ μόνον δ' ἐκ τούτων, ἄλλως ἴσως ἀποχρωσῶν ἐπιστάσεων, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἑτέρων ἂν εἴη πιστώσασθαι τὸ τοῦ εὑρήματος γνήσιον. καὶ γὰρ, τὴν τοῦ λόγου, οἷος δὴ ἐν ταῖς ἐκδόσεσιν ἄχρι δεῦρο ὤφθη φερόμενος, ἐξέτασιν ποιουμένοις, ποῦ ἂν τοσαύτην ἔχων τὴν πραγματείαν φανείη, ὅσην ἐπιὼν ὁ Ἰσοκράτης καταριθμεῖ, ἐνίων μὲν ἐν δικαστηρίῳ πρεπόντων ῥηθῆναι, τῶν δὲ περὶ φιλοσοφίας πεπαῤῥησιασμένων, καὶ ἄλλων μὲν ἂν τοῖς ἐπὶ τὰ μαθήματα ὁρμῶσι τῶν νεωτέρων συνενεγκόντων, πολλῶν δὲ καὶ τῶν πάλαι γεγραμμένων τοῖς νῦν λεγομένοις ἐγκαταμεμιγμένων; ποῦ δ' ἂν πάσας διεξερχομένῳ τὰς διαφορὰς περί τε τοῦ αὐτοῦ βίου καὶ τῶν ἀμφὶ τὰ δικαστήρια διατριβόντων, πρὸς διὸς, ἐντύχοις, τῷ ῥήτορι; ποῦ δ' ἂν ἐπιδεικνύντι, ὡς ὑπεσχετο, τοὺς αὐτῷ πεπλησιακότας μὴ τούτων τῶν πραγμάτων μαθητὰς αὐτοῦ γεγενημένους, ὧν

ὁ κατήγορος εἴρηκε, μηδὲ περὶ τοὺς λόγους ὄντα αὐτὸν δεινὸν τοὺς περὶ τῶν ἰδίων συμβολαίων; πρὸς δὲ, ὑπὸ τοῦ κατηγόρου διαβληθεὶς, ὡς τοὺς νεωτέρους διαφθείρει, λέγειν διδάσκων, καὶ παρὰ τὸ δίκαιον ἐν τοῖς ἀγῶσι πλεονεκτεῖν, μὴ μόνον ἰδιωτῶν αὐτῷ μαθητῶν γενομένων, ἀλλὰ καὶ ῥητόρων, καὶ στρατηγῶν, καὶ βασιλέων, καὶ τυράννων, καὶ χρήματα παρ' αὐτῶν παμπληθῆ εἰληφὼς, οὐ τὴν μὲν τῶν συκοφαντιῶν μόλις ἀποτρίβων, τῶν δὲ μηδὲ μνείαν ὅλως ποιούμενος ἐξελέγχεται; καὶ ὅλως, ἔστιν ἆρ' ὁ λόγος, οἷος ἀνεγιγνώσκετο μέχρι νῦν, οὕτω μακρὸς, ὥστ' εἰκότως δέος, μὴ τοὺς ἀκροωμένους ἐνοχλήσῃ, ἐμβαλεῖν ἰσοκράτει, ἢ συγγνώμην αὐτῷ ἐπὶ τῷ τέλει παρασκευάσαι, ὡς τοῦ ὕδατος μὲν ἐπιλείποντος, αὐτοῦ δὲ εἰς λόγους ἡμερησίους καὶ κατηγορίας ἐμπεπτωκότος; οὐκοῦν ἐξ αὐτῆς τῆς περὶ τὸν λόγον ἐξετάσεως ῥᾴδιον ἂν, δοκῶ μοι, τούτου καταλαβέσθαι τὸ κολοβὸν, καὶ χωλαίνοντα συναρπάσαι, ἔνθα ὁ ῥήτωρ φησί. „δυοῖν μὲν τοίνυν λόγοιν ἀκηκόατε, βούλομαι δὲ καὶ τοῦ τρίτου μικρὰ διελθεῖν.... ἔστι δ' ὁ μέλλων ῥηθήσεσθαι, νικοκλεῖ τῷ κυπρίῳ...." ἀλλ' ἐμμένει ἆρα τῇ ὑποσχέσει; οὐ μὰ δί' αὐτός. καὶ αὐγῆρος δὲ, τῷδ' ἐπιστὰς τῷ χωρίῳ, ἐξεῤῥυηκέναι τι διαῤῥήδην ὁμολογεῖ, ἔνθ' ἀτεχνῶς ἡ τοῦ πρὸς τὸν τῆς κύπρου βασιλεύοντα λόγου προςθήκη συνάπτεται, οὐκ ἄριστα μὲν, ὡς αὐτὸς δηλοῖ ἰσοκράτης, τῶν λοιπῶν λόγων γεγραμμένου, ἀρκοῦντος δ' ὅμως εἰς τὸ ποιῆσαι καταφανὲς ὃν τρόπον εἴθισται τοῖς ἰδιώταις πλησιάζειν καὶ τοῖς δυνάσταις· ταύτης τοίνυν τῆς προσθήκης τῷ τοῦ λόγου ἐγκαταχωριζομένης χάσματι, οὐ μόνον τὸ τῆς μέχρι δεῦρο ἐν τύποις φερομένης γραφῆς περιῃρημένον καὶ κολοβὸν θεραπεύεται, ἀλλὰ καὶ ὁ ὅλος λόγος, ὁ μέχρι νῦν

καὶ τοῦ πανηγυρικοῦ, καὶ τοῦ παναθηναϊκοῦ βραχύτερος, τῶν ἄλλων, ὧν ἰσοκράτης συνέταξε, λόγων μέγιστος, ἦγε ὁ ἡμέτερός φησι φώτιος, μυριοβιβλ. κώδ. ρ. ν. θ. ἀποκαθίσταται, ὁ δ' ἀριστοτέλης ἐν τῷ τρίτῳ τῆς ῥητορικῆς ξυμβουλεύει περὶ τοῦ πῶς ἂν τὸ περὶ αὐτοῦ λέγειν μὴ παρὰ τῶν ἀκροατῶν τοὐπίφθονον ἔχοι, ἰσοκράτην προτιθέμενος εἰς παράδειγμα, ἕτερον περὶ αὐτοῦ λέγειν ποιοῦντος ἐν τῷ περὶ τῆς ἀντιδόσεως, τούτῳ οὐδαμοῦ ἀλλ' ἢ ἐν τῇ ἀνευρεθείσῃ μοι περικοπῇ ὁ ῥήτωρ φαίνεται κεχρημένος. τελευταῖον δ' ἐν ταύτῃ κοὐκ ἀλλαχοῦ τήν τε λέξιν „ἀγωνιᾷν" ἀντὶ τοῦ ἀγωνίζεσθαι, καὶ τὸ „ἴων" ὄνομα, φιλοσόφου καὶ τραγῳδοῦ, καὶ τὴν φράσιν „θαυματοποιΐαις ταῖς οὐδὲν μὲν ὠφελούσαις, ὑπὸ δὲ τῶν ἀνοήτων περιστάτοις γινομέναις." ἀναγνώσῃ, περὶ ὧν, ὡς τοῦ περὶ τῆς ἀντιδόσεως ἰδίων, ἁρποκρατίων μαρτυρεῖ παραδούς (ἴδ. λέξ. ἀγωνιᾷν — ἴων — περιστάτοις.) εἰ καὶ ταύτας ἐῤῥῖκος στέφανος, ἐν τῇ ἑβδόμῃ τῶν εἰς ἰσοκράτην αὐτοῦ διατριβῶν, καί περ τῶν λοιπῶν τοῦ γραμματικοῦ χωρίων μνησθεὶς, σιγῇ γοῦν παρέρχεται, λύσαι ἴσως ἀμηχανῶν τὸ ἐκ τούτων ἀξύνετον. ταῖς πίστεσι ταῖσδε, νοθείαν πᾶσαν τοῦ χωρίου ἀναντιῤῥήτως ἀποψηφιζομέναις, προσθείην ἂν καὶ τὴν τούτου ἐν τέσσαρσιν ἀντιγράφοις, χρόνῳ τε καὶ χειρὶ πρὸς ἄλληλα διαφέρουσιν, ὕπαρξιν, ὧν ἐν δυοῖν μὲν ἡμῖν, καθὰ εἴρηται, ἐν δυοῖν δὲ κατὰ τὸ οὐατικάνον, διὰ προτροπῆς ἡμετέρας, ἀνδράσιν ἐν λόγοις δεινοῖς καὶ ἐνδόξοις αὐτὴ αὕτη ἡ γραφὴ ἀνορώρυκται. ταῦτα μὲν δὴ τὰ μαρτύρια, κρατερᾶς, εἰ μὴ πλανῶμαι, εὐποροῦντα τῆς πιθανότητος, ψήφους ἄλλας περιποιήσασθαι ἡμᾶς ἀναστέλλουσιν. οὐ βούλομαι δὲ, λόγων ἔρωτα σεβόμενος καὶ ἀλήθειαν, σιγῇ ἀποκρύψαι ἄπορα

δύω, προσοχθοῦντά μοι ἄντικρυς, τὸ μὲν, οὐδαμοῦ τοῦ λόγου τὸ τοῦ χορηγοῦ ὀνήτορος ἀναγινώσκεσθαι ὄνομα, ἁρποκρατίωνι εἰς τὴν ἀντίδοσιν ἀναγόμενον, εἰ μή γε, ἤτοι ὁ λεξικογράφος ἀγνοίᾳ, ἢ αὐτὸς ἐγὼ ἀνεπιστασίᾳ ἐξαμαρτάνοιμεν· τὸ δὲ, πολλῷ ἐν ταῖς γραφαῖς τὰ παρ᾽ ἡμῶν ἀνελιχθέντα ἀντίγραφα διεστᾶναι ἀλλήλων, ἐφ᾽ ᾧ εἰκὸς ἐπὶ τῶν ἐν οὐατικανῷ τὰς ἐλπίδας σαλεύειν, εἴ τι ποτ᾽ ἐκεῖθεν φῶς ἀπολάμψειε. καὶ περὶ μὲν τῆς ἀρχετύπου γραφῆς ταῦτα. ἵνα δὲ βραχέα καὶ περὶ τῆς ἐκδόσεως εἴπωμεν, τῷ ἀμβροσιακῷ εἰς τύπον ἐχρησάμεθα ἀντιγράφῳ, μιχαὴλ σοφιανοῦ πάλαι μὲν κτήματι, μετὰ τὸν ἄωρον δὲ τούτου θάνατον εἰς χῖον τὴν αὐτοῦ πατρίδα μετακομισθέντι, καὶ τελευταῖον, δαίμονος τὴν ἑλλάδα τῶν ἑαυτῆς τὴν κτῆσιν διείργοντος, εἰς ἰταλίαν αὖθις ἐπανελθόντι, ὅπου τὰ ἰσοκράτους παρ᾽ ἀνδρῶν ἰσοκράτει συμπολιτῶν τύποις τοπρῶτον ἐν ξενίῳ καὶ λαμπρᾷ μητροπόλει ἐκδοθήσεσθαι ἔμελλον. ἔστι δὲ βόμβυξ τὸ χειρόγραφον, ιδ᾽ αἰῶνος, ἔμοιγε δοκεῖ, ἀποκύημα, γεγραμμένον οὐ φαύλως, καὶ πρὸς τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος χωρίῳ πλεῖστ᾽ ἄλλα λόγου ἄξια προσκατέχον, φωτὸς ἴσως, τῶν καιρῶν καλούντων, παρ᾽ ἡμῶν οὐκ ἀποτευξόμενα. τὰ νῦν δὲ, εὐνοίας ἐλευθερίου τῆς παρὰ τῶν ἔν τε φλωρεντίᾳ καὶ ἐν μεδιολάνῳ ἐπὶ τῶν βιβλιοθηκῶν τὰ μέγιστα συμπραξάσης μοι, ἡ ἀντίδοσις ἐκδιδόσθω, κατὰ πάντα μὲν τῷ ἀμβροσιακῷ ἀπαράλλακτος ἀντιγράφῳ, κατὰ δὲ τὸ τέλος ἀπὸ τοῦ λαυρεντιακοῦ, δύο περί που πρεσβυτέρου αἰῶνας, τὰς διαφόρους ἀναγνώσεις προσεπιφέρουσα· εἰ δέ τις ἐλλείμματος τὸν ἡμέτερον γράψαιτο πόνον, ἄλλως σημειώσεων ἢ μεταφράσεων σπουδαστὴς, εἰ καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ τοὺς τοιούτους ἐν πολλῷ τιθέμεθα κόσμους, ὑπεραπολογησόμεθα δ᾽ ὅμως,

ὡς τοῦ τῷ ἡμετέρῳ γένει μόνῳ ξυνοίσοντος στοχαζόμενοι, ἐφ' ὅ, τε αἱ ἡμέτεραι στρέφονται νῦν εὐχαὶ καὶ ἐλπίδες, καὶ παρ' ᾧ τὸ τοῦ ἰσοκράτους ἰδίωμα ζωὸν ἔτι, καὶ μονονουχὶ ἐν πάντων στόμασιν ὁσημέραι φερόμενον, γυμνὸν πάσης φιλολογικῆς περιστολῆς αὐτῷ τουτὶ τὸ τεῦχος προσάγομεν, ὡς τῆς κληρονομίας ἐκείνης μερίδα, ἣν ποτ', ἐν καιροῖς δεινοῖς, παιδείας ἔρωτι καὶ πλούτῳ ἀλλογενῶν ἑλλάδος ἀφαρπασθεῖσαν, πάσῃ σπουδῇ οἱ ταύτης υἱοὶ ἀνακτήσασθ' ὀφείλομεν. ἔπειθ' ὅτι, καὶ εἰ ἡ παρὰ πατρίδος ἐπιταγή, ἡ ἐπὶ τὴν ἀνίχνευσιν τῶν αὐτῆς ἀνακαλοῦσά με χρονικῶν, τὴν ἐξ ἄλλων σπουδασμάτων δόξαν καὶ θέλγματα θηράσασθαι μὴ ἀπειρήκοι, ῥωμαίων φωνῇ τὴν τοῦ ἀρπινάτου λέξιν οὐ πρὸς πολλῶν, ἤ που πρὸς ἡμῶν ἔστιν οὕτω μιμήσασθαι, ὥστε τὴν ἰσοκράτειον προσφυῶς μεταγράψαι, τῇ τῶν ὀνομάτων ἐκλογῇ καὶ καταλληλότητι, καὶ τῇ ἐκ τούτων ἐν ταῖς περιόδοις μουσικῇ εὐφωνίᾳ ταμάλιστα ὑπερβάλλουσαν. περὶ δὲ τῶν σημειώσεων, οἰκείων ἂν καὶ οὐκ ἄπο τόπου, οὐχ ὡς εἰς σέ, φίλε κοραῆ, ἀποβλεπουσῶν, οὕτω γνώμης ἔχεις, εἰς σὲ τὸν καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ ἰσοκράτους διασαφηνίσαντα, καὶ φῶς νέον ἐπὶ τῶν τῆς γραμματικῆς καὶ τῆς ἄλλης φιλολογίας σκολιῶν καὶ τραχέων διαχέαντα τρίβων; ἐμοί μεν οὖν ἀπόχρη τῶν ἐν λόγοις παροξῦναι τὸν νοῦν καὶ τὴν προσοχὴν χειρώσασθαι, ἀκόνην, ἵνα τοῖς αὐτοῖς τῷ ἡμετέρῳ ῥήτορι χρήσωμαι ῥήμασι, διὰ τῆσδε γενόμενον τῆς ἐκδόσεως, τέμνειν μὲν καθ' ἑαυτὴν μὴ δυναμένην, τμητικὸν δὲ ποιοῦσαν τὸν σίδηρον. σύ δὲ ὁ τοῖς φίλοις μὲν εὐπροσήγορος καὶ κοινός, τὴν παιδείαν δ' ἐπίσημος καὶ τοὺς τρόπους διαυγής, ἀσμένως ἂν μ' αἴσθοιο τύχης εὐμενείᾳ τοῖς ἀμφὶ τὸν ἀθηναῖον ἔχουσι ῥήτορα δαψιλευσάμενον, ὃ μαθή-

σεως περιουσίᾳ πάλαι μὲν χαλκοκονδύλης, ἐσχάτως δὲ σὺ ὁ τῶν τοῦ ῥήτορος ὀρθότερος ἐκδοτῶν, πατριῶταί μοι ἄμφω ἔνδοξοι, ἐχαρίσασθε. καὶ ὅρος μὲν ὧδε τῆς ἐπιστολῆς τὸ τοῦ ἀγαθοῦ δὲ γέροντος ἰσοκράτους ἐπευχόμενός σοι πολυετὲς, χρηστῶν ἐποχοῦμαι τῶν ἐλπίδων, σὲ μὲν ἐν γήρως οὐδῷ ἱλαρῶς τοῖς ἑλλήνων πράγμασι μειδιώσῃ τῇ δαίμονι προςμειδιάσειν, ἡμᾶς δὲ μηκέτι ἀλλοδαποῖς ἐπὶ τῇ παρ᾽ ἐκείνοις διατριβῇ σου φθονήσειν, καὶ τὰς μούσας, ἑλλάδος αὖθις γενομένας πολίτιδας, ἐν ἑλλάδι ἐπὶ τοῦ σοῦ ποτε χεύσειν δάκρυα τύμβου. φίλει, ὡς διατελεῖς φιλῶν, τὸν σὸν ἀνδρέαν μουστοξύδην. *)

Ἐν μεδιολάνῳ, δ᾽ σεπτεμβρίου, ͵αωιβ.

---

*) Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη, τῆς νῦν ἐκδιδομένης ἐν πολλοῖς διαφέρουσα, εἰς φῶς ἤδη προὔκυψεν ἐν βιέννῃ (ἴδ. ἑρμ. τὸν λόγ. περιοδ. α΄. σελιδ. 174) δι᾽ ἐλευθερίου σπουδῆς τοῦ ἡμετέρου φίλων φιλτάτου δημητρίου γ. σχινᾶ, νέου, διὰ τὸ τῆς ψυχῆς εὐγενὲς, τῶν ἠθῶν τὸ σεμνὸν, καὶ τὸ τῆς φύσεως ἔξοχον, ἀξίου τῆς ἀρχαίας ἑλλάδος, παραμυθίου δὲ καὶ κόσμου τῆς νῦν.

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΝΤΙΔΟΣΕΩΣ.

Εἰ μὲν ὅμοιος ἦν ὁ λόγος ὁ μέλλων ἀναγνωσθήσεσθαι τοῖς, ἢ πρὸς τοὺς ἀγῶνας, ἢ πρὸς τὰς ἐπιδείξεις γιγνομένοις, οὐδὲν ἂν ἔδει προδιαλεχθῆναι περὶ αὐτοῦ· νῦν δὲ διὰ τὴν καινότητα καὶ τὴν διαφορὰν, ἀναγκαῖόν ἐστι προσειπεῖν τὰς αἰτίας, δι' ἃς οὕτως ἀνόμοιον αὐτὸν ὄντα τοῖς ἄλλοις γράφειν προειλόμην· μὴ γὰρ τούτων δηλωθεισῶν, πολλοῖς ἂν ἴσως ἄτοπος εἶναι δόξειεν. ἐγὼ γὰρ εἰδὼς ἐνίους τῶν σοφιστῶν βλασφημοῦντας περὶ τῆς ἐμῆς διατριβῆς, καὶ λέγοντας ὡς ἔστι περὶ δικογραφίαν καὶ παραπλήσιον ποιοῦντας, ὥσπερ ἂν εἴ τις φειδίαν τὸν τὸ τῆς ἀθηνᾶς ἔδος ἐργασάμενον, τολμῴη καλεῖν κοροπλάθον, ἢ ζεῦξιν καὶ παῤῥάσιον τὴν αὐτὴν ἔχειν φαίη τέχνην τοῖς τὰ πινάκια γράφουσιν. ὅμως οὐδὲ πώποτε τὴν μικρολογίαν ταύτην ἠμυνάμην αὐτῶν. ἡγούμενος τὰς μὲν ἐκείνων φλυαρίας, οὐδεμίαν δύναμιν ἔχειν. αὐτὸς δὲ πᾶσι τοῦτο πεποιηκέναι φανερὸν, ὅτι προῄρημαι καὶ λέγειν καὶ γράφειν. οὐ περὶ τῶν ἰδίων συμβολαίων, ἀλλ' ὑπὲρ τηλικούτων τὸ μέγεθος καὶ τοιούτων πραγμάτων, ὑπὲρ ὧν οὐδεὶς ἂν ἄλλος ἐπιχειρήσειε, πλὴν τῶν ἐμοὶ πεπλησιακότων, ἢ τῶν τούτους μιμεῖσθαι βουλομένων. μέχρι μὲν οὖν πόῤῥω τῆς ἡλικίας ᾠόμην καὶ διὰ τὴν προαίρεσιν

ταύτην, καὶ διὰ τὴν ἄλλην ἀπραγμοσύνην ἐπιεικῶς ἔχειν πρὸς ἅπαντας τοὺς ἰδιώτας· ἤδη δὲ ὑπογυίου μοι τῆς τοῦ βίου τελευτῆς οὔσης, ἀντιδόσεως γενομένης περὶ τριηραρχίας καὶ περὶ ταύτης ἀγῶνος ἔγνων καὶ τούτων τινὰς οὐχ οὕτω πρός με διακειμένους, ὥσπερ ἤλπιζον, ἀλλὰ τοὺς μὲν πολὺ διεψευσμένους τῶν ἐμῶν ἐπιτηδευμάτων, καὶ ῥέποντας ἐπὶ τὸ πείθεσθαι τοῖς ἀνεπιτήδειόν τι λέγουσι· τοὺς δὲ σαφῶς μὲν εἰδότας περὶ ἃ τυγχάνω διατρίβων, φθονοῦντας δὲ καὶ ταὐτὸν πεπονθότας τοῖς σοφισταῖς καὶ χαίροντας ἐπὶ τοῖς ψευδῆ περὶ μοῦ δόξαν ἔχουσιν. ἐδήλωσαν δ᾽ οὕτω διακείμενοι· τοῦ γὰρ ἀντιδίκου περὶ μὲν ὧν ἡ κρίσις ἦν οὐδὲν λέγοντος δίκαιον, διαβάλλοντος δὲ τὴν τῶν λόγων τῶν ἐμῶν δύναμιν, καὶ καταλαζονευομένου περί τε τοῦ πλούτου καὶ τοῦ πλήθους τῶν μαθητῶν, ἔγνωσαν ἐμὴν εἶναι τὴν λειτουργίαν. τὴν μὲν οὖν δαπάνην οὕτως ἠνέγκαμεν, ὥσπερ προσήκει τοὺς μήτε λίαν ὑπὸ τῶν τοιούτων ἐκταραττομένους, μήτε παντάπασιν ἀσώτως, μηδ᾽ ὀλιγώρως πρὸς χρήματα διακειμένους. ᾐσθημένος δ᾽ ὥσπερ εἶπον πλείους ὄντας ὧν ᾠόμην τοὺς οὐκ ὀρθῶς περὶ μοῦ γιγνώσκοντας, ἐνεθυμούμην πῶς ἂν δηλώσαιμι, καὶ τούτοις καὶ τοῖς ἐπιγιγνομένοις καὶ τὸν τρόπον ὃν ἔχω, καὶ τὸν βίον ὃν ζῶ, καὶ τὴν παιδείαν περὶ ἣν διατρίβω. καὶ μὴ περιΐδοιμι περὶ τῶν τοιούτων ἄκριτον ἐμαυτὸν ὄντα, μηδ᾽ ἐπὶ τοῖς βλασφημεῖν εἰθισμένοις ὥσπερ νῦν γενόμενον. σκοπούμενος οὖν εὕρισκον οὐδαμῶς ἄλλως ἂν τοῦτο διαπραξάμενος, πλὴν εἰ γραφείη λόγος ὥσπερ εἰκὼν τῆς ἐμῆς διανοίας, καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐμοὶ βεβιωμένων. διὰ τούτου γὰρ ἤλπιζον καὶ τὰ περὶ ἐμὲ μάλιστα γνωσθήσεσθαι. καὶ τὸν αὐτὸν τοῦτον, μνημεῖον μου καταλειφθήσεσθαι πολὺ κάλλιον, τῶν χαλκῶν

ἀναθημάτων. εἰ μὲν οὖν ἐπαινεῖν ἐμαυτὸν ἐγχειροίην, ἑώρων οὔτε περιλαβεῖν ἅπαντα περὶ ὧν διελθεῖν προῃρούμην οἷός τε γενησόμενος, οὔτ' ἐπιχαρίτως, οὐδ' ἀνεπιφθόνως εἰπεῖν περὶ αὐτῶν δυνησόμενος· εἰ δὲ ὑποθείμην ἀγῶνα μὲν καὶ κίνδυνόν τινα περὶ ἐμὲ γιγνόμενον, συκοφάντην δὲ ὄντα τὸν γεγραμμένον καὶ τὸν πράγματά μοι παρέχοντα, κἀκεῖνον μὲν ταῖς διαβολαῖς χρώμενον ταῖς ἐπὶ τῆς ἀντιδόσεως ῥηθείσαις, ἐμαυτὸν δ' ἐν ἀπολογίας σχήματι τοὺς λόγους ποιούμενον, οὕτως ἂν ἐκγενέσθαί μοι μάλιστα διαλεχθῆναι περὶ ἁπάντων ὧν τυγχάνω βουλόμενος. ταῦτα δὲ διανοηθεὶς ἔγραφον τὸν λόγον τοῦτον οὐκ ἀκμάζων, ἀλλ' ἔτη γεγονὼς δύο καὶ ὀγδοήκοντα. διόπερ χρὴ συγγνώμην ἔχειν, ἢν μαλακώτερος ὢν φανῆται τῶν παρ' ἐμοῦ πρότερον ἐκδεδομένων. καὶ γὰρ οὐδὲ ῥᾴδιος ἦν οὐδ' ἁπλοῦς, ἀλλὰ πολλὴν ἔχων πραγματείαν. ἔστι γὰρ τῶν γεγραμμένων, ἔνια μὲν ἐν δικαστηρίῳ πρέποντα ῥηθῆναι. τὰ δὲ, πρὸς μὲν τοὺς τοιούτους ἀγῶνας οὐχ ἁρμόττοντα. περὶ δὲ φιλοσοφίας πεπαῤῥησιασμένα, καὶ δεδηλωκότα τὴν δύναμιν αὐτῆς. ἔστι δέ τι καὶ τοιοῦτον ὃ τῶν νεωτέρων τοῖς ἐπὶ τὰ μαθήματα καὶ τὴν παιδείαν ὁρμῶσιν, ἀκούσασιν ἂν συνενέγκοι. πολλὰ δὲ καὶ τῶν ὑπ' ἐμοῦ πάλαι γεγραμμένων, ἐγκαταμεμιγμένα τοῖς νῦν λεγομένοις οὐκ ἀλόγως οὐδ' ἀκαίρως, ἀλλὰ προσηκόντως τοῖς ὑποκειμένοις. τοσοῦτον οὖν μῆκος λόγου συνιδεῖν, καὶ τοσαύτας ἰδέας, καὶ τοσοῦτον ἀλλήλων ἀφεστώσας συναρμόσαι καὶ συναγαγεῖν, καὶ τὰς ἐπιφερομένας οἰκειῶσαι ταῖς προειρημέναις, καὶ πάσας ποιῆσαι σφίσιν αὐταῖς ὁμολογουμένας, οὐ πάνυ μικρὸν ἦν ἔργον. ὅμως δὲ οὐκ ἀπέστην καίπερ τηλικοῦτος ὤν, πρὶν αὐτὸν ἀπετέλεσα. μετὰ πολλῆς μὲν ἀληθείας

εἰρημένον τὰ δ' ἄλλα τοιοῦτον, οἷος ἂν εἶναι δόξῃ τοῖς ἀκροωμένοις. χρὴ δὲ καὶ τοὺς διεξιόντας αὐτὸν, πρῶτον μὲν ὡς ὄντος μικτοῦ τοῦ λόγου, καὶ πρὸς ἁπάσας τὰς ὑποθέσεις ταύτας γεγραμμένου ποιεῖσθαι τὴν ἀκρόασιν· ἔπειτα προσέχειν τὸν νοῦν ἔτι μᾶλλον τοῖς λέγεσθαι μέλλουσιν, ἢ τοῖς ἤδη προειρημένοις· πρὸς δὲ τούτοις μὴ ζητεῖν εὐθὺς ἐπελθόντας ὅλον αὐτὸν διελθεῖν, ἀλλὰ τοσοῦτον μέρος, ὅσον μὴ λυπήσει τοὺς παρόντας. ἐὰν γὰρ ἐμμείνητε τούτοις, μᾶλλον δυνήσεσθε κατιδεῖν εἴ τι τυγχάνομεν λέγοντες ἄξιον ἡμῶν αὐτῶν. ἃ μὲν οὖν ἀναγκαῖον ἦν προειπεῖν, ταῦτ' ἐστιν. ἤδη δ' ἀναγιγνώσκετε τὴν ἀπολογίαν τὴν προσποιουμένην μὲν περὶ κρίσεως γεγράφθαι, βουλομένην δὲ περὶ ἐμοῦ δηλῶσαι τὴν ἀλήθειαν. καὶ τοὺς μὲν ἀγνοοῦντας εἰδέναι ποιῆσαι. τοὺς δὲ φθονοῦντας, ἔτι μᾶλλον ὑπὸ τῆς νόσου ταύτης λυπεῖσθαι· μείζω γὰρ δίκην οὐκ ἂν δυναίμην λαβεῖν παρ' αὐτῶν. πάντων ἡγοῦμαι πονηροτάτους εἶναι καὶ μεγίστης ζημίας ἀξίους, οἵτινες οἷς αὐτοὶ τυγχάνουσιν ὄντες ἔνοχοι, ταῦτα τῶν ἄλλων τολμῶσι κατηγορεῖν, ὅπερ λυσίμαχος πεποίηκεν. οὗτος γὰρ αὐτὸς συγγεγραμμένα λέγων, περὶ τῶν ἐμῶν συγγραμμάτων, πλείω πεποίηται λόγον, ἢ περὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων· ὅμοιον ἐργαζόμενος ὥσπερ ἂν εἴ τις ἱεροσυλίας ἕτερον διώκων, αὐτὸς τὰ τῶν θεῶν ἐν τοῖν χεροῖν ἔχων φανείη· πρὸ πολλοῦ δ' ἂν ἐποιησάμην οὕτως αὐτὸν νομίζειν εἶναι με δεινὸν, ὥσπερ ἐν ὑμῖν εἴρηκεν. οὐ γὰρ ἂν ποτέ μοι πράγματα ποιεῖν ἐπεχείρησε. νῦν δὲ λέγει μὲν ὡς ἐγὼ τοὺς ἥττους λόγους, κρείττους δύναμαι ποιεῖν· τοσοῦτον δέ μου καταπεφρόνηκεν, ὥστε αὐτὸς ψευδόμενος ἐμοῦ τἀληθῆ λέγοντος, ἐλπίζει ῥᾳδίως ἐπικρατήσειν. οὕτω δέ μοι δυσκόλως ἅπαντα συμβέβηκεν, ὥσθ' οἱ μὲν

ἄλλοι τοῖς λόγοις διαλύονται τὰς διαβολάς. ἐμοῦ δὲ Λυσίμαχος αὐτοὺς τοὺς λόγους μάλιστα διαβέβληκεν, ἵν' ἢν μὲν ἱκανῶς δόξω λέγειν, ἔνοχος ὢν φανῶ τοῖς ὑπὸ τούτου περὶ τῆς δεινότητος τῆς ἐμῆς προειρημένοις. ἢν δ' ἐνδεέστερον τύχω διαλεχθεὶς, ὧν οὗτος ὑμᾶς προσδοκᾶν πεποίηκε, τὰς πράξεις ἡγεῖσθε μου χείρους εἶναι· δέομαι οὖν ὑμῶν μήτε πιστεύειν πω, μήτ' ἀπιστεῖν τοῖς εἰρημένοις, πρὶν ἂν διὰ τέλους ἀκούσητε καὶ τὰ παρ' ἡμῶν. ἐνθυμουμένους ὅτι οὐδὲν ἂν ἔδει δίδοσθαι τοῖς φεύγουσιν ἀπολογίαν, εἴπερ οἷόν τ' ἦν ἐκ τῶν τοῦ διώκοντος λόγων ἐψηφίσθαι τὰ δίκαια. νῦν δ', εἰ μὲν εὖ τυγχάνει κατηγορηκὼς, ἢ κακῶς, οὐδεὶς ἂν τῶν παρόντων ἀγνοήσειεν· εἰ δ' ἀληθέσι κέχρηται τοῖς λόγοις, οὐκέτι τοῦτο τοῖς κρίνουσι γνῶναι ῥᾴδιον, ἐξ ὧν ὁ πρότερος εἴρηκεν. ἀλλ' ἀγαπητὸν, ἢν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν λόγων ἐκλαβεῖν δυνηθῶσι τὸ δίκαιον. οὐ θαυμάζω δὲ τῶν πλείω χρόνον διατριβόντων ἐπὶ ταῖς τῶν ἐξαπατώντων κατηγορίαις, ἢ ταῖς ὑπὲρ αὑτῶν ἀπολογίαις. οὐδὲ τῶν λεγόντων, ὡς ἔστι μέγιστον κακὸν διαβολή. τί γὰρ ἂν γένοιτο ταύτης κακουργότερον, ἣ ποιεῖ τοὺς μὲν ψευδομένους, εὐδοκιμεῖν, τοὺς δὲ μηδὲν ἡμαρτηκότας δοκεῖν ἀδικεῖν, τοὺς δὲ δικάζοντας, ἐπιορκεῖν, ὅλως δὲ τὴν μὲν ἀλήθειαν ἀφανίζειν, ψευδῆ δὲ δόξαν παραστήσασα τοῖς ἀκούουσιν. ὃν ἂν τύχῃ τῶν πολιτῶν ἀδίκως ἀπόλλυσιν, ἃ φυλακτέον ἐστὶν, ὅπως μηδὲν ὑμῖν συμβήσεται τοιοῦτο, μηδ' ἃ τοῖς ἄλλοις ἂν ἐπιτιμήσητε τούτοις αὐτοὶ φανήσεσθε περιπίπτοντες. οἶμαι δ' ὑμᾶς οὐκ ἀγνοεῖν, ὅτι τῇ πόλει πολλάκις οὕτως ἤδη μετεμέλησε τῶν κρίσεων τῶν μετ' ὀργῆς καὶ μὴ μετ' ἐλέγχου γενομένων, ὥστ' οὐ πολὺν χρόνον διαλιποῦσα, παρὰ μὲν τῶν ἐξαπατησάντων, δίκην λαβεῖν ἐπεθύμησε,

τοὺς δὲ διαβληθέντας ἥδεως ἂν εἶδεν ἄμεινον, ἢ πρότερον πράττοντας. ὧν χρὴ μεμνημένους, μὴ προπετῶς πιστεύειν τοῖς τῶν κατηγόρων λόγοις, μηδὲ μετὰ θορύβου καὶ χαλεπότητος ἀκροᾶσθαι τῶν ἀπολογουμένων. καὶ γὰρ αἰσχρὸν ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων πραγμάτων ἐλεημονεστάτους ὁμολογεῖσθαι καὶ πρᾳοτάτους ἁπάντων εἶναι τῶν ἑλλήνων, ἐπὶ δὲ τοῖς ἀγῶσι τοῖς ἐνθάδε γιγνομένοις, τἀναντία τῇ δόξῃ ταύτῃ φαίνεσθαι πράττοντας· καὶ παρ᾽ ἑτέροις μὲν ἐπειδὰν περὶ ψυχῆς ἀνθρώπου δικάζωσι, μέρος τι τῶν ψήφων ὑποβάλλεσθαι τοῖς φεύγουσι. παρ᾽ ὑμῖν δὲ μηδὲ τῶν ἴσων τυγχάνειν τοὺς κινδυνεύοντας τοῖς συκοφαντοῦσιν, ἀλλ᾽ ὀμνύναι μὲν καθ᾽ ἕκαστον τὸν ἐνιαυτὸν, ἦ μὴν ὁμοίως ἀκροάσεσθαι τῶν κατηγορούντων καὶ τῶν ἀπολογουμένων. τοσοῦτον δὲ τὸ μεταξὺ ποιεῖν, ὥστε τῶν μὲν αἰτιωμένων ὅ τι ἂν λέγωσιν ἀποδέχεσθαι. τῶν δὲ τούτους ἐξελέγχειν πειρωμένων ἐνίοτε μηδὲ τὴν φωνὴν ἀκούοντας ἀνέχεσθαι. καὶ νομίζειν μὲν ἀοικήτους εἶναι ταύτας τῶν πόλεων ἐν αἷς ἄκριτοί τινες ἀπόλλυνται τῶν πολιτῶν. ἀγνοεῖν δ᾽ ὅτι τοῦτο ποιοῦσιν, οἳ μὴ κοινὴν τὴν εὔνοιαν τοῖς ἀγωνιζομένοις παρέχοντες. ὃ δὲ πάντων δεινότατον ὅταν τις αὐτὸς μὲν κινδυνεύων κατηγορῇ τῶν διαβαλλόντων, ἑτέρῳ δὲ δικάζων μὴ τὴν αὐτὴν ἔχῃ γνώμην περὶ αὐτῶν. καίτοι χρὴ τοὺς νοῦν ἔχοντας τοιούτους εἶναι κριτὰς τοῖς ἄλλοις, οἵων περ ἂν αὐτοὶ τυγχάνειν ἀξιώσαιεν. λογιζομένους, ὅτι διὰ τοὺς συκοφαντεῖν τολμῶντας, ἄδηλον ὅστις εἰς κίνδυνον καταστὰς, ἀναγκασθήσεται λέγειν ἅπερ ἐγὼ νῦν πρὸς τοὺς μέλλοντας περὶ ἐμαυτοῦ τὴν ψῆφον διοίσειν. οὐ γὰρ δὴ τῷ γε κοσμίως ζῆν ἄξιον πιστεύειν, ὡς ἀδεῶς ἐξέσται τὴν πόλιν οἰκεῖν· οἱ γὰρ προῃρημένοι τῶν μὲν ἰδίων ἀμελεῖν, τοῖς δ᾽ ἀλλοτρίοις

ἐπιβουλεύειν, οὐ τῶν μὲν σωφρόνως πολιτευομένων ἀπέχονται, τοὺς δὲ κακόν τι δρῶντας εἰς ὑμᾶς εἰσάγουσιν. ἀλλ' ἐν τοῖς μηδὲν ἀδικοῦσιν ἐπιδειξάμενοι τὰς αὑτῶν δυνάμεις, παρὰ τῶν φανερῶς ἐξημαρτηκότων πλέον λαμβάνουσιν ἀργύριον. ἅπερ Λυσίμαχος διανοηθεὶς, εἰς τουτονὶ τὸν κίνδυνόν με κατέστησεν, ἡγούμενος τὸν ἀγῶνα τὸν πρὸς ἐμὲ παρ' ἑτέρων αὑτῷ χρηματισμὸν ποιήσειν καὶ προσδοκῶν ἢν ἐμοῦ περιγένηται τοῖς λόγοις, ὃν φησι διδάσκαλον εἶναι τῶν ἄλλων, ἀνυπόστατον τὴν αὑτοῦ δύναμιν ἅπασιν εἶναι δόξειν. ἐλπίζει δὲ ῥαδίως τοῦτο ποιήσειν· ὁρᾷ γὰρ ὑμᾶς μὲν λίαν ταχέως ἀποδεχομένους τὰς αἰτίας καὶ τὰς διαβολὰς, ἐμὲ δ' ὑπὲρ αὐτῶν οὐ δυνησόμενον ἀξίως τῆς δόξης ἀπολογήσασθαι, καὶ διὰ τὸ γῆρας, καὶ διὰ τὴν ἀπειρίαν τῶν τοιούτων ἀγώνων. οὕτω γὰρ βεβίωκα τὸν παρελθόντα χρόνον, ὥστε μηδένα μοι πώποτε μήτ' ἐν ὀλιγαρχίᾳ, μήτ' ἐν δημοκρατίᾳ, μήθ' ὕβριν, μήτ' ἀδικίαν ἐγκαλέσαι, μηδ' εἶναί μου διαιτητὴν μήτε δικαστὴν, ὅστις περὶ τῶν ἐμοὶ πεπραγμένων φανήσεται κριτὴς γεγενημένος. ἠπιστάμην γὰρ αὐτὸς μὲν εἰς τοὺς ἄλλους μηδὲν ἐξαμαρτάνειν, ἀδικούμενος δὲ μὴ μετὰ δικαστηρίου ποιεῖσθαι τὰς τιμωρίας, ἀλλ' ἐν τοῖς φίλοις τοῖς ἐκείνων διαλύεσθαι περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων· ὧν οὐδέν μοι πλέον γέγονεν, ἀλλ' ἀνεγκλητὰ μέχρι ταυτησὶ τῆς ἡλικίας βεβιωκὼς, εἰς τὸν αὐτὸν καθέστηκα κίνδυνον, εἰς ὅνπερ ἂν, εἰ πάντας ἐτύγχανον ἠδικηκώς. οὐ μὴν παντάπασιν ἀθυμῶ διὰ τὸ μέγεθος τοῦ τιμήματος, ἀλλ', ἐάν περ ἐθελήσητε μετ' εὐνοίας ἀκροάσασθαι, πολλὰς ἐλπίδας ἔχω. τοὺς μὲν διεψευσμένους τῶν ἐμῶν ἐπιτηδευμάτων, καὶ πεπεισμένους ὑπὸ τῶν βουλομένων βλασφημεῖν, ταχέως μεταπεισθήσεσθαι περὶ αὐτῶν, τοὺς δὲ

τοιοῦτον εἶναί με νομίζοντας, οἷός περ εἰμὶ, βεβαιότερον ἔτι ταύτην ἕξειν τὴν διάνοιαν. ἵνα δὲ μὴ λίαν ἐνοχλῶ πολλὰ πρὸ τοῦ πράγματος λέγων ἀφέμενος τούτων, περὶ ὧν οἴσετε τὴν ψῆφον, ἤδη πειράσομαι διδάσκειν ὑμᾶς. καί μοι ἀνάγνωθι τὴν γραφήν.

ΓΡΑΦΗ.

Ἐκ μὲν τοίνυν τῆς γραφῆς πειρᾶταί με διαβάλλειν ὁ κατήγορος, ὡς διαφθείρω τοὺς νεωτέρους λέγειν διδάσκων, καὶ παρὰ τὸ δίκαιον ἐν τοῖς ἀγῶσι πλεονεκτεῖν. ἐκ δὲ τῶν ἄλλων λόγων ποιεῖ με τηλικοῦτον, ὅσος οὐδεὶς πώποτε γέγονεν, οὔτε τῶν περὶ τὰ δικαστήρια καλινδουμένων, οὔτε τῶν περὶ τὴν φιλοσοφίαν διατριψάντων. οὐ γὰρ μόνον ἰδιώτας φησί μου γεγενῆσθαι μαθητὰς, ἀλλὰ καὶ ῥήτορας, καὶ στρατηγοὺς, καὶ βασιλέας, καὶ τυράννους. καὶ χρήματα παρ᾽ αὐτῶν παμπληθῆ, τὰ μὲν εἰληφέναι, τὰ δ᾽ ἔτι καὶ νῦν λαμβάνειν. τοῦτον δὲ τὸν τρόπον πεποίηται τὴν κατηγορίαν, ἡγούμενος, ἐκ μὲν ὧν καταλαζονεύεται περὶ ἐμοῦ, καὶ τοῦ πλούτου, καὶ τοῦ πλήθους τῶν μαθητῶν, φθόνον ἅπασι τοῖς ἀκούουσιν ἐμποιήσειν, ἐκ δὲ τῆς περὶ τὰ δικαστήρια πραγματείας, εἰς ὀργὴν καὶ μῖσος ὑμᾶς καταστήσειν· ἅπερ ὅταν πάθωσιν οἱ κρίνοντες, χαλεπώτατοι τοῖς ἀγωνιζομένοις εἰσίν. ὡς οὖν τὰ μὲν μείζω τοῦ προσήκοντος εἴρηκε, τὰ δ᾽ ὅλως ψεύδεται, ῥᾳδίως οἶμαι φανερὸν ποιήσειν ὑμῖν. ἀξιῶ δ᾽ ὑμᾶς, τοῖς μὲν λόγοις οἷς πρότερον ἀκηκόατε περὶ ἐμοῦ, τῶν βλασφημεῖν καὶ διαβάλλειν βουλομένων, μὴ προσέχειν τὸν νοῦν, μηδὲ πιστεύειν τοῖς μήτε μετ᾽ ἐλέγχου, μήτε μετὰ κρίσεως εἰρημένοις, μηδὲ ταῖς δόξαις χρῆσθαι ταῖς ἀδίκως ὑπ᾽ ἐκείνων ὑμῖν ἐγγεγενημέναις, ἀλλ᾽ ὁποῖός τις ἂν ἐκ τῆς κατηγορίας τῆς νῦν, καὶ τῆς ἀπολογίας, φαίνωμαι, τοιοῦ-

τον εἶναί με νομίζειν· οὕτω γὰρ γιγνώσκοντες, αὐτοί τε δόξετε καλῶς κρίνειν, καὶ νομίμως, ἐγώ τε τεύξομαι πάντων τῶν δικαίων. ὅτι μὲν οὖν οὐδεὶς οὔθ᾽ ὑπὸ τῆς δεινότητος τῆς ἐμῆς, οὔθ᾽ ὑπὸ τῶν συγγραμμάτων βέβλαπται τῶν πολιτῶν, τὸν ἐνεστῶτα κίνδυνον ἡγοῦμαι μέγιστον εἶναι τεκμήριον. εἰ γάρ τις ἦν ἠδικημένος, εἰ καὶ τὸν ἄλλον χρόνον ἡσυχίαν εἶχεν, οὐκ ἂν ἠμέλησε τοῦ καιροῦ τοῦ παρόντος, ἀλλ᾽ ἦλθεν ἂν ἤτοι κατηγορήσων, ἢ καταψευδομαρτυρήσων. ὅπου γὰρ ὁ μηδ᾽ ἀκηκοὼς μηδὲν πώποτε φλαῦρον, εἰς ἀγῶνά με τηλικουτονὶ κατέστησεν, ἦπου σφόδρ᾽ ἂν οἱ κακῶς πεπονθότες ἐπειρῶντ᾽ ἂν δίκην παρ᾽ ἐμοῦ λαμβάνειν. οὐ γὰρ δὴ τοῦτό ἐστιν οὔτ᾽ εἰκὸς, οὔτε δυνατὸν, ἐμὲ μὲν περὶ πολλοὺς ἡμαρτηκέναι, τοὺς δὲ ταῖς συμφοραῖς δι᾽ ἐμὲ περιπεπτωκότας ἡσυχίαν ἔχειν, καὶ μὴ τολμᾶν ἐγκαλεῖν, ἀλλὰ πρᾳοτέρους ἐν τοῖς ἐμοῖς εἶναι κινδύνοις, τῶν μηδὲν ἠδικημένων, ἐξὸν αὐτοῖς δηλώσασιν ἃ πεπόνθασι, τὴν μεγίστην παρ᾽ ἐμοῦ λαβεῖν τιμωρίαν. ἀλλὰ γὰρ οὔτε πρότερον, οὔτε νῦν οὐδείς μοι φανήσεται τοιοῦτον οὐδὲν ἐγκαλέσας. ὥστ᾽ εἰ συγχωρήσαιμι τῷ κατηγόρῳ καὶ προσομολογήσαιμι πάντων ἀνθρώπων εἶναι δεινότατος, καὶ συγγραφεὺς τῶν λόγων τῶν λυπούντων ὑμᾶς τοιοῦτος, οἷος οὐδεὶς ἄλλος γέγονε, πολὺ ἂν μᾶλλον δικαιότερον ἐπιεικὴς εἶναι δοκοίην, ἢ ζημιωθείην. τοῦ μὲν γὰρ γενέσθαι προέχοντα τῶν ἄλλων, ἢ περὶ τοὺς λόγους, ἢ περὶ τὰς πράξεις, εἰκότως ἄν τις τὴν τύχην αἰτιάσαιτο, τοῦ δὲ καλῶς καὶ μετρίως κεχρῆσθαι τῇ φύσει, δικαίως ἂν ἅπαντες τὸν τρόπον τὸν ἐμὸν ἐπαινέσειαν. οὐ μὴν οὐδ᾽ εἰ ταῦτ᾽ ἔχων περὶ ἐμαυτοῦ λέγειν, οὐδ᾽ οὕτω φανήσομαι περὶ τοὺς λόγους τοὺς τοιούτους γεγενημένος. γνώσεσθε δ᾽ ἐκ τῶν ἐπιτη-

θευμάτων τῶν ἐμῶν, ἐξ ὧνπερ οἷόν τ' ἐστὶν εἰδέναι τὴν ἀλήθειαν πολὺ μᾶλλον, ἢ παρὰ τῶν διαβαλλόντων. οἶμαι γὰρ οὐδένα τοῦτ' ἀγνοεῖν, ὅτι πάντες ἄνθρωποι περὶ τὸν τόπον τοῦτον εἰώθασι διατρίβειν, ὅθεν ἂν προέλωνται τὸν βίον πορίζεσθαι. τοὺς μὲν τοίνυν ἀπὸ τῶν συμβολαίων τῶν ὑμετέρων ζῶντας, καὶ τῆς περὶ ταῦτα πραγματείας, ἴδοιτ' ἂν μόνον οὐκ ἐν τοῖς δικαστηρίοις οἰκοῦντας, ἐμὲ δ' οὐδεὶς πώποθ' ἑώρακεν, οὔτ' ἐν τοῖς συνεδρίοις, οὔτε περὶ τὰς ἀνακρίσεις, οὔτ' ἐπὶ τοῖς δικαστηρίοις, οὔτε πρὸς τοῖς διαιτηταῖς· ἀλλ' οὕτως ἀπέχομαι τούτων ἁπάντων, ὡς οὐδεὶς ἄλλος τῶν πολιτῶν. ἔπειτ' ἐκείνους μὲν ἂν εὕροιτε παρ' ὑμῖν μόνοις χρηματίζεσθαι δυναμένους, εἰ δ' ἄλλοσέ ποι πλεύσειαν, ἐνδεεῖς ἂν ὄντας τῶν καθ' ἡμέραν, ἐμοὶ δὲ τὰς εὐπορίας, περὶ ὧν οὕτως μειζόνως εἴρηκε, ἔξωθεν ἁπάσας γεγενημένας· ἔτι δὲ τοὺς μὲν πλησιάζοντας, ἢ τοὺς ἐν κακοῖς αὐτοὺς ὄντας, ἢ τοὺς ἑτέροις πράγματα παρέχειν βουλομένους, ἐμοὶ δὲ τοὺς πλείστην σχολὴν τῶν ἑλλήνων ἄγοντας. ἠκούσατε δὲ καὶ τοῦ κατηγόρου λέγοντος, ὅτι παρὰ νικοκλέους, τοῦ τῶν σαλαμινίων βασιλέως, πολλὰς ἔλαβον καὶ μεγάλας δωρεάς. καίτοι τίνι πιστὸν ὑμῶν ἐστιν, ὡς νικοκλῆς ἔδωκέ μοι ταύτας, ἵνα δίκας μανθάνῃ λέγειν, ὃς καὶ τοῖς ἄλλοις περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων ὥσπερ δεσπότης ἐδίκαζεν; ὥστ' ἐξ ὧν αὐτὸς οὗτος εἴρηκεν, ῥᾴδιον καταμαθεῖν, ὅτι πόῤῥω τῶν πραγμάτων εἰμὶ, τῶν περὶ τὰ συμβόλαια γιγνομένων. ἀλλὰ μὴν κἀκεῖνο πᾶσι φανερόν ἐστιν ὅτι παμπληθεῖς εἰσὶν οἱ παρασκευάζοντες τοὺς λόγους τοῖς ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἀγωνιζομένοις. τούτων μὲν τοίνυν τοσούτων ὄντων, οὐδεὶς πώποτε φανήσεται μαθητῶν ἠξιωμένος, ἐγὼ δὲ πλείους εἰληφὼς, ὥς φησιν ὁ κατήγορος, ἢ σύμπαντες

οἱ περὶ τὴν φιλοσοφίαν διατρίβοντες. καίτοι πῶς εἰκὸς τοσοῦτον τοῖς ἐπιτηδεύμασιν ἀλλήλων ἀφεστῶτας, περὶ τὰς αὐτὰς πράξεις ἡγεῖσθαι διατρίβειν; ἔχων δὲ πολλὰς εἰπεῖν διαφορὰς περὶ τοῦ βίου τοὐμοῦ, καὶ τῶν περὶ τὰς δίκας, ἐκείνως ὑμᾶς ἡγοῦμαι τάχιστ᾽ ἂν ἀφεῖσθαι τῆς δόξης ταύτης, εἴ τις ὑμῖν ἐπιδείξειε, μὴ τούτων τῶν πραγμάτων μαθητάς μου γεγενημένους, ὧν ὁ κατήγορος εἴρηκε, μηδὲ περὶ τοὺς λόγους ὄντα με δεινὸν τοὺς περὶ τῶν ἰδίων συμβολαίων. οἶμαι γὰρ ὑμᾶς, ἐξελεγχομένης τῆς αἰτίας, ἧς εἶχον πρότερον, ζητεῖν ἑτέραν μεταλαβεῖν διάνοιαν, καὶ ποθεῖν ἀκοῦσαι περὶ ποίους ἄλλους λόγους γεγενημένος, τηλικαύτην δόξαν ἔλαβον. εἰ μὲν οὖν μοι συνοίσει κατειπόντι τὴν ἀλήθειαν, οὐκ οἶδα. χαλεπὸν γὰρ στοχάζεσθαι τῆς ὑμετέρας διανοίας. οὐ μὴν ἀλλὰ παῤῥησιάσομαί γε πρὸς ὑμᾶς. καὶ γὰρ ἂν αἰσχυνθείην τοὺς πλησιάσαντας, εἰ πολλάκις εἰρηκὼς, ὅτι δεξαίμην ἂν ἅπαντας εἰδέναι τοὺς πολίτας, καὶ τὸν βίον, ὃν ζῶ, καὶ τοὺς λόγους, οὓς λέγω, νῦν μὴ δηλοίην ὑμῖν αὐτοὺς, ἀλλ᾽ ἀποκρυπτόμενος φανείην. ὡς οὖν ἀκουσόμενοι τὴν ἀλήθειαν, οὕτω προσέχετε τὸν νοῦν. πρῶτον μὲν οὖν ἐκεῖνο δεῖ μαθεῖν ὑμᾶς, ὅτι τρόποι τῶν λόγων εἰσὶν οὐκ ἐλάττους, ἢ τῶν μετὰ μέτρου ποιημάτων. οἱ μὲν γὰρ τὰ γένη τὰ τῶν ἡμιθέων ἐκζητοῦντες, τὸν βίον τὸν αὑτῶν κατέτριψαν, οἱ δὲ περὶ τοὺς ποιητὰς ἐφιλοσόφησαν, ἕτεροι δὲ τὰς πράξεις τὰς ἐν τοῖς πολέμοις συναγαγεῖν ἐβουλήθησαν, ἄλλοι δέ τινες περὶ τὰς ἐρωτήσεις καὶ τὰς ἀποκρίσεις γεγόνασιν, οὓς ἀντιλογικοὺς καλοῦσιν. εἴη δ᾽ ἂν οὐ μικρὸν ἔργον, εἰ πάσας τὶς τὰς ἰδέας τῶν λόγων ἐξαριθμεῖν ἐπιχειρήσειεν. ἧς δ᾽ οὖν ἐμοὶ προσήκει, ταύτης μνησθεὶς, ἐάσω τὰς ἄλλας. εἰσὶ γάρ τινες οἳ τῶν μὲν

προειρημένων οὐκ ἀπείρως ἔχουσι, γράφειν δὲ προῄρηνται λόγους, οὐ περὶ τῶν ἰδίων συμβολαίων, ἀλλ' ἑλληνικοὺς καὶ πολιτικοὺς καὶ πανηγυρικοὺς, οὓς ἅπαντες ἂν φήσαιεν, ὁμοιοτέρους εἶναι τοῖς μετὰ μουσικῆς καὶ ῥυθμῶν πεποιημένοις, ἢ τοῖς ἐν δικαστηρίῳ λεγομένοις. καὶ γὰρ τῇ λέξει ποιητικωτέρας, καὶ ποικιλωτέρας τὰς πράξεις δηλοῦσι, καὶ τοῖς ἐνθυμήμασιν ὀγκωδεστέροις καὶ καινοτέροις χρῆσθαι ζητοῦσιν. ἔτι δὲ ταῖς ἄλλαις ἰδέαις ἐπιφανεστέραις καὶ πλείοσιν ὅλον τὸν λόγον διοικοῦσιν. ὧν ἅπαντες μὲν ἀκούοντες χαίρουσιν οὐδὲν ἧττον, ἢ τῶν ἐν τοῖς μέτροις πεποιημένων. πολλοὶ δὲ καὶ μαθηταὶ γίγνεσθαι βούλονται, νομίζοντες τοὺς ἐν τούτοις πρωτεύοντας πολὺ σοφωτέρους καὶ βελτίους, καὶ μᾶλλον ὠφελεῖν δυναμένους εἶναι τῶν τὰς δίκας εὖ λεγόντων. συνίσασι γὰρ τοὺς μὲν διὰ πολυπραγμοσύνην ἐμπείρους τῶν ἀγώνων γεγενημένους, τοὺς δ' ἐκ φιλοσοφίας, ἐκείνων τῶν λόγων ὧν ἄρτι προεῖπον τὴν δύναμιν εἰληφότας, καὶ τοὺς μὲν δικανικοὺς δοκοῦντας εἶναι, ταύτην τὴν ἡμέραν μόνην ἀνεκτοὺς ὄντας, ἐν ᾗ περ ἂν ἀγωνιζόμενοι τυγχάνωσι. τοὺς δὲ ἐν ἁπάσαις ταῖς ὁμιλίαις, καὶ παρὰ πάντα τὸν χρόνον ἐντίμους ὄντας, καὶ δόξης ἐπιεικοῦς τυγχάνοντας· ἔτι δὲ τοὺς μὲν, ἢν ὀφθῶσι δὶς ἢ τρὶς ἐπὶ τῶν δικαστηρίων μισουμένους καὶ διαβαλλομένους, τοὺς δ' ὅσῳπερ ἂν πλείοσι καὶ πλεονάκις συγγίγνωνται, τοσούτῳ μᾶλλον θαυμαζομένους· πρὸς δὲ τούτοις, τοὺς μὲν περὶ τὰς δίκας δεινοὺς, πόῤῥω τῶν λόγων ἐκείνων ὄντας, τοὺς δ' εἰ βουληθεῖεν ταχέως ἂν ἑλεῖν, καὶ τούτους δυνηθέντας. ταῦτα λογιζόμενοι καὶ πολὺ κρείττω νομίζοντες εἶναι τὴν αἵρεσιν, βούλονται μετασχεῖν τῆς παιδείας ταύτης, ἧς οὐδ' ἂν ἐγὼ φανείην ἀπεληλαμένος, ἀλλὰ πολλῷ χαριεστέραν δόξαν εἰληφώς. περὶ μὲν

οὖν τῆς ἐμῆς, εἴτε βούλεσθε καλεῖν δυνάμεως, εἴτε φιλοσοφίας, εἴτε διατριβῆς, ἀκηκόατε πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. βούλομαι δὲ περὶ ἐμαυτοῦ καὶ νόμον θεῖναι χαλεπώτερον, ἢ περὶ τῶν ἄλλων, καὶ λόγον εἰπεῖν θρασύτερον, ἢ κατὰ τὴν ἐμὴν ἡλικίαν. ἀξιῶ γὰρ οὐ μόνον, εἰ βλαβεροῖς χρῶμαι τοῖς λόγοις, μηδεμιᾶς συγγνώμης τυγχάνειν παρ᾽ ὑμῶν, ἀλλ᾽ εἰ μὴ τοιούτοις, οἵοις οὐδεὶς ἄλλος, τὴν μεγίστην ὑποσχεῖν τιμωρίαν. οὐχ οὕτω δ᾽ ἂν τολμηρὰν ἐποιησάμην τὴν ὑπόσχεσιν, εἰ μὴ καὶ δείξειν ἤμελλον ὑμῖν, καὶ ῥᾳδίαν ποιήσειν τὴν διάγνωσιν αὐτῶν. ἔχει γὰρ οὕτως· ἐγὼ καλλίστην ἡγοῦμαι καὶ δικαιοτάτην εἶναι τὴν τοιαύτην ἀπολογίαν, ἥτις εἰδέναι ποιεῖ τοὺς δικάζοντας, ὡς δυνατὸν, μάλιστα, περὶ ὧν τὴν ψῆφον οἴσουσι, καὶ μὴ πλανᾶσθαι τῇ διανοίᾳ, μηδ᾽ ἀμφιγνοεῖν τοὺς ἀληθῆ λέγοντας. εἰ μὲν τοίνυν ἠγωνιζόμην, ὡς περὶ πράξεις τινὰς ἡμαρτηκὼς, οὐκ ἂν οἷός τ᾽ ἦν ἰδεῖν ὑμῖν αὐτὰς παρασχεῖν, ἀλλ᾽ ἀναγκαίως ἂν εἴχεν, εἰκάζοντας ὑμᾶς ἐκ τῶν εἰρημένων, διαγιγνώσκειν ὅπως ἐτύχετε περὶ τῶν πεπραγμένων· ἐπειδὴ δὲ περὶ τοὺς λόγους ἔχω τὴν αἰτίαν, οἶμαι μᾶλλον ὑμῖν ἐμφανιεῖν τὴν ἀλήθειαν. αὐτοὺς γὰρ ὑμῖν δείξω τοὺς εἰρημένους ὑπ᾽ ἐμοῦ, καὶ γεγραμμένους, ὥστ᾽ οὐ δοξάσαντες, ἀλλὰ σαφῶς εἰδότες, ὁποῖοί τινές εἰσι, τὴν ψῆφον οἴσετε περὶ αὐτῶν. ἅπαντας μὲν οὖν διὰ τέλους εἰπεῖν, οὐκ ἂν δυναίμην· ὁ γὰρ χρόνος ὁ δεδομένος ἡμῖν ὀλίγος ἐστίν· ὥσπερ δὲ τῶν καρπῶν, ἐξενεγκεῖν ἑκάστου δεῖγμα πειράσομαι. μικρὸν γὰρ μέρος ἀκούσαντες, ῥᾳδίως τό, τ᾽ ἐμὸν ἦθος γνωριεῖτε, καὶ τῶν λόγων τὴν δύναμιν ἁπάντων μαθήσεσθε. δέομαι δὲ τῶν πολλάκις ἀνεγνωκότων τὰ μέλλοντα ῥηθήσεσθαι, μὴ ζητεῖν ἐν τῷ παρόντι παρ᾽ ἐμοῦ καινοὺς λόγους, μηδ᾽ ὀχληρόν με νομίζειν, ὅτι λέγω

τοὺς πάλαι παρ' ὑμῖν διατεθρυλλημένους. εἰ μὲν γὰρ ἐπίδειξιν ποιούμενος, ἔλεγον αὐτοὺς, εἰκότως ἂν εἶχον τὴν αἰτίαν ταύτην. νῦν δὲ, κρινόμενος καὶ κινδυνεύων, ἀναγκάζομαι χρῆσθαι τοῦτον τὸν τρόπον αὐτοῖς. καὶ γὰρ ἂν πάντων εἴην καταγελαστότατος, εἰ, τοῦ κατηγόρου διαβάλλοντος, ὅτι τοιούτους γράφω λόγους, οἳ καὶ τὴν πόλιν βλάπτουσι, καὶ τοὺς νεωτέρους διαφθείρουσι, δι' ἑτέρων ποιοίμην τὴν ἀπολογίαν, ἐξὸν αὐτοὺς δείξαντι τούτους ἀπολύσασθαι τὴν διαβολὴν τὴν λεγομένην περὶ ἡμῶν. ὑμᾶς μὲν οὖν ἀξιῶ μοι διὰ ταῦτα συγγνώμην ἔχειν, καὶ συναγωνιστὰς γίνεσθαι, τοὺς δὲ λόγους ἤδη περαίνειν ἐπιχειρήσω, μικρὸν ἔτι προειπὼν, ἵνα ῥᾷον ἐπακολουθῶσι τοῖς λεγομένοις. ὁ μὲν γὰρ λόγος, ὁ μέλλων πρῶτος ὑμῖν δειχθήσεσθαι, κατ' ἐκείνους ἐγράφη τοὺς χρόνους, ὅτε λακεδαιμόνιοι μὲν ἦρχον τῶν ἑλλήνων, ἡμεῖς δὲ ταπεινῶς ἐπράττομεν. ἔστι δὲ τοὺς μὲν ἕλληνας παρακαλῶν ἐπὶ τὴν κατὰ βαρβάρων στρατείαν, λακεδαιμονίοις δὲ περὶ τῆς ἡγεμονίας ἀμφισβητῶν. τοιαύτην δὲ τὴν ὑπόθεσιν ποιησάμενος, ἀποφαίνω τὴν πόλιν ἁπάντων τῶν ὑπαρχόντων τοῖς ἕλλησιν ἀγαθῶν αἰτίαν γεγενημένην. ἀφορισάμενος δὲ τὸν λόγον τὸν περὶ τῶν τοιούτων εὐεργεσιῶν, καὶ βουλόμενος τὴν ἡγεμονίαν ἔτι σαφέστερον ἀποφαίνειν ὡς ἔστι τῆς πόλεως, ἐνθένδε ποθεν ἐπιχειρῶ διδάσκειν περὶ τούτων, ὡς τῇ πόλει τιμᾶσθαι προσήκει πολὺ μᾶλλον ἐκ τῶν περὶ τὸν πόλεμον κινδύνων, ἢ τῶν ἄλλων εὐεργεσιῶν. ᾤμην μὲν οὖν αὐτὸς δυνήσεσθαι διελθεῖν περὶ αὐτῶν· νῦν δέ μοι τὸ γῆρας ἐμποδίζει, καὶ ποιεῖ προαπαγορεύειν. ἵν' οὖν μὴ παντάπασιν ἐκλυθῶ, πολλῶν ἔτι μοι λεκτέων ὄντων, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς παραγραφῆς, ἀνάγνωθι τὰ περὶ τῆς ἡγεμονίας αὐτοῖς.

ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΥ.

„Ἡγοῦμαι δὲ τοῖς προγόνοις ἡμῶν, οὐχ ἧττον ἐκ τῶν κινδύνων τιμᾶσθαι προσήκειν, ἢ τῶν ἄλλων εὐεργεσιῶν. οὐ γὰρ μικρούς, οὐδ᾽ ὀλίγους, οὐδ᾽ ἀφανεῖς ἀγῶνας ὑπέμειναν, ἀλλὰ πολλοὺς καὶ δεινοὺς καὶ μεγάλους, τοὺς μὲν ὑπὲρ τῆς ἑαυτῶν χώρας, τοὺς δ᾽ ὑπὲρ τῆς τῶν ἄλλων ἐλευθερίας. ἅπαντα γὰρ τὸν χρόνον διετέλεσαν κοινὴν τὴν πόλιν παρέχοντες, καὶ τοῖς ἀδικουμένοις ἀεὶ τῶν ἑλλήνων ἐπαμύνουσαν. διὸ δὴ καὶ κατηγοροῦσι τινὲς ἡμῶν, ὡς οὐκ ὀρθῶς βουλευομένων, ὅτι τοὺς ἀσθενεστέρους εἰθίσμεθα θεραπεύειν, ὥς περ οὐ μετὰ τῶν ἐπαινεῖν βουλομένων ἡμᾶς τοὺς λόγους ὄντας τοὺς τοιούτους. οὐ γὰρ ἀγνοοῦντες, ὅσον διαφέρουσιν αἱ μείζους τῶν συμμαχιῶν πρὸς τὴν ἀσφάλειαν, οὕτως ἐβουλευόμεθα περὶ αὐτῶν, ἀλλὰ πολὺ τῶν ἄλλων ἀκριβέστερον εἰδότες τὰ συμβαίνοντ᾽ ἐκ τῶν τοιούτων, ὅμως ᾑρούμεθα τοῖς ἀσθενεστέροις, καὶ παρὰ τὸ συμφέρον, βοηθεῖν μᾶλλον, ἢ τοῖς κρείττοσι, τοῦ λυσιτελοῦντος ἕνεκα, συναδικεῖν. γνοίη δ᾽ ἄν τις καὶ τὸν τρόπον καὶ τὴν ῥώμην τῆς πόλεως ἐκ τῶν ἱκετειῶν, ἃς ἤδη τινὲς ἡμῶν ἐποιήσαντο. τὰς μὲν οὖν ἢ νεωστὶ γεγενημένας, ἢ περὶ μικρῶν ἐλθούσας παραλείψω· πολὺ δὲ πρὸ τῶν τρωϊκῶν, (ἐκεῖθεν γὰρ δίκαιον τὰς πίστεις λαμβάνειν, τοὺς περὶ τῶν πατρίων ἀμφισβητοῦντας) ἦλθον οἵ θ᾽ ἡρακλέους παῖδες, καὶ μικρὸν πρὸ τούτων, ἄδραστος ὁ ταλαοῦ, βασιλεὺς ὢν ἄργους. οὗτος μὲν ἐκ τῆς στρατείας τῆς ἐπὶ θήβας δεδυστυχηκώς, καὶ τοὺς ὑπὸ τῇ καδμείᾳ τηλευτήσαντας αὐτὸς μὲν οὐ δυνάμενος ἀνελέσθαι, τὴν δ᾽ ἡμετέραν πόλιν ἀξιῶν βοηθεῖν ταῖς κοιναῖς τύχαις, καὶ μὴ περιορᾶν τοὺς ἐν τοῖς πολέμοις ἀποθνήσκοντας, ἀτάφους γιγνομένους, μηδὲ παλαιὸν ἔθος καὶ πάτριον νόμον κατα-

λυόμενον. οἱ δ' ἡρακλέους παῖδες, φεύγοντες τὴν εὐρυσθέως ἔχθραν, καὶ τὰς μὲν ἄλλας πόλεις ὑπερορῶντες, ὡς οὐκ ἂν δυναμένας βοηθῆσαι ταῖς ἑαυτῶν συμφοραῖς, τὴν δ' ἡμετέραν ἱκανὴν νομίζοντες εἶναι μόνην ἀποδοῦναι χάριν, ὑπὲρ ὧν ὁ πατὴρ αὐτῶν ἅπαντας ἀνθρώπους εὐεργέτησεν. ἐκ δὴ τούτων ῥᾴδιον κατιδεῖν, ὅτι καὶ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἡ πόλις ἡμῶν ἡγεμονικῶς εἶχε, καὶ νῦν οὐκ ἀδίκως ἀμφισβητεῖ περὶ τῆς ἡγεμονίας. τίς γὰρ ἂν ἱκετεύειν τολμήσειεν, ἢ τοὺς ἥττους αὑτοῦ, ἢ τοὺς ὑφ' ἑτέροις ὄντας, παραλιπὼν τοὺς μείζω δύναμιν ἔχοντας, ἄλλως τε καὶ περὶ πραγμάτων οὐκ ἰδίων, ἀλλὰ κοινῶν, καὶ περὶ ὧν οὐδένας ἄλλους εἰκὸς ἦν ἐπιμεληθῆναι, πλὴν τοὺς προεστάναι τῶν ἑλλήνων ἀξιοῦντας. ἔπειτ' οὐ δὲ ψευσθέντες φαίνονται τῶν ἐλπίδων, δι' ἃς κατέφυγον ἐπὶ τοὺς προγόνους ἡμῶν. ἀνελόμενοι γὰρ πόλεμον, ὑπὲρ μὲν τῶν τελευτησάντων πρὸς θηβαίους, ὑπὲρ δὲ τῶν παίδων τῶν ἡρακλέους πρὸς τὴν εὐρυσθέως δύναμιν, τοὺς μὲν, ἐπιστρατεύσαντες, ἠνάγκασαν ἀποδοῦναι θάψαι τοὺς νεκροὺς τοῖς προσήκουσι, πελοποννησίων δὲ τοὺς μετ' εὐρυσθέως εἰς τὴν χώραν ἡμῶν εἰσβαλόντας, ἐπεξελθόντες, ἐνίκησαν μαχόμενοι, κἀκεῖνον τῆς ὕβρεως ἔπαυσαν. θαυμαζόμενοι δὲ καὶ διὰ τὰς ἄλλας πράξεις, ἐκ τούτων τῶν ἔργων ἔτι μᾶλλον εὐδοκίμησαν. οὐ γὰρ παρὰ μικρὸν ἐποίησαν, ἀλλὰ τοσοῦτον τὰς τύχας ἑκατέρων μετήλλαξαν, ὥσθ' ὁ μὲν ἱκετεύειν ἡμᾶς ἀξιώσας, βίᾳ τῶν ἐχθρῶν ἅπανθ', ὅσων ἐδεήθη, διαπραξάμενος ἀπῆλθεν· εὐρυσθεὺς δὲ, βιάσασθαι προσδοκήσας, αὐτὸς αἰχμάλωτος γενόμενος, ἱκέτης ἠναγκάσθη καταστῆναι. καὶ τῷ μὲν ὑπερενεγκόντι τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ὃς ἐκ διὸς μὲν ἦν γεγονὼς, ἔτι δὲ θνητὸς ὢν, θεοῦ ῥώμην ἔσχε, τούτῳ μὲν

ἐπιτάττων καὶ λυμαινόμενος ἅπαντα τὸν χρόνον διετέλεσεν, ἐπειδὴ δὲ εἰς ἡμᾶς ἐξήμαρτεν, εἰς τοσαύτην κατέστη μεταβολὴν, ὥστ᾽, ἐπὶ τοῖς παισὶ τοῖς ἐκείνου γενόμενος, ἐπονειδίστως τὸν βίον ἐτελεύτησε. πολλῶν δ᾽ ὑπαρχουσῶν ἡμῖν εὐεργεσιῶν εἰς τὴν πόλιν τὴν λακεδαιμονίων, περὶ ταύτης μόνης μοι συμβέβηκεν εἰπεῖν. ἀφορμὴν γὰρ λαβόντες τὴν δι᾽ ἡμῶν αὐτοῖς γενομένην σωτηρίαν, οἱ πρόγονοι μὲν τῶν νῦν ἐν λακεδαίμονι βασιλευόντων, ἔκγονοι δ᾽ ἡρακλέους, κατῆλθον μὲν εἰς πελοπόννησον, κατέσχον δ᾽ ἄργος καὶ λακεδαίμονα καὶ μεσσήνην, οἰκισταὶ δὲ σπάρτης ἐγένοντο, καὶ τῶν παρόντων ἀγαθῶν αὐτοῖς ἁπάντων ἀρχηγοὶ κατέστησαν. ὧν ἐχρῆν ἐκείνους μεμνημένους, μηδέποτ᾽ εἰς τὴν χώραν ταύτην εἰσβάλλειν, ἐξ ἧς ὁρμηθέντες τοσαύτην εὐδαιμονίαν κατεκτήσαντο, μηδ᾽ εἰς κινδύνους καθιστάναι τὴν πόλιν, τὴν ὑπὲρ τῶν παίδων τῶν ἡρακλέους προκινδυνεύσασαν, μὴ δὲ τοῖς μὲν ἀπ᾽ ἐκείνου γεγονόσι διδόναι τὴν βασιλείαν, τὴν δὲ τῷ γένει τῆς σωτηρίας αἰτίαν οὖσαν δουλεύειν αὐτοῖς ἀξιοῦν. εἰ δὲ δεῖ, τὰς χάριτας καὶ τὰς ἐπιεικείας ἀνελόντας, ἐπὶ τὴν ὑπόθεσιν πάλιν ἐπανελθεῖν, καὶ τὸν ἀκριβέστατον λόγον εἰπεῖν, οὐ δήπου πάτριόν ἐστιν ἡγεῖσθαι τοὺς ἐπήλυδας τῶν αὐτοχθόνων, οὐδὲ τοὺς εὖ παθόντας τῶν εὖ ποιησάντων, οὐδὲ τοὺς ἱκέτας γενομένους τῶν ὑποδεξαμένων. ἔτι δὲ συντομώτερον ἔχω δηλῶσαι περὶ αὐτῶν. τῶν μὲν γὰρ ἑλληνίδων πόλεων, χωρὶς τῆς ἡμετέρας, ἄργος, καὶ θῆβαι, καὶ λακεδαίμων, καὶ τότ᾽ ἦσαν μέγισται, καὶ νῦν ἔτι διατελοῦσι. φαίνονται δ᾽ ἡμῶν οἱ πρόγονοι τοσοῦτον ἁπάντων διενεγκόντες, ὥσθ᾽ ὑπὲρ μὲν ἀργείων δυστυχησάντων, θηβαίοις, ὅτε μέγιστον ἐφρόνησαν, ἐπιτάττοντες, ὑπὲρ δὲ τῶν παίδων τῶν ἡρακλέους, ἀργείους καὶ τοὺς

ἄλλους πελοποννησίων μάχῃ κρατήσαντες, ἐκ δὲ τῶν πρὸς εὐρυσθέα κινδύνων τοὺς οἰκιστὰς καὶ τοὺς ἡγεμόνας τῶν λακεδαιμονίων διασώσαντες, ὥστε περὶ μὲν τῆς ἐν τοῖς ἕλλησι δυναστείας, οὐκ οἶδ᾽ ὅπως ἄν τις σαφέστερον ἐπιδεῖξαι δυνηθείη. δοκεῖ δέ μοι καὶ περὶ τῶν πρότερον πρὸς τοὺς βαρβάρους τῇ πόλει πεπραγμένων προσήκειν εἰπεῖν, ἄλλως τε ἐπειδὴ καὶ τὸν λόγον κατεστησάμην περὶ τῆς ἡγεμονίας τῆς ἐπ᾽ ἐκείνους. ἅπαντας μὲν οὖν ἐξαριθμῶν τοὺς κινδύνους, λίαν ἂν μακρολογοίην· ἐπὶ δὲ τῶν μεγίστων στὰς, τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅνπερ ὀλίγῳ πρότερον διῆλθον, πειράσομαι καὶ περὶ τούτων διελθεῖν. ἔστι γὰρ ἀρχικώτατα μὲν τῶν γενῶν, καὶ μεγίστας δυναστείας ἔχοντες, σκύθαι, καὶ θρᾷκες, καὶ πέρσαι· τυγχάνουσι δ᾽ οὗτοι μὲν ἅπαντες ἡμῖν ἐπιβουλεύσαντες, ἡ δὲ πόλις πρὸς ἅπαντας τούτους διακινδυνεύσασα. καίτοι τί λοιπὸν ἔσται τοῖς ἀντιλέγουσιν, ἢν ἐπιδειχθῶσι τῶν μὲν ἑλλήνων οἱ μὴ δυνάμενοι τυγχάνειν τῶν δικαίων, ἡμᾶς ἱκετεύειν ἀξιοῦντες, τῶν δὲ βαρβάρων οἱ βουλόμενοι καταδουλώσασθαι τοὺς ἕλληνας, ἐφ᾽ ἡμᾶς πρώτους ἰόντες; ἐπιφανέστατος μὲν οὖν τῶν πολέμων ὁ περσικὸς γέγονεν· οὐ μὴν ἐλάττω τεκμήρια τὰ παλαιὰ τῶν ἔργων ἐστὶ, τοῖς περὶ τῶν πατρίων ἀμφισβητοῦσιν. ἔτι γὰρ ταπεινῆς οὔσης τῆς ἑλλάδος, ἦλθον εἰς τὴν χώραν ἡμῶν θρᾷκες μὲν μετ᾽ εὐμόλπου τοῦ ποσειδῶνος, σκῦθαι δὲ μετ᾽ ἀμαζόνων τῶν ἄρεως θυγατέρων, οὐ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, ἀλλὰ καθ᾽ ὃν ἑκάτεροι τῆς εὐρώπης ἐπῆρχον, μισοῦντες μὲν ἅπαν τὸ τῶν ἑλλήνων γένος, ἰδίᾳ δὲ πρὸς ἡμᾶς ἐγκλήματα ποιησάμενοι, δοκοῦντες ἐκ τούτου τοῦ τρόπου πρὸς μίαν μὲν πόλιν κινδυνεύσειν, ἁπασῶν δὲ ἅμα ἐπικρατήσειν. οὐ μὴν κατώρθωσαν, ἀλλὰ, πρὸς μόνους τοὺς προγόνους τοὺς

ἡμετέρους συμβαλόντες, ὁμοίως διεφθάρησαν, ὥς περ ἂν εἰ πρὸς ἅπαντας ἀνθρώπους ἐπολέμησαν· δῆλον δὲ τὸ μέγεθος τῶν κακῶν τῶν γενομένων ἐκείνοις· οὐ γὰρ ἄν ποθ᾽ οἱ λόγοι περὶ αὐτῶν τοσοῦτον χρόνον διέμειναν, εἰ μὴ καὶ τὰ πραχθέντα πολὺ τῶν ἄλλων διήνεγκε. λέγεται δ᾽ οὖν περὶ μὲν ἀμαζόνων, ὡς τῶν μὲν ἐλθουσῶν οὐδεμία πάλιν ἀπῆλθεν, αἱ δ᾽ ὑπολειφθεῖσαι, διὰ τὴν ἐνθάδε συμφορὰν, ἐκ τῆς ἀρχῆς ἐξεβλήθησαν· περὶ δὲ θρακῶν, ὅτι, τὸν ἄλλον χρόνον ὅμοροι προσοικοῦντες ἡμῖν, τοσοῦτον διέλιπον, ὥστε ἐν τῷ μεταξὺ τῆς χώρας ἔθνη πολλὰ καὶ γένη παντοδαπὰ, καὶ πόλεις μεγάλας, κατοικισθῆναι. καλὰ μὲν οὖν καὶ ταῦτα, καὶ πρέποντα, τοῖς περὶ τῆς ἡγεμονίας ἀμφισβητοῦσιν· ἀδελφὰ δὲ τῶν εἰρημένων, καὶ τοιαῦθ᾽, οἷάπερ εἰκὸς τοὺς ἐκ τοιούτων γεγονότας, οἱ πρὸς δαρεῖον καὶ ξέρξην πολεμήσαντες ἔπραξαν. μεγίστου γὰρ πολέμου συστάντος ἐκείνου καὶ πλείστων κινδύνων εἰς τὸν αὐτὸν χρόνον συμπεσόντων, καὶ τῶν μὲν πολεμίων ἀνυποστάτων οἰομένων διὰ τὸ πλῆθος, τῶν δὲ συμμάχων ἀνυπέρβλητον ἡγουμένων ἔχειν τὴν ἀρετὴν, ἀμφοτέρων κρατήσαντες, ὡς ἑκατέρων προσῆκε, καὶ πρὸς ἅπαντας τοὺς κινδύνους διενεγκόντες, εὐθὺς μὲν τῶν ἀριστείων ἠξιώθησαν, οὐ πολλῷ δ᾽ ὕστερον τὴν ἀρχὴν τῆς θαλάττης ἔλαβον, δόντων μὲν τῶν ἄλλων ἑλλήνων, οὐκ ἀμφισβητούντων δὲ τῶν νῦν ἡμᾶς ἀφαιρεῖσθαι ζητούντων. καὶ μηδεὶς οἰέσθω με ἀγνοεῖν, ὅτι καὶ λακεδαιμόνιοι περὶ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς τούτους, πολλῶν ἀγαθῶν αἴτιοι τοῖς ἕλλησι κατέστησαν· ἀλλὰ διὰ τοῦτο μᾶλλον ἐπαινεῖν ἔχω τὴν πόλιν, ὅτι τοιούτων ἀνταγωνιστῶν τυχοῦσα, τοσοῦτον αὐτῶν διήνεγκε. βούλομαι δ᾽ ὀλίγῳ μακρότερα περὶ τοῖν πολέοιν ταύταιν εἰπεῖν, καὶ μὴ ταχὺ λίαν παρα-

δραμεῖν, ἵν᾽ ἀμφοτέρων ὑμῖν ὑπομνήματα γένηται, τῆς τε τῶν προγόνων ἀρετῆς, καὶ τῆς πρὸς τοὺς βαρβάρους ἔχθρας. καίτοι μ᾽ οὐ λέληθεν, ὅτι χαλεπόν ἐστιν, ὕστατον ἐπελθόντα, λέγειν περὶ πραγμάτων πάλαι προκατειλημμένων, καὶ περὶ ὧν οἱ μάλιστα δυνηθέντες τῶν πολιτῶν εἰπεῖν, ἐπὶ τοῖς δημοσίᾳ θαπτομένοις πολλάκις εἰρήκασιν. ἀνάγκη γὰρ, τὰ μὲν μέγιστ᾽ αὐτῶν ἤδη κατακεχρῆσθαι, μικρὰ δὲ παραλελεῖφθαι. ὅμως δὲ ἐκ τῶν ὑπολοίπων, ἐπειδὴ συμφέρει τοῖς πράγμασιν, οὐκ ὀκνητέον μνησθῆναι περὶ αὐτῶν. πλείστων μὲν οὖν ἀγαθῶν αἰτίους, καὶ μεγίστων ἐπαίνων ἀξίους, ἡγοῦμαι γεγενῆσθαι τοὺς τοῖς σώμασιν ὑπὲρ τῆς ἑλλάδος προκινδυνεύσαντας. οὐ μὴν οὐδὲ τῶν πρὸ τοῦ πολέμου τούτου γενομένων, καὶ δυναστευσάντων ἐν ἑκατέρᾳ τοῖν πολέοιν, δίκαιον ἀμνημονεῖν. ἐκεῖνοι γὰρ ἦσαν οἱ προασκήσαντες τοὺς ἐπιγιγνομένους, καὶ τὰ πλήθη προτρέψαντες ἐπ᾽ ἀρετὴν, καὶ χαλεποὺς ἀνταγωνιστὰς τοῖς βαρβάροις ποιήσαντες. οὐ γὰρ ὠλιγώρουν τῶν κοινῶν, οὐδ᾽ ἀπέλαυον μὲν ὡς ἰδίων, ἠμέλουν δ᾽ ὡς ἀλλοτρίων, ἀλλ᾽ ἐκήδοντο μὲν ὡς οἰκείων, ἀπείχοντο δ᾽, ὥς περ χρὴ, τῶν μηδὲν προσηκόντων· οὐδὲ πρὸς ἀργύριον τὴν εὐδαιμονίαν ἔκρινον, ἀλλ᾽ οὗτος ἐδόκει πλοῦτον ἀσφαλέστατον κεκτῆσθαι, καὶ κάλλιστον, ὅστις αὐτὰ τυγχάνοι πράττων, ἐξ ὧν αὐτός τε μέλλοι μάλιστ᾽ εὐδοκιμήσειν, καὶ τοῖς παισὶ μεγίστην δόξαν καταλείψειν. οὐδὲ τὰς θρασύτητας τὰς ἀλλήλων ἐζήλουν, οὐδὲ τὰς τόλμας τὰς αὑτῶν ἤσκουν, ἀλλὰ δεινότερον μὲν ἐνόμιζον εἶναι κακῶς ὑπὸ τῶν πολιτῶν ἀκούειν, ἢ καλῶς ὑπὲρ τῆς πόλεως ἀποθνήσκειν τῆς αὑτῶν. μᾶλλον δ᾽ ᾐσχύνοντο ἐπὶ τοῖς κοινοῖς ἁμαρτήμασιν, ἢ νῦν ἐπὶ τοῖς ἰδίοις τοῖς σφετέροις αὐτῶν. τούτων δ᾽ ἦν αἴτιον, ὅτι τοὺς μὲν νόμους ἐσκό-

πουν ὅπως ἀκριβῶς καὶ καλῶς ἕξουσιν, οὐχ οὕτω τοὺς περὶ τῶν ἰδίων συμβολαίων, ὡς τοὺς περὶ τῶν καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐπιτηδευμάτων. ἠπίσταντο γάρ, ὅτι τοῖς καλοῖς κἀγαθοῖς τῶν ἀνθρώπων, οὐδὲν δεήσει πολλῶν γραμμάτων, ἀλλ' ἀπ' ὀλίγων συνθημάτων ῥᾳδίως καὶ περὶ τῶν ἰδίων, καὶ περὶ τῶν κοινῶν ὁμονοήσουσιν. οὕτω δὲ πολιτικῶς εἶχον, ὥστε καὶ τὰς στάσεις ἐποιοῦντο πρὸς ἀλλήλους, οὐχ ὁπότεροι τοὺς ἑτέρους ἀπολέσαντες, τῶν λοιπῶν ἄρξουσιν, ἀλλ' ὁπότεροι φθήσονται τὴν πόλιν ἀγαθόν τι ποιήσαντες. καὶ τὰς ἑταιρίας συνῆγον, οὐχ ὑπὲρ τῶν ἰδίᾳ συμφερόντων, ἀλλ' ἐπὶ τῇ τοῦ πλήθους ὠφελείᾳ. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τὰ τῶν ἄλλων διῴκουν, θεραπεύοντες, ἀλλ' οὐχ ὑβρίζοντες τοὺς ἕλληνας· καὶ στρατηγεῖν οἰόμενοι δεῖν, ἀλλὰ μὴ τυραννεῖν αὐτῶν· καὶ μᾶλλον ἐπιθυμοῦντες ἡγεμόνες ἢ δεσπόται προσαγορεύεσθαι· καὶ σωτῆρες ἀλλὰ μὴ λυμεῶνες ἀποκαλεῖσθαι· τῷ ποιεῖν εὖ προσαγόμενοι τὰς πόλεις, ἀλλ' οὐ βίᾳ καταστρεφόμενοι. πιστοτέροις μὲν τοῖς λόγοις, ἢ νῦν τοῖς ὅρκοις χρώμενοι· ταῖς δὲ συνθήκαις ὥσπερ ἀνάγκαις ἐμμένειν ἀξιοῦντες· οὐχ οὕτως ἐπὶ ταῖς δυναστείαις μέγα φρονοῦντες, ὡς ἐπὶ τῷ σωφρόνως ζῆν φιλοτιμούμενοι· τὴν αὐτὴν ἀξιοῦντες γνώμην ἔχειν πρὸς τοὺς ἥττους, ἥνπερ τοὺς κρείττους πρὸς σφᾶς αὐτούς· ἴδια μὲν ἄστη τὰς αὑτῶν πόλεις ἡγούμενοι, κοινὴν δὲ πατρίδα τὴν αὐτῶν πόλιν νομίζοντες εἶναι. τοιαύταις δὲ διανοίαις χρώμενοι, καὶ τοὺς νεωτέρους ἐν τοῖς τοιούτοις ἤθεσι παιδεύοντες, οὕτως ἄνδρας ἀγαθοὺς ἀπέδειξαν τοὺς πολεμήσαντας πρὸς τοὺς ἐκ τῆς ἀσίας, ὥστε μηδένα πώποτε δυνηθῆναι περὶ αὐτῶν, μήτε τῶν ποιητῶν, μήτε τῶν σοφιστῶν, ἀξίως τῶν ἐκείνοις πεπραγμένων εἰπεῖν. καὶ πολλὴν αὐτοῖς ἔχω

συγγνώμην· ὁμοίως γάρ ἐστι χαλεπὸν ἐπαινεῖν τοὺς ὑπερβεβληκότας τὰς τῶν ἄλλων ἀρετάς, ὥς περ τοὺς μηδὲν ἀγαθὸν πεποιηκότας· τοῖς μὲν γὰρ οὐχ ὕπεισι πράξεις, περὶ δὲ τούς, οὐκ εἰσὶν ἁρμόττοντες λόγοι. πῶς γὰρ ἂν γένοιντο σύμμετροι τοιούτοις ἀνδράσιν, οἳ τοσοῦτον μὲν τῶν ἐπὶ τροίαν στρατευσαμένων διήνεγκαν, ὅσον οἱ μὲν περὶ μίαν πόλιν στρατεύσαντες, ἔτη δέκα διέτριψαν, οἱ δὲ τὴν ἐξ ἁπάσης τῆς ἀσίας δύναμιν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ κατεπολέμησαν, οὐ μόνον δὲ τὰς αὑτῶν πατρίδας διέσωσαν, ἀλλὰ καὶ τὴν συμπᾶσαν ἑλλάδα ἠλευθέρωσαν; ποίων δ᾽ ἂν ἔργων, ἢ πόνων, ἢ κινδύνων ἀπέστησαν, ὥστε ζῶντες εὐδοκιμεῖν, οἵτινες ὑπὲρ τῆς δόξης, ἧς ἔμελλον τελευτήσαντες ἕξειν, οὕτως ἑτοίμως ἤθελον ἀποθνήσκειν; οἶμαι δὲ καὶ τὸν πόλεμον θεῶν τινὰ συναγαγεῖν, ἀγασθέντα τὴν ἀρετὴν αὐτῶν, ἵνα μή, τοιοῦτοι γενόμενοι τὴν φύσιν, διαλάθοιεν, μηδ᾽ ἀκλεῶς τὸν βίον τελευτήσαιεν, ἀλλὰ τῶν αὐτῶν τοῖς ἐκ τῶν θεῶν γεγονόσι καὶ καλουμένοις ἡμιθέοις ἀξιωθεῖεν· καὶ γὰρ ἐκείνων τὰ μὲν σώματα ταῖς τῆς φύσεως ἀνάγκαις ἀπέδοσαν, τῆς δ᾽ ἀρετῆς ἀθάνατον τὴν μνήμην ἐποίησαν. ἀεὶ μὲν οὖν οἵ, θ᾽ ἡμέτεροι πρόγονοι καὶ λακεδαιμόνιοι, φιλοτίμως πρὸς ἀλλήλους ἔσχον· οὐ μὴν ἀλλὰ περὶ καλλίστων ἐν ἐκείνοις τοῖς χρόνοις ἐφιλονείκησαν, οὐκ ἐχθροὺς, ἀλλ᾽ ἀνταγωνιστὰς σφᾶς αὐτοὺς εἶναι νομίζοντες, οὐδ᾽ ἐπὶ δουλείᾳ τῇ τῶν ἑλλήνων τὸν βάρβαρον θεραπεύοντες, ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς κοινῆς σωτηρίας ὁμονοοῦντες, ὁπότεροι δὲ ταύτης αἴτιοι γενήσονται, περὶ τούτου ποιούμενοι τὴν ἅμιλλαν. ἐπεδείξαντο δὲ τὰς αὑτῶν ἀρετάς, πρῶτον μὲν ἐν τοῖς ὑπὸ δαρείου πεμφθεῖσιν. ἀποβάντων γὰρ αὐτῶν εἰς τὴν ἀττικήν, οἱ μὲν οὐ περιέμειναν τοὺς συμμάχους, ἀλλὰ τὸν κοινὸν πό-

λεμον ἴδιον ποιησάμενοι, πρὸς τοὺς ἁπάσης τῆς ἑλλάδος καταφρονήσαντας ἀπήντων, τὴν οἰκείαν δύναμιν ἔχοντες, ὀλίγοι πρὸς πολλὰς μυριάδας, ὥς περ ἐν ἀλλοτρίαις ψυχαῖς μέλλοντες κινδυνεύσειν. οἱ δ᾽ οὐκ ἔφθησαν πυθόμενοι τὸν περὶ τὴν ἀττικὴν πόλεμον, καὶ πάντων τῶν ἄλλων ἀμελήσαντες, ἧκον ἡμῖν ἀμυνοῦντες, τοσαύτην ποιησάμενοι σπουδὴν, ὅσηνπερ ἂν τῆς αὐτῶν χώρας πορθουμένης. σημεῖον δὲ τοῦ τάχους καὶ τῆς ἁμίλλης αὐτῶν· τοὺς μὲν γὰρ ἡμετέρους προγόνους φασὶ τῆς αὐτῆς ἡμέρας πυθέσθαι τε τὴν ἀπόβασιν τῶν βαρβάρων, καὶ βοηθήσαντας ἐπὶ τοὺς ὅρους τῆς χώρας, καὶ μάχῃ νικήσαντας, τρόπαιον στῆσαι τῶν πολεμίων· τοὺς δ᾽ ἐν τρισὶν ἡμέραις, καὶ τοσαύταις νυξὶ, διακόσια καὶ χίλια στάδια διελθεῖν, στρατοπέδῳ πορευομένους. οὕτω σφόδρα ἠπείχθησαν, οἱ μὲν μετασχεῖν τῶν κινδύνων, οἱ δὲ φθῆναι συμβαλόντες, πρὶν ἐλθεῖν τοὺς βοηθήσοντας. μετὰ δὲ ταῦτα γενομένης τῆς ὕστερον στρατείας, ἣν αὐτὸς ξέρξης ἤγαγεν, ἐκλιπὼν μὲν τὰ βασίλεια, στρατηγὸς δὲ καταστῆναι τολμήσας, ἅπαντας δὲ τοὺς ἐκ τῆς ἀσίας συναγείρας. περὶ οὗ τίς οὐχ, ὑπερβολὰς προθυμηθεὶς εἰπεῖν, ἐλάττω τῶν ὑπαρχόντων εἴρηκεν; ὃς εἰς τοσοῦτον ἦλθεν ὑπερηφανίας, ὥστε, μικρὸν μὲν ἡγησάμενος ἔργον εἶναι τὴν ἑλλάδα χειρώσασθαι, βουληθεὶς δὲ τοιοῦτον μνημεῖον καταλιπεῖν, ὃ μὴ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεώς ἐστιν, οὐ πρότερον ἐπαύσατο, πρὶν ἐξεῦρε καὶ συνηνάγκασεν, ὃ πάντες θρυλλοῦσιν, ὥστε τῷ στρατοπέδῳ πλεῦσαι μὲν διὰ τῆς ἠπείρου, πεζεῦσαι δὲ διὰ τῆς θαλάττης, τὸν μὲν ἑλλήσποντον ζεύξας, τὸν δὲ ἄθω διορύξας· πρὸς δὴ τὸν οὕτω φρονήσαντα, καὶ τηλικαῦτα διαπραξάμενον, καὶ τοσούτων δεσπότην γενόμενον, ἀπήντων, διελόμενοι τὸν κίνδυνον, λακεδαιμό-

νιοι μὲν εἰς θερμοπύλας, πρὸς τὸ πεζὸν, χιλίους αὐτῶν ἐπιλέξαντες, καὶ τῶν συμμάχων ὀλίγους παραλαβόντες, ὡς ἐν τοῖς στενοῖς κωλύσοντες αὐτοὺς περαιτέρω προελθεῖν· οἱ δ' ἡμέτεροι πατέρες ἐπ' ἀρτεμίσιον, ἑξήκοντα τριήρεις πληρώσαντες, πρὸς ἅπαν ἀπήντων τὸ τῶν πολεμίων ναυτικόν. ταῦτα δὲ ποιεῖν ἐτόλμων, οὐχ οὕτω τῶν πολεμίων καταφρονοῦντες, ὡς πρὸς ἀλλήλους ἀγωνιῶντες· λακεδαιμόνιοι μὲν ζηλοῦντες τὴν πόλιν τῆς ἐν μαραθῶνι μάχης, καὶ ζητοῦντες αὑτοὺς ἐξισῶσαι, καὶ δεδιότες, μὴ δὶς ἐφεξῆς ἡ πόλις ἡμῶν αἰτία γένηται τοῖς ἕλλησι τῆς σωτηρίας· οἱ δ' ἡμέτεροι πρόγονοι, μάλιστα μὲν βουλόμενοι διαφυλάξαι τὴν παροῦσαν δόξαν, καὶ πᾶσι ποιῆσαι φανερὸν, ὅτι καὶ τὸ πρότερον δι' ἀρετὴν, ἀλλ' οὐ διὰ τύχην ἐνίκησαν· ἔπειτα δὲ καὶ προσαγαγέσθαι τοὺς ἕλληνας ἐπὶ τὸ διαναυμαχεῖν, ἐπιδείξαντες αὐτοῖς, ὁμοίως ἐν τοῖς ναυτικοῖς κινδύνοις, ὥς περ ἐν τοῖς πεζοῖς, τὴν ἀρετὴν τοῦ πλήθους περιγιγνομένην. ἴσας δὲ τὰς τόλμας παρασχόντες, οὐχ ὁμοίαις ἐχρήσαντο ταῖς τύχαις, ἀλλ' οἱ μὲν διεφθάρησαν, καὶ, ταῖς ψυχαῖς νικῶντες, τοῖς σώμασιν ἀπεῖπον (οὐ γὰρ δὴ τοῦτό γε θέμις εἰπεῖν, ὡς ἡττήθησαν, οὐδεὶς γὰρ αὐτῶν φυγεῖν ἠξίωσεν)· οἱ δ' ἡμέτεροι τὰς μὲν πρόπλους ἐνίκησαν, ἐπειδὴ δ' ἤκουσαν τῆς παρόδου τοὺς πολεμίους κρατοῦντας, οἴκαδε καταπλεύσαντες, καὶ κατασκευάσαντες τὰ περὶ τὴν πόλιν, οὕτως ἐβουλεύσαντο περὶ τῶν λοιπῶν, ὥστε, πολλῶν καὶ καλῶν αὐτοῖς προειργασμένων, ἐν τοῖς τελευταίοις τῶν κινδύνων ἔτι πλέον διήνεγκαν. ἀθύμως γὰρ ἁπάντων τῶν συμμάχων διακειμένων, καὶ πελοποννησίων μὲν διατειχιζόντων τὸν ἰσθμὸν, καὶ ζητούντων ἰδίαν αὑτοῖς σωτηρίαν, τῶν δ' ἄλλων πόλεων ὑπὸ τοῖς βαρβάροις γεγενημένων, καὶ

συστρατευομένων ἐκείνοις, πλὴν εἴ τινες διὰ μικρότητα ἠμελήθησαν, προσπλεουσῶν δὲ τριήρων διακοσίων καὶ χιλίων, καὶ τῆς πεζῆς στατιᾶς ἀναριθμήτου μελλούσης εἰς τὴν ἀττικὴν εἰςβάλλειν, οὐδεμιᾶς σωτηρίας αὐτοῖς ὑποφαινομένης, ἀλλ᾽ ἔρημοι συμμάχων γεγενημένοι, καὶ τῶν ἐλπίδων ἁπασῶν διημαρτηκότες, ἐξὸν αὐτοῖς μὴ μόνον τοὺς παρόντας κινδύνους διαφυγεῖν, ἀλλὰ καὶ τιμὰς ἐξαιρέτους λαβεῖν, ἃς αὐτοῖς ἐδίδου βασιλεὺς, ἡγούμενος, εἰ τὸ τῆς πόλεως προσλάβοιεν ναυτικὸν, παραχρῆμα καὶ πελοποννήσου κρατήσειν, οὐχ ὑπέμειναν τὰς παρ᾽ ἐκείνου δωρεὰς, οὐδ᾽, ὀργισθέντες τοῖς ἕλλησιν, ὅτι προὐδόθησαν, ἀσμένως ἐπὶ τὰς διαλλαγὰς τὰς πρὸς τοὺς βαρβάρους ὥρμησαν. ἀλλ᾽ αὐτοὶ μὲν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας πολεμεῖν παρεσκευάζοντο, τοῖς δ᾽ ἄλλοις τὴν δουλείαν αἱρουμένοις συγγνώμην εἶχον· ἡγοῦντο γὰρ ταῖς μὲν ταπειναῖς τῶν πόλεων προσήκειν, ἐκ παντὸς τρόπου ζητεῖν τὴν σωτηρίαν, ταῖς δὲ προεστάναι τῆς ἑλλάδος ἀξιούσαις, οὐχ οἷόν τ᾽ εἶναι διαφεύγειν τοὺς κινδύνους, ἀλλ᾽ ὥσπερ τῶν ἀνδρῶν τοῖς καλοῖς κἀγαθοῖς αἱρετώτερόν ἐστι καλῶς ἀποθανεῖν, ἢ ζῆν αἰσχρῶς, οὕτω καὶ τῶν πόλεων ταῖς ὑπερεχούσαις λυσιτελεῖν ἐξ ἀνθρώπων ἀφανισθῆναι μᾶλλον, ἢ δούλαις ὀφθῆναι γενομέναις. δῆλον δ᾽ ὅτι ταῦτα διενοήθησαν· ἐπειδὴ γὰρ οὐχ οἷοί τ᾽ ἦσαν πρὸς ἀμφοτέρας ἅμα παρατάξασθαι τὰς δυνάμεις, παραλαβόντες ἅπαντα τὸν ὄχλον, τὸν ἐκ τῆς πόλεως, εἰς τὴν ἐχομένην νῆσον ἐξέπλευσαν, ἵν᾽ ἐν μέρει πρὸς ἑκατέραν τὴν δύναμιν, ἀλλὰ μὴ πρὸς ἀμφοτέρας κινδυνεύσωσι. καίτοι πῶς ἂν ἐκείνων ἄνδρες ἀμείνους, ἢ μᾶλλον φιλέλληνες, ὄντες ἐπιδειχθεῖεν, οἵτινες ἐτόλμησαν ἐπιδεῖν, ὥστε μὴ τοῖς λοιποῖς αἴτιοι γενέσθαι τῆς δουλείας, ἐρήμην μὲν

τὴν πόλιν γιγνομένην, τὴν δὲ χώραν πορθουμένην, ἱερὰ δὲ συλώμενα, καὶ νεὼς ἐμπιπραμένους, ἅπαντα δὲ τὸν πόλεμον περὶ τὴν πατρίδα τὴν αὑτῶν γιγνόμενον; καὶ οὐδὲ ταῦτα ἐπέχρησεν αὐτοῖς, ἀλλὰ πρὸς χιλίας καὶ διακοσίας τριήρεις μόνοι διαναυμαχεῖν ἐτόλμησαν. οὐ μὴν εἰάθησαν· καταισχυνθέντες γὰρ πελοποννήσιοι τὴν ἀρετὴν αὐτῶν, καὶ νομίσαντες, προδιαφθαρέντων μὲν τῶν ἡμετέρων, οὐδ᾿ αὐτοὶ σωθήσεσθαι, κατορθωσάντων δὲ, εἰς ἀτιμίαν τας αὑτῶν πόλεις καταστήσειν, ἠναγκάσθησαν μετασχεῖν τῶν κινδύνων. καὶ τοὺς μὲν θορύβους τοὺς ἐν τῷ πράγματι γενομένους, καὶ τὰς κραυγὰς, καὶ τὰς παρακελεύσεις, ἃ κοινὰ πάντων ἐστὶ τῶν ναυμαχούντων, οὐκ οἶδ᾿ ὅτι δεῖ λέγοντα διατρίβειν. ἃ δ᾿ ἐστὶν ἴδια, καὶ τῆς ἡγεμονίας ἄξια, καὶ τοῖς προειρημένοις ὁμολογούμενα, ταῦτα δ᾿ ἐμὸν ἔργον εἰπεῖν ἐστί. τοσοῦτον γὰρ ἡ πόλις ἡμῶν διέφερεν, ὅτ᾿ ἦν ἀκέραιος, ὥστ᾿, ἀνάστατος γενομένη, πλείους μὲν συνεβάλετο τριήρεις εἰς τὸν κίνδυνον, τὸν ὑπὲρ τῆς ἑλλάδος, ἢ σύμπαντες οἱ ναυμαχήσαντες· οὐδεὶς δὲ πρὸς ἡμᾶς οὕτως ἔχει δυσμενῶς, ὅστις οὐκ ἂν ὁμολογήσειε, διὰ μὲν τὴν ναυμαχίαν ἡμᾶς τῷ πολέμῳ κρατῆσαι, ταύτης δὲ τὴν πόλιν αἰτίαν γενέσθαι. καίτοι μελλούσης στρατιᾶς ἐπὶ τοὺς βαρβάρους ἔσεσθαι, τίνας χρὴ τὴν ἡγεμονίαν μᾶλλον ἔχειν; οὐ τοὺς ἐν τῷ πολέμῳ μάλιστ᾿ εὐδοκιμήσαντας; καὶ πολλάκις μὲν ἰδίᾳ προκινδυνεύσαντας, ἐν δὲ τοῖς κοινοῖς τῶν ἀγώνων ἀριστείων ἀξιωθέντας; οὐ τοὺς τὴν αὑτῶν ἐκλιπόντας ὑπὲρ τῆς τῶν ἄλλων σωτηρίας, καὶ τό γε παλαιὸν οἰκιστὰς τῶν πλείστων πόλεων γενομένους, καὶ πάλιν αὐτὰς ἐκ τῶν μεγίστων συμφορῶν διασώσαντας; πῶς δ᾿ οὐκ ἂν δεινότατα πάθοιμεν, εἰ, τῶν κακῶν πλεῖστον μέρος μετασχόν-

τες, ἐν ταῖς τιμαῖς ἔλαττον ἔχειν ἀξιωθείημεν, καὶ, τότε προταχθέντες ὑπὲρ ἁπάντων, νῦν ἑτέροις ἀκολουθεῖν ἀναγκασθείημεν.“

(ἕως ὧδε τὰ ἐκ τοῦ πανηγυρικοῦ.)

Περὶ μὲν οὖν τῆς ἡγεμονίας, ὡς δικαίως ἂν εἴη τῆς πόλεως, ῥᾴδιον ἐκ τῶν εἰρημένων καταμαθεῖν. ἐνθυμήθητε δὲ πρὸς ὑμᾶς αὐτούς, εἰ δοκῶ τοῖς λόγοις διαφθείρειν τοὺς νεωτέρους, ἀλλὰ μὴ προτρέπειν ἐπ᾽ ἀρετήν, καὶ τοὺς ὑπὲρ τῆς πόλεως κινδύνους, ἢ δικαίως ἂν δοῦναι δίκην ὑπὲρ τῶν εἰρημένων, ἀλλ᾽ οὐκ ἂν χάριν κομίσασθαι παρ᾽ ὑμῶν τὴν μεγίστην, ὃς οὕτως ἐγκεκωμίακα τὴν πόλιν καὶ τοὺς προγόνους, καὶ τοὺς κινδύνους τοὺς ἐν ἐκείνοις τοῖς χρόνοις γεγενημένους, ὥστε τούς τε πρότερον γράψαντας περὶ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ἅπαντας ἠφανικέναι τοὺς λόγους, αἰσχυνομένους ὑπὲρ τῶν εἰρημένων αὐτοῖς, τούς τε νυνὶ δοκοῦντας εἶναι δεινοὺς μὴ τολμᾷν ἔτι λέγειν περὶ τούτων, ἀλλὰ καταμέμφεσθαι τὴν δύναμιν τὴν σφετέραν αὐτῶν. ἀλλ᾽ ὅμως, τούτων οὕτως ἐχόντων, φανήσονταί τινες τῶν εὑρεῖν μὲν οὐδέν, οὐδ᾽ εἰπεῖν ἄξιον λόγου δυναμένων, ἐπιτιμᾷν δὲ καὶ βασκαίνειν τὰ τῶν ἄλλων μεμελετηκότων, οἳ χαριέντως μὲν εἰρῆσθαι ταῦτα φήσουσι (τοῦτο γὰρ οὐ φθονήσουσιν εἰπεῖν), πολὺ μέντοι χρησιμωτέρους εἶναι τῶν λόγων καὶ κρείττους τοὺς ἐπιπλήττοντας τοῖς νῦν ἁμαρτανομένοις, ἢ τοὺς τὰ πεπραγμένα πρότερον ἐπαινοῦντας, καὶ τοὺς ὑπὲρ ὧν δεῖ πράττειν συμβουλεύοντας, ἢ τοὺς τὰ παλαιὰ τῶν ἔργων διεξιόντας. ἵν᾽ οὖν μηδὲ ταῦτ᾽ ἔχωσιν εἰπεῖν, ἀφέμενος τοῦ βοηθεῖν τοῖς εἰρημένοις, πειράσομαι μέρος ἑτέρου λόγου τοσοῦτον, ὅσονπερ ἄρτι, διελθεῖν ὑμῖν· ἐν ᾧ φανήσομαι περὶ τούτων ἁπάντων πολλὴν ἐπιμέλειαν πεποιημένος. ἔστι

δὲ τὰ μὲν ἐν ἀρχῇ λεγόμενα, περὶ τῆς εἰρήνης τῆς πρὸς χίους, καὶ ῥοδίους, καὶ βυζαντίους. ἐπιδείξας δ', ὡς συμφέρει τῇ πόλει διαλύσασθαι τὸν πόλεμον, κατηγορῶ τῆς δυναστείας τῆς ἐν τοῖς ἕλλησι, καὶ τῆς ἀρχῆς τῆς κατὰ θάλατταν, ἀποφαίνων αὐτὴν οὐδὲν διαφέρουσαν, οὔτε ταῖς πράξεσιν οὔτε τοῖς πάθεσι, τῶν μοναρχιῶν. ἀναμιμνήσκω δὲ καὶ τὰ συμβάντα δι' αὐτὴν τῇ πόλει, καὶ λακεδαιμονίοις, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι. διαλεχθεὶς δὲ περὶ τούτων, καὶ τὰς τῆς ἑλλάδος συμφορὰς ὀδυράμενος, καὶ τῇ πόλει παραινέσας, ὡς χρὴ μὴ περιορᾷν αὐτὴν οὕτω πράττουσαν, ἐπὶ τελευτῆς ἐπί τε τὴν δικαιοσύνην παρακαλῶ, καὶ τοῖς ἁμαρτανομένοις ἐπιπλήττω, καὶ περὶ τῶν μελλόντων συμβουλεύω. λαβὼν οὖν ἀρχὴν ταύτην, ὅθεν διαλέγομαι περὶ αὐτῶν, ἀνάγνωθι καὶ τοῦτο τὸ μέρος αὐτοῖς.

ΕΚ ΤΟΥ ΠΕΡΙ ΕΙΡΗΝΗΣ.

„Ἡγοῦμαι δὲ δεῖν ἡμᾶς, μὴ μόνον ψηφισαμένους τὴν εἰρήνην ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἀπελθεῖν, ἀλλὰ καὶ βουλευσαμένους, ὅπως ἄξομεν αὐτὴν, καὶ μὴ ποιήσομεν, ὅπερ εἰώθαμεν, ὀλίγον χρόνον διαλιπόντες, πάλιν εἰς τὰς αὐτὰς καταστησόμεθα ταραχὰς, μηδ' ἀναβολὴν, ἀλλ' ἀπαλλαγὴν εὑρήσομέν τινα κακῶν τῶν παρόντων. οὐδὲν δὲ τούτων οἷόν τ' ἐστι γενέσθαι πρότερον, πρὶν ἂν πεισθῆτε, τὴν μὲν ἡσυχίαν ὠφελιμωτέραν καὶ κερδαλεωτέραν εἶναι τῆς πολυπραγμοσύνης, τὴν δὲ δικαιοσύνην τῆς ἀδικίας, τὴν δὲ τῶν ἰδίων ἐπιμέλειαν τῆς τῶν ἀλλοτρίων ἐπιθυμίας. περὶ ὧν οὐδεὶς πώποτε τῶν ῥητόρων εἰπεῖν ἐν ὑμῖν ἐτόλμησεν, ἐγὼ δὲ περὶ αὐτῶν τούτων τοὺς πλείστους τῶν λόγων μέλλω ποιεῖσθαι πρὸς ὑμᾶς· ὁρῶ γὰρ τὴν εὐδαιμονίαν ἐν τοιούτοις ἐνοῦσαν, ἀλλ' οὐκ ἐν οἷς νῦν τυγχά-

νομεν πράττοντες. ἀνάγκη δὲ τὸν ἔξω τῶν εἰθισμένων ἐπιχειροῦντα δημηγορεῖν, καὶ τὰς ὑμετέρας γνώμας μεταστῆσαι βουλόμενον, πολλῶν πραγμάτων ἅψασθαι, καὶ διὰ μικροτέρων τοὺς λόγους ποιήσασθαι, καὶ τὰ μὲν ἀναμνῆσαι, τῶν δὲ κατηγορῆσαι, τὰ δ᾽ ἐπαινέσαι, περὶ δὲ τῶν συμβουλεῦσαι· μόλις γὰρ ἂν τις ὑμᾶς ἐξ ἁπάντων τούτων ἐπὶ τὸ βέλτιον φρονῆσαι δυνηθείη προαγαγεῖν. ἔχει γὰρ οὕτως. ἐμοὶ δοκοῦσιν ἅπαντες μὲν ἐπιθυμεῖν τοῦ συμφέροντος, καὶ τοῦ πλέον ἔχειν τῶν ἄλλων, οὐκ εἰδέναι δὲ τὰς πράξεις τὰς ἐπὶ ταῦτα φερομένας, ἀλλὰ ταῖς δόξαις διαφέρειν ἀλλήλων. οἱ μὲν γὰρ ἔχειν ἐπιεικεῖς, καὶ στοχάζεσθαι τοῦ δέοντος δυναμένας, οἱ δ᾽ ὡς οἷόν τε πλεῖστον τοῦ συμφέροντος διαμαρτανούσας· ὅπερ καὶ τῇ πόλει συμβέβηκεν. ἡμεῖς γὰρ οἰόμεθα μὲν, ἢν τὴν θάλατταν πλέωμεν πολλαῖς τριήρεσι, καὶ βιαζώμεθα τὰς πόλεις συντάξεις διδόναι, καὶ συνέδρους ἐνθάδε πέμπειν, διαπράξασθαί τι τῶν δεόντων. πλεῖστον δὲ διεψεύσμεθα τῆς ἀληθείας. ὧν μὲν γὰρ ἠλπίζομεν, οὐδὲν ἀποβέβηκεν, ἔχθραι δ᾽ ἡμῖν ἐξ αὐτῶν, καὶ πόλεμοι, καὶ δαπάναι μεγάλαι, γεγόνασιν. εἰκότως· καὶ γὰρ τὸ πρότερον, ἐκ μὲν τῆς τοιαύτης πολυπραγμοσύνης, εἰς τοὺς ἐσχάτους κινδύνους κατέστημεν, ἐκ δὲ τοῦ δικαιαν την πόλιν παρέχειν, καὶ βοηθεῖν τοῖς ἀδικουμένοις, καὶ μηδενὸς τῶν ἀλλοτρίων ἐπιθυμεῖν, παρ᾽ ἑκόντων τῶν ἑλλήνων τὴν ἡγεμονίαν ἐλάβομεν. ὧν νῦν ἀλογίστως καὶ λίαν εἰκῆ πολὺν ἤδη χρόνον καταφρονοῦμεν. εἰς τοῦτο γάρ τινες ἀνοίας ἐληλύθασιν, ὥστε ὑπειλήφασι, τὴν μὲν ἀδικίαν ἐπονείδιστον μὲν εἶναι, κερδαλέαν δὲ, καὶ πρὸς τὸν βίον τὸν καθ᾽ ἡμέραν συμφέρουσαν, τὴν δὲ δικαιοσύνην, εὐδόκιμον μὲν, ἀλυσιτελῆ δὲ, καὶ μᾶλλον δυναμένην τοὺς

ἄλλους ὠφελεῖν, ἢ τοὺς ἔχοντας αὐτήν· κακῶς εἰδότες, ὡς οὔτε πρὸς χρηματισμὸν, οὔτε πρὸς δόξαν, οὔτε πρὸς ἃ δεῖ πράττειν, οὐθ᾽ ὅλως πρὸς εὐδαιμονίαν, οὐδὲν ἂν συμβάλοιτο τηλικαύτην, δύναμιν ὅσην ἀρετὴ καὶ τὰ μέρη ταύτης. τοῖς γὰρ ἀγαθοῖς, οἷς ἔχομεν ἐν τῇ ψυχῇ, τούτοις κτώμεθα καὶ τὰς ἄλλας ὠφελείας, ὧν δεόμενοι τυγχάνομεν· ὥσθ᾽ οἱ τῆς αὑτῶν διονοίας ἀμελοῦντες, λελήθασι σφᾶς αὐτοὺς ἅμα τοῦ, τε φρονεῖν ἄμεινον, καὶ τοῦ πράττειν βέλτιον, ὀλιγωροῦντες. θαυμάζω δ᾽, εἴ τις οἴεται, τοὺς τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν δικαιοσύνην ἀσκοῦντας, καὶ καρτερεῖν καὶ μένειν ἐν τούτοις ἐλπίζοντας, ἔλαττον ἕξειν τῶν πονηρῶν, ἀλλ᾽ οὐχ ἡγουμένους καὶ παρὰ θεοῖς, καὶ παρὰ ἀνθρώποις, πλέον οἴσεσθαι τῶν ἄλλων. ἐγὼ μὲν γὰρ πέπεισμαι τούτους μόνους, ὧν δεῖ πλεονεκτεῖν, τοὺς δ᾽ ἄλλους οὐδὲ γιγνώσκειν οὐδὲν, ὧν βέλτιόν ἐστιν. ὁρῶ γὰρ τοὺς μὲν τὴν ἀδικίαν προτιμῶντας, καὶ τὸ λαβεῖν τι τῶν ἀλλοτρίων μέγιστον ἀγαθὸν νομίζοντας, ὅμοια πάσχοντας τοῖς δελεαζομένοις τῶν ζώων, καὶ κατ᾽ ἀρχὰς μὲν ἀπολαβόντας, ὧν ἂν λάβωσιν, ὀλίγῳ δ᾽ ὕστερον ἐν τοῖς μεγίστοις κακοῖς ὄντας, τοὺς δὲ μετ᾽ εὐσεβείας καὶ δικαιοσύνης ζῶντας, ἔν τε τοῖς παροῦσι χρόνοις ἀσφαλῶς διάγοντας, καὶ περὶ τοῦ σύμπαντος αἰῶνος ἡδίους τὰς ἐλπίδας ἔχοντας. καὶ ταῦτ᾽, εἰ μὴ κατὰ πάντων οὕτως εἴθισται συμβαίνειν, ἀλλὰ τό γ᾽ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τοῦτον γίγνεται τὸν τρόπον. χρὴ δὲ τοὺς εὖ φρονοῦντας, ἐπειδὴ τὸ μέλλον ἀεὶ συνοίσειν οὐ καθορῶμεν, τὸ πολλάκις ὠφελοῦν τοῦτο φαίνεσθαι προαιρουμένους. πάντων δ᾽ ἀλογώτατον πεπόνθασιν ὅσοι κάλλιον μὲν ἐπιτήδευμα νομίζουσιν εἶναι καὶ θεοφιλέστερον τὴν δικαιοσύνην τῆς ἀδικίας, χεῖρον δ᾽ οἴεσθαι βιώσεσθαι τοὺς ταύτῃ χρωμένους, τῶν

τὴν πονηρίαν προῃρημένων. ἠβουλόμην δ' ἄν, ὥς περ πρόχειρόν ἐστιν ἐπαινεῖσθαι τὴν ἀρετήν, οὕτω προσῆκον εἶναι τοὺς ἀκούοντας πεῖσαι ἀσκεῖν αὐτήν. νῦν δὲ δέδοικα μὴ μάτην τὰ τοιαῦτα λέγωμεν. διεφθάρμεθα γὰρ πολὺν ἤδη χρόνον ὑπ' ἀνθρώπων, οὐδὲν ἀλλ' ἢ φενακίζειν ἡμᾶς δυναμένων, οἳ τοσοῦτον τοῦ πλήθους καταπεφρονήκασιν, ὥσθ', ὁπόταν βουληθῶσι πόλεμον πρός τινας ἐξενεγκεῖν, αὐτοὶ χρήματα λαμβάνοντες, λέγειν τολμῶσιν, ὡς χρὴ τοὺς προγόνους μιμεῖσθαι, καὶ μὴ περιορᾷν ἡμᾶς αὐτοὺς καταγελωμένους, μηδὲ τὴν θάλατταν πλέοντας, τοὺς μὴ τὰς συντάξεις ἐθέλοντας ἡμῖν ὑποτελεῖν. ἡδέως ἂν οὖν αὐτῶν πυθοίμην, τίσιν ἡμᾶς τῶν προγεγενημένων κελεύουσιν ὁμοίους γίγνεσθαι, πότερα τοῖς περὶ τὰ περσικὰ γενομένοις, ἢ τοῖς πρὸ τοῦ πολέμου τοῦ δεκελεικοῦ τὴν πόλιν διοικήσασιν; εἰ μὲν γὰρ τούτοις, οὐδὲν ἀλλ' ἢ συμβουλεύουσιν ἡμῖν πάλιν περὶ ἀνδραποδισμοῦ κινδυνεύειν· εἰ δὲ τοῖς ἐν μαραθῶνι τοὺς βαρβάρους νικήσασι, καὶ τοῖς πρὸ τούτων γενομένοις, πῶς οὐ πάντων ἀναισχυντότατοι τυγχάνουσιν ὄντες, εἰ τοὺς τότε πολιτευομένους ἐπαινοῦντες, τἀναντία πράττειν ἐκείνοις πείθουσιν ἡμᾶς; καὶ τοιαῦτα ἐξαμαρτάνειν, περὶ ὧν ἀπορῶ τί ποιήσω, πότερα χρήσωμαι ταῖς ἀληθείαις, ὥς περ περὶ τῶν ἄλλων, ἢ κατασιωπήσω, δείσας τὴν πρὸς ὑμᾶς ἀπέχθειαν; δοκεῖ μὲν γάρ μοι βέλτιον εἶναι διαλεχθῆναι περὶ αὐτῶν. ὁρῶ δ' ὑμᾶς χαλεπώτερον διατιθεμένους πρὸς τοὺς ἐπιτιμῶντας, ἢ πρὸς τοὺς αἰτίους τῶν κακῶν γεγενημένους. οὐ μὴν ἀλλ' αἰσχυνθείην ἄν, εἰ φανείην μᾶλλον φροντίζων τῆς ἐμαυτοῦ δόξης, ἢ τῆς κοινῆς σωτηρίας. ἐμὸν μὲν οὖν ἔργον ἐστὶ, καὶ τῶν ἄλλων, τῶν κηδομένων τῆς πόλεως, προαιρεῖσθαι τῶν λόγων, μὴ τοὺς ἡδίστους, ἀλλὰ τοὺς

ὠφελιμωτάτους· ὑμᾶς δὲ χρὴ πρῶτον μὲν τοῦτο γιγνώσκειν, ὅτι τῶν μὲν περὶ τὸ σῶμα νοσημάτων πολλαὶ θεραπεῖαι, καὶ παντοδαπαὶ, τοῖς ἰατροῖς εὕρηνται, ταῖς δὲ ψυχαῖς ταῖς ἀγνοούσαις, καὶ γεμούσαις πονηρῶν ἐπιθυμιῶν, οὐδέν ἐστιν ἄλλο φάρμακον, πλὴν λόγος ὁ τολμῶν τοῖς ἐξαμαρτανομένοις ἐπιπλήττειν· ἔπειθ᾽ ὅτι καταγέλαστόν ἐστι, τὰς μὲν καύσεις καὶ τὰς τομὰς τῶν ἰατρῶν ὑπομένειν, ἵνα πλειόνων ἀλγηδόνων ἀπαλλαγῶμεν, τοὺς δὲ λόγους ἀποδοκιμάζειν, πρὶν εἰδέναι σαφῶς, εἰ τοιαύτην ἔχουσι τὴν δύναμιν, ὥστ᾽ ὠφελῆσαι τοὺς ἀκούοντας. τούτου δ᾽ ἕνεκα ταῦτα προεῖπον, ὅτι περὶ τῶν λοιπῶν οὐδὲν ὑποστειλάμενος, ἀλλὰ παντάπασιν ἀνειμένως, μέλλω τοὺς λόγους ποιεῖσθαι πρὸς ὑμᾶς. τίς γὰρ ἂν, ἄλλοθεν ἐπελθὼν, καὶ μήπω συνδιεφθαρμένος ἡμῖν, ἀλλ᾽ ἐξαίφνης ἐπιστὰς τοῖς γιγνομένοις, οὐκ ἂν μαίνεσθαι καὶ παραφρονεῖν ἡμᾶς νομίσειεν, οἳ φιλοτιμούμεθα μὲν ἐπὶ τοῖς τῶν προγόνων ἔργοις, καὶ τὴν πόλιν ἐκ τῶν τότε πραχθέντων ἐγκωμιάζειν ἔχομεν, οὐδὲν δὲ τῶν αὐτῶν ἐκείνοις πράττομεν, ἀλλὰ πᾶν τοὐναντίον; οἱ μὲν γὰρ ὑπὲρ τῶν ἑλλήνων τοῖς βαρβάροις πολεμοῦντες διετέλεσαν, ἡμεῖς δὲ τοὺς ἐκ τῆς ἀσίας τὸν βίον πορίζομένους, ἐκεῖθεν ἀναστήσαντες, ἐπὶ τοὺς ἕλληνας ἠγάγομεν. κἀκεῖνοι μὲν, ἐλευθεροῦντες τὰς πόλεις τὰς ἑλληνίδας, καὶ βοηθοῦντες αὐταῖς, τῆς ἡγεμονίας ἠξιώθησαν, ἡμεῖς δὲ καταδουλούμενοι, καὶ τἀναντία τοῖς τότε πράττοντες, ἀγανακτοῦμεν, εἰ μὴ τὴν αὐτὴν τιμὴν ἐκείνοις ἕξομεν· οἳ τοσοῦτον ἀπολελείμμεθα καὶ τοῖς ἔργοις καὶ ταῖς διανοίαις τῶν κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν χρόνον γενομένων, ὅσον οἱ μὲν ὑπὲρ τῆς τῶν ἄλλων σωτηρίας, τήν τε πατρίδα τὴν αὑτῶν ἐκλιπεῖν ἐτόλμησαν, καὶ μαχόμενοι καὶ ναυμαχοῦντες τοὺς βαρβά-

ρους ἐνίκησαν, ἡμεῖς δ' οὐδ' ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας αὐτῶν πλεονεξίας κινδυνεύειν ἀξιοῦμεν, ἀλλ' ἄρχειν μὲν ἁπάντων ζητοῦμεν, στρατεύεσθαι δ' οὐκ ἐθέλομεν· καὶ πόλεμον μὲν μικροῦ δεῖν πρὸς ἅπαντας ἀνθρώπους ἀναιρούμεθα, πρὸς δὲ τοῦτον οὐχ ἡμᾶς αὐτοὺς ἀσκοῦμεν, ἀλλ' ἀνθρώπους αἱρούμεθα, τοὺς μὲν ἀπόλιδας, τοὺς δ' αὐτομόλους, τοὺς δ' ἐκ τῶν ἄλλων κακουργιῶν συνεῤῥυηκότας, οἷς ὁπόταν τις διδῷ πλείω μισθὸν, μετ' ἐκείνου ἐφ' ἡμᾶς ἀκολουθοῦσιν. ἀλλ' ὅμως οὕτως αὐτοὺς ἀγαπῶμεν, ὥσθ' ὑπὲρ μὲν τῶν παίδων τῶν ἡμετέρων, εἰ περί τινας ἐξαμάρτοιεν, οὐκ ἂν ἐθελήσαιμεν δίκας ὑποσχεῖν, ὑπὲρ δὲ τῆς ἐκείνων ἁρπαγῆς καὶ βίας καὶ παρανομίας, μελλόντων τῶν ἐγκλημάτων ἐφ' ἡμᾶς ἥξειν, οὐχ ὅπως ἀγανακτῶμεν, ἀλλὰ καὶ χαίρομεν, ὅταν ἀκούωμεν αὐτοὺς τοιοῦτόν τι διαπεπραγμένους· εἰς τοῦτο δὲ μωρίας ἐληλύθαμεν, ὥστ' αὐτοὶ μὲν ἐνδεεῖς τῶν καθ' ἡμέραν ἐσμὲν, ξενοτροφεῖν δὲ ἐπικεχειρήκαμεν, καὶ τοὺς συμμάχους τοὺς ἡμετέρους αὐτῶν λυμαινόμεθα, καὶ δασμολογοῦμεν, ἵνα τοῖς ἁπάντων ἀνθρώπων κοινοῖς ἐχθροῖς τὸν μισθὸν ἐκπορίζωμεν. τοσούτῳ δὲ χείρους ἐσμὲν τῶν προγόνων, οὐ μόνον τῶν εὐδοκιμησάντων, ἀλλὰ καὶ τῶν μισηθέντων, ὅσον ἐκεῖνοι μὲν, εἰ πολεμεῖν πρός τινας ψηφίσαιντο, μεστῆς οὔσης ἀργυρίου καὶ χρυσίου τῆς ἀκροπόλεως, ὅμως δ' ὑπὲρ τῶν δοξάντων τοῖς αὑτῶν σώμασιν ᾤοντο δεῖν κινδυνεύειν· ἡμεῖς δ' εἰς τοσαύτην ἀπορίαν ἐληλυθότες, καὶ τοσοῦτοι τὸ πλῆθος ὄντες, ὥσπερ βασιλεὺς ὁ μέγας, μισθωτοῖς χρώμεθα τοῖς στρατοπέδοις. καὶ τότε μὲν, εἰ τριήρεις πληροῖεν, τοὺς μὲν ξένους καὶ τοὺς δούλους ναύτας εἰσεβίβαζον, τοὺς δὲ πολίτας μεθ' ὅπλων ἐξέπεμπον, νῦν δὲ τοῖς μὲν ξένοις ὁπλίταις χρώμεθα, τοὺς δὲ

πολίτας ἐλαύνειν ἀναγκάζομεν· ὥσθ᾽, ὁπόταν ἀποβαίνωσιν εἰς τὴν τῶν πολεμίων, οἱ μὲν ἄρχειν τῶν ἐλλήνων ἀξιοῦντες, ὑπηρέσιον ἔχοντες ἐκβαίνουσιν, οἱ δὲ τοιοῦτοι τὰς φύσεις ὄντες, οἵους ὀλίγῳ πρότερον διῆλθον, μεθ᾽ ὅπλων κινδυνεύουσιν. ἀλλὰ γὰρ τὰ κατὰ τὴν πόλιν ἄν τις ἰδὼν κακῶς διοικούμενα, περὶ τῶν ἄλλων θαῤῥήσειεν· ἀλλ᾽ οὐκ ἐπ᾽ αὐτοῖς τούτοις μάλιστ᾽ ἀγανακτήσειεν; οἵτινες αὐτόχθονες μὲν εἶναι φαμὲν, καὶ τὴν πόλιν ταύτην προτέραν οἰκισθῆναι τῶν ἄλλων· προσῆκον δ᾽ ἡμᾶς ἅπασιν εἶναι παράδειγμα τοῦ καλῶς καὶ τεταγμένως πολιτεύεσθαι, χεῖρον καὶ ταραχωδέστερον τὴν ἡμετέραν αὐτῶν διοικοῦμεν τῶν ἄρτι τὰς πόλεις οἰκιζόντων· καὶ σεμνυνόμεθα μὲν, καὶ μέγα φρονοῦμεν, ἐπὶ τῷ βέλτιον γεγονέναι τῶν ἄλλων, ῥᾴδιον δὲ μεταδίδομεν τοῖς βουλομένοις ταύτης τῆς εὐγενείας, ἢ τριβαλλοὶ καὶ λευκανοὶ τῆς δυσγενείας. πλείστους δὲ τιθέμενοι νόμους, οὕτως ὀλίγον αὐτῶν φροντίζομεν (ἓν γὰρ ἀκούσαντες, γνώσεσθε καὶ περὶ τῶν ἄλλων), ὥστε, θανάτου τῆς ζημίας ἐπικειμένης, ἤν τις ἁλῷ δεκάζων, τοὺς τοῦτο φανερώτατα ποιοῦντας στατηγοὺς χειροτονοῦμεν, καὶ τὸν πλείστους διαφθεῖραι τῶν πολιτῶν δυνηθέντα, τοῦτον ἐπὶ τὰ μέγιστα τῶν πραγμάτων καθίσταμεν· σπουδάζοντες δὲ περὶ τὴν πολιτείαν οὐχ ἧττον, ἢ περὶ τὴν σωτηρίαν ὅλης τῆς πόλεως, καὶ τὴν δημοκρατίαν εἰδότες ἐν μὲν ταῖς ἡσυχίαις καὶ ταῖς ἀσφαλείαις αὐξανομένην καὶ διαμένουσαν, ἐν δὲ τοῖς πολέμοις δὶς ἤδη καταλυθεῖσαν, πρὸς μὲν τοὺς τῆς εἰρήνης ἐπιθυμοῦντας, ὡς πρὸς ὀλιγαρχικοὺς ὄντας, δυσκόλως ἔχομεν, τοὺς δὲ τὸν πόλεμον ποιοῦντας, ὡς τῆς δημοκρατίας κηδομένους, εὔνους εἶναι νομίζομεν· ἐμπειρότατοι δὲ λόγων καὶ πραγμάτων

ὄντες, οὕτως ἀλογίστως ἔχομεν, ὥστε περὶ τῶν αὐτῶν τῆς αὐτῆς ἡμέρας οὐ τὰ αὐτὰ γιγνώσκομεν, ἀλλ' ὧν μὲν πρὶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀναβῆναι κατηγοροῦμεν, ταῦτα συνελθόντες χειροτονοῦμεν, οὐ πολὺν δὲ χρόνον διαλιπόντες, τοῖς ἐνθάδε ψηφισθεῖσιν, ἐπειδὰν ἀπίωμεν, πάλιν ἐπιτιμῶμεν· προσποιούμενοι δὲ σοφώτατοι τῶν ἑλλήνων εἶναι, τοιούτοις χρώμεθα συμβούλοις, ὧν οὐκ ἔστιν ὅστις οὐκ ἂν καταφρονήσειε, καὶ τοὺς αὐτοὺς κυρίους ἁπάντων τῶν κοινῶν καθιστάμενοι, οἷς οὐδεὶς ἂν οὐδὲν τῶν ἰδίων ἐπιτρέψειεν. ὃ δὲ πάντων σχετλιώτατον· οὓς γὰρ ὁμολογήσαιμεν ἂν πονηροτάτους εἶναι τῶν πολιτῶν, τούτους πιστοτάτους φύλακας ἡγούμεθα τῆς πολιτείας εἶναι· καὶ τοὺς μὲν μετοίκους τοιούτους εἶναι νομίζομεν, οἵους περ ἂν τοὺς προστάτας νέμωσιν, αὐτοὶ δ' οὐκ οἰόμεθα τὴν αὐτὴν λήψεσθαι δόξαν τοῖς προεστῶσιν ἡμῶν. τοσοῦτον δὲ διαφέρομεν τῶν προγόνων, ὅσον ἐκεῖνοι μὲν τοὺς αὐτοὺς προστάτας τε τῆς πόλεως ἐποιοῦντο, καὶ στρατηγοὺς ᾑροῦντο, νομίζοντες τὸν ἐπὶ τοῦ βήματος τὰ βέλτιστα συμβουλεῦσαι δυνάμενον, τὸν αὐτὸν τοῦτον ἄριστ' ἂν βουλεύσασθαι καὶ καθ' αὑτὸν γενόμενον. ἡμεῖς δὲ τοὐναντίον τούτων ποιοῦμεν· οἷς γὰρ περὶ τῶν μεγίστων συμβούλοις χρώμεθα, τούτους μὲν οὐκ ἀξιοῦμεν στρατηγοὺς χειροτονεῖν, ὡς νοῦν οὐκ ἔχοντας, οἷς δ' οὐδεὶς ἂν οὔτε περὶ τῶν ἰδίων, οὔτε περὶ τῶν κοινῶν συμβουλεύσαιτο, τούτους δὲ αὐτοκράτορας ἐκπέμπομεν, ὡς ἐκεῖσε σοφωτέρους ἐσομένους, καὶ ῥᾷον βουλευσομένους περὶ τῶν ἑλληνικῶν τε πραγμάτων καὶ πολιτικῶν, ἢ περὶ τῶν ἐνθάδε προτιθεμένων. λέγω δὲ ταῦτ' οὐ κατὰ πάντων, ἀλλὰ κατὰ τῶν ἐνόχων τοῖς λεγομένοις ὄντων. ἐπιλίποι δ' ἂν με τὸ λοιπὸν μέρος τῆς ἡμέρας, εἰ πάσας τὰς

πλημμελείας τὰς ἐν τοῖς πράγμασιν ἐγγεγενημένας, ἐξετάζειν ἐπιχειροίην.

(ἕως ὧδε τὰ ἐκ τοῦ περὶ εἰρήνης· εἶτ' ἐξελὼν τὰ μέσα, συνῆψεν οὕτως.)

τίς οὖν ἀπαλλαγὴ γενήσεται τῆς ταραχῆς ταύτης; καὶ πῶς ἂν ἐπανορθωσαίμεθα τὰ τῆς πόλεως πράγματα, καὶ βελτίω ποιήσαιμεν; πρῶτον μέν, ἢν παυσώμεθα δημοτικοὺς μὲν εἶναι νομίζοντες τοὺς συκοφάντας, ὀλιγαρχικοὺς δὲ τοὺς καλοὺς κἀγαθοὺς τῶν ἀνδρῶν, γνόντες ὅτι φύσει μὲν οὐδεὶς αὐτῶν οὐδέτερον τούτων ἐστίν, ἐν ᾗ δ' ἂν ἕκαστοι τιμῶνται, ταύτην βούλονται καθεστάναι τὴν πολιτείαν. ἢν οὖν ἀσκῆτε καὶ προσδέχησθε τοὺς χρηστοὺς ἀντὶ τῶν πονηρῶν, ὥς περ τὸ παλαιόν, βέλτιον ἕξετε χρῆσθαι καὶ τοῖς δημαγωγοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς πολιτευομένοις. δεύτερον δ' ἢν ἐθελήσωμεν χρῆσθαι τοῖς συμμάχοις ὁμοίως περ τοῖς φίλοις, καὶ μὴ λόγῳ μὲν αὐτονόμους ἀφίωμεν, ἔργῳ δὲ τοῖς στρατηγοῖς αὐτούς, ὅ, τι ἂν βούλωνται ποιεῖν, ἐκδίδωμεν, μηδὲ δεσποτικῶς, ἀλλὰ συμμαχικῶς αὐτῶν ἐπιστατῶμεν· ἐκεῖνο καταμαθόντες, ὅτι μιᾶς μὲν ἑκάστης τῶν πόλεων κρείττους ἐσμέν, ἁπασῶν δ' ἥττους. τρίτον, ἢν μηδὲν περὶ πλείονος ποιήσησθε, μετά γε τὴν περὶ τοὺς θεοὺς εὐσέβειαν, τοῦ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν εὐδοκιμεῖν· τοῖς γὰρ οὕτω διακειμένοις ἑκόντες καὶ τὰς δυναστείας καὶ τὰς ἡγεμονίας παραδιδόασιν. ἢν οὖν ἐμμείνητε τοῖς εἰρημένοις, καὶ τοιούτους ὑμᾶς αὐτοὺς παράσχητε, πολεμικοὺς μὲν ὄντας ταῖς μελέταις καὶ ταῖς παρασκευαῖς, εἰρηνικοὺς δὲ τῷ μηδὲν παρὰ τὸ δίκαιον πράττειν, οὐ μόνον εὐδαίμονα ποιήσετε ταύτην τὴν πόλιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας ἅπαντας. οὐδὲ γὰρ ἄλλη τῶν πόλεων οὐδεμία τολμήσει περὶ αὐτοὺς ἐξαμαρτάνειν,

ἀλλ' ὀκνήσουσι καὶ πολλὴν ἡσυχίαν ἄξουσιν, ὅταν ἴδωσιν ἐφεδρεύουσαν τὴν δύναμιν τὴν ἡμετέραν, καὶ παρεσκευασμένην τοῖς ἀδικουμένοις βοηθεῖν. οὐ μὴν ἀλλ' ὁπότερον ἂν ποιῶσι, τόγ' ἡμέτερον καλῶς ἕξει, καὶ συμφερόντως. ἤν τε γὰρ δόξῃ τῶν πόλεων ταῖς προεχούσαις ἀπέχεσθαι τῶν ἀδικημάτων, ἡμεῖς τούτων τῶν ἀγαθῶν τὴν αἰτίαν ἕξομεν· ἤν τ' ἐπιχειρῶσιν ἀδικεῖν, ἐφ' ἡμᾶς πάντες οἱ δεδιότες καὶ κακῶς πάσχοντες καταφεύξονται, πολλὰς ἱκεσίας καὶ δεήσεις ποιούμενοι, καὶ διδόντες οὐ μόνον τὴν ἡγεμονίαν, ἀλλὰ καὶ σφᾶς αὐτούς. ὥστ' οὐκ ἀπορήσομεν, μεθ' ὧν κωλύσομεν τοὺς ἐξαμαρτάνοντας, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ἕξομεν τοὺς ἑτοίμως καὶ προθύμως συναγωνιζομένους ἡμῖν. ποία γὰρ πόλις, ἢ τίς ἀνθρώπων, οὐκ ἐπιθυμήσει μετασχεῖν τῆς φιλίας καὶ τῆς συμμαχίας τῆς ἡμετέρας, ὅταν ὁρῶσι τοὺς αὐτοὺς ἀμφότερα, καὶ δικαιοτατους ὄντας, καὶ μεγίστην δύναμιν κεκτημένους, καὶ τοὺς μὲν ἄλλους σώζειν βουλομένους καὶ δυναμένους, αὐτοὺς δὲ μηδεμιᾶς βοηθείας δεομένους; πόσην δὲ χρὴ προσδοκᾷν ἐπίδοσιν τὰ τῆς πόλεως λήψεσθαι, τοιαύτης εὐνοίας ἡμῖν παρὰ τῶν ἄλλων ὑπαρξάσης; πόσον δὲ πλοῦτον εἰς τὴν πόλιν εἰσρυήσεσθαι, δι' ἡμῶν ἁπάσης τῆς ἑλλάδος σωζομένης; τίνας δ' οὐκ ἐπαινέσεσθαι, τοὺς τοσούτων καὶ τηλικούτων ἀγαθῶν αἰτίους γεγενημένους; ἀλλὰ γὰρ οὐ δύναμαι διὰ τὴν ἡλικίαν ἅπαντα τῷ λόγῳ περιλαβεῖν, ἃ τυγχάνω τῇ διανοίᾳ καθορῶν· πλὴν ὅτι καλόν ἐστιν ἐν ταῖς τῶν ἄλλων ἀδικίαις, καὶ μανίαις, πρώτους εὖ φρονήσαντας προστῆναι τῆς τῶν ἑλλήνων ἐλευθερίας, καὶ σωτηρίας, ἀλλὰ μὴ λυμεῶνας αὐτῶν κληθῆναι, καὶ περιβλέπτους ἐπ' ἀρετῇ γενομένους, τὴν δόξαν τὴν τῶν προγόνων ἀναλαβεῖν. κεφάλαιον δὲ τούτων ἐκεῖν'

ἔχω λέγειν, εἰς ὃ πάντα τὰ προειρημένα συντείνει, καὶ πρὸς ὃ χρὴ βλέποντας, τὰς πράξεις τὰς τῆς πόλεως δοκιμάζειν. δεῖ γὰρ ἡμᾶς, εἴπερ ἐβουλόμεθα διαλύσασθαι μὲν τὰς διαβολάς, ἃς ἔχομεν ἐν τῷ παρόντι, παύσασθαι δὲ τῶν πολέμων τῶν μάτην γιγνομένων, κτήσασθαι δὲ τῇ πόλει τὴν ἡγεμονίαν εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον, μισῆσαι μὲν ἁπάσας τὰς τυραννικὰς ἀρχὰς καὶ τὰς δυναστείας, ἀναλογισαμένους τὰς συμφορὰς τὰς ἐξ αὐτῶν γεγενημένας, ζηλῶσαι δὲ καὶ μιμήσασθαι τὰς ἐν Λακεδαίμονι βασιλείας. ἐκείνοις γὰρ ἀδικεῖν μὲν ἧττον ἔξεστιν, ἢ τοῖς ἰδιώταις· τοσούτῳ δὲ μακαριστότεροι τυγχάνουσιν ὄντες τῶν βίᾳ τὰς τυραννίδας κατασχόντων, ὅσον οἱ μὲν τοὺς τοιούτους ἀποκτείναντες τὰς μεγίστας δωρεὰς παρὰ τῶν συμπολιτευομένων λαμβάνουσιν, ὑπὲρ ἐκείνων δ᾽ οἱ μὴ τολμῶντες ἐν ταῖς μάχαις ἀποθνήσκειν ἀτιμότεροι γίγνονται τῶν τὰς τάξεις λειπόντων, καὶ τὰς ἀσπίδας ἀποβαλλόντων. ἄξιον οὖν ὀρέγεσθαι τῆς τοιαύτης ἡγεμονίας. ἔνεστι δὲ τοῖς πράγμασιν ἡμῶν, τυχεῖν παρὰ τῶν ἑλλήνων τῆς τιμῆς ταύτης, ἥνπερ ἐκεῖνοι παρὰ τῶν πολιτῶν ἔχουσιν, ἢν ὑπολάβωσι τὴν δύναμιν τὴν ἡμετέραν, μὴ δουλείας, ἀλλὰ σωτηρίας αἰτίαν αὐτοῖς ἔσεσθαι. πολλῶν δὲ καὶ καλῶν λόγων ἐνόντων περὶ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην εἰπεῖν, ἐμοὶ μὲν ἀμφότερα συμβουλεύει παύσασθαι λέγοντι, καὶ τὸ μῆκος τοῦ λόγου, καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐτῶν τῶν ἐμῶν. τοῖς δὲ νεωτέροις καὶ μᾶλλον ἀκμάζουσιν, ἢ ἐγώ, παραινῶ καὶ παρακελεύομαι τοιαῦτα καὶ λέγειν καὶ γράφειν, ἐξ ὧν τὰς μεγίστας τῶν πόλεων, καὶ τὰς εἰθισμένας ταῖς ἄλλαις κακὰ παρέχειν, προτρέψουσιν ἐπ᾽ ἀρετὴν καὶ δικαιοσύνην· ὡς ἐν ταῖς τῆς ἑλλάδος εὐπραγίαις συμβαίνει καὶ τὰ τῶν φιλοσόφων πράγματα πολὺ βελτίω

γίγνεσθαι. δυοῖν μὲν τοίνυν λόγοιν ἀκηκόατε. βούλομαι δὲ καὶ τοῦ τρίτου μικρὰ διελθεῖν, ἵν' ὑμῖν μᾶλλον ἔτι γένηται καταφανές, ὅτι πάντες οἱ λόγοι πρὸς ἀρετὴν καὶ δικαιοσύνην συντείνουσιν. ἔστι δ' ὁ μέλλων ῥηθήσεσθαι, νικοκλεῖ τῷ κυπρίῳ, τῷ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον βασιλεύοντι, συμβουλεύων, ὡς δεῖ τῶν πολιτῶν ἄρχειν· οὐχ ὁμοίως δὲ γέγραπται τοῖς ἀνεγνωσμένοις. οὗτοι μὲν γὰρ τὸ λεγόμενον, ὁμολογούμενον ἀεὶ τοῖς προειρημένοις καὶ συγκεκλεισμένον ἔχουσιν· ἐν δὲ τούτῳ, τοὐναντίον. ἀπολύσας γὰρ ἀπὸ τοῦ προτέρου, καὶ χωρὶς, ὥς περ τὰ καλούμενα κεφάλαια, ποιήσας, πειρῶμαι διὰ βραχέων ἕκαστον, ὧν συμβουλεύω, φράζειν. τούτου δ' ἕνεκα ταύτην ἐποιησάμην τὴν ὑπόθεσιν, ἡγούμενος ἐκ τοῦ παραινεῖν τήν τε διάνοιαν τὴν ἐκείνου μάλιστ' ὠφελήσειν, καὶ τὸν τρόπον τὸν ἐμαυτοῦ τάχιστα δηλώσειν. διὰ τὴν αὐτὴν δὲ ταύτην πρόφασιν, καὶ νῦν αὐτὸν ὑμῖν δεῖξαι προειλόμην, οὐχ ὡς ἄριστα τῶν λοιπῶν λόγων γεγραμμένον, ἀλλ' ὡς ἐκ τούτου μάλιστα φανερὸς γενησόμενος, ὃν τρόπον εἴθισμαι καὶ τοῖς ἰδιώταις καὶ τοῖς δυνάσταις πλησιάζειν· φανήσομαι γὰρ πρὸς αὐτὸν ἐλευθέρως, καὶ τῆς πόλεως ἀξίως διειλεγμένος, καὶ οὐ τὸν ἐκείνου πλοῦτον, οὐδὲ τὴν δύναμιν θεραπεύων, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀρχομένοις ἐπαμύνων, καὶ παρασκευάζων καθ' ὅσον ἠδυνάμην τὴν πολιτείαν αὐτὴν ὡς οἷόν τε πρᾳοτάτην. ὅπου δὲ, βασιλεῖ διαλεγόμενος, ὑπὲρ τοῦ δήμου τοὺς λόγους ἐποιούμην, ἦπου τοῖς ἐν δημοκρατίᾳ πολιτευομένοις σφόδρ' ἂν παρακελευσαίμην τὸ πλῆθος θεραπεύειν. ἐν μὲν οὖν τῷ προοιμίῳ καὶ τοῖς πρώτοις λεγομένοις, ἐπιτιμῶ ταῖς μοναρχίαις, ὅτι δέον αὐτοὺς τὴν φρόνησιν ἀσκεῖν μᾶλλον τῶν ἄλλων, οἱ δὲ χεῖρον παιδεύονται τῶν ἰδιωτῶν. διαλεχθεὶς

δὲ περὶ τούτων, παραινῶ τῷ Νικοκλεῖ, μὴ ῥαθυμεῖν, μηθ᾽, ὥς περ ἱερωσύνην εἰληφότα τὴν βασιλείαν, ἀμελῶς οὕτω τὴν γνώμην ἔχειν, ἀλλὰ, τῶν ἡδονῶν ἀμελήσαντα, προσέχειν τὸν νοῦν τοῖς πράγμασιν. ἐπιχειρῶ δὲ καὶ τοῦτο πείθειν αὐτὸν, ὡς χρὴ δεινὸν νομίζειν, ὅταν ὁρᾷ τοὺς μὲν χείρους τῶν βελτιόνων ἄρχοντας, καὶ τοὺς ἀνοητοτέρους τοῖς φρονιμωτέροις προστάττοντας, λέγων, ὡς ὅσῳ περ ἂν ἐῤῥωμενέστερον τὴν τῶν ἄλλων ἄνοιαν ἀτιμάσῃ, τοσούτῳ μᾶλλον τὴν ἑαυτοῦ διάνοιαν ἀσκήσει. ποιησάμενος οὖν ἀρχὴν, ἣν ἐγὼ τελευτὴν, ἀνάγνωθι καὶ τούτου τοῦ λόγου τὸ λοιπὸν μέρος αὐτοῖς.

ΕΚ ΤΩΝ ΠΡΟΣ ΝΙΚΟΚΛΕΑ ΥΠΟΘΗΚΩΝ.

Μάλιστα δ᾽ ἂν αὐτὸς ὑπὸ σαυτοῦ παρακληθείης, εἰ δεινὸν ἡγήσαιο τοὺς χείρους τῶν βελτιόνων ἄρχειν, καὶ τοὺς ἀνοητοτέρους τοῖς φρονιμωτέροις προστάττειν· ὅσῳ γὰρ ἂν ἐῤῥωμενεστέρως τὴν τῶν ἄλλων ἄγνοιαν ἀτιμάσῃς, τοσούτῳ μᾶλλον τὴν αὐτοῦ διάνοιαν ἀσκήσεις. ἄρχεσθαι μὲν οὖν ἐντεῦθεν χρὴ τοὺς μέλλοντάς τι τῶν δεόντων ποιήσειν. πρὸς δὲ τούτοις φιλάνθρωπον εἶναι δεῖ καὶ φιλόπολιν. οὔτε γὰρ ἵππων, οὔτε κυνῶν, οὔτ᾽ ἀνδρῶν, οὔτε ἄλλου πράγματος οὐδενὸς οἷόντε καλῶς ἄρχειν, ἂν μή τις χαίρῃ τούτοις, ὧν αὐτὸν δεῖ ποιεῖσθαι τὴν ἐπιμέλειαν. μελέτω σοι τοῦ πλήθους, καὶ περὶ παντὸς ποιοῦ κεχαρισμένως αὐτοῖς ἄρχειν, γιγνώσκων, ὅτι καὶ τῶν ὀλιγαρχιῶν, καὶ τῶν ἄλλων πολιτειῶν, αὗται πλεῖστον χρόνον διαμένουσιν, αἵτινες ἂν ἄριστα τὸ πλῆθος θεραπεύωσι. καλῶς δὲ δημαγωγήσεις, ἐὰν μήθ᾽ ὑβρίζειν τὸν ὄχλον ἐᾷς, μήθ᾽ ὑβριζόμενον περιορᾷς, ἀλλὰ σκοπῇς, ὅπως οἱ βέλτιστοι μὲν τὰς τιμὰς ἕξουσιν, οἱ δ᾽ ἄλλοι μηδὲν ἀδικηθήσονται· ταῦτα γὰρ στοι-

χεῖα πρῶτα καὶ μέγιστα χρηστῆς πολιτείας ἐστί. τῶν προσταγμάτων καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων κίνει καὶ μετατίθει τὰ μὴ καλῶς καθεστῶτα· καὶ μάλιστα μὲν εὑρετὴς γίγνου τῶν βελτίστων, εἰ δὲ μή, μιμοῦ τὰ παρὰ τοῖς ἄλλοις καλῶς ἔχοντα. ζήτει νόμους τὸ μὲν σύμπαν δικαίους καὶ συμφέροντας, καὶ σφίσιν αὐτοῖς ὁμολογουμένους. πρὸς δὲ τούτοις, οἵτινες τὰς μὲν ἀμφισβητήσεις ὡς ἐλαχίστας, τὰς δὲ διαλύσεις ὡς οἷόντε ταχίστας τοῖς πολίταις ποιοῦσι· ταῦτα γὰρ ἅπαντα προσεῖναι δεῖ τοῖς καλῶς κειμένοις νόμοις. τὰς μὲν ἐργασίας αὐτοῖς καθίστη κερδαλέας, τὰς δὲ πραγματείας ἐπιζημίους, ἵνα τὰς μὲν φεύγωσι, πρὸς δὲ τὰς, προθυμότερον ἔχωσι. τὰς κρίσεις ποιοῦ, περὶ ὧν ἂν πρὸς ἀλλήλους ἀμφισβητῶσι, μὴ πρὸς χάριν, μηδ᾽ ἐναντίας ἀλλήλαις, ἀλλ᾽ ἀεὶ τὰ αὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν γίγνωσκε· καὶ γὰρ πρέπει καὶ συμφέρει τὴν τῶν βασιλέων γνώμην ἀκινήτως ἔχειν περὶ τῶν δικαίων, ὥς περ τοὺς νόμους τοὺς καλῶς κειμένους. τὰ περὶ τοὺς θεοὺς ποίει μὲν ὡς οἱ πρόγονοι κατέδειξαν. ἡγοῦ δὲ τοῦτο θῦμα κάλλιστον εἶναι καὶ θεραπείαν μεγίστην, ἢν ὡς βέλτιστον καὶ δικαιότατον σαυτὸν παρέχῃς. μᾶλλον γὰρ ἐλπὶς τοὺς τοιούτους ἢ τοὺς ἱερεῖα πολλὰ καταβάλλοντας, πράξειν τι παρὰ τῶν θεῶν ἀγαθόν. διὰ παντὸς τοῦ χρόνου τὴν ἀλήθειαν οὕτω φαίνου προτιμῶν, ὥστε πιστοτέρους εἶναι τοὺς σοὺς λόγους μᾶλλον ἢ τοὺς τῶν ἄλλων ὅρκους. ἀρχικὸς εἶναι βούλου μὴ χαλεπότητι, μηδὲ τῷ σφόδρα κολάζειν, ἀλλὰ τῷ πάντας ἡττᾶσθαι τῆς σῆς διανοίας, καὶ νομίζειν ὑπὲρ τῆς αὐτῶν σωτηρίας ἄμεινον ἑαυτῶν σε βουλεύεσθαι. πολεμικὸς μὲν ἴσθι ταῖς ἐπιστήμαις καὶ ταῖς παρασκευαῖς, εἰρηνικὸς δὲ τῷ μηδὲν παρὰ τὸ δίκαιον πλεονεκτεῖν. ζήλου μὴ τοὺς μεγίστην

ἀρχὴν κτησαμένους, ἀλλὰ τοὺς ἄριστα τῇ παρούσῃ χρησαμένους· φίλους κτῶ μὴ πάντας τοὺς βουλομένους, ἀλλὰ τοὺς τῆς σῆς φύσεως ἀξίους ὄντας, μηδὲ μεθ᾿ ὧν ἥδιστα συνδιατρίψεις, ἀλλὰ μεθ᾿ ὧν ἄριστα τὴν πόλιν διοικήσεις. πιστοὺς ἡγοῦ μὴ τοὺς ἅπαν ὅ, τι ἂν λέγῃς, ἢ ποιῇς, ἐπαινοῦντας, ἀλλὰ τοὺς τοῖς ἁμαρτανομένοις ἐπιτιμῶντας. δίδου παῤῥησίαν τοῖς εὖ φρονοῦσιν, ἵνα, περὶ ὧν ἂν ἀμφιγνοῇς, ἔχῃς τοὺς συνδοκιμάσοντας. διόρα καὶ τοὺς τέχνῃ κολακεύοντας, καὶ τοὺς μετ᾿ εὐνοίας θεραπεύοντας, ἵνα μὴ πλέον οἱ πονηροὶ τῶν χρηστῶν ἔχωσι. ταῖς αὐταῖς κόλαζε ζημίαις τοὺς διαβάλλοντας, αἷσπερ τοὺς ἐξαμαρτάνοντας. ἄρχε σαυτοῦ μηδὲν ἧττον, ἢ καὶ τῶν ἄλλων. καὶ τοῦθ᾿ ἡγοῦ βασιλικώτατον, ἢν μηδεμιᾷ δουλεύῃς τῶν ἡδονῶν, ἀλλὰ κρατῇς τῶν ἐπιθυμιῶν μᾶλλον ἢ τῶν πολιτῶν. ἔθιζε σαυτὸν ἐπ᾿ ἐκείναις ταῖς διατριβαῖς χαίρειν, ἐξ ὧν αὐτός τ᾿ ἐπιδώσεις καὶ τοῖς ἄλλοις βελτίων εἶναι δόξεις. μὴ φαίνου φιλοτιμούμενος ἐπὶ τοῖς τοιούτοις, ἃ καὶ τοῖς κακοῖς διαπράξασθαι δυνατόν ἐστιν, ἀλλ᾿ ἐπ᾿ ἀρετῇ μέγα φρονῶν, ἧς οὐδὲν μέρος τοῖς πονηροῖς μέτεστι. μὴ τοὺς μὲν ἄλλους ἀξίου κοσμίως ζῆν, τοὺς δὲ βασιλέας ἀτάκτως· ἀλλὰ τὴν σαυτοῦ σωφροσύνην παράδειγμα τοῖς ἄλλοις καθίστη, γινώσκων ὅτι τὸ τῆς πόλεως ὅλης ἦθος ὁμοιοῦται τοῖς ἄρχουσι. σημεῖον ἔστω σοι τοῦ καλῶς βασιλεύειν ἐὰν τοὺς ἀρχομένους ὁρᾷς εὐπορωτέρους καὶ σωφρονεστέρους γεγενημένους διὰ τὴν σὴν ἐπιμέλειαν. περὶ πλείονος ποιοῦ δόξαν καλὴν, ἢ πλοῦτον μέγαν τοῖς παισὶ καταλιπεῖν· ὁ μὲν γὰρ θνητὸς, ἡ δ᾿ ἀθάνατος. καὶ δόξῃ μὲν χρήματα κτητὰ, δόξα δὲ χρημάτων οὐκ ὠνητή. καὶ τὰ μὲν καὶ φαύλοις παραγίγνεται, τὴν δ᾿ οὐχ οἷόν τε ἀλλ᾿ ἢ τοὺς διενεγκόντας κτήσασθαι. δεινὸν

ἡγοῦ τῶν μὲν ἰδιωτῶν τινὰς ἐθέλειν ἀποθνήσκειν, ἵνα τελευτήσαντες ἐπαινεθῶσι. τοὺς δὲ βασιλέας μὴ τολμᾷν χρῆσθαι τοῖς ἐπιτηδεύμασι τούτοις, ἐξ ὧν ζῶντες εὐδοκιμήσουσι. βούλου τὰς εἰκόνας τῆς ἀρετῆς ὑπόμνημα μᾶλλον, ἢ τοῦ σώματος καταλιπεῖν. μάλιστα μὲν πειρῶ τὴν ἀσφάλειαν, καὶ σαυτῷ καὶ τῇ πόλει διαφυλάττειν. ἐὰν δ' ἀναγκασθῇς κινδυνεύειν, αἱροῦ τεθνάναι καλῶς μᾶλλον ἢ ζῆν αἰσχρῶς. ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις μέμνησο τῆς βασιλείας καὶ φρόντιζε, ὅπως μηδὲν ἀνάξιον τῆς τιμῆς ταύτης πράξῃς. μὴ περιΐδῃς τὴν σαυτοῦ φύσιν ἅπασαν ἅμα διαλυθεῖσαν, ἀλλ' ἐπειδὴ θνητοῦ σώματος ἔτυχες, πειρῶ τῆς ψυχῆς ἀθάνατον μνήμην καταλιπεῖν. μελέτα περὶ καλῶν ἐπιτηδευμάτων λέγειν, ἵνα συνεθισθῇς ὅμοια τοῖς εἰρημένοις φρονεῖν· ἅττ' ἂν σοι λογιζομένῳ φαίνηται βέλτιστα, ταῦτα τοῖς ἔργοις ἐπιτέλει. ὧν τὰς δόξας ζηλοῖς, μιμοῦ τὰς πράξεις. ἃ τοῖς σαυτοῦ παισὶ ἂν συμβουλεύσειας, τούτοις αὐτὸς ἐμμένειν ἀξίου. σοφοὺς νόμιζε μὴ τοὺς ἀκριβῶς περὶ μικρῶν ἐρίζοντας, ἀλλὰ τοὺς εὖ περὶ τῶν μεγίστων λέγοντας. χρῶ τοῖς εἰρημένοις, ἢ ζήτει βελτίω τούτων.

(ἕως ὧδε τὰ ἐκ τοῦ πρὸς νικοκλέα.)

Τῶν μὲν τοίνυν λόγων ἅλις ἡμῖν ἔστω τῶν ἀναμιμνησκομένων καὶ τηλικοῦτο μῆκος ἐχόντων· ἐπὶ μικροῦ γε μέρους τῶν ὑπ' ἐμοῦ πάλαι γεγραμμένων οὐκ ἂν ἀποσχοίμην, ἀλλ' εἴποιμ' ἂν εἴτι μοι δόξειε πρέπον εἶναι τῷ παρόντι καιρῷ· καὶ γὰρ ἂν ἄτοπος εἴην, εἰ τοὺς ἄλλους ὁρῶν τοῖς ἐμοῖς χρωμένους, ἐγὼ μόνος ἀπεχοίμην τῶν ὑπ' ἐμοῦ πρότερον εἰρημένων. ἄλλως τε καὶ νῦν ὅτ' οὐ μόνον μικροῖς μέρεσιν, ἀλλ' ὅλοις εἴδεσι προειλόμην χρῆσθαι πρὸς ὑμᾶς· ταῦτα μὲν οὖν, ὅπως ἂν ἡμῖν συμπίπτῃ, ποιήσομεν. εἶπον δέ που, πρὶν ἀναγινώσκεσθαι

τούτους, ὡς ἄξιος εἴην οὐ μόνον, εἰ βλαβεροῖς χρῶμαι τοῖς λόγοις, δοῦναι δίκην τὴν μεγίστην ὑμῖν, ἀλλ' εἰ μὴ τοιούτοις, οἵοις οὐδεὶς ἄλλος, τῆς μεγίστης τυχεῖν τιμωρίας. εἴ τινες οὖν ὑμῶν ὑπέλαβόν με τότε λίαν ἀλαζονικὸν εἶναι καὶ μέγα τὸ ῥηθὲν, οὐκ ἂν δικαίως ἔτι τὴν γνώμην ταύτην ἔχοιεν· οἶμαι γὰρ ἀποδεδωκέναι τὴν ὑπόσχεσιν καὶ τοιούτους εἶναι τοὺς λόγους τοὺς ἀναγνωσθέντας οἵουσπερ ἐξ ἀρχῆς ὑπεθέμην. βούλομαι δ' ὑμῖν διὰ βραχέων ἀπολογήσασθαι περὶ ἑκάστου, καὶ ποιῆσαι μᾶλλον ἔτι καταφανὲς, ὡς ἀληθῆ καὶ τότε προεῖπον καὶ νῦν λέγω περὶ αὐτῶν. καὶ πρῶτον μὲν ποῖός τις γένοιτο ἂν λόγος ὁσιώτερος ἢ δικαιότερος, τοῦ τοὺς προγόνους ἐγκωμιάζεσθαι ἀξίως τῆς ἀρετῆς τῆς ἐκείνων, καὶ τῶν ἔργων τῶν πεπραγμένων αὐτοῖς. ἔπειτα τίς ἂν πολιτικώτερος καὶ μᾶλλον πρέπων τῇ πόλει, τοῦ τὴν ἡγεμονίαν ἀποφαίνοντος ἔκ τε τῶν ἄλλων εὐεργεσιῶν καὶ τῶν κινδύνων ἡμετέραν οὖσαν μᾶλλον ἢ λακεδαιμονίων· ἔτι δὲ τίς ἂν ἢ περὶ καλλιόνων καὶ μειζόνων πραγμάτων τοῦ τοὺς ἕλληνας ἐπί τε τὴν τῶν βαρβάρων στρατείαν παρακαλοῦντος, καὶ περὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους ὁμονοίας συμβουλεύοντος. ἐν μὲν τοίνυν τῷ πρώτῳ λόγῳ, περὶ τούτων τυγχάνω διειλεγμένος. ἐν δὲ τοῖς ὑστέροις περὶ ἐλαττόνων μὲν ἢ τηλικούτων, οὐ μὴν περὶ ἀχρηστοτέρων, οὐδ' ἧττον τῇ πόλει συμφερόντων γνώσεσθε τὴν δύναμιν αὐτῶν, ἢν παραβάλλητε πρὸς ἕτερα τῶν εὐδοκιμούντων, καὶ τῶν ὠφελίμων εἶναι δοκούντων. οἶμαι δὴ πάντας ἂν ὁμολογῆσαι τοὺς νόμους πλείστων καὶ μεγίστων ἀγαθῶν αἰτίους εἶναι τῷ βίῳ τῶν ἀνθρώπων· ἀλλ' ἡ μὲν τούτων χρῆσις τοῦτ' ὠφελεῖν ἡμᾶς μόνον πέφυκε τὰ κατὰ τὴν πόλιν, καὶ τὰ συμβόλαια τὰ γιγνόμενα πρὸς ἡμᾶς αὐτούς. εἰ δὲ τοῖς λόγοις πείθοισθε

τοῖς ἐμοῖς, ὅλην τὴν ἑλλάδα καλῶς διοικοίητε, καὶ δικαίως καὶ τῇ πόλει συμφερόντως· χρὴ δὲ τοὺς νοῦν ἔχοντας περὶ ἀμφότερα μὲν ταῦτα σπουδάζειν. αὐτοῖν δὲ τούτοιν τὸ μεῖζον καὶ τὸ πλέονος ἄξιον προτιμᾷν, ἔπειτα κἀκεῖνο γιγνώσκειν, ὅτι νόμους μὲν θεῖναι μυρίοι καὶ τῶν ἄλλων ἑλλήνων, καὶ τῶν βαρβάρων ἱκανοὶ γεγόνασιν, εἰπεῖν δὲ περὶ τῶν συμφερόντων ἀξίως τῆς πόλεως καὶ τῆς ἑλλάδος, οὐκ ἂν πολλοὶ δυνηθεῖεν· ὧν ἕνεκα τοὺς ἔργον ποιουμένους τοὺς τοιούτους λόγους εὑρίσκειν, τοσούτῳ χρὴ περὶ πλείονος ποιεῖσθαι τῶν τοὺς νόμους τιθέντων, καὶ γραφόντων, ὅσῳ πέρ εἰσι σπανιώτεροι, καὶ χαλεπώτεροι, καὶ ψυχῆς φρονιμωτέρας δεόμενοι τυγχάνουσιν, ἄλλως τε δὴ καὶ νῦν· ὅτε μὲν γὰρ ἤρχετο τὸ γένος τὸ τῶν ἀνθρώπων γίγνεσθαι καὶ συνοικίζεσθαι κατὰ πόλεις, εἰκὸς ἦν παραπλησίαν εἶναι τὴν ζήτησιν αὐτῶν· ἐπειδὴ δ' ἐνταῦθα προεληλύθαμεν, ὥστε καὶ τοὺς λόγους τοὺς εἰρημένους, καὶ τοὺς νόμους τοὺς κειμένους ἀναριθμήτους εἶναι· καὶ τῶν μὲν νόμων ἐπαινεῖσθαι τοὺς ἀρχαιοτάτους, τῶν δὲ λόγων τοὺς καινοτάτους, οὐκ ἔτι τῆς αὐτῆς διανοίας ἔργον ἐστὶν, ἀλλὰ τοῖς μὲν τοὺς νόμους τιθέναι προαιρουμένοις, προὔργου γέγονε τὸ πλῆθος τῶν κειμένων· οὐδὲν γὰρ αὐτοὺς δεῖ ζητεῖν ἑτέρους, ἀλλὰ τοὺς τὰ παρὰ τοῖς ἄλλοις εὐδοκιμοῦντας, πειρασθῆναι συναγαγεῖν, ὃ ῥᾳδίως ὅστις ἂν οὖν βουληθεὶς ποιήσειε. τοῖς δὲ περὶ τοὺς λόγους πραγματευομένοις διὰ τὸ προκατειλῆφθαι τὰ πλεῖστα, τοὐναντίον συμβέβηκε. λέγοντες μὲν γὰρ τ' αὐτὰ τοῖς πρότερον εἰρημένοις, ἀναισχυντεῖν καὶ ληρεῖν δόξουσι, καινὰ δὲ ζητοῦντες ἐπιπόνως εὑρήσουσι· διόπερ ἔφασκον ἀμφοτέρους μὲν ἐπαινεῖσθαι προσήκειν, πολὺ δὲ μᾶλλον, τοὺς τὸ χαλεπώτερον ἐξεργάζεσθαι δυναμένους· ἀλλὰ

μὴν καὶ τῶν ἐπὶ τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν δικαιοσύνην προσποιουμένων προτρέπειν, ἡμεῖς ἂν ἀληθέστεροι καὶ χρησιμώτεροι φανείημεν ὄντες· οἱ μὲν γὰρ παρακαλοῦσιν ἐπὶ τὴν ἀρετὴν, καὶ τὴν φρόνησιν τὴν ὑπὸ τῶν ἄλλων μὲν ἀγνοουμένην, ὑπ᾿ αὐτῶν δὲ τούτων ἀντιλεγομένην· ἐγὼ δ᾿ ἐπὶ τὴν ὑπὸ πάντων ὁμολογουμένην· κἀκείνοις μὲν ἀπόχρη τοσοῦτον, ἢν ἐπαγαγέσθαι τινὰς τῇ δόξῃ τῇ τῶν ὀνομάτων δυνηθῶσιν εἰς τὴν αὐτῶν ὁμιλίαν· ἐγὼ δὲ τῶν μὲν ἰδιωτῶν οὐδένα πώποτε φανήσομαι παρακαλέσας ἐπ᾿ ἐμαυτὸν, τὴν δὲ πόλιν ὅλην πειρῶμαι πείθειν τοιούτοις πράγμασιν ἐπιχειρεῖν, ἐξ ὧν αὐτοί τε εὐδαιμονήσουσι, καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας τῶν παρόντων κακῶν ἀπαλλάξουσι· καί τοι πάντας τοὺς πολίτας προτρέπειν προθυμούμενον πρὸς τὸ βέλτιον, καὶ δικαιότερον προστῆναι τῶν ἑλλήνων, πῶς οὐκ εἰκὸς τοῦτον τοὺς συνόντας διαφθείρειν· τίς δὲ τοιούτους λόγους εὑρίσκειν δυνάμενος, πονηροὺς ἂν καὶ περὶ πονηρῶν πραγμάτων ζητεῖν ἐπιχειρήσειεν, ἄλλως τε καὶ διαπεπραγμένος ἀπ᾿ αὐτῶν, ἅπερ ἐγώ· τούτων γὰρ γραφέντων καὶ διαδοθέντων, καὶ δόξαν ἔσχον παρὰ πολλοῖς, καὶ μαθητὰς πολλοὺς ἔλαβον, ὧν οὐδεὶς ἂν παρέμεινεν, εἰ μὴ τοιοῦτον ὄντα με κατέλαβον, οἷόν περ προσεδόκησαν· νῦν δὲ τοσούτων γεγενημένων, καὶ τῶν μὲν ἔτη τρία, τῶν δὲ τέτταρα συνδιαιτηθέντων, οὐδεὶς οὐδὲν φανήσεται τῶν παρ᾿ ἐμοὶ μεμψάμενος, ἀλλ᾿ ἐπὶ τηλευτῆς ὅτ᾿ ἤδη μέλλοιεν ἀποπλεῖν ὡς τοὺς γονέας καὶ τοὺς φίλους τοὺς ἑαυτῶν. οὕτως ἠγάπων τὴν διατριβὴν, ὥστε μετὰ πόθου καὶ δακρύων ποιεῖσθαι τὴν ἀπαλλαγήν· καί τοι πότερα χρὴ πιστεύειν ὑμᾶς τοῖς σαφῶς ἐπισταμένοις καὶ τοὺς λόγους καὶ τὸν τρόπον τὸν ἐμὸν, ἢ τῷ μηδὲν μὲν εἰδότι τῶν ἐμῶν, προῃρημένῳ δὲ συκο-

φαντεῖν, ὃς εἰς τοσοῦτο πονηρίας καὶ τόλμης ἐλήλυθεν, ὥστε γραψάμενος, ὡς λόγους διδάσκω, δι' ὧν πλεονεκτήσουσι παρὰ τὸ δίκαιον, ἀπόδειξιν μὲν οὐδεμίαν τούτων ἤνεγκε, λέγων δὲ διατετέλεκεν ὡς δεινόν ἐστι, διαφθείρεσθαι τοὺς τηλικούτους ὥσπερ ἀντιλέγοντός τινος περὶ τούτων· ἢ τοῦτο δέον αὐτὸν ἀποφαίνειν, ὃ πάντες ὁμολογοῦσιν, ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνο μόνον διδάσκειν ὡς ἐγὼ τυγχάνω ταῦτα διαπραττόμενος· καὶ εἰ μέν τις τούτων ἀπαγαγὼν ἀνδραποδιστὴν, καὶ κλέπτην, καὶ λωποδύτην, μηδὲν μὲν αὐτὸν ἀποφαίνοι τούτων εἰργασμένον, διεξίοι δ' ὡς δεινὸν ἕκαστόν ἐστι τῶν κακουργημάτων, ληρεῖν ἂν φαίη καὶ μαίνεσθαι τὸν κατήγορον, αὐτὸς δὲ τοιούτοις λόγοις κεχρημένος οἴεται λανθάνειν ὑμᾶς, ἐγὼ δὲ ἡγοῦμαι τοῦτό γε καὶ τοὺς ἀμαθεστάτους γιγνώσκειν, ὅτι δεῖ πιστὰς εἶναι καὶ μέγα δυναμένας τῶν κατηγοριῶν, οὐχ αἷς ἔξεστι χρήσασθαι καὶ περὶ τῶν μηδὲν ἠδικηκότων, ἀλλ' ἃς οὐχ οἷόν τ' εἰπεῖν, ἀλλ' ἢ κατὰ τῶν ἡμαρτηκότων, ὧν αὐτὸς ὀλιγωρήσας οὐδὲν προσήκοντας τῇ γραφῇ λόγους εἴρηκεν. ἔδει γὰρ αὐτὸν καὶ τοὺς λόγους δεικνύναι τοὺς ἐμοὺς, οἷς διαφθείρω τοὺς συνόντας καὶ τοὺς μαθητὰς φράζειν τοὺς χείρους διὰ τὴν συνουσίαν τὴν ἐμὴν γεγενημένους· νῦν δὲ τούτων μὲν οὐδέτερον πεποίηκε, παραλιπὼν δὲ τὴν δικαιοτάτην τῶν κατηγοριῶν, ἐξαπατᾷν ὑμᾶς ἐπικεχείρηκεν. ἐγὼ δ' ἐξ αὐτῶν τούτων ἐξ ὧν περ προσήκει καὶ δίκαιόν ἐστι, ποιήσομαι τὴν ἀπολογίαν. καὶ τοὺς μὲν λόγους ὀλίγῳ πρότερον ἀνέγνωμεν ὑμῖν, τοὺς δὲ κεχρημένους ἐκ μειρακίων μοι μέχρι γήρως, δηλώσω, καὶ μάρτυρας ὑμῶν αὐτῶν παρέξομαι, περὶ ὧν ἂν λέγω τοὺς κατὰ τὴν ἡλικίαν τὴν ἐμὴν γεγενημένους. ἤρξαντο μὲν οὖν ἐν πρώτοις εὔνομός μοι καὶ λυσιθίδης καὶ κάλιππος πλη-

σιάζειν, μετὰ δὲ τούτους ὁ ῥήτωρ ἀντικλῆς, φιλωνίδης, φιλόμηδος, χαρμαντίδης. τούτους ἅπαντας ἡ πόλις χρυσοῖς στεφάνοις ἐστεφάνωσεν, οὐχ ὡς τῶν ἀλλοτρίων ἐφιεμένους, ἀλλ' ὡς ἄνδρας ἀγαθοὺς ὄντας καὶ πολλὰ τῶν ἰδίων εἰς τὴν πόλιν ἀνηλωκότας· πρὸς οὓς ὅπως βούλεσθε θέτε με διακεῖσθαι, πρὸς γὰρ τὸ παρὸν πανταχῶς ἕξει μοι καλῶς· ἤν τε γὰρ ὑπολάβητε σύμβουλον εἶναί με καὶ διδάσκαλον τούτων, δικαίως ἂν ἔχοιτέ μοι πλείω χάριν, ἢ τοῖς δι' ἀρετὴν ἐν πρυτανείῳ σιτουμένοις. τούτων μὲν γὰρ ἕκαστος αὑτὸν μόνον παρέσχε καλὸν κἀγαθόν· ἐγὼ δὲ τοσούτους τὸ πλῆθος ὅσους ὀλίγῳ πρότερον διῆλθον ὑμῖν, εἴτε τῶν μὲν πεπραγμένων ἐκείνοις μηδὲν συναίτιος ἐγενόμην αὐτός, ὡς ἑταίροις δὲ καὶ φίλοις αὐτοῖς ἐχρώμην. ἱκανὴν ὑπὲρ ὧν φεύγω τὴν γραφὴν ἡγοῦμαι καὶ ταύτην εἶναι τὴν ἀπολογίαν· εἰ γὰρ τοῖς μὲν δι' ἀρετὴν δωρεὰς εἰληφόσιν ἤρεσκον, τῷ δὲ συκοφάντῃ μὴ τὴν αὐτὴν ἔχω γνώμην, πῶς ἂν εἰκότως γνωσθείην τοὺς συνόντας διαφθείρειν. ἦ πάντων γ' ἂν εἴην δυστυχέστατος, εἰ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἔκ τε τῶν ἐπιτηδευμάτων, καὶ τῶν συνουσιῶν, τῶν μὲν χείρω, τῶν δὲ βελτίω δόξαν λαμβανόντων, ἐγὼ μόνος μὴ τύχοιμι τῆς δοκιμασίας ταύτης, ἀλλὰ τοιούτοις μὲν ἀνδράσι συμβεβιωκώς, ἀνέγκλητον δ' ἐμαυτὸν μέχρι ταυτησὶ τῆς ἡλικίας παρεσχηκώς, ὅμοιος εἶναι δόξαιμι τοῖς ἔκ τε τῶν ἐπιτηδευμάτων καὶ τῶν ἄλλων συνουσιῶν διαβεβλημένοις· ἡδέως δ' ἂν εἰδείην τί ποτ' ἂν ἔπαθον, εἴ τις μοι τοιοῦτος ἦν συγγεγενημένος, οἷόσπερ ἐστὶν ὁ κατήγορος, ὃς μισῶν ἅπαντας τοὺς τοιούτους καὶ μισούμενος, εἰς τουτονὶ καθέστηκα τὸν κίνδυνον· καὶ μὴν οὐδ' ἐκεῖνος ὁ λόγος δικαίως ἄν με βλάψειεν, ὃν ἴσως ἄν τινες τολμήσαιεν εἰπεῖν τῶν παντάπασι

πρός με δυσκόλως διακειμένων, ὡς τούτοις μὲν οἷς εἴρηκα τοσοῦτον μόνον ἐχρώμην, οὐδ᾽ ὅσον ὀφθῆναι διαλεγόμενος. ἕτεροι δέ τινές μοι πολλοὶ καὶ πολυπράγμονες μαθηταὶ γεγόνασιν, οὓς ἀποκρύπτομαι πρὸς ὑμᾶς. ἔχω γὰρ λόγον ὃς ἐξελέγξει καὶ διαλύσει πάσας τὰς τοιάσδε βλασφημίας· ἀξιῶ γὰρ εἰ μέν τινες τῶν ἐμοὶ συγγεγενημένων ἄνδρες ἀγαθοὶ γεγόνασι περὶ τὴν πόλιν καὶ τοὺς φίλους, καὶ τὸν ἴδιον οἶκον, ἐκείνους ὑμᾶς ἐπαινεῖν, ἐμοὶ δὲ μηδεμίαν ὑπὲρ τούτων χάριν ἔχειν· εἰ δὲ πονηροί, καὶ τοσοῦτοι τὰς φύσεις, οἷοι φαίνειν καὶ γράφεσθαι, καὶ τῶν ἀλλοτρίων ἐπιθυμεῖν, παρ᾽ ἐμοῦ δίκην λαμβάνειν. καίτοι τίς ἂν πρόκλησις γένοιτο ταύτης ἀνεπιφθονωτέρα καὶ δικαιοτέρα τῆς τῶν μὲν καλῶν κἀγαθῶν οὐκ ἀμφισβητούσης· εἰ δέ τινες πονηροὶ γεγόνασιν, ὑπὲρ τούτων δίκην ὑπέχειν ἐθελούσης, καὶ ταῦτ᾽ οὐ λόγος μάτην εἰρημένος ἐστίν, ἀλλὰ παραχωρῶ καὶ τῷ κατηγόρῳ καὶ τῷ βουλομένῳ τῶν ἄλλων, εἴ τις ἔχει τινὰ φράσαι τοιοῦτον, οὐχ ὡς ἡδέως ἂν τινῶν μου καταψευσαμένων, ἀλλ᾽ ὡς εὐθὺς φανερῶν ἐσομένων ἡμῖν καὶ τῆς ζημίας ἐκείνης, ἀλλ᾽ οὐκ ἐμοὶ γενησομένης. περὶ μὲν οὖν ὧν φεύγω τὴν γραφὴν καὶ τοῦ μὴ διαφθείρειν τοὺς συνόντας, οὐκ οἶδ᾽ ὅπως ἂν σαφέστερον ἐπιδεῖξαι δυνηθείην. ἐμνήσθη δὲ καὶ τῆς πρὸς Τιμόθεόν μοι φιλίας γεγενημένης, καὶ διαβάλλειν ἡμᾶς ἀμφοτέρους ἐπεχείρησε, οὐκ ᾐσχύνθη περὶ ἀνδρὸς τετελευτηκότος καὶ πολλῶν ἀγαθῶν αἰτίου τῇ πόλει, βλασφήμους καὶ λίαν ἀσελγεῖς λόγους εἰπών· ἐγὼ δ᾽ ᾤμην εἰ καὶ φανερῶς ἐξηλεγχόμην ἀδικῶν διὰ τὴν πρὸς ἐκεῖνον ὁμιλίαν σώζεσθαί μοι προσήκειν· ἐπειδὴ δὲ Λυσίμαχος καὶ τοῖς τοιούτοις ἐπιχειρεῖ με βλάπτειν ἐξ ὧν δικαίως ἂν ὠφελοίμην, ἀναγκαίως ἔχει διαλεχθῆναι περὶ αὐτῶν. διὰ τοῦτο

δ' οὐχ ἅμα περὶ τούτου καὶ τῶν ἄλλων ἐπιτηδείων ἐποιησάμην τὴν μνείαν, ὅτι πολὺ τὰ πράγματα διέφερεν αὐτῶν. περὶ μὲν γὰρ ἐκείνων οὐδὲν φλαῦρον εἰπεῖν ὁ κατήγορος ἐτόλμησε. περὶ δὲ τὴν τιμοθέου κατηγορίαν μᾶλλον ἐσπούδασεν, ἢ περὶ ὧν ἀπήνεγκε τὴν γραφήν. ἔπειθ' οἱ μὲν ὀλίγων ἐπεστάτησαν ἀγώνων. τῶν δ' ἑκάστῳ προσταχθέντων, οὕτως ἐπεμελήθησαν, ὥστε τυχεῖν τῆς τιμῆς τῆς ὀλίγῳ πρότερον ὑπ' ἐμοῦ λεχθείσης· ὁ δὲ πολλῶν καὶ μεγάλων πραγμάτων καὶ πολὺν χρόνον κατέστη κύριος. ὥστ' οὐκ ἂν ἥρμοσεν ἅμα περὶ τούτου, καὶ τῶν ἄλλων ἐπιτηδείων χρῆσθαι τοῖς λόγοις, ἀλλ' ἀναγκαίως εἶχεν οὕτω διελέσθαι καὶ διατάξασθαι περὶ αὐτῶν· χρὴ δὲ τὸν ὑπὲρ ἐκείνου λόγον οὐκ ἀλλότριον εἶναι νομίζειν τοῖς ἐνεστῶσι πράγμασιν, οὐδ' ἐμὲ λέγειν ἔξω τῆς γραφῆς· τοῖς μὲν γὰρ ἰδιώταις ὑπὲρ ὧν ἕκαστος ἔπραξε προσήκει διαλεχθεῖσι, καταβαίνειν ἢ δοκεῖν περιεργάζεσθαι. τοῖς δ' ὑπολαμβανομένοις συμβούλοις εἶναι καὶ διδασκάλοις ὁμοίως ὑπὲρ τῶν συγγεγενημένων ὥσπερ ὑπὲρ αὐτῶν ἀναγκαῖον ποιεῖσθαι τὴν ἀπολογίαν. ἄλλως τ' ἢν καὶ τύχῃ τὶς διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην κρινόμενος ὅ περ ἐμοὶ συμβέβηκεν. ἑτέρῳ μὲν οὖν ἀπέχρησεν ἂν τοῦτ' εἰπεῖν ὡς οὐ δίκαιόν ἐστι μετέχειν εἴ τι τιμόθεος πράττων μὴ κατώρθωσεν. οὐδὲ γὰρ τῶν δωρεῶν οὐδὲ τῶν τιμῶν οὐδεὶς ἂν αὐτῶν μετέδωκεν ἐκείνῳ τῶν ψηφισθεισῶν, ἀλλ' οὐδ' ἐπαινέσαι τῶν ῥητόρων οὐδεὶς ἠξίωσεν, ὡς σύμβουλον γεγενημένον· εἶναι δὲ δίκαιον, ἢ καὶ τῶν ἀγαθῶν κοινωνεῖν ἢ μηδὲ τῶν ἀτυχιῶν ἀπολαύειν. ἐγὼ δὲ ταῦτα μὲν αἰσχυνθείην ἂν εἰπεῖν, τὴν αὐτὴν δὲ ποιοῦμαι πρόκλησιν, ἥν περ καὶ περὶ τῶν ἄλλων. ἀξιῶ γὰρ εἰ μὲν κακὸς ἀνὴρ γέγονε τιμόθεος, καὶ πολλὰ περὶ ὑμᾶς ἐξή-

μαρτε, μετέχειν καὶ δίκην διδόναι καὶ πάσχειν ὅμοια τοῖς ἀδικοῦσιν· ἢν δ' ἐπιδειχθῇ καὶ πολίτης ἂν ἀγαθὸς καὶ στρατηγὸς τοιοῦτος οἷος οὐδεὶς ἄλλος ὧν ἡμεῖς ἴσμεν, ἐκεῖνον μὲν οἶμαι δεῖν ὑμᾶς ἐπαινεῖν, καὶ χάριν ἔχειν αὐτῷ· περὶ δὲ ταυτησὶ τῆς γραφῆς ἐκ τῶν ἐμοὶ πεπραγμένων, ὅ, τι ἂν ὑμῖν δίκαιον εἶναι δοκῇ τοῦτο γιγνώσκειν. ἀθροώτατον μὲν οὖν τοῦτ' εἰπεῖν ἔχω περὶ τιμοθέου, καὶ μάλιστα καθ' ἁπάντων, ὅτι τοσαύτας ᾕρηκεν πόλεις κατακράτος, ὅσας οὐδεὶς πώποτε τῶν ἐστρατηγηκότων, οὔτε τῶν ταύτης ἐκ τῆς πόλεως, οὔτε τῶν ἐκ τῆς ἄλλης ἑλλάδος, καὶ τούτων ἐνίας, ὧν ληφθεισῶν ἅπας ὁ τόπος ὁ περιέχων οἰκεῖος ἠναγκάσθη τῇ πόλει γενέσθαι· τηλικαύτην ἑκάστη δύναμιν εἶχε. τίς γὰρ οὐκ οἶδε κέρκυραν μὲν ἐν ἐπικαιροτάτῳ τόπῳ καὶ κάλλιστα κειμένην τῶν περὶ πελοπόννησον, σάμον δὲ ἐν ἰωνίᾳ, σηστὸν δὲ καὶ κριθωτὴν τῶν ἐν ἑλλησπόντῳ, ποτίδαιαν δὲ καὶ τορώνην τῶν ἐπὶ θράκης, ἃς ἐκεῖνος ἁπάσας κτησάμενος παρέδωκεν ὑμῖν, οὐ δαπάναις μεγάλαις, οὐδὲ τοὺς ὑπάρχοντας συμμάχους λυμηνάμενος, οὐδὲ πολλὰς ὑμᾶς εἰσφορὰς ἀναγκάσας εἰσενεγκεῖν, ἀλλ' εἰς μὲν τὸν περίπλουν τὸν περὶ πελοπόννησον τρία καὶ δέκα μόνον τάλαντα δούσης αὐτῷ τῆς πόλεως, καὶ τριήρεις πεντήκοντα· κέρκυραν εἷλε πόλιν, ὀγδοήκοντα τριήρεις κεκτημένην, καὶ περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον λακεδαιμονίους ἐνίκησε ναυμαχῶν, καὶ ταύτην ἠνάγκασε αὐτοὺς συνθέσθαι τὴν εἰρήνην, ἣ τοσαύτην μεταβολὴν ἑκατέρᾳ τῶν πόλεων ἐποίησεν, ὥσθ' ἡμᾶς μὲν ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας θύειν αὐτῇ καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν, ὡς οὐδεμιᾶς ἄλλης οὕτω τῇ πόλει συνενεγκούσης, λακεδαιμονίων δὲ μετ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον μήδ' ὑφ' ἑνὸς ἑωρᾶσθαι, μή τε ναυτικὸν ἐντὸς μαλείας περιπλέον, μήτε

πεζὸν στρατόπεδον διὰ τοῦ ἰσθμοῦ πορευόμενον. ὅπερ αὐτοῖς τῆς περὶ λεύκτρας συμφορᾶς εὕροι τις ἂν αἴτιον γεγενημένον. μετὰ δὲ ταύτας τὰς πράξεις ἐπὶ σάμον στρατεύσας, ἣν περικλῆς ὁ μεγίστην ἐπὶ σοφίᾳ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ σωφροσύνῃ δόξαν εἰληφὼς ἀπὸ διακοσίων νεῶν χιλίων ταλάντων κατεπολέμησε, ταύτην οὔτε πλέον οὔτ᾿ ἔλαττον παρ᾿ ὑμῶν λαβὼν, οὔτε παρὰ τῶν συμμάχων ἐκλέξας φόρους, ἕνδεκα μησὶν ἐξεπολιόρκησεν ὀκτακισχιλίοις πελτασταῖς, καὶ τριήρεσι τριάκοντα, καὶ τούτοις ἅπασιν ἐκ τῆς πολεμίας τὸν μισθὸν ἀπέδωκε. καί τοι τοιοῦτον ἔργον ἄν τις ἄλλος φανῇ πεποιηκὼς, ὁμολογῶ ληρεῖν. ὅτι διαφερόντως ἐπαινεῖν ἐπιχειρῶ τὸν οὐδὲν περιττότερον τῶν ἄλλων διαπεπραγμένον· ἐντεῦθεν τοίνυν ἀναπλεύσας σηστὸν καὶ κριθώτην ἔλαβε, καὶ τὸν ἄλλον χρόνον ἀμελουμένης χεῤῥονήσου, προσέχειν ὑμᾶς αὐτῇ τὸν νοῦν ἐποίησε· τὸ δὲ τελευταῖον ποτίδαιαν εἰς ἣν ἡ πόλις τετρακόσια καὶ δισχίλια τάλαντα πρότερον ἀνάλωσε, ταύτην εἷλεν ἀπὸ τῶν χρημάτων, ὧν αὐτὸς ἐπόρισε, καὶ τῶν συντάξεων τῶν ἀπὸ θρᾴκης· καὶ προσέτι χαλκιδεῖς ἅπαντας κατεπολέμησεν. εἰ δὲ δεῖ μὴ καθέκαστον, ἀλλὰ διὰ βραχέων εἰπεῖν, τεττάρων καὶ εἴκοσι πόλεων κυρίους ὑμᾶς ἐποίησεν, ἐλάττω δαπανήσας ὧν οἱ πατέρες ἡμῶν εἰς τὴν μηλίων πολιορκίαν ἀνάλωσαν. ἠβουλόμην δ᾿ ἂν ὥσπερ ἐξαριθμῆσαι τὰς πράξεις ῥᾴδιον γέγονεν, οὕτως οἷόν τ᾿ εἶναι συντόμως δηλῶσαι τοὺς καιροὺς ἐν οἷς ἕκαστα τούτων ἐπράχθη, καὶ τὰ τῆς πόλεως ὡς εἶχε καὶ τὴν τῶν πολεμίων δύναμιν. πολὺ γὰρ ἂν ὑμῖν αἵ τε εὐεργεσίαι μείζους, κᾀκεῖνος πλείονος ἄξιος ἔδοξεν εἶναι, νῦν δὲ ταῦτα μὲν ἐάσω διὰ τὸ πλῆθος· αἰτοῦμαι δ᾿ ὑμᾶς ἡδέως ἂν ἀκοῦσαι διὰ τί ποτε τῶν μὲν

εὐδοκιμούντων παρ' ἀνδρῶν ὑμῖν, καὶ πολεμικῶν εἶναι δοκούντων, οὐδὲ κώμην ἔνιοι λαβεῖν ἠδυνήθησαν. Τιμόθεος δ' οὔτε τὴν τοῦ σώματος φύσιν ἔχων ἐῤῥωμένην, οὔτ' ἐν τοῖς στρατοπέδοις τοῖς πλανωμένοις κατατετριμμένος, ἀλλ' ὁ μεθ' ὑμῶν πολιτευόμενος τηλικαῦτα διεπράξατο τὸ μέγεθος· ἔστι δ' ὁ λόγος ὁ περὶ τούτων, φιλαπεχθήμων μὲν, ῥηθῆναι δ' οὐκ ἀσύμφορος. ἐκεῖνος γὰρ τούτῳ τῶν ἄλλων διήνεγκεν, ὅτι περὶ τῶν ἑλληνικῶν καὶ συμμαχικῶν πραγμάτων, καὶ τῆς ἐπιμελείας τῆς τούτων οὐ τὴν αὐτὴν ὑμῖν γνώμην ἔσχεν· ὑμεῖς μὲν γὰρ χειροτονεῖτε στρατηγοὺς τοὺς εὐρωστοτάτους τοῖς σώμασι καὶ πολλάκις ἐν τοῖς ξενικοῖς στρατεύμασι γεγενημένους, ὡς διὰ τούτων διαπραξάμενοί τι τῶν δεόντων· ὁ δὲ τοῖς μὲν τοιούτοις λοχαγοῖς ἐχρῆτο καὶ ταξιάρχοις, ὧν ἔνιοι διὰ τὴν μετ' ἐκείνου στρατείαν, ἄξιοι λόγου καὶ χρήσιμοι τῇ πόλει γεγόνασιν· αὐτὸς δὲ περὶ ταῦτα δεινὸς ἦν, περὶ ἅπερ χρὴ φρόνιμον εἶναι τὸν στρατηγὸν τὸν ἀγαθόν· ἔστι δὲ ταῦτά τινα δύναμιν ἔχοντα· δεῖ γὰρ οὐχ ἁπλῶς εἰπεῖν, ἀλλὰ σαφῶς φράσαι περὶ αὐτῶν. πρῶτον μὲν δύνασθαι γνῶναι πρὸς τίνας πολεμητέον, καὶ τίνας συμμάχους ποιητέον, ἀρχὴ γὰρ αὕτη στρατηγίας ἐστὶν, ἧς ἂν διαμάρτῃ τις, ἀνάγκη τὸν πόλεμον ἀσύμφορον καὶ χαλεπὸν καὶ περίεργον εἶναι. περὶ τοίνυν τὴν τοιαύτην προαίρεσιν, οὐ μόνον οὐδεὶς τοιοῦτος γέγονεν, ἀλλ' οὐδὲ παραπλήσιος· ῥᾴδιον δ' ἐξ αὐτῶν τῶν ἔργων γνῶναι· πλείστους γὰρ πολέμους, ἄνευ τῆς πόλεως ἀνελόμενος, ἅπαντας τούτους κατώρθωσε, καὶ δικαίως ἅπασιν τοῖς Ἕλλησιν ἔδοξεν αὐτοὺς ποιήσασθαι· καί τοι τοῦ καλῶς βουλεύσασθαι τίς ἂν ἀπόδειξιν ἔχοι σαφεστέραν καὶ μείζω ταύτης παρασχέσθαι· δεύτερον τί προσήκει τὸν

στρατηγὸν τὸν ἀγαθὸν στρατόπεδον συναγαγεῖν ἁρμόττον τῷ πολέμῳ τῷ παρόντι, καὶ τοῦτο συντάξαι καὶ χρήσασθαι συμφερόντως· ὡς μὲν τοίνυν ἠπίστατο χρῆσθαι καλῶς, αἱ πράξεις αὐταὶ δεδηλώκασιν· ὡς δὲ καὶ πρὸς τὸ παρασκευάσασθαι μεγαλοπρεπῶς, καὶ τῆς πόλεως ἀξίως, ἁπάντων διήνεγκεν, οὐδὲ τῶν ἐχθρῶν οὐδεὶς ἂν ἄλλως εἰπεῖν τολμήσειεν· ἔτι τοίνυν πρὸς τούτοις ἀπορίας ἐνεγκεῖν στρατοπέδου καὶ πενίας, καὶ πάλιν εὐπορίας εὑρεῖν, τίς οὐκ ἂν τῶν συνεστρατευμένων πρὸς ἀμφότερα ταῦτα διαφέρειν ἐκείνου προκρίνειε. συνίσασι γὰρ αὐτῷ κατὰ μὲν ἀρχὰς τῶν πολέμων διὰ τὸ μηδὲν παρὰ τῆς πόλεως λαμβάνειν εἰς τὰς ἐσχάτας ἐνδείας καθιστάμενον· ἐκ δὲ τούτων εἰς τοῦτο τὰ πράγματα περιϊστάναι δυνάμενον, ὥστε καὶ τῷ πολέμῳ περιγίγνεσθαι, καὶ τοῖς στρατιώταις ἐντελεῖς ἀποδιδόναι τοὺς μισθούς. οὕτω τοίνυν τούτων μεγάλων ὄντων καὶ σφόδρα κατεπειγόντων ἐπὶ τοῖς ἐχομένοις, δικαίως ἄν τις αὐτὸν ἔτι μᾶλλον ἐπαινέσειεν. ὁρῶν γὰρ ὑμᾶς τούτους μόνους ἄνδρας νομίζοντας, τούς τ' ἀπειλοῦντας, καὶ τοὺς ἐκφοβοῦντας τὰς ἄλλας πόλεις, καὶ τοὺς ἀεί τι νεωτερίζοντας ἐν τοῖς συμμάχοις οὐκ ἐπηκολούθησε ταῖς ὑμετέραις γνώμαις, οὐδ' ἠβουλήθη βλάπτων τὴν πόλιν εὐδοκιμεῖν, ἀλλὰ τοῦτ' ἐφιλοσόφει, καὶ τοῦτ' ἔπραττεν, ὅπως μηδεμία τῶν πόλεων αὐτὸν φοβήσεται τῶν ἑλληνίδων, ἀλλὰ πᾶσαι θαῤῥήσουσι πλὴν τῶν ἀδικουσῶν· ἠπίστατο γὰρ τούς τε δεδιότας ὅτι μισοῦσι δι' οὓς ἂν τοῦτο πεπονθότες τυγχάνωσι, τήν τε πόλιν διὰ μὲν τὴν φιλίαν τὴν τῶν ἄλλων εὐδαιμονεστάτην καὶ μεγίστην γενομένην ἄν. διὰ δὲ τὸ μίσος μικρὸν ἀπολιποῦσαν τοῦ μὴ ταῖς ἐσχάταις συμφοραῖς περιπεσεῖν, ὧν ἐνθυμούμενος τῇ μὲν δυνάμει τῇ τῆς πόλεως τοὺς πολεμίους

κατεστρέφετο, τῷ δ' ἤθει τῷ ἑαυτοῦ τὴν εὔνοιαν τὴν τῶν ἄλλων προσήγετο, νομίζων τοῦτο στρατήγημα μεῖζον εἶναι καὶ κάλλιον, ἢ πολλὰς πόλεις ἑλεῖν, καὶ πολλάκις νικῆσαι μαχόμενος. οὕτω δ' ἐσπούδαζε περὶ τὸ μηδεμίαν τῶν πόλεων μηδὲ μικρὰν ὑποψίαν περὶ αὐτοῦ λαβεῖν ὡς ἐπιβουλεύοντος, ὥσθ' ὁπότε μέλλοι τινὰ παραπλεῖν τῶν μὴ τὰς συντάξεις διδουσῶν, πέμψας προηγόρευε τοῖς ἄρχουσιν, ἵνα μὴ πρὸ τῶν λιμένων ἐξαίφνης ὀφθεὶς εἰς θόρυβον καὶ ταραχὴν αὐτοὺς καταστήσειεν· εἴτε τύχοι καθορμισθεὶς πρὸς τὴν χώραν, οὐκ ἂν ἐφῆκε τοῖς στρατιώταις ἁρπάζειν καὶ κλέπτειν καὶ πορθεῖν τὰς οἰκίας, ἀλλὰ τοσαύτην εἶχεν ἐπιμέλειαν ὑπὲρ τοῦ μηδὲν γίγνεσθαι τοιοῦτον, ὅσην περ οἱ δεσπόται τῶν χρημάτων· οὐ γὰρ τούτῳ προσεῖχε τὸν νοῦν ὅπως ἐκ τῶν τοιούτων αὐτὸς εὐδοκιμήσῃ παρὰ τοῖς στρατιώταις, ἀλλ' ὅπως ἡ πόλις παρὰ τοῖς Ἕλλησι· πρὸς δὲ τούτοις τὰς δορυαλώτους τῶν πόλεων οὕτω πρᾴως διῴκει, καὶ νομίμως, ὡς οὐδεὶς ἄλλος τὰς συμμαχίδας· ἡγούμενος εἰ τοιοῦτος ὢν φαίνοιτο περὶ τοὺς πολεμήσαντας, τὴν μεγίστην πίστιν ἔσεσθαι δεδωκώς, ὃς οὐδέποτ' ἂν περί γε τοὺς ἄλλους ἐξαμαρτεῖν τολμήσειε· τοιγάρτοι διὰ τὴν δόξαν τὴν ἐκ τούτων γιγνομένην πολλαὶ τῶν πόλεων τῶν πρὸς ὑμᾶς δυσκόλως ἐχουσῶν, ἀναπεπταμέναις αὐτὸν ἐδέχοντο ταῖς πύλαις, ἐν αἷς ἐκεῖνος οὐδεμίαν ταραχὴν ἐποίησεν, ἀλλ' ὥσπερ οἰκουμένας αὐτὰς εἰσιὼν κατέλαβεν, οὕτως ἐξιὼν κατέλιπε· κεφάλαιον δὲ πάντων τούτων, εἰθισμένων γὰρ τὸν ἄλλον χρόνον πολλῶν γίγνεσθαι καὶ δεινῶν ἐν τοῖς Ἕλλησιν, ἐπὶ τῆς ἐκείνου στρατηγίας, οὐδεὶς ἂν οὔτ' ἀναστάσεις εὕροι γεγενημένας, οὔτε πολιτειῶν μεταβολάς, οὔτε σφαγὰς καὶ φυγάς, οὔτ' ἄλλ' οὐδὲν τῶν κακῶν τῶν ἀνηκέστων, ἀλλ'

οὕτως αἱ τοιαῦται συμφοραὶ κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἐλώφησαν, ὥστε μόνον ὧν ἡμεῖς μνημονεύομεν, ἀνέγκλητον τὴν πόλιν τοῖς ἕλλησι παρέσχε· καί τοι χρὴ στρατηγὸν ἀγαθὸν καὶ ἄριστον νομίζειν, οὐκ εἴ τις μιᾷ τύχῃ τηλικοῦτόν τι κατώρθωσεν ὥσπερ λύσανδρος, ὃ μηδενὶ τῶν ἄλλων διαπράξασθαι συμβέβηκεν· ἀλλ᾽ ὅστις ἐπὶ πολλῶν καὶ παντοδαπῶν καὶ δυσκόλων πραγμάτων ὀρθῶς ἀεὶ πράττων καὶ νουνεχόντως διατετέλεκεν, ὅπερ τιμοθέῳ συμβέβηκεν· οἶμαι δ᾽ ὑμῶν τοὺς πολλοὺς θαυμάζειν τὰ λεγόμενα καὶ νομίζειν τὸν ἔπαινον τὸν ἐκείνου, κατηγορίαν εἶναι τῆς πόλεως, εἰ τοσαύτας πόλεις ἑλόντα, μηδεμίαν δ᾽ ἀπολέσαντα περὶ προδοσίας ἔκρινε, καὶ πάλιν εἰ δεδόντος εὐθύνας αὐτοῦ, καὶ τὰς μὲν πράξεις ἰφικράτεως ἀναδεχομένου, τὸν δ᾽ ὑπὲρ τῶν χρημάτων λόγον μενεσθέως, τούτους μὲν ἀπέλυσε, τιμόθεον δὲ τοσούτοις ἐζημίωσε χρήμασιν, ὅσοις οὐδένα πώποτε τῶν προγεγενημένων· ἔχει δ᾽ οὕτως. βούλομαι γὰρ καὶ τὸν ὑπὲρ τῆς πόλεως λόγον εἰπεῖν· εἰ μὲν ὑμεῖς πρὸς αὐτὸ τὸ δίκαιον ἀποβλέποντες σκέψεσθε περὶ τούτων, οὐκ ἔστιν ὅπως οὐ δεινὰ καὶ σχέτλια πᾶσιν εἶναι δόξει τὰ πεπραγμένα τὰ περὶ τιμόθεον· ἢν δ᾽ ἀναλογίσησθε τὴν ἄγνοιαν ὅσην ἔχομεν πάντες ἄνθρωποι, καὶ τοὺς φθόνους τοὺς ἐπιγιγνομένους ἡμῖν, ἔτι δὲ τὰς ταραχὰς καὶ τὴν τύρβην ἐν ᾗ ζῶμεν, οὐδὲν τούτων ἀλόγως, οὐδ᾽ ἔξω τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως εὑρεθήσεται γεγενημένον· ἀλλὰ καὶ τιμόθεος μέρος τι συμβεβλημένος τοῦ μὴ κατὰ τρόπον γνωσθῆναι περὶ αὐτῶν· ἐκεῖνος γὰρ οὔτε μισόδημος ὢν οὔτε μισάνθρωπος, οὔθ᾽ ὑπερήφανος, οὔτ᾽ ἄλλ᾽ οὐδὲν ἔχων τῶν τοιούτων κακῶν, διὰ τὴν μεγαλοφροσύνην, τὴν τῇ στρατηγίᾳ μὲν συμφέρουσαν, πρὸς δὲ τὰς χρείας τῶν ἀεὶ

συμπιπτόντων οὐχ ἁρμόττουσαν, ἅπασιν ἔδοξεν ἔνοχος εἶναι τοῖς προειρημένοις· οὕτω γὰρ ἀφυὴς ἦν πρὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων θεραπείαν ὥσπερ δεινὸς περὶ τὴν τῶν πραγμάτων ἐπιμέλειαν· καί τοι πολλάκις καὶ παρ' ἐμοῦ τοιούτους λόγους ἤκουσεν, ὡς χρὴ τοὺς πολιτευομένους καὶ βουλομένους ἀρέσκειν, προαιρεῖσθαι μὲν τῶν τε πράξεων τὰς ὠφελιμωτάτας καὶ βελτίστας, καὶ τῶν λόγων τοὺς ἀληθεστάτους καὶ δικαιοτάτους· οὐ μὴν ἀλλὰ κἀκεῖνο παρατηρεῖν καὶ σκοπεῖν ὅπως ἐπιχαρίτως καὶ φιλανθρώπως ἅπαντα φανήσονται καὶ λέγοντες καὶ πράττοντες, ὡς οἱ τούτων ὀλιγωροῦντες ἐπαχθέστεροι καὶ βαρύτεροι δοκοῦσιν εἶναι τοῖς συμπολιτευομένοις. ὁρᾷς δὲ τὴν φύσιν τῶν πολλῶν ὡς διάκεινται πρὸς τὰς ἡδονάς, καὶ διότι μᾶλλον φιλοῦσι τοὺς πρὸς χάριν ὁμιλοῦντας, ἢ τοὺς εὖ ποιοῦντας, καὶ τοὺς μετὰ φαιδρότητος καὶ φιλανθρωπίας φενακίζοντας ἢ τοὺς μετ' ὄγκου καὶ σεμνότητος ὠφελοῦντας, ὧν οὐδέν σοι μεμέληκεν, ἀλλ' ἢν ἐπιεικῶς τῶν ἔξω πραγμάτων ἐπιμεληθῇς, οἴει σοι καὶ τοὺς ἐνθάδε πολιτευομένους καλῶς ἕξειν· τόδ' οὐχ οὕτως, ἀλλὰ τοὐναντίον φιλεῖ συμβαίνειν. ἢν γὰρ τούτοις ἀρέσκῃς, ἅπαν ὅ, τι ἂν πράξῃς, οὐ πρὸς τὴν ἀλήθειαν κρινοῦσιν, ἀλλὰ πρὸς τὸ σοὶ συμφέρον ὑπολήψονται, καὶ τὰ μὲν ἁμαρτανόμενα παρόψονται, τὸ δὲ κατορθωθὲν οὐρανόμηκες ποιήσουσιν· ἡ γὰρ εὔνοια πάντας οὕτω διατίθησιν, ἣν σὺ τῇ μὲν πόλει παρὰ τῶν ἄλλων ἐκ παντὸς τρόπου κτήσασθαι ζητεῖς, ἡγούμενος μέγιστον εἶναι τῶν ἀγαθῶν, αὐτὸς δὲ σαυτῷ παρὰ τῆς πόλεως οὐκ οἴει δεῖν τὴν αὐτὴν ταύτην παρασκευάζειν· ἀλλὰ πλείστων ἀγαθῶν αἴτιος γεγενημένος, χεῖρον διάκεισαι τῶν οὐδὲν ἄξιον λόγου διαπεπραγμένων· εἰκότως· οἱ μὲν γὰρ τοὺς ῥήτορας

καὶ τοὺς ἐν τοῖς ἰδίοις συλλόγοις λογοποιεῖν δυναμένους καὶ πάντα προσποιουμένους εἰδέναι θεραπεύουσι· σὺ δ' οὐ μόνον ἀμελεῖς, ἀλλὰ καὶ πολεμεῖς τοῖς μέγιστον ἀεὶ δυναμένοις αὐτῶν· καί τοι πόσους οἴει διὰ τὰς τούτων ψευδολογίας, τοὺς μὲν συμφοραῖς περιπεπτωκέναι, τοὺς δ' ἀτίμους εἶναι, πόσους δὲ τῶν προγεγενημένων ἀνωνύμους εἶναι, πολὺ σπουδαιοτέρους, καὶ πλέονος ἀξίους γεγενημένους τῶν ᾀδομένων καὶ τραγῳδουμένων· ἀλλ' οἱ μέν, οἶμαι, ποιητῶν ἔτυχον καὶ λογοποιῶν, οἱ δ' οὐκ ἔσχον τοὺς ὑμνήσαντας. ἢν οὖν ἐμοὶ πείθῃ καὶ νοῦν ἔχῃς, οὐ καταφρονήσεις τῶν ἀνδρῶν τούτων, οἷς τὸ πλῆθος εἴθισται πιστεύειν οὐ μόνον περὶ ἑνὸς ἑκάστου τῶν πολιτῶν, ἀλλὰ καὶ περὶ ὅλων τῶν πραγμάτων, ἀλλ' ἐπιμέλειαν τινὰ ποιήσῃ καὶ θεραπείαν αὐτῶν, ἵν' εὐδοκιμήσῃς δι' ἀμφότερα, καὶ διὰ τὰς σαυτοῦ πράξεις καὶ διὰ τοὺς τούτων λόγους. ταῦτα δ' ἀκούων ὀρθῶς μὲν ἔφασκέ με λέγειν, οὐ μὴν οἷός τ' ἦν τὴν φύσιν μεταβαλεῖν, ἀλλ' ἦν καλὸς κἀγαθὸς ἀνὴρ καὶ τῆς πόλεως καὶ τῆς ἑλλάδος ἄξιος, οὐ μὴν σύμμετρός γε τοῖς τοιούτοις τῶν ἀνθρώπων, ὅσοι ταῖς ὑπὲρ αὐτοὺς πεφυκόσιν ἀχθόμενοι τυγχάνουσι· τοιγαροῦν οἱ μὲν ῥήτορες ἔργον εἶχον αἰτίας περὶ αὐτοῦ πολλὰς καὶ ψευδεῖς πλάττειν, τὸ δὲ πλῆθος ἀποδέχεσθαι τὰς ὑπὸ τούτων λεγομένας, περὶ ὧν ἡδέως ἂν ἀπελογησάμην, εἰ καιρὸν εἶχον· οἶμαι γὰρ ὑμᾶς ἀκούσαντας μισῆσαι τούς τε προαγαγόντας τὴν πόλιν ἐπὶ τὴν ὀργὴν τὴν πρὸς ἐκεῖνον, καὶ τοὺς φλαῦρόν τι περὶ αὐτοῦ λέγειν τολμῶντας. νῦν δὲ ταῦτα μὲν ἐάσω, περὶ ἐμαυτοῦ δὲ καὶ τῶν ἐνεστώτων πραγμάτων πάλιν ποιήσομαι τοὺς λόγους· ἀπορῶ δ' ὅ, τι χρήσομαι τοῖς ὑπολοίποις, καὶ τίνος πρώτου μνησθῶ, καὶ ποίου δευτέρου· τὸ γὰρ ἐφεξῆς

με λέγειν διαπέφευγεν. ἴσως μὲν οὖν ἀναγκαῖόν ἐστιν ὡς ἂν ἕκαστον αὐτῶν τύχῃ προσπεσόν, οὕτως εἰπεῖν περὶ αὐτῶν· ἃ δ' οὔ μοι νῦν ἐπελήλυθε, καὶ περὶ ὧν ἐγὼ μὲν ἐνόμιζον εἶναι δηλωτέον· ἄλλος δέ τις μοι συνεβούλευε μὴ λέγειν, οὐκ ἀποκρύψομαι πρὸς ὑμᾶς· ἐπειδὴ γὰρ ἀπήνεγκε τὴν γραφὴν ταύτην, ἐσκόπουν περὶ αὐτῶν τούτων, ὥσπερ ἂν ὑμῶν ἕκαστος, καὶ τόν τε βίον τὸν ἐμαυτοῦ καὶ τὰς πράξεις ἐξήταζον, καὶ πλεῖστον χρόνον περὶ τὰς τοιαύτας διέτριβον, ἐφ' αἷς ᾤόμην ἐπαινεῖσθαί με προσήκειν. ἀκροώμενος δέ τις τῶν ἐπιτηδείων ἐτόλμησεν εἰπεῖν πρός με λόγον πάντων σχετλιώτατον· ὡς ἄξια μὲν εἴη τὰ λεγόμενα φιλοτιμίας, οὐ μὴν ἀλλ' αὐτός γε δεδιέναι ταῦτα μάλιστα, μὴ πολλοὺς λυπήσῃ τῶν ἀκουόντων· οὕτω γάρ, ἔφη, τινὲς ὑπὸ τοῦ φθόνου καὶ τῶν ἀποριῶν ἐξηγρίωνται, καὶ δυσμενῶς ἔχουσιν, ὥστ' οὐ ταῖς πονηρίαις, ἀλλὰ ταῖς εὐπραγίαις πολεμοῦσι, καὶ μισοῦσιν οὐ μόνον τῶν ἀνθρώπων τοὺς ἐπιεικεστάτους, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων τὰ βέλτιστα, καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις κακοῖς, τοῖς μὲν ἀδικοῦσι συναγωνίζονται, καὶ συγγνώμην ἔχουσιν, οἷς δ' ἂν φθονήσωσι ἀπολλύουσιν, ἤνπερ δυνηθῶσι. ταῦτα δὲ δρῶντες, οὐκ ἀγνοοῦσι περὶ ὧν τὴν ψῆφον οἴσουσιν, ἀλλ' ἀδικοῦσι μὲν ἐλπίζοντες, ὀφθήσεσθαι δ' οὐ προσδοκῶντες· σώζοντες οὖν τοὺς ὁμοίους σφίσιν αὐτοῖς, βοηθεῖν νομίζουσι· τούτου δ' ἕνεκά σοι ταῦτα διῆλθον, ἵνα προειδὼς ἄμεινον προσφέρῃ, καὶ τοῖς λόγοις ἀσφαλεστέροις χρῇ πρὸς αὐτούς. ἐπεὶ νῦν γε τίνα χρὴ προσδοκᾶν γνώμην ἕξειν τοὺς τοιούτους, ὅταν τόν τε βίον τὸν σαυτοῦ, καὶ τὰς πράξεις διεξίῃς, μηδὲ κατὰ μικρὸν ὁμοίας οὔσας ταῖς τούτων· ἀλλ' οἵασπερ πρὸς ἐμὲ ἐπιχειρεῖς· ἀποφαίνεις γὰρ τούς τε λόγους οὓς

γέγραφας, οὐ μέμψεως, ἀλλὰ χάριτος τῆς μεγίστης ἀξίους ὄντας, τῶν τε πεπλησιακότων σοι τοὺς μὲν οὐδὲν ἠδικηκότας, οὐδ᾽ ἡμαρτηκότας, τοὺς δὲ δι᾽ ἀρετὴν ὑπὸ τῆς πόλεως ἐστεφανωμένους· τά τε καθ᾽ ἡμέραν οὕτω κοσμίως καὶ τεταγμένως βεβιωκότα σαυτὸν, ὡς οὐκ οἶδ᾽ εἴ τις ἄλλος τῶν πολιτῶν, ἔτι δὲ μήτε δεδικασμένον μηδενὶ, μήτε πεφευγότα πλὴν περὶ ἀντιδόσεως, μήθ᾽ ἑτέροις συνηγωνισμένον, μήτε μεμαρτυρηκότα, μή τ᾽ ἄλλο πεποιηκότα μηδὲν, ἐν οἷς ἅπαντες οἱ πολιτευόμενοι τυγχάνουσι· πρὸς δὲ τούτοις οὕτως ἰδίοις οὖσι περιττοῖς κἀκεῖνο λέγεις ὡς τῶν μὲν ἀρχῶν καὶ τῶν ὠφελειῶν τῶν ἐντεῦθεν γιγνομένων, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων τῶν κοινῶν ἐξέστηκας. εἰς δὲ τοὺς διακοσίους καὶ χιλίους τοὺς εἰσφέροντας καὶ λειτουργοῦντας οὐ μόνον αὐτὸν παρέχεις, ἀλλὰ καὶ τὸν υἱόν· τρὶς μὲν ἤδη τετριηραρχήκατε, τὰς δ᾽ ἄλλας λειτουργίας πολυτελέστερον λελειτουργήκατε καὶ κάλλιον ὧν οἱ νόμοι προστάττουσι. ταῦτ᾽ ἀκούοντας τοὺς τἀναντία πᾶσι τοῖς προειρημένοις ἐπιτετηδευκότας, οὐκ οἴει βαρέως οἴσειν καὶ νομιεῖν ἐλέγχεσθαι τὸν βίον τὸν αὐτῶν, οὐ σπουδαῖον ὄντα; καὶ γὰρ εἰ μὲν μετὰ πόνου καὶ ταλαιπωρίας ᾐσθάνοντό σε πορίζόμενον εἴς τε τὰς λειτουργίας καὶ περὶ τὴν ἄλλην διοίκησιν, οὐκ ἂν ὁμοίως ἔμελεν αὐτοῖς· νῦν δὲ τά τε παρὰ τῶν ξένων σοι γιγνόμενα, πολὺ πλείω νομίζουσιν εἶναι τῶν διδομένων· αὐτόν τε σὲ ῥαθυμότερον ἡγοῦνται ζῆν, οὐ μόνον τῶν ἄλλων, ἀλλὰ καὶ τῶν περὶ φιλοσοφίαν, καὶ τὴν αὐτήν σοι πραγματείαν ὄντων. ὁρῶσι γὰρ ἐκείνων μὲν τοὺς πλείστους πλὴν τῶν τὸν σὸν βίον καὶ τὸν τρόπον ἠγαπηκότων, ἔν τε ταῖς πανηγύρεσι καὶ τοῖς ἰδίοις συλλόγοις ἐπιδείξεις ποιουμένους, διαγωνιζομένους πρὸς ἀλλήλους καθ᾽ ὑπερβολὴν, ὑπισχνουμένους,

ἐρίζοντας, λοιδορουμένους, οὐδὲν ἀπολείποντας κακῶν, ἀλλὰ σφίσι μὲν αὐτοῖς πράγματα παρέχοντας, τοῖς δ' ἀκροωμένοις ἐξουσίαν παραδιδόντας, τοῖς μὲν καταγελάσαι τῶν λεγομένων, ἐνίοις δ' ἐπαινέσαι, τοῖς δὲ πλείστοις μισῆσαι, τοῖς δ' ὅπως ἕκαστοι βούλονται διατεθῆναι πρὸς αὐτούς· σὲ δ' οὐδενὸς μετέχοντα τούτων, ἀλλ' ἀνομοίως ζῶντα καὶ τοῖς σοφισταῖς καὶ τοῖς ἰδιώταις, καὶ τοῖς πολλὰ κεκτημένοις, καὶ τοῖς ἀπόρως διακειμένοις, ἐφ' οἷς οἱ μὲν λογίζεσθαι δυνάμενοι, καὶ νοῦν ἔχοντες, ἴσως ἄν σε ζηλώσειαν, οἱ δὲ καταδεέστερον πράττοντες, καὶ λυπεῖσθαι μᾶλλον εἰωθότες ἐπὶ ταῖς τῶν ἄλλων ἐπιεικείαις, ἢ ταῖς ἑαυτῶν ἀτυχίαις, οὐκ ἔστιν ὅπως οὐ δυσκολανοῦσι καὶ χαλεπῶς οἴσουσιν. ὡς οὖν οὕτως αὐτῶν διατεθησομένων, σκόπει τί σοι λεκτέον τούτων καὶ τί παραλειπτέον ἐστίν. ἐγὼ δὲ κἀκείνου τότε ταῦτα λέγοντος καὶ νῦν ἡγοῦμαι πάντων ἀνθρώπων ἀτοπωτάτους εἶναι, καὶ σχετλιωτάτους, οἵτινες βαρέως ἂν ἀκούοιεν, εἰ λειτουργοῦντα μὲν ἐμαυτὸν τῇ πόλει παρέχω καὶ ποιοῦντα τὸ προσταττόμενον, μηδὲν δὲ δέομαι μήτε κληροῦσθαι τῶν ἀρχῶν ἕνεκα, μήτε λαμβάνειν ἃ τοῖς ἄλλοις ἡ πόλις δίδωσι, μήτ' αὖ φεύγειν δίκας, μήτε διώκειν· ταῦτα γὰρ συνεταξάμην, οὐ διὰ πλοῦτον οὐδὲ δι' ὑπερηφανίαν, οὐδὲ καταφρονῶν τῶν μὴ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐμοὶ ζώντων, ἀλλὰ τὴν μὲν ἡσυχίαν καὶ τὴν ἀπραγμοσύνην ἀγαπῶν, μάλιστα δ' ὁρῶν τοὺς τοιούτους καὶ παρ' ὑμῖν καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις εὐδοκιμοῦντας, ἔπειτα τὸν βίον ἡδίω νομίσας εἶναι τούτων, ἢ τὸν τῶν πολλὰ πραττόντων· ἔτι δὲ ταῖς διατριβαῖς ἐμαῖς πρεπωδέστερον, αἷς ἐξαρχῆς κατεστησάμην. τούτων μὲν ἕνεκα τοῦτον τὸν τρόπον ζῆν προειλόμην· τῶν δὲ λημμάτων τῶν παρὰ τῆς πόλεως ἀπεσχόμην,

δεινὸν ἡγησάμενος, εἰ δυνάμενος ἐκ τῶν ἰδίων τρέφειν ἐμαυτὸν ἐμποδών τῳ γενήσομαι τῶν ἐντεῦθεν ζῆν ἠναγκασμένων, λαβεῖν τὸ διδόμενον ὑπὸ τῆς πόλεως, καὶ διὰ τὴν ἐμὴν παρουσίαν ἐνδεὴς τις γενήσεται τῶν ἀναγκαίων. ὑπὲρ ὧν ἐπαίνου τυγχάνειν ἄξιος ἦν μᾶλλον ἢ διαβολῆς. νῦν δ' εἰς πολλὴν ἀπορίαν καθέστηκα, τί δρῶν ἀρέσαι δυνηθείην ἂν τοῖς τοιούτοις· εἰ γὰρ ἅπαντα τὸν χρόνον ἔργον ποιούμενος, ὅπως μηδένα μήτ' ἀδικήσω, μήτ' ἐνοχλήσω, μήτε λυπήσω, δι' αὐτὰ λυπῶ τινὰς, τί ποιῶν ἂν χαριζοίμην; ἢ τί λοιπόν ἐστι πλὴν ἐμὲ μὲν ἀτυχῆ, τοὺς δὲ τοιούτους ἀμαθεῖς δοκεῖν εἶναι καὶ δυσκόλους τοῖς συμπολιτευομένοις. πρὸς μὲν οὖν τοὺς μηδὲν τῶν αὐτῶν τοῖς ἄλλοις γιγνώσκοντας, ἀλλὰ χαλεπωτέρους ὄντας, τοῖς μὴ κακῶς πράττουσιν, ἢ τοῖς ἀδικοῦσι, μωρόν ἐστιν ἀπολογίαν ζητεῖν· ὅσῳ γὰρ ἄν τις ἐπιεικέστερον αὑτὸν ἐπιδείξῃ, δῆλον, ὅτι τοσούτῳ χεῖρον ἀγωνιεῖται παρ' αὐτοῖς· πρὸς δὲ τοὺς ἄλλους, περὶ ὧν λυσίμαχος διέβαλεν ὡς παμπληθῆ κεκτήμεθα τὴν οὐσίαν, ἀναγκαῖόν ἐστιν εἰπεῖν, ἵνα μὴ πιστευθεὶς ὁ λόγος εἰς μείζους καὶ πλείους ἡμᾶς ἐμβάλῃ λειτουργίας, ὧν ὑπενεγκεῖν ἂν δυνηθείημεν. ὅλως μὲν οὖν οὐδεὶς εὑρεθήσεται τῶν καλουμένων σοφιστῶν πολλὰ χρήματα συλλεξάμενος, ἀλλ' οἱ μὲν ἐν ὀλίγοις, οἱ δ' ἐν πάνυ μετρίοις τὸν βίον διαγαγόντες· ὁ δὲ πλεῖστα κτησάμενος, ὧν ἡμεῖς μνημονεύομεν, γοργίας ὁ λεόντινος· οὗτος διατρίψας μὲν περὶ θετταλίαν, ὅτ' εὐδαιμονέστατοι τῶν ἑλλήνων ἦσαν, πλεῖστον δὲ χρόνον βιοὺς, καὶ περὶ τὸν χρηματισμὸν τοῦτον γενόμενος, πόλιν δ' οὐδεμίαν καταπαγίως οἰκήσας, οὐδὲ περὶ τὰ κοινὰ δαπανηθεὶς, οὐδ' εἰσφορὰν εἰσενεγκεῖν ἀναγκασθεὶς, ἔτι δὲ πρὸς τούτοις, οὔτε γυναῖκα γήμας, οὔτε παῖδας ποιησά-

μενος, ἀλλ' ἀτελὴς γενόμενος, καὶ ταύτης τῆ
τῆς ἐνδελεχεστάτης καὶ πολυτελεστάτης τοσ
λαβὼν πρὸς τὸ πλείω κτήσασθαι τῶν ἄλ
μόνους στατῆρας κατέλιπε. καί τοι χρὴ πε
τῆς ἀλλήλων, μὴ τοῖς αἰτιωμένοις εἰκῇ πισ
τὰς ἐργασίας ἴσας νομίζειν, τάς τε τῶν σοφι
τῶν ὑποκριτῶν, ἀλλὰ τοὺς ἐν ταῖς αὐταῖς τ
πρὸς ἀλλήλους κρίνειν, καὶ τοὺς ὁμοίαν ἐν ἑ
μιν λαβόντας παραπλησίαν καὶ τὴν οὐσίαν ἔ
ἣν οὖν ἐξισώσητέ μοι τῷ πλεῖστον ἐξειργ
θῆτε πρὸς ἐκεῖνον, οὔθ' ὑμεῖς παντάπασ
εἰκάζειν δόξετε περὶ τῶν τοιούτων, οὔθ' ἡμ
μεν ἄν, οὔτε τὰ περὶ τὴν πόλιν, οὔτε τὰ περὶ
κακῶς διῳκηκότες, ἀλλ' ἀπ' ἐλαττόνων ζῶντε
λειτουργίας ἀνηλώκαμεν. καί τοι τοὺς εὐτ
τοῖς ἰδίοις ἢ τοῖς κοινοῖς ὄντας δίκαιόν ἐσ
ἐνθυμοῦμαι δὲ μεταξὺ λέγων, ὅσον τὰ τῆς
πέπτωκε, καὶ τὰς διανοίας, ὡς οὐδὲν ὁμο
πραγμάτων οἱ νῦν τοῖς πρότερον πεπολιτευ
σιν. ὅτε μὲν γὰρ ἐγὼ παῖς ἦν, οὕτως ἐνομίζ
τεῖν ἀσφαλὲς εἶναι καὶ σεμνὸν, ὥστε ὀλίγο
προσεποιοῦντο πλείω κεκτῆσθαι τὴν οὐσία
ἐτύγχανον, βουλόμενοι μετασχεῖν τῆς δόξης
δὲ ὑπὲρ τοῦ μὴ πλουτεῖν ὥσπερ τῶν μεγίστω
ἀπολογίαν δεῖ παρασκευάζεσθαι, καὶ σκοπ
τις σωθήσεσθαι· πολὺ γὰρ δεινότερον κ
δοκεῖν εὐπορεῖν, ἢ τὸ φανερῶς ἀδικεῖν· ο
συγγνώμης ἔτυχον, ἢ μικροῖς ἐζημιώθησαν,
ἀπόλλυνται, καὶ πλείους εὕροιμεν τοὺς ἐκ
πτωκότας, ἢ τοὺς δίκην ὑπὲρ τῶν ἁμαρτημάτ

καὶ τί δεῖ λέγειν περὶ τῶν κοινῶν; αὐτὸς γὰρ οὐ μικρὸν διήμαρτον διὰ ταύτην τὴν μεταβολὴν τῶν ἐμαυτοῦ πραγμάτων. ὅτε γὰρ ἐπαμύνειν ἠρχόμην τοῖς ἰδίοις, ἀπολομένων ἐν τῷ πολέμῳ τῷ πρὸς Λακεδαιμονίους ἁπάντων τῶν ὑπαρχόντων ἡμῖν, ἀφ᾽ ὧν ὁ πατὴρ ἅμα τῇ τε πόλει χρήσιμον αὐτὸν παρεῖχεν, ἡμᾶς θ᾽ οὕτως ἐπιμελῶς ἐπαίδευσεν, ὥστ᾽ ἐπιφανέστερον εἶναί με τότε καὶ γνωριμώτερον ἐν τοῖς ἡλικιώταις, καὶ συμπαιδευομένοις, ἢ νῦν ἐν τοῖς συμπολιτευομένοις. ὅτε δ᾽ οὖν, ὥσπερ εἶπον, ἠρχόμην πλησιάζειν τισὶν, ᾤόμην, εἰ δυνηθείην πλείω κτήσασθαι καὶ περιποιήσασθαι τῶν ἐπὶ τὸν αὐτὸν βίον ὁρμησάντων, ἀμφότερα δόξειν, καὶ περὶ τὴν φιλοσοφίαν διαφέρειν, καὶ κοσμιώτερον βεβιωκέναι τῶν ἄλλων· ἐμοὶ δὲ τοὐναντίον ἀποβέβηκεν· εἰ μὲν γὰρ μήτ᾽ ἄξιος μηδενὸς ἐγενόμην, μήτε περιεποιησάμην μηδὲν, οὐδεὶς ἄν μοι πράγματα παρεῖχεν, ἀλλὰ φανερῶς ἀδικῶν, ἀσφαλῶς ἂν ἔζων, ἕνεκά γε τῶν συκοφάντων, νῦν δ᾽ ἀντὶ τῆς δόξης, ἧς προσεδόκων, ἀγῶνες περὶ ἐμὲ καὶ κίνδυνοι καὶ φθόνοι καὶ διαβολαὶ γεγόνασιν· οὕτω γὰρ ἡ πόλις ἐν τῷ παρόντι χαίρει, τοὺς μὲν ἐπιεικεῖς πιέζουσα καὶ ταπεινοὺς ποιοῦσα, τοῖς δὲ πονηροῖς ἐξουσίαν διδοῦσα καὶ λέγειν καὶ ποιεῖν ὅ, τι ἂν βουληθῶσιν, ὥστε Λυσίμαχος μὲν, ὁ προῃρημένος ζῆν ἐκ τοῦ συκοφαντεῖν καὶ κακῶς ἀεί τινα ποιεῖν τῶν πολιτῶν, κατηγορήσων ἡμῶν ἀναβέβηκεν· ἐγὼ δ᾽ ὃς οὐδὲ περὶ ἕνα ποτ᾽ ἐξήμαρτον, ἀλλὰ τῶν μὲν ἐνθένδε λημμάτων ἀπεσχόμην, παρὰ ξένων δὲ καὶ νομιζόντων εὖ πάσχειν ἐπορισάμην τὰς ὠφελείας, ὡς δεινὰ ποιῶν, εἰς τηλικουτονὶ καθέστηκα κίνδυνον. καί τοι προσήκει τοὺς εὖ φρονοῦντας εὔχεσθαι τοῖς θεοῖς, ὡς πλείστοις τῶν πολιτῶν παραγενέσθαι τὴν δύναμιν ταύτην, δι᾽ ἣν ἔμελλον

παρ' ἑτέρων λαμβάνοντας χρησίμους αὐτούς,
τῇ πόλει παρέξειν· πολλῆς δ' ἀλογίας περὶ
μένης, πάντων ἂν συμβαίη δεινότατον, εἰ,
κότες με χρήματα, τοσαύτην ἔχοιεν χάριν,
νῦν με θεραπεύειν· ὑμεῖς δὲ, εἰς οὓς ἀνήλωκ
δίκην ἐπιθυμήσετε παρ' ἐμοῦ λαβεῖν· ἔτι δὲ
εἰ πίνδαρον μὲν τὸν ποιητὴν οἱ πρὸ ἡμῶν γεγ
ἑνὸς μόνον ῥήματος ὅτι τὴν πόλιν ἔρεισμα
ὠνόμασεν, οὕτως ἐτίμησαν, ὥστε καὶ πρόξε
σθαι καὶ δωρεὰν μυρίας αὐτῷ δοῦναι δραχμ
πολὺ πλείω καὶ κάλλιον ἐγκεκωμιακότι, καὶ τ
τοὺς προγόνους, μηδ' ἀσφαλῶς ἂν γένοιτο ἐπ
ἐπίλοιπον χρόνον. περὶ μὲν οὖν τούτων καὶ
τῶν κατηγορηθέντων ἱκανὴν εἶναι νομίζω τὴ
ἀπολογίαν. οὐκ ὀκνήσω δὲ πρὸς ὑμᾶς οὐθ'
πρὸς τὸν ἐνεστῶτα κίνδυνον, κατειπεῖν τὴ
οὐθ' ὡς τὸ πρῶτον διετέθην πρὸς αὐτόν· ἐγ
μὲν τῶν ἰδίων, πολλὰς ἐλπίδας εἶχον καλῶς ἀγ
καὶ γὰρ τοῖς βεβιωμένοις, καὶ τοῖς πεπραγμένοι
καὶ πολλοὺς λόγους καὶ δικαίους ᾤμην ἔχειν
ὁρῶν δ' οὐ μόνον δυσκόλως διακειμένους π
λόγων παιδείαν τοὺς εἰθισμένους ἅπασι χαλεπ
καὶ τῶν ἄλλων πολιτῶν πολλοὺς τραχέως πρὸς
κειμένους, ἐφοβούμην μὴ τὰ μὲν ἴδιά μου π
τῆς δὲ κοινῆς καὶ τῆς περὶ τοὺς σοφιστὰς δια
λαύσω τι φλαῦρον· ἐπειδὴ δὲ χρόνων ἐπιγενο
πεσον εἰς τὸ λογίζεσθαι καὶ σκοπεῖν, τί χρ
παροῦσιν, ἐπαυσάμην τοῦ δέους καὶ τῆς ταρ
οὐκ ἀλόγως, ἀλλ' ἐκ τῶν εἰκότων ὑπολογισ
παραμυθησάμενος ἐμαυτόν· τούς τε γὰρ ἐπι

πρὸς οὓς περ ἐγὼ ποιήσομαι τοὺς λόγους, ἠπιστάμην οὐκ ἐμμένοντας ταῖς δόξαις ταῖς ἀδίκως ἐγγεγενημέναις, ἀλλ' ἐπακολουθοῦντας ταῖς ἀληθείαις, καὶ μεταπειθομένους ὑπὸ τῶν λεγόντων τὰ δίκαια, τήν τε φιλοσοφίαν ἐκ πολλῶν ἐνόμιζον ἐπιδείξειν, ἀδίκως διαβεβλημένην, καὶ πολὺ ἂν δικαιοτέρως ἀγαπωμένην αὐτὴν, ἢ διαβαλλομένην καὶ μισουμένην. ἔχω δὲ καὶ νῦν ἔτι ταύτην τὴν γνώμην. οὐκ ἄξιον δὲ θαυμάζειν εἴτι τῶν καλῶν ἐπιτηδευμάτων ἠγνόηται καὶ διαλέληθεν, οὐδ' εἰ διεψευσμένοι τινὲς αὐτοῦ τυγχάνουσι· καὶ γὰρ περὶ ἡμῶν αὐτῶν καὶ περὶ ἄλλων πραγμάτων ἀναριθμήτων οὕτως ἔχοντες ἂν εὑρεθείημεν· ἡ γὰρ πόλις ἡμῶν πολλῶν ἀγαθῶν αἰτία καὶ νῦν οὖσα, καὶ πρότερον γεγενημένη, καὶ τοῖς πολίταις καὶ τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι, καὶ πολλῶν ἡδονῶν γέμουσα, τοῦτ' ἔχει δυσκολώτατον· διὰ γὰρ τὸ μέγεθος καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐνοικούντων, οὐκ εὐσύνοπτός ἐστιν οὐδ' ἀκριβὴς, ἀλλ' ὥσπερ χειμάῤῥους, ὅπως ἂν ἕκαστον ὑπολαβοῦσα τύχῃ, καὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν πραγμάτων, οὕτω κατήνεγκε, καὶ δόξαν ἐνίοις τὴν ἐναντίαν τῆς προσηκούσης περιέθηκεν, ὅπερ καὶ τῇ παιδείᾳ ταύτῃ συμβέβηκεν· ὧν ἐνθυμουμένους χρὴ μηδενὸς πράγματος ἄνευ λόγου καταγιγνώσκειν, μήδ' ὁμοίως διακεῖσθαι δικάζοντας, ὥσπερ ἐν ταῖς ἰδίαις διατριβαῖς, ἀλλὰ διακριβοῦσθαι περὶ ἑκάστου καὶ τὴν ἀλήθειαν ζητεῖν, μεμνημένους τῶν ὅρκων καὶ τῶν νόμων, καθ' οὓς συνεληλύθατε δικάσοντες. ἔστι δ' οὐ περὶ μικρῶν οὔθ' ὁ λόγος, οὔθ' ἡ κρίσις, ἐν ᾗ καθέστημεν, ἀλλὰ περὶ τῶν μεγίστων· οὐ γὰρ περὶ ἐμοῦ μέλλετε μόνον τὴν ψῆφον διοίσειν, ἀλλὰ καὶ περὶ ἐπιτηδεύματος ᾧ πολλοὶ τῶν νεωτέρων προσέχουσι τὸν νοῦν· οἶμαι ὑμᾶς οὐκ ἀγνοεῖν, ὅτι τὰ πράγματα τῆς πόλεως τοῖς ἐπιγιγνομένοις

καὶ τοῖς τηλικούτοις οἱ πρεσβύτεροι παραδιδόασι· τοιαύτης οὖν ἀεὶ τῆς περιόδου γιγνομένης, ἀναγκαῖόν ἐστιν, ὅπως ἂν οἱ νεώτεροι παιδευθῶσιν, οὕτω τὴν πόλιν πράττουσαν διατελεῖν, ὥστ᾽ οὐ ποιητέον τοὺς συκοφάντας κυρίους τηλικούτου πράγματος, οὐδὲ τοὺς μὲν μὴ διδόντας τούτοις ἀργύριον τιμωρητέον, παρ᾽ ὧν δ᾽ ἂν λάβωσιν ἐατέον ποιεῖν ὅ, τι ἂν βουληθῶσιν· ἀλλ᾽ εἰ μὲν ἡ φιλοσοφία τοιαύτην ἔχει δύναμιν, ὥστε διαφθείρειν τοὺς νεωτέρους, οὐ τοῦτον χρὴ μόνον κολάζειν, ὃν ἂν γράψηταί τις τούτων, ἀλλὰ πάντας ἐκ ποδῶν ποιεῖσθαι τοὺς περὶ τὴν διατριβὴν ταύτην ὄντας· εἰ δὲ τοὐναντίον πέφυκεν, ὥστ᾽ ὠφελεῖν καὶ βελτίους ποιεῖν τοὺς πλησιάζοντας καὶ πλέονος ἀξίους, τοὺς μὲν διαβεβλημένους πρὸς αὐτὴν παυστέον, τοὺς δὲ συκοφαντοῦντας ἀτιμητέον, τοῖς δὲ νεωτέροις συμβουλευτέον ἐν ταύτῃ διατρίβειν μᾶλλον, ἢ τοῖς ἄλλοις ἐπιτηδεύμασι. πρὸ πολλῶν δ᾽ ἂν ἐποιησάμην, εἴπερ ἦν εἱμαρμένον μοι φεύγειν τὴν γραφὴν ταύτην ἀκμάζοντί μοι προσπεσεῖν τοῦτον τὸν κίνδυνον· οὐ γὰρ ἂν ἠθύμουν, ἀλλὰ μᾶλλον οἷός τ᾽ ἂν ἐγενόμην καὶ τὸν κατήγορον ἀμύνασθαι, καὶ τῇ φιλοσοφίᾳ βοηθῆσαι· νῦν δὲ φοβοῦμαι, μὴ διὰ ταύτην ὑπὲρ ἄλλων πραγμάτων ἐπιεικῶς εἰρηκώς, περὶ αὐτῆς ταύτης χεῖρον τύχω διαλεχθείς, ἢ περὶ ὧν ἧττόν μοι σπουδάσαι προσῆκε· καίτοι δεξαίμην ἂν (εἰρήσεται γὰρ τἀληθές, εἰ καὶ μωρὸς ὁ λόγος ἐστίν·) ἤδη τελευτῆσαι τὸν βίον, ἀξίως εἰπὼν τῆς ὑποθέσεως καὶ πείσας ὑμᾶς τοιαύτην νομίζειν τὴν τῶν λόγων μελέτην, οἵαπερ ἐστὶ μᾶλλον, ἢ ζῆν πολὺ πλείω χρόνον ἐφορῶν οὕτως αὐτὴν ὥσπερ νῦν παρ᾽ ἡμῖν φερομένην. τῆς μὲν οὖν ἐπιθυμίας, οἶδ᾽, ὅτι πολὺ καταδεέστερον ἐροῦμεν· ὅμως δ᾽ ὅπως ἂν δύνωμαι, πειράσομαι διελθεῖν, τήν τε

φύσιν αὐτῆς καὶ τὴν δύναμιν ἣν ἔχει, καὶ ποία τῶν ἄλλων τεχνῶν ὁμοειδής ἐστι, καὶ τί τοὺς συνόντας ὠφελεῖ, καὶ ποίας τινὰς ποιούμεθα ἡμεῖς τὰς ὑποσχέσεις· οἶμαι γὰρ ὑμᾶς μαθόντας τὴν ἀλήθειαν ἄμεινον καὶ βουλεύσεσθαι καὶ διαγνώσεσθαι περὶ αὐτῆς· ἀξιῶ δ' ὑμᾶς, ἢν ἄρα φαίνωμαι λόγους διεξιὼν, πολὺ τῶν εἰθισμένων λέγεσθαι παρ' ὑμῖν ἐξηλλαγμένους, μὴ δυσχεραίνειν, ἀλλ' ἔχειν συγγνώμην, ἐνθυμουμένους, ὅτι τοὺς περὶ πραγμάτων ἀνομοίων τοῖς ἄλλοις ἀγωνιζομένους, ἀναγκαῖόν ἐστι καὶ τοῖς λόγοις τοιούτοις χρῆσθαι περὶ αὐτῶν. ὑπομείναντες οὖν τὸν τρόπον τῶν λεγομένων, καὶ τὴν παῤῥησίαν, καὶ τὸν χρόνον ἐάσαντες, ἀναλῶσαί με τὸν δεδομένον ταῖς ἀπολογίαις, ὅπως ἂν ὑμῶν ἑκάστῳ δοκῇ δίκαιον εἶναι καὶ νόμιμον, οὕτω φέρετε τὴν ψῆφον. Βούλομαι δὲ περὶ τῆς τῶν λόγων παιδείας, ὥσπερ οἱ γενεαλογοῦντες, πρῶτον διελθεῖν πρὸς ὑμᾶς· ὁμολογεῖται μὲν γὰρ τὴν φύσιν ἡμῶν ἔκ τε τοῦ σώματος συγκεῖσθαι καὶ τῆς ψυχῆς, αὐτοῖν δὲ τούτοιν οὐδεὶς ἐστιν ὅστις οὐκ ἂν φήσειεν ἡγεμονικωτέραν πεφυκέναι τὴν ψυχὴν καὶ πλέονος ἀξίαν· τῆς μὲν γὰρ ἔργον εἶναι βουλεύεσθαι τὰ περὶ τῶν ἰδίων καὶ περὶ τῶν κοινῶν, τοῦ δὲ σώματος ὑπηρετῆσαι τοῖς ὑπὸ τῆς ψυχῆς γνωσθεῖσιν· οὕτω δὲ τούτων ἐχόντων ὁρῶντές τινες τῶν πολὺ πρὸ ἡμῶν γεγονότων, περὶ μὲν τῶν ἄλλων πολλὰς τέχνας συνεστηκυίας, περὶ δὲ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν οὐδὲν τοιοῦτον συντεταγμένον, εὑρόντες δὲ τὰς ἐπιμελείας, κατέλιπον ἡμῖν, περὶ μὲν τὰ σώματα τὴν παιδοτριβικὴν, ἧς ἡ γυμναστικὴ μέρος ἐστὶ, περὶ δὲ τὰς ψυχὰς τὴν φιλοσοφίαν, περὶ ἧς ἐγὼ μέλλω ποιεῖσθαι τοὺς λόγους ἀντιστρόφους, καὶ σύζυγας, καὶ σφίσιν αὐτοῖς ὁμολογουμένους, δι' ὧν οἱ προεστῶτες αὐτῶν τάς τε ψυχὰς φρονιμωτέρας,

καὶ τὰ σώματα χρησιμώτερα παρασκευάζου
διαστησάμενοι τὰς παιδείας ἀπ᾽ ἀλλήλων,
πλησίαις χρώμενοι καὶ ταῖς διδασκαλίαις κα
σίαις, καὶ ταῖς ἄλλαις ἐπιμελείαις· ἐπειδὰ
μαθητὰς, οἱ μὲν παιδοτρίβαι τὰ σχήματα,
ἀγωνίαν εὑρημένα, τοὺς φοιτῶντας διδάσ
περὶ τὴν φιλοσοφίαν ὄντες, τὰς ἰδέας ἁπ
λόγος τυγχάνει χρώμενος, διεξέρχονται τ
ἐμπείρους δὲ τούτων ποιήσαντες καὶ διακ
τούτοις, πάλιν γυμνάζουσιν αὐτοὺς, καὶ πο
καὶ συνείρειν καθ᾽ ἓν ἕκαστον ὧν ἔμαθον
ἵνα ταῦτα βεβαιότερον κατάσχωσι, καὶ τῶν
τέρω ταῖς δόξαις γένωνται. τῷ μὲν γὰρ εἰ
βεῖν αὐτοὺς οὐχ οἷόν τ᾽ ἐστίν. ἐπὶ γὰρ
πραγμάτων διαφεύγουσι τὰς ἐπιστήμας.
προσέχοντες τὸν νοῦν καὶ δυνάμενοι θεωρε
νον, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πλειστάκις αὐτῶν τυγχ
τον δὲ τὸν τρόπον ἐπιμελούμενοι καὶ παιδε
μὲν τοῦ γενέσθαι βελτίους αὐτοὺς αὐτῶν τ
καὶ ἔχειν ἄμεινον, τοὺς μὲν τὰς διανοίας, τ
σωμάτων ἕξεις, ἀμφότεροι δύνανται προαγ
δὲ τὴν ἐπιστήμην οὐδέτεροι τυγχάνουσιν ἐ
ἂν οἱ μὲν ἀθλητὰς, οὓς βουληθεῖεν, οἱ δὲ
νοὺς ποιήσαιεν, ἀλλὰ μέρος μὲν ἄν τι συμβ
ὅλον αἱ δυνάμεις αὐταὶ παραγίγνονται τοῖς
καὶ ταῖς ἐπιμελείαις διενεγκοῦσιν. ὁ μὲν
φιλοσοφίας τοιοῦτός τίς ἐστιν. ἡγοῦμαι δ᾽
ἔτι καταμαθεῖν τὴν δύναμιν αὐτῆς, εἰ διέλθ
σχέσεις, ἃς ποιούμεθα πρὸς τοὺς πλησιάζει
μένους· λέγομεν γὰρ, ὡς δεῖ τοὺς μέλλοντ

περὶ τοὺς λόγους, ἢ περὶ τὰς πράξεις, ἢ περὶ τὰς ἄλλας ἐργασίας, πρῶτον μὲν πρὸς τοῦτο πεφυκέναι καλῶς, πρὸς ὃ ἂν προῃρημένοι τυγχάνωσιν· ἔπειτα παιδευθῆναι καὶ λαβεῖν τὴν ἐπιστήμην, ἥτις ἂν ᾖ περὶ ἑκάστου. τρίτον ἐντριβεῖς γενέσθαι καὶ γυμνασθῆναι περὶ τὴν χρείαν καὶ τὴν ἐμπειρίαν αὐτῶν· ἐκ τούτων γὰρ ἐν ἁπάσαις ταῖς ἐργασίαις τελείους γίγνεσθαι καὶ πολὺ διαφέροντας τῶν ἄλλων, εἶναι δὲ τούτων προσῆκεν, ἑκατέροις τοῖς τε διδάσκουσι καὶ τοῖς μανθάνουσιν, ἴδιον μὲν τοῖς μὲν εἰσενέγκασθαι τὴν φύσιν οἵαν δεῖ, τοῖς δὲ δύνασθαι παιδεῦσαι τοὺς τοιούτους, κοινὸν δ' ἀμφοτέρων τὸ περὶ τὴν ἐμπειρίαν γυμνάσιον· δεῖ γὰρ τοὺς μὲν ἐπιμελῶς ἐπιστατῆσαι τοῖς παιδευομένοις, τοὺς δ' ἐγκρατῶς ἐμμεῖναι τοῖς προσταττομένοις. ταῦτα μὲν οὖν ἐστιν, ἃ κατὰ πασῶν λέγομεν τῶν τεχνῶν· εἰδὲ δή τις ἀφέμενος τῶν ἄλλων, ἔροιτό με, τί τούτων μεγίστην ἔχει δύναμιν πρὸς τὴν τῶν λόγων παιδείαν, ἀποκριναίμην ἄν, ὅτι τὸ τῆς φύσεως ἀνυπέρβλητόν ἐστι καὶ πολὺ πάντων διαφέρει· τὸν γὰρ ἔχοντα τὴν μὲν ψυχὴν εὑρεῖν καὶ μαθεῖν καὶ πονῆσαι καὶ μνημονεῦσαι δυναμένην, τὴν δὲ φωνὴν καὶ τὴν τοῦ στόματος σαφήνειαν, τοιαύτην, ὥστε μὴ μόνοις τοῖς λεγομένοις, ἀλλὰ καὶ ταῖς τούτων εὐαρμοστίαις συμπείθειν τοὺς ἀκούοντας· ἔτι δὲ τὴν τόλμαν μὴ τῆς ἀναισχυντίας σημεῖον γινομένην, ἀλλὰ τὴν μετὰ σωφροσύνης οὕτω παρασκευάζουσαν τὴν ψυχήν, ὥστε μηδὲν ἧττον θαῤῥεῖν. ἐν δὴ πᾶσι τοῖς πολίταις λόγους ποιούμενον, ἢ πρὸς αὑτὸν διανοούμενον, τίς οὐκ οἶδεν, ὅτι τυχὼν ὁ τοιοῦτος παιδείας μὴ τῆς ἀπηκριβωμένης, ἀλλὰ τῆς ἐπιπολαίου, καὶ πᾶσι κοινῆς, τοιοῦτος ἂν εἴη ῥήτωρ, οἷος οὐκ οἶδ' εἴ τις ἄλλος τῶν ἑλλήνων γέγονε· καὶ μὴν δὴ κἀκείνους ἴσμεν

τοὺς καταδεεστέραν μὲν τούτων τὴν φύσιν ἔχ
δ' ἐμπειρίαις, καὶ ταῖς ἐπιμελείαις προσέχ
γίγνονται κρείττους οὐ μόνον αὐτῶν, ἀλλὰ
μὲν πεφυκότων, λίαν δὲ αὐτῶν κατημεληκότων
τερόν τε τούτων δεινὸν ἂν καὶ λέγειν καὶ πρ
σειεν, ἀμφότερά τε γενόμενα περὶ τὸν αὐτὸν ἀ
τοῖς ἄλλοις ἀποτελέσειε. περὶ μὲν οὖν τῆς
τῆς ἐμπειρίας, ταῦτα γιγνώσκω· περὶ δὲ τῆς π
ἔχω τοιοῦτον λόγον εἰπεῖν οὔτε παρομοίαν
πλησίαν ἔχει τούτοις τὴν δύναμιν. εἰ γάρ τις
ἅπαντα τὰ περὶ τοὺς λόγους, καὶ διακριβω
τῶν ἄλλων, λόγων μὲν ποιητὴς τυχὸν ἂν χαρ
νοιτο τῶν πολλῶν, εἰς ὄχλον δὲ καταστὰς, τ
ἀποστερηθεὶς τοῦ τολμᾶν, οὐδ' ἂν φθέγξα
θείη. καὶ μηδεὶς οἰέσθω με πρὸς μὲν ὑμᾶ
τὴν ὑπόσχεσιν· ἐπειδὰν δὲ διαλέγωμαι πρὸς τ
μοι βουλομένους, ἅπασαν ὑπ' ἐμαυτῷ ποιεῖσθ
μιν· φεύγων γὰρ τὰς τοιαύτας αἰτίας, ὅτ' ἠ
ταύτην εἶναι τὴν πραγματείαν, λόγον διέδωκ
ᾧ φανήσομαι τοῖς τε μείζους ποιουμένοις τὰς
ἐπιτιμῶν, καὶ τὴν ἐμαυτοῦ γνώμην ἀποφαινόμ
οὖν κατηγορῶ τῶν ἄλλων παραλείψω, καὶ γά
τοῦ καιροῦ τοῦ παρόντος· ἃ δ' αὐτὸς ἀποφα
ράσομαι διελθεῖν ὑμῖν. ἄρχομαι δ' ἐνθένδε

ΕΚ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΣΟΦΙΣΤΩΝ

Εἰ δὲ δεῖ μὴ μόνον κατηγορεῖν τῶν ἄλλω
τὴν ἐμαυτοῦ δηλῶσαι διάνοιαν, ἡγοῦμαι πά
τοὺς εὐφρονοῦντας συνειπεῖν, ὅτι πολλοὶ μὲ
σοφησάντων ἰδιῶται διετέλεσαν ὄντες, ἄλλοι

δεινὶ πώποτε συγγενόμενοι τῶν σοφιστῶν, καὶ λέγειν καὶ πολιτεύεσθαι δεινοὶ γεγόνασιν. αἱ μὲν γὰρ δυνάμεις καὶ τῶν λόγων καὶ τῶν ἄλλων ἔργων ἁπάντων, ἐν τοῖς εὐφυέσιν ἐγγίγνονται, καὶ τοῖς περὶ τὰς ἐμπειρίας γεγυμνασμένοις· ἡ δὲ παίδευσις τοὺς μὲν τοιούτους τεχνικωτέρους, καὶ πρὸς τὸ ζῆν εὐπορωτέρους ἐποίησεν· οἷς γὰρ καὶ νῦν τυγχάνουσι πλανώμενοι, ταῦτ᾽ ἐξ ἑτοιμοτέρου λαμβάνειν αὐτοὺς ἐδίδαξε. τοὺς δὲ καταδεεστέραν τὴν φύσιν ἔχοντας, ἀγωνιστὰς μὲν ἀγαθοὺς, ἢ λόγων ποιητὰς, οὐκ ἂν ἀποτελέσειεν, αὐτοὺς δ᾽ ἂν αὐτῶν προαγάγοιτο, καὶ πρὸς πολλὰ χρησιμωτέρους διακεῖσθαι ποιήσειε· βούλομαι δ᾽, ἐπειδήπερ εἰς τοῦτο προῆλθον, ἔτι σαφέστερον εἰπεῖν περὶ αὐτῶν· φημὶ γὰρ ἐγὼ τῶν μὲν ἰδεῶν, ἐξ ὧν τοὺς λόγους ἅπαντας καὶ λέγομεν καὶ συντίθεμεν, λαβεῖν ἐπιστήμην, οὐκ εἶναι τῶν πάνυ χαλεπῶν, ἤν τις αὑτὸν παραδιδῷ μὴ τοῖς ῥᾳδίως ὑπισχνουμένοις, ἀλλὰ τοῖς εἰδόσι περὶ αὐτῶν· τὸ δὲ τούτων ἐφ᾽ ἑκάστῃ τῶν πράξεων ἃς δεῖ προελέσθαι καὶ μίξασθαι πρὸς ἀλλήλας, καὶ τάξασθαι κατὰ τρόπον· ἔτι δὲ τῶν καιρῶν μὴ διαμαρτεῖν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐνθυμήμασι πρεπόντως ὅλον τὸν λόγον καταποικίλαι, καὶ τοῖς ὀνόμασιν εὐρύθμως καὶ μουσικῶς εἰπεῖν, ταῦτα δὲ πολλῆς ἐπιμελείας δεῖσθαι καὶ ψυχῆς ἀνδρικῆς καὶ δοξαστικῆς ἔργον εἶναι διελθεῖν, καὶ δεῖ τὸν μὲν μαθητὴν πρὸς τῷ τὴν φύσιν ἔχειν οἵαν χρὴ, τὰ μὲν εἴδη τὰ τῶν λόγων μαθεῖν, περὶ δὲ τὰς χρήσεις αὐτῶν γυμνασθῆναι. τὸν δὲ διδάσκαλον, τὰ μὲν οὕτως ἀκριβῶς οἷόν τ᾽ εἶναι διελθεῖν, ὥστε μηδὲν τῶν διδακτῶν παραλιπεῖν, περὶ δὲ τῶν λοιπῶν τοιοῦτον αὑτὸν παράδειγμα παρασχεῖν, ὥστε τοὺς ἐκτυπωθέντας καὶ μιμήσασθαι δυνηθέντας, εὐθὺς ἀνθηρότερον καὶ χαριέστερον τῶν ἄλλων φαίνεσθαι λέγοντας· καὶ τού-

των μὲν ἁπάντων συμπεσόντων τελέως ἔξο
σοφοῦντες· καθ᾽ ὃ δ᾽ ἂν ἐλλειφθῇ τι τ
ἀνάγκῃ ταύτῃ χεῖρον διακεῖσθαι τοὺς πλη
(ἕως ὧδε τὰ ἐκ τοῦ κατὰ σοφιστ

Ταῦτα κομψοτέρως μὲν πέφρασται τ
εἰρημένων· βούλεται δὲ ταῦτα δηλοῦν ἐκείνο
γιστον ὑμῖν γενέσθαι τεκμήριον τῆς ἐμῆς
γάρ, ὅτε μὲν ἦν νεώτερος, ἀλαζονευόμενος
μεγάλας τὰς ὑποσχέσεις ποιούμενος· ἐπε
λαυκα τοῦ πράγματος καὶ πρεσβύτερος γέγο
ταπεινὴν ποιῶ τὴν φιλοσοφίαν, ἀλλὰ τοῖς
χρώμενος, ἀκμάζων καὶ παυόμενος αὐτῆς
καὶ κινδυνεύων, καὶ πρὸς τοὺς βουλομένο
καὶ πρὸς τοὺς μέλλοντας περὶ ἐμοῦ τὴν
διατελῶ, ὥστ᾽ οὐκ οἶδ᾽ ὅπως ἂν τις ἀληθ
καιότερος περὶ αὐτὴν ἐπιδειχθείη γεγενη
μὲν οὖν ἐκείνοις προσκείσθω τοῖς πρότερ
εἰρημένοις· οὐκ ἀγνοῶ δ᾽ ὅτι τοὺς δυσκόλω
οὐδέν πω τῶν εἰρημένων ἱκανόν ἐστιν ἀπαλ
νοίας ταύτης, ἀλλὰ πολλῶν ἔτι δέονται λόγ
δαπῶν, εἰ μέλλουσιν ἑτέραν μεταλήψεσθα
ἧς νῦν τυγχάνουσιν ἔχοντες. δεῖ δὴ μήδ᾽
πεῖν διδάσκοντας καὶ λέγοντας, ἐξ ὧν δυοῖν
σομεν· ἢ μεταστήσομεν τὰς γνώμας αὐτῶ
σφημίας καὶ κατηγορίας, αἷς νῦν χρῶντ
ἐξελέγξομεν ψευδεῖς οὔσας· εἰσὶ δὲ διτταί·
μὲν ὡς ἔστιν ἡ περὶ τοὺς σοφιστὰς διατ
καὶ φενακισμός· οὐδεμία γὰρ εὕρηται πα
δι᾽ ἧς γένοιτό τις ἄν, ἢ περὶ τοὺς λόγου
περὶ τὰς πράξεις φρονιμώτερος· ἀλλ᾽ οἱ

τούτοις τῇ φύσει τῶν ἄλλων διαφέρουσιν· οἱ δὲ δεινοτέρους μὲν ὁμολογοῦσιν εἶναι τοὺς περὶ τὴν μελέτην ταύτην ὄντας, οὐ μὴν ἀλλὰ διαφθείρεσθαι καὶ γίγνεσθαι χείρους. ἐπειδὰν γὰρ λάβωσι δύναμιν, τοῖς ἀλλοτρίοις ἐπιβουλεύειν· ὡς οὖν οὐδὲν ὑγιὲς, οὐδ᾽ ἀληθὲς οὐδέτεροι τούτων λέγουσι, πολλὰς ἐλπίδας ἔχω πᾶσι φανερὸν ποιήσειν· πρῶτον δ᾽ ἐνθυμήθητε περὶ τῶν φλυαρίαν φασκόντων εἶναι τὴν παιδείαν, ὡς αὐτοὶ λίαν καταφανῶς ληροῦσι· διασύρουσι μὲν γὰρ αὐτὴν, ὡς οὐδὲν ὠφελεῖν δυναμένην, ἀλλ᾽ ἀπάτην καὶ φενακισμὸν οὖσαν· ἀξιοῦσι δὲ τοὺς συνόντας ἡμῖν, εὐθὺς μὲν προσελθόντας, διαφέρειν αὐτοὺς αὐτῶν, ὀλίγας δ᾽ ἡμέρας συνδιατρίψαντας, σοφωτέρους ἐν τοῖς λόγοις καὶ κρείττους φαίνεσθαι, τῶν καὶ ταῖς ἡλικίαις καὶ ταῖς ἐμπειρίαις προσεχόντων· ἐνιαυτὸν δὲ παραμείναντας ῥήτορας ἅπαντας ἀγαθοὺς εἶναι καὶ τελέους, καὶ μηδὲν φαυλοτέρους τοὺς ἀμελεῖς τῶν πονεῖν ἐθελόντων, μηδὲ τοὺς ἀφυεῖς τῶν τὰς ψυχὰς ἀνδρικὰς ἐχόντων· καὶ ταῦτα προστάττουσιν, οὔθ᾽ ἡμῶν ἀκηκοότες τοιαύτας ποιουμένων τὰς ὑποσχέσεις, οὔτ᾽ ἐν ταῖς ἄλλαις τέχναις καὶ παιδείαις, οὐδὲν ἑωρακότες τοῦτο συμβαῖνον, ἀλλὰ μόλις μὲν ἡμῖν τὰς ἐπιστήμας παραγινομένας, οὐχ ὁμοίως δὲ ἀλλήλοις ὅ, τι ἂν μάθωμεν ἐξεργαζομένους· ἀλλὰ δύο μὲν ἢ τρεῖς ἐξ ἁπάντων τῶν διδασκαλείων ἀγωνιστὰς γιγνομένους· τοὺς δ᾽ ἄλλους ἐξ αὐτῶν ἰδιώτας ἀπαλλαττομένους. καί τοι πῶς οὐκ ἄφρονας εἶναι χρὴ νομίζειν τοὺς τὰς δυναστείας ἐν ταῖς ὁμολογουμέναις τῶν τεχνῶν, οὐκ ἐνούσας, ταύτας ἀπαιτεῖν τολμῶντας παρὰ ταύτης, ἣν οὐκ εἶναι φασὶ καὶ πλείους, τὰς ὠφελείας ἀξιοῦντας γίγνεσθαι παρὰ τῆς ἀπιστουμένης ὑφ᾽ αὐτῶν, ἢ παρὰ τῶν ἀκριβῶς εὑρῆσθαι δοκουσῶν.

χρὴ δὲ τοὺς νοῦν ἔχοντας, οὐκ ἀνωμάλως ποιεῖσθαι τὰς κρίσεις περὶ τῶν ὁμοίων πραγμάτων, οὐδ᾽ ἀποδοκιμάζειν τὴν παιδείαν τὴν ταὐτὰ ταῖς πλείσταις τῶν τεχνῶν ἀπεργαζομένην. τίς γὰρ οὐκ οἶδεν ἡμῶν πολλοὺς ὑπὸ τοῖς σοφισταῖς γενομένων οὐ φενακισθέντας, οὐδ᾽ οὕτως διατεθέντας, ὡς οὗτοι λέγουσιν, ἀλλὰ τοὺς μὲν αὐτῶν ἱκανοὺς ἀγωνιστὰς ἀποτελεσθέντας, τοὺς δὲ παιδεύειν ἑτέρους δυνηθέντας. ὅσοι δὲ αὐτῶν ἰδιωτεύειν ἐβουλήθησαν, ἔν τε ταῖς ὁμιλίαις χαριεστέρους ὄντας, ἢ πρότερον ἦσαν, τῶν τε λόγων κριτὰς, καὶ συμβούλους ἀκριβεστέρους τῶν πλείστων γεγενημένους. ὥστε πῶς χρὴ τῆς τοιαύτης διατριβῆς καταφρονεῖν τῆς τοὺς κεχρημένους αὐτῇ τοιούτους παρασκευάζειν δυναμένης· ἀλλὰ μὴν καὶ τόδε πάντες ἂν ὁμολογήσαιεν, ὅτι τούτους τεχνικωτάτους εἶναι νομίζομεν, ἀπὸ πασῶν τῶν τεχνῶν καὶ χειρουργιῶν, οἵτινες ἂν τοὺς μαθητὰς ὡς οἷόν θ᾽ ὁμοιοτάτους ἐργάτας ἀλλήλοις ἀποδείξωσι· τῇ τοίνυν φιλοσοφίᾳ φανήσεται καὶ τοῦτο συμβεβηκός. ὅσοι γὰρ ἡγεμόνος ἔτυχον ἀληθινοῦ καὶ νοῦν ἔχοντος, εὑρεθεῖεν ἂν ἐν τοῖς λόγοις, οὕτως ὁμοίαν τὴν δύναμιν ἔχοντες, ὥστε πᾶσι εἶναι φανερὸν, ὅτι τῆς αὐτῆς παιδείας μετεσχήκασι· καί τοι μηδενὸς ἔθους αὐτοῖς ἐγγενομένου ἱκανοῦ, μὴ δὲ διατριβῆς τεχνικῆς ὑπαρξάσης, οὐκ ἔστιν ὅπως ἂν εἰς τὴν ὁμοιότητα ταύτην κατέστησαν. ἔτι τοίνυν ὑμῶν αὐτῶν οὐδεὶς ἐστιν ὅστις οὐκ ἂν εἰπεῖν ἔχοι πολλοὺς τῶν συμπαιδευθέντων, οἳ παῖδες μὲν ὄντες ἀμαθέστατοι τῶν ἡλικιωτῶν ἔδοξαν εἶναι· πρεσβύτεροι δὲ γενόμενοι, πλέον διήνεγκαν πρὸς τὸ φρονεῖν καὶ λέγειν τῶν αὐτῶν τούτων, ὧν παῖδες ὄντες ἀπελείφθησαν. ὅθεν μάλιστ᾽ ἄν τις γνοίη τὴν ἐπιμέλειαν ὅσην ἔχει δύναμιν. δῆλον γὰρ ὅτι τότε μὲν ἅπαντες τοιαύταις ἐχρῶντο ταῖς

διανοίαις, οἵας περ ἐξ ἀρχῆς ἔφυσαν ἔχοντες· ἄνδρες δὲ γενόμενοι τούτων διήνεγκαν καὶ μετήλλαξαν τὴν φρόνησιν τῷ τοὺς μὲν ἐκκεχυμένως ζῆν καὶ ῥαθύμως, τοὺς δὲ, τοῖς τε πράγμασι καὶ σφίσιν αὐτοῖς προσέχειν τὸν νοῦν. ὅπου δὲ καὶ διὰ τὴν αὑτῶν ἐπιμέλειαν γίγνονταί τινες βελτίους, πῶς οὐκ ἂν οὗτοι λαβόντες ἐπιστάτην καὶ πρεσβύτερον, καὶ πολλῶν πραγμάτων ἔμπειρον, καὶ τὰ μὲν παρειληφότα, τὰ δ᾽ αὐτῶν εὑρηκότα, πολὺ ἂν ἔτι πλεῖον καὶ σφῶν αὐτῶν, καὶ τῶν ἄλλων διήνεγκαν. οὐ μόνον δ᾽ ἐκ τούτων, ἀλλὰ καὶ τῶν λοιπῶν εἰκότως ἂν ἅπαντες τὴν ἄγνοιαν θαυμάσειαν τῶν τολμώντων, οὕτως εἰκῇ καταφρονεῖν τῆς φιλοσοφίας· πρῶτον μὲν εἰ πάσας τὰς πράξεις καὶ τὰς τέχνας εἰδότες ταῖς μελέταις καὶ ταῖς φιλοπονίαις ἁλισκομένας πρὸς τὴν τῆς φρονήσεως ἄσκησιν, ταῦτα μηδεμίαν ἡγοῦνται δύναμιν ἔχειν. ἔπειτα εἰ τῶν μὲν σωμάτων μηδὲν οὕτως ἂν φήσαιεν εἶναι φαῦλον, ὅτι γυμνασθὲν καὶ πονῆσαν, οὐκ ἂν εἴη βέλτιον, τὰς δὲ ψυχὰς τὰς ἄμεινον πεφυκυίας τῶν σωμάτων, μηδὲν ἂν νομίζοιεν γενέσθαι σπουδαιοτέρας παιδευθείσας καὶ τυχούσας τῆς προσηκούσης ἐπιμελείας· ἔτι δὲ εἰ περὶ τοὺς ἵππους καὶ τοὺς κύνας, καὶ τὰ πλεῖστα τῶν ζώων ὁρῶντες, τέχνας ἔχοντας τινὰς, αἷς τὰ μὲν ἀνδρειότερα, τὰ δὲ πρᾳότερα, τὰ δὲ φρονιμώτερα ποιοῦσι, περὶ τὴν τῶν ἀνθρώπων φύσιν μηδεμίαν οἴονται τοιαύτην εὑρῆσθαι παιδείαν, ἥτις ἂν αὐτοὺς ἐπί τι τούτων, ὧν περ καὶ τὰ θηρία, δυνηθείη προαγαγεῖν, ἀλλὰ τοσαύτην ἁπάντων ἡμῶν ἀτυχίαν κατεγνώκασιν, ὥσθ᾽ ὁμολογήσειαν μὲν ἂν ταῖς ἡμετέραις διανοίαις ἕκαστον τῶν ὄντων βέλτιον γίγνεσθαι, καὶ χρησιμώτερον, αὐτοὺς δ᾽ ἡμᾶς τοὺς ἔχοντας τὴν φρόνησιν ταύτην, ᾗ πάντα πλέονος ἄξια ποιοῦμεν, τολμῶσι λέγειν,

ὡς οὐδὲν ἂν ἀλλήλους πρὸς ἐπιείκειαν εὐεργετήσαιμεν· ὃ δὲ πάντων δεινότατον, ὅτι καθ' ἕκαστον τὸν ἐνιαυτὸν θεωροῦντες ἐν τοῖς θαύμασι, τοὺς μὲν λέοντας, πρᾳότερον διακειμένους πρὸς τοὺς θεραπεύοντας, ἢ τῶν ἀνθρώπων ἔνιοι πρὸς τοὺς εὐποιοῦντας, τὰς δ' ἄρκτους καλινδουμένας καὶ παλαιούσας καὶ μιμουμένας τὰς ἡμετέρας ἐπιστήμας· οὐδ' ἐκ τούτων δύνανται γνῶναι τὴν παιδείαν καὶ τὴν ἐπιμέλειαν ὅσην ἔχει δύναμιν. οὐδ' ὅτι ταῦτα πολὺ ἂν θᾶττον τὴν ἡμετέραν φύσιν, ἢ τὴν ἐκείνων ὠφελήσειεν. ὥστ' ἀπορῶ πότερον ἄν τις δικαιότερον θαυμάσειε τὰς πρᾳότητας τὰς τοῖς χαλεπωτάτοις τῶν θηρίων ἐγγινομένας, ἢ τὰς ἀγριότητας τὰς ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν τοιούτων ἀνθρώπων ἐνούσας. ἔχοι δ' ἄν τις πλείω περὶ τούτων εἰπεῖν, ἀλλὰ γὰρ ἢν πολλὰ λίαν λέγω περὶ τῶν παρὰ τοῖς πλείστοις ὁμολογουμένων, δέδοικα μὴ περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων ἀπορεῖν δόξω· παυσάμενος οὖν τούτων, ἐπ' ἐκείνους τρέψομαι, τοὺς καταφρονοῦντας μὲν τῆς φιλοσοφίας, πολὺ δὲ πικρότερον κατηγοροῦντας αὐτῆς, καὶ μεταφέροντας τὰς πονηρίας τῶν φασκόντων μὲν εἶναι σοφιστῶν, ἄλλο δέ τι πραττόντων ἐπὶ τοὺς οὐδὲν τῶν αὐτῶν ἐκείνοις ἐπιτηδεύοντας· ἐγὼ δ' οὐχ ὑπὲρ ἁπάντων τῶν προσποιουμένων δύνασθαι παιδεύειν ποιοῦμαι τοὺς λόγους, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν δικαίως τὴν δόξαν ταύτην ἐχόντων· οἶμαι δὲ σαφῶς ἐπιδείξειν τοὺς κατηγοροῦντας ἡμῶν πολὺ τῆς ἀληθείας διημαρτηκότας, ἤν περ ἐθελήσητε διατέλους ἀκοῦσαι τῶν λεγομένων. πρῶτον μὲν οὖν ὁρίσασθαι δεῖ τίνων ὀρεγόμενοι, καὶ τίνος τυχεῖν βουλόμενοι τολμῶσι τινὲς ἀδικεῖν· ἢν γὰρ ταῦτα καλῶς περιλάβωμεν, ἄμεινον γνώσεσθε τὰς αἰτίας τὰς καθ' ἡμῶν λεγομένας, εἴτ' ἀληθεῖς εἰσὶν, εἴτε ψευδεῖς. ἐγὼ μὲν οὖν ἡδονῆς, ἢ κέρδους,

ἢ τιμῆς ἕνεκα φημὶ πάντας πράττειν· ἔξω γὰρ τούτων, οὐδεμίαν ἐπιθυμίαν ὁρῶ τοῖς ἀνθρώποις ἐγγιγνομένην· εἰ δὴ ταῦθ᾽ οὕτως ἔχει, λοιπόν ἐστι σκέψασθαί τι τούτων ἂν ἡμῖν γίγνοιτο διαφθείρουσι τοὺς νεωτέρους, πότερον ἂν ἡσθείημεν ὁρῶντες, ἢ καὶ πυνθανόμενοι πονηροὺς αὐτοὺς ὄντας, καὶ δοκοῦντας τοῖς συμπολιτευομένοις· καὶ τίς οὕτως ἐστὶν ἀναίσθητος, ὅστις οὐκ ἂν ἀλγήσειε τοιαύτης διαβολῆς περὶ αὐτὸν γιγνομένης· ἀλλὰ μὴν οὐδ᾽ ἂν θαυμασθείημεν, οὐδὲ τιμῆς μεγάλης τύχοιμεν τοιούτους τοὺς συνόντας ἀποπέμποντες, ἀλλὰ πολὺ ἂν μᾶλλον καταφρονηθείημεν, καὶ μισηθείημεν τῶν ταῖς ἄλλαις πονηρίαις ἐνόχων ὄντων· καὶ μὴν οὐδ᾽ εἰ ταῦτα παρίδοιμεν, χρήματα πλεῖστ᾽ ἂν λάβοιμεν, οὕτω παιδείας προεστῶτες. οἶμαι γὰρ δήπου τοῦτό γε πάντας γιγνώσκειν, ὅτι σοφιστῇ μισθὸς κάλλιστός ἐστι καὶ μέγιστος, ἢν τῶν μαθητῶν τινες καλοὶ κἀγαθοὶ καὶ φρόνιμοι γένωνται, καὶ παρὰ τοῖς πολίταις εὐδοκιμοῦντες. οἱ μὲν γὰρ τοιοῦτοι, πολλοὺς μετασχεῖν τῆς παιδείας εἰς ἐπιθυμίαν καθιστᾶσιν· οἱ δὲ πονηροὶ, καὶ τοὺς πρότερον συνεῖναι διανοουμένους ἀποτρέπουσιν, ὥστε τίς ἂν ἐν τούτοις τὸ κρεῖττον ἀγνοήσειεν, οὕτως μεγάλην τὴν διαφορὰν τῶν πραγμάτων ἐχόντων. ἴσως οὖν ἄν τις πρὸς ταῦτα τολμήσειεν εἰπεῖν, ὡς πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων διὰ τὰς ἀκρασίας, οὐκ ἐμμένουσι τοῖς λογισμοῖς, ἀλλ᾽ ἀμελήσαντες τοῦ συμφέροντος, ἐπὶ τὰς ἡδονὰς ὁρμῶσιν. ἐγὼ δ᾽ ὁμολογῶ καὶ τῶν ἄλλων πολλοὺς καὶ τῶν προσποιουμένων εἶναι σοφιστῶν ἔχειν τινὰς τὴν φύσιν ταύτην. ἀλλ᾽ ὅμως οὐδὲ τῶν τοιούτων οὐδείς ἐστιν οὕτως ἀκρατὴς, ὅστις ἂν δέξαιτο καὶ τοὺς μαθητὰς εἶναι τοιούτους· τῶν μὲν γὰρ ἡδονῶν τῶν διὰ τὴν ἀκρόασιν ἐκείνοις συμβαινουσῶν οὐκ ἂν δύναιντο με-

τασχεῖν· τῆς δὲ δόξης τῆς διὰ τὴν πονηρί
αὐτὸς ἂν τὸ πλεῖστον μέρος ἀπολαύσειεν.
ἂν καὶ διαφθείραιεν καὶ τοὺς πῶς διακειμ
ἂν μαθητάς. ἄξιον γὰρ καὶ ταῦτα διελθ
τοὺς ἤδη κακοήθεις ὄντας καὶ πονηρούς. κα
τῆς αὐτοῦ φύσεως ἐπίσταται ταῦτα παρὰ ἑτ
νειν ἐπιχειρήσειεν. ἀλλὰ τοὺς ἐπιεικεῖς καὶ χ
τηδευμάτων ἐπιθυμοῦντας, ἀλλ' οὐδ' ἂν εἷς τ
τοῖς κακόν τι λέγουσιν ἢ πράττουσι διαλεχθ
σειεν. ἡδέως δ' ἂν κἀκεῖνο πυθοίμην παρὰ τ
ἐχόντων πρὸς ἡμᾶς, τίνα ποτὲ γνώμην ἔχου
ἐκ σικελίας καὶ τοῦ πόντου καὶ τῶν ἄλλων τ
πλεόντων ὡς ἡμᾶς, ἵνα παιδευθῶσι· πότε
οἴονται σπανίζοντας ἐκεῖ πονηρῶν ἀνθρώπ
ποιεῖσθαι τὴν πορείαν, ἀλλὰ πανταχοῦ πολλὴν
εὕροι τις ἂν τῶν συμπονηρεύεσθαι, καὶ συνεξα
βουλομένων· ἀλλ' ἵνα κακοπράγμονες καὶ σ
γένωνται, πολλὰ χρήματα τελέσαντες. ἀλλὰ π
οἱ ταύτην ἔχοντες τὴν γνώμην, πολὺ ἂν ἥδιο
ἄλλων λάβοιεν, ἢ δοῖεν ἑτέροις ὁτιοῦν τῶν σφετ
τῶν· ἔτι δὲ τίνες ὑπὲρ πονηρίας ἀργύριον ἀνα
ἐξὸν αὐτοῖς μηδὲν δαπανηθεῖσιν εἶναι τούτοις,
βουληθῶσιν· οὐ γὰρ μαθεῖν, ἀλλ' ἐπιχειρῆσαι μ
τοῖς τοιούτοις τῶν ἔργων· ἀλλὰ δῆλον ὅτι καὶ
καὶ χρήματα διδόασι, καὶ πάντα ποιοῦσι, νο
αὐτοί τε βελτίους γενήσεσθαι, καὶ τοὺς ἐνθάδε πα
τας πολυ φρονιμωτέρους εἶναι τῶν παρὰ σφίσιν
ἐφ' οἷς ἄξιον ἦν ἅπαντας τοὺς πολίτας φιλοτιμ
καὶ περὶ πολλοῦ ποιεῖσθαι τοὺς αἰτίους τῇ πό
δόξης ταύτης γενομένης. ἀλλὰ γὰρ οὕτω τινὲς ἀ

νως ἔχουσιν ὥστ' εἰδότες καὶ τοὺς ξένους τοὺς ἀφικνουμένους, καὶ τοὺς προεστῶτας τῆς παιδείας, οὐδὲν κακὸν ἐπιτηδεύοντας, ἀλλ' ἀπραγμονεστάτους μὲν ὄντας ἐν τῇ πόλει, καὶ πλείστην ἡσυχίαν ἄγοντας, προσέχοντας δὲ τὸν νοῦν σφίσιν αὐτοῖς, καὶ τὰς συνουσίας μετ' ἀλλήλων ποιουμένους, ἔτι δὲ τὰ καθ' ἡμέραν εὐτελέστατα καὶ κοσμιώτατα ζῶντας, καὶ τῶν λόγων ἐπιθυμοῦντας, οὐ τῶν ἐπὶ τοῖς ἰδίοις συμβολαίοις λεγομένων, οὐδὲ τῶν λυπούντων τινὰς, ἀλλὰ τῶν παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις εὐδοκιμούντων· ὅμως τολμῶσι βλασφημεῖν περὶ αὐτῶν, καὶ λέγειν, ὡς ταύτην ποιοῦνται τὴν μελέτην, ἵν' ἐν τοῖς ἀγῶσι παρὰ τὸ δίκαιον πλεονεκτῶσι. καί τοι τίνες ἂν ἀδικίαν καὶ κακίαν ἀσκοῦντες, σωφρονέστερον τῶν ἄλλων ζῆν ἐθελήσαιεν. τίνας δὲ πώποθ' ἑωράκασιν οἱ ταῦτα λέγοντες, ἀναβαλλομένους καὶ ταμιεύοντας τὰς πονηρίας, ἀλλ' οὐκ εὐθὺς τῇ φύσει τῇ παρούσῃ χρωμένους· χωρὶς δὲ τούτων εἴπερ ἡ περὶ τοὺς λόγους δεινότης ποιεῖ τοῖς ἀλλοτρίοις ἐπιβουλεύειν, προσῆκεν ἅπαντας τοὺς δυναμένους εἰπεῖν πολυπράγμονας καὶ συκοφάντας εἶναι. τὸ γὰρ αἴτιον, ἐν ἅπασι τοῦτο πέφυκεν ἐνεργάζεσθαι· νῦν δ' εὑρήσετε καὶ τῶν ἐν τῷ παρόντι πολιτευομένων, καὶ τῶν νεωστὶ τετελευτηκότων τοὺς πλείστην ἐπιμέλειαν τῶν λόγων ποιουμένους, βελτίστους ὄντας τῶν ἐπὶ τὸ βῆμα παριόντων· ἔτι δὲ τῶν παλαιῶν τοὺς ἀρίστους ῥήτορας καὶ μεγίστην δόξαν λαβόντας, πλείστων ἀγαθῶν αἰτίους τῇ πόλει γεγενημένους, ἀρξαμένους ἀπὸ σόλωνος. ἐκεῖνός τε γὰρ προστάτης τοῦ δήμου καταστὰς, οὕτως ἐνομοθέτησε, καὶ τὰ πράγματα διέταξε, ἐκείνου καὶ τὴν πόλιν κατεσκεύασεν, ὥστ' ἔτι καὶ νῦν ἀγαπᾶσθαι τὴν διοίκησιν τὴν ὑπ' ἐκείνου συνταχθεῖσαν· μετὰ δὲ ταῦτα κλεισθένης ἐκπε-

σὼν ἐκ τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν τυράννων λόγῳ
ἀμφικτύονας, δανεῖσαι τῶν τοῦ θεοῦ χρημ
τόν τε δῆμον κατήγαγε, καὶ τοὺς τυράννους ἐ
τὴν δημοκρατίαν ἐκείνην κατέστησε, τὴν αἰτίαν
τῶν μεγίστων ἀγαθῶν γενομένην. ἐπὶ δὲ τούτ
κλῆς ἡγεμὼν ἐν τῷ πολέμῳ τῷ περσικῷ γενόμ
βουλεύσας τοῖς προγόνοις ἡμῶν ἐκλιπεῖν τὴν π
ἂν οἷός τ' ἐγένετο πεῖσαι, μὴ πολὺ τῷ λόγῳ
εἰς τοῦτ' αὐτῶν τὰ πράγματα προήγαγεν, ὁ
ἡμέρας ἀνάστατοι γενόμενοι, πολὺν χρόνον δε
ἑλλήνων κατέστησαν. τὸ δὲ τελευταῖον περικλ
μαγωγὸς ἦν ἀγαθὸς, καὶ ῥήτωρ ἄριστος, οὕτω
τὴν πόλιν καὶ τοῖς ἱεροῖς, καὶ τοῖς ἀναθήμασ
ἄλλοις ἅπασιν, ὥστ' ἔτι καὶ νῦν τοὺς εἰσαφ
εἰς αὐτὴν, νομίζειν μὴ μόνον ἄρχειν ἀξίαν εἶνα
νων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων· καὶ πρὸς
τὴν ἀκρόπολιν οὐκ ἔλαττω μυρίων ταλάντων ἀ
τούτων τῶν ἀνδρῶν τηλικαῦτα διαπραξαμέν
λόγων ἠμέλησεν, ἀλλὰ τοσούτῳ μᾶλλον τῶν ἄλ
ἔσχον αὐτοῖς τὸν νοῦν, ὥστε σόλων μὲν τῶ
φιστῶν ἐκλήθη, καὶ ταύτην ἔσχε τὴν ἐπωνυμία
ἀτιμαζομένην, καὶ κρινομένην παρ' ὑμῖν. π
δυοῖν ἐγένετο μαθητὴς, ἀναξαγόρου τε τοῦ κ
καὶ δάμωνος τοῦ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον φρ
δόξαντος εἶναι τῶν πολιτῶν. ὥστε ἐκ τίνων
σαφέστερον ἐπιδείξειεν, ὡς οὐχ αἱ δυνάμεις αἱ
κακοπράγμονας τοὺς ἀνθρώπους ποιοῦσιν, ἀλ
την φύσιν ἔχοντες, οἵαν περ ὁ κατήγορος, πον
καὶ τοῖς λόγοις καὶ τοῖς πράγμασι χρώμενοι δ
ἔχω δὲ δεῖξαι καὶ τόπους ἐν οἷς ἔξεστιν ἰδεῖν

μένοις τοὺς πολυπράγμονας, καὶ τοὺς ταῖς αἰτίαις ἐνόχους ὄντας, ἃς οὗτοι τοῖς σοφισταῖς ἐπιφέρουσιν· ἐν γὰρ ταῖς σανίσι ταῖς ὑπὸ τῶν ἀρχόντων ἐκτιθεμέναις, ἀναγκαῖον ἐστὶν, ἐν μὲν ταῖς τῶν θεσμοθετῶν ἀμφοτέρους ἐνεῖναι τούς τε τὴν πόλιν ἀδικοῦντας, καὶ τοὺς συκοφαντοῦντας· ἐν δὲ ταῖς τῶν ἕνδεκα, τούς τε κακουργοῦντας, καὶ τοὺς τούτοις ἐφεστῶτας. ἐν δὲ ταῖς τῶν τετταράκοντα τοὺς ἐν τοῖς ἰδίοις πράγμασιν ἀδικοῦντας, καὶ τοὺς μὴ δικαίως ἐγκαλοῦντας, ἐν αἷς τοῦτον μὲν, καὶ τοὺς τούτου φίλους εὕροιτ' ἂν ἐν πολλαῖς ἐγγεγραμένους· ἐμὲ δὲ καὶ τοὺς περὶ τὴν αὐτὴν ἐμοὶ διατριβὴν ὄντας, οὐδεμιᾷ τούτων ἐνόντας, ἀλλ' οὕτω τὰ περὶ ἡμᾶς αὐτοὺς διοικοῦντας, ὥστε μηδὲν δεῖσθαι τῶν ἀγώνων τῶν παρ' ὑμῖν· καί τοι τοὺς μήτ' ἐν ταῖς πραγματείαις ταύταις ὄντας, μήτε ἀκολάστως ζῶντας, μήτε περὶ ἄλλην πρᾶξιν μηδεμίαν αἰσχρὰν γεγενημένην, πῶς οὐκ ἐπαινεῖσθαι προσήκει μᾶλλον, ἢ κρίνεσθαι; δῆλον γὰρ ὅτι τοιαῦτα τοὺς συνόντας παιδευόμενοι, οἷά περ αὐτοὶ τυγχάνομεν ἐπιτηδεύοντες. ἔτι τοίνυν γνώσεσθε σαφέστερον ἐκ τῶν ῥηθήσεσθαι μελλόντων, ὡς πόῤῥω τοῦ διαφθείρειν τοὺς νεωτέρους ἐσμέν. εἰ γάρ τι τοιοῦτον ποιοῦμεν, οὐκ ἂν λυσίμαχος ἦν ὁ λυπούμενος ὑπὲρ αὐτῶν, οὐδ' ἄλλος οὐδεὶς τῶν τοιούτων, ἀλλὰ τοὺς πατέρας ἂν ἑωρᾶτε τῶν συνόντων ἡμῖν, καὶ τοὺς οἰκείους ἀγανακτοῦντας καὶ γραφομένους, καὶ δίκην ζητοῦντας παρ' ἡμῶν λαμβάνειν. νῦν δ' ἐκεῖνοι μὲν συνιστᾶσι τοὺς παῖδας τοὺς αὑτῶν, καὶ χρήματα διδόασι, καὶ χαίρουσιν ὁπόταν ὁρῶσιν αὐτοὺς μεθ' ἡμῶν ἡμερεύοντας, οἱ δὲ συκοφάνται διαβάλλουσι, καὶ πράγματα παρέχουσιν ἡμῖν, ὧν τινὲς ἂν ἥδιον ἴδοιεν πολλοὺς τῶν πολιτῶν διαφθειρομένους, καὶ πονηροὺς γενομένους· ἴσασι

γὰρ σφᾶς αὐτοὺς ἐν μὲν τοῖς τοιούτοις δυναστεύοντας, ὑπὸ δὲ τῶν καλῶν κἀγαθῶν καὶ νοῦν ἐχόντων ἀπολλυμένους, ὁπόταν ληφθῶσιν· ὥσθ᾽ οὗτοι μὲν σωφρονοῦσιν ἀναιρεῖν ζητοῦντες τὰς τοιαύτας διατριβάς, ἐν αἷς ἡγοῦνται βελτίους γενομένους, χαλεπωτέρους ἔσεσθαι ταῖς αὐτῶν πονηρίαις καὶ συκοφαντίαις· ὑμᾶς δὲ προσήκει τἀναντία τούτοις πράττειν, καὶ ταῦτα νομίζειν εἶναι κάλλιστα τῶν ἐπιτηδευμάτων, οἷς ἂν τούτους ὁρᾶτε μάλιστα πολεμοῦντας· ἄτοπον δ᾽ ἔτι τυγχάνω πεπονθώς· εἰρήσεται γάρ, εἰ καί τινες λίαν εὐμετάβολον εἶναί με φήσουσιν. ὀλίγῳ μὲν γὰρ πρότερον ἔλεγον, ὡς πολλοὶ τῶν καλῶν κἀγαθῶν ἀνδρῶν διεψευσμένοι τῆς φιλοσοφίας, τραχύτερον πρὸς αὐτὴν ἔχουσι· νῦν δ᾽ οὕτως ἐναργεῖς ὑπείληφα τοὺς λόγους εἶναι τοὺς εἰρημένους, καὶ πᾶσι φανερούς, ὥστε οὐδεὶς ἀγνοεῖν μοι δοκεῖ τὴν δύναμιν αὐτῆς, οὐδὲ καταγινώσκειν ἡμῶν ὡς διαφθείρομεν τοὺς μαθητάς, οὐδὲ πεπονθέναι τοιοῦτον οὐδέν, οἷον αὐτοὺς ὀλίγῳ πρότερον ᾐτιώμην· ἀλλ᾽ εἰ δεῖ τἀληθὲς εἰπεῖν, καὶ τὸ νῦν ἐν τῇ διανοίᾳ μοι παρεστηκός· ἡγοῦμαι πάντας τοὺς φιλοτίμως μοι διακειμένους, ἐπιθυμητικῶς ἔχοντας τοῦ φρονεῖν εὖ, καὶ λέγειν. αὐτοὺς μὲν ἀμελεῖν τούτων, τοὺς μὲν διὰ ῥᾳθυμίαν, τοὺς δὲ καταμεμφομένους τὴν φύσιν τὴν αὐτῶν, τοὺς δὲ δι᾽ ἄλλας τινὰς προφάσεις, παμπληθεῖς δ᾽ εἰσί. πρὸς δὲ τοὺς πολλὴν ἐπιμέλειαν ποιουμένους, καὶ τυχεῖν βουλομένους ὧν εἰς ἐπιθυμίαν αὐτοὶ καθεστᾶσι, δυσκόλως ἔχειν, καὶ ζηλοτυπεῖν, καὶ τὰς ψυχὰς τεταραγμένως διακεῖσθαι, καὶ πεπονθέναι παραπλήσια τοῖς ἐρῶσι· τίνα γὰρ ἂν τις αὐτοῖς ἐπενεγκεῖν αἰτίαν ἔχοι πρεπωδεστέραν ταύτης, οἵτινες μακαρίζουσι καὶ ζηλοῦσι τοὺς καλῶς χρῆσθαι τῷ λόγῳ δυναμένους, ἐπιτιμῶσι δὲ τῶν νεω-

τέρων τοῖς τυχεῖν ταύτης τῆς τιμῆς βουλομένοις. καὶ τοῖς μὲν θεοῖς οὐδείς ἐστιν ὅστις οὐκ εὔξαιτο μάλιστα μὲν αὐτὸς δύνασθαι λέγειν· εἰ ἂν δὲ μή, τοὺς παῖδας καὶ τοὺς οἰκείους, τοὺς αὑτοῦ· τοὺς δὲ πόνῳ καὶ φιλοσοφίᾳ τοῦτο κατεργάσασθαι πειρωμένους, ὃ παρὰ τῶν θεῶν αὐτοὶ βούλονται λαβεῖν, οὐδὲν φασὶ τῶν δεόντων πράττειν· ἀλλ' ἐνίοτε μὲν ὡς ἐξηπατημένων καὶ πεφενακισμένων προσποιοῦνται καταγελᾷν αὐτῶν· ὁπόταν δὲ τύχωσι, μεταβάλλοντες ὥσπερ πλεονεκτεῖν δυναμένων τοὺς λόγους ποιοῦνται, καὶ συμβούλοις μὲν, ὅταν κίνδυνός τις καταβάλῃ τὴν πόλιν, τοῖς ἄριστα περὶ τῶν πραγμάτων λέγουσι, τούτοις χρῶνται, καὶ πράττουσιν ὅ, τι ἂν αὐτοῖς οἱ τοιοῦτοι παραινέσωσι. περὶ δὲ τοὺς ἔργον ποιουμένους, ὅπως χρησίμους αὐτούς· ἐν τοῖς καιροῖς τοῖς τοιούτοις τῇ πόλει παρασχήσουσι, βλασφημεῖν οἴονται χρῆναι. καὶ Θηβαίοις μὲν καὶ τοῖς ἄλλοις ἐχθροῖς, τὴν ἀμαθίαν ὀνειδίζουσι. τοὺς δ' ἐκ παντὸς τρόπου ζητοῦντας τὴν νόσον ταύτην διαφεύγειν, λοιδοροῦντες διατελοῦσι. τοῦτο δ' οὐ μόνον ταραχῆς σημεῖον ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ τῆς περὶ τοὺς θεοὺς ὀλιγωρίας. τὴν μὲν γὰρ πειθὼ μίαν τῶν θεῶν νομίζουσι εἶναι, καὶ τὴν πόλιν ὁρῶσι καθ' ἕκαστον τῶν ἐνιαυτῶν θυσίαν αὐτῇ ποιουμένην· τοὺς δὲ τῆς δυνάμεως, ἧς ἡ θεὸς ἔχει, μετασχεῖν βουλομένους ὡς κακοῦ πράγματος ἐπιθυμοῦντας διαφθείρεσθαι φασίν· ὃ δὲ πάντων δεινότατον, ὅτι προκρίναιεν μὲν ἂν τὴν ψυχὴν σπουδαιοτέραν εἶναι τοῦ σώματος. οὕτω δὲ γιγνώσκοντες ἀποδέχονται μᾶλλον τοὺς γυμναζομένους τῶν φιλοσοφούντων· καί τοι πῶς οὐκ ἄλογον τοὺς τοῦ φαυλοτέρου ποιουμένους τὴν ἐπιμέλειαν, ἐπαινεῖν μᾶλλον, ἢ τοὺς τοῦ σπουδαιοτέρου· καὶ ταῦθ' ἁπάντων εἰδότων, διὰ μὲν εὐεξίαν σώματος, οὐδὲν πώποτε τὴν

πόλιν τῶν ἐλλογίμων ἔργων διαπραξαμένην, διὰ δὲ φρόνησιν ἑνὸς ἀνδρὸς εὐδαιμονεστάτην καὶ μεγίστην τῶν ἑλληνίδων πόλεων γενομένην. πολὺ δ᾽ ἄν τις ἔχοι πλείους τούτων ἐναντιώσεις συναγαγεῖν τῶν ἀκμαζόντων τε μᾶλλον, ἢ ἐγώ, καὶ τοῦ καιροῦ τοῦ παρόντος μὴ φροντιζόντων· ἐπεὶ καὶ τάδε περὶ τῶν αὐτῶν τούτων ἕν ἐστιν εἰπεῖν. φέρε γὰρ εἴ τινες πολλὰ χρήματα παρὰ τῶν προγόνων παραλαβόντες, τῇ μὲν πόλει μηδὲν εἶεν χρήσιμοι, τοὺς δὲ πολίτας ὑβρίζοιεν, καὶ τούς τε παῖδας καὶ τὰς γυναῖκας αἰσχύνοιεν, ἔστιν ὅστις ἂν ὡς αἴτιον τούτων τὸν πλοῦτον μέμψασθαι τολμήσειεν· ἀλλ᾽ οὐκ ἂν αὐτοὺς τοὺς ἐξαμαρτάνοντας κολάζειν ἀξιώσειε· τί δ᾽ εἴ τινες ὁπλομαχεῖν μαθόντες, πρὸς μὲν τοὺς πολεμίους μὴ χρῷντο ταῖς ἐπιστήμαις, ἐπανάστασιν δὲ ποιήσαντες πολλοὺς τῶν πολιτῶν διαφθείραιεν, ἢ καὶ πυκτεύειν, καὶ παγκρατιάζειν ὡς οἷόν τ᾽ ἄριστα παιδευθέντες, τῶν μὲν ἀγώνων ἀμελοῖεν, τοὺς δ᾽ ἀπαντῶντας τύπτοιεν. τίς οὐκ ἂν τούτων τοὺς μὲν διδασκάλους ἐπαινέσειε, τοὺς δὲ κακῶς χρωμένους, οἷς ἔμαθον, ἀποκτείνειεν. οὐκοῦν χρὴ καὶ περὶ τῶν λόγων τὴν αὐτὴν ἔχειν διάνοιαν, ἥν περ καὶ περὶ τῶν ἄλλων, καὶ μὴ περὶ τῶν ὁμοίων τἀναντία γιγνώσκειν, μηδὲ πρὸς τὸ τοιοῦτο πρᾶγμα δυσμενῶς φαίνεσθαι διακειμένους ὃ πάντων ἐνόντων ἐν τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει, πλείστων ἀγαθῶν αἴτιόν ἐστι· τοῖς μὲν γὰρ ἄλλοις, οἷς ἔχομεν, ἅπερ ἤδη καὶ πρότερον εἶπον, οὐδὲν τῶν ζώων διαφέρομεν, ἀλλὰ πολλῶν καὶ τῷ τάχει, καὶ τῇ ῥώμῃ καὶ ταῖς ἄλλαις εὐπορίαις καταδεέστεροι τυγχάνομεν ὄντες. ἐγγενομένου δ᾽ ἡμῖν τοῦ πείθειν ἀλλήλους, καὶ δηλοῦν πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς περὶ ὧν ἂν βουληθῶμεν, οὐ μόνον τοῦ θηριωδῶς ζῆν ἀπηλλάγημεν, ἀλλὰ καὶ συνελθόντες πόλεις

ᾠκίσαμεν, καὶ νόμους ἐθέμεθα, καὶ τέχνας εὕρομεν, καὶ σχεδὸν πάντα τὰ δι' ἡμῶν μεμηχανημένα λόγος ἡμῶν ἐστιν ὁ συγκατασκευάσας· οὗτος γὰρ περὶ τῶν δικαίων, καὶ τῶν ἀδίκων, καὶ τῶν καλῶν, καὶ τῶν αἰσχρῶν ἐνομοθέτησεν, ὧν μὴ διαταχθέντων οὐκ ἂν οἷοί τ' ἦμεν οἰκεῖν μετ' ἀλλήλων. τούτῳ, καὶ τοὺς κακοὺς ἐξελέγχομεν, καὶ τοὺς ἀγαθοὺς ἐγκωμιάζομεν. διὰ τούτου, τούς τε ἀνοήτους παιδεύομεν, καὶ τοὺς φρονίμους δοκιμάζομεν· τὸ γὰρ λέγειν ὡς δεῖ, τοῦ φρονεῖν εὖ μέγιστον σημεῖον ποιούμεθα, καὶ λόγος ἀληθὴς καὶ νόμιμος καὶ δίκαιος, ψυχῆς ἀγαθῆς καὶ πιστῆς εἴδωλον ἐστί· μετὰ τούτου καὶ περὶ τῶν ἀμφισβητησίμων ἀγωνιζόμεθα, καὶ περὶ τῶν ἀγνοουμένων σκοπούμεθα· ταῖς γὰρ πίστεσιν, αἷς τοὺς ἄλλους λέγοντες πείθομεν, ταῖς αὐταῖς ταύταις βουλευόμενοι χρώμεθα· καὶ ῥητορικοὺς μὲν καλοῦμεν, τοὺς ἐν τῷ πλήθει λέγειν δυναμένους· εὐβούλους δὲ νομίζομεν, οἵτινες ἂν αὐτοὶ πρὸς αὐτοὺς ἄριστα περὶ τῶν πραγμάτων διαλεχθῶσιν· εἰ δὲ δεῖ συλλήβδην περὶ τῆς δυνάμεως ταύτης εἰπεῖν, οὐδὲν τῶν φρονίμως πραττομένων εὑρήσομεν ἀλόγως γιγνόμενον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἔργων καὶ τῶν διανοημάτων ἁπάντων ἡγεμόνα λόγον ὄντα, καὶ μάλιστα χρωμένους αὐτῷ τοὺς πλεῖστον νοῦν ἔχοντας. ὧν οὐδὲν ἐνθυμηθεὶς λυσίμαχος, κατηγορεῖν ἐτόλμησε τῶν ἐπιθυμούντων τοιούτου πράγματος. ὃ τοσούτων τὸ πλῆθος καὶ τηλικούτων τὸ μέγεθος ἀγαθῶν αἴτιόν ἐστι· καὶ τί δεῖ τούτου θαυμάζειν, ὅπου καὶ τῶν περὶ τὰς ἔριδας σπουδαζόντων ἔνιοι τινὲς ὁμοίως βλασφημοῦσι περὶ τῶν λόγων τῶν κοινῶν καὶ τῶν χρησίμων, ὥσπερ οἱ φαυλότατοι τῶν ἀνθρώπων, οὐκ ἀγνοοῦντες τὴν δύναμιν αὐτῶν· οὐδ' ὅτι τάχιστ' ἂν οὗτοι τοὺς χρωμένους ὠφελήσαιεν, ἀλλ' ἐλπίζοντες, ἐὰν

τούτους διαβάλλωσι, τοὺς αὐτῶν ἐντιμοτέρους ποιήσειν. περὶ ὧν δυνηθείημεν ἂν ἴσως διαλεχθῆναι πολὺ πικρότερον, ἢ ἐκεῖνοι περὶ ἡμῶν· οὐδέτερον δ᾽ οἴομαι δεῖν, οὔθ᾽ ὁμοίους γίγνεσθαι τοῖς ὑπὸ τοῦ φθόνου διεφθαρμένοις, οὔτε ψέγειν τοὺς μηδὲν μὲν κακὸν τοὺς συνόντας ἐργαζομένους, ἧττον δὲ ἑτέρων εὐεργετεῖν δυναμένους· οὐ μὴν ἀλλὰ μικρά γε μνησθήσομαι περὶ αὐτῶν, μάλιστα μὲν ὅτι κἀκεῖνοι περὶ ἡμῶν, ἔπειθ᾽ ὅπως ἂν ἡμεῖς σαφέστερον εἰδότες τὴν δύναμιν αὐτῶν, οὕτω διακεῖσθαι πρὸς ἑκάστους ἡμῶν, ὥσπερ δίκαιόν ἐστι· πρὸς δὲ τούτοις ἵνα καὶ τοῦτο ποιήσω φανερόν, ὅτι καὶ περὶ τοὺς πολιτικοὺς λόγους ἡμεῖς ὄντες, οὓς ἐκεῖνοι φασὶν εἶναι φιλαπεχθήμονας, πολὺ πρᾳότεροι τυγχάνομεν αὐτῶν ὄντες. οἱ μὲν γὰρ ἀεί τι περὶ ἡμῶν φλαῦρον λέγουσιν, ἐγὼ δ᾽ οὐδὲν ἂν εἴποιμι τοιοῦτον, ἀλλὰ ταῖς ἀληθείαις χρήσομαι περὶ αὐτῶν. ἡγοῦμαι γὰρ καὶ τοὺς ἐν τοῖς ἐριστικοῖς λόγοις δυναστεύοντας, καὶ τοὺς περὶ τὴν ἀστρολογίαν καὶ τὴν γεωμετρίαν, καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν μαθημάτων διατρίβοντας, οὐ βλάπτειν, ἀλλ᾽ ὠφελεῖν τοὺς συνόντας, ἐλάττω μὲν ὧν ὑπισχνοῦνται, πλείω δ᾽ ὧν τοῖς ἄλλοις δοκοῦσιν. οἱ μὲν γὰρ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων ὑπειλήφασιν, ἀδολεσχίαν καὶ μικρολογίαν εἶναι τὰ τοιαῦτα τῶν μαθημάτων. οὐδὲν γὰρ αὐτῶν οὔτ᾽ ἐπὶ τῶν ἰδίων, οὔτ᾽ ἐπὶ τῶν κοινῶν εἶναι χρήσιμον, ἀλλ᾽ οὐδὲν ταῖς μνήμαις οὐδένα χρόνον ἐμμένειν ταῖς τῶν μαθόντων, διὰ τὸ μήτε τῷ βίῳ παρακολουθεῖν, μήτε ταῖς πράξεσιν ἐπαμύνειν, ἀλλ᾽ ἔξω παντάπασιν εἶναι τῶν ἀναγκαίων. ἐγὼ δ᾽ οὔθ᾽ οὕτως οὔτε πόῤῥω τούτων ἔγνων περὶ αὐτῶν, ἀλλ᾽ οἵτε νομίζοντες μηδὲν χρησίμην εἶναι τὴν παιδείαν ταύτην πρὸς τὰς πράξεις ὀρθῶς μοι δοκοῦσι γιγνώσκειν, οἵτ᾽ ἐπαινοῦντες αὐτὴν ἀληθῆ λέγειν·

διὰ τοῦτο δ' οὐχ ὁμολογούμενον αὐτὸν αὑτῷ τὸν λόγον εἴρηκα, διότι καὶ ταῦτα τὰ μαθήματα τὴν φύσιν οὐδὲν ὁμοίαν ἔχει τοῖς ἄλλοις οἷς διδασκόμεθα· τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τότ' ὠφελεῖν ἡμᾶς πέφυκεν, ὅταν λάβωμεν αὐτῶν τὴν ἐπιστήμην. ταῦτα δὲ τοὺς μὲν ἀπηκριβωμένους οὐδὲν ἂν εὐεργετήσειε, πλὴν τοὺς ἐντεῦθεν προῃρημένους, τοὺς δὲ μανθάνοντας ὀνίνησι· περὶ γὰρ τὴν περιττολογίαν καὶ τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἀστρολογίας καὶ γεωμετρίας διατρίβοντες, καὶ δυσκαταμαθήτοις πράγμασιν ἀναγκαζόμενοι προσέχειν τὸν νοῦν, ἔτι δὲ συνεθιζόμενοι λέγειν καὶ πονεῖν ἐπὶ τοῖς λεγομένοις καὶ δεικνυμένοις, καὶ μὴ πεπλανημένην ἔχειν τὴν διάνοιαν, ἐν τούτοις γυμνασθέντες καὶ παροξυνθέντες, ῥᾷον καὶ θᾶττον τὰ σπουδαιότερα, καὶ πλέονος ἄξια τῶν πραγμάτων ἀποδέχεσθαι καὶ μανθάνειν δύνανται. φιλοσοφίαν μὲν οὖν οὐκ οἶμαι δεῖν προσαγορεύειν τὴν μηδὲν ἐν τῷ παρόντι, μήτε πρὸς τὸ λέγειν, μήτε πρὸς τὸ πράττειν ὠφελοῦσαν. γυμνασίαν μέν τοι τῆς ψυχῆς, καὶ παρασκευὴν φιλοσοφίας καλῶ τὴν διατριβὴν τὴν τοιαύτην, ἀνδρικωτέραν μὲν ἧς οἱ παῖδες ἐν τοῖς διδασκαλείοις ποιοῦνται, τὰ δὲ πλεῖστα παραπλησίαν· καὶ γὰρ ἐκείνων οἱ περὶ τὴν γραμματικὴν καὶ τὴν μουσικὴν καὶ τὴν ἄλλην παιδείαν διαπονηθέντες πρὸς μὲν τὸ βέλτιον εἰπεῖν ἢ βουλεύσασθαι περὶ τῶν πραγμάτων, οὐδεμίαν πω λαμβάνουσιν ἐπίδοσιν, αὐτοὶ δ' αὑτῶν εὐμαθέστεροι γίγνονται πρὸς τὰ μείζω καὶ σπουδαιότερα τῶν μαθημάτων· διατρίψαι μὲν οὖν περὶ τὰς παιδείας ταύτας χρόνον τινὰ συμβουλεύσαιμ' ἂν τοῖς νεωτέροις, μὴ μέντοι περιϊδεῖν τὴν φύσιν τὴν αὑτῶν κα

μηδ' ἐξοκείλασαν εἰς τοὺς

φιστῶν, ὧν οἱ μὲν ἄπειρ

ὄντων· ἐμπεδοκλῆς δὲ τέτταρα, καὶ νεῖκος καὶ φιλίαν ἐν αὐτοῖς· ἴων δ᾽ οὐ πλείω τριῶν· ἀλκμέων δὲ δύο μόνα· παρμενίδης δὲ καὶ μέλισσος ἕν· γοργίας δὲ παντελῶς οὐδέν. ἡγοῦμαι γὰρ τὰς μὲν τοιαύτας περιττολογίας ὁμοίας εἶναι ταῖς θαυματοποιΐαις, ταῖς οὐδὲν μὲν ὠφελούσαις, ὑπὸ δὲ τῶν ἀνοήτων περιστάτοις γινομέναις. δεῖν δὲ τοὺς προὔργου τὶ ποιεῖν βουλομένους, καὶ τῶν λόγων τοὺς ματαίους, καὶ τῶν πράξεων τὰς μηδὲν πρὸς τὸν βίον φερούσας, ἀναιρεῖν ἐξ ἁπασῶν τῶν διατριβῶν· περὶ μὲν οὖν τούτων ἀπόχρη μοι τὸ νῦν εἶναι ταῦτ᾽ εἰρηκέναι, καὶ συμβεβουλευκέναι· περὶ δὲ σοφίας καὶ φιλοσοφίας, τοῖς μὲν περὶ ἄλλων τινῶν ἀγωνιζομένοις, οὐκ ἂν ἁρμόσειε λέγειν περὶ τῶν ὀνομάτων τούτων· ἔστι γὰρ ἀλλότριον πάσαις ταῖς πραγματείαις· ἐμοὶ δ᾽ ἐπειδὴ καὶ κρίνομαι περὶ τῶν τοιούτων, καὶ τὴν καλουμένην ὑπό τινων φιλοσοφίαν προτείνω, οὐκ εἶναι φημὶ προσήκει τὴν δικαίως ἂν νομιζομένην ὁρίσαι, καὶ δηλῶσαι πρὸς ὑμᾶς, ἁπλῶς δέ πως τυγχάνω γιγνώσκων περὶ αὐτῶν· ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἔνεστιν ἐν τῇ φύσει τῇ τῶν ἀνθρώπων ἐπιστήμην λαβεῖν, ἣν ἔχοντες ἂν εἰδείημεν, ὅ, τι πρακτέον ἢ λεκτέον ἐστὶν ἐκ τῶν λοιπῶν, σοφοὺς μὲν νομίζω τοὺς ταῖς δόξαις ἐπιτυγχάνειν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τοῦ βελτίστου δυναμένους, φιλοσόφους δὲ τοὺς ἐν τούτοις διατρίβοντας, ἐξ ὧν τάχιστα λήψονται τὴν τοιαύτην φρόνησιν· ἃ δ᾽ ἐστὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων ταύτην ἔχοντα τὴν δύναμιν, ἔχω μὲν εἰπεῖν, ὀκνῶ δὲ λέγειν. οὕτω γάρ ἐστι σφοδρὰ καὶ παράδοξα καὶ πολὺ τῆς τῶν ἄλλων ἀφεστῶτα διανοίας, ὥστε φοβοῦμαι μὴ τὴν ἀρχὴν αὐτῶν ἀκούσαντες θορύβου καὶ βοῆς ἅπαν ἐμπλήσητε τὸ δικαστήριον· ὅμως δὲ καίπερ οὕτω διακείμενος ἐπιχειρήσω διαλεχθῆναι περὶ αὐτῶν. αἰσχυνοίμην

γὰρ εἴ τισι δόξω δεδιὼς ὑπὲρ γήρως καὶ μακροῦ βίου προδιδόναι τὴν ἀλήθειαν· δέομαι δ᾽ ὑμῶν μὴ προκαταγνῶναί μου τοιαύτην μανίαν, ὡς ἄρ᾽ ἐγὼ κινδυνεύων προειλόμην ἂν λόγους εἰπεῖν ἐναντίους καὶ ταῖς ὑμετέραις γνώμαις, εἰ μὴ καὶ τοῖς προειρημένοις ἀκολούθους αὐτοὺς ἐνόμιζον εἶναι, καὶ τὰς ἀποδείξεις ἀληθεῖς καὶ σαφεῖς ᾤμην ἔχειν ὑπὲρ αὐτῶν· ἡγοῦμαι δὲ τοιαύτην μὲν τέχνην ἥτις τοῖς κακῶς πεφυκόσιν πρὸς ἀρετὴν ἐργάσαιτ᾽ ἂν καὶ δικαιοσύνην, οὔτε πρότερον οὔτε νῦν, οὐδεμίαν εἶναί πω τοιαύτην· τούς τε τὰς ὑποσχέσεις ποιουμένους περὶ αὐτῶν πρότερον ἀπορεῖν καὶ παύσεσθαι ληροῦντας, πρὶν εὑρεθῆναι τινὰ παιδείαν τοιαύτην· οὐ μὴν ἀλλ᾽ αὐτούς γ᾽ αὑτῶν βελτίους ἂν γίγνεσθαι καὶ πλέονος ἀξίους, εἰ πρός τε τὸ λέγειν εὖ φιλοτίμως διατεθεῖεν, καὶ τοῦ πείθειν δύνασθαι τοὺς ἀκούοντας ἐρασθεῖεν, καὶ πρὸς τούτοις τῆς πλεονεξίας ἐπιθυμήσαιεν, μὴ τῆς ὑπὸ τῶν ἀνοήτων νομιζομένης, ἀλλὰ τῆς ὡς ἀληθῶς τὴν δύναμιν ταύτην ἐχούσης καὶ ταῦθ᾽ ὡς οὕτω πέφυκε, ταχέως οἶμαι δηλώσειν. πρῶτον μὲν γάρ, ὁ λέγειν ἢ γράφειν προαιρούμενος λόγους ἀξίους ἐπαίνου καὶ τιμῆς, οὐκ ἔστιν ὅπως ποιήσεται τὰς ὑποθέσεις ἀδίκους, ἢ μικράς, ἢ περὶ τῶν ἰδίων συμβολαίων, ἀλλὰ μεγάλας καὶ καλὰς καὶ φιλανθρώπους, καὶ περὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων. μὴ γὰρ τοιαύτας εὑρίσκων, οὐδὲν διαπράξεται τῶν δεόντων· ἔπειτα τῶν πράξεων τῶν συντεινουσῶν πρὸς τὴν ὑπόθεσιν ἐκλέξεται τὰς πρεπωδεστέρας, καὶ μάλιστα συμφερούσας· ὁ δὲ τὰς τοιαύτας συνεθιζόμενος θεωρεῖν καὶ δοκιμάζειν, οὐ μόνον περὶ τὸν ἐνεστῶτα λόγον, ἀλλὰ καὶ περὶ τὰς ἄλλας πράξεις, τὴν αὐτὴν ἕξει ταύτην δύναμιν· ὥσθ᾽ ἅμα τὸ λέγειν εὖ καὶ τὸ φρονεῖν παραγενήσεται τοῖς φιλοσό-

φως καὶ φιλοτίμως πρὸς τοὺς λόγους διακειμένοις· καὶ μὴν οὐδ᾽ ὁ πείθειν τινὰς βουλόμενος ἀμελήσει τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ τούτων μάλιστα προσέξει τὸν νοῦν, ὅπως δόξαν ἐπιεικεστάτην λήψεται παρὰ τοῖς εὖ συμπολιτευομένοις. τίς γὰρ οὐκ οἶδε καὶ τοὺς λόγους ἀληθεστέρους δοκοῦντας εἶναι τοὺς ὑπὸ τῶν εὖ διακειμένων λεγομένους, ἢ τοὺς ὑπὸ τῶν διαβεβλημένων, καὶ τὰς πίστεις μεῖζον δυναμένας, τὰς ἐκ τοῦ βίου γεγενημένας, ἢ τὰς ὑπὸ τοῦ λόγου πεπορισμένας, ὥσθ᾽ ὅσῳ ἄν τις ἐῤῥωμενεστέρως ἐπιθυμεῖ πείθειν τοὺς ἀκούοντας, τοσούτῳ μᾶλλον ἀσκήσει καλὸς κἀγαθὸς εἶναι, καὶ παρὰ τοῖς πολίταις εὐδοκιμεῖν· καὶ μηδεὶς ὑμῶν οἰέσθω τοὺς μὲν ἄλλους ἅπαντας γιγνώσκειν ὅσην ἔχει ῥοπὴν εἰς τὸ πείθειν τὸ τοῖς κρίνουσιν ἀρέσκειν, τοὺς δὲ περὶ τὴν φιλοσοφίαν ὄντας, μόνους ἀγνοεῖν τὴν τῆς εὐνοίας δύναμιν· πολὺ γὰρ ἀκριβέστερον τῶν ἄλλων καὶ ταῦτ᾽ ἴσασι, καὶ πρὸς τούτοις ὅτι τὰ μὲν εἰκότα, καὶ τὰ τεκμήρια καὶ πᾶν τὸ τῶν πίστεων εἶδος τοῦτο μόνον ὠφελεῖ τὸ μέρος, ἐφ᾽ ᾧ ἂν αὐτῶν ἕκαστον τύχῃ ῥηθέν. τὸ δὲ δοκεῖν εἶναι καλὸν κἀγαθὸν, οὐ μόνον τὸν λόγον πιστότερον ἐποίησεν, ἀλλὰ καὶ τὰς πράξεις τοῦ τὴν τοιαύτην δόξαν ἔχοντος ἐντιμοτέρας κατέστησεν· ὑπὲρ οὗ σπουδαστέον ἐστὶ τοῖς εὐφρονοῦσι μᾶλλον ἢ περὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων. τὸ τοίνυν περὶ πλεονεξίαν, ὃ δυσχερέστατον ἦν τῶν ῥηθέντων, εἰ μέν τις ὑπολαμβάνῃ τοὺς ἀποστεροῦντας ἢ παραλογιζομένους ἢ κακόν τι ποιοῦντας πλεονεκτεῖν, οὐκ ὀρθῶς ἔγνωκεν· οὐδένα γὰρ ἅπαντι τῷ βίῳ μᾶλλον ἐλαττοῦνται τῶν τοιούτων οὐδ᾽ ἐν πλείοσιν ἀπορίαις εἰσὶν, οὐδ᾽ ἐπονειδιστότερον ζῶσιν, οὐδ᾽ ὅλως ἀθλιώτεροι τυγχάνουσιν ὄντες. χρὴ δὲ καὶ νῦν πλέον ἔχειν ἡγεῖσθαι, καὶ πλεονεκτήσειν νομίζειν παρὰ μὲν τῶν

θεῶν τοὺς εὐσεβεστάτους καὶ τοὺς περὶ τὴν θεραπείαν τὴν ἐκείνων ἐπιμελεστάτους ὄντας· παρὰ δὲ τῶν ἀνθρώπων, τοὺς ἄριστα πρὸς τούτοις μεθ' ὧν ἂν οἰκῶσι καὶ πολιτεύωνται διακειμένους, καὶ τοὺς βελτίστους αὐτοὺς εἶναι δοκοῦντας. καὶ ταῦτα καὶ ταῖς ἀληθείαις οὕτως ἔχει, καὶ συμφέρει τὸν τρόπον τοῦτον λέγεσθαι περὶ αὐτῶν· ἐπεὶ νῦν γ' οὕτως ἀνέστραπται καὶ συγκέχυται πολλὰ τῶν κατὰ τὴν πόλιν, ὥστ' οὐδ' ἐν τοῖς ὀνόμασιν ἐν τῇ διαλέκτῳ ἔνιοι τινὲς ἔτι χρῶνται κατὰ φύσιν, ἀλλὰ μεταφέρουσιν ἀπὸ τῶν καλλίστων πραγμάτων ἐπὶ τὰ φαυλότατα τῶν ἐπιτηδευμάτων· τοὺς μὲν γὰρ βωμολοχουμένους καὶ σκώπτειν καὶ μιμεῖσθαι δυναμένους, εὐφυεῖς καλοῦσι· προσῆκον τῆς προσηγορίας ταύτης τυγχάνειν, τοὺς ἄριστα πρὸς ἀρετὴν πεφυκότας· τοὺς δὲ ταῖς κακοηθείαις ἢ κακουργίαις χρωμένους, καὶ μικρὰ μὲν λαμβάνοντας, πονηρὰν δὲ δόξαν κτωμένους, πλεονεκτικοὺς νομίζουσιν, ἀλλ' οὐ τοὺς ὁσιωτάτους καὶ δικαιοτάτους, οἳ περὶ τῶν ἀγαθῶν, ἀλλ' οὐ τῶν κακῶν πλεονεκτοῦσι· τοὺς δὲ τῶν μὲν ἀναγκαίων ἀμελοῦντας, τὰς δὲ τῶν παλαιῶν σοφιστῶν τερατολογίας ἀγαπῶντας φιλοσοφεῖν φασὶν ἀμελήσαντες τοὺς τὰ τοιαῦτα μανθάνοντας καὶ μελετῶντας, ἐξ ὧν καὶ τὸν ἴδιον οἶκον καὶ τὰ κοινὰ τὰ τῆς πόλεως διοικήσουσιν, ὧνπερ ἕνεκα καὶ πονητέον, καὶ φιλοσοφητέον, καὶ πάντα πρακτέον ἐστίν· ἀφ' ὧν ὑμεῖς πολὺν ἤδη χρόνον ἀπελαύνετε τοὺς νεωτέρους, ἀποδεχόμενοι τοὺς λόγους τῶν διαβαλλόντων τὴν τοιαύτην παιδείαν· καὶ γάρ τοι πεποιήκατε τοὺς μὲν ἐπιεικεστάτους αὐτῶν, ἐν πότοις καὶ συνουσίαις καὶ ῥᾳθυμίαις, καὶ παιδιαῖς τὴν ἡλικίαν διάγειν, ἀμελήσαντες τοῦ σπουδάζειν ὅπως ἔσονται βελτίους· τοὺς δὲ χείρω τὴν φύσιν ἔχοντας,

ἐν τοιαύταις ἀκολασίαις ἡμερεύειν, ἐν αἷς πρότερον ἂν οἰκέτης ἐπιεικὴς οὐδεὶς ἐτόλμησεν· οἱ μὲ γὰρ ἐπὶ τῆς ἐννεακρούνου ψύχουσιν οἶνον· οἱ δ' ἐν τοῖς λείοις πίνουσιν· ἕτεροι δ' ἐν τοῖς σκηνοῤῥαφείοις κυ σιν· πολλοὶ δ' ἐν τοῖς τῶν αὐλητρίδων διδασκαλείοι τρίβουσι. καὶ τοὺς μὲν ἐπὶ ταῦτα προτρέποντας πώποτε τῶν κήδεσθαι φασκόντων τῆς ἡλικίας ταύ ὑμᾶς εἰσήγαγεν· ἡμῖν δὲ καὶ κακὰ παρέχουσιν· οἷς ἦν, εἰ καὶ μηδενὸς ἄλλου, τούτου γε χάριν ἔχειν, ὅτ συνόντας τῶν τοιούτων ἐπιτηδευμάτων ἀποτρέ οὕτω δὲ ἐστὶ δυσμενὲς ἅπασι τὸ τῶν συκοφαντῶν ὥστε τοῖς μὲν λυομένοις τὰς ἑταίρας εἴκοσι καὶ τρια μνῶν, τὰς μελλούσας καὶ τὸν ἄλλον οἶκον συναι οὐχ ὅπως ἂν ἐπιπλήξειαν, ἀλλὰ καὶ συγχαίρου ἀσωτίαις αὐτῶν· τοὺς δὲ εἰς τὴν αὐτῶν παιδείαν ἀναλίσκοντας, διαφθείρεσθαι φασίν· ὧν τινὲς ἂν τερον ἔχοιεν τὴν αἰτίαν ταύτην, οἵτινες ἐν ταύτα ταῖς ἀκμαῖς ὄντες, ὑπερεῖδον τὰς ἡδονὰς, ἐν αἷς ο στοι τῶν τηλικούτων μάλιστ' αὐτῶν ἐπιθυμοῦσιν. δ' αὐτοῖς ῥαθυμεῖν μηδὲν δαπανωμένοις εἵλοντο χρήματα τελέσαντες· ἄρτι δ' ἐκ παίδων ἐξεληλυ ἔγνωσαν ἃ πολλοὶ τῶν πρεσβυτέρων οὐκ ἴσασιν· τὸν ὀρθῶς καὶ πρεπόντως προεστῶτα τὴν ἡλικία καλὴν ἀρχὴν τοῦ βίου ποιούμενον αὐτοῦ πρότερον, αὐτοῦ ποιήσασθαι τὴν ἐπιμέλειαν, καὶ μὴ σπεύδει ζητεῖν ἑτέρων ἄρχειν πρὶν ἂν τῆς αὐτοῦ διανοίας λα ἐπιστατήσοντα, μήδ' οὕτω χαίρειν, μηδὲ μέγα ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἀγαθοῖς ὡς ἐπὶ τοῖς ἐν τῇ ψυχῇ παιδείαν ἐγγιγνομένοις καί τοι τοὺς τοιούτῳ λ κεχρημένους, πῶς οὐκ ἐπαινεῖσθαι χρὴ μᾶλλον ἢ ψέγ

καὶ νομίζεσθαι βελτίστους εἶναι καὶ σωφρονεστάτους τῶν ἡλικιωτῶν· θαυμάζω δ᾽ ὅσοι τοὺς μὲν φύσει δεινοὺς ὄντας εἰπεῖν εὐδαιμονίζουσιν ὡς ἀγαθοῦ καὶ καλοῦ πράγματος αὐτοῖς συμβεβηκότος· τοὺς δὲ τοιούτους γενέσθαι βουλομένους, λοιδοροῦσιν, ὡς ἀδίκου καὶ κακοῦ παιδεύματος ἐπιθυμοῦντας· καί τοι τί τῶν φύσει καλῶν ὄντων μελέτῃ κατεργασθὲν, αἰσχρὸν ἢ καλόν ἐστιν· οὐδὲν γὰρ εὑρήσομεν τοιοῦτον, ἀλλ᾽ ἔν γε τοῖς ἄλλοις ἐπαινοῦμεν τοὺς ταῖς φιλοπονίαις ταῖς αὐτῶν ἀγαθόν τι κτήσασθαι δυνηθέντας, μᾶλλον ἢ τοὺς παρὰ τῶν προγόνων παραλαβόντας· εἰκότως, συμφέρει γὰρ ἐπί τε τῶν ἄλλων ἁπάντων, καὶ μάλιστ᾽ ἐπὶ τῶν λόγων, μὴ τὰς εὐτυχίας, ἀλλὰ τὰς ἐπιμελείας εὐδοκιμεῖν· οἱ μὲν γὰρ φύσει καὶ τύχῃ δεινοὶ γενόμενοι λέγειν, οὐ πρὸς τὸ βέλτιστον ἀποβλέπουσιν· ἀλλ᾽ ὅπως ἂν τύχωσιν, οὕτω χρῆσθαι τοῖς λόγοις εἰώθασιν· οἱ δὲ φιλοσοφίᾳ καὶ λογισμῷ τὴ δύναμιν ταύτην λαβόντες, οὐδὲν ἀσκέπτως λέγοντες, ἧττον περὶ τὰς πράξεις πλημμελοῦσιν· ὥσθ᾽ ἅπασι μὲν βούλεσθαι προσήκει, πολλοὺς εἶναι τοὺς ἐκ παιδείας δεινοὺς εἰπεῖν γιγνομένους, μάλιστα δ᾽ ὑμῖν· καὶ γὰρ αὐτοὶ προέχετε καὶ διαφέρετε τῶν ἄλλων, οὐ ταῖς περὶ τὸν πόλεμον ἐπιμελείαις, οὐδ᾽ ὅτι κάλλιστα πολιτεύεσθε, καὶ μάλιστα φυλάττετε τοὺς νόμους, οὓς ὑμῖν οἱ πρόγονοι κατέλιπον· ἀλλὰ τούτοις οἷς περ ἡ φύσις ἡ τῶν ἀνθρώπων τῶν ἄλλων ζώων διήνεγκε, καὶ τὸ γένος τὸ τῶν ἑλλήνων τῶν βαρβάρων τῷ καὶ πρὸς τὴν φρόνησιν καὶ πρὸς τοὺς λόγους ἄμεινον πεπαιδεῦσθαι τῶν ἄλλων. ὥστε πάντων ἂν συμβαίη δεινότατον εἰ τοὺς βουλομένους τοῖς αὐτοῖς τούτοις διενεγκεῖν τῶν ἡλικιωτῶν, οἵσπερ ὑμεῖς ἁπάντων τούτων διαφθείρεσθαι ψηφίσαισθε, καὶ τοὺς τῇ παιδείᾳ

ταύτῃ χρωμένους, ἧς ὑμεῖς ἡγεμόνες γεγένησθε συμφορᾷ τινι περιβάλοιτε. χρὴ γὰρ μηδὲ τοῦτο λανθάνειν ὑμᾶς, ὅτι πάντων τῶν δυναμένων λέγειν ἢ παιδεύειν ἡ πόλις ἡμῶν δοκεῖ γεγενῆσθαι διδάσκαλος εἰκότως· καὶ γὰρ ἆθλα μέγιστα τιθεῖσαν αὐτὴν ὁρῶσι τοῖς τὴν δύναμιν ταύτην ἔχουσι, καὶ γυμνάσια πλεῖστα καὶ παντοδαπώτατα παρέχουσαν τοῖς ἀγωνίζεσθαι προῃρημένοις· καὶ περὶ τὰς τοιαύτας γυμνάζεσθαι βουλομένοις. ἔτι δὲ τὴν ἐμπειρίαν, ἥπερ μάλιστα ποιεῖ δύνασθαι λέγειν, ἐνθένδε πάντας λαμβάνοντας· πρὸς δὲ τούτοις καὶ τὴν τῆς φωνῆς κοινότητα καὶ μετριότητα, καὶ τὴν ἄλλην εὐτραπελίαν καὶ φιλολογίαν, οὐ μικρὸν ἡγοῦνται συμβαλέσθαι μέρος πρὸς τὴν τῶν λόγων παιδείαν, ὥστ᾽ οὐκ ἀδίκως ὑπολαμβάνουσιν ἅπαντας τοὺς λέγειν ὄντας δεινοὺς, τῆς πόλεως εἶναι μαθητάς. σκοπεῖτ᾽ οὖν μὴ παντάπασιν ᾖ καταγέλαστον τῆς δόξης ταύτης φλαῦρόν τι καταγιγνώσκειν, ἣν ὑμεῖς ἔχετε παρὰ τοῖς ἕλλησι πολὺ μᾶλλον, ἢ ἐγὼ παρ᾽ ὑμῖν· οὐδὲν γὰρ ἀλλ᾽ ἢ φανερῶς ὑμῶν αὐτῶν ἔσεσθε κατεψηφισμένοι τὴν τοιαύτην ἀδικίαν· καὶ πεποιηκότες ὅμοιον, ὥσπερ ἂν εἰ λακεδαιμόνιοι, τοὺς τὰ περὶ τὸν πόλεμον ἀσκοῦντας ζημιοῦν ἐπιχειροῖεν. ἢ θετταλοὶ παρὰ τῶν ἱππεύειν μελετώντων δίκην λαμβάνειν ἀξιοῖεν, ὑπὲρ ὧν φυλακτέον ἐστὶν, ὅπως μηδὲν τοιοῦτον ἐξαμαρτήσεσθε περὶ ὑμᾶς αὐτοὺς, μηδὲ πιστοτέρους ποιήσεσθε. τοὺς λόγους τοὺς τῶν κατηγορούντων τῆς πόλεως, ἢ τοὺς τῶν ἐπαινούντων. οἶμαι δ᾽ ὑμᾶς οὐκ ἀγνοεῖν ὅτι τῶν ἑλλήνων, οἱ μὲν δυσκόλως πρὸς ὑμᾶς ἔχουσιν, οἱ δ᾽ ὡς οἷόν τε μάλιστα φιλοῦσι καὶ τὰς ἐλπίδας τῆς σωτηρίας ἐν ἡμῖν ἔχουσι· καὶ φασὶν, οἱ μὲν τοιοῦτοι μόνην εἶναι ταύτην πόλιν, τὰς δ᾽ ἄλλας κώμας, καὶ δικαίως ἂν αὐτὴν ἄστυ τῆς ὅλης

Ἑλλάδος προσαγορεύεσθαι, καὶ διὰ τὸ μέγεθος, καὶ διὰ τὰς εὐπορίας τὰς ἐνθένδε τοῖς ἄλλοις γιγνομένας, καὶ μάλιστα διὰ τὸν τρόπον τῶν ἐνοικούντων· οὐδένας γὰρ εἶναι, πρᾳοτέρους, οὐδὲ κοινοτέρους, οὐδ᾿ οἷς οἰκειότερον ἄν τις τὸν ἅπαντα βίον συνδιατρίψειεν· οὕτω δὲ μεγάλαις χρῶνται ταῖς ὑπερβολαῖς, ὥστ᾿ οὐδὲ τοῦτ᾿ ὀκνοῦσι λέγειν, ὡς ἥδιον ἂν ὑπ᾿ ἀνδρὸς ἀθηναίου ζημιωθεῖεν, ἢ διὰ τῆς ἑτέρων ὠμότητος εὖ πάθοιεν· οἱ δὲ ταῦτα μὲν διασύρουσι, διεξιόντες δὲ τὰς τῶν συκοφαντῶν πικρότητας, καὶ κακοπραγίας, ὅλης τῆς πόλεως, ὡς ἀμίκτου καὶ χαλεπῆς οὔσης κατηγοροῦσιν· ἔστιν οὖν δικαστῶν νοῦν ἐχόντων, τοὺς μὲν τῶν τοιούτων λόγων αἰτίους γιγνομένους ἀποκτείνειν, ὡς μεγάλην αἰσχύνην τῇ πόλει περιποιοῦντας· τοὺς δὲ τῶν ἐπαίνων τῶν λεγομένων περὶ αὐτῆς μέρος τὶ συμβαλλομένους, τιμᾷν μᾶλλον, ἢ τοὺς ἀθλητὰς τοὺς ἐν τοῖς στεφανίταις ἀγῶσι νικῶντας· πολὺ γὰρ καλλίω δόξαν ἐκείνων κτώμενοι τῇ πόλει τυγχάνουσι, καὶ μᾶλλον ἁρμόττουσαν· περὶ μὲν γὰρ τὴν τῶν σωμάτων ἀγωνίαν πολλοὺς τοὺς ἀμφισβητοῦντας ἔχομεν, περὶ δὲ τὴν παιδείαν ἅπαντες ἂν ἡμᾶς πρωτεύειν προκρίνειαν· χρὴ δὲ τοὺς μικρὰ λογίζεσθαι δυναμένους τοὺς ἐν τοῖς τοιούτοις τῶν ἔργων διαφέροντας ἐν οἷς ἡ πόλις εὐδοκιμεῖ, τιμῶντας φαίνεσθαι, καὶ μὴ φθονερῶς ἔχειν, μηδ᾿ ἐναντία τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι γιγνώσκειν περὶ αὐτῶν, ὧν ὑμῖν οὐδὲν πώποτ᾿ ἐμέλησεν, ἀλλὰ τοσοῦτον διημαρτήκατε τοῦ συμφέροντος, ὥσθ᾿ ἥδιον ἔχετε δι᾿ οὓς ἀκούετε κακῶς, ἢ δι᾿ οὓς ἐπαινεῖσθε, καὶ δημοτικωτέρους εἶναι νομίζετε τοὺς τοῦ μισεῖσθαι τὴν πόλιν ὑπὸ πολλῶν αἰτίους ὄντας, ἢ τοὺς ἅπαντας οἷς πεπλησιάκασιν, εὖ διακεῖσθαι πρὸς αὐτὴν πεποιηκότας· ἣν οὖν σω-

φρονῆτε, τῆς μὲν ταραχῆς παύσεσθε ταύτης, οὐχ
δ' ὥσπερ νῦν οἱ μὲν τραχέως, οἱδ' ὀλιγώρως δια
σθε πρὸς τὴν φιλοσοφίαν, ἀλλ' ὑπολαβόντες κάλλ
εἶναι καὶ σπουδαιότατον τῶν ἐπιτηδευμάτων τὴν τῆ
χῆς ἐπιμέλειαν, προτρέψετε τῶν νεωτέρων τοὺς βίο
νὸν κεκτημένους, καὶ σχολὴν ἄγειν δυναμένους ἐπ
παιδείαν καὶ τὴν ἄσκησιν τὴν τοιαύτην, καὶ το
πονεῖν ἐθέλοντας, καὶ παρασκευάζειν σφᾶς αὐτοὺς
σίμους τῇ πόλει, περὶ πολλοῦ ποιήσεσθαι· τοὺς δ
ταβεβλημένως ζῶντας, καὶ μηδενὸς ἄλλου φροντίζ
πλὴν ὅπως ἀσελγῶς ἀπολαύσωνται τῶν καταλει
των, τούτους χωρὶς μισήσετε καὶ προδότας νομιεῖ
τῆς πόλεως καὶ τῆς τῶν προγόνων δόξης. μόλις γ
οὕτως ὑμᾶς αἴσθωνται πρὸς ἑκατέρους αὐτῶν δια
νους, ἐθελήσουσιν οἱ νεώτεροι καταφρονήσαντες τ
θυμίας, προσέχειν σφίσιν αὐτοῖς, καὶ τῇ φιλοσοφ
νοῦν. ἀναμνήσθητε δὲ τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθ
ἔργων τῶν τῇ πόλει, καὶ τοῖς προγόνοις πεπραγ
καὶ διέλθετε πρὸς ὑμᾶς αὐτοὺς, καὶ σκέψασθε πο
ἦν καὶ πῶς γεγονὼς, καὶ τίνα τρόπον πεπαιδευμ
τοὺς τυράννους ἐκβαλὼν, καὶ τὸν δῆμον καταγαγ
τὴν δημοκρατίαν καταστήσας· ποῖος δέ τις, ὁ τοὺ
βάρους μαραθῶνι τῇ μάχῃ νικήσας, καὶ τὴν δόξ
ἐκ ταύτης γενομένην τῇ πόλει κτησάμενος· τίς δ
μετ' ἐκεῖνον τοὺς ἕλληνας ἐλευθερώσας, καὶ τοὺς π
νους ἐπὶ τὴν ἡγεμονίαν καὶ τὴν δυναστείαν ἣν
προσαγαγὼν, ἔτι δὲ τὴν φύσιν τὴν τοῦ πειραιέως
δὼν καὶ τὸ τεῖχος ἀκόντων λακεδαιμονίων τῇ πόλει
βαλών. τίς δὲ ὁ μετὰ τοῦτον ἀργυρίου καὶ χρυσί
ἀκρόπολιν ἐμπλήσας, καὶ τοὺς οἴκους τοὺς ἰδίο

στοὺς πολλῆς εὐδαιμονίας καὶ πλούτου ποιήσας. εὑρήσετε γάρ, ἢν ἐξετάζητε τούτων ἕκαστον, οὐ τοὺς συκοφαντικῶς βεβιωκότας, οὐδὲ τοὺς ἀμελῶς, οὐδὲ τοὺς τοῖς πολλοῖς ὁμοίους ὄντας, ταῦτα διαπεπραγμένους, ἀλλὰ τοὺς διαφέροντας καὶ προσέχοντας μὴ μόνον ταῖς εὐγενείαις, καὶ ταῖς δόξαις, ἀλλὰ καὶ τῷ φρονεῖν καὶ λέγειν, τούτους ἁπάντων ἀγαθῶν αἰτίους γεγενημένους. ὧν εἰκὸς ὑμᾶς ἐνθυμουμένους, ὑπὲρ μὲν τοῦ πλήθους τοῦτο σκοπεῖν, ὅπως ἔν τε τοῖς ἀγῶσι τοῖς περὶ τῶν συμβολαίων τῶν δικαίων τεύξονται, καὶ τῶν ἄλλων τῶν κοινῶν μεθέξουσι· τοὺς δ' ὑπερέχοντας καὶ τῇ φύσει καὶ ταῖς μελέταις, καὶ τοὺς τοιούτους γενέσθαι προθυμουμένους, ἀγαπᾶν καὶ τιμᾶν καὶ θεραπεύειν ἐπισταμένους ὅτι καὶ τὸ, καλῶν καὶ μεγάλων ἡγήσασθαι πραγμάτων, καὶ τὸ δύνασθαι τὰς πόλεις ἐκ τῶν κινδύνων σώζειν, καὶ τὴν δημοκρατίαν διαφυλάττειν ἐν τοῖς τοιούτοις ἔνεστιν, ἀλλ' οὐκ ἐν τοῖς συκοφάνταις. πολλῶν δ' ἐφεστώτων μοι λόγων, ἀπορῶ πῶς αὐτοὺς διαθῶμαι· δοκεῖ γάρ μοι καθ' αὑτὸ μὲν ἕκαστον ὧν διανοοῦμαι ῥηθὲν, ἐπιεικὲς ἂν φανῆναι, πάντα δὲ νυνὶ λεγόμενα, πολὺν ἂν ὄχλον ἐμοί τε καὶ τοῖς ἀκούουσι παρασχεῖν. ὅπερ καὶ πέρὶ τῶν ἤδη προειρημένων δέδοικα, μὴ τοιοῦτόν τι πάθος αὐτοῖς διὰ τὸ πλῆθος τυγχάνῃ συμβεβηκός. οὕτω γὰρ ἀπλήστως ἅπαντες ἔχομεν περὶ τοὺς λόγους, ὥστ' ἐπαινοῦμεν μὲν τὴν εὐκαιρίαν, καὶ φαμὲν οὐδὲν εἶναι τοιοῦτον· ἐπειδὰν δ' οἰηθῶμεν ὡς ἔχομέν τι λέγειν, ἀμελήσαντες τοῦ μετριάζειν, κατὰ μικρὸν ἀεὶ προστιθέντες, εἰς τὰς ἐσχάτας ἀκαιρίας ἐμβάλλομεν ἡμᾶς αὐτούς. ὅπου γε καὶ λέγων ἐγὼ ταῦτα, καὶ γιγνώσκων, ὅμως ἔτι βούλομαι διαλεχθῆναι πρὸς ὑμᾶς. ἀγανακτῶ γὰρ ὁρῶν τὴν συκο-

φαντίαν ἄμεινον τῆς φιλοσοφίας φερομένην, καὶ τὴν μὲν κατηγοροῦσαν, τὴν δὲ κρινομένην. ὅ τις ἂν τῶν παλαιῶν ἀνδρῶν γενέσθαι προσεδόκησεν, ἄλλως τε καὶ παρ᾽ ὑμῖν τοῖς ἐπὶ σοφίᾳ μεῖζον τῶν ἄλλων φρονοῦσιν; οὔκουν ἐπί γε τῶν προγόνων οὕτως εἶχεν· ἀλλὰ τοὺς μὲν καλουμένους σοφιστὰς ἐθαύμαζον, καὶ τοὺς συνόντας αὐτοῖς ἐζήλουν, τοὺς δὲ συκοφάντας πλείστων κακῶν αἰτίους ἐνόμιζον εἶναι. μέγιστον δὲ τεκμήριον· σόλωνα μὲν γάρ, τὸν πρῶτον τῶν πολιτῶν λαβόντα τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην, προστάτην ἠξίωσαν τῆς πόλεως εἶναι, περὶ δὲ τῶν συκοφαντῶν χαλεπωτέρους, ἢ περὶ τῶν ἄλλων κακουργιῶν, τοὺς νόμους ἔθεσαν. τοῖς μὲν γὰρ μεγίστοις τῶν ἀδικημάτων, ἐν ἑνὶ τῶν δικαστηρίων τὴν κρίσιν ἐποίησαν, κατὰ δὲ τούτων γραφὰς μὲν πρὸς τοὺς θεσμοθέτας, εἰσαγγελίας δ᾽ εἰς τὴν βουλήν, προβολὰς δὲ ἐν τῷ δήμῳ, νομίζοντες τοὺς ταύτῃ τῇ τέχνῃ χρωμένους ἁπάσας ὑπερβάλλειν τὰς πονηρίας. τοὺς μὲν γὰρ ἄλλους πειρᾶσθαί γε λανθάνειν κακουργοῦντας, τούτους δ᾽ ἐν ἅπασιν ἐπιδείκνυσθαι τὴν αὐτῶν ὠμότητα, καὶ μισανθρωπίαν, καὶ φιλαπεχθημοσύνην. κἀκεῖνοι μὲν οὕτως ἐγίγνωσκον περὶ αὐτῶν· ὑμεῖς δὲ τοσοῦτο ἀπέχετε τοῦ κολάζειν αὐτούς, ὥστε τούτοις χρῆσθε καὶ κατηγόροις καὶ νομοθέταις περὶ τῶν ἄλλων. καίτοι προσῆκεν αὐτοὺς νῦν μισεῖσθαι μᾶλλον, ἢ κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν χρόνον. τότε μὲν γὰρ ἐν ταῖς ἐγκυκλίοις μόνον καὶ τοῖς κατὰ τὴν πόλιν ἔβλαπτον τοὺς συμπολιτευομένους, ἐπειδὴ δ᾽, αὐξηθείσης τῆς πόλεως, καὶ λαβούσης τὴν ἀρχήν, οἱ πατέρες ἡμῶν, μᾶλλον θαῤῥήσαντες τοῦ συμφέροντος, τοῖς μὲν καλοῖς κἀγαθοῖς τῶν ἀνδρῶν καὶ μεγάλην τὴν πόλιν ποιήσασι, διὰ τὰς δυναστείας ἐφθόνησαν, πονηρῶν δ᾽ ἀνθρώπων, καὶ με-

στῶν θρασύτητος ἐπεθύμησαν, οἰηθέντες, ταῖς μὲν τόλμαις καὶ ταῖς φιλαπεχθημοσύναις ἱκανοὺς αὑτοὺς ἔσεσθαι διαφυλάττειν τὴν δημοκρατίαν, διὰ δὲ τὴν φαυλότητα τῶν ἐξ ἀρχῆς αὐτοῖς ὑπαρξάντων, οὐ μέγα φρονήσειν, οὐδ' ἐπιθυμήσειν ἑτέρας πολιτείας. ἐκ ταύτης τῆς μεταβολῆς, τί τῶν δεινῶν οὐ συνέπεσε τῇ πόλει. τί δὲ τῶν μεγίστων κακῶν, οἱ ταύτην ἔχοντες τὴν φύσιν καὶ λέγοντες καὶ πράττοντες διετέλεσαν; οὐ τοὺς μὲν ἐνδοξοτάτους τῶν πολιτῶν, καὶ μάλιστα δυναμένους ποιῆσαί τι τὴν πόλιν ἀγαθὸν, ὀλιγαρχίαν ὀνειδίζοντες καὶ λακωνισμὸν, οὐ πρότερον ἐπαύσαντο, πρὶν ἠνάγκασαν ὁμοίους γενέσθαι ταῖς αἰτίαις ταῖς λεγομέναις περὶ αὐτῶν. τοὺς δὲ συμμάχους, λυμαινόμενοι καὶ συκοφαντοῦντες, καὶ τοὺς βελτίστους ἐκ τῶν ὄντων ἐκβάλλοντες, οὕτω διέθεσαν, ὥσθ' ἡμῶν μὲν ἀποστῆναι, τῆς δὲ λακεδαιμονίων ἐρασθῆναι φιλίας καὶ συμμαχίας. ἐξ ὧν εἰς πόλεμον καταστάντες, πολλοὺς ἐπείδομεν τῶν πολιτῶν, τοὺς μὲν τελευτήσαντας, τοὺς δ' ἐπὶ τοῖς πολεμίοις γενομένους, τοὺς δ' εἰς ἔνδειαν τῶν ἀναγκαίων καταστάντας, ἔτι δὲ τὴν δημοκρατίαν δὶς καταλυθεῖσαν, καὶ τὰ τείχη τῆς πατρίδος κατασκαφέντα, τὸ δὲ μέγιστον, ὅλην τὴν πόλιν περὶ ἀνδραποδισμοῦ κινδυνεύσασαν, καὶ τὴν ἀκρόπολιν τοὺς πολεμίους οἰκήσαντας. ἀλλὰ γὰρ αἰσθάνομαι, καίπερ ὑπὸ τῆς ὀργῆς βίᾳ φερόμενος, τὸ μὲν ὕδωρ ἡμᾶς ἐπιλεῖπον, αὐτὸς δ' ἐμπεπτωκὼς εἰς λόγους ἡμερησίους καὶ κατηγορίας. ὑπερβὰς οὖν τὸ πλῆθος τῶν συμφορῶν, τῶν διὰ τούτους γεγενημένων, καὶ διωσάμενος τὸν ὄχλον τῶν ἐνόντων εἰπεῖν περὶ τῆς τούτων συκοφαντίας, μικρῶν ἔτι πάνυ μνησθεὶς, ἤδη καταλύσω τὸν λόγον. τοὺς μὲν οὖν ἄλλους ὁρῶ τοὺς κινδυνεύοντας, ἐπειδὰν περὶ τὴν τελευτὴν ὦσι τῆς ἀπολογίας.

ἱκετεύοντας, δεομένους, τοὺς παῖδας τοὺς φίλους ἀναβ-
βαζομένους· ἐγὼ δὲ οὔτε τὸ πρέπειν οὐδὲν ἡγοῦμαι τ-
τοιούτων τοῖς τηλικούτοις, πρός τε τῷ ταῦτα γινώσκει
αἰσχυνθείην ἄν, εἰ δι' ἄλλο τι σωζοίμην, ἢ διὰ τοὺς λ-
γους τοὺς προειρημένους. οἶδα γὰρ ἐμαυτὸν οὕτως ὁσί-
καὶ δικαίως κεχρημένον αὐτοῖς, καὶ περὶ τὴν πόλιν, κ-
περὶ τοὺς προγόνους, καὶ μάλιστα περὶ τοὺς θεούς, ὥστ-
εἴ τι μέλει τῶν ἀνθρωπίνων αὐτοῖς πραγμάτων, ἐκ δὴ τ-
νῦν περὶ ἐμὲ γιγνομένων, οὐδὲν αὐτοὺς οἶμαι λανθάνει
διόπερ οὐκ ὀῤῥωδῶ τὸ μέλλον συμβήσεσθαι παρ' ὑμῶ-
ἀλλὰ θαῤῥῶ, καὶ πολλὰς ἐλπίδας ἔχω, τότε μοι τοῦ βί-
τὴν τελευτὴν ἥξειν, ὅταν μέλλῃ συνοίσειν ὑμῖν· χρώμενο-
ὅτι καὶ τὸν παρελθόντα χρόνον οὕτω τυγχάνω βεβιωκὼ-
μέχρι ταύτης τῆς ἡμέρας, ὥς περ προσήκει τοὺς εὐσεβεῖ-
καὶ θεοφιλεῖς τῶν ἀνθρώπων. ὡς οὖν ἐμοῦ ταύτην ἔχον-
τος τὴν γνώμην, καὶ νομίζοντος ὅ, τι ἂν ὑμῖν δόξῃ, ταῦτ-
ἕξειν μοι καλῶς καὶ συμφερόντως, ὅπως ἕκαστος ὑμῶ-
χαίρῃ καὶ βούληται, τοῦτον τὸν τρόπον φερέτω τὴ-
ψῆφον.

ναβι-
τῶν
σκειν,
ς λό-
όσίως
, καὶ
ὥστε,
ἡ τῶν
άνειν,
ὑμῶν,
βίου
μενος,
ακῶς
εβεῖς,
έχον-
αὖθ'
ὑμῶν
την

